

1996

türkiye
insân
hakları
raporu

TİHV
Türkiye İnsan Hakları Vakfı

1996
İnsan Hakları Raporu

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları (18)

Kapak Tasarımı: Ferhat Babacan

Kapak Fotoğrafi: Selahattin Sönmez

Baskı & Cilt: Pelin Ofset Ltd. Şti., Ankara

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI

Menekşe 2 Sokak 16/6-7 Kızılay, 06440 - ANKARA/TÜRKİYE

Tel: (90-312) 417 71 80 Faks: (90-312) 425 45 52

e-mail: tihv@tr-net.net.tr

ISBN 975-7217-19-0

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Türk Medeni Yasası'na göre

kurulmuş, hükümet dışı ve bağımsız bir kuruluştur.

Statüsü 30 Aralık 1990 tarihli ve 20741 sayılı

Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

TIHV
Türkiye İnsan Hakları Vakfı

1 9 9 6
T Ü R K İ Y E
İNSAN HAKLARI RAPORU

Ankara, Eylül 1998

Bu yayın Avrupa Topluluğu Komisyonu'nun
maddi desteğiyle bastırılmıştır.

**English version of Turkey
Human Rights Report - 1996 is available
at the HRFT**

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
Hükümetler değişse de insan hakları ihlalleri sürüyor	9
1996 bilançosu	13
İNSAN HAKLARI İHLALLERİNDEN ÖRNEKLER	
Giriş	17
Kürt sorunu	51
Barış çabaları ve ateşkes	53
Newroz bayramı	61
Çatışma, operasyon ve saldırılar	64
Kuzey Irak'taki gelişmeler	74
Çatışmaların sonuçları	82
Esir askerler, ruhsal bozukluklar	94
Özel tim görevlileri	107
Yerleşim merkezlerine saldırılar, boşaltılan köyler	109
Göç edenler	133
Sivillere yönelik saldırılar	135
İntihar saldırıları	147
Örgüt infazları, suikastler	148
Eğitim ve sağlık	150
Köy korucuları	158
Gözaltına alınanlar, diğer olaylar	165
Faili meçhul cinayetler (Kontr-gerilla/Çeteler)	169
Susurluk olayı	170
Katliamlar, önemli cinayetler	191
Yüksekova olayı, diğer çeteler	200
Cinayetlerle ilgili soruşturmalar	208

Hizbullah	211
İtirafçılar	217
Faili meçhul cinayetlerden örnekler	224
Faili meçhul cinayetlerde öldürülenler	228
Yargısız infazlar	231
Soruşturma ve davalar	234
Ev ve işyeri baskınları sonucunda ölenler	240
Göstericilere ateş açılması	248
1 Mayıs olayları	248
Gazi mahallesi olayları	256
Dur ihtarına uymama vb. sonucunda ölenler	260
Mayın-sahipsiz bomba patlaması sonucunda ölenler	274
Ölüm cezaları	277
İşkence	287
CMUK (Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu)	295
Soruşturma ve davalar	299
İşkenceci doktorlar	306
Dış tepkiler ve İşkenceyi Önleme Komitesi (CPT)	312
Gözaltında ya da cezaevinde ölenler	322
Saptanan işkence olayları	328
Ortadan kaybolanlar	346
Cezaevleri ve ölüm oruçları	368
Ümraniye ve Diyarbakır cezaevleri	390
Cezaevlerinde yaşanan gelişmeler	399
Düşünce, basın ve inanç özgürlüğü	407
Ölenler, ortadan kaybolanlar	409
Metin Göktepe	411
Basına ve gazetecilere yönelik saldırılar	424
Cezaevindeki düşünce suçları	446
Verilen cezalar, yargılananlar	455
Toplatılan ve kapatılan yayınlar	464
Radyo ve televizyonlar (RTÜK)	464
Kürtçe	467
Zorunlu askerlik	468
İnanç özgürlüğü ve dinsel baskılar	469
Örgütlenme özgürlüğü	475
Kapatılan dernekler, kitle örgütleri	477
Partilere yönelik baskılar	478

SUNUŞ

Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın, 1996 yılı insan hakları raporu büyük bir gecikmeyle de olsa kamuoyunun bilgisine sunulmaktadır. Yıl boyunca yaşanan insan hakları ihlallerini ele alan bu rapor, (*) TİHV Dokümantasyon Merkezi tarafından hazırlanmıştır. Rapor hazırlanırken, iç ve dış kamuoyunu ve yetkilileri insan hakları ihlalleri konusunda bilgilendirmek ve uyarmak, onlara bu konuda değerlendirme olanağı sağlamak amaçlanmıştır. Raporun hazırlık çalışmalarında, özel kaynaklarımızdan, gazete, dergi ve diğer yayınlarda yer alan haber ya da yazılardan, TİHV'nin günlük insan hakları raporlarından, İnsan Hakları Derneği ve şubeleri ile insan hakları savunucularının verdiği bilgilerden, parti, sendika ya da kitle örgütlerinin çalışmalarından, resmi makamların açıklamalarından, her düzeydeki yetkili kişilerin konuşmalarından yararlanılmıştır.

İnsan hak ve özgürlüklerini savunan bağımsız bir kuruluş olmamızın doğal sonucu olarak raporda, rejimin yapısı ve niteliğinden kaynaklanan, Anayasa ve yasalardaki anti-demokratik hükümlerin neden olduğu ya da siyasal iktidarın ve kamu görevlilerinin yol açtığı ihlallere ağırlık verilmiştir. Ancak Türkiye'de yaşanan şiddetin boyutları ve geldiği nokta göz önünde tutularak, başta PKK olmak üzere çeşitli silahlı grupların gerçekleştirdiği eylem ve saldırılar da rapor kapsamına alınmıştır. Çalışmada haber ya da bilgilerin doğruluğu ve kaynakların güvenilirliği konusunda titiz davranılmış, olaylar mümkün olduğunca nesnel olarak ele alınmıştır. Tek kaynaktan alınan, doğrulanamayan, sağlıklı görülmeyen ve abartılı bulunan pek çok olay rapora dahil edilmemiştir. Dileğimiz, raporumuzu okuyan, inceleyen ya da eleştirmek isteyen kişi, kurum, yetkili ve her türlü çevrenin, benzer şekilde önyargısız ve objektif olmayı başarabilmesidir.

1996 yılında yaşanan insan hakları ihlalleri raporda, "Giriş", "Kürt Sorunu", "Faili Meçhul Cinayetler", "Yargısız İnfazlar", "Ölüm Cezaları", "İşkence" ile "Düşünce, Basın ve İnanç Özgürlüğü" ana başlıkları altında toplanmıştır. Bu konular, alt başlıklarla incelenmiş ve bölümlerde çok sayıda örneğe yer verilmiştir. Örnekler o alanda yıl boyunca yaşanan gelişme ve ihlallerin tümünü kapsamamakta, hatta kimi zaman çok az bir bölümünü kapsamaktadır. Bu nedenle rapor değerlendirilirken, 1996 yılı içinde yaşanan insan hakları ihlallerinin daha üst boyutta olduğu göz önünde tutulmalıdır.

(*) "Türkiye İnsan Hakları Raporu-1996", 1 milyon 500 bin liralık posta pulu karşılığında "TİHV Menekşe (2) Sokak No: 16/6 Kızılay-Ankara (06440)" adresinden sağlanabilir.

Raporda, TİHV Başkanı Yavuz Önen'in "Hükümetler Değişse de İnsan Hakları İhlalleri Sürüyor" başlıklı bir değerlendirme yazısına da yer verilmiştir. Yavuz Önen'in değerlendirme yazısında, önemli gelişmeler ile tanık olunan insan hakları sorunlarına ilişkin konulara vakfın yaklaşımı anlatılmakta, TİHV'ye yönelik baskılar ve engelleme girişimleri konusunda değerlendirme yapılmaktadır.

TİHV bünyesinde oluşturulan Dokümantasyon Merkezi, vakfın faaliyete geçtiği 1990 yılının Mart ayından itibaren çalışmaya başlamıştır. Merkez 2 Nisan 1990 tarihinden bu yana (tatil günleri hariç) günlük insan hakları raporu hazırlamaktadır. Dokümantasyon Merkezi'nde gazeteler ve dergiler sürekli taranmakta, kupürler tasnif edilmekte, bilgisayar ortamına aktarılmakta ve konularına göre dosyalanmaktadır. Ayrıca bilgisayar destekli bir bilgi bankası ile belge ve video kaset arşivi oluşturulmuştur. Dokümantasyon Merkezi, elindeki bilgi ve belgeler aracılığıyla insan hakları konusuna ilgi duyan kişi ya da kuruluşlara yardımcı olmakta, araştırmacılara materyal desteği sağlamakta, insan hakları mücadelesine bu boyutuyla omuz vermektedir.

Dokümantasyon Merkezi, bugüne kadar, yukarıda özetlenen günlük işler dışında çeşitli raporlar hazırlamış, bunları iç ve dış kamuoyunun bilgisine sunmuş, ayrıca vakfın tanıtılması faaliyetine katkıda bulunmuştur. Hazırlanan raporları şöyle sıralayabiliriz:

- 1990 Basın Raporu (Türkçe-özeti İngilizce)
- 1990 Yılı Raporu (Türkçe-İngilizce)
- 1991 Yılı İşkence Raporu (Türkçe-İngilizce)
- Türkiye İnsan Hakları Raporu-1991 (Türkçe-İngilizce)
- 100 Gün Raporu-1992 (Türkçe-İngilizce)
- 6 Aylık Rapor-1992 (Türkçe-İngilizce)
- Türkiye İnsan Hakları Raporu-1992 (Türkçe-İngilizce)
- 500 Günlük Rapor-1993 (Türkçe-İngilizce)
- Koalisyon Hükümetinin Ardından-1993 (Türkçe-özeti İngilizce)
- Türkiye İnsan Hakları Raporu-1993 (Türkçe-İngilizce)
- İşkence Dosyası-12 Eylül 1980/1994 (Türkçe-İngilizce) Yargılandı, beraat etti.
- Olağanüstü Hal Bölgesi'nde Eğitim-1984/1994 (Türkçe-İngilizce)
- DEP Dosyası-Milletvekillerinin Yargılanması (İngilizce)
- Türkiye İnsan Hakları Raporu-1994 (Türkçe-İngilizce)
- Olağanüstü Hal Bölgesi'nde Eğitim-1984/1995 (Türkçe-İngilizce)
- İşkence Dosyası-12 Eylül 1980/1995 (Türkçe-İngilizce)
- Türkiye İnsan Hakları Raporu-1995 (Türkçe-İngilizce)
- Tutuklu ve Hükümlü Gazeteciler-Mart 1998 (Türkçe-İngilizce)

Raporun büyük bir gecikmeyle kamuoyunun bilgisine sunulmuş olması nedeniyle özür diliyor, çalışmaların her aşamasında bize destek olan, yanımızda yer alan, belge ve bilgi aktaran tüm dostlarımıza, yıllardır omuz omuza mücadele verdiğimiz insan hakları savunucularına saygılarımızı iletiyor, aramızdan ayrılanları sevgi ve özlemle anıyoruz.

HÜKÜMETLER DEĞİŞSE DE İNSAN HAKLARI İHLALLERİ SÜRÜYOR

1995 yılı Aralık ayında Avrupa Parlamentosu'na onaylanan ve 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren yürürlüğe giren Gümrük Birliği Protokolü ticari, ekonomik, demokratik alanlarda bir uyum sürecini gerektiriyordu. Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye'den beklentilerini, istek ve önerilerini karşılayabilmek için teknik ve politik içerikli pek çok yasada yeni düzenlemeler gerekiyordu. Ancak 1996 yılının ilk yarısı, yeni hükümet arayışı ile bağlantılı bir siyasal belirsizlik ortamında geçirildi. Sonuçta kurulan Refah-Yol hükümeti ülke tarihinde ilk kez tüm toplumsal yaşamı islami kurallara göre düzenlemeyi hedefleyen bir parti başkanını başbakan yaptı. Refah Partisi, iç ve dış politikada siyasi islamın etki alanını genişletmek, politik başarısını en üst düzeye çıkartmak için özel bir program uyguladı ve Türkiye gündemini belirlemeye başladı. Bu gündem, demokratikleşme ve insan hakları alanında önceki dönemlerden farklı bir sonuç getirmedii.

Refah-Yol iktidarında da sistematik ve yaygın işkence uygulamaları, can güvenliğine yönelik tehdit ve faili meçhul cinayetler, zorla göç ettirme, köy yakma ve yıkımlar devam etti. Cinayetlerin ve hak ihlallerinin sorumluları hakkında soruşturma açılmadı. Kovuşturma açılanlar hakkında da ciddi bir yargılama olmadı. İç ve dış kamuoyuna vaad edilen demokratikleşme adımları atılmadı. Oyalama ve yanılma politikası yeni vaatlerle, sözde demokrasi ve insan hakları savunusuyla süslü demeçlerle devam etti.

Siyasi istikrarsızlık ve toplumsal huzursuzluk bu dönemde de sürdü. Mercümeç (RP) ve Çiller (DYP) yolsuzluk dosyaları, TBMM'de RP ve DYP oylarıyla kapatılarak örtbas edilmeye çalışıldı. Gelir dağılımındaki adaletsizlik, artan işsizlik, yüksek seyreden enflasyon, uyuşturucu, silah ticareti ve bu ticaretin yarattığı kara paranın aklandığı rant ekonomisi ortamında, çalışanlar aleyhine bir yaşam biçimine dönüştü.

1996 yılı, Türkiye'de anti-demokratik yapının hangi güçlere dayandığını gözler önüne seren çok çarpıcı bir olaya sahne oldu. "Susurluk kazası" olarak tarihe geçen bu olayda, yirmi yılı aşkın bir süredir aranmakta olan pek çok cinayetin zanlısı MHP militanı bir ülkücü, üst düzey bir polis şefi, onbinin üstünde silahlı adamı olan korucubaşı bir parlamenter, suikast silahlarının da bulunduğu otomobilleriyle bir kamyonu çarptılar. Kazadan tek canlı kurtulan parlamenter oldu. Ancak bu kazada en ağır yarayı devlet aldı. Faili meçhul cinayetlerin ve siyasal suikastlerin devlet içinde bir örgüt tarafından yönlendirildiği aynı organizasyonun

uyuşturucu, silah ticareti, kumar ve haraç alma gibi pek çok yasadışı işi kontrol ettiği gün ışığına çıktı. İnsan hakları, demokrasi ve barış savunucularının savları kanıtlandı.

Faili meçhul cinayet, uyuşturucu kaçakçılığı ve silah ticaretine karışmış çetelerin liderlerine devlet olanaklarını sunduğu açığa çıkan İçişleri Bakanı Mehmet Ağar istifa etmek zorunda kaldı. Korucubaşı milletvekili Sedat Bucak'ın da bu ilişkiler içindeki rolü anlaşıldı.

“Sürekli aydınlık için 1 dakika karanlık eylemi” ile çeteleşmeye karşı yaygın bir sivil muhalefet ortamı doğduysa da, toplumsal tepkiler sonuç olarak Susurluk aktörlerinin üzerine gidilmesini sağlayamadı. Susurluk dosyası, koalisyon hükümetinin Refah Partisi kanadı tarafından, DYP ve askerlere karşı güçlü bir pazarlık kozu olarak değerlendirildi. Mehmet Ağar ve Sedat Bucak hakkında İstanbul DGM'nin hazırladığı fezlekeler, Başbakan tarafından uzun süre bekletilerek üç ay sonra TBMM'ye gönderildi.

Bu ilişkilerin kamuoyunca öğrenilmesinden sonra, savcılar, TBMM soruşturma komisyonunu, hükümeti ve MGK gibi kurumları içine alan resmi kesimin çeyrek yüzyıldır Türkiye'de kontrgerilla adıyla betimlenen olayın üzerine gitmemesi ikinci Susurluk vak'ası olarak nitelendirilebilir. Sistem bir kez daha sorumlularını ortaya çıkarmak yerine örtbas etmeyi seçti.

1996 yılı sonlarında, Milli Güvenlik Kurulu'nda (MGK) yapılmakta olan tartışmalar ve bununla bağlantılı olarak siyasi islamın giderek artan etkinliğine ve gelecekte ulaşabileceği potansiyele karşı mücadele Türkiye gündemine girdi. MGK ile hükümet arasındaki gerilim ve tartışmalar, kamuoyu önünde açık tartışmalara dönüştü. 28 Şubat 1997 günü yapılan MGK toplantısı sonunda, siyasi islamın etkinlik alanlarını sınırlamaya yönelik onsekiz maddede özetlenen istemler, MGK kararı haline getirildi ve uygulanması için hükümete bildirildi.

Aynı zamanda, devlet bünyesinde ulusal savunma stratejilerinde önemli değişiklikler olduğu yönünde yazılı ve görsel basına açıklamalar yapıldı. MASK kısaltmasıyla betimlenen Milli Güvenlik Kurulu Stratejileri Konsepti ülke içinde iç düşmanın değiştiğini belirtiyordu. İç düşman bundan böyle PKK ile birlikte en az PKK kadar tehlikeli olan irtica idi. Böylece siyasi islamın atağına, bazı tarikatların şeriatı bir yaşam biçimi olarak uygulama çabalarına ve siyasi islamcı silahlı güç Hizbullah'a karşı bir mücadele programı ilan edilmiş oluyordu.

1997 yılının ilk çeyreğinde askeri darbe tartışmaları Türkiye gündeminin en önemli konusu oldu. Toplumda kutuplaşma hızlandı. Şiddet egemen olmaya, silahlı güç hesapları yapılmaya başlandı. Demokrasi, insan hakları, barış, özgürlük yanlıları, askeri ya da islamcı güç odakları arasında bir tercihe ve taraf olmaya zorlandı. Kutuplardan bir tanesi olan, şeriatın siyasi parti olarak temsilcisi RP'nin yandaşları belediye başkanları, parlamenterler, parti yöneticileri, vakıflar, işveren örgütleri, gazeteciler, radyolar, TV kanalları şeriat için şiddete yönelebileceklerini açıkça ifade etmeye başladılar. Ama aynı zamanda 8 yıllık kesintisiz eğitim uygulamasının imamı hatip okullarını kapatacağı gerekçesiyle, müslümanlara zulmedildiği izlenimini yaratarak demokrasi ve insan hakları savunucusu görüme çabası içine girdiler.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin MGK aracılığıyla politikaya doğrudan müdahalesiyle toplumda keskinleşen hesaplaşmanın, bir iç savaşa dönüşme riskleri de halen devam ediyor.

Bütün bu önemli gelişmelere ek olarak Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Tansu Çiller, karakollardaki işkence aletlerinin yok edilmesi gerektiğini söyleyerek işkenceyi ilk kez kabul etmiş oldu. Hükümet, bireysel adli suçlarda gözaltı sürelerini dört güne indirerek olumlu bir görüntü vermek istedi. Ancak dört günlük sürenin işkenceyi önleyeceğini iddia etmek mümkün değil. Keyfi gözaltına alınanın biraz olsun önlenmesi için, hakim kararı olmaksızın gözaltı uygulaması olmamalıdır. Gözaltı sürecinin her aşamasında, hiçbir koşula bağ-

lanmaksızın sanığın avukat, doktor ve ailesi ile görüşme olanakları sağlanmalıdır. Geçmiş uygulamalardan gözaltına alınan kişilerin bazen kayıtlarının hiç yapılmadığı, bazılarının bir kaç gün geçtikten sonra yapıldığı, mahkemelerde işkenceciler hakkında yapılan suç duyurularını yargıçların ciddi olarak ele almadığı bilinmektedir. Bugün mevcut yasaların öngördüğü ile pratik uygulamalar arasında yaşanan büyük farklar da, bizlere yasal düzenlemelerin işkenceyi tek başına önleyemeyeceğini öğretmiştir.

1996 yılında yaşanan işkence ve işkence sonucu ölüm olayları, Türkiye'de egemen uygulamanın ve esas niyetin ne olduğunu çarpıcı biçimde ortaya koydu. Örneğin 8 Ocak günü görevini yaparken gözaltına alınan Evrensel gazetesi muhabiri Metin Göktepe polisler tarafından öldürüldü. Polislerin yurttaşlara aşırı şiddet uygulamasına, işkence yapmasına somut bir örnek oluşturan bu olayda, en az olayın kendisi kadar vahim olan gelişme, suçluların korunması idi. Suçlu polisler hakkında açılan soruşturma uzadı, dava savsaklandı. Davanın ilk aşaması olayın üzerinden ancak iki yılı aşkın bir süre geçtikten sonra sonuçlanabildi.

Cezaevi koşullarının iyileştirilmesine yönelik insani taleplerini dile getiren binlerce siyasi hükümlü ve tutuklu, Türkiye'nin pek çok ilinde 96 Mayıs, Haziran, Temmuz aylarında önce açlık greviyle başlattıkları eylemlerini ölüm orucuna dönüştürerek sürdürdüler. Refah-Yol hükümetinin duyarsızlığı ve özellikle Adalet Bakanı Şevket Kazan'ın ölümlerin önlenmesi aşamasında ağır davranması, 12 kişinin ölümüne ve pek çok tutuklu ile hükümlünün sağlığının ağır derecede bozulmasına neden oldu. Bazı aydınların aracılık yapması ile sona eren açlık grevi ve ölüm orucu sürecinde yaşananlar, hükümetin siyasi tutuklu ve hükümlülere yönelik düşmanca bakışımın da ifadesiydi.

Bir diğer vahşet de Diyarbakır Cezaevi'nde yaşandı. Cezaevinde olağan görüş için koridora alınmış tutuklu ve hükümlülere saldırıldı. Dışarıdan getirilen özel timlerin ve gardiyanların saldırısı sonucu on kişi kafaları kırılarak öldürüldü. Adli tıp raporları özel olarak öldürme amaçlı bir dayak olayı yaşandığını destekler nitelikteydi.

Metin Göktepe'lerin, cezaevlerinde ölüm oruçlarında ölüme terkedilenlerin ve Diyarbakır Cezaevi'nde kafaları kırılanların ülkesinde, bir başka gerginlik de suçluların serbest dolaşması ama insan hakları savunusu yapan kuruluşlar hakkında soruşturma açılmasıdır. 1996 yılında Dışişleri Bakanlığı'nın başlattığı bir kampanya sonrası Vakıf Genel Merkezi, Döktümantasyon Merkezi ile Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri çok yönlü soruşturmaların hedefi haline geldi. Polislerin, savcılarının, Sağlık Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü müfettişlerinin sürekli denetimleri ve çalışmaları sonucunda Ankara ve İzmir'de kovuşturmaya gerek görülmedi. Adana ve İstanbul temsilcilerimiz hakkında ruhsatsız sağlık merkezi açtıkları, Adana'da çalışan hekimimiz hakkında ise işkence mağdurlarını polis merkezlerine ve savcılıklara bildirmedikleri gerekçesiyle ceza talebinde bulunuldu.

TİHV tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinin kendine özgü kurumlar olduğu, mevcut yasal rejimle bu açıdan tam bir uyum içinde olamayabileceği, mağdurların isimlerinin bildirilmesinde de hekimin zorlanamayacağı yönünde bir savunma yapıldı. Mağdurların isimlerinin açıklanmamasının hekim-hasta ilişkisindeki sır saklama yükümlülüğünün gereği olduğu ve bunun tıbbi etik açısından bir kural haline geldiği mahkemede savunuldu. İstanbul Temsilcisi Dr.Şükran Akın hakkında açılan davada yargıç ilk celsede beraat kararı verdi. Adana'da açılan dava sekizinci celsede sonuçlandı. Temsilci Av.Mustafa Çinkılıç beraat ederken, Dr. Tufan Köse para cezasına çarptırıldı. Mahkeme kararı Yargıtay'a götürülecek, mahkumiyet onaylanır ise iç hukuk yolları tükeneceği için, konu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşınacaktır.

İstanbul ve özellikle Adana davası süresince ulusal ve uluslararası alanda demokratik kitle örgütlerinin ve insan hakları, hekim, avukat örgütlerinin yoğun ve sürekli desteğine tanık olundu. Hakkımızda açılan davalar ve sistematik baskılar nedeniyle, pek çok kuruluş ve kişi, Dışişleri, Adalet, İçişleri ve Sağlık Bakanlığı'nu protesto ettiler. Bizlere destek mesajları verdiler. Bütün kişi ve kuruluşlara teşekkür ediyoruz. Yaşadığımız bu örnek dayanışma, ulusal ve uluslararası arenada geleceğe yönelik bazı adımların atılmasına neden oldu.

1997 Nisan ayında Stockholm'de on ülkenin otuzun üzerinde kuruluşundan seksene yakın temsilcinin katıldığı toplantıda Avrupa çapında destek komiteleri kurulması yönünde adımlar atıldı.

Yaşadığımız pek çok insan hakları ihlaline doğrudan ya da dolaylı kaynaklık eden Kürt Sorunu'nu olağanüstü rejimlerle ve askeri yöntemlerle çözme politikaları, 1996 yılında da devam etti. Çatışmalar, ölümler, sivil halka yönelik şiddet uygulamaları yaygın olarak yaşandı. Bu çatışmadan beslenen çetelerin ve gizli örgütlenmelerin birçok hukuksuz eylemi, saptanmasına karşın örtbas edildi. İnsan hakları savunucuları olarak savaş politikalarına karşı barış, demokrasi ve özgürlüğü savunmaya devam edeceğiz.

İnsan hakları savunucularının her zaman olandan daha fazla dayanışmaya ve desteğe ihtiyaç duyduğunu belirterek, "insanım" diyen her bireyi insan hakları mücadelesinin saflarını sıklaştırmaya davet ediyorum.

Haziran 1997 / Ankara

Yavuz Önen

TİHV Başkanı

1996 BİLANÇOSU

ÖLENLER

Gözaltında ya da cezaevinde ölenler	32
İşkenceye bağlı ya da tıbbi ihmâl sonucunda ölenler	6
Açlık grevinde ölenler	12
Newroz olayları sırasında ölenler	Yok
Yerleşim merkezlerine saldırılar sırasında ölenler	5
Ev ve işyeri baskınları sırasında ölenler	42
Göstericilere ateş açılması sonucunda ölenler	4
Dur ihtarına uymama vb. sonucunda ölenler	52
Mayın patlaması sonucunda ölenler	40
Faili meçhul cinayetler	113
Sivillere karşı saldırılar sonucunda ölenler	41
İntihar saldırıları sonucunda ölenler	21
Silahlı saldırı ve suikastlerde ölenler	68
Çatışmalarda ölen güvenlik görevlileri	680
Çatışmalarda ölen militanlar	791
Köy korucuları arasındaki çatışmalarda ölenler	20
Siyasi çatışma ve olaylarda ölenler	5
Toplam ölü sayısı	1932

İŞKENCE

Gözaltında ya da cezaevinde ölenler	32
Gözaltına alındıktan sonra kaybolanlar	21
İşkence görenlerin sayısı (*) (TİHV'nin saptadığı)	1404

(*) İşkence görenlerin 107'si çocuk, 377'si kadın. 375 kişi gördüğü işkenceyi resmi makamlardan aldığı doktor raporuyla belgeledi. İşkence gördüğünü bildiren kadınlardan 122'si tecavüze uğradığını ya da cinsel tacizle karşılaştığını açıkladı.

BASIN, DÜŞÜNCE ve İNANÇ ÖZGÜRLÜĞÜ

Öldürülen gazeteciler/gazete çalışanları	1
Öldürülen gazete bayisi/dağıtıcısı	1
Kaybolan basın çalışanları	Yok
Kamu görevlilerinin saldırısına uğrayan gazeteciler	97
Toplatılan gazete ve dergiler	633
Toplatılan kitaplar	27
Kapatılan gazete ve dergiler	26
Kapatma kararlarının toplam süresi	56 ay 24 gün
Ceza alan gazeteci, yazar ve diğerleri	118
Verilen hapis cezalarının toplamı	160 yıl 1 ay
Verilen para cezalarının toplamı	23 milyar 445 milyon TL(*)
Cezası kesinleşip cezaevine giren düşünce suçluları	31
Tutuklanan gazeteci ve yazarlar	91
Cezaevindeki milletvekilleri	5 (**)
Tutuklanan parti yöneticileri	51

ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ

Öldürülen İHD yöneticileri	Yok
Kapatılan İHD şubeleri	2
Kapatılan kitle örgütleri	22
Öldürülen parti yöneticileri	5
Görevine son verilen belediye başkanı	1
Öldürülen öğretmenler.....	7
Öldürülen sağlık personeli	Yok
Kapatılan parti	1
Kapatılması istenen partiler	3

(*) Yaklaşık 295 bin ABD Doları (1 ABD Doları: 80.000 TL.)

(**) Cezası kesinleştiği için cezaevine giren düşünce suçluları arasında değerlendirilen İbrahim Aksoy ve Hasan Mezarıcı da eklendiğinde bu sayı 7'ye çıkmaktadır.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI RAPORU

1996

İNSAN HAKLARI İHLALLERİNDEN ÖRNEKLER

KISALTMALAR

ANAP	Anavatan Partisi	İHD	İnsan Hakları Demeđi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi	KESK	Kamu Emekçileri Sendikaları Konf.
CMUK	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu	MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
DEP	Demokrasi Partisi	MLKP	Marksist Leninst Komünist Parti
DGM	Devlet Güvenlik Mahkemesi	ÖDP	Özgürlük ve Dayanışma Partisi
DHKP-C	Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi	RP	Refah Partisi
DİSK	Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu	SHP	Sosyal Demokrat Halkçı Parti
DYP	Doğru Yol Partisi	TİHV	Türkiye İnsan Hakları Vakfı
EP	Emek Partisi	TİKKO	Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
HADEP	Halkın Demokrasi Partisi	TTB	Türk Tabipleri Birliği
HEP	Halkın Emek Partisi	Türk İş	T. İşçi Sendikaları Konfederasyonu

GİRİŞ

Türkiye, daha önceki yıllarda olduğu gibi, 1996 yılını da insan hakları açısından kara bir bilanço bırakarak tamamladı ve olumlu değişikliğe pek rastlanmadı. Yıl boyunca, başta yaşama hakkı olmak üzere hak ve özgürlükler sürekli ihlal edildi. Sistematik ve yaygın işkence, cezaevlerindeki baskı ve ölümler, düşünce suçu, varlığını sürdürdü. Kürt sorunu konusunda önemli bir adım atılmadı. “Sorun” yine sorun olarak kabul edilmedi. “Sorunun” daha fazla öldürerek, baskıları arttırarak, Kuzey Irak’a hareket düzenlenerek çözüleceği zannedildi.

Türkiye genelindeki çatışmalarda, sivillere yönelik silahlı-bombalı saldırılarda, yargısız infaz ve işkence olaylarında, faili meçhul cinayetlerde en az 1932 kişi öldü. (Ölüm sayısı 1992 yılında 2933, 1993 yılında 3492, 1994 yılında 4041, 1995 yılında da 2370 olmuştu.) Kürt sorunu konusunda konuşanlar, yazarlar, düşüncelerini açıklayanlar üzerindeki baskılarda azalma görülmedi. Örneğin, İHD’nin şubeleri kapatıldı, barış istemini dile getiren örgütlerin yönetici ve üyeleri hakkında davalar açıldı, gazeteciler ve yazarlar yargılandı. Gösteri yapanlara karşı acımasızca şiddet kullanıldı, kimi zaman ateş açıldı. Parasız-bilimsel-demokratik üniversite istemini dile getiren öğrenciler onlarca yıl hapis cezasına mahkum edildi.

Ancak, 3 Kasım gecesi Balıkesir’in Susurluk ilçesi yakınlarında meydana gelen trafik kazası ve ardından gelen açıklamalar, bilgiler bugüne dek yaşandığı halde, bütün çıplaklığıyla kavranamamış bir gerçeğin farkedilmesini sağladı. Genel kabul gören adıyla “çete” gerçeği... İnsan haklarını savunanlara saldıran, demokratik talepleri “asmayalım da besleyelim mi?” mantığıyla ezmeye çalışanların kim olduğu öğrenildi. Üst düzey bürokratların, politikacıların, polis şeflerinin, mafya üyelerinin, ülkücü silahlı eylemcilerin, itirafçıların, köy korucularının, kara paraya, uyuşturucu ticaretine dayanan işbirliği gözler önüne serildi. Bu insanların aynı zamanda, “milliyetçi, vatanın bölünmez bütünlüğünü kanları pahasına savunan” kişiler olması da dikkat çekiciydi.

“Susurluk”taki kazadan bir süre önce bir başka “çete” de Olağanüstü Hal Bölgesi’nde ortaya çıktı. Yüksekova çetesi olarak adlandırılan bu oluşumun, uyuşturucu ticareti yapan, insanları kaçıracak “PKK adına” haraç isteyen, birçok kişiyi öldüren özel tim görevlilerinden, asker, korucu ve itirafçılardan oluştuğu anlaşıldı.

Yıllardır faileri açığa çıkartılmayan faili meçhul cinayetlerden bazılarının, kayıpların, bazı yargısız infazların sorumlularının yukarıda kısaca değinilen çeteler ile benzeri oluşumlar olduğu belirlendi.

Türkiye, 1996 yılında insan haklarıyla ilgili konular dışında da hareketli günler geçirdi, önemli gelişmelere tanık oldu, ekonomik bunahımdan kurtulamadı, dış politikada sıkıntılı durumlara düştü. Yıl içinde kurulan hükümetler, insan haklarını savunma ve yaşama geçirme konusunda yine çaba sarf etmedi. “İnsan hakları” daha önce olduğu gibi, Türkiye’nin batı ile ilişkilerini etkileyen bir imaj sorunu olarak ele alındı. Sık sık “demokratikleşme” ve “insan haklarına saygılı bir yönetim” sözü veren hükümet yetkilileri, tam tersi bir davranış sergileyerek vaatlerini yerine getirmediler. Bir yıl yalnızca vaatlerden ibaret sözlerle geldi geçti.

Siyasi gelişmeler

1996 yılı, siyasi açıdan oldukça ilginç gelişmelere sahne oldu. Bu gelişme ve çekişmeler yılın son 2-3 ayından itibaren rejimin niteliğini ilgilendiren bir boyuta ulaştı. “Laik/anti-laik” kamplaşmasında, 1997 yılının ilk aylarından itibaren silahlı kuvvetler de açıkça taraf oldu. RP öncülüğünde kurulan koalisyon hükümetinin yıkılmasına kadar uzanan süreçte, ordunun yaşamın hemen her alanındaki etkinliği arttı. 1997 yılı Haziran ayında Necmettin Erbakan’ın Başbakanlık görevinden istifa etmesine dek uzanan süreçte, önemli bir yeri de 28 Şubat 1997 tarihinde yapılan Millî Güvenlik Kurulu toplantısı oluşturdu. (Refah Partisi, Anayasa Mahkemesi tarafından 1998 yılı başında kapatıldı. Aralarında Necmettin Erbakan’ın da bulunduğu bazı parti yöneticileri ile partinin bazı önemli isimlerine 5 yıllık siyaset yasağı getirildi.). MGK toplantısında alınan kararlar, toplumda giderek gerginleşen/gerginleştirilen “laik/anti-laik çekişmesine” ve “yükselen irticaya” karşı önlem almak olarak tanıtıldı. Ancak, bu kararları ve ordunun süreç içindeki tavrını, devlet yönetimindeki etkinliğini “uygun bir dille anımsatması” olarak adlandırmak da mümkün. Toplantıda alınan kararlar şöyle:

- Anayasamızda Cumhuriyetin temel nitelikleri arasında yer alan ve yine Anayasa’nın 4. maddesi ile teminat altına alınan laiklik ilkesi büyük bir titizlik ve hassasiyetle korunmalı, bunun korunması için mevcut yasalar hiçbir ayırım gözetmeksizin uygulanmalı, mevcut yasalar uygulamada yetersiz görülüyorsa yeni düzenlemeler yapılmalıdır.
- Tarikatlarla bağlantılı özel yurt, vakıf ve okullar, devletin yetkili organlarınca denetim altına alınarak Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereği Millî Eğitim Bakanlığı’na devri sağlanmalıdır.
- Genç nesillerin körpe dimağlarının öncelikle Cumhuriyet, Atatürk, vatan ve millet sevgisi, Türk milletini çağdaş uygarlık düzeyine çıkarma ülkü ve amacı doğrultusunda bilinçlendirilmesi ve çeşitli mihrakların etkisinden korunması bakımından:
 - a- 8 yıllık kesintisiz eğitim, tüm yurtda uygulamaya konulmalı.
 - b- Temel eğitimi almış çocukların, ailelerinin isteğine bağlı olarak, devam edebileceği Kuran kurslarının Millî Eğitim Bakanlığı sorumluluğu ve kontrolünde faaliyet göstermeleri için gerekli idari ve yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Cumhuriyet rejimine ve Atatürk ilke ve inkılaplarına sadık, aydın din adamları yetiştirmekle yükümlü, millî eğitim kuruluşlarımız, Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun özüne uygun ihtiyaç düzeyinde tutulmalıdır.
- İrticai faaliyetleri, disiplinsizlikleri veya yasadışı örgütlerle irtibatları nedeniyle TSK’dan ilişkileri kesilen personelin diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdamı ile teşvik unsuruna imkan verilmemelidir.
- Mevcudiyetleri 677 sayılı yasa ile men edilmiş tarikatların ve bu kanunda belirtilen tüm unsurların faaliyetlerine son verilmeli, toplumun demokratik, siyasi ve sosyal hukuk düzenininin zedelenmesi önlenmelidir.

- Yurdun çeşitli yerlerinde yapılan dini tesisler belli çevrelere mesaj vermek amacıyla gündemde tutularak siyasi istismar konusu yapılmamalı, bu tesislere ihtiyaç varsa, bunlar Diyanet İşleri Başkanlığı'na incelenerek mahalli yönetimler ve ilgili makamlar arasında koordine edilerek gerçekleştirilmelidir.
- İrticai faaliyetleri nedeniyle Yüksek Askeri Şûra kararları ile Türk Silahlı Kuvvetleri'nden (TSK) ilişkileri kesilen personel konusu istismar edilerek TSK'yı dine karşıymış gibi göstermeye çalışan bazı medya gruplarının silahlı kuvvetler ve mensupları aleyhindeki yayınları kontrol altına alınmalıdır.
- TSK'ya aşırı dinci kesimden sızmaları önlemek için mevcut mevzuat çerçevesinde alınan tedbirler; diğer kamu kurum ve kuruluşları, özellikle üniversite ve diğer eğitim kurumları, bürokrasinin her kademesinde ve yargı kuruluşlarında da uygulanmalıdır.
- Aşırı dinci kesimin Türkiye'de mezhep ayrılıklarını körüklemek suretiyle toplumda kutuplaşmalara neden olacak ve milletimizin düşmanca kamplara ayrılmasına yol açacak tehlikeli faaliyetler yasal ve idari yollarla mutlaka önlenmelidir.
- Anayasa, Siyasi Partiler, Türk Ceza ve bilhassa Belediyeler Yasası'na aykırı olarak sergilenen olayların sorumluları hakkında gerekli yasal ve idari işlemler kısa sürede sonuçlandırılmalı ve bu tür olayların tekrarlanmaması için önlemler alınmalıdır.
- Kıyafetle ilgili kanuna aykırı olarak ortaya çıkan ve Türkiye'yi çağdışı bir görünüme yöneltmek uygulamalara mani olunmalı, bu konudaki kanun ve Anayasa Mahkemesi kararları taviz verilmeden öncelikle ve özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında titizlikle uygulanmalıdır.
- Çeşitli nedenlerle verilen, kısa ve uzun namlulu silahlara ait ruhsat işlemleri polis ve jandarma bölgeleri esas alınarak yeniden düzenlenmeli, bu konuda kısıtlamalar getirilmeli, özellikle pompalı tüfeklere olan talep dikkatle değerlendirilmelidir.
- Kurban derilerinin, mali kaynak sağlamayı amaçlayan ve denetimden uzak rejim aleyhtarı örgüt ve kuruluşlar tarafından toplanmasına mani olunmalı, kanunla verilmiş yetki dışında kurban derisi toplattırılmamalıdır.
- Özel üniforma giydirilmiş korumalar ve buna neden olan sorumlular hakkında yasal işlemler ivedilikle sonuçlandırılmalı ve bu tür yasadışı uygulamaların ulaşabileceği vahim boyutlar dikkate alınarak, yasa ile öngörülmemiş korumalar kaldırılmalıdır.
- Ülke sorunlarının çözümünü "Millet kavramı yerine ümmet kavramı" bazında ele alarak sonuçlandırmayı amaçlayan ve bölücü terör örgütüne de aynı bazda yaklaşarak onları cesaretlendiren girişimler yasal ve idari yollardan önlenmelidir.
- Atatürk'e karşı yapılan saygısızlıklar ve Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkındaki 5816 sayılı kanunun istismar edilmesine fırsat verilmemelidir.

1996 yılının siyasal gelişmelerini ana başlıklarıyla özetlemek gerekirse: 24 Aralık 1995 tarihinde (*) yapılan genel seçimlerin ardından 8 Ocak günü Meclis çalışmaya başladı. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'den 9 Ocak günü hükümeti kurma görevini alan Necmettin Erbakan'ın, hükümeti kuramaması üzerine, bu görev 1 Şubat günü ANAP Genel Başkanı

(*) Seçimler sonucunda, RP (yüzde 21,3) 158; ANAP (yüzde 19,6) 132; DYP (yüzde 19,2) 35; DSP (yüzde 14,6) 75; CHP (yüzde 10,7) 50 milletvekili kazandı. MHP (yüzde 8,2), HADEP (yüzde 4,2), Yeni Demokrasi Hareketi, Millet Partisi, Yeniden Doğuş Partisi, İşçi Partisi ve Yeni Parti yüzde 10'luk ülke barajını aşamadıkları için milletvekili çıkartamadı. Türkiye genelinde yüzde 4,2 oranında oy alan HADEP, Diyarbakır, Batman, Siirt, Hakkari ve Van'da büyük farkla birinci, Ağrı, Mardin, Şırnak, Tunceli ve Muş'ta ikinci parti oldu. Bu durum RP'nin milletvekili sayısında artış olmasını sağladı.

Mesut Yılmaz'a verildi. ANAP ve RP arasındaki hükümet pazarlığında önce anlaşma sağlandı. Ancak, ordunun bu anlaşmadan hoşnutsuzluğunu çeşitli kanallardan iletmesi sonucunda ANAP tarafı görüşmeleri kesti. Ardından da ANAP ile DYP arasında hükümet kurma görüşmeleri başladı.

3 Mart günü Mesut Yılmaz'la DYP Genel Başkanı Tansu Çiller, koalisyon konusunda anlaştilar. Dönüşümlü başbakanlık formülünü öngören ANAP-DYP koalisyon hükümeti protokolü uyarınca ilk sıra Mesut Yılmaz'ın oldu. Cumhurbaşkanı Demirel, "ANAYOL" hükümetini 6 Mart günü onayladı. Hükümet'te bazı bakanlıkların dağılımı şöyle oldu: Başbakan Yardımcısı Nahit Menteşe (DYP), İçişleri Bakanı Ülkü Güney (ANAP), Adalet Bakanı Mehmet Ağar (DYP), Dışişleri Bakanı Emre Gönensay (DYP), Milli Savunma Bakanı Oltan Sungurlu (ANAP), Çalışma Bakanı Emin Kul (ANAP), Milli Eğitim Bakanı Turhan Tayan (ANAP), Çevre Bakanı Mustafa Taşar (ANAP), Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı İmren Aykut (ANAP). İnsan haklarından sorumlu bir Devlet Bakanlığı ise oluşturulmadı. DYP-ANAP koalisyon hükümeti Meclis'te 12 Mart günü, 257 milletvekilinin oyuyla güvenoyu aldı. Oylamada, 207 milletvekili ret (RP ve CHP milletvekilleri), 80 milletvekili de çekimser (DSP ve BBP milletvekilleri) oy kullandı.

ANAP ve DYP arasındaki çekişme, yolsuzluk dosyaları ve RP'nin sert muhalefeti, hükümeti kısa sürede dağılma noktasına getirdi. Anayasa Mahkemesi de 14 Mayıs günü aldığı kararla, cumhuriyet tarihinde ilk kez güvenoylamasını geçersiz saydı. Bu olanaktan yararlanan DYP de, 24 Mayıs günü hükümeti bozduğunu açıkladı.

Yeniden hükümeti kurmakla görevlendirilen Necmettin Erbakan iki ay kadar süren görüşmelerden sonra hükümeti kurma konusunda Tansu Çiller'le anlaştı. Haziran ayı sonunda Cumhurbaşkanı Demirel, Necmettin Erbakan başkanlığındaki hükümeti onayladı. Hükümette görev alan bakanlardan bazıları şöyle: Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Tansu Çiller (DYP), İçişleri Bakanı Mehmet Ağar (DYP), Adalet Bakanı Şevket Kazan (RP), Milli Savunma Bakanı Turhan Tayan (DYP), Çalışma Bakanı Necati Çelik (RP), Milli Eğitim Bakanı Mehmet Sağlam (DYP), Çevre Bakanı Ziyaettin Tokar (RP). "REFAHYOL" hükümeti, Meclis'te 8 Temmuz günü yapılan oylamada güvenoyu aldı. Oylamada, 278 milletvekili "kabul", 265 milletvekili "red" oyu kullandı.

REFAHYOL hükümeti, insan hakları açısından son derece olumsuz bir tablo çizdi. Cezaevlerinde zaten varolan baskılar artmaya başladı. Bunun üzerine cezaevlerinde açlık grevleri gündeme geldi. Binlerce tutuklu ve hükümlünün katıldığı açlık grevi, Mehmet Ağar'dan sonra REFAHYOL hükümetinde Adalet Bakanlığı görevine gelen Şevket Kazan'ın da duyarsız davranması nedeniyle uzadı. 69 gün süren ölüm orucunda 12 mahkum öldü, yüzlerce mahkum yeterli tedavi görmediği için ömür boyu sakat kaldı. Kısa bir süre sonra da 24 Eylül günü Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde mahkumlar, gardiyan, asker, polis ve özel tim görevlilerinin saldırısına uğradı. 10 mahkum, "özellikle başlarına vurularak" öldürüldü. Cumartesi günleri İstanbul Galatasaray Lisesi önünde oturma eylemi yapan kayıp yakınlarına yönelik polis saldırıları bu dönemde yoğunlaştı.

RP-DYP koalisyon hükümeti, 1997 yılının Haziran ayına kadar iktidarda kaldı. RP'nin uygulamaları nedeniyle gündeme gelen "laiklik" tartışmaları; Ocak ayında Ankara'nın Sincan ilçesinde şeriatçı gösteriye dönüşen "Kudüs Gecesi"nin ardından ilçeden tankların geçişi ve 28 Şubat 1997'de yapılan MGK toplantısının ardından doruğa çıktı. Darbe beklentisinin iyice artması, hükümet üzerindeki ordu baskısının yoğunlaşması nedeniyle Necmettin Erbakan, 14

Haziran 1997 tarihinde istifa etti. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 1997 yılı Mayıs ayında açtığı davada, Anayasa Mahkemesi, RP'yi 16 Ocak 1998'de kapattı.

Ancak bütün bu gelişmelerden uzun süre önce, (1996 yılı Kasım ayı) dönemin Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Güven Erkaya'nın, MGK'da tartışılmak üzere "Şeriat raporu" hazırladığı ortaya çıktı. Rapor, Güven Erkaya'nın tedavi için ABD'ye gitmesi nedeniyle MGK'nın Aralık ayında yaptığı toplantıda ele alınamadı. Erkaya'nın raporunda, şeriat yanlılarının devlet mekanizmasında kilit noktalara gelmek için yaptığı çalışmalarından duyulan rahatsızlığımı dile getirildiği, şeriatçı akımların Türk Silahlı Kuvvetleri'ne yönelik faaliyetlerinin de belgelerle ortaya konduğu belirtildi. Rapor, 28 Şubat 1997 tarihinde yapılan ünlü MGK toplantısında ele alındı.

Yolsuzluklar

1996 yılında, her zaman olduğu gibi önemli tartışma konularından birini de yolsuzluk olayları ve siyasi liderlerle ilgili olarak ortaya atılan ve pek çoğu Meclis gündemine gelen suçlamalar oluşturdu. Örneğin; Selçuk Parsadan adlı kişinin emekli orgeneral Necdet Öztoran'un adını vererek Başbakan Tansu Çiller'i telefonla araması, "emekli askerlerin kurduğu bir derneğin" seçimlerde ANAP'a karşı DYP'yi destekleyeceği vaadiyle para istemesi ve örtülü ödenekten toplam 5.5 milyar lira alması, 1996 ve 1997 yıllarında "örtülü ödenek"le ilgili büyük tartışmalara neden oldu. Ankara Cumhuriyet Savcılığı'nın açtığı soruşturma sonucunda, iddiaların doğruluğu kanıtlandı. Selçuk Parsadan'ın paraları aldığını söylediği tarihlerde, bankalardan örtülü ödeneye para aktarıldığı saptandı. Selçuk Parsadan hakkında Ankara'da açılan dava 1997 yılında mahkumiyetle sonuçlandı. Böylece, Tansu Çiller'in gizli "devlet hizmetleri" için verilen örtülü ödeneği, özel işleri ve parti çalışmaları için kullandığı mahkeme kararıyla onaylanmış oldu.

1994 yılında Avrupa'daki Türklere Bosna-Hersek'e yardım amacıyla toplanan paraları RP'ye aktardığı ortaya çıkan Süleyman Mercümeç'in yargılanması 1996'da son aşamasına geldi. Yargıtay Mayıs ayında, Süleyman Mercümeç'e verilen 4 yıl 1 aylık hapis ve 21 trilyon para cezasına ilişkin hükmü bozdu. Yargıtay, yargılamanın 'zimmet' suçlamasıyla yapılmasını istedi.

Tansu Çiller hakkında Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi'nin (TEDAŞ) özelleştirilmesine ilişkin ihale nedeniyle RP tarafından verilen Meclis soruşturması önergesi, Nisan ayında Meclis Genel Kurulu'nda 179 ret oyuyla 232 oyla kabul edildi. Bunun üzerine kurulan Meclis Soruşturma Komisyonu çalışmalarını Kasım ayında tamamladı. Komisyon'da yapılan oylamada Tansu Çiller, RP milletvekillerinin de oylarıyla aklandı. Komisyon Başkanı DSP Milletvekili Metin Bostancıoğlu, Çiller hakkında "görevi kötüye kullanıp kullanmadığı" ve "görevi ihmal ettiği" iddiasıyla iki ayrı oylama yapıldığını, iki oylama sonucunda da Tansu Çiller'in aklandığını söyledi. Komisyon üyesi RP milletvekilleri, önergeyi RP verdiği halde, önergedeki iddianın aksine oy kullanmalarını açıklarken "Biz zaten bu önergeye imza atmamıştık" dediler. DYP milletvekilleri de, TEDAŞ ihaleleri nedeniyle dönemin Enerji Bakanı Şinasi Altınar aklanırken, Çiller'i suçlamanın doğru olmayacağını söylediler.

Haziran ayında kurulan RP-DYP hükümeti de, RP'nin Süleyman Mercümeç soruşturmasından kurtulmasını sağladı. Süleyman Mercümeç'in ilişkilerini araştırmak için kurulan Meclis Araştırma Komisyonu çalışmalarını Aralık ayında tamamladı. Tansu Çiller, TEDAŞ ve benzeri soruşturmalardan RP'lilerin oylarıyla kurtulduğu gibi, DYP'li milletvekillerinin oylarıyla da "RP-Süleyman Mercümeç ilişkisi" aklandı. 11 Aralık günü yapılan oylamada, alt

komisyonun, "Süleyman Mercümeç'in hesabında toplanan 15 trilyon liranın, Bosna'ya yardım olarak ulaştığına dair belgeler bulunmadığı ve RP ile Mercümeç arasında yasadışı parasal ilişkiler bulunduğu"nu savunan raporu görüşüldü. Alt komisyon raporu, RP'li ve DYP'li milletvekillerinin oylarıyla reddedildi; RP'li Mehmet Ali Şahin'in hazırladığı, "Süleyman Mercümeç'in RP üyesi olduğu belirlenmiştir. Ancak Süleyman Mercümeç'le RP arasında hukuk dışı maddi ilişki saptanamamıştır" görüşünü savunan rapor benimsendi. Karara karşı çıkan Komisyon Başkanı CHP'li Mustafa Kul, "Rapora imza atmam" diyerek bu görevden istifa etti.

Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne kabulü için lobi faaliyetleri yürüten, bu arada Tansu Çiller'in iç politika stratejisti olarak çalıştığı belirlenen Amerikalı danışman Jay Krigel'la Eylül ayında yeniden sözleşme imzalandı. Tansu Çiller'in Dışişleri Bakanı olmasıyla birlikte yeniden ortaya çıkan Krigel'a ne kadar para verildiği belirlenemedi. Krigel, 1994 yılından itibaren ABD Başkanı Bill Clinton'un siyasi stratejisti Bob Squire ile birlikte Tansu Çiller'e danışmanlık yapmıştı. Krigel'a tanıtma bütçesinden para ödenmesine karşılık, Squire'e paranın nereden ödendiği açıklık kazanmamıştı. Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesiyle görevi sona eren Krigel, Ankara'ya gelerek kontratını yenilemeye çalışmış, ancak ANAYOL hükümetinin Dışişleri Bakanı Emre Gönensay döneminde sözleşmesi yenilenmemiştir.

Dış tepkiler

1996 yılında insan hakları ihlalleri nedeniyle uluslararası platformlarda sürekli gündeme gelen Türkiye, Helsinki Watch ve Uluslararası Af Örgütü başta olmak üzere pek çok insan hakları kuruluşunun raporlarında, sürekli eleştirildi. Eleştiriler Kürt sorunu, işkence olayları, yargısız infazlar ve düşünce özgürlüğü üzerinde yoğunlaştı. Türkiye'ye yönelik eleştiri ve baskılar, Kürt milletvekillerinin cezaevinde tutulması, partilerin kapatılması, cezaevlerinde ölümlerle sonuçlanan olaylar, Metin Göktepe'nin öldürülmesi, işkence olayları, polis'in gösteriler sırasındaki acımasızlığı, basın davaları TİHV ile İHD'yi hedef alan baskı ve saldırılar üzerine daha da arttı.

Türkiye'ye yönelik tepkiler içinde Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International) tarafından Ekim ayı başından itibaren dünya genelinde başlatılan ve insan hakları ihlallerini tüm boyutlarıyla ele alan kampanya önemli yer tuttu. 25 Eylül günü Türkiye'ye gelen Uluslararası Af Örgütü Genel Sekreteri Pierre Sane, Türk-İş, İHD, TİHV, Mazlum Der, TTB yöneticileri, Meclis İnsan Hakları Komisyonu'nun bazı üyeleri, Emniyet Genel Müdürlüğü yetkilileri ile görüştü. Başbakan Necmettin Erbakan, Adalet Bakanı Şevket Kazan ve İçişleri Bakanı Mehmet Ağar, Af Örgütü heyetinin randevu talebini reddetti. Pierre Sane ve heyet üyeleriyle, Necmettin Erbakan'ın talimatı ile RP İstanbul Milletvekili Bahri Zengin görüştü.

Pierre Sane, görüşmelerin ardından 1 Ekim günü İstanbul'da düzenlediği toplantıda, Af Örgütü'nün 82 sayfalık Türkiye raporunu açıklayarak Türkiye'deki insan hakları ihlallerini önlemeyi hedefleyen uluslararası kampanyayı başlattı. Kampanyanın Türkiye'nin lehinde olduğunu belirten Genel Sekreter Pierre Sane, 1990'lı yıllarda Türkiye'de ihlallerin arttığını ve yetkililerin işkence, siyasi öldürme ve kayıp olaylarını devlet güvenliğini sağlamak gerekçesiyle örtbas veya gözardı ettiklerini ifade etti. Sane, raporu sunmak için Haziran ve Eylül ayları başlarında Türk hükümetiyle görüşme isteğini ilettikleri halde yanıt alamadıklarını vurguladı. İnsan hakları ihlallerini Güneydoğu'daki koşullara bağlayarak haklı göstermeye çalışan görüşlerle karşılaştıklarını belirten Pierre Sane, insan hakları ihlallerinin sadece Güneydoğu'da değil tüm Türkiye'de görüldüğünü anımsattı. Bir soru üzerine, PKK'yi "silahlı muhalif grup" olarak tanımladıklarını ifade eden Pierre Sane, çatışmalarda sivillerin iki ateş arasında kaldığını, yasadışı örgütlerin de ihlallerden sorumlu olduğunu, Af Örgü-

tü'nün bu tür saldırıları lanetlediğini vurguladı ve bu örgütlere, "sivillere ve silahsız askerlere saldırılara son verme" çağrısında bulundu.

İnsan hakları ihlalleri konusunda Batı'lı devletlerin tepkilerinin tutarlı olmadığını vurgulayan Sane, "Türk hükümeti uluslararası sözleşmeler altında gönüllü olarak yüklediği sorumlulukları yerine getirmedi. Polis ve jandarma devletin koruyucuları olarak görüldüğünden, kendilerine tam bir dokunulmazlık tanınmaktadır. Görüldüğü kadarıyla da Türk devleti, Batı dünyasının sınır koruyucusu olduğundan ve ticari ve ekonomik büyüklüğünden dolayı uluslararası topluluğun araştırma, eleştiri ve yaptırımlarından uzak durmayı becermiş görünmektedir" dedi. Sane, ABD yapımı helikopter ve zırhlı araçların insan hakları ihlallerinde kullanıldığını da kaydetti. Rapor özetle şöyle:

Türkiye değerlendirmesi: Yakın Türkiye tarihi, devletin baskı yoluyla güvenlik sağlama çabalarının başarısızlığıyla belirlenmiştir. Hükümetler parlamenter demokrasinin ve temel özgürlüklerin yerleşmesi doğrultusunda bazı ilerlemeler kaydetmiştir, ancak iç ve dış güvenlik sürekli olarak güvenlik güçlerinin takdirine bırakılmıştır. Güvenlik güçleri ise, hem uluslararası insan hakları standartlarına hem de yasalara tepeden bakmıştır. Bu nedenle Türkiye'deki insan hakları manzarası oldukça iç karartıcı bir görünüm arz etmektedir. İşkence ve kötü muamele, uzun zamandan beri hem adli hem politik nedenlerle tutuklanan kişiler üzerinde rutin bir şekilde uygulanmaktadır. Kaybolma ve yargısız infazlar 1990' larda ortaya çıkan yeni ihlal biçimleri olup, yüzlerce kişinin yaşamına mal olmuştur. Türk vatandaşları gerçek anlamda ifade özgürlüğüne sahip değildir. 6 yıl içinde onlarca düşünce mahkumu görüşlerini ifade etmeleri nedeniyle çeşitli cezalara çarptırılmıştır. Yazar ve sanatçılar dahil olmak üzere yüzlercesi DGM'lerde yargılanmakta ve siyasi görüşlerini ifade etmeyi göze almaları nedeniyle hapis cezasıyla tehdit edilmektedir.

İhlallere örtü: Türk hükümeti, güvenlik güçlerinin gerçekleştirdiği işkence, yargısız infaz ve kaybolma gibi eylemleri sürekli olarak inkar etmekte, meşrulaşturmakta veya bunların üstünü örtmektedir. 1994'te askerlerin Tunceli'de köyleri yaktıklarına dair reddedilmesi mümkün olmayan kanıtlarla karşılaşıldığında, İçişleri Bakanı ilkin köylülerin kendi evlerini yaktıklarını, daha sonra da köyleri, asker kılığına giren PKK'lilerin yaktığını söylemiştir. İster gerçek ister hayali olsun, iç ve dış tehditler, gerçekleştirilen ihlalleri meşrulaştırmak için kullanılmaktadır. Meclis ve hükümet denetiminin yokluğunda ihlallere karşı önlemler kaçınılmaz olarak ve sürekli şekilde gözardı edilmiştir.

Türkiye destekleniyor: Toplumun bazı önemli unsurları ihlallere karşı reform için çağrıda bulunmaktaysa da, uluslararası tepkiler tutarsız kalmaktadır. Türk hükümeti üzerinde etkili olan NATO üyeleri ve Avrupa Birliği hükümetleri, insan hakları ihlallerine karşı mücadele için geliştirdikleri araçları kullanmaktan sakınılmaktadırlar. Sıkıştırıldıklarında, onlar da aynı mazereti tekrarlıyorlar. Sert tutum almaktan çekinmelerinin gerçek nedeni değildir: Türkiye değerli bir mütteftir. Gerek Ortadoğu'nun bazı bölgelerindeki, gerekse eski Sovyetler Birliği ülkelerindeki istikrarsızlığa karşı stratejik siper olarak görülmektedir. Türkiye ayrıca önemli bir ticaret ortağıdır ve askeri cihazlar için çekici bir pazardır.

İHD'ye saldırılar: İnsan hakları savunucuları ve taraftarları ateş altındadır. Devlet, '91'de muhaliflerle başa çıkmak için kurşuna ve bombaya başvurmaya başladı. İhlalleri ortaya çıkartanlar hedef olmaya başladı. Son 5 yılda 10 İHD üyesi öldürüldü. Çalışmaları, İHD'ye, hükümet katında ve güvenlik güçleri arasında birçok düşman kazandı. Hükümet, güvenlik güçlerinin işlediği ihlallerin Türk kamuoyuna ve uluslararası camiaya açıklanmasını önlemek için kasıtlı adımlar atmaktadır.

Gazeteci cinayetleri: Yabancı gazeteciler ve gözlemcilerle yasak konurken, devlet için çalışan güçler tarafından yerli gazetecileri susturmak için yasadışı yöntemler kullanılmaktadır. Türkiye, gazetecilik mesleğini icra etmenin en tehlikeli olduğu ülkelerden biridir. 1992'den bu yana Güneydoğu'daki insan hakları sorunlarını inceleyen 16 gazeteci öldürüldü, ortadan kayboldu. Gazetecilerin öldürülmesini kınanan resmi açıklamalar olmamasına karşılık yazdıkları nedeniyle gazetecileri suçlayan resmi açıklamalar vardır.

İşkence: Sanığa yüklenen suç ne olursa olsun işkence yaygın ve sistemattir. Gözaltına alınan hiç kimsenin işkenceden korunma garantisi yoktur. İşkence esas olarak polis ve jandarma karakollarında uygulanmaktadır. Terörle Mücadele Yasası uyarınca gözaltına alınan kişilerin işkence görme tehlikesi daha yüksektir. Çünkü bu kişilerin daha uzun süre gözaltında kalması söz konusudur ve yasalara göre, avukatlarıyla görüşme hakları yoktur. 1996 yılı Ocak ayına kadar geçen 6 yılda, 90'dan fazla kişinin polis ve jandarma karakollarında işkence sonucu öldüğü bilinmektedir. Bu olayların çoğunda, sorumlular hakkında resmi işlem yapılmamıştır.

Kayıplar: Ortadan kaybolma ve yargısız infaz son 5 yılda iyice yerleşen ihlal biçimleri olarak ortaya çıkmıştır. Kaybolanların çoğu, PKK üyelerine yiyecek veya sığınak sağladığı kuşkusuyla yapılan baskınlarda tutuklanan ve geçmişinde siyasi faaliyet olmayan Kürt köylüleridir. Kayıpların aileleri, yakınlarının ya işkence altında öldüğünü ya da PKK ile girilen çatışmalarda asker ölümlerine misilleme olsun diye keyfi bir şekilde öldürüldüğünü düşünmektedir. Kaybolmalar, İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde de meydana gelmektedir.

Yargısız infazlar: 1991 yılında güvenlik güçleri içindeki bazı unsurlar daha da ileriye gitti. Yasadışı yöntemlere yönelip, tam bir kirliliğe başladılar. Görülmemiş bir siyasi cinayet dalgası Güneydoğu'yu kavurmaya başladığı gibi, Ankara ve İstanbul sokaklarına sıçradı. Kurbanların çoğu, güvenlik güçlerince devlet düşmanı olarak değerlendiriliyordu. Bunlar sol görüşlü veya Kürt milliyetçisi yayınlarda çalışan, daha önce PKK veya diğer yasadışı gruplara üyelik şüphesiyle tutuklanan ya da hüküm giyen kişilerdir. 1991'den bu yana binden fazla kişi bu tür cinayetler sonucunda öldü. Aynı süre içinde Ankara, İstanbul ve Adana'da evlere yapılan baskınlar sonucunda 90'dan fazla kişi öldürüldü. Bu evlerin bazıları, polise ateş açan militanlarca işgal edilmekteydi. Ancak olayların meydana geliş biçimi, güvenlik güçlerince gerçekleştirilen keyfi öldürmelere işaret etmektedir.

Katiller korunuyor: Devlet görevlileri cezasız kalacaklarını bilerek, işkence yapmakta, kişileri kaybetmekte ve yargısız infaz yapmaktadır. Bu görevliler, üst rütbeli polis şefleri, jandarma subayları, savcılar, mahkemeler, Türk yasaları ve uluslararası camianın suskunluğu sayesinde korunmaktadır. Güçlü kanıtların varolması halinde bile, bu kişilere karşı dava seyrek olarak açılmaktadır. Güneydoğu'da polisin veya jandarmanın kovuşturmayla uğraması hemen hemen hiç görülmemiş bir uygulamadır.

Sahte raporlar: İşkence ve yargısız infaz gibi insan hakları ihlallerini kolaylaştıran sistemin bir diğer yanı da, tıbbi kanıtların hasır altı edilmesi ve sahte adli tıp raporlarının hazırlanmasıdır. Gözaltının son gününde, tutuklananların çoğunluğu muayene için devletçe atanmış bir doktora gösterilir. Tıbbi muayene, çoğu zaman odanın bir ucunda giyinik duran hastaya şöyle bir göz atılmaktan ibarettir.

Dışişleri Bakanlığı, Uluslararası Af Örgütü raporunun eski raporlardan farklı olmadığını savunarak, raporun tarafı ve maksatlı olduğunu iddia etti. Dışişleri Bakanlığı'ndan 1 Ekim günü yapılan açıklamada, Türkiye'deki insan hakları uygulamalarının farklı kuruluşlar

tarafından hazırlanan raporlarda çeşitli açılardan ele alındığı, olumlu hiçbir gelişmeye yer verilmediği belirtildi. Mevzuatta iyileştirmeler yapmak amacıyla çalışmaların sürdüğü kaydedilen açıklamada, Uluslararası Af Örgütü'nün PKK'yi "terör örgütü" olarak nitelemekten kaçındığı vurgulandı ve "PKK'yi savaştan taraf olarak göstermek isteyen rapor, bu yaklaşımıyla terörü teşvik etmektedir. Af Örgütü bu tutumuyla inanılabilirliğini ve itibarını yitirmiştir" denildi.

Uluslararası Af Örgütü, 18 Haziran günü açıkladığı raporunda, gelişmiş ülkeleri, "insan hakları konusunda sicili bozuk ülkelere silah ve güvenlik araçları satmakla", ve "sorumluluğu reddetmekle" suçladı. 146 ülkedeki insan hakları ihlallerinin incelendiği raporda, İngiltere, Fransa, Almanya, Çin, Rusya ve ABD'nin, "güvenlik araçlarını" işkencede kullanabilecek ülkelere satmaması istendi. Aralarında, Bahreyn, Kolombiya, Hindistan, Rusya ve Ruanda'nın bulunduğu 63 ülkede ölüm cezalarının infaz edildiği; aralarında Mısır, Kenya, Burma ve Türkiye'nin bulunduğu 54 ülkede insanlık dışı koşullar ve işkence nedeniyle toplam 4.500 kişinin öldüğü; 41 ülkede ise resmi rakamlara göre 3.000 mahkumun öldürüldüğü açıklanan raporda, Ruanda, Kolombiya, Irak, Sri Lanka ve Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 49 ülkede ise toplam 140 bin kişinin gözaltında kaybolduğu kaydedildi.

Rapor nedeniyle bir açıklama yapan Uluslararası Af Örgütü Genel Sekreteri Pierre Sane, "Uluslararası kamuoyu, kötü olaylar karşısında çoğu kez bunların yerel konular olduğunu ve kendilerinin hiçbir etkisi olmadığını söyleyerek temize çıkmaya çalışıyor. Ama o kötüler kim silahlandırıyor ve kim eğitiyor?" dedi. Örgüt Sözcüsü Mark Ogle ise özellikle ABD, İngiltere ve Çin'in insan hakları ihlallerinde diğer ülkelerden daha fazla etkisi olduğunu söyledi. Ogle, sorumluluğun yalnızca tetikçilerde ya da elektrik verenlerde değil, aynı zamanda silah desteği veren ve eğitenlerde aranması gerektiğini vurguladı.

Dışişleri Bakanlığı, Af Örgütü'nün yıllık raporuna karşı yaptığı açıklamada, raporun "tek taraflı ve önyargılı" olduğunu iddia etti. Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ömer Akbel, PKK'nin sivillere saldırılarının gözardı edilmeye çalışıldığını, "gerilla, siyasi mahkum, vicdan mahkumu" gibi kelimelere hukuk dışı anlamlar yüklediğini iddia etti. Ömer Akbel, raporda 1995 yılı Temmuz ayında demokratikleşme ve hukuk devleti alanında iyileştirme yapan Anayasa değişikliklerinden söz edilmediğini belirtti ve "Uluslararası Af Örgütü'nün, tarafsız olmadığı, artık uluslararası forumlarda da iyice anlaşılmuştur. Ancak bu şekilde raporlar yayımlamakla mevcudiyetini devam ettirebileceğini ve mali destek bulabileceğini düşünen Uluslararası Af Örgütü, bu davranışıyla hemen her tür devlet karşıtı şiddete ve bu arada teröre yardımcı olmakta, hatta destek sağlamaktadır" dedi. (*)

HRW Raporu

Human Rights Watch'un Mart ayında açıklanan 1996 Dünya Raporu'nda da, Türkiye'de insan hakları ihlallerinin arttığı; köy boşaltma ve kaybetme olaylarıyla düşünce özgürlüğü ihlalleri ve işkencelerin devam ettiği belirtildi. Devlet güçlerinin faili meçhul cinayetlerle bağlantısına dair bulgular olduğu belirtilen raporda, Yeni Politika ve Özgür Ülke gazetelerine yönelik baskılara yer verildi. Yeni Politika muhabiri Safyettin Tepe'nin gözaltındaki şüpheli ölümü anlatılan ve muhabirlerin sürekli gözaltına alınıp yargılandığı vurgulanan raporda, İHD ve TİHV'nin çalışmaları nedeniyle baskılara maruz kaldıkları kaydedildi. Raporda, ABD Kongresi'nin insan hakları ihlalleri nedeniyle askeri yardımı azaltmayı gündeme getirdiği ancak, "Türkiye'nin stratejik önemi yüzünden" bunu gerçekleştirmediği ifade edildi.

(*) Uluslararası Af Örgütü Mart ayından itibaren Türkiye'de de faaliyet göstermeye başladı.

Dışişleri Bakanlığı, bu rapor karşısında da iddiaları araştırmak yerine, insan hakları savunucularını suçlama yolunu seçti. Dışişleri Bakanlığı'ndan raporun Türkiye ile ilgili bölümüne karşı yapılan açıklamada, Uluslararası Af Örgütü ve IHD gibi Human Rights Watch da PKK'yi desteklemekte suçlandı. Açıklamada, "Her zamanki gibi Helsinki Watch, insan hakları yasası ile insani yasayı bilerek karıştırıyor. Rapor, PKK'yi 'terörist' değil 'silahlı' grup olarak değerlendiriyor ve Türkiye'nin PKK'yle mücadelesini 'savaş'la özdeşleştiriyor. Ek olarak PKK'nin Cenevre Sözleşmesi'ne göre değerlendirilme arzusu karşılık bulurken, PKK'ye silahlı çatışmanın taraflarından biri olarak yasal statü getirme çabası dikkat çekiyor" dendi. Bakanlık, faili meçhul cinayetlerle güvenlik güçleri arasında bağlantı kurulmasını kınayarak, "Eğer kredibilitelerini sürdürmek istiyorsa, Human Rights Watch, iddialarını belirli dayanaklara göre yapmalıdır. Türk halkı ve basın faili meçhullerin aydınlatıldığını bilmektedir. Raporda güvenlik güçlerinin, kayıplara sebep oldukları belirtilmektedir. Oysa, buna kanıt teşkil edecek verilere raporda yer verilmemiştir" dendi. Açıklamada, PKK'nin 1995 yılında 320 sivil öldürdüğü, 399 sivil yaraladığı da öne sürüldü.

Human Rights Watch'un, 10 Aralık İnsan Hakları Günü nedeniyle açıkladığı başka bir raporda da, Türkiye, "Ağır insan hakları ihlallerine rağmen, demokrasi mücadelesi içinde çarpınan bir ülke" diye tanımlandı. "Söz söyleme özgürlüğünün demokratik bir toplum için önemini kavramaya başlayan bir basın"ın ve "küçük, ancak hareketli bir sivil toplum"un "olumlu gelişmeler" olarak sunulduğu raporda, gözaltında kayıpların, yargısız şüpheli öldürmelerin sürdüğüne; söz söyleme özgürlüğünün keyfi olarak sınırlandırıldığına ve cezalandırıldığına; işkence, göçe zorlama, cezaevlerinde ölümler gibi hak ihlallerinin varlığına dikkat çekildi. İnsan hakları konusundaki vaatlerini yerine getirmeyen hükümetlerin, PKK ile mücadeleyle ilgili gerekçe gösterdiğine değinilen raporda, "Bütün hükümetler iktidarda olmadan önce Kürtler konusunda verdikleri sözleri iktidara geldiklerinde unutuyorlar. Kürt sorunu, RP örneğinde olduğu gibi iktidara gelindikten sonra 'terör' sorunu olarak görülmeyle başlamıyor. Devlet, Kürtlere karşı açık bir sürgün politikası izliyor. Kürt sorununa duyarlı politikacı ve aydınlara yönelik faili meçhul cinayetlerin devlet himayesinde kurulan gruplar tarafından işlendiği belirtiliyor. Yasalar tarafından suç ilan edilmesine karşın polis sistematik bir şekilde işkence yapıyor. Meclis tarafından işkence tespit edilmiş, ancak herhangi bir ilerleme kaydedilmiş değil. Kayıp vakalarında ise devlet parmağı var" dendi.

Türkiye'nin en önemli sorunlarından birinin de siyasi tutuklulara yönelik baskılar olduğu belirtilen raporda, cezaevlerinde insanca yaşama koşulu isteyen tutuklulardan 14 kişinin dövülerek öldürülmesine, açlık grevlerinde de 12 tutuklunun ölümüne dikkat çekildi. Raporda, siyasi partiler konusunda, "Kendi bölgesinde birçok yerde birinci parti olan HADEP, kongresinde asılan PKK bayrağı nedeniyle kapatılmaya çalışıldı. Yöneticilerinden birçoğu tutuklu bulunuyor ve üç üyesi de 'infaz' sayılabilecek bir yöntemle, hemen kongre sonrasında öldürüldü" görüşüne yer verildi. Raporda ayrıca, ABD ve batılı ülkelerin insan hakları konusunda samimi olmadıkları, özellikle ABD'nin ekonomik çıkarlarını insan haklarının üzerinde tuttuğu vurgulandı. Human Rights Watch raporunda, içlerinde ABD, Japonya, Avrupa Birliği ülkeleri ve Dünya Bankası'nın bulunduğu çeşitli ülke ve kuruluşlar siyasi ve ekonomik politikalarıyla insan hakları ihlallerine "çanak tutmakta" suçlandı.

ABD Dışişleri Bakanlığı Raporu

Türkiye'nin eleştirildiği raporlardan biri de ABD Dışişleri Bakanlığı'nun Mart ayında açıklanan geleneksel yıllık raporu oldu. "1995 Yılı İnsan Hakları Raporu"nda Türkiye'nin birçok alanda "olumlu gelişme" gösterdiği, ancak işkencenin "ciddi bir sorun olmaya devam

ettiği” vurgulandı. Türkiye’nin 36 sayfa ile en fazla yer ayrılan ülkelerden birisi olduğu raporda, “PKK’nin halkı sindirmek amacıyla rastgele cinayetler işlediği, sivil insanları öldürdüğü” belirtildi. Raporda özetle şöyle dendi:

“İnsan hakları konusunda pek çok alanda gelişme gösterildi, ancak birçok ciddi problem mevcut. Güneydoğu’daki durum, bu ciddi problemlerden biri. 1994 yılına kıyasla az olmasına karşın devlet güçleri ve PKK köyleri zorla boşaltma, bazen yakma eylemlerine devam etti. Çeşitli kaynakların tahminine göre 7 yıl içinde 2 milyon kişi köylerini terk etti. Köy boşaltma eylemi, bu göçün önemli faktörlerinden biri. Diğer önemli unsur da ekonomik nedenler. Tunceli’de özel time bağlı polisler, sivillere kötü muamele yaptı. TBMM’deki tepkiler, bu timin başka yere gönderilmesini sağladı ve sivil halka kötü muameleyi azalttı. PKK’lilerin yakalanmasında veya teslim olmasında önemli artış oldu. Geçmişte çok az PKK’lı sağ ele geçiriliyordu. 1994 yılına oranla, gözaltında ölüm, ev baskınları ve kayıp olayları önemli ölçüde azaldı. Diğer yasadışı öldürme olayları ise arttı. Bu ölümler, gösterilere müdahale biçiminden kaynaklanıyor. İşkence ciddi bir problem olmaya devam etti. Polis ve güvenlik güçleri gözaltında ve soruşturma süresince sıkça işkence uyguladı. Meclis’in 1995 yılı Ekim ayında Terörle Mücadele Yasası’nın 8. maddesinde değişiklik yapması ve mahkeme kararı ile cezaevindeki 143 kişinin serbest bırakılması gibi olumlu adımlara rağmen, düşünce özgürlüğü üzerindeki sınırlamalar diğer bir ciddi problem olarak devam etti. Çeşitli devlet organlarının yetkilileri, insan hakları gözlemcilerine, gazetecilere ve düşüncelerini çeşitli toplantılarda açıklayan avukatlara karşı saldırılarına devam ettiler. Polis ve diğer güvenlik görevlilerinin öldürme ve işkence olayları söz konusu olduğunda, haklarında yapılması ise çok nadir olarak gerçekleşti.” (*)

Dışişleri Bakanlığı, rapora ilişkin değerlendirmesinde İHD ve TİHV’yi suçladı. 7 Mart günü yapılan açıklamada, raporun 1995 yılı raporuna oranla “daha dengeli bir üslupla” hazırlandığı, insan hakları alanında yapılan yeniliklerin objektif olarak anlatıldığı öne sürüldü. Açıklamada, İHD ve TİHV’ye atıfta bulunuldu ve bu kuruluşların yurtdışından destek alarak yanıltıcı bilgiler yayımladıkları iddia edildi. Bu iddia, İHD yöneticilerinin seçimlerde milletvekili adayı olmalarına ve Kürt sorununda siyasi çözüm önermelerine dayandırıldı. Açıklamada, “TİHV’nin yayımladığı ‘Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu’nda da esasen mevcut olmayan bu merkezlere atfen yanıltıcı bilgilere yer verilmektedir. ABD raporunda bu gibi kuruluşlara dayanılarak ileri sürülen görüşlere çok fazla yer verildiği, bu bilgilerin yanıltıcı sonuçlara yol açtığı, dolayısıyla inandırıcı ve güvenilir olmadığı görülmektedir” denildi.

İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, Dışişleri Bakanlığı’nın suçluluğunun verdiği telaş içinde insan hakları örgütlerine saldırdığını söyledi. Hüsnü Öndül, Dışişleri Bakanlığı’nın insan hakları konusunda öncelikle İHD tarafından her ay yayımlanan insan hakları raporlarına kulak vermesi ve tartışmaya açması gerektiğini belirterek, Bakanlığın ve devlet yetkililerinin bu raporların bir tanesini bile yalanlayamadığını söyledi. Hiçbir devletten maddi yardım almadıklarını dile getiren Hüsnü Öndül, İHD’nin “tarafsız olmadığı” suçlamasını şöyle yanıtladı: “İHD, tarafsız olduğunu hiçbir zaman söylemedi. Hak talep edenlerin, haklarını korumak ve kullanmak isteyenlerin yanında taraftır. İHD bunu ‘ezilen birey, ezilen sınıf, ezilen ulus-halk, ezilen cinsiyetten yana tarafız’ diye ilan etmiştir.”

(*) Raporun Yunanistan’la ilgili bölümünde ise Türk azınlığın dolaşım özgürlüğünü kısıtlayan çifte standartlı uygulamalar, Türk kökenlilerin kolaylıkla vatandaşlıktan çıkarılmasını sağlayan yasalar ve “Türk” adının kullanılmasına ilişkin yasaklar üzerinde duruldu. Yurttaşlık Yasası’nın 19. maddesinde farklı kökenden gelenlerle Yunanlılar arasında ayrımcılık yapıldığına; Batı Trakya Türklerinin görüşleri bile alınmadan vatandaşlıktan çıkarılabildiğine dikkat çekildi.

Dışişleri Bakanlığı'nın suçlamalarını "gizemli" olarak nitelendiren Yavuz Önen ise, 11 Mart günü Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği mektupta, yayınlarının, aralarında hükümet yetkilileri ve Dışişleri Bakanlığı'nın da bulunduğu pek çok yere gönderildiğini belirtti. "TIHV'nin hazırladığı raporlardan alıntı yapılan metinler konusunda ABD Dışişleri Bakanlığı'nın raporu ilk ve tek örnek değildir" diyen Yavuz Önen, 6 yıla yaklaşan çalışmalarında hiçbir kurumdan itiraz ya da yalanlama almadıklarını ve yayınları hakkında açılan davaların da beraatle sonuçlandığını bildirdi. Yavuz Önen, Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Dairesi'ni, Vakfın varlığından rahatsızlık duymakla ve çamur atmaya yeltenmekle suçladı.

Avrupa Birliği ve Parlamentosu

Türkiye, insan hakları ihlalleri nedeniyle uluslararası bağımsız kuruluşların yanı sıra, Avrupa Birliği ve Avrupa Parlamentosu (AP) gibi örgütler tarafından da sık sık kınandı, olumsuz kararlara konu oldu. Avrupa Parlamentosu'nun Ocak ayı ortalarında aldığı 15 maddelik bir kararda 24 Aralık 1995 seçimleri değerlendirilirken, yeni kurulacak hükümet demokratik reformları güçlendirmeye ve insan haklarına saygılı olmaya çağrıldı. AP, seçim sonuçlarına ilişkin olarak, "Avrupa Parlamentosu, seçim sonuçlarının Türk halkının yüzde 80'inin dini aşırılığı ve bunun sonucunda ortaya çıkabilecek dışlanmayı reddettiğini, AB ve diğer Batı ülkeleriyle bağlarını güçlendirmekten yana olduğu gerçeğini sevinçle karşılamaktadır" görüşünü açıkladı. The European gazetesinde yayımlanan fotoğraflarla (fotoğrafta, iki kesik başı elinde tutan bir asker görülüyordu) ilgili olarak (Ayrıntılı bilgi sayfa 84'te) "Bu tür barbarca davranışlar hoşgörülemez" denildi.

AP, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Konseyi'ne insan hakları ve demokratikleşme gelişmelerini düzenli olarak izleme ve bu konularda yıllık raporlar sunma çağrısını yineledi. AP, Kıbrıs konusunda Avrupa Komisyonu ile Avrupa Konseyi'nden sorunun çözümüne katkıda bulunmak için girişimde bulunulmasını ve bir arabulucu atanmasını istedi. Kararda, PKK'nin ilan ettiği ateşkesin Türkiye tarafından kabul edilmesi gerektiği belirtilerek, "Türk hükümetinin, bu jesti, sorunun çözümüne yönelik olumlu bir katkı olarak değerlendirmesini umut ediyoruz" denildi. Kararda, Leyla Zana'nın hemen serbest bırakılması gerektiği kaydedilerek, yeni kurulacak hükümetin insan hakları ve demokratikleşme konusunda reformlara devam etmesi istendi. AP, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile gümrük birliğine geçmesinin onaylandığı 13 Aralık 1995 tarihli kararında da, Türk hükümetinin "PKK ve diğer Kürt örgütleriyle" görüşmelere başlaması gerektiği mesajını vermişti.

Türkiye ise, AP'nin "Ateşkesin, Kürt sorununa çözüm bulunması için bir başlangıç oluşturacağı" görüşünün yer aldığı kararı kabul etmesini protesto etti. AP'nin bu kararları Türkiye'ye karşı "tek yanlı, ölçsüz ve düşmanca" davrandığı öne sürülerek, "AP'nin Türkiye ile ilgili kararı, bu kuruluşun bir kez daha Türkiye aleyhtarı radikal ve militan çevrelerin etkisi altında kaldığını göstermektedir" denildi. Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ömer Akbel, "AP üyelerinin küçük bir azınlığı ile kabul edilen bu kararda, birkaç gün önce terör örgütü PKK'nin bir minibüs dolusu masum insanı (*) yakarak öldürmesine rağmen, bu örgütün sözde ateşkes ilanını ciddiye alması, AP'nin itibarını ve inandırıcılığını zedeleyici niteliktedir" dedi.

(*) İHD Genel Başkanı Akın Birdal aynı gün düzenlediği basın toplantısında, "Güçlükönak katliamının" devletin provokasyonu olduğunu, saldırıyla AP ve Avrupa kamuoyunun yönlendirilmeye çalışıldığını savundu. Akın Birdal, AP'nin Türkiye'ye ilişkin 15 maddelik kararını anımsatarak, "Bunlardan en önemlisi devletin ateşkesi yanıt vermesini isteyen bir karardır. 15 Ocak'ta meydana gelen Güçlükönak olayı, kararın alınmasını engellemeye yönelikti" dedi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 136'da)

AP, Haziran ayında aldığı başka bir kararla, hükümetten, "PKK'nın ateşkes kararına olumlu cevap verilmesini" ve "Kürt örgütleriyle görüşülmesini" önerdi. Tüm siyasi grupların ortaklaşa sunduğu karar tasarısında, Kızıllaç'ın siyasi tutukluları ziyaret etmesi için kolaylık gösterilmesi, siyasi tutuklulara genel af, kanunların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uygun hale getirilmesi, ifade ve düşünce özgürlüğü önündeki engellerin kaldırılması, DEP milletvekillilerinin serbest bırakılması, Güneydoğu'daki operasyonlara son verilmesi istendi.

Türkiye'de insan hakları ihlallerinin sürmesi, düşünce suçlarına her geçen gün yenilerinin eklenmesi nedeniyle Avrupa Parlamentosu, 24 Ekim günü yapılan "Avrupa Birliği 1997 bütçesi" oylamasında, Gümrük Birliği çerçevesinde Türkiye'ye beş yıl içinde verilecek toplam 375 milyon ECU'luk (yaklaşık 45 trilyon TL) yardımın, 1997 yılında kullanılmasını öngörülen 53 milyon ECU'luk (yaklaşık 6,3 trilyon TL) bölümü ile yine Türkiye'ye verilmesi öngörülen 3.5 milyon ECU'luk (yaklaşık 420 milyar TL) AB özel yardımının askıda kalmasını kararlaştırdı. Avrupa Birliği bütçesini sunmakla görevli Laurens Brinkhorst, oylama sonrasında yaptığı açıklamada parlamenterlerin Türkiye'deki insan hakları ihlallerinden ciddi biçimde kaygılandıklarını söyledi. Brinkhorst, "Parlamento, bu durumdan mali ve siyasi sonuçları çıkartacak" dedi. AP'nin Dışişleri Sorumlusu Hans Van Den Broek da Türkiye'deki insan hakları ihlallerinden kaygı duyduğunu belirtti.

AP'nin mali yardımı askıya alması, "Avrupa ülkelerinin dönemin Dışişleri Bakanı Tansu Çiller'e güvensizliğini bir kez daha ortaya koyması" olarak yorumlandı. Oylama öncesinde Tansu Çiller, Türkiye'deki insan haklarının iyileştirilmesi yönünde bir dizi reformun gerçekleşeceğini açıkladı. DGM kapsamına giren suçlarda gözaltı süresinin kısaltularak işkence iddialarının önüne geçileceğini kaydeden Çiller, insan hakları paketinden sonra Avrupa'nın Türkiye'yi dışlamak için bir neden bulamayacağını öne sürmüştü. Ancak Batılı diplomatlar, özellikle insan hakları konusunda Türk yetkililerden "uygulama" beklediklerini belirterek Çiller'in açıklamalarına temkinli yaklaştıklarını gizlememişlerdi. Batılı diplomatlar, Çiller'in gümrük birliği oylaması öncesinde Avrupa başkentlerine yaptığı geziler sırasında, "Gümrük birliği gerçekleşmezse RP daha güçlenir ve iktidara gelir" uyarısına karşın 6 ay sonra RP ile hükümet kurduğunu anımsattılar.

Tahammülsüzlük

Türkiye'ye yönelik tepkiler, yurtiçinde uluslararası insan hakları kuruluşlarına ve yabancı ülke görevlilerine, hatta kimi zaman parlamenterlere yönelik baskıları, hukuk dışı uygulamaları (*) arttırdı.

(*) 1994 yılı Ağustos ayından itibaren insan hakları ve demokratikleşme konularını incelemek için Türkiye'ye gelen yabancı heyetlerin, hakim ve savcılarla görüşmeleri yasaklandı. Dönemin Dışişleri Bakanı Mütmen Soysal'ın gündeme getirdiği uygulamadan ilk olarak Eylül ayında Türkiye'ye gelen Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi Başkanı Michael Angel Martinez etkilendi. Dönemin Anayasa Mahkemesi Başkanı Yekta Güngör Özden'le randevusu iptal edilen Martinez, TİHV ve İHD yöneticileri ile görüştürülmedi. Aynı günlerde Uluslararası Af Örgütü'nün Türkiye Masası Şefi Jonathan Sugden'in Türkiye'ye girişi "PKK propagandası yaptığı" iddiasıyla yasaklandı. Sugden, 1994 Eylül ayında Türkiye'ye gelmek istediği halde izin verilmediğini bildirdi. Uluslararası Af Örgütü uzmanı Helmut Oberdiek de 6 Haziran 1995 tarihinde Adana'da gözaltına alındı. 24 saat sorgulanan ve polis gözetiminde uçakla İstanbul'a getirilen Helmut Oberdiek, sınır dışı edilerek Almanya'ya gönderildi. Aynı dönemde Oberdiek ile birlikte 20'den fazla Alman vatandaşı da Türkiye'ye giriş yasağı konuldu. Yasaklar, 1997 yılı sonunda dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz'ın Almanya'ya yapacağı resmi ziyaret öncesinde, Almanya Başbakanı Helmut Kohl'un isteği üzerine kaldırıldı.

Kürt kadınlarının sorunları konusunda araştırma yapmak için Diyarbakır ve Mardin'de inceleme yapan 11 kişilik İsviçre heyetinin eşyalarına, 19 Şubat günü İstanbul'a gitmek için buldukları Diyarbakır Havaalanı'nda polis tarafından el konuldu. Film, kaset, not ve diğer özel eşyaları alınan heyet üyeleri, birçok insanın fotoğraflarına el konulduğunu, bu kişilerin gözaltına alınması endişesini taşıdıklarını belirttiler. Gezi sırasında devlet güçlerinin engelleriyle karşılaştıklarını anlatan heyet üyeleri, "Yakınları kaybedilenler bize başvurmuştu. Bunların isimlerinin ve bize ait bilgilerin bulunduğu notlara Diyarbakır Havaalanı'nda polis tarafından el konulmasını inanılmaz buluyoruz" dediler. Heyet üyelerinden İsviçre Yeşiller Partisi Milletvekili Pia Hollenstenn, 20 Şubat günü İHD İstanbul Şubesi'nde yaptığı basın toplantısında, heyete katılmak isteyen İsviçreli parlamenter Angelina Fankhauser'in Türkiye'ye sokulmadığını, başvurdukları bakanlarla da görüşemediklerini açıkladı.

Avrupa Parlamentosu Yeşiller Grubu Başkanı Claudia Roth'un, Ankara'da 24 Haziran günü polisin Emek Partisi üyelerine saldırısı ve HADEP'e baskılar konusundaki açıklaması şovenist tepkilere neden oldu. Sağ çevrelerin tepkisine bazı "çevreci" gruplar da katıldı. Yeşil Parti İçin Girişim Komitesi, Yeşil Barış Çevrecileri, Radikal Yeşiller, Bağımsız Hayvan Hakları Platformu, Kadıköylü Yeşiller, Çepeçevre Dergisi, Yeşil Çevre Dergisi ve Bağımsız Yeşiller temsilcilerinin katılımıyla Roth'un İstanbul irtibat bürosunun önünde basın açıklaması yapıldı ve "Roth'un Marksist, Leninist, Stalinist, Troçkist örgütlerle dayanışma içinde olduğu" iddia edildi. Buna karşı İstanbul Sosyal Ekoloji Grubu, Toplumcu Yeşiller, İstanbul Yeşilleri, B.Ü. Yeşilleri, Savaşa Karşı Barış Dergisi ve kapatılan Yeşiller Partisi Başkanı Bilge Contepe tarafından yapılan ortak açıklamada, "Yeşil politika, insan haklarına her yönüyle sahip çıkmayı ve halklar arasında düşmanlığı amaçlayan her türlü çabanın karşısında durmayı gerektirir. Dolayısıyla bu grup, 'yeşil düşünce'nin temellerinden habersizdir. Milliyetçilik yeşil düşünce ile bağdaşmaz" denildi.

Türkiye'ye silah ambargosu konulmasını isteyen Avrupa Parlamentosu Birlik/90 Yeşiller Partisi Milletvekili Angelika Beer, "istenmeyen kişi" ilan edildi. 27 Temmuz'da Türkiye'ye gelen Angelika Beer, cezaevindeki tutuklular ve Adalet Bakanı Şevket Kazan'la görüştü. Görüşmeler sürerken Dışişleri Bakanlığı'nın girişimleriyle Almanya'nın Ankara Büyükelçiliği Angelika Beer'e "Türkiye'de istenmeyen kişi olduğuna ve ülkeyi kısa süre içinde terk etmesi istendiğini" bildirdi. Angelika Beer, 2 Ağustos günü ülkesine dönmek zorunda kaldı.

Temmuz ayında Türkiye'de gözaltına alındığında işkence gördüğünü belirterek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuran Kemal Koç^(*) adlı Türk asıllı Danimarka vatandaşının durumunu incelemek için Türkiye'ye gelen Danimarkalı Milletvekili Soeren Soendergaard, "Türkiye'ye kaçak girdiği" iddiasıyla sınır dışı edildi. 29 Kasım günü Ankara Esenboğa Havaalanı'ndan çıkış yapmak isterken "pasaportunda giriş damgası bulunmadığı" gerekçesiyle gözaltına alınan Soeren Soendergaard, Çubuk Savcılığı'nda ifadesi alındıktan sonra sınır dışı edildi. Soeren Soendergaard'ın Türkiye'ye girmesine İçişleri Bakanlığı tarafından 6 Ağustos tarihinde "tahdit" konduğu bildirildi. Türkiye'ye süresi dolmuş pasaportla

(*) 5 Temmuz günü ağabeyinin cenazesi nedeniyle Türkiye'ye gelen Kemal Koç, 'PKK ile ilişkisi olduğu' iddiasıyla gözaltına alındı. Gözaltında işkence gören Kemal Koç hakkında Ankara DGM Savcılığı tarafından dava açıldı. Kemal Koç, 15 Temmuz günü yapılan duruşmada tahliye edildi, ardından yeniden gözaltına alındı. Kemal Koç'a işkence yapılması Danimarka ile Türkiye arasında yoğun bir diplomatik trafiğin yaşanmasına neden oldu. Dönemin Dışişleri Bakanı Tansu Çiller tarafından, Danimarka Dışişleri Bakanı Niels Helveg Petersen'e 1997 yılı Ocak ayında gönderilen yazıda, Kemal Koç'a işkence yapıldığı iddia edildi.

girdiği belirtilen Soeren Soendergaard'ın "kaçak giriş yapması" Dışişleri ve İçişleri bakanlıkları arasında sorun oldu. Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Büyükelçi Ömer Akbel, Soeren Soendergaard'ın Türkiye'ye girişi konusunda "Kendi iddiasına göre, İstanbul'dan transit gelince yanlışlıkla dış hatlar yerine iç hatlara girmiştir" dedi. Soeren Soendergaard'ın Türkiye'den ayrılırken "yakalanıp" sınır dışı edilmesi nedeniyle Danimarka, Türkiye'yi Kopenhag'da bulunan Büyükelçi Turan Morali nezdinde protesto etti.

Adalet Bakanı Şevket Kazan, Kasım ayında Türkiye'deki cezaevlerini Avrupalı heyetlerin denetimine kapattı. Şevket Kazan, cezaevlerinde bir "hastalık" olduğunu kabul ettiğini ve bu geçene kadar Avrupalı heyetlerin, mahkumlarla görüşmesine izin vermeyeceğini söyledi. Şevket Kazan, kendisinin de Almanya'daki cezaevlerinde Alman mahkumlarla görüşmediğini, sadece teknik inceleme yaptığını belirtti.

Şevket Kazan, aynı dönemde Strasbourg'a giderek, başta Avrupa İnsan Hakları Komisyonu (AİHK) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) olmak üzere pek çok uluslararası kuruluşun yetkilileriyle görüştü. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Daniel Tarchy ile de görüşen Adalet Bakanı Şevket Kazan, insan hakları ihlalleri konusunda sıkıntı yaşadı. Kazan'ın insan hakları konusunda "Avrupa normlarına uyacağız" dediği öğrenildi. Şevket Kazan'ın ziyaretinin önemli konularından birini, merkezi Londra'da bulunan Kürt İnsan Hakları Projesi (KHRP) oluşturdu.

Şevket Kazan, temasları sırasında KHRP çalışmalarından, özellikle de kurumun yöneticisi Kerim Yıldız'dan rahatsız olduğunu dile getirdi ve Kerim Yıldız hakkında ithamlarda bulundu. İHD Diyarbakır Şubesi bünyesinde 300 avukatın, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde halka boş kağıtlara imza attırıldığını öne süren Şevket Kazan, "Paralarını yurtdışından alan bu avukatlar, vatandaşları ikna ederek boş kağıtların imzalanmasını sağlıyorlar. Bu kağıtlar daha sonra İngiltere'ye gönderiliyor. Yaptığımız araştırmalar, bu tezgahın Londra'daki bir Kürt Proje Merkezi'nden yönetildiğini ortaya çıkardı. Başkanlığını Kerim isimli bir kişinin yaptığı Kürt merkezinin, çok sayıda İngiliz avukatı var. Bu avukatlar da olayda aktif rol oynuyorlar" dedi. Kazan, bu kağıtların KHRP'de doldurulduğunu ve İngiliz avukatlara vekalet verilerek abartılı iddialarla AİHM'ye gidildiğini söyledi.

Şevket Kazan'ın açıklamasını yanıtlayan Kerim Yıldız ise, "Bir bakan böyle demeçleri bir temele dayandırmadan veriyse konu oldukça ciddi. Yok eğer, bilinçli olarak, önüne konulan mesnetsiz iddialara dayanarak veriyse, bu durumda özür dilemesi gerekiyor" dedi. Kazan'ın Türkiye'den gelen imzalı boş kağıtların Londra'da masa başında doldurulduğu iddialarını "çirkin ve temelsiz" olarak yorumlayan Kerim Yıldız, Kazan'ı iddialarını kanıtlamaya çağırdı. Kazan'ın iddialarıyla sadece kendisine değil, KHRP, AİHK ve AİHM'ye saldırdığını belirten Kerim Yıldız, KHRP'nin Britanya yasalarına göre kurulduğunu ve vakıf statüsüne sahip olduğunu bildirdi. Yıldız, KHRP'nin sadece Türkiye'deki Kürtler konusunda çalışma yapmadığını, aynı zamanda İran, Irak, Suriye ve eski Sovyetler Birliği'ndeki tüm Kürtlerle ilgili insan hakları konularında da çalışmalar yaptığını vurguladı.

Avukat Hasip Kaplan ise Türkiye'nin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde aleyhine açılan davalarda faaliyet yürütmeleri için 1992 yılında ABD'deki bazı lobi kuruluşlarına rüşvet verdiğini iddia etti. Hasip Kaplan, Türkiye'nin, Public-Relations Firma Hill and Knollton adlı büroya Mısır, Sudan, Angola, Çin, Peru, Endonezya, İsrail ve Kuveyt ile birlikte toplam 14 milyar dolar rüşvet verdiğini ileri sürdü ve Şevket Kazan'dan Türkiye'nin 14 milyar doların ne kadarını ödediğini sordu. Avukat Hasip Kaplan, Şevket Kazan'ın "AİHM tarafıdır" yönündeki sözlerine değinerek, Şevket Kazan'ın batı düşmanı olduğunu, bunun da başvuruları bir

“hak arama davası” değil, “ayıp” gören anlayışından kaynaklandığını söyledi. Hasip Kaplan, “Şevket Kazan kesinlikle AİHM’nin kararlarını etkilemedi. Eğer mahkemeyi bu kadar etkilemişse, bu kadar bilgili ise, Türkiye’nin avukatlığını yapmın” dedi.

Şevket Kazan’ın “Avukatların örgütlerle ilişkisi var” iddialarına da sert yanıt veren Hasip Kaplan, şunları söyledi: “Kazan’a soruyorum; avukat Hasip Kaplan dışında 100’ü aşkın profesör, bilim adamı ve avukat AİHK’ye başvuru yaptı. Kazan bunların sayısını biliyor mu? En çok dava açan avukatlardan biri benim. Benim hangi örgütle bağlantım var? Varsa tespit etsin, neden üstüne gitmiyor? Türkiye’yi AİHM’de ilk savunan avukatlar yabancıdır. Bunlardan biri Heri Bert Golsonck’dır. Bunlara ne kadar para verildi? Yabancı avukatların AİHM davalarına katılarak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını savunmaları yasaldir. Londra’daki avukatların AİHM davalarına katılması tamamen hukukidir. Zaten böyle olmasaydı AİHK bunların başvurularını kabul etmezdi. Londra’daki avukatlar, AİHK nezdinde uzman kişilerdir. Davalara daha çok bu kişilerin katılması, Türkiye’nin bireysel başvuruyu yakın bir zamanda kabul etmesiyle ilgilidir. AİHK davalarına başvuracak uzman avukat sıkıntısından, avukatların bilgilendirilmemesi ve eğitilmemesinden kaynaklandı. Bugün artık daha çok Türkiye’den avukatlar mahkemeye başvuruyu yapmaktadırlar.”

Rapor nedeniyle açılan dava

İnsan Hakları İzleme Komitesi (Human Rights Watch-HRW) tarafından 21 Kasım 1994 tarihinde kamuoyuna açıklanan “Türkiye’ye Silah Transferleri ve Türkiye’de Savaş İhlalleri” adlı kapsamlı rapor (*), tahammülsüzlüğün boyutları konusunda önemli bir örnek oldu. Karşı bir rapor hazırlayan Dışişleri Bakanlığı, HRW raporunu “gayri ciddi, dayanaksız, gerçeklerden uzak ve PKK’ye hizmet amacıyla hazırlanmış bir rapor” olarak nitelendirdi. Tepki bununla da sınırlı kalmadı. Raporun geniş özetini yayımlayan “Savaşa Karşı Barış” adlı derginin Aralık ayı sayısı İstanbul DGM tarafından toplatıldı. Dergi yöneticileri hakkında da “halkın bölge farklılığı gözeterek birbiri aleyhinde düşmanlığa kıskırtıldığı” iddiasıyla Türk Ceza Yasası’nın 312. maddesi uyarınca dava açıldı.

Raporu Türkçeye çeviren Ertuğrul Kürkçü ile kitabı yayımlayan Belge Yayınevi sorumlusu Ayşe Nur Zarakolu hakkında dava açıldı. Davada Ertuğrul Kürkçü ile Ayşe Nur Zarakolu’nun “Devletin askeri kuvvetlerine hakaret ettikleri” iddiasıyla Türk Ceza Yasası’nın 159/1. maddesi uyarınca 1 ile 6 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi’nde 18 Ekim günü başlayan dava, 14 Mart 1997 tarihinde, Ayşe Nur Zarakolu’nun 1 milyon 500 bin lira para, Ertuğrul Kürkçü’nün de 10 ay hapis cezasına mahkum olmasıyla sonuçlandı. Ertuğrul Kürkçü’nün cezası ertelendi.

Bu arada Türkiye’yi ziyarete gelen Avrupalı üç kadın parlamentere 1995 yılı Haziran ayında “fahişe” diyen DYP’li eski Devlet Bakanı Ayvaz Gökdemir, kendisine dava açan Avrupa Parlamentosu Yeşiller Grup Başkanı Claudia Roth’a 500 milyon lira tazminat ödemeye mahkum oldu. Dava, İstanbul 7. Asliye Hukuk Mahkemesi’nde 11 Eylül günü sonuçlandı.

(*) “Türkiye’ye Silah Transferleri ve Türkiye’de Savaş İhlalleri” adlı raporda, Türkiye’nin, ABD ve diğer NATO ülkelerinden aldığı silahları Güneydoğu’da insan hakları ihlallerinde kullandığı belgelendi. PKK’nin insan hakları ihlalleri de eleştirilen raporda, PKK’nin kullandığı silahlar ve gelir yöntemlerinin dökümü yapıldı. Rapor nedeniyle düzenlenen basın toplantısında konuşan HRW temsilcileri Joost Hilterman ve James Ron, “Türkiye’nin PKK ile mücadele etmesine karşı çıkmıyoruz, ama sivillere saldırmamasını şiddetle eleştiriyoruz” diyerek hem Türkiye’nin, hem PKK’nin uluslararası insani hukuku ağır biçimde ihlal ettiğini söylediler.

Alacağı parayı Türkiye’de kadın haklarını koruyan bir derneğe bağışlayacağını belirten Roth, “Erbakan’ın Başbakan olduğu bir ülkede kadınların korunmasına yönelik bir karar, beni çok memnun etti. Türk Hükümeti’ni çoğu zaman yaptığım çıkış ve davranışlarla rahatsız ettiğimi biliyorum. Bu karar Türk adaletinin ne kadar güvenilir olduğunun kanıtıdır” dedi. Gökdemir ise Claudia Roth’un Türkiye’nin dostu olmadığını belirterek, “Esas angajmanı PKK’yadır” dedi. Claudia Roth’un “samimi bir insan hakları savunucusu olmadığını” iddia eden Ayvaz Gökdemir, “Esasen kendi memleketinde bile ehemmiyetli bir politikacı değildir” dedi.

AİHK kararları

Uluslararası insan hakları kuruluşlarının Türkiye’deki insan hakları ihlallerine ilişkin tepki ve eleştirilerinden bunalan Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu’na (AİHK) yapılan bireysel başvurular ve komisyonun verdiği kararlar nedeniyle de sık sık sıkıntılı durumlara düştü. Çoğu kez ihlallerden zarar görenlere tazminat ödemeyi kabul etmek zorunda kaldı. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, Türkiye’den yapılan çok sayıda başvurudan bazıları hakkında 1996 yılında kabul edilebilirlik kararı verdi.

Örneğin, Devrimci Yol davası nedeniyle 1981 yılında tutuklanan Nasuh Mitap ve Oğuzhan Müftüoğlu’nun Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne açtığı davada, “yargılanmanın makul süreyi aşması” gerekçesiyle yapılan başvuruyu aklı bulunurken, “bağımsız mahkemelerde yargılanmadıkları ve gözaltı sürelerinin uzun tutulduğu” suçlamasıyla ilgili karar verilmesi istemi reddedildi. Mart ayında sonuçlanan davada AİHM, “yargılanmanın makul süreyi aşması” nedeniyle Türkiye’nin kişi başına 80 bin Fransız Fransı (1.1 milyar lira) maddi tazminat ödemesine ve 60 bin Frank (825 milyon lira) tutan mahkeme masraflarını da karşılamasına karar verdi. 12 Eylül 1980’den sonra Ankara Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi’nde 750 kişinin yargılandığı Devrimci Yol davası, 19 Haziran 1989 tarihinde 389 kişinin mahkumiyetiyle sonuçlanmıştı.

İzmir Narlıdere’deki arsalarının kamulaştırma bedelini alamayan Ferda ve Abdurrahman Atatür’ün, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu’na yaptıkları başvuru 15 Nisan 1996 tarihinde kabul edildi. Komisyon, kamulaştırma bedellerinin hak sahiplerine ödenmemesini, Türkiye’nin de onayladığı 1 numaralı ek protokolün 1. maddesine aykırı buldu. Atatür ailesi, 1991 yılında yol yapımı için kamulaştırılan arsaları için saptanan bedeli yetersiz bulup İzmir Asliye Hukuk Mahkemesi’ne bedelin artırılması için dava açmıştı. Arsa bedelinin dört katına ulaşan ek bir ödemenin yapılmasına ilişkin mahkeme kararı Yargıtay tarafından onaylanmıştı. İcraya konulmasına karşın paralarını alamayan Atatür ailesi, AİHK’ya başvurmuşlardı.

AİHK, Diyarbakır eski Belediye Başkanı Mehdi Zana’nın, “PKK’nin mücadelesini desteklediğine” ilişkin demeci nedeniyle yargılanmasının, “şiddeti övmenin, düşünce ve ifade özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilemeyeceği” gerekçesiyle, insan hakları ihlali olarak algılanamayacağına karar verdi. Ancak, AİHK, yargı süresinin uzunluğu ve sanığın gıyabında karar verilmesi nedeniyle, davayı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne gönderdi. Mehdi Zana, 1987 yılında Diyarbakır Cezaevi’nde bulunduğu sırada gazetecilere verdiği demeçte “PKK’nin ulusal mücadelesini desteklediği” ve “kadın ve çocukların yanlışlıkla öldüğü” yolundaki sözleri nedeniyle yargılanmış ve 12 ay hapis cezasına mahkum edilmişti. Mehdi Zana, cezanın Yargıtay tarafından onaylanması üzerine AİHK’ye başvurmuştu.

1992 yılında Diyarbakır’ın Kelekçi köyündeki evlerinin jandarmalar tarafından yakıldığı ve göçe zorlandıkları gerekçesiyle AİHM’ne başvuran 8 kişi, davayı Eylül ayında kazandı. Mahkeme, Türkiye’nin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin özel yaşam, aile ve

mesken haklarına ilişkin 8. maddesini ihlal ettiğine karar verdi ve Hüseyin Akduvar ile yedi akrabasına tazminat ödenmesini kararlaştırdı. Türkiye, davacıların 2.5 milyar liralık mahkeme masraflarını da üstlendi. Dava, “jandarmaların 10 Kasım 1992’de köye gelerek köy halkını meydana topladıkları ve dokuz evi yaktıkları, köylülerin Diyarbakır’a göçetmesinden sonra Nisan ayında yeniden köye gelerek tüm köyü ateşe verdikleri” iddiasıyla açılmıştı.

Bu arada Türkiye, ilk kez Avrupa İnsan Hakları Komisyonu’ndan, aleyhine yapılan bir başvurunun doğrudan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne gönderilmesini istedi. Söz konusu başvuruda Mehmet Erdagöz adlı kişi, 1992 yılında Adana’nın Bağlar ilçesinde polis tarafından gözaltına alındığını, işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını öne sürmüştü. Erdagöz başvurusunda, kendisine işkence yaptığını iddia ettiği polisler aleyhine Adana’da dava açmasına rağmen, bu başvurulardan da bir sonuç elde edemediğini belirtmişti. AİHM, 1997 Ekim ayında Mehmet Erdagöz’ün başvurusunu reddetti.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, 12 Kasım günü, Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan Türkiye Birleşik Komünist Partisi’nin (TBKP) yaptığı başvurunun, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde görüşülmesine karar verdi. Başvuruda, partinin kapatılarak mallarına el konulması ile siyasi görüşlerine yönelik ayrımcılık yapıldığı ve ifade özgürlüğünün ihlal edildiği belirtilmişti. Komisyon daha önce de, Türkiye’nin TBKP’nin kapatılması ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 11. maddesini ihlal ettiği görüşüne varmıştı. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi TBKP’nin kapatılması nedeniyle Türkiye’yi suçlu buldu ve tazminat ödemeye mahkum etti.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Güney Kıbrıs Rum Kesimi vatandaşı Titina Loizidou’nun açtığı davada Türkiye’yi haksız buldu. Titina Loizidou, 1989 yılı Ağustos ayında bir grup kadının yaptığı protesto yürüyüşü sırasında, Yeşil Hat ve tampon bölgeyi geçtiği gerekçesiyle, Türk Kesimi’nde bir süre gözaltında tutulmuştu. Mahkeme aşamasında Kıbrıs Rum Kesimi Hükümeti’nin de taraf olduğu davada, Titina Loizidou’nun, Kıbrıs’ın Kuzey kesimindeki topraklarının elinden alındığı ve evinde oturma hakkının engellendiği savunulmuştu. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Türkiye’nin, İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 1. protokolünün “herkesin mülkiyet hakkına saygı gösterilmesi hakkı” ile ilgili 1. maddesini ihlal ettiği görüşüne varırken, “herkesin özel, aile ve ev hayatına saygı gösterilmesi” ile ilgili 8. maddesinin ihlal edilmediği kanısına vardı. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde 18 Aralık günü yapılan duruşmada, Türkiye’nin toprakları dışında yaşanan olay nedeniyle sorumluluk kabul etmeyeceği savunması, Türkiye’nin Kıbrıs’taki askeri varlığı nedeniyle kabul edilmedi. Mahkeme, Türkiye’nin “İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını 21 Ocak 1990’dan sonra tanıdığı”, bu tarihten önce yapılmış bir başvuru nedeniyle Mahkeme kararının bağlayıcı olmayacağı savunmasının da, başvuru konusu ihlal halen sürdüğü için kabul edilmediğini bildirdi. Türkiye, kararın “siyasi nitelikte” olduğunu savundu. Dışişleri Bakanlığı’ndan yapılan açıklamada kararın, Kıbrıs’taki gerçekleri inkar ettiği, uygulanabilir olmadığı kaydedildi ve muhatabın Kıbrıs Türk kesimi olduğu öne sürüldü. Kıbrıs Türk kesimi Dışişleri ve Savunma Bakanlığı’nun açıklamasında ise “Mahkeme kararı, Kıbrıs ile ilgili çözüm çabaları ve barış ciddi şekilde tehlikeye sokacaktır” denildi.

AİHK’a yapılan başvuruların ve AİHM’de açılan davaların peş peşe Türkiye aleyhine sonuçlanması yetkilileri telaşa düşürdü. Bu telaş kimi zaman dava açanlara yönelik baskı ve korkutma politikalarının gündeme gelmesine yol açarken, genellikle geleneksel vaatte bulunma politikasının uygulanması tercih edildi. Başvuru sonucu baskıyla karşılaşan kişilere ilişkin örnekler şöyle:

Hüseyin Akduvar: Kelekçi köyünün yakılması nedeniyle Abdurrahman Akduvar, Ahmet Akduvar, Ali Akduvar, Zülfükar Çiçek, Abdurrahman Aktaş ve Mehmet Karabulut'un açtığı davada ilk kez Komisyon, Türkiye'nin 25. maddeyi ihlal ettiğine kanaat getirdi. Başvuranların çoğunun karakollara götürüldüğü ve hükümet aleyhine bilgi vermemelerinin istendiği sonradan saptandı.

Zeki Aksoy: 1992 Kasım ayında Mardin'in Kızıltepe ilçesinde gözaltına alındı ve yoğun işkencelerden geçirildikten sonra "delil yetersizliği"nden serbest bırakıldı. Aksoy, 1994 Nisan'ında evinin yakınlarında ölü bulundu. Ölümünden 3 gün önce Komisyon kararının Zeki Aksoy'a tebliğ edildiği öğrenildi. Aksoy'un Komisyon'a başvurusu nedeniyle öldürüldüğüne ilişkin bulgular olduğu raporda anlatıldı. Aksoy'un yakınları Zeki Aksoy'un ölümü nedeniyle 20 Mayıs'ta Komisyon'a başvurdu. Yakınları Zeki Aksoy'un polisler tarafından tehdit edildiğini açıkladılar. Yetkililer ise Aksoy'un "örgüt içi çatışma" yüzünden öldürüldüğünü öne sürdüler. Davada, Türkiye'nin Aksoy'un ailesine 4.283.450 lira tazminat, mahkeme masrafları için de 20.710 Sterlin ödemesine karar verildi.

Zübeyir Akkoç: Diyarbakır'da Zübeyir Akkoç adlı öğretmenin "faili meçhul" bir cinayet sonucu öldürülmesinin (13 Ocak 1993) ardından, eşi Eğitim-Sen Diyarbakır Şube eski Başkanı Nebahat Akkoç, gözaltına alındı ve AİHK'na başvurusuyla ilgili olarak sorgulandı. Serbest bırakıldıktan sonra da ölüm tehditleri sürdü. Diyarbakır Valisi Doğan Hatipoğlu'na karşılaştığı baskıları anlatan Akkoç'a, Hatipoğlu, bir telefon numarası verdi ve tehditleri bu telefona bildirmesini istedi. Tehditler bundan sonra kesildi. Nebahat Akkoç, 26 Eylül 1995'de yeniden gözaltına alındı ve başvuruyla ilgili olarak sorgulandı.

Ferhat Tepe: Özgür Gündem gazetesi Bitlis Muhabiri Ferhat Tepe'nin 28 Temmuz 1993 tarihinde öldürülmesi üzerine Komisyon'a başvuran İshak Tepe, defalarca ölümle tehdit edildi. İshak Tepe Bartın'da 23 Şubat günü gözaltına alındı ve Bitlis'e gönderildi. 29 Ağustos 1995'te ise Yeni Politika Gazetesi muhabiri Safyettin Tepe, Bitlis Emniyeti'nde öldü. Polis, Safyettin Tepe'nin intihar ettiğini iddia etti. Safyettin Tepe, Ferhat Tepe'nin öldürülmesiyle ilgili davada tanıklık yapacaktı.

AİHK'nda uzun süre Türkiye'yi temsil eden, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Bakır Çağlar'ın, Yeni Yüzyıl gazetesinin 15 Mayıs 1996 tarihli sayısında yayımlanan "*Güneydoğu hukukun sıfır noktasında mı?*" başlıklı yazısı şöyle:

1996 Nisan'ının son günlerinde, Strasbourg'da, tasarımı Sir Richard Rogers'in yaptığı, Paris'teki "G. Pompidou Merkezi" benzeri, bağırsakları dışarda, çelik giriş ve camdan bir binada, İnsan Hakları Sarayı'nda, iki kritik dava görüldü; Türkiye'ye karşı açılan Akduvar ve Aksoy davaları. "Güneydoğu", 1992 yıllarının Diyarbakır'ın Kelekçi köyü ve Mardin Kızıltepe güvenlik merkezi, Strasbourg'a taşındı. (...) Bugün Strasbourg, İnsan Hakları Hukuk ve uygulamalarının kesiştiği yer. (...) Akduvar ve Aksoy davalarının görüldüğü günlerde, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nde sosyalist gruptan Macar Barsony'nin "Rapor"u da oylandı.

Rapor'un konusu, Türkiye'de insan hakları ve özellikle de "Güneydoğu Sorunu". Meclis, üye devletlerin yüklenme ya da taahhütlerine bağlılığını bir gözetim süreci çerçevesinde izliyor. Meclis, tavsiye projesinde, Anayasa ve yasal değişikliklerin Avrupa Konseyi prensip ve normlarına uygunluğunu değerlendirirken, özellikle, Terörle Mücadele Kanunu'nun 8. maddesi, Güneydoğu politikası ve "Kürt kökenli parlamenterler" in hukuki durumu konuları üzerinde duruyor. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu önünde 8. madde ile ilgili 25 başvuru var.

Dokunulmazlıkları kaldırılan DEP "eski milletvekilleri"nin başvuruları da Komisyon'un gündeminde. Bu davalar blokuna, Anayasa Mahkemesi'nin siyasi parti kapatma kararlarına karşı Strasbourg organlarına yapılan başvuruları da eklemek gerekiyor. Anayasa Mahkemesi, 1961 ve 1982 Anayasaları'nın uygulandığı dönemde, 16 kapatma kararının 8'inde "azınlık yaratma yasağı" gerekçesini kullandı. Bugün, TBKP, SP, HEP, ÖZDEP, STP, DEP dosyaları Avrupa Komisyonu gündeminde. Strasbourg organları önünde Türkiye'nin artan dosya sayısı konuyu, basının gündemine de taşıdı.

Strasbourg Dosyalarına yakın bir avukat, Hasip Kaplan, "İnsan Hakları Mahkemesi Türkiye'yi mahkum eder mi?" başlıklı (Hasip Kaplan'ın yazısı sayfa 38'de) yazısında, "Türkiye'nin kısa sürede yapacağı akıllıca işlerden birinin bütçesine en az bir trilyonluk özel bir ödenek ayrılmasını sağlamak" olduğunu yazarken, Doç. Dr. Süheyl Batum "Türkiye'nin yargulamaktan kurtulması"nı, öncelikle düşünce özgürlüğü konusunda getirilen düzenlemelerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin uygun yorumunda görmek. İlk önlem önerisi, hak ihlallerinin Avrupa Mahkemesi'nce karara bağlanması durumunda ödenmesi gereken tazminat ve Türkiye'nin son yıllarda tanıştığı, davayı Avrupa Komisyonu önünde sonuçlandırma formüllerinden biri, "Dostça çözümler"de yapılan "insani yardım" arayışının sonucu. İkinci önlem ise, başrolü yargıçlara tanıyor. Ancak sorunlar sadece bunlar değil. Sorunlar bu kadar basit de değil.

Güneydoğu davalarında kritik sorun, özellikle, Akduvar Davası'nda görüldüğü gibi, dosyaların iç hukuk yolları tüketilmeden Strasbourg yargı yerlerine götürülmesi. İnsanlık dışı davranışların yerleşmiş yönetsel uygulamalar olduğu iddiası. İç hukuk yollarının tüketilmesini gerektirmeyen durumlardan biri iç hukuk yolunun etkisiz olması. Güneydoğu dosyalarının, adı Akduvar ya da Aksoy da olsa, tek bir yüzü var; Güneydoğu'nun "hukukun sıfır noktası"nı yaşadığını kanulamak. İlk bakışta, Akduvar, köy boşaltma, köy yakma, Aksoy, gözaltı süresi ve işkence davası. Ama sadece ilk bakışta. Her iki davanın gerisinde bir "hukuk gerillasi" var.

Akduvar ve Aksoy davalarının avukatları Essex Üniversitesi'nde iki öğretim üyesi; Kevin Boyle ve Françoise Hampson. Davacı avukatlarına lojistik destek sağlayan da, merkezi Londra'da bulunan "Kürdistan Human Rights Project". Güneydoğu davalarının ortak "projesi", "ulusal azınlık problemi"ni, sekmeli bir biçimde olsa da Strasbourg organları önüne taşımak: siyasi boyutu ile, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'ne, hukuki boyutu ile Strasbourg yargı yerlerine.

AİHM'nin yargıçları, "Eski Avrupa"nın yaşlı yargıçları. (...) Bugün, bu profi le giren yargıçların soyu tükenirken, Avrupa Konseyi'ne girmeye başlayan komünizm sonrası "öteki Avrupa"nın yeni yargıçları bu genel profili değiştirme eğilimi taşıyor. Aksoy Davası'nın yargıçları, Macaristan, Estonya, Polonya, Litvanya'lı yargıçlar. "öteki-Avrupa" yargıçlarının kişisel denklemleri, yaşanmışlıkları, bunların şekillendirdiği hukuk anlayışları, "Strasbourg Hukuku"nu ister istemez etkileyip değiştiriyor, Mahkeme kararlarını öngörmeyi de zorlaştırıyor. Ama yine de bir gerçek var; geçmiş ile hesaplaşan "öteki-Avrupa"nın yeni yargıçları, İnsan Hakları Avrupa Hukuku'nu da değiştirecek.

Son beş yılda İngiltere aleyhine, Avrupa Komisyonu'na 2927 başvuru yapıldı. Bu başvurulardan 538'i kabuledilebilir bulundu. İngiltere ile ilgili son mahkumiyet kararlarından biri "Cebelitarık Üçlüsü Vak'ası"nda verildi. İngiliz gizli servisleri, SAS Komandoları, üç İRA militanını "Başkalarını yasadışı şiddetten korumak için" vurmuştu. İngiltere, Avrupa Komisyonu'nda aklandı ama Avrupa Mahkemesi'nde mahkum oldu.

Ve İngiltere, yaygın şiddet olaylarının yaşandığı mekanlarda, insan haklarında "değişken bir geometri" olması gerektiğini savunmaya başladı. Türkiye 'de yapılması gereken herhalde bu "Değişken geometri" tezini savunmak değil. Değişkenliği üreten sorunları çözmek ama bunu yaparken de Güneydoğu Dosyaları ile sürdürülmek istenen "Hukuk Gerillası" nı ciddiye almak. Gerçek yüzü ile.

Prof. Dr. Bakır Çağlar, Türkiye'nin, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ya da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi karşısındaki sıkıntılı durumunu yıl içinde pek çok kez dile getirdi. Ekim ayı sonunda bir açıklama yapan Bakır Çağlar, davaların beklendiği gibi Türkiye aleyhine sonuçlanması halinde, Türkiye'nin Avrupa Konseyi üyeliğinin tehlikeye girebileceği zor bir sürecin başlayacağını belirtti. Prof. Bakır Çağlar, Türkiye bu kararlara uymaz veya mahkemeye tanıdığı yetkileri geri alursa, Avrupa Birliği'ne giriş sürecinin olumsuz etkilenmesi yanında, Avrupa Konseyi üyeliğinin de 12 Eylül döneminde olduğu gibi askıya alınabileceğini söyledi.

Mahkemenin bu aşamada taraflara dostane çözüm önerdiğini, Türkiye'nin de belli bir tazminat ödemeyi kabul ederek yargılama sürecini bu şekilde sona erdirdiğini belirten Prof. Bakır Çağlar, "Ama sürecin hep böyle işleyeceği sanılmamalı. Mahkeme davaları kısa sürede sonuçlandırarak yeni bir yaklaşımı benimsedi. Bu, gündemde bulunan çok sayıdaki davanın yakın gelecekte sonuçlanması demek. Davalar, Türkiye aleyhine peş peşe sonuçlanmaya başlarsa, Avrupa Konseyi, Türkiye ile olan üyelik ilişkisini doğal olarak yeniden değerlendirecektir" dedi.

Temmuz 1996'da açıklanan resmi rakamlara göre, mahkemeye yapılan çok sayıda başvurudan, 111'i kabuledilebilir bulundu, 489'u Türkiye'ye tebliğ edilerek savunma istendi, 611'i ise komisyonda bekliyor. Prof. Dr. Bakır Çağlar, mahkemenin, Türkiye'nin tazminat ödemeye mahkum olduğu Keleşçi köyü-Akduvar davasını "pilot dava" olarak kabul ettiğini benzer davaların, bu dava emsal gösterilerek hızla sonuçlandırılacağını bildirdi.

Bakır Çağlar, bu açıklamayı yaptıktan 3-4 gün sonra görevinden istifa etti. Bakır Çağlar, istifa etmesinin nedenini şöyle açıkladı: "Bir uyarı görevi yaptım. Aslında görevden ayrılmış da değilim. Türk insanını Türkiye'de Türk halkı önünde savunmaya devam edeceğim, sadece mekan değişti. Ben merkezli olduğum, yeteneklerimi ön plana çıkarmak için bu görevi kabul ettiğim ve davalar savunulamaz çizgiye gelince istifa ettiğim söylendi. Ben gemiyi terk eden hain değilim, yani Türkiye'yi savunmaya devam edeceğim. Türkiye sadece Strasbourg'da savunulmaz. Türk halkı önünde de savunulur. Belki bir hata yaptım, davaların Strasbourg'da savunulabileceğini düşündüm, oysa davaların asıl Türkiye'de savunulması gerekiyor." Bakır Çağlar, "Türkiye'nin savunulması" konusunda da; "Türkiye Strasbourg'da bir dava kazanarak birşey kazanmaz. Yapılması gereken iç hukuku uluslararası sözleşmelere uygun hale getirmektir. Türkiye asıl o zaman kazanacaktır" dedi.

Bakır Çağlar'dan sonra Türkiye'nin temsilciliğini üstlenen Prof. Dr. Aslan Gündüz de Aralık ayı ortalarında yaptığı bir konuşmada, savcıların, güvenlik güçleri tarafından işlendiği öne sürülen hak ihlallerini yetkisizlik nedeniyle soruşturmadığını söyledi. AİHM'nin 21-31 Ekim 1996 tarihli basın bülteninde Türkiye'nin, İsmet Gündem davasında "yargıyı işletmediği" gerekçesiyle AİHK tarafından mahkum edildiği açıklandı. Aynı davada, güvenlik güçlerince gerçekleştirilen köy yakma, kurşunlama gibi daha ağır suçlamalar ise değerlendirilmeye alınmadı. Dava, AİHK'nca AİHM'ne götürüldü. Komisyonun kararını değerlendiren Prof. Dr. Aslan Gündüz, köy yakma gibi ağır suçlamalardan Türkiye'nin aklanmış olmasının önemli bir karar olduğunu belirterek, "bu kararla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ön-

yargılı olduğu görüşünün geçerliliğini yitirdiğini” söyledi. Gündüz, “yargının işletilmediği” yönündeki mahkumiyet kararını ise, savcıların yeterince soruşturma yapmamasına bağladı. Güvenlik güçlerinin karıştığı hak ihlallerinin savcılar tarafından “yetkisizlik” gerekçesiyle genellikle soruşturulmadığını ifade eden Prof. Gündüz, “Savcılar en azından güvenlik güçleri ilişkisinin net olarak belirlendiği noktaya kadar olayları soruşturmalıdır. Güvenlik güçlerinin ilişkisi ortaya çıkınca da toplanan delillerden oluşan dosyayı il idare kuruluna göndermelidir. Böylece olayla ilgili deliller toplanmış olur, il idare kurulu da önünde suç kanıtlarıyla duran dosyada işlem yapmak zorunda kalacaktır. İnsan Hakları Komisyonu’nun kararı bu eksikliğe işaret etmektedir” dedi.

AIHM Türkiye’yi mahkum eder mi? (3 Mayıs 1996-Yeni Yüzyıl/Hasip Kaplan)

Avrupa Konseyi üyesi olan Türkiye, 1954 yılında İnsan Hakları Sözleşmesi’ni imzalamasına ve onaylamasına rağmen, 1987 yılında Komisyon’a bireysel başvuru hakkını kabul etmiş. 1990 yılında da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AIHM) olarak anılan Divan’ın yargı yetkisini kabul etmiştir. Bireysel başvurular için iç hukuk yollarının tüketilmesi zorunluluğu vardır.

İç hukuk yolları tüketilmeden yapılan başvuruların kabulü istisnai olup, Türkiye’de özellikle Olağanüstü Hal Bölgesi’nde: Köy yakma, boşaltma, faili meçhul cinayetler, işkence gibi konularda yapılan başvuruların çoğu kabul edilerek, ülkemizin bir bölgesinde hukukun işlemediği kabul edilmiştir. Türkiye aleyhine bireysel başvuru yoluyla yapılan şikayetler başlangıçta az olmasına rağmen son yıllarda yoğunlaşarak artmıştır. Türkiye’nin şu anki durumunu anlamak için sayılara bakmakta yarar vardır. 25 Nisan 1996 tarihi itibarıyla yapılan başvuru sayısı 1725’tir. Reddedilen başvuru sayısı 262, işlemdeyken düşen dosya sayısı 15, incelemedeki dosya sayısı 235 olup, bugüne kadar “kabuledilebilir” başvuru sayısı 98’dir. Kabuledilebilir başvurulardan 17 tanesi dostane çözümle sona erdirilmiştir.

AIHM’nin son yıllarda verdiği kararlar incelenecek olursa, gelişmiş batı Avrupa ülkelerinin insan hakları ihlallerinde baş sırada buldukları görülecektir. Ancak, bu mahkumiyetlere bakıldığında daha çok adil yargılama hakkı, mülkiyet haklarının ve kişilik haklarının ihlali, düşünce özgürlüğü çerçevesinde olduğu görülecektir. Türkiye aleyhine yapılan başvurular ise, işkence, faili meçhul cinayet, haksız gözaltı, adil yargılama hakkının ihlali, köy yakma, boşaltma ve bombalamalar, parti kapatma davaları ve düşünce suçlarından dolayı yapılmaktadır. Aleyhte sonuçlanan başvuruların büyük çoğunluğunun ise Olağanüstü Hal Bölgesi’ne ait olduğunu belirtmekte yarar vardır.

Gelişmiş Batı Avrupa ülkelerinin, giderek anayasa ve yasalarını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne (AIHS) uygun bir şekilde mevzuat değişikliğine gitmesi, düşünce suçu, örgütlenme, ifade hürriyeti, etnik ayrımcılık, işkence gibi konularda şikayetleri asgariye indirmiştir. Bu ülkelerde de bu alanda uzmanlaşmış hukuk büroları çalışmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Divanı’nın gelişmiş bazı Avrupa ülkeleri ile ilgili yakın tarihte mahkumiyetle sonuçlanmış ve kesinleşmiş kararlarına baktığımızda Türkiye’yi ne tür bir akıbetin beklediği ortaya çıkar. Örneğin; Fransa ile ilgili 10.2.1995 tarih 3/1994/450/529 sayılı kararla: AIHS’nin 6. maddesine yani adil yargılama hakkının ihlaline, ayrıca 2 milyon Fransız Fransı tazminat ile 100 bin Frank yargılama giderine mahkumiyetine karar verilmiştir. Olayın özeti şudur: Fransa’da öldürülen bir milletvekili nedeniyle polis gözetimindeki bir kişi, polis şefi tarafından basın toplantısında İçişleri Bakanıyla birlikte suçlu olarak gösterilmiştir. İngiltere ile ilgili 9.2.1995 tarih 1/1994/448/527 sayılı kararla, AIHS’nin 7/1

maddesinin yani işlendiği tarihte ulusal ve ulusüstü hukuka göre suç teşkil etmeyen fiil nedeniyle cezalandırılmasından, sözleşmeyi ihlaline, 13.852 Sterlin'in üç ay içinde 10.420 Frankı yargulama gideri ile birlikte ödenmesine.

(...) Sunduğumuz örnekler yakın tarihte karara bağlanmıştır. Bunlara benzer yüzlerce karar verilmektedir. Bu kararlar verildiği için ülkelerde kıyamet kopmamaktadır. Hiç kimse hele siyasilere, 'bizi Avrupa'ya şikayet ediyorlar' diye, cahilce politika yapmıyorlar. Biliyorlar ki imzacısı olduğu bu sözleşme ve yükümlülükleri yerine getirme görevleri vardır.

(...) Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler avukatları bu alanda ihtisaslaşmış, profesyonel bürolara sahipler. Avrupa Konseyi üyesi devletler, ahde vefa, sözleşmeye saygı kuralı gereği, bu yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadır. Hukuk devleti ile aşiret devleti arasındaki fark da budur. Türkiye bu sürece girerken ister istemez kendini hazırlamak durumunda kalacaktır. Bugün Türkiye'yi Dışişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan "İnsan Hakları Dairesi"nin çok az sayıda hukukçusu temsil etmekte olup, yeterli olmadığı gibi, son yıllarda açılan davaların hızla artması sonucu hiçbir davayı süresi içinde yetiştirememektedir.

İnsan Hakları Dairesi son olarak "Dışişleri Bakanlığı Avrupa Konseyi İnsan Hakları Genel Müdürlüğü Yardımcılığı" ünvanını almıştır. Eleman sıkıntısı had safhadadır. Anayasa, Siyasi Partiler Yasası, düşünce suçları, örgütlenmeye getirilen kısıntılar, faili meçhul cinayetler, köy yakmaları, bitmeyen işkenceler, kayıplar ve 12 Eylül sonrası Milli Güvenlik Konseyi döneminde çıkarılan ve hâlâ değiştirilmeyen 650 yasa, Türkiye'ye hiçbir istikbal vaatmemektedir. Anayasa Mahkemesi'nin verdiği parti kapatma kararlarından TBKP, SP, HEP davalarının komisyonca kabul edilmiş olması da, yargının bu sözleşme hükümlerini uygulamada daha titiz olmasını gerektirdiğini göstermektedir.

Türkiye'de kısa sürede bir iyileşme beklemenin mümkün olmadığı görünmektedir. O halde Türkiye'nin kısa sürede yapacağı akıllıca iş, bu yöndeki savunma mekanizmasındaki eksiklikleri (eleman, ekonomik vs.) hızla giderirken, kolluğa ve yargıya ulusüstü hukuk ve ulusüstü yargının bağlayıcılığını özümsemek ve önümüzdeki günler için, bütçesine en az bir trilyonluk özel bir ödenek ayrılmasını sağlamaktır.

Türkiye-Yunanistan ilişkileri

Türkiye-Yunanistan ilişkileri, Kıbrıs sorunu, PKK'ye destek iddiaları, Batı Trakya Türklerine baskılar (*), Ege'de NATO karargahının kurulmasıyla ilgili karşılıklı vetolar nedeniyle 1996 yılında da daha önceki yıllarda olduğu gibi kötü geçti. Gerginlik Kıbrıs'ta yaşanan olaylar nedeniyle doruk noktasına çıktı.

İskeçe Türklerinin seçilmiş müftüsü Mehmet Emin Aga, "Resmi makamları taklit etme ve hükümetin tayin ettiği görevlilerin icraatlarına engel olma" iddiası ile 7 Mayıs günü 12 ay hapis cezasına mahkum edildi. Mehmet Emin Aga, savunmasında, "Kendisine bu görevin Batı Trakya Türkleri tarafından verildiğini ve söz konusu görevi kutsal addettiğini, kendisinin sadece Allah'a hesap vereceğini" söyledi. Karar sonrası üst mahkemeye itiraz eden

(*) Örneğin, Yunan makamları Batı Trakya'daki Türk vakıflarına Lozan Anlaşması'na aykırı şekilde yöneticiler atadı. Bu durum Batı Trakya'da gerginliğe yol açtı. Türk azınlığın Yunan devletinin Batı Trakya'daki Türk vakıflarına el koyma girişimleri karşısında izleyecekleri yöntemi belirlemek amacıyla düzenledikleri toplantı, Yunan polislerinin ve aşırı milliyetçilerin engellemesine rağmen gerçekleşti. 2 Temmuz günü güvenlik güçleri toplantının yapılacağı Yeni Camii'nin kapısına kilit vurdular. Toplantı engellemeye rağmen daha sonra yapıldı.

Mehmet Emin Aga, serbest bırakıldı. Aga daha önce de benzer bir suçtan 10 ay hapis cezasına çarptırılmış, 6,5 aylık cezasını çektikten sonra sağlık nedeniyle serbest bırakılmıştı. 29 Ocak 1990'da yaşanan olaylar sırasında fanatik Yunanlılar tarafından linç edilmekten zor kurtulan Mehmet Emin Aga, İstanbul'da tedavi görmüştü. Aga hakkında, "müftü" imzasını kullandığı için "devlete karşı geldiği" iddiasıyla başka davalar açıldı.

Yunanistan'da örgütlü Dostluk, Eşitlik ve Barış (DEB) Partisi Genel Sekreteri Ahmet Hacıosman, "Batı Trakya'da Türk öğrenciler için Yunanlı yazarlara hazırlanan Türkçe ders kitaplarının toplatılarak Yunan Eğitim ve Diyanet İşleri Başkanlığı'na iade edilmesine yardım ettiği" iddiasıyla 13 Haziran günü 7 ay hapis cezasına mahkum edildi. Ahmet Hacıosman, bir üst mahkemeye itiraz edince serbest bırakıldı. Aynı davada yargılanan milletvekili Dr. Sadık Ahmet (1995 yılında kuşkuyla bir trafik kazasında öldü) ve gazeteci Mustafa Hafız Mustafa hakkındaki dava ise düştü.

Bu arada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sadık Ahmet'in Yunanistan aleyhine yaptığı başvuruyu, "Yunanistan'da iç hukuk yollarını tüketmediği" gerekçesiyle Kasım ayında reddetti. Ahmet, 1992 yılında İnsan Hakları Komisyonu'na yaptığı başvuruda, "Türk kökenli olduğunu söylediği" gerekçesiyle, 25 Ocak 1991 tarihinde 18 ay hapis cezasına mahkum edildiğini, mahkemede yeterli savunma yapmasına izin verilmediğini belirtmişti. Ahmet, Batı Trakya'da 1989 yılında yapılan seçimler öncesi dağıttığı bildirimlerde, "Batı Trakya'daki Türk azınlık" tabirini kullandığı için tutuklanarak cezaevine gönderildiğini kaydetmişti. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu 1995 yılında Yunanistan'ın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni ihlal ettiği sonucuna varmış ve davanın AİHM'nde görüşülmesi kararlaştırılmıştı. Sadık Ahmet, Komisyona 1995 yılında yaptığı ikinci başvuruda, genel seçimlerde bağımsız adaylara yüzde 3'lük baraj uygulamasının Sözleşme'ye aykırı olduğunu savunmuştu.

Human Rights Watch'ın 1996 yılı raporunda, Yunanistan'da insan hakları ihlallerinin arttığı ve ülkede "özellikle azınlıklara ve mültecilere karşı kötü muamelede bulunduğu" belirtildi. İfade özgürlüğünün kısıtlandığı belirtilen raporda, "Yunanistan'da, 1996 yılı sırasında insan hakları ihlalleri büyük boyutlara ve tehlikeli düzeye ulaştı" denildi. 1996 yılında Batı Trakya Türkleri ile Yunanistan arasındaki gerginliğin, Kıbrıs sorunu ve Kardak krizi ile daha da arttığı belirtilen raporda, Yunan hükümetinin Batı Trakya Türklerinin varlığını inkar etmeyi sürdürdüğü kaydedildi. Batı Trakya Türklerinin eğitim, din özgürlüğü ve çalışma haklarının sınırlandırıldığı anlatılan raporda, Türkçe yayın yapan "Işık" radyosunda çalışanlara karşı haksız yere dava açıldığı ve bu kişilerin, manevi baskı gördükleri vurgulandı. Makedon kökenlilere ayırım yapıldığı belirtilen raporda, sınırdışı edilen 29 Arnavut mülteci den bir daha haber alınamadığı bildirildi. Raporda, 1996 yılında Yunanistan'da cezaevlerindeki mahkumların güvenli ve sağlıklı bir ortam istemiyle ayaklandığı ifade edildi. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, 1996 yılında Yunanistan'ı din özgürlüğünü ihlal ettiği gerekçesiyle mahkum ettiği hatırlanan raporda, Yunan hükümetinin Yehova Şahitleri adlı dini mezhebin ibadet yerlerini de kapatarak dini özgürlüğü engellediği belirtildi.

Kıbrıs'da yaşanan olaylar

Bu olumsuzlukların yanısıra, Ağustos-Ekim aylarında da Kıbrıs'ta 4 kişinin ölümüyle sonuçlanan olaylar yaşandı. Her iki taraftan milliyetçilerin kışkırtmaları sonucu yaşananlar, Kıbrıs, Türkiye ve Yunanistan arasında gerginliğe neden oldu. Lefkoşa'da 11 Ağustos günü motosikletli bir grubun sınır delme eyleminde, MHP'liler tarafından demir çubuklarla dövülen Tassos Isak (24) adlı Kıbrıslı öldü, 56 kişi yaralandı. Türk sınırında da 5'i polis 12 kişi yaralandı. Olaylarda, göstericiler tel örgüyü geçerek ara bölgeye girdi, ancak burada BM Barış

Gücü askerleriyle karşılaştı. Barış Gücü askerlerinin duruma hakim olamaması sonucu, taşlı-sopalı çatışma çıktı.

14 Ağustos günü Tassos Isak'ın (*) cenazesinden sonra, sopa, demir çubuk ve Yunan bayraklarıyla yürüten göstericiler, Derinya'da BM Barış Gücü'nü geçerek ara bölgeye girdiler ve Tassos Isak'ın öldüğü yere çelenk koymak ve bayrak dikmek istediler. Bu sırada, sınırı geçerek Türk bayrağını indirmeye çalışan Solomon Solomou (26) adlı Kıbrıslı, Türk tarafından açılan ateş sonucu öldü; olaylarda 12 kişi yaralandı. 15 Ağustos günü çıkan olaylarda da 2 polis ve 6 gösterici hafif yaralandı. Olayda Hürriyet gazetesi foto muhabiri Hayrettin Karateke yaralandı. Bir BM yetkilisi, iki İngiliz askerinin yaralandığını öne sürdü.

Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) eski Genel Başkanı Lefkoşa Milletvekili Özker Özgür, yaptığı açıklamada, gerilimin en büyük sorumluluğunu MHP'lileri Kıbrıs'a getirenlerin taşıdığını vurguladı. Sınırdaki ölüm olaylarının MHP'lilerin adaya gelmesinden sonra yaşandığını hatırlatan Özker Özgür, "Bu gelişmeler aynı zamanda rejimin niteliğini de ortaya koyuyor. Bu olaylara karşı bir sol blok oluşturulması gerekir. Rum şovenizmi, Türk şovenizmini beslemektedir. Bu tür olaylardan her iki tarafın yönetimleri medet ummaktadır. Bombayı etkisiz hale getirecek olan yine sosyalistler, ilericiler ve yurtseverlerdir. Türkiye'de Kıbrıs sorunu tartışılmıyor. Aynı zamanda Kürt sorunu da tartışılmıyor. Bu konular Türkiye'de tabu durumundadır. İksinin de özgürce tartışılması gerekir" dedi.

BM Genel Sekreteri Kıbrıs Özel Temsilci Yardımcısı Gustave Feissel ise Solomon Solomou'nun öldürülmesinin "delişet verici" olduğunu söyledi. Feissel, Kıbrıslı göstericilerin ara bölgeye girmesine rağmen BM Barış Gücü'nün durumu kontrol altına aldığını, göstericiler ara bölgeden çıkarılırken, Türk askerlerinin makul bir neden olmaksızın ateş ettiklerini iddia etti.

Örtülü ödenek tartışması

Kıbrıs'taki olaylar, Türkiye'de başka bir konuyu, örtülü ödeneğin nasıl ve ne amaçla kullanıldığı (***) tartışmasını gündeme getirdi. Dönemin Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller'in, Başbakan Necmettin Erbakan'ın yurtdışı gezisi nedeniyle 10 günlük Başbakanvekilliği sırasında Devlet Bakanı Abdullah Gül'e bağlı Başbakanlık Tanıtma Fonu'nu DYP'li Devlet Bakanı Ufuk Söylemez'e bağladığı ve bu fonun Kıbrıs'a giden MHP'lilerin masraflarının

(*) 22 Kasım günü Tassos Isak'ın ölümünden sorumlu olduğu belirtilen Haşim Yılmaz, Mustafa Ergun, Polat Fikret Koreli, Mehmet Mustafa Arslan, Erhan Arıklı ve Fikret Veli Koreli adlı Türkler hakkında tutuklama emri çıkarıldı. Rum Başsavcı Alekos Markides, sanıklar hakkında kanunlar olduğunu belirtti ve tutuklama emrinin Interpol'e duyurulduğunu söyledi. Solomon Solomou'nun öldürülmesi üzerine de 5 Türk hakkında tutuklama emri çıkarıldı.

(**) Dönemin Devlet Bakanı Abdullah Gül'ün ANAP milletvekilleri Yüksel Yalova ve Yusuf Pamuk ile CHP milletvekilleri Önder Kırılı ve Mehmet Sevigen'in yazılı soru önergelerine Kasım ayında verdiği yanıt, Başbakanlık Tanıtma Fonu'ndan yapılan ödemelere ilişkin iyi bir örnek oluşturuyor. Gül'ün verdiği bilgiler, Başbakanlık Tanıtma Fonu'ndan "diğer kurumlar" başlığı altında adı açıklanmayan çeşitli kuruluşlara, 1996 yılı içinde son 10 yılın toplamından daha fazla ödeme yapıldığını ortaya çıkardı. 1985-1996 yılları arasında, bakanlıklar ve MGK gibi kuruluşlara ödenen paranın toplamından daha fazlası, "diğer kuruluşlar"a ödendi. Abdullah Gül, 1985-1995 yılları arasında "diğer kuruluşlara" 450 milyar lira, 1996'da ise 687 milyar 710 milyon lira ödendiğini bildirdi. Açıklamaya göre, MGK son 11 yılda Başbakanlık Tanıtma Fonu'ndan toplam 387 milyar 716 milyon lira kullandı. MGK, 1995 yılında rekor harcama ile fondan 287 milyar 370 milyon lira kullanarak Dışişleri ve Kültür bakanlıklarının ardından tanıtım için en fazla fon kullanan kurum oldu. Son 10 yılda fondan 450 milyar lira ödeme yapılan "diğer kuruluşlar"a 1996 yılında rekor bir artışla 687 milyar lira ödenmesi dikkat çekti.

karşlanması için 65 milyar lira çekildiği ortaya çıktı. Bu durum, tartışmalara neden oldu. KKTC Cumhuriyetçi Türk Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Talat, MHP'lilerin devletin örtülü desteğinde olduğunun bilindiğini söyledi ve "Adaya 200 ülkücü geldi. Devletin örtülü desteğini aldıkları kesin. Bunu herkes biliyor. Buraya geldiklerinde bu durum davranışlarından belliydi. Bu desteğin rahatlığı içerisinde davranıyorlardı" dedi. MHP yanlısı Ülkü Ocakları'nın bir şubesinin de adada açıldığına dikkat çeken Talat, Türkiye'de bir derneğin yabancı bir ülkede şube açması için Bakanlar Kurulu kararı gerektiğini ifade etti.

Ülkü Ocakları Başkanı Azmi Karamahmutoglu ise iddiaları yalanladı. Ülkü Ocakları'nın dernek olmadığını kaydeden Karamahmutoglu, "Kıbrıs'ta şube açmak için bakanlıktan izin almamız gerekmiyor. Sonuçta dernek değil, dergi açıyoruz" dedi. Bu açıklamanın ardından, aynı gün akşam saatlerinde Hürriyet gazetesinin İzmir ve Antalya büroları MHP'lilerin saldırısına uğradı. Yaklaşık 100 kişilik grup, Hürriyet'in İzmir'deki binasının önünde gösteri düzenledi ve binayı taşa tutup camlarını kırdı. Daha sonra yanında Kantar Polis Karakolu'nun bulunduğu Cumhuriyet Meydanı'nda da gösteri düzenleyen gruba polis müdahale etmedi. Antalya Hürriyet Bürosu önünde ise 50-60 kişilik ülkücü grup gösteri yaptı.

AP Sosyalist Grup Lideri Pauline Green ve Hıristiyan Demokrat Grup Lideri Wilfried Martens, 18 Eylül günü ayrı ayrı düzenledikleri basın toplantısında, Gümrük Birliği çerçevesinde Türkiye'ye yapılacak yardımların sorgulanması gerektiğini söylediler. Green, Türkiye'yi, "Ülkü Ocakları'na üye gençleri Kıbrıs'a göndererek olay çıkartmakla" suçladı.

Kıbrıs'ta ölümle sonuçlanan başka bir olay 8 Eylül günü yaşandı. Magosa yakınlarındaki Güvercinlik bölgesinde bulunan KKTC Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı nöbet bölgesine karanlıktan yararlanarak yaklaşan bir grubun açtığı ateş sonucu Allahverdi Kılıç adlı er öldü. Burhan Cihangir ise yaralandı. BM Barış Gücü yetkililerinin yaptığı incelemede, "saldırımın, özel eğitilmiş, gece görüş donanımına sahip iki Güney Kıbrıs askeri tarafından önceden planlanarak yapıldığı" belirtildi. KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş olaydan askerlere "Türk kanı içme" andı içiren Güney Kıbrıs yöneticilerinin sorumlu olduğunu söyledi. 13 Ekim günü de KKTC'nin Güvercinlik sınır bölgesinde KKTC topraklarına 200 metre kadar giren Petros Kakulides adlı Kıbrıslı, Türk askerlerinin açtığı ateş sonucu öldü.

İranlı mülteciler

1996 yılında baskı gören yabancılar arasında 1995 yılında olduğu gibi İran'dan kaçarak Türkiye'ye gelen ve siyasi sığınma hakkı ya da başka ülkelere gitmek isteyen İranlı mülteciler önemli yer tuttu. Sık sık gözaltına alınan ya da rahatsız edilen mülteciler kimi zaman sınırdışı edilerek ölüme gönderildiler. Böylece hükümet, iltica hakkıyla ilgili uluslararası ve bölgesel hukuk yükümlülüklerini de ihlal etmeyi sürdürdü. İranlı rejim karşıtlarına silahlı saldırılar da (*) devam etti.

(*) Türkiye'deki İranlılara, geçmiş yıllarda da sık sık saldırı düzenlendi: Şah yanlısı Binbaşı Behruz Şehmuz Şahverdu, 16 Mayıs 1985'de İstanbul Küçükyalı'da; Albay Hamdi Muradi, 23 Aralık 1985'de İstanbul Bahçelievler'de; Şah'ın eski koruması Albay Ferzane Ahmet Hamid, 24 Ekim 1986'da İstanbul Ataköy'de; Halkın Mücahitleri Örgütü liderlerinden Muhammed Hassan Mansuri ile rejim karşıtı Behnan Fadıl, 25 Temmuz 1987'de İstanbul Levent'te; Hüseyin Mir Abdi, 14 Mart 1990'da İstanbul Atatürk Havalimanı yakınlarında öldürüldüler. Fransa'da yaşayan Halkın Mücahitleri Örgütü liderlerinden Ali Ekber Gorbani 4 Haziran 1992'de İstanbul Beşiktaş'ta kaçırıldı. Ali Ekber Gorbani'yi, "SAVAMA ile ilişkisi olduğu" öne sürülen İslami Hareket Örgütü militanlarının öldürdüğü belirtildi. Aynı dönemde kaçırılan Ali Akbar Nasir adlı İranlı da 16 Haziran 1992'de İstanbul Bağlarbaşı'nda ölü bulundu.

21 Şubat gecesi İstanbul Aksaray Millet Caddesi üzerinde bulunan bir eve baskın yapan kimliği belirsiz kişiler Abdül Ali Moradi (31) ve Zehra Racabi (Makiem Jowkarep Juadem-37) adlı İranlı rejim karşıtlarını tabancayla vurarak öldürdü. Öldürülenlerin İran Ulusal Direniş Konseyi'ne (Halkın Mücahitleri) üye olduğu açıklandı. Saldırının İran ajanları tarafından düzenlendiği bildirildi.

"İran Ulusal Direniş Konseyi", 29 Şubat günü Paris'te yaptığı açıklamada Abdül Ali Moradi ve Zehra Racabi'nin, İran gizli servisi ajanları İbrahim Taroodi ve Seyit Hasan İslami tarafından öldürüldüğünü iddia etti. Açıklamada, Türkiye'ye diplomatik pasaportla giriş yapan katillere, İran'ın İstanbul Başkonsolosluğu görevlisi ve gizli servis üyesi olduğu belirtilen Muhammed Esfahlanin'in yardım ettiği öne sürüldü. Örgüt daha önce, iki İranlıdan birinin üyeleri, diğerinin sempatizanları olduğunu açıklamıştı. İran Ulusal Direniş Konseyi lideri Mesut Racavi de, Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık ve Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği mesajlarda, iki İranlının katillerinin bir an önce bulunup cezalandırılmasını istemişti. Açıklamada ayrıca, Uğur Mumcu, Çetin Emeç, Turan Dursun, Muammer Aksoy ve Bahriye Üçok'un İran ajanları tarafından öldürüldükleri, işadamı Jak Kamhi'ye düzenlenen silahlı saldırının ardında da yine İran ajanlarının bulunduğu iddia edildi.

22 Nisan günü Racabi ve Moradi'nin öldürülmesinde tetikçilik yaptıkları ileri sürülen iki İranlı ile bunlara yardım ettikleri ileri sürülen bir İranlı ile 3 kişi yakalandı. Olay nedeniyle Abdülhamit Çelik adlı kişi ile Reza Berzegez adlı İranlı hakkında dava açıldı. 22 Mayıs günü İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlayan davada, Reza Berzegez hakkında "taammüden adam öldürmek eylemine katılmak" suçlamasıyla ölüm, Abdülhamit Çelik hakkında ise "adam öldürmeye yardımcı olmak" iddiasıyla 20 yıl hapis cezası istendi. Abdülhamit Çelik, ilk duruşmada tahliye edildi. Duruşmada ifade veren Berzegez, SAVAMA'nın İran'da yaşayan annesi ile Türkiye'de bulunan kansı ve çocuğunu öldürmekle tehdit ettiğini belirterek "Ben de SAVAMA'ya Halkın Mücahitleri Örgütü hakkında bilgi aktarmaya başladım. SAVAMA en son olarak benden Racabi ve Moradi'yle temasa geçmemi istedi. SAVAMA ajanlarıyla Aksaray'da Racabi ve Moradi'nin evine gittik kapıyı anlaştığımız şifreyle çaldım. Kapı açılınca SAVAMA ajanları rejim muhaliflerini öldürdü" dedi.

Yasadışı dinci örgütlerle ilişkisi olduğu öne sürülen ve Türkiye'den 7-8 defa sınır dışı edilen Bezfan (Bijan) Seifhanı Hasanzadeh Kaideh adlı İranlı İstanbul Florya'da yıllığını 20 bin dolara kiraladığı villada gözaltına alındı. SAVAMA ajanı olduğu ileri sürülen Bezfan Seifhanı Hasanzadeh Kaideh'in Türkiye'ye sahte kimlikle girdiği belirlendi. Yabancılar Şube Müdürlüğü ekipleri tarafından her gözaltına alınışında delil yetersizliği nedeniyle serbest bırakılan Bezfan Seifhanı Hasanzadeh Kaideh'in, Çetin Emeç suikastı ile ilgili olarak sorgulandığı belirtildi. İslami Hareket Örgütü militanlarına sahte kimlik sağladığı öne sürülen Hasanzadeh Kaideh'in, İran yanlısı örgütlerle bağlantılı çalıştığı ve Türkiye'deki İran karşıtları hakkında bilgi topladığı iddia edildi. MİT tarafından da sorgulanan Bezfan Seifhanı Hasanzadeh Kaideh'in, Paris'te öldürülen İran eski Başbakanı Şahpur Bahtiyar'ın katillerini Türkiye'de saklayıp, Fransa'ya gidiş gelişlerini düzenlediği belirtildi.

İstanbul Zeytinburnu'nda Ekim ayı ortalarında iki kişinin cesedi bulundu. İlk ceset, 14 Ekim günü O-1 karayolu Cevizlibağ üstgeçidi altında görüldü. Kravatla boğularak öldürülen ve gözleri oyulan 35-40 yaşlarındaki erkeğin üzerinden kimliğini belirleyecek belge çıkmadı. İkinci ceset ise 15 Ekim günü çöplükte bulundu. Öldürülen kişinin Zeytinburnu'nda yaşayan Ali Rıza Takovili adlı İran vatandaşı olduğu belirlendi. Ali Rıza Takovili'nin evinde yapılan aramada, kanlı bir satır bulundu. Ali Rıza Takovili'nin ev arkadaşı İranlı Recep Ali Seh-

rabi'nin arandığı bildirildi. 1997 yılı içinde, Ali Rıza Takovili'nin, bir özel tim görevlisi tarafından "para için" öldürüldüğü ortaya çıktı.

Oturma eylemi

İstedikleri ülkeye gidebilmek ve baskılara son verilmesi isteğiyle 1995 yılının Ağustos ayında, önce Birleşik Sosyalist Parti Genel Merkezi'nde, sonra da aynı partinin Mamak İlçe Örgütü'nde (1996 Ocak ayından itibaren bina ÖDP Mamak İlçe Örgütü tarafından kullanılmaya başladı) oturma eylemi yapan İranlı sığınmacılar 1996 yılında da yoğun baskı altında kaldılar, sık sık gözaltına alındılar ya da tehdit edildiler. İltica hakkı talep eden İranlılar, İran'daki Türkiyeli muhaliflerle takas edilerek ölüme ve işkenceye gönderildi.

60 kadar İranlı mülteci 10 Şubat günü İran Büyükelçiliği önünde yaptıkları eylemle İran'ı protesto etti. İran bayrağını ve Humeyni'nin resimlerini yakan mülteciler gözaltına alındı. Mülteciler, serbest bırakıldıktan sonra yaptıkları açıklamada, "Yaşamak istiyoruz. 17 yıldır zulüm altında yaşayan halkın arzuları İran halkının devrimci hareketi, kendi önerileri olan çağdaş özgürlük ve ilerleme isteğini gerçekleştirmedi. Bu rejim insanların temel hak ve özgürlüklerini ayaklar altına alıp ve gerici bir sistemle İran toplumuna yüklenmiştir" dediler.

İranlı mülteciler, 29 Mart günü de Ankara Güvenpark'ta gösteri yaptılar. 27'si çocuk, 13'ü kadın 64 kişilik grubun dağıttığı bildiride, "İran rejiminin kuruluş günü olan 31 Mart'ın yüzyılın en baskıcı ve kanlı yönetiminin kuruluş günü olduğu" vurgulandı. Polisler, "Yaşasın özgürlük" sloganları atan mültecilere müdahale etti ve gözaltına aldı. Sığınmacılardan 2'si gözaltına alınırken rahatsızlandı ve hastaneye kaldırıldı. Daha sonra eyleme katılan sığınmacıların evleri polis tarafından basıldı. Baskında, İran Komünist İşçi Partisi ve İran Demokrat Partisi üyeleri olduğu belirtilen Kemal Behrami, Mesut Kahramani, Muhammed Salih Hudai, Talah Hudai, Siyavaş Hudai ve Araş Hudai gözaltına alındı.

Sığınmacılar, İHD Ankara Şubesi'nde 4 Haziran günü BM'yi protesto etmek için 5 günlük açık grevine başladılar. İranlı sığınmacılar, yaptıkları açıklamada, oturma eyleminin 11. ayına girdiğini, dünya kamuoyunun kendilerine mülteci statüsünün verilmesi için BM'ye her türlü baskı yapması gerektiğini belirterek, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Ankara Temsilciliği'nin sorunlarına sessiz kaldığını kaydettiler. Sığınmacılardan Aziz adlı öğretmen de, İran'ın Türkiye'ye "PKK'lilerle sizdeki İranlıları takas edelim" teklifi'nde bulunduğunu öne sürdü. Can güvenliklerinin kalmadığına ve vizelerinin süresinin bitmek üzere olduğuna dikkat çeken Aziz, İran'ın teklifi nedeniyle endişeli olduklarını söyledi. SAVAMA ajanlarının Türkiye'de çok sayıda rejim muhalifini öldürdüğünü hatırlatan Aziz, "Biz bu nedenle yalnız dolaşmıyoruz. Sivil toplum örgütleri ve parti temsilcilerinin yanından ayrıldığımız anda bizi de öldürürler. Buradan yükselecek bir ilgi ve destek dalgası BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'ni ikna edebilir" dedi.

27 Haziran günü ÖDP Mamak ilçe binasındaki eylemcilere müdahale eden polis 50 İranlı sığınmacıyı gözaltına aldı. Sığınmacıların avukatı Rıza Torun, Emniyet Müdürlüğü'nde görüşmeye izin verilmediğini ve sığınmacıların gözaltında dövüldüğünü öğrendiklerini belirtti. Daha sonra serbest bırakılan İranlı sığınmacılar, gözaltında kötü muamele gördüklerini ve avukatlarıyla görüşmelerine izin verilmediğini vurguladılar. İHD Ankara Şube Sekreteri Yıldız Temürtürkan da Muhammed Mîlan adlı sığınmacının gözaltına alınırken hırpalandığını ve gece hastaneye götürüldüğünü açıkladı. Yıldız Temürtürkan, İran'a iade edilme tehlikesi nedeniyle Türkiye'de can güvenliği olmayan sığınmacıların, değişik illere dağıtılmasını insan hakları ihlali olarak değerlendirdi.

Üç İranlı rejim muhalifinin Demokrasi ve Barış Partisi (DBP) İstanbul İl Merkezi'nde sürdürdüğü açlık grevi ile ilgili 11 Haziran günü basın açıklaması yapılacağını haber alan polisler binayı ablukaya aldı. HADEP, ÖDP, İP ve EP yöneticilerinin de imzaladığı metni okuyan DBP İstanbul İl Başkanı Kemal Yüksel, İranlı muhaliflere verilen 3 aylık oturma izninin bitmek üzere olduğunu söyledi. İranlılara, siyasi mülteci statüsü tanınması ve üçüncü bir ülkeye kabullerinin sağlanması istenen metinde, "Bu durumun çözümünü sağlayabilecek iki taraf vardır. Birincisi Türkiye hükümeti, diğeri ise BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'dir. Bizler, hükümetten sığınmacılara yönelik baskılarında vazgeçmesini ve üçüncü bir ülkeye gitmeleri konusunda yardımcı olmasını istiyoruz" denildi.

İranlı sığınmacılar, bir başka açlık grevini 23 Eylül günü gündeme getirdiler. 24 Eylül günü İHD Genel Merkezi'nde basın toplantısı yapan sığınmacılar, RP-DYP koalisyon hükümetinin kendilerini İran nezdinde PKK'ye karşı koz olarak kullanmak istediğini savundular. Adımın açıklanmasını istemeyen bir sığınmacı, 27 Haziran günü ÖDP Mamak İlçe Merkezi'ne yapılan baskını anlatırken "Bu sırada polislerden biri 'İran sivilini çağırın, gelsin baksın' diye seslendi. Geldi, bir süre aramızda dolaştı, bizim uyarımız üzerine ortadan kayboldu. Bunun üzerine bizi yalan söylemekle suçladılar ve bazı arkadaşlarımızı dövdüler" dedi. Sığınmacılar, İran'a iade edilenlerin idam edildiği yönünde haberler aldıklarını belirterek, RP'nin "İranlı muhalifleri feda edebileceğini" savundular.

İHD Genel Başkanı Akın Birdal, eylemin 40. gününde (1 Kasım) sığınmacılar adına yaptığı açıklamada, açlık grevine, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin "duyarlılığını ve sorumsuzluğunu protesto" için başladığını anımsattı. Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin daha önce sığınmacıların İran'a dönmelerinin mümkün olmadığını, üçüncü bir ülkeye girmeleri gerektiğini ilan ettiği belirtilen açıklamada, bugüne dek olumlu bir girişimde bulunmadığı ve ölümlerden bu kuruluşun sorumlu olacağı ifade edildi.

Grevcilerden 4'ünün sağlık durumunun ağırlaşması üzerine, İçişleri Bakanlığı'nun talimatıyla 8 Kasım günü İHD Genel Merkezi'ne giden Ankara Emniyet Müdür Yardımcısı Osman Öztürk, Yabancılar Şube Müdürü Köksal Avcı ve İl Sağlık Müdürü Dr. Sabri Metin, binayı saran polislerin yardımıyla 3'ü kadın 15 mülteciyi hastaneye kaldırdı. Tedaviyi kabul etmeyen İranlı mülteciler açlık grevini ölüm orucuna çevirdiler. İHD Genel Sekreteri Kamil Ateşoğulları, sığınmacıların iradeleri dışında, zorla hastaneye götürüldüklerini belirtti ve "Hastanede açlık grevini ölüm orucuna dönüştürmeleri tamamen kendi isteklerine bağlı bir olaydır" dedi. TTB Merkez Konseyi'nden yapılan açıklamada ise, açlık grevindeki sığınmacıların, tedavi kabul etmedikleri halde, zorla ve olumsuz koşullarda hastaneye sevk edilmeleri kınandı. Açıklamada, "Açlık grevi yapma nedenlerinin bir an önce çözüme kavuşturulmasını bekliyoruz. Bundan sonraki aşamalarda da hekimlik ve insani katkılarımızı sürdürüceğiz" dendi. Daha sonra taburcu edilen İranlılar eylemlerini sürdürdüler. Eylem, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin, İranlıların "üçüncü bir ülkeye gitme" istemini kabul etmesi üzerine 17 Kasım günü sona erdi.

Avrasya Feribotu

1996 yılında uzun süre kamuoyunun gündeminde kalan bir olay da 16 Ocak günü Trabzon-Sochi seferini yapan Avrasya Feribotu'nun kaçırılması oldu. Eylem şöyle gelişti: "Avrasya Feribotu, 16 Ocak akşamı limana demirliken 'Çeçen direnişçisi' olduklarını söyleyen silahlı kişiler tarafından basıldı. Trabzon Limanı çevresindeki binalara ateş açan eylemcilere karşılık veren Emniyet Müdürlüğü Deniz ve Turizm Şube Müdürü Komiser Rahmi Tunca sırtından ve ayağından yaralandı. Çeçenistan lehinde slogan atan eylemciler kaptanın

gemiye gelmesini, aksi halde gemide bulunan Rusları 10'ar dakika ara ile öldüreceklerini söylediler. Eylemcilerle megafonla yapılan görüşmelerden sonuç alınamadı ve saat 21.00 sıralarında motorları çalıştırılan feribot saat 21.30'da limandan ayrıldı. İçinde 177 yolcu ve 65 mürettebat bulunan Avrasya feribotu, 19 Ocak günü İstanbul Boğazı girişine geldi. Pazarlıklar sonunda eylem 72 saat sonra sona erdi ve 4 eylemci teslim oldu. Yolcuların arasına gizlenen 5 kişi ise, 20 Ocak günü feribotta bulunarak gözaltına alındı". Eylemin sona erdirilmesi için, MİT'le ilişkisi olduğu ileri sürülen Selim Gösterişli adlı kişi arabulucuk yaptı.

Teslim olduktan sonra gözaltına alınarak İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'ne götürülerek 12 gün gözaltında tutulan Muhammed Emin Tokcan, Tuncer Özcan, Sedat Temiz, Erdinç Tekir, Ertan Coşkun, Ceyhan Mollamehmetoğlu, Roki Gitsba (Abhaz uyruklu), Ramazan Zubarayev (Çeçenistan uyruklu) ve Viskan Abdurrahmanov 1 Şubat günü İstanbul DGM'de tutuklandı. Eylemcilerin lideri Muhammed Emin Tokcan poliste verdiği ifadeyle "Kaptan gelmezse her 10 dakikada bir Rus'u öldüreceğini" söylediğini anlattı ve "Kanıtlamak için bir Rus gencinin kulağının yanından ateş ettim. 'Ölmüş gibi yere yat' dedim. Üç Rus kadına da bağırmağımı söyledim" dedi.

İstanbul DGM Savcılığı'nın hazırladığı iddianamede, İBDA/C örgütünün eylemi desteklediği belirtilerek, sanıkların "terör örgütünü oluşturmak, deniz ulaşım aracını gitmekte olduğu yerden zorla başka bir yere götürmek, patlayıcı madde imal etmek ve taşımak" iddiasıyla 19 yıl 6 ay ile 34 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Dava, 19 Haziran günü İstanbul DGM'de başladı. 7 Mart 1997'de sona eren davada, Muhammed Emin Tokcan, Tuncer Özcan, Sedat Temiz, Erdinç Tekir, Ertan Coşkun, Ceyhan Mollamehmet, Roki Gitsba, Ramazan Zubarayev ve Viskan Abdurrahmanov'a 8 yıl 10 ay 20'şer gün ceza verildi. Emin Tokcan 3 Ekim 1997 tarihinde, Dalaman Yarı Açık Cezaevi'nden, Viskan Abdurrahmanov aynı gün tedavi için götürüldüğü Bursa Devlet Hastanesi'nden, Tuncer Özcan 9 Ekim 1997 tarihinde Ankara Ulucanlar Yarı Açık Cezaevi'nden, Ramazan Zubarayev ve Roki Gitsba da 21 Ekim 1997 tarihinde İmrallı Yarı Açık Cezaevi'nden kaçtılar. Eylemcilerin, Türkiye ile Çeçenistan arasında bazı kişilerin takas edilmesi için kaçmalarına izin verildiği ileri sürüldü.

Türkiye'nin 1996 yılında yaşadığı diğer bazı önemli olaylar ile siyasi ve ekonomik gelişmeler ana başlıklarıyla şöyle:

Nusret Demiral'ın emekli olmasıyla boşalan Ankara DGM Başsavcılığı'na Ocak ayında Cevdet Volkan atandı. Cevdet Volkan'ın atanmasından önce, başsavcılığa, Nusret Demiral'ın yardımcısı Nuh Mete Yüksel'in atanacağına dair haberler yayıldı. Ancak bu atama gerçekleşmedi ve Nuh Mete Yüksel savcı yardımcısı olarak kaldı. Nuh Mete Yüksel, Başsavcı olmadığı halde yine de birçok uygulamasıyla, Türkiye gündemini belirledi.

Sabancı Holding'in Yönetim Kurulu Üyesi Özdemir Sabancı (55), 9 Ocak günü saat 11.00 sıralarında makam odasında silahlı saldırı sonucunda öldürüldü. Olayda holding bünyesindeki bir otomotiv şirketinin müdürü Haluk Görgün (43) ile Nilgün Hasefe (40) adlı sekreter de öldü. Silahlı saldırı Türkiye'de büyük yankı uyandırdı. Saldırının sorumluluğunu DHKP-C üstlendi. Örgüt adına yapılan açıklamada, eylemin İstanbul Ümraniye Özel Tip Cezaevi'nde 4 Ocak günü meydana gelen ve 3 tutuklunun öldürülmesiyle sonuçlanan olaya misilleme olarak düzenlendiği belirtildi.

Türkiye'nin en yaşlı komünistlerinden İdris Erdinç (Şoför İdris), 17 Ocak günü öldü. Türkiye Komünist Partisi'nin (TKP) en eski üyelerinden İdris Erdinç, 18 Ocak günü toprağa verildi. İdris Erdinç, TKP'de önemli görevler üstlenmiş, birçok kez gözaltına alınmış, hüküm

giymiş ve işkence görmüştü. İdris Erdiç, Özgür Gündem gazetesinde yayımlanan bir röportajı nedeniyle "bölücük propagandası yaptığı" iddiasıyla İstanbul DGM'de yargılanmış, 1 Mayıs 1994 gösterileri sonrasında polisin saldırısında başından yaralanmıştı.

İzmir'de 5 Şubat günü bir çukurda biriken suya düşen otomobilde 5 kişi boğularak öldü. Olay üzerine, Bornova Belediye Başkanı Aysel Bayraktar ile Fen İşleri Müdür Vekili Servet Mücella Çelik, Şantiye Şefi Murat Ak ve araç sorumlusu Yasin Türkeli hakkında açılan dava 25 Eylül günü İzmir 9. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başladı. Davada, Aysel Bayraktar hakkında 3 ayla 1 yıl, diğer sanıklar hakkında 4 ile 10 yıl arasında hapis cezası istendi.

İstanbul DGM'de girdikleri davalarda rüşvet aldıkları iddiası ile iki savcı ve iki hakim hakkında Şubat ayında soruşturma açıldı. Rüşvet olayı, kimliği açıklanmayan bir kişinin DGM Başsavcısı Erdal Gökçen'e ihbarda bulunmasıyla ortaya çıktı. İhbarda, Oktay Tır Garajı'nda ele geçirilen 600 kilo eroin davasına bakan Savcı İsa Geyik ile 1 trilyon liralık uyuşturucu ile yakalanan Gülizar Konuk'u tahliye eden 4 No'lu DGM'nin geçici başkanı Uğur Çorumluoğlu'nun rüşvet aldığı belirtildi. Ayrıca Hakim Saim Ekinci ile Savcı Abdülkadir Diriarın hakkında da bazı iddialar yer aldı. Bunun üzerine Başsavcı Erdal Gökçen, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'ndan müfettiş talep etti. İki müfettiş Saim Ekinci, Uğur Çorumluoğlu, İsa Geyik ve Abdülkadir Diriarın'ın baktıkları davaları incelediler ve bu kişilerin ifadelerini aldılar. Soruşturma sırasında bazı avukat, emniyet müdürleri, DGM'de görev yapan savcı, hakim ve memurların ifadelerine başvuruldu. Soruşturmanın sağlıklı yürütülmesi gerekçesiyle Hakim Uğur Çorumluoğlu ve Saim Ekinci Diyarbakır, Savcı Abdülkadir Diriarın Kayseri, Savcı İsa Geyik ise Konya'ya geçici olarak tayin edildi.

Dayton Barış Anlaşması gereğince Bosna-Hersek'te kurulan İnsan Hakları Komisyonu'na, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından Prof. Dr. Rona Aybay seçildi. Sekiz üyeden oluşan komisyon için Mart ayında 25 aday arasından seçim yapıldı. İnsan Hakları Komisyonu'na Türkiye dışında Almanya, Avusturya, Danimarka, İtalya, İzlanda, Fransa ve Polonya'dan üyeler seçildi. Rona Aybay, Avrupa Konseyi çerçevesinde oluşturulan "İrkçılık Karşıtı Komisyon"da üye olarak görev yapıyor.

Ankara DGM eski Başsavcısı Nusret Demiral, 24 Aralık 1995 seçimleri öncesinde ezanın Türkçe okunmasını gündeme getirdiği için 16 Mart günü MHP'den ihraç edildi.

Çeçenistan İnsan Hakları ve Ulaştırma eski Bakanı ve İnsan Hakları Komitesi Başkanı Said Emin İbragimov, 16 Mart akşamı İstanbul'da kimliği belirsiz üç kişinin bıçaklı saldırısı sonucunda ağır yaralandı. Said Emin İbragimov'un tercümanı, İbragimov'un Çeçenistan'a telefon açmak için dışarı çıktığını ve oturduğu binanın girişinde saldırıya uğradığını söyledi. İHD adına yapılan açıklamada da, İbragimov'un bir süre önce Dernekte Avrupa'ya barış yürüyüşüne çıkacağına dair açıklama yaptığı, bu açıklamalardan sonra Derneğe ve İbragimov'a yönelik tehdit telefonları alındığı belirtilerek "Bu tehdit telefonları konusunu hem kendisine hem de ilgililere iletтік. Açıklama sırasında derneğimizi abluka altına alan güvenlik kuvvetleri saldırı anında nerdeydiler? Barış karşıtları maalesef karanlık emellerine ulaşmak için böyle saldırılar yapıyorlar" denildi.

Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı'na 17 Mart günü yapılan genel kurulda Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Eralp Özgen seçildi.

12 Eylül askeri darbesinden sonra İsveç'te politik mülteci olarak yaşayan yazar Nihat Behram 27 Mart günü Türkiye'ye döndü. Saat 16.30 sıralarında uçakla İstanbul Atatürk Havaalanı'na gelen Nihat Behram, hakkındaki "yakalama talimatları" nedeniyle polis tara-

findan gözaltına alındı. Nihat Behram geceyi İstanbul Asayiş Şube Müdürlüğü'nde geçirdi. Gözaltına alınmasına tepki gösteren Nihat Behram, "16 yıl sonra döndüğüm ülkemde böylesi bir durumla karşılaşmak bana üzüntü veriyor" dedi. Nihat Behram 28 Mart sabahı serbest bırakıldı. Nihat Behram'ın, gözaltına alınmasına yol açan arama talimatının verildiği davada beraat ettiği anlaşıldığı üzerine serbest bırakıldığı öğrenildi.

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, 17 Mayıs günü Kocaeli'nde katıldığı bir törende İbrahim Gümrükçüoğlu adlı kişinin silahlı saldırısına uğradı. Olayda, Milliyet gazetesi muhabiri İhsan Yılmaz bacağından, Koruma Müdürü Şükrü Çukurlu da kolundan yaralandı. Gümrükçüoğlu'nun (58) şeriat yanlısı olduğu ve saldırıyı "Türkiye-İsrail askeri anlaşmasını protesto için" gerçekleştirdiği bildirildi. 22 Mayıs günü tutuklanan İbrahim Gümrükçüoğlu hakkında, "Cumhurbaşkanı'nı öldürmeye tam teşebbüs ettiği" iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 156. maddesi uyarınca ölüm cezası istemiyle dava açıldı. İbrahim Gümrükçüoğlu'nun yargılanmasına 8 Ağustos günü İstanbul DGM'de başlandı. Bu arada Fransa'da yayınlanan "L'Express" dergisinin 14 Kasım 1996 tarihli sayısında, "Fransa'da yakalanan Cezayirli 2 İslamcı militanın Cumhurbaşkanı Demirel'e düzenlenen suikastın ardında bir İslami örgüt olduğunu açıkladığı" iddia edildi. Habere göre; İbrahim Gümrükçüoğlu TIT (Türkçü İntikam Tugayı) adlı örgütün yönetimindeki bir kampta eğitim gördü. Dergi, iddialarını Hüseyin Bendavi ve Layfa Habu adlı Cezayir asıllı militanların itiraflarına dayandırdı. Bendavi ve Habu, 29 Mart günü Roubaix kentinde polislerle giriştikleri çatışmadan sonra Türkiye'ye kaçmışlardı. Bu çatışmada ölen 4 kişi arasında Nuri Altınkaynak adlı Türk de bulunuyordu. Türkiye'de İslamcı örgütlerin kendilerine kucak açtığını anlatan Bendavi ve Habu, Ağustos ayında Fransa'ya döndüklerinde yakalandılar. Polis, Bendavi'nin evinde yaptığı aramada 4 kişinin fotoğraflarını buldu. Bendavi fotoğrafların suikast girişimine katılan 4 kişiye ait olduğunu söyledi. İbrahim Gümrükçüoğlu'nun yargılanması sürüyor.

İzmir Gümüldür'deki Özel Eğitim Merkez Komutanlığı kampına yapılacak iki motel ihalesine fesat karıştırdıkları ve devleti 14 milyar lira zarara uğrattıkları iddiasıyla askeri mahkemede yargılanan Pilot Albay Ersev Asutay, müteahhit firmanın sahibi Saffet Ertem ve şirket müdürü Teoman Güneş 18'er, Yüzbaşı Derya Demir, Yüzbaşı Kürşat Alpaydın ve Astsubay Münir Kandemir 14'er yıl hapis cezasına mahkum edildi. Subay ve astsubaylar meslekten men edildi. 27 Haziran günü yapılan duruşmada mahkeme, Albay Erol Gürmen ile Albay Hüsnü Karacaova'ya verilen 10'ar ay hapis, 2 yıl 6 ay meslekten men cezasını erteledi. 9 subay ve astsubaya verilen 2 ay ile 1 yıl arasındaki hapis cezası paraya çevrildi ve ertelendi. Mahkeme, ihalenin değiştirilmesi emrini verdiği ileri sürülen Hava Kuvvetleri eski Komutanı Orgeneral Halis Burhan ile dönemin Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri Orgeneral İlhan Kılıç hakkında da Genelkurmay Askeri Savcılığı'nda suç duyurusunda bulundu. Tutuksuz sanıklar Yüzbaşı Kürşat Alpaydın ile Astsubay Münir Kandemir kararlarla birlikte tutuklandı.

İstanbul'un Esenler semtinde 19 Ekim günü saat 04.30 sıralarında bir eve yapılan baskında 10 kişi öldürüldü. Olayın, iki kişinin, kendilerini aldattıklarından kuşkulandıkları eşlerinin bulunduğu evi basmalarıyla meydana geldiği sanılıyor. Ölenlerin adları şöyle: Remziye Tekin, Nurhan Aydın, Aycan Aydın (24), Sibel Aydın (7), Dilber Tekin (11), Zübeyde Tekin (11), Tülay Tekin (19), Rıdvan Tekin (16), Atilla Oktay (26), Bünyamin Oktay (27). Kasım ayında Abdullah Aydın ile katliamda yardımcı olduğu iddia edilen kardeşleri Mehmet Nasuh Aydın, Hüsamettin Aydın ve Suat Aydın hakkında 10'ar kez ölüm cezası istemiyle dava açıldı.

30 Ekim günü Fenerbahçe-Manchester United futbol takımları arasındaki maç Fenerbahçe'nin kazanmasını kutlarken çevreye rastgele ateş açan kişiler İstanbul Küçükyağlı'da 3 ki-

şiyi öldürdü, 3 kişiyi yaraladı; Çağlayan ve Güngören'de de biri çocuk 3 kişi yaralandı. Maçın ardından Küçükyalı Megastar gazinosuna gelen Hüseyin Çakıroğlu adlı kişi ve arkadaşları, gazinonun kapatılması gerektiğini söyleyen garsonlarla tartıştı. İstekleri geri çevrilen grubun ateş açması sonucu garson Şenol Topyay (26) ile Erol Bulut (22) öldü. Yaralanan Haydar Saraç (21) da hastanede öldü. Olaydan sonra Mehmet Kaşkın, Fuat Çakır ve Necdet Yaşar aranırken, Hüseyin Çakıroğlu gözaltına alındı. Çağlayan'da ise maç bitiminde balkona çıkan Erdem Menteşe (25), ruhsatsız silahı ile ateş etti. İçkili olduğu belirlenen ve rastgele ateş eden eşini engellemeye çalışan Şükran Menteşe (22) ve kucağındaki 10 aylık çocuğu yaralandı.

Balıkesir'de İl Jandarma Alay Komutanı olarak görev yaptığı dönemde, adı bazı yolsuzluk olaylarına karışan Sabri Arıkan adlı albay, 5 Kasım günü yapılan duruşmada, 21 yıl hapis cezasına mahkum oldu. Balıkesir Ağır Ceza Mahkemesi, hakkında 7 ayrı suçlama bulunan Sabri Arıkan'ın yöneltilen dört suçtan beraatini kararlaştırdı. Ancak, Sabri Arıkan Havran'daki Dilek Pavyon'un sahibinden rüşvet aldığı için 9 yıl, yazlığına aldığı mobilyaların bedelini başkasına ödetirdiği için 9 yıl, alaya ait keresteler ile lojmanına mobilya yapturmaktan 3 yıl olmak üzere toplam 21 yıl hapis cezasına mahkum edildi. Sabri Arıkan ile birlikte yargılanan yardımcısı Albay Hanefi Erkan ile iki astsubay ise beraat etti.

Bazı DGM'leri kaldıran ve DGM'lerin yargı çevrelerini değiştiren yasa tasarısı Meclis Genel Kurulu'nda Kasım ayında kabul edildi. Değişikliğe göre Erzincan, Konya ve Kayseri DGM'ler kaldırıldı, Erzurum, Adana ve Van'da DGM kuruldu. Yeni DGM'lerin yargı çevreleri şöyle: Adana DGM: Adana, Aksaray, Antep, Hatay, İçel, Karaman, Kilis, Konya, Niğde. Ankara DGM: Ankara, Afyon, Amasya, Bartın, Bolu, Çankırı, Çorum, Eskişehir, Karabük, Kastamonu, Kayseri, Kırıkkale, Kırşehir, Kütahya, Nevşehir, Samsun, Sinop, Tokat, Yozgat, Zonguldak. Diyarbakır DGM: Diyarbakır, Batman, Bingöl, Mardin, Siirt, Şırnak, Urfa. Erzurum DGM: Erzurum, Ağrı, Ardahan, Artvin, Bayburt, Erzincan, Giresun, Gümüşhane, Iğdır, Kars, Ordu, Rize, Sivas, Trabzon. İstanbul DGM: İstanbul, Balıkesir, Bilecik, Bursa, Çanakkale, Edirne, Kırklareli, Kocaeli, Sakarya, Tekirdağ, Yalova. İzmir DGM: İzmir, Antalya, Aydın, Burdur, Denizli, Isparta, Manisa, Muğla, Uşak. Malatya DGM: Malatya, Adıyaman, Elazığ, Maraş, Tunceli. Van DGM: Van, Bitlis, Hakkari, Muş"

"PKK üyesi oldukları (Adana PKK davası)" iddiasıyla Konya DGM'de yargılanan 71 kişiden 14'ü ömür boyu, 44'ü de çeşitli hapis cezalarına mahkum oldu, 13'ü beraat etti. 13 Kasım günü sonuçlanan davada ömür boyu hapis cezası alan 14 kişinin adları şöyle: Naif Özkılıç, Hicran Binici, Şehmuz Çelebioğlu, İbrahim Alkın, Güler Bilen, Tarık Taş, Mehmet Resul Öztop, Şehmuz Kalır, Cemil İvrendi, Felemez Bilekçier, Abdullah Demir, Murat Aslan, Abdülvaki Aslan ve Cahit Özkan. 12 yıl 6 ay hapis cezası alanlar: Türkan Çetin, Handan Dora, Nismiye Sunar, Remzi Paçraz, Mehmet Çalışkan, Sakine Kayran, Cesim Uçak, Eylem Zana Adıbelli, Mehmet Naif Yılmaz, Sadık Sülük, Refik Bayav, Beşir Corav, Ömer Barut, Aysel Ceylan, Medine Ösün ve Seyfettin Yıldız.

Konya DGM'de aynı gerekçeyle (Mersin PKK davası) yargılanan 31 kişiden Nurettin Çelebi ve Hakim Eriş'e verilen ölüm cezası ömür boyu hapis cezasına çevrildi. Davada, Sara Aktaş'a 18 yıl 9 ay, Mehmet Halil Oral, Adil Erkek, Mehmet Kayhan, Vedat Toprak, Kadri Memiş, Burhan Uğurlu, Nurettin Yekta, Faruk Dinç ve Ahmet Yiğit'e 12 yıl 6'şar ay hapis cezası verildi. DGM, Fatma Şanlı, İsmail Kayhan, Şehmuz Özçelik, Fahrettin Çapın, Kadri Karaman, Salih Şen, Kerem Koltuk, Gülnihan Yavuz, Cumali Özer, Osman Eken, Şefik Emek, Suna Karasu, CebraİL Ölmez, Mehmet Eren, Aziz Şanlı, Ahmet Yeşil, Abdülhamit Tunç, Emine Çiftçi ve Talip Oral'a da 3 yıl 9'ar ay hapis cezası verdi.

Karayolları eski Genel Müdürü Atalay Coşkunoglu, haksız servet edindiği, mal bildiriminde bulunmadığı, Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Yasası'na muhalefet ettiği için 3 yıl hapis, 10 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Ayrıca, haksız edinildiği belirtilen 14 milyar 406 milyon liranın Atalay Coşkunoglu'dan yasal faiziyle birlikte alınmasına karar verildi. Atalay Coşkunoglu'nun eşi Ayhan Coşkunoglu, oğlu Altay Coşkunoglu, gelini Melike Coşkunoglu ve kayınbiraderi Necmi Şahin ise beraat etti. 4 yılda sonuçlanan davanın Ankara 7. Asliye Ceza Mahkemesi'ndeki son duruşmasında (28 Kasım günü) savunma yapan Atalay Coşkunoglu, davanın düzmece müfettiş raporlarıyla açıldığını belirterek "Benim hakkımda müfettişlerce hazırlanan 10 rapordan 9'unda, Daniştay'da men-i muhakeme ve Yüce Divan'da beraat kararı verilmiştir. Ben görevimi kötüye kullandığım, başkalarına menfaat sağladığım ve haksız kazanç edindiğim için yargılandım. Davada görevi kötüye kullanma fiili oluşmadığı için haksız kazanç sağlanması da söz konusu değildir" dedi.

1984 yılı Ağustos ayında Almanya'nın Duisburg kentinde, Türklerin oturduğu evi kundaklayarak 7 kişinin ölümü, 23 kişinin de yaralanmasına yol açan, 1993'te de bir ilticacı yurduna kundaklama girişiminde bulunan Ewelın Dolata (36) adlı Alman kadın, Duisburg Eyalet Mahkemesi tarafından 17 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum oldu. Ewelın Dolata, Duisburg Mahkemesi'nde 4 Aralık günü sonuçlanan davada, ağır kundaklama ve cinayetten suçlu bulundu. Dolata, çoğunlukla Türklerin oturduğu bir binayı ateşe vermek ve Döndü Satır (40), kızları Songül (4) ve Çiğdem (5), oğlu Ümit (5) ile Zelihe Turhan (18), Rasim Turhan (18) ve Tanık Turhan'ın (1 aylık) ölümüne, 23 kişinin de yaralanmasına yol açmaktan 9 yıl ağır hapis cezasına mahkum oldu. Mahkeme, Ewelın Dolata'yı Ocak 1993'de Duisburg kentinde bir iltica yurduna kundaklama girişiminde bulunmak ve cinayete teşebbüs etmek suçlarından da ayrıca 8 yıl 6 ay ağır hapis cezasına çarptırdı. Mahkeme, Ewelın Dolata'nın psikiyatri tedavisi görmesini kararlaştırdı.

Yargıtay, Ankara DGM'de görülen 24 sanıklı "DHKP-C" davasını 29 Aralık günü karara bağladı. Orhan Özpolat, Mehmet Güngörmez ve Nevzat Şahin hakkındaki ömür boyu hapis cezaları onaylandı, Feridun Yılmaz hakkındaki ömür boyu hapis cezasını ise bozuldu. Yargıtay, Avukat Murat Demir (12 yıl 6 ay), İbrahim Çuhadar (12 yıl 6 ay), Necmi Suna (12 yıl 6 ay), Güncer Şahin (12 yıl 6 ay), Avukat Bedii Yarayıcı (3 yıl 9 ay), Yakup Şahin (3 yıl 9 ay), gazeteci Osman Dağlı (beraat) ve gazeteci Deniz Teztel (beraat) hakkındaki kararları onayladı. Hülya Dede (ceza), Ümmet Suna (ceza), Sefer Ergüven (beraat) ve Sinan Duru (beraat) hakkındaki kararlar ise bozuldu.

KÜRT SORUNU

Türkiye'nin 1996 yılındaki en can alıcı konusu yine Kürt sorunu oldu. İnsan hakları ihlallerinin önemli bölümünün temel nedeni olan Kürt sorunu, olumsuz olay ve gelişmelerle 1995'i aratacak ölçüde içinden çıkılmaz hale geldi. Şiddet, Kürt sorununun en belirgin özelliği olmayı sürdürdü. Barışçıl bir çözümü amaçlayan tüm istemlere kulak tıkanırken askeri yöntemler tek çözüm olarak gösterildi ve uygulandı. Kürt sorunu konusunda politikalar yine Milli Güvenlik Kurulu ile Genelkurmay Başkanlığı tarafından belirlendi ve uygulandı.

Bir yanda askeri çözümde ısrar eden yöneticiler, diğer yanda saldırılarını sürdüren PKK (*) arasındaki mücadelenin sonucunda Kürt sorunu; şiddet, baskı ve ölüm üçgeni içine sıkışarak daha da çözümsüzleşti. Türkler ve Kürtler arasında (bir yanda yakınları ölen, yaşadığı toprakları terk etmek zorunda kalmış, şiddete tanık olmuş Kürt insanı; diğer yanda çatışma ve saldırılarda ölen askerlerin yakınları, sakat kalmış güvenlik görevlileri, sivil hedeflere saldırılar nedeniyle tedirgin olan Türk insanı) telafisi güç uçurumlar oluştu.

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde şiddet, baskılar ve insanlık dışı uygulamalar sürdü. Yine köyler boşaltıldı, yakıldı. Kasabalar, ilçeler tahrip edildi. Baskılara ve şiddet ortamına tahammül edemeyenler yıllardır yaşadıkları yerleşim merkezlerini terk ederek, başka yerlere, kimi zaman da Türkiye dışına göç etti. Diyarbakır, Van, Hakkari, Adana ve Mersin'de, göç etmek zorunda kalan onbinlerce kişinin yaşadığı derme çatma mahalleler oluştu. Göç edenlerin büyük bölümü sağlıksız koşullarda barınma ve yaşama savaşı içine girdi. Yargısız infazlar, faili meçhul cinayetler, işkence olayları sürdü. Gerek Türkiye içindeki, gerek Türkiye sınırları dışındaki PKK hedeflerine karşı çok sayıda kara ve hava harekatı düzenlendi.

(*) PKK'nin kuruluşu 1970'li yıllara dayanıyor. Abdullah Öcalan'ın Ankara'da öğrenciyken başlattığı çalışmalar sonucunda, Ankara Çubuk Barajı'nda (1973 Mayıs) yapılan ilk toplantıyı, Ankara Tuzluca'yı ve Ankara Dikmen'deki (1976) toplantılar izledi. 1977 yaz aylarında program taslağı hazırlandı. 27 Kasım 1978'de Diyarbakır-Lice'ye bağlı Fis köyünde yapılan 1. Kongre'de PKK kuruldu ve ilk Merkez Komite'ye Abdullah Öcalan, Mazlum Doğan, Hayri Durmuş, Mehmet Karasungur, Şahin Dönmez, Cemil Bayık, Baki Karer seçildi. Öcalan, 1979 yılı Mayıs ayında Türkiye'den ayrıldı ve PKK militanları Filistin'de eğitim görmeye başladı. 1980 askeri darbesiyle birlikte, PKK'nin yüzlerce militanı ve taraftarı yakalandı. PKK'nin 2. Kongresi 25 Ağustos 1982'de toplandı. Aynı dönemde silahlı gruplar Türkiye'ye gönderilmeye başlandı. 15 Ağustos 1984'te Eruh ve Şemdinli baskınları yapıldı. 21 Mart 1985'de ERNK (Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi) kuruldu. PKK 3. Kongresi de aynı ay yapıldı ve ARGK (Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu) kuruldu. PKK, 1995 yılındaki 5. Kongre'de, örgütlenme şeklini değiştirdi.

Türkiye'nin batısındaki yerleşim merkezlerine hemen her gün çatışmalarda, baskınlarda yaşamlarını yitiren genç askerlerin (*) cenazeleri gönderildi. Cenazeler, Kürtlere yönelik (bazı basın yayın organları ile bazı partiler tarafından sürekli kışkırtılan) tepkileri artırdı, gerginliklere yol açtı.

Soruna barışçıl yöntemlerle çözüm bulunmasını isteyen ya da önerenlerin sesleri, baskıcı yöntemleri savunan ve uygulayanların arasında çoğu zaman duyulmadı. Resmi ideoloji dışındaki görüş ve çabalara ağır yaptırımlar uygulandı. Bu nedenle gazeteciler ve yazarlar tutuklandı, cezalandırıldı. Partiler, kitle örgütleri, insan hakları savunucuları üzerindeki baskılar yoğunlaştı. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşananlar ya kamuoyundan saklandı ya da gerçekler ters yüz edilerek duyuruldu. Bununla yetinilmedi, pek çok olay bahane edilerek toplumda artan şovenist ve milliyetçi yaklaşımlar körüklendi. Bu konuda 23 Haziran günü Ankara'da yapılan HADEP Kongresi'nde yaşanan bayrak indirme olayı sonrasında ortaya konulan kışkırtıcı tavır iyi bir örnek oluşturdu.

1987 yılı Temmuz ayından bu yana süren olağanüstü hal ile köy koruculuğu uygulaması, tüm vaatlerin aksine yine kaldırılmadı. Olağanüstü hal uygulaması, biri 45 günlük bir süre için olmak üzere 4 kez uzatıldı. Olağanüstü hal uygulaması böylece, 1996 yılı sonu itibarıyla 29 kez uzatılmış oldu. Ancak, olağanüstü hal uygulaması 29. kez uzatıldığı 30 Kasım 1996 tarihinde Mardin'de kaldırıldı. 1996 yılı sonu itibarıyla olağanüstü hal uygulamasının devam ettiği 9 il şöyle: Van, Bitlis, Tunceli, Şırnak, Hakkari, Diyarbakır, Batman, Bingöl ve Siirt. 1997 yılı Ekim ayında da Batman, Bitlis ve Bingöl'de olağanüstü hal kaldırıldı. Diyarbakır, Hakkari, Siirt, Şırnak, Tunceli ve Van illerinde olağanüstü hal sürüyor

Bir yandan olağanüstü hal devam ederken, bir yandan da benzer bir yönetimi Türkiye geneline yayacak yasal düzenlemeye gidildi. Bu çerçevede, "demokratikleşme" ve "olağanüstü hal uygulamasının kaldırılmasına zemin hazırlama" adı altında kamuoyuna sunulan, ancak "olağanüstü halin Türkiye geneline yayılması" sonucunu doğuracak olan "İller İdaresi Yasa Tasarısı" Haziran ayında Meclis'e sunuldu. Tasarı ile "İl İdaresi Kanunu", "Terörle Mücadele Kanunu", "Er Kazanından İlaş Edileceklerle İlişkin Kanun", "Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Kanunu" ve "Kimlik Bildirme Kanunu"nda değişiklik yapılması öngörüldü. Tasarı 29 Ağustos günü Meclis'te kabul edildi. "Örtülü sivil sıkıyönetim" olarak nitelenen yasa ile güvenlik görevlilerinin olaylara müdahalede izlemesi gereken "dur ihtarı-havaya ihtar ateşi-ayağa doğru ateş-hedef gözetmeksizin ateş" sıralaması kaldırıldı ve "teslim ol" çağrısına uymayanların üzerine doğrudan ateş açma yetkisi verildi. Tasarının ilk halinde bu yetki Olağanüstü Hal Bölgesi ile sınırlanmıştı. Yasa, valilere sınır ötesi hareket düzenlenmesinde yetki tanıdı. Valinin isteği üzerine, hükümetin izni ve komşu ülkenin onayı alınarak sınır ötesi hareket düzenlenmesine olanak verildi, koruculara silah affı getirildi.

(*) Örneğin; Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki çatışmalarda ölen 14 askerinin cenazesi 26 Ağustos günü Türkiye'nin değişik yerlerinde toprağa verildi. Askerlerin adları ve öldükleri yerler şöyle: Adem Uzundal (24 Ağustos, Bingöl-Genç ilçesi Selvi Karakolu), Yılmaz Korkut (Tunceli'de yaralandı. Ankara Gülhane Askeri Hastanesi'nde öldü.), Yusuf Kaya (24 Ağustos, Bingöl-Genç ilçesi Selvi Karakolu), Yunus Arkan (25 Ağustos Şırnak-Silopi), Astsubay Fikret Tunç (24) (24 Ağustos, Bingöl-Genç ilçesi Selvi Karakolu), Hasan Korkmaz (Şırnak), Mecit Bayram (Şırnak), Astsubay Levent Karaçulu (Bitlis), Astsubay İrfan Yılmaz (Hakkari-Ofluca bölgesi), Muzaffer Arslan (Bingöl-Genç ilçesi), Astsubay Hacı Hüseyin Kütükçü, Astsubay Mehmet Remzi Yersel, Nurullah Sabirer, Mehmet Şahin. 27 Ağustos günü de 5 asker toprağa verildi. Askerlerin adları şöyle: Engin Özcan (Hakkari), Mehmet Şimşek (Hakkari-Omurca), Yusuf Yitmez (Hakkari), Hakan Korkmaz, (Şırnak-Silopi Bağdattepe) ve Erol Sunma.

Kürt sorununun Türkiye ekonomisi üzerinde yarattığı ağır tahribat artarak devam etti. Türkiye, yaşadığı şiddetin bir sonucu olarak trilyonlarca liralık bir mali yük altında kaldı. Yıllardır aksayan ekonomik dengeler tamamen alt üst oldu. Ekonomik bunalımın faturası da alışılmış yöntemlerle dar gelirli gruplara çıkartıldı. RP İstanbul Milletvekili Azmi Ateş'in soru önergesini Aralık ayı ortalarında yanıtlayan dönemin Milli Savunma Bakanı Turan Tayan, günde ortalama 3 milyon 750 bin dolar (yaklaşık 400 milyar lira) harcadığını bildirdi. Turan Tayan, "Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nca günlük ortalama 400 bin dolar, Jandarma Genel Komutanlığı'nca günlük ortalama 800 bin dolar, Hava Kuvvetleri Komutanlığı'nca günlük 50 bin dolar olmak üzere, toplam günlük ortalama 1 milyon 250 bin dolar harcama yapılmıştır. Bu hesaplama, başta İçişleri Bakanlığı (Jandarma Genel Komutanlığı hariç) olmak üzere diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca ayrılan ödenekler dahil değildir. Bu birimlerde hesaplama dahil edildiğinde günlük maliyetin 3 kat artacağı değerlendirilmektedir. Bu rakamsal değerlere güvenlik güçleri operasyonları için harcanan mali kaynaklar dahil edilmemiştir. Bu hesaplamalarda diğer kesimlerin tespit edilemeyen maddi katkıları da göz-önünde bulundurulmalıdır" dedi.

Dönemin Başbakanı Necmettin Erbakan, Kasım ayında yapılan bir toplantıda, Diyarbakır Milletvekili Ömer Vehbi Hatipoğlu tarafından hazırlanan ve "terörle mücadelede bugüne kadar harcanan paraların büyük kısmının, ortada bulunan kısır döngü nedeniyle boşa gittiğinin" savunulduğu raporu sundu. Raporda, Olağanüstü Hal Bölgesi'nin "Afet Bölgesi"ne dönüştürülmesi önerildi. "Terör ve Güneydoğu Sorunu: Ekonomik Boyut" başlıklı raporda, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin tarihi ve ekonomik durumu ayrıntılı biçimde anlatıldı. Raporun, "Olağanüstü Hal, Terörle Mücadele Giderleri ve Bölge Ekonomisi" başlıklı bölümünde, bölgede, terörle mücadelenin her aşaması için ortalama değerlerle yıllık 8-10 milyar dolar arasında bir harcama yapıldığı anımsatılarak şöyle denildi:

"Bu harcamaların yapılmasının tartışması bir yana, bölgenin ekonomik durumu için terörün yaptığı yıkıcılığı, alınan tedbirler önlemeden uzak olmuştur. Genel bir hesapla yaklaşık olarak son altı yıl içinde, en düşük değerlerden ele alınırsa 48 milyar dolarlık bir gider terörle mücadele için ayrılmıştır. Ancak görülen değerlerle bu harcamaların tek boyutta konuyu kapsadığı için başarılı olamamış ve yıllara göre terör olaylarında beklenenin altında başarıya ulaşılmıştır. Terör olaylarının artışı ekonomik çöküntüye davetiye çıkarmakta ekonomik temeldeki sarsıntı toplumdaki huzursuzluğu getirmektedir. Bu döngünün kırılması ancak zincire ekonomik boyuttan bir darbe ile gerçekleştirilebilir. Askeri boyuttan yaklaşılarak zincirin kırılması için çaba sarfedilmiş ve can ve mal kaybı dramatik boyutlara ulaşmıştır.."

Kürt sorununa ilişkin olarak 1996 yılında yaşananlar, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki insanlık dışı uygulamalar, PKK'nin saldırıları ve benzeri olaylara ilişkin olarak derlenen bilgiler (*) konu başlıklarına göre şöyle:

a)- Barış çabaları ve ateşkes

Kürt sorununun ortaya çıkardığı tüm olumsuzluklara ve yaşanan vahim olaylara karşın soruna barışçıl bir çözüm bulunmasını isteyen çevrelerin faaliyetleri 1996 yılı boyunca artarak sürdü. PKK'nin 1995 yılında ilan ettiği ateşkesin (Ayrıntılı bilgi sayfa 58'de) kalıcı hale

(*) Bu bölümler büyük ölçüde Kürt sorununa ilişkin gelişmeler ve Olağanüstü Hal Bölgesi ya da çevresindeki olaylar değerlendirilerek hazırlanmıştır. Çatışma, saldırı ve suikast gibi konularda bir kopukluğa yol açmamak için ülke genelindeki olaylar bütün olarak değerlendirilmiştir. Faili meçhul cinayetler ise "Kürt Sorunu" bölümü dışında ayrı bir bölümde ele alınmıştır.

dönüşmesi ve diyalog kurulması gibi istekler özellikle yılın ilk 6 aylık döneminde sıkça dile getirildi. Türkiye içinde ve dışında, barışçıl bir çözüm bulunması için çok sayıda girişim gündeme geldi. Bu çabalar içinde en önemli yeri, "Barış İçin 1 Milyon İmza" kampanyası tuttu. Türkiye genelinde sürdürülen kampanya sonucunda, barış yanlılarının verdiği 1 milyon imza, 1997 yılında Meclis'e sunuldu.

İstanbul The Marmara Oteli'nde 28 Ocak günü yapılan "Barış İçin Biraraya" konferansında ağırlıklı olarak ateşkes ve Kürt sorunu tartışıldı. Çeşitli siyasal çevre ve kitle örgütlerinden konuşmacıların katıldığı konferansı yöneten Şanar Yurdatapan, amaçlarının; ateşkes sürecini kalıcılaştırmak ve barış çabalarını birleştirerek, kitlesel katılımı ve geniş destekli bir tek barış hareketi oluşturabilmek olduğunu belirtti. İHD Genel Başkanı Akın Birdal ise, PKK'nin tek taraflı ilan ettiği ateşkesle Türkiye'nin ikinci bir fırsat yakaladığını ifade ederek, barışın sağlanabilmesi için çeşitli önerilerde bulundu. Toplantıda, DİSK Genel Sekreteri Mehmet Atay, ÖDP Genel Başkanı Ufuk Uras, HADEP Genel Başkanı Murat Bozlak, SİP Genel Başkanı Aydemir Güler, KESK Genel Başkanı Siyami Erdem, Fikret Başkaya, gazeteci-yazar Altan Tan, Mahir Kaynak, Mazlum Der Genel Başkanı İhsan Aslan görüşlerini açıkladılar.

Konferas sonucunda yayımlanan bildiriye, "Yaşanan savaş, ülke ekonomisini çıkmaza sokan nedenlerin başında yer almakta ve bu ekonomik fatura geniş halk kesimlerini etkilemektedir.", "Kürt sorunu, özgür koşullarda, eşitlik temelinde demokratik, barışçıl ve siyasal yöntemlerle çözümlenmelidir", "PKK tarafından ilan edilen ateşkesin çift taraflı ve kalıcı hale getirilmesi için çaba gösterilmelidir", "Farklı barış inisiyatifleri, farklılıklarını koruyarak tek bir barış hareketi oluşturmalıdır" gibi saptamalara yer verildi.

"Barış İçin Biraraya" konferansından sonra Kürt Enstitüsü tarafından düzenlenen "Kürt Sorunu ve Demokratik Çözüm Sempozyumu" da 4 Şubat günü İstanbul Hilton Oteli'nde yapıldı. Bine yakın izleyicinin katıldığı sempozyumda sunulan tebliğlerde, PKK'nin ilan ettiği ateşkesin karşılık bulması gerektiği belirtildi. Aralarında İslamcı yazar İsmail Nacar, RP Milletvekili Bahri Zengin, yazar Altan Tan, İHD Genel Başkanı Akın Birdal, Doğu Ergil, Mahir Kaynak, HADEP Genel Başkan Yardımcısı Osman Özçelik'in de bulunduğu konuşmacılar, PKK'nin ilan ettiği ateşkese cevap verilmesini, genel af ilanını ve Kürt kimliğinin tanınmasını istediler. Toplantının sonuç bildirgesinde yer alan bazı istemler şöyle:

- Kürt sorunu, Kürt halkının kendi kimliğiyle var olma ve kendi kimliğiyle yaşama sorunudur. Bu sorununun tartışılması, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü engelleyen yasalar değiştirilmeli, şiddeti dışlayan her türlü düşünce ve örgütlenme serbest bırakılmalıdır.
- Türkiye'de her düşünce parlamentoda temsil edilmelidir. Siyasi partiler ve seçim yasası yeniden düzenlenerek, demokratikleştirilmelidir.
- Türkiye çağdaş demokrasinin gereği olan insan haklarına uymalı, imzaladığı uluslararası sözleşmeleri yerine getirmeli; Kürt ulusal kimliği tanınmalı ve anayasal güvenceye bağlanmalıdır.
- Olağanüstü hal ve koruculuk sistemi kaldırılmalı, köy korucuları yakılıp yıkılan köylerin yeniden inşasında görevlendirilmelidir.
- Adları işkence, yargısız infaz ve insan hakları ihlallerine karışan milletvekilleri ve darbecilerin dokunulmazlıkları kaldırılmalıdır.
- Faili meçhul cinayetlerin faileri bulunmalı; cinayet işleyen, işkence yapan, yargısız infazlarda bulunanlar açığa çıkarılmalı ve yargılanmalıdır.

- Kürt tarafı sağ, sol, islamcı, sosyal demokrat ve diğer toplumsal kesimlerle birlikte barışçıl demokratik istemlerini dile getirmelidir.
- Kalıcı bir barışın sağlanması için, taraflar arasında karşılıklı güven ortamı sağlanmalı, farklı kültür ve halkların varlığını yadsıyan vatandaşlık kavramı yeniden tanımlanmalı, demokratik bir muhtevayla, devlet bütün kurum ve kuruluşlarıyla yeniden yapılanmalıdır.
- Asimilasyoncu politikalarından vazgeçilmeli, Kürt dili ve kültürü üzerindeki baskılar kaldırılmalı ve gelişmelerine olanak tanınmalıdır.

Barış isteği konusunda, sembolik sayılabilecek ancak yankı uyandıran bir girişim de, İHD tarafından organize edilen “Barış Treni” oldu. 21 Nisan gecesi İstanbul’dan yola çıkan “Barış Treni”, Adapazarı, Ankara, Kayseri, Sivas ve Malatya’dan sonra 23 Nisan günü Diyarbakır’a ulaştı. Diyarbakır’da ise, treni karşılamak isteyenleri, polis engelledi. Karşılama için toplanan 20 bin kişiden yaklaşık 5 bini İstasyon Meydanı’na alınmadı. İstasyon Meydanı’nın girişlerini tutan polisler, alana girmek isteyenleri havaya ateş açarak ve coplarla döverek engelledi, 16 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 24 Nisan günü serbest bırakıldı. Serbest bırakılanlardan, öldürülen HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın’ın eşi Şükran Aydın gözaltında işkence gördüklerini söyledi. Trenin varışı nedeniyle düzenlenen törende konuşan İHD İstanbul Şube Başkanı Ercan Kanar, “Adapazarı’ndan, Ankara, İzmit, Kayseri, Sivas, Malatya’dan yığınla insan barış hasretiyle yanan kucaklaşmaları ile bizleri sizlere uğurladılar. Yolda askerler de bize el salladı. Onlar da barış istiyor. 25 bin insanın ölümüne neden olan savaşın son bulması için bir saniye dahi vakit geçirmeden barış mücadelemizi hızlandıracağız. Barış savunucuları olarak tek yanlı ateşkesin iki yanlı ateşkesine dönüşmesini, Olağanüstü Hal’in, özel tim ve koruculuk gibi savaş kurumlarının kaldırılmasını, ayrımsız bir genel af ilan edilmesini istiyoruz. Bu topraklarda barışı mutlaka sağlayacağız” dedi.

İsviçre’nin başkenti Bern’de 29-30 Haziran günleri İsviçre Sosyal Demokrat Partisi’nin girişimleriyle yapılan “Kürt Sorunu ve Türkiye; Nasıl Bir Politik Çözüm” adlı uluslararası seminerde, Kürt sorununa ilişkin çözüm önerileri tartışıldı. Seminere, İspanya, İsviçre, İngiltere, İsveç, İtalya, Almanya, Belçika, Avusturya’dan da temsilciler katıldı. PKK’nin 15 Aralık 1995 tarihinde ilan ettiği ateşkesine rağmen, bölgede operasyonların sürdüğüne dikkat çekilen seminerde uluslararası girişimlerde bulunulması kararlaştırıldı. Toplantıda oy birliği ile kabul edilen 13 maddelik sonuç bildirgesinde İsviçre Parlamentosu bünyesinde, Avrupa’daki Kürtlerin barış sürecine katılabilmelerinin sağlanması için uluslararası bir koordinasyon bürosu kurulması, İsviçre’de uluslararası Kürt Konferansı’nın düzenlenmesi için çalışmaların başlatılmasının yanı sıra, PKK’nin ilan ettiği tek yanlı ateşkesin dikkate alınması, Kızıllaç’ın cezaevlerini ziyaret etmesini sağlamak için Türkiye ile temasa geçilmesi ve Türkiye’ye silah ambargosu uygulanması gibi kararlar alındı.

Bir başka toplantı 5-7 Temmuz günlerinde Almanya’nın Bonn kentinde yapıldı. Türkiye’nin Almanya Büyükelçisi Volkan Vural’ın konferansı engelleme girişimleri ise sonuç vermedi. İHD Genel Başkanı Akın Birdal, toplantıda yaptığı konuşmada, Kürt sorununun çözümsüzlüğünün ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel sorunların da çözümsüzlüğünü getirdiğini anlattı. Akın Birdal, yoğun insan hakları ihlallerine sesini çıkarmadığı için, Birleşmiş Milletler’i suçlayarak, suç şebekelerinin başını çekenlerin adalet dağıtmakla görevlendirdiğini ifade etti. Birdal, muhatap bulunmadığı için, “Türkiye’deki muhalif güçlerin bu egemen hegemonyaya karşı, bir karşı hegemonya oluşturması”nu önerip, buna tüm sivil toplum kuruluşları, muhalif parti ve kurumların dahil edilmesini istedi.

Barış yanlısı çabalar yapılan toplantı ya da etkinliklerle sınırlı kalmadı. Örneğin PKK lideri Abdullah Öcalan, 17 Mart günü MED TV’de telefonla katıldığı programda Başbakan Mesut Yılmaz’a bir mektup gönderdiğini açıklayarak, “Karşı tarafın daha açık sözlü olmasını ve ne kadar barış istediklerini görmek durumundayız. Barıştan ne bekliyorsan, neye karşıysa, bunu açık belirtmelidir. Gönderdiğim mektup çerçevesinde cevap versin. Yani ‘ben şunu yapacağım’ desin. Türkiye’nin bütünlüğü içerisinde diyalog yolunu açalım. Bizim Türkiye’yi bölmek, fakirleştirmek gibi bir isteğimiz yoktur. Tam tersine Anadolu halklarını zenginleştirmek istiyoruz. ‘Bitirdik’ edebiyatı ile bir yere varılmaz. Bizi öldürebilirler, ama bitiremezler. Biz muhatap kabul edilmiyorsak, Kürt halkının temsilcileri vardır. Bu anlamsız savaş bitmelidir. Biz, ulusal demokratik haklarımızdan vazgeçemeyiz. Ama herkes kulağını tıkıyor. Sonucu çok acılı olursa suçlu ben değilim” diye konuştu.

Mektubun, Başbakan Mesut Yılmaz’a “nasıl iletildiği” konusu da tartışma konusu oldu. Abdullah Öcalan, mektubun 1995 yılı Kasım ayında Şam’da görüştüğü Alman iktidar partisi CDU Milletvekili Heinrich Lummer aracılığıyla Başbakan Mesut Yılmaz’a gönderildiğini bildirdi. Heinrich Lummer de, “Öcalan, Mesut Yılmaz’a gönderilmek üzere bir mektubu kuryeleri ile bana gönderdi. Ben de mektubu posta yoluyla Yılmaz’a yolladım” dedi. 3 Nisan akşamı canlı yayında BBC’nin sorularını yanıtlayan PKK lideri Abdullah Öcalan, mektubun Mesut Yılmaz’a ulaştığını öğrendiğini belirtti ve “Mektubun Mesut Yılmaz’a ulaştığını duyduk; elindeymiş aslında. Yine başka bir kanaldan da mektubu ilettik. Mesut Yılmaz yalnız şimdilik bir cevap vermeyi uygun bulmuyor ama reddetmiş de değil” dedi.

Apo’nun Gizli Mektubu (7 Ağustos 1996-Hürriyet/Ertuğrul Özkök)

PKK Lideri Abdullah Öcalan, başbakanlığı sırasında Mesut Yılmaz’a bir mektup yazdığını açıklamıştı. Ancak o mektubun Yılmaz’a ulaşıp ulaşmadığı hiçbir zaman ortaya çıkmadı. Yılmaz, o günlerde bu yöndeki sorulara hep “Benim haberim yok” cevabını veriyordu. Dün ANAP Lideri ile konuşurken, ilk defa bu mektubun kendisine ulaştığını açıklıyor.

Öcalan mektubu 13 Mart 1996 günü yazmış. Mektubu Heinrich Lummer isimli bir Alman milletvekili, 15 Mart tarihinde posta ile Yılmaz’a yollamış. Tabii burada insanın aklına şu soru geliyor. Madem posta ile gelecekti, neden araya bir Alman milletvekili konmuş? Yılmaz, “Herhalde arkalarında büyük bir gücün bulunduğunu göstermek istiyorlar” diyor. Üç sayfalık mektup, “kişiye özel” olarak yazılmış. Ben mektubu görmedim. Yılmaz anlattı. Mektubun bir kopyasını Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’e, bir kopyasını da MİT’e göndermiş. Ya cevap?

“Cevap dahi vermedim” diyor.

Öcalan neler yazmış? Yılmaz bir bölümü bana okudu. “Öcalan savaş değil barış istediklerini” yazıyormuş. Hedefini de, “Türk ve Kürt halklarının kardeşliği temelinde eşitlikçi bir federasyona ve bu esaslar dahilinde cumhuriyeti yeniden yapılandırma” olarak tarif ediyormuş. Bu arada ateşkes, barış ve siyasi çözüm çabalarına Turgut Özal gibi bazı şahsiyetlerin “muhatap” olarak çıkmaya çalıştıkları, ancak bu kişilerin de engellendiğini yazıyormuş. Mektubun asıl aktüel bölümü ise şöyle özetleniyor: “ANAYOL koalisyon hükümeti ile yeni bir döneme başlarken, sorunların demokratik-barışçıl çözümüne hazır olduğumuzu, kurulacak diyalogun politikaya da önemli bir çıkış yaptıracağını, hükümetinizin başarısının da esasen buna bağlı olduğunu hatırlatmak isterim. Aksi takdirde eskisinden de ağır bir savaş dönemi başlayacaktır.”

Mektubun son bölümünde ise üniter devletlerde dahi farklı ulusların bir arada yaşadıkları hatırlatılıyor ve İngiltere, İspanya ve Filistin gibi sorunlara muhatap ülkelerin diyalog yolunu tercih ettikleri belirtiliyor. Son cümle ise ilginç. Öcalan, "Seçim sürecindeki tavır ve demeçlerinizin bu konuda güvence olarak görülme istendiğini belirtirim" diyor.

Bu mektubun varlığı biliniyordu. Ancak içeriği ilk defa açıklanıyor. Öcalan'ın talepleri de iki noktada özetleniyor: "Cumhuriyetin'in yeniden yapılandırılması" ve "Federeasyon" Şimdi Başbakan Erbakan, Öcalan ve PKK ile dolaylı bir diyalogun yollarını arıyor. Yılmaz'ın bu konudaki görüşleri nedir? Tartışmanın başlamasının üzerinden neredeyse dört gün geçtiği halde ANAP Lideri bu konuda sessizdi.

Dün ilk defa görüşlerini açıklıyor:

"Biz başından beri şunu söylüyoruz. Bu iş sadece askeri tedbirlerle çözülemez. Ama PKK var olduğu sürece askeri tedbirler de devam edecektir. PKK ile mücadelede başarının ölçüsü öldürülen PKK'lı sayısı ise, son on yılda en çok PKK'lı benim başbakanlığım döneminde öldürüldü. Bu da 1996'nın Nisan ayıdır. Bizim PKK konusundaki tutumumuzda hiçbir değişiklik yok. PKK mutlaka ezilmelidir. Ama bu mücadelenin de hukuk çerçevesinde yapılması gerekir. Sivil otoriteye gelince. Onların görevi, bir etnik ayrımcılığa gitmeden bireyin ve yerel demokrasinin güçlendirilmesidir. Daha fazla özgürlük, daha fazla hak."

Yılmaz diyalog yolunun da araştırıldığını söylüyor. Onu da şöyle anlatıyor:

"Ahmet Türk'e 'Siz PKK'yı lanetleyin, sizinle ortak platform oluşturalım' dedim. Bunun doğru olduğunu söylediler ama yapamadılar. HADEP'i ziyaret eden ilk parti başkanı ben oldum. HADEP'i, PKK'nun terörist yöntemlerine karşı çıkan sivil bir örgüt olarak gördüm. Ama HADEP kongresindeki bayrak indirme olayından sonra fikrim değişti."

Yılmaz, başbakanlığı sırasında Olağanüstü Hal'i kaldırmayı, bölgede ekonomik girişimler yapmayı ve daha sonra da bazı kültürel adımlar atmaya planladıklarını söylüyor. Sonunda, Başbakan Erbakan'ın PKK ile diyalog konusuna geliyoruz. Yılmaz buna destek verecek mi? "Hayır, PKK ile diyalog zemininde çözüm arayışına şiddetle karşı çıkacağız. Biz buna askerlerden bile daha şiddetle karşı çıkacağız. Bu konuda en ufak bir tereddütüm olsaydı, örgüt liderinin bana yazdığı gizli mektuba cevap verir, dolaylı temas kurardım. Yapmadım."

İsmail Nacar'ın girişimleri

Barış girişimleri konusunda sonuçsuz kalan bir çaba da Temmuz ayında gündeme geldi. İslamcı yazar İsmail Nacar'ın arabuluculuk çabaları konusundaki ilk adım Sürgünde Kürdistan Parlamentosu Yürütme Kurulu Başkanı eski DEP Siirt Milletvekili Zübeyir Aydar'dan geldi. Zübeyir Aydar, Necmettin Erbakan Başbakan olduktan sonra İsmail Nacar'ı arayarak "Kürt sorununu barışçıl yollarla çözelim. Erbakan bu konuda bizimle diyalog kurabilir mi?" mesajını ilettili. Bunun üzerine Necmettin Erbakan görüşmek için İsmail Nacar'ı çağırıldı. İlk görüşme RP Genel Merkezi'nde 27 Temmuz Cumartesi günü yapıldı. RP Van milletvekili Fettullah Erbaş'ın da katıldığı görüşmede, İsmail Nacar, Erbakan'a daha önceki arabuluculuk faaliyetlerini (*) ve çözüm önerilerini anlattı. Necmettin Erbakan, Devlet Bakanı Fehim Adak ve Fettullah Erbaş ile İsmail Nacar iki gün sonra yine biraraya geldiler. İsmail

(*) İsmail Nacar, 19 Ekim 1993 günü DEP'e yazdığı bir mektupla Güneydoğu sorununun çözümü için arabuluculuk yapacağını bildirdi ve 29 Ekim 1993'te yaptığı basın toplantısıyla "arabuluculuk" girişimini kamuoyuna açıkladı. İsmail Nacar ve İslami Kanada yakınlığıyla tanınan Mikail İlçin'in Abdullah Öcalan'dan randevu almalarına karşın Lübnan ve Suriye vize vermediği için görüşme gerçekleşmedi.

Nacar, daha sonra yaptığı açıklamada, "devlet" in yaklaşımını şöyle anlattı: "Devlet teröristlerle pazarlık yapmayacak. Ama sorunun çözülmesi ve kanın durdurulması için gereken neyse sağlanacak. Başlatılan bu girişim, teröristlerle pazarlık anlamına gelmemelidir." Görüşmede, PKK'nin silah bırakması ve gerginliğin ortadan kalkması için, başta DEP ve HADEP yöneticileri ve milletvekilleri olmak üzere sivil toplum örgütleri ile bir "temas" sağlanması gündeme geldi. 2 Ağustos günü İsmail Nacar ile Fetullah Erbaş Ankara-Elmadag Cezaevi'nde HADEP Genel Başkanı Murat Bozlak ve arkadaşları ile görüştüler.

İsmail Nacar, girişimleri konusunda bilgi verirken, Necmettin Erbakan'ın kendisine herhangi bir telkini olmadığını kaydetti ve Erbakan'a "bölgenin özellikleri, bölge ülkelerinin PKK ve terör sorununa bakışı, diğer Kürt grupların soruna bakışı ve bunlardan hangilerinin ülkeye kazandırılıp kazandırılmayacağı"na ilişkin görüş ve bilgilerin yer aldığı bir dosya verdiğini söyledi. Nacar "PKK'nin psikolojisini ve diğer Kürt grupları tahlil etmemiz gerek. PKK içinde de Türkiye'de de kavganın devamından yana olanları nasıl bertaraf edeceksiniz? Konuyla ilgili kamuoyu oluşturulması ve kamuoyunun talepleri göz önüne alınarak politika belirlenmesi lazım." dedi.

Necmettin Erbakan'ın bir değerlendirme yapmadığını ve iyi niyet dışında somut bir şey söylemediğini anlatan İsmail Nacar, Murat Bozlak'ın "Hükümeti iyi niyetli görüyor ve bir adım atmasını bekliyoruz. Hükümetin cezaevleriyle ilgili tutumu bizi son derece memnun etti. Bu iyi niyet, bu konuda da gösterilirse Türkiye'nin önü açıılır." dediğini aktardı. Nacar, görüşmelerin PKK ile pazarlık anlamına gelip gelmediği sorusuna, "Kimse 'pazarlık yapılsın' demiyor. Ben de kesinlikle böyle bir şey söylemem. Devlet böyle bir şey yaparsa yanlış olur. Ama devlet, kendisine yakışan tarzda, vatandaşıyla barışmak için demokratik ve çağdaş biçimde adımlar atarsa, buna paralel olarak karşıdakiler de iyi niyetle elinden geleni yaparsa, asker şehit etmezse ve bu süreç devam ederse, herkesin samimiyeti kanıtlanırsa, oturur iç barışın sağlanması için ne yapılması gerektiğini tartışırız." yanıtını verdi.

Ateşkes

1996 yılının ilk aylarında Kürt sorunundaki en önemli tartışma konusu PKK lideri Abdullah Öcalan'ın, 15 Aralık 1995 tarihinden itibaren "seçimler sonrası yeni bir hükümet kurulana kadar geçecek süre" ile sınırlı olarak ilan ettiği tek yanlı ateşkes oldu (*). MED-TV'de 14 Aralık 1995 gecesi yayımlanan bir programa telefonla katılan Abdullah Öcalan, ateşkes süresinin kurulacak hükümetin tavrına göre yeniden belirlenebileceğini söyledi. Abdullah Öcalan, "Bizi imhaya yönelik bir saldırı olmadığı sürece ateş açmayacağız. Bu çağrımıza olumlu yanıt verilmemesi durumunda Türkiye'yi cehenneme çeviririz. Ateşkes, günü

(*) Abdullah Öcalan, 17 Mart 1993'de Bekaa Vadisi'nde düzenlediği basın toplantısında 20 Mart-15 Nisan 1993 günleri arasında tek yanlı ateşkes ilan etti. Abdullah Öcalan, 16 Nisan 1993'de düzenlediği ikinci basın toplantısında da ateşkesi süresiz uzattıklarını açıkladı. Ateşkes süresinde PKK saldırıları büyük ölçüde son bulurken, güvenlik görevlilerinin köy baskını, işkence ve insanlık dışı uygulamaları ile göçe zorlama gibi olaylar sürdü. Başta İsmet Sezgin olmak üzere bazı yetkililerin yaptığı açıklamalar da ateşkesi olumsuz yönde etkileyecek biçimde sert oldu. Tek icraat ise Pışmanlık Yasası'nın bir maddesini değiştirmekten öteye gitmedi. 19 Mayıs 1993 tarihinde Diyarbakır'ın Kulp ilçesi yakınlarında 13 PKK militanının öldürülmesi, ateşkesi bitiren olayların başlangıcı oldu. Bunun üzerine bir grup PKK militanı kabul edilemeyecek bir eylemle misillemeye başvurdu. 24 Mayıs 1993 gecesi Bingöl ile Elazığ arasındaki karayolunu kesen PKK militanları, 33'ü asker, 4'ü öğretmen 37 kişiyi, kurşuna dizerek öldürdü. Bu eylemle ateşkes fiilen bitti. Öcalan, 8 Haziran 1993'de Lübnan'ın Bar Elias kasabasında düzenlediği basın toplantısında ateşkesin sona erdiğini duyurdu.

kurtarmak için bir taktik değildir. Barış seçeneğine imkan tanımak içindir. Karşı taraf hiç değilse siyasi bir diyaloga yanaşsın. Türkiye'yi böylecek bir durumumuz yok" dedi.

Tek yanlı ateşkesin sinyalleri 1995 yılı Kasım ayı içinde alındı. 20 Kasım 1995 akşamı MED TV'de yayımlanan bir açık oturuma telefonla katılan Abdullah Öcalan, kalıcı bir barış için Ankara'ya gelmeye hazır olduğunu bildirerek, "Birlik içinde kayıtsız şartsız bir ateşkes ve ardından görüşme istiyorum. Bunu referanduma sunalım. Her azınlıktan, milliyetten, mezhepten, cinsiyetten insanlar, nasıl birlikte yaşayacaklarının bir anayasal ifadesini bulsun. Bunu tartışalım ve kamuoyuna sunalım. İstedğim tek şey, dürüst bir tartışma. Ben gelip diyeceğim ki; 'Türklerin, Kürtlere ilişkin çıkarları şunlar şunlar olabilir' Karşıdakiler diyecek ki; 'Şunlar şunlar olabilir' Bundan alacağımız sonucu referandumla sunacağız. Eğer sonuç aleyhimize çıkarsa bütün yasal sonuçlarına katlanmaya varım" diye konuştu.

Abdullah Öcalan, aynı günlerde El Hayat Gazetesi'ne verdiği demeçte de Kürt sorununun çözümünü için ABD'nin devreye girmesi halinde silah bırakacağını kaydederek, sorunun nihai anlamda ancak Türkiye, Irak ve İran topraklarında bir federasyon kurulmasıyla çözümlenebileceğini öne sürdü. İlk aşamada Türkiye sınırları içinde bir federasyon istediğini anlatan Öcalan, "Amerika, Kürt sorununu diyalog ve barışçı yollardan çözmek istiyorsa silah bırakmaya hazırız. Sorunu Türkiye sınırları içinde, yani sınırları bozmadan, çözmeye hazırız" dedi.

Abdullah Öcalan'ın aynı günlerde ABD Başkanı Bill Clinton'a bir mektup göndererek, "Kürt sorununa barışçıl çözüm bulunması" için araya girmesini istediği ortaya çıktı (*). Birer örneği Senato çoğunluk lideri Bob Dole ile Temsilciler Meclisi Başkanı'na gönderilen 13 Ekim 1995 tarihli mektupta, Rum ve Ermenilere uygulanan soykırımın şimdi Kürtlere yöneldiği savunuldu ve Türk hükümeti, "insan haklarını sürekli ihlal etmekle" suçlandı. "Diğer tüm yollar kapalı olduğu için" PKK'nin silahlı mücadeleye başvurduğu anlatılan mektupta, "Eğer bize saldırılmazsa, saldırmayacağız. Tek tarafı ateşkes başlatmaya hazırız" denildi. PKK'nin "klasik komünist partilere benzemediği"ne ve "Ankara'dan ayrılmakta ısrarlı olmadığı"na dikkat çekilen mektupta, "Biz aynı zamanda terör eylemlerinin de karşı-sındayız. ABD'de uygulanan federal çözüme açığız." gibi ifadelere yer verildi.

1995 yılının son günlerinde, PKK'nin Avrupa Temsilciliği tarafından yapılan açıklamada, ateşkes kararının, Avrupa Parlamentosu'nda onaylanan bir karar tasarısı doğrultusunda alındığı savunuldu. Açıklamada, "Avrupa Parlamentosu'nun 13 Aralık 1995 tarihinde onayladığı, Türkiye, PKK ve diğer ilgili çevrelerin görüşmeler yoluyla siyasi çözüme ulaşması yönündeki karar tasarısına uygun olarak, ateşkes ilan edilmiştir. Avrupa Parlamentosu, Türkiye'yi Gümrük Birliği'ne kabul ederek alınan kararların da sorumluluğunu üstlenmiştir. Avrupa, siyasi çözüm yolunda devreye girmeli, siyasi ağırlığını koymalı ve mali desteğini, demokratikleşmeyle bağıntılı şekilde yapmalıdır" denildi.

Ancak, PKK'nin ilan ettiği ateşkes Hükümetten bir yanıt bulmadı. Bölgedeki operasyonlar, provakatif açıklama ve girişimler, sınır ötesi hareketler, büyük çaplı çatışmalar ve ölümler devam etti. Örneğin; Hakkari'ye bağlı Çukurca ve Şemdinli ilçeleri ile Irak sınırı

(*) Abdullah Öcalan, 1994 yılı Mart ayında Belçika'da yapılan bir toplantıya gönderdiği mesajda da Türkiye'yi bölmek istemediklerini, federasyon dahil her alternatifi tartışmaya hazır olduklarını, siyasi çözüm ve serbest siyasi faaliyet için zemin oluşturulursa savaşın sona ermesinin önünü açacaklarını söyledi. Uluslararası gözlem çerçevesinde karşılıklı bir ateşkesteki ve görüşmeden kaçınmayacaklarını bildiren Abdullah Öcalan, "PKK çözümünden yana değildir ya da 'PKK ayrı bir devlet kurmanın dışında yaklaşım göstermiyor' gibi sözler dayanaksız yakıştırmadan başka bir şey değildir" demişti.

arasında kalan bölgede 26 Aralık 1995 tarihinde güvenlik görevlileri tarafından başlatılan hareket, 2 Ocak gününe kadar sürdü. Aynı günlerde Hakkari'nin Yüksekova ilçesi yakınlarındaki Şuki bölgesinde ve Çukurca'ya bağlı Uzundere kasabası yakınlarında da çatışmalar meydana geldi. Başta Sivas olmak üzere Çukurca, Diyarbakır'ın Lice, Hani, Kulp ile Bingöl'ün Genç ve Karlıova yörelerinde operasyonlar düzenlendi. Aynı günlerde Diyarbakır'ın Silvan, Hazro ve Kulp ilçeleri arasında kalan bölgede geniş çaplı bir askeri hareket başlatıldı. 5 Ocak günü Geliye Goran bölgesinde PKK militanları ile askerler arasında çıkan çatışmalar 6 ve 7 Ocak günleri de sürdü. Hakkari'nin Çukurca ilçesine bağlı Ertoş (Uzundere) beldesinde ve Kuzey Irak sınırında 8 Şubat günü Hakkari Dağ Komando Tugayı ve Van Komando Tugayı'na bağlı askerler tarafından operasyon başlatıldı.

DEM Ajans'ın, Mart ayı başında son 2.5 ayda bölgede meydana gelen çatışma ve operasyonlara ilişkin çıkardığı bilançoya göre, ateşkes süresinde bölgede 76'sı büyük çapta yaklaşık 150 operasyon düzenlendi. Operasyonlarda, 26 asker, 20 PKK'li, 40 sivil ve 19 korucunun öldüğü, 20 PKK'li ile 14 askerin yaralandığı öne sürüldü. Bu süre içinde 24 Aralık 1995 seçimlerinde HADEP'e oy veren köyler başta olmak üzere yaklaşık 100 köy tamamen, birçok köy de kısmen boşaltıldı.

Diyarbakır'ın Hani ve Lice ilçeleriyle Bingöl'ün Genç ilçesi arasında kalan Sağgöze bölgesinde Nisan ayı başından itibaren büyük bir hareket düzenlendi. Ay sonuna kadar süren harekatta çok sayıda güvenlik görevlisi ve PKK militanı öldü. (Ayrıntılı bilgi sayfa 66'da)

Bölgede Mart ayından itibaren geniş kapsamlı hareket, çatışma ve baskınlar yoğunlaşırken PKK'den sert açıklamalar gelmeye başladı. Öcalan, MED-TV'de 20 Mart akşamı yaptığı açıklamada, 3 aydır süren ateşkes karşın, Türkiye'nin diyaloga yanaşmaması ve operasyonların sürmesi halinde, dağlardaki eylemlerin yanı sıra kentlerde intihar saldırıları düzenleyeceklerini söyledi. ABD ve Almanya'yı Türkiye'ye destek vermemeye çağırarak Abdullah Öcalan, "PKK'nin üzerine gelmeyin. Eğer düşman olarak üzerimize gelerseniz, siz de büyük zarar görürsünüz. Ateşkes ilan ettik. Mesut Yılmaz'a mektup gönderdik. Tenezzül edip okumuyor bile. Gönderdiğimiz mektuba bağlıyız. Biz, Türkiye'nin parçalanmasını istemiyoruz. Lakin bu hükümet çözüme yanaşmıyor" diye konuştu.

Ateşkes yurt dışında ise ilgi uyandırdı. Ocak ayı sonlarında ABD Kongresi'ne sunulan bir karar tasarılarında, Türk hükümeti ile PKK eşit düzeyde ve taraf olarak ele alındı. Tasarının amacı "Türk hükümetiyle Kürt militanlar arasındaki sorunun çözülmesi" olarak belirlendi. Güneydoğu'da süren çatışmaların, bölgesel güvenliği ve ABD'nin çıkarlarını tehdit ettiğini savunan tasarıda, Türkiye'nin toprak bütünlüğü içinde siyasi bir çözümün aranması ve uygulanması gerektiği belirtildi.

Ateşkes konusunda tartışmalar devam ederken Abdullah Öcalan'ın Suriye'nin başkenti Şam'daki evinde 7 Mayıs günü bomba patladı, ancak Öcalan bu suikast girişiminden kurtuldu. Abdullah Öcalan'ın, suikast girişimini öğrendiği için evden ayrıldığı öne sürüldü. 12 Mayıs akşamı MED TV'de bir konuşma yapan Abdullah Öcalan, suikast girişimine değinerek, "Tansu Çiller'in 500 milyarlık ödeneği bize karşı kullandığı belirtiliyor. Üç aylık iktidarı döneminde kimbilir kaç kez aynı durum yaşanmıştır. Türk halkı cebinden alınan paraların nereye harcandığını ortaya çıkarmak istiyorsa, bu gibi olaylar incelenmeli ve hesap sorulmalıdır. Bize yönelik bu saldırının kimin kararı ile geliştiği yönünde Türk hükümetinin mutlaka bir açıklama yapması gerekiyor. Bu suikast girişimi sıradan bir olay değil, bir savaş ilanıdır ve Türkiye için çok önemli sonuçları olacaktır" dedi.

Suikast planının devamı olarak Kuzey Irak'a 40 bin askerin katıldığı bir hareket düzenlendiğini anlatan Abdullah Öcalan, ajanların Mesut Yılmaz'a yanlış bilgi aktardıklarını Mesut Yılmaz'ın da bunun üzerine birliklerin Kuzey Irak'a girmesine izin verdiğini; ancak bilginin yanlış olduğunun ortaya çıkması üzerine ordunun çekildiğini belirtti. Öcalan, "Güney'de (Kuzey Irak) yapılmak istenen plan Ecevit'in planıydı. Ordu, Güney'de kalacaktı. Garzan, Amed ve Tunceli'deki kapsamlı saldırılarda da gerillaya darbe vurulacaktı. Ancak bu planlar suikastın başarılı olmamasından dolayı hayata geçirilemedi. Ecevit bu tür planlarla kendisini ikinci Atatürk olmaya hazırlıyor. Bu savaşı Mesut Yılmaz'la birlikte yürütmek istediği anlaşılıyor" dedi. Abdullah Öcalan şunları söyledi:

"Teröre karşı olduğunu söyleyen ABD bu operasyonu bilmiyor mu? Aynı soru İsrail'e de sorulmalıdır. Aynı çağrı Türkiye için de geçerlidir. Bu operasyonu kim nasıl emretti? Aynı dönemde ABD ve İsrail basınında bizimle ilgili bazı yazılar çıktı ve burada açık hedef gösterildik. Ayrıca aynı dönemde Clinton, Güney Kürdistan'da PKK ve İran'ın hareket sahalarının genişlemesinden duydukları kaygıyı dile getiren bir açıklama yaptı. ABD'nin Irak, Güney ve bölge planını bozduğumuz için bizi uyarmak istemiş, hatta bizi ortadan kaldırmak hesapları içine girmiş olabilir. Güney'de bazı işbirlikçi güçler bizim tasfiyemizin kesinlikle bu şekilde olmasını istiyor. Herkesin bizimle ilgili hesabını çok iyi yapmasını istiyorum. Türkiye ve ABD ile bu tür ilişkiye girenleri uyarıyorum. Durumlarını yeniden gözden geçirmeleri gerekiyor. Aksi durumda savunma hakkımızı kullanırız."

Abdullah Öcalan, ateşkesin sona erdiğini 16 Ağustos günü MED-TV'ye yaptığı açıklamayla duyurdu. 15 Aralık 1995'te ilan edilen ateşkesin sona ermesine karşın "siyasi çözümün kaçınılmaz olduğunu" belirten ve "karşılıklı ateşkes" sonucuna ulaşıncaya kadar yeni bir eylemlilik sürecini gerekli gördüklerini açıklayan Abdullah Öcalan, kentlerde eylemlerin daha yaygınlaşacağını söyledi.

Kürt kökenli milletvekilleri ve İsmail Nacar'ın girişimlerine ilişkin soruları da yanıtlayan Öcalan, RP içinde savaşa, Olağanüstü Hal uygulamasına ve askeri çözüme inanan bir kesimin var olduğunu savundu. Abdullah Öcalan, son girişimle atılmak istenen adımların, "özel savaş kurmaylarınca çatlak sesler olarak değerlendirilip, susturulduğunu" söyledi. Kürt hareketleri içerisinde uzlaşmaya ve barışa en yakın örgütün PKK olduğunu öne süren Öcalan, "Filistin-İsrail" tipi bir çözüme ilişkin soruya ise, "İsrail-Filistin tipi bir çözüm ve uzlaşmaya varız. Biz sadece kimlik istiyoruz, dolaylı ya da dolaysız görüşmeler başlatılsın. Diyarbakır'da ya da Ankara'da olabilir. Yasal partiler, dernekler ya da bazı barış girişimcileri var, bunlarla bir görüşme ya da konferans yapılabilir, yeter ki devlet bir adım atsın" yanıtı verdi.

b)- Newroz bayramı

Türkiye, 1996 Newroz bayramına daha önceki yıllardakine benzer gerginlikleri yaşayarak ulaştı. Provokatif açıklama ve davranışlar 21 Mart günü yaklaştıkça yoğunlaştı. Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki güvenlik önlemleri ve baskılar arttı. Endişeli bir bekleyiş başladı. Ayrıca, 1995 yılında hükümet tarafından gündeme getirilen, "Newroz Türk bayramıdır" görüşü ve bu doğrultudaki etkinlikler 1996 yılında Türkiye geneline yayıldı. İlkokullardan askeri birliklere kadar geniş bir çerçevede resmi programlar planlandı, uygulandı. Devlet kurumlarına "Nevruz" bayramını kutlamaları için talimatlar verildi.

Diyarbakır Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde, Newroz bayramı nedeniyle 19 Mart günü öğle saatlerinde ateş yakarak gösteri yapan 100 kişilik bir öğrenci grubu polisler tarafından dövülerek dağıtıldı. Bu sırada yaralananlar oldu, ayrıca olayları görüntülemeye

çalışan Can TV ve Metro TV adlı yerel televizyon kuruluşlarının kameramanları Hakim Çetiner ile Salih DüNDAR'ın filmlerine zorla el konuldu.

Newroz bayramı nedeniyle Almanya'dan Van'a gelen 7 kişilik bir heyet, 19 Mart sabahı polis gözetiminde uçağa bindirilerek İstanbul'a gönderildi. Adana'da ise, 19 ve 20 Mart günleri polis tarafından yapılan operasyonlar sonucunda "durumları şüpheli" görülen 100 kişi gözaltına alındı. Trakya Üniversitesi Edirne Kampüsü'nde öğrencilerin 20 Mart günü yapmak istediği Newroz kutlaması polis tarafından engellendi.

Diyarbakır'da 20 Mart akşamı gösteriler düzenlendi. Havanın kararmasıyla birlikte boş arsa ya da sokaklarda toplanarak ateş yakan ve halay çeken küçük grupların gösterilerine güvenlik görevlileri tarafından genellikle müdahale edilmedi. Diyarbakır'da Newroz'dan önceki günlerde yapılan operasyon ve baskınlar sonucunda çoğunluğunu lise ve üniversite öğrencilerinin oluşturduğu 75 kişi gözaltına alındı.

Diyarbakır'daki Newroz gösterileri 21 Mart günü de devam etti. Bağlar Kuruçeşme mahallesinde, Sento Caddesi'ni trafiğe kapatarak Newroz'u kutlamak isteyen 2 bin kişilik bir grup polis tarafından dağıtılmak istendi. Topluluğun dağılmayarak gösteriye devam etmesi ve ateşi söndürmemesi üzerine, polisle göstericiler arasında taşlı sopalı çatışma çıktı. Bir süre devam eden çatışma, polislerin geri çekilerek gösterinin devam etmesine olanak sağlaması üzerine sona erdi. Çatışma sırasında Latife Aksoy (60), Abdullah Taş ve Nizam Azın adlı kişiler cop darbesi, Sait Çetinkaya (13) adlı çocuk ise panzer çarpması sonucunda yaralandı.

HADEP Genel Başkanı Murat Bozlak, ÖDP Genel Başkan Yardımcısı Saruhan Oluç ve Yazar Haluk Gerger, 21 Mart günü HADEP Diyarbakır İl Binası'nda düzenledikleri basın toplantısında, devletin, Newroz'un içeri boşaltmaya çalıştığını, ancak bunun tutmadığını belirttiler. Newroz bayramı süresince ortaya çıkacak gelişmeleri izlemek üzere Diyarbakır'da bulunan Marjut Karilahti adlı Finlandiyalı parlamenterin video kamerasına, kaldığı otelin lobisinde polis tarafından el konuldu. Kamera, İHD yetkililerinin girişimiyle Marjut Karilahti'ye iade edildi.

İstanbul Zeytinburnu'ndaki Abdi İpekçi Spor Salonu önünde biraraya gelen 10 bin kişi, Newroz bayramını kutladı. Yaklaşık 3 saat süren gösteri sırasında PKK ve Abdullah Öcalan lehinde sloganlar atıldı, ateşler yakıldı, halaylar çekildi. Gösteri polisin müdahale etmemesi nedeniyle olaysız sona erdi. Ancak gösteri sonrası Topkapı'ya doğru yürüyüşe geçen bir grup polis tarafından zor kullanılarak dağıtıldı. Topluluğun dağıtılması sırasında yaralananlar oldu ve 75 kişi gözaltına alındı. Başta Sarıgazi, Okmeydanı, Gazi, Esenyurt, Gültepe ve Nuretepe semtleri olmak üzere İstanbul'un pek çok semtinde gösteriler büyük ölçüde olaysız sona erdi.

İstanbul Esenyurt'da 21 Mart gecesi Newroz bayramı nedeniyle gösteri yapan bir grup, jandarma tarafından zor kullanılarak engellendi. Bu sırada 7 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Gonca Dönmezer, Ali Eflek ve Cüneyt Tışkaya 22 Mart günü tutuklandı. Bu kişilere gözaltında tutuldukları jandarma karakolunda işkence yapıldığı bildirildi.

Batman'ın Petrolkent, İpragaz, Ziya Gökalp, 19 Mayıs, Pazaryeri mahallelerinde gösteriler düzenlendi. Newroz bayramı için yapılan başvurunun reddedilmesi nedeniyle Batman HADEP İl Örgütü yöneticileri parti binasında bir basın açıklaması yaparak, devletin tutumunu protesto ettiler. Batman'ın Pazaryeri mevkiindeki kutlamada polisin göstericileri zor kullanarak dağıtması sırasında Ali Çelik adlı kişinin kolu kırıldı. Ayrıca, İpragaz Mahallesi'nde Nevzat Aytemur ile Ramazan Eker adlı kişiler, polisler tarafından dövüldü.

Siirt'in Evren, Conkbayırı, Alan, Ulus, İnönü, Algül, Dumlupınar ve Çalı mahallelerindeki kutlamalar sırasında ateşler, polisler tarafından söndürüldü. Ayrıca Ali Erbek ile soyadı öğrenilemeyen Mustafa ve Abdullah adındaki kişiler gözaltına alındı. Newroz nedeniyle Siirt Eğitim Yüksek Okulu Öğrenci yurdu polis tarafından basıldı, öğrencilerin bayramı kutlamamaları yönünde tehdit edildikleri bildirildi.

İzmir'de 20 Mart akşamı başlayan kutlamalar 21 Mart günü polisin müdahalesiyle sonuçlandı. HADEP İzmir İl Örgütü'nün Cumhuriyet Alanı ya da Konak eski Balıklıhali'nde Newroz kutlaması için yaptığı başvurunun reddedilmesi nedeniyle kutlamalar HADEP Konak İlçe Merkezi önünde gerçekleştirildi. Polis kordonu altındaki İlçe Merkezi önünde sabah saatlerinde toplanarak davul-zurna ve türküler eşliğinde halaylar çeken topluluk, daha sonra yürümek isteyince polisler tarafından dövülerek dağıtıldı. Topluluğun dağıtılması sırasında 15 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınan 15 kişi, 24 Mart günü serbest bırakıldı.

Adana'da Newroz kutlamaları 20 Mart akşamından itibaren ateşler yakılarak başladı. Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı Barbaros, Dağlıoğlu, Gülbahçesi, Denizli, Mithatpaşa, Narlıca, İsmetpaşa mahallelerinde akşam saatlerinde biraraya gelen kadınlı erkekli gruplar, sokak aralarında Newroz ateşleri yaktı. Ateş etrafında halaylar çekerek kutlamaları sürdüren gruplara polisin yer yer müdahale etmesine karşın, ciddi bir olay meydana gelmedi. 21 Mart günü yapılacak şenlik yağmur nedeniyle iptal edildi.

Adana'nın Mithatpaşa Mahallesi'nde 21 Mart gecesi yapılan Newroz kutlamalarına polis müdahale etti. Gözlemci olarak Adana'da bulunan Alman heyetinin mahalleden ayrılmasından sonra gösteriye müdahale eden polislerle göstericiler arasında taşlı sopalı çatışma çıktı. Polis, İsmetpaşa ve Mithatpaşa mahalleleri arasındaki caddede bulunan işyerlerinin camlarını kırıp esnafı dövdü. Saldırıda yaralanan Selahattin Dede, dükkanına giren polislerin sandalye ile kafasına vurduklarını belirterek, "Polisler kanı görünce beni bırakıp gittiler. Hastaneye gittiğimde polisler, şikayetçi olup olmayacağımı sordular. Olmayacağımı belirttim. Yüzümde çürük, her iki ayağımda, sol kolumda ağrı var, başıma dikiş atıldı" dedi. 21 Mart gecesi, Tahsin Yıldız (başı yarıldı ve burnu kırıldı), Veysi Yıldız, Yıldırım Yıldız, Zafer Tekin, Hayriye Yıldız, Nezahat Yıldız ve İsmet Lale ise polisler tarafından dövüldü.

Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi kantininde Newroz bayramını kutlayan 200 kadar öğrenciyi MHP'liler saldırdı. "Newroz piroz be" yazılı pankart açan öğrenciler, "Yaşasın halkların kardeşliği" ve "Sokağa eyleme özgürleşmeye" sloganları attı. Bu sırada, 70-80 kişilik MHP'li bir grup bahçede toplanarak, davul ve klarnet eşliğinde türkü söyledi, oyun oynadı. Daha sonra MHP'lilerle öğrenciler arasında çıkan kavgada soyadı öğrenilemeyen Sadık adlı bir öğrenci MHP'liler tarafından yaralandı.

Bazı yerleşim merkezlerinde de "Nevruz bayramı" adı altında düzenlenen resmi toplantılar ön plana çıktı. Toplantılara, Azerbaycan, Kırgızistan ve Türkmenistan gibi Türk cumhuriyetlerinden gelen heyetler de katıldı. Bu toplantılarda ağırlıklı olarak "Nevruz'un kökü Orta Asya'ya kadar uzanan bir Türk bayramı olduğu" üzerinde duruldu. Resmi toplantılar insanların ilgisini çekmedi. Bu arada Ankara'nın Beşevler semtinde toplanan MHP yanlısı bir grup öğrenci, PKK ve Abdullah Öcalan aleyhinde sloganlar atarak uzun süre gösteri yaptı. Gösteriye polis tarafından müdahale edilmedi.

Newroz kutlamalarını izlemek üzere Elazığ'da bulunan Alman heyeti 24 Mart günü MHP'lilerin saldırısına uğradı. Christian Von Kügelgen, Helga Von Horn, Jörn Ulrich, Andrea Sievers, Melanie Schröder, Pascal Begerich, Gisela Renneberg ile tercümanları Hans

Kempner'den oluşan heyet üyelerinin saldırıya uğramasına polisler seyirci kaldı. Saldırıda, Andrea Sievers, Melanie Schröder, Gisela Renneberg ile Hans Kempner yaralandı. MHP'liler saldırıdan sonra kaçtı. Yaralılar ise Elazığ Devlet Hastanesi'nde tedavi edildi. Hans Kempner olayı şöyle anlattı: "Önce CHP'yi ve Alevi derneklerini ziyarete gittik. Daha sonra bir lokantaya gittik. Yemek yedikten sonra dışarı çıktık. Yaklaşık 50 metre yürüdükten sonra 10'a yakın kişi yolunuzu kesti. Bir anda taş ve sopalarla bize vurmaya başladılar. Olay öncesinde üç sivil polis vardı. Ancak saldırının başlamasıyla ortadan kayboldular."

Davalar, soruşturmalar

HADEP Mersin eski İl Başkanı Abdulah Dağ hakkında, "Türkçe'den başka dil kullandığı" iddiasıyla dava açıldı. HADEP Mersin İl Örgütü tarafından düzenlenen 1995 Newroz kutlamalarındaki konuşmasında "Newroz Piroz be (Newroz kutlu olsun)" dediği için savcılık tarafından soruşturma başlatılan ve ifadesi alınan Abdulah Dağ'ın yargılanmasına, 6. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 7 Şubat günü başlandı.

Mersin'de 1995 yılındaki Newroz kutlamaları sırasında "sarı-kırmızı-yeşil renkli kurdele salladıkları ve kutlamalara katılanlarla birlikte 'yasadışı sloganlar' attıkları" iddiasıyla HADEP Genel Başkanı Murat Bozlak ile HADEP, Liman İş Sendikası ve İHD yöneticileri hakkında dava açıldı. İddianamede, kurdeleler suç delili olarak gösterildi. Soruşturma Mersin Cumhuriyet Savcılığı tarafından başlatılmış, yargılama için dosya Konya DGM'ye gönderilmiş, ancak Konya DGM görevsizlik kararı vererek dosyayı Mersin Cumhuriyet Savcılığı'na iade etmişti. Mersin 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen davada Türk Ceza Yasası'nın 312/1 maddesi uyarınca yargılananların adları şöyle: Murat Bozlak, Abdullah Dağ (HADEP Mersin eski İl Başkanı), Sedat Kalaba (HADEP Mersin eski Merkez İlçe Başkanı), Medeni Metin, Servet Özkan, Musa Kulu, Hacı Karayığit, Mehmet Akyol, Ömer Aksu, Halit Çağlar, Ahmet Kızmaz, Süleyman Deprem, Hasan Biber (Liman İş Genel Başkanı), Fevzi Aslan (Liman İş Mersin Şube Başkanı) ve Hamza Yılmaz (İHD Mesin Şube Başkanı). Davaya 15 Mayıs günü başlandı. Mersin 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen davada ifade veren yöneticiler, suçlamaları kabul etmeyerek sloganların kitle tarafından atıldığını belirttiler.

Şırnak'ın Cizre ilçesinde 1992 yılında Newroz Bayramı gösterilerine katıldığı gerekçesiyle yargılanan ve 4 yıl hapis cezasına mahkum edilen Ahmet Kemal adlı işçiye verilen ceza Yargıtay tarafından onaylandı. Türkiye Kömür İşletmeleri'nde çalışan Ahmet Kemal, cezanın kesinleşmesi nedeniyle Haziran ayı ortalarında Cizre Cezaevi'ne konuldu.

c)- Çatışma, operasyon ve saldırılar

Olağanüstü Hal Bölgesi ve yakın çevresi 1996 yılında da kanlı çatışmalara (*), operasyon ve baskınlara sahne oldu. Bölgedeki askeri hareketler hızla devam ederken, PKK'de saldırılarını sürdürdü. Gerek Türkiye sınırları içindeki, gerek Türkiye sınırları dışındaki PKK kamp ve mevzilerine karşı çok sayıda kara ve hava hareketi düzenlendi. Harekatlar sırasında bazen sivil yerleşim merkezleri zarar gördü, ölenler oldu. 1996 yılında Olağanüstü Hal Bölgesi ile İstanbul, Adana ve Sivas başta olmak üzere Türkiye genelinde silahlı gruplarla güvenlik

(*) 23 Temmuz günü Genelkurmay Başkanlığı'nda, Başbakan Necmettin Erbakan'a verilen brifingde 1984-1996 yıllarında ölenlere ilişkin rakamlar (resmi rakamların gerçeğe uygunluğu tartışmalı olsa bile) durumun vahametini açıklamaya yetiyor: 194 subay, 335 astsubay, 2621 er, 125 polis, 825 köy korucusu, 4922 sivil, 12 bin 871 PKK militanı. Bu arada PKK'den yapılan açıklamada ise, aynı dönem boyunca toplam 31.559 güvenlik görevlisi, 4.364 PKK militanı, 7-9 bin arasında sivilin öldüğü öne sürüldü.

görevlileri arasında çok sayıda çatışma yaşandı. Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki askeri karakol ve birliklere yapılan baskınlar da dahil olmak üzere yaşanan tüm çatışma ve saldırılarda toplam 680 militan ya da silahlı kişi öldü. Bu olaylarda ölen güvenlik görevlisi ya da çatışmaya taraf diğer kişilerin toplamı ise 791 oldu. Çatışmalarda ölen güvenlik görevlisi, militan ve diğer kişilerin dökümü (*) şöyle:

Er ve erbaş	405	PKK	678
Astsubay-uzman çavuş	66	DHKP-C	13
Subay	36	TİKKO	10
Polis-Özel Tim görevlisi	25	PDK (KDP)	6
Köy korucusu	126	Mafya çatışmaları	20
Bekçi-Koruma görevlisi	9	Hizbullah	2
İtirafçı	2	Kaçakçı	56
Diğer	11	Kaza kurşunu	6
TOPLAM	680	TOPLAM	791

Çatışmalardan örnekler

Sivas'ın Hafik ilçesine bağlı Yukarı Asarcık köyü yakınlarında 30 Ocak günü çıkan çatışmada Mete Nezih Altınay, Tevfik Durdemir, Ali Duran Eroğlu, İmran Ayhan, Cömert Özen, Mustafa Aktaş ve Muharrem Özdemir adlı DHKP-C militanları öldü. Cömert Özen'in babası Ali Özen, oğlunun cenazesini almak için Sivas'a gittiklerinde, savcılığa başvurup mezarı açtırdıklarını anlattı ve şunları söyledi: "Cömert üzerinde elbiseleriyle birlikte, çamurlu şekilde, kefensiz gömülmüştü. Savcıya neden böyle gömdüklerini sordum. Savcı, 'Burada olağanüstü hal uygulaması yok ama, polis böyle yapıyor. Benim dışımda bir olay, yapabileceğim bir şey yok' dedi." Cömert Özen'in cenazesini İstanbul'a getiren Ali Özen, Cömert Özen'e burada da otopsi yapılmadığını, polislerin "Cenazeyi erken saatte Karacaahmet Mezarlığı'na gömmeye karar verdik" dediklerini, kendilerinin ise bir gün sonra gömmeyi düşündüklerini söyledi. Halkın Hukuk Bürosu tarafından yapılan açıklamada da, 31 Ocak günü Sivas'a giden Avukat Efkan Bolaç, Metin Narin ve Mehmet Gürkut Gürsoy'un, Mete Nezih Altınay'ın cesedinde darp izleri tespit ettikleri belirtildi.

Tevfik Durdemir'in cesedinin parçalandığı daha sonra ortaya çıktı. Çatışmadan sonra basına gösterilen cesetlerden sadece Mete Nezih Altınay'ın kafasının parçalanmış olduğu görülürken, vücudu sağlam olan Tevfik Durdemir'i ailesi daha sonra teşhis etmekte zorlandı. Açıklamada Tevfik Durdemir'in cesedinin parçalanmasıyla ilgili şu bilgilere yer verildi: "Çatışmadan sonra 7 kişinin cesedi basına gösterildi. Fotoğraf ve görüntülerde sadece Mete Nezih Altınay'ın kafasının parçalanmış ve beyin dokusunun dışarıya akmış olduğu görüldü. Diğer cesetlerin yüz kısmını ise sağlamdı. Ancak, birkaç saat sonra Sivas Cumhuriyet Savcısı Bülent Yücer'türk'ün gözetiminde yapılan ilk otopsi sonuçlarının açıklandığı, 'Ölü Muayene ve

(*) Silahlı saldırı ve suikastler sonucunda ölen ve sayfa 148 ile 149'da kronolojik bilgileri verilecek olan 68 kişi bu rakamlara dahil edilmemiştir. Ayrıca, çatışmalarda ölenlerle ilgili olarak verilen tüm rakamlar, TİHV'nin elindeki kayıtlarda yer alan bilgiler ışığında belirlenmiştir. TİHV, 1996 yılına ilişkin çalışmalarını sürdürürken, özellikle Olağanüstü Hal Bölgesi ve çevresindeki çatışmalarla ilgili sağlıklı ve güvenilir bilgi almakta oldukça zorlanmıştır. Bu nedenle çatışmalarda ölenlerle ilgili olarak belirlenen rakamlar, gerçek durumu tam olarak yansıtmayan bir biçimde düşük çıkmıştır. Operasyonlar ile askeri hareket ve militanların saldırılarının boyutları göz önüne alındığında, ölen güvenlik görevlisi, militan ve diğer kişilerin toplamının 2000'den fazla olduğu tahmin edilmektedir.

Otopsi Zaptı' tutanağında Mete Nezih Altınay'ın yanı sıra Tevfik Durdemir'in de kafasının parçalandığı, "Kafada muhtemelen parça tesirli bomba ile oluşmuş ve kafayı tamamen parçalamış, beyin dokusunun dışa sarkmış olduğu görüldü" ibaresiyle belirtildi." Halkın Hukuk Bürosu avukatları Mehmet Gürkut Gürsoy ile Metin Narin görüştükları bazı askerlerin "Kimi askerler cesetlerin kafalarına dipçiklerle vurmuşlar" dediğini aktardılar. Çatışmadan sonra, Yukarı Asarcık ve Kangal'a bağlı Kürkçü ve Dağönü; Divriği'ye bağlı Güvenkaya, Dikyamaç, Burmahan ve Yeşilyurt köylerinde çok sayıda kişi gözaltına alındı.

Tunceli'nin Hozat, Ovacık ve Çemişgezek ilçeleri arasında kalan dağlık bölgede 22 Şubat günü askeri hareket başlatıldı. Harekatta, "PKK militanlarına ait barınakların bulunduğu" öne sürülen bazı yerler helikopterler tarafından bombalandı. 23 ve 24 Şubat günleri de devam eden operasyonda 6 PKK militanı öldürüldü. Tunceli merkezinde süren operasyonlarda 20 kişi gözaltına alındı. Tunceli'yle diğer iller arasındaki yollar da kapatıldı.

Hatay'ın Yayladağı ilçesine bağlı Yeşiltepe köyü yakınlarında, 21 Mart gecesi, Devrim Yaşar Aslan adlı DHKP-C militanı öldü, Ayşe Temiz, Bese Temiz ve Atilla Korkmaz yakalandı. Hatay Valisi Utku Acun yaptığı açıklamada, bölgede dört şüpheli şahsın görüldüğünün öğrenilmesi üzerine saat 13.00'de operasyon yapıldığını ve çıkan çatışmada 1 kişinin öldüğünü, 3 kişinin ise yakalandığını kaydetti. Yerel kaynaklar ise, yakalananların silahsız olduğunu, sağ yakalandıklarını, ancak Devrim Yaşar Aslan'ın direndiği için öldürüldüğünü ve valilik açıklamasının aksine olayın 22.00 sıralarında gerçekleştiğini belirttiler. Devrim Yaşar Aslan'ın yakınları, "Olaydan bir saat sonra jandarma evimize gelerek çocuğumuzun intihar ettiğini söyledi. Yarım saat sonra tekrar gelen jandarma, bu defa oğlumuzun çatışmada öldüğünü söyledi" dediler.

Diyarbakır'ın Kulp ve Lice ilçeleriyle Bingöl'ün Genç ilçesi arasında kalan Sağgöze bölgesinde 6 Nisan günü başlayan uzun süreli bir operasyonun ilk günlerinde çıkan çatışmalarda, bir asteğmen, 3 astsubay ve 26 er öldü, 3'ü ağır olmak üzere 13 güvenlik görevlisi yaralandı. Yaralılardan Erdal Baştan adlı astsubay hastanede öldü. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, çatışmada 90 PKK militanının öldürüldüğünü öne sürdü. Bölgedeki kaynaklar ise PKK militanlarının ciddi kayıplar verdiğini, ancak bu kayıpların Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin açıklamasının altında olduğunu söylediler. Çatışmada ölen askerlerin adları şöyle: Sunay Civan (asteğmen), Cihangir Yaman (astsubay), Salih Uyumlu (astsubay), Eyüp Karaman (astsubay), Ramazan Hazar, Mustafa Ezginci, Kadir Demirel, Sezer Güneş, Burhan Özgen, Selçuk Özarı, Bilgin Yaşayan, Hayrettin Turna, Mehmet Akdemir, Mustafa Aydın, Atilla Kurt, Hümet Sayan, Recep Savaş, Kerim Tanrıkulu, Adem Meral, Osman Ergün, Mustafa Akın, Hasan Yılmaz, Kerim Oruç, Ufuk Güneş, Turan Aksu, Turan Kılıç, Seçgin Altın, Sezer Yüksel, Muhittin Alınçer ve Murat Dağdelen. PKK tarafından yapılan açıklamada, çatışmada 72 askerin öldüğü belirtildi. Açıklamada çatışmada ölen militan sayısına yer verilmezken, operasyon bölgesinde 15 köylünün askerler tarafından öldürüldüğü öne sürüldü. Aynı bölgede 10 Nisan günü çıkan çatışmalarda 3 güvenlik görevlisi daha öldü, bir özel tim görevlisi ve 2 er yaralandı.

Çatışmalarla ilgili olarak 9 Nisan günü bir açıklama yapan Başbakan Mesut Yılmaz, PKK'nin "Aralık'tan beri uyguladığı ateşkese son vereceğini ve yurt çapında büyük eylemlere gireceğini açıkladığını" iddia ederek, "Buna mahal vermemek için önümüzdeki günlerde operasyonlar devam edecektir. Son günlerde bu terörist grupların Bingöl, Diyarbakır, Tunceli üçgeninde toplandığı, bunun terörist grupların bölgede bahar aylarında geniş eylem kararının uygulanmasına yönelik bir toplanma olduğu değerlendirildi. Bunun üzerine bölgeye askeri birlikler gönderilmiştir" dedi.

PKK tarafından 11 Nisan günü yapılan açıklamada ise, Kulp-Lice-Genç ilçeleri arasındaki operasyonun başladığı gün askeri birliklerin PKK militanlarının üslendiği tepeleri ele geçirmeye çalıştığı; PKK militanlarının geri çekilme çabalarına rağmen, operasyonun devam etmesi üzerine çatışmalar yaşandığı, çatışmalarda 7 PKK militanı ile 90 askerin öldüğü öne sürüldü. Aynı açıklamada, 10 Nisan günü Hakkari'nin Çukurca ilçesi üzerinden Kuzey Irak'a giren askeri birliklerin Karadağ'a iki ayrı noktadan operasyon başlattığı, çıkan çatışmada 6 asker (üçü Mücahit İrmak, Bülent Karakoçak ve Mevlüt Adıgüzel) ve 1 PKK militanının öldüğü, 1 asker ve 1 PKK militanının yaralandığı bildirildi. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nden yapılan açıklamada ise, çatışmada 110 PKK militanının ve 3 askerin öldüğü, 5 PKK militanının sağ yakalandığı öne sürüldü. 11 Nisan günü, Genelkurmay Başkanlığı tarafından İstanbul ve Diyarbakır'dan bazı gazeteciler çatışma bölgesine götürüldü. Yüzden fazla ölü olduğu yönünde açıklama yapılmasına karşın, gazetecilere sadece bir ceset ile gözaltına alınan ve PKK militanı olduğu öne sürülen iki kişi gösterildi. Cesetlerin nerede olduğunu soran gazetecilere de "PKK militanları nehre atmış ve suya karışmış olabilir" dendi.

Hürriyet Gazetesi yazarlarından Ertuğrul Özkök, 10 Nisan 1996 tarihli yazısında, Sağgöze bölgesinde sürdürülen operasyon sırasında 27 askerin ölmesine, takımın, gece karanlığında "hakim nokta yerine düşük noktaya intikal etmesi" sonucu pusuya düşürülmesinin neden olduğunu öne sürdü. Üst düzey bir askeri yetkili, bu görüşün doğru olmadığını belirterek, "Böyle bir şey söz konusu değil, uydurma haber" dedi. Diğer bir askeri yetkili de çatışmalarda talihin önemli rol oynadığını belirterek, "Bu takımımız operasyon sırasında kuvvetli ateş altında kaldı. Talihsizliğin de etkisiyle 27 askerimizi şehit verdik" dedi.

Diyarbakır'ın Lice ilçesi yakınlarındaki Akçabudak bölgesinde 22 Nisan günü çıkan çatışmada özel tim görevlisi Erkut Tufan, Astsubay Ercan Alkaya ve 3 er öldü. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından yapılan açıklamada, Lice'nin kuzeyinde yer alan Akçabudak, Yalimli ve Bingöl'ün Sağgöze bölgesinde yaşanan çatışmada 14'ü kadın olmak üzere 45 PKK militanının öldüğü öne sürüldü.

Batman'ın Sason ile Bitlis'in Mutki ilçeleri arasındaki Mereto Dağı yakınlarında 18 Mayıs günü çıkan çatışmada Ali Karabulut, Emin Artıç, Ali Çelik ve Selahattin Barın adlı köy korucuları ile 3 PKK militanı öldü, 4 köy korucusu yaralandı. Çatışmadan sonra başlatılan operasyon sırasında ise 9 PKK militanı öldürüldü. DEM Ajans'ın PKK kaynaklarına dayanarak verdiği haberde 9 PKK militanının öldüğü doğrulanırken, askerlerin bölgeye gelmesinden sonra şiddetlenen çatışmada 7 askerin öldüğü, 9 askerin yaralandığı belirtildi. 4 köy korucusunun helikopterden açılan ateşle öldükleri iddia edildi. Emin Artıç'ın babası cenaze töreni sırasında oğlunun ölümünden askerleri sorumlu tutarak il valisi ve askeri yetkililere tepki gösterdi. Olaydan sonra Sason'a bağlı Deliktaş köyünden 150, Reşnik köyünden de 50'ye yakın köy korucusu silah bıraktı. Silahlarını Sason Tabur Komutanlığı'na teslim eden köy korucularının büyük kısmı İstanbul'a göç etti. Reşnik köyünde silahlarını teslim etmeyen köy korucuları ile köylere bağlı Tarpinek ve Magen mezarlarındaki köy korucuları ise evlerini terk ederek Derince köyüne yerleşti.

21 Mayıs gecesi Batman Polisevi'ne kimliği belirsiz kişiler tarafından silahlı ve roketli saldırı düzenlendi. Saldırıda Abdullah Kocaer (29) adlı polis ile Turgay Savaş (45) adlı kişi öldü, çok sayıda kişi yaralandı. Saldırı sonrasında Gap, Yeşiller ve İpragaz mahallelerindeki evlere yapılan baskınlarda, yaklaşık 100 kişi gözaltına alındı.

Hakkari'nin Şemdinli ilçesine bağlı Günyazı köyü Tekeli mezarası ile Masiro (Bahıklı) mezarası arasındaki bölgede, 6 Haziran günü "sınırı geçerken, askerler tarafından öldürül-

dükleri" bildirilen 14 kişinin cesedi bulundu. Öldürülenlerden 11'inin Kuzey Iraklı Mustafa İdiş ve oğlu, Şerif Yusuf, Adil Esad, Ali Mahmut, Reşid Yunus, Ömer Taha, Mele Taxir, Şexa ve iki oğlu; ikisinin İran uyruklu Mirza Ağazade Muhammed (25) ve Hasan Mahsubi Sabah (45) ve birinin de Şemdinli ilçesine bağlı Tis köyü nüfusuna kayıtlı Fahri Çelikbaş oldukları, İsmail Arap adlı kişinin sağ kurtulduğu bildirildi. 7 Haziran gününe kadar olay yerinde bekletilen cenazeler, peşmergeler tarafından alınarak Kuzey Irak'taki Diyana kasabasına götürüldü. Diyana'da yaşayan bu kişilerin sınır ticareti yaptıkları belirtildi. İran uyruklu iki kişi ile Fahri Çelikbaş'ın da sınır ticareti yaptıkları ve yörede tanındıkları, bu nedenle üçünün cenazesinin hastaneye kaldırıldığını bildiren yerel kaynaklar, olaydan sonra 2 bin koyuna da askerlerce el konularak Şemdinli Jandarma Komutanlığı'na getirildiğini bildirdiler. Söz konusu kişilerin, öldürülmeden önce ellerinin arkadan bağlandığı, daha sonra da kurşuna dizildikleri öne sürüldü. Öldürüldükten sonra da yan yana dizilen cesetlerin ateşe verildiği ve cesetlerin büyük ölçüde yandığı kaydedildi. DEM Ajans'ın haberinde de, söz konusu kişilerin bir süre önce sınırı geçerken askerler tarafından pusuya düşürülerek öldürüldükleri belirtildi. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nden yapılan açıklamada ise Şemdinli ilçesi Günyazı köyü Tekeli mezarısı ile Balıklı mezarısı arasındaki sınır şeridinde devriye gezen askerlerin vurularak öldürülmüş üç kişinin cesedini bulduğu belirtildi. Kuzey Iraklı 11 kişiden ise söz edilmedi.

Tunceli'nin Mazgirt ilçesi yakınlarındaki Uzunçayır Barajı'na 7 Haziran günü TİKKO militanları tarafından saldırı düzenlendi. Saldırıda Cahit Işıkoğlu ve Hüseyin Düzenli adlı astsubaylar, Kazım Demir, Sami Kıbrıs ve Fahrettin Sarı adlı erler ile Cahit Işıkoğlu'nun babası Alaattin Işıkoğlu ve Ali Eren adlı işçi öldü, 5 güvenlik görevlisi ve 4 işçi yaralandı. Saldırıda yaralanan Yunus Yıldırım ve Caner Özgülüm adlı erler de daha sonra tedavi gördükleri hastanede öldü. Daha sonra baraj inşaatında çalışan 10 işçi tutuklandı, çevre köylere baskınlar yapıldı. Baskınlar sırasında, Lazvan köyünde askerler tarafından gözaltına alınan Keko Polat, Tunceli Jandarma Komutanlığı'nda gördüğü işkence nedeniyle Elazığ Devlet Hastane'ne kaldırıldı. "Saldırıyı haber vermediği iddiasıyla gözaltına alındığımı" belirten Keko Polat, gözaltında kaldığı bir gün boyunca dövüldüğünü söyledi.

Van'ın Gürpınar ilçesinin Yalınca yaylasına 17 Haziran günü baskın yapan PKK militanları 12 çoban ile 2 bin kadar koyunu kaçırdı. PKK militanlarının elinden kurtulup yaylaya döndüğü belirtilen bir çobanın olayı güvenlik görevlilerine anlatması üzerine 18 Haziran günü operasyon düzenledi. Operasyonda, İran sınırı yakınlarındaki Akdoğu köyü ile Duav, Tüzek ve Atabinen bölgelerinde çatışmalar çıktı. Gün boyu süren çatışmalarda 28 PKK militanının öldüğü, 1 astsubay ile 4 köy korucusunun yaralandığı ileri sürüldü. Çatışmada PKK militanlarının elindeki 11 çobandan 4'ü serbest bırakıldı. Bu arada harekate katılan bir grup köy korucusuna bir helikopterden ateş açılması sonucunda Yalınca köyü korucularından 6'sı yaralandı. Yaralılar arasında bulunan Naif Gül, Rahmi Gül ve Kerim Gül adlı köy korucuları, 24 Haziran günü kendilerine bilerek ateş edildiğini belirterek silahlarını teslim etmek istediler. Ancak yetkililer, silahları almadılar.

Hakkari'nin Yüksekova ilçesi Esendere kasabası yakınlarında (Türkiye-İran sınırı) askerlerle PDK (İran) peşmergeleri arasında 21 Haziran günü çatışma çıktı. Resmi açıklamada, sınırı geçen 18 PKK militanının öldürüldüğü, ancak bölgenin dağlık olması nedeniyle 6 cesedin bulunduğu öne sürüldü. Bölgede PDK peşmergelerinin barındığını belirten yerel kaynaklar, askerlerle peşmergeler arasında çıkan çatışmada 2 asker ile 6 peşmergenin öldüğünü, bir peşmergenin yaralı yakalandığını söylediler. Aynı kaynaklar ölen ve yaralı yakalanan peşmergelerin Esendere'ye getirilen gazetecilere PKK militanı olarak gösterildiğini kaydettiler.

Erzincan'ın Kemah ilçesinde Askerlik Şubesi'ne 5 Temmuz gecesi PKK militanları tarafından düzenlenen saldırıda İsmail Aka ve Ufuk Ginize adlı askerler öldü. Daha sonra bölgede düzenlenen hareket sırasında Kemaliye ilçesi yakınlarındaki Kartutan bölgesinde 7 Temmuz günü çıkan çatışmada üç PKK militanı öldü.

Diyarbakır'ın Hazro ilçesi Koçbaba köyü yakınlarında 10 Temmuz günü askeri bir aracın mayına çarpması sonucunda Mehmet Öztürk, Erol Marangoz, Mehmet Gök, Sedat Karaer, Bayram Yüksek ve İsmail Kartal adlı askerler öldü, 7 asker yaralandı. Aynı gün Şırnak'ın Uludere ilçesine bağlı Balıca köyü yakınlarında çıkan çatışmada Tahir Alp ve Hazım Uslu adlı köy korucuları öldü, Nazım Bayar ve Ahmet Uslu adlı köy korucuları da yaralandı. Yine Uludere bölgesinde köy korucularına ait bir mevziye PKK militanları tarafından düzenlenen saldırıda 3 PKK militanı öldü.

Hakkari'nin Çukurca ilçesi Çayırılı köyü yakınlarında 26 Temmuz gecesi çıkan çatışmada 16 asker öldü, 21 er yaralandı. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından yapılan açıklamaya göre, ölenlerin adları şöyle: Asteğmen Necmettin Bayraktar (Kayseri), Astsubay Hüseyin Selviş (İzmir) ve erler Hasan Dok (Gaziantep), Hüseyin Kılıç (Maraş), Mehmet Abacı (Maraş), Hacı Sait Sönmez (Kayseri), Mesut Üstün (Samsun), Tuncay Yapıcı (Konya), Şenay Akdağ (Eskişehir), Ali Kazankaya (Eskişehir), Bülent Aysar (İzmir), İrfan Algül (Bandırma), Eyüp Beyazıt (İstanbul), Ersin Pekçetin (İstanbul), İhsan Yalçın (İstanbul) ve Kemal Işık (İstanbul). PKK tarafından yapılan açıklamada ise çatışmanın Seyyar Jandarma Taburu'na düzenlenen saldırı sırasında yaşandığı ve 39 askerin öldüğü, 36 askerin yaralandığı belirtildi. Açıklamada öldürüldüğü belirtilen askerlerden bazılarının kimliklerine yer verildi. PKK açıklamasında yer alan asker kimlikleri ile Olağanüstü Hal Bölge Valiliği açıklamasında yer alan 16 askerin kimliklerinin farklı olması dikkat çekti. PKK'nin açıkladığı listede yer alan ölen askerlerin adları şöyle: Astsubay Mustafa Kül (Çankırı), Astsubay Osman Çakar (Bolu), erler Sabri Astekin (Tokat), Coşkun Çelik (Tokat), Tekin Özdemir (Kayseri), Mehmet Yeni-yürek (Manisa), Niyazi Atakan (Ankara), Serkan Uzunhasan (Zonguldak), Nurettin Gençay (Tokat), Kerim Acar (Germencik/Aydın), Sinan Yavaş (Soma/Manisa), Adem Şenyurt (Pazarcık), Mustafa Buruk (Yozgat), Osman Vural (Giresun), Mehmet Uçal (Yozgat), Yusuf Emre Aydın (İstanbul), Bekir Karabulut (Çorum) ve Sadık Kaplan (Edirne).

1 Ağustos günü Hakkari'nin Şemdinli ilçesi Ormancık köyü yakınlarında çatışma çıktı. Çatışmada, Astsubay Cemal Türedi ile erler Erdal Sarıkaya, Vehbi Demir, Cihan Kara, Mehmet Kaya, Erdal Yelbeka öldü. Aynı gün Bingöl'ün Karlıova ilçesine bağlı Şaro köyü Dona mezarısında yaralı bir PKK militanını askerlere teslim ettiği öne sürülen İsmet Aydemir adlı köylü PKK militanları tarafından öldürüldü.

Hakkari'nin Çukurca ilçesi Çıgılı köyü yakınlarında 13 Ağustos günü çıkan çatışmada 1 PKK militanı, birinin adı Yavuz Fakili olan iki astsubay, birinin adı Zeki Aktan olan dört er ve 1 köy korucusu öldü. Aynı gün Maraş'ın Göksun ilçesine bağlı Küçükçamurlu köyü Hamamgözü mezarısında PKK militanları ile köy korucuları arasında çıkan çatışmada birinin adı Zahir Çetinkaya olan 2 PKK militanı ile Esmâ Kenger (55) adlı kadın öldü, Kemal Alpman adlı köy korucusu yaralandı. Zahir Çetinkaya, 16 Ağustos günü Mersin'de toprağa verildi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 98'de)

Hakkari'nin Çukurca ilçesine bağlı Şiverezan köyü yakınlarındaki askeri tabura, 16 Ağustos günü PKK militanları tarafından baskın düzenlendi. Saldırıda biri köy korucusu 6 güvenlik görevlisi öldü. 17 Ağustos günü Şiverezan ve Tale köylerinin arasında hareket yapan askerlere düzenlenen saldırıda Atilla Nizam adlı teğmen öldü, 28 asker yaralandı.

19 Ağustos günü Van'ın Başkale ilçesine PKK militanları tarafından saldırı düzenlendi. Saldırıda hükümet konağı ve Ziraat Bankası binası isabet aldı. Şehrin doğu kesiminde de üç ayrı noktadan askeri birliklere taciz ateşi açıldı. Baskının ardından Van Tugay Komutanlığı'ndan sevkedilen askeri birlikler, ilçe yakınlarında hareket başlattı.

22 Ağustos gecesi Van'ın Gürpınar ilçesine bağlı Çatakdişi köyüne baskın düzenleyen PKK militanlarıyla güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışmada, Murat Yaşılak adlı astsubay, bir er ve Yakup Erdoğan adlı köy korucusu öldü. Van'ın Saray ilçesine bağlı Keklikdüzü köyü yakınlarında da PKK militanları tarafından kaçırılan 4 çobandan Taha Demir (18), kaçmak isterken PKK militanları tarafından öldürüldü. Mehmet Güngör, Hüsnü Menaf ve Rıza Güngör adlı çobanlar daha sonra serbest bırakıldı. Van'ın Saray ilçesine bağlı Yamanyurt Jandarma Karakolu'na 21 Ağustos günü saat 22.00 sıralarında PKK militanlarının saldırması üzerine çıkan çatışmada bir PKK militanı öldü.

24 Ağustos gecesi Bingöl'ün Genç ilçesine bağlı Servi bucağının Doludere köyünde çıkan çatışmada Astsubay Fikret Tunç ile Yusuf Kaya, Adem Uzundal, Muzaffer Arslan adlı erler ve 2 PKK militanı öldü. Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Kayalıpınar ve Kutlubey köyleri arasındaki yolda nöbet tutan Naif Acar ile Bedran Gültekin adlı köy korucuları aynı gece çıkan çatışmada öldüler.

30 Ağustos günü Van'ın Başkale ilçesi Güzeldere bölgesinde yol kontrolü yapan askerlere PKK militanları tarafından saldırı düzenlendi. Çatışmada Yılmaz Alter ve Renaz Alt adlı köy korucuları PKK militanları tarafından esir alındı, 3 köy korucusu da kayboldu.

Mardin'in Nusaybin ilçesi yakınlarında 1 Eylül günü Suriye'den Türkiye'ye geçmek isteyen bir grup ile askerler arasında çıkan çatışmada kaçakçı oldukları belirtilen Mehmet Kodaman ve Mesut Veysi adlı kişiler öldü.

Van'ın Çaldıran ilçesi yakınlarındaki Kapı Sınır Karakolu'na 1 Eylül günü PKK militanlarının düzenlediği saldırıda Tamer Aydın adlı teğmen ile İsmail Okur, Bayram Ortaç, Ahmet Şık, Önder Yıldırım, Durmuş Ali Teke, Mustafa Usanmaz, Zeki Teper ve Güray Ceylan adlı erler öldü. 2 Eylül günü de karakola gitmek isteyen bir askeri aracın mayına çarpması sonucu 4 asker öldü, 3 asker yaralandı. Daha sonra çıkan çatışmalarda 5 PKK militanı öldürüldü.

5 Eylül günü Hakkari'nin Şemdinli ilçesi yakınlarındaki Umut Dağı'ndaki askeri birliğe düzenlenen saldırıda, Abdürrahim Komut ve Mehmet Demircan adlı askerler öldü. Bu olaya ilişkin gazetelerde yayımlanan haberler Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından yalanlandı. Ancak Anadolu Ajansı, ölen askerlerin cenaze törenlerine ilişkin haberleri 6 Eylül günü abonelerine ilettiler.

1995 yılında askerler tarafından boşaltılan Şırnak'ın Cudi dağı eteklerindeki Boyunyaka, Anılmış ve Üçkiraz köylerinin bulunduğu bölgede 9 Eylül günü çatışma çıktı. Çatışmada, helikopterlerin bölgeyi bombalaması sonucu Balveren ve Geçitboyu köylerinden 6 köy korucusu öldü. Çatışmada 4 asker de yaralandı. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nden yapılan açıklamada ise, 19 PKK militanı, bir asker ve bir köy korucusunun öldüğü belirtildi.

11 Eylül günü Van'ın Özalp ilçesine bağlı Damlacık köyündeki Aksipi sınır karakoluna PKK militanları tarafından düzenlenen baskında Mevlüt Yıldız, İrfan Karabıçak, Mehmet Karaca, Mehmet Kefeli, Zeki Akdemir ve Ali Kandemir adlı erler ile 13 PKK militanı öldü. Aynı günün akşamı Diyarbakır'ın Dicle ilçesi çıkışında bulunan Mehmet Yalçın'a ait benzin istasyonunu ateşe veren PKK militanları, Mehmet Yalçın'ın oğlu Sıddık Yalçın ile

Kocaalan (Deryan) köyü nüfusuna kayıtlı 3 kişiyi yanlarında göttürdüler. Çatışma sırasında Hacire Atalay adlı kadın da öldü.

14 Eylül günü Van'ın Gürpınar ilçesi Erebi Dağı'nda hareket başlatıldı. Harekatta Oğuldama köyü yakınlarında çatışma çıktı. Çatışmada isabet alan bir panzerde 3 asker öldü. DEM Ajans'ın PKK kaynaklarına dayanarak verdiği haberde, çatışmada 2 PKK militanının öldüğü bildirilirken. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nden yapılan açıklamada ise, harekatta 36 PKK militanının öldürüldüğü ileri sürüldü.

21 Eylül gecesi Elazığ'ın Alacakaya ilçesi yakınlarındaki bir maden ocağına PKK militanlarının düzenlediği saldırıda Suat Çetin, Yılmaz Gül, Davut Eş, Mansur Sönmez adlı özel güvenlik görevlileri ile ocak işletmecisinin oğlu Eyüp Çelik öldü. Çatışmada özel güvenlik görevlisi Ramazan Esen ile Nihat Yıldırım, Cemal Altaş, Menderes Dönmez ve Neşet Arıdurdu adlı askerler yaralandı. Aynı gün Bitlis'in Tatvan ilçesi yakınlarında PKK militanları, durdurdukları bir minibüste bulunan Ekrem Akkuş ve Nurettin Akkuş adlı kişileri öldürdüler. Tunceli'nin Hozat ve Çemişkezek ilçeleri yakınlarında 4 TIKKO ve 2 PKK militanı öldü.

Hakkari'nin Bestler bölgesinde 26 Eylül günü başlatılan hareket sırasında çıkan çatışmada 2 PKK militanı öldü, 3 PKK militanı da yaralandı. Aynı bölgedeki Nehre vadisinde de bomba atılan bir mağarada iki PKK militanı öldü. PKK kaynakları ise, çatışmalarda çok sayıda askerin öldüğünü, 3 PKK militanının yaralandığını; Nehre vadisindeki çatışmada, yaralı 3 PKK militanının bulunduğu mağaraya askerler tarafından bomba atıldığını ve 2 PKK militanının öldüğünü belirttiler. Aynı gün Bestler bölgesindeki Kırıyan Taburu yakınlarında bir askeri araç mayına çarptı, 7 er öldü, 5 er yaralandı. Harekatta 27 Eylül günü de Şemdinli'ye bağlı Besüsin köyü yakınlarında çıkan çatışmada 7 asker öldü, 12 asker yaralandı. Çatışmada 2 PKK militanının da yaralandığı açıklandı.

30 Eylül günü Diyarbakır'ın Dicle ilçesi yakınlarındaki Kralkızı Barajı şantiyesini basan PKK militanları, Yasin Çakmak, Eyüp Şen ve Hasan Can adlı güvenlik görevlilerini öldürdü, 2 görevliyi kaçırdı. Aynı gün Diyarbakır'ın Lice ilçesi yakınlarında bir taş ocağını basan PKK militanları iki kamyonu yaktılar ve 3 görevliyi kaçırdılar. DEM Ajans'ın, Kralkızı Barajı ve Elazığ'ın Maden ilçesindeki olaylara ilişkin haberinde, eylemlerin Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde 10 tutuklunun dövülerek öldürülmesine misilleme olarak yapıldığı belirtildi.

30 Eylül gecesi Elazığ'ın Maden ilçesinde, Elazığ-Diyarbakır karayolu üzerindeki Kortik (Bahçelievler) mahallesinde bir kahvehanenin önünde duran polis arabasına silahlı saldırı düzenlendi. Saldırıda Fethi Gül ve Ahmet Akbulut (daha sonra hastanede) adlı kişiler öldü; Fatih Murat Sunay, Sefer Akbulut, Nezir Tanır, Mustafa Yılmaz, Erhan Çiçek, Halis Çetin adlı polisler ile 12 kişi yaralandı.

2 Ekim günü PKK militanları, Hakkari'nin Çukurca ilçesine bağlı Aşut köyünde 8 köy korucusunu kaçırdı ve köy yakınlarındaki Deştan bölgesinde bulunan askeri birliğe saldırı düzenledi. Bu olayın ardından, 3 Ekim günü güvenlik görevlileri Deştan ve Ertoş bölgesinde hareket başlattı. 4 Ekim günü bölgede bir askeri konvoya PKK militanları tarafından pusu kuruldu. Çatışmada, Salim Akgül, Mehmet Aksam, Rüstem Koç, Adem Tarı, Hamza Kocatay, Gökhan Kömürcü ve Halil Gülçin adlı 7 asker öldü, 11 asker yaralandı.

Sivas'ın Divriği ilçesinde 5 Ekim günü güvenlik görevlilerine PKK militanları tarafından açılan ateş sonucu ikisinin adı Mehmet Özcan ve Erkan Demir olan 4 er öldü, 17 er yaralandı. Olaydan sonra bölgede askeri hareket başlatıldı. Harekat sırasında teslim olan Cengiz Husumet adlı PKK militanı, 11 Ekim günü PKK militanlarına ait bir sığınağı gösterdi ve

İsmail Demir adlı PKK militanı yakalandı. Askerlerin daha sonra İsmail Demir ve Cengiz Husumet'i öldürdüğü iddia edildi. Sivas Valiliği'nden 13 Ekim günü yapılan açıklamada, teslim olan Cengiz Husumet'in Divriği ilçesi yakınlarında güvenlik görevlilerine sığınakları gösterirken çatışma çıkmasından yararlanarak kaçmaya çalıştığı sırada sığınaktan ateş açan İsmail Demir adlı PKK militanı ile birlikte öldürüldüğü belirtildi. Resmi açıklamada, harekatta 43 PKK militanının öldürüldüğü ileri sürüldü. Mazlum Der Genel Başkanı Yılmaz Ensaroğlu, 8 Ekim günü yaptığı açıklamada, öldürülen 30'un üzerinde PKK militanından bazılarının cesetlerinin parçalanmış olduğunu, bu cesetlerin Sivas'ta teşhir edildiğini, halkın anonlarla cesetleri izlemeye çağırıldığını ifade etti. PKK militanlarına ait olduğu belirlenen 18 ceset, 8 Ekim günü Sivas Jandarma Alay Komutanlığı'na getirildi. Yaklaşık 5 saat teşhir edilen cesetler daha sonra şehir mezarlığı yanındaki "terör mezarlığı" olarak adlandırılan yere gömüldü. Yerel kaynaklar, "18 ceset vardı. Bahçede herkesin görebileceği açık bir yere bırakmışlardı. Cesetlerden dördünün yüz ve vücutları bezlerle kapatılmıştı" dediler.

Hakkari'nin Şemdinli ilçesi Gerdi bölgesinde Eylül ayının sonlarında başlatılan hareket Ekim ayı ortalarına kadar sürdü. 8 Ekim günü sabah saatlerinden itibaren Kuzey Irak sınırı üzerinde bulunan Adilbeg bölgesi ve Kuzey Irak'a bağlı Hopê köyü yakınlarını kapsayacak şekilde genişletildi. Harekate katılan askeri birlikler ile PKK militanları arasında sınır üzerindeki Adilbeg bölgesi, Hopê köyü ve Şemdinli'ye bağlı Ortaklar köyü yakınlarında çatışmalar yaşandı. 7 ve 8 Ekim günleri Çukurca'nın Ertoş ve Şifezan bölgelerinde de şiddetli çatışmalar yaşandı. Şifezan bölgesindeki Hakan tepesinde konuşlanan askeri birliğe 7 Ekim gecesi PKK militanları tarafından düzenlenen saldırıda bir subay ve birinin adının Bekir Göz olduğu öğrenilen 3 asker öldü. Ertoş (Uzundere) beldesi yakınlarında 7 Ekim günü başlayan çatışmalar yer yer devam etti. PKK'ye yakın kaynaklar çatışmalarda, Astsubay Erkan Kaplan ve Astsubay Fahri Pınar ile İshak Öztürk ve Turgay Karakaş adlı erlerle 8 PKK militanının öldüğünü, 12'sinin de yaralandığını duyurdular.

10 Ekim günü Van'ın Gürpınar ilçesi Kırkgeçit köyü yakınlarında çatışma çıktı. 11 Ekim günü sabah saatlerine kadar devam eden çatışmada, kayıplar konusunda bilgi verilmedi. Yetkililer, 14 PKK militanının öldürüldüğünü öne sürdüler.

17 Ekim gecesi Van'da bir özel tim görevlisi askerler tarafından öldürüldü. Van İstasyon mahallesinde aynı yerde nöbet tutan özel tim görevlileri ile askerler arasında, nöbet yerine alkollü gelen özel tim görevlilerine askerlerin karşı çıkması üzerine çatışma çıktığı belirtildi. Çatışmada bir özel tim görevlisi öldü, iki asker de yaralandı. Özel tim görevlisi, 18 Ekim günü Van'da toprağa verildi.

19 Ekim günü Hakkari'nin Yüksekova ilçesi yakınlarında İran-Türkiye sınırı üzerinde (Kendalok bölgesi) el ve ayakları bağlandıktan sonra kurşuna dizilerek öldürülmüş 30 kişinin cesedi bulundu. Kaçakçı oldukları tahmin edilen 30 kişiden 4'ünün Irak, 26'sının da İran Kürtlerinden olduğu belirtildi. Bu kişilerin Kuzey Irak'taki çatışmalardan kaçan Celal Talabani liderliğindeki Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin (KYB) üyeleri olduğu öğrenildi. Cesetler 20 Ekim günü Yüksekova'da İranlı yetkililere teslim edildi. Öldürülenlerden bazılarının adları şöyle: Raket Osman, Serbest Osman Saleh, Hanzar Mustafa Omar, Berzan Ekrem, Azrin Ekrem, Hemrik Abdullah Omer, Mahmut Ahmet, Dutkar Ali, Kasat Zorat, Tewfik Talir, Namuk Bahtiyar, Newroz Ali, Mustafa Kurekan, Kek Emin Hewliri, Mecit Hacibek Gerneyan, Azat Feryad ile soyadı öğrenilemeyen Azad, Mustafa, Tahir ve Emin.

Olayın ortaya çıkmasından sonra Yüksekova Alay Komutanı Albay Ersan Alhanlı, olayla ilgili görüşmelerde bulunmak üzere İran'a gitti. Bölgedeki kaynaklar, katliamın İran ve

Türkiye arasında örtbas edilmek istendiğini, bölgede daha önce de çok sayıda kişinin bu şekilde öldürüldüğünü ve taraflar arasındaki görüşmelerle basına sızdırılmadan üstünün örtüldüğünü kaydettiler. Öte yandan İran Dışişleri Bakanı Ali Ekber Velayeti, gazetecilerin konu ile ilgili sorusunu yanıtlarken "30 Irak Kürdünün Türk güvenlik görevlileri tarafından öldürüldüğünü biz de basından öğrendik. Fakat elimizde detaylı bilgi yok" dedi.

Öldürülenlerin yakınları, geçmişte de benzeri katliamlar yaşandığını belirterek Türkiye'yi Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na şikayet edeceklerini söylediler. Bu arada katliamdan yaralı kurtulan Sofi Tahir ile Feryat Muhammed İran'da tedavi gördü. Yakınları, Sofi Tahir ve Feryat Muhammed'in İran tarafından koruma altına alındığını ve görüşmelerine izin verilmediğini belirttiler. Olay, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından da soruşturuldu. İran'da Sofi Tahir ve Feryat Muhammed'in ifadelerine başvuran Yüksek Komiserlik yetkilileri, Türkiye ve İran'dan bilgi istedi. Cenevre'deki Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Merkezi'nde bir açıklama yapan BM sözcüsü Maki Shinohare, her iki ülkenin de olayı inceleyip rapor vermeyi kabul ettiğini söyledi. Sözcü Shinohare, BM'nin bir alt kuruluşu olarak, iki kişinin anlattıklarının doğru olup olmadığına karar veremediklerini, ancak olayı kınadıklarını ifade etti.

20 Ekim günü Şemdinli ilçesi Derecik Beldesi Gelişen köyüne bağlı Aralık mezrasına saldıran PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çatışma çıktı. Çatışmada, 7 PKK militanı ile köy korucusu Salih Uzun öldü.

Diyarbakır'ın Çiyayê Askarê bölgesinde hareket düzenleyen askeri birlikler, 28 Ekim günü PKK militanlarının saldırısına uğradı. 29 Ekim'e kadar süren çatışmada 2 özel tim görevlisi, 4 subay ve 10 asker öldü, 10 asker yaralandı. PKK kaynakları, çatışmada Yılmaz kod adlı PKK komutanının öldüğünü bildirdiler. Ölen askerlerin adları şöyle: Astsubaylar: Osman Yaman, Mahmut Açıl, erler Mithat Elmas, Bülent Ulutaş, Levent Kuşdal, Ufuk Çınar, Abdülmuttalip Meşe, Fikret Gündüz, Sait Söyler, Ahmet Doğan, Ahmet Aydoğdu, Metin Gülbandırlar, Kamber Şanlı, Besim Kazar ve Ahmet Demir. Çatışmada, Yüzbaşı Yusuf Altunbulak, astsubaylar Ethem Şengül, Hüseyin Keysam, Suat Var, Mustafa Özkan, İbrahim Dilek ile Yusuf Gürle, İsmail Ümityılmaz, Şeref Doğan, Hasan Gümüş ve Kemal Kurt adlı erler yaralandı.

4 Kasım günü Elazığ'ın Karakoçan ilçesinde odun toplamak için araziye çıkan Çal Karakolu'nda görevli 7 asker ile 3 köylünün bulunduğu araç, PKK militanlarının saldırısına uğradı. Olayda 3 köylü yaralanırken, Engin Akyel adlı er öldü. Aynı gün Hakkari'nin Çukurca ilçesi Ertoş bölgesinde çıkan çatışmada 2 asker öldü, 4 asker yaralandı. Hakkari'nin Şemdinli ilçesine bağlı Gerdi bölgesi Rubaruk köyü yakınlarında da, 4 Kasım günü seyyar jandarma taburuna düzenlenen saldırıda 3 asker öldü, 9 asker yaralandı.

8 Kasım günü Hakkari'nin Çukurca ilçesine bağlı Çıgılı köyünden Köprülü köyüne giden Abdullah Yiğit'in kullandığı minibüse, Ormanlı köyü yakınlarındaki Kanireş bölgesinde PKK militanları tarafından pusu kuruldu. Saldırıda, 13'ü korucu 18 kişi öldü, 10 kişi yaralandı. Ölenenlerin adları şöyle: Köy korucuları; Musa Ediş, aynı adlı Musa Ediş, Halit Ediş, Tahir Ediş, Halil Demirel, Emin Demirel, Hacı Ölmez, Mahus Ölmez, Haşim Ecer, Agit Ölmez, Ali Duman, Hayrettin Erol, Musa Ölmez (9 Kasım günü hastanede öldü), köylüler; Abubekir Ecer (2), Reşit Duman, Hayrettin Duman (3), Belkıs Ecer (65), Mehmet Güler.

Diyarbakır'ın Kulp ilçesine bağlı Kayhan köyü yakınlarında 29 Kasım günü çıkan çatışmada iki ateş arasında kalan Kalo Korkut, Faruk Korkut (12) ve Fulya Bozkurt (8) öldü, Enis Korkut (10) ve Muharrem Koçağa (14) yaralandı.

Iğdır'ın Aralık ilçesinin İran sınırında 30 Kasım günü mayına basan Soner Aşan ve Kalender Yıldırım adlı askerler öldü. Hakkari'nin Çukurca ilçesi yakınlarındaki Şorti köprüsünde nöbet tutan Nurettin Ertunç adlı köy korucusu, içine bomba yerleştirildiği belirlenen bir radyoyu açınca meydana gelen patlamada yaralandı. Diyarbakır'ın Kulp ilçesi yakınlarındaki Panak karakoluna yiyecek götürülen araçları koruyan köy korucularından Bedri Gültekin (45) araziye düşen mayının patlaması sonucunda öldü, üç köy korucusu da yaralandı. Gültekin'in yeğeni köy korucusu Bayram Bozkurt ile adı belirlenemeyen ağabeyinin cenaze töreni sırasında cami önünde bekleyenlerin üzerine ateş açması üzerine Bayram Çiçek adlı kişi öldü, birinin adı Çiçek Aktaş (8) olan 2'si çocuk 4 kişi yaralandı.

Tunceli'nin Hıran bölgesinde 10 Aralık günü TİKKO militanları ile güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışmada 2, Uzunçayır bölgesinde ise 1 TİKKO militanı öldü. Ölen militanlardan birinin Celal Ağgül olduğu öğrenildi.

24 Aralık günü Şırnak'a bağlı Balveren beldesi Belediye Başkanı Sait Sidar'ın, arabasında Şırnak Tugay Komutanlığı'nı ziyareti sırasında bomba patladı. Patlamada, Halil Tunç adlı astsubay öldü. Sidar'ın akrabası ve korumaları olan İdris Sidar ve Salih Sidar yaralandı. Patlamaya, arabada bekleyen astsubay ile köy korucularından birinin bombayı kurcalamasının neden olduğu öne sürüldü.

d)- Kuzey Irak'taki gelişmeler

1996 yılında gerek Türkiye sınırları içindeki, gerek Türkiye sınırları dışındaki PKK kamp ve mevzilerine karşı çok sayıda kara ve hava harekatı düzenlendi. Harekatlar sırasında bazen sivil yerleşim merkezleri zarar gördü, ölenler oldu. Harekatlar ülke ekonomisine ağır yük getirdi. Kuzey Irak'a yönelik harekatların Türkiye'ye maliyetinin, 1990 yılından 1996 yılı Haziran ayına kadar geçen sürede 680 milyon ABD dolarına (yaklaşık 55 trilyon Türk Lirası) ulaştığı ortaya çıktı. Bu konuda Dışişleri Bakanlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından hazırlanan bir rapora göre Türk Silahlı Kuvvetleri, 1992 yılındaki ilk büyük sınır ötesi operasyon için 100 milyon, 1995 yılındaki ikinci büyük sınır ötesi operasyon için de 200 milyon dolar harcadı. Raporda, "Körfez krizinin ardından beliren Kuzey Irak'taki otorite boşluğu, terörist unsurların bölgede faaliyette bulunmalarına uygun atmosfer yaratmıştır. Bu durum Türk ordusunu tüm sınır boyunca önlemler almaya zorlamış ve sınır güvenliği için 330 milyon dolarlık ek harcama zorunluluğu belirlemiştir. Ayrıca, Türkiye 1992 ve 1995 yıllarında bölgeye iki askeri operasyon düzenlemek zorunda kalmıştır. 1996 yılında PKK varlığına karşı Irak sınırında düzenlemelere gidilmesi gündeme gelmiştir. Milyonlarca dolara mal olduğu bilinen askeri harcamaların tam miktarını belirlemek zordur" denildi.

1996 yılının ilk sınır ötesi operasyonu 15 Mart günü başladı. Newroz kutlamaları nedeniyle Iğdır'da bulunan Başbakan Mesut Yılmaz, "PKK'nin bahar hazırlığını" engellemek için yapılan operasyonun, Irak sınırından 10 kilometre derinlikteki alanı kapsadığını bölgeye sevk edilen özel birliklerin de, jetlerin bombaladığı PKK'ya ait lojistik depo ve üslere el koyduğunu söyledi.

Türkiye, 5 Mayıs günü de Kuzey Irak'ta kara ve hava harekatı başlattı. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nden yapılan açıklamada, Şemdinli'nin Dericek bölgesinden başlatılan harekatta Kanimasi ve Hakurk bölgelerinin havadan bombalandığı, 40 bin askerin katıldığı harekatta Kuzey Irak sınırının 2 kilometre içine girildiği bildirildi. Açıklamada, harekatın ilk gününde mayına basan bir asker ile 13 PKK militanının öldüğü ileri sürüldü. PKK tarafından yapılan açıklamada ise, harekat sırasında sivil yerleşim merkezlerinin havadan bombalandığı,

çatışmalarda 18 askerin öldüğü savunuldu. Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) yetkilileri de, hava harekatı sırasında sivil yerleşim merkezlerinin bombalandığını savundular.

KDP Ankara Temsilcisi Safeen Dizayee, Kuzey Irak'ın sınır köylerinin bombalandığını doğruladı. Dizayee, 7 Mayıs günü yaptığı açıklamada, topçu birliklerinin Irak-Türkiye sınırındaki Terwanish köyüne 60'dan fazla top mermisi attığını bildirdi. "Süleyman Ömer adlı sivilin yaralandığı saldırı nedeniyle 150 aile Kanimasi bölgesine göç etmek zorunda kaldı" diyen Safeen Dizayee, evlerin ve caminin tahrip edildiğini söyledi. Dizayee, son zamanlarda sıklaşan ve PKK'nin hedeflendiği iddia edilse bile, kendilerinin mağdur olduğu saldırılardan duydukları rahatsızlığı Türkiye'ye ilettiklerini bildirdi. Safeen Dizayee, Dışişleri Bakanlığı sözcüsünden "saldırıyla ilgili bilgisi olmadığı" yanıtı aldıklarını belirterek, "Terwanish köyü ya da çevre köylerin yakınlarında PKK kampı yoktur" dedi.

Harekata katılan 7 binin üzerinde asker Yüksekova'nın İran sınırındaki Esendere nahiyesi, Sarıyıldız, Güvenli, Yediveren, Onbaşlar ve Çopanpınar ile Kuzey Irak sınırı yakınlarındaki Dağlıca, Dibecik, Ünlüce, Dilekli ve İkiyaka köylerinin bulunduğu bölgelere yerleştirildi. Askerler 9 Mayıs gününden itibaren geri çekildi. Harekat, Irak hükümeti tarafından kınandı. Hava ve kara egemenliğinin ihlal edildiğini bildiren Irak, Türk askerlerinin Kuzey Irak'tan çekilmesini ve bu davranışın bir daha tekrarlanmamasını istedi. Irak, saldırıdan zarar gören Kuzey Irak'lı Kürtlerin tazminat hakkını saklı tuttuğunu vurguladı. Kürdistan Demokrat Partisi de, zararın karşılanmasını istedi. KDP Salahaddin Kenti Temsilciliği tarafından yapılan açıklamada, Türk ordusunun Bala ve Berwari bölgelerindeki Yekmal, Hisi ve Mikaji köylerine top ateşi açtığı bildirildi. Açıklamada, bombardıman sırasında köylerde maddi hasar meydana geldiği ve köylülerin Kanimasi bölgesine gitmeye zorlandığı belirtilerek, "22 Mayıs 1996 günü iki helikopter Umadiye'nin kuzey doğusundaki Rekan bölgesinde, Avamerk ve Jimji arasındaki alanı bombaladı. Bombalama sonucunda Mehdi Zubeyir Huremari, Maruf Esad, İsmail Şemdin Şazi adlı 3 kişi yaralanırken, bir traktör ve iki araç tahrip oldu" denildi. Açıklamada, Mayıs ayı içinde Berwari bölgesinin savaş uçakları tarafından defalarca bombalandığı ve yüzlerce insanın bölgeyi terk etmek zorunda kaldığı vurgulandı.

Hakkari'nin Çukurca ile Şırnak'ın Uludere ilçelerinin güneyinde yer alan Garé dağı 5 Haziran günü savaş uçaklarınca bombalandı. Behdinan bölgesinde, Dihok, Amediye ve Zaxo kentleri arasındaki dağın bombalanması sırasında, Garé dağı eteklerindeki Kafya köyü isabet aldı. Ağır hasarın meydana geldiği bombardıman sırasında Ömer İsmail (14) adlı çocuk öldü, çoğu çocuk 23 kişi yaralandı.

Türkiye, Kuzey Irak'ın Spinder ve Saphi bölgelerinde (Hakkari'nin Çukurca ilçesinin güneyi) 10 Haziran'da harekat başlattı. Türkiye, harekatta 56 PKK militanının öldüğünü ileri sürdü. Harekata 17-18 Haziran günleri kademeli olarak son verildi. Aynı günlerde Irak yönetimi, "Toprak bütünlüğü zedelendiği" için operasyonun durdurulmasını istedi. Irak Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü, Türk birliklerinin Kuzey Irak'ta 10 kilometre ilerlediklerini, savaş uçaklarının köy ve kasabaları bombalandığını belirterek "Türkiye, BM yasasına ve devletler hukukuna aykırı bu harekatı en kısa sürede durdurmalı" dendi.

Türkiye, kısa bir süre sonra Kuzey Irak'ın Butine, Spinder, Saphi, Edilbe ve Meros bölgelerinde bir harekat daha gerçekleştirdi. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, 23-27 Haziran günleri gerçekleştirilen harekatta 45 PKK militanının öldürüldüğünü, 7 güvenlik görevlisinin yaralandığını; PKK ise çok sayıda askerin öldüğünü açıkladı. İran resmi haber ajansı IRNA ise Türkiye-İran sınırındaki Urumiye kenti yakınlarındaki Zere köyü Rejan yaylasına iki Türk helikopterinden roket atıldığını, 3 kadın, 2 erkek ve 2 yaşındaki bir çocuğun öldüğünü, 15 kişinin

yaralandığını duyurdu. İran, 28 Haziran günü, Türkiye'nin Tahran Büyükelçisi'ni Dışişleri Bakanlığı'na çağırarak saldırıyı protesto etti. 27 Haziran günü Türkiye'nin Urumiye Başkonsolosluğu'nu taşa tutan bin kişilik bir grup, Türk bayrağını yaktı. Olaylar üzerine Genelkurmay Başkanlığı yetkilileri, yaylanın bombalandığı iddiasını yalanladılar ve İran'a yönelik bir operasyon düzenlenmediğini, sınırdan sızmaya çalışanlara ateş açıldığını söylediler.

Kuzey Irak'taki PKK mevzilerine 1 Temmuz günü hava harekatı yapıldı. Kürdistan Demokrat Partisi (KDP), hava saldırılarında sivillerin zarar gördüğünü ve operasyonların PKK'ye avantaj sağladığını savundu. KDP'den 3 Temmuz günü yapılan açıklamada, 1 Temmuz gecesi Türk sınırına 10 kilometre uzaklıkta bulunan Nezdur kentine helikopterle yapılan hava saldırısında 1 sivilin öldüğü, 6'sının yaralandığı ve bölgede büyük zarar meydana geldiği kaydedildi. Açıklamada, Nisan ayı başından itibaren Kuzey Irak'a hava saldırıları ve operasyonlar düzenlendiği belirtilerek bölgedeki insanların evlerini terk etmek zorunda kaldıkları vurgulandı. Açıklamada, "Yurtlarından ayrılmak zorunda kalmış insanların evlerine dönmeleri için başlatılan yeniden yapılanma ve rehabilitasyon programlarının yürütüldüğü bir zamanda yapılan bu gereksiz saldırılarda sivil yerleşimler de zarar görmüştür. Operasyonların bir an önce durdurulmasını istiyoruz" denildi.

PKK'nin Kuzey Irak'taki önemli merkezlerinden Bote Kampı 10 Temmuz günü savaş uçakları tarafından bombalandı. Genelkurmay Başkanlığı'ndan yapılan açıklamada, Bote Kampı'nda bulunan cephanelikler, eğitim kampları ve bir uçaksavar mevzisinin yok edildiği kaydedildi. Üst düzey bir yetkili, "Bote Kampı'nda bin civarında kişinin eğitim gördüğünü tespit ettik. Harekatla bunlardan 500'ünü öldürdüğümüzü tahmin ediyoruz." dedi. PKK kaynakları ise, bombardımandan sivil yerleşim merkezlerinin etkilendiğini ve 8'i ağır olmak üzere 11 köylünün yaralandığını savundular.

Savaş uçakları, Kuzey Irak'ta Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) denetimindeki bölgede yer alan PKK hedeflerini 19 Temmuz günü de bombaladı. Tahran Radyosu'nun, KYB radyosuna dayanarak verdiği haberde, savaş uçaklarının Süleymaniye'ye bağlı Burçhi kasabası yakınlarındaki dağlık arazide bulunan PKK hedeflerini bombalandığını, bazı evlerin isabet aldığını ve çok sayıda yaralı olduğunu duyurdu. Yerel kaynaklar saldırıda, Kuzey Irak'ın Ranya ve Diyana kasabaları arasındaki bölgenin bir saat ara ile iki kez bombalandığını; bölgedeki Paştılan, Mehbut, Xizna ve Banê köylerindeki evlerin isabet aldığını bildirdiler.

31 Ekim günü Kuzey Irak'ın Amediye kasabasının güneyinde, Kürdistan Demokrat Partisi denetimindeki Kafe, Gedarê, Gırêko köyleri ile Hasır bölgesi bombalandı. Bombardımanda Zübeyir Nezir (2), Nergis Qazi (8) ve Kurdistan Yusuf (10) adlı çocuklar öldü, çoğunluğu çocuk 12 kişi yaralandı.

4 Kasım günü Şırnak'ın Uludere ve Hakkari'nin Şemdinli ilçesi sınırından Kuzey Irak'a operasyon başlatıldı. Uludere'den giren askerler ile PKK militanları arasında Sınay ve Adilbeg bölgelerinde 4 ve 5 Kasım günleri çatışma çıktı. Aynı dönemde, Deşta Heyat bölgesinde de şiddetli çatışmalar yaşandı. DEM Ajans, çatışmada 1 PKK militanının ve çok sayıda askerin öldüğünü, 1 PKK militanının da yaralandığını duyurdu. KDP Sözcüsü, Kürt köylerin bombalandığını belirterek, harekatın durdurulmasını istedi ve köylere yönelik saldırıları protesto ettiklerini vurguladı. 6 Kasım günü Hezil Çayı yakınlarında çıkan başka bir çatışmada ise 2 asker öldü, 4 asker yaralandı. Harekat 8 Kasım günü sona erdi.

Zaho'ya 20 kilometre uzaklıktaki Oramar bölgesinde Şeladıza kasabası 15 Kasım günü Türk uçakları tarafından bombalandı. Olayda Keser Hasan Fettah Halid (5), Siyabend Fettah

Halid (3), Çimen Fettah Halid (8), Yunus Hasan Halid (4) ve Behice Hasan Halid öldü, Silar Hasan Halid (2) ise yaralandı. Ölen çocuklar KDP'ye ait televizyon kanalı tarafından görünltilendi. Çiyayi Spi bölgesindeki Bezi köyünün 18 Kasım günü Türk uçakları tarafından bombalanması sonucunda 6 ev hasar gördü, bir çocuk yaralandı.

KDP- KYB ilişkileri

Körfez Savaşı'ndan sonra Kuzey Irak (36. paralelin güneyi) sürekli çatışmalara sahne oldu. Özellikle Ağustos ayında Mesud Barzani liderliğindeki Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ve Celal Talabani liderliğindeki Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) güçleri arasında baş gösteren çatışmalar binlerce insanın göç etmesine, çok sayıda insanın ölmesine ve yaralanmasına neden oldu. ABD'nin bölgedeki egemenliğini pekiştirmek için giriştiği faaliyetler, resmi açıklamalardaki "barış amacı"na karşın çatışmaların sürmesinden başka sonuç vermedi. Çatışmalar, ABD'nin "girişim"lerine ve ateşkeslere karşın hemen hiç kesilmedi. PKK'nin bölgede artan ağırlığı, bu etkinlik savaşında KDP ve KYB'nin zaman zaman Türkiye'ye yavaşmaları sonucunu doğurdu. KDP-KYB çatışmalarının sonuçlandırılması için gerçekleştirilen toplantıların bir kısmı Ankara'da yapıldı.

Yeni Yüzyıl gazetesinin 29 Nisan 1996 tarihli sayısında yayımlanan "*PKK, Kuzey Irak'ta 3. Güç*" başlıklı Aslı Aydıntaşbaş imzalı yazıda, Kuzey Irak'taki çatışma ortamı ve ABD'nin bölgeye müdahalesi şöyle anlatıldı:

ABD'nin geçen hafta Kuzey Irak'ta başarısızlıkla sonuçlanan diplomasi atağı, bölgeyi 1970'lerin Lübnan'ına bir adım daha yaklaştırdı. Hem Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) lideri Celal Talabani ve Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) lideri Mesud Barzani arasında hem de Barzani ve PKK arasında ateşkesin devam ettiği bölge, bugünlerde sükunet içinde. Ama kimilerine göre, Kürt partilerin yanında, bir dizi istihbarat servisi, Hizbullah ve PKK'nin cirrit attığı Kuzey Irak fırtına öncesi sessizliği yaşıyor.

Küçük çocukların bile bildiği kural var: "Bir kişiden fazlasına güvenme." ABD, Türkiye, KYB, KDP, PKK ve Kuzey Irak insanların figüran olduğu Kafkavari oyunda da bu kural geçerli. Kuzey Irak halkı, 'Mam Celal' (Celal Amca) ve 'Kek Mesut' (Mesut Abi) arasındaki bitmeyen kavgadan yılmış, usanmış. O efsanevi "peşmerge", Irak hükümetiyle ilk savaşımaya başladıkları 1950'lerde kalmış. Şimdi iki partide de ellerinde 'keleş'lerle dolaşanlar işsiz güçsüz 15 yaşını üzeri çelimsiz erkekler. Birçoğu için ayda 20 dolar para alıp peşmerge olmak, parasızlık içinde kıvrılmaktan daha iyi.

PKK konusunda Talabani'nin tavrı net: Irak'tan askeri olarak çıkarmaya ve sınır güvenliğini sağlamaya hazır. Ama siyasi parti olarak varlığını engellemeye ne niyeti ne de gücü var KYB'nin. Talabani, durumu şöyle açıklıyor: "Türkiye bizden bir bardak su istiyor; bunu getireceğiz, ama nasıl getireceğimiz bize bağlı. Ben ister Sayın Öcalan'a rica ederim, ister ikna ederim, yalvarırım, ayaklarına kapanırım, baskı yaparım... bana bağlı. Ama sınır güvenliğini sağlayacağız." Peki sözünü tutmak pahasına PKK'yle savaşı da göze alıyor mu? Cevap: "Artık kardeş kanı dökülmesin."

Barzani cephesinde durum tam tersi. Bir süre önce PKK'yle ateşkes imzalamak zorunda kalan KDP, Türkiye'yle ilişkilerinde sarsıntılı bir dönem geçiriyor. Ankara, PKK'yle masaya oturduğu için Barzani'ye, Barzani de kendisine baskı yaptığı için Ankara'ya kızıyor. Barzani cephesine göre, Ankara, KDP'nin PKK'yle ateşkes imzalamasına yeterince anlayışla bakmıyor. Barzani'nin yardımcılarından Sami Abdurrahman bu görüşünü "Türkiye biz yok

olup gidene kadar PKK'yle savaşmamızı istiyor. Savaşmak piknik yapmaya benzemez. Oysa güzel memleketimiz piknik için yaratılmıştır" diye aktarıyor.

Görüşme sürerken, Irak Ulusal Kongresi lideri Ahmet Çelebi, ABD ve Türk heyetini tam anlamıyla zıvanadan çıkaran bir haber getiriyor: Barzani, Esad'la görüşmek için Şam'a gidecek. Barzani'nin Suriye'yle ani flörtü, anlaşma masasında "anlaşmama isteği" olarak tercüme ediliyor. Deutsch (ABD Dışişleri Bakanlığı Körfez İşleri Sorumlusu Robert Deutsch) ve Türkiye, rahatsızlıklarını dile getiriyor, Çelebi aracılığıyla Barzani'den gitmemesini istiyorlar. Fakat Barzani açısından durum farklı. Üst düzey bir kaynak, KDP liderinin "Amerikalılar'dan ümit kestiğini" ve önce Suriye, sonra da Saddam'la arasını düzeltmek istediğini belirtiyor. Bunda en önemli etken, Mayıs'ta New York'da sonuçlanması beklenen petrol görüşmeleri. Irak, sınırlı petrol satışına izin veren 986 sayılı BM kararını kabul ederse, Kerkük-Yumurtalık boru hattı devreye girecek ve ister istemez boru hatlarının topraklarından geçtiği Barzani ve Bağdat arasında bir yakınlaşma başlayacak. KDP'nin de isteği bu.

Boru hattı gibi cazip bir teklifvarken, ABD'ye uyup geleceği belirsiz bir plan için hiç yoktan sınır gelirlerinin yarısını Talabani'ye vermek anlamsız geliyor KDP'ye. Bu yüzden, Deutsch'u fazla önemseyip sık sık güvence istediler son görüşmelerde. Sonuçta ne sınır gelirleri paylaşılabilir, ne anlaşma imzalandı. Kimsenin yadsıyamadığı bir gerçek, bölgede PKK'nin önemli bir varlığı olduğu. Türkiye dostu sayılan KDP'yle ateşkes anlaşması imzalayan PKK, hem KDP kontrolündeki kuzeyde, hem de KYB'ye ait güneyde "üçüncü kuvvet".

Kürt partilerin hoşuna gitsin gitmesin, bölge hakkında PKK'ye yönelik bir ilgi var. Üstelik bu, PKK'nin faaliyetlerinin yasak olmadığı Kuzey Irak'ta sokakta bile gözle görülür, gizlenmeyen bir ilgi. Erbil'de girdiğimiz dükkanın sahibi gazeteci yeleklerimizi gerilla kıyafeti sanıp "Siz PKK'siniz değil mi?" diyor, gözleri parlayarak. PKK ve Apo'ya övgüler yağdırırken biz bir türlü inandırmıyoruz onu PKK'li olmadığımızı. Satın aldığımız kasetlerin ücretini zorla alıyor. PKK'nin askeri değil, siyasi olarak faaliyet gösterebildiği Erbil'de Talabani, Bedirxan ve diğer Kürt büyüklerinin fotoğrafları yanında Apo'nunkiler de satılıyor. Dileyen 10 Dinar'a Öcalan'ın poster ve kartpostallarını satın alabilir. Erbil'de MED TV'nin yayınları, KYB ve KDP'nin TV'lerinden daha fazla rating alıyor. Latin ve Arap alfabesiyle yayınlanan gazeteleri ise çok satmıyor.

Halk, Talabani ve Barzani'nin ilkesiz ve ruhsuz ordularının yanında PKK'yi daha organize ve güçlü gördükleri için hayranlık duyuyor. Kürtler, Türkiye'deki Kürtlerin durumunu Saddam dönemindeki kendi hallerine benzetiyor. Ama Kuzey Iraklılar'ın hayran olduğu bir başka yer de Türkiye. Türkiye, Batı'yı, bolluğu ve çağdaşlığı sembolize ediyor. Ve tabii, yüz yıllar boyu Osmanlı altında yönetilen bu topraklarda, herşeye rağmen, Türkiye iktidar demek. Erbil, Saddam döneminde ciddi bir Kürtleştirme yaşamış. Halkın çoğu, yine de Türkçe biliyor. Erbil, Türkmen, Kürt, Keldani, Süryani ve Araplar'ın yaşadığı bir mozaik.

En çok tanınan kurum Kızılay. Birçok Erbilli'nin anlattığı, Kızılay'ın yardım kuruluşu değil, MİT olduğu. Bu inanç o kadar yaygın ki, Erbil'de tanıştığımız bazı Türkmen gençler bize, "Kızılay'da mı çalışıyorsunuz?" diyerek göz kırpmıyor; bilgi vermek istiyor. Türkiye, Kuzey Irak'ta yalnız yaşamın devamını mümkün kılan un, şeker gibi mallar, İbo (İatlıses) ve bölge standardının kat kat üstünde yeni açılan Işık Lisesi gibi okullarla değil, MİT'le de anılıyor. O kadar ki, dinlediğimiz bir hikayeye göre, Erbil'in en güzel mahallesi olan Hıristiyan semti Ankawa'da aynı sokakta büroları olan Kızılay ve MED TV arasında karşılıklı mesajlar gönderilmiş: "Siz bize dokunmayın biz de size."

Bölgedeki gelişmeler içinde İran'ın Temmuz ayı sonlarında düzenlediği hareket önemli yer tuttu. İran, 26 Temmuz günü topçu ve tank desteğinde 2 bin askerle Kuzey Irak'ta başlattığı harekatta, yaklaşık 100 kilometre ilerledi. İran Kürdistan Demokrat Partisi'nin (İKDP) Paris'teki sözcüsü Kasver Abdulbaki, İran birliklerinin 28 Temmuz günü Süleymaniye'nin Koy Sancak Kasabası yakınlarındaki karargahlarına saldırdığını bildirdi ve "Amerika öncülüğündeki Çekiç Güç, bu saldırıya müdahale etmedi. İran yönetimi, PKK'ya karşı Kuzey Irak'ta operasyon düzenleyen Türkiye'yi örnek aldı" dedi. İran tarafından yapılan açıklamada, "İslam Devrimi muhafızları, bu şer odaklarının halk arasında korku salan eylemlerini durdurmak ve sindirmek için geniş çaplı operasyon düzenlemiştir. Harekatta şer güçlerine mensup onlarca kişi öldürülmüş, çok sayıda kişi de yaralanmıştır. Şer güçlerine karşı yapılan bu operasyonda bölge halkına hiçbir zarar gelmemiştir" dendi.

Harekat sonrasında, bölgeden kaçan çoğunluğunu kadın ve çocukların oluşturduğu 2.500 kişi, Erbil'deki BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne sığındı. Kürdistan Demokrat Partisi, İran'dan "bölgedeki harekate derhal son vermesini" istedi. KDP açıklamasında, Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) de "İran birliklerine davetiye çıkarmak ve kılavuzluk yapmakla" suçlandı. Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ömer Akbel ise Türkiye'nin, İran'ın Kuzey Irak'ta yaptığı operasyonlarla ilgili gelişmeleri yakından izlediğini vurguladı.

CIA operasyonu

17 Ağustos günü KDP ile KYB arasında başlayan çatışmalar giderek yayıldı. KDP, KYB'yi İran ile işbirliği yapmakla, KYB de KDP'yi Saddam'la işbirliği yapmakla suçladı. ABD, 23 Ağustos günü KDP ve KYB liderleriyle görüşüğünü, ateşkesin sağlandığını duyurdu. Ancak bu ateşkes bir gün sürdü. KDP-KYB arasında 28 Ağustos günü ikinci ateşkes ilan edildi. Ateşkes ilanından sonra, 30 Ağustos günü İngiltere'nin başkenti Londra'da bir araya gelen KDP-KYB temsilcilerinin toplantısı sonuç vermedi. Çatışmalar sonrası ABD'nin bölgedeki planları büyük zarara uğradı. Gelişmeler, CIA'nın Irak'a yönelik operasyonlarını açığa çıkardı ve sonuçsuz kalmasına yol açtı. Sonuçta, çok sayıda CIA ajanı Kürt, Türkiye üzerinden Pasifik Okyanusu'ndaki Guam adasında bulunan bir ABD üssüne götürüldü.

KDP tarafından yapılan açıklamada, KYB güçlerinin 25 Ağustos gecesi saldırıya geçtiği ve saldırının iki partinin hakim bölgelerini ayıran Kesnezan, Zayarat, Heran, Safin Dağı, Spindara, Kella Qasim, Kapke Hamad Aga, Belisan Vadisi ve Korek Dağı yakınlarında yoğunlaştığı belirtildi. KYB kuvvetlerinin 29 kayıp verdiği belirtilen açıklamada, 27 Ağustos günü KYB'nin Rewanduz yakınlarındaki Beniherir Dağı'nda bulunan KDP mevzilerine saldırdığı kaydedildi. Saldırıların ABD Dışişleri Bakanlığı Yakındoğu İşlerinden Sorumlu Müsteşar Yardımcısı Robert Pelletreau'nun bölgeye gelmesinden sonra başladığı belirtilen açıklamada, KYB lideri Celal Talabani'nin, Robert Pelletreau'ya ateşkesi sürdüreceğine ilişkin verdiği sözü tutmadığı öne sürüldü. KYB'nin politikalarının İran rejimi ile benzerliği vurgulanan açıklamada, "Irak Kürdistanı'nda tesis edilecek kalıcı bir barışı zorlaştıran bu etken tüm taraflarca dikkate alınmalıdır" denildi.

Çatışmalar 31 Ağustos'ta yeni bir boyut kazandı. KDP, Irak ordusunun verdiği destekle Erbil kentine girdi. Gece geç saatlerde Erbil'e giren ve kentte denetimi sağlayan KDP, KYB lideri Celal Talabani'nin eşi Hero Talabani'nin de aralarında bulunduğu çok sayıda KYB üst düzey yetkilisini esir aldı. Erbil çevresinde çatışmalar günlerce sürerken, Irak askerleri, 96 Irak'lı muhalifi kurşuna dizdi. Kısa süre sonra bu kişilerin doğrudan CIA adına çalıştıkları anlaşıldı. Irak ordu birliklerini arkasına alan KDP, KYB denetimindeki Soran bölgesindeki kent merkezlerini tek tek ele geçirmeye başladı. KYB lideri Celal Talabani fazla bir direniş

göstermeden bölgeyi terk etti. On binlerce Kürt de İran'a sığındı. Irak birlikleri ve KDP kuvvetlerinin Erbil'i ele geçirmesi üzerine, ABD bölgedeki kuvvetlerini alarma geçirdi. ABD, 3 Eylül günü, Irak'ın güneyindeki hedeflere 27 adet uzun menzilli füze ateşledi.

Çatışmaların KDP'nin üstünlüğüyle sonuçlanması ve 96 kişinin Ağustos ayı sonunda kurşuna dizilmesi, ABD'nin Saddam Hüseyin'i devirmek amacıyla giriştiği gizli çabaların ortaya çıkmasına ve bir anlamda yenilgiye uğramasına neden oldu. Washington Post gazetesinin 8 Eylül günü, ABD yetkililerine ve Irak muhalefet kaynaklarına dayanarak verdiği haberde, Irak yönetimine ait askeri bilgileri CIA'ya ileten Kürtlerin öldürüldüğü kaydedildi. Haberde, Eylül ayı başında düzenlenen saldırıda Erbil'in Irak ve KDP'nin eline geçmesinin ardından Saddam'a bağlı güçlerin, grubun liderlerinin peşine düştüğü, grubun CIA'nun maddi desteğiyle yüksek teknoloji ile donatılan karargahının ele geçirildiği bildirildi. Haberde, Irak askerlerinin Erbil'e girmesi üzerine kentten kaçan 96 muhalifin öldürüldüğü anlatıldı. Gazete, Saddam'a muhalif grubun, "bölgedeki Kürt gruplar arasındaki çatışmayı durdurmak amacıyla ABD tarafından oluşturulan bir gücün parçası olarak" 28 ve 29 Ağustos günleri Erbil'de toplandıklarını ifade etti. New York Times'ta 7 Eylül günü yayımlanan haberde de, CIA'nın Irak liderini devirmek amacıyla bir plan hazırladığı, ancak Erbil'in Irak güçlerinin eline geçmesiyle bu planın bozulduğu bildirildi.

ABD'nin 9 Eylül gününden itibaren Türk hükümetinin bilgisi dahilinde Kuzey Irak'ta başlattığı tahliye operasyonunun ilk aşamasında, çoğu Kürt ve Türkmen 2 bin Iraklı rejim muhalifi Türkiye'ye getirildi. Bir bölümü Bağdat'a karşı CIA adına çalışan Kuzey Iraklıları kurtarma operasyonu, Çekiç Güç'ün askeri unsurlarının katılımıyla, ABD'nin Ankara Büyükelçisi Marc Grossman'ın başkanlığında uygulandı. ABD'nin bu operasyonu Türkiye'de hoşnutsuzluk yarattı. Operasyondan kısa bir süre önce ABD'nin Türkiye'ye haber verdiği, ancak Türkiye'nin "sınırdaki durumun kritik olduğu" gerekçesiyle süre istemesine karşın operasyonun 9 Eylül günü başlatıldığı bildirildi. Türkiye sınırındaki operasyon, ağırlıklı olarak ABD'nin askeri ve siyasi yetkilileri ile kurtarma görevlileri aracılığıyla gerçekleştirildi. Çekiç Güç'e ait helikopterlerin de kullanıldığı operasyonda Türkiye'ye getirilen mültecilerin nerede barındıkları, ABD yetkililerince "güvenlik nedeniyle" gizli tutuldu. Türkiye'ye getirilenler çoğunlukla, Irak ordusundan atılmış muhalif subaylar, yardım çalışmalarında görev alan gönüllüler, KYB üyesi ve sempatzanı köylülerden oluştu.

Irak'ta ABD hesabına çalışan ve sayıları 2 bini bulan ikinci grup "ajan" peşmergelere bir kısmı 15 Eylül günü Türkiye'ye geldi. Zaho'dan yola çıkarak Habur sınır kapısından öğle saatlerinde Türkiye'ye giren peşmergelerin bir kısmı Silopi'nin Verimli bölgesinde kamplara yerleştirildi. "Ajan Kürtler" daha sonra Guam adasındaki üsse götürüldü.

"CIA Komplosunu Ankara Biliyordu" (16 Eylül 1996-Milliyet/Yasemin Çongar)

Irak lideri Saddam Hüseyin'in devrilmesine yönelik operasyonun Ankara'nın bilgisi dahilinde ve yer yer müdahalesine açık biçimde beş yıldır devam ettiği öne sürüldü. CIA'nın 1991'den bu yana 100 milyon dolar harcadığı operasyon için, 1994'te Irak'ta düzenli karargah kurduğu ve bu karargahdaki ajanların, gerekirse Türkiye üzerinden tahliyesi için, İncirlik Üssü'ndeki askeri yetkililerle çok önceden anlaşığı bildirildi. CIA'nın muhalif Kürt gruplara hafif silahlar verdiği, ancak ağır silah verilmesini ve bölgede siyasi özerkliğin desteklenmesini Ankara'nın engellediği, bunun da CIA ile Kürt liderlerin arasını açtığı kaydedildi.

Washington Post gazetesinin dünkü (15 Eylül) sayısında yer alan habere göre, Irak ordusunda çalışan ve Körfez Savaşı ertesinde emekli olan askeri istihbarat uzmanı Vafik Hamud

Samarrai'nin yönettiği ve geçen yıl Mart ayında başlayan darbe girişimi dahil olmak üzere birçok komplo hazırlığını finanse eden CIA, gizli operasyonunu Selahattin kentindeki karargahta yürüttü. Gazetenin adını vermediği ABD yönetim kaynakları, Kongre üyeleri ve Iraklı muhaliflere dayandırdığı haber, CIA'nın bizzat devreye girerek Saddam'ı öldürmek yerine, Bağdat rejimi karşıtlarıyla işbirliğine girdiğini savundu. Buna göre, Kürtlere ve diğer Iraklı gruplara, hafif silah, cephane, iletişim ve taşıt araçları, propaganda malzemesi, baskı ve yayın olanakları, yiyecek, ilaç edinmeleri için CIA tarafından yılda ortalama 20 milyon dolar verildi. CIA ile işbirliği yapan muhaliflerin, doğrudan bu örgütün talimatına dayanmasa da, bilgisi dahilinde yaptığı girişimler arasında, çeşitli bombalama eylemleri ile 1995 Mart ayında Irak birlikleri ile giriştikleri askeri çatışmaların da bulunduğu belirtildi. Washington Post, "Ancak Saddam karşıtı kampanyada, 100 milyon dolar harcadıktan sonra, Amerikan casusluk örgütünün bu çabaların karşılığı olarak gösterebileceği son derece az şey var" diye yazdı.

Gazeteye göre, 1994 yılı ortasında, Irak Ulusal Kongresi'nin operasyonlarını denetlemek için bu ülkede düzenli karargah bulundurmaya karar veren CIA, daha önce Afganistan'daki gizli operasyonu yürüten yetkililerin de aralarında bulunduğu bir grup ajanı Selahattin kentinde düzenli bir büro açmakla görevlendirdi. Bu grup Selahattin kentinin tepelerinde, stratejik açıdan önemli sayılan Erbil kentini uzaktan gören dört evi karargah olarak kiraladı. Bir kriz esnasında, CIA karargahında çalışanların Türkiye üzerinden tahliyesi için İncirlik Üssü'ndeki ABD askeri görevlileriyle önceden anlaşıldı.

CIA, gelişmiş iletişim olanaklarıyla donattığı bu dört evden operasyonu yürütürken, Saddam'ın devrilmesi için Iraklı muhaliflerin "şart" saydığı Amerikan hava saldırısı ise bir türlü gerçekleştirilmedi. Washington Post'a açıklama yapan bir ABD yetkilisi, Samarrai gibi muhaliflerin kendilerinden kuzeydeki Irak askeri hedeflerini vurmalarını istediklerini, ancak Washington'da tasvip görmediğini bildirdi.

Washington Post, CIA'nın Saddam karşıtı operasyonundan düzenli bilgilendirilen ülkeler arasında, Türkiye, Suudi Arabistan ve Ürdün'ü saydı. Gazete, hem ABD'li, hem de Türk, Suudi ve Ürdünlü yetkililerin, Saddam'ın yerine ülkeyi birarada tutabilecek bir lider bulunmadıkça, Irak liderlerinin devrilmesinin İran'ın müdahalesine olanak sağlayacak bir boşluk yaratmasından çekindiklerini yazdı. Washington Post, Ankara'nın Iraklı Kürtlerle CIA arasındaki işbirliğine nasıl müdahale ettiğini ise şöyle aktardı: "Kendisinde de büyük bir Kürt nüfusu olan Türkiye'nin baskısıyla, Washington sürekli olarak iki ana Kürt grubunun kendi temel hedeflerine karşı çıktı. Bu hedef, Kürt halkının siyasi özerklik konusundaki tarihi rüyasıydı. Görüşlerdeki bu ayrılık, CIA ile Kürt grupları arasında hemen gerginlik doğmasına yol açtı. Bu gerginlik, ABD'nin el bombası fırlatıcıları, anti-zırh mermileri ve Kürtlerin istediği diğer gelişmiş silahları vermeyi reddetmesine de yansdı.

KDP ile KYB arasında çatışmalar sürerken ABD, ateşkesin sağlanması için diplomatik girişimler başlattı. Bu doğrultuda KDP lideri Mesut Barzani 18 Ekim günü Ankara'ya geldi. Barzani'nin "Ben Ankara'da istihbaratçılarla görüşmeye gelmedim" sözleri krize neden oldu. ABD yetkilileri araya girerek gerginliği yumuşatmaya çalıştılar. Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller, Türkmenlerle işbirliği yapması koşuluyla Barzani'ye destek vereceklerini söyledi. ABD Mesut Barzani'nin ziyaretinden hemen sonra KDP ve KYB'yi Ankara'da biraraya getirme hazırlıkları başlattı. ABD'nin girişimleri sonucu Barzani'den sonra Talabani de 22 Ekim günü Ankara'ya geldi. Talabani, burada ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Robert Pelletreau, İngiltere Büyükelçiliği görevlilerinden Frank Baker ve Türk yetkililer ile görüştü. Görüşmeler sonucunda, tarafların çatışmalara son vermeleri prensipte kabul edildi.

Ankara'daki görüşmelerin ardından, KDP ve KYB, 24 Ekim'den itibaren ateşkes ilan ettiler. Talabani ve Barzani'nin Ankara'ya gelişlerinden sonra, 1 Kasım günü Ankara'da 4. zirve gerçekleştirildi. ABD, KDP, KYB ve Türk yetkililerin katıldığı görüşmeler sonucunda 22 maddelik bir bildirgenin kabul edildiği açıklandı. Bildirgeye Türkiye'nin isteği üzerine, Türkiye'den göç etmek zorunda kalanların yerleştiği Etruş Kampı'nın boşaltılmasına ilişkin bir madde de eklendi. Türkmenlere de ateşkesi denetlemek için rol verildi. KDP temsilcileri, Barış İzleme Gücü'nün BM tarafından oluşturulmasında ısrar ederek bildirgeyi imzalamadan Kuzey Irak'a döndüler ve KDP, sonuç bildirgesinin ateşkes ilan edilmesine ilişkin 5. maddesi dışındaki maddelerine uymayacağını açıkladı. KYB ise 22 maddenin tümüne "evet" dedi. 4. zirve toplantısından sonra yayımlanan 22 maddelik protokolde yeralan bazı maddelere KDP'nin çekince koyması üzerine, 15 Kasım günü Ankara'da 5. zirve toplantısı gerçekleştirildi. Ancak bu toplantıdan da sonuç alınamadı.

e)- Çatışmaların sonuçları

1996 yılında Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki çatışma ve saldırılar ile savaş ortamının sonuçlarına, insan yaşamına yönelik etkilerine sık sık tanık olundu. Bölgedeki çatışmalarla ilgili olarak verilen rakamlar birbirini tutmadı. Örneğin; Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nden yıl sonunda yapılan açıklamada, bölgede 1996 yılında 2.782 PKK militanı, 531 asker, polis ve köy korucusu, 143 sivil ile 4 öğretmenin öldüğü ileri sürüldü. Açıklamada, operasyonlarda 36 PKK militanının yaralı, 316 PKK militanının sağ yakalandığı, 266 PKK militanın da teslim olduğu iddia edildi. PKK militanlarının gerçekleştirdiği saldırılarda ise 2.233 kişinin yaralandığı ya da sakat kaldığı belirtildi. (*) Oysa, TİHV'nin bölgeden bilgi edinmenin güçlüklerine karşın yaptığı çalışma farklı rakamları ortaya çıkardı.

Bu arada Yeni Yüzyıl gazetesinde 28 Ağustos 1996 tarihinde yayımlanan bir haberde, "Olağanüstü Hal Bölgesi'nde, PKK eylemlerinin başladığı 15 Ağustos 1984'den sonra 2.762 er ve erbaşın (Haberde ölen köy korucusu, polis, astsubay ve subaylara ait rakamlar yer almadı.) öldüğü" belirtildi. Habere kaynaklık eden Milli Savunma Bakanlığı'nın belirlemelerine göre ölen askerlerin doğum yerlerine göre dağılımı şöyle:

Adana 90, Adıyaman 11, Afyon 35, Ağrı 23, Aksaray 40, Amasya 49, Ankara 135, Antalya 24, Ardahan 8, Artvin 21, Aydın 46, Balıkesir 94, Bartın 4, Batman 1, Bayburt 14, Bilecik 21, Bingöl 3, Bitlis 3, Bolu 53, Burdur 16, Bursa 60, Çanakkale 28, Çankırı 46, Çorum 35, Denizli 43, Diyarbakır 10, Edirne 34, Elazığ 21, Erzincan 25, Eskişehir 61, Gaziantep 41, Giresun 48, Gümüşhane 24, Hatay 40, Iğdır 1, Isparta 34, İçel 30, İstanbul 145, İzmir 91, Karaman 21, Kars 44, Kastamonu 51, Kayseri 68, Kırıkkale 30, Kırklareli 34, Kırşehir 35, Kocaeli 46, Konya 70, Kütahya 21, Malatya 34, Manisa 61, Maraş 34, Muğla 31, Mardin 12, Muş 4, Nevşehir 27, Niğde 34, Ordu 41, Rize 22, Sakarya 25, Samsun 71, Sinop 29, Sivas 64, Tekirdağ 12, Tokat 71, Trabzon 59, Tunceli 5, Şanlıurfa 10, Uşak 13, Van 9, Yozgat 73, Zonguldak 40.

Haber üzerine bir açıklama yapan Manisa Şehit Aileleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği ile Şehit Aileleri Dernekleri İcra Kurulu Başkanı Dilaver Girgin, ölen asker ve polis sayısının bilerek çarpıtıldığını söyledi. 1984'ten sonra çatışmalarda toplam 9 bin askerin öldüğünü ancak, basının asker kayıplarını gizlemeye çalıştığını savunan Dilaver Girgin, "Mani-

(*) 1974 yılında gerçekleştirilen 1. ve 2. Kıbrıs hareketleri sırasında Türk ordusunun 484 (38'i subay, 36'sı astsubay, 409'u er, 1'i sivil işçi) kayıp verdiği dikkate alındığında Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki çatışmaların korkunç boyutu gözler önüne serilmektedir.

sa'nın şehit sayısı 61 olarak gösteriliyor. Oysa, Manisa'dan 86 asker, 19 polis, 4 öğretmen ve 3 kamu görevlisi şehit oldu. Türkiye genelinde verilen 2.762 sayısı doğru değil. Üstünkörü bilgilerle yazılıyor bunlar. Türkiye genelinde resmi kayıtlara göre 1984'ten bu yana 4.800 asker şehit oldu. Bir de Güneydoğu'da ölüp de şehit kabul edilmeyenler var. 'Araç kazasında, şunda bunda öldü' denilenler. Kazalarda ölenlerle birlikte Güneydoğu'da ölen asker sayısı yaklaşık 9 bindir. Sayıyı az gösteriyorlar. Biraz daha ölmesini istiyorlar" dedi.

Bölgedeki çatışma ortamının 1992 ve 1993 yıllarını ilk kez gazeteci Hasan Cemal'e açıklayan dönemin Genelkurmay Başkanı, 1995 sonrasının DYP Kilis Milletvekili Doğan Güreş, "bölgeye onbinlerce asker yığılması" ve "gelişmiş silahların kullanılması" konusunda çarpıcı bilgiler verdi. Sabah gazetesinin 14 Nisan 1996 tarihli sayısında yayımlanan "*Güneydoğu'da Sivil Asker*" başlıklı yazı şöyle:

"1991'in sonuna doğru türktüm" diyor Güreş Paşa. PKK'nin Güneydoğu'da bazı yörelere hakim olduğunu anlatıyor: "Özellikle Şırnak-Cizre-Nusaybin üçgeni. Lice, Genç, Kulp. Buralara hakim olmuştu terör örgütü. Seyahat hürriyeti kalkmıştı. Mezralar, köyler onlardaydı. Bir keresinde Şırnak'ta bir dükkana girmiş, selam sabah alamamıştım."

Ben de hatırlıyorum. O dönemde örneğin Cizre'de güvenlik kuvvetleri motorize gezerdi. Çarşıda yaya dolaşamazlardı. Gündüzleri sokak aralarına giremezlerdi. Gün batarken de karakollara çekilir, sokağı tamamen PKK'ye bırakırlardı. Bu durum bazı yerlerde 1993'e kadar böyle devam etmişti.

Güreş Paşa, 1991 yazında kısa süreli Yılmaz Hükümeti'ne brifing verdikleri dönemi şöyle anlatıyor: "Ayaklanma safhasına girdiklerini görüyorduk. Dağlara hakimdiler. Bu arada biz de Körfez krizinden yeni çıktığımız ve ona göre tedbir aldığımız için, içeriye karşı hazırlıklı değildik. Zaten terörle mücadele konusunda güvenlik güçleri birçok bakımdan yetersizdi." Doğan Güreş Paşa, o günlerde eşinin deyişiyle üç dört günlük bir istihareye yatar. Sonra kuvvet komutanı arkadaşlarını toplar. Ve hep birlikte bir noktaya parmak basılır: "Memleket elden gidiyor!"

"Alarma geçme kararı alınır." Önce sıkıyönetim düşünülür. Daha sonra kendi deyişiyle sivil görüntü tercih edilir ve Olağanüstü hal ile devam edilmesinde karar kılınır. Yeni strateji için düşünmeye basılır: Güneydoğu'ya asker ve malzeme yığılma. Jandarmanın kıytu yerlerden kurtarılıp hakim yerlere çıkarılması. Özel teçizat. Özel kuvvet eğitimi. Yeniden silahlanma. Özel silah eğitimi. Helikopterler. (Suikast silahı diye bilinen, Rus yapımı dürbünlü Kanastar, Buzukiler bile serbest piyasadan temin edilir.)

Bu arada ilginç bir nokta: Doğan Güreş Paşa'nın açıkça söylemediği, ama sözlerinin satır aralarında kendini ele veren önemli bir tutum değişikliği de 1991 sonuna doğru ortaya çıkıyor. Buna askerlerin, bir başka deyişle o dönemdeki komuta kademesinin Mustafa Muğlalı Kompleksi'nden sıyrılması da denebilir. Mesele şu: Sıkıyönetim dışında askerlerin kullanımı ancak kent içlerinde olabiliyor. O da sivil otoritenin çağrısıyla mümkün. 5442 sayılı yasa böyle buyuruyor. Oysa, Olağanüstü Hal dışında kalan bazı Doğu illerine, oralarda dağa da sığınmış durumda terör. Genelkurmay Başkanı Güreş'in talimatı gidiyor Üçüncü Ordu'ya:

- Silahlı tatbikata çıkın! Dağda terörist ateş açarsa, gidin üzerine! Meşru müdafaa sayılır.

PKK terörü ile mücadele strateji değişikliği ilk olarak kendini 1992 baharında belli etmişti. Mart ayındaki Newruz özellikle Şırnak-Cizre-Nusaybin üçgeninde (Şeytan üçgeni diye de anılırdı o zamanlar) kana bulanmıştı. Devlet gücünü göstermişti!

1992 Nisan ayında Şırnak'a gittiğimde şaşırılmıştım. Savaştan çıkmış gibiydi. PKK'nin şehir ve kasabalardan dağlara sürülüşü böyle başladı. Kanlı 1992 Newruz'u Güreş Paşa'nun da kabul ettiği gibi bir dönüm noktası oldu PKK'ye karşı mücadelede. Akan kan ve çekilen acılar, göçler o tarihten sonra katmerlenerek devam etti. Ama aynı zamanda PKK'nin Güneydoğu'da gerilemesi, zemin kaybetmesi, inisiyatifin güvenlik güçlerine geçmeye başlaması da ondan sonra hızlandı.

1993 baharı geldiğinde PKK lideri Apo tek taraflı ateşkes ilan etmişti. Güreş Paşa'ya bunu hatırlatınca şöyle dedi:

"Gariptir. O ateşkes ilan edilince içimden gizli bir sevinç duydum. Ama tabii belli etmedim. Bir ümit ışığı yandı, acaba bu iş bitiyor mu diye. Dağdakiler inecekti. Silahlı kuvvetleri çekecektik. Artık kimseler ölmeyecekti. Normal düzene geçecektik. Bundan sonrası siyasete, hükümete kalacaktı. Ekonomik reformlar, sosyal reformlar gelecekti. Ama o gizli sevincim kursağında kaldı. Terör örgütünün Bingöl Katliamı'yla ateşkes de bitti."

Güreş Paşa'nın buradaki sorusu:

"Sence Bingöl Katliamı'ndan Apo'nun haberi var mıydı?"

Kendisine anlattım. Bu katliamdan bir süre önce, ateşkes sürerken Lübnan'da, Bekaa Vadisi'nde Apo'yla uzun bir mülakat yapmıştım. Hem o zaman hem de katliam sonrası edindiğim izlenimlere göre, katliam Apo'nun inisiyatifi dışında olmuş ama tabii sonradan üstlenmişti katliamı. Güreş Paşa da "Ben de o zaman böyle düşünmüştüm" dedi.

Güreş Paşa sohbetimizin sonuna doğru ateşkes konusuna bir daha değindi: "Silah bıraktık, aşağı iniyoruz dağdan desinler. Bir iki aylık bir şüphe olur. Sonra asker çekilmeye başlar. İşler normalleşirken, sıra başka şeylere gelir." Güreş Paşa bunu tekrarladıktan sonra ilginç birşey daha söyledi: "Unutulmasın, İngiliz Hükümeti de Sinn Fein'le görüşmeye geçmek için önce IRA'nın terörü bitirmesini, silahı bırakmasını şart koştu."

Savaş fotoğrafları

Yoğun çatışma ortamı zaman zaman ortaya tüyler ürperten görüntüler çıkardı. Çatışma ortamının canlı kalabilenlerin yanı sıra tarafı ne olursa olsun yaşamını yitirenler açısından olumsuz görüntülere yol açtığına tanık olundu. Kimi görüntüler aylar boyu süren tartışmalara neden oldu. Örneğin; The European (İngiltere) gazetesindeki fotoğraflar gibi...

The European gazetesinde 11 Ocak günü yayımlanan "Dünyayı sarsacak fotoğraflar" başlıklı haber ve fotoğraflar büyük yankı uyandırdı. Gazetede, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde PKK militanlarına karşı mücadele eden askerler olduğu öne sürülen üniformalı kişileri ellerinde tuttukları kesik başlarla gösteren fotoğraflar yayımlandı. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde adı verilmeyen bir yerde, "kimliği bilinen ama belirtilmeyen" askerlere ait olduğu ifade edilen fotoğraflarda, kar üzerine yatırılmış, paramparça olmuş cesetler ve bir askerinin elinde, kesik bir baş göze çarpıyor. Haberde, fotoğrafların Güneydoğu'da görev yapan bazı askerler tarafından "hatıra olarak" çekildiği, askerlerin fotoğrafları "Bakan, köpeklere ne yaptık" diyerek çevrelere dağıttıkları ya da sattıkları, bazı kopyalarının da Kürdistan Enformasyon Merkezi'nin Londra Şubesi'ne gönderildiği belirtildi. Fotoğraftaki "askerlerin" Hakkari Dağ Komando Birliği'nde görevli oldukları öne sürülen haberde, olaya karışan bazı askerlerin, "gazeteye bilgi veren kaynaklarca bilindiği" belirtildi.

Türkiye'nin Londra Büyükelçisi Özdem Sanberk, BBC'ye verdiği demeçte The European gazetesi tarafından kendisine iletilen bilgi ve isimlerin araştırılacağını ve gerçek olup

olmadığının ortaya çıkarılacağını söyledi. Haberi yazan muhabirler ise olayın gerçek olup olmadığını tam bilemediklerini, ancak yine de "gerçek olmadığına ilişkin kanıt bulunmadığı için yayımladıklarını" söyledikleri fotoğraflardan, Büyükelçiliği haberdar ettiklerini ve "konunun inceleneceği" sözünü aldıklarını belirttiler. Haberde ayrıca "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olabilmesi için, bu tür manzaralara son vermesi gerektiği", NATO müttefikleri tarafından Türkiye'ye yapılan askeri ve siyasi yardımların da Batılı insan hakları örgütlerine eleştirildiği vurgulandı. The European gazetesi ayrıca, yayımladığı fotoğraflarda yer alan "asker"lerin ellerindeki silahların türünden (G3 tüfeği ve SVD dürbünlü tüfek) yola çıkarak, bu silahların "Alman patentli veya Alman yardımı" olduklarını belirtti.

Genelkurmay Başkanlığı ise fotoğrafların "fotomontaj" olduğunu ve "PKK'nin yan kuruluşu olan bir ajans" tarafından dağıtıldığını bildirdi. Haberin "PKK provokasyonuna dayandığını" iddia eden askeri yetkililer, tarafından yapılan açıklamada, fotoğraftaki kişilerin elinde görülen silahların, PKK militanları tarafından da kullanıldığı belirtilerek, "Operasyonlarda bu silahlardan çok miktarda ele geçirildiği kamuoyunca bilinmektedir" denildi. Benzer bir olayın 1984 Ekim ayında Tunceli'nin köylerinde de yaşandığı iddia edilen açıklamada, "Asker elbisesi giyen ve terörist oldukları, ele geçen teröristlerin ifadeleri ve belgeleriyle kanıtlanan örgüt elemanlarının, köy yaktığı, masum kadın ve çocukları katlettiği, sonra da yıkıcı ve bölücü kişilere ait resimleri 'Türk güvenlik güçleri köyleri yakıyor' şeklinde kullanarak iç ve dış kamuoyunu yanıltmaya çalıştıkları herkesin malumudur. Ülkemiz aleyhinde yapılan bu yayın, gerçekte Türk Silahlı Kuvvetleri'nin, PKK terör örgütünün, masum bölge halkına reva gördüğü insanlık dışı uygulamalara mani olmak ve bölgede insan haklarını korumak üzere verdiği fedakarca mücadeleye karşı, Türkiye aleyhine çalışanlar tarafından yürütülen iftira kampanyasının bir parçasıdır" dendi.

The European gazetesinde daha sonra yayımlanan bir yazıda, Kodak firmasının uzmanlarından Nigel Suckling'in görüşlerine yer verildi. Nigel Suckling, fotoğrafların "fotomontaj ürünü olduğuna" ilişkin kanıt rastlamadıklarını ancak negatifleri görmeden fotomontaj olup olmadığını belirlemenin imkansız olduğunu söyledi. The European gazetesinin Genel Yayın Yönetmeni Charles A. Garside yaptığı açıklamada, fotoğrafların gerçek olduğu konusunda ellerinde tanınmış fotoğrafçıların açıklama ve onayları olduğunu belirterek, "Fotoğrafçılıkta uzun yıllardan beri uğraşan uzmanlar, bu resimlerin kesinlikle fotomontaj olmadığı konusunda hemfikir. Fotoğraflardaki kişiler, tespit edilebilecek kişilerdir. Görevimiz bu vahşetin sorumlularını yargılamak değil, olayın gerçekleştirildiğini kamuoyuna ulaştırmaktır. Bu durumda suçlu konumda olanlar askerlerdir. Türkiye'nin kapsamlı bir soruşturma başlatarak olayı tüm yönleriyle aydınlatması gerekir" dedi.

Çatışmalar, bölgede sosyal yaşamdan eğitime, üretimden haberleşme ve ulaşım kadar pek çok konuda sıkıntılı sonuçlar yarattı. Örneğin, yoğun çatışmaların yaşandığı bölgelerde, aralarında illeri illere ya da ilçelere bağlayan karayolları kimi zaman güvenlik görevlileri kimi zaman da PKK militanları tarafından ulaşım kapatıldı. Ulaşım kapatma uygulamaları gündüz ya da gece saatleri gibi küçük zaman dilimlerinde olduğu gibi, ayları yılları bulan uzun sürelerde de gündeme gelebildi.

"Yolların Sessizliği" (23 Şubat 1996-Yeni Yüzyıl/Alican Değer-Oya Ayman Büber)

"Gidemediğin yer senin değildir..."

Van'ın çıkışındaki karayoluna kurulan takım üzerinde yazan bu sözler Doğu ve Güneydoğu'da son yıllarda yaşananların karamizahı gibi. Bu söz askerler için geçerli değil. Çünkü

bölgede askerlerin gidemediği yer yok. Resmî olarak değil, ama yol kesmeler ve mayınlar nedeniyle kullanılmayan yolların sayısı gün geçtikçe artıyor. Can korkusuyla köylerini terkedip yollara düşen insanlar bir yandan barınma ve geçim sıkıntısıyla uğraşırken, diğer yandan ulaşamamanın ve ulaştıramamanın sıkıntısından muzdarip. Bazısı karanlık çöktüğünde kapatılan, bazısı mayınlı, bazısı yıllardır kullanılmadığı için tehlikeli ilan edilen, bazılarıysa konvoy eşliğinde katedilen yollar bölgedeki sorunlara ekonomik ve sosyal başka sorunları da ekliyor.

Aslında, yollar bölgede yaşanan sorunların aynası gibi. Yolda ilerlerken neredeyse her 50-100 kilometrede gördüğümüz "Dur" levhası sadece arabaları değil, yaşamı, gelişmeyi, ticareti, sosyalliği, iletişimi de durduruyor. Artık ne ilişkiler ne de ticaret eskisi gibi. Diyelim ticaret yapıyorsunuz. Öyle malınızı kamyonu yükleyip yola çıkmakla iş bitmiyor. İlçeden çıkışta mal beyanında bulunmak, isminizi yazdırmak, her kontrol noktasında aranmak, bazı yollar güvenli olmadığı için yarım saatte gideceğiniz yere, daha güvenli yolları seçip dört saatte gitmek, karanlığa kalmamak için ayarlama yapmak gibi ayrıntıları da düşünmelisiniz.

Köyünden çıkamayan ya da istediği zaman gitmek istediği yere gidemeyen insanlar kendilerini sıkışmış, kısıtlanmış hissediyor. Urfa, Mardin, Şırnak, Diyarbakır, Siirt, Bitlis, Van, Hakkari, Muş, Bingöl, Erzurum, Erzincan, Tunceli, Sivas hattındaki yolların büyük bölümü güvenli ve güvensiz olarak ikiye ayrılıyor. Bazı yollar hava karardıktan sonra tamamen kapalı. Bazılarıysa çok kısa olmasın rağmen kullanılmıyor. Örneğin eskiden Şırnak'tan Hakkari'ye Uludere yolundan bir saatte ulaşırken bu yol beş yıldır kullanılmıyor. Şırnak'ta konuştuğumuz insanlar arasında yol bir korku tüneli gibi anlatılıyor: "üç, beş metrelik çukurlar varmış", "her yer mayın dolu orada", "bir köprü yıkılmış". Bu yüzden bir saatte gideceğiniz yolu Siirt-Tatvan-Van üzerinden dolaşarak yaklaşık 10 saatte alabiliyorsunuz.

Başta boşaltılan yerleşim yerleri olmak üzere köy ve mezra yollarının büyük bölümü tehlikeli. Çünkü bu yollar stabilize ya da toprak olduğundan mayın döşenmesi ihtimali daha kuvvetli. Bazı yollarsa asfalt olmasına rağmen yıllardır el sürülmediği için dev çukurlarla dolu. Bu yollarda da mayınlanma ihtimali çok yüksek. Onun için bu hattan sabah mayın taraması yapıldıktan sonra geçebiliyorsunuz.

Cizre-İdil-Miçyat yolu da bunlardan biri. Her an mayına rastlamanın gerilimini yaşıyorsunuz. Söylentiye göre, 80 kilometrenin üstünde hız yaptığımızda mayın arkanızda patlıyor, ama çukurlar nedeniyle 40 kilometreden hızlı gitmeniz mümkün değil. Güvenli yollar askeri ve özel tim kontrolü altında. Zırhlı personel taşıyıcıları devriye geziyor, kontrol noktalarında araçlar didik didik ediliyor ve kimlik kontrolü yapılıyor. Kontrol noktalarındaki kimlik tespiti ardından nereden gelip nereye gittiğinizi söylemeniz gerekiyor. Bu bilgiler bir sonraki kontrol noktasına bildiriliyor.

Karşı cinsten biriyle seyahat ediyorsanız, kimliklerinize bakılmadan "Bunlar aile" deyip geçmenize izin verildiği de oluyor. Pek çok il ve ilçe girişinde polis ve jandarmaya kaydınızı yaptırılıyorsunuz. Tatvan-Van, Cizre-Miçyat, Karlıova-Bingöl arasında olduğu gibi bazı yollarsa saat 15.30'dan sonra kapalı. Nedeni "güvenlik". Yollarda karşılaşılan engeller bölgede yaşanan gerilimi bir kat daha arttırıyor. Ve Güneydoğu'da herkes artık o nostaljik şarkıyı trajik bir tarzda söylüyor: "Orada bir köy var uzakta..." Hem de çok uzakta...

Viranşehir'e 30 kilometre kala kontroller başlıyor. Viranşehir-Kızıltepe-Nusaybin-Cizre yolunda çok sayıda kontrol noktası var. Cizre girişinde jandarma ve özel time ilçeye girdiğinize dair kimlik bildiriminde bulunmanız gerekiyor. Nereden gelip nereye gittiğinizi

söylemelisiniz. Bu bilgiler bir sonraki kontrol noktasına bildiriliyor, bazı araçlara numara veriliyor. Böylece araçların bildirdikleri yere gidip gitmedikleri de ortaya çıkıyor. Cizre 'ye gece ulaştıysanız 48 km 'lik Şırnak yoluna sapmanız mümkün değil, çünkü yol sabah mayın taraması yapıldıktan sonra açılıyor.

Şırnak'tan Eruh üzerinden Siirt'e varmak mümkün değil. Bozuk ve tehlikeli. Siirt'e geçiş ancak İdil-Midyat-Gercüş ya da Nusaybin-Mardin-Diyarbakır-Silvan üzerinden mümkün. İkinci yol çok uzun olduğu için daha kısa olan İdil-Midyat-Gercüş yolunu tercih ediyoruz. Ama yol çok kötü. İdil üzerinden Midyat'a kadar saat 15.30'a kadar geçerseniz sorun yok. Tabii ki çukurlar nedeniyle birinci ve ikinci viteste. Eğer geçemezseniz geri dönmek durumdasınız. Çünkü Midyat girişindeki kontrol noktasında 15.30'dan sonra geçiş verilmiyor, Gercüş yönüne gidemiyorsunuz. O zaman tercih etmeniz gereken Midyat'tan Mardin-Diyarbakır yönü.

Eğer Erzurum'dan Erzincan yönüne doğru gidip Dağyolu, Pülümür sapağından Tunceli'ye girmek isterseniz şansınız çok az. 90 km 'lik bu yolda askeri konvoy eşlik etmeden hareket edemiyorsunuz. Ama yol ayırımına askeri araçlar sabah 8.00-8.30 gibi geliyor ve saat kaçta yola çıkacağı belli değil. 12.00'de de Pülümür'den Tunceli'ye doğru bir başka konvoy hareket ediyor. Eğer konvoy beklemeyi göze alamazsanız yapacağınız en iyi şey Erzincan-Sivas üzerinden Ankara'ya varmak.

Ölenler ve yakınları

Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki çatışmalarda yaşamlarını yitiren güvenlik görevlilerinin yakınlarının maddi-manevi sıkıntıları kürt sorununun önemli bir sonucunu oluşturdu. Yaralanan-sakat kalan güvenlik görevlilerine, ölenlerin yakınlarına yasalar uyarınca bağlanması gereken maaşlar bağlanmadı, yetkililerin vaadettikleri yardımlar yapılmadı. Ölenlerin yakınlarının sıkıntıları bazen kamuoyu gündemine gelse de yeterince önemsenmedi. (*) 19 Ağustos 1995 tarihinde Mardin'in Savur ilçesine 25 kilometre uzaklıktaki Ormancık köyü yakınlarında ölen Albay Rıdvan Özden'in eşi Tomris Özden aldığı tavır nedeniyle yine çeşitli baskılarla karşı karşıya kaldı. Örneğin Emin Çölaşan, Tomris Özden hakkında oldukça ağır ifadeler içeren yazılar yazdı. Tomris Özden, fiziksel saldırıyla da karşılaştı. Tomris Özden olaydan sonra yaptığı açıklamada, hükümetin Güneydoğu'daki politikasını eleştirerek, siyasi otoritenin çıkarları için askerleri kullandığını savunmuştu. Aralarında eşinin de bulunduğu birçok askerin, sorunun ölmek ve öldürmekle çözümlenmeyeceğinin farkında olduğunu belirten Tomris Özden, "Kocam iyi bir asker, iyi bir insandı. Demokrattı, vatanını severdi. Hükümetler siyasi çıkarları için askerleri kullanıyorlar" demişti. Dönemin Milli Savunma Bakanı Mehmet Gölhan ise Tomris Özden'i "siyaset yapmakla" suçlamıştı.

Tomris Özden, Evrensel gazetesinin 4 Ocak 1996 tarihli sayısında yayımlanan açıklamasında eşinin askerler tarafından öldürülmüş olabileceğini öne sürdü. Mardin ve Diyarbakır'a giderek eşinin asker arkadaşlarından olay hakkında bilgi aldığını ve bu bilgilerin

(*) 1995 yılında Bitlis'te ölen Yüzbaşı Necdi Şentürk'ün anne ve babası, geçim sıkıntısı yüzünden, şehit maaşı alabilmek için 36 yıllık evlilikten sonra boşandılar. Manisa Akhisar'da yaşayan ve geçimlerini oğullarının katkısıyla sürdüren emekli işçi Sami Şentürk ile Zeynep Şentürk, oğullarının ölümlerinden sonra maddi sıkıntı çekmeye başladılar. Sami Şentürk'ün 5 milyon lira emekli maaşı yetmediği için eşine şehit maaşı bağlanması istemiyle Emekli Sandığı'na yaptığı başvuru, "Sami Şentürk SSK'dan maaş alıyor. Evli olduğunuz için maaş veremeyiz" diye reddedildi. Bunun üzerine Şentürk çifti boşandı ve Zeynep Şentürk maaş almaya başladı.

birbiriyle çeliştiğini belirten Tomris Özden, "Rıdvan, onun hiç anlamadığı ve görevden alındıktan sonra bir dönem dağa çıkan ve eşim öldürüldükten sonra da Diyarbakır'da tekrar göreve başlayan Komando Üsteğmen Hurşit Can tarafından öldürülmüş olabilir" dedi. Tomris Özden, Mardin Jandarma Komutanlığı'nda görevli Üsteğmen Latif Eren'in bu iddiasını doğruladığını belirterek şunları söyledi:

"İlk açıklama, 'uzak mesafeden Kanas marka silahla öldürüldüğü' şeklindeydi. Eşimin yerine göreve gelen Yarbay Ahmet Cemal ile Ahmet Bal adlı astsubayla görüştüm. Eşimin kısa mesafeden açılan ateşle öldürüldüğünü söylediler. Ayrıca, olay sırasında bir de köy korucusu öldürülmüş. Fakat bundan hiç bahsedilmedi. Adli Tıp raporunda eşimin 'uzun mesafeden, kafasından aldığı tek kurşunla öldürüldüğü' yazıyor. Görüştüğümüz askeri yetkililerin çoğu, bunu yalanlayıcı açıklamalarda bulundu. Eşimin beyin cerrahu ağabeyi Nazmi, ceset üzerinde yaptığı araştırmada, kafatasının ön tarafında kurşun deliği izine rastlamadığını ancak ceset üzerinde birden çok kurşun izi olduğunu söylüyor. Bütün bunlardan yola çıkarak tekrar otopsi yaptırmaya çalışacağız."

Genelkurmay Başkanlığı ise Hurşit Can'ın, Albay Rıdvan Özden'in öldürüldüğü tarihte Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde tutuklu olduğunu savundu. Açıklamada Tomris Özden'in eşinin öldürülmesi ile ilgili olarak bilgi aldığını ileri sürdüğü Astsubay Ahmet Bal'ın ise meslek hayatı boyunca Mardin'de görev yapmadığı belirtildi.

"Albay Özden İçin Avrupa'ya Başvuru" (16 Ekim 1996-Radikal/Celal Başlangıç)

"İki ayrı grup silahlı dört kişiyi dağda kısıtır. Ayaklananlar sonunda teslim olur. Gruplardan biri dört kişiyi götürüp yargıya teslim etmeyi tasarlar. Diğer grup ise uzun tartışmalardan sonra yakalanan dört kişiyi alır ve ardından dağlarda dört el silah sesi yankılanır. 4 kurşun, 4 ölü."

İki grup da aynı "şef"e bağlı. Olay "yukarlara yansıyor." Şef iki tarafı da dinledikten sonra karar veriyor. "Teslim olanı öldürmek, savaşta da olsa suçtur!" Olay yargıya yansıyor ve teslim olanları öldürenler ceza görüyor. Kendi adamlarını yargıya teslim ettiği için "şef"e kızan çok oluyor. "Savaş hali bu. Mitralyözlerin, roketlerin bombaların dünyayı cehenneme çevirdiği bir anda, ona da tek bir kurşun yetiyor. Yanıbaşından sıkılan bir tabanca..."

Tomris Özden, elinde bu olayın anlatıldığı gazete kupürünü göstererek "işte" diyor, "Burada anlatılan 'şef' benim eşim Rıdvan Özden..."

Yazı Yalçın Doğan'a ait. 12 Kasım 1995'te Milliyet'teki "köşesinde yayınlanmış.

Mardin Jandarma Alay Komutanı Albay Rıdvan Özden 14 Ağustos 1995'te Mardin'de bir çatışma sırasında öldürülmüştü. O günden bu yana eşi Tomris Özden kafasında giderek büyüyen, albayın cesedini gören diğer yakınlarınca da doğrulanan bir kuşkuyu aydınlatmak istiyor. Özden kocasının cesediyle karşılaştığı anı anlatıyor:

"Eşimin cesedi geldiğinde kafası pamuklarla sarılıydı. Yanımda doktor olan bir akrabamız da vardı. Kafasındaki pamukları açtım. Başının arkasında kan vardı. Ama yüzünde, alnında birkaç morluktan başka bir şey yoktu. Oysa otopsi raporunda 'Sol kaşın altı santim üstünde, alın bölgesinde bir santimlik mermi izi'nden söz ediliyor. Cesedi benle birlikte görenler de bu kuşkumu doğruladı. Bu kuşku açığa çıksın istiyorum."

Bu istek Eyüp Cumhuriyet Savcılığı'ndan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne dek uzanıyor. Albay Özden Edirnekapı Şehitliği'nde toprağa verilmiş. Bu yüzden Eyüp Cumhuriyet Savcılığı'na avukatı Sabri Kuşkonmaz aracılığıyla 17 Mayıs 1996 tarihli bir dilekçe

veriyor. Ancak hiçbir yanıt alınmıyor. Bunun üzerine 19 Temmuz 1996'da bir başvuru daha da yapılıyor. Yine yanıt yok. Bunun üzerine bir başvuru da 9 Eylül 1996 tarihinde Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na yapılıyor. Bugüne dek yanıt vermeyen sorumluların saptanması ve soruşturma yapılması isteniyor. Başvuru üzerinden bir aydan fazla zaman geçiyor. Yine yanıt yok. Artık Türkiye'deki iç hukuk yolları tükeniyor.

Şimdi Tomris Özden "Kurşun karşından değil, arkadan mı geldi?" diye soruyor. "Eşimin yargılatıp mahkum ettirdiği söylenen subay kindir, eşimin ölüm tarihinde neredeydi?" diye soruyor. Bir de Rıdvan Özden öldürüldüğü zaman üzerinde olan giysilerin, sayfa kenarlarına notlar aldığı kitapların ve anılarını yazdığı kırmızı kapaklı Silahlı Kuvvetler ajandalarının nerede olduğunu soruyor. Türkiye'den çok başvuru oldu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne. Ama ilk kez çatışmada öldüğü savlanan bir Silahlı Kuvvetleri mensubu için başvuru yapılıyor. Uluslararası platformlarda Türkiye'nin insan hakları ihlallerine ilişkin sabika dosyası giderek kabarıyor. Sanki daha da sabikalı olmak için elden gelen yapılıyor.

"Albay Özden Arkadan Vuruldu" (15 Aralık 1996-Radikal/Celal Başlangıç)

Bir emniyet müdürü, bir belediye başkanı, emniyet müdür yardımcuları ve üç gazeteci bir masanın çevresinde oturuyordu. Söz sönmüş dolaşmış geçen yıl Savur ilçesi kırsal kesiminde öldürülen Albay Rıdvan Özden'e gelmişti. Gerçekten çatışmada mı ölmüştü Özden; yoksa eşi Tomris Özden'in de savladığı gibi bir tertibe mi kurban gitmişti?

Özden'in otopsi raporunda alınandan vurulduğu yazılıydı. Oysa eşi, kocasının cesedini gördüğünü, yaranın başının arkasında olduğunu öne sürüyordu. Tomris Özden; eşi için yeni bir otopsi istemiş, ancak dilekçesine yanıt verilmemişti. İkinci başvuruyu yaptı Tomris Özden. Buna da yanıt alamadı. Ardından Eylül 1996'da Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na başvurdu. Yine bir yanıt alamadı. İç hukuk yolları tükenince Kasım 1996'da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne gitti.

Emniyet müdürü ikinci bir otopsiye karşıydı, çünkü "kadın güvenilir değil" di. Gazeteciler karşı çıkıyordu; kimlere ikinci kez otopsi yapılmamıştı ki? Hatta Yasef Öztürk'e yapılan otopsi üçten dörde doğru gidiyordu. Sonunda emniyet müdürü "Ben gördüm kardeşim" dedi. "Bana inanmıyor musunuz?" Kişisel inanmalar yerine kurumsal inanmaların önemli olduğu, bunun da ancak Adli Tıp tarafından yapılacak bir otopsiyle mümkün olabileceği anlatılmaya çalışılıyordu emniyet müdürüne.

Emniyet müdür yardımcılardan biri "Başka gören olmadı mı" diye çevresinden tanık aramaya başlamıştı. "Yok mu başka gören" sorusuna birden "Belediye başkanı da gördü" yanıtı geldi. Herkes bakışlarını belediye başkanına çevirmişti. Emniyet müdürü ile belediye başkanı ailece görüşüyorlardı. Hatta emniyet müdürü, belediye başkanının kirvesi olmuştu. Herkesin kendisine baktığını görünce ayağa kalktı belediye başkanı:

- İlk görenlerden biri benim Albay Özden'in cesedini.

Hemen belediye başkanına soruldu:

- Yarası neresindeydi?

Kişiliğine uygun sakinlikte yanıtladı belediye başkanı:

- Kafasındaydı...

Gerilim daha da artmıştı. Sorular daha da ısrarlıydı:

- İyi ama neresinde?

Belediye başkanı elini alınca değil de başının gerisine doğru attı:

- Başının arkasındaydı. Alnında bir şey yoktu...

Bu söz özel tim karargahına bomba gibi düştü. Emniyet müdürü yerinden fırladı, oturduğu sandalyenin arkasına tutunarak durdu. Gazeteciler "Yemek bitti galiba" deyince "Yooo, yalnız biraz hareket etmek gerekir" karşılığını verdi. Sonra da hızla salondan çıktı. Gazeteciler de özel tim karargahının kapısına doğru yöneldi. Emniyet müdürü bir süre sonra geldi. Gazetecilerin yüzüne pek de bakmayan bir tavırla "gülle gülle, gülle gülle" diye elini sıkıp arabasına bindi gitti. Gazetecileri belediye başkanı uğurladı.

Yaralananlar, sakat kalanlar

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde çatışma ve saldırılarda ölenlerin yanı sıra çok sayıda güvenlik görevlisi ya da sivil yaralandı ve sakat kaldı. Kimi zaman yaralanan ya da sakat kalanların gerekli tedavi olanağı bulamama, kötü yaşam koşulları ve ilgisizlik gibi nedenlerden ötürü öldüğüne tanık olundu.

Örneğin; Şırnak'ta askerlik yaparken bir çatışmada ayağından yaralanan ve tedavi gördükten sonra hava değişimi almayan Özer Yavaş, askerliğini tamamlamak için birliğine döndü. Terhis olduktan sonra köyüne dönen Özer Yavaş, yara yerlerinde ağrılar başlayınca İstanbul Gülhane Askeri Tıp Akademisi'ne (GATA) yatırıldı. Özer Yavaş'ın sol bacağı kangren olduğu için kesildi. Bacağı terhis olduktan sonra kesildiği için "gazi" sayılmayan Özer Yavaş, bunun için askeri yetkililere başvurdu. Özer Yavaş, başvurunun sonucu gelmeden Eylül ayı ortalarında yaşamını yitirdi.

Gazeteci Ümit Oktan, Cumhuriyet gazetesininin 28 Eylül 1996 tarihli sayısında yayımlanan "*Vuruldu Gazi Olamadı, Öldü Şehit de Sayılmadı*" başlıklı haberinde, Özer Yavaş'ın üzüntü verici öyküsünün şöyle anlattı:

Önce bacağından, sonra canından olan oğullarını toprağa vereli bir hafta oluyor Yavaş ailesinin. Acıların en büyüğünü yaşıyorlar. Onca üzüntünün üzerine bir de ilgisizlik gelip, kor gibi oturmuş "içlerine". Özer Yavaş, "Askerliğe elverişlidir" raporunu alıp 23 Ağustos 1994'te Foça Jandarma Birliği'nin yolunu tutarken Söke'nin Burunköy'ünde bayram havası esiyordu. Üç ay sonra, çakı gibi jandarma komando olarak Şırnak yollarındaydı Özer. Zifiri karanlıkta bir "kör kurşun" gelip, Özer'in sol bacağının uyluk kemiğini bulduğunda "sona giden" acılı günler başlıyordu. Önce Şırnak, sonra Diyarbakır'daki askeri hastanelerde geçen tedavi günleri. Yarası tam kapanmıyordu. Ağrıları da tam geçmemişti. Yeniden birliğinin yolunu tuttu. Şırnak'ta kışın hükmünü en sert sürdürdüğü günlerde tezkeresini aldı. Tarih 27.12.1995

Ağrılar geçmiyordu. Bacağının üst kısımlarına doğru yayılıyordu. Baba Hüseyin Yavaş, oğlunu Söke'de "alay doktoruna" götürdü. Oradan "Siz fakirsiniz uzaklara gidemezsiniz" denilerek Söke Devlet Hastanesi'ne sevk edildi. Ağrılar sürüyordu. İzmir Askeri Hastanesi'nde geçen günlerde de bir sonuç alınamayınca Özer Yavaş, GATA Haydarpaşa Eğitim Hastanesi'ne götürüldü. Sol bacağın uyluk kemiği kanyordu. Tahliller, araştırmalar, sonuç: "Sol uyluk anteromedial bölgede nöral kökenli sarkoma." Yani, "bağdokusunda gelişen kötü huylu tümör." Rapor tarihi 17.4.1996. Özer, askerliğini bitireli dört ay bile olmamış. Sonra sol bacak kasıktan kesiliyor. O acıların arasında Özer, gazi olabilmek için büyük çaba harcıyor.

"Ben askerken yaralandım. Bu hallere geldim. Devlet bana baksın. Ailem yoksul" diyor ama kimselere duyuramıyor sesini. 19 Ağustos 1996'da dayanacak gücü kalmıyor

Özer'in. Vücudunu saran tümör yaşamasına izin vermiyor ve aramızdan ayrılıyor. Davullar, zurnalar, halaylar çok gerilerde kalıyor. Özer toprağa verildikten sonra köy suskunluğa giriyor. Ne arayan var ne soran. Yavaş'lar Burnunköy'ün abartısız en köhne evinde oturuyorlar, kiracılar. Baba Hüseyin, hemen evin yakınındaki okulda hademe. Ayda 9 milyon alıyor. Anne Fadime "en kıymetlisini" kaybettikten sonra sanki yaşamıyor. Özer'den önce askerliğini yap-p gelen ağabey Ali, "ne iş bulursa" yapıyor, çoğu zaman işsiz. Küçük kız kardeşi Yeliz ev işlerini üstlenmiş; annesinin elini oynatacak hali yok.

Özer'den söz etmeye çekiniyoruz. Baba Hüseyin raporları, fotoğrafları getirirken " Bu çocukları zorluklarla yetiştiriyoruz. Zengine çocuk bakmak kolay, bir de bize sor" diyor. Anne Fadime giriyor araya. Sesi titriyor, ağlıyor: "Oğlum aslan gibiydi. Sağlam raporu verip aske-re aldılar. Ne olduysa ayağından yaralanmasından sonra oldu. Gazi olması lazım diye çok uğraştık, olmadı. Öldü, kimseler uğramadı. Yani benim oğlum gazi de değil, şehit de. Hükümetin bize destek olması lazım, yardım etmesi lazım."

Eğer kaymakam fakir oldukları için 18 milyon lira vermese, cenazeyi bile gömmeye paraları olmadığını söylüyor Hüseyin Yavaş. Bir de devletten gördükleri, çocuğunu İstanbul'a götürürken verilen 1.5 milyon lira. Baba Hüseyin sürdürüyor: "Ankara'ya gideceğim. En üst paşaya, 'Siz evlat sahibi değil misiniz' diye soracağım. Oğlumun Güneydoğu'da vurulduktan sonra hastalandığım, şehit sayılması gerektiğini söyleyeceğim. Bu devletin bize maaş bağlaması lazım. Gelsinler, halimizi görsünler. Benim oğlum gazi olmadı, şehit de saymıyorlar. Peki bu çocuk ne için öldü?"

Askerlik yaptığı sırada beyin deformasyonu ve şiddetli bir sara hastalığına yakalanan Antakya doğumlu Ali Aslan'ın öyküsü de üzüntü verici örneklerden. Anne ve babası, istemediği halde askere giden ve bir arkadaşının da askerden firar etmesinden etkilenen oğullarının askerde önemli psikolojik sorunlarla karşılaştığını bildirdiler. Ali Aslan'ın babası Selim Aslan, rahatsızlığının askerlik yapmasını engellemesi üzerine Diyarbakır Askeri Hastanesi'ne ve ardından Ankara Gülhane Askeri Tıp Akademisi'ne gönderilen oğlunun ciddi bir tedavi görmediğini, psikolojik rahatsızlıklara bağlı olarak fizyolojik rahatsızlıklar da çektiğini söyledi. Askerliği bittikten sonra rahatsızlıkların artarak sürmesi üzerine Çukurova Üniversitesi Balcalı Hastanesi'ne yatırılan Ali Aslan, Nöroloji Servisi'nde iki ay tedavi gördü. Doktoru Şükrü Oğuz, Ali Aslan'ın şiddetli bir sara hastalığına yakalanmış olduğunu ve beyinde deformasyonlar olduğunu ifade ederek, hastalığının tam teşhisinin konamadığını, ayrıca iyileşme şansının da çok az olduğunu söyledi.

Savaştan mağdur olanlara başka bir örnek de İsa Coşkun. 1995 yılında Şırnak sınırları içindeki Gabar Dağı'nda çıkan bir çatışmada yaralanan İsa Coşkun, yaşadıklarını şöyle anlattı: "Kolumdan bir mermi, vücudumdan da 9 şarapnel parçası çıkardılar. O günden sonra askerliğe devam edemedim. Manisa'ya geri gönderdiler. Biz adı konmamış, ilan edilmemiş bir savaşın mağdurlarıyız. Devletin iş imkanlarından devlet yararlandırmıyor. Yasalar nezdinde gazi sayılmadığımız için çalıştırmıyorlar. Çünkü biz 'teröre' karşı mücadele ediyormuşuz. Bizden belge istiyorlar gazi olduğumuza dair. Öyle bir belgeyi de 'Harp Matulleri' kapsamındaki veriyorlar" dedi.

Çatışmalarda yaralanarak sakat kalanlar, istisnalar dışında hamasi nutuklar ve vaatlerle yetinmek zorunda kaldılar. Çatışma kurbanlarının en önemli sorunları arasında işsizlik ilk sıraları aldı. Vaatlere karşın, sakatlara iş olanağı yaratılmadı. Örneğin; Zübeyde Hanım Şehit Analarını Koruma Vakfı'nun, çatışmalarda yaralananlara iş verilmesi için işadamlarına gönderdiği mektuplara yanıt verilmedi. Strateji Grubu'nun haber bülteni "Gündem" in 1 Nisan

1996 tarihli sayısında yer alan haberde, mektuba sadece Kibar Holding'in cevap verdiği belirtildi. İş dünyasının ilgisizliği vakfın Faaliyet Raporu'na "Bu güne kadar özel sektöre yazılan mektuplardan ve basın kuruluşlarının hiçbirinden olumlu yanıt alınmamış olmasından üzüntü duyuyoruz. Eğer mektup gönderdiğimiz işadamlarımız bir gazimizi işe alsalardı, şu anda 500'ün üzerinde gazimiz iş bulmuştu." olarak yansidi.

Yıl boyunca gazete sayfaları ve televizyon ekranlarında sık sık yaralanan ya da sakat kalan çatışma kurbanlarının acıklı öyküleriyle karşılaşıldı. Bu konudaki haberlerin bir örneği Milliyet gazetesinin 27 Ocak 1996 tarihli sayısında yer aldı. Haberde şu bilgilere yer verildi:

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaralananlar, Ankara'daki Gülhane Askeri Tıp Akademisi (GATA) Hastanesi'nde tedavi ediliyor. Çoğu mayına basarak bacağı kopan ya da çatışma sırasında kurşunla yaralanan, parçalı kemik kırıklı onlarca kişi...

Doç. Dr. Binbaşı Sabri Ateşalp, servislerine bine yakın yaralının geldiğini söylüyor ve 572 hastanın mayın, 500 dolayında kişinin de kurşun yaralanması nedeniyle tedavi gördüğünü anlatıyor. Güneydoğu'da karşılaşılan en büyük sorun mayın. Özellikle dedektörlerin tespit edemediği plastik mayınlar büyük tehlike oluşturuyor. GATA'nın en alt katındaki Protez-Ortez Laboratuvarı mayından yaralanarak ayağı, bacağı ya da herhangi bir organı kopanlar için sanki bir fabrika. Dört kişi, bir ayda 12 protez üretebiliyor. Protezler daha sonra hastalar üzerinde deniyor ve 15-20 günlük bir rehabilitasyon süresinin ardından hastalar "eskisi gibi olmasa bile" yeni organına kavuşuyor.

GATA'ya bölgeden gelen en ağır hastalar ise silahla omurilikten yaralananlar. Tabip Albay Şükrü Gündüz bu bölüme gelen hastaları "tbbi bakımdan en ciddi hastalar" olarak niteliyor. Yaralanmanın vücut fonksiyonlarını etkilediğini anlatan Şükrü Gündüz şunları söylüyor: "Yaralanma, derecesine bağlı olarak hastaların vücut fonksiyonlarını bütün yaşamları boyunca etkiliyor. Mesela hastalar normal idrar yapamıyor, seksüel fonksiyonlarını yerine getiremiyor. Yani ömür boyu bakım gerekebiliyor." Bütün bir yaşamı oturarak geçirmek, yani tekerlekli sandalye üzerinde. Kimse istemez, ama gazilerin kiminin bir parçası da bu. GATA'nın bu bölümdeki hastaların "tekerlekli sandalyeye" mahkum olması nedeniyle meydana gelen psikolojik sorunlar için danışmanlar sürekli serviste. Zamana bağlı olmaksızın dolaşan danışmanlar hastaların en büyük destekçisi.

Güneydoğu gazilerinin GATA'daki bir diğer durağı da Plastik Cerrahi. Genel anlamda bir sanat icra edilen bu bölümde Dr. Mümtaz Güler anlatıyor: "Parmak kopuğu, el kopuğu, çene kemiği eksikliği gibi yaralanmalardan hastalar geliyor. Bizim alanımız rekonstrüksiyon. Yani kopan bölgeyi eskiye, aslına yakın hale getirmek. Mesela topuğu kopan hastaya karın ya da sırttan bir kas alarak topuk yapmak. Elinden parmağı kopan bir hastaya ayakta bir parmak nakletmek. Çeneden kurşun yiyen bir hastaya tibula denilen incik kemiğinden ya da kalçadan bir parça almak.

PKK militanlarının ailelerine dava

1995 yılının son aylarından itibaren gündeme gelen bazı davalar, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki çatışmaların, çatışmalarda ölen PKK militanlarının ailelerini ilgilendiren boyutunu gözler önüne serdi. Bu uygulama ile çatışmalardan doğan maddi zararın, çatışmaya taraf olan ve kimisi bahse konu çatışmalarda ölen PKK militanlarının ailelerine ödetilmesi amaçlandı.

4 Ocak 1992 tarihinde Adıyaman'ın Bezar dağında çıkan bir çatışmada ölen Binbaşı Tahsin Büyükçoban'ın ailesine ödenen 400 milyon lira tazminat, daha sonra başka çatışmalarda ölen İsmail Tümen ve Deniz Omurca adlı PKK militanlarının ailelerinden istendi. Bu

amaçla, İsmail Tümen ve Deniz Omurca'nın yakınları hakkında dava açıldı. Davada, "Binbaşı Tahsin Büyükçoban, arazi taraması sırasında, aralarında davalıların murisleri olan Deniz Omurca ve İsmail Tümen'in de bulunduğu PKK'lılar tarafından vurularak şehit edilmiştir. Olayın ardından şehit Jandarma Binbaşı Tahsin Büyükçoban'ın mirasçıları tarafından müvekkil idare aleyhine tazminat davası açılmış, dava sonucu da davacı Filiz Büyükçoban'a 400 milyon 688 bin lira alacak Maliye Bakanlığı tarafından ödenmiştir. Tahsin Büyükçoban'ı şehit eden militanlardan Deniz Omurca, 27 Haziran 1992 günü çıkan çatışmada, İsmail Tümen de 17 Mayıs 1994 günü çıkan silahlı çatışmada ölü olarak ele geçirildiklerinden, şehit mirasçılarına ödenen tazminatın davalılardan rücuen tazminini talep etmek zorunda kaldık" görüşü savunuldu. İsmail Tümen'in babasının avukatı Murat Bilgiç ise, "İsmail Tümen ve Deniz Omurca'nın adı geçen binbaşısı öldürdüğüne dair ellerinde kesin bir delil olmadığı halde bu davanın açılması saçmalaktan başka birşey değildir. Bu dava hukuk mantığı ile bağdaşmayan bir davadır. Burada amaç sadece caydırıcılık ve huzursuzluk yaratmaktır" dedi.

Benzer bir dava ise 1 Temmuz 1994 tarihinde ölen PKK militanı Osman Yıldız ve Recep Bali'nin aileleri aleyhine açıldı. Urfa Emniyet Müdürlüğü'nün istemi üzerine açılan davada, Osman Yıldız ve Recep Bali'nin de aralarında bulunduğu bir grup militanın Siirt Köy Hizmetleri 19. Bölge Müdürlüğü'ne ait iş makinelerini yaktığı, bu nedenle 810 milyon liralık zararın meydana geldiği savunuldu. Davada, "Köy Hizmetleri Müdürlüğü'ne ait iş makineleri 20.08.1993 tarihinde Suruç ilçesi Yoğurtçu köyünde yakılmıştır. Şanlıurfa Emniyet Müdürlüğü'nün 23.06.1994 tarihli yazısıyla olayın faillerinin Suruç ilçesi Zeyindağı köyü kırsal kesiminde güvenlik güçleri ile giriştikleri silahlı çatışma sonucu ölü olarak ele geçirilmiş oldukları belirtilmiştir. İş makinelerimizi yakanlar öldüğü için zararımızın silahlı çatışmada ölen Osman Yıldız'ın kanuni mirasçıları olan anne ve babası Hediye ve Müslüm Yıldız ile yine aynı çatışmada ölen Recep Bali'nin kanuni mirasçıları olan eşi ve çocukları Hadrey, Hamit, Neriman ve Naile Bali'den tazmini için işbu davayı açma zarureti hasıl olmuştur" denildi.

Recep Bali'nin eşi Hadrey Bali ise "Polisin elinde, Köy Hizmetleri'ne ait arabaları eşimin yaktığına dair bir delil yoktur. Ayrıca eşimi öldürerek beni dul, 5 çocuğumu yetim bırakan devlet, zarar gören mallarının hakkını bizden sorarken, ben yetim bırakılan beş çocuğumun hakkını nereden soracağım? Bizden istenilen tazminat bugünkü faiziyle 4 milyara yakın bir paradır. Bunu ömrüm boyunca çalışsam da ödeyemeyeceğim. Eşimden bana kalan beş çocuğumdan başka birşeyim yoktur, varsa gelsinler alsınlar" dedi.

Köy Hizmetleri Bölge Müdürlüğü avukatı Ekrem Kazanasmaz, "Davada olayın failleri olarak belirtilen kişilerin, bu zarar verdiklerinin ispat edilmesi çok zor. Güvenlik birimleri bu şahıslar öldükten sonra, bunu iddia etmişlerdir. Öldükten sonra olayın failleri olarak nasıl tespit ediliyorlar. Hem ben, hem de Mahkeme Başkanı, böyle bir davaya bakmaktan vicdanen rahatsızlık duyuyoruz" dedi.

1989 yılında Van'ın Bahçesaray ilçesine yapılan baskında ölen PKK militanı Cemil Gümüştaş'ın ailesine de "kaymakamlık binasında maddi zarara yol açtığı" iddiasıyla İçişleri Bakanlığı'nun isteği üzerine 53 milyon liralık tazminat davası açıldı. Bahçesaray'a 12 Ağustos 1989 tarihinde PKK militanları tarafından düzenlenen baskında kaymakamlık binası hasar gördü. Kaymakam İsmail Kaya, baskında özel eşyalarının zarar gördüğü için Van İdare Mahkemesi'nde dava açtı ve 1991 yılında 34 milyon lira tazminat aldı. İçişleri Bakanlığı ise, Cemil Gümüştaş'ın bu zarara yol açtığı iddiasıyla, ailesi aleyhine 16 Mart 1996 tarihinde Van 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde tazminat davası açtı. Dava dilekçesinde, "Cemil Gümüştaş, Kaymakam İsmail Kaya'ya ait özel eşyalara zarar vermiş olup, zararı devlet karşılamıştır.

Mustafa (babası), Fatma (annesi), Mahsum, Salih, Musa, Zeliha, Şemsettin, Rozer ve Aslıhan Gümüştan (kardeşleri), baskına katılan Cemil Gümüştan'ın mirasçıları olduğu için, zarardan ve ödenen tazminattan sorumludur. Bu nedenle haklarında dava açılması istenmiştir" denildi. Davaya tepki gösteren Mustafa Gümüştan, "Oğlum benim isteğimle PKK'ye katılmadı. Onun bir eyleminden dolayı da sorumlu değilim. Ona emir vermedim, onu yönlendirmedim. Devlet onu 'terörist' olarak değerlendiriyorsa; beni ondan ayrı tutuyor demektir. Hakkımızda oğlumun eyleminden dolayı dava açıyorsa ya oğlumun 'terörist' görmüyorlar ya da hepimizi 'terörist' olarak değerlendiriyorlar. Dünyanın hiçbir ülkesinde böyle ilkel bir anlayış hakim değil. Hakkımızda bu davayı açanlar bizden de cahilmiş. Hem gülünç, hem de haksız bulduğum bu tazminatı, dava aleyhime sonuçlansa bile ödemeyeceğim. İçişleri Bakanlığı'nun bunu bilmesini istiyorum" dedi.

f)- Esir askerler, ruhsal bozukluklar

Bölgedeki çatışmaların bir yönünü de PKK militanları tarafından esir alınan askerler oluşturdu. Esir düşen askerler (*) ve yakınlarıyla ilgilenilmedi, ailelerin yardım istekleri yetkililer tarafından geri çevrildi. Bu durum, esir yakınlarının İHD'den yardım istemelerine ya da Kızılhaç, Uluslararası Af Örgütü ve Birleşmiş Milletler gibi kuruluşlara başvurmalarına yol açtı. Aylarca, yıllarca PKK'nin elinde esir kalan askerlerin önemli bölümü, 1996 yılının sonunda RP Milletvekili Fethullah Erbaş, İHD Genel Başkanı Akın Birdal ve Mazlum Der yöneticilerinden İhsan Aslan'ın uzun uğraşları sonucunda serbest bırakıldı.

PKK'nin, "serbest bırakacağını" açıkladığı askerleri almak için oluşturulan bir heyet 26 Ağustos günü Kuzey Irak'a hareket etti. Heyette, RP Van Milletvekili Fetullah Erbaş, İHD Genel Başkanı Akın Birdal, Mazlum Der Genel Başkan Yardımcısı İhsan Aslan ve İHD Mardin Şube Başkanı Cemil Aydoğan ile asker yakınları Ahmet Başaran, Hüsnüye Başaran, Ümrân Sıkılğan, Bünyamin Çelik ve Bekir Öztürk yer aldı. Kuzey Irak'a geçtikten sonra Irak Kürdistan Demokratik Partisi yetkilileriyle yaptıkları görüşmelerden sonra heyet adına Fetullah Erbaş, Akın Birdal ve İhsan Aslan 27 Ağustos günü Amadiya bölgesinde PKK'lilerle temas kurdular, 28 Ağustos günü de diğer tutuklu yakınları ve gazeteciler kampa gittiler. Heyet üyeleri ile PKK adına Murat Karayılan, Duran Kalkan ve Rıza Altun görüştü.

Heyet üyeleri kamp girişinde PKK'nin önde gelen adlarından Rıza Altun ve Murat Karayılan tarafından askeri törenle karşılandı. Konuşmasında ısrarla kendi inisiyatifi ile geldiğini, hükümetin temsilcisi olmadığını belirten Fetullah Erbaş, barış amacıyla geldiklerini ve akan kanın durmasını istediklerini söyledi. İHD Genel Başkanı Akın Birdal da "İHD yıllardır barış ve kardeşlik mücadelesi veriyor. Umarız bu olumlu adım önemli bir barış sürecinin kapısını aralasin. Barış için herkese görev düşüyor. Bugün yapılanlar, gelecekteki barış dolu güzel günlerin habercisi olsun istiyoruz" dedi.

Kamptaki görüşmelerden sonra PKK yetkilileri askerleri heyete teslim edemeyeceklerini açıkladılar. Hayal kırıklığı yaratan bu karar, bir görüşme trafiği başlattı. Heyet üyeleri,

(*) Engin Ekşi (1992), Mustafa Çelik (Astsubay-1992), Yalçın Yaşar (1994), Mehmet Nuri Aykut (1994), İbrahim Yaylalı (1994), Hakan Pusat (1995), Tuncay Kavakhoğlu (1995), Mehmet Sıkılğan (1995), Ramazan Çelik (1995), İsmail Başaran (1995), Cengiz İpek (1995), Tevfik Öztürk (1995), Sedat Ağca (1995) ve Mustafa Özlüker. (Mustafa Özlüker, askerliğini asteğmen olarak Şımak'ta yaparken, 1994 Eylül'ünde bir çatışmada gözünden yaralı olarak esir alındı. Bir yıl PKK kamplarında kalan ve serbest bırakıldıktan sonra Türkiye'ye dönmeyen Mustafa Özlüker, halen Amsterdam'da, "Kürdistan Information Centrum-Kürdistan Bilgi Merkezi" adlı kurumda çalışıyor).

kararın yanlış olduğunu, Türkiye’de, heyetin kampı ziyareti ile birlikte barışa ilişkin önemli bir duyarlılığın oluştuğunu belirterek, “Bu kararınız bizim tüm girişimlerimize ağır darbe indirecek. Eğer barışta ısrarlı iseniz askerleri hemen şimdi teslim edip, bize yardımcı olmalısınız” dediler. PKK’nin askerleri bırakmama kararı 29 Ağustos günü kesinleşti. Murat Karayılan, “Bazı koşulların oluşmadığını, askerlerin bırakılması konusunda kamuoyundaki tepkiyi yeterli bulmadıklarını ve tepkinin daha artmasını beklediklerini” bildirdi. Murat Karayılan, Fetullah Erbaş’a “Sizin bu girişiminiz kişiseldir. Buna saygı duyuyoruz. Ancak resmi bir sıfatınız yok. Bu nedenle erleri size teslim edemeyiz. İleride gelişmeler neyi gösterir, bilemiyoruz. Sanıyorum, 10-15 gün içinde bu iş çözümlür” dedi. PKK’nin bu açıklamasından sonra Fetullah Erbaş ve beraberindekiler 29 Ağustos gecesi kamptan ayrıldı.

Girişim, Türkiye’de belli çevrelerin ve bazı yayın kuruluşlarının tepkisini çekti. Başta Fetullah Erbaş olmak üzere, heyet üyelerine yönelik karalama kampanyası başlatıldı. Daha önce sık sık İHD’ye yönelik yazılar yazan Hürriyet gazetesi yazarı Emin Çölaşan bu konuda da olumsuz görüşler içeren yazılar yazdı. TBMM Başkanı Mustafa Kalemli, Erbaş’ı istifaya çağırdı. Mustafa Kalemli, “Sayın üyemizin de bu durumda konumunu gözden geçirmesinin uygun olacağını ifade etmek isterim. Bir üyemizin böyle bir olaya alet olmasını kınıyorum” dedi. ANAP, CHP gibi partilerin olumsuz görüşleri karşısında, Fetullah Erbaş’ın PKK ile temas kuracağını haftalar öncesinden bilmelerine karşın itiraz etmeyen RP’liler ise gezinin “partiyle bir ilişkisi olmadığı” izlenimini vermeye çalıştılar. Fetullah Erbaş’la görüşen dönemin Adalet Bakanı Şevket Kazan, “İyi niyetli bir girişim. Şu anda sonuç alınmaması, sonuç alınmayacağı anlamına gelmez. Bunun partiyle ilgisi yok, ferdi girişimdir” dedi.

Ankara DGM Savcılığı da heyet üyeleri hakkında soruşturma açtı ve Akın Birdal, 2 Eylül günü saat 22.30 sıralarında evine gelen polisler tarafından gözaltına alındı. DGM Savcısı Nuh Mete Yüksel’in gözetiminde yapılan arama sırasında Birdal’ın avukatlarının evde bulunmasına izin verilmedi. Akın Birdal daha sonra Ankara Emniyet Müdürlüğü Siyasi Şube’ye götürüldü. İhsan Aslan da 3 Eylül günü Ankara’da teslim oldu. Fetullah Erbaş ise “milletvekili dokunulmazlığı” nedeniyle gözaltına alınmadı.

Akın Birdal ve İhsan Aslan, 6 Eylül sabahı Ankara DGM’ye getirildi. Adli Tabiplikte muayeneleri yapılan Akın Birdal ve İhsan Aslan’ın ifadelerini DGM Başsavcısı Cevdet Volkan aldı. Akın Birdal ve İhsan Aslan öğlen saatlerinde tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldılar. Bu arada Akın Birdal ve İhsan Aslan’ın gözaltına alınması emrini veren ve baştan beri soruşturmayı yürüten DGM Savcısı Nuh Mete Yüksel soruşturmada alındı. Bunun için Adalet Bakanı Şevket Kazan’ın “devreye girdiği” ileri sürüldü. Şevket Kazan’ın, DGM Başsavcısı Cevdet Volkan’ı telefonla arayarak Yüksel’in soruşturmada alınmasını sağladığı öne sürüldü. Volkan ise “Benim idari tasarrufum. Öyle uygun gördüm” demekte yetindi.

DGM Savcılığı, Ekim ayı başında Akın Birdal, İhsan Aslan ve İHD Mardin Şube Başkanı Cemil Aydoğan hakkında dava açtı. İddianamede, Fetullah Erbaş başkanlığındaki heyetin “PKK propagandasına olanak sağladığı”, heyet üyelerinin örgüt elemanlarına karşı “övcü, takdir edici ve hak verici” konuşmalar yaptıkları öne sürüldü. İddianamede, Birdal, Arslan ve Aydoğan hakkında Türk Ceza Yasası’nın 169. maddesi uyarınca 4 yıl 6 ay 7 yıl 6 ay arasında hapis cezası istendi. İddianamede, Kuzey Irak’a giden gazetecilerin “PKK’nin elindeki askerleri serbest bırakacağı” yolundaki haberleri üzerine, Fetullah Erbaş’ın “konunun mahiyetini araştırmadan, konu ile ilgilenen resmi kurum ve kuruluşlara danışmadan, bilgi ve olurluğunu almadan, başlatacağı hareketin sonunu ve sonucunu düşünmeden, askerlerin Du-hok’ta teslim edileceğine dair haberlere inanarak” girişimlere başladığı savunuldu.

Dava, 11 Kasım günü başladı. Duruşmada ifade veren Akın Birdal, asker yakınlarının rehin alınan çocuklarını kurtarılması için derneğe başvurduklarını söyledi. Amaçlarının “Örgüte yardımcı olmak, propagandasını yapmak” olmadığını belirten Akın Birdal, askerlerin kampta olduğunu bildirilmesi ve ailelerin baskısı üzerine kampa gittiklerini söyledi. Akın Birdal, ülkede yaşanan gerginliğin giderilmesine katkı sağlamak için bu girişimde bulduklarını vurgulayarak “Askerler bizimle bırakılırsa bize böyle bir dava açılacak mıydı, merak ediyorum? Biz geldikten sonra iki askerin bırakılması da bizim insani girişimimizin neticesidir. Kampta örgüt yöneticileri ile bir gizli görüşmemiz olmadı. Bütün görüşmeler basın önünde yapıldı. Suçlu olduğum için değil, İHD Genel Başkanı olduğum için yargılanıyorum” dedi. İhsan Aslan, Akın Birdal’ın ifadesine katıldığını söyledi. Cemil Aydoğan ise propaganda yapmaya gitmediklerini belirtti. Duruşmada tanık olarak dinlenen ATV muhabiri Murat Çelik, görüşmelerin gizli yapılmadığını söyledi. Dava 9 Aralık günü beraatle sonuçlandı. (*)

PKK’nin elinde rehin bulunan askerlerden ikisi, 16 Eylül günü serbest bırakıldı. PKK, Mehmet Sıkılğan ve İbrahim Başaran adlı erleri yakınları ile birlikte 16 Eylül günü Kuzey Irak’taki Duhok kentinde Kızılhaç yetkililerine teslim etti. Erlerin yanında Mehmet Sıkılğan’ın annesi İmren Sıkılğan, İbrahim Başaran’ın annesi Hüsnüye Başaran ve ağabeyi Mehmet Başaran da hazır bulundu. İsmail Başaran ve Mehmet Sıkılğan ile yakınları 17 Eylül günü saat 10.30 sıralarında Kızılhaç yetkilileri tarafından Habur’daki Halil İbrahim Gümrük Kapısı’nda Türk yetkililere teslim edildi. Serbest bırakılan askerler bir süre gözaltında tutuldu.

Tevfik Öztürk, İbrahim Yaylalı, Tuncer Kavaklıoğlu, Ramazan Çelik, Sedat Ağca ve Hakan Pusat adlı askerler de 8 Aralık günü serbest bırakıldı. Askerleri almak için 6 Aralık günü Kuzey Irak’a giden Fetullah Erbaş, Akın Birdal, Mazlum-Der İzmir Şube Başkanı Halit Çelik, 7 Aralık günü Sürgünde Kürdistan Parlamentosu’ndan Zübeyir Aydar ve Nizamettin Toğuş ile Duhok’ta buluştu. Heyet üyeleri, askerlerin kampta değil, bir yerleşim biriminde verilmesini önerdiler. Zübeyir Aydar’ın, PKK yöneticileriyle yaptığı görüşmede askerlerin Duhok’ta teslim edilmesi kabul edildi. KDP ise basın önünde teslimine karşı çıktı. Askerlerin kamptan uzak bir yerde teslim edilmesi kararlaştırıldı. Heyet ve aileler 8 Aralık günü Amadiye kenti yakınlarında yarım saatlik bir yürüyüşten sonra PKK’nin Zap Kampı’nın ilk giriş noktasına gitti. Burada askerler heyet üyelerine teslim edildi.

Askerler, yakınları Gülsüm Kavaklıoğlu, Nuran Pusat, Ünver Yaylalı, Yavuz Yaylalı, Bedriye Öztürk, Bekir Öztürk, Kemal Ağca ve Zeynep Ağca ile heyet üyeleri 9 Aralık günü saat 09.30’da Türkiye’ye girdiler. Askerler sağlık kontrolünden sonra gözaltına alındı. 12 Aralık günü Diyarbakır DGM Savcılığı’na çıkarılan askerlerden İbrahim Yaylalı, esir olduğu sırada özel bir televizyon kanalında yayımlanan röportajda PKK lideri Öcalan’dan “Sayın Genel Başkan” diye söz ederek “örgüt propagandası yaptığı” iddiasıyla tutuklandı. Tuncay Kavaklıoğlu, Hakan Pusat, Ramazan Çelik, Tevfik Öztürk ve Sedat Ağca serbest bırakıldı.

Bu arada, yakınları İbrahim Yaylalı’nın firar ettiği ve PKK’yi övdüğü yolundaki iddialara tepki gösterdiler. Baba Yavuz Yaylalı, “Firar ettiği yönünde şu ana kadar hiçbir yetkili açıklama yapmadı. Oğlumdan 1995 Ekim ayından itibaren haber alamadık. Ancak üç ay sonra, yetkililer, bize ‘oğlumun operasyon sırasında kaybolduğuna’ dair sözlü açıklama yaptı. Oğlum firar etmedi, esir düştü. Mıdyat’ta Ortaklar Karakolu’nda iken operasyona çıkmış, an-

(*) İHD’nin geleneksel İnsan Hakları Ödülleri, 1996 yılında yazar Yaşar Kemal ve Barış İçin 1 Milyon İmza Kampanyası’nı başlatan Eşber Yağmurdereli ile Fethullah Erbaş ve İhsan Aslan’a verildi. Ödül töreni 10 Aralık günü Ankara’da yapıldı.

cak yamaçtan düşüp ayağını incitince bölüğünden kopmuş. Sığındığı mağarada esir alınmış” dedi. Anne Ünver Yaylalı da, oğlunun tutuklanmasına tepki göstererek, “Oğlum PKK’nin eline düştükten sonra bir devlet yetkilisi bizimle ilgilenmedi. O zaman firar ettiğini söylediler. Sadece 3 ay sonra gelip, kayıp olduğunu söylediler” dedi.

Heyete yönelik tepkilere bir televizyon programında yanıt veren Hakan Pusat’ın annesi Nuran Pusat ise askerler tarafından uyarıldı. Nuran Pusat, programdaki açıklamalarından sonra kaldıkları otele gelen bir askeri yetkilinin, “Teyze, senin konuştuğuların bizleri incitti” dediğini belirtti. Otelde kalacak paralarının olmadığını ve komşularından aldıkları borçlarla oğlunun peşine düşebildiğini kaydeden Pusat, “Çocuklarımızın serbest bırakılması için çabalarımı sürdüren ve bizleri sevindiren Fethullah Erbaş ile Akın Birdal’a gösterilen tepkileri nefretle kınıyorum” dedi.

Diyarbakır DGM Savcılığı, İbrahim Yaylalı hakkında Aralık ayı sonunda dava açtı. Davada, İbrahim Yaylalı’nın “PKK kampında tutulduğu sırada verdiği demeçlerde PKK’yi ve Abdullah Öcalan’ı övdüğü, kamplarda askeri ve siyasi eğitim gördüğü” öne sürüldü. Türk Ceza Yasası’nın 168. ve Terörle Mücadele Yasası’nın 5. maddesi uyarınca cezalandırılması istenen İbrahim Yaylalı’nın yargılanmasına 20 Şubat 1997 tarihinde Diyarbakır DGM’de başlandı. 12 yıl hapis cezası istemiyle yargılanan İbrahim Yaylalı, PKK’yi övücü konuşmaları baskı altında yaptığını söyledi. Mahkeme heyeti İbrahim Yaylalı’nın PKK kampında özgür iradesiyle propaganda yapabildiğinin olanaksız olduğu gerekçesiyle beraatine karar verdi.

Cenaze törenleri

Çatışmalarda öldürülen askerlerin cenaze törenleri çeşitli olaylara sahne oldu. Törenler, binlerce kişinin katıldığı, “PKK” ve “Kürt” karşıtı gösterilere dönüştü. Törenlerde HADEP, İHD, insan hakları savunucuları ve gazeteciler aleyhinde sloganlar atıldı. Kimi zaman işyerleri ve evlere yönelik saldırılar düzenlendi. Cenaze törenlerinde meydana gelen olayların önlenmesi ya da benzer olayların yinelenmemesi konusunda ciddi çaba gösterilmedi. Özellikle MHP yanlılarının gövde gösterilerine sahne olan cenaze törenleri, söz konusu partinin en önde gelen siyasal faaliyet alanı haline geldi.

Bingöl’ün Genç ilçesi Sağgöze köyü yakınlarında çıkan çatışmada ölen er Mustafa Akın’ın cenazesi, Malatya’nın Doğanşehir ilçesine bağlı Reşadiye köyünde toprağa verildi. Doğanşehir Jandarma Karakol komutanı; Reşadiye, Sürgü ve Kasımlar köylerinde yaptırdığı anonslarla, 11 Nisan günü yapılacak cenaze törenine katılımın zorunlu olduğunu duyurdu. Komutan, köylerdeki ilkokullar ile Doğanşehir’deki bütün okullarda okuyan öğrencilerin cenazeye katılmalarını istedi. Köylerde evleri dolaşan askerler, herkesin cenazeye katılacağını söylediler. Törene Antep, Urfa, Elazığ ve Malatya’dan MHP’liler katıldı. MHP’nin gösterisine dönüşen cenaze töreni nedeniyle Doğanşehir ve 3 köyde okullar tatil edildi.

Hakkari’nin Çukurca ilçesi yakınlarında çıkan bir çatışmada ölen Kemal Aşık, İlhan Yalçın, Ersin Pekçetin ve Eyüp Beyazıt adlı askerler için 29 Temmuz günü İstanbul’da yapılan tören daha sonra gösteriye dönüştü. Kemal Aşık’ın babası Ramiz Aşık, törene katılan Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’e “Bu iş Köşk’te, Meclis’te oturmakla olmaz” diye bağırırken, bir grup MHP’li de protesto gösterisi yaptı ve gazetecilere saldırdı. Cezaevindeki ölümlere geniş yer veren gazete ve televizyonların ölen askerlerin haberlerine önem vermediğini öne süren grup, kameramanları kovaladı, bazı gazetecileri tartakladı.

12 Ağustos günü Tunceli’de ölen er Erkan Karakaş’ın ailesi, resmi tören yapılmasına izin vermedi. Erkan Karakaş için 13 Ağustos günü Sultanbeyli Camii’nde tören düzenlendi.

Vatandaşların cenazeye katılması için sabah saatlerinden itibaren çağrı yapılırken, resmi tören için görevlendirilen yetkililer aile tarafından geri çevrildi. Erkan Karakaş Fatih mahallesindeki Tepe Mezarlığı'nda toprağa verildi. Kardeşinin terhisine bir ay kala öldüğünü belirten Fesih Karakaş, savaşın bir an önce bitmesini istedi. Erkan Karakaş'ın babası Fesih Karakaş, cenazeler bazı partilerin gövde gösterisine dönüştürüldüğü için resmi tören istemediklerini söyledi.

Tunceli'deki bir çatışmada ölen astsubayın, Hatay'ın Erzin ilçesinde 15 Kasım günü yapılacak cenaze törenini bahane eden Ülkü Ocağı üyeleri, 14 Kasım akşamı ilçe merkezi ile Kürtlerin yoğun yaşadığı Bahçelievler ve Mustafalı mahallerinde bildiri dağıttılar. Bildiride, Kürtlerle alışveriş yapan ve son 15-20 yıl içinde Kürtlere gayrimenkul satan Sırça, Aydın, Eryılmaz, Hantaş, Varsak, Can, Serçe aileleri hedef gösterildi.

14 Ağustos günü Maraş'ın Göksun ilçesine bağlı Küçükçamurlu köyünde çıkan çatışmada ölen Zahir Çetinkaya (21) adlı PKK militanı 16 Ağustos günü Mersin'de toprağa verildi. Cenazeyi almak için 15 Eylül günü Göksun'a gelen ailesi ve yakınları İlçe Emniyet Müdürlüğü'ne çağrıldı. İfadeleri alındıktan sonra cenazeyi alan ailenin yolu şehir içinde kendilerine eskortluk eden polis arabasına karşın MHP'liler tarafından kesildi. Olayda iki araç MHP'lilerin barikatını aşarken, üçüncü araçta bulunan Sait Çetinkaya, Şakir Çetinkaya, Ahmet Bozkurt, Metin Bozkurt ve Yakup Tenşi MHP'lilerin saldırısına uğradı. Polisin müdahale etmediği saldırıda araçtaki 5 kişi yaralandı. Zahir Çetinkaya'nın (*) cenazesi, Mersin Akbelen Mezarlığı'nda toprağa verildi. Aralarında HADEP Mersin il ve merkez ilçe yöneticileri ile Tarsus ilçe yöneticilerinin de bulunduğu topluluk törenin ardından sessizce dağıldı. Sait Çetinkaya, Şakir Çetinkaya, Ahmet Bozkurt, Metin Bozkurt ve Yakup Çeşni çıkartıldıkları mahkeme tarafından "ruhsatsız silah bulundurdıkları" gerekçesiyle tutuklandılar.

Asker uğurlama olayları

Türk-Kürt düşmanlığını körükleyen, ırkçı-şoven eğilimlerin şiddet yoluyla dışa vurulduğu olaylar asker uğurlama törenlerinde de yaşandı. Askere giden gençleri uğurlamak için toplanan gruplar zaman zaman olay çıkardılar. MHP'lilerin gövde gösterisine dönmüşen bu tip "uğurlama törenleri"nde, slogan atmadıkları, "bozkurt selamı" vermedikleri gerekçesiyle saldırıya uğrayanlar oldu; çevreye rastgele ateş açma gibi olaylara tanık olundu.

İstanbul Bağcılar'da 9 Haziran gecesi arkadaşlarını askere uğurlamak için otogara doğru konvoy halinde hareket eden gruptan kimliği belirsiz bir kişi havaya ateş açtı. Ateş sonucu kurşunlardan biri dördüncü kattaki evinin balkonundan kutlamaları seyreden Zafer Özcan'ın (11) bacağına isabet etti. Polis olaydan sonra bazı kişileri gözaltına aldı.

İstanbul'un Çengelköy semtinde 25 Ağustos gecesi arkadaşlarını askere uğurlayan bir grubun havaya rastgele ateş açması sonucunda Yeter Açık adlı kişi ağır yaralandı. Yeter Açık'ın yakınları olayı şöyle anlattılar: "Uyumak üzereyken 'En büyük asker bizim asker' diye sesler duyduk. Peşpeşe silah sesleri geldi. Sonra kurşun camı delerek Yeter'e isabet etti." Ankara'nın Dikmen semti Harbiye mahallesinde de 26 Ağustos gecesi aynı amaçla sokaklarda konvoy halinde gezen bir grup havaya ateş açtı.

(*) Zahir Çetinkaya'nın çatışmada yaralı yakalandıktan sonra öldürüldüğü öne sürüldü. Otopside Zahir Çetinkaya'nın gözlerinin oyulduğu, sağ ayağının kırıldığı ve yüzünün sağ kısmında yanık izlerine rastlandığı belirtildi. Zahir Çetinkaya'nın babası Kutbettin Çetinkaya, sırtında 5 mermi yarası belirlenen oğlunun, yaralı olarak yakalandıktan sonra işkenceyle öldürüldüğünü söyledi.

İzmir'in Ödemiş ilçesinde, 18 Kasım gecesi yapılan asker uğurlama töreninde MHP'liler havaya ateş ettiler. Ödemiş Belediyesi'nin ilçede anonslar yaparak duyurduğu asker uğurlama törenleri, MHP'nin boy gösterisine dönüştü. MHP'liler, Kürtler ve devrimciler aleyhinde slogan atarak sokaklarda gezdiler. Mehter Marşı söyleyen MHP'liler havaya ateş açtılar. 18 Kasım günü Ödemiş Belediyesi, Ödemiş Kaymakamlığı ve Askerlik Şube Başkanlığı organizasyonu ile düzenlenen veda gecesinde, MHP'liler sivil-resmi araçlardan oluşan konvoyla Kürtlerin yaşadığı mahallelerden geçerken taşkınlık yaparak slogan attılar.

Şehit aileleri

1996 yılının ortalarından itibaren, Olağanüstü Hal Bölgesi başta olmak üzere çatışma ya da silahlı saldırılarda öldürülen asker ve polislerin yakınları kamuoyunun gündemine sokulmaya başlandı. "Cuma Anneleri" olarak tanımlanan bu acılı topluluk, kimi zaman kayıp yakınlarına, kimi zaman tutuklu ve hükümlü yakınlarına, kimi zaman da haklarını aramak üzere eylem yapan topluluklara karşı kışkırtılmak istendi. Zaman zaman da çeşitli imzalar kullanılarak gazetelere ve diğer yayın kuruluşlarına bildiriler gönderildi. Yakınlarını çatışmalarda kaybedenlere yönelik kışkırtıcı faaliyetlerde, MHP yanlıları ile bazı şovenist odaklar önemli işlev üstlendi.

Yeni Yüzyıl gazetesinin 10 Ağustos 1996 tarihli sayısında, Esin Dalay imzalı, "Cuma Analarını Ülkücüler Sahiplendi" başlıklı bir haberde MHP yanlılarının bu konudaki faaliyetleri çarpıcı biçimde anlatıldı. Söz konusu haber aynen şöyle:

Cuma annelerinin, Edirnekapı Şehitliği 'nde dün (9 Ağustos) yaptıkları toplantı, Ülkü Ocakları 'nın gösterisine dönüştü. Güneydoğu 'da PKK ile girilen çatışmalarda şehit düşen asker anneleri, her zaman olduğu gibi dün de Edirnekapı Şehitliği 'ndeydi. Ancak annelerin sesinden çok bu kez Ülkü Ocaklı gençlerin sesi duyuldu. Kimi anneler, gül bahçesine döndürdükleri gencecik oğullarının mezarı başında dua edip, ağlarken, kimi anneler de Ülkü Ocakları 'nın şova dönüştürdükleri küçük gösteriyi izledi. Yaşları 14-15 olan Ülkü Ocaklı gençler, pankart açtı, bozkurt işareti yaptıkları elleri havada, savaş ve intikam çığlıkları attılar, PKK 'yı lanetlediler.

Ülkü Ocakları 'nın gösterisinden önce "Cumartesi Anneleri" ne hoşgörüyü yaklaşan birçok "Cuma Annesi", gösterinin ardından ise öfke kustu. Gösteri sırasında Ülkü Ocakları İstanbul İl Başkanı Servet Akkuş imzalı bir bildiri dağıtıldı. "Cumartesi Anneleri" ile "Cuma Anneleri" nin biraraya gelemeyeceği vurgulanan bildiride; "Türk askeri ve polisiyle çatışmaya giren teröristlerin anneleri kullanarak, masum oldukları imajı yaratılmaya çalışılmış başarısızınca, şehit çocuklarının başında ağlayan annelerin farkına varılmış ve kamuoyu, tarafsız kalmaya zorlanmıştır."

Çocuklarının mezarları başında gözyaşı dökten insanların da öfkesi devlete, 19 yaşındaki tek oğlu, sekiz ay önce Tunceli 'de bir çatışmada şehit düşen Sivaslı Bayramiye Hanım yaşadıklarını, "Yeter artık, dursun bu savaş. Hepsi bizim evladımız. Devlet aldı, götürdü savaş-tırdı, sonra bir güzel törenle verdi toprağa. Hala maaş bile bağlamadılar" diye anlatıyor.

16 gün önce Hakkari Çukurca 'da pusuya düşen erlerden dördünün mezarı da Edirnekapı 'da. Mezarların başında da gencecik kızlar duruyor. Birinin başında gofretler, çikolatalar, bir diğerinin başında Fenerbahçe bayrağı... Kızların gözü yaşlı, ellerinde çiçekler, sessiz sedasızlar. Herkese öfkeli bir anne, basın mensuplarına "PKK 'lı bunlar, derhal buradan çıksınlar" diye bağırırken, bazı anneler de etraftaki insanlara poğaçaya, börek, meyva suyu dağıtıp, hayır duası alıyordu.

Denizli’de kurulan Şehitler Derneği, Nisan ayında Denizli 2. Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından “yasal olmadığı” gerekçesiyle kapatıldı. Dernek Başkanı Ömer Tarım şunları söyledi: “Birbirine benzer birçok dernek ülkemizde mevcut. Bu durumda şehit aileleri kaderlerine terk edilmektedir. Şehitler Derneği’nin Dernekler Yasası’na uymadığı için kapatıldığı belirtiliyor. Ancak, 20 yerde bu dernek İçişleri Bakanlığı’nun izniyle açıldı. Şehitler Derneği’nin kapatılması konusunda şikayetçi olan Türkiye Harp Malulleri Gazileri, Şehit Dul ve Yetimleri Derneği’dir. Bu derneğin sadece 6 ilde bürosu vardır. Derneğimiz, 2847 sayılı ‘Türkiye Emekli Subaylar, Emekli Astsubaylar, Harp Malulü Gaziler, Şehit Dul ve Yetimleri ile Muharip Gaziler Dernekleri Hakkında Kanun’un 6. maddesine dayanılarak kapatıldı. Yasaya göre Türkiye Harp Malulü Gazi ve Şehitler Derneği’ne bağlı dört dernek vardır ve başka derneğin kurulması yasaktır. Ancak, Türkiye genelinde bizler gibi 21 şehit ailesi derneği mevcut. Hepsinin kapatılması gerekir. Ama kanın durması için sesimizi çıkarmamız nedeniyle sadece bize yöndüler. Kararı anti-demokratik olarak değerlendiriyoruz.”

İzmir Şehit Aileleri Koruma ve Yardımlaşma Derneği, 9 Ağustos günü İzmir Konak Meydanı’nda miting düzenledi. Mitinge ANAP, DYP, MHP, BBP temsilcileri ile RP İzmir Milletvekili Turan Arınç katıldı. Mitingde, “Hiçbir zaman PKK’yla pazarlığa oturmayacağız. Ayrıca, milliyetçilik de hiç kimsenin tekelinde değildir” diyen Turan Arınç, saldırıya uğradı. MHP’liler Turan Arınç’ı pet şişe atarak kürsüden indirdiler. Dernek Başkanı Hasan Uysal, 13 Ağustos günü dernek başkanlığından ayrıldı. Hasan Uysal’ın, asker yakınlarının MHP tarafından istismar edilmek istenmesine direndiği için istifa ettiği öne sürüldü.

Türk-Kürt çatışmaları

Olağanüstü Hal Bölgesi’ndeki kanlı çatışmaların bir sonucu da toplumda yaratılan düşmanlıklar ve ortadan kalkmayacak derecede kangrenleşen kinler oldu. Kürtlere karşı hoşgörüsüzlük 1996 yılında da sürdü, Türklerle Kürtler arasında gerginlik yaratan ve kitlesel çatışmalara yol açabilecek nitelikte gelişmeler yaşandı. Basın yayın kuruluşları da gerginliği yumuşatmak yerine, kışkırtıcı bir yayın politikası izlemeyi tercih etti. PKK’nın saldırıları, çatışma ve baskınlarda ölen askerlerin cenazeleri toplumdaki gerginliği arttırdı. Bu kışkırtıcı ortam sonucunda bazı yerleşim merkezlerinde ufak anlaşmazlıklar nedeniyle başlayan tartışma ve kavgalar kısa süre içinde Kürtlerle Türkler arasında çatışmalara dönüştü. Ya da bazı olaylar Kürt-Türk çatışması olarak yansıtıldı.

Mersin’in Erdemli (*) ilçesinde, Türk ve Kürt kökenli iki aile arasında çıkan anlaşmazlık, bir kişinin ölümü ve ilçede yaşayan bazı Kürtlerin işyerlerinin tahrip edilmesiyle sonuçlanan olaylara yol açtı. Erdemli’de 9 ve 10 Mart günleri yaşanan olaylar şöyle gelişti: Ayşe Çetin adlı bir kadını “telefonla rahatsız etmekle” suçlanan Halil Aslan adlı bir kişi, kadının eşi Galip Çetin ile akrabaları tarafından dövüldü. Halil Aslan’ı dövenlerden 4’ü polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 9 Mart günü mahkeme tarafından serbest bırakıldı. Serbest bırakılanlar, Adliye çıkışında bu kez Halil Aslan’ın akraba ve arkadaşlarının saldırısına uğradı. Galip Çetin ve arkadaşları ile Aslan ailesi arasında çıkan kavgada Galip Çetin bıçaklandı. Kavgaya müdahale eden polisler bazı kişileri gözaltına aldı. Galip Çetin hastanede öldü. Galip Çetin’in ölümü Erdemli’de gerginlik yarattı ve büyük bölümünü MHP yanlılarının oluşturduğu bir grup, Kürtler aleyhinde sloganlar atarak gösteri yapmaya başladı.

(*) Erdemli, Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı ve MHP’nin güçlü olduğu bir yöre. Güneydoğu’dan göçle 30 bine çıkan nüfusun önemli bölümü ise Kürt kökenli. Erdemli, son yıllarda hem Türk, hem de Kürt milliyetçiliğinin yükselişine tanık oldu.

Göstericiler ilçenin MHP'li Belediye Başkanı Ali Şahin başta olmak üzere MHP'liler ve MHP yanlısı yayın yapan bir yerel radyo tarafından kışkırtıldı.

Galip Çetin'in cenazesi 10 Mart günü Türbe Mezarlığı'nda toprağa verildi. Cenaze törenine katılan yaklaşık 5 bin kişi, mezarlık dönüşünde "Kürtlere ölüm", "Kürtler dışarı", "Erdemli Kürtlere mezar olacak" sloganları atarak ilçe merkezinde Kürtlere ait işyerlerini tahrip ederek yağmaladı. Saldırlar sırasında Bilal Geyik'e ait Erdem Kömürcülük ve marangoz atölyesi, Adem Bilal'a ait Erdemli Turistik Oteli ve Bahattin Aslan'a ait Aslan Müzik Stüdyosu'nun da aralarında bulunduğu 20 kadar işyeri tahrip edildi. Topluluğun Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı mahallelere girmesine izin verilmedi.

Erdemli'deki olaylar 11 Mart günü de devam etti. 10 Mart günü yaşanan olaylar sırasında gözaltına alınan 25 kişinin serbest bırakılmasını isteyen 500 kişilik bir grubun yapmak istediği yürüyüş polis tarafından engellendi. Bu arada olaylar sırasında ihmali görülen Erdemli Emniyet Müdürü ile 3 polis görevden alındı. Ayrıca "kışkırtıcı yayın yaptıkları" öne sürülen iki yerel radyonun yöneticileri hakkında soruşturma açıldı. Olaylarda gözaltına alınanlardan Yaşar Akman, Mehmet Balcı ve Mehmet Köroğlu 12 Mart günü tutuklandı, Ümit Akış, Ahmet Gökiş ve Alpaslan İpçi serbest bırakıldı. Sanıklardan Mehmet Balcı ve Mehmet Köroğlu 10 Mayıs günü çıkarıldıkları 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

Bilal Geyik adlı esnaf, saldırganların sürekli, "Erdemli Kürtlere mezar olacak" sloganı attığını belirterek "İşyerim tamamen yandı. Yangına 50 metre yakında bulunan itfaiye müdahale etmedi. Saldırganları Belediye Başkanı Ali Şahin kışkırtıyordu. Mersin'den gelen itfaiye ekibini engelleyen Ali Şahin, saldırganları durdurmak isteyen Emniyet Müdürü'ne, 'Ayağımızın altından çekil, bu Kürtleri öldüreceğiz' diye bağırdı. Saldırganlar, Silifke Caddesi üzerindeki Kürtlere ait bütün ev ve işyerlerine zarar verdi" dedi.

"Galip Çetin'i bıçaklayarak öldürdükleri" iddiasıyla gözaltına alınan Çetin Aslan, Kudbettin Aslan, Necmettin Aslan (*), Selahattin Aslan, Bahyettin Aslan, Vahyettin Aslan, Metin Aslan, Halil Aslan ve Muhyettin Aslan adlı kişiler tutuklandı. Mersin Cumhuriyet Savcılığı'nın 9 kişi hakkında açtığı davaya 12 Nisan günü İçel 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada, Halil, Vahyettin, Muhyettin, Metin ve Selahattin Aslan serbest bırakıldı. Diğerlerinin ise tutukluluk halinin devamına karar verildi.

1 Temmuz günü İstanbul Şirinevler üst geçitinde seyyar satıcılık yapan Kürtlere, "bayrak yırttıkları" gerekçesiyle saldıran MHP'liler, Şevket İlenci ve Çetin Erdinç'i bıçakla yaradılar. Olay yerine çok yakın yerde bulunan polisin saldırıya müdahale etmediği belirtildi. Şevket İlenci ve Çetin Erdinç, Bahçelievler Ülkü Ocağı üyesi saldırganların üst geçitte bayrak sattıklarını belirttiler. "Çetin yere düşmüştü, yardım etmek istedim, bana da saldırdılar, sırtımdan bıçak yarası aldım" diyen Şevket İlenci, iddia edildiği gibi bayrak yırtmadıklarını söyledi.

19 Temmuz günü Gaziantep'te çocuklar arasında çıkan kavga, Türk-Kürt çatışmasına dönüştürülmek istendi. Kentin gecekondu semtlerinden Kocatepe mahallesinde oturan Bilgin (Urfa-Bozova kökenli) ve Yağmurlu (Baraklı Türkmen kökenli) ailelerinin çocukları arasında

(* Necmettin Aslan, tahliye olduktan sonra, polislerle birlikte kendisine ait Kelebek Restoranta gittiklerini ve saldırı sırasında hasar görmeyen sağlam eşyaların tümüyle çalındığını saptadıklarını söyledi. Necmettin Aslan, Belediye Başkanı Ali Şahin'in "Aslan ailesini temizleyeceğiz" yönünde tehditlerini işittiklerini, MHP'lilerin dayatması sonucu halkın da kendileriyle ilişkisini kestiğini belirtti.

gündüz kavga çıktı. Kavga, akşam aile büyüklerinin işten dönmesinden sonra yeniden alevlendi. Saat 20.30 sıralarında İki aile arasında çıkan taşlı sopalı kavga, İki gruptan diğerk ailelerin de katılımıyla hızla genişledi. Bilgin, Yaprak ve Bulut aileleri ile Türkmen kökenli Yağmurlu ve Özaslan aileleri arasındaki kavga sırasında 15 kişi yaralandı. Saat 21.00 sıralarında ise kimliği belirlenemeyen bir kişi, "Türkler, Kürtlere küfür ediyor. Bizi öldürüyorlar. Ne duruyorsunuz?" diye sokak aralarında koşarak mahallede yaşayan vatandaşları tahrik etmeye çalıştı. Bu provokasyonun ardından aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu yüzlerce insan sokağa döküldü. Bu sırada bir grup, yolu taşlarla kapatarak, Kürtçe sloganlar atmaya başladı. Olayın büyümesi üzerine mahalleye takviye polis ekipleri geldi. Yoldaki barikatı kaldıran güvenlik görevlileri, yolu kesen grubu havaya ateş açarak dağıttı. Geceyarısına kadar süren olaylar sırasında 15 kişi gözaltına alındı.

Ruhsal bozukluklar

Güneydoğu'da 10 yılı aşkın süredir devam eden silahlı çatışma ortamı, güvenlik görevlileri ile yöre halkında ciddi ruhsal ve fiziksel sorunlar yarattı. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği kapsamında görev yapan güvenlik görevlilerinin yüzde 90'ında, "çatışma ortamının getirdiği strese dayalı ülser hastalığı" görüldü. Bölge halkında ise strese dayalı kalp hastalığı, yüz ve ciltte döküntü, mide-bağırsak sorunları, kadınlarda düzensiz adet kanaması ve düşük, çocuklarda korku, altına işeme gibi sorunlar ortaya çıktı. Bölgede görev yapan ya da geçmişte görev yapanlar arasında intihar edenlere rastlandı. İntihar edenlerin sayısında önceki yıllara göre artış oldu. Cinnet geçiren, çevreye zarar veren, cinayet/suç işleyen ya da tedavisi olanaksız psikolojik rahatsızlıklara (*) yakalananlara tanık olundu.

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde görev yapan askerlerde görülen ruhsal rahatsızlıklar, 1996 yılında sık sık gündeme geldi, toplantılarda tartışıldı. Örneğin; Gaziantep Üniversitesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı Başkanı Doç. Dr. Süheyla Ünal, yılın ilk günlerinde yaptığı açıklamada, çatışmalara giren, rehin kalan askerlerin psikiyatrik tedaviden geçmesi gerektiğini söyledi. Süheyla Ünal sözlerini şöyle sürdürdü:

"Tedavi görmeyen insanlarda daha sonraki yaşamlarında hırçınlık, ani irkilme, bir noktada odaklaşmama, dikkatsizlik gibi önemli hastalıklar doğmaktadır. Bunlar da yaşamı önemli derecede etkilemekte ve hatta yaşanılmaz kılabilir. Toplama kampı, hapis hane yaşamı, işkence görme, ırza geçilme, trafik kazası, yaralanma, cephede bulunma, rehin kalma ve hatta sel, deprem gibi durumları yaşayan insanlarda birçok bozukluklar meydana gelebilir. Bunlar belki ilk anlarda farkedilmiyor. Ancak aradan süre geçtikten sonra bu kişilerin farklı davranışları göze çarpmaya başlıyor. Bu insanlar gece gündüz kabus görebiliyorlar. Uykusuzluk, zihin karışıklığı, yoğunlaşmama, acı verici olayları tekrar tekrar yaşamış gibi olma, acı duyma, aşırı sıkıntı, insanlardan uzaklaşma, geleceği konusunda umutsuzluk içinde olma gibi belirtiler bireyin günlük yaşamını engelleyecek duruma gelebilirler. Bu durumda olanların tedavisinin bir an önce başlatılması gerekmektedir."

Türk Nöropsikiyatri Derneği'nin 10-11 Ekim günleri düzenlediği "Ruhsal Travma Günleri" başlıklı konferansta özellikle, Güneydoğu sorununun psikolojik faturasının hem topluma hem de güvenlik görevlilerine ağır olduğu vurgulandı. Saraybosna, Çeçenistan ve Falkland savaşlarındaki deneyimlerin aktarıldığı toplantıda, Türk hekimler, şiddetin hakim olduğu olağanüstü koşullarda çalışmanın zorluğunu anlattılar. Toplantıda Gülhane Askeri Tıp Aka-

(*) Sürekli savaşla yüz yüze gelen, çatışmalara katılanların psikolojik sorunlarına ilişkin veriler gizli tutulduğu için bu tip sorunlarla karşılaşma sıklığı bilinmiyor.

demisi'nden bir askeri doktor ve bir psikiyatrist arasındaki tartışmalar ilgi çekti. Askeri doktor, özel tim elemanlarının görevden sonra içine düştükleri psikolojik bozuklukları "münferit vaka" olarak değerlendirirken, kendisinin tanıdığı özel tim görevlilerinin bir an önce tekrar göreve dönmek istediklerini vurguladı. Buna karşılık üç özel tim görevlisini tedavi eden bir psikiyatrist ise, hastalarının sürekli öldürmekten ve şiddetten söz ettiğini belirtti.

Gülhane Askeri Tıp Akademisi Ruh Sağlığı Anabilim Dalı'nda Tabip Yüzbaşı Ulvi Reha Yılmaz (*) tarafından uzmanlık tezi olarak yapılan bir çalışmada da çatışmalara katılan askerlerin görev sonrası diğer psikolojik belirtiler yanında daha çok anti-sosyal kişilik özellikleri gösterdikleri ortaya çıktı. Psikoloji literatüründe "Vietnam Sendromu" olarak bilinen "Post Travmatik Stres Bozukluğu/Travma Sonrası Stres Bozukluğu" belirtilerine Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde görev yapan askerlerde yüzde 27.8 oranında rastlandığı belirlendi. Araştırmada bu tip kişilerin askerlik dönemleri ile ilgili uyumsuzluk, firar, disiplin ve hapis cezaları alma gibi sorunlar gösterdikleri kaydedildi. Araştırmada, bu kişilerden, üstüne karşı saldırgan davranışlar gösterenlerin oranı yüzde 43 olarak saptandı. Çalışma, "Çatışma bölgesinde görev yapan ve GATA Psikiyatri Anabilim Dalı'na başvuran askeri personelde, silahlı çatışmaya katılacak olmanın stresi ile silahlı çatışmaya katılmış olmanın psikopatolojik etkilerinin araştırılması ve çatışma sonrası psikolojik durumun incelenmesi"ni kapsıyordu. Sonuçlar, Vietnam'da savaşan Amerikan askerleri ve Lübnan İç Savaşı'na katılan askerler üzerinde yapılan çalışmaların sonuçları ile karşılaştırıldı. Buna göre: "Çatışma bölgesinden gelen tüm hastalar içinde anti-sosyal kişilik yüzde 27.8 ile en yüksek oranda bulunan tanı oldu. Vietnam Savaşı'nda psikiyatrik sorun nedeniyle başvuran askerlerin yüzde 27'sinde, Lübnan'daki askerlerin yüzde 23'ünde anti-sosyal kişilik tespit edildi."

Araştırmada, çatışma bölgesinden gelen tüm hastalar içinde antisosyal özellikler dışında ikinci olarak "Konversiyon bozukluğu" (yüzde 16.6) tespit edildi (**). Çalışma sonucunda askerlerin yüzde 8.8'inde şizofreniye rastlandı. Savaş sonrası şizofreni Vietnam askerlerinde yüzde 9, Lübnan savaşına katılanlarda ise 9.12 olarak tespit edilmişti. Söz konusu psikolojik bozukluğu gösteren hastalar içinde ergenlik döneminde alkol kullananların oranı yüzde 40.9 olarak belirlendi. Bu arada, çalışma sonucunda ilginç bir sonuç daha elde edildi. Psikolojik bozuklukların, bölgede çatışmaya katılan askerlerden çok çatışmaya katılmamış askerler arasında görüldüğü belirlendi. Raporda, "Çatışmaya katılmamışlarda, çatışma stresinin şiddetinden çok bekleme ve belirsizliğin ruhsal belirtileri arttırdığı belirlenmiştir" denildi. Araştırmada, askerlere ilişkin bulgularla ilgili olarak şu istatistikî bilgilere yer verildi:

"Bölgede görev yapan askerlerin; yüzde 27.8'inde anti-sosyal kişilik, yüzde 16.6'sında konversiyon bozukluğu, yüzde 13.2'sinde anksiyete bozukluğu, yüzde 10'unda travma sonrası stres bozukluğu, yüzde 8.8'inde şizofreni, yüzde 6.3'ünde majör depresif bozukluk, yüzde 5.9'unda da uyum bozukluğu ortaya çıkıyor. Psikolojik travmanın meydana geldiği tarih itibarıyla hastaların; yüzde 21.9'unda uykuya dalma güçlüğü, yüzde 18.61'inde çabuk sinirlenme ve öfke patlamaları, yüzde 14.14'ünde kendisini her an tetikte gibi hissetme, yüzde 13.05'inde

(*) Söz konusu çalışmayı 1995 yılında yapan Ulvi Reha Yılmaz daha sonra Çorlu'ya tayin edildi. Ulvi Reha Yılmaz, yabancı uyruklu bir kadınla evlenince ordudan atıldı.

(**) Askeri çevrelerde en sık rastlanan hastalık olarak bilinen Konversiyon bozukluğu, genellikle "hareket ve duyu organlarında organik bir temele dayanmayan işlev yitimi, azalması ya da çoğalması" olarak tanımlanıyor. Bu rahatsızlığa, İngilizler'in Tobruk Savaşı'na katılan askerlerin yüzde 16'sında, 1983-1987 Lübnan Savaşı'na katılan askerlerin yüzde 12'sinde ve 1980-88 İran-İrak savaşına katılan askerlerin 13.2'sinde rastlandığı biliniyor.

suçluluk duygusu hissetme, yüzde 12.78'inin düşüncelerini yoğunlaştırmakta zorluk çekme, yüzde 12.76'sında aşırı irkilme, tepki gösterme, yüzde 10.54'ünde olayı hatırlatan durumlarda psikolojik sıkıntı çekme, yüzde 10.32'sinde olayı yeniden yaşıyormuş gibi hissetme, yüzde 10.23'ünde olayı hatırlatan ortamdan uzaklaşma, yüzde 10'unda etrafı ile eskisi gibi ilgilenmeme, yüzde 9.55'inde geleceğinin kalmadığı duygusuna kapılma, yüzde 9.26'sında insanlardan uzaklaşma, yüzde 8.66'sında olayın önemli bir bölümünü hatırlamama gibi bulgulara rastlanıyor.”

Araştırmanın kamuoyuna geniş biçimde yansımaları askeri yetkilileri oldukça rahatsız etti. 25 Aralık günü bir açıklama yapan Genelkurmay Başkanlığı, terörle mücadelede görev alan personelin psikolojik sorunlar yaşadığı yönündeki haberleri yalanladı. Üst düzey bir askeri yetkili, çalışmanın abartılarak kamuoyuna iletilildiğini söyledi. Aynı askeri yetkili, terörle mücadelenin kolay olmadığını ve bu nedenle bazı rahatsızlıkların güvenlik görevlilerinde görülmesinin doğal olduğunu belirtti.

Aynı alandaki araştırmalardan birini de Dr. Celal Çalığı ve Prof. Dr. Şahika Yüksel'in birlikte hazırladıkları “Savaş ve Oluşturduğu Ruhsal Sorunlarla Başa Çıkma” konulu bildiri oluşturdu. Bildiride, bölgede savaşa katılan iki asker irdelendi. Çalışmada birinci askerin özellikleri şöyle anlatıldı: “Askerlik öncesinde sosyalist düşünceleri olan, ilkokul mezunu, bekar ve askerlik dönüşü tahsildar olarak çalışıyor. Bölgede 18 ay askerlik yapmış ve ölümlerle sonlanan iki çatışmaya katılmış. Aşırı sinirlilik, kimseyle konuşmama, ağlama, insanlardan soğuma, geceleri uyuyamama, ani seslerden irkilme, terleme, sıkıntı hissi ve aşırı unutkanlık gibi nedenlerle doktora başvuran bu hasta, eski arkadaşlarından tamamen uzaklaşmış. Savaşla ilgili haberleri izlemekten kaçınmasına karşın, izlemekten kendini alamamış. İnsanlara zarar verme eğilimleri taşımaya başlamış. 1.5 yıl önce Kürt illerinde askerlik yapan bu askerin yakınmaları, askerlikten yaklaşık bir yıl sonra başlamış.”

İkinci hastanın özellikleri ise şöyle: “Milliyetçi görüşleri olan, 23 yaşında bir asker. Kendi isteği ile özel tim eğitimi gören bu asker, birçok çatışmaya katılmış, tezkeresine 3 gün kala bir operasyon sırasında 20 kişilik bir timden yaralı olarak kurtulan tek kişi. Özellikle yaralı bir arkadaşının ölürken yakasına sarılıp intikamını almasını istediği anı tekrar tekrar hatırlıyor. Arkadaşlarından birini omzunda taşıırken, birini de bacaklarından sürüklerken karşısına çıkan kadın militana yalvarırcasına baktığı halde militanın ateş açtığını, kendine geldiğinde hastanede olduğunu, daha önce 50 kadar insan öldürdüğünü, birkaç arkadaşının ölümüne de tanık olduğunu aktarıyor.”

Çalışmaya göre, özel timde görev alan ikinci askerde travma, işkence temelinde yapılan özel eğitimde başladı. Raporda şöyle denildi: “Söz konusu asker, özel eğitimde kan kusana kadar elektrik verme, ayak tabanlarını bıçakla yarıp tuz basma, borularla dövme gibi uygulamalardan geçmişti. Askerlere yapılan işkenceleri içeren video kasetlerini izlettikten sonra, maketlere saldırtma gibi eğitimden geçtiklerini belirten asker, bu dönemde tek düşüncesi öldürmek olan, beyni yıkanmış, her an saldırmaya hazır, duygusuz hayvanlar haline geldiğini belirtiyor. Ayrıca operasyonlardan döndükten sonra üç gün hastaneye yatırılarak adını bilmediği iğneler yapıldıktan sonra hiçbir şey hatırlamaz ve hissetmez halde tekrar operasyonlara yollandıklarını ifade etti.”

Rapora göre, bu asker, askerlik dönüşünde çevresine uyum sağlayamadı. PKK'li olduğunu düşündüğü patronunu öldürmek üzere birkaç kez saldırdı; kendini kontrol edemez hale geldiği, insanları öldürmekten korktuğu, aynı olayları tekrar tekrar yaşamaktan bıktığı için doktora başvurdu. Televizyonda savaş veya reklam filmlerini izlediğinde herşey gözle-

rinin önünde canlanıyor ve öldürme isteği duyuyor. Yüksel ve Çalıklı'nun incelediği iki askerin, askeri doktorlardan "sağlam" raporu aldıkları, hiç hastaneye yatmadıkları, ikinci askerin yaralanma nedeniyle hastaneye yatırıldığı ama "travma sonrası stres bozukluğu"na yönelik tedavi görmeden geri gönderildiği vurgulandı.

Güvenlik görevlilerinde ruhsal sorunların sıkça görüldüğü resmi açıklamalarda yalanlansa, böyle bir sorunun varlığı yok sayılsa bile, Milli Savunma Bakanlığı, Aralık ayında Doğu ve Güneydoğu'da görev yapan ve terhis olduktan sonra bunalıma sürüklenen askerlerin psikolojik tedavileri için "rehabilitasyon ve bakım merkezi" kurmaya karar verdi. Ankara Lodumlu'da kurulması planlanan rehabilitasyon merkezi için 321 bin mertekare arazi satın alındı. Merkezin yapım giderlerinin de "Mehmetçikle elele" kampanyasında halktan toplanan paralarla karşılanacağı açıklandı. 200 yataklı rehabilitasyon hastanesi, 50 yataklı devamlı bakımevi, 50 yataklı misafirhane, spor ve rekreasyon alanlarından oluşacak.

İntihar edenler/cinnet geçirenler

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde askerliğini yaparken askeri bir aracın mayına çarpması sonucu ayaklarından sakatlanan Şahin Aydemir (23), 19 Mart günü Aydın'da kendini ağaca asarak intihar etti. Almanya'da yaşayan Şahin Aydemir'in 1994 yılında askerlik için Türkiye'ye geldiği ve Diyarbakır'da operasyona giderken bindiği aracın mayına çarpması sonucu yaralandığı öğrenildi. Ayaklarına platin takılan ancak sakatlığı önlenemeyen Şahin Aydemir'in, sevdiği kızın ailesinin evlenmelerine izin vermemesi üzerine intihar ettiği öne sürüldü. Yakınları, "Şahin mayın patlamasından sonra çok acı çekti. Tam olarak iyileşmediği için çok üzülüyordu. Sevdiği kızı bu yüzden vermedikleri için canına kıydı" dediler.

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde 1990-1996 yılları arasında helikopter pilotu olarak görev yapan Ferda Düzel adlı yüzbaşı, 15 Nisan günü İstanbul Levent'teki evinde eşi Fatma Düzel ve kızı Hazal Düzel'i (8) öldürdükten sonra intihar etti. İstanbul'da kurmaylık eğitimi aldığı belirlenen Ferda Düzel'in ölmeden önce yazdığı notta, "Ölümlerden kimse sorumlu değil. Kendi verdiğim kararı uyguladım" dediği öğrenildi. Ferda Düzel'in yakınları, bir süre önce Fatma Düzel'in kızkardeşinin kocasının Güneydoğu'da öldüğünü bildirerek, buna çok üzülüğünü ve bu yüzden bunalıma girmiş olabileceğini belirttiler.

31 Ekim günü Balıkesir'in Kepsut ilçesine bağlı Mahmudiye köyünde Ali Rıza Eker adlı kişi intihar etti. Ali Rıza Eker'in askerliğini Mardin'in Kızıltepe ilçesinde komando er olarak yaptığı ve Ağustos ayında terhis olduğu öğrenildi. Oğullarının askerden geldikten sonra düzelmediğini ve yaptıkları araştırmada, askerde 11 kişilik mangada görev yapan oğullarına ölüm yemini ettirildiğini öğrendiklerini belirten Ali Rıza Eker'in anne ve babası, "Komutanları bir imammış, bunlara yemin ettirmiş, 'Birimiz öldüğünde birbirimizi bırakmak yok. Hepimiz öleceğiz' diye. 8 asker bir gecede şehit olmuş. Ondan sonra terhis olan askerlerden biri daha 10 gün önce Ankara'da intihar etmiş. Oğlumuz da intihar etti. Şimdi geriye bir tek kişi kaldı. İstanbul Pendik'te oturduğunu tespit ettiğimiz Mustafa Uğur Aydın adında bir genç. Terhisine 10 gün falan kalmış. Tespit ettiğimiz telefonları arıyoruz ama cevap vermiyor. En büyük endişemiz o çocuğun da terhisinden sonra intihar etmesi" dediler.

Ali Rıza Eker'in kardeşi Cem Eker de ağabeyinin daha önce izne gelişlerinde hiçbir anormallik hissetmediklerini belirterek "Geldiğinden beri düzenli uyku uyumuyordu. Kapı aralarında, merdiven altlarında ve samanlıkta yaptığı siperde nöbet tutuyordu. Özellikle yağmurlu gecelerde şimşekler çaktığında çok korkuyordu" dedi. Ali Rıza Eker'in çocukluk arkadaşı Bülent Köroğlu ise "Ne olduysa askerliğinin son dönemlerinde oldu. Daha önce izne

geldiğinde böyle birşey söz konusu değildi. Sanıyoruz, şiddetli çarpışmalar ve silah arkadaşlarımızı kaybetmesi onu etkiledi. Terhis olduktan sonra gözü hiçbir şey görmüyordu” dedi. Ali Rıza Eker’in Bülent Köroğlu’na gönderdiği son mektubun bazı bölümleri şöyle:

“(…) Geçen gün televizyonda görmüşsündür. Atmaca Operasyonu’na katıldım. Bizim devreden Bingöl Saraç’tan bir arkadaşımız vardı, Gazi Öncü. Onu gördüm, epey sohbet ettik. Orada iki gün kaldıktan sonra Bingöl’deki tugaydan sabah 06.00’da helikopterlerle araziye indik. Araziye ilk inen bizdik. Özel tim ve 1. tim indiğinde tepede çatışma vardı. Diyarbakır Ergani Taburu çatışmaya girmiş. Bir şehit vermişler bir de yaralı. Ben ağır silahçı olduğum için bölük komutanı beni aldı ve yamaca indirdi. Dere yatağı terörist doluydu. Adamlar çembere alındığı için kaçıyorlardı. Başladım ateş etmeye. Adamlar, yani teröristler göz göre göre kaçıyorlardı dere yatağından. Bin 600 tane mermi yani mayon attım. 3 sefer namlu değiştirdim. Sağ elimin içi biraz yandı. Namlu ateş gibi kor olmuştu. Seri attığım yerde 6-7 tane kelle çıktı. Arkadaşım, bakalım bölük komutanı mükafat verecek mi? En önemlisi şehit vermedik. Yalnız arama tarama yaparken bir arkadaşımızın ayağı kırıldı. Helikopterle hastaneye gönderdik. Çatışma 7 gün devam etti. 7 gün boyunca savaştık, çatıştık. Sanki dünya savaşı çıktı. Kardeşim orada olmanı isterdim. Bizim yanımızda Rambo halt etmiş. Bizden kaçan teröristler tükama birliklerinin üzerine gitmişler. İlk temasa Ergani Taburu ile biz girdik. Bizim taburdan yalnızca ben, yardımcım, komutanım ve 4 tane de itirafçı vardı. Onlarla birlikte aşağıya indik. Benim mermiler bitti. İtirafçının kalesini aldım. 500 metre daha aşağıya inebilseydim 25-30 kellemler olacaktı. Bir kilometreden ateş ettiğimiz için adamlar pek etkilenmedi.”

Genelkurmay Başkanlığı ise haberi yalanladı. Açıklamada, Ali Rıza Eker’in 20 Mayıs 1995 ile 27 Eylül 1996 tarihleri arasında Mardin Jandarma Komando Taburu’nda askerlik yaptığı belirtilerek, “Eker’in görev yaptığı taburun iki senede sadece Dargeçit’teki çatışmada 1 şehit verdiği, komutanlarının imam olduğu şeklindeki ifadenin gerçek dışı olduğu, taburdan terhis olan askerlerden birinin Ankara’da intihar ettiğine dair bir bilginin olmadığı anlaşılmıştır. Gazetede Eker’in arkadaşı olarak adı geçen Mustafa Uğur Aydın’ın halen aynı birlikte şoför olarak görev yaptığı ve hiçbir çatışmaya girmediği, intihar edeceğine dair sözlerinin gerçek dışı olduğu bildirilmiştir. Ali Rıza Eker’in sağlık durumunun bozuk olduğu, son 4 ay içinde 6 defa vizeye çıktığı, Bölük Komutanı’na evli olduğunu beyan ederek eşi ile arasındaki problemleri gidermek için 20 gün izin istediği, geç gelmesi üzerine alınan savunmasında kız kaçırıp, düğün yaptığını bildirdiği anlaşılmıştır. Gazetelerde ise nişanlı olduğu yönünde haberler çıkmıştır. İntihar sebebinin ailevi problemleriyle ilgili olduğu anlaşılmıştır” denildi.

6 Aralık günü Manisa’nın Salihli ilçesinde, Fikret Ada (25) adlı emekli astsubayın parçalanmış cesedi bulundu. Fikret Ada’nın el bombasıyla intihar ettiği belirlendi. Elazığ’ın Karakoçan ilçesinde görev yaparken yaralanan ve malulen emekli edilen Fikret Ada’nın evinde yapılan aramada, 2 el bombası ile çok sayıda mermi bulundu.

Askerliğini Hakkari’de komando olarak yapan Dursun Ali Keskin, memleketi Artvin’in Şavşat ilçesine bağlı Çavdırılı köyüne döndükten iki hafta kadar sonra Aralık ayı ortasında, “14 yıl önce ablasına tecavüz ettiğini” öne sürdüğü Cahit Demirpehlivan ile babası Süleyman Demirpehlivan (76) ve annesi Ruziser Demirpehlivan’ı (71) öldürdü. Olay gecesi yanında getirdiği komando elbisesini giyen Dursun Ali Keskin, yüzünü “operasyona gider gibi” boyadı ve Demirpehlivan ailesinin evini bastı. Cahit Demirpehlivan’ı evin kapısında öldüren Dursun Ali Keskin, Süleyman ve Ruziser Demirpehlivan’ı da bahçeye çıkardıktan sonra kurşuna dizdi. Cahit Demirpehlivan’ın hamile eşi Ayşe Demirpehlivan’a dokunmayan Dursun Ali Keskin, daha sonra Jandarma Karakolu’na teslim oldu ve tutuklandı.

Ayşe Demirpehlivan ifadesinde, "Gece kapı çalınınca eşim açtı. Bir süre sonra silah sesleri duydum. Dağ köyü olduğu için evin içinde gizlendik. Kayınvalidem ve kayınpederimi ismen çağırıldı. Cevap alamayınca kendisi eve girdi. Üzerinde asker elbisesi ve elinde büyük bir silah vardı. Kayınpederimle kayınvalidemi buldu. Sürükleyerek dışarı çıkardı. Durmadan ateş etti. Ben dondum kaldım. Bana 'Sen bunlardan değilsin. Sana dokunmayacağım. İnşallah karındaki çocuğu vatana hayırlı bir evlat olarak yetiştirirsin' dedi. Köyümüzden ulaşım zor. Ancak bir gün sonra haber verebildim" dedi. Yakınları, Dursun Ali Keskin'in bunalımda olduğunu ifade ederek "Askerden geldiği gündən beri garip hareketler yapıyordu. İçine kapaklık, kimseyle konuşmuyordu. Böyle bir cinayeti işleyeceğine düşünmedik" dediler.

g)- Özel tim görevlileri

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde görev yapan özel tim görevlileri de yarattıkları olaylar, karışıklıkları karanlık ilişkiler, işledikleri suçlar ve psikolojik sorunları nedeniyle 1996 yılında da gündemden düşmedi; özel tim görevlilerinin yarattığı olaylar gündeme geldi. (*) Özel tim görevlileriyle ilgili yakınmalar, devlete ait belgelerde, hatta askeri kuruluşların hazırladığı raporlarda da dile getirildi. Örneğin; Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde hazırlanan bir değerlendirme raporunda, özel tim görevlileri enine boyuna değerlendirilerek eleştirildi. Jandarma Asayiş Komutanlığı'nın hazırladığı rapor, Aydınlık dergisinin 17 Şubat 1996 tarihli sayısında yer aldı. Raporla ilgili yazı özetle şöyle:

Diyanbakır Jandarma Asayiş Komutanlığı'nın, Genelkurmay'a verdiği, Polis Özel Harekat Timlerine ilişkin raporda, timlere ilişkin kamuoyunun gündemine yeniden getirilen iddialar, resmi bir belgeyle doğrulanmış oluyor. Rapor, özel timden şikayetlerin yalnızca halktan kaynaklanmadığını, birlikte görev yaptığı diğer güvenlik güçlerinin de yoğun şikayet ve eleştirilerini aldığını gösteriyor. Jandarma Asayiş Komutanlığı'nın değerlendirmesi şöyle:

"Özel tim, asker komutanının bilgisi olmadan ve "çeşitli istihbarat kaynaklarından" elde ettiği bilgileri kullanarak operasyon yapıyor. Polis özel harekat tim personeline ölü veya yaralı ele geçirdikleri militanlara karşılık para ödülü verilmesi nedeniyle özel tim, ödül alma isteğiyle hareket ediyor. Müşterek operasyonlarda birlik komutanının emirlerine direniyor. Disipline uymuyor. Özel tim emir-komuta zincirinin ortadan kalkmasına neden oluyor."

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde faaliyet gösteren Jandarma, bu nedenlerden dolayı özel timi istemiyor. Raporda, askerlerin artık Polis Özel Harekat Timleriyle çalışmak istemediği de vurgulanıyor. Raporda, özel time ilişkin değerlendirmeler, yedi ana başlık altında toplanmış. Asker, birinci olarak, Polis Özel Harekat Timlerinin operasyonlara katılmaması gerektiğini vurguluyor: "İç Güvenlik Harekat bölgesinde askeri birlikler ve emniyet teşkilatı tarafından yürütülen müşterek operasyonlarda Polis Özel Harekat Timlerinin katkıları gözlenmiş, ancak aşağıda belirtilen olumsuzluklar nedeni ile operasyona iştirak ettirilmemelerinin daha uygun olacağı değerlendirilmiştir." Komutanların "Özel Tim operasyonlara katılmasını" talebinin gerekçeleri şöyle sıralanıyor:

"Özel Harekat Timleri, jandarma sorumluluk bölgesinde, çeşitli istihbarat kaynaklarından elde ettiği bilgileri kullanarak operasyon yapmaktadır. Operasyonlar, sorunlu komutanın bilgisi olmadan yapılmaktadır ve emir-komuta prensibinin ortadan kalkmasına

(*) 1986'da yetiştirilmeye başlanılan özel tim görevlilerinin sayısı 10 yılda 7 bini buldu. Suç ya da disiplin nedeniyle başka birimlere gönderilen özel tim görevlisi sayısı 1650'ye ulaştı. Emniyet Genel Müdürlüğü yetkilileri, ön önemli sorunun disiplinsizlik ve emre itaatsizlik olduğunu bildirdiler.

neden olmaktadır. Müşterek operasyonlarda, özel timler genel olarak birlik komutanının emrine girmemekte direnmektedirler. Nokta operasyonu için eğitildikleri öne sürülen timler, arazideki operasyon zorluklarına katlanamamakta, yürüyüşe bile ayak uyduramamaktadır. Müşterek operasyonların olumsuz sonuçlanması halinde askeri personelin hatalı olduğu yönünde şikayetlerde bulunan timler, başarısızlığın sebeplerini Silahlı Kuvvetler mensuplarına çıkarmaya çalışmaktadır.”

Asker komutanların özel timle çalışmak istemedikleri de raporda şöyle belirtiliyor:

“Özel Harekat Timleri disiplin zaafiyeti gösteriyor. Harekat kontrolüne veya emrine girdikleri askeri şahıslara karşı geliyor ve bu durum, Polis Özel Harekat Timleriyle çalışma isteğini azaltıyor”

Jandarma, üçüncü olarak, özel time olan ihtiyacın azaldığını açıklıyor: “Güvenlik komutanlıklarının, İç Güvenlik Harekatının başlangıcında kullanılmalarını istediği Polis Özel Harekat Timlerine duyulan ihtiyaç; Güvenlik Komutanlıklarında Asayiş Bölüklerinin oluşturulması, Jandarma Komando İç Güvenlik Timlerinin etkinliği, Jandarma Özel Harekat Grubunun kurulması ve birliklerin artan deneyimi oranında azalmıştır.

Özel Harekat Tim personeline ölü veya yaralı ele geçirdikleri PKK'lılara karşılık para ödülü verilmektedir. Böyle bir uygulama, her hizmetin karşılığında para beklentisi yaratmaktadır. Ödül alma isteği ile tim personelinin çatışmalarda emniyet önlemlerini dikkate almadan hareket etmesine neden olmaktadır. Nitekim Ekim 1989 tarihinde Diyarbakır-Lice-Korttepe bölgesinde 3 polis memuru bu şekilde şehit olmuştur.”

Raporun devamında, kırsal alandaki terörle mücadelede özel time ihtiyaç duyulmadığı vurgulanıyor. Bunların mevcut emir-komuta sistemi içinde kullanılabilmesi için bazı çözüm önerileri dile getiriliyor. “Genel olarak kırsal alanda ihtiyaç duyulmamakla birlikte, Polis Özel Harekat Timlerinin mevcut emir-komuta sistemi içerisinde etkin olarak kullanılabilmesi amacıyla; emir-komuta, sevk-idare, disiplin ve anlayış beraberliğine ulaşılması gerekli görülmektedir” Raporunda önerilen çözümler, çeşitli yönleriyle şu şekilde ele alınıyor:

“Bir çözüm tarzi olarak Özel Harekat Timlerinin Güvenlik Kuvvetleri kontrolünde eğitim ve görev yapması gerekli olmakla birlikte bu uygulamada fayda ve zararlar vardır.

Faydaları: Genelkurmay Özel Harekat ve Jandarma Komando İç Güvenlik (A) ve (B) timleriyle entegrasyon sağlanarak görev ve eğitim etkinliği artırılabilir. Timlerin birlikte eğitim faaliyetlerini sürdürmeleri, işbirliği ve koordinasyon imkanları ile operasyonlarda etkinliği artırır.

Zararları: Farklı disiplin ve eğitim anlayışı ile teşkilatlanma asgari müştereklerde birleşmeyi güçleştirir. Güvenlik Komutanlıklarının Harekat kontrolündeki timlerin; il merkezlerindeki, olaylarda kullanılmasında güçlüklerle karşılaşılabilir. Timlerin Özel Harekat Grup Komutanlığı'nın kontrolünde olması halinde, mevcut yerlerini muhafaza etmesi nedeniyle, denetim ve kontrol gücünün ortaya çıkabilir. Özel Harekat Timleriyle, polis timlerinin aynı kışlalarda kalmaları halinde ek bina, eğitim sahası ve hizmet tesisleri ihtiyacı ortaya çıkabilir. Bu nedenlerle, Polis Harekat Timlerinin, Jandarma Asayiş Komutanlığı'na bağlı Özel Harekat Grup Komutanlığı'nın harekat kontrolüne verilmesi uygundur. Disiplin eğitimine ağırlık verilmesi, sorunu çözebilecektir. Ayrıca; Güvenlik Komutanlıklarının Harekat komutasına verilen Polis Özel Harekat Timlerinin, operasyon sırasında ilgili komutanlığın emir ve komutasında hareket edecekleri, ilgili personele ayrıntılı anlatılmalıdır.”

Özel tim görevlilerinin yarattığı olaylar

6 Ekim günü Mardin'in Derik ilçesine bağlı Bozbayır köyünde Hasat Bayramı Şöleni'ne katılan Meclis Başkanvekili Hasan Korkmazcan başkanlığındaki heyet, MHP bayrağı taşıyan özel tim görevlileri ile karşılaştı. Meclis İdare Amiri RP Urfâ Milletvekili İbrahim Çelik, ANAP İzmir Milletvekili Metin Öney, DSP Adana Milletvekili İbrahim Yavuz Bildik, Meclis Başkanı Mustafa Kalemlî'nin Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu danışmanları Metin Sözen ve Mete Ünügör ile bilim adamlarından oluşan heyet, 6 Ekim günü şenliğe katıldı. Heyet, köyden Derik'e gelene kadar, yol kenarında, tepelerde güvenlik önlemi alan özel tim elemanları MHP bayrakları salladılar. Milletvekilleri, Genelkurmay'ın "özel işaretler ve özel bayraklar" konusundaki uyarı genelgesine rağmen yapılan bu eyleme tepki gösterdi.

27 Kasım günü Artvin Emniyet Müdürlüğü Özel Harekat Şube Müdürü Başkomiser Ali Özçelik, Selahattin Gözübüyük adlı özel tim görevlisini bacağından vurdu. Diğer özel tim görevlileri üzerine yürüyünce Ali Özçelik kaçtı. Arkadaşlarının vurulmasına tepki gösteren özel tim görevlileri daha sonra valilik arkasında bulunan Balıkçılar Çarşısı ve Otopark'ın keşiştiği noktaya gelerek havaya ateş ettiler. Tanıklar, polislerin olaya müdahale etmediğini, taşkınlığın artması üzerine karakollara sığındıklarını anlattılar. Bir yetkili, kavganın bazı özel tim görevlilerinin karakollarda görevlendirilmek istenmesinden kaynaklandığını öne sürdü. Aynı yetkili, karakollara atanmaya karşı çıkan bazı özel tim görevlilerinin Başkomiser Ali Özçelik'le tartıştığını, olayın kavgaya dönüşmesinin ardından Özçelik'in ateş ettiğini anlattı.

h)- Yerleşim merkezlerine saldırılar

Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki bazı yerleşim merkezlerinde 1996 yılı boyunca, 1992 yılında Şırnak'ta, 1993 yılında Lice'de, 1994 ve 1995 yılında da başka yerleşim merkezlerinde yaşananlara benzer olaylar (*) meydana geldi. Ayrıca köy ve mezralara yönelik boşaltma, yakma ve ambargo uygulamaları sürdü. Yerleşim merkezleri, operasyonlar sırasında veya PKK militanlarının saldırılarını bahane eden ya da durup dururken çevreye ateş açan güvenlik görevlileri tarafından tahrip edildi. Bu olaylar sonucunda toplam 5 kişi (1992 yılında 41, 1993 yılında 46, 1994 yılında 51, 1995 yılında da 1 kişi ölmüştü.) öldü. 10'dan fazla kişi yaralandı. Yerleşim merkezlerine yönelik saldırılarla ilgili TİHV'nin derlediği bazı bilgiler şöyle:

Arısu Köyü (Mardin-Mazıdağı): Mazıdağı'na bağlı Balköy'deki 40 kadar köy korucusu, 16 Mayıs günü saat 23.00 sıralarında Mazıdağı'na bağlı Arısu köyünü bastı. Önce köye taciz ateşi açan korucular, daha sonra Mehmet Tahir Başak adlı kişinin evine ateş açtılar. Yaralanan Tahir Başak, "Korucular karanlık çökmeden köyün etrafında mevzilendiler ve

(*) Şırnak'a 18 Ağustos 1992 gecesi açılan kısa süreli taciz ateşine güvenlik görevlileri tarafından çok sert yanıt verildi. 48 saatten fazla ateş altında tutulan Şırnak, harabe haline geldi. Olaylarda biri polis, üçer er toplam 26 kişi öldü, yaklaşık 60 kişi yaralandı, 500'den fazla kişi gözetilmeye alındı. Lice'de 22 ve 23 Ekim 1993 tarihinde yaşanan olaylar sırasında da en az 30 kişi öldü, yaklaşık 100 kişi yaralandı. 401 konut ve 242 işyeri tahrip oldu. 6 Ocak 1994 gecesi Cizre'nin çevresindeki dağlardan yer yer silah sesleri gelmesi üzerine, çevreye otomatik silahlar ve toparla ateş açıldı. Top mermisi düşen bir evde 2'si çocuk 3 kişi öldü. Cizre'de 9 Ocak 1994 gecesi duyulan silah seslerini bahane eden güvenlik görevlilerinin ateş açması sonucunda top mermisi isabet eden bir evde 2'si çocuk 6 kişi öldü, 5 kişi yaralandı. 24 Şubat 1994 gecesi Batman'ın Sason ilçesine bağlı Heybetli köyüne güvenlik görevlileri tarafından top ateşi açıldı. Olayda 3'ü çocuk 9 kişi öldü, 4'ü çocuk 12 kişi yaralandı. Şırnak'ın Kumçatı, Sapaca, Gever, Çağlayan ve Hisar köyleri 25 ve 26 Mart 1994 tarihinde savaş uçakları tarafından bombalandı. Bombalanan köylerden Kumçatı'da 8, Sapaca'da 2, Gever'de en az 10, Çağlayan ve Hisar'da ise en az 4 kişi öldü.

daha sonra köyü rastgele taradılar. Sonra evimi ablukaya alan korucular, ne olduğunu anlamadan evimi taradılar, kolumdan yaralandım. 1994'den beri beş kez köyü bastılar. Köyü terk etmemiz için baskı yapıyorlar. Baskınlarda eşyalarımızı talan ediyorlar. 1994 Mayıs'ında üzüm bağlarımızı yaktılar. Aynı yıl 200'e yakın küçük baş hayvanımıza el koydular" dedi. Tahir Başak baskılarla ilgili olarak birçok defa Mazıdağ Merkez Jandarma Karakol Komutanlığı'na başvurduklarını ancak sonuç alamadıklarını söyledi. Tahir Başak, baskına katılan İzzet Kaya, Celal Kaya, Süleyman Kaya, Mecit Kaya, Kemal Kaya ve Dursun Kaya adlı korucuları tanıdığını söyledi. Balköy'e baskın yapan koruculardan 4'ünün silahuna el konuldu.

Selman köyü (Eğil-Diyarbakır): 29 Haziran gecesi Eğil'e bağlı Selman köyüne Dicle ve Kralkızı Jandarma Bölüğü'ne bağlı askerler tarafından açılan taciz ateşi sonucu Mehmet Memiş (14) yaralandı. Mehmet Memiş, hastaneye kaldırılırken yolda öldü. Köylerine iki kez taciz ateşi açıldığını belirten baba Yusuf Memiş, "İlk ateşten sonra oğlum yatmak için dama çıktı. Oğlum dama çıktıktan sonra askerler tekrar ateş açtılar. Bu sırada oğlum yaralandı. Diyarbakır'a götürürken köyün 200 metre dışında öldü. Bunun üzerine köye dönmek istedik, ancak köyün dışındaki askerler Diyarbakır'a giderek otopsi raporu çıkarmamızı istediler" dedi. Köy civarında bir çatışma olmadığını belirten Yusuf Memiş, Diyarbakır SSK Hastanesi'nde savcının hazırladığı otopsi raporuna, "çatışmada öldü" notu düşülmesine dikkat çekti.

Karlıova (Bingöl): Karlıova'ya 13 Temmuz günü saat 22.30'dan 01.00'e kadar Jandarma Taburu ile asker ve polis panzerlerinden yayılım ateşi açıldı. Uçaksavarların kullanıldığı olayda birçok ev isabet aldı, Kanireş mahallesinde Mele Emin Taştekin adlı kişinin evinde büyük hasar meydana geldi. Kanireş mahallesine, 28 Temmuz günü saat 22.30 sıralarında İlçe Tabur Komutanlığı'ndan ikinci kez ateş açıldı. Bir saat süren ateşte, Mehmet Arlı, Mehmet Çiçek, Hayrettin Uzun, Mahmut Yılmaz, Taylan Bingöl ve Sait Olgun'un evleri isabet aldı, ölen ve yaralanan olmadı. Mahalle sakinlerinin başvurduğu askeri yetkililer, mahalleden kendilerine ateş açıldığını söylediler. İlçe sakinleri ise tabur komutanlığına atanan yüzbaşının gelmesinden sonra baskıların arttığını belirttiler. Kanireş mahallesi 3 Ağustos günü saat 20.30 sıralarında da benzer bir olaya sahne oldu. Ateş sonucu ölen ve yaralanan olmadı. Mahallede yaşayanlar Jandarma Karakolu, Askerlik Şubesi ve Polis Karakolu'nun mahallede bulunduğunu, askerlerin küçük bir karalı bile gördüklerinde mahalleye ateş açtıklarını söylediler.

Çukurca (Hakkari): Çukurca'daki askeri bina ve mevzilere 11 Ağustos gecesi PKK militanları tarafından düzenlenen saldırıda Alay Komutanlığı, askerlerin kaldığı Yatılı Bölge Okulu ile bir otel roketatar ve silahlarla tarandı. Yerel kaynaklar, baskında iki askerin öldüğünü bildirdiler. Asker ve özel tim görevlileri, saldırının ardından ilçe merkezini taradılar. Taramada çok sayıda işyeri ve araç isabet aldı, 20 kadar hayvan telef oldu. İlçe merkezinde birçok eve düzenlenen baskınlarda, yaklaşık 60 kişi gözaltına alındı. Çukurca'ya 21 Ağustos günü saat 22.00-01.00 arasında Kale bölgesi kontrol noktasında bulunan askerler tarafından ateş açıldı. Saldırıda eski adı Yeşilçeşme olan Cumhuriyet mahallesi hedef alındı. İlçeye, Jandarma Komutanlığı ve Emniyet Müdürlüğü'nden de ateş açıldı. Saldırıda, Mehmet Seven adlı kişinin evine havan mermisi isabet etti. Bu olayda Fatih Seven (5), Selim Seven (6) ve Semra Seven (19) öldü; Mehmet Seven ile eşi Şehriban Seven yaralandı. Çok sayıda ev hasar gördü. Halk, 22 Ağustos günü öğle saatlerine kadar sokağa çıkmadı. Çukurca halkı, çatışma yaşanmadığını, askerlerin keyfi olarak ateş açtıklarını belirterek, bir süre önce PKK militanlarının saldırısının ardından, İlçe Jandarma Komutanı'nın kendilerini tehdit ettiğini anlattılar.

Çukurca'daki askeri birlikler ile Emniyet Müdürlüğü'ne PKK militanları tarafından Ekim ayının son iki haftasında üç kez saldırı düzenlendi. 18 Ekim günü ağır silahların da

kullandığı saldırıda, PKK militanlarının attığı iki roket askerlerin bulunduğu Çukurca Yatılı Bölge İlkokulu'na düştü. Yerel kaynaklar olayda ölen ya da yaralanan olmadığını belirterek, askerlerin baskının ardından taciz ateşi açtığını ve PKK militanlarının da Sivritepe bölgesinden karşılık verdiklerini bildirdiler. Çukurca'ya bağlı Ertoş bölgesinde hareket düzenleyen askerlere de aynı gün PKK militanları tarafından saldırı düzenlendi. PKK'ye yakın kaynaklar çatışmada 2 askerın öldüğünü, 8 askerın yaralandığını bildirdiler. 20 Ekim günü de Emniyet Müdürlüğü'ne yapılan saldırıda, bir polis ile Şaban Erdal ve Mehmet Atay adlı kişiler yaralandı. Emniyet Müdürlüğü binasında da hasar meydana geldi.

Bağgöze köyü (Eruh-Siirt): 26 Ağustos günü Eruh'un Bağgöze köyüne askerler tarafından "PKK militanları geldi" bahanesiyle top ateşi açıldı. Olayda, Fadıl Kayar adlı çocuğun bacağı koptu, bazı evler tahrip oldu. Köye gıda ambargosu uygulandığını ve hayvanları otlatmadıklarını belirten köylüler, "Seçimden sonra Bağgöze başta olmak üzere bölgede yoğun baskı ve sıkı bir ambargo uygulanıyor. Gıda maddelerinin yarısına el konuluyor. Dağlarımıza, bağlarımıza çıkamadığımız için bir çok ihtiyacımızı karşılayamıyoruz" dediler. Köyde yaşayanlar, olaylardan Bağgöze Tabur Komutanlığı'nı sorumlu tuttular.

Varto (Muş): Muş'un Varto ilçesinde 17 Eylül gecesi çıkan olaylar sırasında Serdar Ulusoy adlı özel tim görevlisi öldü; Metin Asbaş ve Yaşar Karaca adlı polisler yaralandı. Resmi makamların, "PKK militanları ilçeye saldırdı" açıklamasını yaptığı olaylarda 4 PKK militanının öldüğü, Sibel Öztürk (13) ve Fatma Öztürk adlı kişilerin yaralandığı öne sürüldü. Olaylar sırasında, asker ve polislerin Batı Varto, Goşan mahalleleri ile çarşı yakınlarındaki evlere rastgele ateş açtığını belirten ilçe sakinleri, "Hırs yolu üzerindeki evinin önünde duran bir kadın açılan ateş ile öldü. Kışın hayvanlara verilmek üzere üzeri naylonla çevrilmiş halde toplanan ot ve samanlar ateşe verildi. Özel timler dükkanları tarayarak milyarlarca lira hasara yol açtı" dediler. Muş Valisi Selahattin Hatipoğlu ise ilçede yapılan aramalarda "bir sığınacağın ortaya çıkarıldığını, silah ve örgütsel doküman ele geçirildiğini ve örgüte yardım eden 5 kişinin tutuklandığını" söyledi. Yetkililer, saldırıda en büyük hasarın Emniyet Müdürlüğü, Kaymakamlık ve Öğretmenevi'nde meydana geldiğini, ilçedeki işyeri ve evlerin de hasar gördüğünü ileri sürdüler.

Halk Özel Timi Suçluyor (25 Eylül 1996-Cumhuriyet/Celal Yılmaz)

(...) 35 kilometrelik stabilize yolu katederek Varto'ya ulaştık. Girişteki köprünün hemen solunda, kapkara bir zemin hemen dikkati çekiyodu. O tarafa yöneldik. 15 yaşlarındaki Vartolu gençle kısa süre konuştuk. Olayların başladığı gün, kışlık otlarının güvenlik güçlerince silahlarla ateş edilerek yakıldığını, o dakikaları yaşarcasına şöyle anlattı: "Sabah erkenden geldiler, ellerindeki silahları ateşlediler. Hayvanlarımızın kışlık otları yanmaya başladı. 35 yağın vardı. Gördüğünüz gibi hepsi kül oldu."

Otların 500 ton kadar olduğunu da belirten genç irisi Vartolu, biraz ilerisini eliyle işaret ederek öldürülen iki atı gösteriyordu. Zamanla gövdeleri şişmiş, ağaçların altında yatıyorlardı. Delikanlı ağlamaklı, "Onlar da bizim atlarımızdı, kurşunlandılar ve gittiler."

Düşündürücü tabloyu ve Vartolu genci geride bırakıp, Varto'ya giriyoruz. Yemyeşil bir ilçe. Uzaktan bakıldığında çıplak ve kıraç arazi yapısı içinde vaha gibi görünüyor. Varto'da halkla yaptığımız görüşmelerde, bu doğal zenginliğin "teröre kaynaklık" ettiğini öğreniyoruz. Teröristlerin bu yeşil dokuyu kullanarak saldırıyı başlattığı sonucuna varılmış ve kamu binasını çevreleyenler başta olmak üzere, ağaç kesimine başlanmış. Vartolular, böyle giderse ilçede kısa süre sonra ağaç kalmayacağına inanıyor.

Girişin sağ tarafı "Gümgüm Mahallesi". En çok hasar da burada. Evlerin duvarları delik deşik. Mermi izleri bazı duvarları arı kovanına çevirmiş; mermiler ev camlarını paramparça etmiş. Duvarların çoğunda, "Tek çare teslim olmak", "Gel teslim ol, devletin şefkatine sığın" gibi çok sayıda mavi boyalı, çağrı yazıları var. Bazılarında kurşun izleriyle, yazılar birbirine karışarak çelişkili ve düşündürücü görüntüler oluşturmuş. Varto belediye binası önüne geldiğimizde, yanımıza ürkererek yaklaşan insanlardan hükümet konağında değerlendirme toplantısı yapıldığını öğreniyoruz. Bize, "Kahvede oturun, halka dinleyin" önerisinde bulunuyorlar. Meydandaki bir kahvenin önüne oturuyoruz. Olayların başlamasında ve büyümesinde tek sorunlu olarak "Devlet içinde devlet" dedikleri, Özel Harekat Timi'ni ve sınır tanımaz zorbalığını görüyorlar. Birleştikleri tek ortak nokta bu. Gerisi, onlar için ayrıntı ve önemsiz. "İlçe polisimiz, güvenlik komutanımız, askerler ve belediye başkanımızdan şikayetçi değiliz. Ancak Özel Harekat Timi, katı ve acımasız. İstedliğini yapıyor, gözüne kestirdiğini alıp götürüyor. Devletin ilçedeki güçleri bile onları engelleyemiyor. Nereden talimat aldıkları belirsiz. Tahrip edilen işyerlerimiz ve evlerimiz, Özel Harekat Timi'nin hüsnüne uğradı" diyorlar.

Vitrinde Hz.Ali'nin temsili portresi asılı kasetçi dükkânı, beş günde üç kez saldırıya uğramış. İçindeki 15 bin kaset, 6 bine inmiş, müzik aletlerinin çoğu tahrip edilmiş. Sadece buradaki zararın 800 milyon lira olduğunu söylüyorlar. Ayrıca, yine meydandaki bilardo salonu, saldırının hedeflerinden biriymiş. İçi tamamen tahrip edilmiş. Emniyetin dışındaki kamu binalarında saldırıyı anımsatan izlere rastlanmıyor. Olayların beşinci gününde Varto'ya maddi zararı saptama incelemeleri için gelen Vali Selahattin Hatipoğlu'nun dediği gibi ilçede hareketlilik var. İşyerlerinin çoğu açılmış. Kahveler dolu. Vartohular ilçe merkezindeki iki caddede gruplar halinde kümelenmiş ya da volta atıyorlar. Diyalog kurmak istiyoruz. Çekiniyorlar. Belli ki ürkmüşler. Konuşmaya cesaret edenler, daha sonra tacize uğrayacakları endişesini dillendiriyor.

Bu arada RP İstanbul Milletvekili Mehmet Fuat Fırat, Varto olaylarının ardında polisle özel tim arasındaki "kadın kaygasının" yattığını öne sürdü. Mehmet Fuat Fırat, bazı özel tim görevlilerinin, olay gecesi aynı kadınla beraber olan polisi öldürdüklerini, cinayeti örtbas etmek için de olaya "PKK baskını" görüntüsü verildiğini öne sürdü. Fırat, "Bunlar birbirlerini vuruyorlar, ondan sonra da 'PKK baskını' diyorlar. Ölen polise 'şehit' diyorlar. Ne şehidi?" dedi. Mehmet Fuat Fırat, bu açıklamalarından sonra doğduğu yer olan Hınıs'a saldırı düzenleneceğinden endişe ettiğini sözlerine ekledi.

Mehmet Fuat Fırat'ın, Muş'un Varto ilçesinde meydana gelen olaylara neden olduğunu iddia ettiği kadın ise iddiaları duyunca kalp krizi geçirdi. Annesinin gazeteden iddiaları okurken kalp krizi geçirdiğini belirten kızı F.E., "Adını bile duymadığımız bir milletvekili, iğrenç bir iftira atıyor. Varto olayları, emniyet açıklamaları ve yakalanan teröristin ifadesinde olduğu gibi PKK baskınıdır. Bizim tek suçumuz, polisin öldüğü yerin, evimize yakın olmasıdır. Bizi herkes bilir ve tanır. Bu çirkin iftira bizi mahvetti" diye konuştu. Mehmet Fuat Fırat ise kadının hastaneye kaldırılması üzerine "Kadın numara yapıyor" diyerek şunları söyledi: "Varto olayları ilçedeki bir kadın yüzünden birbirine giren polisler yüzünden çıkmıştır. Devlet güçleri olayın bu şekilde olduğunu tabii kabul etmez. Muş milletvekillerinden olay günü ilçede bulunanlar da var. Olaylar kadın yüzünden çıkmadı diyelim; peki evlerin gelişigüzel kurşunlanması, onların yakılması, hayvanların öldürülmesi, çok sayıda kişinin gözaltına alınması da mı yalan?"

Dönemin Emniyet Genel Müdürü Alaaddin Yüksel ise, Mehmet Fuat Fırat'ın açıklamasını yalanladı. Alaaddin Yüksel, "Olaylar, 17 Eylül 1996'da saat 23.00 sularında ilçeye

PKK militanlarının taciz ateşiyle başladı. Daha sonra ilçeye giren teröristler bir polisi şehit etti, çok sayıda kamu binasının yanı sıra emniyet lojmanlarına da ateş açarak hasar verdi. Valilik tarafından 18 Eylül'de konulan sokağa çıkma yasağından sonra ilçede bazı şüpheli ev ve işyerlerinde arama yapıldı. Aramalarda 13 kişi gözaltına alındı. Bu kişilerden 3'ü tutuklandı" dedi. Mehmet Fuat Fırat, iddiasında adı geçen kadın tarafından mahkemeye verildi.

Bayırlı köyü (Lice-Diyarbakır): Lice'ye bağlı Bayırlı köyü, "bölgedeki bir çatışmayı" bahane eden Lice Jandarma Tabur Komutanlığı'na bağlı askerler tarafından 7 Ekim günü, top ateşine tutuldu. Olayda, Diyarbakır'dan köye misafir olarak gelen Sariye (Sara) Yılmaz adlı kadın öldü, Hürmet Doğan (4) adlı çocuk ile ismi öğrenilemeyen bir kadın yaralandı. Olaydan sonra Bayırlı köyünde yaşayanların bir kısmı Lice'ye göç etti. Yerel kaynaklar, köye uzun bir süredir korucu olunması için baskı yapıldığını, Ekim ayının ilk haftası köye yapılan baskında 5 kişinin bir süre gözaltında tutulduğunu bildirdiler. Sariye Yılmaz'ın eşi Şirin Yılmaz, ağır yaralanan eşinin hastaneye kaldırılırken yolda ölmesi üzerine geri döndüklerini ve bu sırada askerlerle karşılaşmalarını belirtti ve "Eşim yolda ölünce PKK ile çatışmaya giren askerler bize uyarı ateşi açarak durdurdular. Daha sonra yanımıza geldiler. Cesede baktıktan sonra, 'Bu yara yüzde 200 top mermisinden olmuştur. Biz de kabul ediyoruz. Bu tutanak bunun isbatıdır. Bu yüzden otopsi yapmamıza gerek yok. Bölge güvenli değil. Bu yüzden doktor ve savcı gelemez' dediler ve tutanak tuttular. Ben de tutanağa imza attım ve yapılacak birşey kalmadığı için eşimin cenazesini köye getirerek gömdüm" dedi. Olaydan sonra suç duyurusunda bulunduğunu, ancak davanın açılmaması için kendisine rüşvet bile teklif edildiğini anlatan Yılmaz, "Önce 'Dava açmazsan sana Kaymakamlık Fonu'ndan yardım yaparız' dediler. Olayın aydınlanması ve suçluların cezalandırılmasını istiyorum. Bu yüzden tekliflerini kabul etmedim. Davanın açılmaması için bu sefer Cumhuriyet Savcılığı'na ilk gönderilen asıl tutanak yerine başka bir tutanak gönderdiler" diye konuştu.

Savcılığa gönderilen ikinci tutanakta olayın PKK'ye maledildiğini belirten Şirin Yılmaz, "Ben devletin yaptığı bir olayın PKK'ye maledilmesinden, PKK'nin yaptığı bir olayın da devlete maledilmesinden vicdanen rahatsızlık duyarım. Ben olayın gerçeğini anlatıyorum. Olay, savcılığa gönderilen tutanakta belirtildiği gibi olmamıştır. PKK'nin olayla uzaktan yakından ilgisi yoktur" dedi. Cumhuriyet Savcılığı'na gönderilen tutanakta ise olay şöyle anlatıldı: "07.10.1996 günü saat 03.00 sıralarında PKK'liler Bayırlı köyüne gelerek, köylülerden erzak taşımak için eşek ve katır istemişler. Köylüler bu talebi karşılamamıştır. Bunun üzerine teröristler sağa sola ateş açmışlar. Köyden ağlama sesleri geldiği için bu sırada balkona çıkan Sariye Yılmaz teröristlerin etrafı taraması nedeniyle yaralanmıştır. Lice'ye hastaneye götürülürken yolda ölmüştür."

Lice olayı

Yerleşim merkezlerini hedef alan saldırılar ya da baskılar içinde, Kasım ayı ortalarından itibaren Diyarbakır'ın Lice ilçesinde yaşanan gelişmeler önemli bir örnek oluşturdu. Daha önceki yıllarda çeşitli saldırılara maruz kalan ve evlerin bir kısmının büyük ölçüde yakıldığı ya da yıkıldığı Lice'de yaşayan erkekler zorla korucu yapılmak istendi. Korucu olmaya zorlananların, askeri yetkililer tarafından, "PKK'ye yardım ettiğinizi biliyoruz" diye suçlandıkları, ardından da "Buna mücadele etmeyeceğiz. Ya korucu olacaksınız ya da Lice'yi terk edeceksiniz" diye tehdit edildikleri bildirildi.

Lice'de yaşanan gelişmeler, Radikal gazetesinin 5 Aralık 1996 tarihli sayısında "*Korucu Olunacak... Ol!*" başlıklı bir yazıyla, Celal Başlangıç tarafından kamuoyuna duyuruldu. Celal Başlangıç'ın yazısının bir bölümü şöyle:

Lice'ye "rütbeli bir görevli" geliyor Diyarbakır'dan. Tüm muhtarları topluyor. Önce, bölgedeki her ilçenin koruculuğu kabul ettiğini, bir tek Licelilerin korucu olmadıklarını anlatıyor uzun uzun. Sonra da "Korucu olunacak... ol!" anlamında "rica" da bulunuyor: Size 10 gün süre. Düşününün taşının, karar verin. Ya koruculuğu kabul edeceksiniz ya da...

Licelilerin bu "ya da"nın arkasından gelen sözlerle ilgili savları insanın tüylerini diken diken ediyor. Licelilere göre bu "ya da"nın arkası "Taranacaksınız. Öyle kaçmak, göçmek de yok" diye geliyor. Bu sav doğru ya da değil. Ama en azından şimdilik bunu öyle biliyor Liceliler.

Lice'nin 67 muhtarıyla toplantı yapan "rütbeli bir görevli" koruculuğun kabulüyle birlikte köye dönüş yolunun da açılacağını söylüyor. Lice'nin 67 köyü var. Ancak hemen hemen hepsi boşalmış durumda. Bir yandan da Lice'nin ilçe merkezi boşalıyor. Önceki yıl yaşanan çatışmada, kurşun değmemiş yapı yok denecek kadar az. Lice'nin 10 bin olan nüfusu bu çatışma, ardından gelen baskılar nedeniyle yarı yarıya azalmış. Ancak şu anda Lice'de yaşananları bir gazeteci olarak gidip görme olanağı da yok. Çünkü gazetecilerin Lice'ye girmesi yasak. Bir hafta boyunca düşünüp taşınmış Liceliler. Bir türlü çözüm yolu bulamamışlar. Son çare olarak sürenin dolmasına iki gün kala İHD'ye başvurmaya karar vermişler. İHD Diyarbakır Şubesi'ne gelen Liceliler "Tüm Lice halkı adına geldik" diyor. Sonra da dernek binasında gördükleri gazetecilere dönüyorlar: "Bize lütfen yardım edin. Lice halkı bu yükü tek başına kaldıramaz."

Lice'deki zorla koruculuk uygulaması Aralık ayının ikinci yarısında gündeme geldi. Lice'de 20 Aralık gecesi yaklaşık 200 kişi gözaltına alındı. İHD Şube Başkanı Mahmut Şakar, operasyonun halka koruculuğu kabul ettirmek için yapıldığını, gözaltına alınan 200 kişiden koruculuğu kabul eden 60 kadarının 21 Aralık gününden itibaren eğitime alındığını, geri kalanların Lice Jandarma Komutanlığı'nda tutulduğunu söyledi. Daha sonra koruculuğu kabul edenlerin sayısı 108'e ulaştı. "Artes" kod adlı itirafçı Engin Karadağ'ın (*) da halkı tehdit ettiği bildirildi. Askeri yetkililer ise Lice halkının korucu olmak için topluca başvurduğunu, bu nedenle bir toplantıda Engin Karadağ'ın PKK hakkında bilgi verdiğini iddia ettiler.

Lice'de 20 Aralık gününden itibaren yaşanan gelişmeler Radikal gazetesinin 24 Aralık 1996 tarihli sayısında, Celal Başlangıç tarafından kaleme alınan "**Korucu Olmayana Gözaltı**" başlıklı haberde şöyle anlatıldı:

Licelilere verilen süre dolmuştu. Köy ve mahalle muhtarlarına "10 gün içinde" denmişti "Ya korucu olacaksınız ya da..." Son olarak her muhtardan 10'ar kişilik bir liste istendi. Bunlar korucu yapılacaktı. Muhtarlar bunu kabul etmediler. Bir gece içinde bütün evleri basıldı Lice'nin. Bütün erkekler komando taburunda toplandı 20 Aralık gecesi. İtismeler, kavgalar, yaralanmalar oldu. Önce devlet memurları ve yaşlılar serbest bırakıldı. Yörede son "itirafçı terör"ünü estiren Engin Karadağ da oradaydı. Önce Licelilere neden korucu olmaları gerektiğini anlattı. Sonra kalabalığın içinden bazı kişileri gösterdi. Ve 110 köy korucusu göreve başlatıldı.

(*) Engin Karadağ'ın ifadeleri nedeniyle Diyarbakır ve ilçelerinde, aralarında sendika ve kitle örgütü yöneticilerinin de bulunduğu birçok kişi gözaltına alındı, işkence gördü ve yargılandı. Örneğin, Karadağ'ın ifadesi üzerine İstanbul'da gözaltına alınan ve 11 Eylül günü Diyarbakır DGM tarafından tutuklanan Kadri Gökdere ve Taha Gül adlı öğretmenler, Aralık ayında 18 yıl 9'ar ay hapis cezasına mahkum oldular. Diyarbakır'da 18 Aralık günü gözaltına alınan Diyarbakır Mimarlar Odası Başkanı Ahmet Cengiz, gözaltında 6 gün boyunca işkence gördüğünü ve Engin Karadağ'ın ifadeleri doğrultusunda sorgulandığını söyledi.

Elene elene 120'ye kadar indi "göztaltı"ndakilerin sayısı. Aileler tabur nizamîyesinin önünde bekliyorlar şimdi. Zaman zaman nöbetçilerle aralarında gergin anlar yaşıyorlar. Aileler dışarda beklerken, içerde tutulanlar da "silahsız askeri eğitim" yapıyorlar. Birdenbire "gönüllü köy korucusu" olmaya karar verenlere, "kaza çıkmasın diye" silah verilmiyor-muş göztaltındayken. Bu arada "Arteş" kod adlı itiraftının göstermesi üzerine "özel muameleye tabi tutulan" 15 kişiden de haber alınmıyor.

Dün (23 Aralık) kalabalık bir Liceli grubu İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvurdu. Teker teker göztaltındakilerin adları saptanmaya çalışılıyor. Dün öğle saatlerine dek 46 kişinin adını ve soyadını kesinleştirdi İHD yöneticileri. Ancak geri kalanlarının soyadının öğrenilmesine çalışılıyordu. Bölgede son kalan köyler de koruculaştırılmaya çalışılıyordu. Kesin olmayan verilere göre, Olağanüstü Hal'de 250 bine yakın asker, 50 bin dolayında polis ve özel tim görevlisi bulunuyordu. Korucu sayısı 60 bini aşmıştı. Daha çok Kürt kökenli köylünün koruculaştırılması için çalışılıyordu Lice'de, Savur'da olduğu gibi. Acaba sayıları 400 bine yaklaştığı halde hala yetmeyen bu asker, polis ve korucuların sayısı kaç PKK'lı olduğu için daha da artırılmaya çalışılıyordu? Üç bin mi, beş bin mi, 10 bin mi? ...

Önceki akşam (22 Aralık) Kanal D'deki Teketek programında iki korucubası Fatih Altaylı'nın konuğu oldu. DYP Hakkari Milletvekili Mustafa Zeydan ve Cizre Belediye Başkanı Kamil Atak. Programda Atak'ın korucu olmazdan önceki ya da koruculuğun ilk yıllarındaki konumu pek açığa çıkmadı. Eğer dediği gibi Atak 1985'ten bu yana "Önce Allah'tan ve devletten korkan" bir korucuydu, 1990'lı yıllara dek PKK'nın en etkin kitle eylemini yapabildiği yerlerden biri konumunu nasıl korumuştur Cizre ilçesi? Programa telefonla katılan Cizreli Murat Ateş'in, Atak'a dönük olarak önce neden MHP'li olduğu, sonra da neden DYP'ye geçtiği; Şırnak Valisi Kamil Acun'a da yönelttiği milyarlık düğün savlarına ikisi de aynı mantıkla nasıl yanıt verdi: "Bölücü, Tetikçi... Hemen yakalanmalı..."

Önceki gece söylenen de dün hemen uygulamaya konuldu. Cizre'den gelen haberlere göre soyadı Ateş olanlar birer birer göztaltına alınmaya başlandı. Korucular ilçedeki hükümet konağını basıp tutuklu bir sanığı zorla cezaevinden alabiliyor. Buna da göz yumuluyor. "Devletle çalışan" bir belediye başkanının ilçesinde bir savcı öldürülünce olayın üzeri örtülüyor, aynı belediye başkanı korucubası olduktan sonra seçim kaybedince Seçim Kurulu Başkanı olan kadın hakim görevden alınıp sürülüyor.

Lice'deki gelişmelerle ilgili olarak 24 Aralık günü Diyarbakır'da Güneydoğu Gazeteciler Cemiyeti'nde bir basın toplantısı yapan dönemin İHD Genel Başkan Yardımcısı ve Diyarbakır Şube Başkanı Mahmut Şakar, Lice'de gelişen olayları "bir toplama kampı öyküsü" şeklinde değerlendirerek, şunları söyledi:

"13 Aralık günü şubemize yapılan başvuruya göre, 11 Aralık günü Diyarbakır İl Jandarma Komutanı ve diğer üst düzey yetkililer, Lice ilçesine gidip 67 muhtarı çağırarak gizli bir görüşme yapmışlardır. Muhtarların mahallelerinde onar kişilik bir liste çıkararak, bu şahısların koruculuğu gönüllü olarak yapmayı kabul etmelerini isterler. Muhtarlar ise böyle bir liste veremeyeceklerini, halk tarafından sorumlu tutulacaklarını, bu işi kendilerinin halletmeleri gerektiği yönünde görüş bildirirler.

23 Aralık günü derneğimizi ziyaret eden mağdurların anlatımlarına göre, Lice ilçesinde 20 Aralık günü saat 19.00 sıralarında İlçe Jandarma Komutanlığı'na bağlı askerler, toplantı yapacakları gerekçesiyle, 15-70 yaşları arasındaki tüm erkekleri göztaltına alırlar. Bu isteğe direnenler ise, dövülürler. Göztaltına alma operasyonu tamamlandıktan sonra, bütün ilçe

halkı jandarma karakoluna ait araziye toplanmıştır. Burada sayıları 2 bin-2 bin 500 arasında olduğunu tahmin ettiğimiz topluluğa bir askeri yetkili, 'Aranızdan 100 korucu alacağım ve onları içtimaya çıkaracağım. Koruculuğu kabul etmezseniz hepiniz burada kalacaksınız. Lice'den göç etmenize izin vermeyeceğim. Halis Toprak, salça ve mermer fabrikası açacak. Siz fabrikaların güvenliğini sağlayacaksınız' şeklinde konuşur. Başvurucular, bu yetkilinin ardından Lice Belediye Başkanı ile itirafçı Engin Karadağ'ın da konuşma yaptığını ifade etmişlerdir. Konuşmaların ardından yaşlılar ve memurlar serbest bırakılmış, kalan grubun önüne 100 civarında uzun namlulu silah dizilmiş ve gruba 'hadi silahlarınızı alın' denilmiştir. Hiç kimse bu silahları almayınca bir grup asker, askeri yetkilinin talimatıyla, silahlara mermi sürerek kitleye doğrultmuştur. 'Silahları almazsanız sizi tararız' şeklinde tehdit etmişlerdir. Bu arada 7 kişi tüfeklerle dövülerek götürülmüştür. 21 Aralık günü saat 04.00'ten 07.00'ye kadar grubun büyük kısmı saltverilmiş, 110 kişi gözaltına alınmıştır. Gözaltında olan 110 kişinin ailesi 23 Aralık akşamına kadar nizamiye kapısı önünde yakınlarının bırakılmasını beklemişlerdir. 22 Aralık günü saat 11.00 sıralarında askerlerle İlçe Jandarma Komutanlığı'nın bahçesinde tutulanlar arasında kavga çıkmış, burada gözaltında tutulanlar dövülmüşlerdir. Bugün (24 Aralık) aldığımız bilgilere göre gözaltında tutulanlara silah verilerek evlerine gönderilmiş, ancak kimliklerine el konulmuş, yaralı 7 kişinin ise evde tedavi gördükleri ifade edilmiştir."

Tepkiler

Lice'deki zorla koruculuk uygulaması ilçede gerginlik yarattı ve dikkatlerin ilçe üzerinde yoğunlaşmasına yol açtı. Bölgeye çeşitli heyetler gönderildi, raporlar hazırlandı. Endişeler itirafçı Engin Karadağ'ın ilçede bulunduğu duyulması ve Lice'nin çevre il ve ilçelerle ulaşımının kesilmesiyle birlikte daha da arttı.

İHD İstanbul Şubesi'nde 25 Aralık günü Lice'de yaşananlarla ilgili bir toplantı yapıldı. İHD Genel Başkan Yardımcısı Eren Keskin, Liceliler Vakfı Başkanı Tahsin Ekinci, HADEP temsilcisi Cemal Coşkun, eski Milletvekili Tarık Ziya Ekinci ve Lice eski Belediye Başkanı Nazmi Balkaş'ın da bulunduğu toplantıda Lice'de yaşananlar ve devletin tutumu ele alındı. İHD Genel Başkan Yardımcısı Keskin, Lice'de yaşananları hukuk ve insanlık dışı bulduklarını belirterek, "Bölgede uygulanan olağanüstü hal, bir savaş anayasasıdır. Bu hemen değiştirilmelidir. Türk halkı barış isterse, devlet de barış yapmak zorunda kalacaktır" dedi. Liceliler Vakfı Başkanı Ekinci, barışı savunan herkesi koruculuğa ve itirafçılığa karşı çıkmaya çağırdı. Tahsin Ekinci, "Lice'de insanca yaşamının koşulları kalmamıştır. Devlet, hemen sorumluları ortaya çıkarmalıdır" dedi. Lice eski Belediye Başkanı Halit Nazmi Balkaş da, Lice'de pek çok faili meçhul cinayet işlendiğini söyledi.

Lice'deki durumu incelemek için oluşturulan 43 kişilik "Lice'yi İzleme Heyeti" 30 Aralık günü ilçeye gitti. İlçe Jandarma Komando Taburu önünde yakınlarının durumunu öğrenmek için toplanan Liceliler, heyet üyelerine yaşadıklarını anlatmaya çalıştılar. Baskı altında olduklarını, ilçede genç kalmadığını ve kalanların korktuğunu ifade eden Liceliler, heyet gittikten sonra baskıların artacağını belirttiler. Zorla korucu yapılmak istenen Mehmet Gökdere, Şirin Şanlı, Ramazan Kasap, Mehmet Karadağ, Hacı Şirin ve soyadı bilinmeyen Ahmet adı kişilerin gözaltında işkence gördükleri öğrenildi. Lice Kaymakam Vekili ve İlçe Jandarma Komutanı Yüzbaşı Hacı İlbaz ise, "Hiç kimseye koruculuk için baskı yapılmadığını, 84 kişinin gönüllü olarak başvurduğunu" iddia etti. Heyet üyelerinin söz konusu 84 kişi ile görüşmek istemesi üzerine Hacı İlbaz, Komando Taburu'ndaki 84 kişiyi ilçe merkezine getirdi. KESK Genel Sekreteri Faysal Özçift, bu insanların hayatlarından endişe ettikleri için ko-

nuşamayacaklarını, bu nedenle güvence verilmesini istedi. Bunun üzerine bir sivil polis "Burada binlerce şehit verilirken neredeydiniz" diyerek Faysal Özçift'i yumrukladı. Polisler de İHD Genel Başkan Yardımcısı Eren Keskin ve Mahmut Şakar ile gazetecilere küfür ve hakaret ettiler, gazetecilerin filmlerine zorla el koydular (*).

Dönemin Olağanüstü Hal Bölge Valisi Necati Bilican, Lice'de "koruculuk baskısı" bahane edilerek provakasyon yapılmak istendiğini söyledi. Demokrasi Platformu, HADEP ve bazı sendika yöneticilerinin halkın zorla korucu yapılmaya çalışıldığı iddiasıyla Lice'ye gittiklerini ve gerginlik yaratmaya çalıştıklarını öne süren Necati Bilican, basın olayları objektif bir şekilde ele almasını ve provokasyona gelmemesini istedi. 1 Ocak 1997 tarihinde basın toplantısı yapan Bilican, "bazı çevrelerin bölgeye hizmet gelmesini istemediklerini" iddia etti ve "Lice'de neler oluyor, yerinde görmek istiyoruz, diye bana talepte bulundular. Ben de gitmeleri için izin verdim. İzin vermeyebilirdim. Tamamen yanlış, maksatlı, art niyetli bir grup, basını da arkasına alarak Lice'de olay çıkarmaya çalıştı. Bazı duyarlı basın organlarımız oyuna gelmedi. Ancak, büyük çoğunluğu Lice'de halkın zorla korucu yapıldığı yolunda haberlere yer verdiler. Kesinlikle böyle bir olay yoktur" dedi.

9 Ocak 1997 tarihinde ikinci kez bölgeye giden "Lice'yi İzleme Heyeti" ilçeye sokulmadı. Diyarbakır Demokrasi Platformu'nun çağrısı üzerine toplanan ve aralarında İHD Genel Başkanı Akın Birdal, Sedat Yurtdaş ve Şanar Yurdatapan'ın bulunduğu yaklaşık 60 kişilik heyet, Diyarbakır-Lice yolundaki ilk kontrol noktası olan Mermer Karakolu'nda durduruldu. Burada bir albay, "PKK'nin eylem yapacağı istihbaratı alındığı" gerekçesiyle 8, 9 ve 10 Ocak günleri Lice'ye gidişe izin verilmeyeceğini söyledi. Diyarbakır'a dönen heyet üyeleri Olağanüstü Hal Bölge Valisi Necati Bilican'dan randevu istedi. Necati Bilican, "gazetecilerin katılmaması ve 5 temsilcinin gelmesi" koşulu ile verdiği randevuda, baskı olmadığını öne sürdü. Heyet üyeleri, daha sonra yaptıkları açıklamada, "Koruculuk istihdam alanı olarak görülüyor, oysa zorla korucu yapılan 84 kişiden 65'i iş sahibi. Lice'ye sokulmamamız devletçe gizlenen bir durum olduğunu göstermektedir" dediler.

İnceleme yapmak üzere 14 Ocak 1997 tarihinde Lice'ye gitmek isteyen HADEP heyeti de ilçeye alınmadı. HADEP Genel Başkanvekili Ahmet Türk, genel başkan yardımcılarını Güven Özata ve Sedat Yurtdaş, Parti Meclisi üyeleri Sırrı Sakık, Kemal Parlak, Feridun Yazar ve Selim Okçuoğlu'ndan oluşan heyet, Diyarbakır'da kitle örgütü temsilcileriyle bir araya geldikten sonra Olağanüstü Hal Bölge Valisi Necati Bilican'la görüştü. Ahmet Türk, görüşmeden sonra gazetecilere yaptığı açıklamada Necati Bilican'ın "Lice'ye gidiş izni verilmesinin gerekçesini açıklamadığını" söyledi ve bunun zorla koruculaştırma uygulamasının kabulü anlamı taşıdığını belirtti.

Meclis İnsan Hakları Komisyonu üyeleri de 14 Ocak 1997 tarihinde Diyarbakır'da Olağanüstü Hal Bölge Valisi Necati Bilican ile görüştüktan sonra, 15 Ocak 1997 günü Lice'de inceleme yaptı. DYP Eskişehir Milletvekili Demir Berberoğlu, daha sonra düzenlediği basın

(*) Heyetin hazırladığı "Gözlem Raporu"nda şu görüşlere yer verildi: "Koruculuğun kesinlikle halkın istemi olmayıp, askeri yetkililerin hukuk dışı dayatması olduğu anlaşılmıştır. Zorunlu eğitim yaptırılan ilçe sakinlerinin büyük maddi ve manevi baskı altında oldukları sonucuna varılmıştır. Erkek nüfusun heyet üyeleriyle görüşmekten çekinmesi, heyet Lice'ye girmeden önce güvenlik görevlilerinin halka konuşmamaları için yaptığı baskıların sonucu olduğu anlaşılmıştır. Bu maddi ve manevi baskılara rağmen kadın ve çocukların olayları olduğu gibi aktarmaları, ortaya koydukları tepki ile koruculuğu onurlarıyla bağdaştıramadıklarını açıkça beyan etmeleri, askeri mantıktaki ısrarın iflasının kanıtı olmuştur. Baskıların devam etmesi halinde Lice'den kitlesel bir göçün yaşanabileceği endişesini taşımaktayız."

toplantısında, yetkililer, korucular ve koruculuğu kabul etmeyenlerle görüştiklerini söyledi. Demir Berberoğlu, sorulara karşın Lice'ye ilişkin izlenimlerini anlatmaktan kaçındı. Heyet üyesi DSP İzmir Milletvekili Hakan Tartan da, sorular üzerine "En başta 114 kişi korucuymuş, daha sonra bu sayı 84'e düşmüş, son iki günde 30 kişi koruculuktan ayrılmış" dedi. ANAP Diyarbakır Milletvekili Sebgetullah Seydaoğlu ise, "Bölgeye baktığımızda korucu olanların tamamına yakını zorla korucu yapılmış. Yaşlısından tutun çocuk yaştaki insanlara kadar zorla silah verilmiştir. Garnizon düzeyinde asker bulunan bir ilçede devletin birkaç korucuya bel bağlaması anlamsızdır" diye konuştu. (*)

Tunceli'deki gelişmeler

Yerleşim merkezlerine yönelik baskı ve saldırılar konusunda sık sık gündeme gelen bir başka bölge ise Tunceli ile ilçe ve köyleri oldu. Tunceli'de baskı ve başta ambargo olmak üzere güvenlik görevlilerinin geliştirdiği uygulamalar, 1994 ve 1995'de olduğu gibi 1996 yılında da sık sık kamuoyu gündemine girdi. Tunceli ve çevresinde yaşananlar tartışma ve tepkilere yol açtı. Tunceli üzerine raporlar yayımlandı, heyetler sık sık bölgede incelemeler yaptı.

Örneğin; Tunceli Sendikalar Platformu, Temmuz ayında Tunceli'nin sorunları konusunda rapor hazırladı. Halka potansiyel suçlu gözüyle bakıldığı vurgulanan raporda, yetkililer tarafından dikkate alınmayan ve çözümü için adım atılmayan sorunların kangren haline geldiği belirtildi. Tunceli'de ciddi yatırım olmadığı vurgulanan raporda, yıllar önce kurulan süt ve yem fabrikalarının zarar ettiği gerekçesiyle özelleştirildiği, ardından işçilerin işten çıkartılıp yerine asgari ücretle çalışan yeni işçi alındığı anlatıldı. Raporda, 1995 yılında Tunceli'de 2 trilyon 600 milyar liralık personel giderlerinden 2 trilyon 140 milyar lirasının güvenlik görevlilerine gittiğine; ayrıca 1985-95 yılları arasında Tunceli'ye hiçbir yatırım yapılmadığı gibi yatırım amacıyla gelen paranın büyük kısmının da karakol yapımına harcanıldığına dikkat çekildi. Tunceli'de sağlık sorunları ile ilgili çalışmaların hiçbir zaman yeterli düzeye ulaşmadığı anlatılan raporda, 1990 yılından itibaren tam bir handicap yaşandığı, sorunun 1954'de yapılan 60 yataklı devlet hastanesi ile çözülmeye çalışıldığı, sonraki yıllarda ilin ihtiyacına cevap vermediği için 1993 yılında 40 yataklı ek bina yapıldığı ve halen sağlık sorununun bu 100 yataklı hastane ile giderilmeye çalışıldığı ifade edildi. Raporda, Tunceli'de, eğitim sorunlarının ülke genelinden daha derin yaşandığı belirtildi. Raporda, insanların temel geçim kaynağı olan hayvancılığın, yasaklamalar nedeniyle yok olma noktasına geldiği ifade edilerek, bölgede en büyük sorunlardan birinin ulaşım sorunu olduğu ve yüzlerce mezranın yolunun bulunmadığı kaydedildi.

Bölgedeki gıda ambargosu uygulaması, Eylül ayında İHD İstanbul Şube Başkanı Ercan Kanar, Mazlum-Der temsilcisi Murat Gürler, Tuncelililer Derneği Başkanı Selman Yeşilgöz, İHD Elazığ Şube Başkanı Celal Demir ve KESK temsilcisi Tayfun İşçi ile gazeteciler Celal Başlangıç ve Koray Düzgören'in de aralarında bulunduğu 35 kişilik bir heyet tarafından incelendi. Elazığ'a yerleşen köyü yakılmış Tunceliler'le görüşen heyet üyeleri, gıda ambargosu ve yargısız infaz iddialarıyla ilgili olarak 13 Eylül günü yetkililerle görüştüler.

Heyet üyeleri ilk olarak Tunceli Valisi Atıl Uzelgün'ü ziyaret etti. Ercan Kanar, birçok kişinin Tunceli'deki insan hakları ihlalleri nedeniyle İHD'ye şikayette bulunduğunu söyledi. Atıl Uzelgün ise, gıda ambargosu olmadığını, sadece kırsal alanda gıda maddelerinin kontrollü verildiğini söyledi. Uzelgün, "Değirmenleri, militanlara un sağladıkları için kapattık.

(*) Meclis İnsan Hakları Komisyonu raporu yayımlanmadı. Raporun yayımlanmaması için askerlerin devreye girdiği öne sürüldü.

Ancak vatandaşın ununun öğütülmesi için Akpazar'daki fabrikada ücretsiz hizmet veriliyor. Ayrıca terör örgütleri vatandaşa baskı yaparak gıda maddesi sağlamak istiyor. İnsanlarımızdan zorla haraç alıyor" dedi. Heyet üyeleri daha sonra CHP'li Belediye Başkanı Mazlum Arslan'la görüştüler. Mazlum Arslan, Tunceli'de gıda ambargosu uygulandığını belirterek, "Vatandaş köyüne karneyle gıda maddesi götürabiliyor. Tunceli tam bir abluka altındadır. Uzman doktorumuz yoktur. Bütün yollar belli saatlerden sonra kapanıyor. İşsizlik giderek artıyor, devlet bölgeyi geri bırakmıştır. İnsanlarımız büyük zorluklar içinde yaşamlarını sürdürmeye çalışıyorlar" dedi. Heyet üyeleri bir süre önce özel tim görevlileri tarafından öldürülen Mazlum Mansuroğlu'nun (Ayrıntılı bilgi sayfa 267'de) köyü Çemre'ye gitmek istediler. Ancak heyet üyelerinin Çemre'ye gitmelerine izin verilmedi. Heyet üyeleri daha sonra özel tim görevlileri hakkında suç duyurusunda bulundular.

19 Eylül günü İstanbul'da yaptıkları basın toplantısında izlenimlerini anlatan heyet üyeleri, Tunceli'nin "büyük bir cezaevine döndüğünü" söylediler. Tunceli'nin Ovacık, Hozat, Nazımiye ve Pülümür ilçeleri ile Çemre köyüne gidişlerinin engellendiğini ifade eden heyet üyeleri, Elazığ-Tunceli arasındaki un değirmenlerinin kapatıldığını, mahallelerin tel örgülerle çevrilerek giriş çıkışın denetim altında tutulduğunu ve gıda ambargosunun daha yoğunlaştırıldığını, belge ve örneklerle anlattılar. 1994'den bu yana Tunceli'nin 420 köyünden 287'sinin boşaltıldığını vurgulayan heyet üyeleri, "Hiç zaman tanınmadan evlerinden, köylerinden atılan insanlar ellerindeki hayvanları yok pahasına satmak zorunda kalmışlardır. Bugüne kadar geçimlerini elde avuçta kalan birkaç kuruşla sürdürmüşlerdir. Bu para bittikçe insanlar açlıkla karşı karşıya kalmışlardır. Elazığ'a göçenler arasında büyük işsizlik yaşanmaktadır. Kent içinde Tuncelililer yaşlı-genç sokaklara düşmekte, akşama dek günlük geçimlerini sağlayacak bir iş peşinde koşmaktadır. Hiçbir geliri olmayan insanlar, başlarını sokacak bir ev bulmakta güçlük çekmekte, buldukları evin kirasını ödeyememekte, küçük evlerde birkaç aile üstüste yaşamaktadır" dediler.

Tunceli'de gıda ambargosu uygulandığı, Ovacık Kaymakamı Yücel Yavuz tarafından resmen doğrulandı. Ekim ayı ortalarında Tunceli'de inceleme yapan CHP milletvekilleri ile görüşen Yücel Yavuz, "PKK'nin vatandaşlardan zorla erzak almasını önlemek için gıda kontrolü uyguluyoruz. Her köyün gıda alabileceği belirli günler var. O gün köylü gelir, kendisine verilen izin ve miktar karşılığında malını alarak köyüne götürür" dedi. Kaymakam Yücel Yavuz, kontrol edilmemesi durumunda vatandaşın "fazla mal" aldığını, bunun da PKK'nin eline geçtiğini söyledi. (*)

Rakamlarla Tunceli (Yeni Yüzyıl-26 Ekim 1996)

Tunceli'nin sorunları dağ gibi. Tunceli'de yaşamak bir kabustan farksız. Yatırımların durduğu, yiyecek, eğitim, sağlık ve ulaşım sorunlarının had safhada olduğu Tunceli'de "çok" olan tek şey güvenlik güçleri.

- Tunceli'de 1994'ten bu yana kalkınma hızı yüzde eksi 12.
- 1990'da 24.422 olan nüfusu, göç nedeniyle bugün 40 binin üzerinde.
- 417 köyden 287'si ya boşaltılmış ya da yakılmış.

(*) Dönemin İçişleri Bakanı Meral Akşener ise ANAP İstanbul Milletvekili Bülent Akarcalı'nın soru önergesine Kasım ayı başında verdiği yanıtta, Tunceli'de karne ile yiyecek uygulamasının olmadığını iddia etti. Meral Akşener, PKK'nin lojistik desteğini kesmek için yapılan uygulamaların, gıda maddelerinin tür ve miktar olarak kısıtlanmasını kapsamadığını, uygulamanın sadece güvenlik görevlilerinin bilgi sahibi olması amacıyla yapıldığını söyledi.

- 48 köyün tüzel kişiliği kaldırılarak, haritadan silinmiş.
- 1994'e kadar okur yazar oranı yüzde 95. Bugün bu oran hızla düşmekte.
- Tunceli'de tek yüksekokul var. Öğretim elemanı eksik olan okul, kışla gibi kullanılmakta ve öğrenciler okula askeri kimlikle girip çıkmakta.
- Tunceli civarındaki 268 okuldan 242'si güvenlik gerekçesiyle kapalı.
- Tunceli'deki öğrencilerin dörtte üçü okula gidemiyor.
- 160 yataklı Devlet Hastanesi'nde tek bir uzman doktor var. Çocuk doktoru, cerrah, kulak burun boğaz doktoru, kadın doğum doktoru, röntgen mütehassısı yok.
- Tunceli civarındaki köylerde bulunan tüm sağlık ocakları kapalı.
- Tunceli'de 1200 memur ve 290 işçi kadrosu boş.
- Tunceli'nin yaylalarında güvenlik nedeniyle hayvancılık yasak.
- 1990 yılında 453 bin olan koyun sayısı 1995'in sonunda 193 bine düşmüş. Sığır ve keçi sayıları da aynı biçimde büyük bir düşme eğiliminde.
- Tunceli'nin Elazığ'la bağlantılı karayolu dışındaki yollarının büyük bölümü güvenlik gerekçesiyle kısa süreli ya da sürekli kapalı.

Boşaltılan, yakılan ve basılan köyler

1996 yılında köy ve mezraların boşaltılmasına ya da yıkılmasına daha önceki yıllara göre önemli bir azalma olsa da devam edildi. (*) Köy ve mezralara yönelik baskılar, boşaltma ile sınırlı kalmadı. Köyler sık sık basıldı, insanlar öldürüldü, yaralandı, işkence gördü. Pek çok köyde binalar yakıldı ya da kullanılamaz hale getirildi. İnsanlar göçe zorlandı. Gelineen noktada, Olağanüstü Hal Bölgesi ile çevresinde köy koruculuğunu kabul edenler dışında insanların yaşadığı köy ya da mezraya rastlanamaz oldu. Resmi açıklamalarda ise köylerin, "PKK'nin baskı ve saldırıları" ile "ekonomik sıkıntılar" nedeniyle boşaldığı ya da yakıldığı savunuldu. Köylerin boşaltılması, yarattığı pek çok sosyal sorunun yanısıra bölge ve Türkiye ekonomisine büyük zarar verdi.

Dönemin Olağanüstü Hal Bölge Valisi Necati Bilican, 26 Mayıs günü yaptığı açıklamada, bölgede 918 (706'sı tamamen, 212'si kısmen) köyle, 1767 (1592'si tamamen, 175'i kısmen) mezranın çeşitli nedenlerle boşaltıldığını, toplam 329 bin 916 kişinin göç ettiğini bildirdi. Bazı köylere dönüş yapılabildiğini ama çoğunda geri dönüş mümkün olmadığından bölgede toplam 13 bin 415 konuta ihtiyaç duyulduğunu belirten Necati Bilican, "Bölgede, terörden en olumsuz etkilenen sektör hayvancılık. 24 projeye 12 bin 460 kişiye istihdam olanağı sağlamayı planlıyoruz. Halıcılık, kilimcilik, ancılık gibi projelere 1 trilyon 106 milyar liralık mali kaynak gerekmektedir. Bölgedeki yolların gerek seyahat, gerekse operasyonların kolaylığı için bir an önce yapılması gerekiyor. Öğretmen yetersizliği nedeniyle kırsal alanda okulların çoğu kapalı. Bu nedenle bölge yatılı okullarına ağırlık verilmesi gerekiyor. Sınır ticaretine getirilen kısıtlamalar da ticareti engelliyor" dedi.

Bölgede önemli bir sorun özellikle köy ve küçük kasabaları hedef alan gıda ambargosu oldu. İlk kez 1992 yılında Şırnak'ta uygulanan gıda ambargosu, 1996 yılında bölgenin özellikle dağlık alanda kalan tüm illerine yayıldı. Ambargonun en acımasızca uygulandığı il ise Tunceli oldu. Bölgede güvenlik görevlileri zaman zaman bazı köylere kısıtlı olarak verilen gıda maddelerini "kendilerine yardımcı olunmadığı" gerekçesiyle keyfi bir şekilde kestiler.

(*) 1996 yılında boşaltılan köy sayısı, daha önceki yıllara göre çok düşük oldu. Bu azalmanın en önemli nedenini, bölgede boşaltılabilecek bir yerleşim merkezinin kalmaması oluşturdu.

Gıda maddeleri, hanedeki nüfus sayısına göre karneler düzenlenerek verildi. Ambargo ile birlikte halkın seyahat özgürlüğü de kısıtlandı. İl merkezi veya ilçe merkezlerinden başka bir yere giden insanlar, güvenlik görevlilerinden izin almak zorunda bırakıldı. 1996 yılı sonu itibariyle gıda ambargosundan yoğun biçimde etkilenen yerleşim merkezleri şöyle:

- Şırnak:** Merkez, Cizre, İdil, Beytüşşebap, Güçlükönak ve Uludere ile bağlı köyler.
Siirt: Kurtalan ve Baykan'ın bir kısmı; Pervari, Şirvan ve Erüh'a bağlı köyler.
Batman: Sason, Kozluk ve Gercüş ilçelerine bağlı dağ köyleri.
Bitlis: Bitlis ile merkezi; Tatvan, Hizan, Mutki ve Güroymak'ın dağ köyleri.
Bingöl: İl merkezi, tüm ilçeler ve köyler.
Tunceli: İl merkezi, tüm ilçeler ve köyler.
Diyarbakır: Lice, Kulp, Hazro, Hani ilçe merkezleri ve bağlı köyler.
Ağrı: Ağrı ve Tendürek dağları etekleri ile İran sınırındaki tüm köyler.
Kars: Kağızman ve Digor ilçelerine bağlı dağlık bölgelerdeki köyler.
Ardahan: Göle ilçesine bağlı köyler.
Erzurum: Horasan ilçesine bağlı dağlık bölgede kalan köyler.

Köy ve mezraların boşaltılması ya da yakılması, tepkilere yol açtı. Tepkiler nedeniyle hükümet düzeyinde "önlem alınacağı ve yaraların sarılacağı" vaatleri gündeme getirildi, göstermelik olsa da bazı çözüm arayışları başladı. Çözüm arayışlarından biri "köye dönüş projesi" olarak adlandırıldı. Dönemin Başbakanı Necmettin Erbakan, dönemin Genelkurmay Başkanı Orgeneral İsmail Hakkı Karadayı'dan "güvence aldığını" belirterek "köye dönüş projesi"ni açıkladı. Ancak proje, Refah Partisi içinde bile ilgi görmedi. RP Hakkari İl Başkanı Ahmet Özdemir, köy boşaltmaların devam ettiğini, Hakkari'de köye dönen olmadığını ve geçmiş hükümetler döneminde, köy boşaltma ve yakma uygulamaları sonucu en çok göçün Hakkari'de yaşandığını bildirdi. Özdemir, "Bu hükümet döneminde tek bir kişi köy ve mezralara dönmedi. Başvurular güvenlik sağlanamayacağı gerekçesi ile geri çevriliyor" dedi. Necmettin Erbakan'ın açıklamasına karşın köy ve mezralara dönüşün gerçekleşmemesinin partiyi sıkıntıya soktuğunu kaydeden Ahmet Özdemir, "Hakkari'de insanların köylerine dönmeleri sağlanmalıdır. Güvenliği gerekçe gösteriyorlar. Ancak Hakkari'de en güvenli yer olan tugayın etrafındaki köy ve mezralar boşaltılıyor. En son tugay yakınındaki Otluca mezarası boşaltıldı" dedi.

İHD Diyarbakır Şubesi tarafından 19 Temmuz günü yapılan açıklamada da "boşaltılan köylere dönüldüğü" iddialarının doğru olmadığı belirtildi. Açıklamada, 1990 yılından itibaren yıkılan, boşaltılan köylerin harabeye döndüğü, ormanların, bağ ve bahçelerin imha edildiği; yol ve köy arazilerinin mayınladığı, ayrıca boşaltılan köylerden bir kısmına korucuların el koyarak yerleştiği; bu gerçekler ortada iken "insanların köylerine dönebileceğini" açıklamanın aldatmaca olduğu belirtildi.

Milliyet gazetesinin 19 Eylül 1996 tarihli sayısında yayımlanan "Köye Dönüş Fiyaskosu" başlıklı haberde, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde boşaltılan köy ve mezralardan sadece yüzde 5'ine geri dönülebildiği belirtildi. Habere göre; dönemin İçişleri Bakanı Mehmet Ağar, DSP İzmir Milletvekili Hakan Tartan'ın soru önergesine verdiği yanıtta, 2754 yerleşim biriminden 2226'sının PKK saldırısı ya da baskısı sonucu, 528 yerleşim biriminin ekonomik, sosyal, tabii afet ve kamulaştırma gibi nedenlerle boşaltıldığını öne sürdü. Mehmet Ağar, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde "sağlanan güven ortamı" sonucu 1994, 1995, 1996'da 58 köy ve 81 mezraya geri dönüldüğünü kaydederek, bu köy ve mezralarda toplam 2019 hane olduğunu, 15 bin 314 insanın geri döndüğünü belirtti.

Mehmet Ağar, "Köylerine dönenlere koruculuk şartı getiriliyor mu?" sorusuna verdiği yanıtta, "koruculuk şartı getirilmesinin söz konusu olmadığını" öne sürdü. Ağar, geri dönüşün söz konusu olduğu yerleşim birimlerine yönelik kamu yatırımlarının ve ekonomik destek programlarının öncelikli olarak uygulanmasının düşünüldüğünü belirterek "Bu çerçevede Acil Destek Programı kapsamında yöre halkına yönelik altyapı yatırımlarının tamamlanması ve hizmete sunulması için 2 trilyon 808 milyar lira, valiliklere gönderildi" dedi.

Köy boşaltma uygulaması ya da göçler, bölgede yaşanan Süryanileri de önemli ölçüde etkiledi. Türkiye'nin Güneydoğusu ile Kuzey Irak'ın yerlisi olan Süryanilerin yaşadığı köylerin bir bölümü tamamen boşaltıldı; bazı köylerde ise göçler nedeniyle sadece birkaç yaşlı insan kaldı. Boşaltılan ya da boşalan köylerin adları şöyle:

Silopi: Hassane (Kösralı)

Midyat: Bote (Bardakçı), Arnas (Bağlarbaşı), Bardo (Yamanlar), Saleh (Barıştepe), Hapsis (Mercümecli), Keferbe (Güngören), Kafro (Elbeyendi)

Nusaybin: Harabemişke (Dağıçı), Sederi (Üçyol), Ehvo (Güzelsu), Badibe (Dibek), Arbo (Taşköy), Gıremira (Girmeli)

İdil: Gaveyto (Sre), Esfas (Yarbaşı)

Dargeçit: Zaz (İzbırak), Arbaye (Alayurt)

Gercüş: Kafro Elayto (Arıca), Yardo (Yamanlar), Binkable

Beytüşşebap: Mihri (Kovankaya)

AİHK ve AİHM kararları

Türkiye köy yakma olayları nedeniyle uluslararası platformlarda da sık sık gündeme geldi ve kınandı. Ayrıca bazı köy yakma olayları, mağdurların bireysel başvuru haklarını kullanmaları sonucu Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun (AİHK) gündemine girdi. AİHK ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından Türkiye aleyhine kararlar verildi.

Türkiye aleyhine verilen kararlardan biri, Diyarbakır'ın Dicle ilçesine bağlı Kelekçi (*) köyünün yakılmasıyla ilgili oldu. Olayla ilgili başvuruyu inceleyen İnsan Hakları Komisyonu, Türk hükümetini suçlu buldu. Diyarbakır'ın Dicle ilçesine bağlı Kelekçi köyüne 10 Kasım 1992 tarihinde askerler tarafından yapılan baskında bazı evlerin yakılması üzerine köylüler, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurular. Köy yakma ve boşaltma olayları açısından pilot dava niteliği taşıyan davada Komisyon, 10 Kasım 1994 tarihinde kabuledilebilirlik kararı verdi. Komisyon, bunun ardından taraflar arasında "dostane çözüm" girişimlerinde bulundu. Girişimin sonuçsuz kalması üzerine, dosyayı esastan inceledi. Esasa ilişkin inceleme sonucunda Komisyon, şikayetlerin çoğunluğunu haklı buldu. Hükümet temsilcisi savunmasında, köydeki evlerin PKK tarafından yakıldığını öne sürerek, güvenlik görevlilerinin aramalar sırasında evlere zarar vermediğini öne sürdü. "PKK'nin saldırıları sonucu" köylülerin kendilerini güvende hissetmeyerek evlerini boşalttıkları öne sürülen savunmada, Türkiye'de iç hukuk yolları tüketilmeden Komisyon'a başvurulduğu öne sürüldü. Komisyon ise Türk hükümetinin iç hukuk yollarının tüketilmediği görüşüne katılmayarak, "Türkiye'de insan haklarının ihlal edildiği, evlerin askerler tarafından yakıldığı ve Olağanüstü Hal Bölgesi'nde iç hukuk yollarını sonuç alıcı bir biçimde kullanmanın olanaksız olduğu" görüşünü haklı buldu. Komisyon, Türkiye'ye ve köylülere dostane çözüm önerisinde bulundu. Ancak anlaşma sağlanamadı.

(*) Kelekçi köyü muhtarı Hüseyn Akduvar, akrabaları Abdurrahman Akduvar, Ahmet Akduvar, Ali Akduvar, Zülfiyar Çiçek, Ahmet Çiçek, Abdurrahman Aktaş ve Mehmet Karabulut.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde 25 Nisan günü görüşülmeye başlanan (*) dava 16 Eylül günü sonuçlandı. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin, herkesin "özel, ailevi ve mesken hakkı"nı garanti altına alan 8. maddesini ihlal ettiğine karar verdi. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Hüseyin Akduvar ve 7 akrabasına tazminat ödenmesini kararlaştırdı. Türkiye, davacıların 2.5 milyar liralık mahkeme masraflarını da üstlendi. Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada ise Türkiye'nin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin bazı maddelerini ihlal ettiğine karar verilmesininin "tuhaf ve anlaşılmaz" olduğu savunuldu. Kararın "hukuki olmaktan ziyade siyasi" olduğu öne sürülen açıklamada, "Bu kararı alanlar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin tarafsızlığına gölge düşürmüşlerdir. Hukuki sorunlar önce milli yargı yolları tüketilerek çözülmür. Bu kurala mutlaka uymak gerekir. Bunun dışında yollar aramak ve denemek, uluslararası planda insan hakları mekanizmalarının sağlıklı bir şekilde işlemesine zarar verir. Yardımcı konumda bir mahkeme olan Divan'ın aldığı karar, egemenlik haklarımızla çatışır mahiyettedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, yapılan başvurunun kapsamını aşan bir karar vermiştir" denildi.

Mahkeme'nin Türkiye'yi suçlu bulduğu haberlerine karşılık, davada Türkiye'nin savunmasını üstlenen Dışişleri Bakanlığı hukuk danışmanı Prof. Dr. Bakır Çağlar, Türkiye'nin mahkum edilmediğini aksine davayı kazandığını öne sürerek şunları söyledi:

"İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'ne göre bir insanın evi yandıysa, o evin yanmasını engellemeyen hükümet suçludur. Hükümetin yapmış olup olmaması hiç önemli değil, ama engellemiyorsa suçludur. Türkiye bunu engellemeyemediği için mahkum edildi, köy yaktığı için değil. Eğer bir hükümet varsa, kendi vatandaşının can ve mal güvenliği içinde yaşamasını sağlamak zorunda. Türkiye bunu sağlayamadığı için mahkum oldu. İkincisi karşı taraf şunu talep etmişti: 'Anayasa değişsin, çünkü insan haklarını ihlal eden bir anayasa var. Ceza mevzuatı, terörle mücadele yasası değişsin' dediler. Mahkeme hiçbirini kabul etmedi. Bakan ayrıca ne istemişlerdi, ki bu en önemli sorunlardan bir tanesiydi: 'İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nde ayrımcılık yasağı ihlal edilmiştir. Bu insanlar Kürt kökenli oldukları için bu işleme tabi olmuşlardır' şeklinde bir iddia vardı. Mahkeme bunu da kabul etmedi. İnsan Hakları Sözleşmesi barışlandırılmış toplumlar içindir. İç savaş yaşayan ve dokusu yırtılmış toplumlarda bunu uygulamak çok zor. İki ülkenin başına geldi bu: İngiltere, İrlanda'da; Türkiye Güneydoğu'da bunu yaşadı. Barışlandırılmış bir toplumda adam karısını makul sürede boşayamazsa ya da kamulaştırma davasında parasını alamazsa İnsan Hakları Mahkemesi'ne gidiyor. Ama bu sözleşme mantığında böylesine bir savaşın yaşandığı mekanda direk İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurulabilir. Fakat Güneydoğu'da bir olay oluyor, bir adam öldürülüyor; savcı oraya gidemiyor. Çünkü adamın can güvenliği yok. O sözleşme bunları ön-görmüş değil. Biz burada farklı bir mekanda yaşıyoruz, bizim sorunlarımız çok farklı."

Komisyon'da Türkiye aleyhine başka bir karar da Mart ayında alındı. 25 Haziran 1993 tarihinde Bingöl'ün Genç ilçesine bağlı Sağgöze köyüne askerlerin yaptığı baskında on kadar evin yakılması ve köylülerin köyü terketmek zorunda kalmaya üzerine Azize Menteş, Mahile Turhallı, Sulhiye Turhallı ve Sariye Uvat adlı köylüler Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurular. Hükümet ise savunmasında, PKK militanlarının 1983'ten itibaren köyü sığınak ve malzeme temin yeri olarak kullandığını; köylülerin, zaman zaman evlerini kullanan PKK

(*) Keleşçi Köyü davası nedeniyle Strasburg'a davet edilen dönemin İHD Diyarbakır Şubesi Başkanı Mahmut Şakar'a pasaport verilmedi. Mahmut Şakar, "Bu siyasi bir tutum. Bana pasaport vermemeleri için bir hukuki gerekçe yok. Olayların canlı tanığı bir avukatın yapacağı savunmaların etkili olmasından duydukları kaygı nedeniyle pasaport vermiyorlar" dedi.

militanları tarafından göçe zorlandığını ve evlerin PKK militanları tarafından yakıldığını iddia etti. Hükümetin savunmasında, başvuru sahiplerinin akrabalarından bazılarının PKK militanı olduğu da öne sürüldü. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, 9 Ocak 1995 tarihinde kabuledilebilirlik kararı verdiği dosyaya ilişkin nihai raporu 7 Mart 1996 tarihinde kabul etti. Nihai raporda "Türkiye'nin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni ihlal ettiği" görüşü benimsendi.

Sivas'taki gelişmeler

Olağanüstü hal uygulanmayan Sivas, 1996 yılında tanık olunan baskılar ve insan hakları ihlalleri nedeniyle sık sık gündeme geldi. Sivas'a ve ilçelerine bağlı köyler 1996 yılında sık sık basıldı, bir kısmı da boşaltıldı. Sivas'ta yaşanan insan hakları ihlallerine karşı yetkililer, "PKK'nin Sivas'ı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Karadeniz Bölgesi'ne geçiş için kullandığı, bu nedenle bölgede teröristlere karşı operasyonlar" düzenlendiği, öldürme, baskın, köy yakma olaylarından PKK'nin sorumlu olduğu" yolunda açıklamalar getirmeye çalıştılar. Sivas bölgesinde PKK militanlarından önce DHKP-C ve TİKKO militanlarının da bulunması baskılar için bir gerekçe oldu.

Boşaltılan köyler

Divriği: *Ezentere, Ovacık, Çillipınar, Demircilik, Dışbudak, Ağalcık, Yeşildiyar, Balova, Çayözü, Hamçimen, Çakırtarla, Çitme, Venk, Kaledibi.*

Kangal: *Karagöl, Korubaşı, Güneşli, Kapıkaya, Yeşilyurt, Tatlıpınar, Bayındır, Sultanpınarı, Elalibey, Dağönü, Kürkçü, Topardıç, Dereköy, Mescit, Çavdar, Boruk.*

Zara: *İğdeli, Kanlıçayır, Kurukköprü, Beletarla, Kısık, Büyükköy.*

İmranlı: *Beğendik, Pirikan, Coğibaba, Gencolar.*

Muhtarı gözaltına alınan köyler

Divriği: *Höbek (Kamber Yılmaz), Balova (Ali Toprak), Dikmeçay (Hüseyin Yıldız), Dışbudak (Mustafa Yıldırım), Kürkçü (İlyas Ovacık), Surçalı (Ali Korkmaz), Susuzlar (Hasan Hüseyin Dönmez), Tepehan (Hüsnü Bulut), Soğucak (Bilal Koç), Karakuzulu (Ali Rıza Çınar), Yalnızsöğüt (Mustafa Tuncer), Ödek (Muharrem Sarıgil), Güneş (Veli Çulha), Karaağaçlı (Salih Yalçın), Keçikaya (Asaf Yalçın), Çakırağa (Ali Aydoğan), Karasar (Yusuf Kaya), Mırsal (Gazi Çiftçi), Susuzören (Cafer Güzel), Ulucayır (Ali Yıldırım), Yağbasan (Dursun Delibaş), Bahtiyar (Zeynel Gençtürk), Gökçebel (Mustafa Pilavcı), Gündüren (İsmet Kavak), Başören (Hüseyin Sarıtaş), Dikmeçay (Hüseyin Yıldız), Diktaş (Süleyman Doğan), Gündüren (İsmet Kavak), Güllüce (Hıdır Ömür), Gürpınar (Hüseyin Erdoğan), Ağın (Ahmet Kaya), İmirhan (Ahmet Usanmaz), Ovacık (Mehmet Özdamar), Özbağı (İsmail Kaynak), Yuva (Bayram Er), Yusufseyh (İsmail Kaya), İncirpınar (Ali Özdemir), Kekliktepe (Ali Ulusu), Kayaburun (Hüseyin Başaran), Akneşe (Seyit Özcan), Maltepe (Cemal Osanmaz), Oğulbey (Haydar Yerlikaya), (Ali Küçük), Kuluncak (Kasım Temürtürkan), Oyuktepe Uzunkaya (Kemal Karaman), Üçpınar (Sehnen Öztürk), Ekinbaşı (Seyit Kara), Karakale (Mahmut Aydoğan), Kayacık (Mustafa Yıldız), Avşarcık (Kazım Ertürk), Bahçeli (Halil Yüksel), Çitme (Zeki Enöz).*

Basılan köyler

Kangal: *Elkondu, Çamşığı, Killik, Diboğlu, Mahsut, Şenyurt, Kapıkaya, Dereköy, Gençali, Dağönü, Sultanpınar, Kürkçü, Akgedik, Bayındır, Çağlıcaören, Gürükbekir, Değirmençay, İnkonak, İmamındamı, Kızıldikme, Çat, Tahtalı, Kurdoğlu, Tilkihiyuk, Sutaşı, Yukarı Hüyük, Aşağı Hüyük, Kocakurt, Soğukpınar, Arpalı, Eymir, Kavanlık, Kavak, İlkan, Örenlice, Kayapınar, Mescik, Obulak, Akgedik, Yellice, Çavdar, Kurlangıç, İğdeli, Ceviz,*

Karaahmetle, Kabakçevliği, Güneşli, Dışlık, Sacıyağı, Örentaş, Değirmençay, Bahçeliyurt, Hamzabey, Davutoğlu, Kilise, Karanlık ve Yeşilyurt.

Hafik: *Celali beldesinin tüm köyleri ve İnköy, Aktaş, Pirhüseyin, Örencik, Ortaköy.*

Zara: *Iğdır, Beypınar, Kuruköprü, Bolucan, Bulancak, Büyükköy, Şoralar, Sancak-kale, Poyrazlı, Alıpınar, Ateşali.*

Ulaş: *Ezentere, Demiryazı, Dedeli, Sinekli, Kurtluçay, Karaşar, Bostankaya.*

Sivas'ta yaşanan gelişmeler büyük yankı uyandırdı. Konu, Meclis gündemine getirilirken, gelişmelerle ilgili çok sayıda açıklama yapıldı, bölgeye heyetler gönderildi. Örneğin, kitle örgütlerinin ve başka kentlerde yaşayan Sivaslılar'ın kurduğu derneklerin temsilcileri Şubat ayı ortasında Sivas ve ilçelerinde inceleme yaptı. 15 Şubat günü Divriği'nin Avşar köyüne giden heyet üyelerine köylüler, kısa süre önce askerlerin köyün erkeklerini köy meydanında topladıktan sonra 8'ini önce Divriği, ardından da Sivas'a götürdüğünü ve burada işkence yapıldığını söylediler. Avşar köyü muhtarı olayları şöyle anlattı: "28 Ocak günü askerlerin geldiğini gördüm. Divriği Jandarma Komutanı Hüseyin Başçavuş bütün erkeklerin meydana toplanmasını söyledi. Önce Divriği ardından da Sivas'a götürüldük. 6 gün 6 gece Sivas'ta gözümüz bağlı halde tutulduk. Herkese işkence yaptılar. Beni copla dövdüler. Bazılarını kum torbasıyla dövmüşler. Kimine de elektrik vermişler. Sürekli küfür ediyorlardı. O gün Kangal, Hafik, Zara ve Divriği'den 43 kişi gözaltındaydı. Bir kağıda zorla imza attırdılar. İşkence sırasında Hasan Erdoğan adlı köylü şoka girdi. Kendini yakmaya çalıştı." İşkence sırasında oruç tutmadıkları için de hakarete uğradıklarını anlatan köylüler, askerlerin köylerini toplama yeri olarak kullandıklarını, okul ve lojmanlarına yerleştiklerini belirttiler.

Olaylarla ilgili olarak Meclis'te 6 Şubat günü bir konuşma yapan Sivas Milletvekili Mahmut Işık, bölgede uzun süredir operasyonların sürdürüldüğünü belirterek "Operasyon sırasında insanlara kötü davranılmakta, baskı yapılmaktadır. Baskılar, Aleviler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Köylülerin bazı ihtiyaçlarını karşılamalarına izin verilmemektedir. Güvenlik görevlileri, geceleri sivil kıyafetle köye gelip, 'Biz PKK'liyiz. Bize ekmek verin' diyorlar. İnsanlar bunlara korktukları için ekmek veriyorlar. Ertesi gün bu kişiler, 'PKK'ye yardım ettikleri' iddiasıyla gözaltına alınıyor. Bölgede son 4 ayda gözaltına alınanların sayısı 500'ü geçti. Gözaltına alınanların 80'i köy muhtarı. Gözaltına alınanların tümü serbest bırakıldı. İnsanlara, 'Elimizde liste var. Yavaş yavaş buraları temizleyeceğiz' diyorlar" diye konuştu. Mahmut Işık, şikayetlerini dönemin İçişleri Bakanı Teoman Ünüsan'a da aktardı.

Sivas'a bağlı köylerin boşaltılması ve baskıların yoğunlaşması üzerine bölgeye giden DSP milletvekilleri Hakan Tartan, Erdoğan Toprak ve Ali İlıksoy, Hafik, Zara, İmranlı, Ulaş, Kangal ve Divriği ilçelerinde incelemeler yaptı. İnceleme sonucunda hazırlanan raporda, Alevilerin "potansiyel suçlu" olarak görülmemesi, Alevi köylerine yönelik operasyonlarda özel tim görevlilerinin yer almaması, güvenlik görevlilerinin halka yönelik baskılarının durdurulması istenerek, "Özel timden çok şikayet var. Özel tim görevlilerinin yurttaşlara karşı çok sert tavırlarından şikayet ediliyor. Alevi-Sünni çekişmesi körükleniyor. Vatandaşların ekonomik sorunları çok yoğun" denildi.

Sivas Valisi Aydın Güçlü ise, 9 Şubat günü düzenlediği basın toplantısında, 69 köyün (çoğu Alevi köyü) tüzel kişiliğinin ortadan kaldırılacağını açıkladı. Söz konusu köylerin boş olduğunu öne süren Aydın Güçlü, Divriği ilçesine bağlı Hıdırlık ve Dışbudak köylerinin ekonomik nedenlerden dolayı 5 yıl önce boşaldığını kaydetti. Aydın Güçlü, kendisine yöneltilen eleştirileri yanıtlarken de şunları söyledi: "Devlet görevlilerinin vatandaşlarına eşit

davranması gerektiği kuralı üzerinde hassasiyetle dururum. Tüm meslek hayatımda olduğu gibi, 2 Temmuz'da göreve başladığım Sivas'ta buna daha büyük önem verdim. Kesinlikle görev yapmış olduğum ilde, ne siyasi görüş, ne inançlar konusunda ayırım yapmam mümkün değil. Sivas'ta yapılan başarılı operasyonlara gölge düşürülmek isteniyor.”

Aydın Güçlü 16 Şubat günü yaptığı bir açıklamada da özel tim görevlilerinin Sivas merkezine çekildiğini söyledi. Açıklama üzerine yörede inceleme yapan kitle örgütü temsilcileriyle görüşen Divriği Kaymakamı Celalettin Lekesiz, özel tim görevlilerinin zorunlu ihtiyaçlar için yörede olduğunu, Türkiye Devlet Demir Çelik İşletmeleri'nin Selamettepe bölgesindeki konaklama tesislerinde kaldıklarını ve temel ihtiyaçlarını karşılamak için Divriği merkezine indiklerini belirterek, durumun Sivas Valisi'nin açıklamalarıyla çeliştiğini söyledi.

Dönemin 3. Ordu Komutanı Orgeneral Necati Özgen tarafından aynı dönemde hazırlanan raporda ise, “güvenlik görevlilerinin etkisiyle köy boşaltıldığı” iddiaları yalanlandı. Raporda, güvenlik görevlilerinin okul binalarında kaldığı iddiaları da, “Sivas Beypınar'da bir okulun yarısının bu amaçla kullanıldığı” şeklinde cevaplandı. Raporda, “Mülki amirlerin ve güvenlik kuvvetleri personelinin çalışma şevklerini azaltmak, onları pasifize etmek, morallerini bozmak ve dolayısıyla Sivas bölgesinde terör örgütü üzerindeki baskıyı azaltarak nefes almalarını sağlamaktır. Sivaslı olan Evrensel gazetesi muhabiri Metin Göktepe'nin öldürülmesi ile bağlantılı olarak devleti yıpratma, polis ve güvenlik güçlerinden intikam alma planı içerisinde, Sivas seçilmiştir. Son zamanlarda PKK ve DHKP/C militanlarına karşı yapılan operasyonlar sonucu elde edilen başarıyı gölgelemek ve kamuoyunun dikkatini yapay bir Alevi-Sünni çatışmasına yönlendirmek amacıyla, bölgede tesis edilmeye çalışan huzur ve güven ortamı zedelenmek istenmektedir” denildi.

CHP Sivas Milletvekili Mahmut Işık, Eylül ayında Sivas'ın ilçe ve köylerinde yaptığı incelemeler sonucu hazırladığı raporu Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e gönderdi. Mahmut Işık raporunda, “Sivas'ta iç çatışma provası” yapıldığına dikkat çekti. Dönemin Adalet Bakanı Şevket Kazan ve Maliye Bakanı Abdüllatif Şener'in Sivas katliamı sanıklarını “koruduğu”na yönelik bilgilere yer verilen raporda, “Özellikle Divriği, İmranlı, Zara, Hafik, PKK ve diğer örgütlerin olduğu bölgeler. Bölgede 20 binin üzerinde asker var. Gezim sırasında panzerlerle yollarda gezen, şehir içinde bulunan özel timin var olduğunu gördüm. Doğu'dan getirilen birlik komutanlarının halka çok iyi davrandığını, halkı ezmeden, güven vererek görev yaptığını tespit ettim. Jandarma ve özel timin aynı duyarlılıkta olmadığı, halka çok kötü davrandığı şikayetleri aldım. Halkın teröristleri ihbar ettiği zaman bile Sivas Jandarma Komutanlığı'na götürüldüğünü, gözleri bağlı tutulduğunu ve hakarete uğradığını dinledim. Sivas halkı teröre destek vermemektedir. Ancak korkudan bazı insanların sindiğini gördüm” denildi. Raporda “PKK ve diğer örgütlere halk destek veriyor” izlenimi yaratılarak marjinal sağın silahlandırıldığını belirtildi ve “Kentte, bunların ileride taşkınlık yapacağı endişesi hakim. Sivas'ta 17 civarında mafyanın oluştuğu, bunların güvenlik kuvvetlerinin üst kademesinden birileri ile ortak olduğu, istedikleri ihaleyi istedikleri bedelle istedikleri kişiye verebildikleri, bunların arkasında da büyük siyasi güçler olduğu söylenmektedir” denildi.

Hakkari Bay köyü

Köylere yönelik baskılarla ilgili önemli bir örnek de Hakkari yakınlarındaki Bay köyünde (*) yaşandı. Bay köyünde yaşayanların koruculuğu kabul etmesi için baskılar Mayıs

(*) Hakkari'ye 3-4 kilometre uzaklıktaki Bay köyü, bazı kaynaklarda Hakkari'nin mahallesi olarak da gösterilmektedir.

ayından itibaren yoğunlaştı. Bay köyüne yönelik operasyon, 30 Mayıs günü PKK militanları gibi giyinmiş üç özel tim görevlisinin köylülerden ekmek istemesi ile başladı. Özel tim görevlilerine ekmek veren Abdulhaluk Beyter ve Azat Beyter'in gözaltına alınmasından sonra 31 Mayıs günü de Bay köyüne askerlerin gerçekleştirdiği baskında 12 kişi gözaltına alındı. Hakkari Dağ Komando Tugayı'na götürülen köylülerden Abdulhaluk Beyter'in babası Musa Beyter, "Dağ başındaki bir insan, eli silahlı kişilerce istenen ekmeği vermek zorundadır. Oğlum korktuğu ve çekindiği için ekmek vermiş. Herkesin başından böyle olaylar geçiyor. Bir insan birine 'ekmek verdi' diye, ne onun yanında ne de karşısında sayılmalı. Bu nedenle oğlumun ve diğer köylümüzün gözaltına alınması tamamen keyfidir" dedi.

1 Haziran günü giriş çıkış yasaklanan köye 3 Haziran günü sabah saatlerinde dışkı yedirmeye ve bir kadının ölümüyle sonuçlanan baskın yapıldı. Baskında köylüler gruplar halinde ahırlara alınarak sorgulandı, ağzına hayvan dışkısı doldurulan Sabri Beyter (55), "Bildiklerini söylemezsen bunları yersin" denilerek tehdit edildi. Baskında, Halil Beyter adlı köylünün evinde arama yapılırken hastalığı nedeniyle yataktan kalkamayan Sedika Beyter (80) adlı kadın "silah sakladığı" sanılarak dövüldü. Sedika Beyter bu nedenle öldü. Tüfek dipçığı ile dövülen Cafer Çiftçi'nin (23) bacağı kırıldı. İlk gözaltına alınanlardan Abdulhaluk Beyter, 4 Haziran günü serbest bırakıldı. Abdulhaluk Beyter'in işkence nedeniyle yürüyemeyecek durumda olduğu ifade edildi.

Gözaltına alınanlardan Hıdır Beyter, Cindi Beyter, Yakup Çiftçi ve Nadir Çiftçi tutuklandı; Mehmet Beyter, Ahmet Beyter, Abdurrahman Çiftçi, Abdulhaluk Çiftçi, Çebrail Çiftçi, Nurettin Çiftçi, Recep Çiftçi ve Arafat Çiftçi 7 Haziran günü serbest bırakıldı. Serbest bırakılanlar, gözaltında işkenceye maruz kaldıklarını bildirdiler. Köydeki abluka 8 Haziran günü kalktı, askerler de il merkezine çekildi.

8 Haziran günü Bay köyüne giderek inceleme yapan Sedat Yurtdaş, Şahabettin Özasaner ve İhsan Çelik'ten oluşan HADEP heyeti, izlenimlerini 10 Haziran günü kamuoyuna açıkladı. Heyet adına açıklama yapan Şahabettin Özasaner, operasyonda 45 kişinin gözaltına alındığını, serbest bırakılan 14 kişinin ise tehdit edildikleri için kendileriyle görüşmekten çekindiğini söyledi. Operasyonda kadınların, hakarete uğradığını, dövüldüğünü belirten Şahabettin Özasaner, Sedika Beyter'in hasta yatağından tartaklanarak kaldırıldığı için öldüğünü söyledi. 4 aylık hamile olan Feyruz Beyter'in (18) hastaneye götürülmesine izin verilmediği için düşük yaptığını anlatan Özasaner, Sabri Beyter'e (55) eş ve çocuklarının yanında dışkı yedirildiğini bildirdi. Özasaner, görüştükleri Vali Yardımcısı Ali İhsan Su'nun iddiaları reddettiğini ve olayla ilgili soruşturma açılmadığını söyledi. Özasaner, köylülerin koruculuğu kabul etmemeleri ve 24 Aralık 1995 seçimlerinde HADEP'e oy vermeleri nedeniyle baskıya uğradıklarını kaydetti.

Sabri Beyter'e dışkı yedirilmesi Meclis İnsan Hakları Komisyonu tarafından da incelendi. Vali Yardımcısı Ali İhsan Su imzasıyla Meclis'e gönderilen yazıda, iddialar yalanlandı ve amacın güvenlik güçlerini "kötü göstermek" olduğu ileri sürüldü.

HADEP Hakkari İl Yönetim Kurulu Üyesi Mehmet Şahin, Bay köyünde yaşananlar konusunda MED-TV'ye bilgi verdiği için 20 Haziran gecesi evine yapılan baskında akrabası Selam Şahin ile birlikte gözaltına alındı. Mehmet Şahin ile Selam Şahin 30 Haziran günü serbest bırakıldı.

Hakkari'nin Çukurca ilçesine bağlı köylerden göç ettirildikten sonra Hakkari'ye yerleşen ve Haziran ayında "özel koruculuk" statüsü ile kendilerine silah verilen 15 korucu, 7

Ağustos günü Bay köyüne baskın yaptı. Korucubaşları Ali Deniz, Zeki Ateş ve Zeki Kurutaş'ın da aralarında bulunduğu korucular, PKK militanları gibi giyinerek köylülerden silah ve yiyecek istediler. Koruculuğu kabul eden Bay köylüleri, baskına gelen korucuları kuşatarak etkisiz hale getirdiler ve Hakkari Tugay Komutanlığı'na teslim ettiler.

Silvan Kuruçay köyü

Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı Kuruçay Köyü, köylülerle korucular arasında çıkan çatışmadan sonra yakıldı. Aynı ilçeye bağlı Sulubağ Köyü'nden Mehdi Kahraman ve Mehmet Can adlı korucuların öldüğü olay, İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvuran köylülerin verdiği bilgilere göre şöyle gelişti:

Kuruçay köyünü (*) 28 Mayıs akşamı basan, Silvan'a bağlı Sulubağ (Hüseyna) köyü korucuları, köyden isimleri önceden tespit edilmiş bazı kişileri gözaltına almak istedi. Gözaltına alınmak istenenlerin öldürüleceğini düşünen bazı köylüler koruculara direndi. Bunun üzerine köylülerle korucular arasında çıkan çatışmada Mehdi Kahraman ve Mehmet Can adlı korucular öldü. Köylülerden, Abdülkadir Bilen (80), Ömer Akbay (75), Mehmet Serin Dağkuşu (65), Hüsnü Duman (60) ve Ali Han Bilen (65) şunları söylediler: "Köyümüz 60 haneli, 400 nüfuslüydü. Daha önce de korucu ve asker baskınlarına uğramıştık. Bu olayda, Korucubaşı Mehdi ve 22 adamı gece saat 21.45'te köyümüze baskın yaptı. Korucubaşları köylümüz Muhittin Arı'nın evine giderken, diğer korucular köyü kuşatarak onları beklemeye başladı. Bir müddet sonra silah sesleri üzerine olay yerine gittiğimizde Mehdi Kahraman ile Korucu Mehmet Can'ın öldüğünü gördük."

Daha sonra saat 01.00 sıralarında Silvan Merkez Jandarma Komutanlığı ile Bağdere Köyü Jandarma Karakolu'ndan gelen panzerlerin korumasında Sulubağ korucularının köye girdiklerini belirten köylüler, "Olaydan hemen sonra köylülerin çoğu canını kurtarabilmek için köyden ayrıldı. Köyde sadece yaşlılar kaldı. Askerin denetiminde köy ateşe verilip yağmalandı. Daha sonra bir panzer bizi köyden alarak 5 kilometre uzağa bıraktı. Biz de Diyarbakır'a geldik" dediler. Köylüler, Sulubağ köyü korucularının topraklarına el koymak için kendilerine baskı uyguladığını söylediler.

Köy korucularının baskısı nedeniyle Diyarbakır'a yerleşen Hacı Haydar Arı (80) olayların oğlu Muhittin Arı'nın, korucuların kendini öldürmek için geldiğini anlaması ve karşı koyması üzerine çıktığını söyledi. Çatışma sonucunda iki korucunun öldüğünü, bunun korucuları daha saldırganlaştırdığını söyleyen Arı, askerlerin "korucu terörüne seyirci kaldığını" belirterek, Korucubaşı Mehdi Kahraman'ın oğlunu kurduğu çeteye almak istediğini, ancak oğlunun bunu kabul etmediğini, bunun sonucunda da baskın düzenlendiğini anlattı. Hacı Haydar Arı, "Oğlum bu karanlık şebekenin içine girmedim. Birkaç kez gözaltına alındı. En son alındığında bırakıldığı zaman yüzbaşı, korucubaşı Mehdi Kahraman'la çalışmasını ve 2 PKK'linin kellesini getirmesini istemiş. Ama o İstanbul'a giderek kurtulmak istedi. Oralarda kalamadı. Köye gelip toprağında çalışmaya başladı. İstedikleri şeylerin olmayacağını anlayınca geceleyin kendilerini kamufle ederek onu kaçırıp öldüreceklerdi. Ondan sonra da 'bir PKK'li öldürdük' diyerek ikramiye alırlardı" dedi.

(*) Kuruçay köyünde 1995 yılı Nisan ayında gözaltına alınan Ali İhsan Dağlı adlı kişinin daha sonra cesedi bulundu. Ali İhsan Dağlı'nın kurşuna dizilerek öldürüldüğü belirlendi. Gözaltına alındığı kabul edilmeyen Ali İhsan Dağlı'nın gözaltına alındığı sırada, elinden yaralanmış halde askeri araçta bulunduğu kanıtlayan fotoğraf ve tanık ifadeleri Evrensel gazetesinde 11 Ekim 1995 tarihinde yayınlanmış, olay İnsan Hakları İzleme Komitesi'nin raporlarına yansımıştı.

22 Temmuz günü de Kuruçayır köyünün ekili arazisinin bir bölümü Sulubağ köyü korucuları tarafından yakıldı. Sulubağ köyü korucularının ilk saldırısının ardından 450 kişinin Diyarbakır'a göç etmek zorunda kaldığını belirten köylüler, "Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve Silvan Merkez Jandarma Komutanlığı'na ekili arazilerin hasadını yapmak için başvuruda bulduk. Jandarma izin verince aynı gün 150 kişi, Diyarbakır'dan kamyonlarla Kuruçayır köyüne gittik. Ekinlerimizi biçmeye çalıştık. Ancak korucular izin vermediler ve Lışok Deresi ile Hazro Çayı arasında bulunan ve buğday, mercimek, arpa ektiğimiz 7.500 dönümlük araziye ateşe verdiler. Arazinin 4 bin dönümlük kısmı tamamen yandı" dediler.

Kilise ve Polikan mezarları

Erzincan'ın Tercan ilçesine bağlı Yaylın köyü Kilise mezarı ile Çat ilçesine bağlı Bardakçı köyü Polikan mezarı 9 Ekim gecesi bir grup köy korucusu tarafından yakıldı. Köylülerin Tercan Savcılığı'na şikayeti üzerine gözaltına alınan Bardakçı köyü korucuları Abdullah Gülmez, Ahmet Gülmez, Cengiz Polat, Cemal Gerçek ve köy muhtarının soyadı öğrenilemeyen Yavuz isimli oğlu, 20 Ekim günü tutuklandı. Olay sırasında mezarlarda bulunan askerler hakkında ise soruşturma açılmadı. Birbirine yakın iki mezarın yakılmasından sonra özel bir televizyon kanalı tarafından çekilen ve dönemin CHP Genel Sekreter Yardımcısı Sinan Yerlikaya'ya iletilen video kaseti, korucuların mezarları askerlerin gözetimi ve bilgisi dahilinde yaptığını kanıtladı.

Eviyle birlikte un, şeker ve tahılları da yanan Şengül adlı bir kadının video kasete kaydedilen sözleri şöyle: "Bizim hepimizi buraya topladılar, 'silahla tararız, öldürürüz' dediler. Çocuklar ağlamaya başlayınca, 'Ağlama falan kurtarmaz' dediler. Sonra çocukları ve kadınları toplayıp bir odaya koydular. Kızı bacaya saklamıştım. 'Bacadan çık kendini kurtar' dedim. Bizi odaya tıktıktan sonra dışarı çıktılar, sabah saat 06.00'ydı, köyü ateşe vermeye başladılar. Otları da yaktılar. Biz de bizi kapattıkları yerden kaçtık."

Yine aynı mezradan soyadı belirlenemeyen Hediye adlı kadın da yaşadıklarını, "Savbaş köyünden Hüseyin, eskiden buraya gelir, çerçilik yapardı. Evleri yakanların arasında Hüseyin vardı. Hüseyin'in yüzünde maske vardı, ateşten ortalık aydınlanınca maskeyi takıyor, karanlıkta maskeyi çıkarıyordu. Biri de Bardakçı köyünün muhtarının oğlu, sarı, uzun boylu. Köyün etrafını saran 5 kişiden biri de Sebahattin Polat'tır" diye anlattı. Polikan mezarındaki evi yakılan Hasan Çeker ise şöyle konuştu:

"Sabah saat 05.00 civarında askerler köyümüzü sardılar. Askerlerin komutanı gece köyde kalacağını söylemişti. Kuzu kesmek için evden dışarı çıktım. Ağılın kapısını açarken karşıdan 5-6 kişinin geldiğini gördüm. Komutan, gelenlerin kim olduğunu araştırdı; komutana telsizden '5-6 kişimiz dışardadır, sakın yanlışlık yapmayın' denildi. Komutan da bana 'Onlar bizim timimizdir' dedi. Askerleri grup grup eve alıp yemek verirken komutan, dışarı çıkıp 'alarm var' diye seslendi. Dışarı çıktık; otuklarımız tutuşmuştu, gece gündüze dönme halindeydi. 6 kişi gördüm; birisi Celal Polat'ın oğlu Cengiz Polat, diğeri Cemal Gerçek, Abdullah Gülmez; Bardakçı köy halkından köy korucusudur. Bir arkadaşı var, adı Yavuz, soyadını bilmiyorum, bunları tanıdım. O zaman anladım ki devlete bağlı bu tim, devlet, evimizi, otumuzu yakmaktadır." Birliğin askeri yetkilisi ile tartıştığını, askeri yetkilinin bunun üzerine köyün aşağı tarafındaki trafoyu da yaktığını söyleyen Çeker, "Askeri yetkili küfretti, 'Köyü altüst edin, yakın' emrini verdi, trafoyu ve evimi yakıp çekip gittiler" dedi.

İki mezarın yakılmasını görüntüleyen, Erzincan'da yerel yayın yapan Dost TV'nin kameramanı Murat Şimşek ve ailesi daha sonra baskılara maruz kaldı. Haberden sonra tehdit

edilmeye başlandığını ve kimliği belirsiz kişilerin karısını kaçırmaya çalıştığını belirten Murat Şimşek, Kasım ayında telefonla “ölüm tehdidi” aldığını, daha sonra evinin taşındığını söyledi. 23 Kasım günü saldırganların evine gelerek kendisini aradığını, bulamayınca eşi Filiz Şimşek’i kaçırmaya çalıştıklarını, karısını yoldan gelenlerin tepkisi üzerine serbest bıraktıklarını belirten Murat Şimşek, baygın halde bulunan eşinin vücudunda darp izlerine rastlandığını söyledi. Filiz Şimşek, kendisini kaçıranların uzun boylu, zayıf, sakallı insanlar olduğunu belirterek, saldırganların “Sizi öldüreceğiz, evinizi yakacağız” dediklerini söyledi.

Diğer örnekler

Diyarbakır’ın Dicle ilçesine bağlı Bozoba köyüne 4 Ocak günü saat 16.00 sıralarında Dicle Jandarma Tabur Komutanlığı’na bağlı askerler tarafından baskın yapıldı. Baskında 16 kişi köy korucularının ihbarı sonucu gözaltına alındı. Gözaltına alınarak Dicle Jandarma Komutanlığı’na götürülenlerin adları şöyle: Hüseyin Işık, Ali Basut, Kadir Basut, Nizamettin Basut, Şükrü Birsin, Mehmet Birsin, Mehmet Ali Birsin, Ali Can, Ramazan Demirel, Fırat Başkut, Ali Bayram, Hayri Bora, Ali Bora, Ali Barlas, Metin Güneş ve Mehmet Kaya. 800 seçmeni olan Bozoba köyünde 24 Aralık 1995 seçimlerinde HADEP’e 253 oy çıkmıştı.

Diyarbakır’ın Silvan ilçesine bağlı 150 haneli Çaldere köyünün askerler tarafından yakılması üzerine köylüler, 8 Ocak günü İHD Diyarbakır Şubesi ve Diyarbakır Valiliği’ne başvurular. Zararın karşılanması ve köye dönüşün sağlanması için yapılan başvuruyu Valilik kabul etti. Daha sonra Diyarbakır Jandarma Komutanlığı’na gönderilen Çaldere köylüleri, 10 Ocak günü İl Jandarma Alay Komutanlığı’na gittiler, ancak dilekçeleri işleme konulmadı. Koruculuğu kabul etmedikleri için 8 yıldır baskı gördüklerini belirten Mehmet Taş, Mehmet Akbaba, Sait Özbaş, Nuri Özbaş, Halim Yıldız, Ramazan Özbaş, Musa Yıldız, Gülizar Diker, Fatma Özbaş, Heytullah Korsut ve Ramazan Taş adlı köylüler, “1987’den bu yana köyümüz belli aralıklarla basılarak, koruculuk dayatıldı. Tüm dayatmalara rağmen koruculuğu kabul etmedik. Çevre köylerden Boyunlu, Bayrambaşı, Keklikdere köylerinin koruculuğu kabul etmesiyle birlikte bize yönelik baskılar arttı. Askerlerle birlikte bu köylerin korucuları da baskı yapmaya başladı. 12 Ağustos 1995 tarihinde köyümüz basıldı. Köylüleri köy meydanında toplayan askerlerin başındaki bir yüzbaşı ‘Size üç gün süre veriyorum. Köyü boşaltmadığınız takdirde köyle birlikte sizleri de yakarım.’ tehdidinde bulundu. Süre dolmadan aynı akşam köyümüz askerler tarafından basılıp tüm evler içindeki eşyalarla birlikte ateşe verildi” dediler.

Batman’ın Beşiri ilçesine bağlı İkiyaka köyü, Yumrukkaya mezrası 15 Ocak günü saat 10.00 sıralarında askerler tarafından yakıldı. Saat 15.00’e kadar süren yangında, 6 ev ile içinde toplam 10 ton tütün bulunan ambar yandı. Evlerinin dışında 1,5 milyar lira değerinde tütün yandığını belirten Süleyman Kaya adlı köylü, “Seçimlerden önce 14 Aralık 1995 tarihinde köye gelen askerler, iki gün içinde köyü terk etmemizi istediler ve bizi meydan dayığından geçirdiler” dedi. Daha sonra kendisinin, askerlere komuta eden Beşiri Jandarma Komutanlığı’ndan Ahmet Mülahim Demir adlı subay hakkında savcılığa suç duyurusunda bulunduğunu belirten Süleyman Kaya, “Söz konusu askeri yetkili suçlamadan vazgeçmem için beni arıyordu. Batman’da beni durdurarak suçlamadan vazgeçmemi istedi ve aksi takdirde öldürüleceğimi söyledi” dedi.

Siirt’in Eruh ilçesine bağlı Üzümlü köyüne 9 Şubat günü asker ve korucular tarafından baskın yapıldı. Köylülerin, gıda temini için jandarma yerine kaymakamlığa başvurması nedeniyle yapıldığı bildirilen baskında, meydana toplanan köylülerden kaymakamlığa başvuranların ayrılması istendi; kimsenin ayrılmaması üzerine üç kişinin kimliğine el konuldu. HADEP Siirt İl Başkanı Veysel Turhan’ın eşinin babası Abdurrahman Özer de korucular

tarafından dövüldü. Veysel Turhan, Abdurrahman Özer'in korucular tarafından HADEP'li olduğu için dövüldüğünü savundu ve "Eruh Jandarma Komutanlığı'na bağlı asker ve korucular arama yaptıktan sonra, aralarında Korucubaşı Ahmet Keskin ile Kemal Koç'un da bulunduğu 3 kişi kayınpederim Abdurrahman Özer'i sopa ve dipçiklerle dövdüler" dedi.

Erzurum'un Tekman ilçesine bağlı 80 haneli ve 500 nüfuslu Bey köyü Mart ayında 16 kez basıldı. Baskınlarda gözaltına alınan Şemsettin Beyköylü, Mahmut Beyköylü, Şakir Beyköylü, Mustafa Akkuş, Melik Dündar ve Abdurrahim Akkuş adlı köylüler işkence nedeniyle hastaneye kaldırıldı; Mahmut Akbaba ve Süleyman Beyköylü adlı köylüler tutuklandı. Köylüler, yaşadıklarını şöyle anlattılar: "Köyümüz Tekman'a 15 kilometre uzaklıkta. Tekman jandarması ve timler, canları istediği zaman köyümüze baskın yapıyorlar. Baskınlarda özellikle Beyköylü ve Akkuş aileleri hedef alınıyor. Gözaltına alınıp işkence yapılan köylüler bu ailelerden. Gözaltına alınıp bırakılan erkeklerin çoğu tehdit ve baskılardan dolayı köyü terk etti. Köyde kalanların çoğu yaşlı, çocuk ve kadınlardan oluşuyor." Bey köyünün çevresindeki Aşağıhanbeyi, İnceli, Köleköy ve Dozer köylerinin 1994 yılında PKK'liler tarafından basıldığını belirten köylüler, "Baskınlarda köylerin okulları kısmen yakıldı. Bize yönelik baskılar o tarihe dayanıyor. Bizi PKK'ye yardım etmekle suçluyorlardı. Sürekli yaptıkları psikolojik baskıyı son bir ayda fiili baskıya dönüştürdüler" diye konuştular.

Kars'ın Digor ilçesinin kırsal kesimi ile Aras nehrinin kuzeyindeki bölge 30 Nisan-1 Kasım günleri arasında 6 ay süreyle "Geçici Askeri Güvenlik Bölgesi" ilan edildi. Genelkurmay Başkanlığı Genel Sekreterliği'nden yapılan açıklamada, askeri bölgelere, buralarda oturanlar dışındakilerin, 9. Kolordu Komutanlığı'ndan verilecek izin belgesiyle girebileceği duyuruldu. Açıklamada, tatbikat ve atışlar nedeniyle bölgeye izinsiz girişlerin güvenlik açısından "yasak ve tehlikeli" olduğu bildirildi. "Askeri Güvenlik Bölgesi" ilan edilen yerler şöyle: "Birinci Bölge (Aydıncavak), İkinci Bölge (Dumanlı Dağ), Üçüncü Bölge (Tarhan Dağı), Dördüncü Bölge (Cirit Meydanı), Beşinci Bölge (Kotur Dağı), Altıncı Bölge (Ziyaret Tepesi-Satroğlu Tepe), Yedinci Bölge (Gaziler Kuzeyi Bölgesi), Sekizinci Bölge (Yağlıca Dağı)." Yasaklanan bölgenin bir ucu Kars'ın Sarıkamış ilçesine, diğer ucu Kağızman ilçesi sınırına kadar uzanıyor. Askerlerin sürekli operasyon yaptıkları Digor'un kırsal alanı, 1995 yılında da yasak bölge ilan edilmişti. 25 köy bulunan bölgede yasaklamayı gerektiren olayların başında, bölge halkının koruculuğu kabul etmemesi gösterildi.

Bitlis'in Güroymak ilçesine bağlı Yazıkönak köyüne 28 Mayıs günü yapılan baskında Gani Özel, Fahrettin Gönültaş, İzzettin Gönültaş, Nejdet Gönültaş, Mazhar Kaçar ve Servet Özkan adlı köylüler gözaltına alındı. Aynı bölgede yer alan Tahtalı ve Kuştaşı köylerine de 3 Haziran günü baskın düzenlendi. Baskınlarda Tahtalı köyünden Hikmet Can, Bahattin Can ve Ali Can ile soyadı öğrenilemeyen Kerem ve Cemal adlı kişiler, Kuştaşı köyünden de muhtar Rıdvan Katar ile 2 kişi gözaltına alındı. Yazıkönak, Tahtalı ve Kuştaşı köylerinde yaşayan yaklaşık 50 kişi, Aralık ayında da gözaltına alındı. Bu kişilerden 30'u "PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla tutuklandı. 9 Aralık günü Diyarbakır DGM tarafından serbest bırakılan ve aralarında Gani Özel, İzzettin Gönültaş, Fahrettin Gönültaş, Servet Özkan, Hikmet Can ve Naif adlı muhtarın da bulunduğu 15 kişi yeniden gözaltına alındı ve Jandarma Alay Komutanlığı'na götürüldü. Gözaltına alınanların yakınları, üç köyün koruculuğu kabul etmediği için baskı altında olduğunu ve Tahtalı köyüne zorla 25 silah dağıtıldığını, ancak Yazıkönak ve Kuştaşı köylülerinin silah almadığını söylediler. Baskılar nedeniyle üç köyden 15 aile göç etti.

Muş'un Malazgirt ilçesine bağlı Hasuna köyü, köy yakınlarında çıkan ve 1 PKK'linin öldüğü çatışmadan sonra 6 Temmuz günü askerler tarafından basıldı. Baskında köy meyda-

nına toplanan köylüler askerler tarafından dövüldü. Soyadı belirlenemeyen Hüseyin adlı köylü askerler tarafından silahla yaralandı ve yaralı olduğu halde gözaltına alındı. Ayrıca, köyden ayrılan Bedih ve Zabit adlı köylülerin evleri ateşe verildi.

7 Ağustos günü Siirt'e bağlı Emekçiler köyü yakınlarına, Sağırsu ve Emekçiler Jandarma karakolları tarafından top ateşi açıldı. Yarım saat süren ateş sonucu Abdulvahap Erdoğan adlı kişiye ait 27 koyun telef oldu. Köylüler, bölgede sürülerin otlatıldığını bilinmesinin karşın kasıtlı olarak ateş açıldığını söylediler. Abdulvahap Erdoğan, 9 Ağustos günü iki karakolun yetkilileri hakkında suç duyurusunda bulundu.

Bingöl'ün Karlıova ilçesine bağlı Kalkapazar köyü, 17 ve 20 Ağustos günleri askerler tarafından basıldı. 17 Ağustos günü yapılan baskında, köylüler, "PKK militanlarına yardım ettikleri" iddiasıyla tehdit edildiler. 20 Ağustos günü yapılan baskında ise köy meydanında toplanan köylüler dövüldü. Ayrıca Nadiye Özmen (80), Kasım Demir (85), Mehmet Çiftçi, Metin İnce, Seyithan Harmancı, Celalettin Harmancı ve Latif Harmancı adlı köylüler gözaltına alınarak Karlıova Jandarma Tabur Komutanlığı'na götürüldü.

Siirt'in Baykan ilçesi Ziyaret beldesine bağlı Tütenocak ve Atabağ köylerindeki ormanlık alan ile bağ ve bahçeler askerler tarafından 22-23 Ağustos günleri açılan top ateşi nedeniyle yandı. 24 Ağustos sabahı da Tütenocak köyü basıldı. Köy meydanında toplanan köylüler askerler tarafından dövüldü. Evlerini boşaltmaları için köylüleri tehdit eden askerler, köyde misafir olarak bulunan Şemsettin Türköz, Hasan Mat ve Cevdet Antürk'ü gözaltına alarak Baykan Jandarma Tabur Komutanlığı'na götürdüler. Bu arada, Siirt'in Berhuk (Aktaş) köyü yakınındaki orman askerler tarafından ateşe verildi.

Siirt'in Eruh ilçesine bağlı Bağgöze köyü, 28 Eylül akşamı askerler tarafından basıldı. Baskında askerlerin rastgele ateş açması sonucu, evinin damında uyuyan Fadil Kayar (12) ayağından yaralandı. Abdurrahman Acar ve Mehmet İrdar adlı kişiler gözaltına alındı. İki gün sonra serbest bırakılan Abdurrahman Acar ve Mehmet İrdar işkence gördüklerini söylediler. Eruh'a bağlı Cintepe köyü muhtarı Ahmet Aslan (65) ile Kemal Aslan adlı yakını da 18 Ekim günü köye yapılan baskında gözaltına alındı. Daha sonra "PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla tutuklanan Ahmet Aslan ve Kemal Aslan, gözaltında işkence gördüklerini bildirdiler.

21 Ekim günü Diyarbakır'ın Kulp ilçesine bağlı Akbulak ve Bağcılar köyü arasındaki ormanlık alanda ağaç kesen koruculara yapılan ve 3 korucunun ölümüyle sonuçlanan saldırıdan sonra, bölgedeki Akbulak, Çirik, Düzce, Güleç, Bağcılar, Kamuşlı, Demirli ve Milikan köyleri baskılara maruz kaldı. Köyler arası yolcu taşıyan araçların gidiş gelişleri engellenirken, gıda ambargosu da sıkılaştırıldı. Köylüler, almalarına izin verilen yiyecek miktarının iki kişiye bile yetmeyeceğini söylediler. 2 Kasım günü Demirli köyüne yapılan baskında, Ramazan Tekin (60), Düzce köyünde de Cüneyt Yıldırım gözaltına alındı.

Erzincan'ın Refahiye ilçesine bağlı 20 kadar köy, 26 Kasım ile 4 Aralık günleri arasında sık sık basıldı. Bölgede inceleme yapan CHP Erzincan Milletvekili Mustafa Yıldız ile Erzincan İl Başkanı Hasan Güven, Refahiye'nin Babaaslan, Gülenç, Dıştaş, Ardıçlı, Kabuller, Sarıkoç, Diyarlar, Sıralar, Leventler, Yazıgediği köyleriyle Erzincan'a bağlı Ulular ve Çağlayan köylerine baskı yapıldığını belirttiler. Mustafa Yıldız, Alevilerin yaşadığı köylerde yaşlılar dışında kimsenin bulunmadığını vurguladı. 8 Aralık günü bir basın toplantısı yapan CHP Erzincan Milletvekili Mustafa Kul ise Yarbay Bünyamin Kuran'ın Jandarma Komutanlığı'na atanmasından sonra baskıların arttığını söyledi. Gözaltına alınanlardan bazılarının adları şöyle: Kamil Keleş, Mustafa Boru, Bayram Gürkan, Doğan Yalçınkaya, İsmail

Karakuş, Nuri Apaydın, Aslan Yalçınkaya, Celal Direk, Mehmet Koçak, Dursun Keleş, Azimet Babacan, Kemal Toktar, Özcan Boyoğlu, Erhan Üzümlü, Erkan Üzümlü, Aydın Tezik, Leyla Kılıncı, Selahattin Kılıncı, Muharrem Çimen, Vedat Bayrak, Erkan Bayrak ve Yaşar Şahin. Gözaltına alınan 130 köylü hakkında daha sonra Erzincan DGM Savcılığı tarafından "PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla dava açıldı. 130 köylüden 16'sı 4 Mart 1997 günü Erzincan DGM'de yapılan duruşmada tahliye edildi.

1)- Göç edenler

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşanan olaylar, baskı ve insanlık dışı uygulamalar, ilçe, kasaba ve köylere yönelik saldırı ve operasyonlar sonucunda yüzbinlerce insan mağdur oldu. Köyler, kasabalar, ilçeler tahrip edildi. 2-3 milyon kişi yıllardır yaşadığı yerleşim merkezlerini terk ederek göç etmek zorunda kaldı. Göç edenlerin bir bölümü Diyarbakır, Van, Elazığ gibi bölgedeki yerleşim merkezlerine, bir bölümü de İstanbul, İzmir, Mersin, Antalya, Adana gibi batıdaki şehirlere gitti. Büyük şehirlere göç etmek zorunda kalanlar, kimi zaman güvenlik görevlilerinin, kimi zaman ırkçı-milliyetçi grupların, kimi zaman da kimliği belirsiz kişilerin baskı ya da tehditlerine maruz kaldılar.

Diyarbakır, Van, Adana ve Mersin'de, onbinlerce kişinin yaşadığı derme çatma mahalleler oluştu. Göç sonucunda 1990 nüfus sayımına göre; Mersin'in nüfusu 422 binden 1 milyona, Tarsus'un nüfusu 177 binden 350 bine, Adana'nın nüfusu 927 binden 2 milyona, Diyarbakır'ın nüfusu 380 binden 1 milyona, Gaziantep'in nüfusu 600 binden 1 milyona, Van'ın nüfusu 153 binden 600 bine, Hakkari'nin nüfusu 35 binden 83 bine çıktı. Göç edenlerin büyük bölümü sağlıklı koşullarda, yaşarken, göçün yarattığı ekonomik ve sosyal sorunların boyutları her geçen gün daha da büyüdü.

Örneğin; 1995 yılı Ekim ayında köyleri boşaltılan Ertoş (Uzundere) beldesi köylüleri, Çukurca yakınlarındaki Doğanlı bölgesinde bir çadır kampa yerleştirildi. Kamptaki köylülerin sayısı kısa sürede 1600'ü buldu. Köylülere, doğru dürüst bir yardım yapılmadı ve kısa sürede, tifo başta olmak üzere salgın hastalıklar görüldü. Hastalık, gıdasızlık ve güneş çarpması gibi nedenlerle 15 gün içinde 15 kişi öldü. Çoğu çocuk onlarca kişinin ağır hasta olduğu kampa iki kez giden doktorlar tarihi geçmişi ilaçlar dağıttı. Mazlum Der'den Temmuz ayı sonunda yapılan açıklamada "sefaletin korkunç boyutlara ulaştığı", tifo ve bağırsak enfeksiyonlarının yayıldığı, bir süre önce yaşanan sel nedeniyle 5 kişinin öldüğü kaydedildi. İHD Hakkari temsilcisi Kerim Demirel de, köylülerin korucu yapılmak için Hakkari'den götürüldüğünü belirterek, "Hakkari ve Van'a göç eden bu insanlara hiçbir yardım yapılmadı. Bir süre önce korucu yapmak için geri çağırarak bu kampa yerleştirildiler. Kampta buldukları süre içinde kendilerine herhangi bir yardım yapılmamış. Salgın hastalıktan 15 çocuk öldü" dedi.

Yeni Yüzyıl gazetesinde 27 Temmuz 1996 tarihinde yayımlanan, Oya Ayman Büber-Murat İnceoğlu imzalı haberde, Van (*) yakınlarında güç koşullar altında yaşamaya çalışan Uzundereliler'in sıkıntıları (özetle) şöyle anlatıldı:

(*) Van'da göç edenlerin kaldığı 3 kamp bulunuyor. Van-Edremit karayolları, üniversite ve Kule Yolu Milli Park kampında göçerler ciddi sorunlar yaşıyor. Mutfak, banyo, tuvalet bulunmayan konutlarda 2-3 aile yaşıyor. Çöpler kampın uzağına rastgele atılıyor. Su, açıkta akan suların ve kardan karşılanıyor. Beslenme sorunları ön planda. Yardımlar yeterli değil. Sağlıksız koşullar nedeniyle Edremit kampında 8, üniversite kampında 15, kalede 2 olmak üzere 25 kişi Eylül ayından bu yana ölmüş. Bugüne kadar kamplara 4 kez yardım yapılmış. Aile başına 2 şer kilo yağ, bulgur, mercimek, çay, şeker, bir odun sobası ve 500 kilo kömür verilmiş. (Kaynak: Diyarbakır Tabip Odası Sekreteri Necdet İpekyüz).

Hakkari'nin Çukurca ilçesine bağlı Uzundere beldesinden on ay önce Van'a geldiler. Van Kalesi'nin arkasındaki parka yerleştirildiler. Koca kışı çadırda ve derme çatma barakalarda geçirdiler. Onlardan önce göç edenlere devlet Beyüzümlü'de yer gösterdi. Satın aldıkları arsalarla devletin yardımıyla ev yaptılar. "Yeni hayat"ları köydekenden iyi değildi ama, artık köye dönme umutlarını yitirmişlerdi. Mücadele Van'da devam ediyordu. Hakkari'den Van'a göç edenlerin bir kısmı geri dönmek istemiyor. Kimi korucu olmak istemiyor, kimi şartlar öne sürüyor: "Döneriz ama korucu olmayız, ayrıca, yol, elektrik isteriz."

Belediyenin parkında yardundan mahrum yaşayanlarsa Afganistan'dan gelenlere yapılan yardımın üçte birinin kendilerine yapılmasını istiyorlar. Kampta 280 kişiler. Yaz olduğu için herkes çadırda. Ama herkesin aklında kış var. Kaldıkları derme çatma barakaların damı akıyor, çoğunun pencereleri olmadığı için naylon ve battaniyelerle örtmeye çalışıyorlar. Hayvanları köyde kalmış. 27 yaşındaki Necmettin Akgül şunları söylüyor: "Bizim oralarda 45 köy boşaldı. Köylerin çevresine mayın döşediler önce onları temizlesinler. Onlar dönerse döneriz. Komşu köyler gitmezse biz de gitmeyiz. Ya hep ya hiç. Kış da yaklaştı. Bundan sonra hiç dönemeyiz."

Şimdi işsizler. Zaman zaman amelelik yapıyor. Birkaç kadın kilim tezgahında çalışıyor. Amelelikten günlük 250 bin lira alıyorlar. Ama o da her zaman bulunmuyor. Kilim tezgahında çalışan kızlarsa 2 aydır gidip gelmelerine rağmen daha doğru dürüst para kazanamamış. Kampta 24 saatte bir kişi başına bir ekmecek veriliyor. Bir de öğle yemeği... On ayda bir kere nüfus başına 750 bin lira vermişler. Abdullah Aksu "Geçen sene her eve 250 kilo kömür vermişlerdi. Sabaha kadar titriyorduk. Bir milletvekili gelip burada bir ay ailesiyle kışın yaşasa bize yardım ederdi" diyor. Belediye Başkanı'nın ilgisininse parktaki ağaçlarla sınırlı kaldığını anlatıyorlar: "Çocuklar ağaçları kırıyor mu, ona bakmak için geliyorlar. Ağaçları bizden daha kıymetli."

Köylerinden geriye sadece göç ederken yanlarına aldıkları pirinç tohumları kalmış: "Aç kalsak da pirinçleri aş yapmayız, gün olur ekecek toprak buluruz diye..."

Göçle ilgili araştırmalar

Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Beşeri Bilimler Fakültesi Sosyoloji Bölümü tarafından 1995 yılı sonunda 2 bin 825 kişiye 5 ayrı anket uygulanarak yapılan araştırmanın sonuçlarına ilişkin "GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) Bölgesi Nüfus Hareketleri" adlı raporda, en çok Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki illere bağlı köylerden göç olduğu, Adana, İçel, İstanbul ve İzmir gibi kentlerin de en çok gidilen yerler olduğu belirtildi. Ankara'nın çok az gidilen yer olmasının "ilgi çekici" olduğu vurgulanan raporda, "En çok göç edilen illerin dağılımını içeren tabloya göre, GAP içindeki iller arasında en yüksek hareketlilik ya da göç oranı Gaziantep'te (yüzde 30.4) görülmektedir. Bu ili sırasıyla Adıyaman, Urfa, Diyarbakır ve Mardin izlemektedir. Adana-Mersin yöresine göç veren iller arasında sırasıyla Urfa (yüzde 42), Mardin (yüzde 25.29), ve Diyarbakır (yüzde 24.4) yer almaktadır. İzmir, en çok göçü Diyarbakır (yüzde 71.9) ve Mardin'den (yüzde 25), İstanbul ise Mardin (yüzde 63.9) ve Diyarbakır'dan (yüzde 25) almaktadır" gözlemlerine yer verildi.

Adana ve Mersin'in Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden göç alan kentlerin başında geldiği kaydedilirken, "Bunun en önemli nedeni, Adana ve Mersin'in bölgeye coğrafi yakınlığı ile bu kentlerin yaklaşık 50 yıldan beri mevsimlik işçilerin çalıştığı bir alan olmasıdır. Adana ve Mersin, mevsimlik işçilik yoluyla tanınıp bilinen bir alan olarak bölge insanı için, kalıcı göçün başlıca hedefi olarak görülmektedir" denildi.

GAP bölgesindeki kentlerde işsizliğin yüzde 20'lere ulaştığı kaydedilen raporda, "Bir kere işsiz kalan bir kimsenin yeniden işe girmesi uzun sürmektedir. Ailelerin çoğunda ancak bir kişi çalışmaktadır ve bazılarının tarımdan sağladığı gelir geçimi sağlamaktan çok uzaktır. Hızla artan kentsel nüfus ile asgari düzeyde istihdam yaratamayan ekonomik yapı birlikte düşünüldüğünde, kamu kesiminde çalışmayan hemen herkes için en başta gelen ekonomik ve toplumsal sorun niteliği kazanmaktadır" görüşüne yer verildi. Kentlerde işsiz olduklarını bildirenlerin yüzde 56.5'inin işsiz kaldıkları sürede başka işlerde çalıştıklarının belirlendiğine, bunların da çoğunluğunun mevsimlik işçiler olduğuna dikkat çekilen raporda, "İşsizlerin yüzde 43.5'i son 10-15 günde dahi bu tür işleri yaptıklarını belirtmişlerdir" denildi.

Türk Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği'nin (TMMOB) hazırladığı "Bölge İçi Zorunlu Göçten Kaynaklanan Toplumsal Sorunların Diyarbakır Kenti Ölçeğinde Araştırılması" başlıklı raporda ise kentin toplumsal ve doğal afetlerle karşı karşıya olduğu bildirildi. Diyarbakır'ın "zorunlu göç işgali altında" olduğu belirtilen raporda, kent nüfusunun yüzde 87.82'sinin "yoksulluk sınırının altında" yaşamaya çalıştığı, işsizlik oranının yüzde 70.94'e ulaştığı vurgulandı. Raporda, kentteki nüfus artış oranı yüzde 116 olarak saptanırken, Diyarbakır'a gelenlerin yüzde 72.11'inin "can güvenliğinin sağlanması koşuluyla" köylerine geri dönmek istedikleri kaydedildi.

Araştırma için seçilen 1072 haneden 272'sinin, isteği dışında göç etmek zorunda kaldığı vurgulanan çalışmada, 1990 sonrası göç edenlerin toplam nüfusun yüzde 39.86'sını oluşturduğu ortaya kondu. Çalışanların yüzde 57.94'ünün sosyal güvenceden yoksun bulunduğu ve kırsal alandan göç edenlerin yüzde 85.76'sının köydeki malları ile ilişkisinin kesildiği açıklanan raporda, "Bu durumun kent ekonomisi üzerindeki etkisi, kentin kırsal alanın geri beslenmesinden mahrum kalmasının daha açık hissedilmesi ile yaşanacak, kent daha yoksullaşacak" dendi.

Sağlık sorunlarının, geçim düzeyi ve sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlanma olanağının düşüklüğü nedeniyle çok ciddi düzeyde olduğu belirtilen raporda, kolera, tifo ve benzeri hastalıkların salgın olarak görülebileceği dile getirildi. Eğitim sorununun devlet tarafından izlenemez ve denetlenemez düzeyde arttığına dikkat çekilen raporda, kentteki genel okullaşma oranının yüzde 34.38, ilkökul düzeyindeki okullaşma oranının da yüzde 52.89 olduğu belirtildi. Raporda, "Diyarbakır'ın, geçim düzeyi bakımından Cibuti, Uganda ayanında olduğunu söylemekle hiç abartmış olmayız" denilerek, zorla göç ettirilen insanların geri dönmesi ve koruculara aktarılan paraların kent sorunlarına ayrılmasıyla sorunun bir ölçüde çözülebileceğini savunuldu.

i)- Sivillere yönelik saldırılar

Türkiye'de önemli insan hakları sorunlarından biri olan sivillere ve savunmasız insanlara yönelik silahlı-bombalı saldırılar, 1996 yılında da sürdü. Ancak saldırıların ve saldırılar sonucunda ölenlerin sayısında 1994 ve daha önceki yıllara göre (1995 yılında olduğu gibi) büyük azalma oldu. Ayrıca, daha önceki yılların aksine batıdaki yerleşim merkezlerinde PKK militanlarının bir eylemi olmadı. Türkiye genelinde düzenlenen toplam 15 saldırı (*) sonucunda 7'si çocuk, 41 kişi öldü, (Sivillere yönelik saldırılarda 1992 yılında 34'ü çocuk 189 kişi,

(*) Banka şubelerine, devlete ait bina ve tesislere, şirket ve fabrikalara, dükkanlara, evlere, özel ya da resmi araçlara, parti binalarına, içlerinde insan olmadığı sırada düzenlenen yüzlerce bombalı ve silahlı saldırı (çoğu gece saatlerinde meydana gelen) değerlendirme dışı tutulmuştur.

1993 yılında, 107'si çocuk 406 kişi, 1994 yılında 37'si çocuk 192 kişi, 1995 yılında da 29'ü çocuk 112 kişi ölmüştü.) en az 47 kişi yaralandı. Saldırlardan 9'u Olağanüstü Hal Bölgesi, 6'sı da batıdaki kentlerde meydana geldi. Savunmasız kişilere ve sivil hedeflere yönelik saldırıların toplumda uyandırdığı büyük nefret sürdü. İnsan hakları savunucuları da, bu saldırılar nedeniyle kimi zaman haksız, kimi zaman da yersiz suçlamalara maruz kaldı.

Güçlükönak olayı

Bu bölümde incelenen olaylar içinde yılın ilk günlerinde Şırnak'ın Güçlükönak ilçesi yakınlarında yaşanan bir katliam aylarca tartışma konusu oldu. Şırnak'a bağlı Taşlıkönak köyünden Şırnak'ın Güçlükönak ilçesine giden bir minibüse 15 Ocak günü düzenlenen silahlı saldırı sonucunda, 4'ü köy korucusu 11 kişi öldürüldü. Öldürülenler daha sonra minibüsle birlikte yakıldı. Öldürülenlerin adları şöyle: Abdülhalim Yılmaz (17), Mehmet Öner (32), Habib Yılmaz (25), Lokman Özdemir (19), Abdullah İlhan (40), Ali Nas (48), Beşir Nas (20), Ahmet Kaya (52), Neytullah İlhan (38), Halit Kaya (60) ve Ramazan Orçun (63). Askeri yetkililerin ilk açıklaması, "saldırının PKK militanları tarafından düzenlendiği" biçiminde oldu. PKK'ye yakın kaynaklar ise saldırının, PKK militanları tarafından düzenlenmediğini savunarak, öldürülenlerin seçimlerde HADEP'e oy verdiğine dikkat çektiler. 40 kadar yerli ve yabancı gazeteci 16 Ocak sabahı askeri uçakla bölgeye götürülerek ölen kişilerin yanlış cesetlerini görüntülenmesi sağlandı. İHD Diyarbakır Şubesi'nin hazırladığı raporda ise öldürülenlerin, 3 gün gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakılmak üzere bir minibüse bindirildikleri anımsatıldı ve katliamın güvenlik görevlileri tarafından yapıldığı savunuldu. Raporda, bu kişilerin güvenlik görevlilerinin kontrolünde götürüldüklerine tanık olanların anlatımlarına yer verildi.

Katliamın yaşandığı bölgeye Şubat ayında giden "Barış İçin Bir Araya Çalışma Grubu" 13 Şubat günü ilk olarak yakılan minibüsün bulunduğu yerde inceleme yaptı. Heyet üyeleri (*) daha sonra Koçyurdu köyüne giderek öldürülenlerin yakınlarıyla görüşti. Görüşmede köylüler, 11 kişinin güvenlik görevlileri tarafından öldürüldüğünü anlattılar. Öldürülenlerden Beşir Nas'ın (minibüs şoförü) eşi Emine Nas "Beşir, olay günü gözaltında tutulan bazı kişileri Taşkonak Karakolu'na götürmesi için evden alındı. Gittikten iki saat sonra silah sesleri geldi. Ne olduğunu sorduk. Askerler 'Çatışma çıktı' dediler. Bunun üzerine köydeki diğer korucular olay yerine gitmek istediler. Ancak izin verilmedi" dedi. Grubun yaptığı araştırma sonucunda hazırlanan rapor 16 Şubat günü İstanbul'da açıklandı. Raporda şu görüşlere yer verildi:

- Öldürülen yurttaşlar Genelkurmay yetkililerinin iddia ettiği gibi Taşkonak köyünden Koçyatağı köyüne giden köylüler ve korucular değildir.
- Genelkurmay'ın bölgeye götürdüğü gazetecilere yaptığı açıklamalardan gizlediği bir gerçek, Çalışma Grubumuz tarafından yerinde saptanmıştır. Buna göre, öldürülenlerden altısı 10-12 Ocak tarihleri arasında gözaltına alınmışlar ve olay gününe kadar Taşkonak Taburu'nda tutulmuşlardır. Diğer beş kişi, olay günü Koçyurdu köyündeki evlerinden askerlerin alarak göreve götürdüğü dört korucu ile bir minibüs şoförüdür.
- Çalışma Grubumuzun olay yerinde yaptığı incelemede, Genelkurmay yetkililerinin verdiği bilgi ile gerçeğin çeliştiği görülmüştür. Araçta bulunan korucuların tek silah atamadan öldürülmeleri ve minibüsün yerinden kaçmaması, Genelkurmay açık-

(*) Heyet, Akın Birdal, Ali Bulaç, Ali Nesin, Ali Rıza Gülçiçek, Altan Tan, Cem Özdemir, Ercan Kanar, Christoph Schwennicke, Ferhat Tunç, Güliz Kaptan, Hasan Şan, Hüseyin Okçu, Hüsnü Öndül, İsmail Arslan, Leyla Peköz, Lütfi Kaleli, Mehmet Metiner, İhsan Arslan, Münir Ceylan, Nuri Baykal, Osman Tunç, Sadık Yantımur, Siyami Erdem, Şanar Yurdatapan, Tahir Hatipoğlu, Veli Özdemir'den oluştu.

lamasında, “İlk anda minibüs şoförünün öldürülmesi, bu yüzden minibüsün durması” olarak gösterilmişti. Araştırmada, tek yanmayan cesedin minibüs şoförüne ait olduğu ve aracın dışında bulunduğu; diğer 10 kişinin cesedinin araç içinde yakıldığı belirlenmiştir. Nasıl oluyor da minibüs şoförü ilk vurulan kişi olduğu halde cesedi yanmıyor ve araç dışında bulunuyor?

- Olayla ilgili olarak resmi makamların yaptığı açıklamalarda da kayda değer çelişkiler vardır. Katliamın nasıl olduğuna ilişkin iki kurum arasında neredeyse taban tabana zıt görüşler bulunmaktadır. Genelkurmay yetkililerine göre minibüs kurulan pusu sonucu taranmış ve yakılmıştır. Ancak Olağanüstü Hal Bölge Valiliği’nce verilen dosyada katliam, “minibüs, bir grup terörist tarafından durdurulmuş, şoför araçtan indirilerek öldürülmüş, 10 kişi araçla birlikte yakılmıştır” diye anlatılmıştır.
- Genelkurmay kaynaklarına göre olay telsizden duyulunca müdahale edilmiştir. Oysa minibüsün yakıldığı yer Taşkonak Taburu’na 4.5, Koçyurdu Karakolu’na da yaklaşık 2 kilometrelik mesafededir. Zaten silah sesleri duyulur duyulmaz köylüler olay yerine gitmek istemiş, Koçyurdu köyünden minibüsün dumanları anında görülmüştür. Bu nedenle Genelkurmay’ın açıklamasında yer aldığı gibi olaydan haberdar olmak için PKK telsizini dinlemeye ihtiyaç yoktur.
- Silah sesleri duyulur duyulmaz Koçyurdu köyü korucuları birkaç kilometre uzaklıkta olay yerine gitmek istemişler. Ancak askerler tarafından engellenmişlerdir.
- 11 kişi öldürüldükten sonra büyük bölümünün kimliklerinin askerler tarafından ailelerine dağıtıldığı heyetimizce saptanmıştır. Gözaltındaki altı kişinin, serbest bırakıldıklarında kimliklerini taburda unuttukları varsayılsa bile, öldürüldükten sonra cesetleri yakılan bir şoförle beş korucunun kimlikleri sapaşağlam olarak ailelerine nasıl teslim edilmiştir? Daha doğrusu, özellikle o gün göreve çağrılan beş kişinin kimlikleri askerlerde ne aramaktadır?
- 11 kişinin kurşunlanıp 10 kişinin yakıldığı sırada, nehrin öbür yanındaki tepedeki mevzilerde bulunan korucuların olayı görüp telsizle müdahale izni istediği, ancak askerlerin bunu engellendiği doğru mudur?
- Yaklaşık yedi kilometrelik yolun bir ucunda tabur, diğer ucunda karakol vardır. Yolun bir kenarında Dicle nehri, diğer yanında ise sarp kayalıklar bulunmaktadır. Olay yerinin karşısındaki tepelerde ise korucu mevzileri vardır. Böylesine sıkı korunan bir yerde PKK eylem yapıp nasıl kaçabilmiştir?
- Güçlükönak katliamını PKK gerçekleştirmemiştir. Yapılan inceleme ve araştırma sonucunda katliamın devlet güçleri tarafından gerçekleştirildiği açıkça ortaya çıkmıştır. Güvenlik güçlerinin hangi kademesine kadar çıkarsa çıksın, bu katliamın sorumluları bulunmalı ve yargılanmalıdır.

Beşir Nas’ın ağabeyi Mehmet Nas ile Ekrem Göktepe adlı köylüler, “Barış İçin Bir Araya Çalışma Grubu”na açıklama yaptıkları için, heyet bölgeden ayrıldıktan sonra, 15 Şubat günü Koçyurdu Jandarma Karakolu’na bağlı askerler tarafından gözaltına alındı. 16 Şubat günü serbest bırakılan Mehmet Nas’a gözaltında işkence yapıldı. Şanar Yurdatapan, köylülerin gözaltına alınıp işkence görmesi üzerine 16 Şubat günü yaptığı açıklamada “Kendimizi onların akıbetinden vicdanen sorumlu hissediyoruz. Birinin burnu kanarsa, doğrudan Genelkurmay Başkanlığı’nı sorumlu tutacağız” dedi.

“Barış İçin Bir Araya Çalışma Grubu”na bilgi veren ve daha sonra heyetle birlikte köyden ayrılan korucu Nurettin Baykara’nın yaşadığı Yatağankaya köyü bir kaç gün sonra

yakıldı. İHD Diyarbakır Şubesi'ne bilgi veren köylüler, heyetin gitmesinin ardından Koçyurdu köyüne giriş çıkışların kontrol altına alındığını, Yatağankaya köyünde ise 5 evin askerler tarafından yakıldığını bildirdiler. İHD Diyarbakır Şubesi Yönetim Kurulu üyesi Vedat Çetin, "Heyetle görüşen ve açıklamalarda bulunan köylülerin hepsinin sonradan baskı göreceği aşikardır. Kamuoyunun oluşmasına tepki gösteriyorlar. Ve 'biz yaptık bundan sonra da yapacağız. Kimse bize engel olamaz, biz güçlüyüz, biz devletiz' anlayışı içerisindedir. İnsan hakları kurumlarının ve barış etkinliklerinin girişimlerini ciddiye almıyorlar" dedi. Vedat Çetin, heyetle görüşenlere baskı yapanlara yönelik yasal tedbirlerin alınması için çaba gösterilmesi gerektiğini dile getirdi. Mazlum Der Genel Başkan Yardımcısı İhsan Arslan da, "Hak arama amacıyla dilekçe veren veya bildiklerini açıklayan vatandaşlarımız, işkence görmekte, bazen de kaybedilmekte ve bir kaç gün sonra cesetleri bulunmaktadır" dedi.

HADEP Genel Başkan Yardımcısı Osman Özçelik ise, katliam üzerine 18 Ocak günü yaptığı açıklama nedeniyle 26 Nisan günü Ankara DGM tarafından tutuklandı. Tutuklama kararı, "basın açıklaması yaparak PKK'ye destek olunduğu ve PKK'nin faaliyetlerinin kolaylaştırıldığı" iddiasıyla Türk Ceza Kanunu'nun 169. maddesi uyarınca verildi. Osman Özçelik'in avukatı Sedat Aslantaş'ın tutuklama kararının kaldırılması için yaptığı itiraz da reddedildi. Ankara DGM'de yargılanan Osman Özçelik, 2 Aralık günü beraat etti.

"Barış İçin Bir Araya Çalışma Grubu", 4 Nisan günü katliamdan sonraki gelişmelere ilişkin olarak İstanbul'da basın toplantısı düzenledi. Grubun 12 Şubat-9 Mart 1996 tarihlerinde Güçlükonak ve çevresinde yaptığı incelemeleri anlatan bir film gösterimiyle başlayan toplantıda konuşan Şanar Yurdatapan, köylülerin devleti suçladığını, olayın oluş şeklinin ve tanık anlatımlarının katliamın devlet güçleri tarafından gerçekleştirildiğini ortaya koyduğunu belirterek, ailelerin 2 Nisan günü Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurduklarını açıkladı.

Daha sonra katliamda ölenlerin yakınları, olayın nasıl meydana geldiğini anlattılar. Osman Özdemir'in ağabeyi Reşit Özdemir, minibüs şoförü Beşir Nas dışındakilerin öldürüldükten sonra minibüse yerleştirildiğinin, aralarında korucuların da olduğu birçok görgü tanığı tarafından anlatıldığını belirtti. Özdemir, olaydan yaklaşık üç ay önce Tabur Komutanı'nın köylüleri "Ya korucu olursunuz ya da sizden 10 kelle alırım" diyerek tehdit ettiğini söyledi. Olayda kardeşi ve amcası ölen İbrahim Yılmaz, minübüsün yakıldığı yerin karşısındaki tepelerde sürekli bulunan korucuların anlatımına göre, saldırının sivil giyimli 9 kişi tarafından gerçekleştirildiğini, bu kişilerin daha sonra yakındaki tepeye çıkarak Taşkonak Taburu'na bağlı askerlerin yanına gittiğini söyledi. Lokman Özdemir'in kardeşi Reşit Özdemir de, ağabeyinin 2 astsubay ve 2 asker tarafından "Yeni komutan geldi" denilerek evden alındığını, bir süre sonra da silah sesleri duyduklarını belirtti. Reşit Özdemir, olay yerine gittiklerinde minübüstekilerin silahlarının ellerinde olduğunu gördüklerini söyleyerek, "İnsanlar ölü ya da bağlı değilse niçin silah kullanmadılar" dedi.

Öldürülenlerin yakınları ve "Barış İçin Bir Araya Çalışma Grubu" 16 Nisan günü İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundular. Dilekçede, "toplu cinayet" ve "haber alma özgürlüğüne müdahale" suçlarının işlendiği öne sürüldü. Grup sözcüsü Şanar Yurdatapan ve öldürülen Abdullah İlhan, Neytullah İlhan, Ali Nas ve Lokman Özdemir'in yakınları, yaptıkları açıklamada kamuoyunun yanlış bilgilendirildiğini belirttiler. Şikayetçiler, çevre köylerden 11 kişinin bulunduğu minibüsün PKK tarafından taranmış ve yakılmış olamayacağını, yolun coğrafi konumu ve tanıkların anlatımından olayın güvenlik görevlileri tarafından gerçekleştirildiği sonucunun çıktığını vurguladılar. Dilekçede, saldırının düzenleniş şek-

linin büyük bir organizasyonu gösterdiği ifade edilerek “sinirleri bozulan birkaç güvenlik görevlisi yapmış” savunmasının geçerli olamayacağı vurgulandı. Genelkurmay Başkanlığı'nun daha önce olmadığı kadar hızlı bir şekilde yerli ve yabancı gazetecileri olay yerine götürdüğü anımsatıldı. Dilekçede, gezide gazetecilere açıklama yapan 3 albayın, “katliamı PKK'nin gerçekleştirdiğini” açıkladığı ve bu açıklamaların “Kürt sorununun barış içinde çözümünün olanaksızlığı yönünde şartlandırma ve askeri çözüm”e yönelik propaganda olduğu savunuldu.

Suç duyurusu bir sonuç vermedi ama “dilekçede devletin güvenlik görevlilerine hakaret edildiği” iddiasıyla olayı araştıranlar hakkında dava açıldı. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan davada Şanar Yurdatan, İHD İstanbul Şube eski Başkanı Avukat Ercan Kanar ile Petrol-İş Sendikası eski Genel Başkanı Münir Ceylan'ın Türk Ceza Yasası'nın 159. maddesi uyarınca 12 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Dava, İstanbul 4 Ağır Ceza Mahkemesi'nde 14 Şubat 1997 tarihinde başladı. 3 Şubat 1998'de sonuçlanan davada Ercan Kanar, Şanar Yurdatan ve Münir Ceylan 10'ar ay hapis cezasına mahkum oldu.

Güçlükonak Günlüğü (25 Mart 1996-Demokrasi/Celal Başlangıç)

Türkiye'de her şey öylesine hızla kayıyor ki, insanlar, bebelere verilen, “yalancı meme” gibi “yalancı gündem” bombardımanına tutuluyorlar. Birkaç gün öncesinin olayı bile “tarih” olup çıkıyor da, kimse hatırlamıyor. Bir ay içerisinde iki kez bizi Dicle kıyısından Güçlükonak'a götüren neydi? Bu sorunun yanıtını anımsamak gerekiyor. Çünkü malum, hepimiz bu “yalancı meme bombardımanı”ndan nasibimizi alıyoruz.

15 Ocak 1996: Şırnak'ın Güçlükonak ilçesinde Taşkonak Taburu ile Koçyurdu köyü arasında, bir minibüste bulunan çoğu korucu 11 kişi öldürüldü. 10'unun cesedi minibüsle birlikte yakıldı.

16 Ocak 1996: Genelkurmay Başkanlığı'nca görevlendirilen üç albay, Ankara'daki bazı yerli ve yabancı basın mensuplarını uçakla Diyarbakır'a, oradan helikopterle Güçlükonak'a götürerek katliamı, “İşte PKK katliamı” diye sundular. Aynı akşam televizyonlar, “PKK vahşeti”ne gece haber bültenlerinde yer verdi.

17 Ocak 1996: Bazı gazetelerde olay, “PKK katliamı” olarak yer aldı. “PKK katliamı: 11 ölü” (Hürriyet), “PKK'liler 11 köylüyü yaktı” Gazetelerde yer alan haberlere göre, bu eylemle PKK 15 Aralık'ta ilan ettiği tek yanlı ateşkese bozmuştu. Demokrasi gazetesinde de aynı gün haber, “Kurşunlandıktan sonra yaktılar” başlığıyla yer alıyordu. Ancak bir farkla. Demokrasi, yerel kaynaklara dayanarak verdiği haberde olayın “askerler” tarafından gerçekleştirildiğini, öldürülenlerden altısının bir süredir zaten gözaltında bulunduğunu, diğer beşinin olay günü askerler tarafından evlerinden alınan korucular olduğunu öne sürüyordu.

12 Şubat 1996: Barış İçin Bir Araya Çalışma Grubu Diyarbakır'a giderek Olağanüstü Hal Bölge Vali Vekili ile görüştü.

13 Şubat 1996: Çalışma Grubu Güçlükonak'a giderek olay yerinde, Koçyurdu, Gümüşyazı köylerinde incelemelerde bulundu.

Olayla ilgili savlar yeniden gazetelerde yer almaya başlamıştı. Ancak bu kez, Genelkurmay'ın açıkladığı biçimde değil. “Yerel kaynaklar”a dayanılarak verilen haberler öldürülenlerin yakınları tarafından aynen doğrulanıyordu. Yıllardır PKK'ye karşı savaşmış olan korucular, ölenlerin yakınları “asker yaptı” diyordu da, başka bir şey demiyordu.

16 Şubat 1996: Çalışma Grubu, İstanbul'da bir basın toplantısı yaptı. Toplantıda bulgular dile getirildi ve çekilen filmler toplantıya katılan basın mensuplarına gösterildi. Aynı

gün, Genelkurmay'a bir başvuru yaptı Çalışma Grubu: "15 Ocak günü yaptığımız gibi bizim de içinde bulunacağımız bir grup gazeteciyi olay yerine götürün, köylülerle konuşalım. Hepimizin katılacağı bir basın toplantısı ile onların sesini tüm Türkiye'ye duyuralım." diye. Açıklamalar, 17 Şubat günü bazı gazetelerde, bir televizyon kanalının haberlerinde, birkaç haftalık dergide yayınlandı. Tüm bu savlara karşın resmi görevlilerden tek bir ses, tek bir yalanlama çıkmadı. Sonuç ancak tek sözcükle anlatılabilir; "Tıssss..."

Böylesine ciddi savlar bir kez daha "duyarsızlık duvarı"na çarpmıştı. Basın toplantısından bir gün sonra yani 17 Şubat günü bir haber ulaştı İstanbul'a. Çalışma Grubu ile görüşen bazı köylüler gözaltına alınmıştı. Çalışma Grubu Genelkurmay Başkanlığı'na, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'ne bir başvuru yaptı. Başvuruda, "Bizimle konuşan Koçyurdu köylülerinden Mehmet Nas'a ve Ekrem adlı kişiye köy karakolunda gün boyu işkence yapıldığını öğrenmiş bulunuyoruz. Ayrıca Koçyurdu köyü güvenlik güçleri tarafından sarılmış ve girişler, çıkışlar, köylülerin yiyecek ihtiyacının karşılanması gibi konular engellenmektedir. Ayrıca heyetimize açıklamada bulunan korucubaşının köyü olan Yatağankaya'nın güvenlik güçlerince ateşe verildiği, 5 evin tamamen yakıldığı da gelen haberler arasında" deniyordu. Haksızlık da etmemek gerek. Ortaya atılan bulgular ve savlarla ilgili tek tepki Diyarbakur DGM Başsavcısı Bekir Selçuk'tan gelmişti:

- Yapılan araştırmanın hiçbir hukuki dayanağı yok.

Bunun üzerine Çalışma Grubu 18 Şubat'ta DGM Başsavcılığı'na başvurdu: "Beklerdik ki bizim başvurumuza gerek kalmadan, basında ayrıntılı olarak yer alan açıklamalarımız ihbar sayılsın ve neden durdurulduğunu anlayamadığımız soruşturma yeniden başlatılsın. Olay sonrasında, ölenlerin yakınlarının Eruh Savcısı tarafından alınan ifadelerinin, yanmamış 9 nüfus kağıdının bir astsubay tarafından masanın üzerine konulması üzerine herkesin gözü önünde yurtilip atıldığı söylendi. Bu doğru mudur?"

Soruşturma yapıldı ise ifadeler nerede, yapılmadıysa neden yapılmadı?

Açıklamamızın hukuksal bir değeri olup olmadığına, ekte sunduğumuz soruları ve kanıtları inceledikten sonra karar verebilirsiniz.

Doğruluklarının araştırılması ise çok kolay. Tüm kanıtlar ve tanıklar şimdilik yerli yerinde duruyor. Hatta bize zar zor ulaşan haberlere göre bir bölümü (Koçyurdu köyü) abluka altına alınmış, giriş-çıkış yasaklanmış. (...) Tanıkların susturulmaya, kanıtların ise yokedilmeye, gizlenmeye, karartılmaya çalışılması, hukukçu olmadan da bilebildiğimiz kadarıyla tutuklama nedeni olması gerekir. Durumun ciddiyeti, bizzat devletin zan altında olması ve aciliyeti nedeniyle derhal harekete geçeceğinizi umar..."

Aynı gün Çalışma Grubu, Genelkurmay Başkanlığı ve Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'ne de başvurdu: "Köylülere baskı ve işkence sona erdirilsin, bu köylere hep beraber gidip insanlarla konuşalım, bir an önce soruşturma açılınsın" diye. Yapılan başvuruların hiçbirine yanıt alınamamıştı. Aradan onca zaman geçmesine karşın resmi olarak tek ses geliyordu olayla ilgili; "Tıssss..."

Olay CHP İstanbul Milletvekili Ercan Karakaş tarafından soru önergesi olarak TBMM'ye yansıtılmış. Barış İçin Bir Araya Çalışma Grubu ile Güçlükonak'a giden PEN İlgilere Başkan Yardımcısı, Yazar Bernice Rubens tarafından bir rapor olarak Avrupa Parlamentosu'na bildirilmişti. Güçlükonak'a gidip inceleme yapan Türk kökenli Alman Milletvekili Cem Özdemir de köylülere yönelik baskılar nedeniyle "acil müdahale" çağırısı yapmıştı.

Ama dedik ya sonuç koskocaman bir "Tıss"tı. Bu nedenle bir kez daha görünmüştü Güçlükonak'ın yolu Çalışma Grubu'na. 5 Mart'ta bir kez daha yazılar yazıldı, faksler çekildi Genelkurmay Başkanlığı'na, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve Diyarbakır DGM Başsavcılığı'na. O güne kadar herbirine yapılan istemler ayrı ayrı dile getirildi. Ayrıca bir de çağrı yapıldı DGM Başsavcısı Bekir Selçuk'a: "26.02.1996 tarihli yazımızda belirttiğimiz endişeleri daha fazla taşımak istemediğimizden, Koçyurdu köyüne kendi olanaklarımızla gitmeye karar verdik. Sizi de bizimle birlikte gelmeye ve duyurduğumuz suçu araştırmaya davet ediyoruz."

Dicle nehri kıyısında yolculuk iki saatten fazla sürüyor. Boşaltılmış köylerden, insansızlaştırılmış doğanın içinden Güçlükonak'a doğru gidiyoruz. Yol boyunca en küçük bir engelleme yok. Askerler, Çalışma Grubu üyelerinin ve gezide bulunan gazetecilerin kimliklerini soruyor. Siirt girişinde Çalışma Grubu'na kibar davranan polisler yaptıkları olağan işlemlerden sonra "güvenliklerimizi de alarak" bize yol açıyorlardı.

Katliamın yapıldığı Destamor noktasına geldiğimizde minibüsün yerinde olmadığını gördük. Dicle kıyısına dikilen, "Vahşet Anıtı" yoksa kaldırılmış mıydı? Bu düşüncemiz 20 metre ileride yeniden değişmek zorunda kaldı. Çünkü, minibüs olay yerinden biraz ileride, yönü ters çevrilmiş olarak duruyordu. Yine insana "Allah Allah" dedirtecek bir durumdu. Kim neden gerek duymuştu ki daha doğru dürüst soruşturma bile yapılmadan katliamın en belirgin tanığını oradan oraya atmaya.

Çok sık askeri kontrollerin olduğu Siirt-Güçlükonak yolu olağandışı bir sakinlikte ve denetim seyrekliğindeydi. Bölgenin "normaline" alışan bir insana "Allah Allah! N'oluyoruz yahu?" dedirtecek türden bir sakinlik vardı.

Koçyurdu köyüne girerken bile tek bir kişi sormamıştı "Nereye gidiyorsunuz?" diye. Ancak iş sonradan anlaşıldı.

Koçyurdu, terk edilmiş bir köy görünümüydeydi. Sokaklarında oynayan birkaç çocuktan başka kimse yoktu görünürde. Ancak biraz dikkatli bakınca, insanların çok kısa bir süre önce ortadan kaybolduğu anlaşılıyordu.

Örneğin köye su veren çeşmenin vanası anlatılanlara göre karakoldaydı. Çeşmeden, günde ancak bir saat su veriliyordu. Su verme saati olmalı ki, kadınlar ellerinde tenekeleri, plastik bidonları ile çeşmenin başına kadar gelmişler, ancak bizim geldiğimizi görünce ortadan kaybolmuşlardı. Erkekler de öyle. Hani "Çocuktan al haberi" derler ya; o söz buralarda pek doğru değil. Çünkü çocuklar da başlarına bir iş geleceğini anladıkları zaman konuşmamaı öğrenmişlerdi. Ne de olsa doğduklarından beri "Olağanüstü Hal'de yaşıyorlardı", normalini görmemişlerdi.

Çalışma Grubu'nun üyeleri Koçyurdu'nun sokaklarına daldı. Ürkek bakışlar camlara dayanmıştı; korku dolu yüzler kapı aralarından bakıyordu. Biraz ileride, Çalışma Grubu ile konuştuğu için gözaltına alındığı savlanan Ekrem Göktepe vardı. Bizi görünce kaçtı. Bir anda kayboluverdi 30 evi olan küçücük bir köyün içinde. Yaşlı bir köylü, "Çok korkuyor, o sizinle konuşmaz" dedi.

Biraz sonra köyün birkaç yaşlısı çıktı meydana. O da ayıp olmasın diye. Ancak hiçbiri konuşmuyordu. Daha doğrusu "yoktur birşey", "birşey olmamıştır" diyorlardı da başka bir şey demiyorlardı. Olayda öldürülen minibüs şoförünün kardeşi Mehmet Nas da geldi. Ekrem'le birlikte gözaltına alındığı yolunda haberler gelmişti. "Hayır" dedi Ekrem, "Karakol komutanı korucu olduğum için çağırıldı beni, 'neden nöbet tutmuyorsun', diye. Ben de karde-

şimin yeni öldüğünü, acım olduğunu söyledim. En fazla da bir saat, yok yok yarım saat, hatta on dakika kaldım karakolda.”

Mehmet'e göre gözaltı yoktu.

- Peki Ekrem korucu değil, onu niye götürdüler karakola?

Bu soruya da Mehmet, “Götürmüşler mi, onu bilmiyorum” karşılığını verdi. Bu işin de aslı sonra öğrenilecekti. Mehmet herşeyi reddediyordu. Hatta geçen gelişimizde Şanar Yurdatapan'la konuştuğunu bile reddedince dayanamadı Yurdatapan:

- Yapma artık. Seninle yanyana video kaydımız bile var.

Köylüler başını salladı:

- N'apsın? Çok korkuyor işte...

Köylüleri daha fazla zorda bırakmanın gereği yoktu. Geçen gelişimizde bizi köy meydanında kızarak, ağlayarak karşılayan köylüler gitmiş, sanki yerlerine başkaları gelmişti. Ölüm acısından gelen isyan soğumuş, herkes kendi kaygılarıyla kabuğuna çekilmişti. Acının ve isyanın yerini korku almıştı. Araçlarımız bazı evlerinin yakıldığı öne sürülen Yatağankaya ve öldürülenlerin yakınlarının bulunduğu Gümüşyazı köylerine çıkamıyor. Çamura saplanıyor minibüs. Yağmurun balçığa çevirdiği daracak toprak yoldan geri dönüyoruz zorunlu olarak.

Bölgede kulaktan kulağa yayılan, bazen ortada görünenden, yüksek sesle söylenenden daha fazla gerçek oluyor. Çünkü baskı ve korku, gerçeğin de yerüstünden yeraltına inmesine yol açmış. İşte yolda ve Koçyurdu köyünde görünenler bunlar. Ama acaba gerçek görüldüğü gibi mi? Önce minibüs olayı. Köylüler hiçbir şey anlatmadılar. Ama minibüsün olay yerinden 20 metre ilerisinde olmasının bir nedeni var.

Yakılan minibüs altın, dolar ve mark borçlanarak alınmış. 150 milyon borcu var öldürülen şoförün ailesinin. Babası, “Bari, götürüp yanan demirini satayım da üç beş kuruş borcumu kapatayım” demiş. Koçyurdu Karakolu da izin vermiş yanan minibüsten arta kalan demir yığını Siirt'e götürüp satmasına. Köylüler bir minibüs tutmuş. Askerler tarafından Dicle nehrinin yatağına atılan minibüs hurdasını zincirle çekip kamyonun kasasına yüklemişler. Tam Siirt'e doğru giderken kamyonu Çevik Kuvvet Karakolu çevirmiş: “Nereye” diye. Köylüler dertlerini anlatmış. Ancak, “izin yok, Siirt'e götüremezsiniz” karşılığını almışlar. Koçyurdu'na geri gelmiş kamyonet, sırtında minibüsün yanan iskeletiyle.

Komutan “Burada durması uygun olmaz” demiş. Köylüler sormuşlar ne yapacaklarını, komutan yol göstermiş:

- Götürün aldığınız yere bırakın...

İşte minibüsün olay yerinden 20 metre ileride ters yönde durmasının nedeni bu; “yerel kaynakların anlattıklarına göre.”

Gelelim Mehmet'le Ekrem'in gözaltına alınmasına.

Mehmet'e göre gözaltı yoktu. Anlatılanlara göre Mehmet karakolda dört saat kalmış, yediği dayaktan da dört gün evde yatmıştı. Hatta Güçlükönak'taki yüzbaşı Mehmet'e yapılan bu uygulamaya kızmış, “Sana kötü davrandıysa ben o karakol komutanından hesap sorarım. Senin acın var yüreğin yaralı.” demişti de Mehmet korkusundan başına gelenleri o yüzbaşıya da anlatmamıştı.

Hani Mehmet'in haberi yoktu ya Ekrem'in gözaltına alınmasından... Bazı görenlerin anlattığına göre, Mehmet'le Ekrem birbirine kelepçelenip götürülmüştü karakola dört gün sonra serbest bırakılmıştı Ekrem.

Bir de haber gönderilmişti köye; "daha fazla konuşursanız, diğerlerinin yanmış kemiklerini buldular, sizin kemiklerinizi bile bulamazlar" diye.

İşte gördüklerimiz ve duyduklarımız. Güçlükönak'tan geriye döndükten sonra 9 Mart'ta Barış İçin Bir Araya Çalışma Grubu bir faks daha çekti Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'ne, Siirt Valiliği'ne, Diyarbakır DGM'ye:

"Gezi boyunca konuştuğumuz kişiler aynı korkuyu çok açık biçimde dile getirdiler:

- Siz gideceksiniz, biz özel timle, jandarmayla, polisle karşı karşıya kalacağız. Can güvenliğimizi kim garanti edecek?

Halkın korkusunun ve güvenlik güçlerine duyduğu güvensizliğin nedenlerini ortadan kaldırmak için neler yapılması, daha doğrusu neler yapılmaması gerektiğinin yanıtını bulmayı devlete bırakarak, size başka bir ricamızı iletmek istiyoruz. Bu kişilerin başlarına en ufak bir şey geldiğinde bizi aramalarını söyledik ve telefon numaralarını dağıttık. Böyle bir şey duyduğumuzda, yerli ve yabancı basınla birlikte tekrar gelmeye kesin kararlıyız. Sizden, böyle istenmeyen bir duruma yer vermemek için ilgilileri bir kez daha uyarmanızı rica ediyoruz."

Diğer saldırılar

Diyarbakır'ın Lice ilçesinde 17 Haziran gecesi Avni Babür'e ait eve el bombası atıldı. Patlama sonucunda Dernaz Babür (6 aylık), Denodil Babür (6), Enver Babür (15) adlı çocuklar öldü, iki çocuk da yaralandı. Saldırının ne amaçla ve kimler tarafından yapıldığı anlaşılmadı.

Diyarbakır'a 10 kilometre uzaklıkta bulunan Altındağ Dinlenme Tesisleri binasına 22 Haziran gecesi 21.00 sıralarında düzenlenen silahlı saldırıda 8 kişi öldü, 11 kişi yaralandı. 2. ve 3. katlarında Söz TV adlı radyo-televizyon istasyonunun bulunduğu binaya açılan ateş sonucu özel tim görevlisi Tamer Nuray, oğlu Kürşat Nuray, astsubay Burhan Turna, eşi Elif Turna, belediye işçisi Murat Sarı, eşi Aynur Sarı, oğlu Uğur Sarı (2) ve Hatice Örtüş öldü. İrem Nuray, Yasemin Nuray, Hasan Doğan, Ergun Zaptiye, Bedriye Turan, Yasemin Altun, Nizamettin Temli, Nimet Sezli, Eren Kolay, Fethiye Karakaş ve Bayram Doğan yaralandı. DEM Ajans'ın PKK kaynaklarına dayanarak verdiği haberde, tesisin kontrgerilla tarafından eğitim merkezi olarak kullanıldığı ve tesis sahibi Mehmet Ali Altındağ'ın MED TV'ye alternatif yayın yapmak amacıyla Söz TV'yi kurduğu bildirildi. Saldırını gerçekleştiren kişilere yardım ettikleri iddiasıyla gözaltına alınan 24 kişiden 22'si Ağustos ayı ortalarında Diyarbakır DGM tarafından tutuklandı.

Hakkari'nin Yüksekova ilçesi Mezarlık mahallesinde 4 Ağustos günü saat 19.30 sıralarında 30 AC 213 plakalı bir araçta meydana gelen patlamada araçta bulunan iki kişi ile yolda oynayan Zeki Kaya (6) öldü, Naci Kaya (11), Barış Kaya (8) ve Ferdi Kaya (7) yaralandı. Hakkari Emniyet Müdürü İsmail Hakkı Arslan, otomobilde iki adet patlamamış el bombası bulunduğunu belirterek, "Teröristlerin Tunceli'de merasim bölüğüne karşı girişilen saldırıya benzer bir eylem girişiminde bulunmayı planladığını haber alarak Kaymakamlık ve emniyeti uyarıştık. Eylemin günü ve saati konusunda bilgi edinmeye çalışıyorduk" dedi.

Sivas'ın Kangal ilçesi Demiriz Tren İstasyonu'na 11 Ağustos günü saat 22.30 sıralarında baskın yapan silahlı kişiler, 6'sı demiryolu işçisi, 8 kişiyi öldürdü. 9 kişi oldukları sanılan saldırırganlar, köylülerin av tüfekleriyle ateş açması sonucu olay yerinden uzaklaştılar. Bas-

kında öldürülenlerin adları şöyle: Makinist Bedrettin Gümüştepe, İşletme Şefi Kubilay Fidan, makasçılar İsmail Berber, Aziz Ekici, İsmail Eryiğit ve Halil İbrahim Yavan ile Cumali Çiçek ve Abuzer Sağnak. Resmi açıklamalarda, saldırının PKK militanları tarafından düzenlendiği savunuldu. İHD Merkez Yürütme Kurulu tarafından yapılan açıklamada, "Kim yaparsa yapsın bu eylemi ve sivillere yönelik hiçbir eylemi onaylamadığımızı ve bu tür eylemlerin barışa hizmet etmediğini kamuoyuna açıklıyoruz" denildi. PKK tarafından yapılan açıklamada da saldırıyı PKK'nin yapmadığı duyuruldu. PKK açıklamasında, "Bu tür eylemler ARGK'nin eylem türleri değildir. Saldırı, bölgede gerilla-halk bütünleşmesinin ilerlediği bir döneme denk gelmektedir" denildi.

19 Ağustos günü saat 21.00 sıralarında Sivas'ın Koyulhisar ilçesine 18 kilometre uzaklıktaki Eğriçimen Yaylası sapağı yakınlarında yolu kesen silahlı bir grubun bir araca ateş açması sonucunda Gülbahar Tekin (22), kızı Gülay Tekin (2) ve Fatma Kaya (60) adlı kişiler öldü, Güner Kaya, Güler Yılmaz, Gülsefa Demiröz, Pınar Kaya, Nadi Demir, İlknur Kaya, Koray Kıyılı ve Şeyda Yılmaz adlı kişiler yaralandı. PKK tarafından yapılan açıklamada, olayın "devletin bir provokasyonu olduğu" belirtildi ve "8 sivilin öldürüldüğü tren eyleminde olduğu gibi, 2 kadın ve bir çocuğun katledildiği eylemi devlet güçleri düzenlemiştir" denildi.

Bitlis'in Hizan ilçesine bağlı Kolludere kasabası Erdoğan köyünde bir eve yerleştirilen mayının patlaması sonucunda 2 kişi öldü, 5 kişi yaralandı. Daha önce boşalttıkları köylerine Temmuz ayında dönen Gezici ailesinin evine yerleştirilen mayının, 1 Eylül günü akşam saatlerinde patlaması sonucunda, Mehmet Can Gezici (30) ve Takdire Gezici (6) öldü; Mahmut (60), Ayşe (60), Besna (50), Ayşe (57) ve Hediye Gezici (55) yaralandı.

Maraş'ın Göksun ilçesinde Büyükçamurlu köyüne giden bir minibüse 16 Eylül günü düzenlenen silahlı saldırı sonucunda yolculardan Nilay Atalay öldü; Ayşe Sarıhan, Dilek Sarıhan, Fatma Ömürhan, Derviş Tok, Sait Tok yaralandı. Saldırının PKK militanları tarafından düzenlendiği öne sürüldü.

Tunceli'de Tepebaşı Turistik Tesisleri adlı gazinoya 17 Kasım günü bomba atıldı. Patlamada, Celal Doğan (35) adlı kişi öldü, Mehmet Doğan, Muzaffer Taçyıldız, Ali Aydoğdu Veli Üçtekin ve Celal Turap adlı kişiler yaralandı. Olayda yaralanan Ali Aydoğdu adlı kişi de tedavi gördüğü hastanede 18 Kasım günü öldü.

Büyük kentlerdeki saldırılar

20 Şubat günü İstanbul Taksim'deki Dilson Oteli'nin bodrum katındaki Philadelphia Restaurant'ın kapısına konulan bomba gece yarısından sonra patladı. Patlama, otelde ve çevre binalarda hasara yolaçtı. Saldırının sorumluluğunu İBDA/C örgütü üstlendi.

İzmir Alsancak'ta daha çok öğrencilerin gittiği "AU Bar" adlı diskonun önüne kimliği belirsiz bir kişi tarafından gaz bombası bırakıldı. Yüksek müzik sesi nedeniyle farkedilmeyen bombanın çıkardığı duman paniğe neden oldu. Dumandan etkilenenler dışarı çıkmak için önce kapılara daha sonra camlara hücum etti. Diskoteğin üst katında bulunanlar ise pencereden atladı. Panik sırasında biri ağır 3 kişi yaralandı. Bazı kişiler dumandan zehirlendi. Olay sırasında içerde 1000'e yakın kişinin bulunduğu bildirildi. Saldırının radikal İslamcı bir grup tarafından düzenlendiği öne sürüldü.

İstanbul Sefaköy'deki bir benzinliğe kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bombanın, 19 Nisan günü saat 22.30 sıralarında patlaması sonucunda Adil Cömert Özel adlı kişi yaralandı. Patlamanın sorumluluğunu üstlenen olmadı.

İstanbul Beyoğlu Dernek sokakta çoğunlukla travestilerin yaşadığı bir binaya kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bir bomba, 5 Mayıs günü saat 22.45 sıralarında patladı. Patlamada Ömer Kurdal, Mehmet Arslan ve Suat Akgün adlı 3 kişi yaralandı. Patlamanın sorumluluğunu İBDA-C üstlendi.

20 Mayıs günü Manisa'nın Soma ilçesinde, Nihat Danışman mahallesinde Neşet Gündoğan'a ait evin penceresinden el bombası atıldı. Bombayı dışarı atmak isterken elinde bomba patlayan Neşet Gündoğan ağır yaralandı.

Mersin'in Adanahoğlu beldesinde, Murat Seçkin (25) adlı çiftçinin evine 13 Temmuz günü kimliği belirsiz kişiler tarafından patlayıcı madde atıldı. Olayda, Murat Seçkin yaralandı.

Daha önceki olaylarla ilgili gelişmeler

Gazeteci Onat Kutlar (*) ve arkeolog Yasemin Cebenoyan'ın öldüğü bombalı saldırının da arasında bulunduğu çok sayıda eylem gerçekleştirdikleri öne sürülen 15 kişi hakkında açılan dava 1996 yılında da sürdü. İstanbul DGM'de 25 Aralık günü yapılan duruşmada söz alan Avukat Hasip Kaplan, iki yıldır gerçek faillerin ortaya çıkarılmadığını ve eylemi İBDA-C'nin üstlendiğini anımsatarak, "Olayı İBDA-C'nin üstlendiğine ilişkin iddialarla ilgili olarak mahkemenin başsavcılığa sorduğu yazıya 45 gündür yanıt verilmedi. Kutlar'ın gerçek failleri ortaya çıkarılmadığı gibi, çıkarılmamaları için de bir çaba sarf ediliyor. Kutlar'ı, PKK mi İBDA-C mi öldürdü?" dedi. DGM Başkanı ise Başsavcılığa yazılan yazıya verilen yanıtta, İBDA-C'nin bu olayı üstlendiğine ilişkin bir ihbara rastlanmadığının belirtildiğini söyledi. Buna tepki gösteren avukatlar, emniyete güvenmediklerini vurguladılar. Avukat Ahmet Akkuş da olayı İBDA-C'nin üstlendiğine ilişkin olarak Cumhuriyet gazetesi ile İBDA-C'nin yayın organı olarak bilinen Taraf dergisinde çıkan haberlerin araştırılmasını istedi.

Davada, itirafçı sanıklar Deniz Demir ve Hicran Kaçmaz'ın "bölücü örgüte üye olmak, bombalı eylemlerde bulunmak ve adam öldürmek" suçlamasıyla ölüm, Hamit Şen'in "yasadışı örgüte üye olmak ve bomba imal etmek" suçundan 30 yıla kadar, Abdullah Yunus, Zeydin Güleç, Abdullah Çolak ve Ömer Filizer'in "yasadışı örgüt üyeliği" suçundan 15 ile 22 yıl 6 ay, Nimet Kaçmaz, Sait Aytemiz, Abdulkadir Er, Mehmet Şahaltan, Abdulrezzak Aydın, Ramazan Güllü, Mehmet Ali Güneş ve Abdulhaluk Yunus'un da "yasadışı örgüte yardım" suçundan 4 yıl 6 ay ile 7 yıl 6 ay arasında hapis cezalarına mahkum edilmesi isteniyor.

PKK tarafından 1993 yılında Çat'a bağlı Yavi beldesine düzenlenen saldırıda ölen 33 kişinin yakınlarının, İçişleri Bakanlığı'na açtıkları tazminat davası Ocak ayında sonuçlandı. Erzurum Bölge İdare Mahkemesi, "devletin ihmali bulunduğu" karar vererek İçişleri Bakanlığının 15 milyar lira (33 kişinin 150 yakını arasında paylaşılacak üzere) ödemeye mahkum etti. 33 kişinin "devlet yanlısı oldukları için" öldürüldüklerini öne süren Avukat Sadullah Kara, Türk hukuk tarihinde ilk kez böyle bir davanın kazanıldığını belirtti.

İstanbul Bakırköy'de 25 Aralık 1991 tarihinde yapılan bir gösteri sırasında Çetinkaya Mağazası'na (Olağanüstü Hal Bölge eski Valisi Necati Çetinkaya'nın kardeşine ait) atılan

(*) İstanbul Taksim Meydanı'ndaki Opera Pastanesi'ne bırakılan bomba, 30 Aralık 1994 tarihinde saat 19.15 sıralarında patladı. Patlamada Yasemin Cebenoyan öldü, yazar Onat Kutlar yaralandı. Onat Kutlar, 11 Ocak günü öldü. İstanbul Emniyet Müdürlüğü 1995 yılı Nisan ayında, "pastaneye bomba bırakan PKK militanlarının yakalandığını" açıkladı. Bunun üzerine İBDA-C'nin görüşleri doğrultusunda yayın yapan bazı dergilerde, "açıklamanın doğru olmadığına" dair haberlere yer verildi ve "eylemin İBDA-C tarafından düzenlendiği" konusunda ısrar edildi.

molotof kokteylinin 12 kişinin ölümüne neden olması üzerine açılan dava 1996 yılı başında Yargıtay gündemine geldi. 14 Şubat günü Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nde yapılan duruşmada tutuklu sanıklar Soner Önder, Nuran Ekingen ve Ziya Büyükaşık'ın avukatı Hasip Kaplan, savunma delillerinin dikkate alınmadığını, bilirkişi incelemesi yaptırılmadığını, molotof kokteylini kimlerin attığı belirlenmeden ve sanıkların örgüt üyesi olup olmadıkları kesinleşmeden ceza verildiğini söyledi. Yusuf Kaplan, Soner Önder'in Süryani olduğunu ve gösteri sırasında kilisede bulunduğuna ilişkin kilise tarafından yazılan belgenin dosyada bulunduğunu anımsattı. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tebliğnamesinde de Soner Önder dışındaki sanıkların cezalarının onanması istendi.

Yargıtay 9. Ceza Dairesi 29 Mayıs'ta Nuran Ekingen, Ziya Büyükaşık, Cemal Tekin, Nevzat Güngör, Hüseyin Bilge ve Çetin Arkaş'a verilen ömür boyu hapis cezasını onayladı, Soner Önder hakkındaki hükmü, eylemin Terörle Mücadele Yasası'na göre yeniden değerlendirilmesi, Lütfü Yavuz hakkındaki hükmü de savunma hakkının kısıtlandığı gerekçesiyle bozdu. Ahmet Yurttaş'a verilen 3 yıl 9 ay hapis cezasını onaylayan Yargıtay, Kadir Ergün hakkındaki 1 yıl 8 ay hapis cezasını ise "Terörle Mücadele Yasası'nda yapılan değişiklik doğrultusunda yeniden incelenmesi" istemiyle bozdu. İstanbul DGM'de 18 Ekim 1994 tarihinde biten davada 28 sanıktan 8'i ömür boyu hapis, biri 3 yıl 9 ay, biri de 1 yıl 8 ay hapis cezasına mahkum edildi. 18 kişi de beraat etti.

Erzincan'ın Kemaliye ilçesi Başbağlar köyünde 30 kişinin öldürülmesinden (5 Temmuz 1993) sonra gözaltına alınanlar hakkında Erzincan DGM'de açılan dava İzmir DGM'ye gönderildi. Erzincan DGM Savcılığı'nın açtığı davada köylüler, "2 Temmuz 1993'te Sivas'ta yaşanan olaylardan sonra, misilleme için 'silahlı çete mensupları ile birlikte eylem kararı almak' ve Başbağlar köyünde 30 kişiyi öldürmek, bazılarını yaralamak, evleri yakmakla" suçlandı ve ölüm cezasına mahkum edilmeleri istendi.

Saldırının PKK, TİKKO ve DHKP-C örgütlerince ortaklaşa yapıldığının iddia edilmesinden sonra Tunceli'nin Hozat ve Ovacık ilçelerinde 20 kişi tutuklanmış, daha sonra bu kişiler serbest bırakılmıştı. Erzincan DGM'de süren yargılamalar sırasında, silahlı saldırıya varan olaylar çıkması ve güvenliğin sağlanamaması gibi nedenlerle dava Şubat ayında İzmir DGM'ye gönderildi. Erzincan DGM'nin sadece Cahit Aktaş adlı köylünün tutuklanmasına, Kenan Bozoğlu ile Metin Bozoğlu'nun da gıyabi tutukluluğuna karar vermesine karşın davayı devralan İzmir DGM, Hüseyin Boztaş, Hasan Boztaş, Alaattin Boztaş, Erdal Karakoç, Şahin Karakoç, Hüseyin Uludağ, Kenan Uludağ, Kerem Elmas, Hamu Elmas, Murtaza Elmas, Aziz Bozoğlu, Yusuf Kul, Teslim Kırmızıtaş, Ali İhsan Akgün, Gürsel Aktaş, Haydar Aktaş, Zabit Kul hakkında tutuklama kararı verdi. Köylülerden Erdal Karakoç, Şahin Karakoç, Haydar Aktaş ve Teslim Kırmızıtaş Şubat ayında tutuklanarak Buca Cezaevi'ne gönderildiler.

30 kişinin yakınları tarafından İçişleri Bakanlığı aleyhine açılan tazminat davası da 17 Nisan günü sonuçlandı. Ölenlerin aileleri adına 63 kişi tarafından açılan ve Sivas Bölge İdare Mahkemesi'nde görülen davada, İçişleri Bakanlığı toplam 79 milyar lira (yaklaşık 1,1 milyon dolar) maddi-manevi tazminat ödemeye mahkum edildi. Mahkeme, okul-cami gibi binaların yapımı için de 700 milyon lira (yaklaşık 10 bin dolar) verilmesini kararlaştırdı.

Mahkeme, manevi tazminat miktarını, davacıların ölenle yakınlıkları, yaşları gibi ölçütleri dikkate alarak 25 milyon lira ile 100 milyon lira arasında belirledi. Mahkeme, tazminatlara olay tarihinden itibaren yıllık yüzde 30 oranında yasal faiz yürütülmesine de karar verdiğinden, devletin mağdur yakınlarına ödeyeceği tazminat toplamı yaklaşık 150 milyar lira olarak hesaplandı. Karar, Aralık ayında Danıştay 10. Dairesi tarafından onaylandı.

k)- İntihar saldırıları

İntihar saldırıları Türkiye'nin gündemine 1996 yılında girdi. Bu eylemlerde insanların vücutlarına bağladıkları bombalarla kendilerini ve hedefledikleri insanları, yerleri havaya uçurmalarına ilk kez tanık olundu. PKK militanlarının, vücutlarına bağladıkları bombalarla düzenledikleri saldırılar, şiddetin ulaşabileceği boyutları da gösterdi. Biri girişim aşamasında kalan 4 intihar saldırısında, 4'ü PKK militanı, 14'ü güvenlik görevlisi ve 3'ü sivil olmak üzere 21 kişi öldü, 60'ı aşkın kişi yaralandı.

Bu konuda ilk uyarı Abdullah Öcalan'dan geldi. PKK Lideri Abdullah Öcalan, MED TV'de 20 Mart akşamı Newroz nedeniyle yaptığı açıklamada, büyük şehirlere "intihar gerillalarıyla" saldırı düzenleyeceklerini açıkladı. Abdullah Öcalan, tek taraflı olarak üç aydır ateşkes uyguladıklarını, Türkiye'nin diyaloga yanaşmaması ve PKK'ye yönelik operasyonların yeniden başlaması halinde şiddet eylemlerini şehirlere taşıyacaklarını söyledi. Abdullah Öcalan, operasyonlar yeniden başlatılırsa dağlardaki eylemlerin yanı sıra şehir merkezlerine, fabrikalara ve işyerlerine intihar saldırıları yapacaklarını belirterek, Kürt sorununa barışçı bir çözüm getirilmesi için attıkları her adımın görmezlikten geldiğini kaydetti. Bu açıklamadan sonra ilk olay 10 Haziran günü Tunceli'de yaşandı. İntihar saldırısı olup olmadığı tam olarak belirlenemeyen olayda Tunceli girişinde asker ve polislerin görev yaptığı güvenlik noktasına yakın bir yerde patlama oldu. Olay yerine giden polisler, Derya Atay (16) adlı genç kızın cesediyle karşılaştılar.

PKK'nin Avrupa'daki siyasi kanadı "Kürdistan Komite" tarafından 11 Haziran günü yayınlanan bildiriye, 4. Ulusal Konferans'ta "PKK'nin askeri gücünü artırma ve şehir baskınları, geçici şehir kontrolleri gerçekleştirme" kararı alındığı duyuruldu. Konferans'a ilişkin açıklamada, "PKK, 15 Aralık 1995 tarihinde tek taraflı ateşkes ilan etmişti. Türk hükümeti bu ateşkesin karşılıklı olmasına olumlu cevap vermediği gibi tam tersine savaşı yoğunlaştırmıştır. PKK Ulusal Konferansı belirli hedeflere intihar eylemi gerçekleştirme kararı almıştır." dendi.

Bu açıklamanın ardından ilk intihar saldırısı Tunceli'de 30 Haziran günü saat 17.40 sıralarında düzenlenen bayrak indirme töreni sırasında yaşandı. Zeynep Kınacı (24) adlı "hamile görünümlü" bir kadının gerçekleştirdiği saldırıda 6'sı olay yerinde olmak üzere toplam 8 asker öldü, çoğu ağır 35 asker yaralandı. Ölen askerlerin adları şöyle: Astsubaylar Önder Yağmur, Cafer Akıncı, Hakan Akyar ve Ali Alıç, erler Yusuf Yıldırım, Ahmet Yayman, Celal Hatul ve İbrahim Sever. İHD İstanbul Şube Başkanı Ercan Kanar, 2 Temmuz günü yaptığı açıklamada, Kürt sorununda izlenen devlet politikalarının, tepki olarak hiçbir kural tanımayan intihar eylemlerini gündeme getirdiğini söyledi. Ercan Kanar, "Köy yakmalar, kontra cinayetleri, dışkı yedirmeler, gözaltında kayıplar, işkence, yasal faaliyetlere dahi engeller, Kürt kurumlarına yönelik toplu gözaltı ve hukuk dışı uygulamalar, kural tanımaz karşıt eylemleri üretmeye başlamıştır. Halkları birbirine boğazlatmaya hakkınız yoktur" dedi. Ercan Kanar, ölen askerlerin yakınlarına başsağlığı diledi. Eylemi gerçekleştiren Zeynep Kınacı'nın eşi Mehmet Ali Atlı'nın "PKK üyesi olduğu" iddiasıyla 28 Kasım 1995'de tutuklandığı öğrenildi.

İkinci eylem ise Adana'da 25 Ekim günü gerçekleştirildi. Leyla Kaplan (*) adlı PKK militanı vücuduna gizlediği bomba ile Adana Emniyet Müdürlüğü Çevik Kuvvet Müdürlüğü

(*) Leyla Kaplan (17), eylem öncesi yazdığı mektupta, 1995 yılında PKK'ye katıldığını, Zeynep Kınacı ile aynı yerde bulunduğunu ve eyleminden çok etkilendiğini belirterek, "Savaşarak ölmekten başka seçeneği hiçbir zaman kabul etmedim. Boş ölmeyi de hiçbir zaman kendime yediremedim. Ölmekten çekinmedim ve korkmuyorum. Ama az iş yaparak ölmeyi de kabul etmiyorum" dedi.

binasına intihar saldırısı düzenledi. Saat 16.50 sıralarında Ali Münif Yeğenağa caddesindeki Çevik Kuvvet binasına gelen Leyla Kaplan, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı provaları ve Osmaniye ilçesinin il olması nedeniyle düzenlenecek törenlere hazırlanan polislerin üzerine gitmek istedi. Ancak nöbetçi polislerin engellemesi nedeniyle üzerindeki bombayı kontrol noktasında patlattı. Patlamada Leyla Kaplan ile birlikte İhsan Öger, Ramazan Keserci, Metin Süer adlı polis memurları ile Yaşar Çetin (50) adlı kişi öldü, 10'u polis 15 kişi yaralandı. PKK, saldırının Diyarbakır Cezaevi'nde 24 Eylül günü 10 tutuklunun öldürülmesine misilleme olduğunu açıkladı. Olay sonrası binaya gelen gazetecilerden Milliyet gazetesi muhabiri Murat Doğanlı, polislerin saldırısına uğradı.

Üçüncü intihar saldırısı 29 Ekim günü Sivas'ta yapıldı. Sabah saatlerinde Sivas girişindeki Eğriköprü bölgesinde kontrol için durdurulan bir minibüsteki iki kişi önce Çarşı Karakolu'na götürüldü. Burada adının Hasan Ateş olduğu belirtilen kişi arandı. Ancak bayan polis bulunamadığı için hamile görünümlü kadın aranmadı. Daha sonra gözaltına alınan kişiler Siyasi Şube'den gelen polislerle birlikte bir polis aracına bindirildi. Bu sırada meydana gelen patlamada Ali Yüce, Rüstem Demirbaş ve Adem Tut adlı polisler ile Osman Polat adlı kişi öldü. Patlamada eylemi gerçekleştiren Güler Otaç ile yanında bulunan Hacı Can adlı kişi de öldü, Mehmet Batu adlı polis ile Necmettin Arpa, Adem Doymuş, Uğur Türkyılmaz, Asım Özdilim, Bayram Bayramlı, Yunus Aslan, Abdurrahman Mert, Hamza Mert ve Samet Karacan adlı kişiler yaralandı.

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı törenlerine Diyarbakır'da intihar saldırısı düzenlemeye hazırlandığı iddia edilen Abdurrahman Marangoz adlı kişi 28 Ekim günü gözaltına alındı. Abdurrahman Marangoz'un saklandığı evde yapılan aramada, 3 adet 81 milimetrelik havan mermisi, elektrikli füyeler, piller ve patlatma düzeneği ele geçirildiği öne sürüldü. Abdurrahman Marangoz 15 Kasım günü tutuklandı ve ölüm cezası istemiyle yargılandı.

1)- Örgüt infazları

Polisler, memur ve öğretmen gibi kamu görevlileri, devlete ait inşaatlarda çalışan işçiler, parti üyeleri, itiraflılar, köy korucuları ile "ajanlık yaptıkları" öne sürülen ya da "devlet yanlısı" olarak tanımlanan bazı kişilere karşı düzenlenen saldırı ve suikastler 1996 yılında da sürdü. Bu saldırıların önemli bir bölümü yine PKK militanları tarafından ve Olağanüstü Hal Bölgesi'nde gerçekleştirildi. PKK ile DHKP-C, MLKP (Marksist Leninist Komünist Parti), TİKKO ve İBDA-C gibi grupların düzenlediği saldırı ve suikastler sonucunda, aşağıda listesi verilen 68 kişi (Benzer saldırılarda 1992 yılında 285, 1993 yılında 341, 1994 yılında 218, 1995 yılında da 99 kişi öldürülmüştü.) öldürüldü.

Adı ve soyadı	Olay yeri	Tarih	Gerekeç/Görev	Örgüt
01)- Rahmi Karakurt	Adana	07 Ocak 1996	Muhbir	PKK
02)- Özdemir Sabancı (55)	İstanbul	09 Ocak 1996	İşadamı	DHKP-C
03)- Haluk Görğün (43)	İstanbul	09 Ocak 1996	İşadamı	DHKP-C
04)- Nilgün Hasefe (40)	İstanbul	09 Ocak 1996	Sekreter	DHKP-C
05)- Ömer Kahraman	Adana	09 Ocak 1996	Örgüte ihanet	PKK
06)- Salman Çolak	Çağlayancerit	10 Ocak 1996	Devlet yanlısı	PKK
07)- Mehmet Gök	Çağlayancerit	10 Ocak 1996	Devlet yanlısı	PKK
08)- Ömer Kurt	Çağlayancerit	10 Ocak 1996	Devlet yanlısı	PKK
09)- Adil Alper	Van	13 Ocak 1996	Polis	PKK
10)- Hadi Ulaşan (52)	İstanbul	23 Ocak 1996	Muhbir	TİKKO
11)- Ayhan Kaynar (41)	İstanbul	29 Ocak 1996	Bekçi	TİKKO

12)- Abdül Ali Moradi (31)	İstanbul	10 Şubat 1996	İranlı muhalif	...
13)- Zehra Racabi (37)	İstanbul	10 Şubat 1996	İranlı muhalif	...
14)- Fahrettin Yasinoğlu	İstanbul	22 Şubat 1996	İntikam	...
15)- Agit Akdoğan	Gaziantep	06 Mart 1996	Örgüte ihanet	PKK
16)- İsmet Emektar (36)	İstanbul	15 Mart 1996	Muhbir	PKK
17)- Yener Çolaklar	İstanbul	28 Mart 1996	Gardiyan	İBDA-C
18)- Yasin Demir	Söke (Aydın)	05 Nisan 1996	İtirafçı	DHKP-C
19)- Salih Karacan	İstanbul	23 Nisan 1996	Örgüte ihanet	DHKP-C
20)- Mehmet Ünlü	İstanbul	28 Nisan 1996	Polis	DHKP-C
21)- Abdullah Ay	Adana	22 Mayıs 1996	Örgüte ihanet	PKK
22)- Maşallah Lale	Adana	22 Mayıs 1996	Örgüte ihanet	PKK
23)- Abdullah Akbiyık (23)	Silivri	00 Mayıs 1996	Muhbir	PKK
24)- Enver Doğru	Tunceli	00 Mayıs 1996	Örgüte ihanet	TİKKO
25)- Atilla Kanberoğlu	Tunceli	00 Mayıs 1996	Örgüte ihanet	TİKKO
26)- Sükrü Hüner	İstanbul	16 Haziran 1996	Polis	DHKP-C
27)- Kemal Yerlikaya	Divriği-Sivas	16 Haziran 1996	Devlet yanlısı	PKK
28)- Hıdır Mut (60)	Pertek-Tunc.	19 Haziran 1996	Muhtar	...
29)- İsmet Demiralp	Nurhak yak.	12 Temmuz 1996	Devlet yanlısı	PKK
30)- Şener Akkol	Nurhak yak.	12 Temmuz 1996	Devlet yanlısı	PKK
31)- Bayram Akduman	Nurhak yak.	12 Temmuz 1996	Devlet yanlısı	PKK
32)- Mevlüt Taşkın	Nurhak yak.	12 Temmuz 1996	Devlet yanlısı	PKK
33)- Sezai Yılmaz	Erzincan yak.	20 Temmuz 1996	...	PKK
34)- Hasan Önder	Hafik-Sivas	23 Temmuz 1996	Devlet yanlısı	DHKP-C
35)- Hüseyin Çakmak	Hafik-Sivas	23 Temmuz 1996	Devlet yanlısı	DHKP-C
36)- Murat Kaya	Gebze	24 Temmuz 1996	Polis	...
37)- Mehmet Kartal (36)	Gebze	24 Temmuz 1996	Polis	...
38)- Emin Ebsir (43)	İstanbul	25 Temmuz 1996	Polis	MLKP
39)- Hacı Ahmet Bahçeci	İstanbul	25 Temmuz 1996	Polis	MLKP
40)- İsmet Aydemir	Karlıova	01 Ağustos 1996	Devlet yanlısı	PKK
41)- Emine Yavuz (20)	Diyarbakır C.	08 Ağustos 1996	Örgüte ihanet	PKK
42)- Halis Küçük	Gürün yakın.	14 Ağustos 1996	Polis	PKK
43)- Mehmet ...	Gürün yakın.	14 Ağustos 1996	Devlet yanlısı	PKK
44)- Taha Demir (18)	Saray-Van	22 Ağustos 1996	Devlet yanlısı	PKK
45)- Hasan Geçkin	Tunceli	25 Ağustos 1996	Örgüte ihanet	TİKKO
46)- Hasan Batmaz	Tunceli	25 Ağustos 1996	Örgüte ihanet	TİKKO
47)- Ayşe Eski	Tunceli	25 Ağustos 1996	Örgüte ihanet	TİKKO
48)- Şerif Demirtaş	Refahiye yak.	26 Ağustos 1996	Devlet yanlısı	PKK
49)- Ömer Battal	Refahiye yak.	26 Ağustos 1996	Devlet yanlısı	PKK
50)- Nedim Ataman (23)	İstanbul	06 Eylül 1996	Örgüte ihanet	PKK
51)- Abit Yurtsever (65)	Başkale-Van	08 Eylül 1996	Devlet yanlısı	PKK
52)- Ahmet Cirit (19)	Elbistan	19 Eylül 1996	Devlet yanlısı	PKK
53)- Cemal Karahan (36)	Elbistan	19 Eylül 1996	Devlet yanlısı	PKK
54)- Fazıl Karahan (55)	Elbistan	19 Eylül 1996	Devlet yanlısı	PKK
55)- Ekrem Alkuş (43)	Tatvan yak.	21 Eylül 1996	Devlet yanlısı	PKK
56)- Nurettin Alkuş (55)	Tatvan yak.	21 Eylül 1996	Devlet yanlısı	PKK
57)- Neziha Özkan	Zara-Sivas	02 Ekim 1996	Devlet yanlısı	PKK
58)- Yahya Yıldız	Zara-Sivas	02 Ekim 1996	Devlet yanlısı	PKK
59)- Fatma Özyurt	Ank. Merk. C.	22 Ekim 1996	Örgüte ihanet	DHKP-C
60)- İbrahim Sertel (26)	İzmir Buca C.	23 Ekim 1996	Örgüte ihanet	DHKP-C
61)- Türkan Adıyaman	Adana	25 Ekim 1996	Örgüte ihanet	PKK
62)- Bahattin Kaymaz	Cizre	26 Ekim 1996	İntikam	...

63)- Ramiz Şişman	Ank Merk. C.	04 Kasım 1996	Örgüte ihanet	TİKKO
64)- Kerim Kardeş (39)	Nusaybin	11 Kasım 1996	Muhbir	PKK
65)- Hasan Hüseyin Er (25)	İst. Bayr. Cez.	05 Aralık 1996	Örgüte ihanet	TİKKO
66)-	Ovacık	08 Aralık 1996	Muhbir	TİKKO
67)- Cemil Yavuz (55)	İstanbul	15 Aralık 1996	Muhbir	PKK
68)- Ulaş Şahintürk	Ank. Merk. C.	23 Aralık 1996	Örgüte ihanet	DHKP-C

m)- Eğitim ve sağlık

Çatışma ve saldırılar ile bölgede yaşanan olayların, eğitim ve öğretim faaliyetlerine olumsuz yöndeki etkisi 1996 yılında da devam etti. Yine çeşitli nedenlerle okullar eğitime kapandı, bölgede görev yapan öğretmenler çeşitli sıkıntılarla karşı karşıya kaldı, öğretmenlere yönelik saldırılar sürdü. Okullardaki öğrenci sayısı büyük ölçüde düştü.

Bölgede 1992 ve 1993 yılında çeşitli nedenlerle toplam 1157 (1993 sonu itibariyle) ilk ve orta dereceli okul kapandı. Okulların kapatılmasına, "köylerin boşaltılması, güvenliğin sağlanamaması, öğrencilerin okula gitmemesi, öğretmen atanamaması, öğretmenlerin göreve başlamaması, onarım, okul binalarının PKK militanları tarafından yakılması, öğrenci azlığı, araç-gereç yoksulluğu ve yıkılma" gibi gerekçeler gösterildi. Bölgede kapalı okulların sayısı 1994 yılında hızla arttı. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Nevzat Ayaz, 1994 yılının Ekim ayında yaptığı açıklamada Olağanüstü Hal Bölgesi'nde 351'i öğretmensizlik, 1891'i de güvenlik nedeniyle olmak üzere 2242 okulun öğretime kapalı olduğunu söyledi. Kapatılan okul sayısı daha sonra 4 bine yaklaştı. Kapalı okul sayısı yeni öğretim döneminin başladığı 1996 yılı Eylül ayında 5615'e yükseldi. Kapalı okullardan 369'unun yakıldığı belirlendi. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1996 yılı başında Milli Güvenlik Kurulu için yaptırılan bir araştırmada Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki okulların durumu özetle şöyle anlatıldı:

Batman: 466 okuldan 192'si (179'u güvenlik, 13'ü öğretmensizlik) kapalı. 11.101 öğrenciden 1.500'ü, bölgedeki açık okullara yerleştirilebildi.

Bingöl: 587 okuldan 299 tanesi (291'i güvenlik, 8'i öğretmensizlik) kapalı. 1.300 öğrenci, başka okullara gönderildi.

Bitlis: 543 okuldan 162'si güvenlik, 29'u öğretmensizlik nedeniyle kapalı. 17.000 öğrenciden 9.000'i başka okullara yerleştirildi.

Diyarbakır: 1.326 okuldan 550 tanesi (409'u güvenlik, 141'i öğretmensizlik) kapalı. 25.100 öğrenciden, 2.700'ü bölgedeki okullara yerleştirildi.

Hakkari: 393 okuldan 101'i güvenlik, 46'sı öğretmensizlik nedeniyle kapalı. 15.650 öğrencinin hiçbirini bir okula yerleştirilemedi.

Mardin: 782 okuldan, 131'i güvenlik, 94'ü öğretmensizlik, 26'sı öğrenci azlığı nedeniyle kapalı. 11.500 öğrenciden 2.448'i başka okullara verilebildi.

Siirt: 457 okuldan 126'sı güvenlik, 54'ü öğretmensizlik, 7'si öğrenci azlığından kapalı. Açıkta kalan 15.263 öğrenciden 1.807'si başka okullara yerleştirildi.

Şırnak: 377 okuldan 89'u güvenlik, 8'i öğretmen olmadığı için kapalı.

Tunceli: 429 okuldan 201'i güvenlik, 1'i öğretmen yetersizliğinden kapalı. 4.507 öğrenciden 3.160'ı açık okullara yerleştirildi.

Van: 899 okuldan 92'si güvenlik, 1'i öğretmensizlik, 27'si öğrenci azlığı nedeniyle kapalı. 10.257 öğrenciden hiçbirini öğrenim göremiyor.

Adıyaman: 148 okuldan 30'u öğretmensizlik, 2'si öğrenci azlığı nedeniyle öğretim veremiyor. Başka okullara yerleştirilen öğrenci sayısı ise 150.

Resmi açıklamalarda yer almayan bir gerçek ise okulların ve yurtların askeri birliklerce barınma amacıyla kullanılması oldu. Örneğin; Tunceli Meslek Yüksek Okulu'na bağlı yurda öğrencilerle birlikte çok sayıda asker yerleştirildi. Yurtta kalan öğrencilere de, 41. Piyade Tugay Komutanlığı tarafından askeri giriş kartı verildi. Yurda giriş-çıkışlarında askeri kimlik göstermek zorunda kalan öğrenciler, kent merkezine gitmek istediklerinde, merkezde bulunan köprüdeki polis kontrolünde de askeri kimliği göstermek zorunda kaldılar. 1995-96 öğretim yılının başlamasından 2 ay sonra Meslek Yüksek Okulu'nun yanında bulunan öğrenci yurduna askerler yerleştirilmişti. Prefabrik yurttan 74 öğrenci ve 2 bini aşkın asker kaldı. İki bloktan oluşan yurtda, B Blok öğrencilerden alınarak askerlere verildi. Daha önce B Blokte kalan 8 kız öğrenci öğretim görevlilerine ayrılan lojmanlara yerleştirildi. Tunceli'de 19 Mart 1995 tarihinden itibaren yoğunlaşan operasyonlarla birlikte, bölgeye gönderilen askeri birlikler 5 katlı bir binadan oluşan Tunceli İmam Hatip Lisesi'ne yerleştirilmişti. Öğrenciler 1995-96 öğrenim yılında çevre il ve ilçelere gönderilmişti.

Şubat ayında Siirt ve çevresine sevkedilen askeri birlikler de Eruh'taki yatılı okula yerleştirildi. Okulda yer kalmayınca öğrenciler evlerine gönderildi. Çoğunlukla çevre ilçe ve köylerden gelen öğrencilerin kaldığı yatılı bölge okulunda öğrenim gören öğrencilerin de dışarıyla bağlantıları kesildi. Yerel kaynaklar, askerlerle beraber gelen kurt köpekleri yüzünden birçok öğrencinin dışarı çıkamadığı ve çocuklarını ziyarete gelen ailelere zorluk çıkarıldığını belirttiler. İlçedeki kız meslek lisesine de askerler yerleştirildi.

Tunceli İmam Hatip Lisesi, 7 Eylül 1995 tarihinde, "Öğretmen ve öğrencilerin can güvenliklerinin sağlanamaması ve Tunceli 121. Piyade Komando Alayı'nın eğitim ve çalışma ihtiyaçlarının karşılanması için bina gerektiği" gerekçeleriyle kapatıldı ve boşaltıldı. Öğretmen, öğrenci ve hizmetliler içinse yüzlerce kilometreler uzaklıktaki Konya'nın Kulu ilçesi uygun bulundu. Öğretmenler, hizmetliler ve öğrenciler Kulu'daki Tavşançalı Yatılı Bölge Okulu'nda yeni eğitim-öğretim yılına başladılar.

Eğitim-Sen, sürgün kararının iptali için Konya İdare Mahkemesi'nde Milli Eğitim Bakanlığı aleyhine dava açtı. Eğitim-Sen Genel Merkez avukatlarından Akay Sayılır, uygulamanın hukuka aykırı olduğunu, naklin Milli Eğitim Bakanlığı ile Din Eğitimi Genel Müdürlüğü'nün onayıyla gerçekleştirildiğini kaydetti. Milli Eğitim Bakanlığı ise savunmasında, askerlerin binaya ihtiyaç duyması üzerine Valiliğin geçici olarak böyle bir karar aldığını öne sürdü. Savunmada, Tunceli Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında olduğu için Valiliğin söz konusu kararı alabileceği öne sürüldü. Konya İdare Mahkemesi, "işlemin hukuka uygun olduğu" yönünde karar verdi.

Öğretmenlere saldırılar

1996 yılında, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlere yönelik silahlı ve bombalı saldırılar sonucunda, aşağıda dökümü yapılan 7 öğretmen öldürüldü:

01)- Nurettin Arslan (28)	Ekinözü-Altınparmak köyü	22 Nisan 1996	FM (*)
02)- Hacı Ömer Serin (24)	Ekinözü-Altınparmak köyü	22 Nisan 1996	FM
03)- Aydın Yılmaz	Ekinözü-Altınparmak köyü	22 Nisan 1996	FM
04)- Nesrin İdiş (30)	Diyarbakır-Hantepe köyü	30 Eylül 1996	FM
05)- Cuma İdiş (26)	Diyarbakır-Hantepe köyü	30 Eylül 1996	FM
06)- M. Sadettin Küçük (23)	Diyarbakır-Hantepe köyü	30 Eylül 1996	FM
07)- Uğur Gören	Diyarbakır-Hantepe köyü	30 Eylül 1996	FM

(*) Faili meçhul cinayet.

Maraş'ın Ekinözü ilçesine bağlı Altınparmak köyü Karataş mezrasındaki bir eve 22 Nisan gecesi baskın yapan kimliği belirsiz kişiler Nurettin Arslan (28), Hacı Ömer Serin (24) ve Aydın Yılmaz adlı öğretmenleri kurşuna dizerek öldürdü. Maraş Valiliği tarafından yapılan açıklamada, saldırının PKK militanları tarafından yapıldığının sanıldığı; Eğitim Sen'den 24 Nisan günü yapılan açıklamada ise Aydın Yılmaz'ın sendika üyesi olduğu, diğer öğretmenlerin de demokrat olarak tanındıkları bildirildi. Ekinözü Kaymakamı Şahin Bayan konuyla ilgili olarak "Görgü tanığı yok, ama PKK öldürdü" değerlendirmesini yaptı. Olaydan sonra Altınparmak köyünden 15 kişi gözaltına alındı.

"Barış İçin Bir Araya Çalışma Grubu" olay üzerine bölgede inceleme yaptı. Altınparmak ve Çiftlik köylüleri, heyet üyelerine, öğretmenler öldürüldükten üç gün sonra yetkililerin kendilerine 5 PKK'linin öldürüldüğünü açıkladıklarını, ancak daha sonra TRT'de yayınlanan görüntülerdeki bölgenin çatışmanın gerçekleştiği ileri sürülen Engizek Dağı olmadığını anladıklarını söylediler. Heyet üyeleri, muhtar Doğan Açık ile beraber öğretmenlerin öldürüldüğü lojman ve ilkokulu gezdi. Binadaki kan izlerinin temizlenmemiş ve öğretmenlerin eşyalarının evin içine yayılmış olması heyetin tepkisine neden oldu.

Heyete bilgi veren Doğan Açık, iki öğretmenin ellerinin bağlı, Aydın Yılmaz'ın ise ellerinin açık olduğunu belirterek, "Aydın öğretmeni altı yıldan beri burada görev yapıyordu. Boğazında kurşun izi vardı. Diğer öğretmenlerin ise göğüs ve alt kısımlarında yakın mesafeden ateş edildiği için yaralı yerlerinde yanıklar vardı. 16 mermi kovana bulundu" dedi. Olay yerine gidenlerin gözaltına alındığını söyleyen köylüler şunları söylediler: "Askerler bizleri okula yaklaştırmadan 80-90 kişiyi gözaltına aldılar. Bunlardan Mustafa Terzi tutuklanarak Elbistan Cezaevi'ne gönderildi. Askerler, Cuma Yıldız'ı götürürken yolda çenesini kırdılar." Gözaltına alınan köylüler, askerlerin kendilerini "Ya köylerinizi terkedin, ya da öğretmenler gibi siz de kurşuna dizileceksiniz" diye tehdit ettiklerini ve öğretmenlerin öldürüldüğü gün elektriklerinin kesildiğini belirttiler. Öğretmenlerden Aydın Yılmaz ve Hacı Ömer Serin'in sol görüşlü, Nurettin Arslan'ın ise dini gruplara yakın olduğunu belirten köylüler, olaydan sonra askerlerin öğretmenlere ait çanak anteni sökerek götürdüklerini bildirdiler. Sarıgöl mezrası sakinleri de heyet üyelerine, "Öğretmenlerin sevdiğini ve PKK ile bir sorunlarının olmadığını, bu nedenle tayinleri çıktığı halde gitmediklerini" söylediler.

Heyet sözcüsü Faysal Özçift, 24 Mayıs günü yaptığı açıklamada, "Elde ettiğimiz tüm veriler, cinayetin PKK tarafından işlenmediğini gösteriyor. Öğretmenlerin halk tarafından çok sevildiği tespit edilmiştir. Bu, barış karşıtı güçler tarafından, yani bu ülkede kan akmasından medet umanlar tarafından işlenmiş bir cinayettir" dedi.

Çiftlik köyü muhtarı Gürmo Ağa, 14 Haziran günü köyü basan askerler tarafından gözaltına alındı. Demokrasi gazetesinde 12 Haziran günü yayınlanan bir haberde Gürmo Ağa, köylülere korucu olmaları için baskı yapıldığını, bir çok köylünün işkence gördüğünü açıklamıştı. Gürmo Ağa, Ekinözü ilçesinin Altınyaprak ve Çiftlik köylerine giden Barış İçin Bir Araya Çalışma Grubu'na bilgi vermişti.

Diyarbakır'ın Hantepe köyüne 30 Eylül gecesi baskın düzenleyen silahlı bir grup yedi öğretmeni kaçırdı. Öğretmenlerden Fatma Dinçer, Oya Egeli, ve Nurten Yıldız'ı serbest bırakan grup, Nesrin Ürengör İdiş (30), eşi Cuma İdiş (26), Mustafa Sadettin Küçük (23) ve Uğur Gören'i köyün yaklaşık 10 kilometre dışında öldürdü. Olaydan sonra "silahlı gruba rehberlik yaptıkları" ileri sürülen Mehmet Ali Bozbağ ve İhsan Aydın adlı köylüler gözaltına alındı. Serbest bırakılan öğretmenler, saldırganları "Türkçeleri çok düzgün, giysileri temiz, traşlı, saçları düzgün" kişiler olarak tanımladılar. Öğretmenler, serbest bırakıldıktan sonra köye

dönerken 6 el silah sesi duyduklarını ve bir aracın hızla olay yerinden uzaklaştığını söylediler. PKK yöneticilerinden Cemil Bayık, BBC'ye verdiği demeçte saldırıyla ilgilerinin olmadığını söyledi. Bayık, "Bunu kontrgerilla yapmıştır. Olayı nefretle kınıyoruz. Gerçeğin ortaya çıkarılması için de bir araştırma heyeti gönderilmesini talep ediyoruz" dedi. ÖDP Genel Başkan Yardımcısı Yıldırım Kaya, Uğur Gören'in ÖDP üyesi olduğunu bildirdi.

ERNK Avrupa Örgütü'nden yapılan açıklamada, PKK'nin 4 öğretmenin öldürülmesiyle ilgisi olmadığı vurgulandı. Saldırının kontrgerilla tarafından gerçekleştirildiği ve devletin Diyarbakır Cezaevi'nde 10 tutuklunun ölümüyle oluşan tepkiyi bastırmayı amaçladığı belirtilen açıklamada, olayın Uluslararası Af Örgütü'nün kampanyaya başlattığı döneme denk gelmesine dikkat çekildi. Şırnak'ın Güçlükönak ilçesinde 11 köylünün öldürülmesinin de PKK'ye maledilmek istendiği anımsatılan açıklamada, uluslararası kurum ve kuruluşlar, bölgede inceleme yapmaya çağırıldı.

Uğur Gören'in babası Nuri Gören, oğlunun ilk tayin yeri olan Yozgat'tan sonra asker öğretmen olarak Diyarbakır'a tayininin çıktığını belirterek, "Oğlum köye gideli 14 gün olmuştu. Bu süre oradaki insanların ne PKK yanlısı, ne de devlet yanlısı olduğunu anlamaya yetmez" dedi. Olayda kaçırılan öğretmenlerden ikisinin gazetecilere açıklama yaptığını, televizyonlarda ise ifadelerinin yazılı olarak verildiğini belirten Nuri Gören, şunları söyledi: "Televizyonlar neden iki öğretmeni mikrofondan konuşurmadı. Ayrıca üçüncü öğretmen nerede? Bunların ifadeleri alındı mı? Bunların bir an önce olayı tüm ayrıntıları ile televizyonlarda anlatmalarını istiyorum. Ayrıca olayı 'PKK yaptı' diyorlar. PKK ne zamandan bu yana araba kullanıyor. Bunu ilk kez duyuyorum." (*)

Olaydan sonra gözaltına alınan Mehmet Ali Bozbağ, İhsan Aydın ve Resul Akçakoyun adlı köylüler ile saldırının PKK'liler tarafından gerçekleştirildiğini iddia eden Feyyat Aluk adlı itirafçı, 25 Ekim günü Diyarbakır DGM tarafından tutuklandı. Diyarbakır DGM Savcılığı da Kasım ayında 6 kişi hakkında dava açtı. Davada, "saldırının PKK tarafından gerçekleştirildiğini" öne süren Feyyat Aluk adlı itirafçı için ölüm cezası istendi. Davada, Mehmet Anahtar, Abdurrahman Sarıyel ve Resul Akçakoyun 20 yıla kadar, İhsan Tekin ve Mehmet Ali Bozbağ ise 5 yıla kadar hapis cezası istemiyle yargılandı.

Eğitim-Sen Genel Başkanı Kemal Bal, Genel Basın Yayın Sekreteri Başyürek Altın, Genel Örgütlenme Sekreteri Alper Öztürk ve KESK yöneticisi Fikret Doğan'dan oluşan heyet, Hantepe köyünde yaptıkları inlemelerin sonuçlarını 2 Kasım günü açıkladılar. Hantepe'nin yanı sıra Batman ve Siirt'te de inceleme yapan heyet üyeleri, köy kahvesinin kapalı olduğunu, kameralar önünde konuşmaktan sakınan köylülerin birebir sohbetlerde resmi açıklamaların gerçeği yansıtmadığını ifade ettiklerini belirten Altın, "Heyetimizin Hantepe katliamı konusundaki kanaati, katliamın, resmi açıklamalara karşın benzeri diğer olaylarda da olduğu gibi birçok soru işareti ve karanlık noktayı beraberinde taşıdığı yönündedir" dedi.

Hantepe katliamını gerçekleştirenlerin 4 Ekim'de Hantepe köyü yakınlarında bir çatışmada öldürüldüğünün açıklanmasına rağmen, 18 Ekim günü teslim olduğu söylenen

(*) Hantepe'deki katliam, bir çok olayda olduğu gibi, insan hakları kuruluşlarına karşı kullanıldı. Örneğin, İzmir Valiliği, "İHD'nin duyursuz davrandığı" iddiasıyla imza kampanyası başlattı. Bunun üzerine İHD tarafından yapılan açıklamada, olayın ardından basına açıklama yapıldığı ve açıklamanın da basında yer aldığı anımsatıldı. Diyarbakır'da da Milli Eğitim Müdürü Abbas Hüseyinoğlu tarafından okullara gönderilen yazılı emirle, öğretmenlerin insan hakları kuruluşlarına telgraf çekmesi ve toplanan imzaların Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu, Uluslararası Af Örgütü ve İHD'ye gönderilmesi istendi.

Feyyat Aluk adlı kişinin, olayın faillerinden biri olduğunun açıklanmasının çelişki olduğuna dikkat çeken Altın şunları söyledi: “Olayın faili Feyyat Aluk ise, olayın ikinci failinin de yaşadığı ve bu durumun 4 Ekim tarihinde yapılan açıklama ile çeliştiği ortadadır.” Olay saatinde bölgeye çok yakın bir yerdeki benzin istasyonunun yanına kırmızı renkli Mazda marka bir arabanın yanaşarak farlarını söndürdüğünü, katliamdan 10 dakika sonra da bu aracın olay yerinden ayrıldığını hatırlatan Başyürek Altın, bölgedeki karakolun bu araca müdahale etmemesinin düşündürücü olduğunu söyledi. Başyürek Altın, araştırmalarında katliamdan sağ kurtulan öğretmenlerle de görüşmek istediklerini, ancak öğretmenlerin neden göstermeksizin görüşmeyi reddettiğini anlattı.

Saldırının ardından Ekim ayı başında Diyarbakır’da karakol olmayan köylerde eğitime ara verildi. Yetkililer, eğitime başlama tarihinin Milli Eğitim Müdürlüğü’nden öğrenilebileceğini söylediler. Bu duruma gerekçe olarak da, Hantepe köyünde 4 öğretmenin öldürülmesi gösterildi. Eğitime ara verilen köylerden bazıları şöyle: Pirinçlik bucağı çevresindeki Karakoyunlu (Zinarçank), Akdibek, Övündüler, Oğlaklı (Habesi), Köstekli (Hecikoç).

Hantepe köyünde, 4 Ekim günü de askerler ile özel tim görevlileri ve köy korucuları çatıştı. Akşam saatlerinde köye gelen özel tim görevlileri ve köy korucuları, köy muhtarı Nezir Aslan’ın evine gittiler. Bu sırada muhtarın havaya ateş açması sonucu, köyde bulunan askerler PKK militanlarının köye baskın yaptığını sanarak, silah seslerinin geldiği yöne doğru ateş açtılar. Muhtarın evinin çevresindeki özel tim görevlileri ve köy korucularının karşılık vermesiyle çıkan çatışmada, Diyarbakır merkeze bağlı Metrani köyü korucularından soyadı öğrenilemeyen Ahmet adlı korucu ile bir özel tim görevlisi ve bir asker öldü. Çatışmada aynı köyden iki korucu yaralandı. Çatışmaya girdikleri belirlenen askerler daha sonra gözaltına alındı. Yetkililer çatışmaya ilişkin bir açıklama yapmazken, köylüler, özel tim görevlileri ve köy korucularının arabalarla köy yakınına geldikten sonra yürüyerek muhtarın evine geldiklerini ve hakaretlerde bulunarak kapıyı açmasını istediklerini ifade ettiler.

Diğer olaylar

Siirt’in Eruh ilçesinde emekli öğretmen Ahmet Turan’ın evine 2 Mart akşamı el bombası atıldı. Kimliği belirsiz kişi veya kişiler tarafından atılan bomba patlamadı. Bombanın Nivila köyü korucuları tarafından atılmış olabileceği ileri sürüldü. HADEP Siirt İl Başkanı Veysel Turhan olayla ilgili bir açıklama yaparak, Ahmet Turan’ın kurulma çalışmaları süren Eruh ilçe örgütünde yer alacağını, bu nedenle saldırının partilerine yönelik olduğunu belirtti.

Diyarbakır ile Lice arasındaki karayolunu 21 Kasım 1995 akşamı kesen PKK militanları tarafından kaçırılan 3 öğretmenden Kadri Tursun 12 Mart günü Lice yakınlarında, Köksal Gümüş ve Hakan Güler ise 7 Nisan günü serbest bırakıldı. Öğretmenlerin serbest bırakılmasında İHD ve Uluslararası Af Örgütü’nün girişimleri etkili oldu.

Bartın Aladağ İlköğretim Okulu’nda sınıf duvarına yazar Rıfat Ilgaz’ın resmi ile “Ben okurken kitaplar yasak olmasın” sözleri bulunan takvimi asan öğretmen Seval Bayraklı hakkında Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından Ekim ayında soruşturma açıldı. Soruşturmada Seval Bayraklı’ya bir günlük maaş kesme cezası verildi ve köy öğretmenliğine sürgün edildi. Savunmasında, “Rıfat Ilgaz yüzünden cezalandırılmanın onur olacağını” belirten Seval Bayraklı, baskılar sonucu emekliye ayrıldı.

Dicle Üniversitesi Siirt Eğitim Fakültesi Öğretim Görevlisi ve Eğitim-Sen Şube Başkanı Ömer Faruk Kırmıç, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği’nin isteği üzerine Aralık ayı başında Çanakkale’ye tayin edildi. Valilik, Kırmıç’ın “İHD ile ortak çalışma yapması, PKK

yanlısı olduğu, Güneydoğu'da meydana gelen olayları devlet terörü olarak duyurmayı amaçladığı" gerekçesiyle bölge dışına çıkarılmasını istedi. Dicle Üniversitesi'nin bu isteği YÖK'e iletmesinden sonra Kırnıç, Çanakkale'de bulunan 18 Mart Üniversitesi'ne atandı.

Sağlık sorunları ve sağlık personeli

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşanan olaylar, bölgede zaten olumsuz olan sağlık sistemini ve bölgede görev yapan sağlık personelini de etkiledi. Bölgedeki sağlık hizmetleri iyice aksadı. Çocuk ölümlerindeki artış endişe verici boyutlara ulaştı. Özellikle, yıllardır yaşadıkları yerleşim merkezlerini terk ederek il ve ilçe merkezlerine göç edenler ciddi sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kaldı. Buralarda sık sık salgın hastalıklara tanık olundu. Bölgenin sağlık açısından olumsuz durumu çeşitli raporlarda net bir biçimde irdelendi. Örneğin; Diyarbakır Tabip Odası Genel Sekreteri Necdet İpekyüz, "Güneydoğu'da İç Göç Tartışmaları ve Sağlık Boyutu" konulu araştırmasında, bölgede yaşanan "yer değişikliği"nin "göç" olgusundan ayrılması gerektiğini ifade ederek, "Daha önceleri göç veren kasaba ve kentler şu anda göç alarak bir göç patlaması yaşamaktadır. Bu göç, ne istihdam alanlarının artmasına ne de kentin çekiciliğine bağlıdır ve nüfus artışı bölgede çok kısa bir zaman diliminde tümüyle plansız olmaktadır. Bu boyutlarıyla bakıldığında, son dönemlerdeki bu yer değişikliğine tehcir tanımı daha uygun düşmektedir" dedi. Göçlerle kentlerin köyleştirildiğine ve sağlık sorunlarının arttığına işaret eden İpekyüz, bölgede 1993-95 yılları arasında 2500'e yakın köyün boşaltıldığını söyledi.

Necdet İpekyüz raporunda, Olağanüstü Hal Bölgesi'nin yönetim merkezi olan Diyarbakır'da birinci basamak sağlık hizmetlerinin bile düzenli olarak verilemediğini kaydetti. Diyarbakır Sağlık Müdürlüğü'nün 1995 yılı verilerine göre Diyarbakır'da 112 sağlık evinden sadece 15'inin çalıştığını, 67 sağlık ocağından da 15'inin kapalı olduğunu kaydeden İpekyüz, ilçelerde korucuyu sağlık hizmeti sunumunun da güvenlik gerekçesi ile gerçekleştirilemediğini ifade etti. İpekyüz, sağlıksız kentleşmenin artmasıyla birlikte ruhsal bozukluklar dahil olmak üzere, salgın hastalıklar, sindirim sistemi hastalıkları, anne ve bebek ölümlerinde artış yaşandığını belirtirken, "Bu süreç devam ettiği sürece, tüm ülkeyi dolaşan bir hastalık gibi, kentleri köyleştirecek, sosyal barışı zedeleyecek, ekonomik kayıpları arttıracaktır. Bu koşullar altında en iyi çözüm, insanların göç etmesine neden olan şartların ortadan kaldırılmasıdır" dedi.

Güneydoğu'da sağlıksız çevre koşulları, altyapı ve eğitim yetersizliğinden her yıl salgın halde görülen ishal ve tifonun yayılması 1996 yılında da önlenemedi. Yaz aylarında yoğunlaşan ishal salgını nedeniyle Batman'da 2.300 kişi tedavi edildi, 7 kişi öldü. Tüm Sağlık Sen Batman Şubesi yetkilileri kentte salgın hastalıkların ürkütücü boyutlara ulaştığına dikkat çekerek, "Batman'da son aylarda 750 tifo, 30 akut dizanteri, 20 dizanteri ve 15 bin sıtmalı olduğu teşhis edildi" dediler. Sağlık Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada ise ishale bağlı ölüm sayısının 12 olduğu, bakanlığın görev alanı dışında bulunan çevre faktörleri nedeniyle ishal vakalarında belirgin bir azalma sağlanmadığı öne sürüldü. Açıklamada, 1996 başından itibaren Diyarbakır'da 8.169 ishal vakasında 4, Gaziantep'te 5.591 vakada 4, Hakkari'de ise 2.250 ishal olayında 4 kişinin öldüğü belirtildi. Açıklamada, 561.707 gıda maddesinin incelendiği, 51.333 gıda imal yeri ile 234.281 gıda satış yerinin denetlendiği ve içme, kullanma suları ile dere, nehir, göl ve denizlerin kontrollerinin de aralıksız sürdürüldüğüne dikkat çekilerek, "Klorlama çalışmaları ülke genelinde yetersiz kalmaktadır. Dere, nehir, göl ve deniz sularının bakteriyolojik muayenelerinde yüzde 18, kimyasal ve fiziksel muayenelerinde de yüzde 26 oranında kirlilik bulunmuştur" denildi.

Altyapı yetersizliği ve eğitimsizlik gibi nedenlerle bölgede sürekli karşılaşılan tifo, sarılık, sıtma ve şark çibanı gibi hastalıklar 1996 yazında da sıcakların artmasıyla yoğunlaştı.

Bulaşıcı hastalıkların yaygın olduğu Gaziantep'te Nisan-Ağustos aylarında kalp yetmezliği, zatürre ve mikrobik hastalıklar nedeniyle 0-5 yaş arasında 428 çocuk öldü. Gaziantep'te her gün yaklaşık 700 çocuk ishal nedeniyle çocuk hastanesine başvururken 125 yatak kapasiteli hastane çoğu zaman ihtiyaca cevap veremedi. Sağlık Müdürlüğü yetkilileri, Gaziantep'teki içme sularının hijyenik olduğunu, asıl sorunun denetim dışındaki sularla, kontrol edilmeyen gıdalardan kaynaklandığını iddia ettiler. Sulak alanların yaygınlaşması, kent merkezlerinde hayvancılığın önlenmemesi nedeniyle Antep ve Urfa'da şark çıbanı ve sıtma vakalarında artış yaşandı. Kent merkezindeki 2 bin ahırın kapatılmaması yüzünden şark çıbanının büyük boyutlara ulaştığı Urfa'da yaklaşık 2 bin kişinin bu hastalığa yakalandığı bildirildi.

Nisan ayında Şırnak'ın Silopi ilçesinde Ayten Aksoy (6) ve Mahsun Aksoy (3) adlı çocukların ölümüyle sonuçlanan difteri hastalığı ilçenin karantinaya alınmasına neden oldu. Hastalığa yakalanan 40 çocuktan 20'si Diyarbakır'da, 20'si Silopi'de tedavi altına alındı. Difteri hastalığı içme suyundaki koli basili ve çevre kirliliğinden kaynaklandı. Hastalığa yakalananların sayısının artması ile ilçe karantinaya alındı.

Güneydoğu'da bulaşıcı hastalıkların yanı sıra Batıda pek rastlanmayan çocuk felcine bağlı sakatlıkların da ürkütücü boyutlarda olduğu ortaya çıktı. Dicle Üniversitesi Ortopedi ve Travmatoloji Anabilim Dalı Başkanı Doç. Dr. Serdar Necmioğlu'nun verdiği bilgiye göre, İş ve İşçi Bulma Kurumu'na başvuran ve sakatlık oranı yüzde 40'ın üzerinde olan 714 ortopedik özürülü üzerinde yapılan araştırmada, ilginç sonuçlar ortaya çıktı. Araştırmada, 714 özürlüden 219'unun doğuştan çocuk felci sonucu sakat kaldığı belirlendi. Çocuk felci sakatlıklarının, Güneydoğu'daki çeşitli sakatlıklar arasında ilk sırayı aldığını belirten Serdar Necmioğlu, "Çocuk felcinden doğan sakatlıklar, bebeklik döneminde aşılarla önenebilir. Çalışmamızda, çocuk felcine bağlı sakatlıkların birinci sırada yer alması nedeniyle toplum hekimliği, hijyenik koşullar ve eğitim yönünden daha fazla mesafe almamız gerektiği ortaya çıkıyor." dedi.

Seyfettin Kızılkın

Dönemin Diyarbakır Tabip Odası Başkanı ve SSK Diyarbakır Hastanesi Başhekimisi Seyfettin Kızılkın'ın yaşadıkları, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde görev yapan sağlık personelinin karşılaştığı baskılar açısından dikkat çekici bir örnek oldu. Seyfettin Kızılkın, 5 Mayıs günü evine baskın düzenleyen polisler tarafından, "Evinde ruhsatsız silah, bomba ve PKK bildirileri bulunduğu" iddiasıyla gözaltına alındı. Seyfettin Kızılkın, Diyarbakır Siyasi Polis Merkezi'ne götürüldü. Seyfettin Kızılkın, 1995 yılında da gözaltına alınmış ve bir süre sorgulanmıştı. Seyfettin Kızılkın, 7 Mayıs günü tutuklanarak Diyarbakır Cezaevi'ne gönderildi.

TTB Merkez Konseyi'nin, Seyfettin Kızılkın'ın tutuklanması üzerine, Diyarbakır'a gönderdiği heyetin gözlemleri 16 Mayıs günü açıklandı. Diyarbakır'da Seyfettin Kızılkın'ın ailesi, Diyarbakır Tabip Odası yöneticileri, Seyfettin Kızılkın'ın avukatları, basın-yayın organlarının temsilcileri, Diyarbakır Vali ve Vali Yardımcısı ile demokratik kitle örgütleri temsilcileriyle görüşen heyet, Seyfettin Kızılkın ile ilgili 'resmi iddiaları' inandırıcı bulmadıklarını bildirdiler. Açıklamada, bir hekimin silahla ilişkisi konusunda TTB Merkez Konseyi'nin ikna olmadığı belirtildi. "Bomba" bulunduğu iddia edilen evin balkonunun yüksekliğinin 3 metre olduğuna, aramanın sadece bir balkon ve odada yapıldığına dikkat çekilen açıklamada inandırıcı olmayan noktalar şöyle anlatıldı:

"Aramanın saat 22.30'da başlamasına karşın, arama tutanağında imzası bulunan komşunun saat 24.00'de eve çağırılması, bulunduğu iddia edilen bombalar ile 'örgütsel doküman'ın aynı poşette bulunduğu ifade edilmesi, bomba bulunduğu iddia edilen balkonun

Diyarbakır MİT binası ile karşı karşıya olması ve aradaki mesafenin 30 metre olması, MİT binasının köşesinde sabit kamera bulunması, uyarılara karşın, bomba bulunduğu iddia edilen poşette parmak izi tespiti yapılmaması, evde bulunduğu iddia edilen silahların ruhsatlı olması, tahrip gücü yüksek olduğu iddia edilen bombanın, hiçbir koruma önlemi alınmadan salonda masanın üzerinde etkisiz hale getirilmesi vb. gerekçelerle 'bomba bulunduğu' iddiası inan-dırıcı değildir”

Seyfettin Kızılkın'ın şahsında Diyarbakır demokrasi güçlerine “gözdağı verilmek istendiği” düşünüldüğü vurgulanan açıklamada, “Kızılkın'a yönelik bu girişim, bölgede 'istenilmeyen davranış ve tutumları olan' kişilere karşı neler yapılabileceğinin bir örneği olarak kabul edilebilir. Diyarbakır'daki demokrasi güçlerine, böyle bir 'komplo'ya kurban gidebilecekleri mesajı verilmek istenmiştir” denildi.

Seyfettin Kızılkın, Diyarbakır DGM'de 17 Haziran günü yapılan ilk duruşmada 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum edildi. Dr. Kızılkın'a 3 yıl meslekten men cezası da veren Diyarbakır DGM, Dr. Kızılkın'ı dava “Yargıtay'da kesinleşene dek” tahliye etti. Duruşmada tanıklık yapan Dr. Kızılkın'ın kızı Zelal Kızılkın, evlerini basan 20 kadar polisten ikisinin hava sıcak olmasına karşın parka giydiklerine ve parkalarının “altına bir şey gizlenmiş gibi” kabarıktığına dikkat çekti. Zelal Kızılkın, parkalarının altına, eve gizlice yerleştirilmek istenen silah ve bombanın saklandığına inandığını söyledi.

Antep Özel Tip Cezaevi'nde açlık grevindeki 19 tutukluyu muayene eden Dr. Bayram Bozbeyoğlu 17 Haziran günü gözaltına alındı. Tutukluların sağlık kontrolünü yapması için Antep Sağlık Müdürlüğü'nce görevlendirilen Dr. Bayram Bozbeyoğlu, “tutuklularla yakından ilgilendiği” gerekçesiyle daha sonra bu görevden alındı. Dr. Bozbeyoğlu, 6 Haziran günü yaptığı kontrolden sonra tutukluların “ölüm sınırına” geldikleri yolunda rapor hazırlamıştı.

Diyarbakır Devlet Hastanesi'nde görevli Dr. Berivan Bingöl, 17 Temmuz günü saat 12.30 sıralarında Diyarbakır'ın Ofis Mahallesi'ndeki evine polis tarafından düzenlenen baskında gözaltına alındı. Polis, Berivan Bingöl'e emniyete pasaport almak için neden başvurduğunu, nereye ve niçin gideceğini sorduğu bildirildi.

Faili Meçhule Kurban Giden Sağlıkçılar (10 Aralık 1996-Emek/Ata Soyer)

(...) *Bu ülkede 1980'lerden bu yana insanlar faili meçhul bir şekilde öldürülüyor, yargısız infaza gidiyor, kayboluyor.*

Özellikle, 1991 sonrası bu şekilde yüzlerce insan ortadan kaldırıldı. Bunların arasında sağlıkçılarımız da vardı. Ve bu sağlıkçıların katilleri, bugüne kadar bulunamadı. 1992 yılı başında Batman'da öldürülen sağlık memuru Seyithan Aydın, Mazıdağı'nda öldürülen hastabakıcı Ferman Altun faili meçhul cinayete kurban giden sağlıkçıların ilk örnekleri sayılabilir. Daha sonra, aynı yılın 2 Şubat günü, Nusaybin'de dişhekimi Oktay Türkmen, 27 Şubat günü ise Silvan'da sağlık memuru Şehmus Akıncı'yı vurdular. 14 Haziran günü ise, Silvan'da dahiliye uzmanı olarak görev yapan Mehmet Emin Ayhan öldürüldü. İzmir'de oldukça iyi sayılabilecek koşullarını bırakarak, memleketine hekim olarak hizmet etmeye giden M. Emin, bu arzusunu çok uzun süre sürdürmedi. Suçu, Silvan'daki üç hekimden biri olarak, halkına hizmet etmekte. Ve bugüne kadar katilleri bulunamadı. Aynı yıl, Elazığ'da bir başka hekimin yitirdik; Dr. Hasan Kaya ile birlikte İHD Elazığ Şube Başkanı Metin Can kaçırılarak öldürüldü, faili bilinmesine karşın hiçbir işlem yapılmadı. 1992 Temmuz'unda bu kez faili meçhul Kızıltepe'deydi; Diş Teknisyeni Yakup Yöndem. Aynı yıl, Mazıdağı'nda ikinci sağlıkçıyı yitirdik; sağlık memuru Selman Kuray.

1993 yılı faili meçhule kurban giden sağlıkçılar açısından yoğun bir yıl oldu. Haziran ayında Diyarbakır'da sağlık teknisyeni ve Tüm Sağlık-Sen üyesi Hamit Pamuk öldürüldü. Aynı günlerde Cizre'de eczacılık yapan Fadil Bulut'u yitirdik. 1 Eylül'de Silvan'da hastanede çalışan hekim arkadaşımız Zeki Tanrıku öldürüldü. Eylül ayı bitmeden eczacı Abdülkadir Bayrak'ı Nusaybin'de, sağlık memuru Halil Kiraz'ı Siverek'te kaybettik. Ekim ayında Silvan bir faili meçhul daha veriyordu: Eczacı İhsan Kiran. 1993 yılı bitmeden bir eczacı daha öldürüldü: Şanlıurfa'da Eyüp Gökoğlu.

1994 yılı Mart ayında, Diyarbakır'da Abdülislam Akgül adlı bir hekim ile Elazığ Kovancılar'da Rodi Demirkapı adlı diş hekimini öldürüldü. Nisan ayında Şeyhmus Akın adlı tıp fakültesinde asistan bir hekim faili meçhule kurban gitti. Aynı ay, daha önce Tüm Sağlık-Sen Şube Başkanlığı yapmış olan Necati Aydın öldürüldü. Necati Aydın, 1991'de Irak'tan göç eden Kürtlere sağlık hizmeti vermek üzere gönüllü olmuş, TTB ile Dünya Sağlık Örgütü'nün birlikte düzenlediği olağanüstü koşullarda sağlık hizmeti kursuna katılarak sertifika almış bir sağlık memuruydu. Katilleri hala bulunamadı.

1994 Temmuz ayında Hasankeyf'te sağlık memuru Hasan Keleş, Eylül ayında Siverek'te eczacı Emin Odabaşı ile Diyarbakır'da Ahmet adlı hekim, Ekim ayında Diyarbakır'da Tüm Sağlık-Sen yöneticisi hastabakıcı Veysi Sızlanan, Aralık ayında Midyat'ta Dr. Edvard Tanrıverdi öldürüldü. Katilleri ortada yok! 1995 yılında Ocak ayında hemşire Yasemin Demir, Diyarbakır'da öldürüldü. Aynı ay, Sağlık-Sen yöneticilerinden eczacı Ayşenur Şimşek'in ölüsü, Kırıkkale yakınlarında bulundu. Nisan ayında ise öğrenci hemşire Selma Bayram, Silvan'da öldürüldü.

Hiçbirinin katili bulunamadı. Bu isimler, bizim bilebildiklerimiz. Bunların dışında da faili meçhul cinayet kurbanı sağlıkçılar olabilir. Görevimiz bu insanların katillerinin bulunarak, cezalandırılmasını sağlamak olmalı. Onların yakınlarının acısı bir parça hafifleyebilir, belki.

n)- Köy korucuları

Köy koruculuğu uygulaması, 1996 yılında da korucuların pervasız davranışları ve yarattıkları olaylar nedeniyle sık sık gündeme geldi. Resmi açıklamalarda yer alan "köy koruculuğu uygulamasının yeniden düzenleneceği ve kademeli olarak kaldırılacağı" vaadi yerine getirilmedi, hatta yaygınlaştırıldı; "uygulamanın olağanüstü hal bitse bile süreceği" yolunda açıklamalar yapıldı. Örneğin köy korucuları, Ocak ayında "şüpheli gördükleri araçları kontrol etmek ve yolda kalan araç sahiplerine yardımcı olmak" amacıyla Diyarbakır-Urfa karayolunda 4, Çermik-Ergani karayolunda 5, Çermik-Cüngüş karayolunda 4 ve Çermik-Siverek karayolunda 2 olmak üzere 15 (en az 10 korucunun görev yaptığı) karakol kurdular.

Önemli bir geçim kaynağı ve meslek haline gelen koruculuk; maaşlar, silah ve malzeme yardımları nedeniyle bütçeye büyük yük getirdi. 1988 yılında 14 bin kişi ile başlayan korucuların sayısı 62 bini geçti. Halen Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki 21 ilde 60 bin kadar korucu görev yapıyor. Sistem, korucu aileleri ile birlikte yarım milyon kişiyi kapsıyor. Köy korucularına, Olağanüstü Hal Bölgesi, mücavir iller ve hassas illere göre değişik ücretler ödeniyor. Çatışmada ölen köy korucularının yakınlarına tazminat ödeniyor ve maaş bağlanıyor.

Yaşanan olumsuzluklara karşın köy korucularına çeşitli haklar da tanındı. Örneğin köy korucularına askerliklerini, görev yaptıkları, yani oturdukları yerlerde yapma olanağı verildi. Dönemin İçişleri Bakanı Nahit Menteşe, Mart ayında yaptığı açıklamada, Yüksek Askeri Şura kararı uyarınca, köy korucularının, görev yaptıkları süreçte askerlik yüküm-

lülüklerini yerine getirmiş sayıldıklarını söyledi. Nahit Menteşe, öğretmenlere görev yaptıkları okulda öğretmen olarak askerlik yükümlülüğünü yerine getirme olanağı sağlayan uygulamayı anımsatarak, geçici köy korucularına da aynı olanağın tanındığını bildirdi. Nahit Menteşe, uygulamadan 1994 yılında 512 köy korucusunun yararlandığını kaydetti.

Köy koruculuğu uygulaması, Olağanüstü Hal Bölgesi ile çevresindeki bazı illerle sınırlı kalmadı. Hatay yaygın şekilde korucu görevlendirilen iller arasında yer aldı. Örneğin; 26 Mayıs günü Adana'da; Hatay, Maraş, İçel, Malatya ve Adana'nın vali, emniyet müdürü ve jandarma komutanlarının katıldığı bir toplantı yapıldı. İçişleri Bakanı Nahit Menteşe toplantıda, Hatay ve çevresi ile Amanos dağları yaylalarında köy koruculuğu sistemi uygulamasına başlandığını söyledi.

Yıl boyunca köy korucularının yol açtığı insanlık dışı olaylara tanık olundu. Köy korucuları, kaçakçılık, hırsızlık, kız kaçırma, tecavüz, soygun gibi yüz kızartıcı suçlar işlediler. Meclis Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu tarafından 1995 yılında hazırlanan raporda, köy korucularının yarattığı olaylara ilişkin çarpıcı örnekler yer verildi. "Köy koruculuğu sistemine son verilmesinin ve köy korucularının ellerindeki silahların alınmasının" istendiği raporda, köy korucularının "kaçakçılık yaptıkları ve ellerindeki yetkileri kullanarak PKK gibi köy baskınları düzenledikleri" belirtildi. Bölgedeki bazı faili meçhul cinayetlerin köy korucuları tarafından işlendiğine dair ciddi kanıtlar bulunduğu dikkat çekilen raporda, köy korucularının gerçekleştirdiği 5'i cinayet, biri yaralama, 2'si gasp, biri adam kaçırma, 6'sı da kaçakçılık olmak üzere 30 olaya ilişkin ayrıntılı bilgi yer aldı.

Dönemin İçişleri Bakanı Meral Akşener, DSP İzmir Milletvekili Hakan Tartan'ın soru önermesine verdiği yanıtta, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde 47.444 geçici, 3.096 gönüllü köy korucusu bulunduğunu, mücavir alanda da 4.871 korucunun görev yaptığını kaydetti. Akşener'in verdiği bilgiye göre, Van'da 8.008, Şırnak'ta 7.430, Hakkari'de 7.302, Diyarbakır'da 5.860 köy korucusu görev yapıyor. Meral Akşener, yanıtında, 1985 yılından beri görevine son verilen 23.022 korucunun toplam 530 suç işlediğini bildirdi. Korucuların işlediği suçlarda ilk sırayı cinayet aldı, bunu uyuşturucu ve silah kaçakçılığı izledi. Bakan Meral Akşener, 11 yıl içinde 296 kişiyi öldüren korucuların, 1994 yılında 4 adam kaçırma olayına karıştıklarını 12 yılda 77 köy korucusunun kadın kaçırma suçu işlerken, aynı sürede 84 köy korucusunun uyuşturucu kaçakçılığı, 69 korucunun silah kaçakçılığı yaparken yakalandığını anlattı. Akşener, 1996 yılında da, 41 korucunun adam öldürdüğünü, 4 korucunun adam, 14 korucunun kız ve kadın kaçırma eylemine katıldığını, 14 korucunun uyuşturucu madde, 14 korucunun silah kaçakçılığına karıştığını bildirdi.

Köy koruculuğunun kaldırılıp kaldırılmaması tartışılırken, köy korucularının ne denli denetlenemez olduğuna ilişkin bir örnek, 1995 sonunda Şırnak'ın Beytüşşebap ilçesinde yaşandı. Şırnak'ın Beytüşşebap ilçesine bağlı Mezra kasabası Belediye Başkanı Hüsnü Timur'un kardeşi ve Mamxuran aşiretinin ileri gelenlerinden Nesim Timur, 24 Aralık seçimleri öncesinde Beytüşşebap Seçim Kurulu Müdürü'nü telefonla arayarak hakaret ve tehdit etti. Savcılığa yapılan şikayet üzerine Nesim Timur, 30 Aralık günü tutuklandı. Hemen ardından da, ilçedeki alayın komutanı Albay Yücel Tuncel, görevli hakimi arayarak Nesim Timur'un serbest bırakılmasını istedi. Bu isteğin kabul edilmemesi üzerine aynı birlikten 2 subay ve 2 astsubay Adliye binasına gelerek isteği tekrarladılar, ancak istek reddedildi.

31 Aralık 1995 tarihinde ilçe girişinde toplanan 250-300 kadar silahlı köy korucusu, Adliye binasına doğru yürüyüşe geçti. Gelişmeler üzerine kaymakam, asker ve polisten yardım istedi. Polisler tarafından durdurulamayan grup, Adliye binasını yaklaşık 2 saat kuşatma

altında tuttu. Bunun üzerine tutuklu Nesim Timur serbest bırakıldı ve silahlı grup “yaşasın asker, yaşasın jandarma” sloganlarıyla ilçeyi terk etti. Daha sonra olay yerine gelen Albay Yücel Tuncel, “Adamı ben söylediğim zaman bıraksaydınız bunlar olmayacaktı” dedi. Durumun Adalet Bakanlığı’na bildirilmesine karşın, uzun süre soruşturma açılmadı. Yetkililere, Nesim Timur’un serbest bırakılmasının “prosedüre uydurulması” yolunda direktif verilmesi üzerine, “Nesim Timur’un itiraz üzerine bir üst mahkeme tarafından serbest bırakılmasına karar verildiğine” dair işlem yapıldı. Olay basına yansınca, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcılığı, 300 kadar korucu hakkında soruşturma açtı. Ancak olay, DGM’lerin görev alanına giren bir suç olarak (devlete karşı toplu isyan) kabul edilmedi. Soruşturma “olay üzerine ilçeye gönderilen savcının bir süre sonra esas görev yerine dönmesi nedeniyle” tamamlanmadı. Daha sonra, söz konusu 300 kadar korucu hakkında, Mart ayı ortalarında “Devlete karşı toplu isyan” suçundan yeniden soruşturma başlatıldı. (*)

20 Mart günü Meclis’te konuşan DSP Eskişehir Milletvekili Necati Albay da, “Olağanüstü hal, terörü önleyen değil terörü yaratan bir konuma gelmektedir” diyerek Adliye silahlı kişilerce sarılmışken, asker ve polisin müdahale etmemesinin anlaşılmasız olduğunu söyledi. Bunun üzerine söz alan dönemin İçişleri Bakanı Ülkü Güney, basında çıkan yazıları ihbar kabul ederek inceleme başlattıklarını söyledi ve “Nesim Timur adındaki yurttaş, memura hakaret etmesi nedeniyle tutuklanıyor. İlçede tanınan bir kişi olması nedeniyle aşiretine bağlı 25-30 kişi bırakılması yönünde talepte bulunmak üzere, Adliye önüne gelmişler. Güvenlik önlemleri nedeniyle bir olay olmamıştır. Gelen grup bir süre sonra dağılmıştır. Sanık avukatı bir üst mahkemeye müracaat etmiştir. Sanık, bu şekilde serbest bırakılmıştır” dedi. Adliye’nin sarılmadığını öne süren Ülkü Güney, Adalet Bakanlığı’nın soruşturma başlattığını söyledi. Güney, olayda güvenlik güçlerinin ve idarenin ihmali olmadığını savundu.

Nesim Timur hakkında bir üst mahkeme olan Şırnak Ağır Ceza Mahkemesi tarafından Nisan ayı başında tutuklama kararı çıkarıldı. Ancak Nesim Timur’un, Albay Yücel Tuncel tarafından korunduğu öne sürüldü. Nesim Timur dışında, haklarında açılan davalar süren ya da haklarında giyabi tutuklama kararı bulunan Tahir Adıyaman, Ebubekir Aydemir ve Mehmet Adıyaman’ın da aralarında bulunduğu 30’a yakın sabıkalı korucununun maaşlarını aldıkları bildirildi. Bu korucuların eşlerinin her ay sonunda Beytüşşebap İş Bankası’na gelecek maaşları aldıkları öne sürüldü.

Diğer örnekler

Siirt’te görev yapan Davut Eminaç adlı köy korucusu, 3 Haziran günü İstanbul’da “iki taksiciden bıçak zoruyla para gaspettiği” iddiasıyla gözaltına alındı. Davut Eminaç, İstanbul’da karşılaştığı, gasp suçundan sabıkalı arkadaşı Hasan Karşlı’nın “Bu işte iyi para var” demesi üzerine gasp suçu işlediğini söyledi.

(*) Beytüşşebap’taki polis kontrol noktasına 20 Ağustos günü PKK’liler tarafından yapılan baskında 2 polis öldü. 3 gün sonra Gevdan aşiretine mensup Haman köyü muhtarı Şehmus Abi ve daha önce boşaltılan Feriştan köyü muhtarı İsa Aslan gözaltına alındı. Hüsnü Timur’un ihbarı üzerine, 26 Ağustos günü aynı aşiretten Abidin Abi, Tank Yiğit, Faruk Yiğit ve oğlu, İsa Aslan’ın oğlu ve 2 kardeşi gözaltına alındı. Bunun üzerine 29 Ağustos günü ilçe merkezinde toplanan Gevdan aşiretinden 300 kişi, Nesim Timur’un cezaevinden zorla çıkarıldığını hatırlatarak, gözaltına alınanların serbest bırakılması için kendilerinin de kaymakamlığa yürüyecceklerini söylediler. Yolda Hüsnü Timur’un adamlarının engellemesi üzerine topluluk ile korucular arasında çıkan kavgaya karşın topluluk yürüyüşe devam etti ve kaymakamlık binasına ulaştı. Topluluk, kaymakamın “gözetilindikilerin bırakılacağı” sözü vermesiyle dağıldı. Yürüyüşte gözaltına alınanlar ile daha önce gözaltına alınanlar 30 Ağustos günü serbest bırakıldı.

Batman'ın Beşiri ilçesine bağlı Ekinci köyüne elektrik arızasını gidermek için giden 3 TEDAŞ işçisi, Korucubaşı Hüseyin Karabulut ve korucuların saldırısına uğradı. 5 Haziran günü "köye geç kaldıkları" gerekçesi ile korucuların saldırısına uğrayan işçilerden 2'si dipçik darbeleri sonucunda yaralandı. İşçiler, Beşiri Cumhuriyet Savcılığı'na şikayette bulundular. Gözaltına alınan Hüseyin Karabulut ve diğer korucular bir saat sonra serbest bırakıldı. Bu arada, askerlerin işçileri, şikayetlerinden vazgeçmeleri için zorladıkları bildirildi.

Ekim ayında Bolu'da yapılan operasyonlarda, silah kaçakçılığı yaptıkları öne sürülen ve aralarında Bedirhan Bitken (62) adlı Mardinli bir aşiret reisinin de bulunduğu 18 kişi gözaltına alındı. Operasyonda, Güneydoğu'dan getirildiği belirlenen 10 adet silah ele geçirildi. Bedirhan Bitken, PKK'ye karşı mücadele eden bir aşiret olduklarını ve silahları güvenlik için getirdiklerini ileri sürdü. Mardin ve Sakarya'da yaklaşık 500 dönüm arazisi bulunan Bedirhan Bitken, ifadesinde, "Bir yıl öncesine kadar koruculuk yapıp devletten maaş alıyorduk. Artık bu iş elimizden alındığı için silah kaçakçılığına girdik. Başka gelirimiz yok" dedi. Gözaltına alınanlardan bazılarının isimleri şöyle: Bedirhan Bitken, Zeki Atıkan, Fikri Kumaş, Yusuf Yılmaz, Şaban Karakulak, Bilal Serbest, İsmail Mutlu, Ahmet Uzunoğlu, Mehmet Yetim, Adem Sürücü, İsmail Şapoğlu, Hasan Sevim ve Feyzullah Şimşir.

Batman'ın Kozluk ilçesine bağlı Güllüce köyünde 1994 yılı Aralık ayında Remziye Dinç adlı kıza tecavüz eden Nevzat Altuner, Ekrem Altuner ve Ceyhan Altuner adlı korucular hakkında Batman Ağır Ceza Mahkemesi'nde Kasım ayında dava açıldı. İfadesi İstanbul'da alınan Remziye Dinç, hamile olduğunu olaydan beş ay sonra farkettiğini, bu nedenle kürtaj yaptıramadığını söyledi. Bakacak durumda olmadıkları için çocuğu Diyarbakır Yetiştirme Yurdu'na verdiklerini belirten Remziye Dinç, tehdit edildiği ve kendisine kimse sahip çıkmadığı için İstanbul'a bir akrabasının yanına geldiğini bildirdi. Çocuğun babasının Nevzat Altuner olduğu babalık testiyle belirlendi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 303'de)

Ekim ayı sonlarında Mardin'in Kızıltepe ilçesinde Mehmet Toprak adlı kişiden haraç isteyen ve aralarında iki korucunun da bulunduğu bir çete ortaya çıkarıldı. Mehmet Toprak'ın anlatımına göre olay şöyle gelişti: "Kızıltepe'de otel işleten ve inşaatçılık yapan Mehmet Toprak'ın iş yerine Ekim ayı ortalarında PKK adına bir zarf bırakıldı ve Şehmuz Karayağız'a ait markete 500 milyon lira bırakması istendi. Mehmet Toprak'ın Emniyet Müdürlüğü'ne haber vermesi üzerine, 18 Ekim günü 11 kişi gözaltına alındı." Çetenin, İzzettin Gümüş adlı korucubaşı tarafından yönetildiği ve Gümüş'ün evine yapılan baskında 7 milyar lira bulunduğu bildirildi. Çetenin, ilçede birçok kişiden bu yolla para aldığı belirlendi.

Erzurum'un Hınıs ilçesine bağlı Uluçayır köyü Yaşar mezrasında 12 Ekim günü, 4 PKK militanını öldürdükleri iddiasıyla "kahraman" ilan edilen Şakir Çetinkaya adlı korucubaşı ve kardeşlerinin, öldürdükleri kişilerin köy korucusu olduğu anlaşıldı. Olay ilk aşamada yetkililer tarafından, "12 Ekim günü aralarında PKK'nin bölge sorumlusu Kırkor kod adlı İsmail Akal'ın da bulunduğu 7 PKK'li yiyecek almak için korucu olduğunu bilmeden Şakir Çetinkaya'nın evine geliyor. PKK'lileri evine alan Çetinkaya, onlarla çatışmaya başlıyor. Çatışmaya korucunun kardeşleri Yakup, Kemal, Cemal, Cemil ve Hakkı da katılıyorlar. Çatışmada korucular, Kırkor'un da aralarında bulunduğu 4 PKK'liyi öldürüyor. Çatışma sırasında Şakir Çetinkaya'nın kızı Elif de (5) kurşunlara hedef oluyor. 3 PKK'li de karanlıktan yararlanarak kaçmayı başarıyor" diye açıklandı. Yaşar mezrasını ziyaret eden Erzurum Valisi Ahmet Kayhan, 9. Kolordu Komutanı Korgeneral Hakkı Baha Tüzüner, İl Jandarma Alay Komutanı Albay Affan Obuz ve Hınıs Kaymakamı Mustafa Harputlu, korucuları "kahraman" ilan etti ve 100 milyon lira para ödülü verdi.

Olayın aslı, öldürülen Cemil Çelik'in eşi Hayriye Çelik'in açıklamalarıyla ortaya çıktı. Korucuların, olay gecesi köy yakınlarında 5 PKK militanı ile çatıştıkları ve ikisini öldürdükleri; daha sonra çatışmayı fırsat bilerek Şakir Çetinkaya'nın evinde misafir olarak bulunan Cemil Çelik ve yeğeni Kerem Çetin'i paralarını almak için öldürdükleri anlaşıldı. Şakir Çetinkaya ve kardeşleri, öldürdükleri korucuların PKK militanı olduğunu iddia ettiler. Hayriye Çelik, eşi Cemil Çelik ve yeğeni Kerem Çelik'in koyun almak için Şakir Çetinkaya'nın köyüne gittiklerini belirterek "Eşim ve yeğeni Kerem Çetin, hayvan almak için Şakir Çetinkaya'nın evine misafir oluyorlar. Yemek yerken Şakir Çetinkaya, Şirin Çetinkaya ve diğerleri, eşimle yeğenini öldürmüşler ve 15 bin Alman markıyla 40 milyon lirayı aldıktan sonra 'teröristleri öldürdük' diye bilgi vermişler" dedi. Hayriye Çelik, Başbakanlık, Adalet Bakanlığı, İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığı ile Muş Valiliği'ne başvurarak, Şakir Çetinkaya ve kardeşlerinin cezalandırılmasını istedi.

20 Kasım günü Antep'in İslahiye ilçesinde iki korucunun Feyzullah Kaya adlı kişinin çocuklarını dövmesi, daha sonra iki kişinin silahla yaralanmasıyla sonuçlanan bir olaya neden oldu. Feyzullah Kaya'nın, ilçe dışında çalı toplayan çocuklarının Köklü köyü korucularından Faruk Öztürk ve soyadı belirlenemeyen Ahmet tarafından dövülmesi üzerine korucuları telefonla arayarak "yaptıklarının insanlığa sığmadığını" söylediği; korucuların da daha sonra ilçede karşılaştıkları Feyzullah Kaya'ya ateş açtıkları bildirildi. Görgü tanıkları olayı şöyle anlattı: İlçede kurulan pazara gelen korucularla, Feyzullah Kaya karşılaştı. Konuşmanın tartışmaya dönmesi üzerine korucular, Feyzullah Kaya ile yanında bulunan Ökkeş Oktay'ı silahla yaraladılar. Askerler tarafından gözaltına alınan korucular, savcılıkta serbest bırakıldı.

Batman'ın Kozluk ilçesine bağlı Kulludere köyünde Mehmet Tari adlı köy korucusu, "gözaltına alınan kişileri serbest bırakılmak için yakınlarından para aldı" gerekçesiyle 27 Kasım günü gözaltına alındı. Mehmet Tari'nin, askerler tarafından arandığını iddia ettiği bir köylüye, "Tabur Komutanı ile aram iyi. Para verirsene, arama emrini kaldırım" dediği; bunun üzerine adı belirlenemeyen köylünün Tabur Komutanlığı'na başvurduğu öğrenildi. Köylünün seri numaraları belirlenmiş paraları Mehmet Tari'ye verdiği ve Mehmet Tari'nin evine yapılan baskında bu paraların bulunduğu öğrenildi. Tari'nin çok sayıda kişiden bu şekilde para aldığı öne sürüldü.

Aynı biçimde, Bingöl'ün Karlıova ilçesine bağlı Taşlıçay köyü korucubaşı Fikri Alan'ın da gözaltına alınan kişileri para karşılığı serbest bıraktığı öne sürüldü. Fikri Alan'ın, ilçeye bağlı Serpmekaya köyünde gözaltına alınan Fahrettin Tiryaki'nin babası Nimet Tiryaki'den 250 milyon lira aldığı bildirildi. Fahrettin Tiryaki, gözaltına alındıktan iki gün sonra serbest bırakıldı. Fikri Alan'ın, İlçe Tabur Komutanlığı'nun bilgisi dahilinde para topladığını belirten Yalnızhan köyünde Halit Karabağ ve Bahattin Karabağ, Çatak köyünde Ali Kaya ve Sakaören köyünde Abdullah Özçelik'in yakınlarından da para aldığı kaydedildi.

Van'da polis tarafından Kasım ayı sonunda yapılan operasyonda 2'si köy korucusu 3 kişi, 120 kilo esrarla yakalandı. Operasyonda, Hakkari'nin Yüksekova ilçesi Dilektaş köyü korucularından Salih Çamlı, Hakkari'nin Oğulcuk köyü korucularından Ömer Çetin ve İskan Aslan adlı kişi gözaltına alındı.

24 Aralık günü saat 22.00 sıralarında, Siirt'in Baykan ilçesine bağlı Ovacık köyü korucuları, Bitlis-Baykan karayolunu Demirşık köyü yakınlarında kestiler. Araçları durduran korucular, yolculardan 500 milyon lira para topladı. Yerel kaynaklar, kendilerini PKK'li olarak tanıtan koruculara yolun kesildiği yerin yakınlarındaki Jandarma Karakolu'nun müdahale etmediğini bildirdiler. Olayın açığa çıkmasının ardından, Mükerrerem Gültekin, Aziz Gültekin

ve Zübeyir Gültekin adlı korucuların Baykan Jandarma Taburu'na bağlı askerler tarafından gözaltına alındığı kaydedildi.

1996 yılında köy korucuları ile köy korucuları ya da güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışmalarda 20 kişi öldü, 57 kişi yaralandı. (*) Bu konudaki ilginç örnekler şöyle:

Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde 29 Şubat günü saat 11.00 sıralarında, Bismil'e bağlı Güzel köyü (Çelik ailesi) ile Mardin'in Savur ilçesine bağlı Evkuran köyü (Yıldız ailesi) korucuları arasında çatışma çıktı. Çatışmada, Tahir Yıldız, Salih Yıldız ve Kamil Çelik adlı korucular ile Abdullah Yıldız adlı kişi öldü, Felemez Turgay, Abdulkadir Çelik, Yusuf Tekin, Mücahit Yıldız, İsmail Yıldız, Çelik Yıldız ve Cemal Yıldız adlı köy korucuları ile Suphi Can adlı kişi ağır, 14 kişi de hafif yaralandı. Daha sonra 12 korucu gözaltına alındı. Çatışma Bismil'de önemli hasara yol açtı. Bismil Kaymakamı Şükrü Çakır, iki aile arasında kan davası olduğunu, ancak çatışmanın kaçak odun yüzünden çıktığını söyledi.

4 Mart günü Van'ın Muradiye ilçesine bağlı Dağören köyünde Öztokyay ve Toktay aileleri arasında çocukların kavgası yüzünden başlayan tartışma, kısa sürede köy korucularının da katıldığı taş-sopalı kavgaya dönüştü. Olayda Mehmet Öztokyay, Hüseyin Öztokyay, Hüsnü Öztokyay, Siddik Öztokyay, Fesih Öztokyay, Hanife Öztokyay, Eşref Toktay, Nadir Toktay, Cemal Toktay, Fidan Toktay, Gazi Toktay, Rıza Toktay ve İbrahim Tutaş yaralandı. Olay sırasında havaya ateş eden Naci Öztokyay, Yıldırım Öztokyay ve korucular Fesih Öztokyay ile İbrahim Tutaş gözaltına alındı.

Van'ın Başkale ilçesine bağlı Oğulveren köyü korucuları arasında 4 Mart günü çıkan çatışmada Şerif Tatar adlı korucu öldü, Hüseyin Alıcı adlı korucu yaralandı. Çatışmaya nöbet yerinin ısıtılması konusunda çıkan anlaşmazlığın yol açtığı bildirildi. Şerif Tatar'ı öldürdükleri öne sürülen Rahmi Alıcı ile Hüseyin Alıcı gözaltına alındı.

Siirt'in Baykan ilçesi Adakale köyünde köy korucuları arasında, arazi anlaşmazlığı nedeniyle 16 Mart günü çıkan çatışmada İzzettin Karakoyun, İdris Karakoyun ve Seyfettin Karakoyun adlı 3 korucu yaralandı. Karçın ailesinden korucular olaydan sonra köyü terk etti.

16 Mayıs günü Mardin'in Mazıdağı ilçesine bağlı Sakızlı köyü korucularından yaklaşık 100 kişilik bir grup, Derik ilçesine bağlı Yukarı Mezra köyüne ateş açtı. Edinilen bilgiye göre olay şöyle gelişti: "Ramazan Özyıldız yönetimindeki korucular, Yukarı Mezra köyünü basarak silahla taradılar ve Bozan Çapan'ı (18) yaraladılar, Muhtar Fikret Demir ile Muharrem Tekin'i de dövdüler. Köylülerin hayvanlarına da el koydular. Olay üzerine köye gelen jandarmalar da köy korucularının saldırısına uğradılar. Çatışmada, bir astsubay yaralandı. Daha sonra 18 köy korucusu gözaltına alındı, bunlardan ikisi tutuklandı. Daha sonra Bankir ve Giresor köylerine baskın yapan askerler, her köyden 40'er olmak üzere 80 korucunun silahına el koydu. Her iki köydeki diğer korucular da silahlarını bıraktılar.

28 Mayıs akşamı Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı Kuruçay Köyünde, köylülerle korucular arasında çıkan çatışmada aynı ilçeye bağlı Sulubağ Köyü'nden Mehdi Kahraman ve Mehmet Can adlı korucular öldü. (Ayrıntılı bilgi sayfa 128'de)

Siirt'in Pervari ilçesine bağlı 63 korucunun bulunduğu Gökbudak köyünde "ot biçme" yüzünden 13 Haziran günü kavga çıktı. Kavgada korucu yakını Übeyit Aslan öldü, İhsan Aslan ve Cengiz Gültekin yaralandı.

(*) Yerleşim merkezlerine saldırılar ve yargısız infazlarla ilgili bölümlerde, köy korucularının düzenledikleri saldırılara ve yol açtığı çok sayıda olaya ilişkin bilgiler yer almaktadır.

22 Haziran günü Bitlis'in Mutki ilçesine bağlı Salman köyünde Molla Dağdagülen (19) adlı korucu, yapılacak futbol maçında kendisini oynatmak istemeyen Behçet Kök (19) adlı korucuyu öldürdü.

Iğdır'a bağlı Toprak köyü korucularından soyadları öğrenilemeyen Mehmet ve Reşit adlı korucular arasında silah hırsızlığı nedeniyle 15 Temmuz günü silahlı çatışma çıktı. Mehmet adlı korucunun silahının diğer korucular tarafından çalınması üzerine çıkan çatışmada, Mehmet ve oğlu ile Reşit yaralandı.

29 Temmuz günü Van'ın Çatak ilçesine bağlı Sözveren köyünde köy korucusu Abdullah İnan, aralarında anlaşmazlık bulunan korucu Şehmus Eraslan'ı öldürdü. Abdullah İnan, evine zorla girmek isteyen Şehmus Eraslan'ı vurduktan sonra kaçtı.

27 Eylül günü Şırnak'ın Güçlükonak ilçesine bağlı Çevrimli köyü korucuları arasında çatışma çıktı. Olayda, Hasan Yıldız adlı korucuya diğer korucular tarafından ateş açıldığı, yaralanan Hasan Yıldız'ın üzerinde durduğu ağaçtan düşerek öldüğü bildirildi. Ateş açan 3 korucu, gözaltına alındı.

1 Ekim günü 4 öğretmenin öldürüldüğü Diyarbakır'a bağlı Hantepe köyünde, 4 Ekim günü askerler ile özel tim görevlileri ve korucular arasında çatışma çıktı. Çatışmada Diyarbakır'a bağlı Metrani köyü korucularından soyadı öğrenilemeyen Ahmet adlı korucu ile bir özel tim görevlisi ve bir asker öldü.

Diyarbakır Bağlar Direkhöne semtinde köy korucuları arasında çıkan çatışmada Hamza Karabulut adlı korucu öldü. Alışveriş için 7 Ekim günü Diyarbakır'a giden Hatmani köyü korucuları Hüsnü Karabulut, Hamza Karabulut ve Reşit Tan, kan davası nedeniyle Güleçoba köyü korucularının saldırısına uğradı. Çatışmada Hamza Karabulut öldü, Hüsnü Karabulut ve Reşit Tan yaralandı. Olayın ardından, Güleçoba köyü polisler tarafından basıldı. Korucuların polislere karşı koyması üzerine çatışma çıktı. Çatışmada ölen ya da yaralanan olmadı. Daha sonra 6 kişi gözaltına alındı.

6 Aralık günü de Güleçoba köyünde koruculuk yapan Keser ve Karabulut aileleri arasında çıkan çatışmada, Vedat Keser, Mehmet Tura ve Sedat Keser ile yoldan geçen İsmail Altındağ öldü, Aziz Keser, Abdullah Keser ve Salih Altın yaralandı. Güleçoba köyü yakınlarındaki Hatuni mezrasında oturan Seydo Polat'ın 1993 yılında evine televizyon alması üzerine köylülerin "haram" olduğunu savunarak kaldırmasını istedikleri, Seydo Polat'ın televizyonu kaldırmaması üzerine silahlı çatışmanın çıktığı öğrenildi. Daha sonra kan davasına dönüşen olay nedeniyle 1993 yılından beri iki taraftan 20 kişi öldürüldü.

Diyarbakır'ın Silvan ilçesi Devlet Hastanesi'nde nöbet tutan Suat Hayri Dal (34) adlı polis memuru, 27 Aralık gecesi silahlı saldırı sonucunda öldürüldü. Saldırının ardından ilçedeki evlere polis tarafından yapılan baskınlarda Veysi Çiçek, Remzi Oduncu ve soyadı öğrenilemeyen Kadir adlı kişilerin de aralarında bulunduğu 10 kişi gözaltına alındı. Daha sonra Suat Hayri Dal'ın korucular tarafından öldürüldüğü ortaya çıktı. Hastanede görevli bir hekim, korucuların silahlarıyla hastaneye serbest olarak girip istedikleri şekilde hareket etmelerinin, hastane personeli ve hastaları korkuttuğunu söyledi. Kaymakamlık ve Emniyet Müdürlüğü'ne yapılan başvurulardan bir sonuç alınmadığını ve korucuların hastaneye gidiş gelişlerinin sürdüğünü belirten hekim, "Gelen iki kişi, polis memurunu yanlarına çağırarak silahını aldılar. Daha sonra da polisin öldürüldüğünü fark ettik" dediler.

Batman'da iki korucu ailesi arasında kan davası nedeniyle çıkan çatışmada 5 kişi yaralandı. İzzettin Cengiz adlı korucunun 28 Aralık günü Kır ailesine bağlı korucular tara-

findan dövülmesinden sonra Cengiz ailesinden korucular bir kahveye baskın düzenlediler. Silah ve satırların kullanıldığı çatışmada Abdurrahman Kır, Hüseyin Işık, Ali Işık, Mehmet Kartal ve Hüseyin Cengiz (70) yaralandı.

o)- Gözaltına alınanlar

Belediye İş Sendikası Diyarbakır Şube Başkanı Vezir Perişan, 3 Temmuz günü evine yapılan baskında gözaltına alındı. Yol-İş Sendikası 1 No'lu Şube Sekreteri Enver Ölmez de 11 Temmuz gecesi evini basan siyasi polis tarafından gözaltına alındı. Sendikacıların, "Arteş" kod adlı itirafçı Engin Karadağ'ın ifadesi üzerine gözaltına alındığı öğrenildi. Enver Ölmez'in eşi, polislerin eve kapıyı balyozla kırarak girdiklerini, Feyzullah (15) ve Yeliz (19) adlı çocuklarını dövdüklerini söyledi. Vezir Perişan ve Enver Ölmez, 19 Temmuz günü Diyarbakır DGM tarafından "PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla tutuklandı. Belediye-İş Diyarbakır Şube Sekreteri Tahir Keskin, Vezir Perişan'a gözaltında işkence ve psikolojik baskı yapıldığını söyledi.

Diyarbakır DGM Savcılığı, Vezir Perişan ile Enver Ölmez hakkında Ağustos ayında dava açtı. Engin Karadağ'ın ifadelerinin kanıt olarak gösterildiği iddianamelerde, sendikacılar "PKK'ye yardım" ettikleri gerekçesiyle TCY'nin 169. maddesi uyarınca 5 yıla kadar hapis cezası verilmesi istendi. İddianamede Vezir Perişan ile ilgili olarak, "Sanığın, 1989 yılında yapılan seçimlerde, Bismil ilçesi kırsalında Diyarbakır çevresinde faaliyet gösteren 'Arteş' kod adlı Engin Karadağ ile görüşüp, kendisini örgütün desteklemesi halinde elinden gelen her kolaylığı göstereceğini taahhüt ettiği" öne sürüldü. İddianamede, Engin Karadağ'ın "Şehmuz" kod adlı militanı görevlendirerek, "sanık dışındakileri, seçime katılmamaları yönünde tehdit ettiği", aynı tutumu 1995 seçimlerinde de tekrarlayıp yeniden başkan seçildiği ve PKK'ye 5 bin Mark verdiği ileri sürüldü. Enver Ölmez hakkında hazırlanan iddianamede de, sanığın "bölücü örgütün kırsal alan sorumlusu ile Silvan'ın Kuruçayır bölgesinde görüşerek, sendika seçimlerinde destek istediği, yine 'Şehmuz' kod adlı militanın Enver Ölmez dışındaki adayları tehdit ederek, seçimlere girmemelerini sağladığı" iddia edildi.

Vezir Perişan'ın yargılanmasına 9 Eylül günü Diyarbakır DGM'de başlandı. 25 Kasım gününe kadar yapılan duruşmalara Engin Karadağ gelmedi; DGM de "Engin Karadağ'ın ifadesinin alınmamasını" gerekçe göstererek Vezir Perişan'ı tahliye etmedi. Engin Karadağ, 25 Kasım günü yapılan duruşmada, Vezir Perişan'ın "PKK lehine propaganda yaptığına tanık olmadığını" söyledi. Bunun üzerine DGM, Vezir Perişan'ın "delil yetersizliğinden" beraatine karar verdi. Vezir Perişan 5 ay tutuklu kaldıktan sonra serbest bırakıldı. Enver Ölmez hakkındaki dava ise 1997 yılında 3 yıl 9 ay hapis cezası verilmesiyle sonuçlandı.

Temmuz ve Ağustos aylarında Diyarbakır'da Engin Karadağ'ın ifadeleri üzerine "PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla 40 kadar işadamı gözaltına alındı. İşadamlarından 18'i (Veysi Gülmüş, Niyazi Kılıç, Şükür Kızılkaya, Mahmut Maya, Ahmet Bingöl, Adem Erdem, İsmail Aslan, Ahmet Dağtekin, Vedat Gölcük, Cevat Gölcük, Rahmi Güzel, Mehmet Bitmiş, Sebhattin Akkoyun, Mahmut Şimşek, Fesih Taşlı, Sait Şanlı, Sebhattin Kavak, Abdurrahman Cihantimur) 5 Ağustos günü tutuksuz yargılanmak üzere bırakıldı.

20 Ağustos günü İstanbul'da gözaltına alınıp Diyarbakır'a götürülen Eğitim Sen Diyarbakır Şube Yönetim Kurulu eski üyesi Kadri Gökdere ve Taha Gül adlı öğretmenler, 11 Eylül günü Diyarbakır DGM'de "PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla tutuklandılar. Kadri Gökdere ile Taha Gül'ün yargılanmasına 4 Kasım günü başlandı. Duruşmada dinlenen Engin Karadağ, Gökdere'nin kırsal alanda PKK'lilerle görüşüğünü, görüşmeye HADEP Diyarbakır İl Başkanı Mehmet Cinet Yayan adlı kişi ile Taha Gül'ün de katıldığını öne sürdü. Avukat

Meral Bektaş ise “Mehmet Cinet Yayan” adlı bir kişinin “hiçbir zaman” HADEP’li olmadığını vurguladı ve Karadağ’ın Taha Gül’ün adını da, Gül’ün gözaltına alınmasından sonra verdiği dikkat çekti. Kadri Gökdere ve Taha Gül, 23 Aralık günü yapılan duruşmada 18 yıl 9’ar ay hapis cezasına mahkum oldular.

Kadri Gökdere ve Taha Gül cezaevinden yaptıkları açıklamada, “Engin Karadağ’ın yalan beyanları nedeniyle 25 gün JİTEM’de her türlü işkenceye maruz kaldık. Bu süreçte daha önce bizi hiç görmeyen ve tanımayan, bizim de onu tanımadığımız itirafçı Engin Karadağ’a göstererek bizleri mahkemede teşhis etmesini sağladılar. Tamamen hayal ürünü olan ifade tutanakları, adı geçen karanlık güçler tarafından hazırlanan bir komplodur” dediler.

Diyarbakır’da Ekim ayı içinde memur sendikalarının çok sayıda yönetici ve üyesi gözaltına alındı. Gözaltına alınan memurlardan bazılarının adları şöyle:

Tes-İş Sendikası 2 Nolu Şube Başkanı Halil Cabir Karadağlı (9 Ekim); Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES) Diyarbakır Şube Yönetim Kurulu üyeleri Bedriye Ertaş, Sevgi Zengin ve Şah Özmen, SES üyesi Canan Kanhan (8 Ekim); Eğitim Sen eski Şube Başkanı Hasan Kaçan, Şube Sekreteri Yusuf Akgün, Eğitim-Sen üyesi Gülşen Aydemir, Yol-İş Sendikası 1 No’lu Şube Başkanı Halil Öztöpalan (22 Ekim); Maliye-Sen Şube Başkanı Davut Balıkçı, Haber-Sen eski Yönetim Kurulu üyeleri Rifat Gülcemal ve Hüsamettin Balsak.

Hasan Kaçan, Yusuf Akgün, Gülşen Aydemir, Rifat Gülcemal, Davut Balıkçı, Halil Öztöpalan, Şah Özmen ve Sevgi Zengin 31 Ekim günü Diyarbakır DGM tarafından serbest bırakıldı. 4 Kasım günü Diyarbakır DGM tarafından tutuklanan Halil Cabir Karadağlı hakkında açılan dava, 27 Aralık günü Diyarbakır DGM’de başladı. İfadesiyle Halil Cabir Karadağlı’nın tutuklanmasına neden olan Mehmet Yazar, duruşmada Halil Cabir Karadağlı’yı tanımadığını söyledi. Duruşmada Halil Cabir Karadağlı tahliye edildi.

Baskıları protesto etmek ve taleplerini kamuoyuna duyurmak için Diyarbakır Eğitim-Sen Şubesi’nde oturma eylemi yapanları ziyarete giden KESK Genel Yönetim Kurulu üyesi Emrullah Cin, 9 Kasım günü gözaltına alındı. Emrullah Cin ile 11 Ekim günü gözaltına alınan SES Diyarbakır Şube Sekreteri Zülfü Atlı, 11 Kasım günü tutuklandı. Engin Karadağ’ın itirafı doğrultusunda tutuklanan Emrullah Cin ve Zülfü Atlı, 20 Aralık günü Diyarbakır DGM tarafından tahliye edildi.

Mimarlar Odası Diyarbakır Şubesi Başkanı Ahmet Cengiz 18 Aralık günü gözaltına alındı. Ahmet Cengiz’le birlikte gözaltına alınan büro çalışanları daha sonra serbest bırakıldı. 6 gün sonra serbest bırakılan Ahmet Cengiz, işkence gördüğünü söyledi. Önce iki gün boyunca hücre kapısına kelepçelendiğini anlatan Cengiz, kendisine itirafçı Engin Karadağ’ın ifadeleri doğrultusunda sorular sorulduğunu söyledi. Cengiz, bir şey bilmediğini söylemesi üzerine işkence gördüğünü anlattı.

PKK’nin 18. kuruluş yıldönümü olan 27 Kasım günü öncesindeki günlerde gerek Diyarbakır’da, gerek diğer illerde çok sayıda kişi “PKK’nin olası eylemlerini önleme” gerekçesiyle gözaltına alındı. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ve büyük kentlerin Kürtlerin yoğun olarak bulunduğu semtlerinde ev baskınları ve gözaltılar yoğunlaştı.

22 Kasım günü Diyarbakır’ın Melik Ahmet Caddesi’nde kimlik kontrolü yapan polisler, İlhami Güler, Mansur Tekin ve Nizam Nergiz’i şüpheli oldukları gerekçesiyle gözaltına aldılar. Dicle Üniversitesi kampüsü de polisler tarafından abluka altına alındı. 26 Kasım gecesi Diyarbakır Bağlar’da kimlik kontrolü yapan polisler, çok sayıda kişiyi gözaltına aldı.

Adana'da da özellikle Kürtlerin yaşadığı Dağlıoğlu, Bahçelievler, Gülbahçesi, Karasu, Şakırpaşa, Anadolu, Barbaros, Hürriyet, Yeşilevler, 19 Mayıs, Mithatpaşa ve Denizli mahallelerinde evlere baskınlar düzenlendi ve çok sayıda kişi gözaltına alındı. İHD Genel Merkez Yönetim Kurulu üyesi Süleyman Kılınç, Kürtlerin yaşadığı mahallelerin polis ablukası altında olduğunu, özellikle Şakırpaşa mahallesinde 20.00'den sonra sokağa çıkılmadığını söyledi.

26 Kasım gecesi Adana'da Basri Demir (43), Ramazan Akman ve Filiz Ay adlı kişiler gözaltına alındı. Filiz Ay, polisler tarafından arabada dövüldükten sonra serbest bırakıldı. Denizli mahallesi ve İzmir'in Dikili beldesinde evlere yapılan baskınlarda, Şahin İlhan ve Abdurrahim Çimen adlı kişiler gözaltına alındı.

Hatay'ın Erzin ilçesinde 26 Kasım gecesi aralarında HADEP İlçe Yöneticisi Şirin Can'ın da bulunduğu 16 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 27 Kasım günü serbest bırakıldı. Hatay'ın Samandağ ilçesinde, HADEP İl Yönetim Kurulu üyesi Serap Aladağ ile Önder Nalbant'ın evine baskın düzenlendi. Samandağ'ın Mızraklı ve Sutaşı köylerinde de jandarmalar tarafından evlere baskınlar düzenlendi. Osmaniye'de Demokrasi gazetesi muhabiri Ahmet Birgül'ün evi 26 Kasım gecesi polisler tarafından basıldı. Aynı gece Ali Tören, Kalender Uzun, İbrahim Uygul, İbrahim Eren, Abdullah Can, Eyüp Gürbüz, Nusret Gürbüz, HADEP Osmaniye Belediye Başkanı adayı Mahmut Becerikli ve Abdo Tan'ın evlerine de polis tarafından baskın düzenlendi.

Diğer olaylar

Tunceli'de, "TİKKO'ya ve PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla gözaltına alınan 16 kişi 4 Ağustos günü Malatya DGM tarafından tutuklandı. Tutuklananlar arasında, Türkiye'nin en zengin 50 işadamı arasında yer alan, FEN-İŞ Şirketler Grubu Yönetim Kurulu Başkanı Celal Yaşar, Tunceli İl Encümen Üyesi Hasan Güneş, Mehmet Çetinkaya, Tunceliler Turizm Şirketi'nin sahibi Yaşar Şimşek ve FEN-İŞ işçisi Kemal Tulga yer aldı. Haklarında dava açılan 16 kişiden Celal Yaşar, Mehmet Çetinkaya ve Yaşar Şimşek, 9 Ağustos'ta Malatya DGM'de yapılan duruşmada tahliye edildi.

1 Ağustos günü Mehmet Peker adlı astsubay Ankara'da, İbrahim Dağ adlı astsubay Tekirdağ'da gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar hakkında itirafçı Engin Karadağ'ın ifade verdiği öğrenildi. Mehmet Peker, işkence nedeniyle 3 ve 5 Ağustos günleri Ankara Numune Hastanesi'ne kaldırıldı. "Yasadışı örgüt üyesi" oldukları iddiasıyla 15 Ağustos günü tutuklanan Mehmet Peker ve İbrahim Dağ hakkında Ankara DGM Savcılığı'nın açtığı davada, "PKK militanlarına askeri malzeme sağladıkları, bilgi verdikleri" öne sürüldü. Türk Ceza Yasası'nın 168. maddesi uyarınca açılan davada astsubayların 22 yıl 5 aya kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. İbrahim Dağ ve Mehmet Peker'in yargılanmasına 14 Ekim günü Ankara DGM'de başlandı. İbrahim Dağ ve Mehmet Peker duruşmada, gözaltında işkence gördüklerini belirttiler. Adli Tıp'tan işkence nedeniyle 5 günlük rapor aldığını anımsatan Mehmet Peker, ölümle tehdit edildiğini söyledi. 13 Kasım günü yapılan duruşmada Mehmet Peker ve İbrahim Dağ'a, 7 yıl 6'şar ay hapis cezası verildi.

5 yıldır beraber olduğu Mustafa Kaya (42) adlı erkek arkadaşının evlenmek istemesine sinirlenen Serpil Demirtaş (30) adlı kadın, 7 Ağustos günü, sevgilisini "PKK militanı" diye, polise ihbar etti. Ankara Küçüksesat'ta oturan Serpil Demirtaş'ın ihbarı üzerine Demirtaş ve Kaya'nın evleri basıldı. Ancak Emniyet'te Serpil Demirtaş ve Mustafa Kaya'nın evlenme yüzünden tartıştıkları belirlendi. Serpil Demirtaş, asılsız ihbarda bulunmak ve iftira atmak iddiasıyla sevk edildiği mahkemede tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

Ejder Kızıltoprak adlı İzmirli işadamından PKK'nin adını kullanarak 30 bin Mark alan İbrahim Bakır ve eşi Müşerref Bakır, Kasım ayı ortalarında gözaltına alındı. İbrahim Bakır ve Müşerref Bakır'ın yargılanmasına Aralık ayında başlandı. "Gasp" suçlamasıyla 30 yıl hapis istemiyle yargılanan İbrahim Bakır ve Müşerref Bakır, "Biz PKK'ya mensup değiliz. Bize poliste işkence yaptıkları için suç kabul ettik" dediler.

Sürgündeki Kürt Parlamentosu

12 Nisan 1995 tarihinde Hollanda'nın Lahey kentinde kuruluş toplantısını yapan "Sürgünde Kürdistan Parlamentosu (SKP-PKDW)" çalışmalarını 1996 yılında da sürdürdü. Türkiye, SKP'nin çalışmalarını ve toplantılarını engellemek amacıyla, SKP'nin toplantı yaptığı ülkeler nezdinde sürekli girişimlerde bulundu. Ancak bu girişimler çoğu zaman sonuç vermedi. 3 ayda bir toplanan SKP'nin 1996 yılı içindeki ilk genel kurulu 12-13 Mart günleri Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da yapıldı. Türkiye'nin, SKP toplantısının iptali için giriştiği diplomatik çabalar sonuçsuz kaldı. Toplantının ikinci gününde PKK lideri Abdullah Öcalan'ın gönderdiği mesaj okundu. Abdullah Öcalan mesajında, "Gelinen noktada gerçek bir diplomatik mücadelenin kanalları açılmaktadır. İçerde ise halkımızın temel siyasi iradesi ve acil bir talebi olarak Ulusal Kongre'nin zemini ortaya çıkmakta ve kendini dayatmaktadır. Hedefimiz, en yakın dönemde bu Parlamento'nun sürgün olmaktan çıkıp bir ulusal parlamento'ya kavuşmasıdır" dedi. Toplantıda ayrıca, Mısır ve Avrupa ülkelerine Parlamento'nun görüşlerinin yer aldığı bir telgrafın gönderilmesi, İngiltere'de yayımlanan fotoğrafların (Ayrıntılı bilgi sayfa 84'de) dünyanın birçok yerinde sergilenmesi, PKK tarafından ilan edilen tek yanlı ateşkese güçlendirmek için çalışmaların sürdürülmesi kararlaştırıldı.

SKP, 15 Temmuz günü de Roma'da toplandı. Toplantının engellenmesi için Türkiye'nin girişimi, hükümet ortağı partiler ve basın tarafından "İtalya'nın içişlerine karışmak" şeklinde değerlendirildi. 5. Genel Kurul toplantısında İtalyan milletvekilleri, parti temsilcileri ile Dışişleri Bakanlığı temsilcileri birer konuşma yaptılar. Genel Kurul'daki Başkanlık seçiminde Yaşar Kaya tek aday oldu. Seçim sonucunda Yaşar Kaya oy çokluğuyla yeniden SKP Başkanı oldu. Başkan vekilliklerine Ahmet Aktaş ile Kazım Timurlenk, idare amirliklerine Nizamettin Toğuç ile Hasan Dutar, divan üyeliklerine de Ali Saçık, George Aryo, Derviş Haso ile Ali Özer getirildi.

SKP, 6. Genel Kurulu Norveç'in başkenti Oslo'da 18-20 Kasım günleri toplandı. Türkiye ise toplantıya Norveç hükümetinin "göz yummasını esef verici" bir gelişme olarak nitelendi. Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan yazılı açıklamada, "Norveç'in bu davranışının NATO'nun ortak değer ve ilkelerine ters düştüğü" öne sürüldü.

FAİLİ MEÇHUL CİNAYETLER (KONTR-GERİLLA/ÇETELER)

Türkiye'nin en önemli insan hakları sorunlarından biri olan faili meçhul cinayetlerde, 1995 ortalarından itibaren başlayan azalma 1996'da da sürdü. Olağanüstü Hal Bölgesi ile civarında ya da batıdaki bazı yerleşim merkezlerindeki saldırılarda toplam 113 kişi öldü. Binlerce kişinin yaşamını yitirmesine yol açan faili meçhul cinayetler, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki yaşamı olumsuz yönde etkiledi. Birçok il ve ilçe merkezinde yaratılan tedirginlik ve korku nedeniyle sokakların denetimi, Hizbullah militanlarının ya da karanlık güçlerin (kontr-gerilla) eline geçti. Faili meçhul cinayetlerin önemli amaçlarından biri olan yıldırma-sindirme; yerel düzeyde tanınan, etkili olan isimlerin büyük ölçüde öldürülmesi, bu nitelikteki kişilerin bir ölçüde de olsa "kenara çekilmesi" ile sağlandı. Bunlara ek olarak, gerek Olağanüstü Hal Bölgesi'nde gerek bölge dışında oluşan yoğun kamuoyu tepkisi ile Hizbullah'a tanınan kolaylıklardan vazgeçilmesi, az da olsa bu örgüte yönelik operasyonların gündeme gelmesi faili meçhul cinayetlerin azalmasının nedenlerinden sayılabilir.

1996 yılının son aylarında yaşananlar ise olaya yeni bir anlayışla, yeniden bakılmasını sağladı. Susurluk kazası ve Yüksekova çetesinin ortaya çıkışıyla, faili meçhul cinayetlerin kimler tarafından işlendiğine ilişkin önemli ipuçları ortaya çıktı. Özellikle Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki faili meçhul cinayetlerin sorumlusunun kontr-gerilla olduğu biliniyor ve dile getiriliyordu. 3 Kasım gecesi meydana gelen Susurluk kazasını izleyen günlerdeki bilgi akışı ve ortaya çıkan gelişmeler sayesinde faili meçhul cinayetlerin arkasında yaygın bir örgütlenme, güçlü bir karar mekanizması olduğu anlaşıldı. Saldırılarda çoğunlukla itirafların, polislerin, özel tim görevlilerinin, köy korucularının, kısacası "devlet adına çalışan kişiler" in tetiği çektiğinin anlaşılması faillerin neden yakalanamadığını ortaya koydu.

3 Kasım'dan sonra yaşananlar, temel hakların en önemlisi olan yaşam hakkının böylesine pervasızca ihlal edilmesinin ardında "terörün kaynağını kurutmak" mantığının yattığını; devletin en üst düzeyindeki kurum ve kişilerin, bu amaç için her türlü aracı mübah saydığını ve bu amaca ulaşmak için devlet görevlilerinin katliam sanığı aşırı sağ eylemcilerle, uyuşturucu kaçakçılarıyla işbirliği yaptığını gözler önüne serdi. Cinayetlerin; kirli ilişkilere engel olan ya da olduğu sanılan herkesi hedef aldığı görüldü. "Susurluk kazası" sayesinde, bazı insanların, devleti koruma ideolojisinin perdesi arkasında demokrasi, insan hakları, barış gibi kavramları yok saydıkları; "devletin yüksek çıkarları" gerekçesiyle işkenceyi, faili meçhul cinayetleri normal, hatta gerekli sayabilecekleri anlaşıldı.

a)- Susurluk olayı

3 Kasım akşamı Balıkesir-Bursa arasında, Susurluk ilçesi yakınlarında meydana gelen kazada (*), aynı otomobilde bulunan İstanbul eski Emniyet Müdür Yardımcısı Hüseyin Kocadağ, Mehmet Özbay kimliği taşıyan Abdullah Çatlı ile Gonca Us adlı kadın öldü. DYP Urfa Milletvekili ve Bucak aşiretinin lideri Sedat Bucak yaralandı. Arabada, ikisi MP-5 makineli tabanca, toplam 5 silah çıktı. Silahlardan biri önemli tartışmalara neden oldu. “Suikast silahı” olarak bilinen 22 kalibre susturuculu Beretta marka bu tabancanın Mehmet Ağar’ın Emniyet Genel Müdürlüğü döneminde Türkiye’ye ihraç edildiği saptandı. İsrail Gizli Servisi ve emniyeti tarafından kullanılan silahları, Türk emniyeti, standart dışı kabul ederek kullanmıyor.

Milletvekili-polis-aşırı sağ eylemcinin birlikteliğini gösteren kaza ve ardından yaşananlar, “devletin temel niteliklerine” ilişkin önemli soru işaretlerinin doğmasına neden oldu. Kazayla birlikte, katliam suçundan aranan aşırı sağcı eylemcilerle bakanların, üst düzey bürokratların, polis şeflerinin, subayların, itirafların, korucuların iş ve çıkar birliği gözler önüne serildi. Yaygın adlandırılmaya “çete”nin, “devleti koruma” ya da “PKK ile mücadele” maskesi altında örgütlendiği bu örgütlenmenin, devletin tüm olanakları kullanılarak kişisel çıkarlar için uyuşturucu kaçakçılığı, kumarhanene işletmeciliği, haraç toplama gibi kirliliği işler yaptığı anlaşıldı.

Önce kazayı önemsiz olarak niteleyen dönemin İçişleri Bakanı Mehmet Ağar, daha sonra da “Sedat Bucak ve Hüseyin Kocadağ’ın, Abdullah Çatlı’yı yakaladıklarını ve teslim etmeye götürdüklerini” iddia etti. 8 Kasım günü Mehmet Ağar, İçişleri Bakanlığı görevinden istifa etti. Yerine, Çiller ailesine yakınlığıyla bilinen Meral Akşener getirildi. Mehmet Ağar, daha sonra yoğun tartışmalara neden olan bir sözü de 16 Kasım günü sarfetti: “Halkın huzuru için 1000 tane gizli operasyon yaptık.” Bu söz, kamuoyunda, çok sayıda cinayetin, silahlı insanların öldürüldüğü ev baskınlarının örtülü itirafı olarak kabul edildi ve tepki gördü.

Kamuoyunda oluşan yoğun tepkiye karşın dönemin Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller Abdullah Çatlı’yı “şerefli” olarak nitelendirdi. Tansu Çiller, daha sonra büyük tartışmalara neden olan ve “kirliliğin” örtülü kabulü olarak nitelendirilen bu konuşmayı 26 Kasım günü DYP Meclis Grubu’nda yaptı. Abdullah Çatlı’nın “devlet adına çalıştığını” ima etti ve “Abdullah Çatlı’yı ben tanımam. Ancak araştırdım. Türkiye’de kesinleşmiş bir cezası yok. Bu millet uğruna, ülke, devlet uğruna kurşunu atan da kurşunu yiyen de her zaman bizim için saygıyla anılır, onlar şerefli dirler” dedi. Tansu Çiller gibi DYP Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Gölhan da Abdullah Çatlı’yı övdü. Sedat Bucak’ın katıldığı bir televizyon programını hatırlatan Mehmet Gölhan, “Haluk Kırcı diye biri konuştu. Çatlı’nın hiçbir olaya karışmadığını söyledi. Çatlı, benim gözümde büyüdü” dedi.

(*) Kazaya yol açan kamyonun sürücüsü Hasan Gökçe, kazadan sonra “tedbirsizlik sonucu ölüme neden olduğu” iddiasıyla yargılandı. Hasan Gökçe, 30 Aralık günü Susurluk Asliye Ceza Mahkemesi’nde yapılan duruşmada, olaydan 58 gün sonra tahliye edildi. Dava 26 Mayıs 1997 tarihinde sonuçlandı. Hasan Gökçe’ye verilen 3 yıl hapis cezası daha sonra 6 milyon 420 bin lira para cezasına çevrildi. Hasan Gökçe, ayrıca Hüseyin Kocadağ’ın eşine 100 milyon lira tazminat ödemeye mahkum edildi. Hasan Gökçe, kazayı anlatırken, “İstanbul’a gidiyordum. Benzin istasyonunda çay molası verdik. Sonra tekrar İstanbul’a gitmek üzere hareket ettik. Kontrol ederek yola çıktım. Görünürde otomobil yoktu. Sağ şeride doğru ilerlerken büyük bir gürültüyle sarsıldık. Arkadan bir şey çarptı. Kamyonun kasası bile çarpmasının şiddetiyle devrildi. Süratim yoktu, yola yeni çıkıyordum. Saniyesinde ortam kalabalıklaştı. Yaralının çıkarılmasına yardımcı oldum. Diğerleri ise ölmüştü. Otomobilde bulunan kişileri tanımiyordum, kazanın komple olduğu iddiaları kesinlikle yalan” dedi.

“Osmanlı’dan Günümüze Gizli Devlet”, “Silahlı Bürokrasinin Ekonomi Politikası” ve “Kontgerilla Sürecinde Türkiye” kitaplarının yazarı Avukat Suat Parlar’ın 8 Haziran 1997 tarihinde Gazete Pazar’da yayımlanan söyleşi, “kirlili ilişkiler” konusunda oldukça önemli saptamalar ortaya koydu. Söz konusu haberin önemli noktaları şöyle:

Parlar, Susurluk Davası’nda çete üyelerine destek verenlerle ilgili değerlendirmesinde, Türkiye’de ikili bir hukuk olduğuna işaret ediyor:

“Onların, kendilerine özgü birtakım statülere sahip oldukları ve bu statülerin gizli gerçek hukuk kodlarıyla çerçevelenmiş olduğu bir kez daha görüldü. Nasıl görüldü? Orada bize vatan haini diye saldırdılar. ‘Vatan bizim, devlet bizim’ diyorlar. Yargılamayı önemsediklerini de düşünmüyorum. Gizli devlet tanımlaması aslında ironik. Herşey açık. Susurluk gibi işaret fişğine de ihtiyaç yoktu. Osmanlı’nın Teşkilat-ı Mahsusa’sından bu yana Türkiye’de herşey son derece açık. Ama bu açıklık bile Türkiye’de toplumu harekete geçirmeye yetmiyor.”

Toplumun da sessiz kalarak çeteyi onayladığı görüşünde: “Bunun iki yanı var. Artık sessiz bir suç ortaklığı benimsenmiş durumda. Toplumun geniş kesimlerinin bazı olumsuzluklara onayı söz konusu. Maraş katliamına binlerce kişi katıldı. Bunun önemli bir ölçüt olduğuna inanıyorum. 6-7 Eylül olaylarına da binlerce insan katıldı. Türkiye’deki iç savaş süreçleri, deyim yerindeyse, bir faşist potansiyel ortaya çıkardı ve bu kemikleşti. Bu kemikleşme de ister istemez bir onay mekanizması da gündeme getiriyor. Yani bu güçlerin ortaya çıkıp da ‘gerçek vatanseverler bizleriz, devlet bizim’ demelerinin altı çok da boş değil. Bu aynı zamanda bir toplumsal meşruiyet anlayışına da dayanır. Maalesef öyle.”

Toplumun sessiz onayının nedeninin, mafioso ilişkiler sonucu elde edilen rantın paylaşımında yattığını da belirten Parlar, “Ekonomi politik açısından inanılmaz birşey, Türkiye’nin resmi rakamlarla gayri safi milli hasılası ayrı, gayri resmi rakamlarla çok ayrı. Şimdi, demek ki Türkiye’de bilinen iktisat kuramlarının sınırlarını bir parça zorlamak lazım. Benim bildiğim kadarıyla OECD şöyle rakamlar veriyor, Türkiye’nin geçen yılki resmi gayri safi milli hasılası 187 milyar dolar iken, gayri resmi olanı 287 milyar dolar. Şimdi gerisini siz düşünün. Sistemin kendisi bu..”

Tüm dünyada istihbarat örgütlerinin kontrolü altında yapılan uyuşturucu ticaretinin, Türkiye’de de önemli bir gelir kaynağı olduğunu belirtiyor: “Devlet yetkililerinin verdiği rakama göre Türkiye’de uyuşturucudan sağlanan kazanç yılda 25-50 milyar dolar arasında. Ürkütücü Türkiye’de hiç kimse ‘ben temizim’ iddiasında bulunamaz. Yani bu sistem dışı falan değil ve işte Susurluk’ta verilen işaret fişegi de arınma mecburiyetinden doğdu. Yani, sistemin sahipleri kendilerini arındırma ihtiyacı içinde. Bu olayların dışına çıkma ihtiyacı içindeler.”

Susurluk patlak vermeden önceki Haziran ayında, OECD Türkiye’yi uyardı. ‘Türkiye’de biriken fonlar neoliberal ekonominin dünya ölçeğinde meşruiyetini sorgulatur hale gelmiştir’ denildi. Bunun üzerine kara parayı aklamayı önleme konusunda bir göstermelik yasa tasarısı Meclis komisyonuna geldi. İşte Söylemez olayını ortaya attılar, fakat kesmedi. Bir süre sonra da Susurluk’ta devlet kazası ortaya çıktı. Susurluk’taki devlet kazası olmasaydı, başka şey olacaktı. Muhakkak gündeme gelecekti, çünkü sistemin kendini restore etme ihtiyacı yoğunlaşmıştı, hiza dışına çıkanlar olmuştu, onların hizaya çekilmesi gerekiyordu. Kurumların kendilerini yenilemesi gerekiyordu. Sistemin meşruiyet dayanaklarını yenilemek gerekiyordu. Bu süreçten o tarzda yararlanıldı. Bence şu anda bu yapılar eskisinden daha güçlü, gözlerden daha uzak konumda.”

Susurluk kazası yaşanmadan önce de kontr-gerilla, faili meçhul cinayetler, aşırı sağ eylemcilerin istihbarat örgütleriyle ilişkileri konusunda bilgiler kamuoyuna yansyordu. Örneğin, Uğur Mumcu'nun Cumhuriyet, Örsan Öymen'in de Milliyet gazetelerindeki köşelerinde bu konular uzun uzun işlenmişti.

İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek de kazadan kısa süre önce, 21 Eylül günü düzenlediği basın toplantısında Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller ve İçişleri Bakanı Mehmet Ağar'ın, yasadışı faaliyetlerde bulunan "suç ekibi" örgütlediklerini öne sürdü. İddialarını, MİT tarafından hazırlandığı belirtilen bir rapora dayandıran Doğu Perinçek, bu suç örgütünün "Tansu Çiller'in örtülü örgütü"nü bir bölümü olduğunu ve o günlerde yoğun bir biçimde tartışılan telefon dinleme olayının da bu örgüt tarafından gerçekleştirildiğini bildirdi.

Doğu Perinçek, anlatılan olaylar ve adlardan raporun, Mehmet Ağar'ın Emniyet Genel Müdürü olduğu dönemden 1995'in Mart ayına kadar olan dönemi kapsadığını anlaşıldığını söyledi. Şebekenin Mehmet Ağar ve Emniyet Genel Müdür Müşaviri Korkut Eken tarafından yönetildiği anlatılan raporda, İran asıllı uyuşturucu kaçakçısı Askar Simitko'yla Lazım Esmali'nin ve Tarık Ümit'in öldürülmesinden söz konusu "ekip" sorumlu tutuldu. Raporda, "Ağar'ın suç ekibinde bulunanlar"ın, Abdullah Çatlı, Haluk Kırıcı, Sami Hoşnav (Arnavut Sami), Sedat Peker, Abdurrahman Buğday, Mehmet Gözen ve Ali Yasak (Drej Ali)" olduğu öne sürüldü. Raporda ayrıca, özel suç ekibinin, "PKK ve Dev-Sol'a karşı faaliyet" görüntüsünün altında Almanya, Hollanda, Belçika, Macaristan ve Azerbaycan'da uyuşturucu kaçakçılığı yaptığı iddia edildi; bu kişilere polis kimliği ve yeşil pasaport verildiği vurgulandı. Uyuşturucu faaliyetinde irtibat kurulduğu öne sürülen kişiler, ise "Hurşid Han, Nihat Buldan, Şefik Karay ve Adil Tımarcı" olarak açıklandı.

Doğu Perinçek, basın toplantısının ardından Meclis soruşturması açılması amacıyla 3 Ekim günü Meclis Başkanlığı'na dosya sundu. Dosyada, Tansu Çiller'in başbakanlığı döneminde örtülü ödeneğe tahsis edilen 500 milyar lira ile kendisine bağlı bir özel istihbarat örgütü oluşturduğu öne sürüldü ve "Çiller, MİT, Emniyet, JİTEM, Özel Kuvvetler Komutanlığı gibi devlet kurumlarının bazı görevlileri ile uyuşturucu mafyası ve ülkücü mafya diye anılan suç örgütlerinde yer almış bazı kimselerden oluşan bir özel suç örgütü kurulmasını azmettirmiş; bu örgütü, eline geçirdiği devlet olanakları ile beslemiş, himaye etmiş ve yönlendirmiştir. Çiller'in bu örgütü, CIA ve MOSSAD ile bağlantılıdır. En son Kuzey Irak'ta açığa çıkan CIA örgütlenmesinin kapsamı ve faaliyetleri bizim için uyarıcıdır"dendi.

MİT Raporu

MİT'in, 10 Kasım 1987 tarihinde "Çok Gizli" kaydıyla düzenlediği raporda da, dönemin İstanbul Emniyet Müdürü Ünal Erkan ile Müdür Yardımcısı Mehmet Ağar doğrudan suçlanmıştı. MİT raporundan aynen alınan ifadelerle göre, üst düzey emniyet görevlilerinin 1987 yılında ortaya çıkarılan mafya bağlantıları şöyle:

- Tahsin Şahinkaya'nın İstanbul Emniyet Müdür Muavini Mehmet Ağar ile yakın irtibatı olup Mehmet Ağar, adı geçeninin terzi-elbise temizliği dahil her nevi özel işiyle uğraşmaktadır.
- Mehmet Ağar, Süleymancı Kemal Kaçar'ın koordinatörlük yaptığı şirketin sahipleri İbrahim Aslan ve Mahmut Şahin ile yakın temas halinde olup bu şahıslara gizli kalmaması icap eden soruşturma ve tahkikatlarla ilgili bilgi vermektedir. İbrahim Aslan'a ait Aslan Nakliyat, TIR taşımacılığı yapmakta, 150 TIR'a sahip bulunmaktadır. İbrahim Aslan, uyuşturucu ve silah ticareti yapmıştır.

- İstanbul polisi ile mafya bağlantısını kuran kişi, emekli cinayet masası amiri Ahmet Ateşli olup Ahmet Ateşli'nin halen İstanbul polisi üzerinde emniyet müdüründen fazla bir etkinliği bulunmaktadır. Bu etkinlik İstanbul İkinci Şube'de bariz bir şekildedir. İstanbul Emniyet Müdürü Ünal Erkan ve yardımcıları, Ahmet Ateşli'ye "Baba, Ağabey" şeklinde hitap etmektedirler. Ünal Erkan daha önce Emniyet Müdür Yardımcılığı yaptığı dönemde, Mehmet Ağar ise ikinci şube müdürlüğü döneminde Ateşli ile yakınlaşmışlar ve böylece polis-yeraltı ilişkileri peklemiştir. Ankara'da Kürt Ahmet ve Kemal Horzum'la yakın münasebeti dikkati çeken Ünal Erkan'ın, İstanbul'a tayini bir hayli polemiklere sebep olmuş ve Sayın Özal'a iyi şekilde takdim edilmesi üzerine kadrosuyla birlikte İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne verilmiştir.
- Mehmet Ağar, "Fındık Kralı" diye bilinen Lokman Kundakçı'yı bir yeraltı grubuna dövdürmek ve sonra himayesine almak suretiyle Lokman'la yakınlık kurmuş, Turan Çevik'e de baskı kurdurarak aynı yakınlığı sağlamıştır. Yeraltı dünyasını, Ankara'daki üst düzey bürokratlara Mehmet Ağar empoze etmekte ve Turan Çevik, Fevzi Öz, Necdet Ulucan gibi ünlü isimleri üst düzey bürokratlarla ve hatta bakanlarla tanıştırmakla bağlantılarını sağlamlaştırmakta, faaliyetini legalize etmektedir.
- Mehmet Ağar, Nihat Camadan, İsmail Taşkafa, Ziver Öktem ve Necati Altuntaş'ın gayri meşru paraları Mehmet Ağar'ın dayısı Yılmaz Akçadağ ve ortağı Ekrem Gocay'a verilmekte, bu şahıslar da paraları büyük işadamlarına vererek faiz almaktadırlar. Mehmet Ağar'a ait 18 adet ev ve arsa tapusu, dayısı Yılmaz Akçadağ'ın boşanmış olan eşi Şükran Akçadağ'ın üzerindedir. Dayısının eski eşi, bu tapuların üzerinde gözükmesinden rahatsızdır.
- Ünal Erkan ve Mehmet Ağar'ın gizli ve önemli buluşmalarını yaptıkları Etiler-Ulus Mahallesi'nde ve Kadıköy-Bostancı'da iki ev vardır. Ulus Mahallesi'ndeki ev Diyarbakırlı Vekin Aktan'ın üzerine olup parası Behçet Cantürk tarafından ödenmektedir.
- Mehmet Ağar'ın, Turan Çevik, Burak Sağman ve bazı bürokratlarla ortak hayali ihracat işleri vardır. Mehmet Ağar'ın bu işlerini Ankara'ya sık sık gelip giden şoförü polis memuru Necdet takip etmektedir. Necdet'in, hakkındaki söylentilerin açığa çıkması karşısında yakın tarihte polislikten ayrıldığı ve Ayvalık'ta belediyeye ait 160 yataklı bir oteli kiraladığı belirlenmektedir.
- 5 Ağustos 1985 tarihinde Milano'da Bülent Gökben, Mehmet Serdar Alpan, Fikri Parparoğlu, Fahrettin Özdemir isimli şahıslar, 10 kilo eroinle yakalanmışlardır. İtalya polisi yakalananların üzerinde bulunan telefon numaraları meyanında İstanbul "528 28 14" ve "172 08 08" telefonlarını vermişlerdir. Kaçakçılık Daire Başkanlığı bu telefonların nerelere ait olduğunu İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne sormuş, İstanbul Emniyet Müdürlüğü ise genel bir cevap ile olayı geçiştirmiştir. Esasında her iki telefon Mehmet Ağar'ın makam telefonlarıdır.

Kaza sonrası

Kazadan sonraki günlerde "devlet-mafya" (*) işbirliğine ilişkin yoğun bir bilgi akışı yaşandı. Bu bilgi akışı, çok önemli bazı sonuçlara neden olsa da beklenenler, en azından 1997 yılı sonuna kadar gerçekleşmedi. Susurluk kazasından sonra yaşanan en önemli olaylardan biri, güçlenen "temiz toplum, temiz devlet" isteğinin büyük bir kitlesellikle dile getirilmesi

(*) Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürü Dr. Mustafa Tören Yücel, 20 Aralık günü yaptığı açıklamada, 23 bin silahlı adamı bulunan mafyanın elinde dönen yıllık kara para miktarının 12-13 trilyon liradan fazla olduğunu bildirdi.

oldu. Kendiliğinden gelişen “Vatandaş Girişimi” tarafından gündeme getirilen “Sürekli Aydınlik İçin Bir Dakika Karanlık Eylemi” ilk günlerdeki çekingenlik atıldıktan sonra, polis, hükümetin ve sağ çevrelerin engelleme çabalarına, saldırılarına (*) karşın yayıldı. Her akşam saat 21.00’de çok sayıda insan evlerinin ışıklarını yakıp söndürerek, sokaklarda meydanlarda toplanıp gösteri yaparak, “temiz toplum, temiz siyasal” isteklerini dile getirdiler.

İlk gösterilerden birini DİSK’e bağlı işçiler 30 Kasım günü gerçekleştirdi. İşçiler “Demokrasiye ve Ülkemize Sahip Çıkalım” sloganıyla başlatılan mektup ve imza kampanyası çerçevesinde, İstanbul Bakırköy ve Kadıköy postanelerinden Meclis Başkanlığı’na mektup gönderdiler. Bakırköy Özgürlük Meydanı’nda konuşma yapan DİSK Genel Başkanı Rıdvan Budak, “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir” ifadesinin Meclis’te süs olarak kaldığını söyledi ve “Neyi, kimi, niçin koruduğu anlaşılmayan devlet sırrı, ulusal güvenlik gibi görünmez duvarların ardındaki devlet görevlileri, egemenliği elinde tutuyor” dedi.

7 Aralık günü de İzmir’de kitle örgütleri, parti ve sendikalar tarafından düzenlenen “Temiz Toplum” mitinginde, “devlet-mafya” ilişkisi protesto edildi ve Tansu Çiller’in Yüce Divan’da yargılanması istendi. İstanbul’da da ÖDP’nin düzenlediği gösteride yaklaşık 500 kişi, ellerinde meşale ve mumlarla, “Karanlıklar aydınlansın, çeteler yargılsın” sloganı atarak, Galatasaray Lisesi önüne kadar yürüdüler.

HADEP’in Şişli Abide-i Hürriyet Meydanı’nda 15 Aralık günü düzenlediği “Temiz Türkiye” mitingine katılan yaklaşık 10 bin kişi, faili meçhul cinayetlerin sona ermesini, çete üyelerinin yargılanmasını ve barış istediler. Güvenlik görevlilerinin İstanbul Valiliği’nin izin vermediği gerekçesiyle pankart ve dövizlere el koyduğu mitingde, HADEP Genel Başkanı Murat Bozlak’ın cezaevinden gönderdiği mesaj okundu. Murat Bozlak, mesajında, Susurluk kazasının sıradan bir kaza olmadığını belirterek, “Bu tarihi bir dönüm noktasıdır. Ya çetenin yanında yer alacaksınız ya da hukuk devletinin, barışın, demokrasinin ve halkın yanında yer alacaksınız. Bizler barış istiyoruz. Gelin çetelerin üzerine hep birlikte yürüyelim” dedi.

ÖDP 17 Aralık günü de Ankara’da protesto gösterisi düzenledi. “Ya hesap verecekler, ya halk süpürecek” sloganı atan göstericiler, ellerindeki süpürgelerle sembolik olarak pislik temizlediler. 27 Aralık günü de Türk-İş Yönetim Kurulu üyeleri, 28 sendika başkanı, İstanbul’daki şube yöneticileri ve işyeri temsilcilerinden oluşan yaklaşık 1000 kişi, İstanbul’da bir yürüyüş düzenledi.

30 Aralık günü İstinye Devlet Hastanesi’nde inceleme yapan DYP Genel Başkanı Tansu Çiller, Haluk Ağabeyoğlu adlı kişinin kişisel protestosu ile karşılaştı. “Çetelerini bunlarla kapatamazsın. Yaşasın özgürlük ve dayanışma” diye bağırarak Haluk Ağabeyoğlu’nu Tansu Çiller’in korumaları engelledi. Bir süre gözaltında tutulan Haluk Ağabeyoğlu, Sarıyer Savcılığı’na serbest bırakıldı.

Başbakan Necmettin Erbakan ise “Sürekli Aydınlik İçin Bir Dakika Karanlık” eylemi başta olmak üzere, bu dönemde tırmanışa geçen toplumsal muhalefetin dış kaynaklı olduğunu öne sürdü. Bu konuda daha önce “fesat, haset ve parazit” değerlendirmeleri yapan Erbakan, eleştiri dozunu artırarak, eylemler için “İç bağlantılı dış mihrakların PKK tahriri benzeri çalışmaları” nitelemesini yaptı. Necmettin Erbakan, “Türkiye’nin bu büyük kalkınmasını dış güçler çok yakinen takip ediyorlar. Türkiye’nin kalkınmasını istemeyenler var bunların içe-

(*) “Sürekli Aydınlik İçin Bir Dakika Karanlık” eylemine 15 Şubat 1997 günü Antalya’da müdahale eden polislerin dövdüğü Celal Cankoru kalp krizi nedeniyle öldü.

risinde. Nasıl PKK'yi gidip tahrik edip Türkiye'yi huzursuz yapmak için çalışmalar varsa, Türkiyemizin içinde de bu büyük kalkınma hamlesini engelleyebilmek için birtakım faaliyetler gösterildiğini apaçık bir şekilde hepimiz görüyoruz. Kimse bu suni faaliyetlerden etkilenmesin. Bu suni faaliyetlerin hiçbirine katılmasın, bu suni faaliyetleri şaşaalı bir şekilde etrafına yaymasın. Bunlar gelip geçiciydi, geldi ve geçti."

Kaza üzerine Susurluk Cumhuriyet Savcılığı tarafından başlatılan soruşturma, daha sonra İstanbul DGM Savcılığı'na devredildi. Soruşturmanın sonunda İstanbul DGM Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, Özel Harekat Dairesi eski Başkanvekili İbrahim Şahin, Başbakanlık Danışmanı Korkut Eken, özel tımciler Ayhan Çarkın, Ercan Ersoy, Oğuz Yorulmaz, Enver Ulu, Mustafa Altınok, Ziya Bandırmalıoğlu, Ayhan Akça ile Sedat Bucak'ın özel koruması ve şoförü Abdülğani Kızılkaya'nın Türk Ceza Yasası'nın 313. ve 296. maddesi uyarınca cezalandırılması, Mehmet Ağar ile Sedat Bucak'ın dokunulmazlıklarının kaldırılması halinde her ikisinin de aynı suçlamayla yargılanması istendi. Aramalara rağmen bulunamayan ve ifadeleri alınamayan Sami Hoştan, Ali Fevzi Bir (sonradan yakalandı), Yaşar Öz ve Haluk Kırıcı ile ilgili dosyalar ayrıldı. DGM Savcılığı, Hüseyin Kocadağ, Abdullah Çatlı ve Gonca Us ile "haklarında yeterli delil bulunmadığı" gerekçesiyle özel tımciler Ömer Kaplan ve Lütfü Topal cinayetine adı karışan Sami Hoştan'ın kardeşi Sedat Hoştan hakkında kovuşturmayla yer olmadığı kararını verdi. (*) İstanbul DGM Savcılığı tarafından açılan "Susurluk davası"nda da biri hariç sanıklar bir kaç duruşmadan sonra tahliye edildi.

Devlet yetkilileri de gözler önüne serilen gerçeği saklamak, küçümsemek, örtbas etmek için uğraştılar. Meclis'te kurulan Susurluk Araştırma Komisyonu üyeleri sık sık, devletten belge ve bilgi alamadıklarından yakındılar, çalışmalarının engellendiğini dile getirdiler.

Meclis soruşturması

Kazadan sonra ANAP, DSP ve CHP tarafından verilen 5 ayrı araştırma önergesi Meclis'te birleştirilerek görüşüldü ve Araştırma Komisyonu kurulması kabul edildi. 12 Kasım günü yapılan oylamada, Mehmet Ağar, önergelerin kabulü yönünde oy kullandı. Kasım ayı içinde kurulan "Meclis Susurluk Araştırma Komisyonu" nun başkanlığına RP'li Mehmet Elkatmış getirildi. Komisyon çalışmaları sırasında birbirinden ilginç anlatımlara ve iddialara tanık olundu. Örneğin, 26 Aralık günü Komisyon'a bilgi veren Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Kontr-Terör Daire Başkanı Mehmet Eymür, kalliam sanığı ülkücü Abdullah Çatlı'nın, İçişleri Bakanlığı'ndan istifa etmek zorunda kalan DYP'li Mehmet Ağar'la bağlantılı olduğunu ifade eden açıklamalar yaptı. 1987'de yazdığı MİT raporunda da Ağar'ı "mafiyayla ilişki kurmak"la suçlayan Eymür, "Bize Tarık Ümit'in Abdullah Çatlı tarafından sorgulandığı yolunda bilgi geldi. Bunun üzerine Mehmet Ağar'ı aradım. 'Tarık Ümit bize çalışan bir isimdir. İfade edin' dedim. Ağar, 'Bakınız, İbrahim'e (Şahin) söylerim' cevabını verdi" dedi. "Çatlı 1983'ten beri devlete çalışıyor" açıklamasını da yapan Eymür'ün verdiği bilgiler, 2 Mart 1995'te kaçırıldıktan sonra kendisinden haber alınamayan Tarık Ümit'in Çatlı tarafından yok edildiği yorumlarına neden oldu.

Eymür'ün anlatımlarına göre, Tarık Ümit, 1995 Mart ayının başında evine gelip Özel Harekat Daire Başkanvekili İbrahim Şahin'i kastederek "Patron seni istiyor" diyen iki polis tarafından alındı. Ümit'in kaybolması ve ailesinin bu bilgiyi vermesi üzerine Eymür, Mehmet

(*) Mehmet Ağar ve Sedat Bucak'ın dokunulmazlığı 11 Aralık 1997 tarihinde kaldırıldı. Ardından da Ağar ve Bucak'ın yargılanması gündeme geldi. Sami Hoştan, 1998 yılı Şubat ayında teslim oldu. 1998 yılında davada tutuklu sanık kalmadı.

Ağar'ı aradı. Eymür'ün, verdiği bilgilerle, Tark Ümit'in kızı Hande Birinci'nin, "babasının Mehmet Ağar'ın bilgisi dahilinde, eski Özel Harekat Daire Başkanvekili İbrahim Şahin'in koruma polisi Ayhan Akça tarafından kaçırıldığı" açıklamasını da doğrulamış olduğuna dikkat çekildi. Eymür'ün, Topal cinayeti ile ilgili soruları "Burada MİT adına bulunmuyorum. Sadece daire başkanlığımla ilgili sorulara yanıt verebilirim" diyerek karşılıksız bıraktığı, çete soruları üzerine de "Ağar-Çiller ilişkili bir çete olduğunu düşünmüyorum. Çete tartışması devlete zarar verir" dediği bildirildi. Abdullah Çatlı'nın ASALA'ya karşı kullanılıp kullanılmadığı sorusuna, "O zaman emekliydim, bilgim yok" karşılığı veren Eymür, Çatlı'yı tanımadığı, ancak 1983'ten sonra devletin Çatlı'ya birtakım görevler verdiğini söyledi.

Komisyon Başkanı Mehmet Elkatmış, yaptığı kısa açıklamada Eymür'ün faydalı bilgiler verdiğini, özellikle İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek'in savlarıyla ilgili soruları yanıtladığını bildirdi. Elkatmış, "Eymür'ün yanıtlarından tatmin oldumuz mu" sorusuna, "Tatmin olduğumuz konular da oldu, olmadığımız konular da oldu. Kendine göre, kendi bildiklerini anlattı. Belge vermedi. Eymür'den belge istemedik, sadece bildiklerini anlattı" karşılığını verdi. Elkatmış, MİT'ten bilgi istediklerini ve 5-6 sayfalık bir yazı geldiğini, ancak henüz incelemediklerini bildirdi. "MİT raporunu onlar nu hazırlamış, Eymür bu konuda ne söyledi" sorusuna da Elkatmış, "Onlar hazırlamamış. Böyle bir MİT raporunun olduğundan da haberi olmadığını, esasen böyle bir MİT raporu olmadığını da söyledi. 1988 yılındaki MİT raporunu kendisinin hazırladığını kabul etti, zaten ondan dolayı da görevinden o tarihlerde ayrıldığını söyledi" yanıtını verdi. Elkatmış, bir başka soru üzerine, "Eymür kendisinin sadece MİT'in bir biriminden sorumlu olduğunu söyledi. O birimle ilgili bilebildiği şeyleri söyledi. Esas bilgileri, tabii ki yetkili makam olan müsteşarlık bildirecek. Bu bilgilerin bir kısmı geldi, bir kısmı gelecek" dedi.

Mehmet Ağar'ın danışmanı, eski MİT görevlisi Korkut Eken de Komisyon'a verdiği ifadede, Abdullah Çatlı ile arkadaş olduklarını söyledi. Abdullah Çatlı'nın 1980 öncesinde devlet için kullanıldığını belirten Korkut Eken, "Çatlı, 1994 sonrası PKK'ya karşı Almanya'da istihbaratta kullanıldı" dedi. Eken, Interpol tarafından kırmızı bültenle aranan Abdullah Çatlı ile tanışmalarını anlatırken "Tanışmamız, özel olarak hazırlanmış bir olay değildi. Çatlı ile bir yemekte karşılaşım ve tanışım" dedi. Korkut Eken, Mehmet Eymür için de, "Çatlı'yı tanımaması mümkün değil" diye konuştu.

Tark Ümit'in kaçırılıp öldürülmesi ile ilgili soruları da yanıtlayan Eken, bu olay konusunda herhangi bir bilgisi olmadığını öne sürdü. Korkut Eken, "Tark Ümit'i tanıyorum, ancak son üç yıldır kendisi ile hiç görüşmedim. Tark Ümit'i ben öldürmedim" dedi. Sedat Bucak'ın "terörle mücadelede devlete sayısız yararları olduğunu" da anlatan Korkut Eken, "Tanıyorum ve iyi bir kişidir" dedi.

Ömer Lütfü Topal cinayetinde bazı bilgileri sakladığı iddiasıyla görevinden alınan eski İstanbul Emniyet Müdürü Kemal Yazıcıoğlu da Komisyon'a bilgi verdi. Kemal Yazıcıoğlu, 3 özel tim görevlisi gözaltındayken Sedat Bucak'ın kendisini iki kez aradığını ve korumalarının neden gözaltına alındıklarını sorduğunu söyledi. Yazıcıoğlu, "Kendisine herhangi bir suç unsuru bulamadık. Serbest bırakacaktık, ancak Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Halil Tuğ telefonla arayarak serbest bırakmamızı, İbrahim Şahin başkanlığında bir ekibin gelip onları Ankara'ya getireceğini söyledi. Şahin adı geçen arkadaşları teslim alıp götürdü dedim" dedi. Kemal Yazıcıoğlu, "Polislerin Bucak'a koruma olarak atanmaları ne Ağar'ın ne benim inisiyatifimle oldu. Bu, Halil Tuğ'un emriyle oldu" dedi. Yazıcıoğlu, Çatlı'yı tanımadığını, Çatlı'nın Şahin Ekli adına düzenlenmiş sahte pasaportla İstanbul'da yakalanıp serbest bırakılma-

sından sonra gerçek kimliğinin saptanabildiğini belirtti. Yazıcıoğlu, bazı kişilerin devlet adına kullanıldığı yönünde duyumlar aldığını, Çatlı ve benzerlerinin devlet için çalıştırılmasını onaylamadığını bildirdi. Bir iki kez Mesut Yılmaz'la görüşüğünü, ancak belge vermediğini anlatan Kemal Yazıcıoğlu, elinde kaset bulunmadığını söyledi. Kemal Yazıcıoğlu, üç özel tim görevlisinin sorgusuna katılmadığını, bu sorgulamayı MİT'in değil, polisin yaptığını söyledi.

Süleyman Demirel, Doğu Perinçek ve Mesut Yılmaz'dan aldığı belgeleri 19 Kasım günü Başbakanlık Müsteşarı Kadri Keskin'e gönderdi. Dosyada, 28 başlık altında toplanan 181 sayfalık gazete kupürleri, "Yeni MİT Raporu", Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller hakkında suçlamalarda bulunan başvurular, Aydınlık gazeteleri ve "Yurtsever polisler" imzalı bildirimlerin bulunduğu öğrenildi. Bildiride, kendilerine "Yurtseverler" adını veren bir grup polisin "Teşkilat içindeki kirli ve karanlık olayları anlattıkları" belirtildi. Dosyada, Tansu Çiller'e yakınlığıyla bilinen ve DYP Genel Merkezi'nde görev yapan Tolga Atık'in, önce Başbakanlık Müşavirliği'ne ardından da yatay geçiş ile MİT'e alındığı vurgulandı. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, ayrıca Başbakan Necmettin Erbakan'a bir de mektup göndererek, Mesut Yılmaz'ın, "Özel Harekat Dairesi'nin bazı elemanları uyuşturucu, kumarhane, haraç ve adam öldürmesi gibi işlere karışmaktadır. Ömer Lütfü Topal cinayetine karışan bu polisler suçu itiraf ettikleri halde Ankara'ya celbedilmişler, halen serbest gezmektedirler. Dokümanlar İstanbul Emniyet'inde vardır. Aşiret reisi devleti kullanmaktadır. Suça karışan 100-120 kişi bulunmaktadır. Bunlar devlet emrindeki katillerdir" şeklindeki iddialarını ilettiler.

Necmettin Erbakan bu mektup üzerine, MİT Müsteşarlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü'ne iki soruşturma talimatı gönderdi. Müsteşar Kadri Keskin imzalı talimatlarda "konuyla ilgili araştırmanın acilen yapılarak raporun Başbakanlığa gönderilmesi" istendi. Süleyman Demirel'in yazdığı mektubun içinde yer aldığı dosyalar daha sonra Meclis Susurluk Soruşturma Komisyonu'na iletildi. Dosyalarda Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, MİT ve Emniyet Genel Müdürlüğü'ne ait tüm yazışmaların bulunduğu bildirildi. Dosyada, Başbakan Erbakan'ın talimatı üzerine Emniyet Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığı'nın yaptığı araştırmayla ilgili rapor da yer aldı. 5 Aralık 1996 tarihli ve polis başmüfettişleri Vasfi Selim Tek ile Yalçın Çizen imzalı raporda Susurluk kazası ve kazada bulunan deliller yer aldı.

Müfettişlerin raporuna göre, Sedat Bucak ve koruma görevlileri, 27 Ekim 1996 günü saat 11.30 sıralarında Ankara'dan hareket ettiler. 29 Ekim günü Mehmet Özbay'ın (Abdullah Çatlı) kaldığı yere geldiler. Aynı gün saat 15.30'da, iki otoyol Yalova'ya gittiler. 30 Ekim 1996 günü arsa alımı için Burhaniye'ye geçtiler ve aynı gün İzmir'de Princess Otel'e yerleştiler. Bu otelde iki gün kaldılar. 31 Ekim 1996'da Gonca Us da gruba katıldı. Aynı günün akşamı Hüseyin Kocadağ, Emniyet Müdürlüğü'nden izin almadan, Sedat Bucak'ın davetiyle İstanbul'dan uçakla İzmir'e geldi. Bucak'ın kaldığı Princess Otel'e yerleşti ve bir odada yalnız kalmaya başladı. Aynı otelde Mehmet Ağar'ın kızı da tedavi amacıyla bulunuyordu. Ancak, söz konusu kişiler Mehmet Ağar ile görüşmedi.

Raporda, Abdullah Çatlı'nun silah ruhsatı için verdiği adresin Fatih Karakolu'nun lojmanı olduğu vurgulandı. Rapora göre, o tarihte karakol amiri olan Başkomiser Doğan Şimşek ifadesinde, tahkikat raporunu polis memuru Dinçer Sarıboğa'nın yaptığını, kendisinin de gerekli dikkati göstermeden imzaladığını söyledi. Mahalle muhtarı Burhan Kocapehlivan ise silah ruhsatı için ikametgah belgesini bir polis memurunun isteği üzerine verdiğini söyledi.

Komisyon 1997 yılı Nisan ayında çalışmalarını tamamladı. Komisyon Başkanı Mehmet Elkatmış, 350 sayfalık Susurluk Raporu'nu Meclis Başkanvekili Kamer Genç'e sundu. Raporda Mehmet Ağar ve Sedat Bucak'ın dokunulmazlıklarının kaldırılması talebi yer aldı.

Raporun değerlendirme bölümünde, “Abdullah Çatlı, Sedat Bucak ve Hüseyin Kocadağ’ın korumalarıyla birlikte yasalara aykırı silahlı bir eylem hazırlığında buldukları, silahları Mehmet Ağar’ın bilgisi dahilinde aldıkları kanaatini oluşturduklarını, Tarık Ümit olayında ise Mehmet Ağar ve İbrahim Şahin’in davranışları, bu olayda Çatlı’nın varlığı ve adı geçen diğer kişilerle birlikte eylemleri hususunda bilgi sahibi olduklarını göstermiştir” dendi.

“Mafya-devlet” ilişkileri 22 Aralık günü Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel başkanlığında parti liderlerinin katıldığı bir toplantıda ele alındı. Toplantıya Başbakan Necmettin Erbakan, Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Tansu Çiller, Mesut Yılmaz, Bülent Ecevit, Deniz Baykal ve Muhsin Yazıcıoğlu katıldı.

Süleyman Demirel, toplantının amacını “Ben hükümetle muhalefet arasında, siyasi polemige girme arzusunda değilim. Ama olay örtbas edilirse devlet zarar görür” diye açıkladı. Başbakan Necmettin Erbakan, zirvede MİT raporundan bazı bölümleri okudu. Raporda, “Abdullah Çatlı’nın, Kenan Evren döneminde ASALA’ya karşı görevlendirildiğini ve organizasyonun o tarihten bu yana sürdüğü” belirtildi. Necmettin Erbakan ayrıca, İstanbul Emniyet Müdürlüğü görevinden açığa alınan Kemal Yazıcıoğlu’nun kendisine “bu işi 15 günde çözeceğini” söylediğini aktardı. Toplantıda, elindeki belgeleri vermesi beklenen Mesut Yılmaz, belgeleri vermeyip, içeriğini anlatmakla yetindi. Mesut Yılmaz, Mehmet Ağar’ın Abdullah Çatlı’daki silah taşıma belgelerinden başka kişilere de verdiğini söyledi.

Mesut Yılmaz, söz konusu belgeleri 23 Aralık günü Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’e, 24 Aralık günü de Meclis Susurluk Komisyonu’na ilettiler. Belgeler arasında en önemlisini, uyuşturucu kaçakçılığıyla suçlanan Yaşar Öz’e verilen silah taşıma belgesinin oluşturduğu öğrenildi. Abdullah Çatlı’da bulunan silah taşıma belgesinin benzeri bu belgede, dönemin Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar’ın imzası bulunuyor. Belgede, “Belge hamili Yaşar Öz, Genel Müdürlüğümüzde Teknik Danışmanlık Hizmeti yürüttüğünden bahisle, ülkemizde bulunduğu süre içinde silah taşımaya iznilidir. Mehmet Ağar, Vali, Emniyet Genel Müdürü” ifadesi yer alıyor. Yılmaz’ın verdiği bir diğer belgede ise Kanada’da yakalanan (*) bir uyuşturucu kaçakçısının üzerinden Türkiye’deki irtibat yeri olarak Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü telefonunun çıktığı belirtildi. Mesut Yılmaz, Tarık Ümit’e ve Yaşar Öz’e ait sahte yeşil pasaportların kopyalarını da komisyona teslim etti.

Toplantıdan sonra yapılan açıklamada, “devletin ithamlardan kurtulması için gereken herşeyin yapılması konusunda görüş birliğine vardıkları” ve gerektiğinde milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması yoluna gidilebileceği ifade edildi.

(*) Gülçin Telci’nin 19 Ekim günü Hürriyet gazetesinde yayımlanan yazısında şu bilgiler verildi: Kanada polisinin yakaladığı David Dingwall adlı kaçakçının üzerinden Türkiye’ye ait bir irtibat telefonu çıkması üzerine Emniyet Genel Müdürlüğü ile bağlantı kuruldu. Telefonun Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü’ne ait olduğu ortaya çıkar. Emniyet Genel Müdürlüğü 21 Ocak 1995 tarihli yazıyla Başbakanlık Müsteşarlığı’ndan bilgi ister: “David Dingwall isimli bir şahsın Toronto bölgesinde posta yoluyla esrar sevkiyatını idare ettiği, Kanada’da yürütülen tahkikatlar sonucunda Bert Samuel Davidson isimli şahsın bu ülkede tutuklandığı, paketler üzerinde Hollanda’ya ait bir iade adresi olduğu, Davidson’un ifadesinde, Dingwall ile irtibat kurması için kendisine, Hollanda’ya ait 673 344 93 ve 693 72 80 nolu telefonlar ile ülkemize ait 312-417 04 76 numaralı telefonların verildiği ve Davidson ülkemize ait bu numaradan Michael isimli bir şahısla birkaç kere görüştüğünü belirtmiştir.” Dönemin Başbakanı Tansu Çiller’in Özel Kalem Müdürü Akın İstanbullu ise “Yazınızda belirtilen telefon numarası müdürlüğümüzde mevcut bulunan üç telefaks cihazından birine aittir. Müdürlüğümüzde yapılan incelemede söz konusu yazıda belirtildiği şekilde bir muhabere yapılmadığı anlaşılmıştır” yanıtını verir.

Telefon dinleme

Devlet içindeki "çeteleşme"nin, hukuksuzluğun ulaştığı noktalardan biri de bu dönemde yoğun tartışmalara yol açan telefon dinleme olayı oldu. Kimi zaman yasal koşullar yerine getirilmeden telefonların dinlendiği belirlenirken daha sonra salt belli telefonları değil, kentleri, bölgeleri, tüm cep telefonlarını dinlemek için DGM savcılıklarının izin verdiği ortaya çıktı. Örneğin, Ankara DGM'nin 1995 yılı Ocak ayında, Emniyet Genel Müdürlüğü'ne telefonları dinleme izni verdiği Eylül ayında ortaya çıktı. Ankara DGM'nin kararıyla, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün, PTT ve özel şirketlerin sorumluluğundaki cep ve araç telefonları dahil tüm telefonları dinlemesi "yasal" çerçeveye oturtuldu. Kararla birlikte polis, Ankara DGM'nin görev alanına giren Ankara, Samsun, Bolu, Zonguldak, Kastamonu, Amasya, Çorum ve Bartın illerinde telefonları dinleme olanağına kavuştu.

Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara DGM Savcılığı'na 29 Aralık 1994 tarihli bir yazı ile başvurarak merkezi Ankara olmak üzere bağlantılı illerdeki telefon numaraları ile adres kütüklerinin periyodik olarak kendilerine verilmesi konusunda izin istedi. Ankara DGM de bunun üzerine gereken izni verdi. DGM'nin kararında şöyle denildi: "Uygulamanın haberleşme hürriyetinin zedelenmesi açısından bir sakınca oluşturmayacağı, zira yine Anayasa'nın tanıdığı hak ve hürriyetlerin anayasal nizamı yıkmak için kullanılmayacağını Anayasa'nın 14. maddesi kapsamından anlaşılacağı üzere, anayasal devlet düzenini korumakla görevli İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün icab eden tertip ve düzenlemeleri alması konusunda yasal bir engel bulunmayacağı kanaati ile itiraz yolu açık olmak üzere icab eden çalışmanın yapılmasına müsaade olunmasına karar verildi."

Emniyet Genel Müdürlüğü, telefon santrallerindeki bilgisayar bantlarını alıp inceleme yetkisine kavuştuktan sonra, 10 Ocak 1995 tarihli yazı ile Ankara DGM Savcılığı'na yeni bir başvuruda bulundu. Emniyet Genel Müdürlüğü, bu başvurusunda, PTT ve özel şirketlerin mobil ve GSM dahil tüm telefon santrallerine ve transmisyon hatlarına kendilerince sağlanan özel cihazların bağlanması için izin istedi. Ankara DGM Savcılığı, hemen ertesi gün, 11 Ocak 1995 tarih ve 1995/240 sayılı yazı ile konuyu DGM Başkanlığı'na aktardı. Mahkeme, "böyle bir iznin verilmesinin Anayasa'nın haberleşme hürriyetini düzenleyen 22. maddesine muhalefet niteliğinde olmayacağı, çünkü emniyetin anayasal düzeni ve cumhuriyetin niteliklerini, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü tehdit eden suç odaklarının faaliyetlerinin önlenmesi konusunda görevli ve yetkili olduğu" gerekçesiyle, 12 Ocak 1995 günü Emniyet Genel Müdürlüğü'ne söz konusu iznin verilmesini kararlaştırdı. Karar, yine Hakim Binbaşı Ülkü Coşkun'un imzasını taşıdı.

Dönemin İçişleri Bakanı Mehmet Ağar ise cep telefonlarının dinlenmesi için DGM'den alınan gizli kararı savundu. Herşeyin yasalara uygun olduğunu öne süren Mehmet Ağar, terör ve kaçakçılığın önüne büyük oranda dinleme sistemi ile geçtiklerini savundu. Mehmet Ağar, "Büyük şehirlerde 3-4 senedir terör olmuyorsa sebebi bu. Bir dinamit patlamıyor sahil şeritlerinde üç senedir. Bir sürü PKK'lı yakalıyoruz, nasıl yakalıyoruz? Daha geçen gün 2.5 ton baz morfin yakaladık, nasıl yakaladık? Bu teknoloji ile terörde krizin önünü kestik. Bu iş, başka şeyler için kullanılabilir mi? Kullanıldı ise kim mağdur oldu bugüne kadar? Hangi siyasiye veya şuna buna, kime ne yapıldı? Bu iş çok dar bir kadronun yaptığı bir iş ve Türkiye'de terörün önünü kesmiştir. PKK üç senedir yerleşemedi şehirlere. Bunun tek sebebi bizim teknolojik donanımımız. Sistemin detaylarını anlatmak vatana ihanettir" dedi.

Mehmet Ağar'ın Emniyet Genel Müdürlüğü sırasında DGM'den tüm telefonları dinleme izni aldığıın ortaya çıkması üzerine o dönemin Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın,

kararı Anayasa'ya aykırı olarak niteledi ve "Bu konuyu çok önemsiyorum. Özel olarak bilgilendirilmemiş ise böyle bir karardan Adalet Bakanı'nın, Başbakan Yardımcısı'nın, hatta Başbakan'ın bile bilgisi olmaz. Yargı, aldığı kararlar konusunda yürütmeye özel olarak bilgi vermiyor. Savcıların Adalet Bakanı'na bilgi vermesi durumunda, Yargıtay'a başvurulurdu" dedi. Kararın alındığı dönem Başbakan olan Tansu Çiller ise suskun kalmayı yeğledi.

Telefonları dinlenenlerden birinin de Mesut Yılmaz (*) olduğu anlaşıldı. 27 Kasım günü, Türk İş Genel Başkanı Bayram Meral ve Yönetim Kurulu üyelerini, Nenehatun Caddesi üzerindeki konutunda kabul eden Yılmaz, dinleme aygıtlarıyla ilgili bir soruya, "Evet bu odada, şu an hep birlikte devlet tarafından dinleniyoruz. Ama dinlenmekten çekinecek hiçbir konuşmamız, davranışımız, bir şeyimiz yok. Bu siyasi rakiplerimizin eline bazı avantajlar verebilir ama bizim kimseden çekinecek bir şeyimiz yok" diye yanıt verdi.

Mesut Yılmaz'ın evindeki "kulak" denilen dinleme cihazları 29 Kasım günü temizlendi. Mesut Yılmaz'ın evi ve bitişindeki çalışma ofisine gelen üç görevli, dinlendiği önceden saptanan ofisteki odada araştırma yaptılar ve üç dinleme cihazı çıkardılar. Cihazların 7 gün dayanabilecek pillerle çalıştığı belirlendi. Uzmanlar, cihazın sese duyarlı olduğunu ve ses bulunduğu sürece çalıştığı için 7 günden daha uzun bir süre devrede kaldığını söylediler. Telefon makinelerine yerleştirilmiş bir cihaz bulunamadığı belirtilirken, telefon dinlemelerinin santral sisteminden yapıldığına işaret edildi ve "telefon makinesinde cihaz bulunmaması, telefonun dinlenmediği anlamına gelmiyor" denildi.

Abdullah Çatlı

12 Eylül 1980 öncesinde Ülkü Ocakları Derneği İkinci Başkanlığı'nı (Birinci Başkan Muhsin Yazıcıoğlu) yapan Abdullah Çatlı, kazadan önce de ünlü bir isimdi. Abdi İpekçi cinayetine adı karışan, Bahçelievler katliamının sorumlusu olduğu bilinen Abdullah Çatlı'nın, ilişkileri ve gücü Susurluk kazası sonrasında iyice açığa çıktı. Abdullah Çatlı'nın, "sıradan bir militan değil, kontr-gerilla örgütlenmesinin yöneticilerinden olduğu" anlaşıldı. Örneğin, 12 Eylül döneminde MHP davasında yargılanan, ANAP yöneticisi Avni Çarsancaklı 6 Kasım günü yaptığı açıklamada, "Devlet, Abdullah Çatlı'yı kendi işleri için kullanıyordu. O, Mehmet Ağar ile görüşen, Tansu ve Özer Çiller'le beraber yemek yiyen birisiydi" dedi. Çok sayıda sahte kimliğin yanı sıra üst düzey devlet yöneticilerine verilen yeşil pasaporta ve her türlü silahu taşınmasına olanak tanıyan özel bir belgeye sahip olduğu belirlenen Abdullah Çatlı'nın, sahte kimlikleriyle yurtdışına gidip geldiği, resmi belgelere imza attığı, hatta gözaltına alınıp kuşkuyla bir biçimde serbest bırakıldığı ortaya çıktı.

Abdullah Çatlı'nın, Susurluk kazasında da üstünde bulunan Mehmet Özbay sahte kimliğiyle 31 Ağustos günü Balıkesir'in Erdek ilçesinde havaya ateş açtığı için polis tarafından gözaltına alındığı, mahkeme önüne çıkarıldığı ve serbest bırakıldığı saptandı. Abdullah Çatlı'nın, Mehmet Özbay sahte kimliğiyle silah ruhsatı aldığı da ortaya çıktı. Ruhsat için, dönemin Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar'ın onay verdiği anlaşıldı. Kazanın ardından soruşturmayı yürüten Susurluk Cumhuriyet Savcısı İmdat Kaçan, Sedat Bucak'ın arabasında bulunan silahlardan birinin "Mehmet Özbay" adına ruhsatlı olduğunu açıkladı.

Abdullah Çatlı'nın Erdek'te mahkemeye verdiği adresin de İstanbul Fatih Mecidiye Karakolu olduğu anlaşıldı. Abdullah Çatlı, ev adresi olarak Fatih Şehremini Validergahı 57.

(*) ANAP lideri Yılmaz, 24 Kasım günü Budapeşte'de bir saldırgan tarafından yumruklandı. Budapeşte Hilton Oteli lobbisinde, adının Veysel Özerdem olduğu öğrenilen saldırgan, Mesut Yılmaz'ı yumrukladıktan sonra kaçtı. 1998 yılı Şubat ayında Veysel Özerdem Türkiye'ye iade edildi.

sokağı gösterdi. Dört katlı binanın giriş katı karakol, diğer katları ise lojman olarak kullanılıyor. Lojmanda oturanlar arasında, Metin Göktepe davası sanıklarından İkmal Şube Amiri Mehmet İşbiren'in bulunduğu da öğrenildi.

Bir başka gelişme ise 22 Ekim günü İstanbul Florya Füze Sokak 12 No'lu Bizim Yuva Apartmanı'nın önünde bulunan el bombası oldu. Önünde bomba bulunan binanın birinci katında Abdullah Çatlı'nın kendi adıyla oturduğu, bombanın da Abdullah Çatlı'nın kızına ait arabanın yanında bulunduğu anlaşıldı. Bombanın Çatlı'nın veya korumalarının otomobilinden düşmüş olabileceği de iddia edildi. Abdullah Çatlı'nın, birçok işadaminin oturduğu apartmana 1995 yılında eşi Meral Çatlı, kızları Sercan ile Gökçen'le taşındığı belirlendi. Şenlikköy Muhtarlığı'na Paris Büyükelçiliği'nden aldıkları bir belgeyle başvuran Meral Çatlı'nın, kendi adına kayıtlı olan evi yeni aldıklarını ve Paris'ten taşındıklarını söylediği anlaşıldı.

Aydınlık dergisi Genel Yayın Yönetmeni Hasan Yalçın da, 9 Kasım günü düzenlediği basın toplantısında, Abdullah Çatlı'nın İsviçre'nin Bostadel Cezaevi'nden CIA tarafından kaçırıldığını söyledi. Abdullah Çatlı ve ekibinin Marsilya'daki Ermeni anıtına molotof kokteyli attığını bildiren Yalçın, "Bu olayı devlet yetkilileri 'ellerine yüzlerine bulaştırdılar' diye değerlendirdiler. Bu eylem için Abdullah Çatlı ve ekibi devletten bir milyon dolar almışlardı. Bu operasyonun başarısızlığı ülkücüler ile MİT'in arasını da açtı" dedi. Abdullah Çatlı ve ekibinin daha sonra JİTEM'e geçtiklerini anlatan Hasan Yalçın, Abdullah Çatlı'nın bu sırada yeşil pasaport aldığını da söyledi. Hasan Yalçın, Mehmet Ağar'ın 1992 yılında Erzurum Valisi olduğu sırada Abdullah Çatlı ile MİT'in arasının düzeldiğini söyledi.

Azerbaycan darbesini dönemin Devlet Bakanı Ayvaz Gökdemir'in "tezgahladığını" öne süren Hasan Yalçın, şöyle konuştu: "Elçibey, Abdullah Çatlı'ya 'Ben tarih hocasıyım. Siz başka birini bulun, ben sonra cumhurbaşkanı olayım' dedi. Abdullah Çatlı ise Süleyman Demirel dahil Tansu Çiller ve Alpaslan Türkeş'in kendisinin cumhurbaşkanı olmasını istediklerini söyledi. Bu toplantı ve Abdullah Çatlı'nın darbe hazırlığı Tercüman eski muhabiri, MİT'te çalışan, KGB ajanı İ.Ü. (İrfan Ülkü) tarafından KGB'ye iletildi. Süleyman Demirel de bu sırada Haydar Aliyev'i arayıp Elçibey'e destek olmasını istedi. Ancak Süleyman Demirel, Tansu Çiller'in Orta Asya ve Azerbaycan planlarından rahatsızdı. Bunun için de darbe hazırlığını Aliyev'e bildirdi. Azerbaycan İçişleri Bakanı darbeyi bastırdu."

Aranan sağcı eylemcilerden İsa Armağan'ın Türkiye'ye getirilmesi için MHP Genel Başkanı Alpaslan Türkeş'in büyük çaba sarfettiğini de anlatan Hasan Yalçın, "İsa Armağan yurtdışında MHP'yi bitiriyordu. Armağan'ın BBP'yi desteklemesi ülkü ocaklarını dağıtıyordu. Abdullah Çatlı, Armağan'ın getirilmesine bozuldu. Abdullah Çatlı diğer ülkücü partiyeye maddi destekte bulunuyordu. Bu desteği Çatlı'dan Binbaşı Cem Ersever istemişti" dedi.

Fransız gazeteci Jean-Marie Stoerker'in yazdığı "*Saint-Pierre Kurtları*" adlı kitapta, Abdullah Çatlı'nın Türkiye'deki eylemleri, Mehmet Ali Ağca ve Oral Çelik ile ilişkileri, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı anlatıldı. Kitapta yer alan bazı ilginç bilgiler özetle şöyle:

Ağca'yı yurtdışına kaçırdı: Abdullah Çatlı, gazeteci Abdi İpekçi'nin öldürülmesinden sonra Mehmet Ali Ağca'nın yurtdışına kaçmasını bizzat sağladı. Mehmet Ali Ağca hapisten kaçtıktan sonra Ankara'da iki gün Çatlı'nın evinde kaldı. Ağca'nın yurtdışına kaçışında kullanılan pasaportlar Abdullah Çatlı'nın doğum yeri Nevşehir Emniyet Müdürlüğü'nde 11 Ağustos 1980 tarihinde hazırlandı. Ağca'nın fotoğrafının yapıştırıldığı sahte pasaport Faruk Özgün adına düzenlendi. 11 sahte pasaportun kayıtlarının bulunduğu defter, Papa'ya suikast girişiminden sonra, 1 Şubat 1983 tarihinde kuşkuyla bir şekilde yandı. Bulgarların yayınladığı

bir raporda, İtalyan savcı Marini'nin Abdullah Çatlı ile 1985 yılı yazında Paris'te gizlice görüştüğüne dikkat çekildi. Çatlı, bu buluşma sırasında Ağca'nın yalanlarını açıkladı. Ağca'nın suç ortağı olduğunu kabul etmeyen Çatlı, arkadaşına pasaport ve silah konularında yardımcı olduğunu saklamadı. Çatlı'nın mahkemede, Ağca'ya karşı Oral Çelik ile birlikte işbirliği yaparsa Batı Alman gizli servisinin 500 bin dolar teklif ettiğini açıklamasıyla kıyamet koptu.

Silah kaçakçılığı yapmıştı: İtalyan terörle mücadele polisi DİGOS'un listesindeki 17 Türkten biri olan Abdullah Çatlı, 1978 Bahçelievler katliamından sonra Bulgaristan'ın Varna kentinde Abuzer Uğurlu'nun emrinde çalıştı. 1969 yılından beri Bulgaristan ile işbirliği yapan Abuzer Uğurlu'nun 1974 yılında Bulgar gizli ajanı olarak yetiştirildiği belirtiliyor. Bahçelievler katliamı sanıklarından Ali Yurtaslan itiraflarında, Çatlı'nın 1978 yılı Ocak ayından itibaren Sofya'dan Türkiye'ye silah kaçakçılığındaki önemli rolüne dikkat çekti ve "Aralık ayındaki katliamdan hemen sonra Çatlı Varna'ya giderek Türk mafyasıyla birlikte çalışmaya başladı. Bildiğim isimler: Abuzer Uğurlu ve Oflu İsmail. Bu kişiler, MHP'ye silah temin ediyorlardı. Avrupa'da silahlara ödeme gerektiğinde, eroin gönderiliyordu... Bozkurtlar, eroin dağıtımını ellerinde tutuyor ve parayı silah alımlarına yatırıyorlardı" dedi.

Sahte isimle hapis yattılar: 2 Temmuz 1984'de Nevzat Bilecen uyuşturucu kaçakçılığından yakalanınca üzerinde Çatlı ve Çelik'in Poitiers'deki telefon numaraları çıktı. Fransız polisi 7 Eylül'de Çatlı ve Çelik için Interpol'den kırmızı bülten çıkarttı. İki kaçak, Alman plakalı, Stuttgart'da kayıtlı bir araba ile seyahat ediyorlardı. Türk Kültür Ocağı en sık gittikleri yerd. 1984 yılı Ekim ayı ortasında aceleyle Poitiers'deki apartmanlarını terkettiler. Yeniden pasaport bulan Çatlı, karısı ve iki kızıyla Clichy'deki Victor-Hugo caddesine yerleşti. Eroin ihbarı alan Fransız narkotik polisi, yaptığı baskında Çatlı'nın evinde 400 gram eroin ele geçirdi. Kimliğini gizleyen Abdullah Çatlı, Hasan Kurtoğlu olduğunu öne sürdü.

10 Şubat 1986'da Abdullah Çatlı, Fransız mahkemesince 7 yıl hapis cezasına çarptırıldı. 1986 yılı Kasım ayında da Oral Çelik, Belçika sınırı Halluin'de Hollanda plakalı gizli bölmelerinde eroin bulunan bir otomobilde yakalandı. Bedri Ateş olduğunu söyleyen Oral Çelik, kendisini sürgündeki bir PKK militanı gibi tanıttı. Üzerinde politik sığınmacı kartı çıktı. 25 Kasım 1988 tarihinde ölüm cezasıyla arandığı Türkiye'ye gönderilmeme koşuluyla Fransa'dan İsviçre'ye iade edilen Çatlı, 1982 yılında bir, 1984 yılında 3 kilo eroini İsviçre'ye sokmakla suçlandı. 16 Nisan günü Basel cezaevinden kaçmaya kalkışırken yakalandığı için de yargılanan Çatlı, yargıç Meier'in ülkücüler ile ilgili sorularını yanıtladı. Çatlı'ya da 7 yıl ağır hapis cezası ile 15 yıl İsviçre'de oturmama cezası verildi. Fransız hapishanelerinde yattıktan sonra İsviçre Bostadel Cezaevi'ne giren Çatlı, beş mahkumla birlikte hapishaneden kaçmayı başardı. Ondan sonra Türkiye'deki kazada meydana çıktı ama bu kez ölü olarak.

Ülkücünün itirafları: Abdullah Çatlı 9 Ekim 1978 sabahı Ankara Bahçelievler 15. Sokakta bulunan bir eve yapılan silahlı baskının komutanlığını yaptı. Eyleme katılan ancak daha sonra pişman olup, İsveç ve Norveç'te saklanan eski ülkücülerden Ali Yurtaslan, yazdığı "Ali Yurtaslan'ın İtirafı" kitabında Çatlı'nın yedi Türkiye İşçi Partisi (TİP) üyesinin öldürülmesi emrini bizzat verdiğini belirtti. Çatlı, o dönemde ülkücü dünya içinde "Reis efendi" diye çağırılıyordu. Bahçelievler katliamından yedi ay önce, Ankara Üniversitesi'ne atılan bir bomba birçok öğrencinin ölümüne yol açtı. Bu eylemin sorumlusunun da Çatlı olduğu ileri sürüldü. Olaydan bir ay sonra TNT taşıyan bir MHP militanı polis tarafından yakalandı. Patlayıcıları dağıtmak üzere kendisine Abdullah Çatlı'nın verdiğini itiraf eden genç, Ankara'daki bir karakolun penceresinden düşerek öldü. Abdullah Çatlı, Ülkü Ocakları Başkan Yardımcılığı'na getirilince kutlamak için, 40 ülkücünün yattığı Sağmalcılar Cezaevi'nden

kaçış planı yaptı. 2 Kasım günü, Sağmalcılar'a saldırıyı bizzat kendi düzenledi. İşbirlikçi gardiyanlar, ülkücülerin içeri girmesine yardımcı oldular, diğer gardiyanlar hücrelere tıkdılar. Birkaç saniyede 13 ülkücü tutuklu kurtuldu.

28 Eylül 1979 tarihinde Abdullah Çatlı, Bulgaristan'dan döner dönmez Adana Emniyet Müdürü'nü vurmakla suçlandı. Daha sonra Abdullah Çatlı, Ağca'ya Abdi İpekçi'yi öldürmesi için silahı veren ve 1979'dan beri Türk polis tarafından aranan Mehmet Şener ile 22 Şubat 1982 tarihinde İsviçre'nin Zürih kentinde birlikte görüldü. Şener, sahte pasaport bulundurmak suçundan tutuklanırken, Abdullah Çatlı Türkiye'deki cinayetlerine rağmen İsviçre eyalet polisi tarafından 48 saat içinde serbest bırakıldı. Türkiye'ye iadesi konusunda Türk emniyetinden mesaj, ancak sanık bırakıldıktan sonra geldi. Benzeri bir durum Oflu İsmail, Londra'da üzerinde silah bulundurma suçundan yakalanınca yaşandı. İngiliz polisi, Ankara'dan Oflu İsmail'in parmak izlerini istedi. Her nedense önce yanlış parmak izleri Scotland Yard'a gönderildi. Gerçek parmak izleri, Oflu İsmail kefaletle serbest bırakıldıktan sonra geçildi. Cinayet suçundan Türkiye'de arandığının anlaşılmasına rağmen, siyasal sığınma hakkı istediği için İsviçre, Çatlı'nın peşine düşmedi. Mehmet Şener ise 13 ay hapis yattıktan sonra Lozan Mahkemesi Türkiye'ye iadesini uygun görmediğinden serbest bırakıldı.

Oral Çelik'le yaşam: Çatlı daha sonra Oral Çelik ile birlikte Paris'te yaşamaya başladı. Birkaç hafta sonra, Çatlı'ya, karısı Meral ve iki kızı eşlik etti. Beşi birlikte, Çatlı'nın Hasan Kurtoglu sahte adıyla tuttuğu Alphonse-Daudet sokağındaki bir sitenin 15. katındaki apartman dairesine yerleştiler. Ziyarete giden Türk arkadaşları, Oral Çelik'i de Attila olarak tanıyorlardı. Çelik, Çatlı'ya komşularına amcasının oğlu olarak tanıtıyordu. İkisi de Türk hükümetinden burslu öğrenciler olduklarını söylüyordu. Sık sık İsviçre'ye ve Paris'e gidiyorlardı. Abdullah Çatlı ile Paris'te birlikte yaşayan Oral Çelik, Mayıs 1984 tarihinde İsviçre'de görüldü. Nevzat Bilecen adlı ülkücü onu otomobille Cenevre'ye götürdü.

Oral Çelik ile uyuşturucu kaçırdı: İsviçre yabancılar polisinin elinden kurtulan Abdullah Çatlı, Oral Çelik ile birlikte gezerken İsviçre'nin Olten kentindeki ülkücüler toplantısında tanıştığı 32 yaşındaki Nevzat Bilecen'i arayarak ona Zürih Camii'nde randevu verdi. Örgütün paraya ihtiyacı olduğunu söyleyerek ondan Türkiye'ye gidip bir kilo eroin getirmesini istedi. Bilecen, teklifi kabul etti. Bilecen Çatlı'ya askerlik görevini yaparken bir MİT Generalinin şoförü olduğunu, kaporta boyacısı olarak çalışırken İsviçre'deki komünist Kürtlerle ilgili MİT'e casusluk yaptığını anlattı. Bilecen İtalya üzerinden Türkiye'ye gidip eroini Mehmet Şener'in kardeşinden teslim aldı.

Oral Çelik

Hem Milliyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni ve Başyazarı Abdi İpekçi'nin öldürülmesi (1 Şubat 1979) ve Papa 2. Jean Paul'e suikast girişimi hem de uluslararası silah ve uyuşturucu kaçakçılığının kilit adı Oral Çelik, 9 Mayıs 1979'da Malatya'da sol görüşlü bir öğretmenin öldürülmesi, birinin yaralanması ve İpekçi cinayeti nedeniyle Interpol tarafından kırmızı bültenle aranılıyordu. Abdi İpekçi cinayetinin sanığı Mehmet Ali Ağca yakalanınca, Oral Çelik'in adı gündeme geldi. 23 Kasım 1979'da Ağca'nın İstanbul Kartal Maltepe Askeri Cezaevi'nden kaçırılmasını Oral Çelik ve Abdullah Çatlı'nın planladığı iddia edildi.

Oral Çelik, 1985'te İsviçre'de yakalandı ve sınır dışı edildi. Fransa sınır kapısında serbest bırakılan Oral Çelik, Bedri Ateş sahte kimliğini kullanmaya başladı. 1986 yılının Kasım ayında bu isimle, Fransa'da otomobilinde eroinle yakalandı ve 4 yıl hapis yattı. 28 Eylül 1990 tarihinde Papa davasının İtalyan sorgu yargıcı, Fransa'da tutuklu bulunan Bedri Ateş'in

Interpol tarafından aranan Oral Çelik olduğunu ileri sürdü. Tekrar sorguya alınan Oral Çelik, Bedri Ateş sahte kimliğini kullandığını itiraf etti. Eylül 1993'te sahte kimlik kullanmak suçundan 30 ay hapse mahkum edildi. 1993'te Fransa'dan İtalya'ya iade edildi. 21 Aralık 1993'te Ağca'yı da sorgulayan savcı tarafından sorgulandı. Ağca, kendisiyle yüzleştirilen Oral Çelik'i tanıdı. Türkiye'den İtalya'ya polislerle birlikte giden Nedim Şengün ve Ekrem Tekgül de Oral Çelik'i teşhis etti. Malatya'daki ailesi de kendilerine gösterilen fotoğraflardan oğullarını belirledi. Ancak Papa davasında, suikast girişiminin yapıldığı San Pietro meydanındaki varlığı tespit edilemediğinden serbest bırakıldı. İtalya'da uyuşturucu davasından ayrıca 2 yıl hapis yattıktan sonra beraat etti ve İsviçre'ye iade edildi.

Eylül 1995'te Türkiye'ye gelip MHP'de siyaset yapmak istediğini belirterek İtalya'da savcılığa dilekçe veren Oral Çelik, 14 Eylül günü İsviçre'den Türkiye'ye iade edildi ve 16 Eylül günü İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nce tutuklandı. Ölüm cezası istemiyle 1991 yılında açılan dava nedeniyle Çelik'in yargılanmasına hemen başlandı. Duruşmada okunan iddianamede, Oral Çelik'in, Abdi İpekçi cinayetini Mehmet Ali Ağca ile birlikte planladığı, silah sağladığı, olayda gözcülük yaptığı öne sürüldü ve Türk Ceza Yasası'nın 450/4. maddesi uyarınca ölüm cezası istendi. Suçlamaları kabul etmeyen Oral Çelik, Papa Suikasti nedeniyle İtalya'da yargılandığını ve beraat ettiğini söyledi. Oral Çelik, İpekçi ve Papa suikastlarında adının Uğur Mumcu tarafından "Türkiye'deki sağ-sol çatışmalarını İtalya'ya taşımak için" ortaya atıldığını ileri sürdü ve "Uğur Mumcu, Papa suikastı ve İpekçi suikastından yargılanmam için çok çaba sarfetti. Mehmet Ali Ağca'nın ifadelerini okudum. Hepsi birbirinden çelişkili. Ancak resmi tutanaklarda bana suçlaması yok. İnfaz yasasından yararlanmak için beni suçladı. Zaten Papa suikastına siyasi bir çizgi yükleyip, beni ve savunduğum fikirleri yargılamak istediler. Mumcu'nun yorumları ile basın da benim hakkında yalan yazdı. 'Çelik, Roma'da Papa suikastında varsa, İstanbul'da da Abdi İpekçi olayında vardır' diye düşündüler. Eminim, bugün mahkemede konuşuklarımı da yarın yalan yazacaklar" dedi.

Oral Çelik, 16 Ekim günü yapılan duruşmada Mehmet Ali Ağca'ya askeri cezaevinden kaçtıktan sonra barınma konusunda yardım ettiğini söyledi. Oral Çelik, Fransa'da Abdi İpekçi cinayeti ile ilgili olarak alınan ifadesindeki "Suçu üstleniyorum, Türkiye'ye iademi istiyorum" sözleri hatırlatılınca, suçu kabul etmediğini söyledi ve "Sadece bu konuda Türk adaletine ifade vermek istediğimi söyledim. Yanlış anlaşılış" dedi. Uğur Mumcu'nun, kendisi hakkındaki iddiaları açısından da sorgulanan Oral Çelik, "Kendisi siyasi görüşü doğrultusunda ve ekonomik çıkarı yönünden yazdığı kitaplara malzeme toplamıştır. Reklam aracı olarak beni ve bu olayı kullanmıştır" dedi. Uğur Mumcu'nun, İtalyan savcı Martella eşliğinde Mehmet Ali Ağca ile yaptığı görüşmede Mehmet Ali Ağca'nın, "İpekçi'yi kim öldürdü?" sorusuna "Oral Çelik" yanıtı verdiği hatırlatılınca Oral Çelik, "Ağca'nın ne zaman doğru, ne zaman yalan söylediğinin anlayamadığını Mumcu bile yazmıştır. Böyle birinin adımı vermesi olayla ilginç olduğunu göstermez" dedi.

Oral Çelik, kazadan kısa bir süre sonra da 13 Kasım günü İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nde hakim önüne çıktı. Duruşmada, İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Ferzan Çitici'ye mektup yazarak "can güvenliğinin sağlanması" halinde Abdi İpekçi cinayeti konusunda tanıklık yapacağını anlatan "sürpriz tanığın" dinlenmesine karar verildi. Ancak Abdullah Yavuz adlı bu tanık, 11 Aralık günü yapılan duruşmaya da gelmedi. Daha sonra yapılan duruşmada dinlenen "sürpriz tanık", beklenenin aksine Oral Çelik'i aklayacak şekilde ifade verdi. Tanığın tehdit edildiği ya da satın alındığı iddialarını da doğrular nitelikteki bu ifadeden sonra Oral Çelik'in tahliyesi gündeme geldi.

İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi, 10 Ocak 1997 tarihinde yapılan duruşmada tahliye kararı verdi. Oral Çelik, Malatya'da bir öğretmenin öldürülmesi, bir öğretmenin yaralanması davasında, Malatya Ağır Ceza Mahkemesi'nin de tahliye kararı vermesi üzerine 22 Ocak 1997 tarihinde Kırklareli Cezaevi'nden serbest bırakıldı. Oral Çelik hakkındaki "yasadışı örgüte üye olmak", "Ağca'yı Maltepe 2. Zırhlı Tugay'daki askeri cezaevinden kaçırmak" ve "ruhsatsız silah bulundurmak" iddialarıyla açılan soruşturmalar zamanaşımı nedeniyle kapatıldı.

Gladio'nun Türkiye uzantısı

Abdullah Çatlı ve Susurluk kazası sonrasında adı gündeme gelen diğer kişilerin, 2. Dünya Savaşı sonrasında Sovyet işgali olasılığına karşı Avrupa ülkelerinde oluşturulan "Gladio" örgütlerinin Türkiye'deki kolunu oluşturduğuna ilişkin önemli ipuçları ortaya çıktı. Hatta pek çok gazeteci ve araştırmacının yıllardır üzerinde durduğu, Gladio benzeri karanlık ilişkiler, Susurluk kazasıyla bir kez daha kanıtlanmış oldu. Kontr-gerilla faaliyetleri ve etkileri konusunda gazetelerde yayımlanan bazı yazı ve haberler şöyle:

Kontr-gerilla Laboratuvarı: Kıbrıs (11 Temmuz 1996-Evrensel/Fatih Polat)

3 Mayıs 1958 Cumartesi günü çıkan yerli gazetelerin başlıklarında, büyük puntolarla yazılmış şu harfler okunuyordu: "Bahar bayramında Türk Bayrağı'nın taşınması infial uyandırdı. Bizden olmayanlar bizim bayrağımızı taşıyamazlar. Olay neydi? Bu başlıklar neden atılıyordu? Henüz İngiliz yönetiminin sürdüğü bir dönemde, 1 Mayıs bahane edilerek, Türk ve Rum halkının birbirinden ayrılması için solcu avına çıkılmasının hazırlıkları mı yapılıyordu?"

Geçtiğimiz günlerde kontr-gerilla tarafından öldürülen Yeni Düzen gazetesi yazarı Kutlu Adalı, Rum ve Türk emekçilerinin birlikte düzenledikleri görkemli 1958 1 Mayıs'ından sonra adada girilen katliamları anlattığı yazısına böyle başlıyor. Adalı'nın, 1 Mayıs 1989 tarihinde Yeni Düzen gazetesinde yayınlanan ve "Solcular Mayıs'ta Avlanabilir" başlığını taşıyan söz konusu yazısı şöyle devam ediyor: "1 Mayıs 1958 Perşembe gününden hemen sonra gelişen kanlı olaylara göz attığımızda, gerçekten iki halkın birbirinden ayrılması için solcu ve komünist avcılığına çıkıldığını, her iki toplumdaki şoven güçlerin, yeraltından çıkarılarak kan kusturmaya başladığını görüyoruz." Yazısının devamını okuduğumuzda Kıbrıs'ı çok tanimasanız, Kıbrıs tarihini çok fazla bilmeseniz de, olaylar size çok bildik gelecek. 'Biz de bu filmi seyretmiştik' diyeceksiniz.

Maraş, Çorum, '77 1 Mayıs'ı, '80 faşist darbesi ve sonrası uygulamalar, sokak ortasında failleri bir türlü "bulunamayan" devrimci, aydın, ilericiye yönelik katliamlar, ardi arkası kesilmeyen "kayıp"lar, gazete ve parti bombalamaları, köyleri yakarak, bombalayarak boşaltma uygulamaları, gazeteci, kitle örgütü yöneticileri ve sendikacı, milletvekili katliamları vb. olaylar kafanızın bir yerine yaşadığınız coğrafyayı "kontr-gerilla cumhuriyeti" olarak kazınmıştır. Bu filmi bu kadar aynı yaşamış olmanız, filmin orada çekilmiş olmasından kaynaklanıyor. Kontr-gerilla emekleme döneminde Kıbrıs'ta epeyce egzersiz yaptı ve yürümeye başlayınca oradan "anavatan"ına yetişkin, işyapar bir çocuk olarak döndü.

Çocuğun ilk ismi Türk Mukavemet Teşkilatı'dır (TMT). Babası ise, Genelkurmay Başkanlığı'nın görevlendirdiği Özel Harp Dairesi'dir. Teşkilat, işbirlikçi Türkiye burjuvazisinin adadaki bölgesel çıkarlarını gözetecektir. İşbirlikçi Rum burjuvazisinin EOKA (Kıbrıs Mücadelesi Ulusal Örgütü) aracılığıyla adayı Yunanistan'a bağlamak yönündeki emellerine karşı, "Türk"ün çıkarını korumak adı altında, Türkiye burjuvazisinin bölgesel çıkarları için ne gerekiyorsa o yapılacaktır.

Kutlu Adalı, "iki halkın birbirinden ayrılması için solcu ve komünist avına çıkıldığını, her iki topluma ait şoven güçlerin, yeraltından çıkararak solculara kan kusturmaya başladığını görüyoruz" diyor. Kastettiği 1955'te kurulan Yunan burjuvazisinin yeraltı teşkilatı EOKA ile 1958'de kurulan Türkiye burjuvazisinin aynı nitelikteki örgütü TMT'dir. Biri, 'Rum'un ve 'Rum halkının çıkarları için savaştığını' ilan ederken, diğeri de, 'Türk'ün ve 'Türk halkının' çıkarını gözettiği propagandası ile sahnededir. Kutlu Adalı'nın aynı makalesinde büyüteç tuttuğu cinayetler, TMT'nin kuruluşundan hemen sonraya rastlar. TMT, adanın Yunanistan'a bağlanmasını engellemek için çalıştığı propagandası ile adanın Türklerini çevresinde toplamaya uğraşırken, "faili" yönetenlerce hiç açıklanmayacak siyasi cinayetler de başlar.

Adada, "Rum emekçilerle birlikte bir yaşam, her iki toplumun emekçilerinin birlikte ve ortak çıkarları için savaş vermesine" vurgu yapan ve böyle bir kimlikle öne çıkan Türk tarafı devrimcileri, aydınları, sendikacıları öldürülmeye başlanır. Adresi TMT'yi gösteren cinayetler 1965'e kadar sürer.

Cinayet ve saldırıların belli başlıları; Adalı'nın gerek 1 Mayıs 1989 tarihini ve "Solcular Mayıs'ta Avlanabilir" başlığını taşıyan makalesi, gerekse gazetesinde "Kıbrıs Notları" adı altında yazdığı üzere şöyledir: "Solcu İşçi Birlikleri'nde çalışan Sadi Erkut ve eşi 21 Mayıs 1958 tarihinde vurularak yaralanır. 22 Mayıs tarihinde muhalif olarak bilinen Fazıl Özer (32) vurularak öldürülür. 25 Mayıs 1958 tarihinde yine muhalif kimlikleri ile bilinen Abdurrahman Candaş ve Hasan Yaman Ali vurularak yaralanır. Bu olayı 26 Mayıs 1958 tarihinde Ahmet Yahya'nın vurularak öldürülmesi olayı izler. Mayıs olaylarının ardından kontr-gerilla saldırı ve cinayetlerine 1 yıl kadar ara verir. 7 Haziran 1959 tarihinde, Türk Haberler Bürosu bombalanır. Ardından, o dönemde adada yayınlanan Cumhuriyet gazetesinin ortakları ve yöneticileri gazeteci Ayhan Hikmet ve Ahmet Muzaffer Gürkan öldürülür. Kutlu Adalı'nın bu iki meslektaşısı Kıbrıs'ta kontr-gerilla cinayetine kurban giden ilk basın şehitleridir.

Bu iki cinayet, adada bomba etkisi yaratan 'Bayraktar Camii'nin bombalanması olayının hemen ardından gerçekleşmiştir. Bu bombalama olayının söylendiği gibi Rumlar tarafından değil, Türkiye'ye ait faşist güçlerce gerçekleştirildiğini söyleyen Hikmet ve Gürkan, öldürülmeden bir gün önce Bayraktar Camii'ne bombayı kimin koyduğunu ertesi günkü gazetede açıklayacaklarını yazmışlardır. Bu duyuru onların son yazıları olur. 1965 yılında ise, Komünist Partisi (AKEL) Üyesi Derviş Ali Kavazoğlu öldürülür. Bu cinayet ve bombalama olaylarının hiçbirinin failleri bulunamamıştır.

Kontr-gerilla eylemlerine bu tarihten 1980'e kadar ara verilir. Ondan sonra yine benzer eylemlerin kurbanı olanlar, Türkiye sermayesinin adaya gerçekleştirdiği 1974 çıkarılmasını 'işgal' olarak tanımlayanlar arasından seçilecektir. Resmî söylemin aksine, 'Rum' tarafı düşman değil, adada birlikte yaşanması gereken güç olarak tanınlayan ve Kıbrıs sorununun da emperyalizme bağımlı Türkiye ya da Yunanistan yönetenlerinin formülleri üzerinden değil, ada halklarının tercihleri üzerinden gerçekleştirilmesi gerektiğini savunan kişi ve kurumlar hedef tahtasına konulur.

14 Şubat 1980 tarihinde Gazeteci Kutlu Adalı yine hedeftedir. Lefkoşa'daki evi kurşunlanır. Olay faili meçhul kalır. 2 Ekim 1989'da Cumhuriyetçi Türk Partisi Genel Merkez binasına bomba konur. Ancak bombalar patlamaz. Aynı gece YKP Genel Başkanı Alpay Durduran'ın evi bombalanır. Saldırıları 31 Ocak 1990 tarihli bir bildiri ile, "Kıbrıs Türk Halk Hareketi" üstlenir. 14 Ocak 1990 tarihinde Güzelyurt'ta Zafer Niyazi'nin evine bomba atılır. 16 Ekim 1990 tarihinde CTP eski milletvekili Fadıl Çağda'nın Girne'deki evine bomba konulur. Aynı gece Özgürlük Dergisi sahibi Hürrem Tulga, Sabri Tahir ve Devrim Ben-

zinci'nin arabaları havaya uçurulur. Bu bombalama saldırılarından bir gün önce bildiri yayımlayan "Kıbrıs Türk Halk Hareketi" eyleme geçeceği tehdidinde bulunmuştur.

15 Ağustos 1991, Yeni Kıbrıs Partisi Genel Başkanı Alpay Durduran'ın arabası havaya uçurulur. Durduran, '74 çıkarması'nı işgal olarak tanımlayan ve Türk askerinin adadan çekilmesi gerektiğini savunanların başında geldiği için, bu saldırıların sürekli hedefidir. Durduran ve partisi, Kuzey Kıbrıs'taki yöneticilere ve Kıbrıs sorununun çözümüne ilişkin olarak resmi politikanın tezlerini savunanlara göre "Vatan hainidir." YKP'nin programı alternatif bir sistem öneren sosyalist bir içeriğe değil, yerel milliyetçi bir çizgiye sahiptir. Partinin sloganı "Kıbrıs Kıbrıslıdır" biçiminde, temel tezleri de Türkiye'den adaya nüfus aktarımına ve Türkleştirme politikalarına son verilmesi üzerine kuruludur.

1958'den '96'ya kadar tüm kontr-gerilla cinayetleri "Kıbrıs Notları" adı altında yazılar yazan Kutlu Adalı'nın notlarına geçmiştir. Adalı'nın not düşmeye yetişemediği son kontr-gerilla eylemini de, meslektaşları ve mesai arkadaşları faksla tüm basın kuruluşlarına duyurdular: "6 Temmuz 1996. Gazetemiz yazarı, aydın, demokrat, barışçı, yurtsever insan Kutlu Adalı, kalleşçe düzenlenen bir suikaste kurban gitti. Adalı evinin 20 metre ilerisinde yürürken, otomatik silahla taranarak öldürüldü."(*)

TMT'yi Genelkurmay Kurdu (11 Temmuz 1996-Evrensel)

Binbaşı İsmail Tansu, 1957 Kasım ayı ortalarında Seferberlik Tetkik Kurulu Başkanı Daniş Karabelen tarafından odasına çağırılır. EOKA'ya karşı bir gizli örgütün kurulması gerekliliğini önce Genelkurmay'a çağırılan Karabelen'e iletmiş, görev de onun başında bulunduğu STK'na verilmiştir. Karabelen, Tansu'ya şunları söyler: "Beni Genelkurmay'dan çağırıldılar. Kıbrıs'ta EOKA'ya karşı bir teşkilat kurmak gerekiyor. Bu işe var mısınız?" Tansu'nun yanıtı: "Biz zaten bunu bekliyorduk ve arzu ediyorduk, yaparız" şeklindedir. Karabelen, Genelkurmay'a, bu görüşmenin ardından, "tamam hazırız" der. TMT böyle gündeme gelmiştir. Yine Tansu anlatıyor:

"Genelkurmay Başkanı Orgeneral Rüştü Erdelhun'a, bu konu ilk olarak Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu tarafından açılır. Erdelhun, bunu Genelkurmay ikinci Başkanı Salih Coşkun'a sorar. Coşkun Paşa bu konuyu Tümgeneral Karabelen Paşa'ya iletir. Karabelen Paşa'nın soracağı kişi de Binbaşı İsmail Tansu'dur. İsmail Tansu, Seferberlik Tetkik Kurulu, bugünkü adıyla Özel Harb Dairesi'nde görevlidir. Özel Harb Dairesi de bilindiği gibi, ABD Genelkurmay Başkanı Bradley'in Türk Genelkurmay'ına ilettiği teklif üzerine kurulur. Türkiye Ruslar tarafından işgal edilirse, buna karşı direniş başlatmak için bir teşkilatın kurulması gerekliliğinin gündeme getirilmesinden sonra kurulmuştur. Özel Harb Dairesi Başkanı Daniş Karabelen ve ekibi Ankara'da, Rauf Denktaş ve ekibi Kıbrıs'ta "Harekete geçin" emri için tamı tamına 7 ay beklediler. Başbakan Adnan Menderes, Başbakan Karamanlis ile arasındaki samimi dostluğa, Kıbrıs meselesinin müzakere yoluyla bir sonuca ulaşacağına inanıyordu.

(*) Kıbrıs Kürdistan Enformasyon Bürosu'nun kurucusu Georgiades Theofilos'u da MİT'in öldürttüğü (20 Mart 1994) iddia edildi. Cinayet nedeniyle Lefkoşa Ağır Ceza Mahkemesi'nde açılan davada 17 Haziran günü tanıklık yapan Kyriakos Psmos, Panayiotis Kafkaris ve Anikitos Kafkaris, aynı cezaevinde buldukları Andreas Aristodemou Youroukkis'in kendilerine Theofilos'u öldürmek için adam aradığını söylediğini belirttiler. Tanıklar, Andreas Aristodemou Youroukkis'in MİT'le ilişkili olduğunu ve cinayeti MİT'in "cezaevinden kaçırma" sözü vermesi üzerine, kardeşi Kypros Youroukkis'e işlettirdiğini öne sürdüler. Cinayetten sonra gözaltına alınan Kypros Youroukkis'in cesedi olaydan 3 ay sonra Trodos yarınlardaki dağlık bir alanda bulunmuştu. Kypros'un kimler tarafından öldürüldüğü saptanamadı.

Menderes ancak 7 ay sonra ilna olur ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu 'ya başlayın emrini verir. Özel Harb Dairesi Başkanı Daniş Karabelen ve Binbaşı İsmail Tansu Ankara'da Modern Palas Oteli'nin lobisinde iki Kıbrıslı ile görüşür. TMT'nin temeli bu görüşmede atılır. Görüşmeye katılan iki kilit isim, Fazıl Küçük ile şimdi Cumhurbaşkanı olan Rauf Denktaş'tır. Teşkilatın ilk kadroları komando eğitimi görüş Özel Harb Dairesi elemanlarından seçilir."

TMT'nin Kıbrıs'daki lideri Yarbay Rıza Vuruşkan'dır. Kıbrıs'ta icraatında kendisine verilen talimat çerçevesinde tam yetkiye sahiptir. Ve doğrudan Karabelen paşaya karşı sorumludur. Örgüt, son derece gizlilik içinde kurulacak ve faaliyetini de aynı derecede bir gizlilikle yürütecektir. Ayı ayrı hücrelerden oluşturulacak örgüt üyeleri, kendi hücreleri dışında TMT üyelerini bilmeyeceklerdir. Örgüte alınacak bütün personel, Kıbrıs'ta ve Ankara'da özel eğitimlerden geçirilecektir.

Kurulacak olan TMT'yi TC hükümetinin el altından bütün imkanları ile desteklemesi, her türlü mali ve silah yardımını yapması kararlaştırıldı. TMT'nin ortaya çıkması halinde Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti bu faaliyetin dışında tutulacak ve TMT'nin Kıbrıs Türk Toplumunu'nun bağrından çıkmış bir güç olarak vücut bulduğu savunulacaktır. Örgütün Ankara'dan Özel Harb Dairesi Başkanı Tümgeneral Daniş Karabelen tarafından yönetilmesi kararlaştırıldı. Yardımcılığını ise Binbaşı İsmail Tansu yapıyordu. (*)

"Devlet İçinde Devlet!" (19 Kasım 1996-Radikal/İsmet Berkan)

Telefonda "İsmet Abi" var, yani eski İçişleri Bakanı, İsmet Sezgin.

Söze, dün bu köşede çıkan yazıyı kutlamakla başlıyor, "İşte meselenin özü bu" diyor. Dün bu köşede, bir roman taslağından kurmaca bir öykü anlatılmış, "Ya bitecek, ya bitecek" telaşının bütün bu "çete" işlerine neden olduğu öne sürülmüştü.

"Tamamen Tansu Çiller'in ve Mehmet Ağar'ın hürsından oldu bu" diyor Sezgin. "Terörü bir an önce bitirme telaşından doğdu bütün bunlar."

Sezgin'in dili "çete" demeye varmıyor, o yüzden "bu" sıfatını kullanıyor hep.

"Bunun temelini telaş içinde attılar. Böylece devlet içinde devletçikler oluştu..."

Sezgin "devlet çetesi" demiyor ama devlet içinde paralel devletçikler oluştuğunu kabul ediyor. Sonra sıra "bu çocuklar"a geliyor. "Bu çocukları askeri idare de kullandı zamanında... Ama idare MİT kanalıyla kullandı. Sonra da attı kenara."

Peki Mehmet Ağar ve Tansu Çiller nasıl kullandı?

"Korkut'u aldılar işe..."

Burada durmak zorundayız. "Korkut" bir zamanlar MİT'te görev yapan, daha sonra özel timi kurularının başında gelen, özel timi eğiten, Azerbaycan'da "eğitmenlik" yapan komando yarbayı Korkut Eken'den başkası değil. Korkut Eken'in adını bir zamanların ünlü "MİT Raporu"ndan da hatırlayacaksınız. Hani, Turgut Özal'ın yaptırdığı soruşturma sonunda Hiram Abbas ve Mehmet Eymür'le birlikte MİT'ten ilişkisi kesilen yarbay.

(*) İddiaları yalanlayan Rauf Denktaş, "Türkiye'de Kuvay-ı Milliye ne idiyse Kıbrıs'ta TMT odur. TMT'ye Türkiye zaman zaman talep üzerine destek vermiştir. TMT devlet meydana gelinceye kadar faal olan ve ENOSIS'i önlemek için yeminli gençlerin yürüttüğü bir müdafaa teşkilatıydı. 1974'ten sonra görev güvenlik güçlerine devredilmiştir. TMT faili meçhul cinayetler işliyor iddiaları asılsızdır. Faili meçhul cinayetlerin bir kısmı şahsi sebeplerle meydana gelmiştir. Bir iki tanesi görüntü itibariyle siyasi addedilse bile henüz kesinlik kazanmış değildir. Bunlar Rumların cinayetleri olabilir" dedi.

İsmet Sezgin devam ediyor: "Korkut'u aldılar işe... Özel tim falan... Bütün bunlar bir an önce bitirme sevdasından kaynaklanıyor. 'Sorunun temeline ineriz' dediler... Çocukları kullandılar."()*

Araya giriyorum: "Peki bunlar kaç kişidir?"

"Öyle çok değildir" diyor Sezgin, "Sayıları 5'i 10'u geçmez. Mafyayı kullanırlar... Aralarından biri deşifre oldu mu, öldürürler... Dünyanın her yerinde de böyledir bu..."

Sormak zorundayım: "Sizin döneminizde böyle şeylerin kokusunu aldınız mı?"

"Hiç olur mu öyle şey" diyor Sezgin... "Hiç olur mu öyle şey? Buna izin verilir mi?"

Araya başka konular giriyor. Ama "İsmet Abi"nin içi dolu. "Neden böyle şeyler daha önce olmamış da şimdi oluyor? Terörü bitirmesini bir tek onlar mı biliyor?" diye soruyor eski İçişleri Bakanı. Bunun üstüne Bucak Aşireti'nin (**) rolünü soruyorum. "Bucaklar, 80 öncesi de terörle mücadele ettiler. O zaman Dev-Sol, Dev-Yol'da kullanıldılar, şimdi PKK'da... Eh, tabii masraflar da ağır."

Gerçekten öyle... Silahlı 15 bin adam barındırmak, onları beslemek, onları yönetmek ucuz olmasa gerek. Devletin verdiği 3 bin 500 kişilik korucu maaşı, herhalde Sedat Bucak'ın kişisel korunmasına ancak yetiyordur. Bucak'ın nasıl korunduğunu görmek lazım, öyle anlatılır gibi değil.

"Bakan" diyor İsmet Sezgin, "Söylemez olayı olmasaydı bu çıkmazdı. Susurluk kazası olmasaydı şimdi çıkmazdı, daha sonra bir yerden patlak verirdi..."

Son olarak bir şey sormak istiyorum İsmet Sezgin'e... Abdullah Çatlı'daki yeşil pasaport. "Tabii Maliye Bakanı'nın Çiller Ailesi'nde kime yakın olduğunu herkes biliyor. Oradan almışlar kağıdı."

Ben, "Emniyet Genel Müdürü, 'Maliyeden gelen sahte kağıtlarla alınmış' diye açıkladı" diye araya giriyorum.

"Maliye'nin sahte kağıdını nereden almışlar" diye kestirip atıyor İsmet Sezgin.

Belli ki bildiği bir şey var. Ama, "Sizde hiç belge, bilgi olabilir mi" diye sorduğumda hemen değişiyor. "Bu işin belgesi olmaz ki... Poliste bile kayıtları yoktur bunların" cevabını veriyor.

(*) Korkut Eken ise söz konusu yazının "dayanaksız olduğunu" öne sürerek "demokratik hukuk devletinin kanunla çizdiği çerçevede görev yaptığını ve hizmetleriyle gurur duyduğunu", "özel timi eğitime görevinin normal devlet görevlerinden biri olduğunu" savundu. Güvenlik güçlerinin, "ülke düzeni ve milletin güvenliği için, terörü bitirme arzusunun doğal olduğunu" anlatan Korkut Eken, "Ancak, bu duygu ile bilinçsiz telaş nedeniyle yapılabilecek kanunsuz uygulamalar şüphesiz aynı şeyler değildir" dedi.

(**) Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan DEP'in Genel Başkanı Hatip Dicle, 2 Aralık günü Demokrasi gazetesinde yayımlanan yazısında, Bucaklar'ın "PKK'nin bulunmadığı alanları örgüte kapatma planının baş aktörlerinden olduğunu" savundu ve "1980 öncesi tecrübeleri olan Bucaklar'ın bu işte daha başarılı olacakları savunuldu. Bu işi organize eden ekibe soruldu. Ekipte Mehmet Ağar, Yarbay Korkut Eken, Urfa MİT Bölge Başkanı, Ünal Erkan bulunmaktaydı. Ekip bu teklifi onayladı. O dönem bölge genelinde gerilla faaliyeti başlamış ve Siverek başta olmak üzere yöredeki gençler yoğun bir şekilde gerillaya katılıyordu. Örneğin Siverek Lisesi'nden 200'den fazla öğrenci, hatta Sedat Bucak'ın baldızı olan bir doktor da kursala çıkan bu kafilenin içindeydi" dedi. Aşiret lideri Hakkı Bucak'ın ölmesi üzerine yerine geçen Sedat Bucak'ın işbirliğini kabul ettiğini bildiren Hatip Dicle, daha sonra Bucaklar'ın soygun, araç ve hayvan kaçırma gibi yasadışı işlere girdiklerini vurguladı.

Gladio'ya MGK Onayı (5 Aralık 1996-Radikal/İsmet Berkan)

Aslında herşey 1992 yılı başlarına gidiyor. O dönemde Türk Genelkurmay'ı PKK ile mücadele stratejisinde köklü değişikliklere gitti. Eskiden saldırı sonrası olaya müdahale eden ve sıcak takibe çıkan askeri birlikler gerilla gibi örgütlenmeye, PKK'nın eyleme geçmesini beklemeyen hareket etmeye başladı. Strateji değişikliği meyvelerini kısa sürede verdi. Artık inisiyatif PKK'da değil askerdeydi. PKK kaçıyor asker kovalıyordu.

Zaman içinde PKK eylem yaptığı büyük yerleşimleri terketmeye, dağlara sığınmaya başladı. Ama Türkiye'nin teröre karşı aktif savaşı devam ediyordu. Bu kez köy boşaltmalarla PKK'nın dağlardaki lojistik desteği önlenmeye başlandı. PKK çok zayıflamıştı ve "bitecek" izlenimi veriyordu. Ancak bu strateji değişikliği sadece bölgedeki "düşük yoğunluklu savaş"tan ibaret değildi. Terörün öteki kaynaklarını kurutmak için de "aktif" olunmasına karar verildi. Böylece biraz çabıyla bu iş "bahara biter"di.

Uygulanmak istenen tekniğin mucidi aslında İngilizler'di. Bu yeni taktiğin iki önemli ayağı var: Birincisi, teröristi eylemini yapmadan ele geçirmek, gerekirse öldürmek. İkinci önemli ayak ise teröriste maddi-manevi destek verenleri de teröristle bir tutmak.

Bu strateji değişikliği, 1992 yılının sonlarında Milli Güvenlik Kurulu'nun gündemine geldi. Bu satırların yazarının gördüğü bir MGK dokümanında, kurulacak organizasyonun şeması ve bu organizasyonda görev alacak kişilerin isimleri de yer alıyordu. İsimler arasında Abdullah Çatlı da vardı. Örgütte özel timden polisler, bazı askerler ve Çatlı'nın bazı arkadaşları da yer alacaktı. Bu yeni taktik MGK'da önceleri kabul görmedi. Cumhurbaşkanı Özal ve dönemin Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Eşref Bitlis, devletin resmi olmayan kişilerle işbirliğine giderek iş görmesine karşı çıkıyorlardı.

Herhalde bu konuyla bir ilgisi yoktur ama ilginç bir tesadüf, önce Orgeneral Bitlis ardından da Turgut Özal öldüler. Biri kazayla öbürü kalp krizinden.

Süleyman Demirel Cumhurbaşkanı, Tansu Çiller de Başbakan oldu. Çiller, ilk günlerde Güneydoğu konusunda oldukça yumuşaktı. Bask modelinden söz ediyor, muhalefet liderleriyle iyi niyetli görüşmeler yapıyordu. Ama çok kısa sürede Çiller değişti. En sertten daha sert, en şahinden daha şahindi. "Ya bitecek ya bitecek" diyor, başka birşey söylemiyordu. Belli ki biteceğine inanıyordu.

Artık itiraz edenler de ortada olmadığına göre konu yeniden MGK gündemine gelebilirdi. Geldi ve bu yeni mücadele yöntemi 1993 sonbaharında onaylandı. Siz deyin "Gladio" ben diyeyim "özel örgüt" MGK tarafından alınan bir kararla kuruldu.

Türkiye, PKK ile mücadeleye (o dönemde yapılan bir açıklamaya göre) yılda 8 milyar dolardan fazla harcıyordu. PKK da Türkiye'ye karşı mücadelesine daha az harcıyordu. Devletin üst düzeyinde yapılan hesaplar PKK'nın savaş bütçesinin 3 milyar dolardan az olmadığını gösteriyordu.

Çiller'in taze başbakan olduğu 1993 yılının sonbaharında PKK'nın başlıca iki gelir kaynağı vardı: 1. Üyüştürücü ve haraçtan elde edilen para, 2. Avrupa'da toplanan bağışlar.

Önce bu gelirlerin Avrupa ayağı kesildi. Başta Almanya ve Fransa, PKK'nın derneklerini kapattı ve bunların para toplamasının önüne geçti. PKK her iki ülkede de yeraltına indi. İkinci ayak üyüştürücü gelirleriydi. Burada işte bu özel organizasyonun devreye girmesi gerekiyordu. O dönemde hepimiz Tansu Çiller'in "PKK'nın gelir kaynaklarını kurutacağız" demeçlerini hatırlıyoruz.

Behçet Cantürk, Savaş Buldan, Yusuf Ekinci, Hacı Karay, Adnan Yıldırım, Medet Serhat ve son olarak Ömer Lütfü Topal... Bu isimlerin hepsi öyle ya da böyle uyuşturucu trafiğinde yer alan isimlerdi. Bugün hiçbiri yaşamıyor. Uyuşturucuları ya PKK adına taşıyorlardı ya da PKK'ya haraç vermek zorunda kalıyorlardı. Her durumda PKK bir gelir elde ediyordu. Ve şimdi bunların hiçbiri yaşamıyor.

Turgut Özal 'Gladio' İçin Ne Demişti? (6 Aralık 1996-Radikal/İsmet Berkan)

Dün sabah ilk telefon, eski bir üst düzey bürokrattan geldi. "Gladio'ya MGK onayı" başlıklı yazı için arıyordu.

"Siz yalan olmasını temenni etmişsiniz ama" diye söze başladı, "Yalan değil." Eski bürokrat bir tek, Abdullah Çatlı isminin MGK toplantısında geçemeyeceğini söylüyordu ki, benim yansıttığım iddia da bunu kapsamıyordu. Çatlı ismi, MGK Genel Sekreteryası'nın belgelerinde geçiyordu ama altında MGK üyelerinin imzası olan bir belge değildi bu.

Sonraki telefonlar hep gazeteci dostlardan geldi. Derken, ANAP lideri Mesut Yılmaz'ın "artık beraber çalışmıyoruz" dediği danışmanı Erhan Göksel aradı. O da yazdığım bilgileri teyit ediyordu. Son olarak, ölümüne kadar Turgut Özal'ın yakınında olan bir danışmanı aradı. Danışman, 1992 yılının Aralık ayında yapılan MGK toplantısını anlattı. Benim de önceki gün edindiğim bilgileri doğrular nitelikteydi danışmanın anlattıkları.

"Gladio'ya MGK Onayı" başlıklı yazı için araştırma-soruşturma yaparken, bir eski politikacı konunun 92 yılı Aralık ayında MGK gündemine girdiğini ama reddedildiğini söylemişti. Bu eski politikacının anlattığına göre, PKK terörünün gerilla dışında kalan uzantılarına, mali kaynaklarına karşı özel bir yöntemle mücadele edilmesini öngören strateji değişikliği planı MGK gündemine geldiğinde sert tartışmalara neden olmuştu.

Bu toplantıda Turgut Özal, Cumhurbaşkanı olarak söz almış ve planı hazırlayanlara çok sert sözler sarfetmişti.

İddiaya göre Özal toplantıda, "Bu rezillikleri devletin içine sokmayım" demişti Çatlı ve arkadaşlarını kastederek. Özal'a göre "Devlet illa böyle bir iş yapacaksa, bunu kendisi yapmalıydı, dışarıdan adam kullanılmamalıydı." Hükümet de bu işe gönülsüzdü. Turgut Özal projeye karşı çıkınca hükümet de karşı çıkmış, yeni strateji kabul görmemişti. Bir iddiaya göre Turgut Özal'ın bu denli sert tavır almasına, o dönemde çok yakında olan bir emekli orgeneralin görüşleri neden olmuştu. Bu emekli orgenerale göre, operasyonlarda kullanılmak istenen "sivil kişiler" "Katil sürüsü"ydü.

Bütün bu bilgiler, isimler MGK onayından geçen belgede yer almasa bile kimlerin bu "örgüt" için çalışacağıнын MGK üyeleri tarafından bilindiğini de gösteriyor aslında. Peki bu örgüt kuruluyor da sonra nasıl Susurluk'a geliyoruz? Bana soracak olursanız, bundan sonrası çok klasik bir "kötü yola düşme" öyküsü. Eroinler, adam kaçırmalar, fidye almalar, kumarhaneler, kara paralar, bir siyasetçinin özel çıkarları, belki telefon ve ev dinlemeler... Hepsi "düşülen kötü yol"un unsurları...

b)- Katliamlar, önemli cinayetler

Susurluk kazasıyla birlikte tartışılmaya başlayan karanlık ilişkiler 12 Eylül öncesinde yaşanan pek çok kanlı olayı tekrar kamuoyunun gündemine taşıdı. Ayrıca son yıllarda işlenen pek çok cinayete ilgili bilgi ve belgeler de kamuoyu gündemine girdi. Abdullah Çatlı'nın ölmesi, Haluk Kırcı adının yeniden gündeme gelmesi, 12 Eylül öncesinin kanlı olaylarından Bahçelievler, 16 Mart ve Maraş katliamlarını anımsattı.

Bahçelievler katliamı

12 Eylül 1980 öncesinin önemli olaylarından Bahçelievler katliamı (*) Susurluk kazasında Abdullah Çatlı'nın ölmesiyle yeni bir boyut kazandı. Abdullah Çatlı'nın ilişkilerinin ortaya çıkması, katliam sanıklarından Haluk Kırcı'nın "devlet tarafından korunduğu" yolundaki ipuçlarını ortaya çıkardı.

Örneğin; Haluk Kırcı, Ocak ayında İstanbul Kadıköy'de yakalandıktan sonra götürüldüğü Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şubesi'nden kaçtı. Haluk Kırcı'nın üzerinde, dönemin Adalet Bakanı Mehmet Ağar'ın Emniyet Genel Müdürlüğü yaptığı sırada, el yazısı ile yazdığı, "Bu arkadaşaya yardımcı olun, nezarete atmayın" yazılı bir kağıt çıktığı öne sürüldü. 1991 yılında şartlı tahliye olan Haluk Kırcı, Terörle Mücadele Yasası'nda yapılan değişiklik uyarınca, Bahçelievler katliamı davasından aldığı ölüm cezaları nedeniyle cezaevine girmesi gerektiği için kaçmıştı. Yazıyı bulunca Mehmet Ağar'a durumu ileten polislerin "Nezarete atmayın" yanıtı aldıkları öne sürüldü. Kırcı'nın bir hafta boyunca polislerin oturduğu bölümde ve koridorda adliyeye gönderilmeyi beklerken kimliği belirsiz iki kişinin yardımıyla kaçtığı bildirildi. (**)

Bu konudaki en önemli ipuçlarından biri de, 26 Aralık günü Hürriyet gazetesinde yayımlanan bir haberle gündeme geldi. Fotoğrafla da desteklenen haberde, Mehmet Ağar'ın Erzurum Valisi olduğu dönemde, Haluk Kırcı'nın 1 Ağustos 1992 tarihinde Erzurum'da yapılan düğününe katıldığı belgelendi. Mehmet Ağar düğünde, Haluk Kırcı'nın eşi Vesile Erzincanlı'nın şahitliğini yaptı.

Bahçelievler katliamından sonra 1978 yılı sonunda Ercüment Gedikli, Ömer Özcan, Duran Demirkıran, İbrahim Çiftçi, Ömer Yavuz Hacıömeroğlu, Kadir Temir, Abidin Şahiner ve Mehmet Kundakçı ile firari sanıklar Abdullah Çatlı, Ünal Osmanağaoğlu, Kadri Kürşat Poyraz, Mahmut Korkmaz ve Bünyamin Adanalı hakkında Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nde dava açıldı.

Sıkıyönetim Mahkemesi'nde görülen ilk davada, İbrahim Çiftçi, Ömer Yavuz Hacıömeroğlu, Kadir Temir, Abidin Şahiner ve Mehmet Kundakçı beraat etti, Ercüment Gedikli ölüm, Ömer Özcan, Duran Demirkıran ise hapis cezasına mahkum oldu. Beraat kararlarını onaylayan Askeri Yargıtay, hapis cezalarını sanıkların "TCK'nun 'birden fazla kişiyi öldürme' suçuna ilişkin 450/5. maddesi uyarınca yargılanmaları gerektiği" gerekçesiyle bozdu. Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi ilk kararında direnince, dosya Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'na gitti. Daireler Kurulu'nun kararı kesin olduğu için, Ercüment Gedikli ve dosyası yakalandıktan sonra bu davayla birleştirilen Haluk Kırcı ölüm cezasına, Ömer Özcan ve Duran Demirkıran da 12 yıl 6'şar ay hapis cezasına mahkum oldular. Kararda, Ercüment Gedikli'ye

(*) 8 Ekim 1978 tarihinde Ankara Bahçelievler'de bir eve MHP'liler tarafından düzenlenen baskında, Serdar Altın, Latif Can, Salih Gevence, Faruk Ercan, Efraim Ezgin, Osman Nuri Uzunlar ve Hürcan Gürses adlı öğrenciler boğularak ya da kurşunlanarak öldürüldüler.

(**) Dönemin İstanbul Asayiş Şube Müdürü Sedat Demir hakkında takipsizlik kararı verilen soruşturmada, Komiser Servet Atan ile polis memurları Cevat Yanar ve Nihat Demiray tutuklandı. Cevat Yanar mahkemede, Mehmet Ağar'ın telefonla arayarak Haluk Kırcı'nın nezarete alınmamasını rica ettiğini, bunun üzerine nezarete atmadıklarını söyledi. Mehmet Ağar, konudan haberi olmadığını, kimseye belge vermediğini, eğer böyle bir belge varsa bunun sahte olduğunu söyledi. Daha sonra polisler hakkında "Tedbirsizlik sonucu firara neden olmak" suçundan İstanbul 7. Asliye Ceza Mahkemesi'nde dava açıldı. Dava sonucunda "Haluk Kırcı'nın güvenlik önlemlerinin yoğun olduğu İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nden kaçmasından 3 polisin sorumlu tutulamayacağı" gerekçesiyle beraat kararı verildi.

önce 7 ölüm cezası verildi, ancak bu ceza daha sonra tek bir ölüm cezasına çevrildi. Haluk Kırcı'ya ise, öldürülen herkes için ayrı ayrı olmak üzere 7 ölüm cezası verildi (*). Kararla birlikte, Abdullah Çatlı'nın "eylemi yönettiği ve katıldığı" da kesinleşti.

Sıkıyönetimin kaldırılması ile askeri mahkemelerde süren davalar dışındaki davalar, adli yargıya gönderildi. Bu çerçevede firari sanıklar Abdullah Çatlı, Ünal Osmanağaoğlu, Kadri Kürşat Poyraz (Fransa'da yakalanan Poyraz, hakkında ölüm cezası istendiği için iade edilmedi, Terörle Mücadele Yasası'nın ölüm cezasınının 10 yıl cezaevinde yatmakla karşılanağına ilişkin hükmüne karşın iade işlemi yapılmadı), Mahmut Korkmaz ve Bünyamin Adanalı hakkındaki dosya da Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderildi. Davada, yıllarca herhangi bir gelişme yaşanmadı.

Sanıklardan Mahmut Korkmaz, 1990 yılında Türkiye'ye girerken İstanbul Yeşilköy Havaalanı'nda yakalandı. Diğer sanıklar firarda olduğu için Mahmut Korkmaz'ın dosyası bir daha ayrıldı. Bir süre tutuklu kalan Mahmut Korkmaz, tahliye edilince yine ortadan kayboldu. Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada Mahmut Korkmaz'a hapis cezası verildi. Bünyamin Adanalı da 1995 yılı sonlarında yakalandı. Mahmut Korkmaz'da olduğu gibi Bünyamin Adanalı'nın dosyası da ayrıldı ve hakkında Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde dava açıldı. 7 ay kadar tutuklu kalan Bünyamin Adanalı da tahliye edildikten sonra ortadan kayboldu. Bünyamin Adanalı 27 Mart günü beraat etti.

Yargıtay, Mahmut Korkmaz ve Bünyamin Adanalı hakkındaki kararları bozdu. Bozma kararından sonra, her iki sanık hakkındaki dava, Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde sürmekte olan dava ile birleştirildi. Halen süren davada sanıkların tümü (Abdullah Çatlı hariç) hakkında gıyabi tutuklama kararı bulunuyor. Davada, sanıklar hakkında Türk Ceza Kanunu'nun 450. maddesi uyarınca ölüm cezası isteniyor. (**)

Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 22 Kasım günü davaya devam edildi. Müdahil avukatlar, Susurluk'taki kazada ölen Abdullah Çatlı ile firari sanıklar Ünal Osmanağaoğlu ve Kadri Kürşat Poyraz'ı tanıdıkları için İçişleri eski Bakanı Mehmet Ağar ile DYP Milletvekili Sedat Edip Bucak'ın tanık olarak dinlenmesini istediler. Duruşmada Avukat Erşen Şansal'ın okuduğu ortak dilekçede, soruşturmanın sonuç vermediği, ancak tüm engellemelere karşın kanıtların teker teker ortaya çıktığı ve böylece olayın aydınlandığı belirtildi.

Dilekçede, "Bahçelievler katliamı, Abdullah Çatlı'nın talimatı üzerine Mahmut Korkmaz'ın evinde, davaya Sıkıyönetim Mahkemesi'nde bakıldığı sırada ölüm cezasına mahkum olan Haluk Kırcı ve Ahmet Ercüment Gedikli ile birlikte sanıklar Abdullah Çatlı, Mahmut Korkmaz ve Kürşat Poyraz tarafından planlandı. Olayın bu şekilde gerçekleştirildiği Askeri Yargıtay'ın onama kararı ile de kesinlik kazandı" dendi. Şansal, olayın üzerinden 18 yıl geçmesine karşın firari sanıkların bir türlü yakalanamadığına dikkat çekti. Şansal, Abdullah Çatlı'nın, 18 yıldır Interpol tarafından aranmasına karşın bir emniyet müdürü ve milletvekilinin bulunduğu kazada ortaya çıkmasının mahkemenin yargılama hakkını, yetki ve görevini engellediğini söyledi. Abdullah Çatlı'nın, silah ruhsatında imzası bulunan Mehmet Ağar'ın Haluk Kırcı'nın da nikah tanıklığını yaptığını anımsatan Şansal, "Kendisinin

(*) 1991 yılı Nisan ayında çıkan Terörle Mücadele Yasası, ölüm cezası verilen sanıkların 10 yıl cezaevinde yatmakla cezayı karşılamış olacağı hükmünü getirdi. Bu hüküm uyarınca, Ercüment Gedikli 10 yıl cezaevinde yattı ve tahliye edildi. Her bir ölüm cezası için 10 yıl cezaevinde kalması gereken Haluk Kırcı, toplam 49 yıla ulaşan ceza nedeniyle firarda bulunuyor.

(**) Dava halen Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde sürüyor.

sanıklar Abdullah Çatlı ve Haluk Kırıcı ile olduğu kadar, bunun dışında davanın halen aranmakta olan sanıklarına ve bunların bulunabileceği yerlere ilişkin olarak mahkemeye verebileceği bilgiler, sanıkların ele geçirilmesine yol gösterebilir” dedi.

16 Mart katliamı

12 Eylül öncesinin en kanlı olaylarından biri 16 Mart 1978 tarihinde İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi önünde yaşandı. Okuldan çıkan öğrencilere bomba ve silahla saldırı düzenlendi. Olayda Hatice Özen, Cemil Sönmez, Baki Ekiz, Turan Ören, Abdullah Şimşek, Hamit Akıl ve Murat Kurt adlı öğrenciler öldü, 41 öğrenci yaralandı (*). Saldırı nedeniyle İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi’nde açılan davada, Ülkü Ocakları İstanbul Şubesi Başkanı Orhan Çakıroğlu, Kazım Ayaydın, Mehmet Gül, Ahmet Hamdi Paksoy ve Sıddık Polat yargılandı. 30 Mart 1980’de biten davada Sıddık Polat’a 11 yıl hapis cezası verildi, diğer sanıklar beraat etti. Askeri Yargıtay’ın 5 Ekim 1982 tarihli kararından sonra Sıddık Polat da beraat etti. Dava, zamanaşımına uğramak üzereyken yeni delillerin ışığında olaydan 17 yıl sonra İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi’nde ikinci kez açıldı. Ancak müdahil avukatlarının her duruşmada, sanıklardan Latif Aktı’nın tutuklanması talebi mahkeme tarafından reddedildi. Davanın en önemli sanıklarından polis Mustafa Doğan hakkında ise Emniyet Müdürlüğü, mahkemeye sürekli olarak birbirini tutmayan bilgiler verdi. Yanıtlardan birinde böyle bir polisin bulunmadığı, bir başka yanıtta dört tane Mustafa Doğan olduğu öne sürüldü.

Kimlik bilgileri ile Emniyet Müdürlüğü’ne yazı gönderildiğinde, bu bilgilere uygun bir Mustafa Doğan’ın olay tarihinde görev yaptığı, hem de İstanbul Üniversitesi çevresinde görevli olduğu kabul edildi, ancak yerinin bilinmediği iddia edildi. Mustafa Doğan’ın bir türlü bulunamaması üzerine hakkında gıyabi tutuklama kararı verildi. Ancak, Kasım ayında Emek gazetesinde yayımlanan bir haberde Mustafa Doğan’ın, katliamdan bir yıl sonra Türkiye’den ayrılarak Almanya’ya gittiği belirtildi. Haberde, “Katliamdan 18 yıl sonra gazetemize bilgi veren bir kişi Doğan’ın Almanya’da olduğunu ileri sürdü. Emniyet Müdürlüğü, Doğan’ın kötü sicilinden ötürü polislikten atıldığını mahkemeye verdiği cevapta belirtirken, gazetemize bilgi veren kişi Doğan’ın katliamdan bir yıl sonra, o günlerde Atatürk Havaalanı’nda görevli Hakkı Eroğlu adlı komiserin de yardımıyla Almanya’ya gittiğini açıkladı. Doğan’ın Münih’e yerleştiğini kaydeden kişi, silahını Almanya’daki Türk Konsolosluğu’na teslim ederek görevinden istifa ettiğini kaydetti” dendi.

Cumhuriyet gazetesinin 10 Nisan 1996 tarihli sayısında Mustafa Doğan ile ilgili olarak yayımlanan, “*Kıyımın Saniği Firarda*” başlıklı haberde şu bilgiler verildi:

16 Mart 1978 günü üniversiteden çıkan öğrencilere yapılan saldırının planlayıcısı ve uygulayıcısı olduğu gerekçesiyle hakkında gıyabi tutuklama kararı bulunan, olaydan bir süre sonra polislikten atılan Mustafa Doğan 4 yıldır bulunamıyor. Doğan’ın yakalanması halinde

(*) Katliamın önceden ihbar edildiği ancak ihbarın değerlendirilmediği ortaya çıktı. Bir televizyon kanalında (ATV) 13 Aralık gecesi açıklanan bir belgeye göre, dönemin Emniyet Müdür Yardımcısı Şükrü Balcer, 7 Mart 1978 tarihli yazısında şöyle dedi: “8 Mart günü Hukuk Fakültesi’nde ülkücü gruba mensup öğrenciler karşı görüşlü öğrencilere saldıracaklar. Sol görüşlü öğrencilerin fakülteye gelmeye devam etmeleri halinde 8-10 gün içinde grup üzerine dinamit atılacak. Saldırganların liderlerinin Özgün Koç isimli öğrenci olduğu, toplantıların Beyazıt Meydanı’ndaki Platin Kahvehanesi’nde düzenlendiği bildirilmektedir. Acilen önlem alınmalıdır.” Bu arada Yahya Gergin adlı polis memuru mahkemede, “Bomba atılması ve ateş edilmesinden sonra toplum zabıtasından arkadaşlar kaçan şahsın arkasından koşmak istedi, Komiser Reşat Bey (1996’da İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Reşat Altay) koşmalarını söyledi” dedi.

16 Mart katliamının üzerindeki sır perdesi kalkacak ve olayın gerçek planlayıcıları ortaya çıkarılabilecek. 16 Mart katliamına ilişkin olarak yapılan tüm soruşturmalar sonunda, bir kişi önce 10 yıl hapse mahkum edilmiş, daha sonra da Yargıtay'ın kararı kanıt yetersizliği nedeniyle bozması sonunda bu olayın davası neredeyse zaman aşımına terk edilmişti. Ancak Cem Alptekin, Şeyhmus Önen, Hilmi Hanta, Bülent Utku, Savaş Sertataş, Necati Tarakçı ve Barbaros Taşan'dan kurulu avukatlar ekibi işin peşini bırakmadı. Elazığ Baskın'da 2 Temmuz 1978 günü ülkücü arkadaşı Latif Aktı tarafından öldürülen Zülküf İso'tun ailesiyle ilişki kuran avukatlar, ailenin itiraflarıyla karşılaştılar. Aile, oğulları Zülküf İso'tun bazı polislerle birlikte olayı kendi evlerinde planladığını ve uygulamaya koyduğunu anlatıyordu.

Ailenin tanıklığı üzerine avukatlar İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'na 10 Eylül 1992 tarihinde başvurarak olay sırasında polis olan Mustafa Doğan, Latif Aktı ve Sıddık Polat ile adları saptanamayan arkadaşları hakkında "Türkiye ahalisini birbiri aleyhine silahlandırıp mukaleteye (öldürme) teşvik ederek kıtala yol açmak"tan suç duyurusunda bulundular. Bunun üzerine İstanbul Cumhuriyet Savcısı Atilla Alıcı, 15 Eylül 1992 tarihinde Adana Cumhuriyet Savcılığı'na bir yazı yazarak Mustafa Doğan'ın yakalanmasını istedi. Savcı, yazısında Mustafa Doğan'ın polis otosundan öğrencilerin üzerine bomba attığını ve Zülküf İso'ta olayı planladığını da yazısında belirtiyordu. Aradan üç ay geçtikten sonra bu kez savcı Ulvi Sezgin, İstanbul Emniyet Personel Şube Müdürlüğü'ne bir yazı yazdı ve 1977-1978 yıllarında toplum polisi olarak çalışan Mustafa Doğan'ın açık kimliğini, hıviyet cüzdanı suretini ve tebligata yarar bir adresini istedi.

Gelen yanıt garipti. Personel Müdürü Gülen Deniz imzasıyla gönderilen yazıda, o yıllarda İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde çok sayıda Mustafa Doğan olduğu, aranan Mustafa Doğan'ın hangisi olduğu konusunda savcılığın açık kimlik göndermesi isteniyordu. Oysa savcılığın amacı zaten Mustafa Doğan'ın açık kimliğinin polis tarafından saptanmasıydı. Polis, kendisine verilen bu görevi aynen iade ediyor, açık kimliği savcılıktan istiyordu. Savcı Ulvi Sezgin, polisin bu oyalayıcı yanıtı üzerine 19 Ocak 1993 tarihinde bir yazı daha yazarak bu kez Mustafa Doğan adlı ne kadar başkomiser, komiser veya polis memuru varsa, hepsiyle ilgili tüm bilgileri istedi. Bu yazıya yanıt gelmeyince, 14 Mayıs 1993'te bir yazı daha yazdı. Bu kez 20 Mayıs 1993 tarihli, Muhterem Kavalcı imzalı bir yazı, savcılığa daha da garip bir yanıt veriyordu. Yazıda şöyle deniliyordu:

"... ilimiz emniyet müdürlüğü kadrosunda söz konusu tarihler arasında Mustafa Doğan adında herhangi bir personel çalışmadığı yapılan fiş ve kartoteks kayıtlarımızın tetkikinden anlaşılmıştır."

Oysa, 28 Ocak 1993 Emniyet Personel Şube Müdürü Gülen Deniz'in yazdığı yazıda çok sayıda Mustafa Doğan'ın olduğu belirtiliyordu. Aradan beş ay geçtiğinde Muhterem Kavalcı Personel Şube Müdürü oluyor, çok sayıda Mustafa Doğan'dan geriye bir tek Mustafa Doğan bile kalmıyordu. Savcılık bir yazı daha yazdı. Kavalcı imzalı bir yanıt daha aldı. Son yanıtta, 1993 yılında çok sayıda Mustafa Doğan olduğu, başka illere atanan Mustafa Doğan'ların da bulunduğu, ama 1977-1978 yıllarında polis olarak hiçbir Mustafa Doğan'ın çalışmadığı belirtiliyordu.

Savcılık Tarsuslu, Mehmet oğlu Mustafa Doğan adlı polis memurunu İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne bulduramayınca Emniyet Genel Müdürlüğü'ne 20 Eylül 1993 tarihinde bir yazı yazdı ve 27 Eylül 1993 tarihinde de yanıtını aldı. Yoktu... Mustafa Doğan'ın adı Emniyet Genel Müdürlüğü kayıtlarında da geçmiyordu. Bir tane olsun Mustafa Doğan bulunamamıştı ve "Eğer sicil numarası verirseniz bir daha bakarız" deniyordu.

Mustafa Doğan hakkında ilk ipucu Seyhan Şakirpaşa Karakol Amirliği'nden geldi. 18 Haziran 1994 tarihli yazıya göre Mehmet oğlu Mustafa Doğan İstanbul'da polislikten ihraç edildikten sonra Adana'ya gelmiyordu, ancak zaman zaman ailesine telefon ediyordu ve adresi saptanamamıştı. Sonunda İstanbul Emniyet Müdürlüğü 25 Kasım 1994 tarihli yazısıyla bir türlü bulamadığı Mustafa Doğan'dan üç tane buldu. Yazıda, 1954 Adana-Tarsus doğumlu polis memuru Mustafa Doğan'ın savcılığın aradığı kişi olabileceğinin tahmin edildiği belirtiliyordu. Personel Şubesi'nin defalarca "1977-1978 yıllarında İstanbul'da Mustafa Doğan diye bir polis çalışmadı" dediği Mustafa Doğan, polis kayıtlarına göre 8 Eylül 1977-13 Haziran 1978 tarihleri arasında toplum zabıta müdürlüğünde çalışmış, 1979 yılında da meslekten ihraç edilmişti.

(...) Mustafa Doğan'la ilgili olarak İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi'ne gelen son bilgi, Tarsus Emniyet Müdürlüğü'nce düzenlenen bir tutanağıdır. Tutanağa göre Mustafa Doğan, Tarsus'ta 14 yıldır hiç görülmemiştir ve sağ mı ölü mü olduğu bilinmiyordu.

Davanın tanıklarından Remziye Akyol, 1 Nisan günü yapılan duruşmada, katliam emrini MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş'in verdiğini öne sürdü. Akyol iddiasını, katliama katılan, ancak "davadan döndüğü için" öldürülen kardeşi Zülküf İso'tun itiraflarına dayandırdı. Kardeşinin, Eminönü Beyazıt Ülkü Ocakları Derneği'nde ikinci adam olduğunu ve "Alparslan Türkeş'le bile görüşüyorum" dediğini anlatan Akyol, Zülküf İso'tun katliamdan bir süre önce Kars'a geldiğini söyledi. Katliamdan birkaç gün önce eve gelen bir arkadaşıyla görüşen kardeşinin, "Türkeş'in emri. Çok acele gitmek zorundayım" diyerek evden ayrıldığını anlatan Akyol, katliamdan birkaç gün sonra yeniden eve gelen kardeşinin çok huzursuz olduğunu belirterek şöyle dedi: "Huzursuzluğunun nedenini sorduğumda 'Acele askere gitmem gerek' diyordu. Sonra bana, öğrencilerin öldüğü eyleme kendisinin de katıldığını, hatta Adana'da görebileceğim polis memuru Mustafa Doğan ve Sıddık Polat'ın baskısıyla bizzat bombayı attığını anlattı. Eylemin bizzat Türkeş ve arkadaşlarınca planlandığını söylemişti. Eylemi Mustafa Doğan, Latif Aktı, Sıddık Polat ve adlarını hatırlamadığım kişilerle gerçekleştirdiklerini anlatmıştı. Kendisine işkence yapılmamasını sağırsak teslim olup herşeyi itiraf edeceğini söylüyordu. Sonra askere gitti, 15 gün sonra askerden kaçarak geldi. Biz de onu Elazığ'a gönderdik. Bir süre sonra da orada katliama katıldığını söylediği Latif Aktı tarafından öldürüldü. Kardeşim, davadan döndüğü için öldürüldü."

Remziye Akyol, 7 kez idam istemiyle aranan Mustafa Doğan'ı dosyadaki fotoğrafından teşhis etti. Remziye Akyol'un eşi Mehmet Akyol da, Zülküf İso'tun "Ben çok önemliyim. Ben ayrılırsam beni öldürürler, size de zarar verirler" dediğini belirtti. (*)

Maraş katliamı

12 Eylül öncesinde yaşanan ancak doğru dürüst aydınlatılamayan son derece önemli bir olay da Kahramanmaraş katliamıydı. Resmî açıklamaya göre 111 kişinin öldüğü olaylar 19 Aralık 1978'de "Güneş Ne Zaman Doğacak" filmi gösteren Çiçek Sineması'nın bombalanmasıyla başladı. Gerginlik, 21 Aralık'ta TÖB-DER üyesi öğretmenler Hacı Çolak ve Mustafa Yüzbaşıoğlu'nun öldürülmesiyle doruğa ulaştı. 22 Aralık günü öğretmenlerin cenazelerini camiye sokmayan topluluk, "Komünistlerin cenazesi buraya giremez" diyerek halkı kızdırttı. Çıkan olaylarda 2 kişi öldü, 50'nin üzerinde insan yaralandı. Aynı gece ara sokaklarda toplanan sağcı gruplar, "Din elden gidiyor. Komünistler, dinsizler, camileri yakıyor" diyerek halkı isyana çağırıyordu. 3 gün süren olaylar sırasında, Alevilerin yaşadığı Yörükselim, Mağaralı,

(*) Dava halen Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde sürüyor.

Sakarya, Yenimahalle, Yusufiler ve Namık Kemal mahallelerine saldırılar düzenlendi. Saldırırganlar, silahlarla, sopalarla girdikleri evlerden 3 yaşındaki çocuklardan 80 yaşındaki yaşlı kadınlara kadar çok sayıda kişiyi katlettiler. Asker ve polis, evlerinde mahsur kalan insanlara ancak üç gün sonra yardım edebildi. Olayların yankısı tüm Türkiye’de etkisini gösterdi. Protesto gösterilerinde meydana gelen olaylarda 6 ilde toplam 11 kişi yaşamını yitirdi. Olayların diğer illere yayılması üzerine 13 ilde sıkıyönetim ilan edildi.

Olaylarla ilgili olarak İçişleri Bakanlığı müfettişleri Erol Akdoğan ve Erbay Fiş’in hazırladığı raporda, “Sağ kesimin, uzun zamandır süren tertiplerin sonucu olarak Alevi vatandaşları planlı olarak katlettiği” değerlendirildi. Olaylardan sonra yapılan operasyonlarda, yaklaşık 2 bin kişi gözaltına alınıp tutuklandı. 16 Nisan 1979 tarihinde, Adana 6. Kolordu Komutanlığı 1 No’lu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi’nde açılan davada, ilk karar 8 Ağustos 1980’de verildi. 22’si idam olmak üzere toplam 804 kişi çeşitli hapis cezalarına mahkum edildi. 2 Ekim 1984 günü verilen kararda ise, idam sayısı 22’den 13’e düştü.

Ömer Lütfü Topal cinayeti

Çok sayıda kumarhanenin sahibi olduğu için “kumarhaneler kralı” olarak adlandırılan Ömer Lütfü Topal, 28 Temmuz günü İstanbul Yeniköy’de arabasının içinde otomatik silahlarla taranarak öldürüldü. Olaydan bir ay kadar sonra, Ağustos ayı sonunda cinayet nedeniyle üç polisin gözaltına alındığı haberleri basına sızdı. İstanbul Emniyet Müdürlüğü’nde tutulan polislerin adlarının Ayhan Çarkın, Ömer Kaplan ve Ercan Ersoy (*) olduğu öğrenildi. Polisler Ömer Lütfü Topal cinayetinin yanı sıra, borsacı Yener Kaya ve MİT muhbiri Tarık Ümit’in kaçırılması ile ilgili de sorgulandılar. Emniyet Müdürlüğü yetkilileri ise yakalananların bu işlerle ilgilerinin olmadığını iddia ettiler. Asayişten Sorumlu Emniyet Müdür Yardımcısı Bilgi Ünal, bir açıklama yaparak, gözaltıları doğruladı, ancak polislerin Ömer Lütfü Topal cinayeti ile ilgili olmadığını öne sürdü. Bilgi Ünal, “Gözaltındakiler bir iç soruşturma ile ilgilidir. Bir olayla ilgili birşey ispatlayamazsanız bu kişiler o kişiler diyemeyiz ki” dedi. Polisler, sorguları yapılmak üzere 29 Ağustos günü Ankara’ya gönderildi. Polislerin Ankara’ya gönderildiği haberinin basında yer almasından sonra olayla ilgili bir gelişme yaşanmadı. İki ay kadar sonra Susurluk kazası ile Ömer Lütfü Topal cinayeti yeniden gündeme geldi.

14 Kasım günü ANAP lideri Mesut Yılmaz, Topal’ı öldürenlerin Sedat Bucak’ın korumaları olduğunu açıkladı. Abdullah Çatlı’nın olay günü 3 özel tim görevlisini cep telefonundan defalarca aradığı, olay yerinde bulunan silahların şarjörlerinde parmak izi bulunan “Şahin Ekli”nin Abdullah Çatlı’nın sahte kimliklerinden olduğu belirlendi. 29 Kasım günü de dönemin İçişleri Bakanı Meral Akşener, Ömer Lütfü Topal’ı öldüren özel tim görevlilerinin itiraflarının bulunduğu ses bantlarının kendisine ulaştığını açıkladı. Ancak daha sonra bantların varlığı reddedildi. Bantlarda, polislerin özellikle Kürt işadamlarına yönelik cinayetleri üstlenip, “Ömer Lütfü Topal işini yapmadıklarını” söyledikleri ve “konuşma” tehditleri

(*) Ayhan Çarkın ve Ömer Kaplan çok sayıda “yargısız infaz” davasında yargılanıyorlar: 27 Ocak 1992’de Servet Samim, İsmail Cengiz Gözenek, Hüseyin Yaşar’ın öldürülmesi (Bakırköy 3. Ağır Ceza Mahkemesi); 24 Mart 1992’de İbrahim Yalçın Arıkan, Avni Turan, Recai Dinçer’in öldürülmesi (Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi); 6 Mart 1993’te Kartal’da Bedri Yağan ve arkadaşlarının öldürülmesi; 13 Ağustos 1994’de Okmeydanı’nda (Perpa İşhanı) Selma Çıtlak, Mehmet Salgın, Sabri Atılmış, Hakan Kasa ve Nebi Akyürek’in öldürülmesi (İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi); 16-17 Nisan 1992’de İstanbul Çiftelavuzlar’da Sebahat Karataş, Sinan Kukul, Taşkın Usta ve Eda Yüksel’in öldürülmesi (Kayseri Ağır Ceza Mahkemesi); İbrahim İlçi’nin öldürülmesi (İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi); Nurten Demir ve İsmail Akarçeşme’nin öldürülmesi (Beyoğlu Ağır Ceza Mahkemesi).

savurdıkları ileri sürüldü. Meral Akşener 5 Aralık günü, dönemin İstanbul Emniyet Müdürü Kemal Yazıcıoğlu, Emniyet Müdür Yardımcısı Bilgi Ünal, Özel Harekat Daire Başkanvekili İbrahim Şahin ile DYP Urfa Milletvekili Sedat Bucak'ın koruma polisleri Ercan Ersoy, Ayhan Çarkın ve Oğuz Yorulmaz'ın açığa alındığını açıkladı.

Bu dönemde, Ömer Lütfü Topal'ın öldürülmesinde kullanılan silahlardan birinin şarjöründe Abdullah Çatlı'nın parmak izlerinin (sağ el orta parmak) bulunduğu haberleri basına yansdı. İçişleri Bakanlığı'ndan 13 Aralık günü yapılan açıklamada da, haber doğrulandı. Açıklamada, görevden alınan İstanbul Emniyet Müdürü Kemal Yazıcıoğlu kastedilerek, "Olayda kullanılan Kalaşnikof silahtaki parmak izi incelemesini bugüne kadar yaptırmayarak gecikmesine neden olan personel de soruşturma kapsamına alınmıştır" dendi.

Ömer Lütfü Topal cinayetine karışan üç özel tim görevlisinin İstanbul'dan Ankara'ya getirilmesi talimatını dönemin İçişleri Bakanı Mehmet Ağar'ın verdiği daha sonra resmen belgelendi. Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Başmüfettişleri Şakir Erten ve Hasan Akdeniz'in hazırladığı 22 Kasım 1996 tarihli belgede, Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Halil Tuğ ve Özel Harekat Daire Başkanvekili İbrahim Şahin'in "Talimatı Mehmet Ağar'dan aldık" dedikleri belirtildi. Emniyet Genel Müdürlüğü gizli soruşturma raporunda, İbrahim Şahin'in ifadesi şöyle yer aldı: "28.8.1996'da saat 16.00 sıralarında personel ile ilgili Halil Tuğ bey, telefonla beni yanına çağırdı. İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde üç özel hareketçi polis memuru olduğunu, onları alıp Ankara'ya gelmemizi söyledi. Oradan daireme gittim. Bakan Mehmet Ağar bey telefonla aradılar. Aynı talimatı kendileri de verdiler. Aynı gün ve aynı saatlerde, dairede görevli polisler Yusuf Yüksek, Şahin Aslan ve Uğur Şahin'le birlikte iki araba halinde hemen İstanbul'a hareket ettim. Aynı gece 22.00 sularında Çamlıca gişelerine vardık. Bir saat kadar bekledikten sonra arkadaşları Çamlıca gişelerinde teslim alıp Ankara'ya getirdik."

İbrahim Şahin ifadesinde, Ayhan Çarkın, Ercan Ersoy ve Oğuz Yorulmaz'la birlikte kumarhane işletmecisi Sami Hoştan ve Ali Fevzi Bir'i de İstanbul'dan Ankara'ya getirdiklerini belirtti. Şahin, bu kişilerin Ankara Özel Harekat Daire Başkanlığı'na gelişlerinde 29 Ağustos tarihli "gözümlene alma tutanağı" düzenlediklerini, bir gün sonra 30 Ağustos'ta ise "salverme" tutanağıyla zanlıları bıraktıklarını ifade etti. Halil Tuğ da ifadesinde, talimatı Mehmet Ağar'ın verdiğini kabul etti. Mehmet Ağar da 17 Aralık günü yaptığı açıklamada, talimat verdiğini kabul ederek, "Yaptığım iş gayri kanuni, gayri hukuki bir iş değildir" dedi.

Ömer Lütfü Topal'ın öldürülmesi nedeniyle İstanbul Beyoğlu 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde açılan davada özel harekat görevlisi Ayhan Çarkın, Oğuz Yorulmaz, Ercan Ersoy, Mustafa Altunok ile Muhsin Yazıcıoğlu'nun Özel Kalem Müdürü Serdar Özdağ, Ömer Lütfü Topal'ın ortakları Ali Fevzi Bir, Sami Hoştan ve Haluk Kırıcı (gıyabi tutuklu) yargılanıyor. Halen süren davada tutuklu sanık bulunmuyor. Ayrıca, Ömer Lütfü Topal'ın katil zanlısı üç özel timciyi Ankara'ya göndermekle suçlanan İstanbul eski Emniyet Müdür Yardımcısı Bilgi Ünal ve eski Asayiş Şube Müdürü Fatih Özkan, Asayiş Şube Müdür Yardımcısı Alp Duran, Cinayet Masası Amiri Refik Baştürk, Başkomiser Şentürk Demiral ve polis memuru Ziyaettin Ferman'ın soruşturmayı yürüten Sarıyer Cumhuriyet Savcılığı'na bilgi ve delilleri vermemekle görevlerini ihmal ettikleri için dava açtı. Dava halen sürüyor.

Nurullah Ağansoy'un öldürülmesi

12 Eylül 1980'den sonra MHP davasında yargılanan ve itirafçı olan Nurullah Tefvik Ağansoy, 28 Ağustos günü İstanbul Bebek'te bir kafede uğradığı silahlı saldırı sonucu öldü. Olay sırasında çıkan çatışmada, saldırganlardan Recep Çiçek, Tefvik Ağansoy'un yanındaki

polis memuru Celal Baktır ve kafede bulunan Gülçin Balaban öldü, Ağansoy'un yanında bulunan DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'in koruma polisi Ferda Temel ve 5 kişi yaralandı.

Olay nedeniyle İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'nın açtığı dava İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 21 Kasım günü başladı. Davada, 7'si gıyabi tutuklu, 3'ü tutuklu 12 sanık hakkında ölüm ve hapis cezası istendi. Davada, adı birçok cinayete karışan Ağansoy'un eski arkadaşı, mafya lideri Alaattin Çakıcı ile Adnan Çiçek ve Kenan Ali Gürsel hakkında "cinayete azmettirdikleri", Ferdi Heybet, Kamil Özkılınç, Hasan Taşkın, Ahmet Atlılar ile tutuklu sanıklar Aydın Göker ve Yener Üçüncü "cinayet işledikleri" iddiasıyla idam cezası istemiyle yargılanıyor. Davada, Ferda Temel (tutuksuz) ile Ağansoy'un koruması olduğu bildirilen Burak Çalışkan ve şöförü Ramazan Vurmaz hakkında da hapis cezası isteniyor.

"Serhat'ın katili Ağansoy" (15 Kasım 1996-Cumhuriyet)

Susurluk'taki kamyon kazasıyla ortaya çıkan "polis-mafya-siyaset çetesi"nin bir cinayeti aydınlanıyor. Kürt aydınlarından ünlü avukat Medet Serhat'ın, 11 Kasım 1994 günü, bu çetenin elemanlarından MHP itiraflısı Nurullah Teyfik Ağansoy tarafından öldürüldüğü öne sürüldü. Medet Serhat'ın eşi Yurdanur Serhat, olay sırasında silah kullanan kişinin kesin olarak Nurullah Teyfik Ağansoy olduğunu, iki-üç metre mesafeden ateş eden Ağansoy hakkında yanılma olasılığının sıfır olduğunu söyledi.

(...) Medet Serhat, 11 Kasım 1994 akşamı Holiday Inn Oteli'nde bir yakınının düğününe katılmış ve geceyarısına doğru evine dönerken şoförüyle birlikte öldürülmüş, eşi Yurdanur Serhat ise ağır yaralanmıştı. Kürt sorunu konusunda dile getirdiği görüşleri nedeniyle defalarca gözaltına alınan, "PKK'ye yardım edenler listesinde" olduğu için öldürüldüğü ileri sürülen Medet Serhat cinayetinin arkasından, Susurluk'taki trafik kazasıyla kamuoyunun gözleri önüne serilen "mafya-devlet-siyaset çetesi" çıktı. Medet Serhat cinayetinin tek tanığı Yurdanur Serhat, cinayetin ikinci yıldönümünde eşinin dostlarına verdiği yemekte suskunluğunu bozdu ve eşinin katilini gördüğünü ve daha sonra da teşhis ettiğini Cumhuriyet'e açıkladı. Yurdanur Serhat, eşinin öldürüldüğü 11 Kasım 1994 gecesini şöyle anlattı:

"Düğünden çıktık. Medet yorgundu. Ataköy'den Fenerbahçe'ye kadar uzanan bir yol olduğu için Medet arka koltukta kucağına yatarak uyuyakaldı. Maksim Gazinosu'nu geçene kadar olağanüstü hiçbir şey yoktu. Bizim sokağa girdiğimiz anda arkamızdan bir araba hızla yaklaştı. Garip olan bir şey vardı. O sokak her zaman arabayla doludur. Arabalar kaldırımlara, sokağa sağlı sollu park ederlerdi. Olay gecesini sokakta bir tek araba yoktu. Arkamızdan gelen araba bizi geçmek istedi, geçebilmek için de solumuzdan kaldırıma çıktı. İki tekerleği kaldırırken, iki tekerleği yolda olmak üzere sokağın köşesine kadar gitti. Sokağın köşesinde bizim şoför çarpışmamak için durdu. Araba da durdu. Solumuzda, bir metre kadar önümüzdeydi. Arabadan inen uzun boylu, gri ya da yeşil takım elbiseli, yelekli, kısa saçlı bir kişi, önce 'Yaktım çıranı' diye bağırdı. Bir ayağını arabanın çamurluğuna koydu, sonra elindeki uzun namlulu silahla ateş etmeye başladı. Önce şoförümüze ateş etti. Medet kucağımdaydı. Sonra bize doğru ateş etti. Ben Medet'e birşey olmasın diye onun üstüne kapandım. İki-üç metre mesafeden ateş ediyordu. Medet'in oturur vaziyette olmadığını anladığı için kucağıma, Medet'e doğru ateş ediyordu. Bayağı uzun zaman ateş etti. Şarjörünü bitirene kadar... Ben Medet'in üzerine kapandım, ama ilk mermi Medet'in yanağından girdi. Ateş eden adam şarjörünü bitirince arabaya bindi, araba hareket etti. Bizim araba da yavaşça kayarak biraz ilerideki elektrik direğine çarptı. O sırada arkamızdan biri siyah BMW olan iki araba yanaştı, yanımızdan ağır ağır geçerken içlerindeki kişiler bizim arabanın içine dikkatli dikkatli baktular. Ölüp ölmediğimizi kontrol ettiler herhalde. Sonra hızla gittiler. İki dakika geçmeden polis ekibi geldi."

Yurdanur Serhat, cinayet gecesi yaşadıklarını ve gördüklerini polise anlattığını, ancak polislin ateş eden kişiyi takım elbiseli değil, beyaz montlu olarak ifade tutanağına geçirdiğini belirtti. Cinayet gecesi ateş eden kişinin yüzünün hiç aklundan çıkmadığını belirten Serhat, cinayetten 13 ay sonra bir akşam televizyonda haberleri izlerken sol kolunun titrediğini söyledi. Yurdanur Serhat, 1995 Aralık ayında televizyon izlediği akşamı şöyle anlattı:

"Televizyon izliyorum. Engin Civan'ın vurulması davasıyla ilgili bir haberdirdi. Bir sanığın Türkiye'ye getirildiği söyleniyordu. Sanığı gösterdiler. Sol kolum titredi birden. Civan olayının sanığı dedikleri kişi kocamın, Medet'in katiliydi. Televizyonda görür görmez tanıdım. Kocamın katili Tefvik Ağansoy... Teşhiste yanılmama imkan yok. İki-üç metre bile yoktu aramızda."

Yurdanur Serhat, Tefvik Ağansoy'u teşhisinden bu yana yaklaşık bir yıl geçmesine karşın neden polise veya savcılığa gitmediğini, neden konuşmadığını ise şöyle açıklıyor:

"Polise, savcılığa gitsem ne olacaktı? Son Susurluk kazası da gösteriyor ki bu adamlar polisle, devletle iç içe. Polis bunları yakalamıyor; kazara yakalasa bırakıyor; koruyor. Üstelik bunu bildiğimi öğrenecekler, bana zarar vereceklerdi belki. Hem ben Tefvik Ağansoy'a şu kadarlık kızgın, kinli değilim. Birileri onu kullandı. Ben asıl Tefvik Ağansoy'u bu gibi kirli işlerde kullananlara kızgınım. Kontgerillaya kızgınım. Onu da kullandılar ve öldürdüler. Allah'tan rahmet diliyorum ve acılı eşi için üzülüyorum, o kadar."

Yurdanur Serhat'ın iki yıl sonra gelen tanıklığıyla ortaya çıkan polis-mafya-siyaset çetesinin elemanı Tefvik Ağansoy'un adı, eşi Hülya Ağansoy'un tepkisiyle karşılaştı. Hülya Ağansoy, eşinin 2 Ağustos 1994 tarihine kadar Eskişehir Cezaevi'nde olduğunu, tahliye olduktan sonra da Civan olayının patladığını anlattı. (...)

c)- Yüksekova olayı, diğer çeteler

Diyarbakır DGM Savcısı Nihat Çakır'ın, "Bu kişinin (PKK itirafçısı Kahraman Bilgiç) anlattıklarının yanında Susurluk ne ki... Türkiye'nin Güneydoğu politikası bile değişebilir" sözleriyle ifade ettiği "Yüksekova Çetesi", 1996 yılının Eylül ayında Yüksekova ilçesinde bir araçta uyuşturucu madde yakalanması ile ortaya çıktı. Hüseyin Oğuz adlı istihbaratçı astsubayın soruşturduğu kaçakçılığın, özel tim görevlileri, yüksek rütbeli askerler, PKK itirafçıları ve korucular tarafından oluşturulan bir "çete" tarafından gerçekleştirildiği ortaya çıktı. İfadeleriyle olayın çözülmesini sağlayan Kahraman Bilgiç, 1994 yılı Nisan ayında itirafçı oldu. Hakkari Dağ Komando Tugayı'nda tutulan Kahraman Bilgiç hakkında, Yüksekova Çetesi soruşturması aşamasına dek soruşturma ya da dava açılmadı. Çete olayı ortaya çıktıktan sonra açılan davada ise ölüm cezası istenmesine karşın, sadece iki propaganda eylemi gerçekleştirildiği ileri sürüldü. Halen Diyarbakır DGM'de davası süren "Yüksekova Çetesi"ne ilişkin bilgiler satırbaşlarıyla şöyle:

Hakkari'nin Yüksekova ilçesinde 17 Ocak günü ortadan kaybolan Abdullah Canan (43), 21 Şubat günü Yüksekova'nın Altınbaşak köyü yakınlarında ölü bulundu. Kaybolduktan 10 gün sonra öldürüldüğü belirlenen Abdullah Canan'a işkence yapıldığı, yüzünün bıçakla parçalandığı ve 3 kurşunla öldürüldüğü saptandı. Abdullah Canan'ın yakınları, Canan'ın kimlik kontrolü sırasında gözaltına alındığını hatırlatarak, "Abdullah bir süre önce Yüksekova'da köylerin askerler tarafından boşaltılıp yakılmasına ilişkin bazı köylülerle birlikte bölge idare mahkemesine başvurdu. Tüm köylülerin sonradan davadan vazgeçmesine rağmen Abdullah vazgeçmedi. Bunun üzerine zaman zaman Yüksekova Tabur Komutanı tarafından ölümle tehdit edildi" dediler. Yüksekova Devlet Hastanesi'nde yapılan otopside, Abdullah Ca-

nan'a sistemli işkence yapıldığı belirlendi. Otopsi raporunda, "Kafası sert cisimlerle vurularak tanınmayacak derecede tahrip edilmiş, göğsünde sigara söndürülmüş, ayakları ve ellerinin bağlanarak falakaya alınması sonucu ayak altlarında, el ve ayak turnaklarında çatlaklar oluşmuş, sıkılma sonucu hayaları aşırı derecede şişmiş ve vücudunun tüm kısımlarında sert cisimle dövülme sonucu aşırı morartılar ve yaralar oluşmuş" dendi.

Babasının ölümünden Yüksekova Tabur Komutanı Binbaşı Mehmet Emin Yurdakul'u sorumlu tutan Vahap Canan, 23 Kasım 1995 tarihinde köylerinin (Karlı) Yurdakul komutasındaki askerler tarafından tahrip edilmesinden bir hafta sonra babasının altı köylü ile beraber Tugay komutanı hakkında suç duyurusunda bulunduğunu; dava açıldıktan sonra babası ve iki köylünün tabura çağrıldığını belirterek; "Babam ve beraberindekiler Yüksekova komando taburuna götürülüyor, Tabur Komutanı Binbaşı Yurdakul (*) babamı 15 subayın da hazır bulunduğu bir salonda teşhir etti. Subaylara, 'buyrun beyler bizleri şikayet eden Abdullah Canan ve arkadaşları bunlar' diyor. Davadan vazgeçmeleri konusunda baskı, tehdit ve hakaretlerde bulunduktan sonra, babama 'şimdi yeriniz sıcak, yatağınız sıcak bugünleri ararsınız' dedikten sonra serbest bıraktılar. Yüksekova Cumhuriyet Savcılığı'na da üç dört kez çağrılarak davadan vazgeçmesi için tehdit edildi. Babam 17 Şubat'ta silah ruhsatını yenilemek için Hakkari'ye gitti. Yol üzerinde bulunan İkiöprü ve Keremağa Köprüsü arasındaki Dilan Çeşmesi'nin yanında tabur komutanı binbaşı ve yanında sakallı kişiler tarafından herkesin gözü önünde gözaltına alındı. Burada ilk defa arama yapıyordu" dedi.

CHP Hakkari eski Milletvekili Esat Canan, Abdullah Canan'ın gözaltında olduğuna emin olduktan sonra yetkililere başvurduklarını ancak sonuç alamadıklarını belirtti. Esat Canan, "çete"nin varlığının belirlenmesinin ardından, 29 Eylül günü, Abdullah Canan'ın katili olarak bilinen "Havargot-Hawar" kod adlı itirafçı Kahraman Bilgiç'in kendilerine 12 bin Alman Markı karşılığında bilgi verdiğini söyledi. Esat Canan, Bilgiç'in Abdullah Canan'ın öldürülmeden önce Yüksekova'daki Tugay Komutanlığı'nda tutulduğunu söylediğini bildirdi. Esat Canan, Kahraman Bilgiç'in "eski Tabur Komutanı Emin Yurdakul, Abdullah Canan'ı infaz etmemiz için bize teslim etti" dediğini aktardı.

21 Mart günü CHP milletvekilleri Ercan Karakaş, Mahmut Işık ve Mustafa Yıldız, Hakkari'deki faili meçhul cinayetlerle ilgili raporlarını açıkladılar. Ercan Karakaş, Abdullah Canan'ın öldürülmesinde Emin Yurdakul'un da parmağının olduğu yönünde söylentiler olduğunu açıkladı ve Emin Yurdakul'un görevden alınmasını istedi. Genelkurmay Başkanlığı ise "Emin Yurdakul'u PKK'ye hedef gösterdiği gerekçesiyle" Ercan Karakaş, Mahmut Işık ve Mustafa Yıldız hakkında suç duyurusunda bulundu.

Abdullah Canan'ın cesedinin bulunmasından kısa bir süre sonra, 26 Şubat günü de, Hakkari'nin Çukurca ilçesinde 28 Aralık 1995 tarihinde ortadan kaybolan Eyüp Karabey (26) ve Mahir Karabey (18) adlı 2 kardeşin cesetleri bulundu. Eyüp Karabey ve Mahir Karabey'in tüfekte vurularak öldürüldükleri ve cesetlerde süngü izleri bulunduğu bildirildi. Eyüp Karabey

(*) 1995-1996 arasında Binbaşı Emin Yurdakul'un kuryeliğini yapan E.G. adlı er, 1997 yılı Nisan ayında İstanbul DGM'ye verdiği ifadede birçok subayın kontrgerilla faaliyetlerinde bulunduğunu açıkladı. E.G. ifadesinde, 27 Ekim 1995'de gözaltına alınan Şemsettin Yurtseven'in öldürüldükten sonra yakıldığını, Abdullah Canan'ın Özel Harekat Şube Müdürü tarafından öldürüldüğünü ve uyuşturucunun Et Balık Kurumu kamyonları ile taşındığını söyledi. Emin Yurdakul, Üsteğmen Bülent Yettid, Yüzbaşı Nihat Yiğitler ve itirafçı Kahraman Bilgiç'in bir çobanı öldürdüğü ve 2 gençle birlikte birçok cesedin Yüksekova Tabur Komutanlığı el bombası atış alanına gömüldüğü de ifadede yer aldı. Tabur Komutanlığı'na gömülen iki gençten birinin Mithir Sarıtaş (15) olduğu belirlendi.

ve Mahir Karabey 27 Şubat günü Çukurca'da toprağa verildi. Öldürülen kardeşlerin babası Recep Karabey, çocuklarının sivil polisler tarafından gözaltına alındıktan sonra işkenceyle öldürüldüğünü söyledi. Recep Karabey, çocukları gözaltına alınınca Çukurca Cumhuriyet Savcılığı, Hakkari Emniyet Müdürlüğü ve Jandarma Alay Komutanlığı'na başvurduğunu ancak sonuç alamadığını belirtti. Yüksekova Jandarma Taburu'na bağlı askerler tarafından gözaltına alınan Nurettin Aksoy da 17 Ocak günü Yeniköprü yakınlarında ölü olarak bulundu.

Çetenin ortaya çıkışı (*)

"Yüksekova Çetesi"ni kamuoyunun gündemine getiren olay Eylül ayı ortalarında Necip Baskın adlı kişinin "PKK militanı kılığında girmiş kişiler tarafından kaçırılması ve ailesinden fidye istenmesiyle" yaşandı. Yüksekova'nın Vezirli köyünde Faris Baskın adlı kişinin evini basan 10 kişi Faris Baskın'ın oğlu Yüksekova Süt Fabrikası İşletme Müdür Yardımcısı Necip Baskın'ı (22) kaçırdılar ve Faris Baskın'dan 200 bin Alman Markı fidye istediler. Baskın'ın olayı Kaymakam Aydın Tetikoğlu'na bildirmesi üzerine açılan soruşturma sonucunda, parayı almaya gelen iki köy korucusu suçüstü yakalandı. Korucuların itirafları üzerine, Hakkari Özel Harekat Şube Müdürlüğü'nde görevli Tim Amiri Selim Serdar ve 3 polis memuru ile 4 korucu daha yakalandı. Bu arada PKK itirafçısı Kahraman Bilgiç de gözaltına alındı. Bilgiç'in, Abdullah Canan'ın öldürülmesinde tetiği çeken kişi olduğu belirlendi.

Kahraman Bilgiç, soruşturma aşamasında verdiği ifade de ilginç açıklamalarda bulundu. Kahraman Bilgiç'in Orgeneral Eşref Bitlis'in (***) öldüğü uçak kazasını düzenlediklerini ve Tuğgeneral Bahtiyar Aydın'ı Diyarbakır Lice'de 23 Ekim 1993'te Kanas tipi suikast silahıyla kendilerinin öldürdüklerini söylediği öğrenildi.

Bu "itiraf"ların basına yansımaları üzerine bir açıklama yapan CHP Milletvekili Ercan Karakaş, 6 ay önceki tüm ihbarlarının sonuçsuz kaldığını, üstelik kendilerinin suçluymuş gibi

(*) Basına yansıyan Yüksekova kaynaklı diğer uyuşturucu kaçakçılığı olayları şöyle: Yüksekova'da görev yapan Ali Kurtoğlu adlı astsubay, Şubat ayında İzmir'de 15,5 kilo eroinle yakalandı. Kuryeliğe Et Balık Kurumu'nda görevli Abdülcabbar Karay aracılığıyla başladığını anlatan Ali Kurtoğlu'nun ifadesi üzerine İstanbul'da 15 kilo eroin daha ele geçirildi. Adapazarı'nda bulunan Aykar Otel'e 4 Mart günü yapılan baskında ise, Siirt'te görev yapan Hasbi Aladağ adlı astsubay, Ekrem Yeltik adlı polis ile Abdurrahman Yıldız ve Gıyasettin Bilici adlı kişiler 4 kilo 16 gram eroinle yakalandı. Aralık ayında Yüksekova'da aralarında Burhanettin Karaoğlu, Kazım Pekcan ve Necdet Durmuş adlı üç özel füm görevlisinin de bulunduğu 10 kişi "uyuşturucu kaçakçılığı yaptıkları" için gözaltına alındı.

(**) 17 Şubat 1993'te Jandarma Genel Komutanı Eşref Bitlis'i Diyarbakır'a götürecek uçak Ankara'da düştü. Eşref Bitlis'le birlikte Pilot Binbaşı Yaşar Erian, Pilot Yüzbaşı Tuğrul Sezginler, Astsubay Emin Öner ve Albay Fahir Işık öldü. Genelkurmay Başkanlığı, kazadan hemen sonra enkaz toplanmadan, kazanın "motorda buzlanmadan" kaynaklandığını açıkladı. Tuğrul Sezginler'in ablası Saima Sezginler'in avukatı Nusret Senem, gerekli soruşturmanın yapılmadığını belirterek "Askeri Savcılık bu dosyayı emir komuta zinciri içindeki raporlarla yetinerek takipsizlikle tamamladı. Karara yaptığımız itirazda, uzman bilirkişilere inceleme yaptırılması talebimiz kabul edilmedi" dedi. Soruşturmanın "buzlanma" gerekçesiyle sonuçlanmasının nedenini, dönemin Genelkurmay Başkanı ve Kilis Milletvekili Doğan Güreş'in açıklamalarına dayandıran Nusret Senem, "Olay, Sayın Bitlis'in Kuzey Irak konusundaki saptamalarıyla ilgili olarak belirttiği görüşlerin olumlu karşılanmaması, daha doğrusu Çekiç Güç'le ilgili bulgularının ortaya çıkmasından korkulması nedeniyle yapılmış gibi görünüyor. Soruşturmanın bu şekilde kapatılması da ilgi çekicidir" dedi. Kasım ayında Ankara 10. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin istemi üzerine hazırlanan bilirkişi raporundaki bulgular, uçağın düşme nedeninin sabotaj olabileceği savını güçlendirdi. İTÜ Uçak ve Uzay Bilimleri Fakültesi bilirkişi üyelerinin uçağın motorunun bazı parçalarının bulunmadığını saptaması, uçağa dışarıdan bir müdahale olduğu şüphesini gündeme getirdi.

gösterildiğini belirterek şunları söyledi: “Biz bu itirafçıyı Tuğay Komutanı’na bildirdik. Kendilerinde görevli olduğunu kabul etti. Raporumuz şimdi onaylanmış oldu. Halbuki biz Cumhurbaşkanlığı’na, İçişleri Bakanı’na ve Başbakan’a zamanında konuyu bildirdik. O zamanki İçişleri Bakanı Ülkü Güney ile bizzat konuştum. Raporları verdim. Ülkü Güney ‘ilgileneceğim’ dedi. Sonra bu iddialarımızın asılsız olduğu yolunda bize cevap verdiler. Emniyet’te birileri bir şey yapıyor, onu yine Emniyet soruşturuyor.”

Soruşturma sırasında Necip Baskın’ın kaçırıldıktan sonra bir eve değil, Yüksekova İlçe Emniyet Müdürlüğü binasına götürüldüğü saptandı. Necip Baskın’ın kaçırılması nedeniyle sorgulanan Özel Harekat Şubesi’nde görevli Fatih Özhan, Yusuf Azmi Aydın ve Abdulkadir Bayram, polis müfettişine verdikleri ifadede, “Biz ne çeteyiz, ne de çeteyle ilgimiz var. Necip Baskın’ın PKK’den gelecek kişilerle buluşacağını öğrendiğimiz için sorgulamak amacıyla götürdük. Para istenmesinden bilgimiz yok” dediler. Edinilen bilgiye göre; Faris Baskın’ın Vezirli Köyü’ndeki evine PKK giysili ve kar maskeli korucularla, maske takmayan PKK itirafçısı Kahraman Bilgiç gitti. Kendisini PKK’li olarak tanıtan Kahraman Bilgiç, Necip Baskın için 200 bin Mark istedi ve PKK makbuzunu Baskın’ın akrabası İlhan Baskın’a verdi. Yüzu kapatılan Necip Baskın, köy girişinde bekleyen polisler teslim edildi. Olayın ortaya çıktığı günlerde Necip Baskın’ın polislerden birisinin evine götürüldüğü öne sürülmesine karşın, müfettiş raporunda Baskın’ın İlçedeki Özel Harekat Şubesi’ne getirildiğine yer verildi. Yetkililer, olayın ortaya çıkarılışını, “PKK’lilerin Necip Baskın’ı kaçırmasının Jandarma Komutanlığı’na bildirilmesinden sonra, İlhan Baskın’ın ifadesi alındı. Baskın sırasında yüzüne maske takmayan kişinin eşgali konusunda bilgi alındı. Yüzu açık kişinin Amerikan traşlı olduğunun belirtilmesi bize ışık tuttu. Yaklaşık üç yıldır tuğayda askerlere yardımcı olan ve daha önce adı bazı olaylara karışan Kahraman Bilgiç sorguya alındı. Bilgiç, olayı kendilerinin yaptığını, olay sırasında yanlarında bulunan korucularla, Baskın’ı teslim ettikleri polislerin isimlerini bildirdi ve olay çözüldü.” diye açıkladılar.

Gelişmeler üzerine CHP milletvekilleri, Eylül ayında yeniden bölgede inceleme yaptılar ve bir rapor hazırladılar. Tunceli Milletvekili Orhan Veli Yıldırım tarafından 9 Ekim günün açıklanan raporda, “Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde özel tim ve koruculuk sisteminin kaldırılmasından sonrasında önlemleri hemen alınmalı. Aksi takdirde bölge insanları tam bir iç savaşla birbirini boğazlayacaktır” dendi.

Raporda, Mart ayında CHP milletvekillerinin hazırladığı raporun gerçekleri yansıttığı belirtildi. “Devlet kurumları arasında, sosyal hukuk devleti ilkeleri ile açıklanamayacak yasadışı çete örgütülüğü oluşmuştur” denilen raporda, çete mensuplarının bireysel çıkarlarını devlet görevlerinin önüne çıkardıkları kaydedildi. Çete mensuplarının uyuşturucu ticaretinden komisyon aldıkları iddia edilen raporda, faili meçhul cinayetlerin altında yatan etkenlerden birinin bu olduğu ifade edildi.

Çetenin, devlet görevlilerinin kimlik ve yetkilerini kullandığına işaret edilen raporda, devlet yöneticilerinin örgütün çalışmalarından haberdar oldukları vurgulandı. Bu iddia, adı açıklanmayan bir yetkilinin “Bir şey oluyor ve açığa çıkmıyorsa bilin ki biz de işin içindeyiz” sözleriyle desteklendi. Raporda, “Necip Baskın olayı birkaç kurbanla sonuçlandırılmamalı ve gidebildiği kadar götürülmelidir. Böylece hem faili meçhul cinayetler ortaya çıkarılıp Türkiye, dünya kamuoyu önünde aklanacak ve itibar kazanacaktır; hem de vatandaş devletine güven duyacaktır” dendi. Soruşturmanın seyri bakımından, birçok tespitlerine ve belgelere raporda yer vermediklerini ifade eden Orhan Veli Yıldırım, Hakkari’de görev yapan Hüseyin Oğuz adlı astsubayın kendilerine telefon ederek, 29 Eylül’de meydana gelen Necip Baskın olayıyla

ilgili soruşturmayı ilk iki gün kendisinin yürüttüğünü, ancak daha sonra soruşturmadan alındığını bildirdiğini anlattı. Yıldırım, "Bu astsubay bize, önemli bilgi ve belgeleri tespit ettiğini beyan etmiş ve güvence verilmesi halinde önemli açıklamalar yapacağını söylemiştir" dedi. Yıldırım, ellerindeki belgelerin devletin elinde de bulunduğunu kaydetti.

Raporda, 25 Ağustos günü PKK ile güvenlik güçleri arasında Hakkari'ye bağlı Otluca köyünde çıkan çatışmada 2 astsubayın öldüğü, 5 çobanın da kaybolduğu aktarılarak, şöyle dendi: "Olaydan 15 gün sonra olay yerinde köylüler inceleme yapar, kanlı keçe, gömlek, pantolon görür, ancak kayıplar bulunamaz. Lokman Kaya (18), Halit Ertuş (65), Ahmet Bozkır (39), Selahattin Aşar (45) ve Süleyman Tekin'den (50) çeşitli başvurulara rağmen haber alınmamıştır. Yakınları bu kişilerin de özel çetenin elinde olduğuna inanmaktadırlar." Raporda, yöredeki işadamlarından Seyit Geylani'nin "Bıçak kemiğe dayandı. Yüksekova'da, Hakkari'de işadamı olup da, zengin olup da bu çeteye haraç vermeyen tek kişi yoktur. Haracın kimler tarafından alındığını bilmeyen tek bir yetkili yoktur. Çünkü, ses bantlarını dahi yetkili makamlara ve bölgemizin bazı milletvekillerine verdik. Ama kimse son olaya kadar üzerine gitmedi" sözlerine yer verildi.

Soruşturmada, Albay Hamdi Poyraz, Yarbay Mehmet Emin Yurdakul, Yarbay İbrahim İşgüder, Yarbay Kamber Oğuz, Yüzbaşı Nihat Yiğiter, Üsteğmen Hamza Çeleboğlu, Özel Tim Amiri Fatih Özhan, polis memuru Azmi Aydın, korucular Kerim Özcük, Osman Özpazar, Necmettin Haceyi ve Kahraman Bilgiç gözaltına alındı. 20 gün gözaltında tutulan "çete üyelerinin" soruşturması 12 Ekim günü tamamlandı. Aynı gün Yüksekova Asliye Ceza Mahkemesi tarafından Fatih Özhan, polis memuru Azmi Aydın, Kerim Özcük, Osman Özpazar, Necmettin Haceyi ile Kahraman Bilgiç tutuklandı. Polis Abdülkadir Bayram ve korucu Selim Ergen ile Osman Ergen serbest bıraktı. Necip Baskın, duruşmada, kendisini kaçıran çetenin reisi olarak tanıdığı Kahraman Bilgiç ile yüzleştirildi ve teşhis etti. Abdullah Canan'ın kardeşi Mehmet Canan ile de yüzleştirilen Kahraman Bilgiç, adam öldürme iddialarını reddetti. Bu arada soruşturmayı başlatan Yüksekova Cumhuriyet Savcısı Mehmet Turgay görevinden alınarak Malatya'nın Yazıhanı ilçesine atandı. Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından açılan dava 11 Nisan 1997 tarihinde başladı. (*)

Diğer çeteler

Kamuoyunda yıllardır, "çek-senet mafyası", "ülkücü mafya" olarak adlandırılan suç örgütlerine Susurluk kazasından sonra "çete" adı verildi. Soruşturma süreçlerinde gözaltına alınanların sayılarından ve ele geçirilen malzemelerden bu çetelerden bazılarının ast-üst ilişkisi kurularak oldukça iyi örgütlendikleri anlaşıldı. Dikkate değer bir başka nokta ise söz konusu çetelerin çoğunlukla birbirleriyle bir biçimde ilişki içinde olmalarıydı. Örneğin, adı Güneydoğu'da birçok faili meçhul cinayete karışan "Yeşil" kod adlı Mahmut Yıldırım'ın, Ömer Lütfü Topal'dan haraç alması; Sakarya çevresinde faaliyet gösteren "Hadi Özcan çetesi"nin Abdullah Çatlı'yı öldürmek için pazarlık yapması gibi.

(*) Diyarbakır DGM'de görülen bir dava, itirafçıların korunup kollanmalarına ilginç bir örnek oluşturdu. Kahraman Bilgiç'in ifadesi üzerine "PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla 21-22 Haziran 1994 tarihlerinde gözaltına alınan 7 kişinin yargılandığı davada avukatlar, Kahraman Bilgiç'in tanık olarak dinlenmesini istediler. DGM de, Hakkari İl Jandarma Alay Komutanlığı'ndan Kahraman Bilgiç'in mahkemeye gönderilmesini istedi. Albay Kamil Ertiryaki imzasıyla DGM'ye gönderilen yanıtta ise, Kahraman Bilgiç'in Kuzey Irak'ta görevlendirildiği, bu nedenle DGM'ye gönderilemediği belirtildi. 1996 yılında DGM'nin ikinci isteği üzerine, bu kez Hakkari İl Jandarma Alay Komutanı Jandarma Albay Necati Kılıçkaya imzasıyla gönderilen yazıda, "Hawar" kod adlı kişinin Suriyeli olduğu ve çatışmada öldüğü iddia edildi.

Söylemez Kardeşler

Bu örgütler içinde en çok dikkat çekenlerin başında “Söylemez Kardeşler Çetesi” geldi. Söylemez Kardeşler Çetesi, “çete” olgusunun önemli bir örneğini oluşturdu. “Söylemez”lerin adının duyulduğu ilk olaylardan biri 26 Şubat günü yaşandı. Eminönü (İstanbul) Belediye Başkanı Ahmet Çetinsaya’nın yeğeni Ömer Çetinsaya’nın bürosunu basan bir grup iki polisi rehin aldı. Burada çıkan çatışmada Ömer Çetinsaya, Sait Aydın (iki kişiyi öldürdüğü için arandığı anlaşıldı) adlı kişiyi öldürdü, Şeref Aydın adlı kişiyi de yaraladı. Üç kişinin sağ yakalandığı olaydan sonra 5-6 kişi de kaçtı. Büroyu basan kişilerin, “Söylemez Kardeşler Çetesi”nin adamı olduğu ileri sürüldü. Olay nedeniyle Ömer Çetinsaya ile, “Söylemez Kardeşler Çetesi”nin Ahmet Söylemez, Abdülhalim Kahraman, Arif Yanık ile Barış Bedirhan Çınar adlı elemanları tutuklandı.

Bunun ardından 12 Mart günü Ahmet Söylemez’i Eskişehir E Tipi Cezaevi’nde ziyaret eden Resul Söylemez (emekli polis) ile kardeşi Nasır Söylemez (emekli komiser) öldürüldü. Olayda Ercan Akyol adlı taksi şoförü de öldü. Saldırımın Ali Bulut ve İlyas Sarınca adlı kişiler tarafından gerçekleştirildiği iddia edildi. Bu olayın ardından Eminönü Belediye Başkanı Ahmet Çetinsaya’nın dedesi Halit Pişkin (62) ile yeğeni Hakan Çetinsaya (20) 20 Nisan günü Erenköy’de öldürüldü. Polis tarafından yapılan açıklamada, eski subay Faysal Söylemez, doktorkluktan atılan Mehmet Sena Söylemez ve polislikten atılan Mustafa Söylemez’in, Hakan Çetinsaya ve Halit Pişkin’i intikam almak için öldürttüğü iddia edildi.

Bu ve benzeri olayların ardından “Söylemez Kardeşler Çetesi”ne yönelik operasyon gündeme geldi. 11 Haziran günü de Adana Pozantı girişinde “Söylemez Kardeşler Çetesi”nin elemanları ile İstanbul’dan gelen polisler arasında çatışma çıktı. Çatışmada Mehmet Faysal Söylemez, Mehmet Sena Söylemez, Fevzi Şahin ve Can Köksal yakalandı. Daha sonraki günlerde “Söylemez Kardeşler Çetesi”nin üyesi olduğu iddia edilen ve aralarında asker ve polislerin de bulunduğu çok sayıda kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar arasında “çeteye yardım ettikleri” iddia edilen komiser yardımcısı (yakalandığında Silopi İlçe Jandarma Bölük Komutanlığı’nda asteğmen) Mehmet Sıddık Bakır, Güvercinlik Kara Havacılık Okulu Taarruz Helikopter Taburu’nda görevli astsubaylar Kamil Türk ve Cevdet Koçak, Abdullah Alaca, Süleyman Şahin, Serdar Doğan ve Selçuk Esin ile bu şahıslarla bağlantısı olduğu saptanan astsubay Oktay Karagöz, emekli astsubay Ünal Özkan ve Ayhan Lallı da bulunuyordu.

25 Haziran günü Mehmet Faysal Söylemez ve Can Köksal tutuklandı. Oktay Söylemez, Numan Akman, Nazlı Akgün, Cafer Ergin, Mehmet Şükrü Ergin, Fehmi Uzel, Metin Savcı, Muhsin Çayan ve Şevki Anlar ise tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. “Söylemez kardeşler çetesi” hakkında açılan 10’dan fazla dava sürüyor...

“Söylemez Kardeşler Çetesi”nin önde gelen adlarından Mehmet Sena Söylemez, 3 Aralık günü yayımlanan Radikal gazetesinde “Bucak aşireti, Sedat Bucak ve Mehmet Ağar” konusunda oldukça önemli iddialar dile getirdi. Habere göre; Bucak aşiretiyle kanlı bıçaklı olan Söylemez kardeşlerin, Mehmet Ağar’ın Adalet Bakanlığı döneminde, Bucak aşireti üyesi tutukluların da bulunduğu Kütahya Cezaevi’ne gönderilmek istendiği ortaya çıktı. Kütahya Cezaevi Savcısı Metin Aslan, Adalet Bakanlığı’ndan kendisine geçen Temmuz’da böyle bir yazı geldiğini belirterek “Cezaevinde Söylemezler’in hasımları vardı. Bu nedenle, bir karşı yazıyla Söylemezler’in Kütahya’ya naklinin doğru olmayacağını arz ettim” dedi. Savcı Aslan, Adalet Bakanlığı’na gönderdiği yazıda “Söylemezlerin, hasımlarının cezaevinde tutuklu

bulduğunu belirterek, can güvenliği açısından böyle bir sevk doğru olmayacağını” bildirdi. Mehmet Sena Söylemez, söz konusu habere göre şunları söyledi:

“Kütahya Cezaevi’ne gönderildim. Burada daha önce, ağabeyimin ve yeğenimin öldürülmesi olayına katılmış olan katiller ve Bucak aşireti mensubu başka kiralık katiller beni bekliyordu. Bu durumu bilen cezaevi savcısı, yetkisini kullanarak cezaevine almadı ve ölümden kurtuldum. Ben savcının evi önünde ring arabasında bekliyordum ve beni alması için savcıya baskı yapılıyordu. Bu baskı kar etmeyince yarım saat içinde ve mesai bitimi sonrası bir faks emriyle Kırklareli Cezaevi’ne gönderdiler. Orada itirafçı Alaattin Kanat ve diğer bazı kiralık katiller beni bekliyordu. Yolda rahatsızlandım ve beni doktora götürmek zorunda kaldılar. İstanbul Cezaevi’ne geri getirildim.”

Bu arada, “Söylemez Kardeşler Çetesi”nden “rüşvet aldıkları ve çetenin eylemlerine göz yumdukları” iddiasıyla dördü polis 10 kişi hakkında, İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından dava açıldı. Davada, Emniyet Müdür Yardımcısı Deniz Gökçetin’in, “iki kez rüşvet almak” suçundan 24 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Deniz Gökçetin, Asayiş Şubesi eski Müdürü Sedat Demir, başkomiserler Erdal Durmaz, Halim Apaydın ve polislere rüşvet verdiği söylenen otelci Halim Karakaş hakkında da 5 Eylül günü giyabi tutuklama kararı verildi. Kaçak polis şefleri Sedat Demir ve Erdal Durmaz, 15 Ocak 1997 günü Mustafa Haskırış (*) adlı eski polisin İstanbul’un Elmalı köyündeki evinde yakalandılar. Deniz Gökçetin de İstanbul’da başka bir evde bulundu. Bu kişiler hakkında açılan dava 18 Ekim günü İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi’nde başladı. Duruşmada, İstanbul Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü’nde görevli Halim Apaydın ifadesinin gözaltında tutulduğu 11 gün boyunca işkence yapılarak alındığını söyledi ve 10 günlük raporu bulunduğunu kaydetti.

“Söylemez Kardeşler Çetesi”ne askeri teçhizat temin ettikleri iddiasıyla 1. Ordu Komutanlığı Askeri Mahkemesi’nde (İstanbul) yargılanan Üsteğmen Can Köksal, Astsubay Oktay Sağlam ve Astsubay Osman Nuri Sunar’ın hakkındaki dava 6 Aralık günü sona erdi. Can Köksal ve Oktay Sağlam 3’er yıl hapis cezasına mahkum edildi. Osman Nuri Sunar’a verilen 3 ay hapis cezası paraya çevrildi.

Diğer olaylar

İzmit Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Müdürü İskender Gül’ün kaçırılması olayına karıştıkları iddia edilen 10 kişi, Haziran ayında Antalya ve Kocaeli’de gözaltına alındı. Hadi Özcan’ın adamları olduğu belirlenen sanıkların; cinayet, haraç, yaralama, zorla adam kaçırmak, silahla oto taramak ve silah zoruyla çek senet tahsil etmek suçlarına karıştıkları öne sürüldü. Siyasi polis tarafından düzenlenen operasyonlarda; Recep Alp, Ata Karadereli, Muhammet Ali Oylum, Kocaeli’de; Murat Oral, Nevzat Şenoğlu, Murat Fil, Ömer Özdemir, Ertan Taştan, Cihan Tuna ve Serkan Hebil de Antalya’da gözaltına alındı. Sorguda İskender Gül’ü kaçırdıklarını itiraf eden sanıkların, Hadi Özcan’ın talimatıyla Saraybahçe Belediyesi İmar Komisyonu Başkanı Metin Alan’dan tehditle 50 bin Mark alınması, döviz bürosu sahibi Sami Koçak’tan 300 bin Dolar istenmesi, Tuncay Reşat Bellisan’a ait otomobilin silahla taranması ve Antalya’da Halil Türkan’ın yaralanması olaylarına karıştıkları belirlendi.

(*) 1980 öncesinde Sedat Demir, sol eğilimli Pol-Der, Mustafa Haskırış ise radikal sağ eğilimli Pol-Bir üyesiydi. 12 Eylül sonrası Ankara Siyasi Polis Merkezi’nde görev yapan Mustafa Haskırış, 1981 yılında Zeynel Abidin Ceylan’ın işkenceyle öldürülmesi nedeniyle 13 yıl 4 ay hapis cezasına mahkum edildi. Karardan hemen önce tahliye edilen Mustafa Haskırış uzun süre arandı. Meslekten ihraç edilen Mustafa Haskırış’ın adı, 1986’da Kayseri’de bir kuyumcunun kaçırılması olayına karıştı.

Kocaeli Emniyet Müdürü Affan Keçeci, operasyonda, Orhan Can ve Turhan Şentürk adlarına düzenlenmiş iki adet sahte kimlikle ele geçirilen Mehmet Özcan ile birlikte gözaltına alınanların, Metin Ali Bağdat, Savaş Uzun, Mehmet İlker Kayış, Muzaffer Osmanlı, Serkan Demirci, Selim Gökçaya, Sahit Sekanlı, Tuncay Çora, Servet Savaş, Şahin Tekdemir, Alaattin Keskin ve Ramazan Öztürk olduğunu kaydetti. "Çete"ye yardım ettikleri öne sürülen Mehmet İlker Kayış'ın Bursa'da polis memuru, Ramazan Öztürk'ün de emekli yüzbaşı olduğunu belirten Affan Keçeci, 4 üst düzey emniyet görevlisinin de, çeteyle ilişkisinin saptandığını söyledi. Affan Keçeci, sanıkların 1994 yılının Ağustos ayında Köseköy'de Sürmeli Göçer ve Fehmi Göçer ile Nizamettin Keskin'in, bundan 15 gün sonra Şaban Kurtuluş'un, 1995 yılı Ağustos ayında TEM Otoyolu'nda Reşat Yüksel'in, 1995 Şubat ayında Kader Yılmaz'ın ve 1995 Mart ayında Muzaffer Yüksel'in öldürülmesi olaylarına karıştıklarını açıkladı.

Daha önce hakkında bir beraat ve iki tahliye kararı bulunan ve 19 davada yargılanan Mehmet Hadi Özcan ile Savaş Uzun, Muzaffer Uzun, Seyfettin Uzun ve Mehmet Ali Bağdatlı'nın tutukluluk halinin devam etmesine karar verildi. Mehmet Hadi Özcan ve diğer sanıklar hakkında İstanbul DGM'de açılan dava sürüyor.

24 Aralık 1995 seçimlerinde MHP'den aday olan, İsviçre'deki 'Alibaba Reissen' adlı turizm şirketinin sahibi Ali Rıza Gürbüz, 17 Şubat günü Zürih'in Oerlikon semtindeki bir garaja yapılan baskında 40 kilo eroin ve uyuşturucu yapımında kullanılan 150 kilo katkı maddesiyle yakalandı. Gürbüz'ün, iki Türk ve bir Yugoslav ile yakalanarak tutuklandığı bildirildi. Gazetelerin haberlerinde, seçim kampanyası sırasında Ali Rıza Gürbüz'ün 70 milyar lira dolayında para harcadığı, seçim öncesinde Yugoslav mafyasından 500 bin Frank borç aldığı ve seçilemeyince geri ödemekte zorlandığı belirtildi.

Evrensel gazetesinde 6 Aralık 1995 tarihinde yayımlanan bir haberde de, Ali Rıza Gürbüz'ün uyuşturucu madde kaçakçılığına adının karıştığı öne sürüldü. Haberde, Ali Rıza Gürbüz ve MHP 2. Bölge Milletvekili adayı Cengiz Ünal'ın eroin kaçakçılığı yaptığı ve cezaevindeki ülkücü mafia üyelerini beslediği iddiaları yer aldı. Haberin ardından Evrensel İzmir Temsilcisi, MHP İl Başkanı Yusuf Kırkpınar tarafından çağrılarak silahla tehdit edildi. Haberde, Ali Rıza Gürbüz'ün aday olmadan önce MHP'de üye kaydı olmadığı ve yurtdışındaki MHP'lilerin Genel Merkezi uyardıkları, ancak bunun dikkate alınmadığı belirtildi.

Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı Çiğdemli köyüne 19 Ekim günü PKK militanları olduklarını söyleyerek baskın yapan silahlı 5 kişi, iki köylüyü kaçırmaya kalktı. Olay, İHD Diyarbakır Şubesi'ne yapılan bir başvuruyla ortaya çıktı. Kaçırılan ve kazada yaralanan Davut Yanık ve eşi Hayriye Yanık'ın akrabalarının yaptığı başvuruda olay şöyle anlatıldı:

"Köye saat 21.00'de plakasını tespit edemediğimiz bir minibüsle gelen silahlı 5 kişi, akrabamız Davut Yanık'ın evine giderek kendilerini PKK'li olarak tanıttı. Davut Yanık'a eşini soran bu kişiler, Hayriye Yanık'ın Silvan ilçe merkezinde akrabalarımızın düğününde olduğunu öğrenince Davut Yanık'ı da yanlarına alıp, ilçe merkezine giderek Hayriye Yanık'ı alıyorlar ve Diyarbakır'a doğru yola çıkıyorlar. Yola çıkarıldıktan sonra üzerleri aranıyor. Davut Yanık'ın üzerindeki 10 milyon 500 bin lira ve Hayriye Yanık'ın üzerindeki altınlar gasp ediliyor Minibüs aynı gece Kağıtlı Jandarma Karakolu yakınlarında kaza geçirince araçta bulunan silahlı kişiler ve yakınlarımız yaralanıyor. Askerlerin kaza yerine ulaşmasından sonra çok kısa bir süre içinde bu silahlı kişiler özenle hastaneye kaldırılırken, yakınlarımız kaza yerinde bırakılıyor ve daha sonra vatandaşlar tarafından hastaneye kaldırılıyor." Yanık çiftinin akrabaları, Davut Yanık'ın 4 Ekim günü de Silvan'da gözaltına alındığını ve 2 gün gözaltında tutulduğunu belirttiler.

Bir Mafya Örgütü: Altıncı Filo (5 Nisan 1996-Hürriyet/Yıldırım Çavlı)

(...) Örgütün adı: Altıncı Filo...

Diyeceksiniz böyle isim olur mu? Demek ki olurmuş. Örgüt mensuplarının önemli bir bölümü de niçin bu adı taşıdıklarını bilmiyorlar. Örgütün temel işlevi çek-senet tahsilatıdır. Bu işte o kadar ileri gitmiş, o kadar profesyonel olmuşlar ki, 6. Filo'nun adını duyan terör örgütleri bile geri adım atmaya başlamıştır. Örneğin Okmeydanı'nda THKP/C Altıncı Filo karşısında geri çekilmiştir. İhale takibi, devlet dairesinde iş bitirme, haraç toplama, kiralık cinayet ve benzeri mafya operasyonlarını da yürütmekle beraber, 6. Filo'nun temel işlevi söylediğim gibi tahsil edilemeyen alacakları en az yüzde 35 komisyonla nakte çevirmektedir.

Lider kadrosunun bir bölümünün yeğenleri Ülkü Ocakları'na kayıtlıdır. Örgütün ilişkide olduğu milletvekili, bakan ve polis müdürlerinin tümü sağ-muhafazakar eğilimlidir. Ancak genel siyasi yapısı sağa meyyal olmasına rağmen 6. Filo Güneyoğlu kökenli vatandaşlarımızın işlerini de belirli komisyonlarla halletmektedir. Yani ticaretle siyaset yoktur. En az dört cinayetleri bilinmektedir. Bu cinayetlerdeki cesetlerden biri "ölüm üçgeni" denilen bölgede Adapazarı şehirlerarası yoluna bırakılmıştır. Meraklı dedektifler için bu cinayette ölen ile öldürenin arkadaş olduklarını söyleyeyim.

6. Filo'nun idarecileri devlet hesabına da silahlı operasyon yaptıklarını ima ederler. Ancak bu iddiaların ne kadar doğru olduğunu ben bilemiyorum. Örgütün lideri 1986 yılında Adapazarı'nda ünlü bir restoranda çok sayıda garson ve müşterinin gözü önünde cinayet işlemiştir. Ancak suçu yeğeni üstlenmiş 20'den fazla tanık tehdit sonucu ifade değiştirmiştir. Bu olaydan sonra büyük lider akıllanmış hemen hemen hiçbir operasyonda ön plana çıkmamış ve üç yıldır da tüm idareyi iki kardeşine bırakmıştır. Sadece İLKŞAN Skandalı'nda adı duyulan büyük lider, gölgeler arkasında yaşamakta ve işadamı olarak dolaşmaktadır.

Bu tip olaylarda yakalanan tahsilatçılar büyük bir örgüt olduklarını gizlemekte, nüfuzlu dostlar, milletvekilleri, bakanlar ve avukatlar hemen devreye girerek en ucuz yasal müeyyideyi sağlamaktadırlar.

6. Filo'nun İstanbul'da yürüttüğü tahsilat operasyonları Organize Suç Bürosu tarafından bilinmektedir. Hatta bir televizyon kanalını idare eden bir gazetecinin senetleri 6. Filo'nun eline geçmiş, Orhan Taşanlar'ın girişimiyle olay tallıya bağlanmıştır. 6. Filo'nun mevcudiyetini ve çalışma yöntemlerini İstanbul Emniyet Müdürü Orhan Taşanlar da gayet iyi bilmektedir. Necdet Menzîr ve ondan bir önceki müdür Mehmet Ağar da 6. Filo'yu yakından tanırlardı. Yeni Emniyet Genel Müdür adayı ise en yakından tanıyandır. Fakat 6. Filo'nun adı şimdiye kadar basına yansımamış resmi kayıtlara geçirilmemiştir.

d)- Cinayetlerle ilgili soruşturmalar

1996 yılında, daha önceki yıllarda işlenen cinayetler konusunda (birkaç istisna dışında) duyarsızlık ve olayların üzerini örtme tavrı sürdü. Soruşturmalar, ya dosyalara "failler bulunamamıştır" kaydı düşülerek kapatıldı ya da sürüncemede bırakıldı. Yetkililer, faili meçhul cinayetler konusunda, "faillerin yakalanacağına" dair açıklama yapma dışında adım atmadılar. Bu açıklamalarda ise sürekli olarak "cinayetlerin bölgede faaliyet gösteren PKK ya da Hizbullah militanları tarafından işlendiği" öne sürüldü. Kimi resmi açıklamalarda da bazı cinayetlerin aydınlatıldığı duyuruldu. Ancak hangi olayın faillerinin yakalandığına değinilmedi. Gazeteci Uğur Mumcu'nun bombalı bir saldırı sonucunda öldürülmesi olayından sonra açılan soruşturma, sürüncemede bırakılan faili meçhul cinayetlere iyi bir örnek oluşturdu.

Uğur Mumcu, 24 Ocak 1993 tarihinde Ankara'daki evinin önünde, arabasına konulan bombanın patlaması (*) sonucunda öldü. Olaydan sonra başta dönemin Başbakan'ı Süleyman Demirel olmak üzere pek çok yetkili, "katillerin bulunacağına" dair söz verdi, özel soruşturma ekipleri oluşturuldu ve faili meçhul cinayetleri soruşturmak üzere Meclis'te bir Komisyon kuruldu. Ancak, soruşturmada herhangi bir ilerleme kaydedilmedi. Soruşturma dosyası, dört ayrı savcı tarafından ele alındı. Soruşturmanın ilk aşamasını üstlenen Askeri Savcı Ülkü Coşkun hakkında, "soruşturmayı savsakladığı" gerekçesiyle, Adalet Bakanlığı tarafından soruşturma açıldı. Halen Ankara DGM'de görev yapan Ülkü Coşkun'un dosyası askeri hakim olduğu Millî Savunma Bakanlığı'na gönderildi. Bakanlık, Uğur Mumcu'nun eşi Güldal Mumcu'ya "Bu işi devlet yapmıştır. Siyasi iktidar isterse çözülür" diyen Coşkun hakkında işlem yapmadı.

Uğur Mumcu'nun öldürülmesinin büyük tepki yaratması üzerine kurulan Meclis Faili Meçhul Siyasi Cinayetleri Araştırma Komisyonu çalışmalarını 1995 yılı Nisan ayında tamamlayabildi. Ancak rapor, Komisyon üyeleri arasında tartışmalara yol açtı. Komisyon'un DYP'li ve ANAP'lı bazı üyeleri, "raporda devleti suçlu duruma düşürecek ifade ve bölümler bulunduğunu" savunarak, bu bölümlerin düzeltilmesini istediler. Bu nedenle resmîyet kazanmayan, ancak basına yansıyan rapor, kamuoyunda yankı uyandırdı.

1991'den itibaren artan faili meçhul cinayetlerin toplumda panik yarattığı vurgulanan raporda, 1993 sonuna kadar ülke genelinde 908 faili meçhul cinayet işlendiği kaydedildi. Raporda, faili meçhul cinayetlerdeki artışın ve bu cinayetlere adı karışan kişi ya da örgütlerin saptanamamasının toplumda güvensizlik yarattığı, devleti töhmet altında bıraktığı savunularak, "Faili meçhul siyasi cinayetler genellikle cadde ortasında, şehirlerin en işlek yerlerinde ve gündüz saatlerinde işlenmektedir. Gündüz ve şehrin en işlek yerlerinde işlenen cinayetlerin faillerinin bulunmaması vatandaşta korku ve şüphe uyandırmaktadır. Güvenlik güçlerinin adli olaylar sonucunda işlenen cinayetlerin faillerini kısa sürede yakalaması veya tespit etmesine rağmen, siyasal içerikli cinayetlerde failleri yakalayamaması vatandaşlar tarafından devletin bu cinayetlere göz yumduğu şeklinde algılanmaktadır" dendi.

Raporda, faili meçhul cinayetlere adı karışan ya da cinayet işleyen güvenlik görevlisi, itirafçı ve köy korucuları bulunduğu anlatıldı ve bazı örnekler yer verildi. Faili meçhul cinayetlerden bazılarının İslami Hareket ve Hizbullah gibi radikal İslamcı gizli örgütler, bazılarının da PKK tarafından gerçekleştirildiğine, itirafçıların özel izinlerle cezaevi dışına çıkartılarak operasyonlarda görevlendirildiğine ve itirafçıların işlediği bazı suçların üst düzey devlet görevlileri tarafından gizlendiğine dikkat çekildi.

(*) Uğur Mumcu'nun eşi Güldal Mumcu, Faili Meçhul Cinayetler Komisyonu'na verdiği ifadede olayı şöyle anlattı: "Hasta ziyaretine gitmeyi planladığımız için öğlen 13.30 gibi çıkmaya hazırlanıyorduk. Saati şu nedenle çok net hatırlıyorum: 'Biraz çabuk ol, dönünce yazımı yazacağım' dedi. Fırında digital saat var. 'Daha 13.18' dedim. 'Bu kadar acele etmeyelim, 13.30'da başlıyor ziyaret' dedim, 'Olsun' dedi. Kapıdan çıktık, ben de çıktım. Apartmanın otoparkının bizim eve bakan bölümünde arabasını yıkayan yan apartman yöneticisi İbrahim Bey'le göz göze geldik. Tam ben 'İyi günler' diyecek iken patlama oldu. Dış sokak kapısdayım. Otomatik olarak geri bir adım attım. Bir patlama daha oldu. O kadar muazzam bir patlamaydı ki ilk aklıma gelen şey trafonun patladığı oldu. 'Tekrar içeri gireyim' derken bir kere daha... yani üç defa ard arda patlama oldu. Çok kısa bir süre içinde etraf duman ve is içinde kaldı. Yürümeye başladım. Tam o sırada beyaz bir araba geçti. Geçtiğini şöyle hayal-meyal gördüm. Hala trafo patladığı kanaatinde olduğum için, birdenbire, arabayı nereye park ettiğimizi hatırlayamadım. 'Bir patlama mı oldu da arabanın üstüne bir şey geldi?' diye düşünürken, gittiğim arabanın halini gördüm. Orada olanlar geldiler ve 'peki' dedim, şimdi patlama oldu, Uğur nerede, etrafa baktım ve onu orada gördüm."

Komisyon üyesi RP Bingöl Milletvekili Hüsametdin Korkutata, Ocak ayında yaptığı açıklamada, dönemin Ankara DGM Başsavcısı Nusret Demiral'ı eleştirdi. Soruşturmasının savsaklandığını kanıtlayan komisyon raporunun rafa kaldırıldığını kaydeden Hüsametdin Korkutata, olayda devletin kusuru varsa, kabul edilmesi gerektiğini vurguladı. Cinayetin tek tanığı Ayhan Aydın'ın olayı aydınlatacağı kanısına vardıklarını belirten Korkutata, "Nusret Demiral, Ayhan Aydın'ı yalancı tanık konumuna düşürdü ve iz kaybetti. Bu kişiyle görüşmek için emniyete başvurduk. Ancak, Ayhan Aydın'ın adresinde bulamadığı bildirildi. Bu bildirimi yaptıkları günün akşamı, Aydın'ı TV'ye çıkartarak yalancı tanık konumuna düşürdüler ve Ayhan Aydın'ı daha sonra bizimle görüştüler. Bu işin kilit ismi Nusret Demiral'dır. Nusret Demiral bir şeyler biliyor ki, soruşturmayı engelleme çabası içine girdi. Cinayeti soruşturan kurumlardan bilgi istedik. Ancak Nusret Demiral, bu kurumlara gizli yazı yazarak bilgilerin komisyona verilmemesini istedi. Bazı kişiler ortaya bir şey atıp hedef saptırıyor." dedi.

Uğur Mumcu cinayetinin üstünün örtülme istenmesinin önemli bir kanıtı, o sırada İstanbul'da süren İslami Hareket Örgütü operasyonunda, "örgütün liderleri" arasında adı geçen Şefik Polat'ın Şubat ayında Almanya'dan siyasi sığınma istemesiyle ortaya çıktı. Şefik Polat, Schlesweig-Holstein eyaletine bağlı Oldenburg kentinde iltica talebinde bulundu ve bu talebi kabul edildi. Almanya'da yayımlanan Özgür Politika gazetesinde 10 Şubat 1996 tarihinde "İslami Hareket Örgütü'nün icra şurası üyesi, 'Kerim' kod adlı Şefik Polat'ın iltica dilekçesinin fotokopisi yayımlandı. Haberde, Kürt olduğunu söyleyen ve PKK'yi öven Şefik Polat'ın, Hizbullah örgütünü suçlayarak Alman hakimini yanılttığı kaydedildi. Şefik Polat'ın, Uğur Mumcu'nun öldürülmesinden iki gün sonra İslami Hareket Örgütü Ankara sorumlusu olduğu iddia edilen Necmi Aslan'ın evine yapılan baskında Necmi Aslan'la birlikte bulunduğu halde gözaltına alınmaması "kasıtlı işlem yapıldığı ya da soruşturmanın bilinçsizce yürütüldüğü" kuşkularını gündeme getirmişti (*).

Şefik Polat'ın ilticasının ardından, iade edilmesinin Almanya'dan istenmediği ortaya çıktı. Türkiye'nin Bonn Büyükelçisi Volkan Vural, Şefik Polat'ın Almanya'da olduğunun basında çıkmasının ardından Alman makamlarıyla temasa geçtiklerini belirterek, "Türkiye'den, DGM'den Şefik Polat'ın iadesine ilişkin hiçbir talebin olmadığını gördük" dedi. Volkan Vural, başvuru olmaması nedeniyle Şefik Polat'ın iadesi için işlem yapılmadığını anlattı. Şefik Polat'ın 20 Ağustos 1993 tarihinde Almanya'ya girdiği ve 1 Ekim 1993 tarihinde iltica talebinde bulunduğu öğrenildi. Şefik Polat, kendini Kürt kökenli ve PKK sempatizmanı olarak göstermeye çalıştı. Şefik Polat, kapatılan DEP üyesi arkadaşı Hasan Kara'nın 1993 yılında öldürülmesinin ardından, can güvenliği olmadığı iddiasıyla Almanya'ya iltica etmek istediğini bildirdi. "Kerim" kod adıyla bilinen Şefik Polat, Hasan Kara'nın öldürülmesinin ardından bir süre Batman'da gizlendiğini, sonra da Almanya'ya kaçtığını kaydetti. Şefik Polat'ın Uğur Mumcu'nun öldürülmesinden kısa bir süre sonra saklanmaya başlaması dikkat çekti.

Ankara 4. İdare Mahkemesi, Ekim ayında, Uğur Mumcu cinayetinde, eşi ve çocuklarına toplam 5 milyar 55 milyon lira maddi, 5 milyar lira manevi tazminat ödenmesine karar

(*) Uğur Mumcu öldürüldükten 2 gün sonra polise, "Aydınlıkvevler'deki Ahmet Refik Paşa Caddesi ile Atış Caddesi'nin kesiştiği köşedeki binanın orta katı İslami Cihad Örgütü tarafından kullanılmaktadır" ihbarı yapıldı. Polis tarafından basılan evde bulunan Necmi Aslan ile Şefik Polat gözaltına alınmadı. Necmi Aslan, baskından 4 gün sonra İslami Hareket Örgütü'nün Ankara sorumlusu olarak gözaltına alındı ve hakkında Ankara DGM'de dava açıldı. Şefik Polat ise bulunamadı. İHD Batman Şubesi Yönetim Kurulu üyesi Sıddık Tan 1992 yılında Şefik Polat'ın Batman'daki evinde öldürülmüştü. Şefik Polat, olaydan sonra 10 gün gözaltında tutuldu ve serbest bırakıldı. Şefik Polat, daha sonra ortadan kayboldu.

verdi. Mahkeme, Mumcu ailesinin "İçişleri Bakanlığı'nın ağır hizmet kusuru bulunduğu" görüşünü kabul etmezken, olayın terör eylemi olması nedeniyle zararın "kusursuz sorumluluk ve kolektif sorumluluk" ilkesi gereğince karşılanması gerektiğine hükmetti. Dava ile ilgili yapılan bilirkişi incelemesi sonucunda hazırlanan raporda, Güldal Mumcu için 18 milyar 48 milyon 38 bin lira, oğlu Özgür için 1 milyar 929 milyon 18 bin 953 lira, kızı Özge için de 4 milyar 329 milyon 13 bin 435 lira olmak üzere toplam 24 milyar 306 milyon 70 bin 586 lira maddi kayıp tespit edildiği bildirilmişti. Güldal Mumcu ile çocukları Özgür ve Özge Mumcu, İçişleri Bakanlığı aleyhine 5 milyar 85 milyon lira maddi, 30 milyar lira da manevi olmak üzere toplam 35 milyar 85 milyon liralık tazminat davası açmıştı.

Bu arada saldırıyla ilgili olarak 27 Temmuz günü gözaltına alınan İrfan Özer adlı üniversite öğrencisi, Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde 5 gün sorgulandıktan sonra serbest bırakıldı. Cinayet suçundan Bursa Cezaevi'nde bulunan Abdullah Papağan'ın savcılığa başvurarak, "İrfan" adlı tutuklunun 14 Ocak 1993 tarihinde kendisine "Tahliye olur olmaz Uğur Mumcu'yu öldüreceğim" dediğini bildirmesi üzerine yapılan araştırmada, Abdullah Papağan'ın bahsettiği kişinin "İBDA-C örgütüne üye olduğu" iddiasıyla İstanbul DGM'de yargılanan ve daha sonra beraat eden İrfan Özer olduğu belirlendi. Bunun üzerine hakkında arama emri çıkarılan İrfan Özer, Maraş'ta gözaltına alınarak Ankara'ya getirildi. İrfan Özer, ifadesinde olayla bir ilgisi olmadığını savundu. 31 Temmuz günü DGM Savcılığı'na sevk edilen İrfan Özer, sorgulandıktan sonra "olayla ilgisi olmadığı" gerekçesiyle serbest bırakıldı.

e)- Hizbullah

Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki faili meçhul cinayetler ele alınırken, adı sık sık anılan ve "ciddi bir koruma zırhı altında faaliyet gösteren" Hizbullah adlı radikal İslamcı örgüt, 1996 yılında da sık sık gündeme geldi. Hizbullah içinde, "İlimciler" ve "Menzilciler" olarak tanınan kesimler arasında yıllardır süren çekişme 1993 yılının ikinci yarısından itibaren çatışmaya dönüşmüş, faili meçhul cinayetlerin bir boyutunu oluşturan bu çatışma, 1994 yılında daha kanlı bir hal almıştı. Söz konusu çatışmalar 1995 ve 1996 yıllarında ise eskisi gibi olmasa bile sürdü, satırlı-silahlı-bombalı saldırılar sonucunda öldürülenlere yine tanık olundu. (*)

"Hizbullah Bir Varmuş Bir Yokmuş!" (2 Kasım 1997-Gazete Pazar/Ersin Kalkan)

1991'de Güneydoğu'nun birçok kent ve kasabasında kepenk kapatma eylemleri yaygınlaşıyordu. Önceleri özel tim mensupları esnafın dükkanlarını açması için girişimlerde bulunup, işyerlerinin kilitlerini silahlarının dipçikleriyle kırmaya çalışıyordu. Uluslararası ajanslar polislerin bu görüntülerini tüm dünya basını ve televizyonlarına geçiyordu. Kepenk kapatma eylemlerinin sürdüğü o günlerde, yöre esnafıyla polisler arasında çatışmalar yaşanıyor, PKK tüm yerleşim birimlerinde etkinliğini arttırıyordu. 1991'in ikinci yarısında birden bire özel timin yerini, sakallı, şalvarlı, eli sopalı ve zincirli birtakım tipler almıştı. Bunlar ellerindeki sopaları kepenklerini açmayan esnafın kafasında kırıyor, dükkanları tek tek açıtırıyordu. Sakallılar çarşıda dolaştığı sırada sokaklarda tek bir polis görülüyordu. Bu grup

(*) Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu üyesi milletvekillerine 27 Temmuz 1993 tarihinde Batman Emniyet Müdürlüğü'nde brifing verildi. Brifinge katılan Batman eski Emniyet Müdürü Öztürk Şimşek, Gercüş ilçesinin Sektü, Gönüllü ve Çiçekli köyleri civarındaki Hizbullah kamplarına yöredeki askeri birliğin yardımcı olduğunu, örgüt mensuplarına siyasi ve askeri eğitim verildiğini iddia etti. Vali Yardımcısı da iddiayı doğruladı. Jandarma Genel Komutanlığı'nın 22 Aralık 1993 tarihinde Komisyon'a yazdığı bir yazıda, iddianın asılsız olduğu, Hizbullah'ın kırsal kesimde kampının bulunmadığı ve faaliyet göstermediği öne sürüldü.

kendine "Hizbullah" diyordu. Yani Allah'ın Partisi. Örgüt kısa bir zaman sonra silahlaniyor ve ardından yüzlerce faili meçhul cinayet işleniyor.

Hizbullah konusunda ilk haberi "2000'e Doğru" dergisi yapıyor ve Hizbullahçılar'ın Diyarbakır'daki Çevik Kuvvet merkezinde eğitildiği öne sürülüyordu. Derginin Diyarbakır muhabiri Halit Güngen haber yayınından iki gün sonra Diyarbakır'da faili meçhul bir cinayete kurban gitti. 26 Haziran 1994'te Diyarbakır DGM'de görülen 35 sanıklı Hizbullah davası sırasında örgüt ilk defa detaylı bir şekilde tarif ediliyordu. İddianamenin "Tarihçe" kısmında önce Hizbullah'ın Lübnan ve İran kanadı üzerinde duruluyor sonra Türkiye'ye geçilerek şunlar söyleniyor: "Türkiye'de İslami mücadele Hizbullahi Yol adı altında kümelenme, örgütlenme faaliyetleri PKK terör örgütünün diğer sol örgütlerle verdiği silahlı mücadelede sıyrılarak radikal Marksist-Leninist bir silahlı çete olarak bölgede tek başına ve etkin şekilde faaliyetlerini yoğunlaştırması, yaygın şiddet eylemlerine girişmesi üzerine ortaya çıkan fiili bir durumdur. Yöredeki halkın dini inançlarının güçlü olması ve mezhep ayrılığına bakılmaksızın PKK tarafından kendilerine yöneltilen terör eylemlerine karşılık vererek ve bu arada İslami esaslara dayalı İran İslam Cumhuriyeti devletini model alan bir Kürt devleti kurmak amacıyla yasadışı aşırı sağ radikal bir örgüt olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır."

İddianamede, örgütün tıpkı PKK gibi bölücü ve tehlikeli olduğu ifade ediliyordu. 22 Temmuz 1994'te Diyarbakır DGM'de "İlimciler" in davası görülmüyordu. DGM iddianamesinde Hizbullah'tan şu şekilde söz ediliyordu: "Hizbullah örgütünün başında biri dini, diğeri siyasi olmak üzere iki lider bulunmaktadır. Liderlerin yanında, onların da içinde yer aldıkları bir İslam şurası vardır. Şura 4 kişiden oluşmaktadır. Bu 4 birim, siyasi kanat sorumlusu (tebliğ grubu), askeri kanat sorumlusu (cihad grubu), lojistik sorumlusu ile basın-yayın ve halkla ilişkiler sorumlusundan oluşmaktadır. Şura, Hizbullah'ın yasama ve fetva organı durumundadır. Şuranın hemen altında, bağlı olarak faaliyet gösteren askeri ve siyasi kanat grubu da yer almaktadır. Bu kanatlar Hizbullah'ın yürütme ve infaz organlarını oluşturmaktadır. Kanatların başında, kanat sorumluları, grup sorumlularının altında ise hücre sorumluları ve hücreler yer almaktadır. Örgütün tebliğ çalışmaları ulema, molla ve okutmanlar aracılığı ile mescitlerde, camilerde, öğrenci evlerinde, okullarda, işyerlerinde sürdürülüyor. Bu çalışmalar, "Seyda" adı verilen bir cami sorumlusunun denetimini altında yapıyor."

İddianamede Hizbullah'ın içinde iki grup bulunduğunu, bunlardan "İlimciler" in İlim Kitabevi, "Menzilciler" in de Menzil Kitabevi çevresinde toplandıkları için bu adları aldıkları belirtiliyordu. İddianamede "Fetva" adı verilen eylem kararlarının, önce yazılı olarak militan tarafından askeri kanada, buradan da Şura'ya verildiği, Şura'nın onaylamasından sonra eylemin gerçekleştirildiği belirtilerek şöyle deniliyordu:

"Askeri kanat birim sorumlusunun görevlendireceği bir hücre mensubu aracılığıyla keşif-istihbarat çalışması yapılmaktadır. Eylem sorumlusu görevlendirmeyi yapar. Silahları ve gerekirse barınacak yeri sağlar. Keşfi kendisi yapmış ise hedef gösterme eylemine de katılır. Bir eylemde dört kişi görevlendirilir. Bunlar, hedef gösteren, çevre emniyet koruma nöbetçisi, yakın koruma ve tetikçiden oluşur. Eylemden sonra da eyleme katılan kişiler tarafından bir değerlendirme yapılmaktadır. Eylemde kullanılan silahlar bölge dışına çıkarılmakta, bölgeye yeni silahlar sokulmaktadır."

Bu bilgilerin çoğu Mayıs 1994'te Diyarbakır ve çevresinde Menzilciler'e yönelik operasyonlar sonucu elde edildi. Büyük bir gizlilik içinde çalışan örgüt bir tesadüf sonucu ortaya çıkarıldı (Menzilciler, olayın tesadüf olmadığını, arkadaşlarının, İlimciler tarafından polise ihbar edildiğini söylüyorlar). Diyarbakır kent merkezinde polis, Selçuk Atasoy adlı öğrenciyi

silahıyla birlikte yakaladı. Atasoy'un verdiği bilgiler doğrultusunda başlatılan operasyon sonucunda çeşitli militanlar gözaltına alındı. Sekiz ayrı hücre evinde çeşitli olaylarda kullanılan Takaraf, Makarof, Smith Wesson, MP-5 gibi 23 silah ele geçirildi. Yapılan balistik muayene sonucunda silahların çok sayıda öldürme ve yaralama eyleminde kullanıldığı ortaya çıktı.

Hizbullahçılar'ın işlediği cinayetler sonucunda maktüllerin yakınları genellikle şikayetçi olmuyor, görgü tanıkları da şahit olarak yazılmaktan çekiniyordu. Böylelikle işlenen birçok cinayet karanlıkta kalmaya devam ediyordu. Sonunda olayın tek tanığı olarak silahlar kalıyor. Bu yüzden bu silahların ele geçirilmesi son derece önemli sonuçlara ulaşılmasına yol açtı. Hizbullah, bu yüzden silahları en hızlı şekilde olay mahallinden uzaklaştırmaya özen gösteriyor, her seferinde bölgeye yeni silahlar sevk ediyordu. Bu olaydan sonra Hizbullahçılar satır kullanımına ağırlık verdiler. Satırla işlenen cinayetlerin dehşet katsayısının yüksek olmasından ötürü hem olayın izleyicilerini yeterince etkileyip sindiriyor, hem de olaydan sonra yakalandığında cinayetten tertemiz çıkıyor, balistik riskini ortadan kaldırıyor.

Diyarbakır DGM'de Mart 1995'te görülen ikinci büyük Hizbullah davasında hazırlanan iddianamede, örgütün 1993'te gerçekleştirdiği satırlı saldırı 98 iken, 1994'te bu sayının 131'e yükselmiş olduğu belirtiliyordu. 1994-1995 döneminde meydana gelen saldırıların hedefi PKK ya da DEP yanlısı kişilerdi. Hizbullah, polis 1994 sonlarında başlattığı operasyonlarda epeyce güç kaybettikten sonra 1995'te saldırılarının hedefini değiştirmiş. Satırlamalar siyasi olmaktan çıkıp "sosyalleşmiş" ve daha çok hayat kadınlarına, kadın satıcılarına, başı açık gezen, kısa etek ve kot pantolan giyen kızlara yönelmiş. DGM iddianamesine göre 1995 öncesinde de Hizbullah "sosyal içerikli" saldırılarda bulunmuş ama bu eylemlerinde satır kullanmamış. Bu eylemlere hedef olan, Batman ve Diyarbakır'da liseli, başı açık dolaşan kız öğrencilerin yüzlerine bıçak ya da kezzap atılmış.

1994 operasyonlarında en fazla güç kaybeden Menzilciler, Hizbullah içindeki "ılımlı" kanadı temsil ediyor. Hatta kendilerine Hizbullah denilmesini reddederek bu ismi İlimciler'e yakıştırıyor, mümkün olduğu kadar şiddet kullanmaktan kaçınıyorlar. Satırlı saldırganların büyük bölümü İlimciler'den çıkıyor. Kullandıkları silahın cinsi ve saldırı hedefleri konusunda İlimciler'in Lübnan'daki Hizbullah örgütünden esinlendiği kesin. Hizbullah da 1982'de hedef olarak hayat kadınlarıyla, dinen caiz olmayan yaşam tarzı içindeki ve açık saçık kıyafetlerle gezen kadınları seçmiş; bu amaçla kılıç kuşanmıştı. Hizbullah, tıpkı İlimciler gibi satırlarını kadınların göğüsleri ve cinsel organlarına sallamış, yüzlerce insanı öldürmüştü.

İlimciler, 1995'in ilk üç ayında, sadece Diyarbakır içindeki kanlı saldırılarda kadınlı erkekli 23 kişiyi öldürdü, 8 kişiyi de yaraladı. Ramazan ayı içinde elinde sigarayla dolaşan Adil Yıldız'ın 23 Şubat sabahı sağ eli satırla kesildi. Fakat hiçkimse saldırıları, "görmedi, duymadı, bilmedi". Örgüt yavaş yavaş hedefine ulaşmaya başladı. Toplum susturulup sindirildi. Bölgedeki İHD ve parti yöneticileri bile konuşmaya korkuyordu. Çünkü saldırının ne zaman nereden geleceği bilinmiyordu. Saldırganlar cinayeti işledikten sonra olay mahallinden ellerini kollarını sallayarak kaçıyor. Olayların sıkça yaşandığı Diyarbakır'ın Bağlar semtinin, iki kişinin zor geçebileceği daracık sokakları içinde sıra kadem basan saldırganlar yakalanamıyor, tespit edilemiyordu. Karanlık gittikçe koyulaşıyordu. Hizbullah'ın hedefi sadece PKK sempatanları, DEP üyeleri, gazeteciler, kadınlar değil aynı zamanda kendisi gibi düşünmeyen İslamcı çevreler ve fraksiyonlardı. Yani bu örgüt, kendisi dışındaki herkesi Hizbulşeytan olarak ilan edip, yüzlerce kişiyi öldürdü.

Örgütün faaliyet alanı sadece Güneydoğu değildi. Adana, Mersin, Ankara, Bolu ve İstanbul'da çalışma yürüten örgüt buralarda da cinayet, soygun ve adam kaçırma eylemleri

gerçekleştirdi. 18 Mayıs 1995'te İstanbul'da, polislin gerçekleştirdiği operasyonla 8 Hizbullahçı yakalandı. Örgüt üyelerinin evlerinde iki tüfek, 9 tabanca ve 8 el bombası bulundu. Bu kişilerin, "Menzil" grubunun İstanbul sorumlusu Selahattin Talayhan'ı kaçırdıkları anlaşıldı. Örgüt üyelerinin yer göstermesi sonucu Talayhan'ın, Kocaeli Bahçecik Servetiye köyü yakınlarında ormanlık alanda gömüldüğü belirlendi. Hizbullah'ın maktülü gömmek için seçtiği yer Susurluk çetesinin İzmit-Sapanca-Adapazarı şeytan üçgeninin ortası.

Hizbullah'ın yoğun olarak faaliyet gösterdiği 1991-1995 döneminde yüzlerce kişi kaybolmuş-kaçırılmış, 3500'e yakın faili meçhul cinayet işlenmişti. Örgütün tam olarak kim tarafından kurulduğu bilinmiyor. Ama Hizbullah güzergahında dikkatlice iz sürüldüğünde yollar yine Susurluk'a çıkıyor. Bugün Hizbullah üyelerinin bir kısmı, yargılanıp suçları sabit görülerek cezaevine gönderilmiş bulunuyor. Bingöl, Adıyaman, Kırşehir, Bandırma ve Nazilli cezaevlerinde yüzlerce Hizbullah üyesi yatıyor. Bütün bunlara rağmen devletin istihbarat teşkilatı "Hizbullah yoktur" diyebiliyor...

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde zaman zaman düzenlenen operasyonlarda "Hizbullah'ın İlim ya da Menzil kanadına üye oldukları" öne sürülen bazı kişiler gözaltına alındı. Resmi açıklamalarda, yakalananların sorgulamaları sonucunda bazı faili meçhul cinayetlerin aydınlatıldığı; yakalananların çok sayıda öldürme, yaralama, bombalama eylemine katıldığı öne sürüldü. Bu kişiler hakkında açılan davalardan ise ciddi bir sonuç çıkmadı.

Batman'da Ocak ayının ilk günlerinde başlayan operasyonlarda, "1993, 1994 ve 1995 yıllarında çok sayıda kişiyi öldürdükleri, yaraladıkları ve kaçırdıkları" öne sürülen 19 Hizbullah yanlısı (İlim kanadı) gözaltına alındı. Operasyonlarda, Hizbullah tarafından 3 ile 15 ay arasında sürelerle rehin tutulan 10 kişi kurtarıldı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 386'da) 2 Şubat günü mahkemeye çıkarılan 19 kişiden 6'sı tutuklandı, 13'ü bırakıldı. Tutuklananların sayısı daha sonra 8'e yükseldi. Diyarbakır DGM Savcılığı Mart ayında, 8 kişi hakkında "Hizbullah'ın İlim kanadına üye oldukları, 13 kişiyi öldürdükleri, 12 kişiyi yaraladıkları ve bazı kişileri kaçırdıkları" iddiasıyla dava açtı. Davada Adnan Demir, Selim Çelik, Hayrettin Batu ve Nurettin İrmak'a ölüm, diğer dört sanığa ise 5 yıla 15 yıl arasında hapis cezası verilmesi istendi.

Diyarbakır'ın Pirinçlik kasabasına bağlı Güleçoba köyü Hatuni mezarında bir ev, 7 Şubat gecesi güvenlik görevlileri tarafından basıldı. Baskında Ahmet Kaya, Nihat Yoldaş ve Nefer Yoldaş adlı kişiler öldürüldü, İsmail Yoldaş adlı kişi yaralandı. Daha sonra yapılan operasyonlarda Mehmet Ali Gül, Mustafa Özmen, Mehmet Solmaz ve "Hizbullah'ın üst düzey yöneticisi" olduğu öne sürülen Mehmet Nesim Selamboğa gözaltına alındı. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, evin Hizbullah militanları tarafından üs olarak kullanıldığını, öldürülen ve yakalanan kişilerin çok sayıda silahlı-bombalı saldırıya katıldıklarını açıkladı. Diyarbakır DGM Savcısı Bekir Selçuk, olayla ilgili olarak şunları söyledi:

"Gelişmeler, Hizbullah'ın güvenlik güçlerine karşı kullanacak silah ve militan gücüne kavuştuğunu gösteriyor. Kitlesele eylemleri PKK gibi köy basma olabilir. Pirinçlik olayı ile Hizbullah'ın daha önce şehirlerde yaptığı eylemleri kırsal alana yayma hazırlığı içinde olduğu ortaya çıkıyor. Kent merkezlerinde yapılan eylemlerde, hedef şahsın ensesine Takarof ve Makarof tabancayla tek kurşun sıkılıyor ya da satırlı saldırıda bulunuluyordu. Gelişmeler, örgütün eylem yeri ve amacında değişikliğe gittiğini gösteriyor. Eskiden, güvenlik güçlerine karşı güçlü olduklarına inanmıyorlardı. Bu nedenle silah kullanmadan teslim oluyorlardı. Demek ki artık kendilerini güvenlik güçleriyle çatışmaya girebilecek, mücadele edecek kadar güçlü buluyorlar. Son olayda, gece-gündüz kullanılabilecek, silah saklanabilecek yapay sığınak bulundu. Bu da örgütün kitlesele eylem hazırlığı içinde olduğunu gösteriyor."

Bu kişiler hakkında Mart ayında dava açıldı. İddianamede, “2’si köy korucusu 5 kişinin öldürülmesi ve 2 kişinin yaralanması olayına katıldıkları, fitre ve zekat adı altında zorla para topladıkları” öne sürülen Nesih Selamboğa, Salih Selamboğa ve İsmail Yoldaş’ın Türk Ceza Yasası’nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm, Mustafa Özmen, Mehmet Solmaz ile Mehmet Ali Gül’ün de 5-15 yıl arasında değişen hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. İddianamede, örgütün polisle ilk kez çatıştığı Hatuni mezrasındaki olayda güvenlik görevlilerine, imam Ahmet Kaya, Nihat Yoldaş ve Noter Yoldaş’ın ateş ettikleri ve bu kişilerin çatışmada öldürüldükleri anlatıldı. İddianamede, sanıkların, “Güneydoğu’da şeriata dayalı bir Kürt devleti kurmayı amaçladıkları” anlatıldı. DGM Savcısı Bekir Selçuk, Hizbullah’ın Güneydoğu Anadolu Bölgesi köy örgütlenmesinde önemli rol oynayan Melle Şanlı’nun her yerde arandığını söyledi. Melle Şanlı’nun örgütün kilit ismi olduğuna dikkat çeken Bekir Selçuk, “Bu şahıs sadece Diyarbakır köylerinde değil, tüm Güneydoğu’da faaliyet gösteriyor. Şahıs, köylere uğrayıp bir süre propaganda yapıyor ve izini hemen kaybettiriyor” dedi.

Şubat ayı ortalarında, Antalya’da “Hizbullah örgütüne maddi destek sağlamak için para topladıkları iddia edilen 4 kişi ile bu kişilere yardım ettikleri öne sürülen iki kişi” gözaltına alındı. Polis, yakalanan kişilerin Selim Ek, Ali Yetkindağ, Nasır Bozdemir ve Zeki Bağrıyanık ile bunlara yardım eden Nuri Baybars ve Emin Ayva olduğunu açıkladı. Emniyet Müdürlüğü yetkilileri, yakalananların zorla para almak için gittikleri yerde dövülüp, el ve gözleri bağlı sokağa bırakıldıklarını daha sonra da polis tarafından gözaltına alındıklarını bildirdi.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri dışında, özellikle Düzce ve Sakarya’da da Hizbullah grupları oluştu. Örneğin “Hizbullah’ın Düzce (Bolu) grubu üyesi oldukları ve bu doğrultuda eylemler gerçekleştirdikleri” iddiasıyla 15 kişi hakkında 1995 yılında açılan dava 1996 yılında sona erdi. 6 Mayıs günü sona eren davada sanıklardan Hasan Aşar, Cengiz Çelik ve Güngör Gök, “şeriata dayalı düzen kurmayı amaçladıkları” gerekçesiyle Türk Ceza Yasası’nın 146/1. maddesi uyarınca önce ölüm cezasına mahkum oldu, ceza daha sonra ömür boyu hapis cezasına çevrildi. Yılmaz Demirtaş, Halil Kurt, Hayri Yıldırım, Cengiz Aksoy, Mehmet Dinç ve Arif Seçkin 3 yıl 9’ar ay hapis cezasına mahkum olurken, 6 kişi beraat etti.

Kararın gerekçesinde İmam Humeyni’nin kızı ve torununun, Düzce’de ziyaret ettikleri, davanın firarda bulunan sanığı Recep Güler’e “bölge imamlığı” icazetini vererek İran’a davet ettikleri anlatıldı. Daha sonra eşi ile birlikte İran’a giden Recep Güler’in 20 gün boyunca tüm harcamalarının İran tarafından karşılandığı kaydedildi.

15 Eylül günü, Diyarbakır Bağlar 5 Nisan mahallesi Namık Kemal Lisesi yakınlarında Veysi Kaya (18) ve R.Ç. (17) adlı kişiler, 10 kişinin satırlı saldırısı sonucu yaralandı. Hizbullah’ın İlim ve Menzil grupları arasındaki çekişmeden kaynaklanan olayın ardından, polislerin Hacı Kudret Camii’ne yaptığı baskında çok sayıda kesici alet bulundu, Süleyman Kuru (16) adlı gencin de aralarında bulunduğu 4 kişi gözaltına alındı. Bunun ardından 17 Eylül günü Süleyman Kuru’nun ağabeyi Hamit Kuru, işyerine giderken uğradığı satırlı saldırıda yaralandı. Hamit Kuru’nun babası Kutbettin Kuru, olayla ilgisi olmayan küçük oğlunun gözaltına alınmasının kendilerini hedef durumuna getirdiğini söyledi.

İmamlara saldırılar

1995 yılından itibaren bölgedeki cinayetler, imamlar ile diğer din adamlarını hedef almaya başladı. Bu tür olaylar 1996 yılında artarak sürdü. Hizbullah örgütünün sorumlu tutulduğu saldırılar, bazı din adamlarının Hizbullah’ın faaliyetlerine karşı çıkmalarından ve görev yaptıkları cami ya da okullara Hizbullah militanlarını sokmamalarından kaynaklandı.

Diyanet İşleri Başkanlığı, Hizbullah saldırıları nedeniyle Doğu ve Güneydoğu'da görev yapan 360 kadar imamı 1996 yılında geri çekti. Saldırıların yoğunlaştığı Diyarbakır, Şırnak, Batman, Hakkari ve Mardin'den toplam 221 imam başka bölgelere gönderildi. İmamların geri çekildiği 25 il ve imam sayıları şöyle: Adıyaman 6, Bingöl 12, Bitlis 22, Diyarbakır 94, Elazığ 7, Erzincan 11, Erzurum 6, Gümüşhane 10, Hakkari 24, Maraş 3, Mardin 20, Siirt 16, Tunceli 11, Van 16, Bayburt 3, Batman 39, Şırnak 44, Iğdır 4, Kilis 3, Ardahan, Gaziantep, Urfa 2'şer, Malatya, Ağrı ve Muş 1'er.

Diyarbakır DGM Savcısı Bekir Selçuk, Cumhuriyet gazetesinde 19 Ekim 1995 tarihinde yayımlanan demecinde imamlara yönelik saldırıları şöyle değerlendirdi: "Hizbullah örgütü camileri, suç işledikten sonra gizlenme, barınma ve eğitim faaliyetlerini yürütme yeri olarak seçmiş. Kendisine karşı çıkan, direnen, caminin anahtarını teslim etmeyen görevlileri önce uyarıyor. Buna uymayanları kendi yöntemleriyle cezalandırıyor, satırla öldürüyor. Hizbullah'ın ideolojisini kabul eden imamlar olabilir. Hizbullahçılardan şu ana kadar bize yardımcı olacak güçlü bir itirafçı çıkmadı. Yakalanmalardan sonra bir dönem eylem yapmıyorlar. Ama kısa bir dönemde tekrar toparlanıyorlar. Askeri kanada kolay eleman bulabiliyorlar. Ama buna rağmen belirli bir süre suskunluk, eylemsizlik dönemi oluyor. Bu bazen iki veya üç ay sürüyor. Tutuklananların yerine bulunanları kısa bir dönemde eğitip beyinlerini yıkıyorlar."

Camide Kanlı Hesaplaşma (18 Mart 1996-Demokrasi)

Diyarbakır'da devlet güçleriyle yakın ilişkide oldukları bilinen örgütlerin kendi aralarındaki hakimiyet savaşı, camiler üzerinde yoğunlaştı. Camileri ele geçirmek isteyen Hizbullah'ın İlim ve Menzil kanatlarının kavgasına, 27 Mart yerel seçimlerinde Diyarbakır belediyelerini ele geçiren Refah Partisi de katıldı. Son üç yıl içinde, camilerin siyasal amaçlar için kullanılmasına karşı çıkan 23 imamın öldürüldüğü kentte, namazlar artık silahlı-satırlı kişilerle kılınıyor.

Diyarbakır'da son 3 yılda meydana gelen "cami paylaşımı kavgasında" 23 imam öldürülürken, 12'si de yaralandı. Aynı dönemde Hizbullah için "İlim-Menzil" çatışmalarında ise kayıtlara 89 ölü, 105 yaralı geçti. Bölgede bu rakamların çok daha fazla olduğu görüşü hakim. Devlete muhalif kesimlere yönelik eylemleriyle bilinen Hizbullah'ın imamları hedef seçmesi, bazı imamların camilerin siyasi faaliyet için kullanılmasına karşı çıkmasından kaynaklandı. Bölgedeki faili meçhul cinayetlerin sorumlusu olarak gösterilen "devlet yanlısı" örgütlerin bazı hücrelerine yapılan polis baskınlarıyla bir dönem gerileyen "devletçi-İslamcı" siyasi faaliyetler, Refah Partisi'nin gençlik örgütü olarak bilinen Milli Gençlik Vakfı'nın çalışmalarını artırmasıyla yeniden ısındı. Cami imamları, kent merkezindeki bazı büyük camilerin dışındaki tüm camilerin artık paylaşılmış olduğunu anlatıyorlar.

Diyarbakır'daki camilerin ve imamların baskı altında olduğunu, 3 yıl içinde 35 cami imamının saldırıya uğramasının da durumu açıkça ortaya koyduğunu belirten İmam Bekir Tunçin, "Kendilerini İslami grup olarak tanıtan bu çevrelerin baskı ve terörü nedeniyle imamlar ve semt sakinleri camilerden uzak kalmayı tercih ediyor" dedi. Söz konusu çevrelerin iki yılda Diyarbakır'da yoğun bir faaliyet içine girdiğini ve kendi aralarındaki çatışmaların nedenlerinin başında da kentin en büyük camisi, Ulu Cami'nin paylaşılmasının geldiğini ifade eden İmam Tunçin, "Ulu Camii'ne bir yıldan beri gelip gitmekte ve hesap yapmaktadırlar. Aynı çevreler camilere satır ve sopalarla açık açık gelip gitmelerine rağmen polis seyirci kalıyor. İmamlar da insanlar da artık camilere gelmiyor. Camiler ibadet yeri olmaktan çok, kendilerini 'İslami kesim' olarak tanımlayan bu grupların mekanı haline geldi. Cemaatın namazdan dağılmasıyla birlikte cami bu kesimler tarafından işgal ediliyor" diye konuştu.

(...) Bu grupların gerçek İslami eğitimden uzak, yalnız savundukları düşünce ve ideolojileriyle İslam'ı kullanarak faaliyet sürdürdüklerini vurgulayan İmam Tunçin, "Küçük yaştaki çocukları toplayıp eğitiyorlar. Bu çocuklar birer suç makinesi haline gelecekler. Diyarbakır'daki okullar da, bu çevrelerin önemli bir alanı içerisine giriyor. Okullarda öğren-cilere yönelik saldırılarını da camilerde planlıyorlar. Saldırıdan hemen sonra camilere sığınarak saklanıyorlar. Devlet tüm bunları bilmesine rağmen müdahale etmiyor" dedi.

Hizbullah içinde uzun süre faaliyet gösteren ve ayrıldığı için satırlı saldırıya uğra-yarak öldürülmek istenen Bingöl nüfusuna kayıtlı Hidayet Elaltunkara da İmam Tunçin'in belirttiği gibi, grupların özellikle camileri seçmelerini camilerin dokunulmazlığına bağlıyor. 1994 yılında Diyarbakır Atatürk Lisesi'nde okurken tanıştığı Bingöllü S.B. aracılığıyla örgüte katıldığını söyleyen Elaltunkara, "Ben ve benim gibi aralarına aldıklarını Bağlar'da Gürsel caddesi üzerinde bulunan Kupik İş Hanı'nın ikinci katındaki bir kitapçıda sık sık toplu-yorlardı. Burada kendi yayımları olan kitapları okutuyorlardı. Yaşça bizden büyük olanları ise Hacı Hüseyin Camii'nde toplayarak eğitim çalışması yapıyorlardı. Buraya adlarını bilme-diğim bazı kişiler gelerek propaganda yapıyordu" şeklinde konuştu.

Örgütün silah ve malzemelerini camilerde depoladığını anlatan Hidayet Elaltunkara, "İmamlar genelde bu gelişmelerden habersizdi, karşı çıkanları ise hedef seçerlerdi. Atatürk Lisesi'nin önünde güvenliği sağlamakla görevli polisler de okula satırlılarla girmemize göz yumuyorlardı. Balıklarbaşı dolmuş hattı tamamen onların denetiminde. Gruptaki bir çok kişi de bu dolmuş hattında çalışıyor. Daha sonra kandırıldığını farkedince bir süre toplantı-larına katılmadım. Ailem ve çevrenin baskısıyla da onlarla olan tüm ilişkiyi kestim. Bu nedenle 1995 yılının başlarında beni öldürmeye çalıştılar. Satırlı saldırıya uğradım" dedi.

Diyarbakır Bağlar 5 Nisan mahallesinde 4 Mart günü kimliği belirsiz 2 kişinin satırlı saldırısına uğrayan Yakup Veysioğlu adlı imam öldü. Yakup Veysioğlu'nun, görev yaptığı camilerde örgütlenmelerine izin vermediği için İlim kanadı tarafından tehdit edildiği bildirildi. 1995 yılı Mayıs ayında kimliği belirsiz kişiler tarafından sopyala dövülen Yakup Veysioğlu yaşadığı baskıları anlatırken, "İnanıyorum için bir çok yerde gerçek müslümanlığın nasıl olduğunu anlatıyorum. Bundan hoşnut olmayanlar beni tehdit ediyorlar, 'Sen yanlış yol-dasın, cezalandırılacaksın' diyorlar" demişti. Yakup Veysioğlu'nun kardeşi Mükerrerem Veysioğlu da 9 Mayıs günü aynı bölgede satırlı saldırı sonucunda ağır yaralandı.

Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Sivrice köyü imamı Hasan Acar, 20 Kasım günü evine gelen kimliği belirlenemeyen iki kişi tarafından silahla öldürüldü. Bitlis'in Mutki ilçesine bağlı Kocainiş köyü imamı Felemez Öngül (62) de 9 Aralık gecesi uğradığı silahlı saldırı sonucu öldü. Saldırının amacı öğrenilemedi.

f)- İtirafçılar

Faili meçhul cinayetlerin failleri arasında, itirafçılar (*) önemli yer tuttu. İtirafçıların, faili meçhul cinayetlerdeki rolü, 3 Kasım gecesi Susurluk'ta meydana gelen trafik kazası son-rasında ortaya çıkan gelişmelerde daha net biçimde görüldü. İtirafçıların, bu tür faaliyetlerine ilk olarak Meclis Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu raporunda dikkat çekildi.

(*) 1995 yılı sonu itibariyle cezaevlerinde 385'i tutuklu, 125'i de hükümlü olmak üzere 483 itirafçının bu-lunduğu açıklandı. Bu rakam, itirafçılığın istenen sonucu vermediğini ve itirafçı sayısının toplam siyasi mahkum sayısının yüzde 5'ini bile oluşturmadığını ortaya koydu. Adalet Bakanlığı verilerine göre, itiraf-çılar arasındaki kadın sayısı 24, çocuk sayısı ise 5.

İtirafçıların özel izinlerle cezaevinden çıkartılarak operasyonlarda görevlendirildiği ve itirafçıların işlediği suçların üst düzey devlet görevlileri tarafından gizlendiği vurgulanan raporda, "İtirafçılık uygulaması amacından sapmıştır. Çatışma sonucu yakalananlarla, örgütle ihtilafı olduğu veya örgütün mali kaynaklarını kendi imkanları için kullandığı tespit edilen teröristlere de bu yasal kolaylıklar uygulanmış, kapsamı uygulama sırasında genişletilerek saptırılmıştır. Devletin koruma şemsiyesinden istifade eden ve hatta Diyarbakır'da devletin polisler için satın aldığı lojmanlarda ikamet ettirilen itirafçılar, devletin üzerlerinde yeterli disiplin sağlayamamasından istifade ederek suç örgütleri kurmuşlar, silah kaçakçılığı, adam öldürme, uyuşturucu kaçakçılığı gibi olaylara karışmışlardır" görüşüne yer verildi.

İtirafçıların yasadışı işlere karıştıkları, yetkililerin koruması altında suç işledikleri konusunda olaylar yaşandı; tanık anlatımları, mahkemelerde verilen ifadeler, mahkeme kararları kamuoyuna yansıdı. Örneğin; Diyarbakır'ın Balıkcılarbaşı semtinde 29 Ekim günü öldürülen Fettah Balta, 14 Nisan 1996 tarihinde İHD İstanbul Şubesi'ne yaptığı başvuruda, 1995 yılında Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Zenge köyünde iki PKK militanını öldürdüktan sonra devletten "beş kişiyi öldürdük" diyerek para alan Faruk Tekin ve Abdülkadir Bingöl adlı itirafçıların eylemlerini anlatmıştı. Fettah Balta, bu açıklaması sonrasında ölüm tehditleri almaya başlamış, bu nedenle ailesiyle birlikte İstanbul'a göçetmek zorunda kalmıştı. Fettah Balta daha sonra Diyarbakır'ın Balıkcılar semtinde Faruk Tekin ve Abdülkadir Bingöl tarafından öldürüldü. Faruk Tekin ve Abdülkadir Bingöl, olaydan sonra tutuklandı.

Fettah Balta'nın oğlu Mehmet Balta, "Babamın köye gidişinden 3 gün sonra itirafçılar da gitmiş. Babam hemen dönmüş. En son 25 Ekim günü telefonla görüştüm. Bana 'İtirafçılar burdalar. Peşimden köye geldiler. Ben yaşlıyım bana karışmazlar. Siz kendinize dikkat edin' demişti" dedi. İHD'de yaptıkları açıklamaya rağmen, önlem alınmadığını söyleyen Mehmet Balta, "Bu insanların ölümünden Necmettin Erbakan ve Mehmet Ağar sorumludur." dedi.

Faruk Tekin ve Abdülkadir Bingöl'ün yargılanmasına 15 Kasım günü Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. İtirafçıların Diyarbakır Özel Tıp Cezaevi'nde adli tutuklular ile birlikte bulunduğunu belirten Hüsnü Balta, "İki itirafçı çeşitli gazetelere yaptıkları açıklamalarda, 'Fettah Balta, PKK'ye çalışıyordu, babamızı onlara öldürttü, biz de intikam aldık' dediler. Bu olayın, adli vaka olarak lanse edilmesine şaşıyorum" dedi. Sanıkların emniyette verdikleri ifadeleri yalanlayan Hüsnü Balta şunları söyledi: "Kardeşim çevresinde çok sevilen bir insandı. Oysa yakalanan şahıslar kardeşimin kendilerini takip ettiğini ve kendilerine, 'sizi öldürüp kanınızı içeceğim' dediğini iddia ediyorlar. 70 yaşındaki bir insanın böyle birşey söylemesi mümkün mü. Aksine onlar bizi sürekli tehdit ederek öldüreceklerini söylüyorlardı."

Susurluk kazasından ve Yüksekova çetesinin faaliyetlerinin ortaya çıkmasından sonra itirafçıların neler yaptıkları, kontrgerilla içinde ne gibi fonksiyonlar üstlendikleri daha da çarpıcı bir biçimde anlaşıldı. Başbakanın özel yetkilerle görevlendirdiği Kutlu Savaş tarafından Susurluk kazasından sonra hazırlanan raporda, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde çok sayıda cinayete adı karışan, "Yeşil" kod adlı "**Mahmut Yıldırım**" ve "**İtirafçılar**" hakkında MİT'in gönderdiği "bilgi notu"na yer verildi:

MAHMUT YILDIRIM: 08.04.1973 tarihi itibarıyla Bingöl/Genç İlçe Jandarma Komutanlığı tarafından faydalanılmıştır. Aynı tarih itibarıyla, verdiği bilgilerin anılan komutanlığa değerlendirilmesinde güçlük çekildiği gerekçesiyle teşkilatımıza devredilmiştir.

Anılan tarihte Taiwan Bölge Müdürlüğümüz tarafından faydalanılmaya başlanmıştır. Ekim 1973-Kasım 1975 tarihleri arasında askerde olması nedeniyle temas kurulmayan adı

geçenden askerliği sonrası Milli Görüş konusunda istifade edilmeye başlanılmıştır. Ancak Mayıs 1989 ayında yaratmış olduğu çeşitli komplikasyonlar nedeniyle teşkilatımızla ilgisi yeniden kesilmiştir. Bilahare şahıs, Tunceli Jandarma Bölge Komutanlığı'nın emirleriyle ve anılan komutanlık adına, Nazimiye ve Ovacık bölgelerinde istihbari bilgiler toplayarak, güvenlik kuvvetleriyle birlikte uygulamalara katılmıştır.

Bu çalışmalar sonucunda bölgedeki vatandaşlar nezdinde deşifre olması nedeniyle, Jandarma Asayiş Komutanı tarafından Diyarbakır'a çekilmiştir. Bu dönemde Tunceli Jandarma Asayiş Komutanlığı'nda bir personelimize tanışan adı geçen, Diyarbakır'daki Jandarma Asayiş Komutanı'na bağlı olarak kırsal alanlarda çalışmalar yaptığını ifade etmiştir. 1992 Mart ayında Tunceli Güvenlik Komutanı'na bağlı olarak faaliyet yürüten şahıs; ilgili birimimiz personeli ile yaptığı bir sohbette, Tunceli'deki PKK faaliyetini drije eden Aysel Doğan'ı illegal olarak sorguya alacağını, konuşmadığı takdirde ortadan kaldıracığını, ifade etmesi üzerine, personelimiz tarafından "böyle bir eylemi yapmaması" yönünde ikna edilmiştir. 17.03.1993 tarihinde ilgili birimlerimize, "adı geçen ile komplikasyonlara neden olabilecek bir kişi olması nedeniyle, kati surette temasta bulunulmamasına azami özen gösterilmesi" yönünde talimat verilmiştir.

27.05.1992 tarihinde Muş ilinde güvenlik kuvvetlerince yakalanan 5 PKK mensubu, sorgu amacıyla Özel Harekât Şube Müdürlüğü'ne götürülmeleri sırasında adı geçen tarafından öldürülmüşlerdir. Bingöl birimimizde görevli 2 personelin de adının geçtiği olayla ilgili olarak, 28.05.1995 tarihli Ahmet Yeşil adı, inzası ve "Asayiş Kolordu Komutanlığı Görevlisi" ibareli bir yazı bulunmaktadır. Olay sonrası şahısla ilgili olarak intikal eden bilgilere göre, adı geçen Bingöl birimimiz tarafından, Asayiş Kolordu Komutan Yardımcısı'nın da bulunduğu bir ortamda, Bingöl İl Jandarma Komutanı'nın makam odasında tanınmış ve anılanın (Mahmut Yıldırım) para talebi üzerine Asayiş Kolordu Komutan Yardımcısı tarafından para verilmesinin emredildiği hususu mütahade edilmiştir. 07.12.1992 tarihinde Elazığ Emniyet Müdürlüğü sorgu bürosunda karşılaşılan şahsın ısrarlı talebi üzerine yapılan görüşmede; 1991 yılı içerisinde Muş-Bulanık ilçesi arasında bulunan Jandarma Karakolu'na eylem yapma hazırlığındaki 3 teröristi Jandarma timleri ile birlikte ölü olarak ele geçirdiklerini, yine aynı yıl Muş'ta tesbit ettiği Abdullah Öcalan'ın kuryesi olan Hatay'lı bir bayanı (muhtemelen Neval Boz) angaje ederek Ankara'da JİTEM'de görevli bir Binbaşı (Cem Ersever) ile tanıştırdığını belirterek, teşkilatımız ile çalışmak istediğini ifade etmiştir. Şahsın bu teklifi kabul edilmemiştir.

27.01.1993 tarihinde Tunceli'de PKK'nın para istediği şahıslar arasında yer alması nedeniyle gözaltına alınan ve bilahare serbest bırakılan Celal Yaşar adlı şahıstan, PKK militanı maskesi ile gönderdiği iki adamı vasıtasıyla para talebinde bulunmuştur.

16.02.1993 tarihinde Diyarbakır JİTEM Grup Komutanı Vekili, ilgili birimimizle yaptığı görüşmede; adı geçenin teşkilatımızla ilişki kurmak istediğini, yanında Muş Alan Sorumlusu bulunduğunu, Şemdin Sakık'ı öldürmeyi planladığını ve eylemden sonra İsviçre'ye gitme garantisi istediğini belirtmiştir. Alınan teklif kabul edilmemiştir. 07.08.1993 tarihinde Elazığ-Karakoçan'da jandarmaya teslim olan PKK mensubu Salih Derviş adlı şahsın ifadesinde; Jandarma Komutanı tarafından tanıştırıldığı Mahmut Yıldırım'ın "MİT'e çalıştığını, Güneydoğu Anadolu Sorumluluğunu yürüttüğünü, kendisini eğiterek MİT'e alacağını söylediğini" belirtmiştir. 1994 yılı itibarıyla Diyarbakır Cezaevi'nde tutuklu bulunan Muhsin Gül (Kod adı: Kekeç-Pepe-Metin,) 22.07.1994-16.08.1994 tarihleri arasında Diyarbakır Cinayet Büro Amirliği'nde verdiği ifadelerde Ahmet Demir ile ilgili olarak;

06.04.1994 tarihinde Diyarbakır Şehitlik Mahallesi 75. Sokak 31 adresinden kaçırılan ve 01.06.1994 tarihinde Mardin yolu 10 Gözli Köprü altında cesedi bulunan Bayram Kanat'ın, Diyarbakır Jandarma'da görevli Ahmet Demir'in planlamasıyla kaçırıldığı,

Ankara Elmadağ İlçesi yakınlarında öldürülen Emekli Binbaşı Ahmet Cem Ersever'i (Yeşil kod) Ahmet Demir, itirafçı (General Zinnar kod) Alaattin Kanat (*), (Mete kod) İbrahim Babat ile Hoca kod (ismi bilinmeyen) Antep şivesi ile konuşan gözlüklü 35 yaşlarında, kısa boylu şahısların öldürdüğünü, daha sonra Ahmet Cem Ersever'in arkadaşı Mustafa Deniz ve sevgilisi Neval Boz'un da aynı şekilde öldürülmelerini müteakip, adı geçenlerin silahlarını Ankara Aydınlikevler semtindeki jandarma istihbaratına bıraktıklarını ve otobüsle gidecekleri yerlere gönderildiklerini,

Yeşil kod'un her zaman '23 yıldır bu işleri yaptığını, öldürdüğü ve öldürttüğü kişilerin komünist olduğunu' sürekli olarak kendilerine söylediğini, bu suretle her öldüreceği kişilere komünist damgası vurarak, çevresinde topladığı itirafçı ve diğer şahısların beynini yıkadığını, Ayrıca Cem Ersever olayında kullanılmak üzere Mesut Mehmetoğlu ve Serdar Od adlı itirafçıların da aynı günlerde uçakla Ankara'ya götürüldüğünü, ancak adı geçenlerin 'bu olaya girmeyeceklerini' söylemeleri üzerine silahlarının alınıp, geriye gönderildiklerini, bu bilgilerin uçak kayıtlarından teyid edilebileceğini,

Diyarbakır Jandarma sorgu bölümünden Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne sevk edilen Muş Bulanık Hoşgeldi Köyü muhtarının, İstanbul'da dolmuşçuluk yapan ağabeyinin kızı Zeynep Baba ile, Bitlis ili Tatvan ilçesinde (babası marangozluk yapar) Şükran Mizgin'in, ilk sorgulamalarından sonra serbest bırakılmalarını müteakip, Ahmet Demir ile Elazığ'da ikamet eden Rezzak kodun, bu şahısları alarak bir müddet işkence ve zorla tecavüz ettiklerini, Şükran Mizgin'i Muş girişinde bulunan köprü'nün altında öldürdüklerini, Zeynep Baba'ya ise ne yaptıklarını bilinmediğini,

Ahmet Demir ile Alaattin Kanat'ın 1994 Mart ayı içinde Diyarbakır'da halk otobüsü şirketi kurmak amacıyla Yıldız Yapı Koop.'nde müdürlük yapan Ahmet Kaya ile aynı kooperatifte yetkili bulunan Musa Fidan'dan, şirkete üye yapmak bahanesiyle para aldıklarını, bunun yanısıra kandırdıkları kişilerden de toplam 3 milyar lira topladıklarını, MHP Diyarbakır İl Başkanı İbrahim Yiğit'in de 600.000.000 lirasını aldıklarını, ilk etapta topladıkları bu paranın 600.000.000 lirasını A.Demir'in Elazığ Ziraat Bankası'nda, A.Demir adına kayıtlı 3003-30 nolu hesabına yatırdıklarını, adı geçenin bu hesapta trilyonları bulan parasının bulunduğunu,

Mart 1994 ayı itibarıyla Alaattin Kanat'ın kendisini MHP Güneydoğu sorumlusu olarak tanıtmaya başladığını, bu dönemde Diyarbakır MHP İl Başkanı İbrahim Yiğit ile arasının bozulduğunu, o tarihlerde Ahmet Demir ile Alaattin Kanat'ın İbrahim Yiğit'i kalmakta olduğu Turistik Otel'den alarak öldürmek amacıyla götürdüklerini, daha sonra bilinmeyen bir nedenle serbest bıraktıklarını, söz konusu şirket ile ilgili bir miktar parayı İbrahim Yiğit'den bu şekilde aldıklarını,

(*) Alaattin Kanat, tutukluluğu sırasında Diyarbakır E Tipi Cezaevi Müdürlüğü'nün bilgisiyle, 1991-1993 yılları arasında 11 kez cezaevinden çıkarıldı ve tutukluluk süresinin son 3,5 ayını (Pişmanlık Yasası uyarınca yasal gereklilikler yerine getirilerek cezaevinden çıkarılan bir itirafçının en geç 15 gün sonra geri getirilmesi gerekiyor.) dışarda geçirdi. Alaattin Kanat'ın, dışarda bulunduğu dönemlerde, aralarında gazeteci-yazar Musa Anter, Mardin Milletvekili Mehmet Sincar ile İHD Elazığ Şube Başkanı Metin Can ve arkadaşı Dr. Hasan Kaya'nın bulunduğu çok sayıda kişi öldürüldü.

Sözkonusu olaya uzman çavuş ve Kürşad kod (Gültekin Sütçü), itirafçı İsmail Yeşilmen (*) ve itirafçı Burhan Şare'nin tanık olduklarını, Batman'da milletvekili Mehmet Sincar'ı, Alaattin Kanat, Mesut Mehmetoğlu, İsmail Yeşilmen ve Yeşil kod Ahmet Demir'in birlikte planlayıp öldürdüklerini, bu olaydan sonra A.Kanat'ın 'kendisinde garantili imzalı kâğıt olduğunu' söylediğini, Ahmet Demir'in zaman zaman kendisi (Muhsin Gül) ve diğer arkadaşlarına 'İstanbul mafyasını çökerttiğini, Behçet Cantürk ve aynı şekilde öldürülen diğer mafya ve PKK yanlılarını kendisinin planlayıp öldürttüğünü' söylediğini, Vedat Aydın ve Musa Anter'in öldürülme olaylarını da bizzat Ahmet Demir'in planlayıp uyguladığını,

Ahmet Demir ve Alaattin Kanat grubunun PKK damgalı tehdit mektuplarıyla Diyarbakır ve çevre illerden çok miktarda para tahsil ettiklerini, bu tahsilatlardan 1993 yılında Melikahmet Caddesi'nde bulunan ve beyaz eşya ticareti yapan Cezayir Ticaret, Öz Diyarbakır, Diyarbakır Sur, Diyarbakır İtimat firmaları ile Ceylan İnşaat, İntim İnşaat şirketlerine tehdit mektuplarını kendisinin (Muhsin Gül) verdiğini, tahsilatın ise, Mesut Mehmetoğlu ve Alaattin Kanat tarafından yapıldığını,

1993 yılında PKK davasından Diyarbakır E Tipi Cezaevinde tutuklu bulunan Sedef Ticaret Şirketi sahibinin kardeşi Abdulkerim Avşar'ın, itirafçı koğuşuna alınmasını sebep gösteren Alaattin Kanat tarafından, Sedef Ticaret'ten 1 milyar TL. tahsil edildiğini, 1994 yılında bu taleplerini yinelediklerini, ancak istenilen para verilmeyince, şirket ortaklarından Şerif Avşar'ı öldürdüklerini, bu olayın bilinmeyen bir nedenden dolayı ortaya çıkarıldığını,

Ahmet Demir'in planlaması doğrultusunda, 10 Ekim 1993 tarihinde Lokman Zuhurlu (Zuğurlu-16) ve amcasının oğlu Zana Zuhurlu (18) ile PKK militanı maskesi altında irtibat kurulduğunu, adı geçen şahısların daha sonra Mesut Mehmetoğlu, Alaattin Kanat ve sivil kıyafetli iki asker tarafından kendilerinde bulunan '81-82 telsiz kod'unu kullanmak suretiyle Şehitlik Mahallesi'ndeki evlerinden alındığını, kısa bir sorgulamadan sonra Pağtılar beldesi, Saran Tuğla Fabrikasının Bismil istikametini 4 kilometre geçtikten sonra öldürüldüklerini,

20 Ekim 1993 tarihinde Avukat Hüsniye Ölmez'in Bismil yolunda öldürülmesi ile ilgili Serdar Od, Mesut Mehmetoğlu ve kendisine (Muhsin Gül) görev verildiğini, Hüsniye Ölmez'in öldürme eyleminin bizzat kendisi (Muhsin Gül) tarafından gerçekleştirilmesi emrini aldığını, ancak eylemi gerçekleştiremediklerini, Diyarbakır Baro Başkanı Fethi Gümüş ile Elazığ/Karşıyaka Fen Lisesi'nde görevlendirilen öğretmen Suphi Koç'un öldürülmesi yönünde de talimat aldığını, ancak her iki eylemi de gerçekleştiremediklerini,

Ülkeyi daha iyi günlere götürmek ve terörden temizlemek amacıyla kendisi gibi itirafçıları kandıran bu şahısların, daha sonra bu işleri şahsi amaçları için yaptıklarını, kadın ve kızlara tecavüz ettiklerini ve elde ettikleri para ile lüks hayat yaşayıp mülk edindiklerini öğrendikten sonra, kendisi ile birlikte itirafçılardan Adil Timurtaş, İsmail Yeşilmen, Burhan Şare ve Serdar Od'un gruptan ayrıldıklarını, Ancak geçim kaynakları olmadığını için gasp ve soygun gibi olaylara karıştıklarını, her infaz sonrasında Kerim Binbaşı, Yeşil ve Alaattin Kanat tarafından kendilerine 10.000.000 TL. harçlık verildiğini, geri kalanlarının ise teşkilata mal edildiğinin anılan şahıslarla söylenildiğini, Kendisi (Muhsin Gül), Ahmet Demir, İbrahim Yeşil-

(*) İsmail Yeşilmen, Şehmuz Yavuz adlı kişinin 11 Mart 1994 günü öldürülmesi nedeniyle Diyarbakır 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde ömür boyu hapis cezasına mahkum oldu. Olayda, Şırnak Emniyet Müdürlüğü'nde görevli Hüseyin Albaş (Akbaş) ve ismi bilinmeyen 2 polis memurunun İsmail Yeşilmen'le birlikte hareket ettikleri ileri sürüldü. İsmail Yeşilmen'e ayrıca 1994 yılında Diyarbakır'da işlediği bir gasp suçu nedeniyle de 20 yıl hapis cezası verildi.

men ve Burhan Şare 'nin kameti için, Ofis Gevran Cad. Yeniçeri Apt. Kat.2 No: 6 adresinde ev tutulduğunu, aynı evde bulunan siyah ajandada da Yeşil'e ait birçok sırların saklı olduğunu,

ERNK mühürlü bloknot şeklindeki para tahsil makbuzlarının ise, 1.5 yıl önce Ankara'da uçakta yakalanan bir PKK'lıdan ele geçirilen makbuzlar olduğunu, bu makbuzların Ankara jandarma istihbaratı tarafından Ahmet Demir'e intikal ettirildiğini, amılanın da bu koçanları kendisi ve diğer arkadaşlarının vasıtasıyla tahsil ettiğini, bu makbuzlarda tehdit şekli ve istenecek para miktarını, Yeşil, Kanat, Yeşilmen ve Mesut Mehmetoğlu'nun belirlediklerini, Cezaevine konulduğunun 2. günü Ahmet Demir'in kendisinin (Muhsin Gül) yanına gelerek 'Çekoslavak marka 16'lı silah konusunu emniyet müdürlüğüne niçin söylediğini' ve 'benim hakkımda başka neler söyledin' diye sorduğunu, kendisinin ise işkenceye dayanmadığı için söylediğini beyan ettiğini,

Yeşil kodun açık kimliğini bilmediğini, ancak emekli Albay olduğunu tespit ettiğini, halk otobüsü için yardım edilen parayı Alaattin Kanat, Yeşil ve İbrahim Yiğit'in aldıklarını, bu paranın görgü şahitlerinin ise kendisi (Muhsin Gül), Dalyan Ay, Hakan Pamuk ve Mustafa Pamuk olduğunu, Dalyan Ay'in 05.08.1994 günü satır-la öldürüldüğünü," beyan etmiştir.

Bingöl birimimizde görevli bir personel aracılığı ile 1994 Haziran ayı içerisinde getirdiği bir teklifte, çeşitli Avrupa ülkelerinde faaliyette bulunan bir grubun istenildiği takdirde, yurtdışında bazı eylemleri taşeron olarak gerçekleştirilmesinin kendisi aracılığı ile sağlanabileceğini belirtmiş, bu konunun Mehmet Eymür'e iletilerek, görüşmesinin sağlanmasını talep etmiştir. Bunun üzerine adı geçen ile Eylül 1994 ayında ilişkiye geçilmiştir.

Şahıs, Ocak 1995 tarihinde Ankara Emniyet Müdürlüğü tarafından gözaltına alınmış, sorgusunda sürekli olarak, Teşkilatımızla olan ilişkileri, ilişkide bulunduğu kişilerin kimler olduğu, verdiği bilgilerin neler olduğu, dönemin Ankara Emniyet Müdürü Orhan Taşanlar tarafından bizzat sorulmuştur. Sorğu sırasında adı geçen Orhan Taşanlar'a nerede sorgulandığını bilmek istediğini, Emniyet Teşkilatı'na ait bir birimde, Türkiye'nin güvenliği ile ilgili diğer kuruluşlar hakkında sualler yöneltilmesini yadırgadığını ifade etmiştir. Sorğu esnasında, şahsın kendisine ait silahın kullanılması suretiyle boş yere atış yapılmış, bilahare sorgucular, silahtan çıkan kovanların, meydana gelebilecek bir eylem sonrasında olay mahallinde bırakılabileceğini söyleyerek şahsı tehdit etmişlerdir. Şahsın sorğu sırasında kırılan kaburga kemiği, Teşkilatımızı konu ile ilgili olarak bilgilendirmek üzere geldiği sırada tarafımızca tedavi ettirilmiştir. Adı geçenle 30 Kasım 1996 tarihinden itibaren irtibatımız kalmamıştır.

Ahmet Akkurt olayı

İstanbul DGM'de yargılanırken itirafçı olan, PKK davası sanığı Ahmet Akkurt'un başına gelenler, itirafçılık uygulamasının başka bir yönünü ortaya çıkardı. Yargılaması sürerken itirafçı olacağını açıklayan ve itiraflarda bulunan, daha sonra itiraflarını geri alan Ahmet Akkurt, 7 Eylül günü intihar etti. Ahmet Akkurt'u ölüme götüren süreç şöyle gelişti.

Ahmet Akkurt (39), PKK Gebze Bölge Komitesi sorumlusu olduğu ve Pendik Kurtköy'de Hasan Çakır adlı kişinin öldürülmesi olayına karıştığı iddiasıyla 1993 yılı Kasım ayında gözaltına alındı ve hakkında ölüm cezası istemiyle dava açıldı. Ahmet Akkurt, İstanbul DGM'de 2 Haziran 1995 tarihinde yapılan duruşmada itiraflarda bulunacağını açıkladı. Akkurt daha sonra Alaattin Kanat'ın da kaldığı Kırklareli Cezaevi'ne götürüldü. 7 Haziran 1995 tarihinde İstanbul'a getirilen Ahmet Akkurt'un verdiği bilgilerle, Dilovası ve Gebze'de birçok kişi gözaltına alındı. 16 Kasım 1995 tarihinde İstanbul Sarıgazi Mevlana mahallesi Baraj yolu üzerinde Hayrullah Çelebi adlı kişi de (Ayrıntılı bilgi sayfa 239'da) öldürüldü.

Ancak, 23 Ocak günü yapılan duruşmada, İçişleri Bakanlığı'nın Ahmet Akkurt'un Pişmanlık Yasası'ndan yararlanmasını uygun bulmadığı açıklandı. Bunun üzerine Ahmet Akkurt itiraflarını geri almaya karar verdi. 5 Mart günü yapılan duruşmada, kağıt mendile yazarak cezaevinden çıkarabildiğini belirttiği üç sayfalık dilekçeyi okuyan Ahmet Akkurt, 23 Ocak günü yapılan duruşmadan sonra 24 Ocak günü Kırklareli Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüğünü anlattı. Ahmet Akkurt, burada görüştüğü bir yetkilinin, "Verdiğin ifadeler çok eski ve işe yaramıyor. Devletin sana güvenmesi ve pişmanlık yasasından yararlanabilmen için birini öldürmen gerekiyor" dediğine dikkat çekti. Emniyet yetkilisinin cinayet işleme teklifinin Musa Anter ve onun gibi öldürülen kişileri hatırlattığını ifade eden Ahmet Akkurt, bundan sonra kendisini sorguladığını ve yaptıklarından pişman olduğunu söyledi. Kırklareli Cezaevi'nde itirafçı Alaattin Kanat'ın kendisine DEP Milletvekili Mehmet Sincar'ı öldürdüğünü söylediğini bildiren Ahmet Akkurt, DGM heyetine Alaattin Kanat'la aralarında geçen sohbeti anlattı. Alaattin Kanat'ın, Mehmet Sincar'ın kardeşi Kamuran Sincar'ı da öldürdüğünü aktaran Ahmet Akkurt, kendisine "O zaman cezaevinde değil miydin?" diye sorduğu Alaattin Kanat'ın da "İstedğim zaman içeride, istediğim zaman dışarıdayım" dediğini belirtti.

Ahmet Akkurt, 25 Nisan günü yapılan duruşmada itiraflarını resmen geri aldı. Ahmet Akkurt, 7 Mayıs günü de itirafçıların bulunduğu Kırklareli Cezaevi'ne gitmemek için ölüm orucuna başladı. Eylemi 60 gün sürdüren Ahmet Akkurt Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderildi. Ahmet Akkurt açlık grevine başlarken yaptığı açıklamada şöyle dedi: "Aldığım raporlardan da anlaşıldığı gibi devletin bana yönelik tutumu bellidir. İtirafçı olmakla büyük bir suç işledim. Fakat kendimi tanımaya başladığım gibi devleti de tanımaya başladım. Devletin nasıl kirli işler çevirdiğini, itirafçıları nasıl kullandığını anladım ve bunu DGM'de anlattım. Bu yüzden devlet beni kaybetmek, öldürmek istiyor. Duruşma sonrasında bir astsubay bana 'En son Kırklareli Cezaevi'nde kaldın. Böyle durumlarda bilirsin ne olacağını, dikkatli ol' dedi. Yanında bulunan bir asker ise 'Seni öldürürüz, kaçtı deriz' diye tehdit etti." 25 Nisan günü askerlerin ve subayların saldırısı sonucunda 7 günlük rapor aldığını belirten Ahmet Akkurt, "İnsanları öldürseydim serbest bırakılacak, PKK adına çalışacaktım. Bu çalışmalarını Alaattin Kanat, Battal Aktaş, Hüseyin Erkan, Süleyman Söylemez ve Atilla Kaya ile yapacaktım" dedi.

Ahmet Akkurt'un yargılandığı dava 27 Haziran günü sona erdi. Ahmet Akkurt ile Hikmet Çalağan, Suat Gökalp, Adnan Özbek, Abdullah Çelik ve Mahmut Yamalak'a ömür boyu hapis cezası verildi. Songül Coşkun 22 yıl 6 ay, Devrim Kıyak 30 yıl, Tuncay Koçak 12 yıl 6 ay, Bülent Güner 16 yıl 8 ay, Nuri Kayar 4 yıl 6 ay, Mehmet Kımaz, Muhlis Güzel ve İbrahim Ağaçtutan 3'er yıl 9'ar ay hapis cezasına mahkum oldu, Musa Ayrızen, Mehmet Halit Tay, Paşa Kaya, Behran Sezgin, İsmet Yıldız, Abdullah Gökçen, Kahraman Karakut, Enver Can, Cemal Dülger, Zeki Sapan, Saim Kanam ve Ali Çuhan ise beraat etti.

Ahmet Akkurt, 7 Eylül 1996 günü Bayrampaşa Özel Tıp Cezaevi'nde intihar etti. Saat 20.00 sıralarında bulunduğu koşu alanında kendini asan Akkurt komaya girdi. Ahmet Akkurt koşu alanında tutukluların ilk müdahalesinden sonra kaldırıldığı hastanede öldü.

İntihar eden itirafçılar Ahmet Akkurt ile sınırlı kalmadı. Abdullah Adıgüzel adlı PKK itirafçısı da 3 Haziran günü, Diyarbakır'ın Kulp ilçesinde intihar etti. Bismil Jandarma Komutanlığı'nda askerliğini yaparken, izinli olarak geldiği Kulp'ta intihar eden Abdullah Adıgüzel'in ağabeyi Kemal Adıgüzel, kardeşinin intiharına soyadını bilmediği Ali adlı binbaşının neden olduğunu belirtti. 1989 yılında PKK'ye katıldıktan 6 ay sonra teslim olan Abdullah Adıgüzel, daha sonra Pişmanlık Yasası'ndan yararlandı. Serbest bırakıldıktan sonra 1992 yılına kadar Diyarbakır'da faaliyet gösteren Abdullah Adıgüzel, Kulp'a gönderildi ve Narlıca

köyünde korucu oldu. 1994 yılına kadar kaldığı Kulp'ta "PKK militanı kılığında" yardım istediği kişileri daha sonra gözaltına aldırıldığı ileri sürülen Abdullah Adıgüzel'in adı, ilçede 'faili meçhul' cinayetlere karıştı. Değişik bölgelere de gönderilen Abdullah Adıgüzel'in, özellikle Şırnak'ın Silopi ilçesinde sık sık görüldüğü ve bazı karanlık işlere karıştığı öne sürüldü. Bölgedeki yerel kaynaklar, Abdullah Adıgüzel ile ilgili şu bilgileri verdiler:

"Bölgede görevli bir binbaşı, her köyden iki kişi olmak üzere seçme bir korucu grubu oluşturdu. Tim komutanı olarak Abdullah Adıgüzel'i görevlendirdi. Koruculara yüksek maaş verildi. Gruba köy korucularının sıcak bakmaması üzerine şebeke, Narlıca köyünden Esat Ayyıldız, Ömer Altun; Kanıkan köyünden korucubaşı Mizbah, Maruf, Vezir, Enver, Şükrü, Örfi ve Salih Akdeniz, İhsan Bozkuş; Şavuşan köyünden korucubaşı H. Beşir Bozkurt, Vezir Dinar; Nederan köyünden korucubaşı İlhami, Hevêdan köyünden Nuri, Beşir ve Ali ile İslam köyünden Recep adlı koruculardan oluştu. Şebekenin Kulp'taki ilk eylemi bir kaçırma olayı oldu. Kendilerini polis olarak tanıtarak gözaltına aldıkları Osman Buluttekin'den (26 Ağustos 1995) bir yıldır haber alınmıyor. Osman Buluttekin'in yakınları, Abdullah Adıgüzel ve diğer korucuları tanıdıklarını olayın yaşandığı günlerde açıklamış, annesi İlçe Emniyet Müdürlüğü önünde kendini yakmaya çalışmıştı. Yaklaşık üç ay önce Mizbah Akdeniz, Vezir Dinar, İhsan Bozkuş ve Kulp'un Şavuşan köyü korucubaşısı M. Emin Ateş ile birlikte İstanbul'a gittiği belirlenen Abdullah Adıgüzel, daha önce göç etmiş bir çok Kulplu'yu tehdit etti ve bir çoğunun yakalanmasına neden oldu. Bir ay İstanbul'da kaldıktan sonra tekrar Kulp'a döndüler."

Faili meçhul cinayetler gündeme geldiğinde adından sıkça bahsedilen itirafçılar arasında İbrahim Babat önemli yer tuttu. 1995 yılında adı bir hırsızlık olayına karışan PKK itirafçısı İbrahim Babat, Ağustos ayı sonunda çek senet tahsilatı ile ilgili silahlı bir çatışmaya katılınca İstanbul Kadıköy'de otomatik bir silahla yakalandı. Asayiş Şube Müdürlüğü'nden yapılan açıklamaya göre, 28 Ağustos günü Göztepe Ayrılık Çeşme Mevkii'nde Şehmuz Arık, Süleyman Ülger ve Köksal Kurt'un içinde bulunduğu otomobile, başka bir otomobilden ateş açıldı. Ateşe otomobilde bulunanların da silahla karşılık vermesi sonucu çıkan çatışmada Süleyman Ülger ve Şehmuz Arık hafif yaralandı. Olayda yaralanan Süleyman Ülger gözaltına alındı. Bu kişinin sorgulanması sonucu da, İbrahim Babat 7 Eylül günü gözaltına alındı. İbrahim Babat'ın sorgusundan sonra olaya karışan Eşref Erdal ve İbrahim Babat'ın emri ile suçu üstlenmeye çalışan, ancak olaya karışmadığı belirtilen Yunus Murat Söyler gözaltına alındı. İbrahim Babat, Süleyman Ülger ve Eşref Erdal hakkında "çek-senet tahsilatı yaptıkları" gerekçesiyle açılan dava Kadıköy 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 12 Kasım günü başladı.

g)- Faili meçhul cinayetlerden örnekler (*)

2 Ocak günü Gaziantep'in Ocaklar mahallesindeki bir kahvehanede, kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısına uğrayan Bilal Bilgin (35) adlı kişi yaralandı. Bilal Bilgin'in, 1995 yılında PKK davası nedeniyle bir süre tutuklu kaldığı öğrenildi.

1995 yılı Aralık ayı başında Şırnak'ın Silopi ilçesine bağlı Salatini köyünden Silopi'ye giderken "gözaltına alındığı" bildirilen Süleyman Soysal adlı kişi 2 Ocak günü ölü bulundu. Silopi'nin Hazar köyü yakınlarında kafası kesilmiş olarak bulunan Süleyman Soysal'ın yakınları, cesedi gövdesinden tanıyarak teşhis ettiklerini belirttiler.

(*) Faili meçhul cinayete kurban giden öğretmenler, parti yönetici ve tiyeleri ile din adamlarına ilişkin bilgiler, bu kesimlere yönelik insan hakları ihlalleri ya da saldırıların anlatıldığı bölümlerde yer almaktadır. Ayrıca, uzun süre kayıp olduktan sonra ölü olarak bulunanlarla ilgili bilgiler, "Ortadan Kaybolanlar" başlıklı bölümde (sayfa 346-368 arasında) yer almaktadır.

Diyarbakır'da seyyar satıcılık yapan Hanifi Gürcan (22) adlı kişi, 14 Ocak günü Mardin'in Nusaybin ilçesi yakınlarında ölü olarak bulundu. Hanifi Gürcan'ın ellerinin arkadan bağlı olduğu ve başına sıkılan tek kurşunla öldürüldüğü açıklandı. Hanifi Gürcan'ın cesedinin Üçyol Jandarma Karakolu yakınlarında bulunması dikkat çekti. Amcası Bedri Gürcan, yeğenin daha önce polis tarafından iki kez gözaltına alındığını ve Nusaybin'e gitmemesi için tehdit edildiğini bildirdi. Hanifi Gürcan'ın 9 Ocak günü Nusaybin'e gittiğini ve bir daha kendisinden haber alamadıklarını belirten Bedri Gürcan, "Hanifi Nusaybin'den aldığı eşyaları Diyarbakır'da satarak geçimini sağlıyordu. Daha önce gittiği ve kaldığı süre içinde ailesini arar, durumunu bildirirdi. Ancak son yolculuğunda, gittiği günden itibaren bir daha haber alamadık. Olayı beraber alış veriş yaptığı arkadaşından öğrendik" dedi.

Mardin'in Kızıltepe ilçesi Cumhuriyet mahallesinde 27 Ocak günü saat 18.00 sıralarında evinin önünde kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısına uğrayan Hüseyin Karayel (43) adlı kişi yaşamını yitirdi. Hüseyin Karayel'in 12 Eylül darbesinden sonra Diyarbakır Sıkıyönetim Mahkemesi'nde "KUK (Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları) örgütü üyesi olduğu" iddiasıyla yargılandığı ve uzun süre cezaevinde kaldığı bildirildi.

"17 Ocak günü Diyarbakır'ın Kulp ilçesine giderken, ilçe yakınlarında askerler tarafından gözaltına alındığı" bildirilen Yavuz Gülden (32) adlı pazarlamacının cesedi, 29 Ocak günü Kulp ile Lice arasındaki bölgede bulundu. Çalıştığı GAP Zirai İlaç Pazarlama Şirketi yetkililerinin tüm çabalarına rağmen kendisinden haber alınamayan Yavuz Gülden'in cesedinin ne zaman araziye bırakıldığı belirlenemedi. Mahmut Tanyeli adlı çoban tarafından bulunan Yavuz Gülden'in kafasına yakın mesafeden iki el ateş edildiği belirtildi. Şirketin bir yetkilisi, Yavuz Gülden'in "askerler tarafından gözaltına alındığına" dair kendilerine bilgi ulaştığını ve savcılığa başvurduklarını ifade ederek, "Savcılık olayı araştıracağını söyledi. Biz bilgi beklerken, cenazesi çıktı" dedi. Daha önce bazı köy korucularının bedava ilaç almak için Yavuz Gülden'e baskı yaptıkları, istediklerini yaptıramayınca da askerlere şikayet ettikleri öne sürüldü. Yavuz Gülden, 1995 yılında Lice yakınlarında korucuların silahlı saldırısına uğramıştı.

13 Şubat günü işe gitmek üzere Keçiören'deki evinden ayrılan Kemal Yoltay (23) adlı işçi, 14 Şubat gecesi Ankara-Çubuk yolu üzerinde Jandarmalar tarafından ölü olarak bulundu. Kemal Yoltay'ın 6 el ateş edilerek öldürüldüğü anlaşıldı. Kemal Yoltay'ın 1995 yılı Mayıs ayında 6 gün gözaltında tutulduğu öğrenildi. Yakınları, Kemal Yoltay'ın gözaltında öldürüldüğünü söylediler. Kemal Yoltay'ın cenazesi, 15 Şubat günü Adli Tıp Kurumu'nda otopsi yapıldıktan sonra Tunceli'de toprağa verildi. Otopsiye katılan avukatlar Şenal Sarihan ve Meryem Erdal, Kemal Yoltay'ın vücudunda kurşun izlerinden başka iz olmadığını belirttiler. Kemal Yoltay'ın "devrimci-demokrat kişiliği" nedeniyle hedef alındığını söyleyen nişanlı Havva Kutlu, "Aşk üçgeni gibi aşâğılık ve adice şeyler söylendi. Oysa ne Kemal'in, ne de benim kişiliğim buna uygun değil" dedi. Cinayet soruşturmasının ciddi olarak yapılmadığını ve kendilerinin de sürekli olarak izlendiğini söyleyen Havva Kutlu, "Kemal'le sürekli olarak eylemlerde karşımuza çıkan, tesadüfmiş gibi görünen, ama bana göre tesadüf olmayan iki polis sürekli bizi izliyordu. Biri sürekli değişirken, diğeri hep aynı kişi oluyordu. Katıldığımız her eylemde, sokakta giderken sürekli karşımuza çıkıyorlardı. Kemal öldürülmeden bir gün önce gittiği bir yemekte arkadaşlarına uzun süredir iki polisin kendisini takip ettiğini, hatta yemeğe gelirken de takip edildiğini söylemiş. Arkadaşları bunu İHD'ye söylediler. Ancak, çekindikleri için sonradan ifadelerini değiştirdiler" dedi.

Mardin'in Kızıltepe ilçesinde 16 Şubat sabahı kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısına uğrayan Halim Dinçli (21) adlı esnaf, başından üç kurşunla vurularak öldürüldü. Halim

Dinçli'nin "PKK'ye yardım ve yataklık yaptığı" iddiasıyla birkaç kez gözaltına alındığı, ağabeyinin de 1995 yılı Temmuz ayında faili meçhul bir cinayet sonucu öldürüldüğü öğrenildi.

Diyarbakır Bağlar 5 Nisan mahallesinde 25 Şubat günü kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısına uğrayan Kaya Geren (17) adlı lise öğrencisi öldü. Saldırıda, Musa Demir adlı kişi de ayağından yaralandı. Kaya Geren'in babası Hakim Geren, oğlunun 4 ay öncesine kadar Hizbullah içinde yer aldığını belirterek, "Ancak benim ve akrabalarımızın çabaları sonucunda örgütten ayrıldı. Bunun üzerine öğrenim gördüğü okulda tanımadığı kişilerce dövüldü. Bu yüzden onu İzmir'e akrabalarımızın yanına göndermeyi düşünüyordum" dedi.

İzmir'in Agora mahallesinde 2 Mart günü saat 08.00 sıralarında kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısına uğrayan Hikmet Öztan (19) adlı lise öğrencisi öldü. Hikmet Öztan'ın babası Süleyman Öztan, oğlunun 1995 yılında bilinçsiz şekilde Hizbullah'a katıldığını belirterek, "Çabamız sonucunda örgütten ayrıldı. Biz de onu İzmir'deki akrabalarımızın yanına gönderdik. Örgütten ayrıldığı için saldırıya uğradı" dedi.

Van'da 5 Mart günü saat 12.30 sıralarında kimliği belirsiz bir kişinin silahlı saldırısına uğrayan Tacdin (Tacettin) Ertaş adlı kişi başından vurularak öldü. Susturuculu silahla öldürülen Tacdin Ertaş'ın jandarmalar tarafından sık sık gözaltına alınan bir kişi olduğu bildirildi.

Diyarbakır Bağlar 5 Nisan mahallesinde 15 Haziran günü kimliği belirsiz iki kişinin satırlı saldırısına uğrayan Ramazan Elduman (20) adlı kişi başından ve sırtından yaralandı. Hizbullah'ın Menzil kanadından olduğu belirtilen Ramazan Elduman'ın babası Abdurrahim Elduman, Hizbullah'ın iki kanadının oğluna kendi yanlarında yer alması için baskı yaptığını belirterek, "Oğlum üç yıl önce Atatürk Lisesi'nde tanıştığı arkadaşları sayesinde namaz kılmaya ve camilerden çıkmamaya başladı. Ona namazın iyi olduğunu, ancak başka amaçlara girmemesini söyledik. İki arkadaşı daha önce saldırıya uğradı. Bunun üzerine Adana'ya ablasının yanına gönderdik. İki ay önce Diyarbakır'a geldi. Şimdi bu olay başımıza geldi" dedi.

Diyarbakır Bağlar 5 Nisan mahallesinde 24 Haziran günü kimliği belirsiz kişilerin satırlı saldırısına uğrayan Kudret Kıyı adlı kişi başından ve sırtından yaralandı. Hizbullahçı olarak bilinen Kudret Kıyı'ya 16-18 yaşlarında iki kişinin saldırdığı belirtildi. Kudret Kıyı'nın babası Kemal Kıyı, "Kendisi onların yanına gitmek istemediğini, ancak başka çaresinin olmadığını söylüyordu. Onu İstanbul'da çalışmaya göndermeyi düşünüyorduk. Ancak olanlar oldu" dedi.

Bursa Yanık Çevreyolu üzerindeki Balıklıdere bölgesinde 28 Haziran günü bir ceset bulundu. Çocukların bulduğu cesedin Ermeni azınlığa mensup Kevork Tayran adlı kişiye ait olduğu belirlendi. Yetkililer, kafasından aldığı darbe ile öldürüldüğü saptanan Kevork Tayran'ın, 10-15 Haziran günleri arasında başka yerde öldürülerek Balıklıdere'ye atıldığını belirttiler. Kevork Tayran'ın cesedinin Yahudi azınlığa mensup tefeci Nesim Malki'nin (*) öldürüldüğü bölgede bulunması dikkat çekti.

Can güvenliği nedeniyle 1994 yılında Mersin'e göç eden Mehmet İnanç adlı kişi, tatil için geldiği Cizre'nin Kurtuluş mahallesinde 6 Temmuz sabahı kimliği belirsiz kişilerin saldırısı sonucunda öldü. Saldırıdan sonra Mehmet İnanç'ın cesedi Cizre'nin ortasından geçen

(*) Nesim Malki 28 Kasım 1995 günü Bursa'da öldürüldü. Olaydan sonra karakola telefon eden kimliği belirsiz bir kişi, Nesim Malki'nin Malta'da İsrail ajanları tarafından öldürülen İslami Cihat Örgütü lideri Fethi Şakaki'nin intikamını almak amacıyla öldürüldüğünü bildirdi. Bursa Emniyet Müdürü Ahmet Demir ise olayın siyasi yönü bulunmadığına inandığını belirterek telefon ihbarının konuyu saptırmaya yönelik olabileceğini ifade etti.

Mardin Caddesi'nde yol kenarına atıldı. Yakınları, Mehmet İnanç'ın 1994 yılında kaçırılarak tehdit edildikten sonra serbest bırakıldığını, bu nedenle Mersin'e taşındığını anlattılar. Bu sırada birkaç kez Cizre'ye giden Mehmet İnanç'ın bir süre önce aynı kişiler tarafından kaçırılmaya çalışıldığını belirten yakınları Mehmet İnanç'ın Cizre'deki polisler tarafından tehdit edildiğini kaydettiler ve "Mehmet İnanç, 24 Aralık (1995) seçimlerinde aktif olarak çalıştığı için dikkatleri üzerine çekti. Birçok korucu köyünde HADEP'e oy çıkmasından sonra hedef oldu. 5 Temmuz sabahı Cizre'de görevli iki polis ile korucu Ali Pomak ve Batmanlı itirafçı Mehmet isimli kişi, Mehmet İnanç'ı arabayla takip ettiler. MİT binasının arka kısmındaki yazıhanesinin yanına gelen Mehmet İnanç, adı geçen kişilerin saldırısına uğradı. İnanç, saldırı-ganlardan birini dövdü. Ardından diğer kişi kalaşnikofla kurşunladı" dediler.

19 Temmuz günü Diyarbakır'ın Lice ilçesi ile Mermer kasabası arasındaki yolda, öldürüldükten sonra yakılmış üç kişinin cesetleri bulundu. Öldürülenlerden ikisinin Silvan'a bağlı Darköprü Köyü İmamı Şükrü Yanar (45) ve Silvan'a bağlı Yayıklı köyünden Nurettin Yazıcı (60) olduğu öğrenildi. Üçüncü kişinin ise Silvan'ın Alibeyköy köyü nüfusuna kayıtlı olduğu, ancak kimliğinin saptanamadığı bildirildi. Öldürülenlerin 17 Temmuz günü Diyarbakır'a gittikleri, 18 Temmuz günü saat 01.00 sıralarında Nurettin Yazıcı'ya ait araç ile köylerine dönmek üzere hareket ettikleri bildirildi. Üç kişinin araçla birlikte yakıldıkları belirlendi.

6 Ağustos günü Diyarbakır Mardinkapı Mezarlığı'nda, bir torba içinde, elleri arkadan bağlı ve vücudunda işkence izleri olan bir kişinin çürümeye başlamış cesedi bulundu. Öldürülen kişinin Diyarbakır'ın Hazro ilçesi nüfusuna kayıtlı Necip Avcı (20) olduğu ve işkence sonucu öldüğü açıklandı. Necip Avcı'nın Hizbullah örgütünün İlim ve Menzil kanatları arasındaki çatışma nedeniyle öldürüldüğü öne sürüldü.

24 Aralık 1995 seçimlerinde ANAP'tan milletvekili adayı olan Van Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkanı Şevket Alpaslan (52), 22 Ağustos günü saat 08.45 sıralarında Van'ın Cevdetpaşa mahallesinde uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldü. Olay yerinde Abdulselam Işık (Gewdan aşireti) ve Tahir Baran (Jirki aşireti) adlı kişilerin kimlikleri bulundu. Bu kişilerin "Hizbullah'ın tetikçileri oldukları" iddia edildi. 23 Ağustos günü Tahir Baran'ın üç kardeşi gözaltına alındı. Yerel kaynaklar, bu kişilerin 21 Ağustos günü para istemek için evine gittikleri Şevket Alpaslan'ı, para vermemesi üzerine öldürdüklerini öne sürdüler.

14 Eylül günü Diyarbakır'ın Bismil ilçesine bağlı Baharlı köyü yakınlarında (Kağıtlı Jandarma Karakolu yakınları) 5 kişinin cesedi bulundu. Elleri arkadan bağlandıktan sonra başlarına birer kurşun sıkılarak öldürüldüğü anlaşılan 5 kişiden dördünün Nasır Alan (19), Faik Orak (32), Nuri Yiğit ve Esat Yaşar (33) olduğu anlaşıldı. Esat Yaşar'ın Diyarbakır'ın Lice ilçesinde 6 Eylül günü, Nuri Yiğit'in Diyarbakır Bağlar'da 8 Eylül, Nasır Alan'ın Diyarbakır'ın İskenderpaşa mahallesinde 9 Eylül, Faik Orak'ın Çınar ilçesine bağlı Kürekli köyünde 8 Eylül günü gözaltına alındığı öne sürüldü. Baharlı köyü yakınlarında 16 ve 17 Eylül günleri de 4 kişinin cesedi bulundu.

Nasır Alan'ın babası Mehmet Alan, 9 Eylül günü evlerini basan sivil giyimli, silahlı, telsizli kişilerin oğlunu götürdüğünü belirtti. Nasır Alan'ın bir saat kadar sonra telefon ederek "İfadem alınacak. Bir saat sonra gelirim" dediğini anlatan Mehmet Alan, "Telefondan sonra oğlum gelmeyince Emniyet Müdürlüğü'ne başvurduk. Ancak, Emniyet oğlumun gözaltında olduğunu kabul etmedi. DGM Savcılığı'na üç defa yaptığım başvuru da sonuç vermedi. Daha sonra 14 Eylül günü duyular üzerine gittiğim hastane morgunda oğlumun cesediyle karşılaştım. Vücudunun bir çok yerinde sigara söndürülmüştü. Yerde sürüklendiği için derisi yüzülmüştü. Üstünde sadece atleti vardı. Elbiseleri yoktu" dedi.

Esat Yaşar'ın ağabeyi Şevket Yaşar, 21 Eylül günü Diyarbakır İHD Şubesi'ne başvurdu. Şevket Yaşar İHD'de, "15 gün önce, köye baskın düzenleyen Lice Jandarma Komutanlığı'na bağlı askerler, kardeşimi gözaltına almak istemişlerdi. Ancak o sırada köyde olmadığı için, kardeşimi teslim edemeyen köy muhtarı Sait Doğan'ı gözaltına aldılar. Muhtarı Lice'ye götürüp dört gün işkence yaptılar." dedi. Daha sonra köye gelen Esat Yaşar'ın Diyarbakır'a gittiğini ve akrabaları Abdullah Hatun'un evinde kaldığını belirten Şevket Yaşar, "Bağlar'da misafir olarak kaldığı eve 7 Eylül gecesi saat 21.00 sıralarında baskın yapıldı. Sivil giyimli ellerinde uzun namlulu silah ve telsiz bulunan üç kişi, kardeşimi götürdüler. 15 Eylül günü köydeki evimize haber veren akrabalarımız, devlet hastanesi morgunda Esat'ın cesedinin bulunduğunu ve gelip almamızı bildirdiler." diye konuştu.

Tunceli'nin Çemişgezek ilçesine bağlı Aşağı Peydere ile Doğan köyleri yakınlarında Kamber Güneş (30) adlı çobanın ve Aziz Karakuş (60) adlı kişinin cesetleri, birbirine yakın yerlerde bulundu. Kamber Güneş'in 24 Ekim günü Toratlı köyü yakınlarında gözaltına alındığı bildirildi. Kamber Güneş'in "PKK'lilere yardım ettiği" iddiasıyla daha önce tutuklandığı ve Şubat ayında tahliye edildiği öğrenildi. Doğan köyünde ise "yaklaşık 3 ay önce gözaltına alındığı ve işkenceyle öldürüldüğü" belirtilen Aziz Karakuş'un cesedi bulundu.

Batman'ın 19 Mayıs mahallesinde 20 Kasım sabahı kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısına uğrayan Selahattin Demir (28), İhsan Mehmetoğlu (30) ve Eyüp Taş (35) adlı kişiler öldü. Ölen kişilerin "PKK yanlısı oldukları" ileri sürüldü. Yakınları, Hizbullahçıların Selahattin Demir'den para almak istediklerini ve ölümle tehdit ettiklerini, ancak Selahattin Demir'in bunu kabul etmediğini belirttiler.

h)- Faili meçhul cinayetlerde öldürülenler

Faili meçhul cinayetler sonucunda bir yıl boyunca büyük bölümü Olağanüstü Hal Bölgesi'nde olmak üzere toplam 113 kişi (Faili meçhul cinayetler sonucunda 1989-1991 yılları arasında 42, 1992 yılında 362, 1993 yılında 467, 1994 yılında 423, 1995 yılında da 166 kişi öldürülmüştü.) öldü. Faili meçhul cinayet sayısında, 1995 yılında başlayan azalmanın 1996 yılında da devam etmesi dikkat çekti.

Adı ve soyadı	Yer	Ölüm tarihi	
001)- Süleyman Soysal	Silopi yakınları	02 Ocak 1996	
002)- Kadri Korkmaz	Mardin	03 Ocak 1996	
003)- Mehmet Pişkin	Cizre	04 Ocak 1996	Balıkçı
004)- Fahri Taşkın (15)	Diyarbakır	07 Ocak 1996	
005)- Maruf Göçen	Cizre	09 Ocak 1996	İşçi
006)- Yahya Veziroğlu (21)	Mardin	12 Ocak 1996	Hizbullah yan.
007)- Hanifi Gürcan (22)	Mardin	14 Ocak 1996	
008)- Mustafa Koç (21)	Diyarbakır	15 Ocak 1996	
009)- Arafat Çakar (15)	Batman	17 Ocak 1996	
010)- Nurettin Atasoy	Hakkari	17 Ocak 1996	
011)- Nimet Akgün (26)	Diyarbakır	20 Ocak 1996	
012)- Hüseyin Karayel (43)	Mardin	27 Ocak 1996	
013)- Yavuz Gülden (32)	Kulp-Lice arası	29 Ocak 1996	Pazarlamacı
014)- Ahmet Pişkin (16)	Adana	30 Ocak 1996	
015)- Kemal Yoltay	Ankara	14 Şubat 1996	İşçi
016)- Halim Dinçli (21)	Mardin	16 Şubat 1996	Esnaf
017)- Abdullah Canan (43)	Hakkari	21 Şubat 1996	

018)- Nihat Uzun (21)	Diyarbakır	22 Şubat 1996	
019)- Kaya Geren (17)	Diyarbakır	25 Şubat 1996	Öğrenci
020)- Selahattin Akbulut (60)	Bismil	25 Şubat 1996	
021)- Eyüp Karabey (26)	Hakkari	26 Şubat 1996	
022)- Mahir Karabey (18)	Hakkari	26 Şubat 1996	
023)- Hikmet Öztan (19)	İzmir	02 Mart 1996	Öğrenci
024)- Yakup Veysioğlu (43)	Diyarbakır	04 Mart 1996	İmam
025)- Mehmet Kesim (23)	Derik yakınları	04 Mart 1996	Esnaf
026)- Tacdin(Tacetin) Ertaş	Van	05 Mart 1996	
027)- Süleyman Seyhan (65)	Kızıltepe yakınları	06 Mart 1996	Çiftçi
028)- İbrahim Peşçi	İğdır	09 Mart 1996	
029)- (22-erkek)	Sakarya-Akyazı	21 Mart 1996	
030)- Ramazan Elen (28)	Diyarbakır	27 Mart 1996	
031)- Hüseyin Şenyiğit (22)	Diyarbakır	30 Mart 1996	
032)- Abdülrahim Altın (33)	Kayseri	02 Nisan 1996	HADEP yön.
033)- Metin Bozan (13)	Nusaybin	02 Nisan 1996	
034)- Ramazan Uran (23)	Diyarbakır	06 Nisan 1996	
035)- Hasan Gen	Diyarbakır	10 Nisan 1996	Hizbullah yan.
036)- Yusuf Demir (35)	Mardin	14 Nisan 1996	
037)- Nurettin Aslan (28)	Maraş	22 Nisan 1996	Öğretmen
038)- Hacı Ömer Serin (24)	Maraş	22 Nisan 1996	Öğretmen
039)- Aydın Yılmaz	Maraş	22 Nisan 1996	Öğretmen
040)- (erkek)	Sakarya	12 Mayıs 1996	
041)- Ahmet Ürün (31)	Şırnak	14 Mayıs 1996	Memur
042)- (erkek)	Şırnak	14 Mayıs 1996	
043)- Emin Diker (31)	İstanbul	24 Mayıs 1996	
044)- Ömer Topçu	Mersin	26 Mayıs 1996	İşçi (Tek.E)
045)- Kutbettin Kuru (17)	Mardin	09 Haziran 1996	
046)- Mehmet Kaya (38)	Kayseri	24 Haziran 1996	HADEP Yön.
047)- Mustafa Öztürk (47)	Kayseri	24 Haziran 1996	HADEP Yön.
048)- Kevork Tayran	Bursa yakınları	28 Haziran 1996	Tüccar
049)- Mehmet İnanç	Cizre	06 Temmuz 1996	
050)- Mesude Kartalaslan	Diyarbakır	06 Temmuz 1996	
051)- Kenan Demir (21)	Mardin	07 Temmuz 1996	
052)- İbrahim Alın (35)	Adana	11 Temmuz 1996	Çoban
053)- Şükrü Yanar (45)	Diyarbakır	19 Temmuz 1996	İmam
054)- (erkek)	Diyarbakır	19 Temmuz 1996	
055)- Nurettin Yazıcı (60)	Diyarbakır	19 Temmuz 1996	
056)- Mehmet Demir (55)	Mardin	27 Temmuz 1996	Muhtar
057)- Ömer Lütfü Topal	İstanbul	28 Temmuz 1996	Kumarhane
058)- Ferit Yıldırım	Diyarbakır	30 Temmuz 1996	
059)- Necip Avcı (20)	Diyarbakır	06 Ağustos 1996	
060)- Altun Çalım (40)	Diyarbakır	07 Ağustos 1996	
061)- Zülküf Çalım (45)	Diyarbakır	07 Ağustos 1996	
062)- Mehmet Odun (34)	Kulp-Lice arası	18 Ağustos 1996	
063)- (30-kadın)	Pirinçlik yakınları	19 Ağustos 1996	Kadın
064)- Harun Çayır (25)	Diyarbakır	20 Ağustos 1996	İşçi
065)- Şevket Alpaslan (52)	Van	22 Ağustos 1996	Esnaf O.Başk
066)- Mustafa Tokuş	Sivas	22 Ağustos 1996	CHP Yönetici.
067)- Nasır Aslan (19)	Diyarbakır	14 Eylül 1996	
068)- Faik Orak (32)	Diyarbakır	14 Eylül 1996	

069)- Nuri Yiğit (22)	Diyarbakır	14 Eylül 1996	
070)- Esat Yaşar	Diyarbakır	14 Eylül 1996	
071)- (erkek)	Diyarbakır	14 Eylül 1996	
072)- Necip Odabaşı	Diyarbakır	14 Eylül 1996	
073)- Veysi Kaya (18)	Diyarbakır	15 Eylül 1996	
074)- (erkek)	Diyarbakır	16 Eylül 1996	
075)- (kadın)	Diyarbakır	17 Eylül 1996	
076)- Ensari Akalp (55)	Diyarbakır	19 Eylül 1996	Emekli işçi
077)- Nezir Çiçek (30)	Diyarbakır	21 Eylül 1996	İşçi
078)- Mehmet Polat	Diyarbakır	26 Eylül 1996	
079)- Nesrin İdiş Ürengör (30)	Diyarbakır	30 Eylül 1996	Öğretmen
080)- Cuma İdiş	Diyarbakır	30 Eylül 1996	Öğretmen
081)- M. Sadettin Küçük (23)	Diyarbakır	30 Eylül 1996	Öğretmen
082)- Uğur Gören	Diyarbakır	30 Eylül 1996	Öğretmen
083)- Fethi Gül	Maden	30 Eylül 1996	
084)- Ahmet Akbulut	Maden	30 Eylül 1996	
085)- Mehmet Fayka	Diyarbakır	01 Ekim 1996	Muhtar
086)- Nimet Çakmak (30)	Batman	04 Ekim 1996	Tüccar
087)- (20-kadın)	Batman	04 Ekim 1996	
088)- İsmet Güvenç (30)	İstanbul	06 Ekim 1996	
089)- Hacı Meter (58)	Van-Başkale	06 Ekim 1996	
090)- Veysi Baş (38)	Batman	10 Ekim 1996	Esnaf
091)- Ali Rıza Takovili	İstanbul	15 Ekim 1996	İranlı mülteci
092)- Kamber Güneş (30)	Tunceli	24 Ekim 1996	Çoban
093)- Aziz Karakuş (60)	Tunceli	24 Ekim 1996	
094)- Mehmet Veysi Eti	Diyarbakır	29 Ekim 1996	
095)- Fettah Balta (70)	Diyarbakır	29 Ekim 1996	
096)- Hasan Gül (35)	Mersin	01 Kasım 1996	BBP Başkanı
097)- Ramazan Kanay	Diyarbakır	13 Kasım 1996	
098)- Nusrettin Çomak (45)	Yüksekova	17 Kasım 1996	Çiftçi
099)- Selahattin Demir (28)	Batman	20 Kasım 1996	
100)- İhsan Mehmetoğlu (30)	Batman	20 Kasım 1996	
101)- Eyüp Taş (35)	Batman	20 Kasım 1996	
102)- Hasan Acar	Mardin-Midyat	20 Kasım 1996	
103)- Fuat Acemoğlu	Urfa-Siverek	25 Kasım 1996	Muhtar
104)- Reşit Gök	Batman	29 Kasım 1996	
105)- Felemez Öngül (62)	Bitlis-Mutki	09 Aralık 1996	İmam
106)- Mustafa Tokur	Diyarbakır	12 Aralık 1996	Öğrenci
107)- Ercan Aslan	Adıyaman	12 Aralık 1996	
108)- Hasan Kılıç (25)	Diyarbakır yakın.	15 Aralık 1996	İşçi
109)- Mehmet Koray	Diyarbakır	22 Aralık 1996	
110)- M.Nuri Koca	Adıyaman-Kahta	25 Aralık 1996	
111)- Atilla Korkmaz	Adıyaman-Kahta	25 Aralık 1996	
112)- Mahmut Önaradı	Adıyaman-Kahta	25 Aralık 1996	
113)- Faruk Erdem (29)	Van-Muradiye	00 Aralık 1996	

YARGISIZ İNFAZLAR

Bütün insan haklarının temel koşulu olan yaşama hakkına ağır darbe vuran ve “Terörle Mücadele Yasası”nın yürürlüğe girmesiyle birlikte (12 Nisan 1991) yaygınlaşan yargısız infazlar, 1996 yılında da sürdü. Güvenlik görevlilerinin “yargısız infaz” olarak değerlendirilen ev ve işyeri baskınları, dur ihbarına uymayanlara ateş etme, çevreye rastgele ateş açma, sağ yakalayıp kurşuna dizme, gösterilere müdahale ederken silah kullanma gibi uygulamaları sonucunda 98 kişi yaşamını yitirdi. Yargısız infazlar Olağanüstü Hal Bölgesi ve çevresi ile İstanbul’da yoğunlaştı. Yargısız infazlar, “terörle mücadele” kılıfı altında meşrulaştırılıp sistematik hale dönüştürüldü ve toplumun bütününe tehdit eder hale getirildi. Yargısız infazlar bir yönüyle sistematik bir cezalandırma ve siyasal öc alma yöntemi, bir yönüyle de toplumu baskı altına alma, sindirme ve terörize etme politikasının önemli araçlarından biri oldu.

Hükümetler ve yetkililer, yargısız infaz olaylarına karşı gereken duyarlılığı hiç bir zaman göstermedi. “Teslim ol çağrısı yapılmadan ateş açıldı” ve “Sağ yakalama olanağı varken ya da sağ yakalandıktan sonra öldürüldüler” şeklindeki tanık anlatımları ve suç duyuruları dikkate alınmadı. Duyarsızlık, tek tek bireylerden başlayarak, üst düzey devlet yöneticilerine kadar uzandı. Yargısız infaz olayları Almanya’da bir bakanın istifasına, Fransa’da polis yetkililerinin suçlu olduklarını kabul etmesine yol açarken, (*) Türkiye’de tam tersi yaşandı ve yeni yargısız infazlara yol açacak bir tavır içine girildi. Yargısız infazlar alkışlandı, savunuldu. Hatta çoğu kez, yargısız infazdan bahsedenerler, bu konuyu kamuoyu gündemine getirmek isteyenler ya da suç duyurusunda bulunanlar suçlandı.

(*) Almanya Federal İçişleri Bakanı Rudolf Seiters’i istifa ettiren olay şöyle gelişti: 27 Haziran 1993’de Bad-Kleinen kasabasında anti-terör timleri ile Kızılordu Fraksiyonu (RAF) üyesi Birgit Hogefeld ve Wolfgang Grams arasında çatışma çıktı. Çatışmada Wolfgang Grams ile tim görevlisi Michael Newrzella öldü. Soruşturma sırasında bir tanık, Grams’ın başına çok yakın mesafeden ateş edildiğini öne sürdü. Ardından tim görevlisi Michael Newrzella’nın “arkadaşları tarafından kazayla vurulduğu” iddiası kamuoyuna yansıdı. Grams ailesinin avukatı da militanın, “sağ şakağına dayanan tabancayla öldürüldüğünü” açıkladı. İçişleri Bakanlığı iddiaları reddetti. Ancak, otopside tanığın ifadesi ve iddialar doğrulandı. Bunun üzerine İçişleri Bakanı Rudolf Seiters, 4 Temmuz 1993’de istifa etti. Paris Metrosu’na 1995 Temmuz’unda düzenlenen bombalı saldırının faili olduğu öne sürülen Cezayirli Halid Kelkal’in aynı yılın Eylül ayı sonunda Lyon’da polis tarafından öldürülmesi de benzer bir tartışmaya yol açtı. Sonuçta Halid Kelkal’in “yargısız infaz” a kurban gittiği anlaşıldı. Saldırıyı, yurtdışından gelen bir kişinin düzenlediğini bildiren bir polis yetkilisi, “O hiç yurtdışına çıkmamıştı. Kuşkusuz tehlikeli biriydi, ancak hiçbir zaman büyük bir terörist değildi, sadece yanlış alanda oynayan bir suçluydu” diyerek yargısız infazı kabul etti.

Örneğin; 12 Nisan 1995 tarihinde, Şirin Erol, Seyhan Ayyıldız ve Mustafa Selçuk'un ölümüyle sonuçlanan Ankara Batukent'teki ev baskını, bir bakan tarafından "yargısız infaz olarak" kabul edilmesine rağmen, dava konusu bile olmadı. Dönemin İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanı Algan Hacaloğlu, yaptırdığı inceleme sonrasında, olayı "yargısız infaz" olarak değerlendirmiş ve durumu bir mektupla dönemin Başbakanı Tansu Çiller, Başbakan Yardımcısı Hikmet Çetin ve İçişleri Bakanı Nahit Mentеше'ye bildirmişti. Ancak Algan Hacaloğlu'nun başvurusu dikkate alınmazken, suç duyurularının hepsi geri çevrildi.

Yargısız infaz sonucunda öldürülen kişilerin önemli bölümü, kamuoyuna, "güvenlik görevlileriyle çatışmaya giren yasadışı/bölücü örgüt üyeleri" ya da "güvenlik görevlilerinden kaçan suçlular" olarak tanıtıldı. Öldürülen kişilerin adli durumları, suç işlemiş olup olmadıkları, örgütsel ilişkileri ya da alkollü olup olmadıkları üzerinde duruldu. Bu propaganda ve toplumsal duyarsızlık, güvenlik görevlilerinin daha rahat davranmasına yol açtı. Yargısız infaz kurbanları arasında, polis lojmanlarına su dağıtmaktan başka suçu olmayan insanlar, tuvalet ararken durumu şüpheli görülen genç kızlar, zihinsel ya da işitme özürtlüler, aracını hızlı süren ya da yanlış yere park eden sürücüler hiç de azımsanmayacak boyutta oldu.

Evrensel gazetesinin 2 Ocak 1996 tarihli sayısında yayımlanan "*Honduras'ta gizli örgüt yargılanıyor*" başlıklı yazı, yargısız infazlarla ve yargısız infazı alışkanlık haline getiren örgütlerle diğer ülkelerde nasıl mücadele edildiğini ortaya koydu:

ABD'nin bazı ülkelerde yaptığı gizli faaliyetler, dünya kamuoyu tarafından bilinir, ancak pek belgelenemezdi. 'International Herald Tribune' gazetesi 28 Aralık 1995 tarihli sayısında, ABD'nin desteklediği Honduras ordusunun yaptığı insan hakları ihlallerini inceleyerek, Amerikan Merkezi Haberalma Örgütü-CIA'nın Honduras'ta son yıllardaki uygulamalarına dikkat çekti. Honduras'ta solcu gerillalara karşı 10 yıldır sürdürülen 'özel savaş'ta, 'gerillaları destekliyorlar' gerekçesiyle yüzlerce kişi kaçırılarak, işkencede öldürüldü. Honduraslı askerler, gerçekleştirdikleri işkence olaylarından dolayı sorumlu tutulmayacakları rehavetiyle suç işlemeye devam ettiler.

International Herald Tribune gazetesi, 1982 yılında 6 solcu üniversite öğrencisini kaçıran işkence yapan 10 askeri yetkilinin yargılanmasını geniş bir haber yaparak tekrar gündeme getirdi. Honduras'ta ilk defa bir sivil mahkeme üst düzey ordu yetkililerini işkence ve öldürme suçlarından ve 1980'li yıllardaki diğer insan hakları ihlallerinden dolayı yargıladı. Şu anda Honduras'ta halen insan hakları ihlallerinden ceza alan askerler, komutanların desteğiyle gizlenmeye devam edebiliyor. Arjantin, Şili ve diğer Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi Honduras'ta da devletin organize ettiği terörle hesaplaşulamıyor.

Üniversite öğrencilerine işkence yapan askerlerin mahkemesinden sonra hükümetin İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Leo Valladares Lanza, bir raporla ülkedeki kaybedilmeleri, işkenceleri ve öldürmeleri belgeyerek açıklamak zorunda kaldı.

Oysa, 1993 Aralık ayına kadar, Honduras'ta 1980'li yıllardaki insan hakları ihlalleri ve bu ihlallerde ordunun rolü hakkında konuşmak tabuydu. Leo Valladares Lanza, "Gerçekler Konuşuyor" adlı raporunda, 184 kayıp olayını açıkladı. Raporda, ülke çapında en az 26 gizli mezarlığın bulunduğu kaydedildi. Rapor ayrıca, kaçırma olaylarıyla 100'den fazla askeri görevlinin ilişkisini ortaya koydu. İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Valladares raporunda özellikle, ABD ve Arjantin devletlerinin destek ve önerileriyle organize edilen ve elemanları bu ülkelerde eğitilen 'Battalion 316' (Gizli Tabur 316) adındaki özel bir örgüte dikkat çekti.

Honduras'ta 1980'li yıllarda ordunun gerçerleştirdiği olaylarda, CIA'nın rolü büyüktü. Bilgi vermeleri ve Nikaragua'daki Sandinist hükümete ve El Salvador'daki solcu gerillalara karşı yürütülen gizli savaşta ABD'ye yardım etmeleri karşılığında CIA Honduraslı subaylara maaş ödedi. Battalion 316'nın yöneticileri de dahil olmak üzere üst düzey bazı Honduras ordu mensuplarına CIA'nın maaş ödediğini ABD yetkilileri de kabul ediyor.

Honduras askeri ve istihbarat yetkilileri, Battalion 316'nın yaratılmasında en büyük payın CIA'ya ait olduğunu söylüyorlar. Honduras ordusunun Başkomutanı General Luis Alonso Discua da, Battalion 316'nın komutanı olmadan önce ABD'de eğitim gördü. Honduras ve CIA arasındaki ilişkiler açısından ilginç bir nokta daha var. Bu da Honduras'ta operasyon düzenlemesi için emir veren CIA şefi John M. Deutch'ın, Honduras'taki uygulamalarını 'bu işin nasıl yapılmayacağı'na dair örnek olarak göstermesi.

Ağustos ayındaki ilk duruşmalardan sonra General Discua, başkent sokaklarına zırhlı personel taşıyıcılarını göndererek gözdağı vermişti. Mahkemenin tutuklanma emri verdiği üç kişi arasında, "Battalion 316'nın eski operasyon şefi olan ve şu anda Honduras Polis Teşkilatı'nın Genel Müfettişliği görevinde bulunan Albay Alexander Hernandez Santos da bulunuyor. General Discua ise, kendi adamlarına destek vererek "silahlı kuvvetler, şimdiki adalet sistemine güvenmemektedir" diye açıklama yaptı.

Ekim 1995'te, askeri istihbaratla ilişkisi bulunan 4 emekli komiserin ve 2 muhbirin öldürüldüğünü söyleyen Lopez, İnsan Hakları Komisyonu'na ulaşan bilgilerin "bu altı kişinin 1980'lerde olup bitenler hakkında çok şey bildikleri için öldürüldüğü" şeklinde olduğunu belirtiyor. Valladeres, 1993 yılında ABD'nin Honduras Büyükelçiliği'ne başvuruda bulunarak "Battalion 316" hakkındaki belgeleri istemiş ve bu isteğini Temmuz 1995'te de yinelemiş. Ancak şu ana değin, ABD hiçbir belge ulaştırmamış.

Son 4-5 yılda yaşanan yargısız infaz olayları incelendiğinde karşımıza, aşağıdaki şu vahim tablo çıkmaktadır:

	Ev ve işyeri baskınlarında ölenler	Göstericilere ateş açılması sonucunda (Newroz hariç) ölenler	Dur ihtarı, rastgele ateş açma ve sağ yak. sonra öldürülenler	Toplam
1991 :	22	32	44	98
1992 :	63	26	103	192
1993 :	57	20	109	186
1994 :	32	-	97	129
1995 :	21	26 (*)	49	96
1996 :	42	4	52	98
TOPLAM	237	108	454	799

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi, Türkiye'de yaşanan yargısız infaz olayları, son 5-6 yılda 12 Eylül dönemindekileri bile geride bırakacak şekilde fazlaştı. Buna, gözaltında işkence ya da yerleşim merkezlerini hedef alan saldırılar sonucunda yaşamını yitirenler eklendiğinde tablo daha da karanlık hale gelmektedir.

(*) İstanbul Gazi mahallesi ve Ümraniye olaylarında öldürülenler bu sayıya dahildir.

a)- Soruşturma ve davalar

Güvenlik görevlilerinin eylemleri, Birleşmiş Milletler belgelerinde yer alan “yargısız (yargılama olmaksızın-extra judicial) infaz” tanımlamasına da uygunluk gösterdi. Ancak bu durum hiç dikkate alınmadı. Birleşmiş Milletler belgelerinde belirtilen kurallara uyulmadı; yargısız infaz olayları sağlıklı bir şekilde soruşturulmadı. Soruşturma bir yana, güvenlik görevlilerini cesaretlendirecek uygulamalara başvuruldu, açıklamalar yapıldı. Açılan davalar ise göstermelik olmaktan ileriye gitmedi. Uzun süre devam eden davalar sonucunda sanıklar hakkında genellikle beraat kararı verildi. Nadiren verilen hapis cezaları da bir-iki yılı geçmedi. Cezalar, ertelenme ya da zaman aşımı nedeniyle çoğu kez infaz edilemedi. Hatta mahkumiyet değil de “beraat kararı verilmesi” istemiyle açılan davalara bile tanık olundu.

Örneğin; Diyarbakır’ın Ergani ilçesinde İzzettin Kapar adlı genci öldürmeye teşebbüs suçundan hakkında dava açılan Osman Uğur adlı polis, yargılama devam ederken rütbesi yükseltilerek Ergani Siyasi Polis Merkezi’nde görevlendirildi. 1 Ocak akşamı yaşanan olay şöyle gelişti: Ergani’de Şölen Kıraathanesi’ne baskın yapan polisler, içerde 3 PKK’linin bulunduğunu iddia ettiler. Bu sırada Osman Uğur adlı polis, “PKK’lilerin kahvesine gelmediğini” söyleyerek kendilerine doğru yürüyen kahve sahibi İzzettin Kapar’a ateş etti. Başından vurulan İzzettin Kapar’ın, yaşam boyu sakat kalacağı doktor raporlarıyla belirlendi. Resmi açıklamada olaya, “Osman Uğur’un dikkatsiz ve tedbirsiz davranmasının yol açtığı” öne sürüldü. İzzettin Kapar’ın ağabeyi İzzet Kapar, kardeşinin yaralandıktan sonra bilincini büyük ölçüde yitirdiğini belirterek şunları söyledi:

“Kardeşim ne yaptığını bilmiyor, yakınlarını tanıyamıyor. Üç çocuğu maddi imkansızlıktan okulu terketti. Olay söylendiği gibi tedbirsizlik ve kaza sonucunda meydana gelmedi. Ortada kasıt var. Polisler, kardeşimi PKK davasından 5 yıl hapis yattığı için tanıyordu. Kardeşimin tedavisi bir yıldır devam ediyor. Masrafları kaldıramadığımdan, yardım için Diyarbakır İHD’ye başvurdum. İHD yardım etmezse kardeşim ameliyat olamayacak ve gözümlün önünde eriyip ölecek. Daha önce Ergani Kaymakamlığı’na, Diyarbakır Valiliği’ne ve İçişleri Bakanlığı’na başvurdum. Ancak yardım etmediler. İçişleri Bakanlığı, ‘terör olayı olmadığı için yardım yapamayacağını’ bildirdi. Polis ne yaparsa meşru olarak kabul edilmekte ve haklı görülmektedir. Hele bu kişi daha önce cezaevinde kalmışsa, polis, vurmakta herhalde daha serbest oluyor. Kardeşim yargısız bir infazda sakatlandı. Bu yüzden polis suçlu görülmedi ve ödüllendirildi.”

Yasalar Suçlulardan Yana (4 Şubat 1995-Evrensel/İrfan Kurt-Yusuf Sahici)

Polis tarafından açılan ateş sonucu yaralanan ve 4,5 yıldır tekerlekli sandalyeye mahkum olan 23 yaşındaki Süleyman Kaygusuz, parası olmadığından zamanında dava açamadığı için suçlular ortalıkta gezmeye devam ediyor. Şişli Emniyet Amiri’nin, ateş açanların polis memurları olduğunu açıklamasına karşın başlatılan göstermelik soruşturma, sonuçsuz kaldı. Hem de olay anında bölgede hangi ekiplerin görev yaptığının bilinmesine rağmen.

Kaygusuz’u tekerlekli sandalyeye mahkum eden olay 24 Ağustos 1991’de meydana geldi. Kaygusuz ve 4 arkadaşı, saat 03.15 sıralarında Taksim’deki bir eğlence yerinden çıktuktan sonra evlerine gitmek üzere kendilerine ait 34 TJM 85 plakalı ticari taksiye bindiler. Tam bu sırada araca yaklaşan 2 sivil polis, şoför mahallindeki Süleyman Kaygusuz’u gözaltına almak istedi. Ancak, kendilerinin polis olduklarını belirtmediler. Endişelenen Süleyman Kaygusuz, araçtan inmedi ve hızla oradan uzaklaştı. Ardından polis telsizlerinden yapılan anonslarda, araç ve içindekiler şüpheli olarak belirtilerek yakalanması istendi. Polisler,

Taksim'den Dolapdere yönüne giden aracın önünü Divan Oteli kavşağında kesti. İyice paniğe kapılan şoför durmayınca polis arkasından ateş açtı. Açılan ateş sonucu omuriliği zedelenen Kaygusuz tedavi görmesine rağmen çalışma gücümü yüzde 90 oranında kaybetti.

Ortada bir yaralı varken ve hangi ekiplerin nerede görev yaptıkları belliyken, polis ateş açtığını kabul etmedi. Olayda Asayiş Şube Müdürlüğü ile Şişli ve Beyoğlu Ekipler Amirliği'nde görevli polisler birlikte rol oynarken, bu polislerin hazırladıkları tutanaklar da birbirini tutmadı. 86.62 koduyla Şişli ekibi olarak çalışan 3 polis, telsizden araçla ilgili anonsu duyduklarını ve hemen Divan Oteli önüne gittiklerini belirterek "Biz ekip olarak 'dur' ikazında bulunmamıza rağmen, oto durmayıp tehlikeli bir vaziyette Dolapdere istikametine kaçmaya başladı" Bundan sonra tek bir silah sesi duyduklarını, fakat kimin ateş ettiğini bilmediklerini söylediler.

83.75 kod nolu ekipteki polisler ise Taksim İlyardım Hastanesi önünde, arabayı içinde Süleyman Kaygusuz yaralı olduğu halde bulduklarını ve yakaladıkları kişileri daha sonra 4567 kodlu ekibe teslim ettiklerini beyan ettiler. Ama Harbiye Polis Karakolu Amir Vekili Komiser Hüseyin Özsoy'un, Şişli Cumhuriyet Savcılığı'na gönderdiği olaya ilişkin belgede, 45.67 kodlu ekip, olayın sadece başlangıcında görev yapmış olarak gösterildi. Hüseyin Özsoy'un raporunda dikkat çeken bir başka nokta, "Olaya Asayiş Şube Müdürlüğü Beyoğlu ve Şişli ekiplerinin iştirak ettiği ve her ekip tarafından 'Ateş edilmediği' beyan edildiği için, atış yapılan ve silahın tespiti yapılamadığı" ibaresiydi. Şişli Emniyet Amiri Cahit Yıldıztekin'in Asayiş Şube Müdürlüğü'ne gönderdiği yazıda ise aracın durması için "Görevlilerce ikaz atışı yapıldığı" belirtildi.

Polis Laboratuvarı'nda yapılan incelemede, Kaygusuz'un vücudundan çıkan mermi çekirdeğinin, Parabellum marka tabancadan atıldığı belirlenirken; hazırlanan raporda, "Görevlilerin silahları getirilmediğinden, atış yapan silahın belirlenmesi mümkün olmamıştır" ifadelerine yer verildi. Bölgede hangi ekiplerin görev yaptığı biliniyor ve bu polislerin silahlarının incelenmesiyle atışı hangi polisin yaptığı ortaya çıkarılabilecekken incelemenin yapılmaması, "suçluların gizlenmesi çabası" olarak yorumlandı.

Daha sonra Şişli Cumhuriyet Savcılığı tarafından, Asayiş Şube Müdürlüğü ile Beyoğlu ve Şişli Ekipler Amirliği'nde görevli polisler hakkında açılan soruşturma, 7 Şubat 1992'de sona erdi. Polislerin olaydan sonra hazırladıkları tutanaklardan farklı olarak, kararda bölgedeki polislerin, aracı durdurmak için ateş açtıkları kabul ediliyor, ama söz konusu atışın, "Görev ifa ederken" gerçekleştiği ileri sürülerek takipsizlik kararı verildi. Böylece hangi polisin ateş ettiğinin araştırılmasına dahi gerek duyulmadan dosya kapatıldı.

Süleyman Kaygusuz'un sorunu bununla bitmedi. Yasalara göre Kaygusuz'un olay üzerinden en fazla bir yıl içinde dava açması gerekiyordu, ama parası olmadığı için dava açamadı. Yine yasalara göre bundan sonra da dava açmaya hakkı yok. Fakat Kaygusuz kendisini vuran polisleri unutmadığını belirtiyor ve ekliyor: "Beni vuran polisleri nerede görsem tanırım."

Yargısız infaz olaylarıyla ilgili olarak 1996 yılında yeni açılan, devam eden ya da sona eren davalarla ilgili bazı örnekler şöyle:

13 Ağustos 1993 tarihinde İstanbul Okmeydanı'ndaki Perpa Çarşısı'nın 11. katındaki bir Cafe'de Selma Çıtak (22), Mehmet Salgın (21), Sabri Atılmış (16), Hakan Kasa (18) ve Nebi Akyürek'i (27) öldürdükleri için haklarında "Görev sırasında birden çok kişinin faili belli olmayacak şekilde ölümlüne neden olmak" suçundan dava açılan 9 polisin yargılanması 1996

ve 1997 yıllarında da sürdü. İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 18 Ocak günü yapılan duruşmada Mahkeme heyeti, avukatların olayı açıklığa kavuşturacak istemlerini göz ardı etti. Avukatlar Ahmet Düzgün Yüksel ve Muhittin Köylüoğlu, tanıklık yapan 2 polislin benzer yargısız infaz davalarında yargılandığına dikkat çektiler ve polislerin tanıklıklarını kabul etmediklerini söylediler. Polislerin adları şöyle: Ercüment Yılmaz (Siyasi Şube Müdür Yardımcısı), Ali Çetkin, Hasan Erdoğan, Hüseyin Doğrul, Ömer Kaplan, Ayhan Çarkın, Ayhan Özkan, Selim Kostik ve Kadir Uçar. Dava halen sürüyor.

İstanbul Maltepe Gülsuyu mahallesindeki bir köprüye 4 Kasım 1994 tarihinde pankart asmak isteyen Ecevit Balcı (18) adlı genci ateş açarak öldüren Levent Yapsan, Sadık Sungur ve Ersin Batan adlı polisler, İstanbul Kadıköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 2 Şubat günü yapılan duruşmada beraat etti. Karar, "Ecevit Balcı'nın polisle girdiği çatışma sırasında vurulduğu" gerekçesiyle verildi.

İstanbul'un Kartal ilçesi Esentepe semtindeki bir eve 6 Mart 1993 tarihinde düzenlenen baskında Bedri Yağan, Gürcan Aydın, Menekşe Meral, Rıfat Kasap ve Asiye Fatma Kasap adlı kişilerin öldürülmesi nedeniyle 26 Ekim 1993 tarihinden bu yana yargılanan Yaşar Karacam, Ömer Kaplan, Hasan Erdoğan ve Ayhan Çarkın adlı polisler beraat etti. Kartal 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 18 Şubat günü sona eren davadaki beraat kararı, "sanıkların yetkilerine dayanarak kanun hükmünü icra ettikleri" gerekçesiyle verildi. Baskın sırasında Rıfat ve Asiye Fatma Kasap çiftinin evde bulunan çocukları Özgür (4) ile Sabahat (7 aylık) sağ kurtulmuştu.

Maraş'ın Pazarcık ilçesine bağlı Küçük Cennetpınarı köyünde 23 Haziran 1995 tarihinde yapılan bir ev baskını sırasında Mustafa Dölek (*) adlı kişiyi öldüren Soner Ağbaba adlı özel tim görevlisi hakkında 1996 yılında dava açıldı. Maraş Cumhuriyet Savcılığı'nın açtığı davada, "görev sınırını aşacak şekilde adam öldürmekle" suçlanan Soner Ağbaba'ya 8 yılı geçmemek üzere hapis cezası verilmesi istendi. Tutuklanmayan Soner Ağbaba, davanın güvenlik nedeniyle Maraş dışında sürdürülmesine karar verildiği için Ankara 8. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılandı. 5 Mart günü yapılan duruşmada ifadesi alınan Soner Ağbaba, kaza olduğunu savunarak, "Mustafa Dölek, silahımı tutmak istedi. Boğuşmaya başladık. Öldürme kastım yoktu. Sadece bacaklarına ateş ettim" dedi. Dölek ailesinin avukatı Kazım Genç ise, "Ölüm nedeni karına ve göğsüne isabet eden kurşunlar. Mustafa Dölek ayaklarından vurulup yere düşünce, göğsüne de ateş edilmiş. Ayrıca yaralandıktan sonra zamanında hastaneye de kaldırılmamış" dedi. Kazım Genç, yargılamanın "adam öldürmek" suçlamasıyla yapıldığı için Soner Ağbaba'nın tutuklanmasını istedi. Bu istek mahkeme tarafından kabul edilmedi. Soner Ağbaba, 1998 yılı Mayıs ayında 1 yıl 1 ay 10 gün hapis cezasına mahkum oldu. Ancak ceza ertelendi.

(*) 24 Haziran 1995 tarihinde Küçük Cennetpınarı köyünü basan özel tim görevlileri, Mustafa Dölek'i evinin kapısında kurşuna dizerek öldürdü. Ardından, "Mustafa Dölek'in köyde çıkan çatışmayı seyrederken seken kurşunla öldüğü" öne sürüldü. Mustafa Dölek'e olaydan hemen sonra alelacele otopsi yapıldı. Devlet Hastanesi doktorları ile savcının imzaladığı otopsi raporunda, "Cesedin göğüs bölgesinde ateşli silah yarası, kesici, delici alet yarası ve darp ile cebir izi görülmedi. Cesedin sol bacağına iki kurşun girişi ve çıkışı deliği mevcuttur. Cesedin bir yerinde başka kurşun deliğine rastlanmadı. Sol bacadaki kurşun yaralanmasına bağlı olarak kan kaybı sonucu ölümlü olay gerçekleşmiştir" dendi. Dölek'in eşi Sultan Dölek, otopsiye itiraz etti ve özel tim görevlileri hakkında suç duyurusunda bulundu. Bunun üzerine yapılan ikinci otopsi sonucunda hazırlanan raporda, "Ölüme göğüsün sağ yanına isabet eden mermi çekirdeğinin neden olduğu anlaşılmıştır. Sağ akciğer, karaciğer ve diğer iç organlarda parçalanma meydana gelmiştir" dendi. Raporun, ilk raporu yalanlaması üzerine TTB Merkez Konseyi soruşturma açtı.

İstanbul Bağcılar'daki bir eve 4 Ağustos 1995 tarihinde yapılan baskında Güner Şar, Özlem Kılıç ve Hüseyin Arslan adlı kişilerin öldürülmesi nedeniyle 20 polis hakkında Mart ayında dava açıldı. İddianamede, polislerin "adam öldürmek" suçundan yargılanmaları, ancak "verilen emri yerine getirdikleri ve çatışma sırasında silah kullanmak zorunda kaldıkları" gerekçesiyle meşru müdafaa hükümlerinin uygulanması istendi. Polislerin adları şöyle: Ali Bulut, Mehmet Palaz, Dursun Ali Öztürk, Fezli Vuruşkan, Selim Orhan Doğan, Kadir Tan, Ergün Kattı, Ali Erşan, Birol Abanoz, Mustafa Kazan, Mahmut Önder Topbaş, Sami Şen, Abdülkadir Dilber, Nur Zafer Altay, Ertan Kısacık, İlhami Çavuş, Ceylani Baydar, Mustafa Karabulut, Tarık Erbaş ve Ramazan Ayan. İstanbul Bakırköy 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 17 Nisan günü başlayan dava, polislerin beraatıyla sonuçlandı.

1994 yılında "yanlış yere park ettiği" için tartıştığı Ediz Volkan Günday (29) adlı kişiyi öldüren Müşerref Şen adlı trafik polisi, 7 Nisan günü Kadıköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada, "hafif tahrik sonucu kasten adam öldürmekten" 17 yıl 6 ay hapse mahkum edildi. İnfaz Yasası uyarınca Müşerref Şen, aldığı cezaman beşte birini yatacak ve 2000 yılında serbest kalacak. Ediz Volkan Günday'ın babası Metin Günday ayrıca, İçişleri Bakanlığı aleyhine, 4. İdare Mahkemesi'nde 5 milyar lira manevi tazminat istemiyle dava açtı. 26 Ağustos 1994 tarihinde açılan dava 15 ay sonra sonuçlandı ve Mahkeme, bakanlığın kusurlu olduğuna karar verdi. Metin Günday'a 1 milyar 250 milyon lira maddi ve manevi tazminat ödenmesi öngörülen kararda, "trafik hizmetlerinin yetişmiş personelce yürütülmesinden sorumlu İçişleri Bakanlığı'nın personel seçimi ve yetiştirilmesinde görevini yerine getirmediği" belirtildi.

İstanbul Kadıköy'deki bir evin 30 Nisan 1993 tarihinde basılarak Uğur Yaşar Kılıç ve Şengül Yıldırım adlı öğrencilerin öldürülmesiyle sonuçlanan olaya katılan polislerden 6'sı hakkında "faili belli olmayacak şekilde adam öldürmek" suçundan açılan davaya 3 Nisan günü devam edildi. Kadıköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki duruşmaya katılan tek sanık polis verdiği ifadede birçok operasyona katıldığı için olayı hatırlayamadığını belirtti. Baskın sırasında evde bulunan Ergül Uzundiz ise ifadesinde, Uğur Yaşar Kılıç ve Şengül Yıldırım'ın silahsız olduğunu, polislerin arkadaşlarını bilinçli olarak öldürdüğünü söyledi. Abdullah Süzer, İsmail Hakkı Rizeli, Osman Ulukuz, Mehmet Demir, Ali Yener ve Faruk Dönmez adlı polislerin yargılandığı dava, daha sonra beraatle sonuçlandı.

İsmail Cengiz Göznek, Hüseyin Yaşar ve Servet Sanin adlı kişilerin, 27 Ocak 1992'de, İstanbul'da bir kıyımçuyu soyma girişiminden sonra sığındıkları evde öldürülmeleri nedeniyle 29 polis hakkında açılan dava 1996 yılında da sürdü. Bakırköy 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 2 Haziran günü yapılan duruşmada, İsmail Cengiz Göznek'in nişanlısı Seçgül Ateş, ilk kez tanık olarak dinlendi. Seçgül Ateş, olay günü nişanlısının ve iki arkadaşının telaşa eve girdiklerini, nişanlısının kendisine saklaması için üç silah verdiğini söyledi. Silahları evin arkasındaki kömürlüğe koyduktan sonra bakkala gittiğini anlatan Seçgül Ateş, bakkala gittiği sırada evin kuşatıldığını ve silah sesleri geldiğini bildirdi. Daha sonra kömürlüğün kapısının kırılarak silahların alındığını öğrendiğini belirten Seçgül Ateş, evde silah bulunmadığını, evdekilerin bu kadar kısa bir sürede silahları kömürlükten alıp üçüncü kattaki eve dönmelerinin mümkün olmadığını söyledi. Dava polislerin beraati ile sona erdi.

İstanbul Çiftelievler'da 16-17 Nisan 1992 tarihlerinde Sabahat Karataş, Taşkın Usta ve Eda Yüksel'i öldürmekten sorumlu tutulan ve aralarında İbrahim Şahin (Emniyet Genel Müdürlüğü Özel Harekat Daire Başkanvekili) ile İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Reşat Altay'ın da bulunduğu 19 polis hakkında açılan dava 1996 yılında "kamu güvenliği" gerekçesiyle Kayseri Ağır Ceza Mahkemesi'ne nakledildi. Davaya sonradan Ayhan Çarkın, Salih

Tonga ve Yaşar Karaçam adlı polislerin de eklenmesiyle sanık sayısı 22'ye yükseldi. Kadıköy Cumhuriyet Savcılığı, Çiftelavuzlar davasında, öldürülenlerin aileleri ile tanıkları bir hafta içinde dinlediği halde, sanık polislerin ifadesine 1994 yılının Kasım ayında başvurdu, ifadelerin tamamlanması ise 1995 yılının Mart ayını buldu. İlk duruşma olay tarihinden tam 3 yıl 2 ay sonra 15 Haziran 1995 tarihinde görüldü. Ancak, olay yerine polisleri taşıyan şoföre dava açan savcılık, operasyona katılan ve tanık ifadelerinde adları geçen polisleri dava dışı bıraktı. Avukatların itirazı üzerine, savcılık ek iddianameyle polisler hakkında 1996 yılında dava açmak zorunda kaldı. Dava 1997 yılında da sürdü. Polislerin adları şöyle: Reşat Altay, İbrahim Şahin, A. Vasfi Kara, Abdullah Dindar, Mehmet Şakir Öngel, İsmail Alıcı, Adnan Taşdemir, Ruhi Fırat, Aslan Pala, Mehmet Düzgün, Adalet Üzümlü, Mehmet Baki Avcı, Şenel Kahraman, Ömer Mesut Yağcıoğlu, Ali Türken, İsmail Türk, Yahya Kemal Gezer, Zülfikar Çiftçi, Sönmez Alp. (*)

Davanın Kayseri'ye nakledilmesi çeşitli tepkilere yol açtı. Sabahat Karataş'ın kaybi-raderi Reşat Karataş, "Asıl bizim can güvenliğimiz yok. Duruşmaya girmemiz engelleniyor. Kimin can güvenliğine dayanarak bu kararı alıyorlar. Kaç defa arabayla yolum kesildi. Konuşmamamız için sürekli baskı yaptılar" dedi. Davanın sonucundan umutlu olmadıklarını ifade eden Reşat Karataş, "Türkiye'de bu davanın doğru kararlar alınarak sonuçlanması çok zor. Türkiye'de her şey ortada, her şey malum" dedi. Halkın Hukuk Bürosu'ndan yapılan açıklamada, naklin polisleri aklamaya yönelik bir çaba olduğu ifade edildi.

İbrahim Yalçın adlı DHKP-C militanının 24 Nisan 1993 tarihinde İstanbul Kartal'da öldürülmesi üzerine açılan dava 1996 yılında da sonuçlanmadı. 16 Eylül günü yapılan duruşmada, İbrahim Yalçın'ın vücudundan çıkarılan 4 mermi çekirdeğinin, Şefik Kul, Şevket Yılgin ve Ayhan Çarkın adlı polislerin silahlarından çıktığı belirtildi. Otopsi sonucunda İbrahim Yalçın'a isabet eden 11 merminin çoğunun yakın mesafeden atıldığı ve atışların öldürücü nitelikte olduğu belirlenmişti. Soruşturma ve dava aşamasında tanıklar, "Teslim ol" çağrısı yapılmadan ateş açıldığını belirtmişlerdi. Polislerin, cezaevindeyken İbrahim Yalçın'a haber göndererek ölümle tehdit ettikleri de ileri sürülmüştü.

İstanbul Beşiktaş'taki Arzum Kafe'ye 28 Eylül 1994 tarihinde yapılan baskında Avukat Fuat Erdoğan, İsmet Erdoğan ve Elmas Yalçın adlı kişilerin öldürülmesi nedeniyle açılan dava 1996 yılında da sürdü. İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nin aldığı karar uyarınca 24 Ekim günü olay yerinde keşif yapıldı. Gazetecilerin alınmadığı keşife katılan avukatlar, tanıklık yapan cafe sahiplerinin, polislerin iddiasının aksine ifade verdiğini bildirdiler. Açıklamada, cafe sahiplerinin, "alt kattan üst kata 5-6 dakika süreyle ateş açılmadığını" söyledikleri ve 3 kişinin başlarından vurulduğunu belirttikleri vurgulandı. Keşifte, "kafeteryadan kaçmanın mümkün olmadığını anlaşıldığı" ifade edilen açıklamada, polislerin olay yerine öldürme kastıyla gittikleri öne sürüldü. Açıklamada, "Fuat Erdoğan ile İsmet Erdoğan'ın iki sanık polisin kişisel silahlarından çıkan kurşunlarla öldüğüne" ilişkin raporun dosyaya eklendiği kaydedildi.

23 Aralık günü basına kapalı olarak yapılan duruşmada, ise Avukat Ahmet Düzgün Yüksel, Adli Tıp Kurumu'nun balistik inceleme raporuna ilişkin görüşlerini açıkladı: "Rapora

(*) İstanbul'un Anadolu yakasındaki 4 ayrı eve 16-17 Nisan 1992 tarihinde yapılan baskınlarda, Sinan Kukul, Arif Öngel, Satı Taş, Eda Yüksel, Sabahat Karataş, Ahmet Fazıl Ercüment, Ayşe Nil Ergen, Şadan Öngel, Ayşe Gülen, Taşkın Usta ve Hüseyin Kılıç öldürülmüştü. Ayşe Nil Ergen ve Ayşe Gülen'in kaldığı evde daha sonra hakim huzurunda yapılan incelemede, silah ve bomba bulunmadığı belirlenmişti.

göre maktül Fuat Erdoğan'ın üzerinden çıkan öldürücü mermilerden birinin Emniyet Amiri Şefik Kul'un; diğerinin olaydan sonra ölen polis memuru Baki Avcı'nın silahından atılmış olduğu tespit olunmuştur. İsmet Erdoğan'ın üzerinden çıkan mermi çekirdeğinin ise aynı şekilde Baki Avcı'nın silahından çıkmış olduğu tespit olunmuştur." Ahmet Düzgün Yüksel, sanıkların, suçu, ölen sanık Baki Avcı'nın üzerine atmaya kalkışıklarına dikkat çekerek, "Bu, Susurluk kazası gibi, diğer asli faillerin bütün suçu Abdullah Çatlı'nın üzerine yıkmaya çalışmasına benzemektedir" dedi. Avukat Yüksel, Emniyet Amiri Şefik Kul'un ateş etmediğini söylediğini hatırlatarak, "İncelemede ise silahından üç kovan çıktığı, mermi çekirdeklerinden birinin Fuat Erdoğan'ın cesedinden çıktığı tespit olunmuştur. Ateş ettiğini gizlemeye çalışması birinci endişedir" dedi ve Şefik Kul'un tutuklanmasını talep etti. Mahkeme isteği kabul etmedi. Dava halen sürüyor.

Hayrullah Çelebi adlı gencin İstanbul Sarıcazi Yenidoğan Mevlana mahallesi Baraj Yolu üzerinde 16 Kasım 1995 tarihinde polis tarafından öldürülmesi üzerine Erol Tekten, Murat Cezmi Erbay, Hüseyin Doğrul, Mehmet Güngör Körmez, İzzet Kervan ve Yüksel Ateşoğlu adlı polisler hakkında "kasten adam öldürmek" suçundan dava açıldı. Üsküdar Cumhuriyet Savcılığı tarafından 1996 yılı ortalarında açılan ve Üsküdar Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen dava, çıkartılan engeller nedeniyle halen sürüyor. Teslim olduktan sonra polis arabasına sağ olarak bindirilen oğlunun ıssız bir alanda öldürüldüğünü belirten Hayrullah Çelebi'nin babası Halit Çelebi, dava nedeniyle tehdit edildiğini söyledi. Olayın üzerinden bir yıl geçmesine rağmen davadan sonuç alınmadığını anımsatan Halit Çelebi, avukatlarının da tehdit edildiğini söyledi. Oğlunun Elazığ-Bingöl karayolunda 33 askerinin öldürülmesi olayına ve Tuzla'daki bombalama eylemlerine karıştığının iddia edildiğini söyleyen Halit Çelebi, "Oğlum o tarihlerde askerliğini yapıyordu. Onun bu olaylarla ilgisinin olmadığı ortadadır. Onlar, infazı meşru kılmak için böyle bir oyun hazırladılar. Bu yalanları ortaya çıkacak" dedi.

16 Ağustos 1993 tarihinde Mersin Oskar Oteli'nde, Abdullah Arpacı (25) adlı kişiyi tabancayla vurarak öldüren İçel Emniyet Müdürlüğü'nde görevli İsmail Gür adlı emniyet amiri hakkında açılan dava, 12 Aralık günü İzmir 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nde sonuçlandı. "Güvenlik" gerekçesiyle İzmir'de görülen davada, İsmail Gür'e 23 yıl 4 ay hapis cezası verildi.

AİHK'na götürülen davalar

Yargısız infaz olaylarının yeterince soruşturulmaması, davaların uzaması ve suçluların cezalandırılmaması nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na çok sayıda başvuru yapıldı. Bu başvuruların önemli bölümü komisyon tarafından ciddi bulundu ve incelemeye alındı. Bazı başvuruların incelenmesi sonucunda da, Türkiye aleyhine kararlar verildi.

Örneğin; Mardin'in Midyat ilçesinde 20 Nisan 1992 tarihinde 8 kişinin öldürülmesi olayı, Aralık ayında Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na götürüldü. Midyat'a bağlı Çalpınar köyünden Midyat'a giden bir minibüste İsmet Acar, Sabri Acar, Mehmet Emin Acar, Hasan Akay, Mehmet Ağırman, Süleyman Acar, Mehmet Akan ve Abdülkadir Akan adlı kişilerin öldürülmesinden sonra 27 korucu hakkında ölüm cezası istemiyle Midyat Ağır Ceza Mahkemesi'nde dava açıldı. Dava, daha sonra "güvenlik" gerekçesiyle Denizli'ye gönderildi. 1,5 yıl tutuklu kalan korucular da tahliye edildikten sonra görevlerine geri döndüler. Köylülerin avukatları Mehmet Nur Terzi ve Muhterem Özsüer, davanın bir türlü bitmemesi üzerine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurular. Mehmet Nur Terzi ve Muhterem Özsüer, 5 yıldır süren davada, katliam sanıklarının ölüm cezası istemiyle yargılanmalarına karşın serbest dolaştıklarını ve koruculuğa devam ettiklerini belirterek şunları söylediler:

“Saldırıda yakınları öldürülen Osman Acar, Hüseyin Akan, Mehmet Ali Akan, Elife Akan ile saldırıda yaralanan Çalpınar köyü Muhtarı İbrahim Akan, ateş edenlerin asker kılığındaki köy korucuları olduklarını belirterek Midyat Cumhuriyet Savcılığı’na şikayet ettiler. Olay yerinde bulunan boş kovanlar ve koruculara ait otomatik silahların Diyarbakır Bölge Kriminal Polis Laboratuvarı’nda incelenmesi sonucu, boş kovanların köy korucularına ait olduğu saptandı. Daha sonra açılan dava bir türlü sonuçlanmadı. Böylece iç hukuk işlevsiz ve etkisiz kalmış oldu. Ayrıca Türkiye’nin gündeminde koruculuk sistemi var. Korucuların bulaştığı uyuşturucu, kaçakçılık ve adam öldürme olayları, medyayı işgal ediyor. Haklarında sekizer kez idam istenen korucuların serbest bırakılması, koruculuğu sürdürmeleri, dehşet verici bir durumdur. Bu yüzden, hukukun üstünlüğünü sağlamak için Türkiye devleti aleyhine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu’na başvuruyoruz.”

1996 yılında yargısız infazlar sonucunda yaşamını yitirenlerle ilgili bilgiler ve bu konudaki gelişmeler ise şöyle:

b)- Ev ve işyeri baskınları

01)- Ercan Özçeken (21)

İzmir’in Buca ilçesi Gediz mahallesindeki bir evin 18 Ocak gecesi polis tarafından basılması sonucunda, evde bulunan Ercan Özçeken adlı genç öldürüldü. Polis yetkilileri, “evin DHKP-C militanları tarafından üs olarak kullanıldığını, Ercan Özçeken’in İzmir’deki bazı bombalı saldırıların faili olduğunu ve çatışmada öldüğünü” öne sürdüler. Avukat Ercan Demir ise, Ercan Özçeken’in ev basıldığı sırada tek başına olduğunu, kapı önünde kurşuna dizilerek öldürüldüğünü söyledi. İHD İzmir Şubesi Başkanı Ahmet Turan Demir de, olayın yargısız bir infaz olduğunu ve cinayetin peşini bırakmayacaklarını bildirdi. Olayı araştırmak için İzmir’e giden Avukat Mehmet Gürsoy’un çalışmaları polisler tarafından engellendi. Halkın Hukuk Bürosu’ndan yapılan açıklamada Mehmet Gürsoy’un evde araştırma yapmasının engellendiği, Ercan Özçeken’in ailesi ile görüşülmediği ve otopsi raporunun verilmediği bildirildi. Engellemelerin “yargısız infaz”ı doğruladığı vurgulanan açıklamada, “infaz için eve gelen polisin, uyarı yapmadan içeri gaz bombaları attığı, dumandan rahatsız olan Ercan Özçeken’in kapıyı açıp dışarı çıktığı sırada ateş açılarak katledildiği belirlendi” dendi. Olay yerindeki incelemelerden sonra İHD İzmir Şubesi tarafından 22 Ocak günü yapılan açıklamada da aynı bulgular dile getirildi.

02)- Aslan Koçer (28)

03)- Zakire Aslan (19)

04)- (16)

Mardin’in Nusaybin İlçesi Abdülkadir Paşa ve Yeni Turan mahallelerinde 30 Ocak günü çıkan çatışmalarda Nusaybin İlçe Emniyet Müdürü Nurettin Ersoy, Komiser Emrah Gümüş ve polis memuru Ali Kerimoğlu’nun ölmesinin ardından bir eve yapılan baskında, ev sahibi Mehmet Aslan’ın damadı Aslan Koçer ve Zakire Aslan ile adı belirlenemeyen 16 yaşındaki bir kişi öldürüldü. İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, Uluslararası Af Örgütü ve insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı’na gönderdiği yazıda, “Polislerin sivilleri öldürdüğünü ve baskın yapılan evden gözetlince alınan kişilerin yaşamından kaygı duyduğunu” bildirdi.

05)- Engin Tütenocak (26)

İstanbul Beyoğlu Ahududu sokağı üzerinde bulunan bir emlak bürosuna 31 Ocak günü saat 16.00 sıralarında baskın yapan polislerin açtığı ateş sonucunda, büro sahibi Engin Tütenocak yaralandı. MHP yanlısı olduğu bildirilen Engin Tütenocak 1 Şubat günü hastanede öldü. Polis yetkilileri, büroya giden sivil polisleri tanımayan Engin Tütenocak’ın paniğe kapılarak

silah çektiğini ve polislerin silah kullanmak zorunda kaldığını öne sürdüler. Engin Tütenocak'ın eşi Gülşah Tütenocak, olayın yargısız infaz olduğunu belirterek, polislerin eşini planlı biçimde öldürdüğünü söyledi. İHD İstanbul Şube Başkanı Ercan Kanar da yaptığı yazılı açıklamada, "Bir ihbar üzerine Engin Tütenocak'ın bürosuna giden polisler, polis olduklarını açıklamadan kapıyı çalmışlardır. Bunun üzerine, öldürüleceği korkusuna kapılan Engin Tütenocak silahını eline alarak kapıyı açmıştır. Polisler Engin Tütenocak'ı tarayarak öldürmüşlerdir. İhbar 'Büroda PKK'liler var' şeklinde yapılırca polisler hukuk ilkelerini çiğnemişler ve büroya önyargılı olarak gelerek yargısız infaz yapmışlardır" dedi.

06)- Ahmet Kaya**07)- Nihat Yoldaş****08)- Noter Yoldaş**

Diyarbakır'ın Pirinçlik kasabasına bağlı Gülaçan köyündeki bir ev, 7 Şubat gecesi güvenlik görevlileri tarafından basıldı. Baskın sonucunda, evde bulunan Ahmet Kaya, Nihat Yoldaş ve Noter Yoldaş adlı 3 kişi öldürüldü, İsmail Yoldaş adlı kişi yaralı olarak gözüaltına alındı. Baskın sonrasında yapılan operasyonlarda Mehmet Ali Gül, Mustafa Özmen, Mehmet Solmaz ve Mehmet Nesim Selamboğa adlı 4 kişi gözüaltına alındı. Gözüaltına alınanlardan Mehmet Nesim Selamboğa'nın Hizbullah'ın üst düzey yöneticilerinden olduğu bildirildi. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği yetkilileri, evin Hizbullah militanları tarafından üs olarak kullanıldığını, öldürülen ve yakalanan kişilerin çok sayıda silahlı-bombalı saldırıya katıldıklarını, evde bol miktarda silah, mermi ve bomba bulunduğunu iddia ettiler. Gözüaltına alınanlar hakkında "Hizbullah üyesi oldukları, 2'si korucu 5 kişiyi öldürdükleri ve 2 kişiyi yaraladıkları" iddiasıyla dava açıldı. Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından açılan davada sanıklardan Nesim Selamboğa, Salih Selamboğa ve İsmail Yoldaş'ın ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. Dava Nisan ayında Diyarbakır DGM'de başlandı.

09)- Fuat Perk (25)**10)- Meral Akpınar (22)****11)- Ayten Korkulu (21)**

İstanbul Bahçelievler Soğanlı mahallesi Ordu Caddesi üzerindeki bir eve 9 Şubat günü öğle saatlerinde düzenlenen baskında, Fuat Perk, Meral Akpınar ve Ayten Korkulu öldürüldü. Resmi açıklamada, evin "DHKP-C militanları tarafından üs olarak kullanıldığı, polise ateş açan üç kişinin çatışmada öldürüldüğü, evde 5 tabanca bulunduğu" öne sürüldü. İHD İstanbul Şube Başkanı Ercan Kanar ise, baskının tipik bir yargısız infaz olduğunu söyledi. 3 kişinin 10 dakika gibi bir sürede öldürüldüğüne dikkat çeken Ercan Kanar, "Polisin, 'Teslim ol çağırısına ateşle karşılık verildi' şeklindeki açıklaması; olayın süresi, duvardaki kurşun izleri ve cesetlerin durumu dikkate alındığında inandırıcı olmaktan uzaktır. Ayrıca evdekiler ateş etse bile, güvenlik güçleri bu kişileri sağ olarak yakalayabilmek için her türlü olanağa sahiptir. Polis Vazife ve Selahiyetleri Yasası, muhalifleri imha yasası olarak uygulanmaktadır" dedi. Öldürülenlere 11 Şubat günü Fatih Cumhuriyet Savcısı Sedat Çakar gözetiminde otopsi yapıldı. Halkın Hukuk Bürosu avukatlarından Filiz Bozoğlu, otopsi raporunda giysilerle ilgili kayıt bulunmadığını vurguladı ve "Olay mahallinde tespit yapan Bakırköy Cumhuriyet Savcısı Abdurrahman Erdoğan'la görüşüldüğünde, giysilerin emanete alınmadığı öğrenildi. Savcı Erdoğan, alelacele giysileri emanete aldracağını söyledi. Bu, soruşturmanın başından beri ne kadar ciddiyetsiz ve taraflı yapıldığını göstermektedir. Giysiler, ölüme neden olan atışların mesafesini belirlemede en önemli kanıttır" dedi. Avukat Filiz Bozoğlu, otopsiye ilişkin şu bilgileri verdi:

"Fuat Perk'in ölümünün 'ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı etraf kırıklarıyla müterafik büyük damar, iç organ delinmesinden gelişen iç kanama' sonucu; Meral Akpınar'ın ölümünün 'ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı kafatası vertebra ve

humerus kırığı ile müterafik, beyin doku harabiyeti, beyin kanaması, iç organ yaralanmasından gelişen iç kanama ve modüler şok' sonucu; Ayten Korkulu'nun ölümünün 'ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı el bileği, yüz ve kafatası kemikleri kırıklarıyla müterafik beyin doku harabiyeti, beyin kanaması' sonucu meydana geldiği tespit edilmiştir. Ayten Korkulu'dan mermi çekirdeği çıkmamıştır. Kurşunlar vücutta kalmamış, giriş çıkış yapmıştır. Kafatasında 8 giriş, 8 çıkış olmak üzere 8 adet kurşun isabet ettiği görülmüştür. Bunun yanında vücuda 7 adet giriş-çıkış olmak üzere 7 kurşun isabet ettiği görülmüştür. Meral Akpınar'da önden arkaya doğru yassılaşmış, formasyonu tamamen kaybetmiş, bu nedenle çapı tespit edilemeyen 1 adet ve yandan hafif yassılaşmış, üzerinde yiv ve set izleri bulunan gömlekleli 2 adet olmak üzere toplam 3 mermi çekirdeği elde edilmiştir. Ayrıca çoğu kalp ve göğüs bölgesinde olmak üzere vücudun çeşitli yerlerinden 19 adet giriş-çıkış olmak üzere kurşun isabet ettiği görülmüştür. Aynı zamanda kafatası kemiğinde de kurşunların etkisiyle birçok kırık olduğu görülmüştür. Fuat Perk'de 1 adet sarı gömlekleli, üzerinde yiv ve set izi bulunan ve bir tarafında gömlek ve nüve eksiği bulunan 1 adet ateşli silah mermi çekirdeği elde edilmiştir. Özellikle çene altında ölümcül olmak üzere, kalp ve göğüs bölgesinde birçok mermi giriş-çıkışı olduğu görülmüştür. Adli Tıp Kurumu'ndan, cesetlerin çıplak olarak getirildiği, giysilerinin alınmış olduğu ve akabeti hakkında kurumun bir bilgisi olmadığı bildirildi. Otopsi sonuçları değerlendirildiğinde, vücuttaki mermi izlerinin özellikle ölümcül bölgelerde yoğunlaştığı, bu nedenle sağ yakalama gibi kaygı olmadan öldürmeyi amaçlayan bir katliam olduğu şüpheye mahal vermeyecek şekilde ortadadır."

Ev baskınına katılan 15 polis hakkında Eylül ayında dava açıldı. Ancak iddianamede, "suçun görev sırasında işlenmesi nedeniyle" Türk Ceza Yasası'nın 49. maddesi uyarınca ceza verilmemesi istendi. Halkın Hukuk Bürosu avukatlarından Metin Narin, polislerin "birçok kişinin öldürülmesi olayına karışıklarını", haklarında çok sayıda "yargısız infaz" davası bulunduğunu söyledi. Polislerin adları şöyle: Şefik Kul, Süleyman Bolak, Ayhan Özkan, Hüseyin Doğrul, Erol Tekten, Yavuz Parlak, Çetin Yeşilbaş, Savaş Akın, Nihat Çulhaoğlu, Şevket Yılgin, Talip Kaya, Abdülkadir Dilber, Ali Erşan, Salih Palamir ve Ahmet Turan. 11 Ekim günü Bakırköy 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlayan dava, 29 Aralık 1997 tarihinde sonuçlandı. Polisler "suçu görev sırasında işledikleri" gerekçesiyle beraat etti.

12)- İsmail Celalettin Konbak (17)

İstanbul Fatih Adliyesi'nde 21 Mart günü duruşmaya çıkartıldıktan sonra firar ettiği iddia edilen ve Gaziosmanpaşa'nın Beşyüzevler Karadeniz mahallesindeki yakınlarının evine saklanan İsmail Celalattin Konbak, jandarma tarafından düzenlenen baskında yaralandı. İsmail Celalettin Konbak, kaldırıldığı hastanede öldü. Olayla ilgili olarak Eyüp Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma açıldı.

13)- Selahattin Ekin (24)

14)- Nigar Eman (19)

15)- Kadriye Özay

16)- Hacı Yusuf Daloğlu (19)

Mersin'in Güneş mahallesindeki bir eve 14 Nisan günü saat 16.00 sıralarında polisler tarafından yapılan baskında Selahattin Ekin ve Nigar Eman, bunun hemen ardından Güneykent mahallesindeki bir portakal bahçesinde Hacı Yusuf Daloğlu ve Kadriye Özay adlı kişiler öldürüldü. Polis yetkilileri, 4 kişinin çatışmada öldürüldüğünü iddia ettiler. Olay, görgü tanıklarının anlatımına göre şöyle gelişti: Güneş mahallesindeki bir evi saran polisler, içerdekilere "teslim ol" çağrısı yaptı. Bunun üzerine, Selahattin Ekin ve Nigar Eman teslim olduklarını söyleyerek elleri havada dışarıya çıktılar. Polisler, Selahattin Ekin'i elektrik direğine, Nigar Eman'ı da duvara yaslayarak öldürdüler. Daha sonra Güneykent mahallesine giden polisler,

bir portakal bahçesinde bulunan Hacı Yusuf Daloğlu ile Kadriye Özey'i, "Teslim oluyoruz, ateş etmeyin" diye bağırmalarına rağmen öldürdüler. 23 Mayıs günü Barış İçin Bir Araya Çalışma Grubu, Mersin'de inceleme yaptı. Görgü tanıkları, olaya çatışma süsü vermek isteyen polislerin sokak içinde çevreye rastgele ateş ettiğini ifade ettiler. Özey ve Daloğlu'nun ise portakal bahçesinde yakalandığını ve yere yatırılarak kurşuna dizildiklerini anlatan tanıklar, "Bütün Mersin polisi Güneş Mahallesi'ni ablukaya almıştı. O insanlar sağ olarak yakalanmıştı. Ellerinde silah da yoktu. Ama onlar öldürmeyi tercih ettiler. Sağ yakalanan gençlere kurşun yağdırdılar. Öldürdükten sonra çevrede bulunan atların boynundan çıkardıkları kalın iplerle ayaklarından bağlayıp 150 metre kadar sürüklediler" dediler.

17)- Zeki Kartal Ömeroğlu

18)- Metin Karataş

19)-

Batman'ın Petrolkent mahallesinde 10 Temmuz günü Osman Kaya'ya ait eve yapılan baskında, Zeki Kartal Ömeroğlu ve Metin Karataş ile adı belirlenemeyen bir kişi öldü. Ölenlerin PKK'li olduğunu ileri süren polis yetkilileri evde bulunan 4 çocuğun yara almadan kurtulduğunu açıkladılar. Baskında Başkomiser İbrahim Deniz ile Emin Koşar ve Şeyhmus Soylu adlı polisler de yaralandı. Ateş sonucu tahrip olan evden sağ çıkan Gülten Kaya gözaltına alındı ve 26 Temmuz günü tutuklandı.

20)- Hasan Hüseyin Onat

21)- Gülizar Şimşek

22)- Emine Tuncel

23)- Yavuz Arakız

24)- Hanım Gül

İstanbul Gültepe Caddesi'ndeki Gültepe Polis Karakolu'na 14 Temmuz gecesi ateş açıldı. Olayda Hayrullah Topal ve Semih Yıldız adlı polis memurları yaralandı. Polisler daha sonra Zincirliedere Caddesi 4 numaradaki beş katlı binanın 2. katında bulunan Hanım Gül ile Mehmet Gül'e ait bir evi bastılar. Baskında Hasan Hüseyin Onat, Gülizar Şimşek, Emine Tuncel ve Yavuz Arakız adlı kişiler öldürüldü, Hanım Gül yaralandı. Dönemin İçişleri Bakanı Mehmet Ağar, öldürülenlerin karakola saldıran DHKP-C üyeleri olduğunu ve daha önce çeşitli eylemlere katıldıklarını ileri sürdü. İstanbul Emniyet Müdürü Kemal Yazıcıoğlu ise, "Kuştepe Karakolu'nda ve Tansu Çiller'in yalısında iki şehit verdik. Şehitlerimizin cenazesinde 'Bizi yakında duyacaksınız' demiştim. Şimdi duyunuz" dedi. Baskında öldüğü açıklanan, ancak daha sonra yaşadığı ve olay sırasında evde olmadığı anlaşılan Suna Gül olayı şöyle anlattı: "Olay günü aynı mahalledeki teyzemin evine gitmişim. Geceyarısı silah sesleri duyduk. Çok korktuk ve yere yattık. Sabaha kadar evden dışarı çıkamadık. Sabahleyin çatışmanın bizim evde olduğunu öğrendik. Evde öldürülenleri görmedim, tanımıyorum. Evde benim nüfus kağıdımı buldukları için beni öldü gösterdiler." Kendisinin ve ailesinin bir örgülle bağlantısının olmadığını söyleyen Suna Gül, olay gecesi evde annesi Hanım Gül, babası Yusuf Gül'ün bulunduğunu; ağabeyleri Ali Bekir ve Naki ile evli olan ablasının ise evde olmadığını bildirdi. Ölenlerden birinin adının Suna Gül olarak açıklanmasından sonra bu kişinin yaşadığının anlaşılması polisi güç durumda bıraktı. İstanbul Emniyet Müdürlüğü yetkilileri, bu konuda bir açıklama yapmadıklarını, ölenlerin isimlerini "basının uydurduğunu" ileri sürdüler.

Eşi Mehmet Gül felçli ve konuşamaz durumda olduğu için baskının tek tanığı olan Hanım Gül (42) ise tedavi gördüğü Taksim İlyardım Hastanesi'nde 22 Temmuz günü 2. kattan atlayarak intihar etti. Polis yetkilileri, Hanım Gül'ü muayene etmek isteyen doktorların polisleri odadan çıkardığını, bu sırada Hanım Gül'ün doktorların ve hastaların gözü önünde intihar ettiğini öne sürdüler. Başhekim Yardımcısı Süleyman Bayraktar, "Hanım Gül taburcu edilecekti. Son işlemler yapılırken başüstü hastanenin bahçesine atladı. Tedavisi polis göze-

timinde yapıyordu. Ancak polisler olay anında koğuştta değil, kapının önünde bekliyordu” dedi. Hanım Gül’ün oğlu Ali Bekir Gül, annelerini bir kez bile göremediklerini belirtti. Polisin sürekli hastanede beklediğini ve içeri alınmadıklarını vurgulayan Ali Bekir Gül, “Annemin neresinden yaralandığını bile öğrenemedik. Polis, hiçbir konu hakkında bilgi vermedi. Neden intihar ettiğini de bilmiyorum” dedi. Polis yetkilileri ise, polisin Hanım Gül’e baskı yaptığı yolundaki iddiaları yalanladılar. Örgüt üyelerinin Hanım Gül’den bilgi almak için hastaneye gelme olasılığına karşı polisin nöbet tuttuğunu savunan yetkililer, Hanım Gül’ün örgütle ilgisi olmadığını belirtti. Hanım Gül’ün operasyondan hemen sonra gözaltına alınan oğlu Kazım Gül’ün örgütle bağlantısı olduğunu öne süren yetkililer, “Kendisine baskı yapılmadı. Hastanede bunalıma girmiş ve intihar etmiş” dediler.

Operasyonun ardından Naki ve Ali Bekir adlı kardeşleriyle birlikte gözaltına alınan ve İstanbul DGM tarafından “DHKP-C’ye yardım ettiği” iddiasıyla tutuklanan Kazım Gül, 13 Ağustos günü cezaevinden yaptığı açıklamada olay gecesi evlerine dört kişinin geldiğini, daha sonra mahalleye gelen polislerin aralarında kendi evlerinin de bulunduğu bazı evlerin kapısını çaldığını belirterek “Polis aşağıya inerek evin önünde beklemeye başladı. İki saat sonra özel timler geldi. Dört kişi çatışmaya karar verdi. Bizim dışarı çıkarılmamız gerektiğini konuşuyorlardı. Bu kişilerden biri polislere, evde kendilerinden başka bizim olduğumuzu, dışarı çıkmamız gerektiğini bağırdı. Polisler herkesin dışarı çıkmasını istediklerini belirtti. Çatışma başladı. Babam felçli olduğu için onu evin giriş kapısına bıraktılar. Annem 2. kattaki evimizin balkonundan inmeye çalıştığı sırada ateş sonucu yaralandı. Ben de operasyon sonrasında gözaltına alındım. Bu olay polisin bir yargısız infazıdır” dedi. Kazım Gül’ün avukatı Metin Narin, polisler hakkında “yargısız infaz yaptıkları” iddiasıyla suç duyurusunda bulundu.

25)- Rıdvan Altun (22)

26)- Abdurrahman Sarı (27)

27)- Ömer Bayram (25)

28)- Dilan Bayram (3)

29)- Berivan Bayram (1.5)

30)- Nuri Kocabıyık (33-polis)

Adana’nın Küçükdikili beldesi Çınarlı Mahallesi’ndeki Ömer ve Yeter Bayram’a ait eve 8 Ağustos günü saat 04.20 sıralarında polis tarafından yapılan baskında, Rıdvan Altun, Abdurrahman Sarı, Ömer Bayram, Dilan Bayram (3) ve Berivan Bayram (1.5) adlı 5 kişi öldürüldü. Baskın sırasında çıkan çatışmada, emniyet amiri Nuri Kocabıyık öldü, Ejder Terlikçi adlı polis ile Yeter Bayram yaralandı. Gökhan Bayram adlı çocuk yara almadan kurtuldu. Görgü tanıkları olayı anlatırken: “Evi saran polisler ‘teslim olun’ dediler. Evin damına çıkan bir kişi teslim olmayacağını söyledi. Ömer Bayram, eşi Yeter ve üç çocuğu evin girişindeydi. Ömer ve Yeter, sürekli ‘Bizi öldürecekler. Bizi kurtarın’ diye bağıryordu. Dandan ‘teslim olmayacağım’ şeklinde ses gelince, polis ateş açmaya başladı. Bu sırada özel timler Ömer, Yeter ve çocukların bulunduğu yere girdiler. Silah sesleri yaklaşık yarım saat sürdü.” Görgü tanıkları, duvar kenarında bekletilen Rıdvan Altun’un, Nuri Kocabıyık ölünce “pembe gömlekli bir bayan polis tarafından öldürüldüğünü” söylediler. Emniyet Müdürlüğü tarafından yapılan açıklamada, Rıdvan Altun’un çatışma başlayınca polislerin ellerinden kurtularak eve girdiği ve çatışmada öldüğü, çocukların da evde bulunan bir bombanın patlaması sonucu öldüğü öne sürüldü. Görgü tanıkları ise “patlama olmadığını, ancak çok yoğun silah sesleri duyduklarını” belirttiler. Çatışmadan sağ kurtulan Gökhan Bayram, “Polisler içeri girince silah sesleri geldi. Ben, kardeşlerim, annem ve babam bağıryorduk. Polisler, ateş açarak kardeşlerimi, annemi ve babamı öldürdüler. Ben saklanmışım. Onlar ölünce kaçtım” dedi.

Adli Tıp Kurumu’ndan verilen geçici otopsi tutanağında, Rıdvan Altun’un “başından aldığı tek kurşun yarası”, Ömer Bayram’ın “patlayıcı madde ve kurşun nedeniyle akciğer, ka-

raciğer ve sol böbrekte gelişen iç ve dış kanama”, Dilan ve Berivan Bayram’ın ise “patlama sonucu kemik kırığı, beyin doku harabiyeti ve sağ akciğerde yaralanma” nedeniyle öldüğü belirtildi. Yeter Bayram’ın babası Abdulkadir Kaplan ve İHD Akdeniz Bölge Temsilcisi Metin Çelik 12 Ağustos günü, Adana Emniyet Müdürlüğü’nde Yeter Bayram ile görüştiler. Adana Numune Hastanesi’nde yatan kızı ile polis gözetiminde kısa bir süre görüşen Abdulkadir Kaplan, kızının durumunun iyi olduğunu, ancak sağ bacağıının sargılı olduğunu söyledi. (*)

İHD Adana Şubesi’nin hazırladığı raporda, olay “açık infaz” olarak nitelendi ve “Rıdvan Altun, çatışma başlarken polisin elinden kaçıp eve girmemiştir. Çünkü operasyonun yapıldığı evin karşısındaki bir evin arkasında, başında poşet ve eli kelepçeli halde bekletilmektedir. İfadelere göre emniyet amirinin ölümü üzerine, bir bayan polis Altun’un kafasına bir el ateş etmiş ve Altun olay yerinde ölmüştür. Altun’un girdiği varsayılan evin kapısı demirden yapılmadığı ve kapalıdır. Kelepçeli ve başında poşet olan bir şahsın söz konusu eve girme ihtimali yoktur” dendi. Operasyonun 2-3 saat ertelenmesi halinde bu sonucun ortaya çıkma-yacağı kaydedilen raporda, şu saptamalara yer verildi:

“Nuri Kocabıyık, eve yaklaştığında damda bulunan Abdurrahman Sarı’nın ilk ateşi sonucu ölmüştür. Hemen akabinde Sarı’ya müdahale edilerek öldürülmüş ve çatışma denilen husus bu noktadan sonra kesilmiştir. Çatışmadan sonra, iki el taciz ateşi yapılmış ve evden mukavemet görmemiştir. Bu da gösteriyor ki, evde bulunanlar ev halkıdır ve zaten ilk çatışmanın ertesinde evden “imdat bizi öldürecekler, bizi kurtarın” feryatları yükselmiştir. Daha sonra gelen özel timin yoğun ateşi üzerine, mutfağın demir şebekesi yerinden edilmiş ve mutfaktan eve giriş böyle sağlanmıştır. Ömer Bayram, eşi Yeter Bayram ve çocuklar ilk çatışmadan hemen sonra yataklarını alarak mutfığa gitmişler ve mutfak penceresine barikat kurmuşlar. Çocukları, mutfak tezgahının altına koyarak korumaya çalışmışlar. Daha sonra gelen ilave kuvvetin seri taramaları sonucu mutfak tamamen tahrip edilmiş, ölüm ile yaralama olayı böyle gerçekleşmiştir. Çocukların ölümü, resmi açıklamanın aksine bombanın patlaması sonucu oluşan bir ölüm değildir. Evde, yatak odasında bulunan televizyonun patlaması dışında her hangi bir hasar mevcut değildir. Çocukların öldüğü mutfak 3 metrekaredir. Bombanın böyle bir yerde patlaması ciddi bir hasara sebep verir ki, mutfakta böyle bir görüntü yoktur. Raftaki kap-kacak, tavandaki ampul ve buzdolabında hasar yoktur. Sadece yoğun kan izleri bulunan mutfak tezgahının altında seri şekilde sıkılan kurşun izleri mevcuttur. Yoğun ateş öncesi eve giren polisler, kısa süre Yeter Bayram ile boğuşmuş ve bu esnada çocuklarını dışarı çıkarmaya çalışsa da çocuklardan ancak biri kaçabilmiş ve evin hemen girişindeki lağım çukuruna düşmüştür. Daha sonra polisler tarafından komşulara teslim edilmiştir.”

Baskına katılan 23 polis hakkında Adana Cumhuriyet Savcılığı tarafından 2 ile 5 yıl arasında hapis cezası istemiyle Eylül ayında açılan dava, Adana 2. Ağır Ceza Mahkemesi’nde 27 Ocak 1997 tarihinde beraatle sonuçlandı. Mahkeme, Türk Ceza Yasası’nın 49. maddesi uyarınca “ceza verilmesine gerek olmadığına” karar verdi. Yargılanan polislerin adları şöyle: Hüsnü Ceylan, Mustafa Gümüş, Eren Mendar, Osman Soyuer, Murat Esertürk, İsmail Ercan, Ahmet Dinçer, Osman Ertuğrul, Murat Zeren, Yaşar Tütüncü, Hasan İnce, İsa Yılmaz, Mustafa Kayma, Tacettin Çelebi, Haşim Sayın, Ejder Terlikçi, Muhittin Uymaz, Nuh Songül, İbrahim Kalkan, Haydar Erol, Şükrü Bozkaya, Gürbüz Başar, Erdiç Emecan. Davayı “danişıklı doğuş” olarak niteleyen Yeter Bayram, “Haberim olmadığı için davaya katılmadım. Sadece Konya Cezaevi’nde ifadem alınmıştı” dedi.

(*) 21 Ağustos günü tutuklanan Yeter Bayram, 1997 yılı Ocak ayında tahliye edildi.

31)- Şemsettin Gezici**32)- Ahmet Ay**

Mardin'in Dargeçit ilçesinde gözaltına alınan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanı Şemsettin Gezici ile Ahmet Ay askerler tarafından öldürüldü. 12 Ağustos gecesi askerler tarafından evi basılarak gözaltına alınan Şemsettin Gezici, Ahmet Ay'ın aynı mahallede bulunan evine götürüldü. Bir odaya kapatılan Şemsettin Gezici ve Ahmet Ay, saat 02.00 sıralarında askerler tarafından taranarak öldürüldü. Görgü tanıkları, Şemsettin Gezici ve Ahmet Ay'ın özellikle başlarına ateş edildiğini, cesetlerin tanınmaz halde olduğunu söylediler. Olay üzerine 13 Ağustos sabahı halkı toplayarak bir açıklama yapan Kaymakamvekili Üsteğmen Aydın Yılmaz, Şemsettin Gezici ve Ahmet Ay'ın askerlere ateş açmaya kalkmaları üzerine vurularak öldürüldüğünü öne sürerek, "Daha önce Şemsettin'i uyarıştık. Olay günü yardım ve yataklık yaptığını kabul ederek bizi Ahmet'in evine götürdü. Ahmet de suçu kabul edip silahları çıkarmaya gitti. Ahmet silahları getirdiği sırada bizlere ateş etmeye kalkışınca karşılık verdik. İkisi de öldü" dedi. Şemsettin Gezici'nin daha önce tehdit edilerek şehri terketmesi istendiği, Ahmet Ay'ın da bir süre önce 11 gün gözaltında tutulduğu ve işkence gördüğü bildirildi.

33)- Naci Karatay (34)**34)- Fehmi (Fevzi) Tosun**

Diyarbakır'ın Bağlar ilçesi Kaynarca mahallesinde bir ev 15 Ağustos günü saat 22.30 sıralarında polis tarafından basıldı. Baskında Naci Karatay ile "PKK'li olduğu" iddia edilen Fehmi Tosun öldürüldü. Silah sesleri üzerine sokağa çıkan Gülten Uçar adlı bir kadın da seken kurşunla ayağından yaralandı. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nden yapılan açıklamada, Fehmi Tosun'un, 22 Haziran günü, 8 kişinin ölümüyle sonuçlanan Altındağ Dinlenme Tesisleri'ne yapılan baskına (Ayrıntılı bilgi sayfa 143'te) katıldığı öne sürülerek, "Diyarbakır il merkezinde bir evde barındıkları duyumu alınan ve 'teslim ol' çağrısına ateşle karşılık verilmesi sonucu çıkan çatışmada, 2 terörist ölü olarak ele geçirildi" dendi. Görgü tanıkları ise Naci Karatay'ın polislere, "Ben Elazığ'dan geldim. Halamın misafiriyim. Beni rahat bırakın" diyerek bağırmasına rağmen kurşuna dizildiğini ve çatışma olmadığını söylediler. Baskının ardından aynı semtte oturan Yılmaz Kahraman ve Sabriye Karakoç adlı kişiler gözaltına alındı. Can güvenliği nedeniyle adı açıklanmayan bir görgü tanığı ise olayı izlediğini belirterek, bütün gün evi denetleyen polislerin gece eve girdiğini ve infazı gerçekleştirdiğini söyledi. Tanık şunları anlattı: "Akşam saatlerinden itibaren polis sayısı fazlaştı. Ev bize çok yakın olduğu için konuşulanları rahatlıkla duyabiliyordum. Dairenin kapısı uzun süre sert bir cisimle dövülmesine rağmen açılmadı. Sonradan, kapıyı yerinden söktüklerini öğrendik. Polisin evdekilere hakaretlerle isimlerini sorduğunu duyduk. Fevzi Tosun kendisini tanıttı ve evin kızkardeşine ait olduğunu söyledi. Naci Karatay'ın ise arkadaşı ve misafirleri olduğunu söylüyordu. Fevzi'yi dövmeye başlamaları üzerine, 'Bizden ne istiyorsunuz' diye bağırıldığını duyduk. Kısa süre sonra silah sesleri duyuldu. Daha sonra öğrendik ki, Fevzi koridorda başına sıkılan kurşunlarla, Naci ise Fevzi'nin öldürüldüğünü görünce kendini üçüncü kattan aşağı bıraktığı sırada polisler tarafından ateş açılarak öldürülmüş."

35)- Senem Adalı (20)**36)- Muhammet Kaya (21)**

İstanbul Alibeyköy'de 20 Ağustos günü saat 06.30 sıralarında basılan bir evde Senem Adalı ve Muhammet Kaya adlı kişiler öldürüldü. Polis yetkilileri ölen kişilerin "DHKP-C üyesi olduğunu" öne sürdüler. İstanbul Emniyet Müdürü Kemal Yazıcıoğlu düzenlediği basın toplantısında, 25 Temmuz günü Emin İpşir ile Hacı Ahmet Bahçeci adlı polislerin öldürül-

mesinden sonra “yakında bizi hissedeceksiniz” dediğini hatırlattı ve “Sanıyorum ki, bizi duydular, hissettiler” dedi. Gazeteleri arayan bir kişi ise öldürülenlerin DHKP-C üyesi değil Kurtuluş dergisi dağıtımcısı olduklarını söyledi. Avukat Ahmet Düzgün Yüksel, “Senem Adalı ve Muhammed Kaya öldürüldükten sonra ‘teslim ol’ çağrısı yapılmıştır. Polis, takviye gücü infazdan sonra istemiştir. Evin görüntüleri basından saklanmıştır. Polisin kendi varsayımlarına dayanarak insanları suçlaması ve öldürmesi hukuka aykırıdır” dedi. Evin sahibi Hülya Gülelçin de olayla ilgili olarak, “Saat 05.00-06.00 sularıydı. Polis gecekonduyu abluka altına almıştı. Ben eşime ‘uyan uyan konduları yıkıyorlar’ dedim. Kapıyı açtığımızda polislerle karşılaştık. Bize ‘içeri girin’ dediler. Biz de girdik. Polis ateş etmeye başladı. Daha sonra uzaktan polis ‘teslim ol’ diye bağırdı. Ama içerden ses gelmiyordu. Epey silah sesi geldi. Sonra silah sesleri kesildi. İki kişinin öldüğü haberini aldık.” diye konuştu. Senem Adalı’ya yapılan otopsinin sonuçlarını açıklayan Avukat Filiz Bozoğlu ise Senem Adalı’nın vücudunda 22 kurşun izine rastlandığını, bunlardan üçünün vücutta kaldığını söyledi. Kurşun izlerinin bazı bölgelerde geniş ve derin olmasının ağır silahların kullanıldığını gösterdiğini ifade eden Bozoğlu, “Bunun yanında iki kalçası, sağ dirsek ve boyun bölgesinde kırık olduğu gözlemlenmiştir. Bunlar da gösteriyor ki, ölümden sonra da cesede işkence yapılmış, kırıklara sebebiyet verecek muamelelere tabi tutulmuştur. Bunlar, katletmek niyetiyle hareket edildiğini, sağ yakalama gibi bir niyet olmadığını, özellikle ölümcül bölgelere ateş edilmiş olması bir kan gütmeye ve nefretle yapıldığını göstermektedir” dedi.

37)- Enver Bozçalı (29)

Adana’nın Gülbahçe mahallesinde Cebrail Tan adlı kişinin evine 12 Eylül günü yapılan baskında, “PKK’nin Adana sorumlusu olduğu” iddia edilen Enver Bozçalı adlı kişi öldürüldü. Cebrail Tan’ın eşi Zahide Tan, evde oturdukları için olayı görmediğini söyledi ve “Bir anda her tarafı polis sardı. Bazı polisler odaya girerek bize hakaret ettiler. O sırada bahçeden silah sesleri geldi. Daha sonra polisler bize ölen kişinin intihar ettiğini söylediler. Evin her tarafını aradılar, eşimi ve evde misafiri olarak bulunan bir bayanı alarak gittiler” dedi.

İHD ve ÇHD’nin Enver Bozçalı’nın öldürülmesi üzerine yaptığı araştırmanın sonuçları, İHD Adana Şube Başkanı Mehmet Çelebi tarafından 17 Eylül günü açıklandı. Mehmet Çelebi, “Polis ön taraftan eve girerken Enver Bozçalı arka bahçede. Önden giren polis evdekileri tartaklıyor. Bir başka ekip de arka bahçeye giriyor. Üç kurşunla Enver Bozçalı ‘ölü olarak ele geçiriliyor’. Çatışmada ölü olarak ele geçirildiği söyleniyor. Karşı koyduğuna dair en küçük ipucu yok” dedi.

38)- Arslan Bilgin

40)- Mustafa Bilgin

Tokat’ın Turhal ilçesinde 15 Ekim günü saat 01.00 sıralarında veteriner hekim Arslan Bilgin’in evini basan kimliği belirlenemeyen kişiler, Arslan Bilgin ve annesi Sakine Bilgin’i başlarına ateş ederek öldürdüler. Arslan Bilgin’in babası Mustafa Bilgin ise hastaneye kaldırılırken yolda öldü. Arslan Bilgin’in DHKP-C üyesi olduğu bildirildi. Olaydan sonra Kurtuluş Bilgin, Yavuz Değirmenci, Satılmış Karagün, Veli Sezer ve Mehmet Yıldırım gözaltına alındı.

41)- Kenan Cihangir (24)

Adana’nın Yeşilyurt mahallesi İbo Osman Caddesi 602/28 sokakta Kadir Türkmen adlı kişinin evine 5 Kasım günü polisler tarafından yapılan baskında Kenan Cihangir (24) adlı kişi öldürüldü. Polis yetkilileri, Kenan Cihangir’in 25 Ekim günü Adana’da yapılan intihar saldırısının (Ayrıntılı bilgi sayfa 147’de) planlayıcılarından olduğunu öne sürdüler. Kenan

39)- Sakine Bilgin

Cihangir'in 8 Ağustos günü Ömer Bayram adlı kişinin evine yapılan baskında kaçarak kurtulduğu da öne sürüldü. Baskından sonra Kadir Türkmen ile birlikte eşi ve dört çocuğu gözaltına alındı. Kadir Türkmen ile Nuri Altun adlı kişi 12 Kasım günü tutuklandı.

42)- Bülent Çelik

Malatya'nın Doğanşehir ilçesine bağlı Yuvalı köyündeki bir eve 5 Kasım gecesi baskın yapan askerlerin açtığı ateş sonucunda, ev sahibi İsmail Çelik'in oğlu Bülent Çelik öldürüldü. Baskın sırasında İsmail Çelik'in PKK militanı olduğu bildirilen yeğeni ile arkadaşlarının evde bulunduğu ve arka kapıdan kaçtıkları öne sürüldü. Görgü tanıkları olayı şöyle anlattı: "Olay sırasında evde, PKK'nin annesi Hanım Güner, babası Bozo Güner, İsmail Çelik, iki oğlu ve hamile gelini bulunuyordu. PKK'nin arka kapıdan kaçmasıyla birlikte, hamile olan Çelik'in gelini dışındakiler dışarı çıktı. 'Askerler içerde kimse kaldı mı' diye sordular. Bunun üzerine, İsmail Çelik'in oğlu Bülent Çelik, hamile olan ve yürüyemeyen yengesini getirmek için eve yürümeye başladı, bu sırada askerler arkadan yayılım ateşi açtı. Bülent düştüğü yerde öldü."

c)- Göstericilere ateş açılması

01)- Hasan Albayrak

02)- Dursun Adabaş

03)- Yalçın Levent

1 Mayıs İşçi Bayramı nedeniyle İstanbul Kadıköy Meydanı'nda düzenlenen miting öncesi ve sonrasında kanlı olaylar yaşandı. Olaylar sırasında Hasan Albayrak, Dursun Adabaş ve Yalçın Levent adlı 3 kişi öldü, 52'si polis 89 kişi yaralandı, 354 kişi gözaltına alındı, işyeri ve binalarda hasar meydana geldi.

04)- Levent Doğan (17)

Cezaevlerindeki açlık grevlerine destek vermek amacıyla İstanbul'un Bağcılar Yeni Mahalle Namık Kemal Caddesi'nde 19 Temmuz günü gösteri yapan kalabalık bir grupla polis arasında çatışma çıktı. Çatışma sırasında göstericileri kovalayan polisler, ara sokaklarda ateş etmeye başladılar. Bu sırada sigara almak için dışarı çıkan Levent Doğan, çatışma sırasında kalbinden yaralandı. Polisler tarafından hastaneye kaldırılan Levent Doğan yolda öldü. Levent Doğan'ın ağabeyi Bilal Doğan, kardeşinin 3 sivil polis tarafından otomatik silahlarla açılan ateş sonucu öldüğünü söyledi. Levent Doğan'ın Adli Tıp'ta yapılan otopsisine katılmak isteyen amcası Üstün Doğan'a polisler izin vermedi. Levent Doğan, 21 Temmuz günü toprağa verildi.

d)- 1 Mayıs olayları

1 Mayıs İşçi Bayramı, 1996 yılında da daha önceki yıllara benzer olaylara sahne oldu. İstanbul'da çıkan olaylarda 3 kişi polisler tarafından öldürüldü. Ayrıca, olaylar sırasında gözaltına alınan Akın Rençber (18), 20 Mayıs günü Ankara'da öldü (*). Ayrıca, Türkiye'nin pek çok yerinde izinli ya da izinsiz gösteriler düzenlendi. Bazı yerleşim merkezlerinde yapılmak istenen gösteriler engellendi. Diyarbakır, Malatya, Tunceli, Adıyaman, Hatay ve Zonguldak'ın Ereğli ilçesinde yapılmak istenen gösterilere valilikler tarafından izin verilmedi. Ayrıca Emek Partisi tarafından hazırlanan afişlerin asılması Malatya ve Konya'da, ÖDP tarafından hazırlanan 1 Mayıs afişi de İstanbul Valiliği tarafından yasaklandı. Başta İstanbul ve Ankara olmak üzere pek çok yerleşim merkezinde 1 Mayıs bildirimleri dağıtan ya da afişleri asan 100'e yakın kişi gözaltına alındı. 30 Nisan günü İstanbul Kadıköy'de, 1 Mayıs afişi asan

(* İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde 8 gün gözaltında kalan Akın Rençber'in, serbest bırakıldıktan sonra bir arkadaşına gözaltında ağır işkence gördüğünü söylediği öğrenildi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 325'de)

3 kişi, MHP yanlılarının taşı sopalı saldırısına uğradı. Olayda, Erkan Kayılı ve İhsan Aktaş adlı ÖDP üyeleri yaralandı.

1 Mayıs İşçi Bayramı'nda en kanlı olaylar Kadıköy Meydanı'nda yaşandı. Hasan Albayrak, Dursun Adabaş ve Yalçın Levent'in ölümü, 52'si polis 89 kişinin yaralanması, çok sayıda ev, işyeri ve aracın hasar gördüğü olaylar şöyle gelişti:

Sabah saatlerinde Söğütlüçeşme Tren İstasyonu civarında toplanan onbinlerce kişi, Kadıköy Meydanı'na doğru yürüyüşe geçti. Bu sırada istasyona doğru gelen bir grubun polislerin yaptığı aramaya karşı çıkması üzerine çatışma çıktı. Çatışma sırasında ilk anda 8 polis ile 4 gösterici, daha sonra grubun üzerine polislerin açtığı ateş sonucu 5 kişi yaralandı. Yaralılardan Hasan Albayrak ve Dursun Adabaş hastaneye kaldırılırken öldü, Aynur Demir, Barış Çiçek ve Kahraman Bektaş Aksoy hastanede tedavi altına alındı. Bu olaydan 45 dakika kadar sonra Söğütlüçeşme Tren İstasyonu önünde polislerle göstericiler arasında ikinci bir çatışma çıktı. Ölen ve yaralananın olmadığı çatışmada istasyonun camları kırıldı. DHKP-C, Marksist Leninist Komünist Parti (MLKP) ve Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği (TİKB) gibi örgütlerin yanlılarından oluşan gruplar, çatışmanın ardından Kadıköy Meydanı'na doğru yürüyüşe başladı. Grupların yürüyüşü sırasında yol üzerindeki bazı dükkanların camları kırıldı, ayrıca MHP Kadıköy İlçe Merkezi'ne molotof kokteyli atıldı. Topluluk Kadıköy'e ilerlerken, yol kenarında duran ve aralarında müdürlerin de bulunduğu bir grup polis, bazı kişilerin taşı sopalı saldırısına uğradı. Saldırı üzerine Mehmet Faruk Ersoy adlı sivil polis, grubun üzerine ateş açtı. Ateş sonucunda bir kişi kolundan yaralandı. Linç edilmek istenen Mehmet Faruk Ersoy yaralı olarak kurtarıldı.

Olaylar üzerine Kadıköy'deki miting alanında büyük gerginlik ortaya çıktı ve mitinge katılanların önemli bir bölümü alanı terk etti. Miting kürsüsü de bazı gruplar tarafından işgal edildi ve sendikacıların konuşması engellendi. Olaylar saat 14.00'den itibaren genişledi ve çoğu maskeli kişiler tarafından araçlar, banka şubeleri, dükkanlar, parti binaları tahrip edildi, yakıldı. Aynı anda çatışmalar başladı. Polislerin silah kullandığı olayda Yalçın Levent vurularak öldü. Binaların çatısında mevzilenen polisler, olayla ilgisi olmayan insanların üzerine de ateş açtılar. Bir saat kadar süren olaylar sırasında bazı polisler dövüldü ve silahları alındı. Olaylar, bölgeye takviye polis ekipleri gönderilmesi üzerine sona erdi. Bu arada suçlu suçsuz ayrımı yapılmadan çok sayıda kişi gözaltına alındı.

Hasan Albayrak, Dursun Adabaş ve Yalçın Levent'in otopsipleri 2 Mayıs günü ailelerinin gözetiminde yapıldı. Otopsiye katılmak isteyen avukatlar Metin Narin ve Muhittin Köylüoğlu bir süre gözaltına alındı. Daha sonra serbest bırakılmalarına rağmen avukatların otopsiye katılmasına izin verilmedi. Otopside Hasan Albayrak ve Dursun Adabaş'ın kalbinden, gardiyan Yalçın Levent'in ise beyninden tek kurşunla vurularak öldüğü saptandı.

Hasan Albayrak ve Dursun Adabaş'ın öldürülmesine tanık olan Sultan Seçik, Dursun Adabaş'ın sivil bir polis tarafından öldürüldüğünü açıkladı. Sabah Söğütlüçeşme'de polisin pankartlı bazı grupların yürüyüşe katılmasına izin vermemesi üzerine çıkan gerginliğin çatışmaya dönüştüğünü belirten Sultan Seçik, "Bu sırada Hasan Albayrak başımdan vuruldu. Ambulansa bindirdik. Halk çok öfkeliydi ama yürüyüşe devam edildi. Garanti Bankası'nın köşesinde polis minibüsü bekliyordu. Üç resmi, bir sivil polis vardı. Minibüsdeki polisler dışarı çıktılar. Sanıyorum saat 09.45 sıralarıydı. Üzerinde siyah renk blucin bulunan sivil polis, elinde büyük bir tabanca ile dizlerinin üzerine çöktü ve ateş etmeye başladı. Hemen yanı başımda yürüyen Dursun Adabaş yere düştü. Resmi polisler de ateş ediyorlardı. Dursun Adabaş kalbine yakın bir yerden vurulmuştu. Yüzü ve elleri anında morardı. Yürüyüş yapanlar, ateşin

Garanti Bankası yanından açıldığını görünce oraya doğru koşmaya başladı. Ateş etmeyi bırakan polisler ise minibüse binip oradan uzaklaştılar.” dedi.

“Polisin Tutumunu Eleştiriyor” (2 Haziran 1996-Cumhuriyet/Halil Nebiler)

1 Mayıs'taki olayların, gerilimin başlangıcını, olaydan 15-20 gün önce başlayan polis operasyonlarında aramak gerekiyor. Bütün örgütler, iki üç ay öncesinden başlayarak 1 Mayıs'ı görkemli şekilde ve sermayeye karşı kitlesel bir gösteri olarak kutlamayı gündemlerine almışlardı. Herkes yıgabileceği kadar adam yığacak, en gösterişli biçimde alanlara çıkacaktı. Polis de bunu bildiği için, 1 Mayıs'tan 15-20 gün önce gözaltılara başladı. Kısa süreli gözaltılarda bunlar. Gözaltına alınan kişiler, polislerin kendilerini döverken “Sizinle o gün hesaplaşacağız” diye kendilerine küfür ettiğini söylüyorlardı.

1 Mayıs'tan birkaç gün önce bir karakol bombalandı. Kuştepe Karakolu. 28 Nisan 1996 gecesiydi. Polisler, bombalanan binanın çevresinde araştırma yaparken “Bunun hesabını 1 Mayıs'ta soracağız” demişlerdi. Sabah saat 08.45 sıralarıydı. Otuz kırk kişilik çevik kuvvet topluluğu, Söğütluçeşme'de bir kişiyi aralarına almışlar, nasıl dövüyorlar. Adam çığlıklar atıyor. Saat 09.15-09.20 sıraları: Bütün gruplar yerini almıştı. O satte toplanma bölgesinde en kalabalık grup MLKP idi. Hemen yanında TİKKO, onların solunda da Emek Partisi kitlesi vardı. İnsanlar türküler söylüyor, halaylar çekiyorlardı. Elbette bir şeyler bekliyordu insanlar, bir şeyler olacaktı, ama gerilimin 'g'si yoktu ortalıkta. O sırada yukarıdan, Göztepe tarafından 100-150 kişilik bir grup, (Gülsuyu'ndan geldikleri için onlara Gülsuyu Grubu deniyordu) yaklaştı. Polis önlerini kesti. Arama yapılacaktı. Grup arama yaptırmak istemedi. Geçmişteki birçok mitingde, birçok eylemde polis noktalarından kitlesel olarak arama yaptırılmadan geçilebiliyordu. Polis de üsteleniyordu arama yapmak için. Ancak polis bu kez directti. Grup da directti. Coplur, sopalar konuşmaya başladı.

Toplanma yerindeki gruplara doğru koşan Gülsuyu grubundan biri, “Koşun, bizi dövüyorlar, polis, anaları çocukları coplıyor” diye haber getirdi. Toplanma yerindeki MLKP, DHKP-C, TİKKO gibi gruplardan 700-800 kişi, ellerinde sopalarla olay yerine doğru hareketlenmeye başladı. MLKP sorumlusu kitleyi durdurdu. “Durun, çatışma yok, görüşerek halledeceğiz” diyerek polisle görüşmeye giden 7-8 kişiyi gösterdi. Görüşme isteyenler polise doğru yürürken dört noktadan ateş edilmeğe başlandı.

İnsanlar kendilerini çukur gördükleri neresi varsa oraya attılar. Kurbağalıdere, silme insan dolmuştu. Ateş durmuyordu. Bir ara kesildiğinde örgüt sorumlularından birinin sesi duyuldu: “Parti emridir, kimse çatışmaya girmesin, provokasyona gelmeyelim” Ateş yeniden başladığında göstericiler taşlarla, ateş edilen dört noktaya yönelik saldırıya geçti. Hasan Albayrak bu sırada öldürüldü. Adını vermek istemeyen bir gösterici anlatıyor:

“Hasan yere düşer düşmez o anda sarardı. Üstümü falan çıkardık. O sırada ortalıkta büyük kargaşa yaşanıyor. Ambulans yok. Araba bulamıyoruz. Hasan yerde 10-15 dakika yattı. Henüz ölmemişti. Bir araba bulabilseydik, bir ambulans olsaydı belki de yaşayacaktı. Hasan'ı kucakladık. Hemen köşede 4-5 resmi, bir o kadar da sivil polis duruyordu. Silahları bize dönüktü ve olan biteni film izler gibi izliyorlardı. Orada araba bulabileceğimizi düşündük, oraya doğru yöneldik. Polisler, kendilerine saldırıyoruz zannederek panikleyp kaçtılar. Oysa biz Hasan'ın canının derdindeydik. Dursun o kadar kötü görünmüyordu. Ambulansa koyduk. Hastaneye gönderdik. 15-20 dakika kadar sonra ölüm haberleri geldi. Çatışma sürüyordu haber geldiğinde. Birdenbire herşey durdu. Siyasi grupların sorumluları çok kısa bir zamanda bir araya gelerek acil bir karar aldılar. Ölümler kimseye duyurulmayacaktı.

Ölümleri yaymak, parti emri olarak yasaklandı. Panik ve yılgınlık olsun, provakasyona açık hale gelsin istemmemiştik herhalde. Buna karşın haber ağızdan ağıza yayılıyordu. Sivil polisler grupların kortejlerine girip çıkıyorlar, 'Duydun mu, polis iki kişiyi öldürmüş' diyerek haberi yayıyorlardı."

Miting sırasında alandaki kürsünün işgal edilmesi ve sendikacıların konuşulmaması, DISK, Türk İş, Hak İş ve Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu tarafından protesto edildi. Olaylarla ilgili olarak, Hava-İş, TÜMTİS, Deri-İş, Nakliyat-İş, İstanbul İşçi Sendikaları Şubeleri Platformu, KESK İstanbul Şubeleri Platformu, İHD İstanbul Şubesi, ÇHD İstanbul Şubesi ve Emek Partisi tarafından yayınlanan ortak bildiriye özetle şu görüşlere yer verildi:

(...) İşçisiyle, memuruyla, işsiziyle, öğrencisiyle, kadınıyla, gencileyle; yıllardır uygulanan ekonomik, sosyal politikalara tepkilerini dile getirmek, siyasal iktidarları uyarmak isteyen 100 bine yakın bir kitle, emeğin bayramına katılmıştır. Konfederasyonlarımızın, demokratik kitle örgütleri ve partilerin "zamlara, işten atılmalara, işsizliğe, özelleştirmelere, mezarda emekliliğe dur diyelim" çağrısına uyanlar, Kadıköy caddelerini ve meydanını doldurmuşlardır. Ne var ki, yürüyüş, sabah saat 09.30'da toplanma alanında polisin, mitinge katılmak için gelen kitleye saldırması ve 2 işçinin ölümü, onlarca işçinin yaralanmasına neden olan ilk provokasyonu başlatmıştır. Polisin başlangıçtaki saldırısına rağmen kitleler, coşkuyla yürüyüş kortejindeki yerlerini alarak, son 18 yılın en görkemli 1 Mayıs mitingini başlatmışlardır.

Miting alanının dolmasıyla birlikte, kürsiye konuşmak için gelen konfederasyon yöneticilerine karşı yapılan protesto ve müdahalenin ardından hepimizin bildiği olaylar meydana gelmiştir. Nicel ve nitel anlamda işçi sınıfının otoritesini ve disiplinini gösterecek bir örgütlülüğün olmayışının yarattığı boşluğu fırsat bilen bazı gruplar kürsiye el koyarak, 1 Mayıs'ın, birlik ve dayanışma gününün özünü uymayan davranışlar sergilemiş, işçilerin alandan ayrılmasına neden olmuşlardır. Kürsiyi işgal anlayışını onaylamıyor ve kınıyoruz. Daha miting alanına gelememiş on binlerce insan varken miting erken bitirilmiştir. Daha sonra meydana gelen olaylarda polisin ikinci provokasyonu bir kamu çalışanı ölmüş, onlarca insan yaralanmış, yüzlerce insan gözaltına alınmıştır.

(...) Bildiriye imzası bulunan örgütlerin yöneticileri ve temsilcileri olarak, gelecekte bizleri bekleyen zorlu mücadelelere daha iyi, daha örgütlü hazırlanabilmek için 1 Mayıs mitinginden çıkarttığımız sonuçları, aldığımız dersi şu şekilde sıralamak istiyoruz:

"Miting ve yürüyüş organizasyonu son derece yetersiz olmuştur. Teknik araç-gereç yanında görevli sayısının yetersizliği, görevinin ne olduğunun belirsizliği katılımın düşüklüğüyle birleşince, disiplin sağlanamamıştır. Polisin, yürüyüş başlamadan neden olduğu provokasyon, bu eksikliklerle birleşince tasvip etmediğimiz olaylar meydana gelmiştir. Miting kürsüsünde ve mitingten sonra meydana gelen olayları değerlendirirken, bu olaylara neden olan sorunları göz önünde tutarak, işçi sınıfının hoşgörüsüyle ve disiplin anlayışıyla yaklaşmalıyız. "Rüzgar eken, fırtına biçer" özdeyişini unutmadan, devletin yaklaşımını sergileyerek, gençlerimizi, çocuklarımızı anlamaya çalışarak, her şeyden önemlisi onlara değer vererek ve sorunlarına sahip çıkarak, yanlışların ve tasvip edilmeyen davranışların önüne geçebiliriz. Herşeye rağmen, medyanın olayları ön plana çıkaran yanlış yayınına, polisin provokasyonlarına rağmen 100 bini aşkın bir kitlenin katılımı bizleri gelecek açısından umutlandırıyor, gelecek zorlu mücadele günlerine mevzilerimizi tahkim ederek hazırlanmamıza güç katıyor."

1 Mayıs günü İstanbul Valisi Rıdvan Yenişen'in kentte bulunmaması da ayrı bir tartışma konusu oldu. Rıdvan Yenişen'in tavrına ve polislin tavrına ilişkin olarak Hürriyet gazetesinin 3 Mayıs 1996 tarihli sayısında, Ertuğrul Özkök, "*Kamuoyu Görsün İstedik*" başlıklı yazısında şunları yazdı:

Dün sabah İstanbul Valisi Rıdvan Yenişen 'le konuşuyorum. İlginç bir yorum yapıyor. "İlk olayların çok erken başlaması ve daha sabah saatlerinde iki kişinin ölmesi, işin kontrolden çıkmasına yol açtı" diyor. Doğrusu ben bu açıklamaya anlam veremedim. Benim bildiğim güvenlik güçleri, günün herhangi bir saatinde başlayacak olan olaylara karşı hazırlıklı ve donanımlıdır. Vali 'den ikinci bir açıklama daha:

"Polis gereğinden fazla pasif davrandı."

İstanbul Emniyet Müdürü Kemal Yazıcıoğlu ise biraz farklı düşünüyor. "Bu tür olaylar daha çok dağılma sırasında olur. Bu defa toplanırken olay çıktı. Belki Vali onu kastetmiştir" diyor. Peki polis pasif mi davrandı? Yazıcıoğlu şunu söylüyor: "Müdahale etsek, 3 ölü, 100 ölü olurdu. Aralarında çocuklar vardı. DHKP-C pankartı altında vurup kırıyor. Ne anlar DHKP-C'den. Kan akıtmak istemedik. Taş, sopa yedik, cevap vermedik."

Ve arkasından ilginç bir cümle: "Bir de kamuoyu bunları görsün istedik."

Tabi benim akluma başka bir soru daha geldi. Bu soruyu aklıma getiren de bugünkü manşetimizde okuduğunuz haber oldu. Bir vali düşünün ki, 1 Mayıs gibi kritik bir günde görevinin başında olmak yerine Marmaris'te tatilde bulunuyor. Demek ki Vali, 1 Mayıs günü İstanbul'da olay beklemiyor. Oysa önceki günkü sol gazetelerin manşetlerine bakanlar, 1 Mayıs'ın gergin geçeceğini hissedebilirlerdi. Ayrıca İstanbul gibi bir şehirde 1 Mayıs günü olay beklememek gibi bir düşünce olabilir mi?

Önceki gün yaşadıklarımızı görünce şunu düşündüm. İnanışımıza göre, iki bayram arasında evlenilmez. Demek ki bu inanışa bir de sosyal kural eklemek gerekiyormuş. Bir bayram içine başka bayram koymamak gerekirmiş. Çünkü yöneticilerimiz bayram rehabetine girince, bir sosyal bayramın stresi de üzerlerinden gidiyor. İşin şakasını bir tarafa bırakırsak, Vali'nin 1 Mayıs gününde Marmaris'te tatilini kesme ihtiyacı duymaması gerçekten vahim bir hatadır. Aynı Vali'nin sonra çıkıp polisi gereğinden fazla pasif davranmakla eleştirmeye hakkı olamaz.

(...) İstanbul Emniyet Müdürü, "Kamuoyu bunları görsün istedik" diyor. Bu sosyal maliyeti biraz fazla bir ders oldu. Her şey görüldüğüne göre şimdi görünenin gereği yapılmalı. Bahsettiğimiz şey intikamcılık değil. Normal işleyen demokratik bir devletin, düzenini korumak için yapması gerekenin yapılmasıdır. Kanundaki cezanın uygulanması.

Diğer olaylar

Taksim Meydanı'na, 1 Mayıs 1977'de yaşanan olaylarda ölen 37 kişinin anısına çiçek bırakmak isteyen SİP üyesi yaklaşık 400 kişi polis tarafından engellenmek istendi. Grubun alana girmek için ısrar etmesi üzerine topluluk polis tarafından coplanarak dağılmaya çalışıldı. Bu sırada 10 kişi hafif şekilde yaralandı. Topluluğa direnmesi üzerine devreye giren polis yetkilileri, SİP Genel Başkanı Aydemir Güler ile görüşerek kısa bir süre için alana girişine olanak verdi. Daha sonra Taksim Kazancı Yokuşu başına giderek çiçek bırakan SİP üyeleri, Aydemir Güler'in konuşmasını dinledikten sonra dağıldı.

İzmir'deki miting öncesinde polislerin arama yapmasına karşı çıkan kişilerle polis arasında taşlı sopalı çatışma çıktı. Çatışmada 5'i polis, 14 kişi yaralandı, 25 kişi gözaltına alındı. 1

Mayıs günü diğer kentlerde yapılan miting ve toplantılar olaysız sona erdi. Mersin'deki miting sırasında gözaltına alınan Sinan Özdemir, Eylem Yılmaz, Süheyla Akgün, Murat Korku ve Yusuf Ertan adlı gençler topluluğun tepki göstermesi üzerine hemen serbest bırakıldı. 1 Mayıs kutlamalarından önce İzmir Konak'ta gözaltına alınan lise öğrencisi E.D. ile İbrahim Tekbudak (*), İdris Tiryaki, Kadir Ağbaba, Tekin Vatandaş, Necati Gönenç, İnyet Günenç, Taşkın Türkmen ve Osman Ali Çöpel 3 Mayıs günü tutuklandı. Sanıklar hakkında "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası"na muhalefet ve "polise mukavemet" iddialarıyla dava açıldı.

1 Mayıs sonrası gelişmeler

İstanbul Valiliği, Kadıköy'deki olaylarla ilgili olarak, mitingi düzenleyen sendikaların yöneticileri DİSK Genel Sekreteri Kemal Daysal ve Yönetim Kurulu Üyesi Hulusi Karlı, Türk İş Temsilcisi Faruk Büyükkucak, Hava İş Genel Başkanı Atılay Ayçin, Öz Çelik İş İstanbul Şube Başkanı Şenel Oğuz, Birleşik Taşımacılık Sendikası Genel Başkanı Orhan Altuğ ile Tüm Maliye Sen Genel Başkanı İrfan Erdemoğlu hakkında savcılığa suç duyurusunda bulundu. Kadıköy Cumhuriyet Savcılığı, 16 Mayıs günü takipsizlik kararıyla soruşturmayı bitirdi.

Kadıköy'de gözaltına alınan yaklaşık 300 kişiden çoğunun yaşı 18'den küçük olan 72'si 5 Mayıs günü, 152 kişi ise 8 Mayıs günü serbest bırakıldı. Soruşturmayı yürüten DGM Savcısı Uğur Saldoğan, serbest bırakılanlar hakkında "örgüt üyeliği" suçlamasından takipsizlik kararı verildiğini ancak, "izinsiz gösteri yaptıkları" iddiasıyla Kadıköy Cumhuriyet Savcılığı tarafından dava açılacağını belirtti. Gözaltına alınanlardan 23'ü tutuklandı, 37 kişi serbest bırakıldı. Tutuklananların adları şöyle: Mine Ergin, Kenan Taşkın, Musa Taşkın, Safiye Erdem, Bülent Rençber, Daimi Mele, Sinan Kama, Evrim Tarakçı, Belgin Oğuz, Necmettin Kara, Sinan Doğan, Zeynep Özbay, Kemal Doğan, Bülent Bağcı, Ali Sever, Serkan Yüksel, Cihan Ercan, Can Barış Yıldırım, Özlem Fidan, Özgür Yıldırım, Gültekin Koç, Devrim Koç ve Sinan Gül. Tutuklananların sayısı, daha sonra 48'e ulaştı.

Ankara Demokrasi Platformu tarafından olayları protesto için 3 Mayıs günü Yüksel Caddesi'nde düzenlenen basın toplantısı polis tarafından engellendi. Bunun üzerine basın toplantısı Harb İş Sendikası Ankara Şubesi'nde yapıldı. Bu arada platform üyelerinden bazılarının sendika binasına girmesine polis izin vermedi. Binaya girmek için ısrar eden Eğitim Sen Ankara 1 Nolu Şube Başkanı Alper Öztürk de dövüldü. Bursa'da da 1 Mayıs olaylarını protesto etmek için gösteri yapan MHP yanlısı yaklaşık 300 kişilik bir grup, "İstiklal Marşı okunurken ayağa kalkmadığı" için Hulusi Çakır adlı bir kişiyi dövdü. Grup daha sonra polis kontrolünde dağıldı.

ÇHD İstanbul Şubesi de, 7 Mayıs günü İçişleri Bakanlığı, İstanbul Valisi, İstanbul Emniyet Müdürü, emniyet amirleri ile polis memurları hakkında İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. "Kasten adam öldürme, adam yaralama, dövme ve görevi kötüye kullanma" gerekçesiyle suç duyurusunda bulunan ÇHD'ye sendika, parti ve kitle örgütleri temsilcileri ile öğrenciler de destek verdi. ÇHD İstanbul Şube Başkanı Mustafa Üçdere, yaptığı açıklamada, "Silah kullanmayı gerektirecek durumlar yasalarca sınırlanmışken,

(*) Polisler tarafından kolu kırılan İbrahim Tekbudak'ın suç duyurusu üzerine 15 polis hakkında dava açıldı. İzmir 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 1997 yılı Temmuz ayında yapılan duruşmada, sanıklar memur olduğu için dosya İl İdare Kurulu'na gönderildi. İzmir İl İdare Kurulu ise Hakan Kılıçarslan, Faruk Eröz, Ahmet Özdemirci, Gültekin Oğuzhan, Cihan Çetinkol, Metin Menzirciler, Tahir İdare, Adnan Özcan, Gökhan Kurt, Aykut Aslan, Erhan Fescekoğlu, Süleyman Akkurt, Yücel Başak, Vehbi Yılmaz ve Murat Tosun adlı polislerin "yargılanmamasına" karar verdi.

henüz toplanma halindeki kitlenin üzerine hedef gözetilerek ateş açılması hiçbir gerekçe ile meşru gösterilemez” dedi. Mustafa Üçdere, 3 kişinin polis tarafından öldürülmesi nedeniyle hükümetin ve basının polisin suçsuzluğunu kanıtlamaya çalıştığını anlattı.

Olaylar, 7 Mayıs günü Meclis gündemine geldi. Dönemin İçişleri Bakanı Ülkü Güney, Meclis’te yaptığı konuşmada, “olaylardan PKK’nin sorumlu olduğunu” iddia etti. PKK’nin büyük şehirlerde silahlı eylem yapma çabası içinde olduğunu öne süren Ülkü Güney, 1 Mayıs olaylarını Gazi olaylarının devamı olarak niteledi. Ülkü Güney, her yıl İstanbul’a özellikle Güneydoğu’dan 300-400 bin kişinin göç ettiğini, başta işsizlik olmak üzere ağır ekonomik sorunların, bu kişilerin topluma “hurs ve kinle” girmesine neden olduğunu iddia etti. Ülkü Güney, İstanbul Valisi de dahil olmak üzere olaylarda kusuru olanlar hakkında soruşturma açıldığını bildirdi. Aldıkları tavır nedeniyle sendikacılara teşekkür eden Ülkü Güney, olaylar sırasında 58 polisin yaralanmasına rağmen, polisin soğukkanlı davrandığını da iddia etti.

Olaylar nedeniyle Meclis araştırması açılması için RP’nin verdiği önerge, 14 Mayıs günü kabul edildi. Meclis Araştırma Komisyonu, çalışmalarını Kasım ayında tamamladı. Çalışmaları sonucunda “hiçbir kamu görevlisinin ihmalinin saptayamadıklarını” söyleyen Komisyon Başkanı RP İstanbul Milletvekili Ali Oğuz, “Olaylar illegal örgütlerin hazırlıkları sonucu bir baskın şeklinde gelişmiştir. 3 kişinin ölümü üzüntü verici, ancak araştırma komisyonu olarak yapabileceğimiz tüm araştırmaları yapmamıza karşın faillelere ilişkin sonuca ulaşamadık. Olayda polisimizin görevini yaptığını belirledik” dedi. Komisyon raporunda, olay günü Marmaris’te tatil yapan dönemin İstanbul Valisi Rıdvan Yenişen’in ihmali ve kusuru olduğu vurgulandı. Raporda, Mülkiye Müfettişleri’nin kusurlu buldukları Rıdvan Yenişen’e “maaş kesintisi cezası” verilmesi istendiği, ancak İçişleri Bakanlığı’nun cezayı uygulamadığı bildirildi. Komisyon üyesi CHP Ankara Milletvekili Eşref Erdem, polisin suçsuz bulunmasına itiraz ederek rapora muhalefet şerhi koydu.

1 Mayıs Davası

İstanbul DGM Savcılığı Kasım ayında, olaylar nedeniyle 48’i tutuklu 95 kişi hakkında dava açtı (*). Davada, “TİKKO üyesi olduğu ve olay günü Mehmet Faruk Ersoy adlı sivil polisin silahını gasp ettiği” ileri sürülen Metin Atıcı (daha sonra itirafçı oldu) hakkında Türk Ceza Yasası’nın “Anayasal düzeni değiştirmeye kalkışmak” suçunu düzenleyen 146. maddesi uyarınca ölüm cezası istendi. İddianamede, 40 kişinin “yasadışı örgüt üyeliği”, 54 sanığın da “yasadışı örgüte yardım” suçundan cezalandırılması istendi. İddianamede, “sanıkların, polis memuru Mehmet Faruk Ersoy’u dövdükleri, başkomiser Ali Osman İnan’ı silahla yaraladıkları, polis müdürlerinin de aralarında bulunduğu 31 güvenlik görevlisinin yaralanmasına yol açtıkları, Söğütlüçeşme Tren İstasyonu, Kadıköy PTT’si, THY bürosu, Haldun Taner Sahnesi, ekip otoları, panzerler, belediye otobüsleri, ambulans, özel araçlar, bankalar ve işyerlerini tahrip ettikleri ve yağmaladıkları, miting alanındaki kürsüyü işgal ettikleri, MHP Kadıköy İlçe merkez binasına molotof kokteyli attıkları” anlatıldı.

(*) Polisler hakkında Kadıköy Cumhuriyet Savcılığı tarafından sürdürülen soruşturma Aralık ayı başında tamamlandı ve dosya, “davanın açılabilmesi için izin verilmesi” istemiyle İstanbul İl İdare Kurulu’na gönderildi. Savcılık tarafından İstanbul İl İdare Kurulu’na gönderdiği bilgi notunda da, İstanbul Kriminal Polis Laboratuvarı raporunda, Levent Yalçın’ın vücudundan çıkarılan mermi çekirdeğine ilişkin tespitinin bulunduğu, Hasan Albayrak ve Dursun Adabaş’a ait otopsi tutanaklarının komisyona gönderildiğini bildirdi. Kadıköy Cumhuriyet Savcılığı’nın soruşturması, olay günü binlerce polis ve özel tim görevlisinin görev yapması nedeniyle uzun sürmüştü. Ölen kişilerden yalnızca birinin vücudunda mermi çekirdeği bulunması, delillerin toplanamaması, soruşturmanın uzamasına neden olmuştu.

Dava, İstanbul DGM’de 16 Aralık günü başladı. Salonun yetersizliği nedeniyle duruşmaya 18 tutuklu sanık çıkarıldı. Sanıkların kimlik tespitlerinin yapılmasının ardından sorgulara geçildi. İtirafçı sanık Metin Atıcı, “1 Mayıs’a kandırılarak götürüldüğümü, dövülen polislin yere düşen silahını aldığını ve ‘Tombul’ kod adlı Mehmet’e verdiğini” iddia etti. Metin Atıcı, örgütün parasını aldığı, bu nedenle işbirlikçi ilan edildiği iddialarını yalanladı. Daha sonra sanıklardan Kenan Taşkın, 30 sanık adına hazırlanan ortak savunmayı okudu. Basında asılsız haberler yayımlandığı belirtilen savunmada, olaylarla ilgili yorum yapanların ölen 3 kişiyi dikkate almadığı vurgulandı. Savunmada olayların “savaş hükümeti tarafından planlandığı” ve Kemal Yazıcıoğlu’nun emrindeki kişiler tarafından gerçekleştirildiği ileri sürüldü.

Savunmanın okunması sırasında bazı sanıklar, 1 Mayıs günü ölenlerin fotoğraflarını çıkararak gazetecilere gösterdiler. Daha sonra fotoğrafları mahkeme heyetine veren sanıklar olaylarda ölenler için 1 dakikalık saygı duruşunda bulundular. Sanıklardan Mine Ergin, Safiye Erdem ve Kenan Taşkın, Özgür Gelecek ve Partizan dergilerinde muhabir olduklarını; kutlamalara gitmek istedikleri sırada gözaltına alındıklarını belirttiler. Ayşe Yumlu ise DİSK’e bağlı Tekstil İş 1 No’lu Şube Başkanvekili olduğunu, olaylardan bir ay sonra bir fabrikadaki işçilerinin direnişi sırasında gözaltına alındığını vurguladı. Tüm sanıklar ayrıca, gözaltında tutuldukları Siyasi Polis Merkezi’nde işkence gördüklerini anlattılar. Sorgular sürerken bazı sanıklar, üzerlerinde bulunan kazakları çıkardılar ve “1 Mayıs yargılanamaz”, “1 Mayıs şehitleri ölümsüzdür” yazılı tişörtlerle oturdular.

17 Aralık günü yapılan duruşma için getirilen tutuklu sanıklar, slogan attıkları ve zafer işareti yaptıkları için askerler tarafından dövüldü. Sanıklar ikinci duruşmada da, “1 Mayıs Yargılanamaz”, “Yaşasın 1 Mayıs” yazılı giysilerle geldiler ve “1 Mayıs şehitleri burada, katiller nerede” yazılı pankart açtılar. Duruşmada sanıklar adına hazırlanan ortak savunmayı Aysel Gündoğan okudu. Bu arada, görüntü almaya çalışan gazeteciler Mahkeme Başkanı tarafından salondan çıkarıldı. Gazeteciler duruşmanın öğleden sonraki bölümüne, fotoğraf makinesi ve kameralarını dışarıda bırakmak koşuluyla alındı. Sorguların tamamlanmasından sonra üstlerindeki 1 Mayıs ile ilgili yazıların bulunduğu tişörtleri gösteren bazı sanıklar, “Yaşasın 1 Mayıs” ve “1 Mayıs yargılanamaz” sloganı attılar.

18 Aralık günü de ilk iki duruşmada okunan ortak savunma yeniden okundu. Bu arada gazetecilerin çalışması DGM Başsavcısı Erdal Güven ve Mahkeme Başkanı Sedat Karagülle’nin emriyle engellendi. Polisler, sarı basın kartı olmayan ya da maaş bordrosu getirmeyen gazetecileri DGM’ye almadılar. Avukatların uygulamanın tutanağa geçmesi istemi reddedildi. Duruşmada 25 sanık tahliye edildi. Tutuklu ve tutuksuz sanıkların 5 gün süren sorgusu 20 Aralık günü tamamlandı. (*)

(*) 1997 yılı boyunca süren davada sanıklar sık sık askerler tarafından dövüldü. 12 Mart 1997 tarihinde yapılan duruşmada sanıklar, Gazi olaylarının yıldönümü nedeniyle saygı duruşunda bulunmak istediler. DGM Başkanı Sedat Karagülle’nin, sanıkların salondan çıkarılmasını istemesi üzerine jandarmalar sanıklara saldırdı. Sanıkları, coplarla “öldüresiye” döven jandarmalar, DGM Başkanı’nun “durun” uyarısını dinlemediler. İzleyicilere de saldıran jandarmalar, aralarında yaşlıların da bulunduğu izleyicileri, döverek, yerde sürükleyerek salondan çıkardı. DGM ise sanıkların “olay çıkarttıkları” gerekçesiyle bir sonraki duruşmaya getirilmemesine karar verdi. 1997 yılı Temmuz ayında yapılan duruşmadan sonra da cezaevine götürülürken bahçede bekleyen yakınlarına zafer işareti yapan sanıklar, askerler tarafından dövüldü. 1997 yılı Eylül ayında yapılan duruşmada ise DGM, 1996 yılı 1 Mayıs kutlamaları nedeniyle çeşitli mahkemelerde açılan davalardan, bu dava ile birleştirilmesine karar verdi. Böylece sanık sayısı 270’e ulaştı. İtirafçı sanık Metin Atıcı da 1998 yılı Ocak ayında tahliye edildi.

e)- Gazi mahallesi-Ümraniye olayları (*)

İstanbul'un Gaziosmanpaşa ilçesi Gazi ve Ümraniye ilçesi 1 Mayıs (Mustafakemalpaşa) mahallelerinde 1995 yılı Mart ayında yaşanan kanlı olayların yankıları 1996 yılında da sürdü. Üzerinde önemle durulan konu ise haklarında dava açılan polislerin yargılanması, daha doğrusu yargılanamaması oldu. Suç işleyen güvenlik görevlilerini, ne olursa olsun koruma anlayışı bu davada da görüldü. Davanın görülebilmesinde ve 1997 yılı Eylül ayında bazı polislerin tutuklanmasında, mağdur yakınlarının ve kamuoyunun konuyu ısrarla takip etmesi önemli rol oynadı.

Ölenlerin yakınlarının ve avukatların tüm girişimlerine karşın polisler, 1996 boyunca yargı önüne çıkarılamadı. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan dava, İstanbul Valiliği'nin ve İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'nun "güvenliğin sağlanamayacağı" gerekçesiyle Adalet Bakanlığı'na başvurusu üzerine Yargıtay tarafından Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderildi. Süleyman Memişçi, Ali Doğan, Adem Albayrak, Metin Gündoğan, Hamdi Özata, Hasan Yavuz, İsa Bostan, Sedat Özenir, Hayrullah Şişman, Metin Çakmaz, Yakup Murat, Uğur Duran, İbrahim Serdar, Orhan Durmuş, Mehmet Türk, Mustafa Keleş, Selçuk Biçer, Ali Uluş, Yetkin Korkut ve Ahmet Türkmen adlı polislerin yargılanmasına Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi'nde 15 Kasım günü başlandı. İlk duruşmada, polislerin olaylar sırasında "görevli oldukları", bu nedenle Memurin Muhakematı Hakkındaki Kanuna göre işlem yapılması gerektiği" gerekçesiyle dava durduruldu. Mahkeme, dosyayı İstanbul Valiliği'ne gönderdi.

Durdurma kararına müdahillerin itirazı üzerine dosya Yargıtay 1. Ceza Dairesi'ne gitti. 1. Ceza Dairesi itirazı reddetti ve dosyayı incelemeyen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderdi. Başsavcılık ise, 1. Ceza Dairesi'nin kararını uygun bulmadı. Bunun üzerine konuyu inceleyen Yargıtay Ceza Genel Kurulu, davanın nerede görüleceğine karar vermesi için dosyayı, "en yakın mahkeme" sıfatıyla Rize Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderdi. Rize Ağır Ceza Mahkemesi, durdurma kararını kaldırdı ve davanın Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülmesini kararlaştırdı. Yargılama, 16 Eylül 1997 tarihinde yeniden başladı. Bu duruşmada Adem Albayrak, Hamdi Özata, Hasan Yavuz, Sedat Özenir, Hayrullah Şişman, Metin Çakmaz, Mehmet Gündoğan ve İsa Bostan hakkında tutuklama kararı verildi. 7 polis daha sonra teslim oldu. Halen süren davada Adem Albayrak ve Mehmet Gündoğan tutuklu yargılanıyor.

Birinci Yılında Gazi Olayı (13 Şubat 1996-Demokrasi/Fuat Bulut)

Yeminli tanık anlatımları, doktor raporları, olaylar sırasında çekilmiş 8 adet video kaseti, çeşitli gazetelerden kesilmiş fotoğrafları, otopsi raporları ve telsiz konuşmalarının delil olarak gösterildiği fezlekedeki, polislerin TCK'nin 448, 463, 50, 456/1-2-4, 457/1 madde-

(*) Gazi mahallesi'nde, Aleviler ile sol görüşlü kişilerin gittiği kahvehaneler 12 Mart gecesi kurşunlandı. Saldırıda, Halil Kaya (61) öldü, 19 kişi yaralandı. Saldırganlar gasp ettikleri taksinin şoförü Mesut Efe'yi de öldürdüler. Daha sonra binlerce kişinin yaptığı gösteriye polislerin ateş açması üzerine 15 kişi öldü, 300'den fazla kişi yaralandı. Molotof kokteyli atılan bir araçta 2 kadın yanarak öldü, 2 kişi yaralandı. Ümraniye 1 Mayıs mahallesinde, olayları protesto için 15 Mart günü düzenlenen yürüyüşte de polisler ateş açtı 5 kişi öldü, 24 kişi yaralandı. Ölenlerin adları şöyle: Halil Kaya, Mesut Efe, Mehmet Gündüz, Reis Kopal, Zeynep Poyraz, Mümtaz Kaya, Ali Yıldırım, Fadime Bingöl, Sezgin Engin, Fevzi Tunç, Dilek Sevinç, Dinçer Yılmaz, Hasan Sel, Hasan Ersüren, Hasan Gürgen, Hüseyin Bilal, Mehmet Özgür, Şefika Sevi, Gülistan Sevimlikurt, İsmail Baltacı, Hasan Tuyan, İsmihan Yüksel, Genco Demir, Hakan Çabuk.

leri gereğince 24 ile 30 yıldan az olmamak kaydıyla cezalandırılmaları istendi. "Sakinleşen olayların bir anda polis panzerlerinden açılan ateş sonucu büyüdüğü"nün belirttiği fezlekede, "Gece yarısından sonra Cemevi yakınlarına gelen sanık polisler Hamdi Özata, Hasan Yavuz, İsa Bostan, Süleyman Memişçi, Sedat Özenir, Hayrullah Şişman, Ali Doğan ile Metin Kaçmaz'ın görevli olarak içinde buldukları iki panzerin bulunduğu taraftan ve polis panzerlerinden Cemevi önünde bekleyen kalabalığa doğru otomatik silahlar ile ateş edilerek, bu ateş sonucu Mehmet Gündüz isimli vatandaşın ölmesi ve bazı kişilerin de yaralanması üzerine olayların yeniden büyüyip gelişmeye başladığı..." ifadeleri yer aldı.

Fezlekede ayrıca olaylar sırasında hedef gözeterek halka ateş açtıkları tespit edilen polisler geniş yer verildi. Bu sanıklar içinde göze çarpan en önemli isim Adem Albayrak idi. Altı kişinin öldürülmesi ve pek çok kişinin yaralanmasında adı geçiyordu. Fezlekede Albayrak ile ilgili bölümde, "Adem Albayrak'ın silahla ateş etmek suretiyle Ali Yıldırım, Dilek Sevinç ve Fadime Bingöl'ün öldürülmesi, resmî giyimli bir polis ile birlikte Reis Kopal'ın ölümüne neden olduğu, sanık polislerden Mehmet Gündoğan ile birlikte göstericilere ateş ederek Zeynep Poyraz'ın ölümüne neden olduğu, olay sırasında panzerlerde görevli olan Hamdi Özata, Hasan Yavuz, İsa Bostan, Süleyman Memişçi, Sedat Özenir, Hayrullah Şişman, Ali Doğan ve Mehmet Kaçmaz'ın 'müdafaa ve zaruret sınırını' aşarak Mehmet Gündüz'ün ölümüne neden oldukları, yine Adem Albayrak'ın Yakup Murat, İbrahim Serdar, Orhan Durmuş, Mehmet Türk, Mustafa Keleş, Uğur Turan, Ahmet Türkmen, Selçuk Biçer, Ali Ulutaş ve Yetkin Korkut ile birlikte Fevzi Tunç'un ölümüne neden oldukları..." deniliyor.

Altı kişinin ölümüne ve pek çok kişinin yaralanması olayına karıştığı belirlenen Adem Albayrak'ın, somut belgelere rağmen, 14 Haziran 1995 tarihinde Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Savcılığı'nda verdiği ifade ilginç. Suçunu kabul etmeyen Albayrak, savcuların, "resimde otomatik silahla ateş eden sana çok benziyor, hatta tıpa tıp aynı" sözünü şöyle cevaplıyor:

"Olayın olduğu 12 Mart gecesi saat 23.00'te Gazi Karakolu'na intikal ettik. Oraya vardığımızda halk karakolu taşıyordu. Korunmak için ekip olarak karakolun bahçesindeki havuzun oraya indik. Saklandık. Sabaha kadar bu şekilde bekledik. Ne ben ne de arkadaşlarım hiçbir şekilde silah kullanmadık. Bana gösterdiğiniz 5, 6 ve 8 nolu resimler bana ait değil. Çünkü ben o gün kot takım giymemiştim. Başka siviller de vardı orda. Onlar olabilir."

Burada savcı araya giriyor: "Resimdeki kişinin kendisine çok fazla benzediği hatta tıpa tıp aynı olduğu, kendisinden başka kişi olamayacağı tarafımızdan müşahade edildi. Ve kendisine tekrar soruldu: 'Bu resimdeki kişi ben değilim. Bana da benzemiyor. Ben o gün uzun namlulu silah kullanmadım. Hiç kimsenin üzerine ve kalabalığa doğru ateş etmedim. Kimseyi silah ile yaralamadım, öldürmedim. Resimler bana ait değil. Elimden geleni yapacağım. Ben de araştıracağım. Bana resimlerden benzetilen beyaz kot takımlı MP-5 silahlı kişiyi bulmaya çalışacağım. Bu kişiyi bulursam size haber vereceğim' dedi."

Aynı tarihlerde Gaziosmanpaşa Savcılığı'na ifade veren 155 polis, cop ve silah "kullanmadıkları"ni, ne yaralı ne de ölü "gördükleri"ni iddia ederken, tanıkların ifadeleri, gazetelerde yayınlanan fotoğraflar, kameralara yansıyan görüntüler herşeyi gözler önüne seriyordu. Ama bunca belge, tanık ve savcının fezlekesi polislerin yargılanmasına yetmedi. "Polislerin can güvenliği" gerekçesiyle bin kilometre öteye, Trabzon'a gönderilen davanın, kapanmak üzere açılmış bir dava olduğu kısa sürede anlaşıldı. Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi heyeti, "Memurin Muhakematı Kanunu'na dayanarak yargılamanın yapılabilmesi için İl İdare Kurulu'ndan izin alınması gerektiğini" belirtti ve yargulamayı durdurdu. "Memurin Muhakematı Kanunu" sayesinde haklarında dava açılan polisler yargılanmaktan 'şimdilik'

kurtuldu. Mahkemenin bu kararı, taranarak öldürülenlerin yakınları ve avukatları tarafından temiz edildi. Ümraniye olayları sırasında yürüyüş yapan halkın üzerine ateş eden sivil polisin "Ülkücü Turan", diğer polislerin de aynı mahallede görev yapan polisler olduğu bilinmesine ve polislerin isimleri ve kurşun kovanları Ümraniye Savcılığı'na teslim edilmesine rağmen, soruşturma açılmadı.

Tersine Gazi mahallesinde olduğu gibi olayların faturası halka çıkartılarak Üsküdar 4. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından, SİP Sarıgazi Belde Başkanı Nihat Çağlı, SİP Ümraniye İlçe Başkanı Adnan Marangoz, Mustafa Kemal Mahallesi Muhtarı Mazlum Arı, BSP Ümraniye İlçe Başkanı Tamer Binici ve, Tokat'a bağlı Çekerek, Ayancık ve Zile Yöresi Derneği (Çaz-Der) İkinci Başkanı Bağöz Ören ve dernek üyesi Binali Ceylan hakkında "halkı kışkırtıkları" iddiasıyla dava açıldı.

Gazi mahallesindeki gelişmeler

Gazi mahallesinde, 1995 yılındaki olaylardan sonra saldırı ve baskılar sona ermedi. Sürekli polis ablukası altında tutulan mahallede, evler kahvehaneler basıldı, insanlar çoğu kez gerekçesiz ve keyfi olarak gözaltına alındı. Ölenlerin yakınları da rahatsız edildi.

Olaylarda ölenler için yapılan anıt mezarlar, 14 Ocak günü yaklaşık iki bin kişinin katıldığı bir törenle açıldı. Törene katılan aileler cemevi önünden Gazi Mezarlığı'na kadar, "Gazi şehitleri ölümsüzdür", "Susma sustukça sıra sana gelecek" gibi sloganlar atarak yürüdüler. Daha sonra sloganlar eşliğinde tekrar cemevine kadar yürüten grup, burada dağıldı. Gazi mahallesinin bütün giriş ve çıkışlarında kontrol noktası oluşturan polisler, Cemevi ve mezarlık çevresinde de panzerlerle önlem aldı.

Olaylarda ölen Sezgin Engin'in ailesinin, Zübeydehanım Mahallesi'ndeki evini 24 Ocak gecesi saat 02.00'de basan sivil polisler Ezgin Engin'i gözaltına aldılar. Evlerinin sürekli polis kontrolü altında tutulduğunu belirten Ergün Engin, "Evin önünde genellikle polis otosu bulunuyor, telsiz seslerini açıp dinletiyorlar. Kardeşimiz öldükten sonra evimizi 5 defa basular. En son arama emri bile olmadan önceki gece evi aradılar ve Ezgin'i götürdüler" dedi. Ezgin Engin'in annesi Sebahat Engin ise evlerinin sürekli basıldığını ve ailenin her bireyinin keyfi olarak gözaltına alınıp yoğun işkence gördüğünü söyledi. Sebahat Engin, "Eşim Mahmut Engin, Temmuz ayında Galatasaray'daki oturma eyleminin ardından sorgusuz sualsiz alınıp işkenceye maruz kaldı. Diğer oğlum Ergin, keyfi olarak gözaltına alınıp, 3 ay cezaevinde kaldı. Bu süre içinde iki kez iç kanama geçirdi, gördüğü yoğun işkenceden dolayı kolları tutmuyor. Sürekli takip ediyoruz, telefonlarımız dinleniyor. her an gözaltına alınma tehlikesi var" dedi. Muhammet Şahin'in annesi Dilber Şahin, oğluna daha önce sokakta ateş açıldığını, birçok kez işkence gördüğünü, 24 Ocak'ta yapılan baskında Muhammet'i bulamayan polislerin kendilerini tehdit ettiğini, diğer oğlu Zafer Şahin'in keyfi olarak tutuklandığını ifade etti. Baba Ali Şahin ise evlerinin sürekli izlendiğini ve basıldığını belirtti.

1995 yılı Mayıs ayında cesedi bulunan Hasan Ocak ve olaylarda öldürülen Zeynep Poyraz'ın mezar taşlarına, üzerindeki yazılarda "suç unsuru bulunduğu" iddiasıyla 3 Mart günü polis tarafından el konuldu; Hasan Ocak ve Zeynep Poyraz'ın aileleri hakkında soruşturma açıldı. Hasan Ocak'ın babası Baba Ocak ve Zeynep Poyraz'ın babası Cemal Poyraz, 28 Şubat günü Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Savcılığı'na ifade verdiler. Cemal Poyraz, yaptığı açıklamada, atölyeye giden polislerin mezar taşına el koyduklarını söyledi. Mezar taşında, "Büyük antifaşist kavgada yüreğini emekçi halkın yanına koydu. 'Bızsız olmaz bu iş' dedi. Taşı ve yüreğiyle barikatlarda bayraklaştı" yazdığını belirten Cemal Poyraz, "ruhsat almadan anıt yap-

tırmakla" ve "yazıda suç unsuru bulunduğu" iddiasıyla suçlandığını söyledi. Cemal Poyraz, taşların iade edilmesini istedi. Baba Ocak ise, Hasan Ocak'ın mezar taşına "Teslim olmaktır ölmek. Yaşamaksa Hasanlarca direnmek, Şili, Arjantin ve öteki ülkelerde kaybedenler kaybetti" yazdırdıklarını, ancak mezar taşının polisler tarafından atölyeden götürüldüğünü söyledi. Bunun suç olmadığını ifade eden Baba Ocak, "Eğer bu yazı suçsa beni bu yazı nedeniyle yargılasınlar" dedi.

Gazi olaylarının birinci yıldönümü nedeniyle İstanbul'un Gazi, Gülsuyu ve 1 Mayıs mahalleleri ile Ankara ve Bursa'da gösteriler yapıldı. En büyük gösteri Gazi mahallesinde yaklaşık 20 bin kişinin katılımıyla gerçekleştirildi. Saygı duruşundan sonra yapılan konuşmalarda, "saldırıların sadece Alevilere değil, bütün demokratik güçlere yönelik olduğu ve provokasyona karşı Gazi mahallesi halkının başarılı bir direniş gösterdiği" vurgulandı. Ölenlerin anne ve babalarının en önde yer aldığı kortej, daha sonra Gazi Mahallesi Mezarlığı'na doğru yürüyüşe geçti. Kortej, mezarlığa giderken bir sokaktan üç el silah sesi duyuldu. Kortejden çıkarak sokağa girmek isteyen gençleri, Gazi Mahallesi Halk Platformu görevlileri engelledi. Görgü tanıkları, bazı kişilerin kendilerine kimlik soran gençleri uzaklaştırmak için havaya ateş ettiğini söylediler. Silah sesinin ön taraflardan duyulmaması, olası bir provokasyonu önledi. Gösteriler, polislerin uzaktan izlemekle yetinmesi nedeniyle olaysız sona erdi. Dönemin İstanbul Emniyet Müdürü Orhan Taşanlar ise polisin müdahale etmeyerek büyük bir sabır gösterdiğini öne sürdü.

Maltepe Gülsuyu mahallesinde protesto gösterisi yapmak isteyenlerin polis tarafından engellenmesi ise olaylara neden oldu. Akşam saatlerinde Gülsuyu Mesut Caddesi'nde toplanarak E-5 karayoluna doğru yürüyüşe başlayan grubun yolu kısa süre sonra polisler tarafından kesildi. Bunun üzerine yola barikat kurarak slogan atmaya başlayan göstericilerle polis arasında çatışma çıktı. Taş, sopa ve silahların kullanıldığı çatışmada polisler çok sayıda molotof kokteyli atıldı. Bir saat kadar süren çatışma sırasında bazı göstericiler ile 7 polis yaralandı, 20 kişi gözaltına alındı. Polislerden Mehmet Ali Özel (Maltepe Emniyet Amiri), Satılmış Çeçen (Siyasi Polis Ekipler Amiri) ve Osman Kuyumcu'nun (Komiser) silahla yaralandıkları açıklandı. Aynı saatlerde Ümraniye Esatpaşa Caddesi ile Alibeyköy'de de gösteriler yapıldı. Alibeyköy'deki gösteriye polisin müdahale etmesi üzerine yaklaşık 20 dakika süren bir çatışma çıktı ve 15 kişi gözaltına alındı. Bu kişiler dövülerek Alibeyköy Polis Karakolu'na götürüldü.

Gözaltına alınanlardan Kamil Dağ, serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, evine giderken dövülerek gözaltına alındığını ve Esenkent Polis Karakolu'na götürüldüğünü anlattı. Kamil Dağ, dayak sonucunda bayıldığını ve daha sonra kriz geçirdiğini söyledi. Kriz geçirmesi üzerine paniğe kapılan polislerin kendisini Kartal Devlet Hastanesi'ne götürdüğünü ve 3 gün tedavi gördüğünü belirten Kamil Dağ, yeniden karakola götürülmesine doktorların engel olduğunu kaydetti. Kamil Dağ, hastanede kaldığı süre boyunca, polis tarafından, "gösteri sırasında vurulan kişi" olarak tanıtıldığını sözlerine ekledi. Gülsuyu mahallesindeki olaylar sırasında gözaltına alınan Turan Bulut, Aziz Yenigül ve S.A. da (16) işkence gördüklerini açıkladılar.

Gazi ve Okmeydanı'nda 19 Nisan gecesi polis tarafından yapılan operasyon sonucu "yasadışı örgüt üyesi oldukları" iddiasıyla, İsmail Yüce, Yücel Öztürk, İsmail Oğuz, İsmail Öztürk, Müşerref Aydın, Murat Yıldızbakar, Taki Erdoğan, Cafer Top, Nesimi Rençber, Aylin Rençber, Bülent Rençber, Ertuğrul Yurdakul, Haşim Soypalı, Ali Soypalı, Serdar Yıldız, Bahadır Özdemir ve Bülent Ocak adlı kişiler gözaltına alındı.

Cemevine baskın

Gazi Cemevi'nde, "cezaevlerindeki açlık grevlerine (Ayrıntılı bilgi sayfa 369-382 arasında) destek için" yapılan açlık grevi sürerken, eylemcilerin 17 Temmuz gecesi bir kişiyi "MİT mensubu" olduğu gerekçesiyle alıkoymasına üzerine başlayan eylem de olaylı sonuçlandı. Üzerinden biri Zeynel Tülek adına düzenlenmiş altı kimlik çıktığı, gerçek adının ise Kenan Ok olduğu ileri sürülen kişinin alıkonulmasından sonra yaklaşık 400 kişi barikat kurarak eylemi başlattı. 18 Temmuz günü eylemcilerin temsilcisi ile telefonla konuşan İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Kemal Bayrak, barikatlar kaldırılırsa kimsenin gözaltına alınmayacağını söyledi. Temsilci ise "Adalet Bakanı veya yetkililerden biri televizyon kanallarına çıkıp 'talepler kabul edilmiştir' diyene kadar barikatlar kaldırılmayacak" yanıtı verdi. 40 saat süren eyleme polis, 19 Temmuz günü saat 11.00 sıralarında panzerlerle barikatları yıkarak müdahale etti. Gazi Cemevi'ne sığınan eylemciler ile tutuklularla dayanışma amacıyla açlık grevi yapanlar, panzerle cemevinin kapısı kırılarak gözaltına alındı. Resmî açıklamaya göre 31 kişinin gözaltına alındığı operasyondan sonra cemevinin çatısında asılı bayrağı indirerek yenisini asan polisler, "Her şey vatan için" sloganı atarak gösteri yaptılar.

9 Alevi derneğinin yöneticileri, olay nedeniyle Başbakan Necmettin Erbakan, İçişleri Bakanı Mehmet Ağar ve İstanbul Valisi Rıdvan Yenişen hakkında 24 Temmuz günü Ankara'da suç duyurusunda bulundu. Daha sonra Meclis önünde yapılan basın açıklamasında Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Başkanı Murtaza Demir, inanç özgürlüğü olmadığını savunan ve dini kullanarak iktidara gelen RP'nin, ilk fırsatta Alevilerin inanç evlerine saldırdığını söyledi.

Olaydan sonra İstanbul DGM Savcılığı tarafından açılan davanın ilk duruşması 18 Ekim günü, ikinci duruşması ise 11 Aralık günü yapıldı. 16'sı tutuklu 23 sanığın yargılandığı davada, sanıkların "MLKP, DHKP-C ve TİKB örgütlerinin propagandasını yaptıkları, molotof kokteyli attıkları ve bir polisin silahını gasp ettikleri" iddia edildi. 11 Aralık günü yapılan duruşmada tutuklu sanıklardan Levent Karadağ ve Tan Turan tahliye edildi.

Yargılanan mağdurlar

1995 yılındaki olaylar sırasında "izinsiz gösteri yaptıkları" iddia edilen tutuksuz 100 sanığın yargılanmasına, Yargıtay'ın ilk kararı bozması nedeniyle Gaziosmanpaşa 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 29 Ocak günü yeniden başlandı. 13 Mart günü yapılan duruşmada, Mahkeme Başkanı dosyanın, Gaziosmanpaşa Kaymakamlığı ve İstanbul Valiliği'nin "güvenlik" gerekçesiyle, duruşmanın başka yerde görülmesine ilişkin talebi üzerine 9 Şubat 1996 tarihli kararlar Adalet Bakanlığı'na gönderildiğini söyledi.

Ümraniye'de yaşanan olaylarda 5 kişinin ölmesi nedeniyle ailelerin savcılığa yaptığı başvurudan da 1996 yılında sonuç alınmadı. Savcılık soruşturmanın uzamasına, polislerin silahlarının balistik incelemesini gerekçe gösterdi. 1997 yılı Ağustos ayında savcılık, 234 polis ve asker hakkında takipsizlik kararı verdi.

f)- Dur ihtarına uymama, rastgele ateş açma ve benzeri olaylar ile sağ yakalandıktan sonra öldürülenler

01)- Mehmet Tiril (20)

Ordu Gürgentepe İlçe Jandarma Bölük Komutanlığı'nda askerlik yapan Mehmet Aşıtır adlı erin, 11 Ocak günü çevreye ateş açması sonucunda Mehmet Tiril adlı astsubay vurularak öldü. "Olay anında ruhsal bunalım geçirdiği" bildirilen Mehmet Aşıtır daha sonra tutuklandı.

02)- İhsan Polat

Diyarbakır'ın Bismil ilçesine bağlı Gültepe köyünde İhsan Polat adlı kişi, 5 Şubat akşamı, köy korucuları tarafından öldürüldü. Şair Edip Polat'ın ağabeyi İhsan Polat'ın öldürülmesi üzerine Abdürrezzak Şimşek (muhtar-korucubaşı), Ferhat Aslan, Abdullah Aslancı, Selahattin Şimşek, Hakan Şimşek adlı korucular ile Abdürrezzak Şimşek'in oğlu Ziver Şimşek gözaltına alındı. "İhsan Polat'ı tek başına öldürdüğü"nü söyleyen Ziver Şimşek tutuklandı, 5 korucu serbest bırakıldı. Edip Polat ağabeyinin koruculuğu kabul etmediği ve HADEP'e oy verdiği için öldürüldüğünü öne sürdü. Gültepe köyünde 1994 yılında muhtar Abdürrezzak Şimşek'in öncülüğünde gönüllü köy koruculuğu uygulaması başlatıldığını ifade eden Edip Polat, "Koruculuk başladıktan sonra ailem Diyarbakır'a göç etti. Ancak ekonomik zorluklar nedeniyle babam ve ağabeyim köye dönmek zorunda kaldı. Ağabeyime geceleri zorla nöbet tutturuyorlardı. Öldürüldüğü gün nöbet tutmaya zorlanmış. Olay gecesi kendisine pusu kurulmuş. Ağabeyim köy korucuları tarafından öldürtülmüş, olayda tetikçi olarak korucu olmayan Ziver Şimşek kullanılmıştır" dedi. Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı tarafından Nisan ayında açılan davada, Ziver Şimşek, Abdullah Aslancı ve Ferhat Arslan hakkında "kasten adam öldürmek" suçundan Türk Ceza Yasası'nın 448. maddesi uyarınca 24 yıla 30 yıl arası hapis cezası istendi. Dava, Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 8 Nisan günü başladı. 14 Ekim günü biten davada, Ziver Şimşek, 4 yılı "ruhsatsız silah taşımak" suçundan, 4 yılı da "tedbirsizlik sonucu adam öldürmek" suçundan toplam 8 yıl hapis cezasına mahkum oldu. Diğer sanıklar beraat etti.

03)- Hakan Özbey (19)

12 Mart akşamı İstanbul Nurtepe'de devriye gezen polislerin, "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle ateş açtığı Hakan Özbey adlı genç öldü. Hakan Özbey'in babası Sabit Özbey, oğlunun uzun süredir polisler tarafından tehdit edildiğini açıkladı. 26 Mart günü İHD İstanbul Şubesi'nde düzenlenen basın toplantısında görgü tanıklarının polislin tehditleri üzerine ortadan kaybolduğunu bildiren Sabit Özbey, Şişli Cumhuriyet Savcılığı'na polisler hakkında suç duyurusunda bulunduğunu söyledi. İHD İstanbul Şube Sekreteri Ümit Efe de olayı yargısız infaz olarak değerlendirdi.

04)- Muharrem Karakuş (24)**05)- Mustafa Bektaş (38)**

İstanbul'un Göztepe Köprüsü ile Çamlıca semtinde 10 Nisan günü polis tarafından düzenlenen operasyonlarda Muharrem Karakuş ve Mustafa Bektaş adlı iki DHKP-C militanı öldürüldü. Resmî açıklamada, Muharrem Karakuş'un "Göztepe E-5 Karayolu üzerinde yapılan 'dur' ihtarına uymayarak kaçmak istediği ve çıkan çatışma sonrası yaralı olarak götürüldüğü hastanede öldüğü" iddia edildi. Açıklamada, olay yerinde yapılan araştırmalarda bir adet tabanca bulunduğu öne sürüldü. Çamlıca'da çıktığı iddia edilen silahlı çatışma sonucunda ölen Mustafa Bektaş'ın yanında da 2 tabanca bulunduğu iddia edildi. Adının açıklanmasını istemeyen H.Y. adlı görgü tanığı ise Muharrem Karakuş'un kaçarken, onlarca insanın gözü önünde, arkadan vurulduğunu belirterek olayı şöyle anlattı: "Çatışma olmadı. Polisler ellerinden kaçan gence sürekli ateş ediyorlardı. Gencin elinde silah yoktu. Arada sırada arkasını kontrol ediyordu. İki aracı durdurmak istedi. Araçlar durmadı. Daha sonra kapıları açık, beyaz bir araçtan ateş eden polis tarafından vuruldu. Polis, beş-altı el ateş etti; genç yere düştü. Siyah paltolu genç, gözümüzün önünde infaz edildi." H.Y., olaydan az önce Göztepe Köprüsü üzerinde olduğunu, polislin köprü üzerinde önceden pusu kurduğunu ve sivil polislerin olduğu bir ekibin köprü üzerine gelmesinin ardından, polislerin otomatik silahlarla havaya ateş açarak, köprü altına doğru koştuklarını da ifade etti.

06)- Hatip Demir (22)

Diyarbakır'ın Lice ve Kulp ilçeleri ile Bingöl'ün Genç ilçesi arasında 5 Nisan günü başlatılan operasyonlar sırasında, 10 Nisan günü Kulp girişinde askerler tarafından götürülen Hatip Demir, 12 Nisan sabahı Kulp-Silvan arasındaki bölgede ölü bulundu. Uzun namlulu silahla öldürülen Hatip Demir'in cesedi Silvan'a götürüldü. Hatip Demir'in yakını Eyüp Demir, "Hatip Demir ve Yüksel Kul Mersin'de oturuyorlardı. Hatip Demir ve ailesi iki yıl önce asker ve korucuların baskısı sonucu Mersin'e göç etmek zorunda kaldılar. Kendi arkadaşlarıyla birlikte arazilerini görmek ve gübrelemek için özel aracıyla gelmişti. Daha sonra Kulp girişinde gözaltına alındıklarını duyduk. Yapılanlar açıkça ortadadır. Onları gözaltına alan askerler olduğuna göre öldürenler de askerlerdir" dedi. Hatip Demir'in otomobili de askerler tarafından silahla taranarak kullanılamaz hale getirildi.

07)- Hıdır Köz (32)

Mardin'in Midyat ilçesinde 29 Nisan sabahı meydana gelen bir olayda Hıdır Köz adlı kişi, Salih Yücel adlı köy korucusu tarafından öldürüldü. Cinayete, Hıdır Köz ile Salih Yücel arasında bir iş anlaşmazlığından kaynaklanan tartışmanın yol açtığı açıklandı. Olaydan sonra jandarma tarafından gözaltına alınan Salih Yücel tutuklandı. Hıdır Köz'ün öldürülmesi tepkilere yol açtı. 30 Nisan günü ilçe merkezinde toplanan bin kişi, 3 saat köy korucuları aleyhinde gösteri yaptı. Gösteri sırasında topluluğa bir konuşma yapan Mardin Emniyet Müdürü Orhan Kayatop, korucuların ilçe merkezinde silahla dolaşmasına izin verilmeyeceğini açıkladı.

08)- Hasan Tüntaş (58)

Tunceli'ye bağlı Akkütük köyü Robayık mezarına 30 Nisan günü saat 20.00 sıralarında baskın yapan güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucu yaralanan Hasan Tüntaş adlı köylü, kaldırıldığı hastanede öldü. Hasan Tüntaş'ın ailesi olaydan sonra bir süre gözaltında tutuldu.

09)- Hazal Sevim (17)

Siirt'in Sirya köyü yakınlarında 2 Mayıs günü saat 18.00 sıralarında hayvan otlatan Hazal Sevim adlı genç kız, güvenlik görevlileri tarafından öldürüldü. Olay üzerine Siirt Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Hazal Sevim'in babası Ağmur Sevim, kızının kamuoyuna "PKK militanı olarak" tanıtıldığını, bazı köylülerin de korkudan kızını tanımadıklarını söylediklerini belirtti. Olay günü köyde olmadığını söyleyen Ağmur Sevim, "Kızım sırtından aldığı iki kurşunla öldürülmüştü. Kızımın üzerine el bombaları bırakmışlardı" dedi.

10)-

3 Mayıs günü saat 03.00 sıralarında İstanbul Şile Paşaköy bölgesindeki bir askeri cephaneliğin yakınlarında bir kişi, "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle askerler tarafından vurularak öldürüldü.

11)- Tahir Özer**12)- Ali Çetinkaya**

Siirt'te 2 Mayıs günü "polis olduğu bildirilen kişiler" tarafından kaçırılan Tahir Özer ve Ali Çetinkaya'nın cesetleri, 7 Mayıs günü Baykan ilçesi Çaykaya köyü yakınlarında bulundu. Tahir Özer ve Ali Çetinkaya'yı yakınları giysilerinden teşhis etti. Cesetlerde yanıklar, çok sayıda kurşun ve bıçak izi olduğu belirlendi. Yakınları, Tahir Özer ve Ali Çetinkaya'nın "işkençyle öldürüldüğünü" açıkladılar. Tahir Özer ve Ali Çetinkaya'nın cesetleri Siirt'te 8 Mayıs gecesi polis kontrolünde toprağa verildi. Olay üzerine 21 Mayıs günü Siirt'e giden, Şanar Yurdatapan ve Koray Düzgören öncülüğündeki Barış İçin Bir Araya Çalışma Grubu; Siirt Valisi Mehmet Süer ve Siirt Emniyet Müdürü Osman Nuri Özdemir ile görüştü. Şanar Yurdatapan, görüşmede, ailelerin, yakınlarının kaybolması nedeniyle Siirt Cumhuriyet Savcılı-

ği'na başvurmalarına rağmen, bu iki kişinin "sahipsiz" diye gömüldüğünü kaydetti. Siirt Valisi Mehmet Süer ise, "Eğer hukuk dışı bir olay olmuşsa yapanlar suç işlemiştir. Bazı iddialar bize geliyor. Devlet bu tür olayların içinde olmaz. Aileler yakınlarının kaybolduğuna dair dilekçe vermişler, olay adliyeye intikal etmiştir. İki üç kişinin yaptığı bir olay, devlete mal edilemez" dedi. Heyet üyeleri valiye, Tahir Özer ile Ali Çetinkaya'nın "geçmişte bir olaya karışıp karışmadıklarını" ve "gözüaltına alınıp alınmadıklarını" sordu. Emniyet Müdürü Osman Nuri Özdemir, öldürülenlerin bir örgütle bağlarının saptanamadığını söyledi. Vali Mehmet Süer de, yakın bir tarihte Sason bölgesinde öldürüldükleri açıklanan 57 PKK'li olayıyla bağlantı kurmaya çalışarak, "Bu iki insanın buldukları yer o istikamette. Bunlar çatışma sırasında mı öldü, başka güçler mi öldürdü. Bunu bilemiyoruz" diye konuştu.

Heyet daha sonra Tahir Özer ve Ali Çetinkaya'nın aileleri ile görüştü. Tahir Özer'in eşi Hediye Özer, olayı şöyle anlattı: "2 Mayıs günü eşim eve dönmek üzereydi. Bulduğumuz yerden görebiliyorduk. Siirt'in Eruh çıkışında bulunan polis noktasında bir araçtan inen üç kişi gözüaltına aldı. Aynı şekilde hemen arkasından gelen komşumuz Ali Çetinkaya'yı da araca aldılar. Araç 50 metre ilerledikten sonra geri döndü. Kaçırıldığını düşünerek savcılığa başvurduk ama sonuç çıkmadı. 8 Mayıs günü Baykan ilçesi Ziyaret beldesinde iki ceset bulunduğu öğrendik ve gidip teşhis ettik. Mezardan çıkarıp Siirt'e getirdik. Cenazeyi aynı akşam gömmemizi istediler, törene izin vermediler. Dini vecibeleri yerine getirmeden cenazeleri gömmeyeceğimizi söyledik. Polisler birkaç kişiye zorla diz boyu derinliğinde yer kazdırıp gömdüler. Vali'nin 'Havalar sıcak, cesetler bozulmasın diye gece gömmek zorunda kaldık. Buranın geleneği bu, cenazeleri gece gömüyorlar' sözleri doğru değildir" dedi.

Ali Çetinkaya'nın eşi Delal Çetinkaya da, eşinin polis noktasının hemen yanında araca bindirildiğini anlattı. Delal Çetinkaya, "Eşim 2 Mayıs gecesi polis tarafından mavi renkli bir araçla gözüaltına alındı. Gözüaltına alındığı yer Eruh çıkışındaki polis noktasının hemen yanındadır. Eşimi, 6 gün işkenceden geçirip öldürdükten sonra Baykan'da gömüyorlar. Gözüaltına alındığı gün savcılığa başvurduğumuzda eşim ve Tahir Özer 'kayıp' diye yazıldı. 8 Mayıs'ta cesetlerin bulunmasından sonra, kayıp başvurumuzun olmasına rağmen kimse gelip cesedin bulunduğunu söylemedi" dedi.

13)- Ahmet ...

Siirt'in Pervari ilçesine bağlı Doğan köyünün 70 korucusu, korucubaşı Şefik Bilen'in öncülüğünde 11 Mayıs günü Ulusu, Taşçeşmesi, Gelişen, Bervarişal, Siyahtaş ve İnceler köylerini "PKK militanı barındırdıkları" iddiasıyla bastı. Korucular, köylerde, evleri tek tek aradılar. Bu arada İnceler köyü yakınında koyun otlatan Ahmet adlı çoban korucuların açtığı ateş sonucunda öldü. Çobanın yanında bulunan üç arkadaşı ise kaçarak durumu köylülere bildirdi. Basılan köylerin muhtarları, 14 Mayıs günü Pervari Kaymakamlığı'na durumu bildirdiler ve korucuların askeri yetkililerin bilgisi dışında keyfi olarak köylere baskın düzenlediğini söylediler. Muhtarlar, başvuru sırasında Doğan köyü korucuları ile kendileri arasında yıllar önce arazi ve yayla anlaşmazlığından kaynaklanan husumet olduğunu belirttiler.

14)- İrfan Ağdaş (17)

İstanbul Eyüp Alibeyköy'de 13 Mayıs akşamı Kurtuluş dergisini satan İrfan Ağdaş adlı lise öğrencisi polisler tarafından öldürüldü. Polisler, olay anında telsizlerden "pusuya düştük" ve "elinde paket bulunan bir şahsı vurduk" anonsu geçtiler, ancak İrfan Ağdaş'ın üzerinde ve olay yerinde silah bulunmadığı belirlendi. İrfan Ağdaş'ın "dur" ihtarına silahla karşılık vermesi üzerine çıkan çatışmada öldüğü ileri sürüldü. İrfan Ağdaş'ın akrabası Şükran Ağdaş şunları söyledi: "5 kişilemiş ve ellerinde Kurtuluş dergisi varmış. Polisleri görünce hepsi ara so-

kağa kaçmış. İrfan'ın girdiği sokakta polis kasiğine bir kurşun sıktıktan sonra göğsüne de 2 tane sıkmış, arabaya koyup götürmüşler." Bazı görgü tanıkları da polisin otomobilden ateş açtığını belirterek şunları söylediler: "Yaralanan çocuğun yanına koşan polisler, tekmeleyerek arkadaşlarının nereye gittiğini öğrenmek istemişler. Yaşlı bir kadın müdahale edince, arabaya alıp koltuğa yattırıldılar. Polislerden biri üzerine oturdu ve olay yerinden ayrıldılar."

İrfan Ağdaş'a 14 Mayıs günü otopsi yapıldı. Avukat Ahmet Düzgün Yüksel, otopsiye katılmak için savcı ile görüştiklerini, ancak otopsinin kendileri olmadan yapıldığını belirterek, "Otopsi tutanağında kurşun bulunmadığı yazılı. Bizden kaçırılan otopsi şaibelidir" dedi. İrfan Ağdaş'ın ölümü 17 Mayıs günü, CHP İzmir Milletvekili Sabri Ergül'ün dönemin başbakanı Mesut Yılmaz'ın yanıtlaması istemiyle verdiği soru önergesiyle Meclis gündemine geldi. Olayı, "bir cinayet, tipik bir infaz" olarak nitelendiren Sabri Ergül, polis açıklamalarındaki çelişkilere dikkat çekti.

İrfan Ağdaş'ın yakınlarının suç duyurusu üzerine konuyu inceleyen Eyüp Cumhuriyet Savcılığı, 16 Mayıs günü "İrfan Ağdaş'ın silah çekmesi üzerine tesirsiz bırakmak için polislerin silah kullandığı"na karar verdi. Olayın "idari görev" sırasında meydana geldiği iddiasıyla görevsizlik kararı veren savcılık, dosyayı Eyüp Kaymakamlığı'na gönderdi. Bunun üzerine Ağdaş'ın ailesi ve avukatları, 24 Mayıs günü Eyüp Ağır Ceza Mahkemesi'ne kararın iptali istemiyle başvurdu. Avukat Metin Narin, polislerin eyleminin Memurin Muhakematı Kanunu kapsamına girmediğini belirterek, "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 154/3. maddesi gereği soruşturmanın doğrudan savcılık tarafından yapılıp dava açılması gerekir. Burada, fiile ve faile ilişkin araştırma yapılmaktadır, ki bu adli suç kapsamına girer" dedi.

Olaydan 1 yıl 1 ay sonra, Birol Midıkt, Abdurrahman Yolcu ve Aytekin Kayhan adlı polisler hakkında, "failli belli olmayan şekilde adam öldürmek" ve "kasten adam öldürmek" suçlarından 12 yıla 15 yıl arasında hapis cezası istemiyle dava açıldı. 17 Haziran 1997 tarihinde Eyüp 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan ilk duruşmada dinlenen görgü tanığı Aynur Bedir, İrfan Ağdaş'ın silahlı olmadığını ve polislerin arkadan ateş açtığını söyledi. Aynur Bedir, İrfan Ağdaş'ın üzerine kapandığını ancak, polislerin kendisini kenara savurup İrfan Ağdaş'ı sağ olarak polis arabasına bindirdiğini anlattı. Mahkeme Başkanı, Aynur Bedir'i, "Bugüne kadar bir yerde söylemedin, neden şimdi gelip bu ifadeyi veriyorsun?" diye azarladı. Bunun üzerine söz alan Avukat Metin Narin, tanıkların dinlenmesi istemiyle yaptıkları başvuruların Eyüp Savcılığı ve Eyüp Asliye Ceza Mahkemesi tarafından reddedildiğini bildirdi. 9 Eylül 1997'deki duruşmaya gelen sanık polisler, "güvenlik" gerekçesiyle duruşma salonuna girmediler. Gazeteciler de polisler tarafından salona alınmadı. Mahkeme, duruşmalarda "güvenliğin" sağlanıp sağlanamayacağı konusunda İstanbul Valiliği'nin görüşünün alınmasına ve davanın başka bir kentte görülmesi istemiyle dosyanın Yargıtay'a gönderilmesine karar verdi. Yargıtay bu istemi 1998 yılı Mart ayında reddetti. Dava halen sürüyor.

15)- Nazmi Balık (45)

18 Mayıs günü, Van'ın Hacıbekir mahallesindeki bir evin bodrumunda Nazmi Balık adlı kişi ölü bulundu. Polisler, Nazmi Balık'ın cenazesini izlemeye gelen gazetecilere, "Devriye gezerken 'dur' dedik, durmayınca ateş açtık. Ancak tüm aramamıza rağmen yakalayamadık" dediler. Mahalle sakinleri de, 17 Mayıs akşamı saat 21.00 sıralarında önce silah sesi duyduklarını, ardından da sivil polislerin "Bir teröristi kovaladık ama yakalayamadık. Bu yöne doğru kaçtı" dediğini aktardılar. İki eşi ve on çocuğu olan Nazmi Balık'ın, olay günü kızının evinden dönerken polisin ateşinden korunmak için evin bodrumuna sığındığı belirtildi. Hiçbir siyasi faaliyete katılmadığı öğrenilen Nazmi Balık'ın cenazesi 19 Mayıs günü toprağa verildi.

16)- Mikail Kudret (17)

Diyarbakır'ın Kulp ilçesi yakınlarında 26 Mayıs günü özel tim görevlilerinin açtığı ateş sonucu yaralanan Mikail Kudret adlı çoban, 30 Mayıs günü hastanede öldü. Karın ve ayağından vurulan Mikail Kudret'in ağabeyi Bedran Kudret, "Özel timler kardeşimi eğlenmek amacıyla vurmuşlar" dedi. Onbeş koyunun da telef olduğunu söyleyen Bedran Kudret, "Olay yerine çok geç gidebilmiştik. Gittiğimizde de çok kan kaybetmişti. Hastaneye giderken yolda arama yapan askerlere olayı anlatmamıza ve acil olduğunu söylememize rağmen, Diyarbakır yakınlarında yarım saat durdurulduk" dedi. Hastanede kaldıkları süre içinde sadece sivil bir polisin gelip olay hakkında bilgi aldığını belirten ağabey Bedran Kudret, "Gelen kişi sık sık 'Onları gördünüz mü? Gören oldu mu? Neden özel tim olduğunu söylüyorsunuz? Belki de teröristlerdir' diyordu. Biz de, kendisine bölgede özel timlerin bulunduğunu söyledik, sonra çekip gitti" dedi.

17)- Sekvan Enç

Şırnak'ın Uhdere ilçesine bağlı Becuh (Gülyazı) köyünde Sekvan Enç adlı korucu, özel tim görevlileri tarafından kapısının önünde öldürüldü. Alınan bilgiye göre, Becuh köyüne 30 Mayıs günü saat 00.40 sıralarında baskın yapan bir grup özel tim elemanı Sekvan Enç'i evinden çıkardılar. Sekvan Enç'i kapının önünde tarayan timlere diğer korucuların müdahale etmediği bildirildi. Yerel kaynakların da doğruladığı infaz olayında Enç'in vücuduna 30 kadar kurşunun isabet ettiği belirtildi.

18)- Seddighe Cahani (39-İranlı)

Van'ın Yüksekova ilçesinde 4 Haziran günü özel arabası ile jandarma kontrol noktasından geçerken "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle jandarmaların ateş açması sonucunda İran'lı Seddighe Cahani adlı kadın öldü.

19)- Hasan Bolat (55)

18 Haziran günü Tokat'ın Almus ilçesine bağlı Mescit köyüne baskın yapan askerler, "yasadışı örgütlere yardım ve yataklık yaptıkları" iddiasıyla köyün tüm erkeklerini gözaltına aldı. Operasyon kapasamında kırsal alanda arama faaliyetlerini sürdüren özel tim elemanları, 19 Haziran günü Mescit köyü yakınlarındaki Dumanlı Yaylası'nda çobanlık yapan Hasan Bolat'ı kurşuna dizdi. Görgü tanıkları, Hasan Bolat'ın sorgusuz sualsiz öldürüldüğünü ifade ettiler. 20 Haziran günü ailesine teslim edilen Hasan Bolat'ın cenazesi Turhal'da toprağa verildi.

20)- Medine Baş

Mardin'in Sultanköy (Sultanşehmus) köyünde köy korucusu olan Mikail Baş, 29 Haziran günü, eşi Medine Baş'ı öldürdü. Olaydan sonra, köy muhtarı ve korucubaşı Osman Baş, jandarma karakoluna giderek küçük oğlu Ahmet Baş'ın (13) elindeki silahın patlaması sonucu gelini Medine Baş'ın öldüğünü bildirdi. Köylüler ve ölen kadının akrabaları ise olayın kaza olmadığını, Medine Baş'ın koruculuğu onaylamaması nedeniyle eşiyle arasında tartışmaların yaşandığını belirterek "Olay akşam saatlerinde meydana geldi. Öğrendiğimiz kadarıyla Mikail askerler tarafından çağırılıyor. Medine gitmemesini istiyor ve aralarında tartışma çıkıyor. Bunun üzerine de kadını kurşuna dizerek öldürüyor" dediler. Cinayeti işleyenin "Ahmet Baş olarak gösterildiğini" sonra öğrendiklerini kaydettiler. Köylüler, Baş ailesinin tehditleri nedeniyle kimsenin savcılığa şikayette bulunmadığını belirttiler. Osman Baş ve ailesinin korucu olduktan sonra köyde ve çevre köylerde etkinlik kurmaya çalıştığını anlatan köylüler, "Köylüleri ihbar ederek gözaltına alıyor. Daha sonra da serbest bırakılmaları için rüşvet alıyorlar. Askeri yetkililer bu aileye kolaylık sağlıyor" dediler.

21)- Durmuş Karhan (60)

Tokat'ın Almus ilçesine bağlı Karadere ve Kapıcı köylerine 4 Temmuz gecesi özel tim görevlileri tarafından ateş açıldı. Evleri zarar gören köylüler, özel tim görevlilerinin "köyünüzde terörist vardı, bunun için ateş açtık" dediğini aktardılar. Köylüler, daha sonra evlerinin arandığını ve muhtarı yanlarına alan özel tim görevlilerinin yakındaki Kapıcı köyüne gittiklerini anlattılar. Saat 03.00 sıralarında Kapıcı köyüne gelen özel tim görevlileri, burada da köye otomatik silahlar ve havan topuyla ateş açtılar. Kapıcı köyünde yaşayanlar da daha sonra evlerin arandığını ve kendilerine "Karadere köyünde teröristler vardı. Onun için ateş açtık. Teröristler bu tarafa kaçtığı için bu köye de ateş açmak zorunda kaldık" dediğini söylediler. Özel tim görevlileri Kapıcı köyünden ayrıldıktan sonra saat 05.00 sıralarında tarlasını sulamaya gelen Karadere köyünden Durmuş Karhan'ı öldürdüler. Durmuş Karhan'ın "dur ihtarna uymadığı için vurulduğu" öne sürüldü. Köylüler ise "Durmuş sabah saat 05.00'te evinden çıkarak, tarlasını sulamaya gittiği sırada özel timler onu öldürdü. Dur deseler Durmuş dururdu. Özel timi korumak için böyle bir açıklama yaptılar" dediler.

22)- Hüseyin Saltık (60)

Tunceli'nin Ovacık ilçesine bağlı Beşevler köyünde oturan Hüseyin Saltık, askerlerin açtığı ateş sonucunda öldürüldü. Hüseyin Saltık'ın, 4 Temmuz günü saat 21.30 sıralarında evine dönerken Beşevler köyü ile Yaylagünü köyü arasında, seyyar askerler tarafından öldürüldüğü bildirildi. Otopsi yapılmak üzere 5 Temmuz günü Ovacık'a getirilen Hüseyin Saltık, daha sonra köyünde toprağa verildi.

23)- Mehmet Dalkılıç (29)

İstanbul Mahmutbey, Barbaros Mahalesi'nde Aydın Yılmaz adlı polis, kendisine yol vermediği için tartıştığı sürücü Mehmet Dalkılıç'ı tabancayla vurarak öldürdü. 13 Temmuz günü saat 01.30 sıralarında meydana gelen olayda, kahvecilik yapan Mehmet Dalkılıç ve arkadaşı Ahmet Can arkadan gelen bir arabanın ısrarla yol istemesi üzerine yol verdi. Öne geçen otodan çıkan 2 kişi, Mehmet Dalkılıç'a yol vermekte geciktiğini söyleyince tartışma çıktı. Ardından bu kişilerden biri silahını çekerek, Mehmet Dalkılıç'a ateş ettikten sonra kaçtı. Dalkılıç, hastanede öldü. Polis, Mehmet Dalkılıç'ı vuran kişinin kimliğini tespit etmeye çalışırken, Aydın Yılmaz adlı polis Emniyet Müdürlüğü'ne teslim oldu. Aydın Yılmaz ifadeesinde, "Ben neden yol vermediklerini söyleyince bize saldırdılar. Önce uyarı niteliğinde iki kez havaya ateş ettim. Buna rağmen arabaya yönelip bir şey almak istedi. Ben de bize ateş edebileceğini düşünerek, yaralamak amacıyla ateş ettim. Amacım öldürmek değildi" dedi.

24)- Remzi Uyan (34)

9 Temmuz günü Mardin'in Derik ilçesi ile Üçyol mevkii arasındaki üzüm bağında çalışırken, bölgede operasyon yapan askerlerin açtığı ateş sonucu yaralanan Remzi Uyan, 15 Temmuz günü hastanede öldü. Remzi Uyan'ın cenazesi, 16 Temmuz günü Derik'e gönderildi. 13 Temmuz 1996 tarihli Demokrasi gazetesinde konuyla ilgili haberin yer almasından sonra sivil giyimli kişiler hastaneye giderek Remzi Uyan'ın oğlu Baran Uyan'ı sorguladılar.

25)- Şevket Tekçi (23)

4 Ağustos gecesi DYP Hakkari Milletvekili Mustafa Zeydan'ın Yüksekova'daki evine 20 metre uzaklıktaki askeri lojmanların nizamiyesine yaklaşan bir kişi, "dur ihtarı"na uymadığı için öldürüldü. Öldürülen kişinin akıl hastası Şevket Tekçi olduğu anlaşıldı.

26)- Ali Haydar Göçer

İstanbul Bahçelievler Soğanlı mahallesinde 7 Ağustos günü "MLKP (Marksist Leninist Komünist Partisi) militanları ile polisler arasında çıkan çatışmada, Veysel Aslan adlı polis

memuru ile Ali Haydar Göçer adlı (adı önce Kenan Ermegen olarak açıklandı) MLKP militanı ve olayla ilgisi olmayan Ahmet Karaman adlı kişi yaralandı. Çatışmanın, “terk edilmiş bir otomobili kontrol eden polisler ateş açılması sonucu çıktığı” iddia edildi. Mustafa Kotan adlı kişi de dövülerek gözaltına alındı. Çatışmada karnından yaralanan polis memuru Veysel Aslan tedavi gördüğü hastanede 8 Ağustos günü, Ali Haydar Göçer de Çapa Tıp Fakültesi Hastanesi’nde 9 Ağustos günü öldü. Yakınları, Ali Haydar Göçer’in kafasının ve sol bacağının arkasında birer kurşun yarası olduğunu ve vücudunda darp izleri bulunduğunu belirterek hastanede tedavisi yapılmadığı için yaşamını yitirdiğini, olayın yargısız infaz olduğunu ileri sürdüler. İHD İstanbul Şubesi’ne başvuran Ali Haydar Göçer’in annesi ve kardeşleri, polisin Göçer’in ölümü konusunda açıklama yapmadığını bildirdiler. MLKP tarafından yapılan açıklamada Ali Haydar Göçer’in MLKP kurucusu olduğu, çatışmada yaralı olarak yakalandığı ve Veysel Aslan’ın ölmesi üzerine, “intikam” için hastanede işkenceyle öldürüldüğü belirtildi.

27)- Aziz (12)

İğdir’ın Kavaktepe köyünden Mozgun yaylasına su almak için giden Mehmet Uygun (24), Enver Uygun (9) ve soyadı öğrenilemeyen Aziz adlı bir çocuğa, 8 Ağustos günü askerler tarafından ateş açıldı. Olayda Aziz adlı çocuk öldü, Mehmet Uygun ve Enver Uygun yaralandı. Mehmet Uygun ve Enver Uygun’un yakını Gelo Uygun, “Suyumuzu askerlerden izin belgesi aldıktan sonra yayladaki kuyudan karşılıyor. Bu nedenle ikisi akrabam 3 köylümüz izin belgesi aldıktan sonra 8 Ağustos günü kuyuya gittiler. O sırada operasyondan dönen askerler, köylülerimizi yere yatırarak kurşuna dizdiler. Neden yaptıklarını bilmiyorum. 12 yaşındaki Aziz olay yerinde ölüyor, askerler Mehmet ve Enver’i öldü sanarak gidiyorlar. Silah seslerinin gelmesiyle yaylaya doğru gittik, askerlerin oradan uzaklaştığını görenlerimiz oldu.” dedi.

28)- Vahyettin Kazak

13 Ağustos günü Hakkari’nin Şemdinli ilçesinde minibüsü korucular tarafından taranan Vahyettin Kazak öldü. Vahyettin Kazak’ın olay günü yolda yürüyen Sabri Fırat adlı korucuya çarptığı, kazanın bilinçli meydana geldiğine inanan Sabri Fırat’ın talimatı üzerine, oğlu Mesut Fırat’ın arabaya ateş açtığı bildirildi. Mesut Fırat olaydan sonra gözaltına alındı.

29)- Mazlum Mansuroğlu (28)

Tunceli’ye bağlı Karakoç köyü yakınlarında 15 Ağustos gecesi çıkan çatışmada 2 PKK militanı öldü. Bunun ardından Karakoç köyüne baskın yapan özel tim görevlileri, Mazlum Mansuroğlu’nu öldürdü. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından yapılan açıklamada, çatışmada 3 PKK militanının öldürüldüğü iddia edildi. Öldürüldükten sonra PKK militanlarının giysileri giydirilen Mazlum Mansuroğlu ile diğer iki kişinin cesetleri panzerlere takılarak sürüldü. Olayın ardından Mazlum Mansuroğlu’nun komşuları Hasan Ekici, Veli Ekici, Mehmet Ekici, Fatma Ekici, Esmâ Ekici ve Gürsel Ekici gözaltına alındı.

Oğlunun, gözleri oyulduktan sonra öldürüldüğünü anlatan annesi Emine Mansuroğlu, “Saat 16.00 sıralarıydı. Özel timler geldi, Mazlum’u götürmek istediler. Karşı koydum. İkimizi yere yatırıp tekme ve dipçiklerle kafamıza vurdular. Mazlum, ‘birşey bilmiyorum,’ diyordu. Oğlum daha evdeyken dayaktan bayıldı, ben de bayıldım. Ayıldığımda her taraf asker doluydu. ‘Oğluma karışmayın’ dedim, onlar da ‘yok teyze merak etme’ dediler, ama oğlum öldürdüler. Bir saat sonra oğlumun ölüm haberi geldi. Oğlum, köye yaklaşık bir kilometre uzaklıkta kurşuna dizildi” dedi. Olay günü, kızı ve torununu hastaneye götürmek için Tunceli’de bulunduğu, olayı öğrenince köye gittiğini belirten baba Ali Şirin Mansuroğlu ise şöyle konuştu:

“Trafonun bulunduğu yerde bir grup tim bana, ‘Ulan kimsin, nereye gidiyorsun eş-şeoğlu eşek’ dedi ve tepeye doğru gelmemi istedi. Oraya gittim. Bir süre sonra, komşularım

elleri bağlı bir şekilde getirildi. Ardından beygir üzerinde bir ceset getirildi. Bir süre sonra bir ceset daha. Onu indirmeden önce, bir tim elindeki bastonla ölünün baldırına vurunca beygir ürküp kaçtı. Timler cesedi daha sonra panzere bağladılar. O sırada başka ceset görmedim. Bana bir tokat attular, gözlerim kararınca düşmemek için oturdum. Bu arada Musa Tekin ile Hasan Ekici adlı komşularım çırlıçiplak soyulmuş ve yerde dövülüyordu. Onlarla beraber beni de götürmek istediler. Ancak kalp hastası olduğuma dair hasta tanıtma kartı gösterince beni orada bıraktılar. O ana kadar oğlumun cesedini görmedim.”

Mazlum Mansuroğlu'nun yakınlarının 16 Ağustos günü yaptığı suç duyurusu üzerine soruşturma açan Cumhuriyet Savcılığı, 23 Ağustos günü takipsizlik kararı verdi ve Memurin Muhakematı Yasası uyarınca dosyayı İl İdare Kurulu'na gönderdi. Tanıklık yapacağını noter huzurunda açıklayan 5 kişinin ise ifadesi alınmadı. Mansuroğlu ailesinin avukatı Süleyman Yıldırım'ın başvurusu üzerine Mazlum Mansuroğlu'na 17 Ağustos günü Malatya Adli Tıp Kurumu'nda otopsi yapıldı. Otopside, Mazlum Mansuroğlu'nun işkence gördüğü, işkence sonucunda kafasının sol tarafının ezildiği ve işkence ile öldürüldükten sonra üzerine ateş edildiği kaydedildi. Avukat Ali Demir, Mansuroğlu'nun karnında 5 kurşun yarası olduğunu, kafasında patlatılan el bombası piminin beyninde bulunduğunu ifade ederek, Adli Tıp'a çıplak götürülen Mazlum Mansuroğlu'na hangi mesafeden ateş edildiğinin tespiti için elbiselerinin gönderilmesini istedikleri halde, savcının “gerek yok” dediğini aktardı.

Tunceli Milletvekili Orhan Veli Yıldırım, dönemin İçişleri Bakanı Mehmet Ağar'ın yanıtlaması istemiyle 28 Ağustos günü verdiği soru önergesiyle konuyu Meclis gündemine getirdi. Yıldırım önergesinde, “Çatışmada birinin kaçıp kurtulduğunu (Sakallı kod adlı Yusuf Karanlık), İl Emniyet Müdürü'nün bize söylemesine rağmen, neden olay zaptına geçirilmemiştir? Belediye Başkanı'nun sorması üzerine üç ölüden birinin Yusuf Karanlık olduğu söylenmiş midir? Evinden silahsız alınan Mazlum Mansuroğlu'nun Yusuf Karanlık olduğunu varsayalım, mahkemeye çıkartılıp yargılanması gerekmiyor mu? Olayda güvenlik güçlerinin hukuka aykırı davrandığı sabit olunursa ailesinden ve halktan özür dilenecek, tazminat ödenecek mi? İlgililer hakkında tahkikat açılmış mıdır?” gibi sorulara yer verdi.

30)- Tacettin Çakır

Emniyet Genel Müdürlüğü'nde görevli Emniyet Müdürü Doğukan Öner, İstanbul'un Bostancı semtinde Tacettin Çakır adlı taksi şoförünü silahla öldürdü. 16 Ağustos gecesi Doğukan Öner'in aracı, kırmızı ışıkta geçen bir araçla çarpıştı. Kaza üzerine araçta bulunan dört kişi ile Doğukan Öner arasında çıkan kavgayı ayırmak isteyen Tacettin Çakır, Doğukan Öner'in silahından çıkan kurşunla vuruldu. Tacettin Çakır'ın babası Mehmet Çakır, “Olayı görenler, dört kişinin polisi yere yatırıp dövdüğünü söylediler. Polis müdürü bu sırada silahını çekmiş ve ateş etmiş. Oğlum da bu arada vurulmuş. Polis, olayı örtbas etmek istiyor” dedi. 19 Ağustos günü tutuklanan Doğukan Öner, 19 Aralık günü Kadıköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 2 yıl 7 ay hapis cezasına mahkum oldu. Doğukan Öner, 2 Temmuz 1993 tarihinde 37 kişinin ölümüyle sonuçlanan olaylar sırasında Sivas Emniyet Müdürlüğü görevini yürütüyordu.

31)- Fesih Akar (32)

Mersin'in Yeni Pazar mahallesinde 31 Ağustos günü saat 18.00 sıralarında polislerin “dur ihtarı”na uymadığı ileri sürülen Fesih Akar adlı kişi öldürüldü. Tanıklarının anlatımına göre, bir düğünden çıkan Fesih Akar'ın yolu, düğün yapılan yerin yakınlarındaki bir sokakta polis tarafından kesildi. Polis yetkilileri, Fesih Akar'ın “dur ihtarı”na uymadığını ve kaçmaya çalışırken öldürüldüğünü ileri sürdüler. Görgü tanıkları ise “dur ihtarı” yapılmadığını ve ilk ateş sırasında ayağından yaralanan Fesih Akar'ı, polislerin kafasına ateş ederek öldürdüğünü

öne sürdüler. Fesih Akar'ın cenazesi 1 Eylül günü Mersin'in Bekirde köyünde, polis gözetiminde toprağa verildi. Fesih Akar'ın babası Abdülbaki Akar, "Oğlum düğünde takip altına alınıyor. Bunu anlayınca semt pazarının içinden geçerek 779. sokağa doğru ilerlediği sırada polisler 'dur' ihtarında bulunmadan ateş açıyor ve ayağından vuruluyor. Yere düştüğünde kafasına bir kurşun daha sıkarak öldürüyorlar" dedi. Abdülbaki Akar, cesedi yıkarken oğlunun başının sağ tarafının yarılmış olduğunu gördüğünü söyledi. Olay günü yapılan açıklamada Fesih Akar'ın "dur ihtarına uymadığı için vurulduğu" belirtilirken, 10 Eylül günü yapılan ikinci açıklamada, "PKK'ye yönelik operasyonlar sırasında" polisler girdiği çatışmada öldürüldüğü iddia edildi. Açıklamada, "PKK üyesi oldukları" iddiasıyla 26 kişinin gözaltına alındığı bildirildi. Gözaltına alınanlardan, Hakim Avcı, Mahfuz Dorudemir, Mehmet Çelebi Çalan, Yıldırım Demir, Fikri Arasan, Abdülhalim Çalan, Fesih Kızıldaş, Nurettin Çalan, Celal Doğru, Mehmet Salih Açılan, Hasan Erbek, Maşallah Yalçın, Emine Fidan, Elhan Yıldız ve Aziz Köylüoğlu 15 Eylül günü tutuklandı.

32)- Emin Abay (24)

İstanbul'da 2 Eylül gecesi saat 02.50 sıralarında Emin Abay (24) adlı kişi polisin açtığı ateş sonucunda öldü. Zeytinburnu Çırpıcı mahallesinde araba hırsızlığı yapıldığı ihbarı üzerine Üsküplü Meydanı'nda araçları kontrol eden polis ekibinin, içinde üç kişi bulunan 34 BOC 83 plakalı bir araca "dur ihtarı"nda bulunduğu, araçtakilerin kaçmaya çalışması üzerine polislerin ateş açtığı ancak aracın durmadığı belirtildi. Daha sonra özel bir hastaneye getirilen bir kişinin aldığı kurşun yaraları sonucu öldüğü öğrenildi. Ölen kişinin araçta bulunan Emin Abay olduğu belirlendi. Araçta bulunanlardan Yavuz Üçüncü adlı kişi de gözaltına alındı.

33)- Sabri Yeşilbağ (32)

İstanbul'da 2 Eylül günü Ali Gölgeli adlı polis, tartıştığı dolmuş şoförü Sabri Yeşilbağ'ı tabancayla vurarak öldürdü. Ali Gölgeli'nin, gece geç saatlerde bindiği dolmuşta Sabri Yeşilbağ ile "güzergah" yüzünden tartıştığı öğrenildi. Tarafların minibüsten inerek tartışmayı sürdürdükleri sırada Ali Gölgeli'nin havaya bir el ateş ettikten sonra Yeşilbağ'ı üç kurşunla vurduğu belirtildi. Olaydan sonra gözaltına alınan Ali Gölgeli, "Gece araç bulamayacağımızı söyledim. 'Bana ne' dedi, aşağı inip üzerime saldırdı. Havaya 2 el ateş ettim. Yolcularдан İsmail Demir, kolumu tutup beni engellemek isterken tabanca yeniden ateş aldı" dedi.

34)- Kudbettin Yurt (34)

35)- Hüseyin Emre Dura (24)

Diyarbakır'dan, Diyarbakır'ın Kulp ilçesine giden bir araca 17 Eylül günü askerlerin ateş açması sonucunda Kudbettin Yurt adlı kişi öldü, Fethi Yurt (21), Hüseyin Emre Dura ve Kasım Dura (26) adlı kişiler de yaralandı. Olayda yaralananlardan Hüseyin Emre Dura da 20 Eylül günü hastanede öldü.

36)- Hüseyin Kuzu (17)

Diyarbakır'ın Lice ilçesi yakınlarında Zara (Gökçe) köyünden Diyarbakır'a göç eden köylülere ait iki traktöre askerler 21 Eylül günü ateş açtı. Olayda Hüseyin Kuzu öldü, Mehmet Kuzu (14) ve Rojin Diken yaralandı. Rojin Diken'in babası Hıdır Diken, köy yakınlarındaki çatışmadan kaçarken üzerlerine ateş açıldığını söyledi.

37)- Selami Tuncer (55)

Antakya'ya bağlı Dikmece köyünde askerlerin 22 Eylül günü saat 03.00 sıralarında avdan dönen köylülere ateş açmasını engellemek isteyen Selami Tuncer öldü, Sait Tuncer (26) ve Bedir Yeral (24) yaralandı. Mehmet Güven (28) ise yara almadan kurtuldu. Köy muhtarı İbrahim Doksöz, 21 Eylül gecesi 4 PKK'linin köye gelmesi üzerine Serinyol Jandarma Ko-

mutanlığı'na haber verdiklerini bildirerek, askerlerin yanlışlıkla ateş açtığını ve bu nedenle şikayetçi olmadıklarını söyledi. Bu arada Hatay Demokrasi Platformu tarafından oluşturulan bir heyet, Dikmece köyüne giderek incelemelerde bulundu. Heyete bilgi veren köylüler, "teslim ol" çağrısı yapılmadan ateş açıldığını belirterek, olayın ihmalkarlık olduğunu söylediler.

38)- Ahmet Elitan

39)- Halil Elitan (15)

40)- İhsan ...

Bitlis il merkezi yakınlarındaki Celikan mezrasında hayvanlarını otlatan köylülere, 5 Ekim günü mezra yakınlarında dolaşan özel tim görevlileri tarafından ateş açıldı. Olayda Ahmet Elitan, oğlu Halil Elitan ve İhsan adlı soyadı öğrenilemeyen köylü öldü. Ağır yaralanan bir kişi de Bitlis Devlet Hastanesi'ne kaldırıldı. Olayda çok sayıda hayvan da telef oldu.

41)- Cevdet Yiğit

İğdır'ın Aralık ilçesine bağlı Yenidoğan köyü Halime mezrasında yaşayan Cevdet Yiğit adlı köylü, 6 Ekim günü Mehmet Tetik adlı korucubaşı ve üç korucu tarafından öldürüldü. Yiğit'in bir kardeşinin PKK davasından tutuklu bulunduğu öğrenildi. İğdır Valiliği ise Yiğit'in "örgüt içi hesaplaşma" nedeniyle PKK'liler tarafından öldürüldüğünü öne sürdü.

42)- Kendal Kuray (21)

9 Ekim günü Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Karıncak köyüne eşyalarını almak için giden Kendal Kuray ve Kasım Kuray adlı kardeşlere askerler tarafından Lice yakınlarında ateş açıldı. Kendal Kuray'ın öldüğü olayda Kasım Kuray ve adı öğrenilemeyen kamyonet sürücüsü yaralandı. Kasım Kuray ve sürücü daha sonra gözaltına alındı. Kendal Kuray'ın babası Şehmus Kuray, şunları söyledi: "Köye havan atışı yapıldığının ertesi günü, amcamın çocukları, can güvenliklerinin olmadığını ve bu nedenle göç etmek istediklerini söylediler. Ancak askerlerin, Lice'den araç kiralamalarına izin vermediğini anlattılar. Ben de iki oğluma araba kiralayıp köye gitmelerini söyledim. Kamyonet tutup Diyarbakır'dan çıktuktan 5 saat sonra olayı duydum. Lice'deki akrabalarımın Jandarma Komutanlığı'na yaptığı başvuruda, 'ateş eden askerler bize bağlı değiller, ancak ne malum dağdakilere yiyecek götürdükten sonra geri dönmüş olmasınlar' şeklinde cevap vermişler."

43)- Sait Yiğit

Hakkari'nin Kırın mahallesinde 10 Ekim günü 21.00 sıralarında, çevreye ateş açan askerler Sait Yiğit adlı kişiyi öldürdü. Sait Yiğit'in evinin yakınlarındaki bir inşaatta oğlu ile birlikte çalıştığı sırada silah sesleri duyulması üzerine evine dönmeye çalıştığı ve bu sırada vurulduğu belirtildi. Hakkari Devlet Hastanesi'nde tedavi altına alınan Sait Yiğit, daha sonra gönderildiği Van Devlet Hastanesi'nde 11 Ekim günü öldü. Sait Yiğit, Hakkari Devlet Hastanesi'nde iken verdiği ifadede, "Bana ateş eden askerde, beni asker vurdu" dedi. Sait Yiğit'in oğlu ise olaydan yara almadan kurtuldu.

44)- Ahmet Kırkgöz (24)

Ankara'da "hırsızlık yaptığı" iddia edilen Ahmet Kırkgöz (24) adlı kişi 11 Kasım günü polisler tarafından öldürüldü. Kültür Bakanlığı'na ait inşaatta hırsızlık yapıldığı ihbarı üzerine bölgeye gelen polisler Sinan Nergizoğlu (20) adlı kişiyi gözaltına aldı. Bu sırada at arabasıyla kaçmaya çalıştığı belirtilen Ahmet Kırkgöz, polisler tarafından öldürüldü. Polis yetkilileri, "takip sırasında polis arabasının kontrolden çıkması üzerine genç bir komiserin silahının yanlışlıkla ateş aldığını" öne sürdüler. Ahmet Kırkgöz'e kaçarken araba çarptığını söyleyen yakınları, bu sırada bir polisin 5 el ateş ettiğini belirttiler. Ahmet Kırkgöz 12 Kasım günü toprağa verildi. Ahmet Kırkgöz'ün babası Mustafa Kırkgöz olayı şöyle anlattı: "Oğlum sabah Hal'e gidiyor. Orada teneke buluyor ve alıyor. O anda memurlar çıkıyor. Küfür ederek kova-

lamaya başlıyorlar. Oğlum kaçıyor. Bir araba çarpıyor, yere düşüyor. Buna rağmen ateş ediyorlar.” Mustafa Kırkgöz, polislerin bir süre önce de kendisini döverek ayağını kıldığını belirtti. Emniyet yetkilileri, Kültür Bakanlığı inşaatında hırsızlık yapıldığı ihbarı alındığını, Ahmet Kırkgöz ve arkadaşlarının kaçması üzerine uyarı ateşi açıldığını öne sürdüler.

45)- Hatice Bozarıslan (17)

Mardin'in Derik ilçesi yakınlarındaki Serebağ e bölgesinde 13 Kasım günü bahçede çalışan Hatun Bozarıslan ve kızı Hatice Bozarıslan'a askerler tarafından ateş açıldı. Olayda Hatice Bozarıslan ve Hatun Bozarıslan yaralandı. Hatice Bozarıslan hastaneye kaldırılırken öldü. Hatun ve Hatice Bozarıslan'ın uzun süre olay yerinde bekletildikleri ve askerlerin olay yerine kimseyi almadığı bildirildi. Hatice Bozarıslan'ın yakınları, olaydan sonra davacı olmalarını için tehdit edildi. Hatice Bozarıslan'ın babası Şehmuz Bozarıslan, haberin gazetede çıkmasından sonra asker ve polislerin sık sık evlerini basarak kendilerini tehdit ettiklerini anlatarak, “Evime gelen polisler, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvuracağımı söylediğimi, bunu yaptığım taktirde kızıma yaptıklarını bana da yapacaklarını söylediler. Olay açık bir cinayet olmasına rağmen gereken yapılmadı” dedi.

46)- Fatoş Özalp

16 Kasım günü Tunceli'nin Mazgirt ilçesindeki askeri noktalara taciz ateş i açıldı. Saldırının ardından askerler Yenimahalle'de afet konutlarının bulunduğu bölgeye ateş açtılar. Ateş sonucu DYP Mazgirt İlçe Başkanı Hüseyin Özalp'in eşi Fatoş Özalp başından yaralandı. Elazığ Devlet Hastanesi'ne kaldırılan Fatoş Özalp, 18 Kasım günü öldü. Hüseyin Özalp, Mazgirt Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

47)- Uğur Tercan (18)

İstanbul Esenler'de 17 Kasım günü Uğur Tercan adlı genç, “dur ihtarına” uymadığı gerekçesiyle polis tarafından öldürüldü. Uğur Tercan'ın yanında bulunan arkadaşı, olay günü iki kız arkadaşlarıyla birlikte bir parkın yanında arabada bira içtiklerini belirterek “Yanımıza bir polis arabası yaklaştı ve bir polis elinde silahla arabanın yanına doğru geldi, inmemiz için cama vurdu. Arkadaşlar ‘kaçalım’ dedi. Ben de gaza bastım. Polis arkamızdan ateş etmeye başladı. Bir arabaya çarptık. Diğer arkadaşlar kaçtı. Uğur vurulmuştu” dedi. Uğur Tercan'ın ağabeyi Murat Tercan, polisin iki kızın kaçırıldığına dair ihbar aldığını öğrendiklerini belirterek “bundan haberi olmayan gençlerin polisin arabaya yaklaşmasıyla paniğe kapılmış olabileceğini” söyledi ve “Çocuklar her ne yaptıysa, polis havaya veya arabanın tekerleğine ateş edemez miydi?” dedi. Resmi açıklamada, ateş açma gerekçesi, “kız kaçırma ihbarına” bağlandı.

48)- Oktan Çaçan (14)

Diyarbakır'ın Bağlar ilçesi 5 Nisan mahallesinde 30 Kasım gecesi yapılan bir düğüne katılanlara, Siyasi Şube'de görevli İbrahim Yılanlıoğlu adlı komiser tarafından ateş açılması sonucu Oktan Çaçan adlı çocuk öldü. Olay üzerine başkomiserin oturduğu binaya yürüten halk polisler tarafından engellendi, başkomiser de bölgeden uzaklaştırıldı. Oktan Çaçan'ın ablası Kader Çaçan, düğünde Kürtçe türkü söylendiğini ve kardeşinin elinde sarı-kırmızı-yeşil renklerde mendil bulunduğ u için özellikle hedef seçildiğini söyledi. Kader Çaçan şöyle konuştu: “Komşumuz Hüsamettin Mercan'ın düğünündeydik. Kardeşim halay çekiyordu Birden tarama sesi geldi. Kardeşim kanlar içinde yatıyordu. Kafası parçalanmıştı. Kurşun, ismini öğrenemediğimiz bir gencin kafasını sıyrdı. Saçı biraz yandı fakat ona bir şey olmadı. Ayrıca 15 kurşun da binanın kapı ve duvarlarına isabet etti.” Kulp ilçesine bağlı Temiran köyünün yakılması üzerine 3 yıl kadar önce Diyarbakır'a göç ettiklerini belirten Kader Çaçan, polisin özellikle kardeşine nişan aldığını kaydetti. İbrahim Yılanlıoğlu 30 Kasım günü tutuklandı.

Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı'na başvuran Oktan Çaçan'ın babası Esat Çaçan, "Savcı, benim ve düğün alanında bulunan 6 şahidin ifadesini aldı. Sonra beni dışarı çıkartarak, İbrahim Yılanlıoğlu'nu içeri aldı. Bu sırada etrafımı polisler çevirdi, komiserin de yüzünü kapattılar. İfade alındıktan sonra savcı beni yeniden çağırarak, 'Senin işin kalmadı, onu tutukladık ve hakkında da 30 yıl ceza istiyoruz' diyerek gitmemi istedi" dedi. Esat Çaçan, "Polisin adını ve hangi cezaevine konulduğunu sordum, ancak söylenmedi. İsmi de bir gazeteden çıkan haberden öğrendim" dedi. Emniyet Müdürlüğü yetkilileri, İbrahim Yılanlıoğlu'nun sarhoş olduğunu iddia ettiler. Esat Çaçan ise oğlunun elindeki sarı-kırmızı-yeşil renkli mendil nedeniyle öldürüldüğünü belirtti.

49)- Bayram Çiçek

Diyarbakır'ın Kulp ilçesi yakınlarında yol güvenliğini sağlarken mayına basarak ölen Bedri Bozkurt adlı korucu için 1 Aralık günü düzenlenen cenaze töreninde, Bedri Bozkurt'un yakını korucular cami önünde çevreye ateş açtı. Olayda Behçet Eren (50), İhsan Teğın (55), Çiçek Aktaş (8) ve Bayram Çiçek adlı çocuk yaralandı. Bayram Çiçek hastaneye kaldırılırken öldü. Tanıklar olayı şöyle anlattılar: "Bedri Bozkurt'un korucu olan Telhat, Tahir, Bayram ve Süleyman Bozkurt ile adlarını bilmediğimiz yakınları, Behçet Bayram'a ateş açtıktan sonra imamı, camiden çıkarken taradılar. İhsan Teğın'ı önce tüfek dipçığı ile dövdüler, ardından da taradılar. Seken kurşunlar çocuğun başına isabet etti." Avukat Sezgin Tanrıku, suçun "adam öldürmeye tam teşebbüs" olduğunu belirterek korucuların tutuklanmasını istedi. Olayla ilgili olarak Tahir Bozkurt, Mikail Bozkurt, Talat Bozkurt, Bayram Bozkurt, Servet Bozkurt ve Sadık Bozkurt adlı köy korucuları gözaltına alındı, Tahir Bozkurt ise tutuklandı.

50)- Erhan Aydın

8 Aralık günü İstanbul Şişli'de Erhan Aydın adlı kişi "hırsızlığa teşebbüs ettiği" iddiasıyla polis tarafından öldürüldü. Olaydan sonra gözaltına alınan Salih Güven ve Nurettin Ondaş adlı kişilerle Şişli Emniyet Müdürlüğü'nde görüşüğünü belirten Erhan Aydın'ın bir arkadaşı olayı şöyle anlattı: "Salih Güven ve Nurettin Ondaş'la birlikte Şişli'ye giderken, Erhan Aydın telefon etmek için arabayı durdurmuş. Salih ve Nurettin arabada kalmış. Bir süre sonra Erhan dizini tutarak arabaya gelmiş ve 'beni acilen hastaneye götürün' demiş. Nurettin direksiyona geçerken, arabanın önüne gelen polis silahı Erhan'ın kafasına dayayarak ateş etmiş." Olay üzerine soyadı öğrenilemeyen Ömer adlı polis açığa alındı. Erhan Aydın'ın cenazesi İzmir'de toprağa verildi. Erhan Aydın'ın amcasının oğlu Alican Aydın, "Erhan polislin dur ihtiarına uydu ve sağ olarak yakalandı. Ancak kafasına kurşun sıkılarak infaz ettiler" dedi.

51)- Mehmet Banan (15)

Mardin'in Midyat ilçesi yakınlarında 11 Aralık günü askeri helikopterden açılan ateş sonucu ağır yaralanan Mehmet Banan adlı çocuk, hastanede öldü. Mehmet Banan'ın yakınları, polislin olayı örtbas etmek için gerçekdışı bir tutanak hazırladığını söylediler. Mehmet Banan'ın ağabeyi Veysi Banan, hastaneye gelen polislerin hazırladığı tutanakta görgü tanıklarının ifadelerine yer verilmediğini belirterek, "Kardeşimi hastaneye kaldırdığımız gün gelen iki polis, olayın nasıl olduğunu anlatmamızı istedi. Helikopterden askerlerin açtığı ateş sonucu yaralandığını söylememize rağmen, bunu tutanağa yazmadılar. Olay yerinde bulunan Hikmet Mutlu'nun herşeyi gördüğünü hatırlattığımızda 'Çocukların sözleriyle asker kirletilmez' diye bize bağırıldılar. Bu nedenle hazırlanan tutanağı imzalamadık" dedi.

52)- Bülent Korkmaz (15)

İstanbul Bağcılar Yavuz Selim mahallesinde 29 Aralık gecesi saat 01.00 sıralarında Bülent Korkmaz adlı çocuk polis tarafından öldürüldü. Edinilen bilgiye göre, çalımtı olduğu

öne sürülen 34 AB 5306 plakalı arabayı Bahçelievler semtinde izlemeye başlayan polisler Yavuz Selim mahallesine gelindiğinde arabaya ateş ettiler. Bunun üzerine arabada bulunan üç kişi yaya olarak kaçmaya başladı. Bu sırada Bülent Korkmaz, kalbine isabet eden kurşunla olay yerinde öldü. Araçta olduğu öne sürülen H.P. (16) gözaltına alındı, Y.Ş. (17) ise kaçtı. Bu arada polis yetkilileri Bülent Korkmaz'ın da polise ateş ettiğini öne sürdüler.

Yaralananlar

1996 yılında güvenlik görevlilerinin çeşitli nedenlerle göstericilere, insanlara, evlere, araçlara rastgele ateş açmaları ya da yaptıkları baskınlar sırasında, ölümden kurtulan ancak yaralanan, kimi zaman da sakat kalan insanlar oldu.

Örneğin Erzurum Büyükşehir Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü'ne bağlı köpek itlaf ekiplerinin 4 Ocak günü İbrahim Hakkı mahallesinde köpek itlaf çalışması sırasında görevlilerden Hacı Munug, bir köpeğe ateş ederken sokakta oynayan G.Y. (12) adlı kız çocuğunu yaraladı. Büyükşehir Belediyesi Temizlik İşleri Müdür Yardımcısı Metin Eğilmez, "Arkadaşımız muhtar heyetinin önünde köpek itlaf ederken saçmalardan biri otların arasından aniden çıkan kızı sıyrdı. Olayda kasıt yok. Çocuğu hemen hastaneye götürdük. Önlem alıyoruz, ama olmuş bir kere" dedi.

İstanbul Beyoğlu Bahriye Caddesi'nde 15 Şubat günü devriye gezen polislerin, "dur ihtarına uymadıkları" gerekçesiyle iki kişiye ateş açması sonucunda, olayla ilgisi olmayan Kadriye Özen (15) adlı çocuk yaralandı. Polisler, Kadriye Özen'in, hırsızlık yaptıktan sonra kaçanlara açılan ateş sırasında seken kurşunla yaralandığını öne sürdüler.

İstanbul Harbiye'deki evinin penceresinde yılbaşı gecesi havai fişek gösterisini izlerken vurulan Oya Öger Arıbal'ı (33), polis memuru Mustafa Şener'in vurduğu anlaşıldı. Olayı Şişli Emniyet Müdürlüğü'ne haber veren Mustafa Şener ile birlikte o gece silah kullandıkları belirlenen 10 kişinin silahları balistik incelemeye gönderildi. İnceleme sonucu Oya Öger Arıbal'ın Mustafa Şener'in tabancasından çıkan kurşunla yaralandığı anlaşıldı. Suç görev başında işlenmediği için Mustafa Şener Şişli Adliyesi'ne gönderildi. Mustafa Şener hakkında, "tedbirsizlik ve dikkatsizlik neticesinde hayati tehlike teşkil edecek şekilde yaralama" suçlamasıyla 3 ay ile 2 yıl 6 ay arası hapis istemiyle dava açıldı.

Antep'in Karataş mahallesinde Yılmaz İşli (22) adlı üniversite öğrencisi, 5 Haziran günü "dur ihtarına silahla karşılık verdiği" iddiasıyla polisler tarafından vuruldu. Yılmaz İşli, hastaneye kaldırıldı. Yılmaz İşli'nin babası Derviş İşli, "Hastanede, odada ve koridorda sivil polisler bekliyordu. Beni tehdit ederek kovdular" dedi.

Aydın'ın İncirliova ilçesinde 21 Kasım günü bir polisin saldırısına uğrayan ve omuzundan yaralanan Ümit Can, İHD Aydın Şubesi'ne başvurdu. Ümit Can, kendisine saldıran Oktay adlı polisin İncirliova Karakolu'nda görevli olduğunu belirterek "İncirliova Öğretmenevi önünde bir arkadaşımın konuşuyorduk. Polis önce tehdit etti, dövmeye başladı, daha sonra da bana ateş etti. İlk kurşun omuzuma isabet etti. Silahu tutukluk yapınca bırakıp kaçtı" dedi. Polisin daha önce de kendisini tehdit ettiğini ve polisin de görevden alınmayıp izne çıkarıldığını bildiren Ümit Can, ailesi ve kendisine susması için baskı yapıldığını söyledi.

25 Kasım gecesi İstanbul Kumkapı'da yemek yedikten sonra evlerine dönen Yalçın Küçük, Metin Göner ve Hıdır Aşkın'ı, kendini polis olarak tanıtarak durduran bir kişi kimliklerini göstermelerini istedi. Kendi kimliğini göstermeyi reddeden bu kişi, tartışmanın büyümesi üzerine söz konusu kişilere ateş açtı. Olayda, Yalçın Küçük kasıtlı olarak, Metin Göner ve Hıdır Aşkın ayaklarından vuruldu. Teslim olan polis memuru Bayram Türkeli tutuklandı.

g)- Mayın-sahipsiz bomba patlaması sonucunda ölenler

1996 yılında Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yola ya da araziye döşenen mayınlara basan, buldukları sahipsiz bombaları ya da top mermilerini kurcalayan 40 (*) kişi (1992 yılında 38, 1993 yılında 123, 1994 yılında 131, 1995 yılında ise 45 kişi ölmüştü.) meydana gelen patlamalar sonucunda öldü, 100'den fazla kişi yaralandı. Yaralananların önemli bölümü, el, kol ve ayak gibi organları koptuğu için sakat kaldı. Mayınların yol açtığı ölüm ve yaralanma olaylarının çoğu köy yolları, sınıra yakın bölgeler ve askeri alanların çevresinde meydana geldi. Yolda, arazide, yerleşim merkezlerinde bulunan sahipsiz bomba ya da mermilerin patlaması sonucunda ölen ve yaralananların tamamına yakını çocuklar oluşturdu. (**)

Mayınlar ile sahipsiz bombalar konusu çeşitli platformlarda tartışma konusu oldu. Örneğin; Meclis'te kurulan Hudut Güvenliğinin Araştırılması Komisyonu'nun yaptığı araştırma, Türkiye-Suriye sınırını oluşturan 600 kilometre uzunluğunda ve 200-400 metre genişliğindeki bir bölgede (Gaziantep'in Kilis ilçesi ile Cizre arası) nerelere mayın döşendiğinin saptanamadığını ortaya çıkardı. Aralık ayı başında açıklanan raporda şu görüşlere yer verildi:

“Yüzbinlerce dönüm arazi mayın döşendiği için yıllardır ekime kapalıdır. Yalnız Urfa sınırları içinde ekim dışı arazi miktarı 140 bin dönümdür. Mayın döşeme anahtarı bulunmadığı için nerelere döşendiği bilinmemektedir. Ayrıca bir kısmı yangın-sel gibi tabii afetlerle etkisiz hale gelmiştir. Bazı yerlerdeki mayınlar kaçakçılar ve teröristler tarafından etkisiz hale getirilerek geçiş yolu açılmıştır. Güvenlik güçlerimiz sınırdan Suriye'ye geçen teröristleri ve kaçakçıları takip edememekte, ayrıca karşı taraftan silahlı tacizde bulunanlara karşı da birşey yapamamaktadır. Bunun için güvenlik açısından mani oluşturan bu saha mayınlardan temizlenerek ekime açılmalı, buradan sağlanacak kaynak fiziki güvenlik sisteminin yapımında kullanılmalıdır. Dikenli tel gibi tedbirler genel olarak siyasi sınırdan daha içerdedir. Genellikle mayınlı sahanın iç kısmında bu tedbirler alınmıştır. Karkamış'tan Nusaybin'e kadar tren hattı mayınlı sahadan sonra geçmektedir. Bu bölgelerde siyasi sınırla tren hattı arasında 10-15 metre boşluk bulunmaktadır. Bu durum bazı nedenlerle sakıncalı sonuçlar doğurmuştur. Herşeyden önce siyasi sınırımız kontrol edilememektedir. İkincisi sınır taşları, kontrol ve bakımı yapılmadığı için Suriyeliler tarafından tahrip edilmektedir. Üçüncü olarak yine Suriyeliler arazilerimize girmiş ve kullanmaya başlamıştır. Bu nedenlerle fiziki emniyet tedbirleri siyasi sınırdan geçirilmelidir.”

“Toprak Altındaki Terör” (Yeni Yüzyıl-3 Nisan 1996)

Mayınlar, 20'inci yüzyılın en acımasız silahı. Çok ucuza mal olmaları, hiç ayırım yapmadan öldürmeleri ve yok edilmelerinin zor olması nedeniyle sıkça kullanılan mayınlar,

(*) Bu sayıya mayın patlaması sonucunda ölen asker, polis, korucu ve PKK militanları dahil değildir. 40 kişinin tümünü çatışmalara taraf olmayan siviller oluşturmaktadır.

(**) Mayınların ve sahipsiz bombaların verdiği zarardan, zarar görenlerin sorumlu olduğu yolunda görüşlerle de karşılaşıldı. Örneğin; Bingöl Tugay Komutanlığı'na ait çöplükte buldukları el bombasıyla oynayan çocukların yaralanması üzerine, çocuklardan birinin babasının maddi ve manevi tazminat istemiyle Milli Savunma Bakanlığı aleyhine açtığı davada, Malatya İdare Mahkemesi'nin 1991 yılında verdiği 5 milyon lira maddi, 500 bin lira manevi tazminat kararı, Bakanlığın temyizi üzerine Danıştay'a gönderildi. Danıştay 10. Dairesi, Şubat ayında kararı, “Olayda, zarar gören çocuğun babasının, çocuğun yetiştirilmesi ve gözetiminde dikkat gösterip göstermediği, yani birlikte kusurun bulunup bulunmadığı araştırılmadan İdare Mahkemesi'nce karar verildiği anlaşılmaktadır. Çocuğun babasının müterafik kusuru araştırılmadan karar vermesinde hukuki isabet bulunmamaktadır” gerekçesiyle bozdu.

savaş bitse de ölümlerin devam etmesine neden oluyor. Newsweek dergisinin son sayısında, 64 ülkede 110 milyon aktif mayının bulunduğu ve mayınların her ay 2 bin kurban aldığı belirtildi. Bosna'ya yaklaşık 4 yılın ardından barış gelse de mayın yüzünden ölümler devam ediyor: Yılbaşından bu yana 7 NATO askeri öldü, 35'i de yaralandı. Kamboçya, Angola, Mozambik ve Afganistan'da ise köylüler yaşamlarını riske atarak mayınlarla kaplı tarlalarda çalışıyor. Angola'da 3 kişiye 1 mayın düşüyor ve her hafta 150-200 kişi ölüyor. Afganistan'da ise 16 yıllık iç savaş boyunca 10 milyon mayın döşendiği ve Kabil'de mayınlar nedeniyle sakat kalmış 80 bin kişi bulunduğu belirtiliyor.

Asker, sivil, genç, yaşlı ayırdetmeden can alan mayınlar, sadece savaşta değil savaştan yıllarca sonra bile masum insanların hayatına son veriyor. Teknoloji mayın maliyetlerini de düşürdü: Küçük mayınların fiyatı sadece 3 dolar. Savaşta mayın bölgesinde bulunan askerler, mayın bölgesinden yara almadan kurtulsalar bile psikolojik etkisinden kolay kolay kurtulamıyor. Askerlerin çoğu, savaş sonrası psikolojik bozukluklar geçiriyor ve açık alanda yürümeye korkuyor

Mayınlar bu kadar kişinin hayatına mal olurken, yok edilmeleri için cılız da olsa çaba gösterenler var. 50'den fazla ülke Cenevre'de bu ay biraraya gelerek mayınların zararlarını tartışacak. Şimdiyse tüm gözler toplantıya katılacak ABD'nin üzerinde, çünkü dünyanın süper gücünün katkısı olmadan etkili olunamayacağı biliniyor.

Mayınlar ile sahipsiz bombaların yol açtığı olay ve ölümler ile yaralananlar hakkında TİHV'nin 1996 yılında derlediği bilgilerin bir bölümü şöyle:

Batman'a bağlı Demirebilek köyünde yolda bulduğu el bombasını okuduğu ilkokula götürerek Ekrem Çelik (13) adlı çocuk, bombanın patlaması sonucunda yaşamını yitirdi. 9 Şubat sabahı meydana gelen olayda 3'ü ağır 10 çocuk da yaralandı.

Bitlis'in Çeltikli köyü muhtarı Ahmet Kin'in hamile eşi Sitti Kin, mayın yüzünden köyden çıkarılamayınca astım hastalığı nedeniyle öldü. Mart ayında astım nöbeti geçiren Sitti Kin, köy çevresi mayınlı olduğu için karayoluyla Bitlis'e götürülemedi. Ahmet Kin'in, İl Jandarma Alay Komutanlığı'ndan helikopter isteği de yanıtız kaldı. Başbakan Mesut Yılmaz'a ulaşmaya çalışan muhtarın telefonuna, eşi Berna Yılmaz çıktı. Yetkilileri arayan Berna Yılmaz'a söz verildi ancak helikopter köye gitmedi. Sitti Kin bu nedenle öldü.

Siirt'te askeri birliğe ait çöplükten toplanan hurda demirler arasında bulunan bir roket mermisinin 28 Mayıs günü patlaması sonucunda, Hayrettin Arca adındaki hurdacı ile çevrede bulunan Sami Arca, Ömer Arca, İdris Arca, Bilal Bardak, Bekir Bardak, Muhsin Ekin, Nusrettin Yeşilbaş, Volkan Yeşilbaş ve Turgut Topuz yaralandı. İdris Arca ve Sami Arca daha sonra hastanede öldü.

Mardin'in Avcılar köyü yakınlarındaki askeri birliğin çöplüğünde oynayan 8-12 yaşlarındaki Mehmet Emin İldeniz, Mehmet Saim İldeniz, Ertan Yalçın ve Mehmet Nuri Adsız adlı çocuklar, 28 Ağustos günü çöplükte buldukları bombaların patlaması sonucunda parçalanarak öldü. Avcılar köyü sakinleri olayı şöyle anlattılar: "Tugayın üzerinde kurulu bulunduğu alan çok geniş. Yasak bölge geniş bir alanı kapsıyor. Çöpler, bu alana değil bölgenin dışına bırakılıyor. Çöplük köye çok yakın. Çocuklar, burada bir şeyler bulma hevesiyle çöplüğe gitmişler ve patlayıcılara rast gelmişler." Patlayıcıların çöplüğe nasıl atıldığını bilmediklerini ifade eden köylüler, "Ancak bunların Tugay'dan geldiği kesin. Bu nedenle çocukların ölmesinden askerler sorumludur" dediler. Mardin Devlet Hastanesi'ne kaldırılan çocukların cesetleri ailelerine, "olayın çöplükte değil, köye yakın dağlık alanda yaşandığını söylemeleri" koşuluyla verildi.

1996 yılında mayın ya da sahipsiz bomba patlaması sonucunda ölenlerin adları ile olayların meydana geldiği tarih ve yerler şöyle:

Adı ve soyadı	Tarih	Olay yeri
01)- Ayvaz Koçar (58)	01 Ocak 1996	Siirt-Silvan-Boylu bölgesi
02)- Hikmet Alkan (17)	06 Şubat 1996	Şırnak-İdil-Akkoyunlu köyü yakınları
03)- Yusuf ... (20)	00 Şubat 1996	Mardin-Savur-Güzel köyü yakınları
04)- Ekrem Çelik (13)	09 Şubat 1996	Batman-Demirbilek köyü
05)- İsmail Seven (36)	11 Şubat 1996	Batman-Garzan bölgesi
06)- Sıddık Omurcan (25)	11 Şubat 1996	Batman-Garzan bölgesi
07)- Hüseyin Şen (11) (*)	14 Şubat 1996	Diyarbakır Tıp Fakültesi Hastanesi
08)- Hasan Pelin (16)	18 Mart 1996	Diyarbakır-Lice yakınları
09)- Beşir Yen	25 Mart 1996	Şırnak-Silopi-Başköy yakınları
10)- Hasret Gündüz (37)	08 Nisan 1996	Mardin-Ömerli-Beşikkaya köyü yak.
11)- Sıttı Kın	25 Mayıs 1996	Bitlis-Çeltikdi köyü
12)- Kerem Yıldız (16)	26 Mayıs 1996	Van-Yatıksirt köyü
13)- Naci Çiftçi (34)	27 Mayıs 1996	Hakkari-Çukurca-Uzundere beldesi
14)- İdris Arca	30 Mayıs 1996	Siirt şehir merkezi
15)- Sami Arca	30 Mayıs 1996	Siirt şehir merkezi
16)- Hüseyin Taş	09 Haziran 1996	Hakkari-Çukurca-Çığlı köyü
17)- Mürşide Akbulut (10)	19 Haziran 1996	Kars-Sarıkamış-Kazıkkayı köyü
18)- Mesut Karakaya (15)	23 Haziran 1996	Muş-Güzeltepe köyü
19)- Şakir Karakaya (16)	23 Haziran 1996	Muş-Güzeltepe köyü
20)- Sevdin Kılıç (40)	23 Temmuz 1996	Hakkari-Şemdinli-Günyazı köyü
21)- Halil Yıldırım	28 Temmuz 1996	Şırnak-İdil-Yeşilce köyü yakınları
22)- Ekrem Ceviz	07 Ağustos 1996	Şırnak-Uludere-Yemişli köyü
23)- Tevfik Karaaslan (57)	22 Ağustos 1996	Diyarbakır-Kulp-İslamköy arası
24)- İhsan Donat (40)	22 Ağustos 1996	Diyarbakır-Kulp-İslamköy arası
25)- Vehbi Kılıç (45)	22 Ağustos 1996	Diyarbakır-Kulp-İslamköy arası
26)- Mehmet Emin İldeniz	28 Ağustos 1996	Mardin-Avcılar köyü yakınları
27)- Mehmet Saim İldeniz	28 Ağustos 1996	Mardin-Avcılar köyü yakınları
28)- Ertan Yalçın	28 Ağustos 1996	Mardin-Avcılar köyü yakınları
29)- Mehmet Nuri Adsız	28 Ağustos 1996	Mardin-Avcılar köyü yakınları
30)- Abdülvahap Özdemir	19 Eylül 1996	Şırnak-Eruh-Fındık köyü yakınları
31)- Hacı Özdemir	19 Eylül 1996	Şırnak-Eruh-Fındık köyü yakınları
32)- Ömer Altay	19 Eylül 1996	Şırnak-Eruh-Fındık köyü yakınları
33)- Hakkı Ayhan (45)	27 Eylül 1996	Manisa çöplüğü
34)- Şemsettin Orak (18)	13 Ekim 1996	Şırnak-İdil yakınları
35)- (çocuk)	15 Kasım 1996	Hakkari-Yüksekova
36)- (çocuk)	15 Kasım 1996	Hakkari-Yüksekova
37)- (çocuk)	15 Kasım 1996	Hakkari-Yüksekova
38)- (çocuk)	15 Kasım 1996	Hakkari-Yüksekova
39)- (çocuk)	15 Kasım 1996	Hakkari-Yüksekova
40)- Mağdu İnan (13)	24 Kasım 1996	Hakkari-Şemdinli-Kayalar köyü

(*) Hüseyin Şen, 9 Ağustos 1995 tarihinde Siirt yakınlarında mayına basarak yaralanmıştır.

ÖLÜM CEZALARI

Ölüm cezaları, 1996 yılında da Türkiye'nin insan hakları sorunları arasındaki önemini yine yitirmedi ve sık sık gündeme geldi. Dosyaları Meclis'e gönderilen ölüm cezasına mahkum hükümlülerin sayısı dikkati çekecek ölçüde arttı, ancak ölüm cezaları infaz edilmedi. Türkiye böylece Uluslararası Af Örgütü'nün "uzun süredir ölüm cezası infazı yapılmayan ülkeler" kategorisindeki yerini korudu (*). Tartışmalar ise "ölüm cezasının kaldırılıp kaldırılmaması" ve "ölüm cezalarının yerine getirilip getirilmemesi" konularında yoğunlaştı. Kimi kez bazı çevrelerden, "ölüm cezalarının, özellikle de siyasi davalarda verilenlerin hemen infaz edilmesi" yolunda istekler gündeme geldi.

Örneğin, İslami eğilimli "Birlik Vakfı"nın yıl ortalarında hazırladığı "Adalet Raporu"nda, Meclis'te bir yıldan fazla bekleyen ölüm cezası kararlarının, tersine karar verilmemesi durumunda infaz edilmesi önerildi. Yargıtay üyeleri Kadri Keskin, Hayrettin Cevheroğlu, Ziya Sağdur, Şakir Şeker ve Süha Terzibaşoğlu tarafından hazırlanan raporda, dünya genelinde 94 ülkenin yasalarında ölüm cezasına yer verdiğinin hatırlatıldı. Raporda şu görüşler savunuldu:

"Kesinleşen ölüm cezaları ile ilgili kararlar TBMM gündeminde, mahkumlar hücrelerinde beklemektedir. Bekledikçe bu sayı gittikçe kabarmış, bir sosyal ve hukuki yara halini almıştır. Kanaatimizce ölüm cezalarının yerine getirilip getirilmemesinde, yine TBMM yetkili olmalıdır, ancak bu yetki sınırsız ve sorumsuz olmamalıdır. Şimdiki olumsuz durum da dikkate alınarak, Anayasa'da yapılacak değişikliklerle, kesinleşmiş kararın TBMM Başkanlığı'na intikalinden itibaren bir yıl içinde 'ölüm cezasının yerine getirilmemesine karar verilmediği takdirde, cezanın yerine getirilmesine karar verilmiş sayılacağı' hükmü getirilebilir."

(*). Uluslararası Af Örgütü'nün belirlemelerine göre, Birleşmiş Milletler üyesi ülkelerin yaklaşık dörtte üçünde ölüm cezası yürürlükte, 42 ülkede ölüm cezaları tümüyle kaldırıldı; aralarında Türkiye'nin de bulunduğu bazı ülkelerde ise yasalarda ölüm cezası bulunmasına karşın, bu ceza uzun süredir uygulanmıyor. Uluslararası Af Örgütü'ne göre ölüm cezası infazı yapılan ülkeler arasında ilk sırayı Çin (her yıl yaklaşık bin ölüm cezası infaz ediliyor), İran, Suudi Arabistan (1990 yılında 15, 1991 yılında 29, 1992 yılında 66, 1993 yılında 88, 1994 yılında 53, 1995 yılında 192 ölüm cezası infaz edildi), Nijerya, ABD (1995 yılında 56 kişinin ölüm cezası infaz edildi). ABD'de halen 3 bin kişi ölüm cezasının infazını bekliyor. 1976 yılında ABD Anayasa Mahkemesi'nin ölüm cezası yasağını kaldırmasıyla birlikte, 38 eyalette bu cezanın uygulanmasına yeniden başlandı), Singapur, Mısır, Yemen ve Libya alıyor.

1996 yılında ölüm cezası yanlılarının “infaz” istekleri, 1993 ve 1994 yılındaki gibi (*) yaygın kampanyaya dönüşmedi. Meclis’te bulunan ölüm cezası dosyaları işleme tabi tutulmadı. Ölüm cezasına karşı çıkan ya da bu cezanın kaldırılmasını amaçlayan bazı girişimlere daha sık tanık olundu.

İnsan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı tarafından hazırlanan bir raporda, Türkiye’deki yasama ve yürütme organlarının, ölüm cezalarının kaldırılması konusundaki tutumunun “net olmadığı” belirtilerek, “devlet eliyle oç alma” olarak nitelendirilen bu cezaya karşı çıkıldı. Raporda, ölüm cezasının kaldırılmasını öngören uluslararası protokollerin onaylanmasının Türkiye için hukuksal, siyasal ve etik bir yükümlülük olduğu vurgulanarak, “Bundan kaçınmak, bizi hem ulusal hem de uluslararası platformlarda zor durumda bırakacaktır” dendi. “Gelin kandan kına yakmayalım, kanı kanla yumayalım” başlıklı 6 sayfalık raporda, “Yaşama hakkı, uluslararası anlaşma ve sözleşmelerde ve tüm çağdaş anayasalarda güvence altına alınmış, vazgeçilmez, tartışılmaz bir temel haktır” görüşüne yer verildi.

Bu arada 1996 yılının ikinci yarısından itibaren Başbakan Yardımcılığı ve Dışişleri Bakanlığı görevlerini üstlenen Tansu Çiller, zaman zaman ölüm cezasının savaş hali dışında tamamen yasalardan çıkartılacağına dair açıklamalar yaptı. Genellikle yurtdışında ve Türkiye’nin sıkıntılı dönemler yaşadığı uluslararası toplantılar öncesi yapılan bu açıklamaları insan hakları savunucuları inandırıcı bulmadı. Ayrıca, ölüm cezasının kaldırılacağına dair açıklamalarla verilen sözler, Tansu Çiller’in görev yaptığı sürede de yaşama geçmedi.

İstanbul Üniversitesi öğretim üyelerinden Semih Gemalmaz, Tansu Çiller’in açıklamaları ile ilgili olarak, Evrensel gazetesinin 30 Eylül 1996 tarihli sayısında yazdığı “*Ölüm Cezasını Kaldırma Yalanı*” başlıklı yazıda şu görüşleri dile getirdi:

Bir önceki yazımda (23 Eylül 1996- Evrensel) Dışişleri Bakanı Tansu Çiller’in, ölüm cezasını kaldırma konusunda çalışma başlattıkları doğrultusundaki açıklamasında gerçeğe karşılık geldiğini gösterir hiçbir veri bulunmadığını; bunun sakil ve siyasal gösteri izlenimi verdiğini; gerek DYP içinde, gerekse de iktidarıyla muhalefetiyle Meclis içindeki siyasal partilerde bu yönde ciddi hiçbir hazırlık yapılmadığını, milletvekillerinin baskın çoğunluğunun da ölüm cezasını kaldırma siyasal istencine sahip olma aşamasına gelmediğini belirtmiştim. Çiller’in, sözleri ve icraatı arasındaki tutarsızlıklarla inandırıcılığını yitiren bir siyasal figür olduğunu eklemiştim.

Yazımın yayımlanmasının ertesi günü, görünüşte, ileri sürdüğüm hususları çürüten bir haber basında yer aldı: “Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Parlamentosu’nun son aldığı kararla da ortaya çıkan demokratikleşme konusundaki tepkilerin önünü kesebilmek ve ileri adımlar atabilmek için yeni bir insan hakları paketi hazırladı. Başbakan Necmettin Erbakan’ın da onayı alınarak hükümete sunulan paketle, gözaltı süresinin üç güne indirilmesi, istisnai hal-

(*) PKK’nin saldırılarını yoğunlaştırması, 1993 yılında “ölüm cezası kararlarının hemen infaz edilmesi” yolundaki istekleri de ortaya çıkardı. Bu istek ilk kez, Milli Güvenlik Kurulu’nun Ekim ayında yaptığı toplantıda generaller tarafından ortaya atıldı. Ardından Ankara DGM Başsavcısı Nusret Demiral ile DYP ve ANAP’lı bazı milletvekilleri de ölüm cezası kararlarının hızla yerine getirilmesi gerektiğini savunular. Bu tartışmalar sürerken, 17 Kasım 1993 tarihinde toplanan Meclis Adalet Komisyonu, Seyfettin Uzundiz adlı hükümlü hakkında verilen ölüm cezasını onayladı. Karar, DYP, ANAP ve RP’li 9 milletvekilinin oyu ile alındı. Seyfettin Uzundiz, 15 Ağustos 1991’de İstanbul Kartaltepe’deki bir tuhafiyeci dükkanını soymak isterken dükkan sahiplerini öldürdüğü için Eyüp 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 1992 yılında ölüm cezasına mahkum edilmişti. Dosya halen Meclis gündeminde bulunuyor.

lerde ise en fazla yedi gün olması öngörülüyor. Paket bir süre önce Dışişleri Bakanı Tansu Çiller tarafından dile getirilen, idam cezalarının kaldırılmasını da içeriyor. Dışişleri Bakanlığı, Batılı ülkelerdeki demokratik yapı ile ilgili araştırmasını bir rapor hazırladı. Bu program geçen Bakanlar Kurulu toplantısında bakanların bilgisine sunuldu. Taslak program, Adalet ve İçişleri bakanlıklarına gönderildi ve iki bakana Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Onur Öymen tarafından bilgi verildi.”

Ne var ki, hemen ertesinde yayınlanan bir başka haber, önceki haberi çürütüyor, bizim görüşlerimizi doğruluyordu. “... Çiller'in İzmir'de yapılan ECO toplantısında basına müjde olarak sunduğu 'idam cezalarının kaldırılması için, hükümet büyük bir çalışmayı gündeme getiriyor' açıklamalarını Kazan yalanladı ve şunları söyledi: “Kendisi İçişleri ve Dışişleri Bakanlığı'nda böyle bir çalışma başlattığını ifade etti. Ancak, bugüne kadar bize intikal ettirilmiş bir çalışma yok. Şunu da söyleyeyim, koalisyon protokölümüzde de böyle bir hüküm yok. İdam cezalarının kaldırılması fevkalade önemli bir konu. Böylesine önemli bir konuyu hükümet programına koymadan, üzerinde anlaşmadan bu cezaları kaldıracağız denilmesi sadece beyan açısından bir niyeti ortaya koymaktadır. Ama bunun üzerinde bir çalışma yoktur” dedi.

Şu rezalete bakınız; insan yaşamı üzerinde oynanmaya çalışılan, en hafif deyişle vicdana, ahlaka aykırı, gösteriye bakınız.

Hükümet ortağı RP'nin, dinsel ideolojileri gereği, ölüm cezasına zaten karşı olmadığını, olamayacağını belirtmiştik. Nitekim Kazan da, açıklamasında, doğrudan ideolojilerine yollama yapmamakla birlikte, koalisyon protokolünde ölüm cezasını ilga doğrultusunda hüküm bulunmadığını hatırlatmak yoluyla durumu günyüzüne çıkartmaktadır. RP'li hiçbir siyasal figür, bugüne dek, ölüm cezasına karşı olduğunu açıklamamıştır. Açıklayamaz, çünkü siyasal İslam'ın sözcülüğü yapıldığında, Kur'an-ı Kerim'de ölüm cezasının tanınmış olması ve değiştirilmesinin olanaklı bulunmaması nedeniyle, ölüm cezasına karşı çıkılmaz duruma gelir. RP iktidarın ortağı olmakla bir açmaza düşmüştür. Muhalif siyasal söylemi ile iktidar icraatı arasındaki uçurum, tabanda yoğun ve yaygın hoşnutsuzluk ve tepkilere yol açmıştır. Şimdilik durum, sadece iktidarda ortak bulunulduğu ve bunun bir geçiş süreci sayılmak gerektiği siyasal argümanlarını iletme yoluyla idare etmektedirler. Bu koşullar altında, İslam ideolojisini benimseyen çevrelere, Şeriatın açıkça öngördüğü bir cezayı kaldırma tasarrufunu açıklayamazlar.

Öte yandan, her ne kadar giderek kanıksamaya zorlantıyorsak da, bir bakanın söylediğini başka bir bakanın yalanlaması biçimindeki utanılması gereken siyasal ciddiyetsizlik bu olayda da açığa çıkmıştır. 24/09/96 tarihli Hürriyet'in haberinde, açıkça, hazırlanan taslak programın Adalet ve İçişleri bakanlıklarına gönderildiği ve Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Öymen'in her iki bakanı da bilgilendirdiği yazılı iken; Adalet Bakanı Kazan, 25/09/96 tarihli Cumhuriyet'teki habere göre, “Bugüne kadar bize intikal ettirilmiş bir çalışma yok” demektir. Çiller, 15/09/96 tarihli Hürriyet'teki demecinde, “Bu konuda Adalet Bakanlığı ile görüşmeler sürüyor” demişti.

Bu çelişik açıklamaların hepsi aynı anda doğru olamayacağına göre, birileri gerçek dışı açıklama yapmaktadır. Büyük olasılıkla, hükümetin bakanlarının birbirlerini yalanlamasının faturası yine basına çıkartılmaya çalışılacaktır. Burada hatırlatabileceğimiz husus, örneklenen haberlerin üzerinden makul bir süre geçmesine karşın tektip edilmediği için doğru olduğunu kabul etmek gerektiridir.

Kaldı ki, Kazan'ın açıklamasında "... böylesine önemli konuyu hükümet programına koymadan, üzerinde anlaşmadan bu cezaları kaldıracağız denilmesi" sadece bir niyet, sahibine ait bir niyet olarak belirlenmektedir. Kazan devamla, "bunun üzerinde bir çalışma yoktur" diyerek durumu netleştirmektedir.

Sözün özü hükümet ortakları olan RP ve DYP'de, ölüm cezasının kaldırılması konusunda kesin olarak, samimi bir niyet ve hazırlık bulunmamaktadır. Beklentimiz, böyle bir siyasal istencin oluşmasıdır. Ölüm cezasını, kim, hangi parti, hangi meclis kaldırırsa, sadece desteği hak eder. Bu konu, içeride ya da dışarıda, bir siyasal pazarlık; gösteri malzemesi asla kullunmamalıdır. Siyasette yalancılık olulmaz, bu konuda yalancılık ise, bütünüyle ahlak dışı kalır; dinsel ahlaka da, burjuva ahlakına da aykırıdır. Ölüm cezasını benimseyen ideolojiler vardır ve eleştirilmiştir. Ne ki, ölüm cezasını kaldırıp kaldırmamayı bir siyasal gösteri konusu yapmayı, hiçbir görüş, yaklaşım, anlayış kabul etmemiştir. Çünkü, aksi, insanın doğasına, insan olma niteliğine aykırı düşer.

Ölüm cezası kararları ve infazları

70 yıllık cumhuriyet tarihi boyunca yüzlerce kişinin (*) ölüm cezasının infaz edildiği Türkiye'de en son ölüm cezası infazı, 25 Ekim 1984 tarihinde yapıldı. Ölüm cezalarına karşı iç ve dış kamuoyunda oluşan tepki, bu tarihten sonra ölüm cezalarının infazına engel oldu. Ardından 12 Nisan 1991 tarihinde yürürlüğe giren "Terörle Mücadele Yasası" ile o tarihe kadar işlenen suçlarla ilgili olarak verilen ya da verilecek olan ölüm cezası kararlarının yerine getirilmemesini ve hapis cezasına çevrilmesini öngören bir düzenleme yapıldı. Bu düzenlemeyle ölüm cezası konusunda geçici rahatlık sağladı. Ancak ölüm cezası verilmesini öngören yasa maddelerinin varlığı her zaman tehdit edici unsur olarak kendisini hissettirdi.

1996 yılında ölüm cezası istemiyle çok sayıda dava açıldı. Ölüm cezası istemiyle açılan davalar Diyarbakır, İzmir ve İstanbul DGM ile İstanbul ve İzmir'deki ağır ceza mahkemelerinde yoğunlaştı. Sonuçlanan davalarda ölüm cezası kararları verildi. Yargıtay tarafından onaylanan bazı ölüm cezası kararları Meclis'e gönderildi.

Son 4-5 yılda, ölüm cezasına mahkum olan kişilerden TİHV'nin saptayabildikleri ve bu kişilerin yargılama sürecine ilişkin bilgiler (**) şöyle:

Hükümlünün adı	Suçlama	Mahkeme	Aşama
01)- Seyfettin Uzundiz	Adli-Cinayet	Eyüp Ağır Ceza	Meclis
02)- Bekir Gedik	Askeri-Cinayet	Askeri Mahkeme	Meclis
03)- Nizamettin Özoğlu	Siyasi-PKK	Diyarbakır DGM	Meclis

(*) Resmi belgelere göre, Cumhuriyet tarihi boyunca 445 kişinin ölüm cezası infaz edildi (114'ü 1925-1938, 195'i 1938-27 Mayıs 1960, 69'u 27 Mayıs 1960-1964, 17'si 12 Mart 1971- 1973, 50'si de 12 Eylül 1980-25 Ekim 1984 dönemlerinde gerçekleştirildi). Ancak İstiklal Mahkemesi yargılamalarıyla ilgili kayıtların yetersizliği gözönüne alındığında 445 rakamının tüm infazları kapsamadığı ortaya çıkmaktadır. O nedenle ölüm cezası infaz edilenlerin sayısı bazı kaynaklarda 550 civarında, bazı kaynaklarda da 588 olarak kabul edilmektedir. Ölüm cezası infazları, 1925-1938 yılları arasındaki Kürt isyanları ile 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül askeri darbeleri sonrasında yoğunlaştı. İdam edilenler arasında tümtü siyasal nedenlerden ötürü ceza alan 16 milletvekili ya da eski milletvekili de yer aldı.

(**) 12 Nisan 1991 tarihinde yürürlüğe giren "Terörle Mücadele Yasası"nın Geçici 4. maddesi, o tarihe kadar verilen ya da o tarihe kadar işlenen suçlar nedeniyle verilecek olan ölüm cezası kararlarının 10 ya da 20 yıl hapis cezası olarak uygulanmasını öngördüğü için, bu kapsama giren ölüm cezası kararları listeye dahil edilmemiştir.

04)- Yakup Karaca	Adli-Cinayet	Antalya Ağır Ceza	Meclis
05)- Hasip Mehmet Atay	Adli-Cinayet	Gaziantep Ağır C.	Meclis
06)- Mehmet Sait Dayan	Siyasi-PKK	Diyarbakır DGM	Meclis
07)- Halil Yıldırım	Adli-Cinayet	Meclis
08)- Taner Keleşoğlu	Adli-Cinayet	Kars Ağır Ceza	Meclis
09)- Sinan İyit	Siyasi-PKK	Diyarbakır DGM	Meclis
10)- Murat Katrağ	Adli-Cinayet	Meclis
11)- Ali Osman Köse	Siyasi-DHKP-C	Ankara DGM	Meclis
12)- Rabbena Hanedar	Siyasi-DHKP-C	Ankara DGM	Meclis
13)- Hasan Şahingöz	Siyasi-DHKP-C	Ankara DGM	Meclis
14)- Ali Nazik	Siyasi-DHKP-C	Ankara DGM	Meclis
15)- Selmani Özcan	Siyasi-DHKP-C	Ankara DGM	Meclis
16)- Erol Özpolat	Siyasi-DHKP-C	Ankara DGM	Meclis
17)- Halil Güneş	Adli-Cinayet	Urfa Ağır Ceza	Meclis
18)- Celal Atalay	Adli-Cinayet	Bandırma Ağır C.	Meclis
19)- Birsen Gürbüz	Adli-Cinayet	Bandırma Ağır C.	Meclis
20)- İsmail Özdemir	Adli-Cinayet	Meclis
21)- Mehmet Arı	Adli-Cinayet	Meclis
22)- Ekrem Gökçe	Adli-Cinayet	Meclis
23)- Kadir Şahin	Adli-Cinayet	Meclis
24)- Mürsel Girgin	Adli-Cinayet	Meclis
25)- Aziz Varkan	Adli-Cinayet	Meclis
26)- Nadir Şenol	Adli-Cinayet	Meclis
27)- Yaşar Akan	Adli-Cinayet	Adana Askeri Mah.	Meclis
28)- Cüneyt Erengül	Adli-Cinayet	Adana Askeri Mah.	Meclis
29)- Cemalettin Cenap Arıcı	Siyasi-PKK	Diyarbakır DGM	Yargıtay
30)- Nimet İğraç	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
31)- Muhammed Taşdemir	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
32)- Mehmet Sinci	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
33)- Hüsnü Özcan	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
34)- Ahmet Gülmezoğlu	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
35)- Abdullah Sönmez	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
36)- Abbas Alkan	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
37)- Selahattin Mete	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
38)- Kasım Karataş	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
39)- Coşkun Öztürk	Adli-Cinayet	Bakırköy Ağır Ceza	Yargıtay
40)- Yıldırım Arıcan	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
41)- Abdurrahman Tekgöz	Adli-Cinayet	Antalya Ağır Ceza	Yargıtay
42)- Hasan Alapan	Adli-Cinayet	Denizli Ağır Ceza	Yargıtay
43)- İsmail Doğruer	Siyasi-TİKKO	İstanbul DGM	Yargıtay
44)- Hasan Kadem	Adli-Cinayet	Bakırköy Ağır Ceza	Yargıtay
45)- Hüseyin Kıran	Siyasi-TDKP	Erzincan DGM	Yargıtay
46)- Metin Dere	Siyasi-TİKKO	İstanbul DGM	Yargıtay
47)- İzzettin Ekren	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
48)- Çeknaz Ekren	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
49)- Sabri Keve	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
50)- Kemal Gömi	Siyasi-DHKP-C	Ankara DGM	Yargıtay
51)- Celal Türk	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
52)- Yusuf Çubuk	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
53)- Salih Gün	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
54)- Zübeyir Paksoy	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay

55)- Yusuf Akbaba	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
56)- Mehmet Darga	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
57)- Türkan İpek	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
58)- Coşkun Coşar	Adli-Cinayet	Burhaniye Ağır C.	Yargıtay
59)- Ömer Gök	Adli-Cinayet	Bakırköy Ağır Ceza	Yargıtay
60)- Hasan Alapan	Adli-Cinayet	Denizli Ağır Ceza	Yargıtay
61)- Zana Mazak	Siyasi-PKK	Ankara DGM	Yargıtay
62)- İsmail Tartan	Adli-Cinayet	Urfa Ağır Ceza	Yargıtay
63)- Cumali Karsu	Siyasi-PKK	İstanbul DGM	Yargıtay
64)- Enver Özek	Siyasi-PKK	İstanbul DGM	Yargıtay
65)- Fatma Tunç	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
66)- Nuri Akbulut	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
67)- Mehmet Nuri Özen	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
68)- Hasan Aşkın	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
69)- Cemal Çakmak	Siyasi-TİKKO	Ankara DGM	Yargıtay

Türkiye'deki mevcut hukuk sistemine göre, Türk Ceza Yasası'nın 16, Askeri Ceza Yasası'nın 27, Kaçakçılık ve Orman yasalarının da birer maddesi ölüm cezası öngörüyor. Ceza infaz sistemine göre, Yargıtay tarafından onaylanan ölüm cezası kararı Meclis'e gönderiliyor ve ilk olarak Meclis Adalet Komisyonu'nda ele alınıyor. Adalet Komisyonu tarafından kabul edilen ölüm cezası kararı, yasa önerisi haline getirilerek Meclis Genel Kurulu'nun onayına sunuluyor. Ölüm cezası kararı, Genel Kurul'da kabul edildiği takdirde Cumhurbaşkanlığı'na gönderiliyor. Karar, Cumhurbaşkanlığı tarafından onaylanınca hükümlü asılarak karar yerine getiriliyor. Savaş suçlarıyla ilgili olarak verilen ölüm cezası kararları ise hükümlünün kurşuna dizilmesiyle yerine getiriliyor.

Ölüm cezasının nasıl infaz edileceğini (savaş suçları hariç) düzenleyen Türk Ceza Yasası'nın 12. maddesi (1926-1965 yılları arasında fiilen uygulandı.) şöyle:

MADDE 12:

Ölüm cezası, buna hüküm giymiş kişinin asılarak yaşamının yok edilmesidir.

Ölüm cezası, hükümlünün bağlı olduğu din ve mezhebin özel günlerinde yerine getirilmez. Hükümlüler birkaç kişi ise birbirinin karşısında asılmazlar. Gebe kadınlar doğurmadıkça, akıl hastalığına tutulanlar iyileşmedikçe ölüm cezası yerine getirilmez.

Ölüm cezası verilen kişi hakkındaki hükümlülük kararı, Yargıtay tarafından onaylandıktan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edildikten sonra, uygulanacağı yerde mahkeme heyetinden bir kişi, Cumhuriyet Savcısı, hekim, tutanak katibi ve cezaevi yönetim memurlarından biri hazır olduğu halde, kararın hükümlünün önünde okunmasının ardından yerine getirilir.

Hükümlünün bağlı olduğu dinin dinsel memuru olan bir kimse ile hükümlünün avukatı da cezanın yerine getirilişi sırasında hazır bulunabilir.

Ölüm cezasına hüküm giymiş olan kişi, anne ya da babasını öldürmüştü ise kararın uygulanma yerine yalınayak, başı açık ve siyah bir gömlek giydirilerek götürülür ve karar bu yolla yerine getirilir. Asılan kişinin ölüsü tören yapılmadan gömülme üzere mirasçularına verilir. Mirasçısı olmadığında ya da mirasçı kabul etmediğinde belediye tarafından gömdürülür.

Ölüm cezasının yerine getirilişi biçimi hakkında bir tutanak tutulur. Tutanak orada görevli olarak bulunanlar tarafından imza edilir.

1996 yılında ölüm cezası istemiyle hakkında dava açılan ya da ölüm cezasına mahkum edilenlerle ilgili olarak TİHV'nin derlediği bilgilerden bir bölümü şöyle:

“İBDA-C adlı radikal İslamcı örgüte üye oldukları ve İzmir'deki bir lokale patlayıcı madde attıkları” iddiasıyla haklarında dava açılan Yılmaz Dalyan ve Hasan Dırahayali adlı 2 kişinin yargılanmasına İzmir DGM'de 24 Ocak günü başlandı. İddianamede, Yılmaz Dalyan'ın Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm, Hasan Dırahayali'nin de 169. madde uyarınca 3 yıla 5 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Daha sonra sorgusu yapılan Yılmaz Dalyan İBDA-C üyesi olmadığını, kendisine hakaret edildiği için bomba attığını söyledi. Hasan Dırahayali ise suçsuz olduğunu savundu.

“DHKP-C üyesi oldukları ve bazı silahlı eylemlere katıldıkları” iddiasıyla hakkında dava açılan 22 kişinin yargılanmasına İstanbul DGM'de 31 Ocak günü devam edildi. Duruşmada esas hakkındaki görüşünü açıklayan DGM Savcısı, sanıklardan Cengiz Çalıkoparan (Ümraniye Cezaevi'nde 4 Ocak günü çıkan olaylar sırasında dövülerek yaralandı) ve Ali Rıza Demir'in ölüm cezasına mahkum edilmesini istedi. Hastanede tedavi gören Cengiz Çalıkoparan bu nedenle duruşmaya katılmadı. Esas hakkındaki mütalaada sanıklardan 15'inin 3 yıla 20 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi, 5'inin de beraat etmesi istendi.

“Türkiye Komünist Emek Partisi (TKEP/L) üyesi olduğu ve İstanbul Bakırköy'de İsmet Yiğit adlı polisi öldürdüğü iddiasıyla İstanbul DGM'de yargılanan Ayfer Ercan'ın ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. 3 Şubat günü başlayan davada sorgusu yapılan Ayfer Ercan, hiçbir örgütle ilgisi olmadığını öne sürdü. Ayfer Ercan, “Nişanlım Tarık Ziya Yıldırım ile parkta otururken polis arama yaptı. Nişanlımın torbasında silah varmış. Polis bunlara el koydu. Ancak nişanlım bir ara polisin üzerine atladı ve silahını kaptı. Silahlardan birini de ben aldım. Üç el silah sesi duydum. Ama ben ateş etmedim” dedi. Ercan, “Nişanlımın bilinci yerindeydi. Ancak polis gerçek faili ölüme terk ederek, beni olayın faili yaptı” diye konuştu. Tarık Ziya Yıldırım olay sırasında ölmüştü. İstanbul DGM'de 10 Aralık günü yapılan duruşmada ise Avukat Özcan Kılıç, Ayfer Ercan'ın 15 gün gözaltına tutulduğunu, işkence gördüğünü ve bu nedenle Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurduğunu bildirdi.

“Hizbullah üyesi oldukları, 2'si korucu 5 kişiyi öldürdükleri ve 2 kişiyi yaraladıkları” öne sürülen 6 kişi hakkında dava açıldı. Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından Mart ayında açılan davada Nesih Selamboğa, Salih Selamboğa ve İsmail Yoldaş'ın Türk Ceza Yasası'nın 146. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 214'de)

“Azmi Arıkan adlı kişiyi öldürdükleri” iddia edilen Kazım Atalay (21), Kadri Atalay (20) ve İ.E. (17) adlı kişilerin yargılanmasına 13 Mart günü başlandı. Ölüm cezası istemiyle yargılanan sanıklardan İ.E., Azmi Arıkan'ın kendisine tecavüz etmek istediğini belirterek, “Ben kendimi savundum, üzerime gelince kenarda duran baltayı alarak rastgele savurdum. Yere düşünce bıçağı çeşitli yerlerine saplayarak öldürdüm” dedi. Kazım Atalay ise Azmi Arıkan'ı öldürmediğini ama cesedi parçalara ayırıp İzmir'in çeşitli yerlerine attıklarını söyledi.

“Ablası ile ablasının erkek arkadaşını öldürdüğü” iddia edilen Turan Bahçıvan adlı polisin yargılanmasına 19 Mart günü başlandı. İstanbul Bakırköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada, Turan Bahçıvan'ın “tasarlayarak birden fazla kişiyi öldürdüğü” iddiasıyla ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorgusu yapılan Turan Bahçıvan ise cinayetleri kendisinin işlemediğini belirterek, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü ve suçlamayı kabul etmek zorunda kaldığını söyledi. Turan Bahçıvan, “Meslektaşlarım işkence yaptı. İşkence gördüğüm için cinayetleri kabul ettim” dedi.

Eşinin anne ve babasını öldürdüğü için hakkında dava açılan Yüksel Bilgin Halıcı (30) adlı kişinin yargılanmasına, İstanbul Bakırköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 24 Mart günü başlandı. Davada, Yüksel Bilgin Halıcı'nın Türk Ceza Yasası'nın 450. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. Yüksel Bilgin Halıcı, olay günü eşinin anne ve babasının saldırısına uğradığını belirterek, "Bana keser ve bıçakla saldırdılar. O an kendimi kaybetmişim. Sonrasını hatırlayamıyorum. Cinayet anında şuurum yerinde değildi" dedi.

1995 yılı Kasım ayında İstanbul'da yapılan operasyonlar sonucu "DHKP-C üyesi oldukları" iddiasıyla gözaltına alınarak tutuklanan ve haklarında dava açılan Serdar Yıldırım, Kadife Yılmaz, Hasan Özdemir, Turan Ada, Madımak Özden, Çetin Dönmez, Ercan Kartal, Hakkı Akçay ve Hıdır Sayır'ın (itirafçı) yargılanmasına 28 Mart günü başlandı. İstanbul DGM'de görülen davada Çetin Dönmez, Madımak Özden ve Hıdır Sayır'ın Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi, diğer sanıkların ise "örgüt üyesi oldukları" iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 168/2. maddesi uyarınca cezalandırılmaları istendi.

Ekrem Yılmaz adlı şoförü, 1995 yılı Ağustos ayında İzmir'de "parasını almak için öldürmekle" suçlanan Ali Bayrak, Nebi Kızıltürk ve Hüseyin Altun adlı kişilerin yargılanmasına 29 Mart günü İzmir 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada okunan iddianamede sanıkların Türk Ceza Yasası'nın 450. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. Ali Bayrak, Ekrem Yılmaz'ı kendisinin öldürdüğünü belirterek, "Lokantada yemek yerken bize hakaret etti. Hakareti dışarıya çıktığımızda da sürdürdü. Bunun üzerine Ekrem'i öldürdüm. Olay sırasında aşırı derecede alkollü idim. Amacımız, gasp değildi" dedi.

Balıkesir'in Burhaniye ilçesinde 1995 yılı Ekim ayında İbrahim Ertoyun adlı kişiyi bıçaklayarak öldüren Coşkun Coşar (19) adlı genç ölüm cezasına mahkum oldu. Burhaniye Ağır Ceza Mahkemesi'nde 11 Nisan günü sona eren davada Coşkun Coşar'a yardımcı olan 17 yaşındaki arkadaşına da 30 yıl hapis cezası verildi.

Radikal islamcı "İslami Hareket Örgütü" yöneticileri oldukları iddia edilen İrfan Çağrıncı ve Tamer Aslan hakkında, "gazeteci Çetin Emeç ile şoförü Sinan Ercan, din araştırmacısı Turan Dursun ve İran uyruklu Ali Ekber Gorani'yi öldürdükleri" iddiasıyla ölüm cezası istendi. Eylemlerin İran'dan alınan talimatlara göre gerçekleştirildiği öne sürülen iddianamede, diğer 11 sanık hakkında "örgüt üyeliği" suçlamasıyla 22.5 yıla kadar hapis cezası istendi.

"İstanbul'da pekçok ev ve işyerini soyduktan sonra geldikleri Aydın'ın Söke ilçesine bağlı Yeniköy'de, anlaşmazlık sonucu 4 suç ortağı ile kendisini İzmir Kuşadası'na kaçırarak taksinin sürücüsünü öldürdüğü" öne sürülen Zülküf Almalı adlı kişinin yargılanmasına 20 Ağustos günü başlandı. Aydın Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada Zülküf Almalı'nın ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorgusu yapılan Zülküf Almalı adam öldürdüğünü kabul etti. Zülküf Almalı'nın, "Haziran ayında çalınan malların paylaşılması sırasında suç ortakları Mehmet Ali Kaymak, Aydın Altındağ, Ufuk Şahin ve Mehmet Gezgin ile olaydan sonra kaçarken bindiği taksinin sürücüsü Sıtkı Topçu'yu öldürdüğü" iddia ediliyor.

Urfa'nın Halfeti ilçesindeki cezaevinde gardiyan Mehmet Özgül'ü öldürdüğü gerekçeyle yargılanan Halil Güneş (27) adlı tutuklu ölüm cezasına mahkum oldu. Urfa 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 11 Eylül günü sonuçlanan davada Ahmet Ulutaş adlı sanığa da, "cinayete yardımcı olduğu" gerekçeyle 20 yıl hapis cezası verildi.

"TKEP-L üyesi oldukları" iddia edilen 19'ü tutuklu 20 kişinin yargılanmasına 19 Eylül günü İstanbul DGM'de başlandı. Davada Devrim Öktem, Bülent Gedik, İsmail Altun, Özgür Öktem ve Erbil Kızıl hakkında "örgüt yöneticisi oldukları iddiasıyla" Türk Ceza Yasa-

sisinin 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezası istendi. Devrim Öktem, 1,5 aylık hamile iken Şubat ayında gözaltına alındığını ve siyasi polis merkezinde işkence nedeniyle düşük yaptığını açıklamıştı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 337' de)

Temmuz ayında Kırşehir'in Çiçekdağ ilçesi Köseli kasabasında, kızkardeşi Sevgi Tetik (17) ve sevgilisi Salim Duygu'yu (21) öldürdüğü iddia edilen Mustafa Tetik'e (18) ölüm cezası verilmesi istendi. 26 Eylül günü Kırşehir Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada, Mustafa Tetik, "Salim'i ben öldürdüm, ama kız kardeşimi öldürmedim. O intihar etti" dedi.

İstanbul Büyükşehir Meclisi'nde 1994 yılında hırsızlık için girdiği bir evde, Münevver Uğurlu ile iki çocuğunu öldürdüğü iddiasıyla Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nce ölüm cezasına mahkum edilen Coşkun Öztürk'ün cezasını, Yargıtay 4 Ekim günü onayladı. Coşkun Öztürk'ün dosyası Meclis'e gönderildi.

Ankara DGM'de, DHKP-C üyesi olduğu ve Ankara'daki bazı eylemlere katıldığı" iddiasıyla yargılanan Erol Özbolat, üçüncü kez ölüm cezasına mahkum edildi. 11 Ekim günü yapılan duruşmada "dosyadaki eksiklikler giderildiği" için Erol Özbolat hakkındaki kararın yinelenmediği açıklandı. Yargıtay, Erol Özbolat'a 1993 yılında verilen ilk ölüm cezası kararını "nüfus cüzdanındaki mühürün okunamaması", ikinci yargılamada verilen ölüm cezası kararını da "gerekçeli kararda nüfus kayıtlarına ayrıntılı olarak yer verilmemesi" nedeniyle bozmuştu.

"Doğan Ayhan adlı şoförü bıçakla öldürüp, 4 milyon lirasını gasp ettikleri" iddia edilen biri kadın 5 sanığın ölüm cezası istemiyle yargılanmasına, 12 Kasım günü başlandı. İstanbul Eyüp 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan ilk duruşmada ifade veren A.A., İstanbul Gaziosmanpaşa Arnavutköy'e giderken şoförün yengesine çirkin sözler söylediğini belirtti ve "Küfür-lü konuştuğu için ona vurdum. O da bana vurdu ve kapıştık. Bu sırada şoför, bagajda bulunan sopayı alarak bana vurmaya başladı. Ben de üzerimdeki bıçakla ona vurdum. Yaralanınca kaçtı. Bunun üzerine biz de olay yerinden ayrıldık" dedi.

İstanbul'un Esenler semtinde 19 Ekim günü 2'si çocuk 10 kişiyi öldüren Abdullah Aydın ile katliamda yardımcı olan kardeşleri Mehmet Nasuh Aydın, Hüsamettin Aydın ve Suat Aydın hakkında 10'ar kez ölüm cezası istemiyle dava açıldı. Esenler'deki ev baskınında, Remziye Tekin (51), Nurhan Aydın (30), Aycan Aydın (24), Sibel Aydın (7), Dilber Tekin (11), Zübeyde Tekin (11), Tülay Tekin (19), Rıdvan Tekin (16), Atilla Oktay (26) ve Bünyamin Oktay (27) öldürülmüştü. Bakırköy 4'üncü Ağır Ceza Mahkemesi'nde 17 Aralık günü yapılan ilk duruşmada Mehmet Nasuh Aydın, suçu işkenceyle kabul ettiğini söyledi. Suat Aydın ise "Olaydan bilgim yok. Eğer olsaydı mutlaka eve gider Abdullah'a engel olurdum" dedi. Hüsamettin Aydın adlı sanık da Abdullah Aydın'ın yanına gelerek eşini öldüreceğini söylediğini ve yardım istediğini söyledi. Hüsamettin Aydın, "Kabul etmeyince gitti. Ben de polislin geleceğini tahmin ettiğimden evden ayrıldım. Ertesi gün polis beni gözaltına aldı. 11 gün işkence gördüm. Hamile eşimi şübeğe getirdiler. Korkup suçu kabul ettim" dedi.

Ankara DGM'de "PKK üyesi olduğu" iddiasıyla yargılanan Zana Mazak, 20 Kasım günü sona eren davada, Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına; Hakan Özgenç ise Türk Ceza Yasası'nın 168. maddesi uyarınca 12 yıl hapis cezasına mahkum oldu. Kararın açıklanmasından sonra slogan atarak kararı protesto eden Zana Mazak, jandarmalar tarafından dövülerek salondan çıkarıldı.

"Mafyanın önde gelen adlarından" Tevfik Nurullah Ağansoy'un da aralarında bulunduğu 4 kişinin öldürülmesi (28 Ağustos 1996) nedeniyle açılan dava 21 Kasım günü İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başladı. Davada, 7'si gıyabi tutuklu, 2'si tutuklu 9 sanık hak-

kında “taammüden adam öldürdükleri ve cinayete azmettirdikleri” iddiasıyla dörder kez ölüm cezası istendi. Davada, adı birçok cinayete karışan Ağansoy’un eski arkadaşı, mafya lideri Alaattin Çakıcı ile Adnan Çiçek ve Kenan Ali Gürsel adlı sanıklar hakkında “cinayete azmettirdikleri”; Ferdi Heybet, Kamil Özkılınc, Hasan Taşkın ve Ahmet Atlılar hakkında ise “cinayet işledikleri” iddiasıyla ölüm cezası istendi. Davanın iki tutuklu sanığı Aydın Göker ile Yener Üçüncü hakkında da ölüm cezası istendi. Davada, olayda yaralanan, Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Tansu Çiller’in koruma polisi Ferda Temel (tutuksuz) ile Ağansoy’un koruması olduğu bildirilen Burak Çalışkan (tutuksuz), şoförü Ramazan Vurmaz (tutuklu) hakkında da hapis cezası istendi.

Diyarbakır’da “29 Ekim Cumhuriyet Bayramı törenlerinde bombalı intihar saldırısı gerçekleştirileceği” iddiasıyla tutuklanan Abdurrahman Marangoz (40) hakkında Diyarbakır DGM Savcılığı TCK’nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezası istemiyle dava açtı. Davada Mehmet Şirin Taşdemir, Askeri Doğan ve Ali Ertaş hakkında da Türk Ceza Yasası’nın 169. maddesi uyarınca 5 yıla kadar hapis cezası istendi.

Balıkesir’in Ayvalık ilçesinde 1994 yılı Temmuz ayında Erdim Sertoğlu adlı müzisyeni fidye almak için kaçıran ve daha sonra öldüren Celal Atalay ve Birsen Gürbüz (Güngören) adlı kişiler ikinci kez ölüm cezasına mahkum oldu. 15 Haziran 1995 tarihinde verilen ilk karar Yargıtay tarafından bozulmuştu. Burhaniye Ağır Ceza Mahkemesi’nde 10 Aralık günü yeniden görülen davada sanıklar ayrıca, adam kaçırmak ve gasp suçlarından da 36 yıla mahkum oldular. Mehmet Çakan adlı sanığa ise 10 yıl 5 ay hapis cezası verildi. Celal Atalay ve Birsen Gürbüz’e verilen ölüm cezaları daha sonra Yargıtay tarafından onaylandı ve dosyalar Meclis’e gönderildi.

1996 yılı Eylül ayında Mersin Orduevi’nde Şerife Aygül Öz (35) adlı kadına tecavüz eden ve daha sonra öldüren Cüneyt Erengül ve Yaşar Akan adlı erler ölüm cezasına mahkum oldu. Adana 1 No’lu Askeri Mahkemesi’nde 13 Aralık günü sonuçlanan davada Erengül ve Akan’a ölüm cezasıyla birlikte “zorla ırza geçme ve hırsızlık” suçundan 25’er yıl hapis cezası verildi. Davada Zafer Karaca adlı askere ise 26 yıl hapis cezası verildi.

İzmir Kuşadası’nda Ağustos ayında “Fırat Güreler, eşi Dilek Hallaç, Arzu Hallaç ve Adil Uymaz adlı kişileri işkence ile öldürdükleri” iddia edilen Taner Sarı, Şener Sarı, İsmail Kütenci, Ali Demir ve Fevzi Genç hakkında ölüm cezası istemiyle dava açıldı. Sanıkların yargılanmasına 10 Aralık günü Kuşadası Ağır Ceza Mahkemesi’nde başlandı. Duruşmada ifade veren Taner Sarı, Şener Sarı, İsmail Kütenci ve Ali Demir, olayla ilgilerinin olmadığını öne sürerek “İşkence ile ifademizi aldıkları için suçu kabul etmiştik” dediler. Fevzi Genç ise, 4 kişiyi beraber öldürdüklerini söyleyerek, “Şimdi de beni ortadan kaldırmak istiyorlar” dedi.

İŞKENCE

Yıllardır sistematik bir sorgulama yöntemi olarak kullanılan işkence, 1996 yılında da gündemden düşmedi. Gözaltında ya da cezaevlerinde ölümler, gözaltına alındıktan sonra kaybolmalar, tecavüz ve cinsel taciz olayları sürdü. Yetkililerin söyledikleri ne olursa olsun, işkencenin önlenmesi bir yana, azaltılması yolunda, bir çabaya bile tanık olunmadı. İşkenceciler korundu, teşvik edildi, ödüllendirildi, terfi ettirildi, daha üst makamlara (*) taşındı.

Örneğin; 26 Ocak günü bir açıklama yapan TİHV Başkanı Yavuz Önen, ödüllendirilen ya da terfi ettirilen güvenlik görevlilerinden bazıları kamuoyunun gündemine getirdi. Yavuz Önen, Orhan Taşanlar'ın, İzmir Emniyet Müdürü iken, Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne ardından İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne getirildiğini örnek vererek, "Taşanlar, İzmir Emniyet Müdürü iken haklarını almak isteyen öğrencileri denize atmış, tutuklu yakınlarını kadın-erkek, yaşlı-genç demeden cezaevi önünde dövdürmüştür. Ankara'da iken, memurların dövülmesine fiilen katılmıştır. İstanbul'da ise 'kafa koparmaya geldiğini' söylemiştir. Ankara Emniyet Müdürü olan Ramazan Er, Diyarbakır'da Vedat Aydın öldürüldüğünde Emniyet Müdürü idi. Adana Emniyet Müdürü oldu. Burada 6 HADEP üyesi öldürüldü. Şimdi ne olacak diye bekliyoruz" dedi. Yavuz Önen, işkence uygulamalarından her kademedeki yöneticilerin sorumlu tutulmasını istediklerini sözlerine ekledi.

İşkence olayları nedeniyle açılan soruşturmalar, 1996 yılında da göstermelik olmaktan öteye gitmedi. Davaların sürüş biçimleri ve verilen cezaların son derece az olması, işkencecileri daha da pervasızlaştırdı. Yetkililerin işkence olaylarına yaklaşımı, işkenceyi önlemekten çok teşvik edecek biçimde oldu. İşkenceyi kanıtlayan önemli bilgi ve belgeler gözardı edildi. Kimi yetkililer, işkencecileri koruyan ve kollayan, zımnen de olsa işkence yapılabileceğini savunan açıklamalar yaptı.

İşkence olayları çoğu kez kabul edilmedi. "Örgüt üyelerinin ya da suçluların güvenlik görevlilerini yıpratmak ve cezadan kurtulmak için asılsız iddialar ortaya attığı" öne sürüldü. Ancak bazı işkence olaylarının saklanamaz halde olması, gözaltında ölenlerin sayısındaki

(*) Şu an üst düzey görevde olan pek çok emniyet müdürünün, emniyet teşkilatının çeşitli kademelerinde görev yaptıkları sırada haklarında çok sayıda işkence soruşturması ya da davası açıldığı bilinmektedir. Aynı durum Jandarma teşkilatı için de geçerlidir. Örneğin; 1989 yılının Ocak ayında Cizre'ye bağlı Yeşilyurt köyünde köylülere dışkı yediren Binbaşı Cafer Tayyar Çağlayan, 1996 yılında kıdemli albaylığa terfi etti ve Çanakkale 116. Jandarma Er Eğitim Alayı Komutanlığı'na atandı.

fazlalık, bu iddiaları geçersiz kıldı. Kamuoyuna yansıyan işkence olayları, yetkilileri, kimi işkence olaylarını, hatta zaman zaman işkence sonucunda ölümleri kabul etmek zorunda bıraktı. Bu kez de “işkencenin sistematik olmadığı”, “işkencenin önlenmesi için büyük çaba sarfedildiği” ve “işkence yapanların cezalandırıldığı” savunuldu. Ancak az sayıda işkenceci cezalandırıldı, cezaların önemli bölümü de davaların uzun sürmesi nedeniyle zaman aşımına uğradığı için infaz edilemedi.

24 Aralık 1995 tarihinde yapılan genel seçimler döneminde Adalet Bakanlığı görevini üstlenen Firuz Çilingiroğlu, işkence olaylarına rastlandığını ve bu olayların genellikle gözaltında meydana geldiğini söyledi. Meclis'te 28 Şubat günü bir konuşma yapan Firuz Çilingiroğlu, Anayasa ve yasalar ile Türkiye'nin taraf olduğu sözleşmelerde işkencenin yasaklandığını anımsatarak, “Türkiye işkencenin karşısındadır. Ancak az da olsa işkenceye başvuranlar var. Bunlar Allah'ın huzurunda ne kadar kötülük yaptıklarının farkında olmadıkları gibi, Türkiye'nin itibarına verdikleri zararın da farkında değiller. İşkencenin genellikle gözaltında yapıldığı gözlenmektedir. Bu yüzden, gözaltı süreleri indirilmelidir” dedi. 1987 yılından 1995 yılı sonuna kadar işkence olayları nedeniyle 10.706 görevli hakkında 6.375 dava açıldığını bildiren Firuz Çilingiroğlu, 1993 yılında 252, 1994 yılında da 224 görevlinin mahkum olduğunu anlattı. (*)

Firuz Çilingiroğlu Mart ayında yaptığı bir açıklamada, 1987 ile 1994 yılları arasındaki dönemine ilişkin bilgi verdi. Buna göre, kötü muamele veya işkence olaylarına karışan görevlilerden 1987 yılında 1375'i hakkında 888 dava, 1988'de 1543'ü hakkında 936 dava, 1989'da 1555'i hakkında 880, 1990'da 1385'i hakkında 858, 1991'de 1417'si hakkında 829, 1992'de 1151'i hakkında 661 dava, 1993'te 907'si hakkında 555 dava ve 1994'te 1375'i hakkında 768 dava açıldı.

İşkencenin önlenmesi ya da aza indirilmesi konusundaki çalışmalar, gündeme getirilen öneriler gereken etki ve duyarlılığı sağlamadı. Çalışmalar çoğu kez vaat aşamasından öteye gitmedi. Silahlı saldırılar, PKK'nin ya da diğer silahlı grupların eylemleri, şiddetin üst boyuta sıçraması, Türkiye'ye yönelik uluslararası tepkiler, işkence olaylarının üstünü örtmek ya da işkenceyi haklı göstermek isteyen çevrelerin önemli dayanakları arasında yer aldı.

Örneğin; Aktüel dergisine Şubat ayında bir demeç vererek, işkence ve Manisa olayı konusundaki görüşlerini açıklayan Manisa Emniyet Müdürvekili Fazlı Sezgin, “Bu konunun üzerine neden bu kadar çok gidildi anlamıyorum. Biz devletin malını, canını koruyoruz. Bunların önüne geçerek, sorumluları adalete çıkarmak görevimiz. Eğer arkadaşlar işkence yapmışsa cezasını çekerler. Polisin içinde de psikolojisi bozuk insanlar var. Her binanın temeli sağlam değildir. Çürük temelli binalar da olur. Bunların temizlenmesi lazım. Emniyet'te işkence yapıldığına inanmak istemiyorum. terörle mücadelede çalışan arkadaşlar işkence tekniklerini çok iyi bilen arkadaşlarımızdır. Kime nasıl davranacaklarını iyi bilirler. Bu insanlar Amerika'da eğitim görmüşlerdir. Eğitimlerinin sonucunda sertifika almışlardır. İşkence teknikleri, fiziki bir işkence değildir. Tamamen ifade almaya yönelik psikolojik bir işkencedir. Mesela siz de bana psikolojik işkence yapıyorsunuz. Bana sürekli sorular soruyorsunuz. Manisa Emniyeti'nden sevk edilen şahıslar suçlu olmasa savcılık onları tutuklamazdı.” dedi.

(*) İnsan Hakları Yüksek Danışma Kurulu, 1994 yılında 314 görevli hakkında işkence ve kötü muamele nedeniyle soruşturma açıldığını; ancak yalnızca 35 davanın sonuçlandırıldığını ve 11 kişinin cezalandırıldığını saptadı. 1980 ile 1986 yılları arasında ise, 5058 güvenlik görevlisi hakkında soruşturma açılmasına karşılık, 544'ünün hüküm giydiği kaydedildi.

1 Mart günü TTB ve Adana Tabip Odası'nın ortaklaşa düzenlediği "Tıp ve İnsan Hakları Sempozyumu"nda konuşan TİHV Adana Temsilcisi Mustafa Çinkılıç, işkencecilerin, "kamuyu koruma" gerekçesine sığındıklarını ifade etti ve "Oysa işkence yapanların toplum içinde dolaşması kamu yararı açısından tehlikelidir. Biz işkence yapanları da tedavi ederek topluma kazandırmayı amaçlıyoruz. Söylem olarak herkes işkenceye karşı, bunun insanlık suçu olduğunu kabul ediyor ama işkence sürüyor. İşkence yapanlar korunuyor. Örneğin Metin Göktepe olayına adı karışan polisler hala yargı önüne çıkarılmadılar. İşkence yapanları ortaya çıkarmak için mekanizmalar gerekli. Yasa yetmiyor" dedi. Mustafa Çinkılıç'ın konuşması üzerine Adana Vali Vekili Sami Durukan, işkenceye şiddetle karşı olduğunu savunarak şunları söyledi: "İşkence iddiasında bulunanlar mutlaka suçludur. Hiç kimsenin işkence yapmasını kabullenemiyorum. Başka yöntemlerle suçlular ortaya çıkarılabilir. 1984 yılından bu yana PKK, infazlar yaptı, yeğenim Bitlis'te şehit oldu. Bu kadar vatan evladı öldürüldü. Ancak İHD, PKK terör örgütünü hiç kınamadı. Bunlar da insan hakları ihlali değil de nedir?"

İlginç bir olay da CHP Parti Meclisi üyesi Salman Kaya'nın, Milletvekili olduğu dönemde, 1994 1 Mayıs İşçi Bayramı'nda dövülmesi olayından sonra yaşandı. Salman Kaya'nın Sıhhiye Köprüsü üzerinde dövülmesi üzerine haklarında dava açılan Mehmet Okur (komiser), Mikat Budak ve Süleyman Yalman adlı polisler, 23 Mayıs 1995 tarihinde sona eren davada beraat ettiler. Bunun ardından 3 polis, olaylar sırasında kendilerine "hakaret ettiği" gerekçeyle Salman Kaya hakkında tazminat davası açtılar. Salman Kaya, video kayıtları ve fotoğraflarda bu polislerin kendisini dövdüğünün belgelenmesine karşın, beraat ettiklerine dikkat çekerek, "trajikomik" bir durumla karşı karşıya olduğunu söyledi. Salman Kaya, "Ben polislerin Sıhhiye Köprüsü'nden aşağı attığı bir gençle uğraşırken, polisler geldi bana saldırdı. Benim küfür etmeme fırsat yoktu. Bu başı sonu belli bir davaydı, ben beraat kararına şaşırma-ıştım, şimdi kendilerini daha aklamak için dava açıyorlar" dedi.

İşkenceye Karşı Önlemler (12 Aralık 1996-Radikal/Erbil Tuşalp)

- İktidar, işkence gören, işkenceyle öldürülen, sakat kalan vatandaşlarından Türkiye Cumhuriyeti Devleti adına özür dilemeli. Geçmişin asla unutulmamasını önermeli. Geçmiş unutanların geleceği kuramayacaklarını anımsatmalı.
- Hükümet, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu'na yapılan ve "görüşülebilir" bulunan tüm savlar için "dostane çözümden" yana olduğunu açıklamalı.
- Gözaltı süresi ile azami tutuklu kalma süresi uluslararası ölçütlere uydurulmalı; anayasal-yasal güvenceye alınmalı.
- Hangi nedenle olursa olsun, alıkonulan ya da ceza alan kişilerin korunmasından devletin sorumlu olduğuna ilişkin yeni ve özgün yasal düzenleme yapılmalı. Cezaevlerinde "asgari yaşama düzeyi" koşulları ile tutuklu ve hükümlülerin temel hak ve özgürlükleri yasal güvenceye alınmalı.
- Gözaltına alınanların yakınlarına bilgi verme zorunluluğunu düzenleyen yeni bir yasa çıkartılmalı. Haksız tutuklamaya tazminat öngören yasada zamanasımı kaldırılmalı. İşkenceyle öldürülenlerin birinci derece akrabalarına tazminat verilmesini; anne, baba, eş ve çocuklarına yaşam boyu "işkence kurbanı aylığı" bağlanmasını öngören yasal düzenleme gerçekleştirilmeli.
- İşkence sonucu sakat kalanlara tazminat verilmeli, işkence malulü aylığı bağlanmalı, sağlık yardımı yapılmalı, işe girme önceliği tanınmalı.
- TRT, basın ve resmi açıklamalarda suçlu oldukları belirtilen, ancak sonra aklanana-lara, ayrıca yargı kararı aranmaksızın maddi tazminat verilmeli. Bu tür dayanaksız

suçlamalarda bulunan kamu görevlileri hakkında "Takibi şikayete bağlı olmak-sızın" kamu davası açılmalı. Yargı yolu ile kendiliğinden "iade-i itibar" uygulaması sağlanmalı.

- İşkence için suç duyurusu yapmayan savcı, yargıç ve güvenlik elemanlarına yasal işlem yapılmalı. İşkencecileri koruyanları "meslekten men eden" yaptırımlar getirilmeli. İşkence yapanların, işkenceye katılanların ve onları koruyanların, özlük hakları kısıtlanmalı, yönetimde belli görevlere gelmelerini, ilerleme ve yükselmelerini durduracak yasal önlemler alınmalı.
- Pişmanlık Yasası kaldırılmalı, pişmanların ihbarlarına dayalı davalar yeniden görülmeli. Yargılama aşamasında ihbarcılarının kimlikleri açıklanmalı.
- Ceza Kanunu'nun "işkence ve gayri insani muamele" ile ilgili 243. ve 245. maddeleri yeniden düzenlenmeli; bu suçlarda "dava ve ceza zamanaşımı" kaldırılmalı. Terörle Mücadele Yasası başta olmak üzere, işkencecileri koruyan öteki yasalar yeniden düzenlenmeli.
- İşkence altında alındığı belirlenen ifadelere dayanılarak verilen tüm hükümler yok sayılmalı. "İfadeyi alanın" açık kimliğinin yazılmadığı tüm hazırlık soruşturmalarında yer alan "itiraflar/ikrarlar" gözden geçirilmeli.
- TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'na yaptırım yetkisi verilmeli. İşkence konusunda topladığı kanıtlarla ceza davası açması sağlanmalı.
- BM İnsan Hakları Komisyonu, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu, Helsinki İzleme Komitesi, AGİT gibi kuruluşların "karşılıklılık" ilkesine göre TBMM'de temsilisi sağlanmalı.
- Temel hak ve özgürlüklerle ilgili Türkiye raporlarının Dışişleri Bakanlığı'nca periyodik olarak yayımlanması sağlanmalı.
- Siyasi Partiler, Dernekler, Sendikalar, YÖK yasaları ile Milli Eğitim Kanunu'nda yapılacak değişikliklerle parti, sendika ve üniversitelerde "insan hakları kullanma ve koruma birimleri" kurulmalı.
- İlk ve orta öğretimin tüm kademelerinde zorunlu insan hakları dersleri okutulmalı.

Resmi girişimler

İşkenceye karşı tepkilerin yoğunlaşması üzerine bazen, "işkence olmadığı" ya da "çok az olduğu ve işkence yapanların cezalandırıldığı" gibi gerçek dışı beyanlar bırakılarak, bazı girişimlerde bulunuldu. Ancak bu girişimler, daha önceki yıllarda olduğu gibi, kamuoyundaki duyarlılığı azaltmaya, özellikle dış tepkileri etkisiz hale getirme amacıyla göz boyamaya yönelik çabalardan pek öteye gitmedi ve işkenceciler üzerinde etki yaratmadı. Örneğin; 7 Aralık 1994 tarihinde dönemin Başbakanı Tansu Çiller ile dönemin Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın, dönemin insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Azimet Köylüoğlu başkanlığındaki İnsan Hakları Yüksek Danışma Kurulu üyeleriyle toplantı yaptı. Tansu Çiller, Kurul üyelerinden, işkence yapılmadan bilgi alma yöntemleriyle ilgili proje hazırlamalarını istedi.

Toplantı sonrası Danışma Kurulu tarafından Türkiye'deki işkence olaylarını irdeleyen ve çözüm önerilerine yer veren bir rapor hazırlandı. Nevzat Helvacı'nun yazdığı ve Danışma Kurulu'nda oybirliği ile kabul edilen "Kişi Güvenliği, İşkence, Başka Zalimce İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Davranış ve Cezaya Karşı Koruma" adlı rapor, 9 Ocak günü Azimet Köylüoğlu tarafından Tansu Çiller ile Murat Karayalçın'a verildi. Ancak rapor kamuoyuna açıklanmadı ve gizli tutuldu. Nevzat Helvacı, raporun açıklanmaması üzerine görevinden istifa etti. Ardından Süheyl Batum ve Aysel Çelikel de Yüksek Danışma Kurulu'ndan ayrıldı.

Azimet Köylüoğlu, insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı görevinden ayrıldıktan sonra, 6 Mayıs 1995 tarihinde raporu açıkladı. Azimet Köylüoğlu, Meclis'te düzenlediği basın toplantısında, Türkiye'de sistematik işkence yapıldığını belirterek, "İşkence olmadığını iddia etmek bu ülkeye yapılabilecek en büyük kötülüktür. Bunu kabul etmek ve önlenmesi için gerekli tedbirleri almak gerekir" dedi.

Raporda, işkencenin Türkiye'de en önemli insan hakları sorunu olduğu ve sistematik biçimde uygulandığı ifade edilerek, "Yasaklayıcı düzenlemelere karşın işkenceyi yaşamamızdan çıkaramadığımız anlaşılıyor. Kimi devlet yetkilileri zaman zaman işkencenin varlığını kabul ediyorlar, ancak bunun sistematik olmadığını, işkence yapanların yargı önüne çıkarıldığını belirtiyorlar. Hükümet, işkenceyle mücadele için başlangıç yapmış olsa da şimdiki durum, İçişleri Bakanlığı'na bağlı çeşitli birimlerde işkencenin düzenli olarak uygulandığını göstermektedir. İşkence ile mücadele konusunda yetkililerin söyledikleri ve alınan önlemler ile İçişleri Bakanlığı'na bağlı birimlerde devam eden uygulamalar arasında bariz çelişki vardır" dendi. "Çözüm önerileri" başlıklı son bölümde ise, işkencenin önlenmesi için gereken önlemler sıralandı. İşkencenin önlenmesi için yasama, yürütme ve yargının üzerine düşen görevler bulunduğunun belirtildiği raporda şu görüşlere yer verildi:

"Bu konuda yasama organına önemli görevler düşmektedir. Birincisi, evrensel normların iç hukuk düzenine yansıtılması sorunudur. İkinci konu, Türk Ceza Kanunu'nda işkence ve kötü davranışa öngörülen cezaların yetersizliği, caydırıcılıktan uzak oluşudur. Bu maddeler işkencenin tanımına ve 'insanlık suçu' olma niteliğine uygun olarak yeniden düzenlenmeli ve suçun ağırlığına uygun bir yaptırıma kavuşturulmalıdır. Bir başka konu, gözetim altında tutulma süreleri ve polis sorgulama yetkisidir. İşkence, sanık gözetimde tutulduğu sırada yapılıyor ve sorgulama yöntemi olarak kullanılıyor. Bu konuda yapılması gereken şeylerden biri, doğrudan Cumhuriyet Savcılıklarına bağlı bir adli kolluk gücünün kurulması ve burada görev alacak personelin eğitilmesidir. Ülkemizde yaşanan birçok insan hakları sorununun, salt hukuksal düzenleme eksikliğinden kaynaklandığı söylenemez. Uygulamadan doğan ciddi sorunlar vardır ve bunların önemli bölümünü yürütme organını ilgilendirmektedir. Güvenlik görevini üstlenen tüm personel, insan hakları konusunda ciddi bir eğitimden geçirilmelidir. Bununla yetinilmeyip okullara insan hakları dersi konulmalıdır. Hak arama kanallarının olabildiğince açık tutulması, şikayetlerin ciddi olarak değerlendirilmesi ve bu konuda insanlara güven verilmesi gerekir. İşkence mağduruna hukuksal yardım ve tıbbi bakım sağlanmalı, ilgili kişi ruhsal ve bedensel sağlığına kavuşturulmalıdır."

İnsan Hakları Yüksek Danışma Kurulu tarafından hazırlanan "İşkencenin Önlenmesi ve Çağdaş Sorgulama Yöntem ve Koşulları" başlıklı bir rapor da, 19 Temmuz 1995 tarihinde dönemin insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Algan Hacaloğlu tarafından Başbakan Tansu Çiller'e verildi. Raporun hazırlanması sürecinde, Dışişleri Bakanlığı ile Türkiye'nin Bern, Bonn, Brüksel, Oslo, Roma, Canberra, Stockholm ve Washington büyükelçilikleri katkıda bulundu. Kurul Başkanı ve Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümü Başkanı Prof. Dr. İoanna Kuçuradi, Paris'te, polis laboratuvarlarını gezdi. Fransa'daki polis eğitiminin örnek verildiği raporun hazırlanmasına Emniyet Genel Müdürlüğü'nden yardım gelmedi. Dönemin Emniyet Genel Müdürü Mehmet Açar, kurul üyeleriyle görüşmediği gibi, polis laboratuvarlarında inceleme yapılmasına da izin verilmedi. Bu durum, raporda dipnot olarak belirtildi.

Raporda, işkence yapılmasının en önemli nedeninin "meslek gelenekleri" olduğu vurgulandı. "Meslek geleneği" ifadesi, "Özel eğitim görmemiş polislerin büyüklerinden gördüğü gibi sorgulama yapması ve şiddete dayalı sorgu geleneğinin başarıya ulaşmanın yolu sayıl-

ması” olarak tanımlandı. Raporunda, işkencenin diğer nedenleri “Kolluk kuvvetlerinin yetersiz eğitimi ile uluslararası insan hakları ve belgelerde yer alan ilkelerin üzerinde yeterince düşünülmemeleri”, “Polislerin özlük haklarının korunmaması”, “Polis okullarına öğrenci almadı ve polis atamalarında titizlik gösterilmemesi”, “Yeterli denetimin olmaması”, “İşkence ve kötü muamele yapanların, mesleki dayanışma uğruna meslektaşları tarafından korunması”, “Hakaret ve sövmenin hoş görülecek bir kızgınlık ifadesi sayılması ve bazı sorgulayıcıların sanığı peşin olarak suçlu görme eğiliminde olmaları”, “Bazı erkek sorgulayıcıların, kadın sanıkları sanık değil, istediklerini yapabilecekleri bir kadın olarak görmesi” olarak sıralandı.

14 sayfalık raporun, Nevzat Helvacı'nın hazırladığı raporun aksine, “İşkence olaylarının sistematik değil münferit olduğu” görüşüyle hazırlanmış olması dikkat çekti. Raporunda, işkencenin nedenleri sayılırken ortaya konulan ifadeler, bu görüşü doğrulayacak biçimde seçildi. İki rapor arasındaki farklılığın, ikinci rapora Başbakanlık tarafından müdahale edilmesi üzerine ortaya çıktığı bildirildi. Raporunda, “önerilerin yerine getirilmesinin hem işkencenin önlenmesini, hem de polislik mesleğinin onurunun korunmasını sağlayacağı” özellikle vurgulanarak, işkencenin önlenmesinin polisin eğitimi ile sıkı sıkıya bağlı olduğuna dikkat çekildi. Raporun sonuç bölümünde “Polis okullarına, lise mezunları titiz bir sınavla alınmalıdır. Bu okullarda eğitim görenler, her yıl, en azından da mezuniyetleri sırasında psikolojik testlerden geçirilmelidir. Böyle eğitilip istihdam edilen polislerin özlük haklarının bir ayrıcalık göstermesi sağlanmalıdır. Polisler için, meslek ahlakı ilkeleri bütünü hazırlanmalıdır” dendi.

Çocuklar da dahil pek çok “sanığın”, “psikolojik etkileri silinmeyecek” biçimde işkence gördükleri belirtilen raporda, “halen sorgulama yapmaya yetkili (özellikle işkence iddialarının çok olduğu yerlerde görevli) bütün polislerin” başka görevlere atanması istendi. Ayrıca sanıkların, sorgulama öncesinde ve sonrasında, TTB tarafından önerilen hekimlerce muayene edilmesi önerildi.

Tansu Çiller'in genelgesi

Başbakan Tansu Çiller, 1995 yılı Şubat ayında, İçişleri Bakanlığı'na gönderdiği gizli bir genelge ile işkencenin önlenmesi için bir dizi önlem alınmasını istedi (*). Söz konusu önlemler şöyle: “Polis tarafından gözaltına alınmalarda, yasalarda öngörülen bütün süre ve önlemlere dikkatle uyulacaktır. Suç ne olursa olsun sanıklara kötü muamele yapılmayacaktır. Sanıklardan bilgi almak için Avrupa ve Amerika'da uygulanan metodlardan yararlanılmayacaktır. Sanığın avukatı ile teması, yasalarda öngörülen şekilde sağlanacaktır. Polis tarafından gözaltına alınan kişiler mutlaka kayda geçirilecektir. Polis merkezleri kontrol edilecek ve kötü muameleye imkan veren aletlere (varsa) el konulacaktır. Gözaltına alınanların konuldukları hücreler yeterli büyüklükte ve sağlık şartlarına uygun olacaktır. Sanıklara kötü muamele yapan polis ve diğer görevliler hakkında derhal yasal işlem yapılacaktır.” Genelgenin, Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi'nin (CPT), Türkiye konusunda hazırladığı 1994 raporunun kamuoyuna açıklanmasını engellemek üzere yayımlandığı öne sürüldü.

Tansu Çiller, Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı olduğu dönemde de CPT'nin Türkiye aleyhine bir rapor hazırlaması (Ayrıntılı bilgi sayfa 312-315 arasında) üzerine benzer açıklamalar yaptı. Uluslararası bir toplantı nedeniyle gittiği Londra'da 5 Aralık günü, programında olmadığı halde bir basın toplantısı yapan Tansu Çiller, çeşitli vaatlerde bulundu. Tansu Çiller'in söyledikleri özetle şöyle:

(*) İnsan Hakları Yüksek Danışma Kurulu'nun 19 Temmuz 1996 tarihli raporunda, genelgenin “bağımsız bir kurul tarafından denetlenmedikçe ve başka önlemler alınmadıkça” başarılı olamayacağı belirtildi.

“Yıllardan beri insan hakları ile ilgili bazı uluslararası kuruluşlar ve hükümet dışı örgütler Türkiye’de insan hakları ihlali iddialarını, işkence iddialarını ön plana çıkararak devletimizi bu insanlık suçuna adeta ortak etmek istiyorlardı. Maalesef her ülkede görülebilen bazı münferit olayları genelleştirerek Türkiye’yi boy hedefi haline getirmeyi arzuluyorlardı. Bu girişimler siyasi amaçla Türkiye’yi yıpratmak isteyen ülkelerin ve çevrelerin istismarına müsait bir ortam yaratıyordu.

Hükümetimiz esasen yasalarımızca da yasaklanan işkence suçunun, uygulamada da tamamen bertaraf edilmesi için cesaretlili adımlar atmaya karar vermiştir. Bir yandan hukuki planda büyük bir reform hareketini başlatarak gözaltı sürelerini uluslararası standartlara indiren bir yasayı, hükümetimiz yüce Meclis’e sevk etmiştir. Bir yandan da uygulamadaki bazı münferit hataları ortadan kaldırmak için somut adımlar atmaya kararlaşmış bulunuyoruz.

Türkiye’nin de taraf olduğu Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi, bütün üye ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de denetim hakkına sahiptir. Zaman zaman Türkiye’ye gelerek güvenlik makamlarımızın uygulamalarını denetlemektedir. Bu denetlemelerde bazı eksiklikleri, yanlışlıkları tespit ettikleri bir vakaadır. Biz, İşkenceyi Önleme Komitesi’nin bulgularının üzerine cesaretle giderek, eğer varsa sorumluları tespit ederek, cezalandırmayı uygun görüyoruz. Böylelikle polis teşkilatımızı, kimsenin töhmet altında bırakmasına imkan vermeyeceğiz. İşkenceyi Önleme Komitesi’nin raporlarını yayınlatap yayınlamamak devletlerin elindedir. Diğer devletler kendileri aleyhinde hususlar içeren raporların yayınlanmasını kabul etmişler, Türkiye ise istismara yol açacağı düşüncesiyle raporların yayınlanmasına izin vermemiştir. Bugün Avrupa Konseyi Daimi Temsilciliğimize talimat göndererek İşkenceyi Önleme Komitesi’nin Türkiye’ye yaptığı son ziyaret sırasındaki gözlemleri içeren raporu tamamladığında, kamuoyuna açıklanmasına itiraz etmeyeceğimizi bildirdik. Bizim saklayacak bir şeyimiz yoktur. Daha önce de açıkladığımız gibi Türkiye, insan hakları alanında Avrupa’nun en ileri standartlarına ulaşmaya kararlıdır ve bunun gereği neyse onu yapacaktır.

Ayrıca, İçişleri Bakanlığımız bütün emniyet teşkilatımıza bir genelge göndererek, insan hakları konusundaki yasalarımıza ve uluslararası taahhütlerimize titizlikle uyulmasını istemiştir. İşkenceyi Önleme Komitesi raporlarında yer alan eksikliklerin ve yanlışlıkların mutlaka bertaraf edilmesi gerektiğini bildirmiş ve bütün emniyet teşkilatımızın teftişe tabi tutulacağını ifade etmiştir. Aynı zamanda İçişleri Bakanlığımız, kayıp şahıslarla ilgili iddiaları araştırmak için özel bir büro kurmaktadır. Böylece bu alandaki iddiaların araştırılması, gerçeklerin açığa çıkarılması ve devlet aleyhine hiç kimsenin bu tür iddialarda bulunmasına fırsat tanınmaması amaçlanmaktadır. Bu meselenin üzerine gidilmesi için, kayıp yakınlarıyla da işbirliği içinde her türlü gayreti göstereceğiz.”

Resmi açıklama ve girişimler, Tansu Çiller’in genelge ve açıklamaları ile insan haklarından sorumlu devlet bakanlarının faaliyetleriyle sınırlı kalmadı. İstanbul Cumhuriyet Savcısı Ferzan Çitici Aralık ayında, İstanbul Emniyet Müdürlüğü ve bağlı şube müdürlüklerine gönderdiği 3 sayfalık yazıda gözaltı uygulamaları konusunda uyarılarda bulundu. Olayların nöbetçi savcıya geç bildirildiğini belirten Ferzan Çitici, ölümlü olayların derhal savcılığa iletilmesini ve savcının talimatı doğrultusunda hazırlık soruşturmasının yürütülmesini istedi. Ferzan Çitici, şu uyarılarda bulundu:

- Cumhuriyet Başsavcılığı’na mevcutlu olarak getirilen sanıkların, savcı veya mahkeme tarafından serbest bırakılmasından sonra, yeniden hürriyetlerinin tahdit edildiği, gözaltına alındığı görülmektedir. Bu uygulama, yargının saygınlığını ve yetkilerini tartışılır hale getirmektedir.

- Yakalama ve gıyabi tevkif kararlarının infazının yapılmadığı, her geçen gün sayısının çoğaldığı görülmektedir. Bu konuda gerekli tedbirlerin alınması, infaz ekibinin güçlendirilmesi gerekmektedir.
- CMUK'un 143. maddesine göre hazırlık soruşturmalarında gizlilik esastır. Kanun, bu kuralı koyarken, soruşturmanın ciddi-etkisiz-tarafsız ve isabetli yapılmasını istemiş, ayrıca, henüz suçlu olup olmadığı anlaşılabilen kişilerin kamuoyuna suçlu gibi tanıtılmasını da doğru bulmamıştır. Buna rağmen, pek çok soruşturma hakkında basına bilgi verildiği, hatta daha da ileri gidilerek ifade ve delillerin açıklandığı, dava açmaya tek yetkili olan Cumhuriyet Başsavcılığı'na evrak gönderilmeden, suçlu ilan ve adeta yargılama görevi de yapılarak insanların mahkum edildiği görülmektedir. Kamuoyuna suçlu gibi teşhir edilen bazı sanıklar hakkında, takipsizlik kararı verilerek dava açılmadığı halde, hafızalarda suçlu gibi kalmakta, bu gerçeğin sonradan açıklanması mümkün olmadığı için suçluluğu devam etmektedir.
- Bundan böyle zabitanın karıştığı olaylarla ilgili soruşturmanın Cumhuriyet Başsavcılığı'na bildirilmesini, her ne sebeple olursa olsun, gözaltına alınanların hüviyeti ve nedeni hakkında derhal bilgi verilmesini, karakol ve şubelerde tutulan gözaltı defterlerinin denetime hazır ve düzenli şekilde bulundurulmasını, önemle rica ederim."

Uyarı yazısının kopyasını "bilgi" için Cumhuriyet Savcılıklarına da gönderen Çitici, savcılar da, "Hazırlık soruşturmaları ile ilgili emir ve talimatların yerine getirilip getirilmediğinin ısrarla takip edilmesi, bu emir ve talimatları yerine getirmeyen zabıta görevlilerine asla müsamaha edilmeyerek, haklarında adli soruşturma açılması, yasalarla savcılara verilen yetki ve görevlerin kullanılmasında çekingen, yetersiz ve duyarsız kalınarak adli soruşturmalarda asıl yetkinin ve görevin Cumhuriyet Başsavcılığı'na ait olmasına rağmen, aksi bir görünüm ile onu ikinci plana iten, zabitanın havale memuru görünümüne sokan, görev anlayışı ile kamuoyunda Cumhuriyet Başsavcılığı'nu aciz ve duyarsız gibi gösterilmesine asla izin verilmemesi uygun görülmüştür" diye uyardı.

Dünyada işkence

İşkence diğer ülkelerde de gündemden düşmedi. İsrail'de "mahkeme izniyle işkence" gibi bir uygulamaya tanık olunurken, yıllarca İsrail'in baskı ve terörüne karşı mücadele eden Filistinliler'in de aynı yöntemlere başvurması dikkat çekti. İşkence konusunda İsrail, her dönem olduğu gibi insan hakları kuruluşlarının gündeminde önemli bir yer tuttu. İsrail yasaları, dünyada başka bir benzeri olmayacak şekilde; Filistinlilere sorgu sırasında "ılımlı şiddet" uygulanmasına, tutuklunun olası bir saldırıya ilişkin bilgi sahibi olmasından kuşkulandığı zaman ise daha fazla şiddet uygulanmasına izin veriyor. Örneğin; İsrail iç istihbarat örgütü Şin Bet'e tanınan "işkence yapma yetkisi" Ocak ayında uzatıldı. İsrail Hükümeti'nin yaptığı açıklamaya göre, 22 Ocak günü Başbakan Şimon Peres ile Şin Bet'in eski ve yeni başkanlarının katılımıyla toplanan özel komisyon, Şin Bet'e radikal Filistin örgütlerine mensup olduklarından kuşkulanan kişilere belli "ölçüler" içinde işkence yapması için verilen yetkiyi 3 ay uzatmayı kararlaştırdı.

14 Kasım günü de İsrail Yüksek Mahkemesi, Şin Bet'in, "İslami Cihad örgütü üyesi olduğu ve terörist saldırılar planladığından kuşkulanan" Muhammed Abdülaziz Hamdan adlı Filistinli tutukluyu "aşırı fiziksel şiddet" uygulayarak sorgulamasına izin verdi. Mahkemenin, Muhammed Abdülaziz Hamdan'ın, olası felaketleri önleyebilecek önemli bilgilere sahip olduğuna inandığı belirtildi. Muhammed Abdülaziz Hamdan'ın sorgucularının yasaya aykırı yöntemler kullanmaması gerektiğini belirten mahkeme belirli sınırlamalar getirmede.

İsrail'de bunlar yaşanırken, Uluslararası Af Örgütü'nün Aralık ayında yayımladığı raporda, Batı Şeria ve Gazze'de kurulan Filistin Özerk Yönetimi'nin de işkenceye başvurduğu öne sürüldü. İşkence gören Filistinlilerin, insan hakları gönüllülerine isimlerini vermekten bile korktukları, şikayet etmeyi "akıllarından bile geçiremedikleri" anlatılan raporda, Filistin özerk yönetimi için "korku iklimi" tanımlaması yapıldı. Yüzlerce siyasi muhalifin bir suçlama ya da soruşturma olmadan aylarca gözaltında kaldığı, işkencenin yanısıra yargısız infazlara da rastlandığı kaydedilen raporda, bunu gündeme getiren gönüllüler ve gazetecilerin tutuklandığına, ihlallerin soruşturulmadığına, ABD ve İsrail'in baskısına uyan Filistin yönetiminin barış sürecine karşı çıkarları topluca hapse attığına dikkat çekildi. Af Örgütü'nün en az 9 kişinin gözaltında işkence ile öldüğünü saptadığı belirtildi.

İşkencenin yaygınlığını, "gelişmiş batı ülkelerinde" bile devlet desteğinde yapıldığını gösteren önemli bir örnek İngiltere'deki "Örtülü ve İşlemsel Silahlar Sergisi (COPEX)" oldu. Esher kentinde Kasım ayında açılan COPEX sergisinin yasaklanması için kampanyalar düzenleyen Silah Ticaretine Karşı Kampanya (CAAT), 5 Kasım günü bir gösteri düzenledi. Gösteride, işkence kurbanları için sessiz oturma eylemi yapılarak, işkence uygulayan ülkeler kınandı. İngiltere'nin, Türkiye gibi sorunların yaşandığı ülkelere işkence aytıkları sattığını belirten CAAT sözcüsü, "İnsan hakları alanında kötü kayıtları bulunan ülkelere silah satışına son verilmeli. Geçen yılki COPEX silah fuarında çekilen gizli filmde, Türkiye'nin de içinde bulunduğu bazı ülkelerin, işkencede kullanılan elektrikli jop ve diğer işkence aletlerini satın aldığı belgelendi" dedi. Türkiye gibi insan hakları ihlallerinin varolduğu belgelenen Endonezya, İran, Çin ve Suudi Arabistan'ın COPEX'in başlıca müşterileri arasında yer aldıklarını belirten CAAT sözcüsü, "Bu ülkeler, insan hakları grupları tarafından 'işkenceci devletler' olarak tanımlanmaktadır" dedi.

a)- CMUK (Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu)

1992 yılından itibaren önemli tartışma konusu olan Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda (CMUK) yapılan değişiklikler (*), 1996 yılında da gündemden çıkmadı. İşkence olaylarını önleme konusunda bir yarar sağlamayan CMUK, yine, yetkililerin sıkıştıkları zaman kullandığı "insan haklarına saygı göstergesi" olmaktan öteye gitmedi. Yaşananlar, 1 Aralık 1992 tarihinde yürürlüğe giren CMUK'un işkenceyi önlemede bir yarar sağlamadığını, hukuk sisteminde önemli değişiklikler yapmadığını bir kez daha gösterdi.

31 maddeden oluşan CMUK, genel olarak tutuklama koşullarının tanımlanması, tutuklamadaki keyfiliğin kısmen önlenmesi, soruşturma sırasında sanığın avukatıyla görüşmesi, avukatın soruşturma evrakını incelemesi, gözaltı süresinin kısaltılması, bu sürenin uzatılmasının hakim kararına bağlanması, yasa sorgu yöntemlerinin sayılarak yasa metnine alınması, sorgu tarzının belirlenmesi, sanığa susma ve tutukluluğun devamına itiraz hakkı tanınması gibi yönleriyle olumlu bulundu. Ancak değişiklikler, işkencenin en yoğun ve ağır bi-

(*) Değişiklik sonucunda, gözaltı süresi bireysel suçlar için 24 saat, toplu suçlar için ise 4 gün oldu. Bu süre toplu suçlarda hakim kararıyla 4 gün daha uzatılabilecek. Gözaltı süresi, DGM'lik suçlar için 15 gün, Olağanüstü Hal Bölgesi için ise 30 gün olarak aynen korundu. Sorgunun her aşamasında sanığa avukatı ile görüşme, sorgu süresince avukat bulundurma ve avukatından hukuki yardım isteme hakkı verildi. 18 yaşından küçük sanıkların ifadelerinin, isteğe bakılmaksızın avukat yanıda alınması, avukat tutamayacak durumdaki sanıklara, baro tarafından avukat sağlanması hükme bağlandı. Bu olanaklar, DGM kapsamına giren suçlar nedeniyle gözaltına alınanlara tanınmadı. İşkence, kötü muamele ve iradeyi bozan bedeni ve ruhi müdahalelerle alınan ifadeler geçersiz sayıldı. İfadesi alınan sanığa, "yüklenen suç", "hakları" ve "konuşmama hakkı olduğu" gibi konuları hatırlatma zorunluluğu getirildi.

çimde yaşandığı siyasal nitelikli soruşturmaları kapsamadı. Sadece bu sınırlama bile yasanın, işkenceyi önleyemeyeceğinin göstergesi oldu. Yasanın 31. maddesi ile değişikliklerin çoğunun "DGM kapsamına giren suçlarda ve Olağanüstü Hal Bölgesi'nde uygulanmayacağı" kuralı getirildi. Böylelikle, olağanüstü yargı düzeni yaratıldı, aynı ülkede iki ayrı yasal rejim sistemleştirildi. Yasa ile geriye gidildi, DGM kapsamına giren soruşturmalarda, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki insan hakları ihlallerinde, yasak sorgu yöntemlerine yasal olanak sağlandı, işkence yasal himayeye kavuşturuldu. Yasanın 31. maddesi, olumlu düzenlemeleri bir kalemde işlevsiz kıldı. (*)

1996 yılı boyunca yaşanan olaylar, daha önceki yıllarda olduğu gibi CMUK'a yönelik eleştirileri doğruladı ve CMUK'un başarısızlığını ortaya koydu. Ayrıca uygulamada karşılaşılan olumsuzluklar da başarısızlığı arttırdı. CMUK'la getirilen düzenleme, 1992'de yapılan değişikliklerde olduğu gibi işkenceyi ortadan kaldıramadı.

CMUK ile getirilen düzenlemeler, çoğu kez adli soruşturmalarda da göz ardı edildi. Yasanın, sanık lehine hükümleri (başta sorguda avukat bulunması), çoğu kez güvenlik görevlileri tarafından hiçe sayıldı. İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Üyesi Osman Ergin, karakollarda ve jandarma bölgesinde CMUK'un uygulanmadığını, sanıklara haklarının anımsatılmadığını belirtti. Osman Ergin, İstanbul Barosu CMUK Servisi'nin hazırladığı rapora göre, küçük yaştaki çocukların savcı yerine polis tarafından sorgulandığını, gözaltı olayının avukatlara çok geç haber verildiğini, yanlış tutanaklar düzenlendiğini, gözaltı sürelerinin aşıldığını vurguladı. CMUK Servisi'ne 1996 yılı ile 1997 yıllarında yapılan başvurulara ilişkin raporda, şüphelilerin 24 saat içinde hakim karşısına çıkarılmasını öngören yasa maddesine uyulmadığı, polisin yasal süreyi sürekli aştığı, jandarma karakollarından daha az avukat talebi geldiği belirtildi.

Raporun çözüm önerileri bölümünde, soruşturma ve yargı süreçlerine katılan bütün hukukçuların ve kolluk personelinin meslek içi eğitime tabi tutulması gerektiği vurgulandı. Sağlıklı soruşturma/yargılama için delil toplama konusunda uzmanlaşmış ve adli makamlara bağlı bir kolluk yapılanmasının kurulması gerektiğine dikkat çekildi. Raporun dikkat çekici verileri şöyle:

"Karakollarla savcılığın barodan istediği avukat oranında 1997 yılında 1996'ya oranla yüzde 2 oranında artış oldu. 1996 ve 1997 yıllarında avukat talebi en çok Şişli, Kadıköy, Fatih ve Bağcılar bölgesinden geldi. Karakollar 1996 ve 1997 yılında gözaltı bildirimini çoğunlukla 24 saatten sonra yaptılar. 1996-1997 döneminde en çok 16-18 yaş grubundakiler avukat talebinde bulundu. Başvurularda hırsızlık, darp, kesici aletle yaralama, gasp suçları ilk sıralarda yer aldı. 1996 yılında CMUK Servisi'nden avukat talep eden savcılıkların başında 665 başvuru-

(*) CMUK'un gözaltı sürelerine ilişkin maddeleri ile DGM'lerin görev alanlarına ilişkin yasa tasarısı, Meclis'te 1997 yılında benimsendi. Değişiklikle, adli suçlarda gözaltı süresi 24 saat oldu. Yasa ile gözaltına alınanların 24 saat içinde hakim önüne çıkarılması zorunluluğu getirildi. DGM'lerin görev alanına giren suçlarda hakim önüne çıkarma süresi, zorunlu durumlar dışında 48 saat olarak belirlendi. Yasa, toplu suçlarda gözaltı süresinin savcının yazılı emri ile 4 güne kadar uzatılabilmesini, soruşturmanın uzaması halinde hakim kararı ile 7 güne (Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki illerde 10 gün) çıkabilmesini öngördü. DGM kapsamındaki suçlardan gözaltına alınanlara ilk 4 gün sonrasında avukatla görüşme hakkı tanındı. DGM'lerin görev alanında yapılan değişikliklerle Türk Ceza Yasası'nun "suç işlenmesini kışkırtma" suçuna ilişkin 311., "halkı sınıf, din, dil, ırk farklılığı gözeterek düşmanlığa kışkırtma" suçuna ilişkin 312., "çete kurmak" suçuna ilişkin 313. ve "çetelere yardım" suçuna ilişkin 314. maddeleri ağır ceza mahkemelerinin görev alanına kaydırıldı. Yasa 12 Mart 1997 tarihinde yürürlüğe girdi.

ruyla İstanbul çocuk mahkemeleri, 292 başvuruya Bakırköy, 259'la İstanbul, 176 ile Üsküdar Cumhuriyet Savcılığı ilk sıralarda yer aldı. 1996 yılında sorgu hakimlikleri barodan 2774 avukat talebinde bulundu. 1997 yılının ilk 11 ayında ise bu sayı 3224'e yükseldi. 1997 yılında tehlikeli vasıta kullanmak, itimadı suistimal, Su Ürünleri Kanunu'na muhalefet, Askerlik Kanunu'na muhalefet, Gümrük Kanunu'na muhalefet, izinsiz yürüyüş gibi suçlardan avukat talebinde bulunulmadı. 1996 yılında CMUK Servisi'ne bildirilen 18 yaşın altındaki sanıkların sayısı 9225, 18 yaşın üstündekiler 3837. 1997 yılının ilk 11 ayında 18 yaşın altında 10459, 18 yaşın üzerinde 396 kişi avukat talebinde bulundu. 1996 ve 1997 yıllarında işkence uygulandığı tespit edilen yerler açısından Küçükçekmece, Kadıköy, İstanbul ve Şişli Asayiş Büro amirlikleri ilk sırada bulunurken, şikayetlerin en az olduğu yerlerin başında Ambarlı ve Güngören Asayiş Büroları geldi."

İHD Mersin Şube Başkanı Avukat Hamza Yılmaz da, avukatların ancak sorgulamadan sonra sanığın yanına gidebildiğini belirterek, "Bu durumda avukatın yapabileceği bir şey de kalmıyor" dedi. CMUK'un kağıt üzerinde var olduğunu ancak uygulanmadığını kaydeden Hamza Yılmaz, bu konuda yaşadığı şu olayı örnek olarak gösterdi: "1995 yılı Ekim ayında Osmaniye Polis Karakolu'nda gözaltında tutulan 15 yaşındaki bir çocuğun başvurusu üzerine karakola gittim. Ancak çocuğa işkence yoluyla suçu kabul ettirip ifade imzalatmışlar. Ben polislerden işkenceyi zapta geçirmelerini istedim. Bunun üzerine polisler benden şüphelenerek kimliğime baktılar. Daha sonra çocuğu kelepçeyle doktora havale ettiler. O gittikten sonra da babasını çağırıp beni avukat olarak tutmaması için tehdit ettiler. Çocuk verdiği ifade nedeniyle tutuklandı."

Mart ayında polis tarafından gözaltına alınan Odak dergisi çalışanlarının avukatları ile görüşmesi engellendi. Hamza Yalçın, Osman Tiftikçi ve Erhan Duman'ın avukatları Saadet Yalçın ile Akın Zeybek, 18 Mart günü yaptıkları açıklamada, "Müvekkillerimizin kendilerine işkence yapıldığını anlatmaları üzerine polisler, böyle konuşamayacağımızı söyledi. Görünen işkence izlerinin zapta geçmesini istediğimizde ise 'Soruşturmaya engelliyorsunuz' gerekçeyle itekleyerek bizi dışarı çıkardılar. Koridorda da iteklemeye devam eden polisler tarafından tehdit edildik" denildi.

İzmir Barosu Menemen Temsilcisi Avukat Cafer Foran, Menemen Emniyet Müdürü İbrahim İçen tarafından alınana silah dayanarak tehdit edildi. İzmir Barosu Yönetim Kurulu adına 13 Nisan günü bir açıklama yapan Baro Başkanı Kasım Sönmez, Cafer Foran'ın 9 Nisan gecesi CMUK'un 138. maddesi gereğince Menemen Emniyet Müdürü İbrahim İçen tarafından Emniyet Müdürlüğü'ne çağrıldığını ve orada bulunan kişilerin önünde, İbrahim İçen tarafından taciz edildiğini belirtti. Kasım Sönmez, İbrahim İçen'in özel bir televizyon kuruluşundan getirttiği kamera ile tehdit altında Cafer Foran'ı sorguladığını belirterek, "Cumhuriyet Savcısı'nı dahil ettiği komployu doğrulatacak beyanlarda bulunmaya zorlamıştır. Bu davranışı ile yalnızca savunma değil, aynı zamanda yargıyı da pervasızca suçlama hakkını kendinde bulabilmiştir" dedi.

Kasım Sönmez, bir emniyet görevlisinin kendisini Cumhuriyet Savcısı hakkında soruşturma yapmaya, bir avukatı da bu konuda ifade için zorlamaya yetkili görmesinin ancak polis devletinde gerçekleşecek bir olay olduğunu belirterek, Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve İzmir Valiliği'ne başvuruda bulduklarını söyledi. Olaya tepki gösteren 20 avukat, emniyetteki sorgulamalara bu şartlar altında katılmayacaklarını bildirdiler. Suç duyurusu üzerine, İbrahim İçen hakkında, "haksız gözaltı", "görevini kötüye kullanma" ve "tehdit" suçlarından soruşturma açıldı. Nisan ayında, dosya İbrahim İçen'in yargılanmasına

izin verilmesi için İçişleri Bakanlığı'na gönderildi. Bir başkomiser, bir polis memuru ve sorgu sırasında çekim yapan kameraman Adem Tanrıverdi'yi tanık olarak dinleyen Menemen Cumhuriyet Savcısı Mustafa Uluşahin, olayın görüntülerinin yer aldığı kasete de el koydu.

Bu arada, savcılarının da CMUK hükümlerini bilmedikleri ya da uygulamadıkları olaylara rastlandı. Örneğin, İzmir'de gözaltına alınan V.A. (14) adlı çocuğu savunması için İzmir Barosu tarafından görevlendirilen Avukat Hasan Hüseyin Evin'in çocukla görüşmesine, savcı "sanığı yönlendirebileceği" gerekçesiyle izin vermedi. İfade alınmadan önce avukatın sanıkla yalnız görüşebileceği hükmünün CMUK'un 135. ve 136. maddelerinde açıkça dile getirildiğini ifade eden Avukat Hasan Hüseyin Evin, görüşmeye izin verilmemesinin yasaya açıkça aykırılığını belirtti. Bunun üzerine görevden çekildiğini ifade eden Avukat Hasan Hüseyin Evin, savcının yeni bir avukat istemeden ve avukat bulunmadan V.A.'nın ifadesini aldığına dikkat çekti.

Gözaltına alınan bir kişiyi savunmak için İzmir Emniyet Müdürlüğü'ne giden Avukat Nilay Öztürk de, sanık ifadesinin bir örneğini istediğinde, görevli başkomiserin kendisine "bir top kağıt" getirmesini söylediğini bildirdi. Bu isteği reddetmesi üzerine hakarete maruz kaldığını belirten Avukat Nilay Öztürk, suç duyurusunda bulundu.

CMUK, tüm yetersizliğine ve işkenceyi önlemedeki başarısızlığına karşın güvenlik görevlilerinin ve belirli çevrelerin hışmından da kurtulamadı. Bu çevreler sık sık "CMUK'un suçluları koruduğunu" ve "bu nedenle suç işleme oranının arttığını" öne sürerek, kamuoyu yaratma çabası içine girdi. Bu çabalara, karakoldaki polisten İçişleri Bakanı'na kadar uzanan bir çerçevede pek çok yetkili/yetkisiz kişi katıldı.

Örneğin; İzmir Belediye Başkanı Burhan Özfatura, 20 Nisan günü yapılan Belediye Meclisi toplantısında, İzmir'de yaşanan sahte otobüs bileti basma olayını anımsatarak, "Polis yakalıyor. Adam ertesi gün elini kolunu sallaya sallaya çıkıyor. CMUK namussuzları, hırsızları koruyor. CMUK sayesinde sahte bilet basanlar serbest bırakılıyor. Bu yasa, namussuzları, avukatla koruyor. Emniyet ve polis elinden geleni yapıyor ama adam ertesi gün sokakta dolaşıyor" dedi. İzmir Barosu CMUK Komisyonu avukatlarından Zeynep Şişli ise CMUK'un eleştirilecek tek yönünün, yeterince kapsayıcı olmaması olduğunu vurguladı ve "CMUK suçluyu korumaz. Zaten yasaya göre suçu kesinleşmemiş kişi, sanık konumundadır. Burhan Özfatura'nın bu tutumu yasa karşısındaki ilk tepki değil. Yasanın yürürlüğe girdiği ilk zamanlarda polisler de 'Kahrolsun insan hakları' sloganı atarak yürümüşlerdi. CMUK, usul yasadır ve sanığın iddia karşısında kendisini savunmasını sağlar" dedi.

9 Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Adalet Yüksek Okulu'nun yaptığı "Ceza Yargısının Sorunları" başlıklı araştırma, CMUK'da yapılan değişikliğin yeterince kavranmadığını ortaya çıkardı. Araştırmaya katılanlara yöneltilen, "poliste veya jandarmada ifadesi alınan sanık sorulara cevap vermek zorunda mıdır?" sorusuna, yüzde 41 oranında "evet", yüzde 20 oranında ise "süsma hakkını kullanarak, hiçbir soruya cevap vermek zorunda değildir" yanıtı verildi. Deneklerin yüzde 36'sı ise soruyu doğru yanıtladı: "Sadece kimliğine ilişkin soruları yanıtlamak zorundadır." Deneklerin yüzde 88'inin savunma hakkının insan hakkı olduğunun bilincinde olduğu, bu oranın yüksekokul mezunlarında yüzde 95, lise mezunlarında yüzde 89, ilkokul mezunlarında yüzde 80, öğrenimi olmayanlarda ise yüzde 56 olduğu belirlendi.

Araştırmada, deneklerin yüzde 77'sinin avukattan yararlanma hakkı konusunda süsma hakkına göre daha hassas davrandığı ortaya çıktı. "Avukatlara güveniyor musunuz" sorusuna yüzde 65 oranında "evet" yanıtı verilirken, güven oranları polis için yüzde 38,

jandarma için yüzde 69, savcı için yüzde 63, hakim için yüzde 68 olarak tespit edildi. Avukatlara en çok güvenenlerin, şehir merkezinde yaşayan kadınlar olduğu da belirlendi. Kadınların yüzde 69'u avukatına güvenirken, bu oran 60 ve yukarı yaşlardaki kadınlarda yüzde 71, erkeklerde yüzde 63, kırsal kesimde yaşayan ve 60 yaşın üzerindekielerde yüzde 44, aynı yaş grubunda olup gecekondularda yaşayanlarda yüzde 62 düzeyinde gerçekleşti. Savunma hakkı ihlal edilerek mahkum edilen kişinin, Türkiye'de yetkili makamlara yaptığı başvuruların sonuçsuz kalması halinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne gitmesini deneklerin yüzde 60'ı "uygun" bulurken, bunun "ülkeyi dışarıya şikayet etme anlamına gelmediğine" inanıldığı da saptandı. Araştırmanın önemli sonuçlardan biri de, yabancı ülkeler, uluslararası kuruluşlar ve demeklerin Türkiye'ye eleştirilerinin yüzde 70 oranında (yüksekokul mezunlarında yüzde 72, ilkokul mezunlarında yüzde 69, tahsili olmayanlarda yüzde 45) "haksız" bulunması oldu.

b)- Soruşturma ve davalar

1996 yılında, işkence olayları ve iddiaları yine ciddi biçimde soruşturulmadı. Suç duyurularının çoğu hısıraltı edilirken, soruşturmalar göstermelik olmaktan öteye gitmedi. Birçok soruşturmada komik gerekçelerle takipsizlik kararı verildi. Suçlular hakkında dava açılması için uzun uğraşlar gerekti. Büyük bölümü yıllardır devam eden davalarda ise ya beraat kararı verildi ya da suçlu bulunan güvenlik görevlilerine verilen cezalar son derece az oldu.

Hakkında çok sayıda dava ve soruşturma açılan pek çok emniyet yetkilisi, ısrarla eski görevlerinde tutuldu ya da terfi ettirildi. Örneğin; İstanbul Beyoğlu Emniyet Amiri Cabbar Sakarya hakkında, "işkence yaptığı ve görevini kötüye kullandığı" iddiasıyla 5 dava açıldı. Cabbar Sakarya açılan davaların ikisinde, müştekilerin maruz kaldıkları işkenceyi Adli Tıp raporlarıyla belgelemelerine rağmen beraat etti, üç dava ise sürüyor. Cabbar Sakarya, Beyoğlu 1. Asliye Ceza, 2. Asliye Ceza, 7. Asliye Ceza, 5. Asliye Ceza mahkemelerinde görülen davalarda, Türk Ceza Yasası'nın 245. maddesi uyarınca "darp ve kötü muamele" suçundan; 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen ve görevsizlik kararı ile Yargıtay'a gönderilen davada da, Türk Ceza Yasası'nın 243. maddesi uyarınca yargılandı. 22 Aralık 1994'de Hasan Cevher adlı kişi, kendisine "işkence yaptığı" iddiasıyla Cabbar Sakarya'dan davacı oldu. İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen dava, delil yetersizliğinden beraatle sonuçlandı.

Abdülkadir Lala adlı kişi de Diyarbakırlı olduğu için Cabbar Sakarya tarafından gözaltına alındığını ve işkence gördüğünü belirterek davacı oldu. Soruşturmada, "Cabbar Sakarya'nın yargılanmasını gerektirecek bir durum bulunmadığına" karar verildi ve dosya İlçe İdare Kurulu'na gönderildi. İlçe İdare Kurulu, Abdülkadir Lala'nın Adli Tıp'tan aldığı "5 günlük" rapora rağmen Cabbar Sakarya'nın yargılanmamasına karar verdi. Avukatların, Bölge İdare Mahkemesi'ne itirazı sonucunda, mahkeme Cabbar Sakarya'nın yargılanmasına karar vererek dosyayı 1. Asliye Ceza Mahkemesi'ne gönderdi. Dava halen sürüyor.

Cabbar Sakarya hakkında Beyoğlu 5. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen diğer davada ise, Mustafa Karabulut'un 3 günlük raporu göz ardı edildi. Davada, Cabbar Sakarya ile polis memurları Ender Gör ve Nail Baş beraat etti. Cabbar Sakarya'nın verdiği, "Karabulut'un vücudunda oluşan morluklar polis arabasına bindirilirken olmuştur" ifadesine uyan mahkeme, beraat kararını "delil yetersizliğine" dayandırdı. Avukat Şeref Turgut kararı temyiz etti. Cabbar Sakarya hakkında açılan ve 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen bir başka davada ise Müjdat Çoparlar'ın "10 gün iş göremez" raporuna rağmen dosya, "görevsizlik" kararıyla Yargıtay'a gönderildi. Beyoğlu 7. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen davada ise Mehmet Enver Karababa'nın 7 günlük iş göremez raporu var. Dava halen sürüyor.

Bu arada resmi makamların işkence suçu nedeniyle yargılanan, meslekten uzaklaştırılan ya da ceza alan güvenlik görevlilerinin sayılarına ilişkin açıklamaları hiçbir zaman birbirini tutmadı. Örneğin İçişleri Bakanlığı'ndan Şubat ayında yapılan açıklamada, 891 polisin "işkence" suçlamasıyla yargılandığı bildirildi. Açıklamada şu bilgiler verildi: Türk Ceza Yasası'nın 243. maddesinde yer alan 'işkence' suçu gerekçesiyle yargılanan polislerden 28'i beraat etti, 123'ü hakkında takipsizlik kararı verildi, 4'ü hüküm giydi, 381'inin davası sürüyor. Türk Ceza Yasası'nın ilgili maddesine göre toplam 536 polise ilgili idari işlem yapıldı. 261 polise çeşitli cezalar verilirken, 275 polis hakkında ceza verilmesine gerek olmadığı sonucuna varıldı. Türk Ceza Yasası'nın kötü muameleyle ilişkin 245. maddesine göre de, son 5 yılda toplan 1045 polis hakkında adli ve idari işlem yapıldı. Bu konuda savcılıklara 414 olay intikal ettirildi ve bu olaylara katılan 1045 polis hakkında işlem yapıldı. Bu polislerden 92'si beraat etti, 419'u hakkında takipsizlik kararı verildi, 24 polis hüküm giydi, 510 kişiyle ilgili dava sürüyor.

İşkence suçlarının nasıl korunduğunun başka bir somut örneği, İrfan Demirel adlı komiser ile Mustafa Yılmaz adlı polisin yargılandığı davada görüldü. "Para çaldığı" iddiasıyla 27 Kasım 1995 tarihinde İzmir Çınarlı Sanayi Sitesi'nde gözaltına alınan Halil İbrahim Okkalı (12) adlı çocuk, Çınarlı Polis Karakolu'nda işkence gördü. Halil İbrahim Okkalı serbest bırakıldıktan sonra şunları söyledi: "Karakolda gözlüklü bir komiser beni tuvalete sokarak dövdü. Önce ellerime copla onar kere vurdu. Sonra yere yatırarak dövmeyle devam etti. Yerde yatarken ayakkabısını ağızıma soktu. Babam ve dayım karakola gelince beni bıraktılar. Eve geldikten sonra kusmaya başlayınca beni hastaneye götürdüler. Hastanede 3 gün tedavi gördüm". Halil İbrahim Okkalı'ya Adli Tıp Kurumu'ndan 10 günlük rapor verildi.

Halil İbrahim Okkalı'ya işkence yapmakla suçlanan İrfan Demirel adlı komiser ile Mustafa Yılmaz adlı polis hakkında 1996 yılı başında dava açıldı. İzmir Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan davada, İrfan Demirel ve Mustafa Yılmaz'a Türk Ceza Yasası'nın 243. maddesi uyarınca 5 yıla kadar hapis cezası verilmesi istendi. İrfan Demirel ve Mustafa Yılmaz'ın yargılanmasına 21 Mart günü İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. İddianamede, Halil İbrahim Okkalı'nın patronu İsmail Göç ile birlikte gittiği Çınarlı Karakolu'nda görevli Komiser İrfan Demirel ve polis memuru Mustafa Yılmaz tarafından kötü muameleyle tabi tutulduğu, daha sonra götürüldüğü hastanede 3 gün yoğun bakımda kaldığı, kolları ile vücudunun çeşitli yerlerinde morluklar ve darp izi bulunduğu şeklinde doktor raporu verildiği belirtildi. İrfan Demirel ise yaptığı savunmada, işkence yapmadıklarını iddia ederek, Halil İbrahim Okkalı'nın anne ve babasını suçladı. Mustafa Yılmaz da suçlamaları kabul etmedi.

İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 30 Ekim günü yapılan duruşmada karar açıklandı. Mahkeme Başkanı Metin Çoban'ın cezaı az bularak muhalefet şehri koyduğu karar şöyle: "Sanıkların üzerine atılan suçun, kuvvet kullanmaya yetkili memurların yasanın belirlediği sınırı aşarak mağdura darp ettikleri eylemine uyan Türk Ceza Yasası'nın 245. maddesine göre 3 ay hapis ve 3 ay memuriyetten men edilmelerine, sanıkların duruşmalardaki tutumları nedeniyle Türk Ceza Yasası'nın 59. maddesine göre bu cezanın 2 ay 15 gün hapis ve ceza süresince memuriyetten men edilmelerine, verilen cezanın yüksek olmaması nedeniyle hapis cezasının paraya çevrilerek teciline oy çokluğu ile karar verildi." Böylece polislere 750 bin lira para cezası verildi. Ceza 1997 yılı Aralık ayında Yargıtay tarafından bozuldu. 1998 yılı Şubat ayında da polislere 10'ar ay hapis cezası verildi, ancak ceza ertelendi.

İşkence konusundaki gayri ciddiliğin ve işkencecilerin korunmasının başka bir örneği de, Bayram Duran adlı kişinin, İstanbul Gaziosmanpaşa Gazi Karakolu'nda 16 Ekim 1994 sabahı ölü bulunmasından sonra yaşandı. Bayram Duran'ın ölümünden sonra polis yetkilileri

tarafından yapılan açıklamada, Bayram Duran'ın karakolda kalp krizi sonucu öldüğü öne sürülmüş, soruşturma Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Savcılığı'nın 29 Aralık 1994 tarihinde verdiği takipsizlik kararıyla sona ermişti. İHD İstanbul Şubesi'nin, Adli Tıp Kurumu'ndan yeni bir rapor olarak takipsizlik kararına itirazı, Beyoğlu 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından değerlendirildi. Mahkeme de 22 Mayıs günü, Bayram Duran'ın "işkenceyle öldürülmesi" suçundan karakol eski amiri Ahmet Şengül ile polisler Abdullah Çavuşoğlu, Halit Ak, Mevlüt Salgar, Ahmet Aşçiel, Ayhan Köşger ve İsmail Usman hakkında dava açılmasına karar verdi.

Polisler hakkında Haziran ayında, "kastı aşacak biçimde adam öldürmek" iddiasıyla, Türk Ceza Yasası'nın 452/2. maddesi uyarınca 6 yıla kadar hapis cezası istemiyle dava açıldı. Eyüp Cumhuriyet Savcılığı bu arada, davanın "güvenlik" gerekçesiyle başka bir ile alınması için Adalet Bakanlığı'na yazı yazdı. Bunun üzerine dava Kasım ayında Denizli Ağır Ceza Mahkemesi'ne nakledildi. Karar üzerine İHD'den yapılan açıklamada, "Nakilde asıl amaç, işkence mağdurlarının davayı takibini güçleştirmek, işkenceye karşı kamuoyu oluşmasını engellemek, işkence sanığı polisler'e "sizi koruyoruz" mesajı vermek ve cesaretlendirmektir" dendi. Dava halen Denizli Ağır Ceza Mahkemesi'nde sürüyor. (*)

Yeni Politika gazetesi (Aldığı cezalar nedeniyle yayınına son verdi.) muhabiri Safyettin Tepe'nin 29 Ağustos 1995 tarihinde Bitlis Emniyet Müdürlüğü'nde ölümü, işkencecilerin korunması ve işkence konusundaki yaklaşımın çarpıcı bir örneğini oluşturdu. Olay üzerine açılan soruşturmada, Bitlis Valiliği'nin hazırladığı soruşturma dosyasını inceleyen İl İdare Kurulu, Ekim ayında aldığı kararla, polisin "Safyettin Tepe, nezarethanede fanilası ile kendini astı" iddiasını benimsedi. Karar alınırken, Safyettin Tepe'nin kendisini astığı öne sürülen mazgalın "bir insanın kendisini asmasına uygun olmaması" ve Tepe ailesinin (**) polisler tarafından sürekli tehdit edilmesi gözardı edildi. Bitlis Vali Yardımcısı İbrahim Özefe başkanlığında toplanan İl İdare Kurulu'nun kararı şöyle:

"Kapsamlı şekilde sorgu yapılması için kurum bünyesindeki nezarethaneye alındığı 29.08.1995 tarihinde kendisini atleti ile astığı konusunda alınan ifadeler ve Adli Tıp Kurumu Başkanlığı İhtisas Kurulu'nun 13.03.1996 tarihli kararından da anlaşılacağı üzere ası yeri, ası noktası ve ası pozisyonu ile otopside ölenin boynunda tarif edilen telem dikkate alındığında, her ne kadar teleme uyan bölgede cilt altında ve boyun yumuşak dokularında kanama tarif edilmemişse de akciğerde subplevral noktavi kanamalar olduğu, histopatolojik incelemede ak-

(*) Bayram Duran öldüğünde 5 aylık hamile olan eşi, 1997 yılı Ocak ayında doğum yaptı. Bu arada, eşi Bayram Duran'ın ölümünden sonra yeniden evlendi. Yeni eş istemediği için, Erdem adı verilen bebek 10 günlükken dedesi ile babaannesinin yanına gönderildi. Dede Ali Duran sorunlarını şöyle aktardı: "İki simitçim vardı, birini öldürdüler, şimdi diğeri geçimimizi zor sağlıyor. Bayram'ın ölümünden sonra gazetelere çok çıktığımız için herkes bizi tanıyor. Bir sürü insan yardımcı olacağını söyledi, ancak sözler tutulmadı. İnşaatlarda herkesin aldığından daha az ücretle çalışmayı kabul ettiğim halde çalıştırmıyorlar."

(**) 3 Ağustos 1993 tarihinde Elazığ'ın Sivrice ilçesi yakınlarında cesedi bulunan Ferhat Tepe'nin babası, HADEP yöneticilerinden İshak Tepe, 23 Şubat günü gözaltına alındı. Cezaevi'nde bulunan bir yakınını ziyaret için gittiği Bartın'da gözaltına alınan İshak Tepe, 29 Şubat günü Bitlis'e götürüldü, 4 Mart günü mahkeme tarafından serbest bırakıldı. İshak Tepe, "PKK'ye yardım ettiği" iddiasıyla gözaltına alındığını, işkence görmediğini, özel bir odada tutulduğunu, eşi ve avukatı ile görüşebileceğini belirterek, "Ancak sorgu sırasında gözlerimi bağladılar. Gözlerimi bir tek Bitlis Emniyet Müdürü ile duyurusunda bulduğum polisler de benimle görüştü" dedi. Bu arada Ferhat Tepe'nin ölümü nedeniyle 28 Mart 1995 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na yapılan başvuru için 25 Kasım günü kabuledilebilirlik kararı verildi.

ciğerde hiperem ve ödem saptandığı bildirildiğine göre, ölümün asiya bağlı mekanik asfiksi sonucu meydana gelmiş olduğunun kabulü gerektiğinden maktülün kendini atleti ile asarak ölüm olayının asi sonucu meydana geldiği tüm dosya kapsamında tespit edildi...”

İl İdare Kurulu'nun, Tepe ailesinin soruşturma dosyasını inceleme istemini yanıtız bırakması üzerine Danıştay'a yapılan başvuruda, “Soruşturma dosyasının tarafımızdan incelenmesine ve bir örneğinin alınarak avukatlarımıza gönderilmesine imkan verilmemiştir. Avukatımızın yaptığı başvurular sonuçsuz kalmıştır. Avukatımızın, itirazın hazırlanabilmesi için İl İdare Kurulu kararının ve dosyadaki bilgilerin birer fotokopisinin verilmesi talebi dikkate alınmamıştır” denildi. Soruşturmanın usul ve yasalara uygun olarak yürütülüp yürütülmediğinin bilinmediği belirtelen başvuruda “Polis memurlarının suçu hazırlık soruşturmasının ilk aşamasında oluştuğuna göre, görevleri adli görevlerine ilişkin olup, hakkında doğrudan Cumhuriyet Savcılığı'na kovuşturma yapılması gerekirken İl İdare Kurulu'nca Memurun Muhakematı Hakkındaki Kanun'a göre karar verilmesi usul ve yasalara aykırıdır” denildi.

İşkence olaylarına adı karışanların yargılanması konusunda çıkarılan güçlükler ve buna karşı yapılan girişimlerin sonuçlarının çok geç alınmasının çarpıcı boyutları, Vakkas Dost adlı kişinin öldürülmesinden sonra ortaya çıkan gelişmelerde de görüldü. 28 Mayıs 1993 akşamı “sokakta içki içtiği” gerekçesiyle arkadaşı Fevzi Yeşilay ile birlikte gözaltına alınan Vakkas Dost adlı kişi, Kumkapı Polis Karakolu'nda öldü. Otopsi sonucunda Vakkas Dost'un “darbe sonucunda dalak yırtılması nedeniyle meydana gelen iç kanama yüzünden öldüğü” saptandı. Fevzi Yeşilay, “Vakkas, karın boşluğuna yediği bir tekme sonucunda yere düştü ve kusmaya başladı. Elini yüzünü yıkaması için tuvalete götürdüğümde konuşamaz halde idi” dedi. Vakkas Dost'un ölümünden sonra kısa bir süre gözaltında tutulan Nurettin Öztürk adlı polis, serbest bırakılır bırakılmaz ortadan kayboldu.

Vakkas Dost'un yakınları daha sonra savcılığa suç duyurusunda bulundular. Suç duyurusunda, Nurettin Öztürk'ün “işkenceyle adam öldürdüğü”, Komiser İbrahim Hakkı Çelebi ile polisler Bahattin Ülkü ve Murat Aksoy'un “ölümle sonuçlanan işkenceye göz yumdukları” belirtildi. Suç duyurusu üzerine Nurettin Öztürk hakkında giyabi tutuklama kararı verildi. 20 Eylül 1993 tarihinde İstanbul 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlayan dava 1995 ve 1996 yıllarında 24 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istenen Öztürk'ün giyabında sürdü. 1997 yılı Eylül ayında Nurettin Öztürk'ün başka bir suçtan Buca Cezaevi'nde tutuklu bulunduğu anlaşıldı. Nurettin Öztürk, ancak 1997 yılı Kasım ayında mahkeme önüne çıktı.

Kimi zaman da yargı kararları, işkenceci görevlileri rahatlatacak boyutta oldu. Örneğin; Yargıtay, karakolda adam dövmenin her zaman işkence sayılamayacağına karar verdi. Olay şöyle gelişti: Salihli'de kumar oynadığı için gözaltına alınan bir kişi, karakolda dövüldüğünü belirterek savcılığa suç duyurusunda bulundu. Suç duyurusu üzerine Salihli Ağır Ceza Mahkemesi'nde açılan davada, E.Y. adlı polis, “işkence” suçu sabit görülerek cezalandırıldı, ancak ceza ertelendi. Sanık avukatı tarafından temyiz edilen dava, Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nde görüldü. Daire, mahkemenin, sanık polis işkence suçundan cezalandırılması kararına karşı çıkarak, bu kişiye ancak “adiyen darp (olağan şekilde dövmek)” suçundan ceza verilmesini istedi. “Her dayak olayının işkence kabul edilerek ceza verilmesinin” eleştirildiği karar şöyle gerekçelendirildi: “Türk Ceza Yasası'nın 243. maddesinde asli unsur, cürmü söyletmek için işkence olarak ifade edilmiş olduğu halde, kumar oynamayla ilgili kabahat suçu nedeniyle karakola alınan şikayetçinin, burada adiyen darp edilmiş olmasından ibaret eylemin Türk Ceza Yasası'nın 245. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden 243. maddeyle uygulama yapılması bozmayı gerektirmiştir.”

Benzer bir örnek de, Temmuz ayında Osmaniye’de yaşandı. 30 Haziran günü gözaltına alınan ve 3 Temmuz günü tutuklanan Abdülhamit Çalkap’ın suç duyurusu üzerine açılan soruşturmada Osmaniye Emniyet Müdürü Ali Çiftçi, Komiser Yardımcısı Murat Ezertürk ile Sami Çelik, Eren Mendeş ve Osman Soyuer adlı polis memurları hakkında takipsizlik kararı verildi. Kararda, “işkence iddialarının polisi suçlu göstermek amacı taşıdığı, haberleri veren gazetelerin terör örgütlerini desteklediği” öne sürüldü. Avukat Hamza Yılmaz, Abdülhamit Çalkap ile 11 Temmuz günü cezaevinde görüştikten sonra, “Sağ kolu ile parmaklarının tutmamasının yanı sıra sol elinin baş parmak, işaret parmağı ve orta parmağı kısmen tutmaktadır. Diğer iki parmağı ise hiç tutmuyor. Parmakları tutmadığından imza atamadığı için polislerin yardımı ile sorgu zabıtlarına parmak basmıştır. Belinde üç ayrı yerde sigara yanığı vardır. Belindeki zedelenme nedeniyle sırtüstü yatamamakta, elektrik verilmesi nedeniyle gözlerde yanma meydana gelmiştir” dedi.

1994 yılının Aralık ayında Batman’ın Kozluk ilçesine bağlı Güllüce köyünde Remziye Dinç (17) adlı genç kızın yaşadıkları ise, güvenlik görevlilerinin suç işledikleri takdirde nasıl korunacaklarını gösteren bir örnek oldu. Olaydan 5 ay sonra, hamile kaldığı anlaşıncı, tecavüze uğradığına yakınlarını inandırabilen Remziye Dinç, bir akrabasının yardımıyla savcılığa suç duyurusunda bulundu. Soruşturma sırasında Savcılık tarafından yaptırılan kan testi, çocuğun babasının köy korucusu Nevzat Altuner olduğunu ortaya çıkardı. Bu rapora karşın Nevzat Altuner, Ekrem Altuner ve Ceyhun Altuner hakkında, olaydan bir buçuk yıl sonra 1996 yılının Kasım ayında “zorla ırza geçme ve hamile bırakma” suçlamasıyla dava açıldı. Dava sürecinde de korucular tutuklanmadıkları (*) gibi görevlerini sürdürdüler.

Batman Ağır Ceza Mahkemesi’ndeki ilk duruşma 21 Kasım günü yapıldı. Dava için İstanbul’da ifade veren Remziye Dinç, olay günü kardeşlerinin ve büyükannesinin yakın bir köydeki akrabalarını ziyarete gittiğini, kendisinin de 70 yaşlarındaki büyükbabasıyla yalnız kaldığını belirterek, “İneği almaya gittim, çalılarının içinden Nevzat Altuner çıktı. Etrafta kimse yoktu. Tecavüz etti. ‘Konusursan seni öldüreceğim. Söylersen, eve roket atacağım. Terörist roket attı derim’, dedi. Elinde hep silahı vardı.” Remziye Dinç, bir hafta boyunca Nevzat Altuner ile akrabaları Ekrem Altuner ve Ceyhun Altuner’in kendisine tecavüz ettiklerini, daha sonra olayı anlatınca kimsenin inanmadığını ifade etti. Olaydan 5 ay sonra hamile kaldığının farkına vardığını, bu nedenle çocuğu doğurmak zorunda kaldığını belirten Remziye Dinç, “Çocuğa bakacak durumda değilim. Bu nedenle çocuğu, Diyarbakır’da yetiştirme yurduna verdik. Korucular ise beni sürekli tehdit ediyorlar” dedi. Olayın ortaya çıkmasından sonra İstanbul’a halasının yanına gelen Remziye Dinç, burada uzun süre psikolojik tedavi gördü. İstanbul’da gazetecilerle görüşen Remziye Dinç, tecavüz olayı ortaya çıktıktan sonra korucuların bunu inkar etmediğini vurguladı ve “Sürekli ‘Bize kimse birşey yapamaz, arkamızda hükümet var’ dediler. Ben zaten çok korkmuştum. Birşey yapamadım” dedi.

Diğer davalar

1992 yılında Adana’da bir soygun sırasında yaralı olarak yakalanan ve Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği (TİKB) üyesi olduğu iddia edilen Remzi Metin Basalak’ın 23 Ekim 1992 tarihinde ölümü nedeniyle açılan dava 1996 yılında da sürdü. Ocak ayında Remzi

(*) Batman 3. Ağır Ceza Mahkemesi’nde 28 Ekim 1997 tarihinde ifade veren Remziye Dinç’in amcası Asım Dinç, davadan vazgeçmeleri için tehdit edildiklerini söyledi. Asım Dinç, “Duruşmaya katılmak için Batman’a geldim. Garajda, sanık korucuların kardeşi Hakim Altuner beni bekliyordu. ‘Davadan vazgeçmezsen seni öldürürüz’ diye beni tehdit etti” dedi.

Metin Basalak'ın kardeşi Semiha Basalak ve nişanlısı Zeynep Bektaş, eksik yapıldığı gerekçesiyle otopsinin yenilenmesi için mahkemeye başvurdu. Mahkemenin kararı üzerine, Remzi Metin Basalak'ın Ceyhan ilçesine bağlı Yeşilova köyündeki mezarı açılarak kafatası kemiği ve boyun omurları kemiği otopsi için İstanbul Adli Tıp Kurumu'na gönderildi. (*)

Afyon'un Dinar ilçesi Jandarma Bölük Komutanı Üsteğmen Cengiz Çorumlu'ya "Gözetimdeki bir sanığa işkence yapmak, üç sanığı ise dövmek" suçundan 1995 yılı Şubat ayında verilen toplam 10 ay hapis ve 1 milyon 225 bin lira para cezası Yargıtay'da onaylandı. Olay şöyle gelişti: "Afyon'un Dinar ilçesinde 'adam öldürme suçuna katıldıkları' gerekçesiyle jandarma tarafından gözetim altına alınan Hüseyin, Ünsal, Himmet ve Ali adlı kişilerin işkence gördüklerine ilişkin suç duyurusu üzerine Cengiz Çorumlu hakkında Türk Ceza Yasası'nın 243. maddesi uyarınca "suçunu söyletme için gözetimdeki sanığa işkence yapmak" ve 245. maddesi uyarınca "adiyen darp" suçlarından dava açıldı. Dinar Ağır Ceza Mahkemesi de, Cengiz Çorumlu'ya toplam 10 ay hapis ve 1 milyon 225 bin lira para cezası verdi ancak cezayı erteledi. Yargıtay 8. Ceza Dairesi, cezayı Ocak ayında onayladı.

Yargıtay, İdris Can adlı kişinin 20 Aralık 1990'da İstanbul Paşakapısı Cezaevi'nde, gözetim altında maruz kaldığı işkence sonucu ölümü nedeniyle yargılanıp beraat eden U.Ş. adlı polislin "adam öldürmek" suçundan yargılanmasına karar verdi. Olay şöyle gelişti: İdris Can, 16 Aralık 1990 tarihinde İstanbul'da "hırsızlık yaptığı" iddiasıyla Beykoz Ekipler Amirliği tarafından gözetim altına alındı ve Anadolu Hisarı Polis Karakolu'nda bir gün tutuldu. Karakolda, U.Ş., İ.D., M.Ç., Ö.S. ve İ.M. tarafından sorgulandı. Dövülen İdris Can, suçlamayı kabul etti ve Hasan Acer'in adını verdi. Nezarette bir araya geldiklerinde İdris Can, Hasan Acer'e, "U.Ş.'nin kendisini çok fena dövdüğünü, zora dayanmadığı için ihbara mecbur kaldığını" söyledi. 17 Aralık 1990 tarihinde tutuklanıp Paşakapısı Cezaevi'ne götürülen İdris Can, fenalaştı ve 20 Aralık 1990 tarihinde hastanede, "Travmaya bağlı beyin kanamasından" öldü. U.Ş. mahkemedeki ifalarında, İdris Can'ı dövmediğini, ancak Hasan Acer'e "birkaç yumruk attığını" kabul etti. Kararda, sorgu sırasında yazıcılık görevi yapan polis İ.D.'nin, "U.Ş.'nin attığı yumrukların etkisiyle İdris Can'ın kafasını çelik dolaba çarptığı" yolundaki itirafına da yer verildi. Kararda, "İ.D. adlı polis anlatımlarına göre, sanık U.Ş.'nin adam dövmeyi itiyat edinen bir mizacı olduğu ortaya çıkmıştır" denildi.

Konya'da 1995 yılında gözetim altına alınan Mustafa Poyraz adlı kitabevi sahibine "işkence yapmakla" suçlanan Sedat Keskin ve Nihat Akbaş adlı polisler ile "asılsız rapor düzenlediği" öne sürülen Murat Tosun adlı hekim hakkında dava açıldı. Konya Cumhuriyet Savcılığı, davada, Sedat Keskin ve Nihat Akbaş hakkında Türk Ceza Yasası'nın 245. maddesi uyarınca 3 ayla 3 yıl arasında, işkenceyi saklayan Murat Tosun adlı doktor hakkında da "görevini ihmal ettiği (Türk Ceza Yasası'nın 230. maddesi)" suçlamasıyla 3 ayla 1 yıl arasında hapis cezası istedi. Polisler Sedat Keskin ve Nihat Akbaş ile Dr. Murat Tosun'un yargılanmasına Konya 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 26 Şubat günü başlandı. Duruşmada, Mustafa Poyraz, polisler hakkındaki şikayetini geri aldığı açıkladı. Mustafa Poyraz'ın yapılan baskı ve tehditler üzerine şikayetini geri aldığı öne sürüldü.

(*) Soygunun ardından önce Remzi Metin Basalak'ı yakalayan 4 trafik polis hakkında dava açıldı. Ancak, avukatların girişimleri üzerine Adana Siyasi Polis Merkezi'nde görevli 11 polis hakkında da dava açıldı. Dava, Adana 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 12 Mayıs 1997 tarihinde polislerin beraati ile sonuçlandı. Polislerin adları şöyle: Trafik polisleri: Erdal Şahin, Özyay Karatepe, Süleyman Özcan ve Aytekin Yıldız. Siyasi Şube'de görevli polisler: Ahmet Tark Doğan, Necmettin Uçar, Gürsel Aksoy, Sami Orhan, Siddık Ercan, Hasan Ay, Sabahattin Turan, Ferit Çakır, Muzaffer Aydın, Kamil Toptan ve Bahattin Özbilek.

“Bayrampaşa Cezaevi’ne uyuşturucu madde soktuğu” iddiasıyla 1995 yılının Eylül ayında gözaltına alınan ve gözaltında tutulduğu hücrede ölü bulunan Şaban Erkol adlı gardiyanın yakınları tarafından, 4 polis hakkında “adli görevi ihmal” gerekçesiyle açılan davanın ilk duruşması 29 Şubat günü yapıldı. Fatih 4. Sulh Hukuk Mahkemesi’ndeki duruşmaya katılan polisler, nöbetçi oldukları sırada Şaban Erkol’un bulunduğu hücreden ses geldiğini ve Şaban Erkol’u kemerle kapı parmaklıklarına asılmış halde bulduklarını söylediler. Avukat Celal Ülgen ise yakalama ve sorgu tutanaklarında Şaban Erkol’un imzasının bulunmadığını, adının yanına “maktul” yazıldığını, ancak Şaban Erkol’un olaydan 4 gün sonra öldüğünü söyledi. Mahkeme Başkanı’nın, nezarethane defterinde Şaban Erkol’dan bir üst ve bir alttaki kişilerin nezarete alınma saatinin 13.45 olarak yazılmasına karşın, Şaban Erkol’un bulunduğu bölümde 19.45 yazıldığını belirtmesi üzerine, polisler defterdeki imzanın kendilerine ait olmadığını söylediler. Şaban Erkol’un ağabeyi Ahmet Erkol, kardeşinin “cezaevine uyuşturucu sokulması olayının büyümemesi ve aralarında resmi görevlilerin de bulunduğu uyuşturucu şebekesinin ortaya çıkmaması için öldürüldüğünü” söyledi.

İzmir’de 1995 yılı Haziran ayında trafik kazası yapan Ahmet Semiz’i (38), karakolda döverek öldürdüğü iddia edilen komiser Yakup Güven ile polisler Yılmaz Ayaz ve Cemal Ay’ın 10’ar yıl hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. 5 Temmuz günü yapılan duruşmada okunan Adli Tıp raporunda, Ahmet Semiz’in vücudunda darp izleri olduğu belirtildi. Yakup Güven ifadesinde, “Aşırı alkollüydü. Kendini yere atıp, başını duvara vuruyordu. Ayılması için nezarete koyduk, sabah ölmüş” dedi. Yılmaz Ayaz ve Cemal Ay da aynı ifadeyi verdi.

Turgut Yener ve Ali Ulus adlı kişilere işkence yapmakla suçlanan Muzaffer Candan adlı polis müdürü hakkında dava açıldı. İddianameye göre, İstanbul’da muhasebecilik yapan Turgut Yener, ruhsatsız silah ile yakalandı ve sorgusunda silahın MHP’nin Bakırköy Belediye Başkanı adayı Ali Ulus’a ait olduğunu söyledi. Bunun üzerine Ali Ulus da gözaltına alındı. Mahkeme tarafından serbest bırakılan Turgut Yener ve Ali Ulus, Muzaffer Candan ile Cengiz Ersel adlı komiser hakkında “kendilerine işkence yaptığı” gerekçesiyle suç duyurusunda bulundular. Suç duyurusu üzerine, Muzaffer Candan hakkında 10 yıla kadar hapis cezası istemiyle İstanbul 1. Ağır Ceza Mahkemesi’nde dava açıldı. Sorgulamasında suçlamayı kabul etmeyen Muzaffer Candan şunları söyledi: “Olay tarihinde Asayiş Şube Müdürlüğü Organize Suçlar Bürosu’nda görev yapıyordum. Ruhsatsız silahla yakalanan Turgut Yener’in bu silahı Ali Ulus’tan aldığını söylemesi üzerine Ulus da sorgulandı. Ali Ulus ile Turgut Yener’e baskı yapmadığım gibi böyle bir emir de vermedim.”

21 Temmuz 1995 tarihinde gözaltına alınan Leman Çelikaslan (24) (*) adlı kadının “gözaltında işkence gördüğünü ve tecavüze uğradığını” açıklaması nedeniyle basın toplantısı düzenleyen İHD Ankara Şube eski Başkanı Naciye Erkol, Leman Çelikaslan, annesi İsmet Çelikaslan ve kapanan Birleşik Sosyalist Parti (BSP) Ankara İl Başkanı Hayri Peker hakkında dava açıldı. “Polise iftira atıldığı” iddiasıyla açılan dava 12 Eylül 1997 tarihinde Ankara 4. Asliye Ceza Mahkemesi’nde beraatle bitti.

İstanbul İl İdare Kurulu, İstanbul Şişli’de 9 Haziran 1995 tarihinde gözaltına alınan SİP üyesi Ahmet Levent Karasulu ve Yüksel Korkulu adlı kişileri “dövdükleri ve hakaret ettikleri” için Rahmi Çelenk, Süleyman Çiftçi ve Rahmi Şahin adlı polisler hakkında, olaydan 11 ay sonra dava açılmasını kararlaştırdı. İl İdare Kurulu, 7 polis hakkında ise “yeterli delil olmadığı” gerekçesiyle dava açılmasına gerek görmedi. Ahmet Levent Karasulu ve Yüksel

(*) Leman Çelikaslan, “PKK üyesi olduğu” iddiasıyla 22 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum oldu.

Korkulu, gözaltına alındıktan sonra boş bir ambara götürülmüş ve burada 20'ye yakın polis tarafından dövülmüştü. Polisler hakkında suç duyurusunda bulunan Ahmet Levent Karasulu ve Yüksel Korkulu'ya Adli Tıp tarafından "10 ve 7'şer gün süreyle iş göremeyeceklerine" ilişkin doktor raporu verilmişti.

31 Ocak 1995 tarihinde Boğaz Köprüsü üzerinde gösteri yapan kadın ve çocuklardan oluşan 30-35 kişilik bir gruba hakaret ettiği, göstericilere karşı şiddet kullandığı gerekçesiyle Emniyet Amiri Hasan Ergün'e İçişleri Bakanlığı 4 ay kıdem durdurma cezası verdi. Ceza, Danıştay tarafından onaylandı.

c)- İşkenceci doktorlar

Muayene ettikleri kişilerdeki darp izlerini rapor etmeyen, işkencecileri koruyup suçlarını gizleyecek biçimde rapor hazırlayan, işkenceye katılan, işkence gören kişinin, "daha ne kadar dayanabileceğine" dair işkencecilere bilgi veren doktor ya da diğer sağlık görevlileri 1996 yılında da sık sık gündeme geldi. İşkence olaylarına adı karışan bazı doktorlar tabip odaları tarafından cezalandırıldı. Ancak, uygulamada çıkarılan güçlükler ve yasal boşluklar nedeniyle cezalar caydırıcı olmadı. Yasalar uyarınca meslekten men edilen hekim, ceza süresince özel muayenehane işletmiyor ve özel sağlık kuruluşlarında çalışmıyor. Resmî makamların cezayı uygulamasını zorunlu kılacak bir yasa ya da kural bulunmuyor. Bu nedenle işkence sürecinde yer alan hekimler, Adli Tıp Kurumu da dahil pek çok resmî kuruluşa çalışabiliyor.

İstanbul Beyazıt Meydanı'nda 6 Kasım günü yapılan ve çok sayıda öğrencinin dövülerek gözaltına alınmasıyla sonuçlanan YÖK'ü protesto eyleminde yaralanan öğrencilerden 115'ine İstanbul Adli Tabipliği'nden 1 ile 10 gün arasında rapor verildi. Polislerin yanlışlıkla birbirlerini de dövdükleri olayda, Dr. Nur Birgen, polislerden Ali Kaya'ya 7, Fatih Mehmet Kocaman'a 5, Kürşat Tüfekçi, Hasan Ünver ile Tarık Kaya'ya 10'ar günlük işgöremez raporu verdi. Halkın Hukuk Bürosu'ndan yapılan açıklamada, dövülen öğrencilere 1-10 gün arası rapor verilirken, hafif yaralı polislere 42 gün rapor verilmesinin hukuka aykırı olduğu belirtildi. Açıklamada, öğrencilere rapor veren Taner Apaydın (*) ile Nur Birgen'in işkence izlerini saklamak ve polisle işbirliği yapmak konusunda kötü sicile sahip oldukları belirtildi.

Açıklamada, "Dr. Nur Birgen, daha önce de işkence görenlere 'darp ve cebir izlerine rastlanmamıştır' diye gerçekdışı raporlar vermişti. Aynı kişiler daha sonra DGM Tabipliği'nce muayene edilmiş ve izler tespit edilmişti. Bu nedenle hakkında 'işkence izlerini gizlediği ve görevini ağır bir şekilde suistimal ettiği' gerekçesiyle suç duyurusunda bulunulmuştu" denildi. Olayla ilgili haberleri ihbar kabul eden İstanbul Tabip Odası Yönetim Kurulu, Nur Birgen ve Taner Apaydın hakkında "meslekten men" istemiyle soruşturma başlattı ve Onur Kurulu'na gönderdi.

(*) 1994 yılında çeşitli tarihlerde gözaltına alınan Ahmet Aygün, Hasan Demir, Fazıl Ahmet Tamer, Erhan San, Rıdvan Kara, Erol Kaplan, Fatma Günay, Nuriye Artundal ve Yahya Dündar'a işkence yapıldı. Taner Apaydın, bu kişilere "sağlam" raporu verdi. Ancak, işkence yine Adli Tıp Kurumu tarafından belgelendi. Bunun üzerine İstanbul Tabip Odası'na suç duyurusunda bulunuldu. İstanbul Tabip Odası Onur Kurulu 15 Haziran 1995 tarihinde, Taner Apaydın'a 4 ay meslekten men cezası verdi. Kararda, Taner Apaydın'ın sağlam raporu verdiği Yahya Dündar'ın rapor yazıldıktan yarım saat sonra çıkartıldığı İstanbul DGM Savcılığı'nda "elleri tutmadığı için ifadesini imzalamadığı"nın tutanaklara geçtiği belirtildi. Yahya Dündar, Taner Apaydın'ın rapor hazırladığı tarihten 19 gün sonra gittiği Eyüp Adli Tabipliği'nden "19 gün iş göremez" raporu aldı. TTB Onur Kurulu 1996 yılında, "eksik soruşturma" gerekçesiyle kararı bozdu. Yeniden incelenip eksiklikleri giderilen karar Onur Kurulu tarafından onaylandı.

Nur Birgen hakkında, İstanbul Beyoğlu Adli Tabipliği'nde görev yaparken, 13 Temmuz 1995 tarihinde gözaltına alınan ve 5 gün gözaltında tutulan Mahir Karaçam, Bülent Güzel, Barış Arslan, Gülsare Akkuş, Fikret Korkmaz, Tekin İme ve Aşur Tavşan adlı kişilere, vücutlarındaki belirgin izlere karşın "sağlam raporu" verdiği gerekçesiyle, İstanbul Tabip Odası'na suç duyurusunda bulunuldu. Suç duyurusunda, rapor 18 Temmuz 1995 tarihini taşıdığı halde, bu kişilere, 19 Temmuz 1995 tarihinde İstanbul DGM Adli Tabipliği'nce vücutlarındaki yara ve darp izleri nedeniyle rapor verildiği anlatıldı. Beyoğlu Cumhuriyet Savcılığı'na yapılan ikinci suç duyurusundan sonra Nur Birgen hakkında, "görevi ihmal" iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 230. maddesi uyarınca 1 yıla 3 yıl arasında hapis cezası istemiyle dava açıldı. Dava, 22 Eylül 1997 tarihinde Beyoğlu 9. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Nur Birgen, 1 Aralık 1997 tarihinde yapılan duruşmada, mağdurlar elbiselerini çıkarmadığı için işkence izlerini "görmemiş olabileceğini" söyledi. Nur Birgen'in yargılanması sürüyor. Dr. Nur Birgen, 1997 yılı Ağustos ayında Adli Tıp Kurumu'nun işkence ve cezaevleriyle ilgili konulara da bakan 3. İhtisas Kurulu'nun başkanlığına atandı. (*)

İşkence olaylarına katılan sağlık görevlileri konusu, uluslararası düzeyde faaliyet gösteren sağlık örgütlerinin de büyük ilgisini çekti. Örneğin; İnsan Hakları İçin Hekimler Birliği, 1994 yılı Haziran ayından 1995 yılı Ekim ayına kadar Türkiye'de sürdürdüğü çalışmalar sonucunda bir rapor hazırladı. Ağustos ayında kamuoyuna açıklanan rapor yurtiçinde ve dışında yankı uyandırdı. Türkiye'de sistematik işkencenin yaygınlığı ve bu uygulama karşısında sağlık çalışanlarının tutumlarının irdelendiği raporda, bazı hekimlerin, devletin baskısıyla işkence kanıtlarını gizledikleri ve otopsi raporlarında tahrifat yaptıkları belirtildi. Raporda yer alan Türkiye'ye ilişkin bazı saptamalar özetle şöyle:

- Tıbbi etik kuralları çerçevesinde hizmet veren hekimler, sistematik işkence uygulamasının gizlenmesine katıldıkları bir çarkın içine düşmektedirler.
- Dışarıyla haberleşmenin yasak olduğu gözaltı süresince düzenli ve sistemli biçimde işkence yapılmaktadır. Devletin işkencenin sistematik olduğunu kabul etmede gösterdiği başarısızlık, işkenceyi önleme çabalarının önündeki en önemli engeldir.
- CMUK, işkence gibi ciddi insan hakları ihlallerine değinmemekte ve yasa hükümleri, savcılar ve yetkilileri tarafından düzenli olarak gözardı edilmektedir. Yasanın kimi hükümleri işkence yapılmasına olanak sağlamaktadır. CMUK, kabul edilmeyecek kadar uzun bir gözaltı süresinin uygulanmasına izin vermektedir.
- Muayene, gözaltına alınan kişiyi işkenceden korumamaktadır. Yasayı uygulamakla sorumlu emniyet ve güvenlik güçleri, korkutma ve şiddet kullanımıyla hekimleri işkence kanıtlarını bildirmemeye zorlamaktadır.
- Güvenlik görevlileri, işkence görmüş olan şüpheliler muayene olurken doktor odasını terk etmemektedir. Gözaltına alınanların çoğu, gördükleri işkenceden hekime söz ederse yine işkence görecekleriyle tehdit edilmektedirler.
- Muayene odasındaki polis varlığı, işkence kanıtlarını ihbar etmesi halinde cezalandırılacağı yolunda açık veya kapalı tehditlere maruz kalan hekimi korkutabilmektedir.

(*) Nur Birgen ve Tamer Apaydın kadar tanınmasalar da işkence gören kişilere "sağlam" raporu verdiği öne sürülen bazı hekimlerin adları da şöyle: Melahat Paydak (Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde görevli); Mehmet Ünal; Alkan Pehlivan (İşkence sonucunda ölen Baki Erdoğan'ın durumuna kayıtsız kaldı); Feyyaz Pişkinsüt (Baki Erdoğan'a 'vücudunda işkenceye delil olabilecek patolojik bulgu yoktur' raporu verdi); Cem Zeki Esenyel, Sabri Emin Karaçor, Hüseyin Uslu ve Uğur Bingöl (Hastaneye yaralı olarak götürülen Müslüm Yalçın ve Sinan Tepe'yi tedavi etmediler).

Bazı durumlarda hekim, gözaltına alınan kişiyi muayene etmekten kaçınmaktadır. Bazı durumlarda fiziksel bulgular bildirilmekte, ancak bulguların "işkence sonucu olmasının muhtemel olduğu" gibi tıbbi sonuçlara ulaşmaktan kaçınılmaktadır.

Raporda, İnsan Hakları İçin Hekimler Örgütü'nün Türkiye'deki Adli Tıp Kurumu doktorları arasında yaptığı bir araştırmanın sonuçlarına dikkat çekilerek, sanıklara işkence yapıldığı; siyasi tutuklulara işkence yapılmasının "adeta evrensel bir uygulama" olarak nitelendirildiğinin ortaya çıktığı belirtildi. Raporda, "Hekimlerin yüzde 93'ü ağır fiziksel ve ruhi yaralanmaları işkence olarak tanımladı. Ancak, anketi cevaplayanların yüzde 57'si fiziksel yaralanmanın oluşmadığı durumlarda, korkutma veya incitme tehditlerini veya kaba dayacağı işkence olarak görmediklerini ifade ettiler" dendi. Raporda, şu saptamalara yer verildi:

"Hekimlerin yüzde 40'ı muayene sırasında, polislin, odanın içinde bulunma girişiminde bulunduğunu söylediler. Doktorların sadece yüzde 16'sı polislin varlığını muayeneyi ve raporu etkilediğini ifade etti. Ancak, doktorların yüzde 53'ü bu soruyu cevapsız bıraktı. Cevap verenlerin yüzde 40'ı yasal kısıtlamaların, bulguları doğru biçimde yorumlamayı önlediğini ifade etti. Bunun nedenleri aşağıdaki gibidir: Bu tür sonuçlara varmam benden istenmiyor, yüzde 25. Yasa beni kısıtlıyor, yüzde 13. Cezalandırılmaktan, tepki görmekten korkuyorum, yüzde 13. Cevap vermeyenler, yüzde 52. Yüzde 83'ü güvenlik güçlerinin adli muayene sırasında içeride olmaması gerektiğini söyledi."

Baskı gören doktorlar

İşkence gören kişilerle karşılaşan doktorlar, gerçeği yansıtan raporlar yazdıklarında ise "devleti küçük düşürmekle", "güvenlik görevlilerine hakaret etmekle" suçlandılar. Örneğin, 13-15 Şubat günleri arasında Tekirdağ Emniyet Müdürlüğü'nde sorgulanan ve işkence gören Mehmet Sıddık Doğru adlı kişiye gözaltında bulunduğu sırada polisler tarafından götürüldüğü Çınarlı Sağlık Ocağı'nda "sağlam" raporu verildi. Serbest bırakıldıktan sonra savcılığa suç duyurusunda bulunan Mehmet Sıddık Doğru'ya, Çorlu Hükümet Tabibliği'nde görevli Şahin Bal ve Zehra Aydın "10 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin rapor verdiler. Şahin Bal ve Zehra Aydın hakkında Mart ayında soruşturma açıldı. Doktorlar, "gerçek dışı rapor hazırlayarak devleti küçük düşürmekle" suçlandı.

Bayram Bozbeyoğlu adlı hekim, Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde 24 Eylül 1996 tarihinde 10 tutuklunun dövülerek öldürülmesinden sonra Antep Özel Tıp Cezaevi'ne gönderilen tutukluları muayene ettiği ve gazetelere demeç verdiği için görevden alındı. Daha sonra açtığı idari davayı kazanan ve Mayıs ayında Aksaray'a atanan Bayram Bozbeyoğlu, Aksaray'ın Kalebatlı köyünde 9 Temmuz 1997 tarihinde polis tarafından gözaltına alındı.

Adli Tıp Kurumu

1996 yılında Adli Tıp Kurumu'ndaki (*) gelişmeler de sık sık gündeme geldi. Mehmet Açar'ın Adalet Bakanı olmasından sonra (6 Mart-24 Mayıs arası), bakanlık bünyesinde başlatılan kadrolaşma, işkencenin ortaya çıkartılması konusunda büyük önem taşıyan Adli Tıp

(*) Adli Tıp Kurumu işkence ve insan hakları ihlallerinin önlenmesinde çok önemli görevler yüklenmiştir. Türkiye'de 120 civarında adli tıp uzmanı mevcut. Uzmanların büyük bölümü üniversitelerde ve tic büyük ildeki adli tıp kurumlarında çalışmaktadır. Birçok ilde adli tıp kurumu ve uzmanı bulunmamaktadır. Bu nedenle adli tabiplik görevini birçok yerde pratisyen hekimler yapmaktadır. Üniversite eğitimi sırasında yetersiz Adli Tıp Eğitimi alan pratisyen hekimler, mezun olduktan sonra da herhangi bir eğitim almadan ve gerçek görevleri olmadığı halde adli tabip olarak çalışmaktadırlar.

Kurumu'nda had safhaya ulaştı. Kurum'da tarafsızlığı ile bilinen yöneticiler tasfiye edildi, yerlerine, adam öldürme, karşılıksız çek verme, dolandırıcılığa aracılık etme gibi olaylara adı karışmış kişiler getirildi. Adli Tıp Kurumu'daki kadrolaşmanın, Metin Göktepe ve yargısız infaz olayları nedeniyle hazırlanan tarafsız raporların Bakanlık ve emniyet teşkilatında yarattığı rahatsızlıktan kaynaklandığı öne sürüldü.

Örneğin, silahlarla ilgili incelemelerin, atış mesafeleri kararlarının verildiği ve çeksenet dosyalarının görüldüğü Fizik İncelemeler İhtisas Dairesi Başkanı Ömer Kurtaş önce Bakan emriyle görevden alındı. Ömer Kurtaş, ardından görevine iade edildi, ancak bir gün sonra gelen başka bir yazı ile yeniden görevinden alındı. Ömer Kurtaş'ın yerine MHP'li olarak bilinen İsmail Hakkı Uysal atandı.

Tartışmalar sırasında, MHP'den milletvekili adayı olan İsmail Hakkı Uysal'ın, adam öldürme ve yaralama olaylarına karışmaktan 2.5 yıl cezaevinde kaldığı ortaya çıktı. İsmail Hakkı Uysal'ın, Mehmet Ali Ağca ve Oral Çelik'in de yakın arkadaşı olarak bilindiği öne sürüldü. İsmail Hakkı Uysal hakkında, 3 Kasım 1976 tarihinde Çapa Tıp Fakültesi'nde İhsan Diler Özçmak isimli öğrencinin tabanca ile yaralanması nedeniyle dava açıldı. 23 Kasım 1976 tarihinde tutuklanan Uysal, 4 Mart 1977 tarihinde tahliye edildi. İsmail Hakkı Uysal, İstanbul 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada 30 Ocak 1978 tarihinde beraat etti.

İsmail Hakkı Uysal (*), 14 Ocak 1978'de Stajyer Doktor Barış Yıldırım'ın öldürülmesi olayı nedeniyle de dönemin Ülkü Ocakları İstanbul Şubesi Başkanı Mehmet Acar ve Tamer Duymaz ile birlikte yargılandı. Davada, Barış Yıldırım öldürülürken yanında bulunan nişanlısı Edibe Şahin, Barış Yıldırım'ın olaydan birkaç gün önce İsmail Hakkı Uysal tarafından ölümle tehdit edildiğini açıkladı. Adnan Cemgil adlı tanık da, "Beyazıt'ta Barış adlı öğrencinin nişanlısı ile giderken vurulup öldürülmesi olayından 2-3 hafta sonra idi. Kıraathanede Tamer Duymaz ve Rüştü Vardar bir masada oturuyorlardı. Ben de yanlarındaydım. Tamer Duymaz bana, 'Polis bu işi başkasına yüklemiş. Halbuki Barış'ı biz öldürdük' dedi. Bu itirafı yapan ateş edenler arasında Hakkı Uysal'ın da bulunduğunu söylemişti" dedi. Dava, 15 Şubat 1988 tarihinde sanıkların beraatiyle sonuçlandı.

Mehmet Ağar'ın Adalet Bakanlığı döneminde, Morg İhtisas Dairesi Başkanı Dr. Hasan Çankaya, görevinden alınarak aynı yere uzman olarak atanırken, yerine Dr. Hüseyin Sarı getirildi. Uzman eksikliğini kapatmak için kurumda ek görevle çalışan 3 uzman hekimin görevine son verildi. Ankara Adli Tıp Grup Başkanlığı'nda görev yapan Dr. Ertan Güven Malatya Grup Başkanlığı emrine, Antalya Şube Müdürü olarak görev yapan Dr. Cemil Demircan Trabzon Grup Başkanlığı emrine getirildi. Mehmet Ağar'ın Adalet Bakanı olmasından sonra Adli Tıp Kurumu'ndaki kadrolaşma faaliyetinde ilginç bir atama da, Malatya Adli Tıp Grup Başkanlığı'nda çalışan Kimya Mühendisi Mehmet Taşlıoğlu'nun uzmanlık alanına uygun laboratuvarın bile bulunmadığı Erzurum Adli Tıp Şube Müdürlüğü'ne atanması oldu. Malatya Adli Tıp Kurumu'nun başına ise Morg Dairesi Başkanı Eren Bilgin getirildi. 1990 yılında Trabzon Adli Tıp Grup Başkanlığı yapan Eren Bilgin'in "yüz kızartıcı suç" nedeniyle Malatya Adli Tıp Kurumu Morg Dairesi Başkanlığı'na "sürüldüğü" öne sürüldü. Eren Bilgin'in döneminde Malatya'da çeşitli işkence iddiaları ortaya atıldığı halde, raporlarda işkence saptamalarına rastlanmadığı iddia edildi. Örneğin, 1993 yılında gözaltına alınan Tahir Canan ve Hacer Bozkurt adlı kişilere, işkence izlerini mahkemede göstermelerine rağmen, savcılığa sevk edilirken götürüldükleri adli tabiplikçe "sağlam" raporu verildiği belirtildi.

(*) İsmail Hakkı Uysal, haberler nedeniyle yaptığı açıklamada, tüm iddiaları reddetti.

Adli Tıp Kurumu Başkan Yardımcısı Cüneyt Atasoy da, 20 Haziran günü görevinden alındı. Cüneyt Atasoy'un yerine İstanbul Küçükçekmece Adli Tabibi Keremettin Kurt atandı. Adli Tıp Kurumu Mali İşler Şube Müdürü Nihat Akgün'ün yerine ise Kerem Yılmaz atandı. 1993 yılında işkence sonucu ölen Baki Erdoğan'ın ölüm nedeninin "işkence" olduğunu kanıtlayan raporu hazırlayan Şebnem Korur Fincancı, Sedat Çöloğlu, Temel Yılmaz ve Yalçın Ergezer adlı doktorlar da görevden alındı.

Bir Otopsi (12 Temmuz 1996/Alı Bayramoğlu-Yeni Yüzyıl)

Mehmet Ağar'ın bıraktığı "dehşet mirasının" bir kalemi, cezaevleri genelgeleri şimdi-lik ortadan kalktı. Ancak diğeri, Adli Tıp düzenlemeleri, tüm kokusuyla, tüm pisliğiyle orta yerde duruyor. Tüm pisliğiyle duruyor çünkü, Ağar'ın çok kısa sürede ardarda tayinler yaparak dünün şaibeli siyasi militanlarından oluşan bir kadrolaşmaya gitmesi; sıradan, "alı-şılmış", himayeci bir kadrolaşmadan çok farklı özellikler taşıyor. Bu kadrolaşma, tek bir balık yakalamak için tüm gölü her türlü vahşi yöntemi kullanarak kurutma üzerine kurulu bir "asayiş" anlayışının uzantısı... Adli tipten cezaevlerine kadar uzanan tüm kurum ve işlevleri bu çağdışı stratejinin parçası haline getirmeye çalışan projenin simgesi.

Bu kadrolaşmanın ardında 1993'te başlayan hazin olay yatıyor, aslında.

11 Temmuz 1993'de Baki Erdoğan adlı genç, Dev-Sol örgütünün Ege Bölge sorumlusu olduğu iddiasıyla Aydın'da gözaltına alınır. 10 gün sonra, gözaltında "sorgusu devam ederken" rahatsızlanarak Aydın Devlet Hastanesi'ne kaldırılır. Ertesi gün, yani 22 Temmuz 1993 günü ölür. 14 Temmuz 1993 tarihli polis tutanağında Baki Erdoğan'ın gözaltında açlık grevi yaptığı ileri sürülür. Ailesi ise çocuklarının işkencede öldüğü kanısındadır.

İstanbul Adli Tıp Kurumu 1. İhtisas Dairesi'nin 1 Aralık 1993 tarih ve 1252 karar nolu raporu, Baki Erdoğan'ın beslenme bozukluğundan ileri gelen akciğer ödeminden öldüğünü ifade etmektedir. Rapor, gencin bedeninde yüzeysel lezyonların bulunduğunu, bunların ölüm doğuracak nitelikte olmadığını, polise direnmesi, kendi eylemi ya da müessir fiil sırasında meydana gelmiş olabileceğini söyler. Açılan soruşturmada, müessir fiil ihtimalini dikkate alan savcı, görevli polis memurları hakkında takibat açılmasını istemesine rağmen, mahkeme, Aydın Emniyet Müdürlüğü'nün resmi yazısına dayanarak, 23.12.1993 tarihli kararıyla takibata gerek olmadığına karar verir. Daha sonra Yargıtay bu takipsizlik kararına yapılan itiraza uyacak ve 28.3.1995 tarihinde konuyla ilgili bir dava açılacaktır.

Bu arada, 23.12.1993 ile 28.3.1994 tarihleri arasında Baki Erdoğan'ın ailesi ve avu-katı, İzmir Tabip Odası'na başvurarak, Adli Tıp Kurumu'nun raporunun incelenmesi başvuru-sunda bulunmuşlar, Tabip Odası da 23.11.1994 tarihli ayrıntılı bir raporla, Adli Tıp raporunu yerden yere vurarak, tam tersi bulgularla, Baki Erdoğan'ın ölüm nedeninin gözaltındaki darplara bağlı olduğu sonucuna varmıştır.

Davanın görüldüğü Aydın Ağır Ceza Mahkemesi, İzmir Tabip Odası'nın bu raporunu ciddiye alarak, Adli Tıp'a yeniden başvurur. 7 Şubat 1996'da genel kurulun raportör olarak tayin ettiği Prof. Dr. Sema Umut verdiği 28.2.1996 tarihli mütalaada "Baki Erdoğan'ın ölüm sebebinin sanıkların fiillerine bağlı olduğu" sonucuna varır. Genel Kurul ise A.T 228-951205-143 Esas nolu 34 sayılı kararında Baki Erdoğan'ın göğsüne askıya ya da sert bir ci-simle darbeye bağlı bir baskı yapıldığını, ölüm nedeninin sadece akciğer ödemine bağlı olma-dığı, bu baskı dikkate alınmadan ölümün açıklanamayacağını belirtir. Ancak kastın tıbben tayin edilemeyeceğini de vurgular.

Olan da bu rapordan sonra olur. Bu rapor ve bu rapora Şebnem Korur Fincancı'nun yazdığı muhalefet şerhi Adalet Bakanlığı'ni karıştırır. Ağar'ın adamlarının dolaştığı koridorlarda Adli Tıp'ta bir temizlik gerektiğinden söz edilir. Adli Tıp gereksiz iş yapmış, kapamak üzere olan bir işi kurcalamış, görevli polisleri yargı önünde zor duruma düşürmüştür.

Hele, Doç. Dr. Fincancı'nun 7 Mart 1993 tarihli muhalefet şerhi, pek yenir yutulur gibi değildir. Fincancı, kastın tıbben tayin edilebileceği ve edilmesi gerektiği kanaatinde. Ve raporun akciğer ödeminin bir travma sonucu geliştiğini, ölüme travma dışında başka tıbbi delilin olmadığını tekrarlayarak, bu bulguların Dünya Tıp Birliği'nin Tokyo Bildirgesi'nde yer alan işkence tanımıyla uyumlu olduğunu ifade eder. Bir başka deyişle Baki Erdoğan, gözaltında işkenceyle öldürülmüştür.

Siyasi örgütlerle bir kan davası mantığı içinde ve kan davası araçlarıyla mücadele etmeyi amaç edinmiş bir zihniyet ve yapılanmanın mimarlarından olan Ağar ve ekibi için, bu kabul edilemezdi. Ağar'ı harekete geçiren, işte bu "Tehlikeli" gelişme, yani tıbbın, tıp etiğini asayiş stratejisine direnci ve bunun yayılmasıydı.

Adli Tıp Kadrolaşmasında İşgal (26 Temmuz 1996-Cumhuriyet/Halil Nebiler)

Adli Tıp Kurumu'nda yaklaşık iki ay önce, Ağar'ın Adalet Bakanlığı döneminde başlayan ülkücü kadrolaşma, kurumun en önemli birimlerinden biri olan 4. Kurul'un başkanlığının Aydınlar Ocağı çevresinden Prof. Ertaç İlkay tarafından işgali noktasına kadar geldi.

Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdür Yardımcısı imzasıyla Adli Tıp Kurumu'na 8 Temmuz günü gelen iki yazıyla 4. Kurul Başkanı Dr. Yalçın Ergezer başkanlıktan alınarak aynı kurulda üyeliğe, Ergezer'in yerine ise Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Bölümü Başkanı Prof. Ertaç İlkay atandı. Aydınlar Ocağı çevresinden ve Prof. Ayhan Songar ekibinden olduğu bilinen Prof. İlkay, 12 Temmuz günü kuruma gelerek eski kurul başkanı ile görüştü ve göreve 15 Temmuz günü başlayacağını belirterek gitti. Ancak, Adli Tıp Kurumu Kuruluş Yasası'nda kurul başkanlarının Cumhurbaşkanını, Başbakan ve Adalet Bakanı imzalarını taşıyan üçlü kararnameyle atanacağı veya görevden alınacağı belirtilmişken, 15 Temmuz gününe kadar ne kurul eski başkanı Dr. Ergezer'in görevden alınmasına, ne de Prof. İlkay'ın atanmasına ilişkin üçlü kararnameler kuruma iletilmedi. Buna karşın Prof. İlkay Ergezer, 15 Temmuz 1996 günü kuruma gelerek makama oturdu. Kurumun eski başkanı Ergezer, kararnamelerini olmadığını belirterek buna itiraz ettiyse de gerek İlkay, gerekse Adli Tıp Kurumu Başkanı Özdemir Kulusayın, "Adalet Bakanlığı'nın yazısı var" diyerek kurul başkanlığını Ergezer'den aldı. Prof. İlkay, kararnamesi olmadığı halde bazı raporlara imza atmaya da başladı.

Tartışma konusu olan Adli Tıp 4. Kurulu, ceza ve hukuk ehliyetleri, çocuklarda farik ve mümeyyizlik (iyi ve kötüyü ayırabilme yeteneği), ahlaki redayet (bozukluk-kötülük), akıl hastalığı ileri sürülerek açılan boşanma davaları, akıl hastalığı ile ilgili memuriyet yeteneği gibi konulara bakıyor. Kurul daha önce Kastelli'nin adının karıştığı İpar Köşkü davasında etkin rol oynamıştı. Adli Tıp 4. Kurul Başkanı yasalara aykırı bir biçimde değiştirilirken, kurulda ek görevle çalışan patolog Prof. Sedat Çöloğlu'nun görevine de son verildi. Kuruldaki kadrolaşma, Adli Tıp çevreleri tarafından şöyle değerlendirildi:

"Daha önce Gözlem İhtisas bazı çevrelerin elindeydi. Burada verilen raporlar 4. kurula geldiğinde kurul, gözlemin raporlarını bozuyordu ve arada çelişki doğuyordu. Şimdi 4. kurulu da istiyorlar ki çelişkileri kaldırsınlar, istedikleri olaya istedikleri raporu alsınlar ve Adli Tıp Genel Kurulu'ndan bu raporları geçirebilsinler."

d)- Dış tepkiler ve İşkenceyi Önleme Komitesi

Türkiye, işkence olayları nedeniyle uluslararası platformlarda sık sık kınandı. Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları İzleme Komitesi, Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu gibi bağımsız insan hakları kuruluşlarının raporlarında Türkiye'deki işkencenin boyutu ve sistematikliği dile getirildi. Siyasal iktidar ise raporlarda eleştirilen konuları düzeltmek ya da işkenceyi önlemek için çaba göstermek yerine, raporları yalanlama ve insan hakları kuruluşlarını "kötü niyetli" olarak niteleme uğraşı içine girdi.

Uluslararası Af Örgütü, Ekim ayında yayınladığı bir raporda, Türkiye'de yaygın ve sistematik işkence uygulandığını, özellikle çocuklara ve gençlere yapılan işkencede artış gözlemlendiğini bildirdi. Af Örgütü'ne çeşitli kesimlerden ulaşan belgelenmiş işkence ve kötü muamele iddialarına dayanan raporda, Türkiye'de polis tarafından gözaltına alınanların işkenceden korunma güvencesi bulunmadığı vurgulandı. Gözaltına alınanlara, polis ve jandarma karakollarında işkence uygulandığı anlatılan raporda, küçük suçlarla, yasadışı örgütlere sempati duyduğundan kuşkulanan kişilere karşı işkencenin, "gayri resmi ve kısa yoldan bir cezalandırma yöntemi olarak kullanıldığı" kaydedildi.

İşkence yöntemleri sayılan raporda, kötü muameleye uğrama tehlikesiyle özellikle karşı karşıya olanlar arasında, dinsel azınlıklar ve "Aleviler gibi güvenlik güçlerinin kuşkuyla baktıkları" grupların da bulunduğu belirtildi. Birçoğu Beyoğlu'nda yaşayan travestilere acımasız davranıldığına ilişkin iddialara yer verilen raporda, travestilerin Beyoğlu Emniyeti'nde soyunmak zorunda bırakıldıkları, soğuk suyla ıslatıldıkları ve şiddetli bir şekilde dövüldükleri anlatıldı. Raporda, endişe verici gelişmelerin en önemlisinin, gözaltına alınan/tutuklanan çocuklara ve gençlere yönelik işkence olaylarındaki artış olduğu kaydedildi. Türkiye'nin BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzaladığı anımsatılan raporda, yoksul toplum kesimlerinden gelen çocukların özellikle tehlike altında olduğunun görüldüğü ifade edildi.

Uluslararası Af Örgütü, Kasım ayı ortalarında, Türkiye'de çocuklara ve gençlere yönelik insan hakları ihlalleriyle ilgili bir rapor yayımladı. "Türkiye, Çocuklarda Gözaltında Ölüm, İşkence, Kayıp Riski" başlığını taşıyan raporda son 4 yılda meydana gelen bazı olaylar belgelenerek, kötü muamele ve işkenceye maruz kalan çocukların anlatımlarına yer verildi. Raporda, 12 yaşındaki çocukların elektrik verme, soğuk su sıkma ve dövme gibi işkenceler gördükleri anlatıldı ve 14 yaşındaki bir çocuğun cinsel tacize uğradığı, ırzına geçilmekle tehdit edildiği açıklandı. Raporda, hücrelerde tutulan gençlerin gözlerinin bağlandığı ve çoğunlukla çıplak olarak sorgulandıkları belirtildi. Uluslararası Af Örgütü'nün raporunda, bazı çocukların güvenlik kuvvetleri tarafından götürüldükten sonra kayboldukları belirtildi.

Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Büyükelçi Ömer Akbel ise Af Örgütü'nün iddialarının "yanlı, yersiz ve haksız" olduğunu iddia etti. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin yürürlüğe konduğunu belirten Ömer Akbel, çocuk haklarını korumaya ilişkin mevzuatın da zaman zaman gözden geçirildiğini ve uluslararası standartlara uygun hale getirildiğini öne sürdü.

İşkence olayları, TİHV ve diğer insan hakları kuruluşları dışında, sözleşmeler uyarınca Türkiye'de inceleme yapan uluslararası kuruluşlar tarafından da irdelendi. Bu çerçevede Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi'nin (CPT), Aralık ayında yayınladığı raporda, Türkiye'de sistematik işkencenin devam ettiği, komitenin önceki yıllardaki öneri ve uyarılarının yerine getirilmediği vurgulandı. Polisin işkence uyguladığı yolunda somut kanıtlar bulunduğu; elektrik şoku, falaka ve askı gibi işkence aletleri ele geçirildiği dile getirilen 5 Aralık 1996 tarihli söz konusu rapor şöyle:

1. Avrupa İşkenceyi ve İnsanlıkdışı Aşağılayıcı Muameleyi ya da Cezalandırmayı Önleme Komitesi (CPT), Türkiye hakkında 15 Aralık 1992 tarihinde hazırladığı açık raporda, 1990 ile 1992 arasında Türkiye'deki ziyaretleri sırasında rastladığı olguları özelleştirdi. Komite, polis nezarethanesinde, gerek adli suç zanlıları gerek terörle mücadele hükümleri uyarınca gözlem altına alınanlar üzerinde işkence uygulamasının ve başka kötü muamele biçimlerinin yaygın olarak sürdüğü sonucuna varmıştı. Bu sorunla uğraşmak için gereken önlemler, raporun 26. ile 30. paragraflarında belirtilmiştir. Aradan geçen dört yıl boyunca CPT, bu önlemlerin tam olarak yürürlüğe konulmasını sağlamak için mücadele etmiştir.

2. İşkence ve kötü muamelelerin önlenmesinde kimi ilerlemeler kaydedilmiştir. Türk makamları çok sayıda talimat ve genelge yayınlamıştır; ayrıca, eğitim programları ve insan hakları eğitim stratejileri geliştirilmiştir. Ne var ki, bunların eyleme dönüştürülmesinin sürün-cemede kaldığı ortaya çıkmaktadır. CPT'nin 1994 yılının Ekim ayındaki Türkiye ziyareti süresince elde ettiği bulgular, işkence ve diğer ağır kötü muamele biçimlerinin polis nezarethanelerinin önemli bir niteliği olduğunu gösterdi. Bu durum, Türk makamlarıyla CPT arasındaki görüşmelerin artmasına neden oldu. Komite, 1995 ile 1996 yılları boyunca, görevlilerin işkence ve kötü muameleyi sürdürdükleri konusunda ciddi raporlar aldı. Üstelik, CPT heyetleri, 1996'daki Türkiye ziyaretleri sırasında da, Türk polisinin işkence ve diğer kötü muamele biçimlerini sürdürdüğüne dair açık kanıtlar buldu.

3. CPT bu yıl Eylül ayında Adana, Bursa ve İstanbul'daki polis merkezlerini ziyaret etmiş, ayrıca Adana ve İstanbul'da kısa bir süre önce gözaltında bulunanlarla görüşmek üzere üç cezaevini ziyaret etmiştir. Polis tarafından kısa bir süre önce kötü muamele gördüklerini iddia eden ve heyette bulunan üç adli tabip tarafından muayene edilen çok sayıda kişinin tabanlarında, avuç içlerinde, ellerinde darbe izleri ve kollarından asıldıklarına dair belirtiler görüldü. İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi nezarethanesinde bir süre kaldıktan sonra bir süre önce getirildikleri Sakarya Cezaevi'nde muayene edilen dördü kadın yedi kişinin durumu, CPT heyetlerinin Türkiye'de karşılaştığı en kötü işkence örnekleri arasındadır. Yalnızca uzun süre boyunca kollarından asıldıkları iddiaları üzerinde durulacak olsa bile, yedi kişinin (çoğunda çok ciddi bir biçimde) kol kaslarında işlev bozukluğu olduğu, bazılarının koltukaltı bölgesinde kısa süre önce askıya alındıklarını açıkça belli eden ekimozlar ve şişkinlikler olduğu görüldü. Muayene edilenlerden iki kişi her iki kolunu da kullanamaz haldedir ve bu hasarların kalıcı olma olasılığı vardır.

Dahası, 1994 yılı Ekim ayında ve daha önceki ziyaretlerde olduğu gibi, bir kez daha kötü muameleye başvurulduğuna dair maddi kanıt, özellikle, elektrik şokları uygulamak için geliştirilmiş araçlar ve insanları kollarından asmak için kullanılacak donanımlar bulunmuştur. Söz konusu nesnelere İstanbul Emniyet Müdürlüğü B Blok'ta ortaya çıkarılmıştır. Bunlar, Narkotik Şube nezarethanesinde (B Blok) gözaltında tutulandan CPT heyetine gelen kötü muamele iddialarını daha da inandırıcı kılmıştır. Bu iddialar heyetteki tabip üyelerin gözlemleriyle desteklenmiştir. Heyetin bulgularını içeren ayrıntılı bir açıklama, CPT tarafından Türk makamlarına gönderilmiştir; ne var ki, bu makamlardan 22 Kasım 1996 tarihinde durumun ciddiyetini kabul etmeyen bir cevap alınmıştır.

4. İşkence ve kötü muameleyle mücadele etmek için zorunlu yasal ve düzenleyici çerçevenin çoğu Türkiye'de vardır. Ancak, en üst siyasi düzeyde öngörülen uyarılara karşın uygulamada bu önlemler ihmal edilmektedir.

5. 13 Şubat 1995'te yayınladığı genelgeyle, Başbakan (Tansu Çiller) gözaltına alınanlara isnat edilen suç ne olursa olsun, kötü muamele yapılmamasını güvence altına alacak bir

genelge hazırlaması için İçişleri Bakanı'na emir vermişti. 16 Şubat 1995 tarihinde genelge, İçişleri Bakanı tarafından, ilgili tüm makamlara gönderilmişti. CPT, bu talimatın tam anlamıyla uygulamaya geçirilmesi halinde Türkiye'de insan hakları konusunda bir dönüm noktası olacağı yorumu yapmıştı. Ancak, Komite'nin daha sonraki ziyaretleri süresince topladığı bilgilerden genelgenin dikkate alınmadığı anlaşılmıştır. Gerekli olan, daha fazla genelge yayımlamak değil, yasaları uygulamaktan sorumlu makamların faaliyetlerini etkili olarak denetlemektir. Bu açıdan CPT, 29 Kasım 1996'da İçişleri Bakanı'nın, Bakanlık yetkililerinin yasaları uygulamakla yükümlü makamları habersiz denetleyerek, gözaltına alınanların kötü muamele ile karşılaşmış ve karşılaşmadığını soruşturacağını ilan etmesini ilgiyle kaydetmişti. Komite, bu denetimler sonunda somut önlemler alındığına dair haberleri beklemektedir.

6. Adli tabiplerin çalışmalarına özellikle değinmek gerekiyor. Gözaltına alınan kişilerin gözaltı süresi sonunda bir adli tabip tarafından muayene edilmesine dayanan sistem, ilke olarak kötü muameleyle karşı bir güvence oluşturmaktadır. Ne var ki belirli koşulların yerine getirilmesi zorunludur: Adli tabip resmen ve fiilen bağımsız kılınmalı, özel bir eğitimi almış olmalı ve yeterince kapsamlı yetkilerle donanmalıdır. Eğer çoğu zaman olduğu gibi bu koşullar yerine getirilmezse, mevcut sistemin, işkence ve kötü muameleyle karşı mücadelenin işleyişini daha da zorlaştıran saptırıcı etkisi olabilir. Bu konuyla ilgili olarak Sağlık Bakanlığı tarafından bir dizi genelge yayımlanmıştı; özellikle, Sağlık Bakanlığınca 22 Aralık 1993 tarihinde yayımlanan ve daha sonra İçişleri Bakanlığı'nın 16 Şubat 1995 tarihli talimatına da eklenen bir genelge, gözaltına alınan kimselerin muayene edilmesinden sonra düzenlenecek adli belgelerin nasıl olması gerektiğini açıklıyordu. Buna karşın üç yılı aşkın bir zamanda CPT'nin görmüş olduğu adli belgelerin büyük çoğunluğunda, bu genelgenin gerekleri yerine getirilmemiştir. Yukarıda sözü geçen genelgelere tam olarak uyulmasını ve adli işlerde görevlendirilen tabiplerin, işlerini müdahaleyle karşılaşmaksızın yürütmelerini sağlamak için önlemler almak gereklidir. Adli işlerde görev alan tabiplere yönelik (kısa süre önce Sağlık Bakanlığı tarafından geliştirilen) eğitim programının Türkiye çapında derhal yürürlüğe konulması için gereken kaynakların sağlanması gerekmektedir.

7. CPT, savcılarının işkence ve kötü muamele şikayetleriyle karşılaştıklarında derhal ve etkili olarak harekete geçmesi gerektiğini bir kez daha vurgulamaktadır. Son yedi yılda sayısız vesileyle (en son 1996 Eylül ayındaki ziyaret sırasında) Komite, gözaltına alınanların, poliste gördükleri kötü muameleden şikayet ettikleri ama savcının konuya ilgi göstermediği konusunda şikayetler almıştır. CPT, karşılaştığı bazı savcılarının soruna nesnel olarak bakmak yerine polisi savunmanın yollarını aradıklarını bizzat saptamıştır. Benzer biçimde, kötü muamelelerin kanıtlandığı olaylarda, mahkemelerin bu durumu dikkate alarak hüküm vermesi önem taşımaktadır. Bu açıdan CPT, mahkeme kararlarının işlenen suçun ağırlığına uygun olup olmadığının belirlenmesi için, Ceza Yasasının 243. maddesi ile 245. maddesi uyarınca son yıllarda verilen mahkumiyet kararlarını dikkatle incelemelerini önermektedir.

8. CPT, Türk makamlarına 1990'dan bu yana DGM'lerin yargı alanına giren suçlarda gözaltı süresinin azaltılması için çağrıda bulunmaktadır. Bu tür şüpheliler hâlâ, işkenceyi ve kötü muameleyi kolaylaştıracak bir biçimde uzun süre boyunca hiç kimseyle görüşürülmeden tutulabiliyor. CPT'ye, 27 Kasım 1996'da Hükümet'in bu konuyla ilgili bir Yasayı TBMM'ye sunduğu bildirildi.

9. CPT her zaman gözaltı sürelerinin yanı sıra DGM'lerin kapsamına giren suçlar nedeniyle gözaltına alınanların kötü muameleyle karşılaşmaması için önlem alınması üzerinde durmuştur. Gözaltına alınanların kimseyle görüşürülmemesi, işkence ve kötü muamele için

elverişli bir ortam yaratmaktadır. Yasa tasarısında yer alan, gözaltına alınan kişinin avukatıyla dördüncü günden sonra görüşebileceği hükmü kabul edilemez. Gözaltına alınan kişilerin ilk andan itibaren avukatla bağlantı kurabilmeleri, kötü muamelele karşı temel bir güvence oluşturur. Bu hem caydırıcı olacaktır, hem de kötü muamele durumunda avukat gerekli işlemleri yapabilecektir. CPT, yargının çıkarları için, gözaltına alınan kişilerin avukatla görüşmesinin bir süre geciktirilmesinin çok nadiren gerekebileceğini bilmektedir. Ancak bu, avukatla görüşme hakkının toptan reddedilmesi anlamına gelmemelidir. Böyle durumlarda soruşturmayı tehlikeye sokmayacağına güvenilen bir avukatla görüşmenin sağlanması gerekir. Öte yandan CPT'nin söz konusu yasa ile kötü muamelele karşı başka önlemlerin alınıp alınmadığı konusunda bilgi edinemediğini eklemek gerekiyor. CPT, şüpheli görüldükleri suç ne olursa olsun gözaltına alınan herkese, gözaltına alındığı ilk andan itibaren bağımsız bir avukatla ve polislin seçtiğinden başka bir hekimle görüşme hakkı tanınması gerektiğini vurgulamaktadır. Gözaltına alınan kişilerin, durumlarını derhal yakın akrabalarına bildirme hakkı olmalıdır; bu hakkın kullanılmamasındaki istisnai durumlar açıkça tanımlanmalı ve kesin bir zaman sınırı içinde tutulmalıdır. Komite, yukarıda sözü geçen yasa TBMM tarafından ele alındığında, bu uyarıların tam anlamıyla değerlendirileceğine güvenmektedir.

10. CPT'nin elindeki bilgiler, işkence ve başka ağır kötü muamele biçimlerinin Türk emniyet kurumlarında yaygın bir uygulama olarak kaldığını gösteriyor. Bu sorunu herhangi bir ülkede ortaya çıkabilecek münferit olaylar cinsinden nitelemeye kalkışmak -kimilerinin yapmaya alışkın oldukları gibi- olgularla yüzleşmekten kaçmaktır.

11. Çoğu zaman, Türkiye 'de işkence ve kötü muamelele varlığının bu ülkedeki terör eylemlerinin yaygınlığıyla sıkı sıkıya bağlantılı olduğu iddia edilmektedir. CPT, terörizmi lanetlediğini defalarca açıkça ilan etmiştir ve Türk makamlarının bu açıdan karşılaştıkları ağır güçlükleri kabul etmiştir. Türkiye 'nin bu yıkıcı olguya karşı mücadelede diğer ülkelerin anlayışını beklemeye hakkı vardır. Ne var ki Komite, terörizme cevap vermenin, işkence ve kötü muamelelele gerekçe olamayacağını vurgulamıştır. CPT'nin Türkiye ziyaretleri sırasında topladığı bilgiler, adli suçlar nedeniyle gözaltına alınanlara da işkence ve kötü muamelele yapıldığını açıkça gösteriyor. Sonuç olarak, işkence ve kötü muamelelele terörizmin yaygınlığının talihsiz bir sonucu olarak düşülmek çok yanlış olacaktır. Sorun terörizm yüzünden ağır bir hal almış da olabilir, ancak kökleri derinlerdedir. (*)

1996 yılı denetimi

Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi üyeleri Mayıs ayında Türkiye 'de çeşitli temas ve incelemelerde bulundu. Komite üyeleri Türkiye 'de pek çok polis merkezi ve cezaevinde incelemeler yaptı, başta dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz olmak üzere yetkililerle görüşti, insan hakları kuruluşlarının yöneticileri ile hukukçuların anlattıkları olayları dinledi.

(*) CPT, 1990 yılından beri her yıl Türkiye 'ye geliyor. Komitenin 1990, 1991 ve 1992 yıllarındaki ziyaretleri sırasında saptadığı işkence olaylarının yer aldığı 10 sayfalık rapor, CPT tarihinde ilk kez, ilgili ülkeden izinsiz yayımlanmıştı. İşkenceyi Önleme Sözleşmesi'nin 10. maddesinin 2. paragrafı taraf ülkelerden birinin CPT'nin istekleri doğrultusunda, işbirliğine ya da iyileştirmelere yanaşmaması halinde CPT'ye konu hakkında açıklama yapma hakkını tanıyor. 1992 raporunun ardından, komitenin 1994 raporunu da aynı şekilde açıklayacağını duyulması üzerine Tansu Çiller, "İşkence aletlerini kaldırmı" genelgesini yayımlayarak raporun açıklanmasını engellemişti. Hükümet, 1996 Raporu'nun resmen açıklandığı gün, örgütün Türkiye ile ilgili işkence raporlarının açıklanmasına izin verdi. Bu karar, "raporların gizli tutulmasının işkence olaylarının, olduğundan daha abartılı görünmesine neden olduğu" gerekçesiyle alındı.

Başbakan Mesut Yılmaz, Heyet Başkanı Claude Nicolay ve heyet üyelerini 7 Mayıs günü İstanbul'da kabul etti. Heyet üyeleri 8 Mayıs günü dönemin Sağlık Bakanı Yıldırım Aktuna ile görüştü. Yıldırım Aktuna, görüşmeden sonra işkence ve insan haklarının birbiriyle bağlantılı olaylar olduğunu belirterek "Türkiye'de terör olmasa bu iş daha kolay olurdu. Terör ve sol örgütlerin eylemleri nedeniyle engeller çıkıyor. Ancak buna rağmen mücadele ediyoruz. İnsan haklarının korunması ve işkencenin önlenmesi konusunda da çalışmalar yapıyoruz. Bizim yapmak istediklerimiz doğru şeyler ve heyet üyeleri buna katıldılar" dedi. Yıldırım Aktuna, sağlık ocaklarında görev yapan doktorların zaman zaman gözaltına alınanları muayene ettiklerini belirterek, doktorların kötü muamele söz konusu olduğunda rapor edebilmeleri gerektiğini söyledi. CPT heyeti, aynı gün Ankara Emniyet Müdürlüğü sorgu ve gözaltı merkezlerinde incelemelerde bulundu. İncelemeden, Emniyet Müdürlüğü'nün önceden haberli olduğu ve hücrelerin genellikle boş tutulduğu öğrenildi.

Heyet üyeleri, İstanbul ve Ankara'daki temaslarını tamamladıktan sonra üç grup halinde Manisa, İzmir ve Diyarbakır'a gitti. Başkan Yardımcısı Ingrid Lycke Ellingsen ve Komite Sekreteri Trevor Steven, "Manisa davası" nedeniyle, 10 Mayıs günü Manisa Emniyet Müdürü Kemal İskender ile görüştü. Siyasi Polis Merkezi'ni de gezen heyet üyeleri önce Manisa Adliyesi'nde Cumhuriyet Başsavcısı Muzaffer Çelebi'yle ardından işkence gören öğrenciler ve aileleriyle Manisa Barosu'nda görüştüler. Görüşmeye öğrenciler Jale Kurt, Münire Apaydın, Abdullah Karakaş, Boran Şenol ile aileleri katıldı. Başkan Claude Nicolay, Başkan Yardımcısı Leopoldo Torres Boursault ile Komite Üyesi Mark Kelly ise İzmir'de Emniyet Müdürlüğü Kahraman Koçak'la görüştü. Kahraman Koçak, komite üyelerinin sadece, Asayiş Şube Müdürlüğü'ndeki bazı nezaret odalarının küçükliğini eleştirdiklerini söyledi.

İstanbul'a giden CPT üyeleri, 17 Mayıs gecesi Emniyet Müdürlüğü Narkotik Şube Müdürlüğü'nde inceleme yaptı. Önceden haber vermeden yapılan incelemede heyet üyeleri olağanüstü bir durumla karşılaşmadılar ancak, gözaltında bulunanlarla konuşmak istediler. Gözaltında tutulanların önce konuşmak istememesine karşın ısrarlar üzerine bir İranlı kendilerine işkence yapıldığını, işkence aletlerinin de binanın aydınlık boşluğunda saklandığını söyledi. Araştırma sonucunda binanın boşluğuna bir iple sarkıtılmış çuvalın içinde bir falaka, bir filistin askısı ve bir de manyeto bulundu. Bunun üzerine heyet üyeleri bir savcının getirilerek tutanak tutulmasını ve durumun adli mercilere sevk edilmesini istediler.

Daha sonra tutulan tutanak ise oldukça ilginç özellikler taşıdı. Tutanakta, işkence aletlerinin, o sırada gözaltında tutulan yeraltı dünyasının önemli adlarından Hurşit Han'a ait olduğu yazıldı. Hurşit Han'ın avukatı Recep Ordulu, tutanağın nasıl tutulduğunu şu sözlerle anlattı: "9 Eylül 1996'da Gerede'de bir TIR'ın içinde yakalanan 10 trilyon değerindeki 1.5 ton baz morfinin sahibi olduğu gerekçesiyle Hurşit Han gözaltına alınmıştır. Heyetin işkence aletlerini bulduğu sırada Hurşit Han, Müdür Yardımcısı Recep Kumaş tarafından çağrılır ve durum anlatılır. 'Türkiye'nin gururu söz konusu' denilerek bu işkence aletlerini Han'ın üstlenmesi istenir. Hurşit Han, eroin bağımlısı olduğu için sürekli kriz halindedir. Kumaş'ın ısrarı üzerine de o anda düzenlenen tutanağı imzalar. Tutanakta, 'Şahsın Sapanca'daki çiftliğinde yapılan aramada eroin imalinde kullanılan bir pres makinası, kurutucu malzeme ve bir çuvalın içinde birer buçuk metre uzunluğunda ortasında bir ip olan iki sopa, eski battaniyeler, transformatör olduğu umulan malzeme ele geçirilmiştir. Pres makinası ile kurutucu malzeme zapt edilmiş, çuval içindeki malzemeler tetkik için şubemize getirilmiştir" ifadesi yer almaktadır."

Uyuşturucu imalatıyla ilgili malzemeler başka bir yere götürüldüğü halde işkence aletlerinin "incelenmek üzere" emniyete getirilmesine dikkat çeken Avukat Recep Ordulu, tutana-

ğın, müvekkilinin ifadesinin işkence altında alındığını kanıtlandığını vurguladı ve "Normal şartlar altında mahkemeye ifadenin işkence altında alındığını söyleseydik, bize inanmayabilirlerdi. Ama ortada işkence aletleri gibi çok önemli bir delil var" dedi. Daha sonra polisler hakkında Fatih Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunuldu. Savcılık, 19 Eylül 1996 tarihli kararlar "idari suç" gerekçesiyle konuyu Fatih Kaymakamlığı'na iletti. Kaymakamlık ise 30 Eylül günü dosyayı İstanbul Valiliği'ne aktardı. Valilik, 8 Eylül günü konuyu İçişleri Bakanlığı'na aktardı. Avukat Recep Ordulu, soruşturmada bir gelişme sağlanmadığını bildirdi.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu

Uluslararası insan hakları kuruluşlarının işkence olaylarına ilişkin tepki ve eleştirilerinden bunalan Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na yapılan bireysel başvurular nedeniyle de sık sık sıkıntılı durumlara düştü. Kimi zaman işkence mağdurlarına tazminat ödemeyi kabul etmek zorunda kaldı.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun Türkiye'yi mahkum ettiği bir karar, Mardin'in Derik ilçesine bağlı Taşlık köyüne 29 Haziran 1993 tarihinde askerler tarafından yapılan baskında gözaltına alınan ve gözaltında tecavüze uğrayan Şükran Aydın adlı kadının başvurusu üzerine alındı. Şükran Aydın başvurusunda, kendisi ile birlikte, babası Seydo Aydın ve yengesi Ferah Diba Aydın'ın gözaltına alındığını; daha sonra Derik Jandarma Karakolu'na götürdüklerini, burada gözlerinin bağlandığını, çıplak soyulduğunu, dövüldüğünü ve üzerlerine basınçlı soğuk su sıkıldığını ifade etti. Daha sonra başka bir odaya alındığını anlatan Şükran Aydın, bir askerinin (Yüzbaşı Musa Çitil) kendisine tecavüz ettiğini açıkladı. Şükran Aydın, bu sırada yengesinin de kapı önünde, çıplak olarak bekletildiğini ve tecavüz seslerinin dinletildiğini kaydetti. Şükran Aydın ve yakınları, 8 Temmuz 1993 tarihinde Derik Cumhuriyet Savcılığı'na yapılan suç duyurusundan bir sonuç çıkmaması üzerine, 7 Ocak 1994 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurular. Başvuruda, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ihlal edildiği kaydedildi. Şükran Aydın, başvuru üzerine tehditlere maruz kaldığını, böylece sözleşmenin bir kez daha ihlal edildiğini daha sonra Komisyon'a iletti. Hükümet ise savunmasında Aydın ailesinden kimsenin gözaltına alınmadığını ve Şükran Aydın'ın iki PKK militanı ile "yakın cinsel ilişkide bulunduğunu" iddia etti.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu 28 Kasım 1994 tarihinde başvuru için "kabuledilebilirlik" kararı verdi. Bunun ardından Komisyon üyeleri, 12-14 Temmuz 1995 tarihlerinde Ankara'da, 18-19 Ekim 1995 tarihlerinde de Strasbourg'ta tanıkları dinledi. 7 Mart 1996 tarihinde hazırlanan raporda, Türkiye'nin yükümlülüklerini ihlal ettiğine karar verildi ve dava Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne götürüldü. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 24 Eylül 1997 tarihinde, Şükran Aydın'a işkence yapıldığına ve bu nedenle Aydın'a tazminat ödenmesine karar verdi. (*) Komisyon ve Mahkeme, Şükran Aydın'ın gözaltına alındığı tarihte 17 yaşında olmasının, aile üyelerinden tecrit edilmesinin ve gözlerinin bağlanmasının, kötü muameleye karşı korunaksız olması ve bu muameleden ağır biçimde etkilenmesi anlamına geldiğini; kendisine dayak, lastik içine yerleştirme, hortumla su sıkma ve tecavüz gibi işkence yöntemlerinin uygulandığını belirtti.

"PKK üyesi oldukları" iddiasıyla 1993 yılı sonunda gözaltına alınan ve gözaltında işkence gördükleri gerekçesiyle Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvuran 16 avukatın

(*) Yüzbaşı Musa Çitil yargılanmasına 6 Kasım 1997 tarihinde Mardin Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Şükran Aydın, gözaltında 3 kez tecavüze uğradığını, babası Seydo Aydın'da işkence yapıldığını anlattı. Musa Çitil'in tutuklanması talebi kabul edilmedi.

(Tahir Elçi, Meral Danış, Mesut Beştaş, Baki Demirhan, Arif Altunkalem, Şinasi Tur, Nevzat Kaya, Hüsnüye Ölmez, Sebahattin Acar, Selim Kurbanoglu, Vedat Erten, Niyazi Cem, Gazanfer Abbasioglu, Fuat Demir, İmam Şahin ve Arzu Şahin) başvurusu 2 Aralık günü incelenmek üzere kabul edildi. 15 Kasım-21 Aralık 1993 tarihleri arasında gözaltına alınan 16 avukatın, "yasal olmayan şekilde uzun süre gözaltında tutuldukları" iddialarını dikkate alan Komisyon, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin, "Kişilerin, yetkili mahkeme tarafından mahkumiyeti üzerine kanuna uygun olarak hapsedilme" haklarının çiğnendiğine karar verdi. Avukatlardan 14'ünün işkence gördüklerine ilişkin başvurusu da Avrupa İnsan Hakları Komisyonu tarafından incelendi. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, 9 avukatın işkenceye ilişkin başvurusunu kabul ederken, 7 avukatın başvurusunu, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin bireysel başvurular için tanıdığı 6 ay sınırı aşıldığı için dikkate almadı. PKK itirafçıları Abdulhakim Güven, İsmail Aksak ve Fatma Demirci'nin ifadeleri doğrultusunda gözaltına alınan avukatlar, yaklaşık bir ay boyunca gözaltında tutulmuştu. Avukatlardan 14'ü gözaltında başta elektrik olmak üzere, değişik işkencelere maruz kaldıklarını bildirmişlerdi.

Komisyonla başvurulara baskı

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurular, çoğu kez başvuran kişilerin ve yakınlarının daha fazla baskı görmesine neden oldu. Başvuru nedeniyle tehdit edilenlere, gözaltına alınanlara, işkence görenlere ve hatta öldürülenlere tanık olundu. Örneğin, gözaltında işkence gördüğü için Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvuran Zeki Aksoy, bundan bir süre sonra öldürüldü. Komisyon'un 19 Ekim 1994 tarihinde "kabuledilebilirlik kararı" verdiği olay şöyle gelişti:

24 Kasım 1992 tarihinde evine baskan yapan sivil polislerce kardeşiyle birlikte gözaltına alınan Zeki Aksoy, Mardin'in Kızıltepe ilçesi Emniyet Müdürlüğü'nden sonra Mardin Emniyet Müdürlüğü Siyasi Polis Merkezi'ne nakledildi. Gözaltında 16 gün kalan Zeki Aksoy bu süre boyunca; askı, dayak, elektrik, hakaret gibi işkencelere maruz kaldı. Gözaltında 1.5x3 metre ölçülerindeki bir hücrede tutulan Zeki Aksoy, savcıya kollarını kullanma yetisini yitirdiği için ifadesini imzalamayacağını söylemesine karşın bir işlem yapılmadı. Zeki Aksoy, 10 Aralık 1992 tarihinde serbest bırakıldı ve 31 Aralık 1992'ye kadar Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde tedavi gördü. 21 Aralık 1992 tarihinde savcılık Zeki Aksoy hakkında takipsizlik kararı verdi. Bunun üzerine 1993 yılı Haziran ayında Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvuran Zeki Aksoy, başvurusundan sonra tehdit telefonları aldı ve 16 Nisan 1994 tarihinde akşam evine gitmekte iken iki kişi tarafından öldürüldü.

Zeki Aksoy başvurusunda, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin, işkence yasağına ilişkin 3., hemen yargıç önüne çıkartılma hakkına ilişkin 5/3, adil yargılanma hakkına ilişkin 6. ve hakları ihlal edilen kişinin şikayet etme hakkına ilişkin 13. maddelerinin ihlal edildiğine dikkat çekti. Zeki Aksoy'un öldürülmesinden sonra yakınları cinayetin, başvuru nedeniyle işlendiğini Komisyonu'na bildirdiler. Türk hükümeti Zeki Aksoy'un gözaltına alındığını kabul etti ancak işkence iddialarını reddetti. Zeki Aksoy'un PKK fraksiyonları arasındaki çatışma nedeniyle öldürüldüğünü iddia eden hükümetin savunmasını inandırıcı bulmayan Komisyon, "kabuledilebilirlik kararı"ndan sonraki girişimlerin sonuçsuz kalması üzerine dosyayı esastan değerlendirdi. Sonuçta, Zeki Aksoy'un şikayetlerinin çoğunu haklı bulunan ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümlerinin ihlal edildiğini belirleyen Komisyon, dosyanın, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne götürülmesine karar verdi.

18 Aralık günü sonuçlanan davada Zeki Aksoy'un gözaltı sonrasında iki kolunda felç oluşması ve bunun başka bir nedeninin saptanamaması, Filistin askısı uygulandığını gösteren

kanıt olarak değerlendirildi. Komisyon yaptığı araştırmada, hükümetin Aksoy'u görmüş olan tabip yerine bir diş hekimini tanık gösterdiğini, işkenceyi soruşturması gereken savcı ve polisi, ülkede işkence yapılması olasılığını baştan reddettiklerini; Aksoy'u tedavi eden hekimlerin ise sağlık bulgularının işkenceyle bağlantısı konusundaki soruları yanıtlamaktan çekindiklerini saptamıştı. Komisyon, bu bulguları Aksoy'un işkence gördüğü konusunda kanıt olarak Mahkeme'ye sundu. Mahkeme, hükümetin, davacının "iç hukuk yollarını tüketmediği" iddiasını da, olay Olağanüstü Hal Bölgesi'nde gerçekleştiği ve Zeki Aksoy savcılığa çıkarıldığıında imza atamayacak durumda olduğu halde, savcılık bunun nedenini araştırmadığı için reddetti.

14 Aralık 1994 tarihinde gözaltına alınan kardeşi Abdulkadir Çelikbilek'in bir süre sonra ölü bulunması üzerine 11 Şubat 1995 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvuran Abdurrahman Çelikbilek, 24 Haziran günü Diyarbakır Bağlar'da gözaltına alındı ve gözaltında işkence gördü. Abdurrahman Çelikbilek'le aynı tarihlerde gözaltında tutulan Hüseyin Duru, "28 Haziran günü Bağlar 5 Nisan mahallesinde gözaltına alındım. 50'ye yakın kişi gözaltındaydı. Abdurrahman Çelikbilek'in orada olduğunu öğrendim. Birkaç gün sonra Abdurrahman Çelikbilek hücreme getirildi. Sürekli işkence yaptıklarını söylüyordu. Üç gün aynı hücrede kaldıktan sonra serbest bırakıldım. Ancak kaldığım üç gün boyunca Çelikbilek sürekli işkenceye götürülüp getiriliyordu."

Yeşilyurt köyü (*)

Bu konuda çok önemli bir örneği ise Cizre'ye bağlı Yeşilyurt köyünün Muhtarı Abdurrahman Müştak'ın yaşadıkları oluşturdular. 1989 yılı Ocak ayında, askerler tarafından köye yapılan baskında, başka kişilerle birlikte insan pisliği yedirilen Abdurrahman Müştak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin mahkumiyet kararı vermesinden sonra baskılarla karşılaştı.

Yeşilyurt köyüne 6 Şubat günü yapılan baskında Abdurrahman Müştak ile birlikte üç kişi gözaltına alındı. Köylüler; olay günü saat 06.00 sıralarında Düzova (Hoser) köyü korucuları ile askerlerin, köyü bastıklarını ve evlerini aradıklarını belirterek, baskıları şöyle anlattılar: "26 Ocak'tan bu yana köyümüz, asker ve korucubaşı Tahir Güven ve Düzova köyü korucuları tarafından sürekli basılıyor. Bize koruculuk dayatılıyor. En son 6 Şubat günü saat 06.00 sıralarında baskın düzenlediler. Tüm evleri tek tek aradıktan sonra herkesi meydana topladılar. Burada bize dayak atıldı, korucubaşı Tahir Güven, koruculuğu kabul etmediğimiz taktirde köyü yakmakla tehdit etti." Daha sonra da Abdurrahman Müştak ve Abdullah Gündoğdu ile birlikte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde tanıklık yapan Mehmet Sadık Kayaş ve Mehmet Din adlı köylüler gözaltına alındı. Uluslararası Af Örgütü ve İHD'nin devreye girmesi ile köylüler aynı günün akşamı serbest bırakıldı.

Haziran ayında Abdurrahman Müştak hakkında MED-TV'yi izlediği gerekçesiyle dava açıldı (**). Cizre Sulh Ceza Mahkemesi'nde görülen davada, Abdurrahman Müştak'ın, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin 5 Şubat 1996 tarihli "MED-TV seyredilmemesi" emrine uymadığı gerekçesiyle Türk Ceza Yasası'nın 526. maddesi uyarınca 3 ayla 6 ay arasında hapis

(*) Yeşilyurt köyüne, 14-15 Ocak 1989 gecesi yapılan baskın sırasında askerlerin komutanı Binbaşı Cafer Tayyar Çağlayan, köylülere insan dışkısı yedirdi. Daha sonra Ankara 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanan Cafer Tayyar Çağlayan, 12 Haziran 1990 tarihinde yapılan duruşmada "kötü muamele" suçundan 1 yıl hapis cezasına mahkum oldu, ancak ceza ertelendi. Bunun üzerine mağdurlar Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurdu. Komisyon, hükümetin tazminat ödemesine karar verdi.

(**) Abdurrahman Müştak'ın avukatı Hasip Kaplan, dava nedeniyle bir kez daha Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurdu. Dava halen Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nda görülmüyor.

cezasına mahkum edilmesi istendi. İddianamede, “Suç tarihinde ve önceki zamanlarda sanığın yetkili makamların emirlerine aykırı olarak MED-TV yayınlarını alabilen çanak anten ve diğer ek aletleri bulundurduğu ve evinde MED-TV yayınlarını izlediği, böylece 5 Şubat 1996 tarihinde Cizre Belediye Başkanlığı’nın hoparlöründen de ilan edilen emre uymadığı, Belediye Başkanlığı varakasıyla anlaşılmıştır” dendi.

Abdurrahman Müştak’ın, yargılanmasına 27 Haziran günü Cizre Sulh Ceza Mahkemesi’nde başlandı. Abdurrahman Müştak duruşmada, televizyon yayınlarını izleyemediği için çanak anten aldığını, köyü Cizre’den 7 kilometre uzakta olduğu için de hoparlörden anons edilen emri duymadığını söyledi. Hasip Kaplan da, Abdurrahman Müştak’ın Türkiye’yi mahkum ettirmesinden sonra sistemli bir baskıyla karşı karşıya olduğunu vurguladı ve “Çanak anten piyasada serbestçe satılıyor. Müvekkilim, köyünden TV yayınlarını net izleyemediğinden çanak anten almıştır. Cizre Belediye Başkanı dahil bütün korucularda çanak anten var. Emri duymadığı için suç teşkil eden bir durum yok. Olağanüstü Hal Bölgesi’nde hukuk olsaydı bu dava açılmazdı. Muhtar beraat ederse çanak anteni geri isteyeceğiz. Vermezlerse devlet aleyhine tazminat davası açacağız” dedi. Dava, 12 Aralık günü beraatle sonuçlandı.

Abdurrahman Müştak hakkında, Aralık ayında da toplam 14 yıl hapis cezası istemiyle 3 dava açıldı. Davalarda, Abdurrahman Müştak, “ruhsatsız silah bulundurmak”, “Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’e ve Türk bayrağına hakaret”, “korucularla kavga etmek” suçlarıyla yargılandı. Abdurrahman Müştak, bu davalardan beraat etti. Ayrıca korucuların, “Türkiye’nin Abdurrahman Müştak’a tazminat olarak aldığı parayı PKK’ye verdiği” yolundaki şikayeti üzerine soruşturma açan Cizre Cumhuriyet Savcılığı, dosyayı daha sonra Diyarbakır DGM Savcılığı’na gönderdi. DGM Savcılığı, bu şikayet konusunda takipsizlik kararı verdi. Abdurrahman Müştak ve avukatı Hasip Kaplan hakkında Diyarbakır DGM Savcılığı da “PKK’ye yardım etme” suçlamalarıyla dava açtı. Abdurrahman Müştak’ın evine 23 Kasım günü ateş açıldı. Abdurrahman Müştak, Aralık ayı sonunda da Cizre Kaymakamlığı tarafından seçimle geldiği muhtarlık görevinden alındı.

Baskıların sürmesi üzerine Yeşilyurt köylüleri göçe karar verdiler. Köylülerin avukatı Hasip Kaplan da baskıları Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’e ilettiler. Hasip Kaplan, Yeşilyurt köylüleri adına yazdığı mektupta, “süre gelen baskılar, Yeşilyurtlulara başka bir seçenek bırakmadı. Suçları büyüktü. ‘insan dışı yedirme davası’ hem ulusal hem uluslararası mahkemelerde lehlerine sonuçlanmış, hükümetten tazminat almışlardı. Bunun bedelini ağır ödediler” dedi. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’in 1989 yılında dile getirdiği, “Yeşilyurt olayı doğrusu yapanların burnundan getiririm” sözünü hatırlatan Hasip Kaplan, baskıların önlenmesini istedi.

Avukat Hasip Kaplan mektubunda, olayın hassasiyetini dikkate alarak, bugüne kadar medyadan uzak durarak, yapılan baskıları yetkili makamlara bildirerek önlem alınmasını istedik. Ne yazık ki önlem alınmadığı gibi baskılar hiç bir hukuk kuralı tanımaksızın pervasızca ve kabaca devam etti. Öyle bir noktaya varıldı ki tahammül sınırları aşıldı ve müvekkilim ikinci kez Avrupa İnsan Hakları Komisyonu’na başvurmak zorunda kaldı” görüşüne yer verdi. Hasip Kaplan, baskıları şöyle özetledi:

“Yeşilyurt köyü muhtarı ve ailesi zorla korucu yapılmak istendi. Muhtar ve ailesi kabul etmedi. Milletvekili seçimlerinde belli bir partiye oy vermeleri için zorlandılar. Abdurrahman Müştak’a muhtarlıktan istifa etmesi için baskı yapıldı. Muhtarın hasımları Tahir Madak ve ailesinden 20 kişinin korucu yapılarak, silah ruhsatı verilmesi sonucu, mera ve ekinlere tecavüz etmeleri sağlandı. Muhtarın yaşlı babası Ramazan Müştak’a köy içinde taciz ateşi

açıldı. Cizre eski kaymakamı Şenol Bozacı, yasalar gereği muhtarda olması gereken telefonu keyfi bir şekilde alarak, korucubaşı Tahir Madak'ın evine nakletti. 25 Mayıs 1996 tarihinde muhtara ait su pompa dinamosu tahrip edildi. Abdurrahman, Kamil, Süleyman ve Ramazan Müştak, korucuları, mera ve ekinlerine tecavüz ederek, silahla tehdit ettikleri gerekçesiyle Cizre Cumhuriyet Savcılığı'na şikayet ettiler. 30 Mayıs 1996 tarihinde korucubaşı Tahir Madak ve ailesi Cizre Jandarma Komutanlığı'na, dışkı yedirme davasının gerçeği yansıtmadığını bildiren dilekçeler verdiler. Bu dilekçelerde, 48 milyar lira alındığını, muhtar ve avukatın bu parayı PKK'ya verdiği iftirasında bulunuldu. Daha sonra köy korucuları muhtara saldırdı, bunun sonucunda Abdurrahman Müştak'a 7 günlük rapor verildi. Muhtarın evde olmadığı bir gün korucular eve girerek, kendisine İHD tarafından verilen ödülü aldılar."

Bir Dışkı Yediler Hayatları Değiştirdi (23 Aralık 1996-Milliyet/Azer Bortaçına)

Cizre'nin Yeşilyurt köyünde 1989'un Ocak ayında bir binbaşı ve üç asker tarafından kendilerine dışkı yedirildiğini iddia eden köylülerden dördü mahkemeye başvurdu. Mahkeme dışkı olayını kabul etmedi, ancak dayak atıldığına karar verince dört köylü Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na dava açtı. Davayı kazanan köylüler Türk devletinden dört milyar lira tazminat aldı. Bu para ile ortak kamyon alan köylüler, ticarete atıldı, ama esas sürtüşme bundan sonra başladı. Tazminatı alan Yeşilyurt köyünün muhtarı Abdurrahman Müştak, Kamil Müştak, Bahattin Müştak ve Abdullah Gündoğan, dava açmadıkları için para alamayan Yeşilyurtlular tarafından tehdit edildikleri için eş ve çocuklarını köyde bırakıp Cizre'ye göçtü. Para alamayanlar ise gönüllü korucu oldular ve nerede ise kan davasına dönen bu sürtüşme yüzünden köy ikiye ayrıldı.

Cizre'ye uzaklığı 8 kilometre olan, Cudi ve Gabar dağlarının eteklerinde, Yeşilyurt köyüne geliyoruz. Köyün girişindeki çocuklarla birlikte taşı, çamurlu yolları geçip geçici muhtar Tahir Madak'ın evine konuk oluyoruz. Yer minderleriyle kaplı odadaki gönüllü korucular Adil Madak ve Halil Bozkurt güvensiz bakışlarla bizi süzdükten sonra "kimlik kontrolü"ne tabi tutuyorlar. Kendilerine dışkı olayını, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na yapılan başvurudan sonra açılan davada birer milyar lira tazminat alan muhtarlarla birlikte dört köylüyle olan ilişkileri, köyde yaşanan gerginliği soruyoruz. Sözü geçici muhtar Tahir Madak alıyor:

"50 senedir Müştaklar bu köyde ağalık yapıyor. Dışkı olayı olduğu zaman ben köyde değildim, ama muhtar, PKK'yla anlaşma yaptığı için herkese 'dışkı yedik' diye imza attırmuş. Aslında dışkı olayı uydurmuydu. Eskiden korkudan PKK'nun yanındaydık, ancak Kaymakam Şenol Bozacıoğlu iki sene önce köye gelip bize devletin köylünün yanında olduğuna dair söz verince rahatladık. Devletten yana olunca muhtarla aramız açıldı. Daha sonra birer milyar lira tazminat geldiğini duyduk. O para ile kamyon alıp mazot satıyorlarmış."

Dava açılması için avukata vekaletname verdiniz mi? diye sorunca sekiz aydır 13 arkadaşıyla gönüllü koruculuk yapan Adil Madak, anlatmaya başlıyor: "Muhtar ve PKK korkusundan 'Dışkı yedim' diye imza verdim. Biz imza attıktan sonra avukat Hasip Kaplan, 'Ben imzayı aldım. Köyün vekaleti de bende' dedi. Ayrıca biz başka bir yere imza atmadık." PKK'nın köye baskın düzenlemediğini söyleyen korucu Halil Bozkurt ise "Yine de korkuyoruz. Bu yüzden de gece gündüz nöbet tutuyoruz" diyor. Köyden ayrıldıktan sonra Cizre'nin çamurlu sokaklarına dalyoruz. Bir evin zilini çalıyoruz. Karşımızda Abdurrahman Müştak ve eski muhtarla sohbet ediyoruz.

"Dışkı yedikleri halde şimdi yalanlıyorlar. Bana ve aileme düşman oldukları için yalan söylüyorlar. Köyümüzde ne PKK ne de bir olay vardı. Ne zaman biz tazminat aldık, olaylar

ondan sonra hızlandı. Amaçları bizi köyden sürmek. Toprağımıza tecavüz edip, otağımızı bastılar. Babamı hedef alıp kurşunladılar. Yolumu kesip beni dövdüler. Can güvenliğim olmadığı için ailemi köyde bırakıp Cizre'de akrabalarımın yanında sığıntı gibi yaşamaya başladım. Sadece bana değil, dayıların ve teyzemin oğulları Kayar, Diri ve Gündoğan ailelerini de hedef alıp saldırdıkları için 18 hane köyü terk etmek zorunda kaldı. 21 Kasım'da kaymakamlığa verdiğim dilekçede, 'Can güvenliğimi sağlayın, ben köye gidiyorum' dedim. İki gün sonra köye gittiğimde evim kurşunlandı. Zorunlu olarak köyden çıktım."

e)- Gözaltında ya da cezaevinde ölenler

1996 yılında gözaltında (18) ve cezaevlerinde (14) toplam 32 kişi şüpheli biçimde ya da gördükleri işkence/dövülme sonucunda yaşamını yitirdi. TİHV, 1990 yılında 12, 1991 yılında 21, 1992 yılında 17, 1993 yılında 29, 1994 yılında 34, 1995 yılında da 19 kişinin gözaltında ve cezaevinde öldüğünü saptamıştı. 1996 yılında 6 kişi de işkenceye bağlı rahatsızlık; tıbbi ihmal ya da zamanında hastaneye götürülmediği için öldü. TİHV tarafından gözaltında ya da cezaevinde ölenlerle ilgili derlenen bilgiler şöyle:

01)- Abdülmecit Seçkin

02)- Orhan Özen

03)- Rıza Boybaş

04)- Gültekin Beyhan (26)

4 Ocak günü, İstanbul Ümraniye Özel Tıp Cezaevi'ndeki iki koğuşa sabah ve öğle saatlerinde jandarmalar tarafından operasyon yapılması üzerine başlayan olaylar sırasında Abdülmecit Seçkin, Orhan Özen ve Rıza Boybaş adlı tutuklular dövülerek öldürüldü, 36 mahkum ile 21 jandarma ve 10 gardiyan yaralandı. Abdülmecit Seçkin, Orhan Özen ve Rıza Boybaş'a yapılan otopsi sonucunda ölümlere, "sert cisimle başa vurulması nedeniyle beyin kanamasının ve kafatası kemiklerinin kırılıp çökmesinin yol açtığı" belirlendi. Olaylarda yaralanan tutuklulardan Gültekin Beyhan da tedavi gördüğü hastanede 11 Ocak sabahı öldü. (Ayrıntılı bilgi sayfa 390-393 arasında)

05)- Metin Göktepe (27)

Ümraniye Özel Tıp Cezaevi'nde 4 Ocak günü çıkan olaylar sırasında dövülerek öldürülen Rıza Boybaş ve Orhan Özen'in toprağa verilmesi sırasında gözaltına alınan Evrensel gazetesi muhabiri Metin Göktepe, polisler tarafından dövülerek öldürüldü. Metin Göktepe'ye yapılan otopsi sonucunda ölüme, vücuda ve kafaya vurulan darbelerin neden olduğu beyin ve doku iç kanamasının yol açtığı belirlendi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 411-423 arasında)

06)- Emin Yıldırım (67)

7 Ocak günü Diyarbakır'ın Çermik ilçesi Kale mahallesinde İlçe Jandarma Komutanı Binbaşı Sezai Akgün tarafından dövülen Emin Yıldırım adlı kişi, olaydan 20 gün sonra Diyarbakır Devlet Hastanesi'nde öldü. Olay günü gece saatlerde mahalleden silah sesleri gelmesi üzerine bölgeye giden askerlerin komutanı Sezai Akgün'ün, Emin Yıldırım'ın işyerine giderek, silah seslerinin nereden geldiğini sorduğu, "bilmiyorum" yanıtını alınca da Emin Yıldırım'ı dövdüğü bildirildi. Yakınlarının suç duyurusu üzerine Binbaşı Sezai Akgün hakkında "kastı aşan eylem sonucunda adam öldürmek" iddiasıyla dava açıldı. Sezai Akgün'ün yargılanmasına 1997 yılı Mart ayında Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada ifade veren Çermik Belediye Başkanı Halit Ağaçhanlı, duruşmaya gitmemesi için Sezai Akgün ve Çermik Kaymakamı tarafından tehdit edildiğini söyledi.

07)- Çetin Karakoyun (14)

"Hırsızlık yaptığı" iddiasıyla 8 Ocak günü Mersin'de gözaltına alınan Çetin Karakoyun adlı çocuk, sorgulandığı Mağazalar Polis Karakolu'nda öldü. Çetin Karakoyun'un ifadesi

alındığı sırada, tabancasıyla oynayan Suat Tunç adlı polis tarafından kazayla başından vurulduğu ve hastanede öldüğü açıklandı. Suat Tunç, 9 Ocak günü tutuklandı. Çetin Karakoyun'un babası İmam Karakoyun, oğlunun ölümüyle ilgili çelişkili açıklamalar yapıldığını ve oğlunun cenazesinin kendisine gösterilmeden polisler tarafından toprağa verildiğini söyledi. İmam Karakoyun, oğlunun işkenceyle öldürüldüğünü ve olaya kaza süsü verilerek istendiğini öne sürdü. Suat Tunç'un yargılanmasına Mart ayında Mersin 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada okunan iddianamede Suat Tunç'un "Tedbirsizlik ve dikkatsizlik sonucunda adam öldürdüğü" iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 455. maddesi uyarınca 2 yıla 5 yıl arasında hapis ve 150 bin liraya kadar para cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada, Suat Tunç tahliye edildi. Bu arada Çetin Karakoyun'un babası İmam Karakoyun, polisler tarafından ölümle tehdit edildiğini açıkladı. 5 Mart günü çağrıldığı Güneykent Karakolu'na giden ve sivil polislerce şehir dışına götürülen İmam Karakoyun, "Akbelen şehir mezarlığı, Çavuşlu ve Mezitli istikametine doğru götürdüler. Daha sonra getirildiğim Mezitli Şehit Ramazan Karakolu'nda polisler 'şikayetten vazgeçmezsen seni sık sık gözaltına alırsın, seni öldürürüz' dediler. Şikayetten vazgeçmem için yazılan dilekçeyi imzalamamı istediler. Karşı çıkınca polisler parmağımı zorla ıstampaya bastırmak istediler, direndim ve kabul etmedim" dedi. İmam Karakoyun, serbest bırakıldıktan bir gün sonra evine gelen sivil polislerin kendisinden kimliğini istediğini, bunu kabul etmemesi üzerine tehdit edildiğini anlattı. İmam Karakoyun'un İHD Mersin Şubesi'ne başvuruda bulunması üzerine Şube Başkanı Avukat Hamza Yılmaz ile Avukat Kadir Arkan, 9 Mart günü suç duyurusunda bulundular.

08)- Ali Ormancı

"Hırsızlık yaptığı" iddiasıyla 21 Ocak günü Bursa'da polis tarafından gözaltına alınan Ali Ormancı adlı kişi, gözaltında tutulduğu Bursa Emniyet Müdürlüğü'nde 22 Ocak sabahı öldü. Ali Ormancı'nın gözaltına alındıktan sonra karakolda sorgulandığı ve suçsuz bulunduğu, ancak serbest bırakılmadığı ve hakkında daha geniş araştırma yapılması için Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüğü bildirildi. Polis yetkilileri, Ali Ormancı'nın kalbinden rahatsız olduğunu ve bu nedenle öldüğünü öne sürdüler.

09)- Hamdi Deniz

"Asker kaçağı olduğu" için mahkum olan ve bu cezasını tamamlayan Hamdi Deniz adlı genç, serbest bırakılmadan önce götürüldüğü Derbent (Kocaeli) Jandarma Karakolu'nda 11 Şubat günü yaşamını yitirdi. Askeri yetkililer, Hamdi Deniz'in tuvalet rezervuarına kendisini battaniye parçasıyla asarak intihar ettiğini öne sürdüler. Otopsi sonucunda, ölüme "asıya bağlı mekanik asfiksi"nin yol açtığı belirlendi. 170 santimetre boyundaki Hamdi Deniz'in kendisini astığı söylenen rezervuarın yerden 140 santimetre yüksekliğinde olduğu öğrenildi. 14 Şubat günü nezarethanede inceleme yapan Kocaeli Cumhuriyet Savcısı Kemal Yıldız ve Dr. Ayşe Gülden ölümün şüpheli olduğu gerekçesiyle, kesin ölüm nedeninin belirlenmesi için cesedin, Adli Tıp Kurumu'na sevk edilmesini istediler. Hamdi Deniz'in ablası Ayfer Deniz ise "Kardeşimle, cezaevinde görüştük. Bize ayak parmaklarının uçları ve arasının çıkmak ve sigara ile yakıldığını, her gece askerler tarafından dövüldüğünü söylüyordu. Vücudunda morluklar vardı. Sürekli olarak, kendisini oradan almamızı yoksa öldürüleceğini söylüyordu" dedi. Hamdi Deniz'in cezasının 8 Şubat günü bitmesine rağmen, 11 Şubat'a kadar cezaevinde kaldığını söyleyen Ayfer Deniz, "Kardeşim Mustafa, kendisiyle 5-6 gün önce konuşmuştu. 8 Şubat'ta serbest bırakılacağını ve doğu tarafında askerlik yaptırılmayacağını söylemişti. 10 Şubat'ta gelmeyince, memleketi aradım; oraya gitmediğini söylediler. 11 Şubat'ta, tutuklu bulunduğu karakoldan saat 15.00 civarında bir telefon geldi. 'Buraya gelir misiniz?' dediler. Ben de 'Bu saatte mümkün değil' dedim. 'Birşey mi oldu?' diye sorduğumda, merak edecek

birşey olmadığını söylediler. Aynı gece saat 24.00'de tekrar telefon ettiler. 'Kardeşin öldü, gel al' dediler" dedi.

10)- Ahmet Ok (65)

Mardin'in Müdyat ilçesinde Ocak ayında gözaltına alınan Ahmet Ok adlı kişi tutuklandıktan sonra rahatsızlandı, ancak Mardin Kapalı Cezaevi idaresinin tedaviyi engellenmesi nedeniyle öldü. PKK'li tutuklular adına yapılan açıklamada, Ahmet Ok'un 65 yaşında olmasına rağmen gözaltında ağır işkence gördüğü ve cezaevine hasta olarak getirildiği anlatılarak, "Gördüğü ağır işkence sonucu hasta bir şekilde cezaevine getirilen Ahmet Ok'un durumunu cezaevi idaresine bildirmemize rağmen tedavi yapılmadı. Durumunun ağırlaşması üzerine hastaneye kaldırıldı, ancak kurtarılamadı. Ahmet Ok, ihmalkarlıktan öldü" dendi.

11)- Ali Karataş (45)

Ağrı'nın Patnos ilçesine bağlı Kızıyapan köyüne 25 Mart sabahı baskın yapan askerlerin "PKK'ye yardım ettiği" iddiasıyla gözaltına aldığı Ali Karataş, 27 Mart günü öldü. Ali Karataş, aynı gün köyde toprağa verildi. Sorgulanmak üzere 26 Mart günü Ağrı Emniyet Müdürlüğü'ne gönderilen Ali Karataş'ın kardeşi Şeref Karataş, ağabeyinin işkenceyle öldürüldüğünü belirterek şunları söyledi: "Sabah erken saatlerde köye gelen askerler tarafından gözaltına alındı. Daha sonra Ağrı'ya götürmüşler. Ağabeyimle birlikte gözaltına alınan bazı kişiler 27 Mart günü, bizi arayarak Ali'nin öldüğünü duyurdular. Bunun üzerine Ağrı'ya gidip Cumhuriyet Savcısı ile görüştüm. Savcı bize, 'Ali'yi ifadesini almam için benim yanıma getirdiler. İfadesi alınırken birden fenalaştı ve öldü' yanıtını verdi. Ağabeyimin cesedine baktım. Kulak altında ve sağ memesinde morluklar vardı. Bu izlerin normal olduğunu söylediler. Savcılığa, suç duyurusunda bulunduk. Köyümüz 3-4 yıldır baskı altında tutuluyordu. Ali daha önce de gözaltına alınmıştı."

12)- Mehmet Şenyiğit (19)

Diyarbakır'ın Dicle mahallesinde 20 Nisan günü sivil polisler tarafından gözaltına alınan Mehmet Şenyiğit adlı genç daha sonra Diyarbakır Devlet Hastanesi Morgu'nda ölü olarak bulundu. Mehmet Şenyiğit'in 21 Nisan sabahı askerler tarafından morga getirildiği öğrenildi. Resmi açıklamada, "Mehmet Şenyiğit'in PKK militanı olduğu ve Diyarbakır yakınlarındaki Mermer Jandarma Karakolu'na yapılan saldırı sırasında öldüğü" öne sürüldü. Babası Abdülaziz Şenyiğit ise oğlunun gözaltında öldürüldüğünü savunarak "Oğlum, 20 Nisan akşamı eve gelirken gözaltına alınmış. Onu tanıyan birçok insan, gözaltına alındığına tanıklır. Gece eve gelmeyince arkadaşlarıyla görüştüm. Bana haftalığını aldıktan sonra eve gitmek üzere işyerinden ayrıldığını söylediler. 22 Nisan sabahı DGM Savcılığı'na başvurdum. Önce Asayiş Şube Müdürlüğü'ne ardından Çarşıkapı Polis Karakolu'na gönderdiler. Gittiğim yerlerde, bana oğlumun gözaltında olmadığı açıklandı. Eve dönünce bir telefon geldi ve morga gitmem istendi. Gözaltında ölen oğlum, çatışmada ölmüş gibi göstermek istiyorlar." dedi.

13)- Hasan Tanış (48)

Bursa'nın Karacabey ilçesinde bir cinayet soruşturması nedeniyle 2 Mayıs günü gözaltına alınan Hasan Tanış adlı işçi, 3 Mayıs günü saat 17.00 sıralarında İlçe Emniyet Müdürlüğü nezarethanesinde bıçaklanarak öldü. Hasan Tanış, hastaneye kaldırılırken yolda öldü. Polis yetkilileri, vücudunda 11 bıçak yarası bulunan Hasan Tanış'ın intihar ettiğini öne sürdüler. Hasan Tanış'ın, gözaltında tutulduğu sırada kendisiyle görüşen Ahmet Tekin adlı akrabasına, "Bunlar beni öldürecek. İşlemediğim bir suçu üstlenmemi istiyorlar. Çocuğumla birlikte yanacağımı söylüyorlar" dediği öğrenildi. Karacabey Cumhuriyet Savcılığı ve Bursa Emniyet Müdürlüğü, olayla ilgili olarak soruşturma açtı.

14)- Akın Rençber (18)

İstanbul Kadıköy’de 1 Mayıs günü gözaltına alınan Akın Rençber, 8 gün kaldığı İstanbul Emniyet Müdürlüğü’nde gördüğü işkence nedeniyle 20 Mayıs günü Ankara’da öldü. Serbest bırakıldıktan iki gün sonra Ankara’ya ailesinin yanına dönen Akın Rençber, kalbinin sürekli ağrımından şikayet etmesi üzerine Ankara Numune Hastanesi’ne götürüldü, ancak rahatsızlığına kesin bir teşhis konulamadı. Evde bir süre yattıktan sonra ağzından kan gelmesi üzerine 20 Mayıs sabahı Keçiören Sanatoryumu’na kaldırılan Akın Rençber, daha sonra öldü. Gözaltında yaşadıklarını bir arkadaşına anlatan Akın Rençber’in “Betonun üzerine yattırıldılar. Sürekli dövüyorlardı. Bir ara nefesimin kesildiğini hissettim” dediği öğrenildi. Akın Rençber’in babası Ali Rençber, “Oğlum kum torbası ile dövüldüğünü, vücuduna elektrik verildiğini söylüyordu. Öleceğini anlayınca ‘beni kum torbasıyla döve döve bitirdiler’ dedi” diye konuştu. Adının açıklanmasını istemeyen bir tanık da, Akın Rençber’le gözaltında beraber olduklarını belirterek “Dışardan iz bırakmayacak ama iç organlarına hasar verecek şekilde sırt ve böbrek kısmına kum torbalarıyla vurdular” dedi. Siyasi Şube’de Akın Rençber’in de aralarında bulunduğu 70 kişiyle birlikte hücreye konduklarını anlatan tanık, ikinci gün Akın Rençber’in sorguya götürüldükten 20 dakika kadar sonra geri getirildiğini söyledi ve “Askı, elektrik, hayaları sıkma, falaka, kum torbasıyla dövme yöntemleri kullanıyorlardı” dedi. Tanık, Akın Rençber’in üçüncü gün tekrar götürüldüğünü ve geri geldiğinde son derece bitkin olduğunu anlattı.

Akın Rençber’e 21 Mayıs günü otopsi yapıldı. Ali Rençber’in avukatları Ali Kalan ve Rıza Torun’un otopside hazır bulunma istemi reddedildi. Otopsi raporunda, Akın Rençber’in “solunum ve dolaşım yetmezliğinden öldüğü” belirtildi. Otopsinin tamamlanmasından sonra Cumhuriyet Savcılığı tarafından yapılan açıklamada, “İlk bulgular, Akın Rençber’in zattürreden öldüğü şeklinde.” denildi. Akın Rençber’in ailesi 30 Mayıs günü savcılığa suç duyurusunda bulundu. Avukat Meryem Erdal, Akın Rençber’in sorgusuna katılan İstanbul Emniyet Müdürlüğü Siyasi Şube’de görevli polis memurları, Siyasi Şube Müdürü ve İstanbul Emniyet Müdürü Kemal Yazıcıoğlu’nun Türk Ceza Yasası’nın 243, 450/3. maddesi uyarınca “işkence suretiyle ölüme sebebiyet vermekten” yargılanmalarını istedi. CHP İzmir Milletvekili Sabri Ergül ve Aydın Milletvekili Fatih Atay da, Akın Rençber’in ölümünü, Başbakan Mesut Yılmaz’a yönelttikleri soru önergeleriyle Meclis gündemine getirdiler. Fatih Atay’ın soru önergesine İçişleri Bakanlığı’ndan verilen yanıtta, Akın Rençber ve 162 kişinin 8 Mayıs günü İstanbul DGM tarafından serbest bırakıldıkları belirtilerek, “Akın Rençber, Kadıköy Emniyet Amirliği’nde kötü muameleye maruz kalmamıştır” denildi.

15)- Sedika Beyter (80)

Hakkari’ye 3 kilometre uzaklıktaki Bay köyünde Sedika Beyter adlı kadının özel tim görevlileri tarafından dövülerek öldürüldüğü, Sabri Beyter (55) adlı köylüye de dışkı yedirildiği bildirildi. Köye, 3 Haziran günü sabah saatlerinde baskın düzenlendi. Halil Beyter adlı köylünün evinde arama yapılırken yataktan kalkamayan 80 yaşındaki Sedika Beyter “silah sakladığı” gerekçesiyle dövülerek öldürüldü. Tüfek dipçığı ile dövülen 23 yaşındaki Cafer Çiftçi’nin ise bacağı kırıldı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 127’de)

16)- Ramis Hatipoğlu (46)

Eskişehir’de gözaltına alınan Ramis Hatipoğlu, Çarşı Karakolu’nda ölü bulundu. Eskişehir Emniyet Müdür Yardımcısı Ahmet Saim Ertuğrul, hırsızlık suçundan sabıkası bulunan Ramis Hatipoğlu’nun Reşadiye Camii’nde bir kişiden 5 milyon lira çaldığı iddiasıyla gözaltına alındığını ve 20 Haziran gecesi saat 24.00 sıralarında nezarethanede don lastiği ile kendini astığını söyledi.

17)- Celal Nayır (38)

Balıkesir'in Bandırma ilçesinde 30 Haziran gecesi, "çevreyi rahatsız ettiği" iddiasıyla Çınarlı Polis Karakolu'na götürülen Celal Nayır adlı kişinin dövülerek öldürüldüğü ileri sürüldü. Polislerin Celal Nayır'ı sürekli havuza sokup çıkardıkları da bildirildi. Yakınlarının suç duyurusu üzerine polis memurları Sinan Bulut, Emin Çetin ve Necmettin Güven ile gece bekçisi Şefik Sezer hakkında Bandırma Ağır Ceza Mahkemesi'nde dava açıldı. Davada, Türk Ceza Yasası'nın 452. maddesi uyarınca cezalandırılması istenen polisler ve gece bekçisi tutuksuz yargılandılar ve aynı karakolda görevlerini sürdürdüler. 18 Aralık günü yapılan duruşmada ifade veren Celal Nayır'ın eşi, karakola gittiğinde eşinin kendisini tanıyamayacak durumda olduğunu ve hastaneye götürmesine polislerin izin vermediğini söyledi.

18)- Servet Sürücü (27)

Manisa'nın Sarıgöl ilçesi Bahadırılar köyünde jandarmalar tarafından gözaltına alınan Servet Sürücü adlı kişi gördüğü işkence sonucu öldü. 2 Ağustos gecesi Yusuf Bilge adlı astsubay komutasındaki askerler, bir yaralama olayı nedeniyle aranan Sabri Gülsoy'un evini bastı. Evde misafir olarak bulunan Servet Sürücü'yü yer göstermesi için yanlarına alan jandarmalar, dağda üç saat kelepçeli olarak dolaştırdıkları Servet Sürücü'nün cesedini saat 02.00 sıralarında Gülsoy ailesinin evinin önünde arabadan atarak hızla uzaklaştılar. Olay gecesi dağda bulunan Mehmet Tıkıroğlu, Halil Kuzucu, Hasan Portakal, Mehmet Çolakoğlu, Akif Özdönenci, Ahmet Keşkekoğlu, Recep Türkmen ve Mehmet Kuzucu adlı çobanlar, Sarıgöl Emniyet Müdürlüğü'nde, Servet Sürücü'yü jandarmaların yanında "ayakta duramayacak halde" gördükleri ve uzaktan bağırma seslerini duydukları yönünde ifade verdiler. Servet Sürücü'nün ağabeyi Hasan Sürücü, ölüm haberini aldıktan sonra saat 04.30'da amcası Musa Sürücü ile hastaneye gittiklerini, ve Savcı Nejdet Evren'in cesedi kendisine gösterdiğini belirterek, "Sol kulağının arkasında bir morluk vardı. Başka bir şey görmedim" dedi. "Kardeşimi jandarmalar öldürdü. Olay örtbas edilmeye çalışılıyor" diyen Hasan Sürücü, "kalp krizinden öldü" açıklamasının doğru olmadığını kaydetti. Sabri Gülsoy'un babası Ali Gülsoy, daha sonra verdiği ifadede "Servet le evin önünde oturuyorduk. Bu sırada Astsubay Yusuf Bilge içeri girdi. Servet'e 'sen kimsin?' diye sordu. Servet de adını söyledi. Sonra astsubay, 'Sürücü değil mi?' diye soyadını söyledikten sonra, askerlere 'bunu çabuk arabaya alın' dedi. Daha sonra arabaya bindirip köyün dağlık alanına doğru götürdüler. Gece 02.30 sıralarında jandarmaların arabası yukarıdan aşağıya motoru stop etmiş vaziyette evin önüne geldi. Burada Servet'i kapının önüne doğru yuvarlayıp hızla uzaklaştılar. Servet'in cesedi soğumaya başlamıştı" dedi. Servet Sürücü'yü ve jandarmaları daha sonra gören Halil Kuzucu adlı çoban da ifadesinde, "Yakınımızda bir karaltı gördüm. Yaklaşınca Servet'i tanıdım. Arkasından 4 kişi daha çıktı. Bir astsubay 3 de jandarma vardı. Servet'in elleri kelepçeliydi. Astsubay bana 'aranan şahsı gördün mü?' diye sordu. Ben de 'görmedim' dedim. Sonra biraz uzaklaştılar. Bu sırada Servet'in ayağının altına tüfek sıktılar. Tüfeği köylülerden almışlar. Sonra arayı açtılar. Gece saat 12.30'da bir daha aynı şekilde tüfek sıktılar. Saat 01.00'de yine yanıma geldiler. Su içtiler. Servet de su içti. Ancak Servet'in ayakta duracak hali yoktu. Çok bitkindi. Ondan sonra yanımızdan uzaklaştılar" dedi. Servet Sürücü ve jandarmaları en son gören Mehmet Tıkıroğlu ve Hasan Portakal adlı çobanlar, jandarmalar yanlarından ayrılmasından sonra bağışmalar duyduklarını ifade ederek Servet Sürücü'nün bu sırada ölmüş olabileceğini söylediler.

19)- Dennis Joel Imomion (32)

İş için İstanbul'a gelen Dennis Joel Imomion adlı Afrikalı bir işadamının, Narkotik Şube'de görevli polislerce 26 Ağustos gecesi dövülerek öldürüldüğü iddia edildi. Tanıkların anlatımına göre olay şöyle gelişti: "Tarlabaşı Bulvarı'ndaki bir otelde kalan dört işadamı, otelin

önünde, Narkotik Şube'ye bağlı dört polis tarafından dövüldü. Üç işadamı dövülerek sivil plakalı bir minibüse bindirilirken, Dennis Joel Imomion otele sığındı ve resepsiyonist Recep Çubukçuoğlu'ndan polisi aramasını istedi. Resepsiyonist 155 nolu Polis İmdat telefonunu ararken içeri giren dört kişinin saldırısına uğradı ve burnu kırıldı. Imomion ise dövülerek otele çıkarıldı ve minibüse bindirildi."

Dennis Joel Imomion'la birlikte gözaltına alınan bir arkadaşı şunları anlattı: "Minibüste tüm paramıza el koydular. Aksaray'daki Yabancılar Şubesi'ne götürdüler. Dennis hareketsizdi. Başlı sürekli kanıyordu. Şube'de ifademiz alınırken Dennis minibüsteydi. Sorgulamada suçsuz ve işadamı olduğumuz anlaşıldı. Özur dilediler. Dışarıya çıktığımızda doktor olduğunu söyleyen bir kadın görevli geldi, Dennis'in göz kapaklarını kaldırdı, nabzına baktı ve başını olumsuz anlamda iki yana salladı. Hastaneye götürceklerini söylediler, bizim otele dönmemizi istediler." Hastane görevlileri, Dennis Joel Imomion'un "Polisler tarafından getirildiği sırada ölmüş olduğunu" belirttiler. Imomion'un kaçarken "ağzına bir paket atıp yuttuğunu" iddia eden bir polis yetkilisi de, "Olaya karışan polisler ifadelerinde, otel görevlisini tartakladıklarını ancak zenciye kesinlikle darp etmediklerini söylediler" dedi. Imomion'un arkadaşları Christopher Atuluchukuju, Kenneth Osuji, Ogribiru Careg ve Gilbert Prenana, İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundular.

20)- Erhan Hakkı Perişan

22)- Hakkı Tekin

24)- Edip Derikçi

26)- Rıdvan Bulut

28)- Kadri Demir

21)- Cemal Çam

23)- Ahmet Çelik

25)- Mehmet Nimet Çakmak

27)- Mehmet Kadri Gümüş

29)- Mehmet Aslan

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde 24 Eylül günü özel tim, jandarma ve gardiyanların tutuklulara düzenlediği saldırıda 10 tutuklu dövülerek öldürüldü, 40'a yakın tutuklu yaralandı. Öldürülen tutukluların kafalarında cop, dipçik ya da sopayla vurulmasından kaynaklanan çökmeye, vücutlarında darp izlerine rastlandı. Katliam Meclis İnsan Hakları Komisyonu tarafından oluşturulan heyet tarafından da belgelendi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 393-399 arasında)

30)- Gönül Kutlu (25)

Diyarbakır'da kocası Murat Kutlu ile birlikte hırsızlık iddiasıyla gözaltına alınan Gönül Kutlu adlı kadının, 27 Eylül günü Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nün 5. katından atıldığı öne sürüldü. Gönül Kutlu, Diyarbakır Devlet Hastanesi'nde öldü. Emniyet Müdürlüğü Hırsızlık Bürosu tarafından yapılan açıklamada, altın çaldığı iddiasıyla eşi Murat Kutlu ile birlikte gözaltına alınan Gönül Kutlu'nun, saat 00.50 sıralarında Emniyet Müdürlüğü'nün 5. katından atılarak intihar ettiği öne sürüldü.

31)- Hanım Eren (50)

"Gözaltında işkenceyle öldürüldüğü" bildirilen Hanım Eren adlı kadının cesedi, 28 Eylül günü, Şırnak'ın Silopi ilçesi yakınlarında bulundu. 1994 yılında köylerinin yakılması üzerine Silopi'ye göç eden Hanım Eren'in PKK komutanlarından Sait Tanıt'ın ablası olduğu ve Eren çiftinin 25 Eylül günü PKK itirafçısı Zafer Birlik'in ifadesi üzerine gözaltına alındığı öğrenildi. Osman Eren 29 Eylül günü serbest bırakıldı. Hanım Eren'e, Diyarbakır Devlet Hastanesi'nde yapılan otopsi sonucunda "kendisini asarak intihar ettiği" şeklinde rapor hazırlandı. Osman Eren'in cesedin bulunmasından bir gün sonra serbest bırakıldığına dikkat çeken yakınları, cesette işkence izlerinin bulunduğunu ve kafasının ezilmiş olduğunu söylediler. Hanım Eren'in yakınları, "Hanım Eren ve kocası, 25 Eylül günü evlerine yapılan baskında sivil polislerce gözaltına alındılar. 29 Eylül günü, polisler Hanım Eren'in kocasının yanına

gelerek 'Eşin intihar etti' diyorlar ve cenazesini teslim ediyorlar. Ancak cesedin üzerinde işkence izleri mevcuttu. Vücudunun birçok yerinde darp izleri vardı. Sırtında, kasıklarında, bacaklarında morluklar ve yanıklar vardı. Kollarında ip veya kablo gibi benzeri cisimlere ait izler vardı." dediler.

32)- Melek Şenyüz

İstanbul'un Hacıhüsrev mahallesinde "uyuşturucu madde satıcısı" olduğu iddiasıyla 6 Kasım günü gözaltına alınan Melek Şenyüz adlı kadın Narkotik Şube'de öldü. Melek Şenyüz'ün kalp krizi nedeniyle öldüğü iddia edildi.

İşkence sonrası, tıbbi ihmal sonucunda ölenler

1996 yılında, işkence sonrası gerekli tedaviyi görmediği/göremediği için 6 kişi öldü. Serbest bırakıldıktan ya da tutuklandıktan sonra, işkenceye bağlı olarak ölenlerin yanı sıra ihmal nedeniyle ölenlere ve işkence nedeniyle intihar edenlere de rastlandı. Örneğin, 29 Eylül günü Rize'nin Pazar ilçesinde Nizamettin Avcı adlı kişi, yaklaşık 6 ay önce gördüğü işkence ve daha sonra devam eden tehditler nedeniyle intihar etti. Nizamettin Avcı, Rize'nin Ardeşen ilçesine bağlı Yeniol köyünde 30 Mart günü yapılan bir anma töreninden sonra gözaltına alındı. Rize Emniyet Müdürlüğü'nde 3 gün boyunca işkence gören Nizamettin Avcı, daha sonra serbest bırakıldı. Ancak, daha sonra da ajanlık yapması için baskılar ve tehditler sürdü. Nizamettin Avcı, 29 Eylül günü ağzına dayadığı tüfekte intihar etti.

İşkenceye bağlı ya da tıbbi ihmal sonucunda ölenlerle ilgili hazırlanan liste şöyle:

01)- Tuncay Baltaş	01 Ocak 1996	Ankara Kapalı Cez.	Siyasi
02)- Kalender Kayapınar	03 Ocak 1996	İstanbul	Siyasi
03)- Süleyman Özer	12 Şubat 1996	Ankara-Hastane	Siyasi
04)- Yunus Yaman	29 Ağustos 1996	Ankara-Hastane	Siyasi
05)- Nizamettin Avcı	28 Eylül 1996	Pazar-Rize	Siyasi
06)- Hasan Çakmak	28 Aralık 1996	Urfa Cezaevi

f)- Saptanan işkence olayları (*)

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, 1996 yılında derlediği bilgiler sonucunda gözaltı yerleri ya da cezaevlerinde 107'si çocuk, 377'si de kadın olmak üzere toplam 1404 kişinin işkence gördüğünü belirledi. Bu kişilerden 375'i gördüğü işkenceyi resmi makamlardan aldığı doktor raporu ile kanıtladı. İşkence gören kadınlardan 122'si gözaltında tecavüze uğradığını ya da cinsel tacizle karşılaştığını bildirdi. TİHV'nin Ankara, İzmir, İstanbul ve Adana'daki tedavi merkezlerine "291'i 1996 yılında işkence gördüğünü" bildiren 576 kişi başvurdu. TİHV'nin belirlediği rakamlar işkence olaylarının ancak küçük bir bölümünü yansıtmaktadır.

(*) Bu bölüm, savcılığa suç duyurusunda bulunan, mahkemeler ya da basın-yayın organları aracılığı ile işkence gördüğünü açıklayan ya da TİHV'nin tedavi merkezlerine başvuranlara ilişkin bilgiler derlenerek hazırlanmıştır. Çalışmada kuşku ya da tutarsız görünen bilgiler dikkate alınmamıştır. Sürekli olarak yinelediğimiz gibi, Türkiye'de işkence, sistematik bir sorgu yöntemi olarak "siyasi-adli" ayırımı yapılmadan neredeyse tüm sanıklara uygulanmaktadır. Ancak, polis ve jandarma karakollarında adli suç sanıklarına bilinen işkence yöntemleri yaygın olarak uygulandığı halde, bu kesimin hak arama yoluna daha az başvurması, işkence olaylarının çoğunun ortaya çıkmasını engellemektedir. Bu nedenle; "işkence ve kötü muamele"den şikayet edenlerin ve az sayıda da olsa rapor alanların çoğunu siyasi nitelikli suçlardan gözaltına alınanlar oluşturmaktadır. Büyük kentler dışından ve özellikle Olağanüstü Hal Bölgesi'nden sağlıklı haber alma zorluğu buna eklenirse, yıl içinde TİHV'nin belirlediği işkence kurbanlarının, mağdurların küçük bir bölümü olduğu ortaya çıkar.

	İşkence görenler	Rapor alanlar	Kadın	Tecavüz/Taciz	Çocuk
1990	: 329	213	44	8	7
1991	: 552	218	53	9	15
1992	: 594	188	93	24	11
1993	: 827	160	126	22	29
1994	: 1128	476	261	36	24
1995	: 1232	241	254	17	72
1996	: 1404	375	377	122	107
TOPLAM	6066	1871	1208	238	265

Manisa olayı

1996 yılında yaşanan işkence olayları içinde, Manisa'da 1995 yılı Aralık ayı sonunda başlayan bir operasyon sürecindeki uygulamalar önemli bir yer tuttu. Kamuoyunda "Manisa olayı" diye bilinen operasyonda gözaltına alınan ve bir bölümünü 18 yaşından küçük liseli öğrencilerin oluşturduğu 15 gence yapılan ağır işkence geniş yankı uyandırdı.

1995 yılı Aralık ayı sonunda (26-29 Aralık günleri) "DHKP-C Manisa İl Sorumlusu" olduğu iddia edilen öğretmen Ali Göktaş ile aralarında lise öğrencilerinin de bulunduğu 16 kişi gözaltına alındı. Manisa Emniyet Müdürlüğü'nden yapılan açıklamada, Ali Göktaş'ın gözaltına alınan kişileri "örgüt üyesi yaptığı"; gözaltına alınanların "eylem planladıkları"; Mahir Göktaş, Ayşe Mine Balkanlı, Sema Taşar, Fulya Apaydın, Erdoğan Kılıç adlı öğrencilerin diğer militanlarla birlikte afiş astıkları ve bazı yerlere molotof kokteyli attıkları öne sürüldü. Gençler, gözaltında tutuldukları 10 gün boyunca ağır işkence uygulamalarına maruz kaldılar. Kısa bir süre öncesine kadar Olağanüstü Hal Bölgesi'nde görev yapan özel tim görevlileri tarafından sorgulanan gençler, yaşadıklarını daha sonra şöyle anlattılar:

Mahir Göktaş (14): *Kınık'ın (İzmir) Taştepe köyündeki evimden gece yarısı gözaltına alındım. Bindirildiğim otomobildeki dört polis hemen dayak atmaya başladı. Tecavüz edebileceklerini, öldüreceklerini söylüyorlardı. Manisa Emniyet Müdürlüğü'ne getirildim ve gözlerim bağlanarak bir odaya sokuldum. İlk kez duyduğum isimleri soruyorlar, bazı olayları yaptığımı söylüyorlardı. Elbiselerimi çıkardılar. Tazyikli su sıkıp ıslak battaniyeye yatırdılar. Kol ve bacaklarımı tutup, asit olduğunu söyledikleri bir şeyi üzerime dökmeye başladılar. Sağ ayak başparmağıma ve hayalaruma tel bağladılar. Sonra da elektrik verdiler. Bir süre sonra ıslak bezle hayalarımı burmaya başladılar. Soğuk suya soktular. Çırılçıplak duvara dayatıp bekletiler. Amcama (Ali Göktaş) gözümün önünde işkence yaptılar. Makatına cop sokup, bana da aynısını yapacaklarını söylediler. Bacaklarımdan tutup, pencereden sarkıtarak atacaklarını söylediler. İşkence yapmadıkları zamanlarda marş çalıp, arkadaşların çığlıklarını dinletiyorlardı. Bir gece otomobil bagajında gezdirip, Gediz Köprüsü üzerine getirdiler. Beni köprüden sarkıtıp öldüreceklerini söylediler. Sınır krizi geçirip bayılmışım. Gözümü Manisa Akıl Hastanesi'nde açtım. Ama muayene edilmeden geri götürüldüm. Savcılığa çıkarılırken ifadeleri kabul etmemizi, aksi halde tekrar şubeye götürüp daha ağır işkence yapacaklarını, öldüreceklerini söylediler.*

Sema Taşar (17): *Gözlerim bağlı olarak sorgulanmaya başladım. Bilmediğim olaylar ve kişiler hakkında sorular soruyor ve 'bunları kabul edeceksin' diyorlardı. 'Seni asarız.*

Öldürürüz. Kimsenin haberi bile olmaz. Buraya Cumhurbaşkanı bile giremez. Kimse bizden hesap sormaz' diyorlardı. Dayak atmaya başladılar. Tecavüz edeceklerini söylediler. Çok korktum. 'Ne söylerseniz hepsini kabul edeceğim' dedim. Islak battaniyeye yatırdılar. Bacak ve kollarımdan tutup, ayak parmağıma bir tel bağladılar. Üzerime su döküp, bir kabloyu cinsel organım, göbeğim, göğüs uçlarım, dudaklarım üzerinde gezdirip elektrik vermeye başladılar. Bütün vücudum şoka girdi. Bayılmışım. Hücreye atıldım. Sonraki günlerde vajinal kanama geçirdim. Kadın Doğum Hastanesi'ne götürüldüm. Ama polis yanımızda durduğu için muayene olamadım. Sadece ilaç aldık. Tekrar getirildiğim emniyette işkence yapılan arkadaşlarımızın çığlıklarını dinlettiler.

Ayşe Mine Balkanlı (16): (*) Arkadaşım Sema ile Manisa Lisesi'nden gözaltına alındık. Okulda güler yüzlü davranan polisler, Emniyet Müdürlüğü'nün kapısında birden tekne ve tokat atmaya başladılar. Gözlerim bağlandı ve bir hücreye sokuldum. Sonra sorguya alındım. Bir süre sorularına yanıt vermeyince, kendini komiser olarak tanıtan biri, 'Bu hazır, alın götürün bunu' dedi. Bu sırada mehter marşı dinletiliyordu. Sonra fiziksel işkence başladı. Soyup üzerime su döktükten sonra elektrik vermeye başladılar. Ayak parmağıma bağlanan kablunun diğer ucu da cinsel organımın üzerinde gezdirilmeye başlandı. Bu arada cinsel tacize de uğruyordum. Uzun süre elektrik verdikten sonra tazyikli su sıktılar. Sonra hücreye atıldım. Zaman zaman bu işkenceler devam etti. En korkuncu işkence gören arkadaşlarımızın çığlıklarının dinletilmesiydi. O anlarda delirmeye adım adım yaklaştığımı hissediyordum.

Jale Kurt (18): Çalıştığım yerden gözaltına alındım. Herşeyi anlatmamı, aksi halde işkence yapıp tecavüz edeceklerini söylüyorlardı. Anlatmam gerekenin ne olduğunu bile bilmiyordum. Bu yüzden dövüyorlardı. Ağlamaya başladım. Onlar anlattı, ben 'evet' dedim. Sonra hücreye attılar. Orada, mehter marşı eşliğinde diğer arkadaşlarımızın çığlıklarını dinletiyorlardı. Çığlıkların biri kesiliyor, diğeri başlıyordu. Saatlerce sürdü. Ne kadar süre sonra bilmiyorum, beni tekrar aldılar. Gözlerimi bağlayıp üzerimi soymaya başladılar. Çırılçıplak kaldım. Sarkantılık etmeye başladılar. Sonra ıslak bir battaniyeye yatırıp parmak uçlarına bir şeyler bağladılar. Korkudan kendimden geçmişim. Tekne ve tokatlarla kendime geldim. Sonra tekrar hücreme attılar. Arkadaşlarımızın çığlıklarını duydukça delirecek gibi oluyordum.

Emrah Sait Erda (22): İzmir'de evimden gözaltına alınıp önce İzmir, sonra Manisa Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüm. Bilmediğim isim ve olayları soruyorlardı. 'Bilmiyorum' dedim. Dövmeye başladılar. Sonra ellerimi duvara dayatıp beklettiler. Bir süre sonra döverek soymaya başladılar. Islak bir battaniyeye yatırıp hayalarımı burdular. Ben acıdan bağırırken onlar vuruyordu. Biri, 'Bu bir şey değil, şimdi elektriği ye de gör' dedi. Bunun üzerine ayak parmağıma kablo bağlandı. Kol ve ayaklarımın üzerine birileri oturdu. Göğüs uçlarımdan, hayalarımın, kulağımdan, ağzımdan, burnumdan elektrik verilmeye başlandı. 'Bilmiyorum' dedikçe, işkencenin dozu artıyordu. Elektrik verilirken, hayalarım burulmaya başlandı. Bir ara makatımda bir acı hissettim. Jop olduğunu söyledikleri bir şeyi makatıma soktular. Fiziksel işkence yapılmadığı zamanlar hücrede arkadaşlarımızın çığlıklarını dinletip mehter marşları çalıyorlardı. Bunların yanısıra tazyikli su sıkıp, vantilatör karşısında bekletiyorlardı. Sürekli ölüm tehdidinde bulunuyorlardı. Günlerce süren işkence altında bize söyledikleri her şeyi kabul ettik. Kendi arkadaşlarımızı suçladık.

2 Ocak günü öğrencilerin yakınları, CHP İzmir Milletvekili Sabri Ergül'un de katılımlıyla CHP İl Merkezi'nde düzenledikleri basın toplantısında çocuklarının işkence gördüğünü

(*) Ayşe Mine Balkanlı, cezaevinde üç kez intihar girişiminde bulundu.

açıkladılar. Açıklamada, Manisa Emniyet Müdürü Kemal İskender'in Bingöl Emniyet Müdürlüğü görevinden Manisa'ya yeni atandığı ve Güneydoğu'dan tayin edilen özel tim elemanlarından ekipler oluşturduğunu vurgulandı. Toplantıda Ali Göktaş'ın eşi, Ali Göktaş'ın gördüğü işkence nedeniyle iki polisin yardımıyla ayakta durabildiğini ve konuşmakta zorluk çektiğini söyledi. 10 gün süren işkencenin ardından 5 Ocak günü İzmir DGM'ye gönderilen gençlerden, Ali Göktaş, Mahir Göktaş, Emrah Sait Erda, Hüseyin Korkut, Jale Kurt, Münire Apaydın, Sema Taşar, Özgür Zeybek, Ayşe Mine Balkanlı, Faruk Deniz, Levent Kılıç ve Aşkın Yeğin tutuklandı. Bu arada gençlere İzmir DGM Savcılığı'na çıkarılmadan önce götürüldükleri Manisa Adli Tabipliği'nden sağlam raporu verildi.

Girişimlerini sürdüren Sabri Ergül, işkencenin kanıtlanmasına rağmen Başbakan Tansu Çiller'in ve İçişleri Bakanlığı'nun duyarsızlığını protesto için 16 Şubat günü kapağında "Türkiye'de işkence vardır" yazılı dosyayı Başbakanlık binası girişine astı. Sabri Ergül, daha sonra düzenlediği basın toplantısında, çocukların yasa dışı eylemlere katıldıklarına dair yeterli delil bulunmadığını belirterek, "14-20 yaş arasındaki çoğu lise öğrencisi olan çocuklara işkence yapıldı. İsnat edilen suç duvarlara 'Paralı eğitime hayır' türünde sloganlar yazmak. Bunları yazıp yazmadıkları yargılama sonucunda ortaya çıkar. Eğer bu yaşta çocuklar, bu gerekçelerle tutuklanabiliyorsa hukuk sistemimiz çökmüş demektir. Makatlarına cop sokulan, elektrik verilen bu çocuklar devlete düşman hale getirilir" dedi.

Sabri Ergül, aynı eylemi 17 Şubat günü Manisa Emniyet Müdürlüğü önünde yineledi. "Bu işyerinde işkence vardır" yazılı tabelayı asan Sabri Ergül, CHP Manisa İl Başkanı Mustafa Temiz ve tutuklu öğrencilerin aileleri ile birlikte CHP İl Merkezi'nde düzenlediği basın toplantısında Mahir Göktaş'ın babası Muharrem Göktaş'ın Manisa'da gözaltına alındığını, diğer ailelerin de tehdit edildiğini belirtti. Sabri Ergül, "Gözlem altındayken serbest kalan çocuklar, yaşadıklarını anlatacaklar. Ancak, onlara teminat verecek bir yetkili arıyoruz" dedi.

Kitle örgütlerinin olayı kınamak amacıyla 4 Mart günü Emniyet Müdürlüğü önünde yapmak istedikleri basın açıklaması ise polis tarafından engellendi. Bu nedenle İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, İHD İzmir Şube Başkanı Ercan Demir ve TİHV İzmir Temsilciliği yetkililerinin aralarında bulunduğu grup, açıklamayı CHP Manisa İl Merkezi'nde yaptı. Hüsnü Öndül, "Türkiye 1988 yılında işkenceyi yasaklayan uluslararası antlaşmalara imza koyduğu halde, işkence sistemli bir şekilde yapıyor. Bizim yaptığımız açıklamalar suç duyurusu niteliği taşıyor" dedi.

Manisa Tabip Odası'ndan yapılan açıklamada gençlere "nöbetçi adli tabip" olmadıkları halde sağlam raporu veren iki doktor hakkında soruşturma açıldığı bildirildi. Açıklamada, "Adli Tabip Nöbet Listesi"ne göre gençlerin, 24-30 Aralık tarihleri arasında Merkez 4 Nolu Sağlık Ocağı'nda nöbetçi olan Dr. İlkan Çalışyer'e muayene ettirilmeleri gerektiği halde 2 Nolu Sağlık Ocağı'nda görevli Dr. Yusuf İzzettin Küçük ile Dr. Turgay Özcan'ın Emniyet Müdürlüğü'ne çağrıldığı, işkence yapıldığını gösteren raporları bu hekimlerin imzaladığı ifade edildi. Manisa Tabip Odası Başkanı Osman Nuri Büyüker'in de adli tıp hizmetleri için nöbetçi doktorların çağırılması konusunda emniyeti uyardığı belirlendi. Osman Nuri Büyüker'in Emniyet Müdürlüğü'ne gönderdiği 1 Şubat 1995 tarihli yazıda, "İlimizde adli hekimlik hizmetleri, sağlık müdürlüğüne hazırlanan listelerde görevlendirilmiş ocak hekimlerince yürütülmektedir. Görevli hekimler dışında adli rapor yazdırılması gerek hekimleri gerekse emniyeti ve adli makamları insan hakları ve hukuk kuralları yönünden olumsuz yorumlara maruz bırakmaktadır. Görevli adli tabip listeleri ilgili sağlık, hukuk ve emniyet birimlerine düzenli olarak ulaştırılmaktadır" dendi.

Gençlere işkence yapıldığı, alışıldık biçimde reddedildi. Dönemin insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Adnan Ekmen dışında hiçbir yetkili yaşananları kabul etmedi. Adnan Ekmen ise 16 Şubat günü yaptığı basın toplantısında işkenceyi kabul etti. Olayı öğrendikten sonra Manisa'ya danışmanlarını gönderdiğini söyleyen Adnan Ekmen, "Doktor raporunda, birisinin sırtında 9 santimetrelilik bir darp izi olduğu yolunda bilgi var. Bu darp izinin ne zaman olduğu belli değil. İşkence yapılmış olsa bile doktora gittiği tarihe kadar bu işkence izi kalmamıştır. Darp izleri süreç içinde kayboluyor. Elektrikli işkence, içte tahrip bıraktığından kaybolmayabiliyor. Bunlar devlet hastanesine havale edilmiş. Fakat buradaki aletlerle içteki tahribatı tespit etmek mümkün değil. Biz, Adalet Bakanlığı'na, 'TİHV İzmir Temsilciliği'nde muayene ettirebilir miyiz?" diye sorduk. Adalet Bakanlığı mümkün olmadığını söyleyince sessiz kaldık" dedi.

Dönemin İçişleri Bakanı Teoman Ünüsan, gençlere işkence yapılmadığını iddia etti. Teoman Ünüsan, gözaltına alınan kişilerin, CHP İzmir Milletvekili Sabri Ergül'ün iddiaları üzerine yeniden doktora gönderildiklerini ve işkence izine rastlanmadığını öne sürdü.

Manisa Emniyet Müdürü Kemal İskender, komşu illerin emniyet müdürleri ile birlikte 1 Mart günü düzenlediği basın toplantısında, gençlere işkence yapılmadığını iddia etti. Manisa Emniyet Müdürvekili Fazlı Sezgin de "Biz devletin malını, canını koruyoruz. Onu yıkmaya yönelik faaliyetlerin önüne geçerek, sorumluları adalete çıkarmak bizim görevimiz. Arkadaşlar işkence yapmışsa cezasını çekerler. Polisin içinde psikolojisi bozuk insanlar var. Her binanın temeli sağlam değildir, çürük temelli binalar da olur. Bunların temizlenmesi lazım. Emniyet Müdürlüğü'nde işkence yapıldığına inanmak istemiyorum. Terörle Mücadele'de çalışan arkadaşlar işkence tekniklerini çok iyi bilen arkadaşlarımızdır. Kime nasıl davranacaklarını iyi bilirler. Bu insanlar Amerika'da eğitim görmüşlerdir. Hatta bu eğitimlerinin sonucunda sertifika almışlardır. İşkence teknikleri derken bu fiziki işkence değildir. Tamamen ifade almaya yönelik psikolojik bir işkencedir. Mesela siz de şu anda bana psikolojik işkence yapıyorsunuz. Çünkü bana sürekli sorular soruyorsunuz. Manisa Emniyeti'nden sevk edilen şahıslar suçlu olmasa savcılık onları tutuklamazdı" dedi.

Manisa Vali Yardımcısı Nurdoğan Kaya, girişimleri nedeniyle Sabri Ergül hakkında suç duyurusunda bulunurken Emniyet Müdürü Kemal İskender, 2 Mart günü yaptığı açıklamada, "İşkence iddiaları, bu kişilerin cezaevine girmelerinden sonra ortaya atılmıştır. Cezaevinden planlanan olaylardır. Sayın Ergül ve medya konuya alet edilmiştir. İşkence yapılmamıştır. Raporların hepsi dosyada. Manisa'da PKK ve DHKP-C'nin belini kırdık. Oysa ben gelmeden önce onlar, yutmak için Manisa'ya kızarmış et gibi bakıyorlardı. Bu olaydan sonra terör örgütleri bir koz yakalamıştır. Bu kozu, medya ve Sayın Ergül'le birlikte kullanmaya çalışıyorlar. Bundan sonra kimsenin üstüne gidemez, elimiz kolumuz bağlı kalırsa Emniyet'in hali ne olur?" dedi.

Bu arada Manisa Ticaret ve Sanayi Odası'nın 11 Mayıs günü düzenlediği, Valilik, Emniyet Müdürlüğü, odalar, Manisa milletvekilleri ve çeşitli kuruluşların katıldığı toplantıda olay gündeme geldi. Manisa Ticaret ve Sanayi Odası'nın "Manisa İlinin Sorunları ve Çözümleri" konulu raporunda, işkence iddiaları karşısında Manisa milletvekillerinin sessiz kaldığı ve olayı diğer illerden milletvekillerinin araştırdığı belirtildi. Raporu okuyan Manisa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Bülent Koşmaz, "Manisa işkence iddiaları ile Türkiye gündemine geldi. Manisalı olmayan milletvekilleri bu olayı sahiplendi. İşkence insanlık ayıbıdır. Eğer varsa işkenceyi savunmak mümkün değildir. Biz isterdik ki bu konuda Manisa milletvekilleri gereken incelemeyi yapsın ve açıklamalarda bulunsun. Fakat, yapılmadı" dedi. Konuşma, ANAP mil-

İtvekili Abdullah Akarsu, DYP milletvekilleri Rıza Akçalı, Aysel Göksoy, Yahya Uslu'nun tepkisine neden oldu. Milletvekilleri, "Manisa Emniyet Müdürlüğü'nün kurban olarak seçildiğini", "Sabri Ergül'ün bilinçli olarak Emniyet Müdürlüğü'nü karalayıp, uluslararası kamuoyunda Türkiye'yi, orduyu ve güvenlik güçlerini mahkum etmeye çalıştığını" iddia ettiler.

27 Şubat günü Meclis Başkanlığı'na başvuran Sabri Ergül, olayın araştırılmasını istedi. Başvurusunda, işkenceyi kanıtlayan hekim raporlarının soruşturma evrakları arasına konulmayarak gizlendiğini belirten Sabri Ergül, raporları şu şekilde sıraladı:

Sema Taşar: (16): İşkence sonucu vajinal kanama nedeniyle 31.12.1995 günü gece 01.30'da Manisa Kadın Doğum Hastanesi'ne götürüldü. Bu, hastane poliklinik defterinin 25. sayfasında 5690 numara ile bellidir, ancak sevk işlemi, polisece DGM Savcılığı'na gönderilen hazırlık soruşturması evraklarında görülüyor.

Hüseyin Korkut: 29.12.1995 gecesi Manisa Sinir Hastalıkları Hastanesi'ne götürülüyor ve doktorlarca tedavi edilerek, kendisine iğne yapılıyor. Bu husus hastane poliklinik defterine 17718 protokol numarası ile kayıt edilmiş olmasına rağmen, bu işlem evraklar arasına konulmamış.

Münire Apaydın: (16-lise öğrencisi): 31.12.1995 günü saat 05.00'de Manisa Devlet Hastanesi'ne götürülmüş ve hastanede tedavi görerek kendisine iğne yapılmış. Bu husus poliklinik defterine 36110 protokol numarası ile geçirilmiş, kayıtlar soruşturma evraklarına eklenmemiş, gizlenmiş.

Aşkın Yeğün: 2.1.1996 tarihli ve soruşturma dosyasında bulunan tabip raporunda "darp ve cebire raslanmamıştır" yazılı olduğu halde, hastane poliklinik defterine 2.1.1996 tarih ve 198. sırada "sırt bölgesinde 7-8 cm'lik yeşil renkli ekimoza rastlandı" denilmiş. Polis dosyada bu kaydı gizlemiştir.

Hüseyin Korkut: 2.1.1996 günlü ve soruşturma dosyasına polisece konan tabip raporunda, "darp-cebire raslanmamıştır" denildiği halde hastane poliklinik defterinde 200. sırada "psikiyatrist ile görüştürülmesi uygundur" denilmiş ve bu olay gizlenmiştir.

Gençlerin yakınları da çeşitli baskılara maruz kaldılar. İşkence gören gençlerin en küçüğü olan Mahir Göktaş'ın (14) İzmir'in Kınık ilçesine bağlı Taştepe köyünde yaşayan yakınları da işkence gördü. Cumhuriyet gazetesinde 4 Mart günü Necati Aygün imzasıyla yayımlanan "*Köy İşkenceden Geçti*" başlıklı haberde olay şöyle anlatıldı:

Manisa'da liseli öğrencilere yapılan işkence bir köyün günlük yaşamını altüst etti. Öğrencilerden birinin işkence altında ailesinin isimlerini vermesi üzerine İzmir'in Kınık İlçesi'ne bağlı Taştepe Köyü'nde "Göktaş" ailesinin hemen hemen tüm bireyleri gözaltına alındı. Muharrem Göktaş, gözaltında kaldığı süre içinde çocuklarına gözü önünde işkence yapıldığını ve işkencenin şokunu hala üzerinden atamadığını söyledi. Taştepelilerin yaşamını işkence altüst etti. Sinan Göktaş, yeğeni M.G. 'nin (Mahir Göktaş) işkence altında verdiği isimler üzerine hemen hemen ailesinin tüm bireylerinin gözaltına alındığını belirtti. Taştepe Köyü'nde gözaltına alınan Muharrem Göktaş, başlarına gelenlere bir anlam veremediklerini belirtep, "o günleri" anlattı:

"28 Aralık 1995'te 14 yaşındaki oğlum M.G. ile 18 yaşındaki Levent Göktaş gözaltına alındı. Çocuklarımın sağlık durumuyla ilgili bilgi almak için Manisa Cumhuriyet Savcılığı'na başvurduğum, olumlu yanıt alamadım. Daha sonra CHP İzmir Milletvekili Sabri Ergül'ün girişimi ile Manisa Emniyet Müdürlüğü'nde oğlumu gördüm. Çok perişandı. Ona işkence görüp görmediğini sordum, yanında polisler olduğu için önce bir şey söyleyemedi, daha sonra

ışkence gördüğünü söyledi. Bunun üzerine oğlumun işkence gördüğünü basına duyurdum. Ocak ayı başlarında Manisa Emniyet Müdürlüğü beni İzmir 'de basın açıklaması yaptığım için gözaltına aldı. Gözaltında kaldığım süre içinde bana da işkence yaptılar. Oğluma da gözümün önünde çırılçıplak soyarak işkence yaptılar. İşkence bittikten sonra dinlenme için bizi hücrelere atıyorlardı.”

Göktaş ailesine yönelik operasyonların, baskı altındaki bir çocuğun verdiği isimler üzerine genişletildiğini belirten Sinan Göktaş ise olayla ilgili şunları söyledi:

“14 yaşındaki yeğenim M.G. 'nin gözaltına alınmasının ardından, Soma'da kömür ocaklarında çalışan yeğenim Yaşar Göktaş, ardından Manisa 'da bulunan öğretmen kardeşim Ali Göktaş, çocukları Ulaş ve İsa Göktaş gözaltına alındılar. Bunların herhangi bir eyleme katılıp katılmadıklarını bilmiyorum. Öğrendiğim kadarıyla, polis gözaltına aldığı M.G. 'den ailenin tüm isimlerini sormuş, onun verdiği isimler doğrultusunda, kardeşim ve çocukları gözaltına alınmış. Evimiz didik didik arandı, ancak bir şey bulunmadı. Köyümüz 28 Aralık'tan sonra polis tarafından sürekli gözaltında tutuluyor ve birkaç kez bazı evlerde aramalar yapıldı, ancak aramalarda bir şey bulunmadı.”

Taştepe Köyü 'nde oturan Abidin Apaydın da köyde yapılan aramalarda yasadışı bir bulgu edinilmemesine karşın keyfi gözaltıların sürdüğünü söyledi. Kendisinin de gerekçe gösterilmeden gözaltına alınanlar arasında olduğunu belirten Apaydın şöyle konuştu:

“9 Şubat günü pazardan döndüğümde köyün, polis çemberi altında olduğunu gördüm. Eve geldiğimde beni gözaltına aldılar. Evde yapılan aramalarda bir şey bulamadılar. Ancak beni Manisa Emniyet Müdürlüğü'ne götürdüler. Burada bana örgüt üyesi olup olmadığını sordular. Ben örgüt üyesi olmadığımı söyledim, ancak işkence yapmaya devam ettiler. Beni tıpkı Nazi kamplarındaki gibi soydular, üzerime soğuk su döktüler, daha sonra bir battaniyeye sarıp ayaklarına elektrik verdiler. Bir süre bu işkence sürdü. Bu seans bittikten sonra hücreye dinlenmeye attılar. Bu işkence türü birkaç gün sürdü. DGM'ye çıkarılacağı gündün üç gün önce yüzümdeki morlukların gitmesi için sıcak su pansumanı ve kremle tedavi ettiler. Savcılığa çıkmadan önce gözüm bağlı iken bir ifade tutanağı imzalattılar. Ancak savcılıkta bu tutanağın bana ait olmadığını, polisin hazırladığını ve zorla imzalattıklarını söyledim. DGM Savcısı beni serbest bıraktı.”

İzmir'in köylerinde yaşananlar kamuoyunun tepkisine yol açtı. Gazeteci Fatih Altaylı, Hürriyet gazetesinin 4 Nisan 1996 tarihli sayısında “Manisa'da Güneydoğu yöntemleri” başlığıyla bir yazı yazarak, iddiaları kamuoyunun gündemine getirdi:

Manisa'da öğrencilere yapılan işkencenin ardından gerginlik sürüyor. Bazı köyler, polis tarafından sıkı bir biçimde göz altında tutuluyor. CHP İzmir İl Yönetim Kurulu, önceki gün bu köylerden birine gitti. Dönüşlerinde Aliğa'da karşılaştık. İzlenimlerini aktardılar.

Birkaç gece önce köye, geceyarısından sonra ani bir baskın düzenlenmiş. 20 kadar araçla köye gelen polisler köylüleri sorguya çekmişler. İlginç olan, gelen polislerin Güneydoğu'daki köylüler gibi giyinmiş olmalarıymış. Şalvarlı ve poşili polisler köylüleri “Özdemir Sabancı'nın katilleri buradaymış. Çabuk çıkarın onları” diyerek sorguya çekmişler. Hatta iddiaya göre bazılarını dövüp, eziyet de etmişler.

Sorgulamayı, dövüp eziyet etmeyi anlayabiliyorum. Bunlar alıştığımız, çağdaş ve bilimsel yöntemler. Anlamadığım, polislerin giysileri. Neden şalvar, neden poşi? Bir başka iddia da, bu polislerin daha önce Güneydoğu'da görev yapan özel tim mensubu oldukları. Anlaşılan o ki, Güneydoğu'dan gelirken, giysi ve yöntemlerini de beraberinde getirmiş bu

polisler. Bu arada köylülerde dini nedenlerle eziyete uğradıkları inancı hayli yaygın. Bu Türkiye açısından hiç doğru bir gelişme değil. Umarız İçişleri Bakanlığı gereken hassasiyeti gösterir. Yoksa gidişat pek de iyi değil.

İşkence davası

Kamuoyunun ilgisi nedeniyle olay örtbas edilemedi ve gençler hakkındaki dava İzmir DGM’de sürerken, Manisa Cumhuriyet Savcılığı Haziran ayı başında 10 polis hakkında Türk Ceza Yasası’nın 243. maddesi uyarınca dava açtı. Memurun Muhakematı Yasası uyarınca İl İdare Kurulu’nun vermesi gereken “Lüzum-u Muhakeme” kararı beklenmeden açılan davada, polislere işkence gören 14 kişi için ayrı ayrı 5’er yıl hapis cezası verilmesi istendi. Böylece, polisler hakkında istenen ceza 70 yıla ulaştı. CHP İzmir Milletvekili Sabri Ergül, “işkence emri verdiği ve işkence yapan polisleri koruduğu” gerekçesiyle Manisa Emniyet Müdürü Kemal İskender hakkında suç duyurusunda bulundu. Yargılanan polislerin adları şöyle: Başkomiser Halil Emir, Komiser Atilla Gürbüz (*), polis memurları Engin Erdoğan, Levent Özvez, Turgut Demirel, Fevzi Aydoğ, Musa Gencer, Mehmet Tan, Turgut Özcan, Ramazan Kolak. Polislerin avukatlığını ise DYP Merkez Karar Kurulu üyesi ve Manisa il yöneticisi Avukat Zeynel Balkız, DYP il yöneticileri avukatlar Burhan Amman, Ahmet Özkılıç, Halit Moraloğlu ve Oğuz Ünal ile iki MHP yöneticisi “milli birlik ve beraberlik” iddiasıyla üstlendi.

Dava 24 Haziran günü Manisa Ağır Ceza Mahkemesi’nde başladı. Sanık polislerin katılmadığı duruşmada, Evrensel gazetesi muhabiri Metin Göktepe’nin öldürülmesi, İstanbul Gazi olayları davası gibi bu davanın da “polislerin can güvenliği nedeniyle” başka bir ilde görülmesi istendi.

21 Ağustos günü yapılan ikinci duruşmada, Başkomiser Halil Emir ile Levent Özvez, Turgut Demirel, Turgut Özcan kimsese işkence yapmadıklarını öne sürdüler. Öğrencilerden Hüseyin Bozkurt, Boran Şenol, Jale Kurt, Münire Apaydın, Sema Taşar, Abdullah Yücel Karakaş, Özgür Zeybek, emniyette kaldıkları süre içinde sanık polislerin kendilerine işkence yaptığını, işkencenin polisler arasında “Komutan” olarak çağrılan Başkomiser Halil Emir tarafından yönetildiğini söylediler. Tanık olarak dinlenen Manisa Devlet Hastanesi doktorları Ayhan Taşpınar, Emine Keskin, Canan Kuş, Erhan Keskin, Hatice Dilber, Hatice Öteyüzöğlü, hastaneye getirilen çocukların sağlık kontrolünü yaptıklarını, ancak çocukların şifahi olarak bir şikayetlerinin olmadığını söylediklerini öne sürdüler. Avukat Pelin Erda ve Sema Pektaş ise gerekli muayene yapılmadan verilen raporların eksik olduğunu vurgulayarak, “Adli Tıp Kurumu’ndan verilen raporlarda müvekkillerimize işkence yapıldığı belirtilmektedir” dediler.

6 Kasım gün yapılan duruşmada, Sabri Ergül tanıklık yaptı. Olayı öğrenince Manisa Emniyet Müdürü Kemal İskender’den görüşme izni alarak Avukat Pelin Erda ile birlikte Emniyet Müdürlüğü’ne gittiğini bildiren Sabri Ergül gördüklerini şöyle anlattı: “Burada avukatlara ayrılan odada otururken çığlık sesleri duydum. Odadan salona çıktım. Çığlıkların geldiği odanın kapısını açtığımda iki çocuk çırlıçplak soyulmuştu. Biri yerde idi. İkinci odaya

(*) İzmir’in Bergama ilçesine bağlı Narlıca köyünde 11 Şubat günü gözaltına alınan Metin Andaç ve oğlu Hamit Andaç’a (20) işkence yapmakla suçlanan Atilla Gürbüz, Engin Erdoğan ve Sedat Akdağ hakkında dava açıldı. Bergama Asliye Ceza Mahkemesi’nde 21 Mayıs günü başlayan davada, polislerin “konut dokunulmazlığını ihlal ve kötü muamele” iddiasıyla 6 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Polisler, 1998 yılı Ocak ayında 6’şar ay hapis cezasına mahkum oldu. Ceza, “sabıkaları olmadığı için” ertelendi. Manisa davası sanığı bazı polislerin 27 Mart 1997 tarihinde İzmir’de gözaltına alınan Esat Uçkan adlı kişiye işkence yaptıkları için yargılandıkları da ortaya çıktı.

girdiğimde yine bir kızın çırılçıplak soyulmuş, yere yatırılmış olduğunu, biri kız iki çocuğun da çırılçıplak ayakta bekletildiğini gördüm. Çığlıklar birden kesildi.” DGM Savcılığı’na serbest bırakılan Fulya Apaydın da Levent Özvez’in kendisine cinsel tacizde bulunduğunu söyledi. Polisler Engin Erdoğan, Fevzi Aydoğ, Musa Gencer ve Mehmet Emin Dal ise iddiaları reddederek, “Şu anda mahkemede duyduklarımız, daha önce hiç söylenmedi. Fakat görüyoruz ki, yeni senaryolar yazılmış. Söylenenleri kabul etmek mümkün değil. Tamamen düzmece, böyle olaylar ne yaşandı, ne uygulandı. Amaçları polisten intikam almaktır” dediler. Başkomiser Halil Emir, Sabri Ergül’ü hiç görmediğini ve tanımadığını öne sürdü.

25 Aralık günü yapılan duruşmada Mahir Göktaş ve Ayşe Mine Balkanlı kendilerine yapılan işkenceleri anlattılar. Duruşmada, polislerin avukatları, gençlerin avukatlarına mahkeme heyeti önünde tehdit edip, küfür ettiler. İfade veren gençlerden Ayşe Mine Balkanlı, cinsel tacize uğradığını söylerken, DYP’li ve MHP’li avukatlar, “Kırmızı nokta kadın olmuştun, vatani ve milleti kirlettiniz” dediler. Sanıklardan Halil Emir de savunmasında, işkence ve cinsel taciz iddialarını reddederek, “Biz onları tanıyoruz, Fatih Parkı’nda Mine Balkanlı’yı namüsaait vaziyette yakaladığımızı unuttu galiba, terbiyem elvermiyor ancak onlar kendilerini ele veriyorlar” dedi. Halil Emir, Sabri Ergül’ü, “komplu kurmakla” suçladı.

İşkence nedeniyle açılan dava 1997 yılı sonuna kadar sonuçlanmadı. Polislerin duruşmalara katılmaması, fotoğraflardan teşhis edilmesini gündeme getirdi. Polislerin fotoğraflarının, Adliye’ye bir kaç yüz metre uzaklıktaki Manisa Emniyet Müdürlüğü’nden getirilmesi bile uzun uğraşlar, yazışmalar sonucunda gerçekleştirildi. Polisler, 11 Mart 1998 tarihinde yapılan duruşmada beraat etti. Ancak beraat kararı Yargıtay tarafından bozuldu.

Örgüt davası

İşkence gördükleri doktor raporlarıyla kanıtlandığı halde, gençler hakkında üç ayrı dava açıldı. “Manisalı gençler” İzmir DGM’de “yasadışı örgüt üyesi” oldukları, Manisa Sulh Ceza Mahkemesi ve Manisa Ağır Ceza Mahkemesi’nde, “duvarlara yazı yazmak”, “yangın çıkartmak” iddialarıyla yargılandılar. İzmir DGM Savcılığı’nın hazırladığı iddianamede, “DHKP-C üyesi oldukları ve Manisa’daki bazı eylemlere katıldıkları” iddia edilen sanıkların 5 yıla 15 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. 12’si tutuklu 16 kişinin yargılanmasına 12 Mart günü İzmir DGM’de başlandı. Mahir Göktaş’ın yaşı küçük olduğu için yayın yasağı konulan duruşmada Hüseyin Korkut ve Jale Kurt tahliye edildi.

16 Nisan günü yapılan duruşmada, tutuklu sanıklardan Münire Apaydın, Özgür Zeybek ve Sema Taşar tahliye edildi. Duruşmaya, Manisa Emniyet Müdürlüğü’nde öğrencileri sorgulayan polis memurları da geldiler. Yargılanma sırasında çocuklar, kendilerine işkence yapan polislerden üçünü teşhis ettiler. Avukatların, Mahir Göktaş’ın çocuk mahkemesinde yargılanması talebi kabul edilmedi.

Duruşmalar üzerindeki gizlilik kararı ve yayın yasağı, Mahir Göktaş’ın 15 yaşını doldurması nedeniyle 10 Eylül günü yapılan duruşmada kaldırıldı. 15 Ekim günü yapılan duruşmada, Mahir Göktaş ve Ayşe Mine Balkanlı tahliye edildi. Duruşmada söz alan Avukat Pelin Erda, molotof kokteyli atıldığı iddia edilen dükkandaki yangının elektrik kontağından çıktığına ilişkin itfaiye raporuna dikkat çekti. Avukatlar adına yapılan savunmada, örgütün askeri sorumlusu olduğu iddia edilen ve gözaltına alındığında 14 yaşında olan Mahir Göktaş için, “Bu çocuk daha silah tutmasını bilmiyor. Bu çocuktan komutan olmaz. Hem ortada silah yok. Polis, hazırladığı senaryoyu uygulayarak müvekkillerimizi örgüt suçlamasıyla mahkeme karşısına çıkardı” dendi.

16 Ocak 1997 tarihinde biten davada, Ali Göktaş, Emrah Sait Erda, Faruk Deniz, Levent Kılıç, ve Aşkın Yeğin'e 12 yıl 6'şar ay hapis cezası verildi. Tutuksuz sanıklardan Jale Kurt'a 3 yıl 9 ay hapis cezası veren DGM, Ayşe Mine Balkanlı, Münire Apaydın, Sema Taşar ve Özgür Zeybek'i 2 yıl 6'şar ay hapis cezasına mahkum etti. Hüseyin Korkut, Erdoğan Kılıç, Boran Şenol, Abdullah Yücel Karakaş ve Fulya Apaydın beraat etti. (*) Davanın en küçük sanığı Mahir Göktaş hakkındaki dosya ayrıldı. Mahir Göktaş, daha sonra çocuk mahkemesinde yargılandı ve beraat etti.

Bu davanın dışında, Ali Göktaş, Faruk Deniz ve Mahir Göktaş "kasten bina yakmak" iddiasıyla Manisa Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılandı. Dava, 1997 yılının Mayıs ayında beraatle sonuçlandı. "Aynı suçlamayla iki ayrı dava açılmayacağı" gerekçesiyle verilen beraat kararı Yargıtay tarafından onaylandı. Manisa Sulh Ceza Mahkemesi'nde, "duvarlara yazı yazıldığı" iddiasıyla açılan dava da 17 Mart 1997 tarihinde "emniyet ifadesinden başka delil olmadığı için" beraatle sonuçlandı.

Devrim Öktem olayı

Manisa'daki olaya benzer bir olay da İstanbul'da yaşandı. İstanbul Emniyet Müdürlüğü Siyasi Şube ekipleri tarafından Şubat ayında gerçekleştirilen bir operasyon, yankıları 1997 yılı boyunca süren işkence uygulamalarına sahne oldu. Bu olayda 1,5 aylık hamile genç bir kız, işkence sonucunda düşük yaptı. Söz konusu işkence olayı şöyle gelişti:

İstanbul'un Güngören, Kartal, Maltepe semtleri ile Gebze ve İzmit'te yapılan operasyonlarda "Türkiye Komünist Emek Partisi-Leninist (TKEP-L) üyesi oldukları ve lise öğrencisi Ertuğrul Kaya'nın (**) öldürülmesi olayına katıldıkları" iddiasıyla 22 kişi gözaltına alındı: Bülent Gedik, Devrim Öktem (26), İsmail Altun, Müştak Erhan İl, Arzu Kemanoglu, Zülcihan Şahin (19), Okan Kaplan (16), Özgür Öktem (20), Ulaş Batı (17), Ebru Karahancı (17), Sinan Kaya (18), Sevgi Kaya (17), İzzet Tokur, Mustafa Yazıcı (18), Ali Kılıç, Aytun Kılıç, Ahmet Olgun, Meltem Gök, Ayfer Ateş, Mesut Yıldız, Levent Bağdadi ve Turan Cabadan. Gözaltına alınanlar 12 gün boyunca İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde sorgulandı. 22 kişiden 17'si, 19 Şubat günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Gençlere, DGM'ye çıkarılmadan önce İstanbul DGM Adli Tabibliği'nde ve şikayet üzerine götürüldükleri hastanede "işkence gördüklerini" belgeleyen raporlar verildi. İşkence, doktor raporlarında şöyle açıklandı:

Levent Bağdadi: (1972 doğumlu) muayenesinde, sağ kuyruk iç yan bölgede ekimozlar (morluklar) görüldü (7 günlük rapor).

Zülcihan Şahin: (1977 doğumlu) muayenesinde sol ön proksialede 2 adet ekimoz, sol ön kol iç yan yüz orta bölgede aynı özellikte ekimoz saptandı (3 günlük rapor).

Sevgi Kaya: (1980 doğumlu) muayenesinde her iki ayak tabanında ekimozlar görüldü (7 günlük rapor).

Sinan Kaya: (1978 doğumlu) muayenesinde sağ ayak bileği iç yanda ve dış yanda yaralar, her iki omuz ve kolda subjektif ağrı şikayetleri (5 günlük rapor).

(*) Yargıtay, 28 Ocak 1998 tarihinde hapis cezalarını bozdı, Hüseyin Korkut, Erdoğan Kılıç, Boran Şenol, Abdullah Yücel Karakaş ve Fulya Apaydın'ın beraat kararını onayladı. Karar uyarınca Ali Göktaş, Faruk Deniz, Levent Kılıç, Emrah Sait Erda ve Aşkın Yeğin ile Jale Kurt, Ayşe Mine Balkanlı, Münire Apaydın, Sema Taşar ve Özgür Zeybek'in yargılanmasına 1998 yılı Mart ayında yeniden başlandı. İlk duruşmada sanıklar tahliye edildi.

(**) Aynı olay nedeniyle "Direniş Hareketi örgütü üyesi oldukları" öne sürülen Serkan Çoban ve Hasan Yılmaz adlı kişiler İstanbul DGM'de ölüm cezası istemiyle yargılanıyor.

Ebru Karahancı: (1978 doğumlu) muayenesinde her iki omuz ve kolunda subjektif ağrı şikayeti tarif ettiği sol crus dış ve orta bölgede ve alt bölgede prezorbe olmaya devam eden ekimozlar görüldü (5 günlük rapor).

Özgür Öktem: (1976 doğumlu) alt dudak mukozası ve ağız içinde sol yanak mukozasından darbe aldığı görüldü (3 günlük rapor).

Okan Kaplan: (1980 doğumlu) muayenesinde sağ kurus ön, yüz bölgede ekimoz görüldü (1 günlük rapor).

Ulaş Batı: (1979 doğumlu) muayenesinde aternal bölgede iyileşmesini tamamlamak üzere olan eski ekimozlar görüldü (1 günlük rapor).

Devrim Öktem, tutuklandıktan sonra Sağmalcılar Cezaevi'nden 24 Mart günü yaptığı açıklamada hamile olduğu bilindiği halde Aksaray Siyasi Polis Merkezi'nde 15 gün boyunca kendisine özellikle işkence yapıldığını bildirdi. Gözaltına (5 Şubat) alındığında çantasındaki gebelik testi sonuçlarını gören polislerin özellikle karnına, kasıklarına ve beline sürekli tekme ve yumrukla vurduklarını, askıdayken polislerin beline sarılarak aşağı çektiğini, ıslatılıp rüzgarda tutulduğunu anlatan Devrim Öktem, polislerin, "Bu çocuğu sana doğurtmayacağız" dediğini aktardı. Devrim Öktem, "Gözaltına alınışımın 13. gününde tuvalette suyun içine yatırıldım. Bir yandan ıslatıp, bir yandan falakaya çekiyorlardı. Daha sonra askıya aldılar ve göğüslerimden elektrik verdiler. Sürekli karnımı yumrukluyorlardı. Bayılmışım. Kendime geldiğimde yerdeydim ve her yanım acıyordu. Karnımda bir sancı başladı. Kanama olduğunu hissettim. O sırada biri, 'Bunun işi bitti' dedi. Beni yukarıya çıkardılar. Daha sonra bebeğimi düşürdüm. Adli Tıp Kurumu'nda durumu anlattım. Beni hastaneye sevk ettiler. 20 Şubat günü götürüldüğüm Haseki Hastanesi'nde parça kaldığı anlaşıldı ve bu nedenle kürtaj oldum. Alınan parça laboratuvara gönderildi. Ancak hazırlanan raporun kaybolduğunu söylüyorlar. Raporun bana verilmesini polis engelliyor." dedi.

Raporların kesinleştirilmesi için Adli Tıp Kurumu'na gönderilmesi gereken Öktem ve diğer tutuklular, tekrar DGM Adli Tabipliği'ne gönderildiler. 7 Mart 1996'da İstanbul DGM Başsavcılığı'na bir şikayet dilekçesi gönderen, Adli Tıp Kurumu DGM Şube Müdürü Dr. Cahit Alkış, "terör suçlularının raporları arasındaki farklılıkların, "polisi karalamak ve Adli Tabipleri görevi ihmal ediyor durumuna düşürmek amacıyla" kullanıldığını öne sürdü. İstanbul Tabip Odası, izlere rağmen rapor vermeyen Cahit Alkış hakkında soruşturma başlattı. Tedavisi cezaevinde de engellenen Devrim Öktem, sağlığına uzun süre kavuşamadı ve görüşe bile ancak sedye ve boyunlukla çıkabildi.

İşkencenin belgelenmesi üzerine avukatlar Gülizar Tuncer, Sevim Akad, Several Demir, İbrahim Ergün, Gülay Erkul ve Oğuz Demir, "TİM 7" olarak bilinen ekibin sorumlusu Başkomiser Mustafa Sağra ile ekte görevli polisler hakkında suç duyurusunda bulundu. Birçok işkence olayında olduğu gibi başvuru uzun süre bekletildi. 1997 yılının Mart ayında açılabilen davada, Mustafa Taner Paylaşan, Ahmet Bereket, Fatih Berkup, Mehmet Atilla Çavdar ve Yakup Doğan adlı polislere Türk Ceza Yasası'nın işkence suçuna ilişkin 243. maddesi uyarınca 5 yıla kadar hapis cezası verilmesi istendi. Yargılama, 26 Mayıs 1997'de İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başladı. 7 Temmuz 1997 tarihinde yapılan duruşmaya getirilen tutuklu gençler "zafer işareti yaptıkları" için jandarmalar tarafından dövüldü. Bu nedenle Okan Kaplan, Devrim Öktem, Sevgi Kaya, Zülcihan Şahin, Arzu Kemanoglu, Ulaş Batı, Özgür Öktem, İsmail Altun, Bülent Gedik ve Müştak Erhan İl'e ayrıca rapor verildi.

Bu olayda da işkenceyle alınan ifadeler delil sayıldı ve İstanbul DGM Savcılığı'nın açtığı davada, Devrim Öktem, Bülent Gedik, İsmail Altun, Özgür Öktem ve Erbil Kızıl'a "ör-

güt yöneticisi oldukları iddiasıyla” Türk Ceza Yasası’nın 146/1. maddesi uyarınca idam cezası verilmesi istendi. İddianamede, Zülcihan Şahin, Müştak Erhan İl, İzzet Tokur, Arzu Keman-
oğlu, Sinan Kaya, Ebru Karahancı, Ulaş Batı, Okan Kaplan, Sevgi Kaya, Mustafa Yazıcı,
Ahmet Olgun, Zuhul Sürücü ve Cemal Bozkurt’un “örgüt üyeliği”, Ali Kılıç ve Levent Bağda-
di’nin de “örgüte yardım” iddiasıyla hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

19 Eylül günü İstanbul DGM’de yapılan ilk duruşmada sanıklar, işkenceci polisler hakkında suç duyurusunda bulundu. 21 Kasım günü yapılan duruşmada, Mustafa Yazıcı, İzzet Tokur, Ali Kılıç ve Sevgi Kaya tahliye edildi. Daha sonra eklenen dosyalarla sanık sayısının 24’e yükseldiği davanın 27 Mart 1997 tarihinde yapılan duruşmada sanıkların gerçekleştirdiği ileri sürülen “İstanbul Bağcılar’daki MHP Seçim Bürosu’nun bombalanması” (*) eylemi nedeniyle başka bir örgütle ilgili bir dava daha olduğu ortaya çıktı. Avukat Gülizar Tuncer, duruşmada tanık olarak dinlenen Ali Metin adlı kişinin, aynı olay nedeniyle 26 Mart 1997 günü İstanbul DGM’de görülen bir başka davada dinlendiğini açıkladı. Devrim Öktem ve arkadaşları hakkında açılan dava halen İstanbul DGM’de sürüyor.

İşkence olaylarından örnekler

“Hırsızlık yaptığı” iddiasıyla 16 Ocak günü evinden gözaltına alınan H. Güç (17) adlı genç, ağır yaralı olarak Bakırköy Devlet Hastanesi’ne kaldırıldı. “Beyin kanaması geçirdiği” belirlenen H. Güç, ameliyat edildi. Polis yetkilileri, H. Güç’ün gözaltında tutulduğu Bağcılar Yüzyıl Polis Karakolu’nun ikinci katından atılarak yaralandığını öne sürdüler. Gencin annesi Emine Güç ise oğlunun polisler tarafından camdan atıldığını ve olayın kapatılmak istendiğini söyledi.

İHD Ankara Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Avukat Meryem Erdal, “polis ajanı olmaya ya da muhbirliğe zorlandıklarını” bildirerek derneklerine başvuran kişilerin sayısında büyük artış olduğunu açıkladı. 20 Ocak günü bir basın toplantısı yapan Meryem Erdal, ajanlığa zorlamanın sistematik bir sindirme ve yıldırma politikası olduğunu belirterek, bu uygulamanın işkence olaylarıyla birlikte giderek yaygınlaştığını söyledi. Meryem Erdal basın toplantısında, muhbirliğe zorlanan Serdar Üşüdü ve Eylem Nalbantoğlu adlı öğrencileri gazetecilere tanıttı. Öğrenciler, polis tarafından gözaltına alındıklarını ve götürüldükleri Ankara Siyasi Polis Merkezi’nde ölümle tehdit edilerek muhbirlik yapmaya zorlandıklarını anlattılar.

Gözaltındaki akrabalarının durumunu öğrenmek için 28 Aralık 1995 tarihinde gittiği İstanbul Yedikule Polis Karakolu’nda gözaltına alınan Sadık Örsöğlü adlı işçi işkence gördüğünü açıkladı. Gayrettepe’deki Emniyet Müdürlüğü’nde hücreye atıldığını belirten Sadık Örsöğlü, 22 Ocak günü yaptığı açıklamada yaşadıklarını şöyle anlattı: “Suçumu sorunca tekmeyle dövmeğe başladılar. Bir süre sonra tekrar hücreye götürdüler. Tekmelerden biri hayalarımın gelince kanama başladı. Bunun üzerine, Polis Hastanesi’ne götürüldüm. Müdahale sonucunda kanama durdu. Gayrettepe’ye döndüğümüzde kanama yeniden başladı. Bunun üzerine Haydarpaşa Numune Hastanesi’ne götürüldüm. Burada kanamayı tekrar durdurdular.

(*) Ertuğrul Kaya’nın öldürülmesi olayında olduğu gibi, 21 Aralık 1995 tarihinde MHP Seçim Bürosu’nun bombalanması olayı nedeniyle birden fazla dava açıldı. Davalardan birinde Serkan Çoban ve Halil Yılmaz, diğeri de “Direniş Hareketi” örgütüne üye oldukları iddia edilen Volkan Kartal ve Hüseyin Kırılgaç yargılanıyor. Eylem nedeniyle açılan üç davada da “suçlarını itiraf eden” sanıklar hakkında ölüm cezası isteniyor. İstanbul Emniyet Müdürlüğü’nün İstanbul DGM’ye gönderdiği “Aydınlatılmış olaylar” listesinde seçim bürosunun bombalanması eylemini Volkan Kartal ve Hüseyin Kırılgaç’ın gerçekleştirdiği iddia edildi.

Daha sonra İstanbul Tıp Fakültesi Üroloji Bölümü'ne sevk edildim. Hastanede 12 gün boyunca polis gözetiminde tedavi gördüm, doktorlar dışında kimseyle görüştürülmedim. Düşme sonucunda yaralandığıma dair tutanak tuttular. Korktuğum için durumu kabul ettim ve doktorlara düşerek yaralandığımı söyledim.”

Diyarbakır'da 9 Ocak günü gözaltına alınan ve 15 Ocak günü tutuklanan Mezopotamya Kültür Merkezi (MKM) Başkanı Nuray Şen, gözaltında kendisine ve kendisiyle birlikte gözaltına alınan 6 kişiye işkence yapıldığını açıkladı. Tutuklu bulunduğu Diyarbakır Kapalı Cezaevi'nde bir açıklama yapan Nuray Şen, “Bizden MKM'nin illegal bir kurum olduğunu kabul etmemiz istendi. Bu amaçla bize işkence yapıldı. Cinsel tacize maruz kaldık. Pervin Kaya adlı arkadaşımıza polis ajanı olması için yoğun baskı yapıldı” dedi. Nuray Şen ve arkadaşları hakkında açılan dava 15 Şubat günü Diyarbakır DGM'de başladı. Duruşmada Nuray Şen, Pervin Kaya, Medeni Uğurel, Osman Uluğ, Yusuf Karakuş ve Şehnaz Gül tahliye edildi. Nazmi Kırık ve Turhan Yapıştıran ise 4 Nisan günü tahliye edildi.

Tekirdağ'ın Çorlu ilçesinde 13 Şubat günü polis tarafından “yasadışı örgüt üyesi olduğu” iddiasıyla gözaltına alınan Mehmet Sıddık Doğru adlı kişi gözaltında işkence gördüğünü bildirdi. 15 Şubat gününe kadar Tekirdağ Emniyet Müdürlüğü'nde sorgulanan Mehmet Sıddık Doğru serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, gözaltında gözünün bağlandığını, dövüldüğünü, elektrik verildiğini ve hakarete uğradığını söyledi. Gözaltında bulunduğu sırada polisler tarafından Çınarlı Sağlık Ocağı'na götürüldüğünü anlatan Mehmet Sıddık Doğru, burada kendisine “vücudunda darp izi bulunmadığına” dair gerçek dışı rapor verildiğini belirtti. Çorlu Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan ve Çorlu Hükümet Tabibliği'nden 10 günlük ilişkin rapor alan Mehmet Sıddık Doğru'ya rapor veren Şahin Bal ve Zehra Aydın adlı doktorlar hakkında da soruşturma açıldı. Doktorlar, “gerçek dışı rapor hazırlayarak devleti küçük düşürmekle” suçlandı. Tekirdağ Emniyet Müdürü Mehmet Böke, doktorları “terör örgütünün propagandasında kullanılmak üzere gerçek dışı rapor” vermekle suçladı. Tekirdağ Tabip Odası tarafından 29 Şubat günü yapılan açıklamada, Mehmet Sıddık Doğru hakkında birbirinden farklı raporlar düzenlendiği anımsatarak soruşturma için TTB'ye başvurulduğu ifade edildi.

Manisa'nın Soma ilçesinde 8 Şubat günü gözaltına alınan ve 15 Şubat günü tutuklanan Yeliz Kılıç (17) adlı genç kız, Manisa Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü açıkladı. Buca Cezaevi'nden bir açıklama yapan Yeliz Kılıç, Emniyet Müdürlüğü'nde cinsel tacize uğradığını, basınçlı su sıkıldığını, askıya alındığını, parmak uçlarından cinsel organından, karnından ve ağzından elektrik verildiğini bildirdi. Yeliz Kılıç, gördüğü işkenceyi hastanede doktora anlattığı için yeniden işkence gördüğünü de belirterek “Üzerime önce kaynar, sonra da soğuk su döküldü. Kafamı tuvaletin deliğine sokmaya çalıştılar” dedi.

Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde “kimliği olmadığı” gerekçesiyle Şubat ayında gözaltına alınan G.Ö. (15) adlı genç kız, 16 gün tutulduğu Bismil Komando Taburu'nda işkence gördüğünü ve cinsel tacize uğradığını açıkladı. G.Ö., yaşadıklarını şöyle anlattı: “PKK'li olduğum iddiasıyla sorgulandım. Sorguya aldıklarında çırılçıplak soyuldum, sonra hortumla soğuk su dökmeye başladılar. Bazen askıya alıyorlardı. Sorgucular, ellerini vücudumun çeşitli yerlerinde gezdiriyor, göğüslerimi sıkıyorlardı. Kendisine ‘yüzbaşıym’ diyen bir sorgucu sarkıntılık ediyor ve öpüyordu. Çıplak vaziyette iki kişi ayaklarımdan tutarken, yüzbaşı üzerime uzanıyordu. Bu işkence ve cinsel taciz seansları iki günde bir yapılırdı. Öldürülen gerillaların fotoğraflarını göstererek ‘Bak bunları gözaltına aldıktan sonra giydirdiğimiz gerilla elbiseleriyle dağa götürüp, öldürdük’ dediler. Bir kaç kez bana da gerillaların kanlı

elbiseleri giydirildi. Beni 'Suçunu kabul et, yoksa seni diğerleri gibi dağa götürüp öldüreceğiz. Sonra televizyonları çağırıp çatışmada öldü diyeceğiz' sözleriyle ölümlü tehdit ettiler." G.Ö., 13 Haziran günü Mersin'de evini basan polisler tarafından annesi Emine Özgür ve kızkardeşi R.Ö. ile birlikte bir kez daha gözaltına alındı.

Urfa'nın Halfeti ilçesine bağlı Sütveren köyüne 24 Şubat günü baskın yapan askerler tarafından gözaltına alınan Abdullah Yalçınkaya (80) adlı kişi, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Gözaltında 24 saat tutulduktan sonra serbest bırakılan Abdullah Yalçınkaya, "PKK'ye katılan oğlumun eve geldiği öne sürülerek gözaltına alındım. Halfeti Jandarma Komutanlığı'na götürdüler. İşkence nedeniyle ellerimi kullanamaz hale geldim" dedi.

Metin Yıldız adlı kişi 24 Mart günü Ankara'nın Tuzluca'yır semtindeki polis karakolunda dövüldüğünü açıkladı. Karakola kendisini rahatsız eden bir aracı şikayet etmek için gittiğini belirten Metin Yıldız şunları söyledi: "Şikayetçi olduğum araç sivil polisler tarafından kullanılıyormuş. Bu nedenle, 'Polis, polise şikayet edilir mi?' diyerek beni dövmeye başladılar. Ellerindeki tüfikle rastgele her yerime vuruyorlardı. Hırslarını alamayınca omuzumu ısırmaaya başladılar. Omuzumdaki çürükler bu nedenle oluştu. Yerde sürüklediler. Sürekli küfür ettiler. Serbest bırakmadan önce beni, şikayetçi olduğum takdirde öldürüleceğimi söyleyerek tehdit ettiler." Dayak nedeniyle böbrekleri hasar gören ve idrarından kan gelen Metin Yıldız'a gönderildiği Adli Tıp Kurumu tarafından, "5 günlük" doktor raporu verildi.

Muş'un Bulanık ilçesi yakınlarında 18 Mart günü askerler tarafından gözaltına alınan Reşit Dürre (50) adlı kişi, işkence gördüğünü açıkladı. 26 Mart günü serbest bırakılan Reşit Dürre, askerlerin yanısıra köy korucularının da işkence yaptığını ve iki kez öldürülmek istendiğini söyledi. Mallarına el koymak isteyen Ebubekir Yalçın adlı köy korucusunun asılsız ihbarı üzerine gözaltına alındığını anlatan Reşit Dürre, "Bana PKK üyesi olduğumu kabul ettirmeye çalıştılar. Ahmet Çelik adlı korucuya, beni öldürmesi için emir verildi. Ahmet Çelik, akrabalarının uyarısı üzerine bundan vazgeçti ve beni askerlere teslim etti" dedi.

Aydın ile Aydın'ın Nazilli ilçesinde 16 Mart günü, aralarında 18 yaşından küçük lise öğrencilerinin de bulunduğu 11 kişi "DHKP-C üyesi oldukları" iddiasıyla gözaltına alındı. Söz konusu kişilere işkence yapıldığı gerekçesiyle yakınlarının İHD Aydın Şubesi'ne başvurması ve İHD'den bu yönde bir açıklama yapılması üzerine öğrenciler, 7 günlük gözaltı süresi dolmadan Aydın Emniyet Müdürü Şevket Ayaz'ın emriyle gazetecilerle görüntüldü. Öğrenciler, işkence görmediklerini ve kendilerini iyi davrandıklarını söyleyerek, "Ailelerimiz bizim için fazla endişe etmişler ancak durumumuz iyi" dediler. Gözaltına alınanlardan Şevket Barış Şahan ile lise öğrencisi İsmail Gökçe (16) de 18 Mart günü yakınlarıyla görüntüldü. İHD Nazilli Temsilcisi Avukat Hasan Köse, söz konusu kişilerin son derece bitkin olduklarını ve ailelerine işkence gördüklerini söylediklerini anlattı. Gençlerin "işkence görmediklerini" söyledikleri sırada içinde buldukları 'atmosferin' önemine dikkat çeken Hasan Köse, "21 Mart günü basına tanıtılmışlardı, orada işkence görmediklerine dair beyanda bulunmuş, fakat Osman Erol (17), savcılık ve hakimlikte işkence gördüğüne dair iddiada bulundu. Tutuklama kararı verildikten sonra Osman Erol, Devlet Hastanesi'ne götürüldü ve orada 'işkence izine rastlanmadığına dair' rapor verildi. Sadece Osman Erol'un işkence gördüğüne dair ifadesi bulunuyor" dedi. Gözaltına alınanlardan Şevket Barış Şahan, Yusuf Metin Diler (17), Sevgi Demirayak, Ahmet Umut Ulutürk (17) ve Savaş Umman Güray (17) 20 Mart günü serbest bırakıldı; Osman Erol, Savaş Yetim, İsmail Gökçe ve Mehmet Kara tutuklandı.

Nisan ayı başında Urfa'nın Birecik ilçesindeki okullara PKK bayrakları asılması üzerine gözaltına alınan ve çoğunluğunu 18 yaşından küçük öğrencilerin oluşturduğu 22

kişiden F.I. (15) tutuklandı, 21'i ise serbest bırakıldı. Oğlu F.I. ile birlikte gözaltına alınan Mehmet Işık, serbest bırakıldıktan sonra, işkenceye maruz kaldıklarını söyledi. Gözaltına alınanların Urfa Emniyet Müdürlüğü'nde elektrik, falaka, askı, dayak, soğuk suyla ıslatma ve aç bırakma gibi işkence yöntemleri kullanılarak sorgulandığını anlatan Mehmet Işık, "Gözaltına alınanların büyük bölümü 15-16 yaşındaydı. Bu çocuklara, suçlamaları kabul etmeleri için sürekli işkence yaptılar. İşkence yapılırken, doktor hazır bulunuyordu. Doktor, işkence sonucunda oluşan izlerin yok edilmesini sağlamaya çalışıyordu" dedi.

5 Nisan günü Adana'da üniversitelerde "öğrenim harcı" adı altında para toplanmasını protesto için basın açıklaması yapmak isterken gözaltına alınan 8 öğrenciden Meral Ordu, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. İHD Adana Şubesi'nde 15 Nisan günü basın açıklaması yapan Meral Ordu, Siyasi Polis Merkezi'nde tutulduğu 6 saat boyunca dövüldüğünü, cinsel taciz ve psikolojik baskıya maruz kaldığını ve tehdit edildiğini söyledi.

Mersin'de 4 Mayıs günü saat 02.00'de evlerine yapılan baskında babası Mehmet Karakoç ile birlikte gözaltına alınan Remziye Karakoç, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Remziye Karakoç, yaşadıklarını şöyle anlattı: "Gözümü bağlayıp bir banyoya koydular. 'Gözlerini açarsan seni öldürürüz' dediler. Daha sonra sorguya götürdüler. Soydular ve bir masaya yatırdılar. Çeşitli yerlerime elektrik verdiler. Bağırıp ağladıkça, kahkaha atıyorlardı. Bayılınca üstüme hortumla soğuk su döktüler ve elektrik vermeye devam ettiler. Elleri vücudumun çeşitli yerlerinde gezdirdiler. Sürekli küfür ettiler." İki kez bu şekilde sorgulandığını belirten Remziye Karakoç, gözaltındayken babasına ve başka kişilere de işkence yapıldığını ve serbest bırakıldıktan sonra gördüğü işkenceyi anlatmaması için tehdit edildiğini belirtti.

Ankara'da "Ekim örgütü üyesi oldukları" iddiasıyla gözaltına alınan 7 kişi gözaltında işkence gördü. İşkence sonucu durumu kötüleşen Behzat Örs hastaneye kaldırıldı. Adının açıklanmasını istemeyen bir hastane personeli, İHD Ankara Şubesi'ni arayarak, Behzat Örs'ün işkence nedeniyle 14 ve 15 Mayıs günleri tedavi gördüğünü belirtti. Behzat Örs'ün durumunun ağır olduğunu belirten bu kişi, vücudundaki yaraların askıya alınmadan kaynaklanmış olabileceğini söyledi. Söz konusu kişi, polislerin Behzat Örs'ün hastane kaydına geçmesini istemediklerini, ancak doktorların diretmesiyle Behzat Örs'ün adının kayıtlara geçtiğini belirtti. Behzat Örs'e işkence yaptıkları ileri sürülen Hayati Akça, Osman Menteşe, Rıza Temir, Fikri Vidinli, Kadri Tuncel, Ali Tosun ve Remzi Ekçi adlı polisler, Türk Ceza Yasası'nın 243. maddesi uyarınca 5 yıla kadar hapis cezası verilmesi istemiyle dava açıldı. Ankara 9. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen dava 1997 yılında da sonuçlanmadı.

İzmir'de Nisan ayında, "hırsızlık yaptıkları" iddiasıyla gözaltına alınan Hüseyin Sunal ve Hüseyin Türkmen, Bostanlı Karakolu'nda işkence gördüklerini açıkladılar. Hüseyin Sunal yaşadıklarını şöyle anlattı: "Daha önce hırsızlıktan sabıkam var. 5-10 yıldır suç işlemedim. Olay günü saat 22.00 sıralarında arkadaşım Hüseyin Türkmen'le Bostanlı'da dolaşırken polisler bizi emniyete götürdü. Emniyette elektrik verdiler. Askıya alma ve kaba dayak biçiminde işkence yaptılar. Delil bulunmadığı için ertesi gün serbest bırakıldık." Savcılığa suç duyurusunda bulunan Hüseyin Sunal ve Hüseyin Türkmen'e, Adli Tıp Kurumu tarafından "10 ve 1'er gün süreyle iş göremeyeceklerine" ilişkin rapor verildi.

Van'da eşi Şirin Abi'yle birlikte 25 Nisan günü gözaltına alınan ve 9 Mayıs günü tutuklanan DEP Hakkari İl Yönetim Kurulu üyesi Ferzende Abi, Van Emniyet Müdürlüğü'nde 15 gün işkence gördüklerini açıkladı. Van Cezaevi'nden bir açıklama yapan Ferzende Abi, ölümle tehdit edildiğini ve işkence nedeniyle iki kolunun tutmadığını söyledi. Ferzende Abi şunları anlattı: "Bana 'Ya ajan olup bizimle işbirliği yapacaksın, ya da yazdığımız ifadeyi

imzalayacaksınız' diyorlardı. Kabul etmeyince eşimi çırılçıplak soyarak defalarca askıya aldılar. Gözümün önünde eşime cinsel tacizde bulundular. İşkence sonucu kollarımda derin yaralar meydana geldi. Bu halimle Van Devlet Hastanesi'ne sevk edildim. Hastanede Ortopedi ve Nöroloji servisi doktorları, bana, 'beni tedavi edip rapor vermeleri' için polislin kendilerini tehdit ettiğini söylediler." Ferzende Abi'ye işkence gördüğüne dair rapor verildi. Ferzende Abi ve aynı günlerde gözaltına alınan Kazım Yeşil, savcılığa suç duyurusunda bulundu.

Tunceli'nin Mazgirt ilçesine bağlı Lazvan köyüne 10 Haziran günü yapılan baskında gözaltına alınan Keko Polat (62), Tunceli Jandarma Komutanlığı'nda gördüğü işkence nedeniyle Elazığ Devlet Hastanesi'ne kaldırıldı. Lazvan köyüne 1,5 kilometre uzaklıktaki Uzunca-yır Barajı'na 7 Haziran günü düzenlenen saldırıyı bildirmedeği gerekçesiyle gözaltına alındığını belirten Keko Polat, gözaltında kaldığı bir gün boyunca özel tim görevlileri tarafından dövüldüğünü söyledi. Elazığ'dan önce Tunceli Devlet Hastanesi'nde 6 gün tedavi gören Polat'ın kulağına dikiş atıldığı, kaburgalarının da kırık olduğu belirtildi.

Batman'da gözaltına alınan Meryem Arasan (34) adlı kadın, işkence gördüğünü açıkladı. Meryem Arasan, yaşadıklarını şöyle anlattı: "25 Mayıs günü saat 05.00 sıralarında sivil polisler evimize baskın yaptı. Annemin adını sorduktan sonra döverek evdeki bir odaya aldılar. Odada önce soydular, sonra bir sopayı cinsel organıma sokmak istediler. Başıma bir poşet geçirerek yaklaşık 10 dakika bunu uygulamak istediler. Direnmem sonucu vazgeçtiler. Giydirdikten sonra Batman Devlet Hastanesi'nin yanındaki bir binaya götürdüler. Burada beni binanın bodrum katına attılar. Çırılçıplak soyup bir tahtanın üzerine uzattılar. Ellerimi ve bacaklarımı bağladılar. Bir kablonun bir ucunu ayak baş parmağıma diğerini cinsel organıma bağladılar. Diğer bir kabloyu da dil ve meme uçlarımda gezdirerek elektrik verdiler. Sürekli küfür ediyor ve tanımadığım birileri üzerine ifade vermeme istiyorlardı. Yürüyemiyor ve sürekli baygınlık geçiriyordum. Aç, susuz bırakıyorlardı. 6. günden sonra beni başka hücreye götürdüler, hücrede üç bayan daha vardı. Hücrede üç gün boyunca yaralarımızın üstüne buz koyarak ve ilaç vererek işkence izlerini kapatmaya çalıştılar." İşkencenin 8. gününde polisler "kendisini öldürmelerini" söylediğini anlatan Arasan, "İşkencecilerden biri bana 'al silahı sen kendini öldür' yanıtını verdi. Silahı alıp başıma sıktım, ama mermileri çıkarmışlardı" dedi. İşkence sonucu davranışlarında bozukluklar olduğunu belirten Meryem Arasan, çocuklarını dövmeye başladığını, sigara külü yediğini, tedavi sonucu yavaş yavaş kendine geldiğini söyledi.

Haziran ayı ortalarında İstanbul'da gözaltına alınan İbrahim Kanat ve eşi Emine Çiftçi'ye, Tahsin (4) ve Naif (9) adlı çocuklarının önünde 18 gün boyunca işkence yapıldığı bildirildi. Siyasi Şube'de tutulan çocuklara babaları İbrahim Kanat'a yapılan işkencelerin seyrettirildiği, polislerin de çocukları "Artık sizin babanız yok. Onu öldüreceğiz. Sizi de başka anne babaya vereceğiz" diyerek korkuttukları belirtildi. İbrahim Kanat ve Emine Çiftçi'nin tutuklanmasından sonra bir yakınlarının yanında kalan çocukların uyuyamadıkları ve sürekli ağlama krizleri geçirdikleri öğrenildi.

İzmir'in Milas ilçesinde "bisiklet çaldığı" iddiasıyla gözaltına alınan M.Ç.(15) adlı çocuğa işkence yapıldığı bildirildi. M.Ç.'nin avukatı Dünder Aydoğdu'nun anlatımına göre, 18 Haziran tarihinde Milas Jandarma Bölük Komutanı Yüzbaşı İsmail Özbudak'ın emriyle gözaltına alınan M.Ç., 4 saat süreyle sorgulandı. M.Ç.'nin babası Rıza Çetin, oğluna işkence yapıldığı gerekçesiyle Milas Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Adli tabiblikten rapor alan M.Ç., 19 Haziran günü ikinci kez gözaltına alındı ve bir gün gözaltında tutuldu.

İzmir'de "kırmızı ışıkta geçtikleri ve görevli memura hakaret ettikleri" gerekçesiyle 8 Temmuz günü gözaltına alınan CHP Konak İlçe Örgütü yöneticisi Nedim Güllü ile İsmet Atıcı

adlı kişi, götürüldükleri Anafartalar Karakolu'nda dövüldüklerini bildirdiler. Hastanede Nedim Güllü'ye 15, İsmet Atıcı'ya da 5 günlük rapor verildi. İsmet Atıcı, CHP'li olduklarını söyledikten sonra polislerin kendilerini daha fazla dövüldüğünü bildirdi.

Temmuz ayının son günlerinde "DHKP-C üyesi olduğu" iddiasıyla Ankara'da gözaltına alınan ve 5 Ağustos günü serbest bırakılan Serdar Karakul, işkence gördüğünü ve ajanlığa zorlandığını açıkladı. İHD Ankara Şubesi'nde 8 Ağustos günü basın toplantısı yapan Serdar Karakul, psikolojik ve fiziki işkence gördüğünü, muhbirlik yapmasının istendiğini söyledi. Gözaltında, Bilgin adlı kişinin sürekli işkence gördüğünü, üç gece birlikte kaldığı İsmail Mumcu'nun da (18) ajanlığa zorlandığını, teklifi kabul etmeyince de tutuklandığını söyledi. Serdar Karakul, serbest bırakıldıktan sonra tehdit telefonları aldığını anlattı. Bu arada, İHD Ankara Şubesi Başkanı Naciye Erkol, 1995 başından itibaren 30'dan fazla gencin "ajanlık dayatmasına maruz kaldıkları için" İHD Ankara Şubesi'ne başvurduğunu söyledi.

Hakkari'nin Çukurca ilçesine bağlı Çiğli köyünde "PKK'ye yardım ettiği" iddiasıyla gözaltına alınan Rahman Ecer, Çiğli Jandarma Karakolu'nda işkence gördüğünü açıkladı. İşkence sonucu iki kaburgası kırılan, kulak zarı zedelenen Rahman Ecer'e, serbest bırakıldıktan sonra Hakkari Devlet Hastanesi'nde 15 günlük rapor verildi. Babası, kardeşleri ve akrabaları korucu olan Rahman Ecer, Haziran ayında Çukurca yakınlarında çatışmada ölen bir askerin cenazesini almak üzere karakolda görevli Üsteğmen İlhami Özen tarafından görevlendirildiğini, Kuzey Irak'a giderek askerin cenazesini aldığını ve karakola teslim ettiğini, 6 Ağustos günü aynı üsteğmen tarafından gözaltına alındığını belirtti.

İstanbul Üsküdar Örnek mahallesinde Eylül ayında "hırsızlık" iddiasıyla gözaltına alınan Recep Çoban, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Polisten kaçtıktan sonra bir gazeteyi arayan Hüseyin Çoban, 34 LHR 71 plakalı arabasının polislerin elinde rehin kaldığını söyledi. Kendisine işkence yapan polisler hakkında suç duyurusunda bulunduğunu belirten Recep Çoban, 1995 yılı Mayıs ayında da gözaltına alınmış ve polislerin elinden kaçmayı başarmıştı.

Adana'da 14 Aralık günü gözaltına alınan Demokrasi ve Barış Partisi Seyhan İlçe Örgütü yöneticilerinden Songül Yıldız, işkence gördüğünü açıkladı. İfadesinin alınacağı gerekçesiyle karakola götürüldükten sonra Siyasi Şube'ye sevk edilen Songül Yıldız, 15 Aralık günü serbest bırakıldı. Songül Yıldız, yaşadıklarını şöyle anlattı: "Emniyet Müdürlüğü'nde bir saat küfür ve hakaretlerle sorguladılar. Resimler göstererek, resimlerdeki kişileri tanıdığımı söylememi istediler. Kabul etmeyince işkenceye başladılar. Beni soydular ve 4 kişi üzerime saldırdı. Sonra askıya aldılar ve soğuk suyun içine bıraktılar." Songül Yıldız, götürüldüğü doktorun "görünürde iz yoksa sağlam olduğun bellidir" diyerek rapor vermediğini belirtti. Songül Yıldız'ın suç duyurusu üzerine Nezih Karakuş ve Ahmet Seçkin adlı polisler hakkında dava açıldı. Adana 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen dava 26 Kasım 1997 tarihinde sonuçlandı. Polislere verilen 10 ay hapis ve 2 ay 15 gün memuriyetten men cezası, polislerin "iyi hali ve ilk kez suç işlemeleri" gerekçesiyle ertelendi.

İHD Genel Başkan Yardımcısı Avukat Eren Keskin, 24 Kasım 1996 tarihinde Ramazan Kortak adlı kişi ile birlikte İzmir'de gözaltına alınan Zeynep Avcı'ya İzmir Emniyet Müdürlüğü'nde işkence yapıldığını ve tecavüz edildiğini bildirdi. Eren Keskin, 23 Şubat 1997 tarihinde yaptığı açıklamada, olayı 2 ay anlatamayan Zeynep Avcı'nın mektubunu okudu. Zeynep Avcı mektubunda, kendisine tecavüz eden polisi "sarışın, sarkık bıyıklı, saçının önü dükülümüş" şeklinde tanımladı. Ölüm cezası istemiyle İzmir DGM'de yargılanan Zeynep Avcı, 3 Temmuz 1997 tarihinde yapılan duruşmada da, Atilla Kaya ve Sakine Sönmez adlı itirafçıların ifadesi üzerine gözaltına alındığını vurguladı ve yaşadıklarını anlattı. Zeynep Avcı,

tecavüz izlerinin kaybolması için 15 günlük yasal süreye rağmen 25 gün gözaltında tutulduğunu, ancak bunun kayıtlara geçmediğini bildirdi. Avukat Eren Keskin de "tecavüzün gizlenmesi için" gözaltı süresinin tutanaklarda kısa gösterildiğini kaydetti.

TİHV Tedavi Merkezleri Raporu

TİHV'nin Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana'daki tedavi merkezlerine 1996 yılı içinde başvuran 160'ı kadın 588 kişiden 576'sının verdiği bilgilerden yola çıkılarak hazırlanan raporda, emniyet müdürlükleri, polis ve jandarma karakolları ile cezaevlerinde uygulanan işkencenin yanısıra ev baskınlarında, sokak gösterilerinde insanların dövülmesi de işkence kapsamında değerlendirildi. 30 ayrı işkence yöntemi uygulandığı belirtilen raporda, en çok uygulanan işkence yöntemleri, "Dayak, hakaret, tehdit, göz bağlama, öldürme tehdidi, soyma, yeme-içmenin kısıtlanması, soğuk zeminde bekletme, hücrede tecrit, basınçlı/soğuk su sıkma, her an işkenceye alınacakmış duygusu yaratma, yakınlarla yönelik tehdit, elektrik, askı, cinsel taciz, haya burma, uyutmama, işeme ve dışkılamanın engellenmesi, saç-sakal-bıyık yolma, işkenceye tanıklık ettirme ve falaka" olarak sıralandı.

Raporda, 1996 yılında vakfa başvuran 588 kişiden yüzde 62.5'inin emniyet merkezlerinde işkence gördüğü bildirildi. Rapora göre, TİHV'ye işkence gördüğü için başvuranların yüzde 90.8'ini (523 kişi) siyasi nedenlerle gözaltına alınanlar ya da tutuklananlar oluşturuyor. 43 kişinin adli nedenlerle işkence gördüğü bildirilen raporda, 10 kişinin ise "nedensiz olarak işkence gördüğünü beyan ettiğine" dikkat çekildi. Raporda, tedavi görenlerden 360 kişinin (yüzde 62.5) emniyet müdürlükleri ve karakollarda, 24 kişinin cezaevlerinde, 58 kişinin ise resmen gözaltına alınmadan önce evlerinde, polis tarafından götürüldükleri kent dışı alanlarda ya da gösteriler, mitingler gibi etkinliklerde işkence gördüğü vurgulandı. Gözaltında işkence görenlerin 185'inin tutuklandığı, 169'unun savcılık ya da mahkeme tarafından, 140 kişinin ise savcılığa bile çıkarılmadan gözaltı merkezinden serbest bırakıldığı belirtildi.

Başvuruların 131'inde işkenceye bağlı kalıcı iz ya da fiziksel sakatlık saptandığı bildirilen raporda, fiziksel yakınmanın kas-iskelet sisteminden kaynaklandığı ifade edildi. Başvuruların yüzde 64.2'si (370 kişi) kas-iskelet sistemindeki rahatsızlıklar nedeniyle tedavi gördü, 223 kişi sinir, 164 kişinin ise sindirim sistemiyle ilgili rahatsızlıklardan şikayetçi oldu. Raporda işkenceden kaynaklanan psikolojik sorunlar da ele alındı. Buna göre, psikolojik sorunların başında "uykusuzluk", "unutkanlık", "anksiyete", "konsantrasyon bozukluğu", "dalgınlık", "işkenceye ilişkin belirli anların sık sık hatırlanması", "endişe", "çabuk sinirlenme", "halsizlik" ve "kabus görme" geliyor. Raporun "Sonuç" bölümünde şu saptamalara yer verildi:

- 1996 yılında başvuran 576 kişinin yüzde 50.5'inin (291 kişi) 1996'de işkence görenler olması, işkencenin sistematik olarak uygulandığı iddialarını destekleyicidir.
- 576 başvurunun yüzde 90.8 oranında siyasal nedenlerle işkence görenlerden oluşması, adli nedenle gözaltına alınanlara işkencenin sistematik olarak uygulanmadığı yönünde değerlendirilmemelidir.
- Başvuruların anlatımları açıklık grevinin, gözaltı ve cezaevi yaşantısı sırasında sık başvuru hak arama yöntemi olma özelliğini sürdürdüğünü göstermektedir.
- Tedavi ve rehabilitasyon çalışmalarını olumsuz etkileyen bir faktör olan işsizlik sorunu, bu yıl da dikkat çekici düzeydedir. İş ve meslek edindirme ile sosyal destek çalışmalarının geliştirilmesi projelendirilmiştir.
- Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde tedavi merkezimiz olmamasına karşın, başvuruların doğum yerlerinin dağılımında ilk iki sırayı Güneydoğu Anadolu Bölgesi

- ve Doğu Anadolu Bölgesi'nin alması ile, başvuruların yüzde 21.7'sinin Olağanüstü Hal Bölgesi sınırları içerisinde işkence görmesi anlamlı bulunmuştur.
- Gözaltı sürelerinin uzunluğu, işkenceyi kolaylaştırıcı bir rol oynamaktadır. Başvurularımız arasında savcılığa çıkarılmaksızın serbest bırakılanlar ile savcılık ya da mahkeme tarafından serbest bırakılanların toplamının yüzde 62.6 olması, gözaltı kurumunun keyfi kullanımı tartışmaları içerisinde değerlendirilmelidir.
 - İşkence yöntemleri arasında, psikolojik işkence yöntemlerinin ön plana çıktığı ancak elektrik şoku ve askı gibi işkence yöntemlerinin de sistematik olarak uygulandığı anlatımlardan anlaşılmıştır. İşkencenin önlenmesi ve işkence bulgularının tıbbi raporlarla saptanması tartışmalarında bu bulgular değerlendirilmelidir.
 - Başvuranlarda işkenceyle ilişkili pek çok tanı saptanmasına karşın bunların adli raporlara yansıtılmamış olması, adli rapor süreçleri ve işkencenin önlenmesinde hekim sorumluluğu kapsamında değerlendirilmelidir.
 - Tedavinin yarıda bırakılması bir önceki yıla göre azalmasına karşın halen önemli bir sorun olma özelliğini korumaktadır.

Bu arada İHD İstanbul Şubesi İşkenceyi İzleme Komisyonu'nun hazırladığı 1996 yılı raporu da 26 Mart 1997 tarihinde kamuoyuna açıklandı. Rapora göre, 1996 yılı boyunca İHD İstanbul Şubesi'ne "gözaltında işkence gördüğünü" bildiren 942 kişi başvurdu. Başvuranlardan 331'i gördüğü işkenceyi doktor raporu ile kanıtladı, 92'si Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. 650'si erkek, 292'si kadın, 83'ü de çocuk olan 942 kişinin 728'ini adli, 214'ünü ise siyasal olaylar nedeniyle gözaltına alınanlar oluşturdu. İHD'ye başvuranlardan 96'sı "gözaltında cinsel tacize uğradığımı", 82'si de "ajan olmaya zorlandığımı" bildirdi. İHD İstanbul Şubesi'ne, "gözaltında işkence gördüğümü" iddiasıyla 1993 yılında 77 kişi, 1994 yılında 145 kişi, 1995 yılında da 362 kişi başvurmuştu.

g)- Ortadan kaybolanlar (*)

1996 yılında gözaltında ya da cezaevlerinde meydana gelen işkence sonucu ölüm olaylarının yanı sıra ortadan kaybolma olayları da devam etti. Gözaltına alındığı ya da güvenlik görevlileri tarafından götürüldüğü konusunda ciddi delil ve tanık anlatımları bulunan 21 kişi ortadan kayboldu. Ancak ortadan kaybolanların sayısında 1993, 1994 ve 1995 yıllarına göre ciddi azalma oldu. (12 Eylül 1980 askeri darbesinden 1995 yılı sonuna kadar geçen sürede ortadan kaybolanların listesi sayfa 365-368 arasında yer almaktadır.)

Daha önceki yıllarda ortadan kaybolanların akıbetleri de bir türlü ortaya çıkartılmadı. Kayıplarla ilgili iddialar, ciddi biçimde araştırılmadı, bunun yerine sembolik faaliyetlerle göz doldurulmaya çalışıldı. Örneğin Emniyet Genel Müdürlüğü, Aralık ayında polis araçlarına kayıp kişilerin fotoğraflarının yapıştırılmasına karar verdi ve "Kayıp Kişiler Büro Amirliği" oluşturdu. Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı'nın, Yakınları Kaybolmuş Aileler Derneği yöneticileri ile birlikte hazırladıkları projeye göre, kayıp kişilerin isimleri polis radyosundan anons edildi, bir fotoğraf albümü tüm illere ve gümrük kapılarına dağıtıldı. Ka-

(*) Bu bölümde, ortadan kaybolduklarına dair birden fazla kaynaktan bilgi alınan ve yakınları tarafından durumları sık sık kamuoyu gündemine getirilen kayıp kişiler anlatılmaktadır. Burada anlatılanlar dışında ve büyük bölümü Olağanüstü Hal Bölgesi'nde olmak üzere, haklarında "kayboldu" yönünde bilgi ve iddialar ileri sürülen çok sayıda kişi vardır. Ancak söylenenlerin doğrulanması ya da yeni bilgilerle güçlendirilmesi olanaklı olmadığı için bu kişiler listeye dahil edilmemiştir. Ayrıca, ortadan kaybolduktan sonra sağ ya da ölü olarak bulunan kişiler de liste dışı bırakılmıştır.

yıp Kişiler Büro Amirliği bünyesinde de "Kayıp Kişileri Araştırma Gezici Merkezi" oluşturuldu. Bir otobüs kullanılarak hazırlanan gezici merkez, 1997 yılı başında çalışmaya başladı. Büyük ölçüde Galatasaray'da Cumartesi Annelerinin oturma eylemi yaptığı alanda duran gezici merkezden yapılan çağrılar sonuçsuz kaldı.

Yakınlarının "gözüne alındıktan sonra ortadan kaybolduğunu" söyleyen ailelere başvurdukları makamlardan tatmin edici yanıtlar verilmedi. Olayları inkar yolu tercih edildi ve başvurular, "Bahsedilen kişi gözaltına alınmamıştır" ya da "Kendisini biz de arıyoruz" gibi yanıtlarla geçiştirildi. Ancak, Susurluk kazasından ve Yüksekova çetesinin faaliyetlerinin açığa çıkmasından sonra, pek çok faili meçhul cinayet gibi, kayıp olaylarında kontrgerillanın rolü konusunda önemli deliller elde edildi.

Örneğin, 1991 yılından kaybolan Hüseyin Toraman'ın Almanya'da yaşayan annesi Hatice Toraman, Susurluk kazasından sonra Aralık ayında yaptığı açıklamada, dönemin İstanbul Emniyet Müdürü Mehmet Ağar'a dikkat çekti. Hüseyin Toraman'ın bulunması için 1991 yılı Kasım ayında Meclis'e gittiklerini ve SHP Erzincan Milletvekili Mustafa Kul'dan yardım istediklerini belirtti. Hatice Toraman, Mustafa Kul'un Mehmet Ağar'ı aradığını belirterek şunları söyledi:

"Mehmet Ağar, olayı soruşturacağını bildirdikten yarım saat sonra Mustafa Kul'u arayıp, Hüseyin Toraman'ın gözaltında olduğunu ve İsmail Çelik sahte kimliğiyle yakalandığını söyledi. Oğlumuzun bulunmasının sevinciyle yemeğe gittik. Aradan 2 saat kadar geçti. İstanbul'a dönmeye önce Mustafa Kul'u ziyaret ederek teşekkür etmek istedik. Ancak, Mehmet Ağar, telefon ederek yanlış anlaşılma olduğunu ve Hüseyin'in gözaltına alınmadığını açıkladı. Ben, eşim Ali Rıza Toraman, kardeşim Hasan Aydın, Ali Toprak ve Mustafa Kul, Mehmet Ağar'ın bu konuşmasına şahittir. Benim anlayamadığım, anne babasının bilmediği sahte kimliğini, oğlumun gözaltına alınmadığını söyleyen Mehmet Ağar nereden biliyordu. Hüseyin'in eşi Gülay Toraman'la ve arkadaşlarıyla yaptığım konuşmada sahte kimliğin Mehmet Ağar'ın söylediği gibi İsmail Çelik adına düzenlendiğini öğrendim. Mehmet Ağar ve arkadaşlarının kayıplarla bağlantısı araştırılsın. Ben Pendik'e bağlı Şihli köyünde oturuyordum. Geceleri evimize tehdit telefonları geliyordu. Hatta Cumartesi ve mum dikme eylemine katılmak için bindiğim minibüste 2 kez dayak yedim. Bir keresinde de sivil kıyafetli 2 kişi yanıma gelerek, beni ve ailemi ölümle tehdit ettiler. Biz de Almanya'ya yerleşmek zorunda kaldık."

Kayıp olaylarının hiçbirini kabul etmeyen Emniyet Genel Müdürlüğü, her kayıp için ayrı ayrı yaptığı açıklamalarla sorumluluğu olmadığını ileri sürdü. Kayıp Kişiler Büro Amirliği'nin hazırladığı rapora göre, 20 Aralık 1996 ile 8 Ağustos 1997 tarihleri arasında 41'i geçici merkeze, 112'si de Kayıp Kişileri Araştırma Bürosu'na olmak üzere 153 kayıp başvurusu yapıldı. Raporda, 66 gözaltında kayıp müracaatunun araştırıldığı belirtilerek, kaybolduğu öne sürülen 24 kişinin sağ olarak ailesine teslim edildiği, 5 kişinin eceliyle veya intihar sonucu öldüğü, 1 kişinin gözaltına alınıp bırakıldığı, 4 kişinin çeşitli suçlar nedeniyle tutuklandığı, 3 kişinin yasadışı örgütler içinde faaliyet gösterdiği, 6 kişinin çeşitli suçlardan arandığı, 8 kişinin yurtdışına çıkma olasılığının bulunduğu, 15 kişinin de gözaltına alınmadığı savunuldu.

Cumartesi Anneleri

Gözaltında alındıktan sonra kaybolanların ve kaybolduktan sonra ölü bulunanların sayısının artması, bu tür olaylara duyulan öfkeyi arttırdı. Yakınlarını kaybedenler ile kitle örgütlerinin yöneticileri ve sanatçılardan oluşan bir grup, 27 Mayıs 1995 tarihinde İstanbul İstiklal Caddesi'nde Galatasaray Lisesi önünde oturma eylemi yaptı. Gelenekselleşen eylem

her cumartesi günü saat 12.00'de yinelendi. Oturma eyleminin başlaması nedeniyle yapılan açıklamada, kayıpların akıbetlerinin ortaya çıkarılmasının amaçlandığı belirtilerek, "Türkiye'nin Arjantin'den aşağı kalır yanı yok. Korkarız Türkiye'de aynı durumla karşı karşıya gelecektir. Tüm yazar, şair ve aydınlar bir çağrımız var. Bu basın duyurularına katılalım. Bu yapılan bir haykırıdır. Görevimiz bu rezaleti ortadan kaldırmaktır" dendi.

Oturma eylemi kısa sürede dünya çapında yankı yarattı. "Cumartesi Anneleri", her hafta bir başka kayıbın öyküsünü kamuoyuna duyurdu. "Cumartesi Anneleri" zaman zaman polislerin müdahalesi ile karşılaştı. İlk bir iki eyleme müdahale etmeyen, daha sonra da katılımı azaltmaya ya da süresini kısa tutmaya çalışan polisler, zamanla tavır değiştirdi. Bu dönemde oturma eylemi yapanlara yönelik polis saldırılarına tanık olundu. "Cumartesi Anneleri"nin polis müdahalelerine kararlı direniş göstermesi sonucunda bu müdahalelerden vazgeçildi.

Cumartesi Annelerinin 2 Mart günü yapacağı eyleme katılmak isteyen Diyarbakırlı kayıp yakınları da engellendi. Diyarbakır Emniyet Müdür Yardımcısı Hasan Şenay'ın İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne gönderdiği yazıda, "İHD Diyarbakır Şubesi'nin koordinesinde 29.02.1996 tarihinden itibaren ilimizden yaklaşık 35 bayanın, 02.03.1996 tarihinde İstanbul Galatasaray Lisesi önünde diğer illerden gelecek olan sözde yakınlarını kaybeden bayanlarla birlikte toplanarak kamuoyu oluşturacakları şekilde duyum alınmıştır" denildi. Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nün girişiminden haberdar olan kayıp yakınları İstanbul'a gitmediler.

Cumartesi Annelerinin oturma eylemi, 1996 yılının yaz aylarına kadar önemli bir olay ya da saldırı olmadan devam etti. Ancak annelerin 1 Haziran günü Galatasaray Lisesi önünde yapacağı oturma eylemini engellemek amacıyla, eylem alanı yüzden fazla polis tarafından dolduruldu. Eylemde, Galatasaray Lisesi önünde ailelerin oturduğu yerin polisler tarafından işgal edilmesi protesto edildi. Kayıp yakınları eylemlerini, işgal üzerine, her zaman oturdukları kaldırımın karşısındaki alanda gerçekleştirdiler.

Cumartesi Anneleri, 8 Haziran günü polislerin saldırısına uğradı. Saat 11.00 sıralarında Galatasaray Lisesi önüne gelen kayıp yakınları ve HABITAT'a katılan kuruluşların delegelerinden oluşan yaklaşık 100 kişilik grubu dağıtmak isteyen polisler, aralarında HABITAT Asya Pasifik Koalisyonu delegesi Malezyalı Suzanna George, Norveçli Marl Linilkla ve Norveç İnsani Yardım Kuruluşu Temsilcisi Nita Kapoor'un da bulunduğu çok sayıda kişiyi döverek, sürükleyerek gözaltına aldı. Bu durumu protesto için Galatasaray Lisesi yakınlarında toplanan bir başka gruba da müdahale eden polisler, 50 kişiyi döverek gözaltına aldı. Bu sırada fenalık geçirenler oldu, Hasene Türkoğlu adlı kayıp yakını da hastaneye kaldırıldı. Olayı izleyen gazeteciler de polislerin saldırısına maruz kaldı.

Kayıp yakınları 15 Haziran günü de saldırıya uğradı. Galatasaray Lisesi'nin önünü tutan polisler, aralarında İHD Genel Başkan Yardımcısı Mahmut Şakar, KESK Genel Sekreteri Faysal Özçiftçi, sinema yönetmeni Yusuf Çetin, sanatçı Ferhat Tunç, Guardian muhabiri Sena Smith, Fransız vatandaşı Paul Barenfant ve İngiliz Judith Ann Cunnison'un bulunduğu çok sayıda kişiyi gözaltına aldı. Daha sonra eylem yerine gelen CHP İstanbul milletvekilleri Ercan Karakaş ve Algan Hacaloğlu, DİSK Genel Başkanı Rıdvan Budak, ÖDP Genel Başkanı Ufuk Uras, İHD Genel Başkanı Akın Birdal ve Liman-İş Sendikası Genel Başkanı Hasan Biber, milletvekillerinin polisle tartışmasının ardından iki dakikalık sembolik oturma eylemi gerçekleştirdi. Gözaltına alınanların büyük bölümü akşam saatlerinde serbest bırakıldı.

17 Haziran günü ise İstanbul Kadıköy Altiyol'da, kayıp ve tutuklu yakınlarına destek vermek amacıyla mum yakma eylemine katılmak isteyen bir grup, polis tarafından engellendi.

Altıyol'da her ayın 17'sinde kayıp ve tutuklu yakınları tarafından gerçekleştirilen mum yakma eylemi nedeniyle geniş güvenlik önlemleri alan polisler, 10-15 kişilik bir gruba engel oldu ve 4 kişiyi gözaltına aldı.

Kayıp yakınları 22 Haziran günü de polisin müdahalesi ile karşılaştı ve yaklaşık 150 kişi gözaltına alındı. Galatasaray Lisesi'nin bulunduğu İstiklal Caddesi'ni sabah saatlerinden itibaren panzerlerle tutan polisler, kayıp yakınlarının yanısıra eyleme destek vermek için gelen ÇHD üyesi avukatlar ile bazı yazar ve sanatçıları gözaltına aldı. Gözaltına alınırken bayılan bir kadının hastaneye kaldırılması için ambulans bulunamadı. Kayıp Hasan Gülünay'ın eşi Birsan Gülünay, 10 yaşındaki kızı ile beraber zorla polis otosuna bindirildi. Bir ara annesinden ayrılan çocuk daha sonra gözaltına alınıp annesinin yanına götürüldü. Arkadaşlarının gözaltına alınması nedeniyle suç duyurusunda bulunmak için Beyoğlu Adliyesi'ne giden bir grup avukat da polislerle tartıştıktan sonra gözaltına alındı.

Kültür Bakanlığı tarafından Cumartesi Annelerinin eylem alanına yaptırılan "Kayıplar" konulu rölyef de, Haziran ayının sonunda İstanbul Valiliği tarafından kaldırıldı. CHP İçel Milletvekili, eski Kültür Bakanı Fikri Sağlar, rölyefin kaldırılmasının, "kültür ve sanat yaşamında boy gösteren yasaklılığın bir örneğini oluşturduğunu" söyledi. Fikri Sağlar 1 Temmuz günü yaptığı açıklamada, bakanlığı döneminde, kayıp yakınlarının acılarını tüm toplumun paylaştığını simgelemek amacıyla rölyefi yaptırdıklarını anlattı. Fikri Sağlar, eserin en kısa zamanda eski yerine dikilmesini istedi.

29 Haziran günü sabahın erken saatlerinden itibaren Galatasaray Lisesi'nin önünü ve civarını ablukaya alan polisler, aralarında İHD ve ÖDP yöneticileri ile sanatçıların da bulunduğu 127 kişiyi gözaltına aldı. Saat 11.50'de Galatasaray Lisesi'ne doğru yürüyüşe geçen aileleri engelleyen polisler, çok sayıda kişiyi yaka paça gözaltına aldı. Ardından İHD'li bir grup lise önüne geldi. Polis, oturma eyleminin yapıldığı yere karanfil bırakmak isteyen bu gruba da saldırdı. Aralarında Avukat Gülizar Tuncer, Neşe Ozan, Handan Koç, Nimet Tanrıkulu, Filiz Koçalı, Mercan Polat ve Filiz Karakoç'un bulunduğu grup gözaltına alındı. Öğrencilerden oluşan 70 kişilik bir grup da Ağa Camii önünde toplanarak, Galatasaray Lisesi önüne doğru yürümeye başladı. Polisin engellemesiyle karşılaşan öğrenciler caddede oturdular. Polisler, tüm öğrencileri döverek gözaltına aldı. Gözaltına alınanlardan 80'i kimlik tespiti yapıldıktan sonra, 47 kişi ise ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakıldı.

Benzer olaylar 6 Temmuz günü yapılmak istenen eylem sırasında da yineleni. Galatasaray Lisesi'nin önünü ve İstiklal Caddesi'ni panzerlerle ablukaya alan polisler, lise önüne karanfil bırakmak isteyen yaklaşık 20 kişiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınanlardan çoğu kısa sürede, İpek Yıldırım ise "polise mukavemet ettiği" iddiasıyla 7 Temmuz günü Beyoğlu Nöbetçi Savcılığı'nda ifadesi alındıktan sonra bırakıldı. İpek Yıldırım, polislerin uyarı yapmadan saldırdığını, götürüldüğü Beyoğlu İlçe Emniyet Amirliği'nde işkence gördüğünü söyledi. Gözaltında fenalaşarak hastaneye kaldırılan İpek Yıldırım, hastanede 10 saat kaldığını, her iki bacağının dayak sonucu morardığını kaydetti. İpek Yıldırım, polisler hakkında şikayetçi oldu.

Eylemlere, gerek eylemcilerin kararlı tavrı, gerek Türkiye içinden ve dışından gelen tepkiler nedeniyle 6 Temmuz gününden sonra müdahalede olmadı. Dönemin İçişleri Bakanı Mehmet Ağar, 13 Temmuz günü gazetecilere bir açıklama yaparak, eyleme müdahalede bulunmayacağını bildirdi. Açıklamanın ardından eyleme yapılan müdahalelerden vazgeçildi.

Eyleme müdahaleden vazgeçilmesine karşın, müdahaleler sırasında gözaltına alınanlar hakkında dava açıldı. Beyoğlu Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan davada, 680 kişinin

“izinsiz gösteri yaptıkları” iddiasıyla 3 ayla 3 yıl arası hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Hakkında dava açılanlar arasında SİP Genel Başkanı Aydemir Güler ve KESK Genel Başkanı Siyami Erdem ile 18 yaşından küçük 38 kişi de yer aldı. Davaya 15 Eylül günü İstanbul 5. Asliye Ceza Mahkemesi’nde başlandı. İlk duruşmada bazı sanıklar eyleme katıldığını söylerken bazıları eyleme ilgilerinin olmadığını, caddeden geçerken gözaltına alındıklarını belirttiler.

Cumartesi Anneleri’ne ödül

Uluslararası İnsan Hakları Birliği tarafından verilen “Carl Von Ossietzky (*) Madalyası”nın 1996 yılındaki sahibi, Cumartesi Anneleri oldu. Ossietzky Madalyası, 1993 yılında da yazar Aziz Nesin’e verilmişti. Carl Von Ossietzky Ödülü 8 Aralık günü Berlin’deki Dünya Kültürler Evi’nde düzenlenen törende, Cumartesi Anneleri adına Yelda ve dönemin İHD İstanbul Şube Başkanı Nimet Tanrıkulu’na verildi. Dönemin İHD İstanbul Şube Başkanı Nimet Tanrıkulu, ödülü 14 Aralık günü oturma eylemine getirerek kayıp ailelerine verdi. Nimet Tanrıkulu yaptığı açıklamada, “Onlar bizlere ‘vazgeçmeyin, sizleri sonuna kadar destekleyeceğiz’ mesajını verdiler ve bizimle dayanışma içinde olduklarını belirttiler. Bizler, bu dayanışma için teşekkür ediyor ve kayıplara karşı mücadelemize devam ediyoruz” dedi.

Diğer eylemler

Galatasaray Lisesi önündeki eylemin benzerlerine de tanık olundu. İHD Ankara Şubesi, 17 Haziran gününden itibaren her ayın 17’sinde Kızılay Yüksel Caddesi girişinde bulunan İnsan Hakları Anıtı önünde mum yakma eylemi yapmaya başladı. İzmir Konak Meydanı ile İstanbul Altıyol’da da kayıplarla ilgili olarak periyodik eylemler başlatıldı. Ankara’daki eylemler genellikle bir müdahale olmadığı için olaysız biterken, İstanbul ve İzmir’deki eylemler sık sık polislin müdahalesiyle karşılaştı.

Yakınlarının gözaltına alındıktan sonra kayb olduğunu (**)bildiren Kudret Çelik, Dilber Bulut, Aydan Özalp, Hatice Tekdal, Fatma ve Bedia Orhan, Müslime Almaz, Hüsnü Demiray, Ahmet Gündem ve Atıla Yenisoay adlı kişiler 29 Ocak günü İHD Diyarbakır Şubesi’nde basın toplantısı yaparak, “yakınlarının, yaşıyorlarsa nerede olduklarının bildirilmesini, öldürülmüş iseler cesetlerinin verilmesini” istediler. Ahmet Gündem oğlu İbrahim’in, Kenan Şahin adlı bir üsteğmen tarafından gözaltına alındığını bildirdi ve “Karakola gittiğimde üsteğmen Kenan Şahin oğlumun gözaltına alınmadığını ve tanımadığını söyledi. Oysa ben Kenan Şahin’i çok iyi tanıyordum. İki üç gün sonra köye gelen askerler köyümüzü yakarak bizi göç ettirdiler. Oğlum İbrahim evli, 9 çocuk babasıydı. 4,5 yıldır oğlumdan haber yok” dedi. 1994’te gözaltına alınan Ahmet Demiray’ın babası Hüsnü Demiray ise “Köy korucuları Habib Ek, Tefvik Ekti ve Ömer Ekti sırf aramızdaki geçimsizlik nedeniyle oğlumun gözaltına aldı. Bunun üzerine Diyarbakır DGM’ye müracaat ettim. Savcının verdiği bilgilere göre, oğlum Ahmet’in Diyarbakır İl Merkez Jandarma Komutanlığı’na gözaltına alındıktan sonra kaybolduğu bildirildi” dedi.

Demokratik Mücadele Platformu’nun 9 Haziran günü İstanbul Altınşehir Kimsesizler Mezarlığı’nda yapacağı basın açıklaması polis tarafından engellendi ve 11 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanların adları şöyle: İrmak Uğurlu, Arzu Demir, Filiz Yeşilyurt, Civan

(*) Alman gazeteci ve barış savunucusu Carl Von Ossietzky, 1889 yılında doğdu. 1925’te “Artık savaş yok” hareketini başlattı. 1931 yılında tutuklandı, 1 yıl sonra affedildi. Ossietzky, 1935 yılında Hitler’in emriyle yeniden tutuklandı ve toplama kampına gönderildi, aynı yıl Nobel Barış Ödülü’nü aldı. Ossietzky verem hastalığına yakalandı, 1936 yılında serbest bırakıldı; ancak tedavi gördüğü hastanede aynı yıl öldü.

(**) Kayıplar: Bedri Algan, Mustafa Ekrem, Ali, Ramazan, Fahri Bulut, Selahattin Akbulut, Ali Tekdal, M. Selim, Hasan Orhan, Sinan Fidan, Salih Çalık, Ahmet Demiray, İbrahim Gündem, Turgut Yenisoay.

Yıldırım, Ali Battal, Ulaş Onur, Şahin Çoban, Gözde Kaplan, Tuncay Kılıçarslan, Özgür Günaslan ve Aşur İşbilir. 9 gün gözaltında kalan ve işkence gören söz konusu kişiler, 18 Haziran günü İstanbul DGM'ye çıkartıldı, Özgür Günaslan ve Aşur İşbilir tutuklandı, diğerleri tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Serbest bırakılanlar, 19 Haziran günü İstanbul İHD'de bir basın toplantısı yaparak gördükleri işkenceyi anlattılar.

Kayıp yakınlarının İzmir Konak Meydanı'nda 22 Haziran günü düzenlediği oturma eylemine müdahale eden polisler yaklaşık 60 kişiyi tartaklayarak gözaltına aldı. Gözaltına alınanlardan Deniz Bağcı dışındakiler daha sonra serbest bırakıldı. Kayıp yakınlarının eylemi 29 Haziran günü de engellendi. Polis, Konak Meydanı'na küçük gruplar halinde girmeye çalışan kayıp yakınlarını uzaklaştırdı, 5 kişiyi de gözaltına aldı. 13 Temmuz günü de oturma eylemi yapan tutuklu ve kayıp yakınlarına müdahale eden polisler 13 kişiyi tartaklayarak gözaltına aldı. Olayda eğitilmiş köpekler kullanan polisler Odak dergisi muhabiri Emine Can'ı gözaltına aldılar, Demokrasi gazetesinden Kerem Oğuz, Kızılbayrak dergisinden İrfan Sayguner ile Kurtuluş gazetesinden Yusuf Işık'ı dövüldü ve fotoğraf makinelerindeki filmlere el koydular. Gözaltına alınanlardan 11'i serbest bırakıldı, Erol Cesur ve Ömer Gülmez tutuklandı.

Konak Meydanı'ndaki oturma eylemi 9 Kasım günü de polislerin müdahalesiyle karşılaştı. Eyleme katılmak isteyenleri alana ulaşmadan durduran polislerin müdahalesi üzerine dağılan eylemciler, daha sonra tekrar toplanarak Sümerbank önünde oturma eylemi yaptılar. Olayda Ferhan Uzun, Erdal Güler ve Deniz Fidan adlı 3 kişi gözaltına alındı. 16 Kasım günü yapılan oturma eyleminde de 10 kişiyi tartaklanarak gözaltına alındı: Özden Özel, Hatice Aslan, Oya Keman, Özlem Gözcü, Zeynel Değirmenci, İnan Öztürk, Ulaş Bilgin, Orhan Aslan, Selahattin İlğaz ve Cahit Ceylan. 10 kişi bir gün sonra tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Polis otobüsünde ve Emniyet Müdürlüğü'nde dövüldüklerini belirten kayıp yakınları, basın açıklamaları için kendilerine izin verildiği halde tutanaklarda basın açıklamasına izin verilmediğinin yazıldığını ifade ettiler. İnan Öztürk, Yeşilyurt Devlet Hastanesi'nden üç günlük rapor aldığı halde raporun kendisine verilmediğini bildirdi. Gözaltına alınanlar hakkında "izinsiz gösteri düzenledikleri" iddiasıyla dava açıldı. Davaya, 20 Ocak 1997 tarihinde İzmir 13. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde başlandı. Sanıklardan Selahattin İlğaz, basın açıklamasının Anayasal bir hak olduğunu söylediğinde savcının "Yasalar size göre yapılmıyor" dediğini bildirdi. Selahattin İlğaz, "Hemen hemen bütün eylemlerde saldırı olmasa da gözaltına alınanlar oldu. Gözaltında her türlü işkenceyi gördük. Gözaltında kayıpları protesto ediyorduk ve gözaltında kaybedilmekle tehdit ediliyorduk" diyerek, polisin bazı haftalarda oturma eylemine izin vererek basına iyi görünmeye çalıştığını, bazı haftalarda ise eyleme katılanları provoke ederek olay çıkmasına neden olduğunu söyledi.

Konak Meydanı'ndaki eylemler, 30 Kasım ve 14 Aralık günleri de polis müdahalesiyle karşılaştı. Müdahaleler sırasında gözaltına alınanlar oldu. Konak Meydanı'nda 28 Aralık günü yapılan eylemde de, eyleme destek veren Zeynep Dikilioğlu ile Alman uyruklu Anje Wiltenberg ve Metchild Sander adlı kişiler bir süre gözaltında tutuldu.

Uluslararası girişim ve etkinlikler

Kayıp yakınları, mücadelelerinde, uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından da desteklendi. Kaybolma/kaybedilme olgusu, Cumartesi Annelerinin eylemleri sayesinde yurtdışında yankı buldu ve konunun uluslararası platformlarda tartışılmasını sağladı. Örneğin; "Uluslararası Gözaltında Kayıplar Kurultayı" 17-19 Mayıs günleri İstanbul'da yapıldı. İstanbul Teknik Üniversitesi'nin Taşköprü'deki tesislerinde yapılması planlanan kurultay, valiliğin izin vermemesi nedeniyle İstiklal Caddesi'ndeki MED-KOM Kültür Merkezi'nde başlatıldı.

Gözaltında Kayıplar Kurultayı'na katılanlar 17 Mayıs günü, Galatasaray Lisesi önüne karanfil bıraktıktan sonra, Kurultay'ın yapılacağı İTÜ Maçka Tesisleri'ne geldiklerinde polislerle karşılaştılar. Kurultay Komitesi adına Gül Göker ve İlkay Akkaya tarafından yapılan açıklamada, Valiliğin yasaklama kararı protesto edildi. İngiltere Katolik Kilisesi ve Kürtlerin İnsan Hakları Projesi adına konuşma yapan Michael Feeney ise, Türkiye'nin uluslararası insan hakları anlaşmalarına imza attığını ancak, buna rağmen köylerin yakıldığını, insanların gözaltında kaybedildiğini, insan haklarının ihlal edildiğini söyledi. Kurultay Düzenleme Komitesi'nden Baba Ocak, Valiliğin yasaklama kararını kendilerine 24 saat içinde bildirmesi gerekirken bildirmediğini böylece, hukuki haklarının gaspedildiğini söyledi. Polisin "Dağılın, dağılmazsanız cop kullanılacak" uyarısı üzerine tesislerin önünden ayrılan katılımcılar Kurultayı MED-KOM Kültür Merkezi'nde gerçekleştirdiler.

Kurultay etkinlikleri çerçevesinde, 18 Mayıs günü Kadıköy'de mum yakma eylemi gerçekleştirildi. Eyleme müdahale eden polisler, 33 kişiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınanlardan İngiliz Jennifer Sutton ile Fransız Vincent Reynal aynı gece serbest bırakıldı. Gözaltına alınanların 29'u 19 Mayıs günü serbest bırakılırken, Gül Göker ve Veysel Ceylan bir süre daha gözaltında tutuldu. Gül Göker, 20 Mayıs günü "mali bir konuda beyanda bulunmadığı" için tutuklandı. Kurultay, 19 Mayıs günü Gazi Mezarlığı'ndaki anma etkinlikleri ile sona erdi.

Kurultay Sonuç Bildirgesi (özet)

Uluslararası Gözaltında Kayıplar Kurultayı, 17 Mayıs 1996 tarihinde İstanbul'da devletin, panzerler, eğitilmiş köpekler ve binlerce polisi ile engelleme girişimlerine rağmen büyük bir irade ile yeni umutlar yeşerterek gerçekleştirildi. Kurultay izin başvurusunun İstanbul Valiliği'nce reddedilmesiyle Kurultay salonu polis kordonuna alınarak saldırılar başladı. Aynı gün saat 20.00'de kayıplara adanan geleneksel mum yakma eylemine de saldıran polis güçleri 2'si kurultay tertip komitesinden olmak üzere 5 kurultay delegesi ile birlikte 30 kişiyi gözaltına aldı. Bunlardan Jennifer Sutton ve Vincent Reynal sınır dışı edilmek üzere alıkonuldu. Kurultayımız devletin bu ırkçı tutumunu ayrıca kınadı.

Dünyada ilk kez yapılan kurultaya 100'ü Türk ve Kürt coğrafyasından 32'si diğer ülkelerden toplam 132 delege katıldı.

(...) Kayıplar sorununun kaynağına ilişkin olarak, sorunun, kapitalist, egemen sömürücü sınıfların iktidarlarını ilelebet korumak için gerçekleştirildiği ve özellikle geri/emperyalizme bağımlı ülkelerde, askeri darbeler ve darbelerin sivil uzantısı hükümetler döneminde çok yaygın biçimde yaşandığı vurgulandı. Birçok ülkede "yasal", yarıyasal ya da illegal merkezlerin olduğu, genel olarak iktidara muhalif olanların ve daha çok da açık politik kimlik taşıyan öncü kesimlerin devlet denetimindeki bu merkezler tarafından kaçırılarak ya da açık hedef alınarak katledildiği belirtildi.

Kurultayımızda, Latin Amerika'da onbinlerle ifade edilen, uluslararası sermayenin desteğindeki kayıp terörünün, kurultayın gerçekleştirildiği topraklarda da 1980'den başlayarak son dönemde özellikle de Kürt halkına yöneltilen kirli savaşla birlikte artarak devam ettiği ve Kürt illerinde kayıpların artık çetelesinin tutulamadığı gerçeğinin altı çizildi.

(...) Kurultay'da şu kararlar alındı:

- *Uluslararası Kayıplarla Mücadele Komitesi oluşturuldu. Şili, Uruguay, Kolombia, Filistin, Türkiye-Kürdistan, İngiltere, Almanya, Fransa, Sri Lanka, Zaire'den temsil eden delegasyonlar bu komitenin üyesi olarak saptandı.*

- *Uluslararası Kayıplarla Mücadele Bürosu kurulması kararı alındı. İstanbul'da merkezi büro, İngiltere'de bir irtibat bürosu ve katılımcı ülkelerde sekreteriyaların oluşturulması kararlaştırıldı. Bu bürolar aynı zaman kayıplar mücadelesinde araştırma, inceleme ve bilgi depolama merkezleri olarak işlev görecek.*
- *Hasan Ocak'ın katledilmiş olarak bulunduğu ve İnsan Hakları Derneği'nin kayıplar günü olarak ilan ettiği 17 Mayıs'ın, Latin Amerika ülkelerinde kayıplarla mücadele haftası olarak ilan edilen 25-31 Mayıs'ın birleştirilmesi ve 17-31 Mayıs tarihlerinin Uluslararası Kayıplarla Mücadele Haftası olarak ilan edilmesi kararlaştırıldı.*
- *Uluslararası Kayıplarla Mücadele Haftası'na denk düşecek şekilde yılda bir ülkede kurultay gerçekleştirilmesi ve önümüzdeki yıl yapılacak olanın yerinin sonradan netleştirilmek üzere Latin Amerika ülkelerinden biri olması karar altına alındı.*
- *En az 3 ayda bir Türkçe, Fransızca, İngilizce ve İspanyolca olmak üzere uluslararası bir bültenin çıkarılması kararlaştırıldı.*
- *Devletlerden bağımsız, hukukçu, avukat, insan hakları savunucuları ve kayıp yakınlarından oluşan Uluslararası Mahkeme kurulması kararlaştırıldı.*
- *En kısa zamanda uluslararası kayıplar listesinin hazırlanması, bunun imza kampanyası ile birleştirilerek uluslararası bir protesto kampanyasının geliştirilmesi.*

Dünya Kayıplar Günü nedeniyle, Türkiye'deki kayıp ailelerine destek vermek ve sorunu dünyaya duyurmak amacıyla, Af Örgütü'nün daveti üzerine Türkiye'ye gelen kayıp yakınları, 27 Ekim günü Bilsak'ta bir toplantı yaptılar. Toplantıda kendi kayıplarının öykülerini anlatan kayıp yakınları, "Bizim Türkiye'deki kayıplardan haberimiz yoktu. Ve gördük ki ne bizler yalnızız, ne de Türkiye'deki kayıp yakınları. Dil, din, ırk ve ülke ne olursa olsun, bütün kayıp annelerinin, eşlerinin ve kardeşlerinin aynı acıları paylaştıklarını gördük. Çektiğimiz acı ile Cumartesi Annelerinin çektiği acılar arasında fark yok. Kayıp acısı sınır tanımıyor" dediler.

Sırp savaşı sırasında yaşadığı Serebrenica'dan sürülen Beba Hadzic de konuşmasında, Serebrenica'da savaş sırasında Sırp faşistleri tarafından sürüldüklerini ve 10 bini aşkın insanın kaybolduğunu anlatarak "Bir ailede bir kayıbin olması, neredeyse o ailenin kaybolması anlamına geliyor. Çünkü geride kalanlara sadece bilinmezlik içinde bir beklemek kalıyor ve bu da yaşam değil. Bir anne için, Bosna, Türkiye ve Arjantin, nere olursa olsun acı aynıdır. Buradan, Türkiye'den sonra Bosna, Sırbistan ve Hırvatistan'da yaşanan kayıplar için bir kampanya başlatılmasını öneriyorum" dedi.

Toplantıya, Hasan Ocak'ın babası Baba Ocak ve Fehmi Tosun'un eşi Hanım Tosun da katıldı. Baba Ocak, bütün yurtiçi ve uluslararası baskıya rağmen devletin Hasan Ocak'ı katlettiğini itiraf etmediğini belirterek, "Biz dili, dini, ırkı ne olursa olsun, tüm kayıp yakınlarının dayanışmasından yanayız. Eğer Türkiye'de Af Örgütü'ne bağlı bir gözaltında kayıplar birimi oluşturulacak olursa onun temsilcisi olmaya hazırım" dedi. Hanım Tosun ise, "Bizlerle aynı acıları paylaşan ve yaşayan diğer ülkelerdeki kayıp yakınlarına selam gönderiyorum" diye konuştu. Hollandalı Milletvekili Saskia Noorman-Den Uyl da, "Ben bu ülkede insanların gözaltına alınarak öldürüldüklerini dünyaya duyurmaya çalışacağım. Türkiye'deki kayıp ailelerine olan desteğimi sürdüreceğim" dedi.

Provokatif girişimler

Kayıp yakınlarının eylemleri ve kamuoyunda oluşan olumlu izlenim, bazı çevrelerin tepkisini çekti. Söz konusu çevreler, provokatif davranışlara, resmi açıklamalara ve güvenlik görevlilerinin müdahalelerine karşın kayıp yakınlarının mücadeleden vazgeçmemeleri üzeri-

ne değişik bir yol izlediler. 1996 yılının ortalarından itibaren, kayıp yakınlarının karşısına, çatışma ya da silahlı saldırılarda öldürülen asker ve polislerin yakınları çıkartılmaya başlandı. Bazı yayın organlarında "Cuma Anneleri" olarak tanımlanan bu acılı topluluk, kimi zaman kayıp yakınlarına, kimi zaman tutuklu ve hükümlü yakınlarına, kimi zaman da haklarını aramak üzere eylem yapan topluluklara karşı kışkırtılmak istendi.

Gazeteci-yazar Tanıl Bora, Milliyet gazetesinde 7 Ağustos günü yayımlanan "*Bütün Milletin Anası Ağlıyor*" başlıklı yazısında, provakatif ortama dikkat çekti:

Cumartesi Anneleri'nin bir araba dayak karşılığında biraz soluk almaları ardından, gündeme Cuma Anneleri getirildi. "Gündeme getirilme" gibi ucuz bir kalıbı mahsus kullanıyorum çünkü hakikaten öyle oldu: Çocuklarını savaşta kaybetmiş bu anneler mezarlıkta acılarını paylaşırken "Bakın, burada da bunlar var!" diye üzerlerine projektör tutuldu.

Cuma Anneleri'nin acıları kimsenin acısından değersiz, çileleri kimseninkinden az değil tabii ki. Tabii ki onların feryatları, "kirlî savaş" veya "terör" üzerine kesilen ahkâmın kulağına ve yüreğine küpe olmalı. Haritaların ve rakamların berisinde kanlı canlı -ve artık cansız- insanların varlığını hep hatırlatmalı...

Ama Cuma Anneleri'nin Cumartesi Anneleri'ne "kontra" olarak çıkartılmasında, vicdanları parsellemeye dönük rüyakar, lanet bir hesapçılık var. Ücret mücadelesi yapan işçiyi, "Sokakta nefesi aşıktan kokan yüzbinlerce adam var" diye tehdit eden, bir nefeste hem işçi hem de sokaktakini aşığılayan tavrın aynısı...

Mağduriyetleri ve insanca acıları terazide tartan, kederleri kıyasa sokup birbirine çarparak tuzla buz eden bu zihniyet, toplumun kolektifaklını dumura uğrattıktan sonra şimdi kolektifvicdanın kırıntularını da süpürmek istiyor.

Neyse ki bu zalimce hesaba itiraz eden epey insan çıktı. Cuma Anneleri'ni Cumartesi Anneleri'ni zitlaştırmama çabasına girişildi. Şimdiye kadar acısıyla başbaşa olan Cuma Anneleri, kendilerine uzatılan kamera ve mikrofonlar karşısında belki ilk tepki olarak "Bizim de canımız can, bizim için de üzülmüyor musunuz?" demiyorlar mıydı?

Daha doğrusu, onlar hesabına "merhamet müşterek bahisi" açanlar, "Cuma Anneleri ne olacak, onlarınki evlat acısı değil mi?" demiyorlar mıydı? Güzel, o halde Cuma ve Cumartesi Annelerine eşit üzülmeye gibi bir vicdan mutabakatına varılıyor.

Peki, mesele sadece bu mu; "merhamet pastasının" eşit paylaşımı mı? Cumartesi Anneleri kendilerine üzülmüştün diye mi çıkmışlardı ortaya, acıma mı istiyorlardı? Evet, toplumun büyük çoğunluğunda bunlar için bir hassasiyet, merhamet hissi doğdu ve ne acı ki, evlatlarının durumundan çok kendilerinin sokak ortasında yediği polis dayağına duyulan tepkiyle! Ama Cumartesi Anneleri "Bizim için üzülmün, bize acıyın" diye seferber olmadılar. Onların hali başkalarını bir hisse sürükleyecekse de bu merhamet ve üzüntü değil, utanç olmalı zaten.

Cumartesi Anneleri, acılarını da gömebildikleri kadar gömüp, somut bir taleple duruyorlar orada: Çocukları gözaltında veya gözaltına alınma "hakkı" bile tanınmadan "öylece" kaybedilmesin, hapisyanede telef edilmesin diye. Kanunlarda ve adalet meşhumunda yeri olan temel kurallar yerine getirilsin diye. Ve şimdi onlara "netice itibarıyla" deniyor ki: Tamam, sizin için üzülmüyoruz; aslında siz de onlar için üzülmeniz daha iyi olur.

"Milletin anasını ağlatmak", tepemizdekilerin öteden beri en iyi icra ettiği zanaattır. Artık bu zanaatte iyice ileri gittiler: "Milletin anasını" bölüklere ayırıp ağlatıyorlar, bir-biriyle yarıştıyorlar ve seyrettiriyorlar.

İzmir Valisi Kutlu Aktaş, 25 Temmuz günü bir toplantıda yaptığı konuşmada, "Cumartesi Anneleri denilen kişiler, her yerde gösteri yapıyorlar. Türkiye'nin bütünlüğüne kasteden bu kişiler, basında ve kamuoyunda bir ölçüde onurlandırıldı. Bunlar adeta masum insanlar gibi bazı çevrelerde kabul görüyor" dedi. Benzer bir açıklama Kasım ayı sonlarında dönemin Emniyet Genel Müdürü Alaaddin Yüksel tarafından yapıldı. Alaattin Yüksel, "Cumartesi Anneleri çocuklarını Galatasaray Lisesi önünde değil, dağda arasınlar" dedi.

Alaattin Yüksel'in bu sözleri kayıp yakınlarının tepkisini çekti. 30 Kasım günü yapılan eylemde tepkilerini dile getiren Cumartesi Anneleri'nin yaptığı açıklamada, bugüne kadar susan yetkililerin, şimdi suçlama yönelttiği kaydedildi ve "Biz buradan soruyor ve cevap bekliyoruz, gözaltında, dağda ise, kimsesizler mezarlığında, yol kenarlarında, çukurlarda, tugay çöplüklerinde bulunan cesetler kime aittir? Ölü bulunan kayıplarla ilgili soruşturmalar hangi aşamadır? Bu kişilerin gözaltına alındığına dair tanıklık edenlerden hangilerinin ifadelerine başvurulmuştur? Gözaltında kayıplar dağda ise, dönemin insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Algan Hacaloğlu'nun 1995 yılında duyurduğu 'Adli Tıp kayıtlarındaki 265 kimsesiz ceset' ve bunların yüzde 60'ını oluşturan 'normal olmayan yollardan ölenler' kimlerdir ve ne şekilde öldürülmüşlerdir? Bunlara ilişkin ne gibi işlemler yapılmıştır?" dendi.

Hasan Ocak'ın ağabeyi Ali Ocak 15 Mart gecesi İstanbul Kartal Rahmanlar'daki evini basan polisler tarafından gözaltına alındı. 29 Mart günü İstanbul DGM tarafından serbest bırakılan Ali Ocak, işkence gördüğünü açıkladı. Hasan Ocak'ın ağabeyi olduğu için gözaltına alındığını ve "yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla sorgulandığını anlatan Ali Ocak, "Önce askıya alındım. Uzun süre askıda kaldım. Kollarım uyuşunca indirdiler ve tazyikli su sıkmaya başladılar. Soğuk bir yerde beklettiler. Daha sonra tekrar askıya alındım. Sağ elimden, ayağımdan, cinsel organımdan elektrik verdiler. Sağlığımın kötüleşmesi üzerine işkenceye son verdiler ve beni bir hücreye koydular. Beni, biri dışında tanımadığım bazı kişilerle birlikte gazetecilerin karşısına çıkardılar ve yasadışı örgüt üyesi olarak tanıttılar. Hasan'ın öldürülmesine karşı sessiz kalmadığımız için sürekli baskı görüyoruz" dedi.

Hasan Ocak'ın babası Baba Ocak'ın yurtdışına çıkışı da engellendi. Pasaport süresini uzatmak için İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne başvurduktan bir hafta sonra 18 Eylül günü pasaport süresinin uzatıldığını anlatan Baba Ocak, eşi Emine Ocak ve kızı Maside Ocak'a pasaport verilmediğini söyledi. Baba Ocak, Emniyet Müdürlüğü'nde görüştüğü yetkililerin, kendisine, "pasaportların Siyasi Şube'ye geri gönderildiğini söylediklerini" belirtti. Baba Ocak, İstanbul Avcılar Emniyet Müdürlüğü'ndeki pasaport yetkilisinin kendisine, "Biz size pasaport verelim de gidin biraz da oradan bağırın öyle mi!" diye hakaret ettiğini belirterek, pasaportun Hasan Ocak'ın cenaze töreninde gözaltına alınanlarla ilgili dava sürdüğü için verilmediğini söyledi. Maside Ocak da, pasaport verilmediği için annesinin Almanya'da yapılacak tedavisinin engellendiğini kaydetti.

İHD'nin, gözaltında kayıplara dikkat çekmek için 1995 yılında hazırladığı "Çocuklarımızı istiyoruz" konulu afişlerin İstanbul Valiliği tarafından yasaklanması üzerine, "işlemin iptali" istemiyle İstanbul 3. İdare Mahkemesi'nde açtığı dava reddedildi. Bunun üzerine Danıştay'a yapılan başvurudan da sonuç alınamadı. Danıştay 10. Dairesi, Valiliğin işleminin hukuka uygun olduğuna karar verdi.

1996 yılında kaybolanlar

1996 yılında ortadan kaybolan ve akıbetleri hakkında bilgi elde edilemeyen kişilerle ilgili olarak TİHV'nin derlediği bilgiler şöyle:

01)- Abdüllatif Yağızay (40)

Nusaybin'de 1995 yılı Kasım ayı sonunda polisler tarafından gözaltına alınan Abdüllatif Yağızay adlı kişiden bir daha haber alınamadı. Abdüllatif Yağızay'ın 1995 yılı Ağustos ayında baskılar sonucu Nusaybin'in Yavruköy köyünden göç ederek ilçe merkezine yerleştiğini belirten yakınları, Abdüllatif Yağızay'ın gözaltına alınmasından iki gün sonra savcılığa başvurduklarını ancak sonuç alamadıklarını söylediler. Abdüllatif Yağızay'ın eşi Erdihan Yağızay, Mart ayının son günlerinde İstanbul'a gelerek eşinin akıbetinin ortaya çıkartılması için çeşitli etkinliklere katıldı.

02)- Mehmet Fındık**03)- M. Emin Fındık****04)- Ömer Kartal**

Silopi Jandarma Komutanlığı ve Silopi Emniyet Müdürlüğü yetkililerinin yılbaşı için istedikleri hindileri götürmek üzere 31 Aralık 1995 tarihinde köylerinden ayrılan Silopi'nin Doruklu köyü muhtarı Mehmet Fındık, kardeşi Emin Fındık ve akrabaları Ömer Kartal ortadan kayboldu. Bölgede etkin olan Teya aşireti lideri Osman Fındık'ın oğlu Mehmet Fındık'ın arabası daha sonra Jandarma Komutanlığı ile Emniyet Müdürlüğü arasında bulundu. Kayıp kişiler için 3 Ocak günü Cizre Belediye Başkanı Kamil Atak ile İdil Belediye Başkanı Abdurrahman Abay, korucularla birlikte Silopi'ye gittiler. Yetkililerin "PKK kaçırılmış olabilir, en kısa zamanda onları bulup size teslim edeceğiz" dediği, buna karşılık korucuların "Eğer PKK Silopi merkezinde adam kaçırabiliyorsa o zaman sizin burada ne işiniz var" yanıtı verdikleri bildirildi. Daha sonra Silopi Kaymakamı ile görüşen korucular, burada da devletin kendilerine yönelik tutumundan şikayet ederek, "Bize 'silah alın' dediniz, silah aldık. 'PKK'yle savaşa-caksınız' dediniz, savaştık. Ama hala devlet bize güvenmiyor. Yakınlarımız kaybediliyor veya öldürülüyor. Buna çözüm bulunmasını istiyoruz" dediler. Yetkililerle görüştükten sonra Silopi'de yürüyüş yapmak isteyen korucuları, asker ve polisler "ateş açma" tehdidiyle engelledi.

05)- Hanifi Yaman (17)

Diyarbakır'ın Lice ilçesinde 5 Ocak günü koyun otlatmak için yaylaya çıkan Hanifi Yaman adlı çoban kayboldu. Hanifi Yaman'ın ailesi tarafından yapılan aramalardan sonuç alınmadığı bildirilirken, bölgede askerler tarafından operasyonlar düzenlendiği öğrenildi. Hanifi Yaman'a ait hayvanlardan 12'sinin vurulmasının, dikkatleri bölgede operasyon yapan askerlere çevirdiğini belirten amcası Kasım Yaman, "Hanifi 5 Ocak günü koyun otlatmak için gitti. Akşama kadar gelmeyince aramaya çıktık. Koyunları bulduk, ama koyunlardan 12'si taranarak telef olmuştu. İlk önce hırsızlıktan şüphelenmiştik. Ancak yeğenimin çobanlığını yaptığı koyunlardan biri dışında hepsinin bulunması bu düşüncemizi değiştirdi" dedi. Kimseyle sorunlarının olmadığını da belirten Kasım Yaman, "Bölgede askeri birimlerin iki haftadan bu yana arazi taraması yapmaları bizleri kuşkulandırıyor. Hanifi'nin yaşamından endişe ediyoruz. 7 Ocak günü Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı'na başvurduk. Ancak hiçbir sonuç alamadık" diye konuştu. Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nün 3 Eylül 1997 tarihli yazısında, "Hanifi Yaman isminde bir şahsın güvenlik güçlerince gözaltına alınmadığı ve iddianın güvenlik kuvvetlerini yıpratmak için maksatlı olarak gündeme getirildiği" iddia edildi.

06)- Ahmet Oğuz

1996 yılının Şubat ayı başında İstanbul'un Şirinevler semtinde gözaltına alındığı bildirilen Ahmet Oğuz adlı kişiden bir daha haber alınmadı. İHD İstanbul Şubesi tarafından yapılan açıklamada, Ahmet Oğuz'un Şirinevler otobüs durağında iki arkadaşı ile birlikte otobüs beklerken, beyaz renkli Renault marka bir araçla 3 sivil polis tarafından götürüldüğü ve 4

gün sonra arama yapmak üzere polisler tarafından çalıştığı inşaata getirildiği belirtildi. Emniyet Genel Müdürlüğü Terörle Mücadele Başkanlığı tarafından yayımlanan "Kayıp İddialarının Gerçek Yüzü" başlıklı kitapta "Ahmet Oğuz'un gözaltına alınmadığı ve açık kimliği olmadığı için araştırma yapılmadığı" iddia edildi. Emniyet'in bu yorumuna dayanak oluşturulan tek belge İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün 29 Ağustos 1997 tarihli yazısı oldu.

07)- Talat Türkoğlu

1 Nisan günü Edirne'deki annesinin evinden İstanbul'a gitmek için ayrılan Talat Türkoğlu (*) ortadan kayboldu. Talat Türkoğlu'nun akabeti tüm girişimlere karşın ortaya çıkmadı. Talat Türkoğlu'nun eşi Hasene Türkoğlu daha sonra yaptığı açıklamada, polis tarafından izlendiği için eşinin gözaltına alındığına emin olduğunu söyledi. Hasene Türkoğlu'nun verdiği bilgiye göre, Talat Türkoğlu, Edirne'ye gittiğinde kızkardeşine şunları anlattı: "TEM yolunda gelirken, Silivri yakınlarında, otobüsün önünde birkaç kişinin bulunduğu Renault marka bir araba durdu ve bir kişi inip otobüse bindi. Bir saat geçtikten sonra aynı kişi otobüsten inip, yine aynı Renault marka arabaya bindi ve araba otobüsün önünde Edirne'ye kadar geldi. Otogarda inip taksile eve geldim. Evin bulunduğu sokağın başında yine içinde birkaç kişi bulunan beyaz Renault araba vardı. Apartman kapısının açılmasını beklerken arabadan iki kişi inip bana doğru yürümeye başladı, o sırada içeri girip kapıyı kapattım." Hasene Türkoğlu, Talat Türkoğlu'nun otobüs yolculuğunu kızkardeşine anlatırken, "Neredeyse otobüsteyken 'beni kaçıracaktılar' diye bağıracaktım" dediğini aktardı. Hasene Türkoğlu, Edirne'deki evin balkon kapısının aynı gün zorlandığı ve iki gün sonra da sokakta Talat Türkoğlu'nun polisler tarafından takip edildiği bildirdi.

CHP Ankara Milletvekili Ali Dinçer'in, Talat Türkoğlu için Meclis Başkanlığı'na verdiği soru önermesine İçişleri Bakanlığı tarafından verilen yanıtta ise Talat Türkoğlu'nun "Türkiye Devrim Partisi adlı yasadışı örgüt içinde faaliyet gösterdiği" iddiasıyla en son 21 Eylül 1994 tarihinde gözaltına alındığı ve İstanbul DGM tarafından tutuklandıktan sonra 1994 sonlarında tahliye edildiği belirtildi. Yanıtta, "O tarihten sonra gözaltına alınma olmamıştır. Şahsın ailesi, avukatı ve İHD'ce yapılan başvurular üzerine konuyla ilgili detaylı bilgi verilmiş ve kendilerine bu hususta her türlü yardımın yapılacağı bildirilmiştir" denildi. Bakanlığın yanıtında ayrıca, "Talat Türkoğlu'nun faili meçhul cinayete kurban gidebileceği hususunda sözlü veya yazılı müracaat olmamıştır" denildi. 18 Mayıs 1997 tarihinde Gebze Cezaevi'nde "polis ajanı olduğu" gerekçesiyle öldürülen Kasım Açık adlı kişinin, Talat Türkoğlu'nun ortadan kaybolmasında rolü olduğu iddia edildi. MLKP ve Türkiye Devrim Partisi (TDP) tarafından yapılan yazılı açıklamada, Kasım Açık'ın "polis ajanı olduğu" anlaşıldıktan sonra cezaevinde sorgulandığı ve bazı olaylara karıştığını itiraf ettiği belirtildi. Açıklamada, Kasım Açık'ın, Talat Türkoğlu'nun "öldürülmesi olayına katıldığını" söylediği vurgulandı.

08)- Hıdır Öztürk (18)

14 Nisan 1996 tarihinde Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde gözaltına alınan ve daha sonra tutuklanan Hıdır Öztürk (18) adlı genç, Ekim ayında ortadan kayboldu. Diyarbakır Cezaevi idaresi Hıdır Öztürk'ün "hastaneye götürülürken kaçtığını", DGM Savcılığı ise "bir operasyon için götürüldüğü kırsal alanda firar ettiğini" öne sürdü. Hıdır Öztürk'ün annesi Leyla Öztürk

(*) Talat Türkoğlu 12 Eylül 1980'den sonra Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde 90 gün gözaltında tutuldu, sıkıyönetim mahkemesinde yargılandı ve 13 ay Mamak Cezaevi'nde tutuklu kaldı. Birçok defa Türkiye Komünist Partisi/Birlik (TKP/B) ve Türkiye Devrim Partisi davalarından yargılandı. Bir süre yurtdışında kaldı. 1984'ten sonra İstanbul'da gözaltına alındı, 3,5 yıl cezaevlerinde tutuklu kaldı. Son olarak eşi ile birlikte tutuklanarak 13 ay yine Sağmalcılar Cezaevi'nde yattı. 1994 Ekim ayında çıktı.

oğlunun “cezaevinde kaybedildiğine” inandığını söyledi. Leyla Öztürk, Aralık ayında İHD’ye yaptığı başvuruda kayboluş öyküsünü şöyle anlattı: “Oğlum 1993 yılında PKK’ye katıldı. 3 yıl sonra İzmir’deki evimize geldi. 4 ay kaldı. Sonra Diyarbakır’a döndü. Silvan’da gözaltına alındı. 20 gün işkencede kaldıktan sonra itirafçılar koğuşuna bırakıldığı söylendi. 1996’nın Haziran ayında cezaevinde görüşüne gittiğimde bana ‘itirafçılar koğuşunu istemiyorum, beni zorla ve işkenceyle buraya koydular. Burada can güvenliğim yok’ demişti. Maddi durumum iyi olmadığı için ancak üç ay sonra tekrar görüşe gelebildim. 31 Ekim günü cezaevine gittiğimde gardiyanlar bana ‘Senin oğlun 38. koğuşta. Fakat hastaneye götürüldüğü sırada kaçtı’ dediler. Aynı gün savcılığa yaptığım başvuruda ‘oğlum güvenlik güçleri tarafından operasyona götürüldüğünde dağa kaçmış’ dediler. Oğlumun öldürüldüğü kanaatindeyim.”

09)- İsa Efe (65)

Mardin’e bağlı Derik ilçesinin Kocatepe köyüne 7 Temmuz sabahı özel tim görevlileri ve korucular tarafından düzenlenen baskında gözaltına alınan İsa Efe’den bir daha haber alınmadı. 7 Temmuz günü Üçyol Karakolu’na götürülen İsa Efe birkaç saat sonra serbest bırakıldı. Aynı gün akşam saatlerinde, korucubaşı Seydo Denli, eski itirafçı oldukları belirtilen korucular Orhan Denli ve İshak Ektiren, soyadları öğrenilemeyen Karataş köyü korucubaşı Mustafa, İncesu köyü korucubaşı Abit’in de aralarında bulunduğu korucular ve özel tim görevlilerinin yaptığı ikinci baskında İsa Efe, çoğu yakını 25 köylü ile birlikte gözaltına alındı. Üçyol Jandarma Karakolu’na götürülen köylülerden bir kısmı 8 Temmuz günü serbest bırakıldı. Görgü tanıklarının anlatımına göre, 12 Temmuz günü diğer köylülerin yanından alınan İsa Efe gözleri bağlı olarak Derik Jandarma Komutanlığı’na götürüldü, 14 köylü ise aynı gün bırakıldı. Daha sonra yakınlarının başvurduğu soyadı belirlenemeyen Cemal adlı Derik Jandarma Komutanı, İsa Efe’yi serbest bıraktığını iddia ederken, bir görgü tanığı, İsa Efe’nin 5 milyar karşılığında, aralarında yaklaşık 30 yıldır kan davası bulunan Necimoğlu ailesine teslim edildiğini söyledi. Kimliğinin açıklanmasını istemeyen tanık, İsa Efe’nin 13 Temmuz günü Cemal adlı Yüzbaşı tarafından Derik Belediye Başkanı Hasip Necimoğlu (ANAP) ile yeğeni Faruk Necimoğlu’na teslim edildiğini söyledi. İsa Efe’nin bir yakını, yaptığı açıklamada, “Köyden 40 kişiyi götürmüşlerdi. Daha sonra onlarla birlikte bırakıldı. Sonra ifadesi var denilerek, tekrar Derik Jandarma Komutanlığı’na götürüldü. 3 gün sonra oraya gittiğimizde bırakıldığı söylendiler. Aylardır haber alamıyoruz” dedi.

10)- Ali Haydar Kaya (26)

Diyarbakır’ın Silvan ilçesinde Aras Kargo şirketinin müdürlüğünü yapan Ali Haydar Kaya’dan Ağustos ayı ortalarından itibaren haber alınamadı. Yakınları, Ali Haydar Kaya’nın ablasını ziyaret için arabasıyla Diyarbakır’a gittiğini ve Diyarbakır’dan aynı gün ayrıldığını belirterek, o günden beri kendisinden haber alamadıklarını söylediler. Ali Haydar Kaya’nın arabasının kaybolduktan 3 gün sonra Diyarbakır-Silvan karayolu üzerinde bulunduğunu belirten yakınları, emniyet, jandarma ve savcılığa başvurmalarına rağmen haber alamadıklarını söylediler. Emniyet Genel Müdürlüğü Terörle Mücadele Daire Başkanlığı tarafından yayımlanan “Kayıp İddialarının Gerçek Yüzü” başlıklı kitapta “Haydar Kaya’nın 1995 yılı Nisan ayında, Hizbullah örgütü ile ilgili bir operasyonda gözaltına alındığı, ancak daha sonra serbest bırakıldığı savunuldu. Kitapta 1996 yılına ilişkin iddialar konusuna ise değinilmedi.

11)- Orhan Yakar

Eylül ayında Bingöl’de gözaltına alındığı bildirilen Orhan Yakar’dan daha sonra haber alınamadı. Orhan Yakar’ın babası Mehmet Yakar, İstanbul’da ayakkabı boyacılığı yapan oğlundan iki aydır haber alamadığına ilişkin dilekçeyi 13 Kasım günü İstanbul Cumhuriyet

Savcılığı'na verdiğini ancak sonuç alamadığını söyledi. Başvurunun sonuçsuz kalması üzerine memleketi olan Doğubeyazıt'ın Sarısu köyüne döndüğünü ve Sarısu Jandarma Karakolu'na başvurduğunu bildirdi. Burada İlker ve Enver adlı astsubayların "Oğlun, Bingöl Jandarma Karakolu'nda gözaltında" dediklerini aktaran Mehmet Yakar, bunun üzerine Bingöl'e gittiğini belirterek "Burada bana, 'Oğlun yer göstermeye giderken mayına basarak öldü' dediler. Bu kadar asker mayına basmadı da benim çocuğum mu bastı? İşkencede öldürüldü." dedi.

12)- Hazım Ünver (29)

Eylül ayı başında, alacaklarını tahsil için Adana'dan ayrılarak Kuzey Irak'a giden Hazım Ünver'den bir daha haber alınamadı. Hazım Ünver'in yakınları 1997 yılında İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvurarak yardım istediler. Hazım Ünver'in kardeşi Enver Ünver, Habur Sınır Kapısı'nda defterler üzerinde yaptıkları inceleme sonucunda, ağabeyinin Türkiye'ye giriş yaptığını saptadıklarını bildirdi.

13)- Halil Birlik (60)

14)- Mehmet Bilgiç (50)

7 Kasım günü Habur Sınır Kapısı'ndan Türkiye'ye giren Halil Birlik (eski milletvekili Kemal Birlik'in yakın akrabası) ve Mehmet Bilgiç adlı kişilerden bir daha haber alınmadı. Konuyu Meclis gündemine getiren ANAP Şırnak Milletvekili Salih Yıldırım, Halil Birlik ve Mehmet Bilgiç'in Irak'a geçmek için 7 Kasım günü Habur Gümrük Kapısı'na geldikleri sırada, Ramazan Ökten ve diğer arkadaşları ile birlikte gözaltına alındıklarını ve kendilerinden daha sonra haber alınmadığını anlattı. Salih Yıldırım, Şırnak Valisi, Olağanüstü Hal Bölge Valisi, Jandarma Bölge Sorumlusu ve Şırnak Emniyet Müdürü ile yaptığı görüşmede, Halil Birlik ve Mehmet Bilgiç'in kaydına rastlanamadığı doğrultusunda bilgi verildiğini söyledi. Halil Birlik ve Mehmet Bilgiç'in yakınları, DYP Şırnak Milletvekili Bayar Ökten aracılığıyla Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller'e başvurular. Ancak bundan bir sonuç alınamadı.

15)- Şirin Bayram (17)

17)- Hakkı Kaya (47)

19)- Fahriye Mordeniz (40)

21)- Selahattin Gümürçü

16)- Ramazan Tekin

18)- Ramazan Yazıcı

20)- Mahmut Mordeniz (45)

Kasım ayının son günleri Diyarbakır şehir merkezi ile bazı ilçelerinde, kendilerini "polis" olarak tanıtan kişiler tarafından götürülen ya da kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan 7 kişiden bir daha haber alınmadı. Söz konusu kişilerle ilgili olarak yakınlarının yaptığı başvurulardan sonuç çıkmadı.

Ölü bulunanlar (*)

Ortadan kaybolanlar, kimi zaman ortadan kayboldukları tarihten kısa ya da uzun bir süre sonra ölü bulundu. Bu durum 1996 yılında da değişmedi. 1991 başından 1996 yılı sonuna kadar kaybolduktan/kaçırıldıktan sonra ölü olarak bulunanların sayısı 200'e ulaştı.

Örneğin; 5 Temmuz 1991 gecesi Diyarbakır'daki evine gelen ve kendilerini "polis" olarak tanıtan kişiler tarafından kaçırılan Halkın Emek Partisi Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın, 7 Temmuz 1991 tarihinde Diyarbakır ile Maden arasındaki karayolu üzerinde; 23 Kasım 1991 tarihinde Diyarbakır'ın Esenler mahallesinde "polis oldukları" öne sürülen kişiler

(*) Ölü bulunanlar, TİHV tarafından hazırlanan raporlarda, olumsuz bir biçimde olsa da akıbetleri ortaya çıktığı için "Ortadan kaybolanlar" başlığı altında yapılan istatistikî çalışmalara dahil edilmemektedir. Bu tür olaylar birkaç istisna (7 Mayıs 1994 tarihinde ölü bulunan Mehmet Şerif Avşar örneğinde olduğu gibi, katillerin ortaya çıkartıldığı durumlar) dışında, "Faili Meçhul Cinayet" olarak kabul edilmektedir.

tarafından kaçırılan İsmail Hakkı Kocakaya, 27 Kasım 1991 tarihinde Siverek yakınlarındaki Karacadağ bölgesinde; 1992 yılı başında Bursa'da kaybolan gazeteci Bülent Ülkü, 1 Nisan 1992 tarihinde Bursa Uludağ'da; 25 Ocak 1993 tarihinde kaybolan Cemal Akar, 25 Şubat 1993 tarihinde Tunceli'nin Pülümür ilçesi yakınlarında; 21 Şubat 1993 tarihinde ortadan kaybolan İHD Elazığ Şubesi Başkanı Avukat Metin Can ile doktor Hasan Kaya 26 Şubat 1993 tarihinde; 28 Temmuz 1993 tarihinde Bitlis'te kaçırılan gazeteci Ferhat Tepe, 3 Ağustos 1993 tarihinde Elazığ'ın Sivrice ilçesi yakınlarındaki Hazar Gölü kıyısında; 1993 yılı Kasım ayında kaybolan emekli Binbaşı Ahmet Cem Ersever (1993 yılı başında ordudan ayrılmış ve kontrgerilla faaliyetleri hakkında açıklamalar yapmıştı) ile Mustafa Deniz ve Neval Boz (Mahsune Dguebe) adlı istihbaratçı arkadaşları, 5 Kasım 1993 tarihinde Ankara civarında ölü bulundu.

15 Ocak günü Sakarya'nın Sapanca ilçesi yakınlarında ölü bulunan Behçet Cantürk ile şoförü Recep Kuzucu, 17 Ocak günü Tatvan'a bağlı Kırkbudak köyü yakınlarında ölü bulunan Kerem Gencer adlı imam, 11 Mart gecesi Diyarbakır-Silvan karayolu üzerinde ölü bulunan Şeyhmuz Yavuz, 25 Şubat sabahı Ankara'nın Gölbaşı ilçesi yakınlarında ölü bulunan Avukat Yusuf Ekinci, 4 Haziran günü Bolu'nun Yığılca ilçesi Karakuş köyü yakınlarında ölü bulunan Savaş Buldan ile Adnan Yıldırım ve Hacı Koray adlı 2 arkadaşı, 6 Temmuz günü İzmir'in Bornova ilçesine bağlı Yaka köyü yakınlarında ölü bulunan İkrâm Mihyas adlı sendikacı, 16 Ağustos günü Hilvan yakınlarında ölü bulunan Naif Ummaz adlı muhtar, 30 Eylül günü Diyarbakır ile Ergani arasındaki karayolu üzerinde ölü bulunan Sıddık Etyemez ve Ahmet Ceylan ile 14 Aralık sabahı Ankara'nın Bala ilçesine 15 kilometre uzaklıktaki Salih Bey bölgesinde ölü bulunan Avukat Faik Candan ise 1994 yılı ile ilgili olarak verilebilecek örneklerin çok azını oluşturdu.

Benzer olaylar 1995 yılında da sürdü. 24 Ocak 1995 tarihinde kaybolan Ayşenur Şimşek adlı eczacı, 29 Ocak 1995 tarihinde Kırıkkale'nin Yahşihan ilçesi yakınlarında ölü bulundu. Sağlık Sen'in kurucusu ve yöneticisi olan Ayşenur Şimşek'in ölümü ailesi tarafından 3 ay sonra öğrenilebildi.

Diyarbakır'ın Bismil ilçesine bağlı Eriktepe (Mahmeşervan) köyünde 20 Haziran 1995 tarihinde kaybolan Selahattin Akbulut 25 Şubat 1996 tarihinde Bismil'in Goma köyü yakınlarında ölü bulundu. Selahattin Akbulut'un Eylül ayında öldürüldüğü belirlendi. Selahattin Akbulut'un kızı Ayda Özalp, babasının polisler tarafından gözaltına alındığını belirterek, "Babam daha önce 3 kez gözaltına alınmıştı. Sürekli tehdit ediliyordu" dedi.

"15 Şubat 1995 tarihinde İstanbul'da, polis tarafından gözaltına alındıktan sonra kaybolduğu" bildirilen Rıdvan Karakoç ile 21 Mart 1995 tarihinde İstanbul Gedikpaşa'da "polis olduğu" bildirilen kişiler tarafından götürüldükten sonra kaybolan Hasan Ocak, Beykoz'un Buzhane köyü yakınlarında, işkenceyle öldürülmüş olarak bulundu. Cesetleri bulunduktan sonra cenazeleri Adli Tıp Morgu'nda bekletilen ve öldürülmüş oldukları ailelerine haber verilmeyen Rıdvan Karakoç ve Hasan Ocak'ın akıbetleri ancak Mayıs ayında aileleri tarafından öğrenilebildi. Hasan Ocak'ın cesedinin 26 Mart 1995 tarihinde Beykoz'un Buzhane köyü yakınlarında bulunduğu, cesedin 28 Nisan 1995 tarihine kadar Adli Tıp Kurumu Morgu'nda bekletildiği, Rıdvan Karakoç'un cesedinin de 2 Mart 1995 tarihinde aynı bölgede bulunduğu ve bir süre bekletildikten sonra Kimsesizler Mezarlığı'na gömüldüğü ortaya çıktı.

Kasım ayı başında okula gitmek üzere evden çıkan Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencisi Şerafettin Gazeli ile nişanlısı Fatma Uysal'ın cesetleri, 16 Kasım 1995 tarihinde Diyarbakır-Elazığ karayolundaki Karakaya Barajı yakınlarında bulundu. El, ayak ve gözlerinin bağlandığı bildirilen Şerafettin Gazeli ve Fatma Uysal'ın, kafalarına kurşun sıkıla-

rak öldürüldüğü belirlendi. Şerafettin Gazeli'nin babası Şakir Gazeli, "Oğlum, okuldaki ülkücü öğrenciler tarafından tehdit edildiğini söylüyordu. Son olarak 15 Ekim 1995 tarihinde Silvan'da gözaltına alındı. Silvan Emniyet Müdürlüğü'nde 15 gün gözaltında kaldıktan sonra serbest bırakılan oğlum okula gideceğini söyledi ve evden ayrıldı" dedi. Oğluyla aynı evde kalan arkadaşlarının telefon ederek, Şerafettin Gazeli'nin okula geldiğini ancak iki gündür eve gelmediğini söylediklerini ifade eden Şakir Gazeli şunları söyledi: "Arkadaşları Şerafettin'in tekrar Silvan'a gelip gelmediğini sordular. Bunun üzerine Diyarbakır ve Silvan Emniyet müdürlüklerine başvurudum. Ancak gözaltına alınmadığı cevabını verdiler. Tüm girişimlerime rağmen kendisinden haber alamadım. 16 Kasım 1995 günü oğlumun ve nişanlısının cesedi avcılar tarafından kendilerine işkence yapılmış vaziyette bulundu. Bizim bir düşmanımız yoktur. Aradan 3 ay geçmesine rağmen katilleri bulunmadı. Ülkücüler için içinde olduğu için katiller ortaya çıkarılmak istenmiyor."

1995 yılında ölü olarak bulunanlar, yukarıda özetlenen olaylarla sınırlı kalmadı. Örneğin; 1994 yılı başında Mardin'in Kızıltepe ilçesindeki evlerinden kaçırılan Süleyman Abak ve Abdullah Abak, Ocak ayında Viranşehir yakınlarında; 23 Şubat 1995 tarihinde Lice'nin Hüseyinika köyünde kaybolan Hamza Haran (1994 yılı Aralık ayında kaybolan İhsan Haran'ın amcası), 24 Ekim 1995 tarihinde aynı köy yakınlarında; 13 Nisan 1995 tarihinde Diyarbakır'ın Şehitlik semtinde kaçırılan Lice Nüfus Müdürü Ferhan Eşer, 27 Nisan 1995 tarihinde Diyarbakır'ın Pirinçlik kasabası yakınlarında; 14 Mayıs 1995 tarihinde Kozluk'a bağlı Kahveci köyünden kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Hadi Baran, 7 Haziran 1995 tarihinde Siirt'in Kurtalan ilçesi yakınlarında; 26 Mayıs 1995 tarihinde Mardin'in Midyat ilçesinde 4 kişi tarafından zorla kaçırılan Süleyman Kaplan adlı memur, 27 Mayıs 1995 tarihinde Midyat Kayapınar bölgesi yakınlarında ölü bulundu.

Ortadan kaybolanların ölü olarak bulunmaları özellikle 1996 yılının ilk yarısında tüm hızıyla sürdü. Hakkari'nin Yüksekova ilçesinde 17 Ocak günü ortadan kaybolan Abdullah Canan, 21 Şubat günü Yüksekova'nın Altınbaşak köyü yakınlarında ölü bulundu. Abdullah Canan'ın ölümü, kamuoyunda "Yüksekova Çetesi" olarak bilinen, asker, polis ve korucular-dan oluşan çetenin ortaya çıkması üzerine aydınlandı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 200'de)

Hakkari'nin Çukurca ilçesinde 28 Aralık 1995 tarihinde ortadan kaybolan Eyüp Karabey (26) ve Mahir Karabey (18) adlı iki kardeş 26 Şubat günü ölü bulundu. Çukurca'ya bağlı Narlı köyü (1994 yılında boşaltıldı) yakınlarında cesetleri bulunan Eyüp Karabey ve Mahir Karabey'in tüfekle vurularak öldürüldükleri ve cesetlerde süngü izleri bulunduğu bildirildi. Eyüp ve Mahir Karabey'in babası Recep Karabey, çocuklarının sivil polisler tarafından gözaltına alındıktan sonra işkenceyle öldürüldüğünü söyledi. Recep Karabey çocukları gözaltına alınınca Çukurca Cumhuriyet Savcılığı, Hakkari Emniyet Müdürlüğü ve Hakkari Jandarma Alay Komutanlığı'na başvurduğunu ancak bir sonuç alamadığını bildirdi.

29 Ekim 1995 tarihinde 2'si öğretmen 3 kişinin PKK militanları tarafından Mardin'in Dargeçit ilçesi yakınlarında öldürülmelerinden sonra Dargeçit'te gözaltına alınan Süleyman Seyhan (65) 6 Mart günü ölü bulundu. İlçe merkezine 3 kilometre uzaklıkta bulunan ve daha önce boşaltılan Kurucu köyü yakınlarında bir çukurda 3 cesedin bulunduğu haberleri üzerine harekete geçen kayıp aileleri, kaymakamlık ve İlçe Jandarma Komutanlığı'ndan izin aldıktan sonra çukurda Süleyman Seyhan'ın cesedini buldular. Süleyman Seyhan'ın ellerinin arkadan bağlandıktan sonra öldürüldüğü belirlendi. Kayıp yakınları, daha fazla aramaya izin verilmediği için diğer iki cesedi bulamadıklarını kaydettiler. Gözaltına alındıktan sonra kaybolan diğer 6 kişinin yakınları da bunun üzerine arama yapmak için ilçe kaymakamlığı ile savcılığa

başvurdular. Kayıp aileleri, 1995 Kasım ayı başındaki gözaltılardan hemen sonra askeri yetkililerin “öğretmenlerin öldürülmesine karışan üç kişinin öldürüldüğünü” söylediklerini, bunun köylülerin “çukurda 3-4 ceset vardı” iddialarını doğruladığını belirttiler. Öğretmenler ve işadamının öldürülmesinden sonra yapılan operasyonlarda gözaltına alınan Emin Aslan, Seyhan Doğan, Davut Altunkaynak, Nedim Akyön, Abdurrahman Olcay ve Abdurrahman Coşkun’dan (12) bir daha haber alınamamıştı.

Sırmak’a 2 kilometre uzaklıktaki Tugay Komutanlığı çöplüğünde 14 Mayıs günü 2 kişinin cesedi bulundu. Ölenlerden birinin Köy Hizmetleri Sırmak İl Müdürlüğü’nde memur olarak çalışan ve 14 Nisan gecesi “kendilerini polis olarak tanıtan” 4 kişi tarafından götürülen Ahmet Ürün (31) olduğu, Ahmet Ürün’ün iple boğularak öldürüldüğü ve vücudunda işkence izleri olduğu bildirildi. Ahmet Ürün’ün götürülmesinden sonra çeşitli yerlere başvurduklarını belirten yakınları, şunları söylediler: “Askerler, Ahmet ile diğer kişinin cesedini çöplükten çıkartıp belediyeye teslim etmiş. Tanıkların anlatımına göre, ceset çöplüğe tamamen gömülmüş ve üstü kapatılmış. Morga getirilen Ahmet’i gördüğümüzde tanınmayacak haldeydi. Sadece vücudundaki izlerden tanıdık. Gözleri patlatılmış, vücudu yapılan işkenceden dolayı şişmiş ve mosmor olmuştu. Boğazında ip vardı. Kolundaki saati ve ayakkabılarını çıkartmış, üzerindeki parasını almışlardı. Otopside Ahmet’in 15-20 gün önce iple boğularak öldürüldüğü belirtildi.” Ölü olarak bulunan diğer kişinin ise Kuzey Irak’lı olduğu ve sınırı geçmek isterken çıkan bir çatışmada yakalanarak Tugay Komutanlığı’na getirildiği öne sürüldü.

Sivas’ın Divriği ilçesinde, Divriği Demirçelik Maden İşletmeleri’ne bağlı Demirbağ köyü yakınlarındaki su pompalarında görevli Mustafa Tokuş, 21 Haziran gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırıldı. Mustafa Tokuş’un, 16.00-24.00 vardiya nöbeti için su pompalarına gittiği ancak vardiya değişimi için gelen arkadaşlarının Mustafa Tokuş’u yerinde bulamadıkları öğrenildi. Pompaların ve Mustafa Tokuş’un arabasının yakılmak istendiğini, vardiya defterinin parçalandığını gören işçiler durumu işyeri temsilciliğine bildirdi. Mustafa Tokuş’un, ailesi ve sendika yetkilileri, Emniyet Müdürlüğü ve Jandarma Komutanlığı’na başvurduklarını, ancak bir sonuç alamadılar. Yetkililer, Mustafa Tokuş’un başkan yapmak için gelen PKK’liler tarafından kaçırıldığını öne sürdüler. Mustafa Tokuş, 22 Ağustos gecesi Sivas’a bağlı Demirdağ köyü yakınlarındaki Çivlik deresi yakınlarında ölü bulundu. Mustafa Tokuş’un parçalanmış cesedi, yakınları tarafından üzerindeki elbiselerden teşhis edildi.

İstanbul’un Esenler semtinde 6 Ekim günü İsmet Güvenç adlı kişinin cesedi bulundu. Polis yetkilileri İsmet Güvenç’in “DHKP-C üyesi olduğunu ve örgüt içi hesaplaşmada öldürülmüş olabileceğini” iddia ettiler. İsmet Güvenç’in ailesi ve avukatlarının 11 Ekim günü İHD İstanbul Şubesi’nde yaptıkları basın açıklamasında akrabası Kadir Güvenç, Adli Tıp Kurumu’nda yapılan otopsi sonucunda hazırlanan raporda, ölüm nedeni olarak iç kanama gösterildiğini ve cesedi teşhis için gidenlere, doktorların, İsmet Güvenç’in gözaltına alınıp alınmadığını sorduğunu anlattı. Raporda, İsmet Güvenç’in vücudunda morluklar ve çenesinin ön kısmından girip omurilikten çıkan bir kurşun yarası olduğu vurgulandı. Kadir Güvenç, “İsmet bazı eylemlerle suçlanmaktaydı. Bütün bunlar İsmet’in polis ve MİT tarafından gözaltına alınarak katledildiğini göstermektedir” dedi.

2 Eylül günü arabasıyla Diyarbakır’ın Silvan ilçesine giderken, kimliği belirsiz silahlı kişilerce kaçırılan Nimet Çakmak (21) adlı kişi ile kimliği belirlenemeyen bir kadının cesedi, 4 Ekim sabahı Batman’a bağlı Samanyolu köyü yakınlarında yakılmış olarak bulundu. Nimet Çakmak’ın babası Arif Çakmak, “Vücudunun bir çok yeri yanmasına rağmen yüzü tanınacak durundaymış. Daha önce de defalarca gözaltına alındı, günlerce işkence gördü. Silvan’a araba

alım satımı için sık sık gidip gelirdi. Son gittiği günden sonra kendisinden haber alamadık. Arabasını, Silvan'a 30 kilometre uzaklıkta bulduk. Kayboluşunun beşinci gününde oğlumun Seyrantepe'deki evi soyuldu. Eve girenler, içerde bulunan altınları ve 10 bin Alman Markı' nı alıp götürmüşler. Evin tek anahtarı oğlumdaydı."

Hakkari-Yüksekova yolu üzerindeki Yeniköprü bölgesinde 17 Kasım günü Nusrettin Çomak adlı kişinin cesedi bulundu. Başkale ilçesine bağlı Sarıdere köyünde oturan Nusrettin Çomak'ın ifadesinin alınacağı gerekçesiyle 30 Ekim günü Başkale Tabur Komutanlığı' na çağrıldığı ve kendisinden bir daha haber alınmadığı belirtildi. Tabur Komutanlığı' na başvuran yakınları, "Gözaltında yok" yanıtını aldılar. Yakınları, silahla öldürülüp atıldığı çukurdan köylüler tarafından çıkarıldıktan sonra kendilerine haber verildiğini belirttiler.

JİTEM Subayının İtirafı (21 Ocak 1996-Evrensel)

Evrensel gazetesini arayan bir JİTEM subayı, Ali Tekdağ () adlı kişinin JİTEM tarafından öldürüldüğünü söyledi. Özel gizlilik koşullarında gerçekleştirilen görüşme sırasında faili meçhul birçok olayın JİTEM imzasını taşıdığı belirtilen subay, Evrensel gazetesine istihbarat örgütünün çalışma yöntemleri ve operasyonları hakkında bilgi verdi. Subay, istihbarat timinde teğmen olarak görev yaptığını; Şırnak, Siirt, Sason ve Silvan bölgelerinde çalıştığını, takip, telli muhabere, telsiz komuta ve telefon dinleme bölümünde görev aldığını söyledi. Subay, Silvan'da Ali Tekdağ'ın yoğun işkencelerden sonra öldürülüp yakıldıktan sonra bir tarlaya gömülmesinden JİTEM'in sorumlu olduğunu, görev yaptığı alanda korucu ve PKK itiraflarıyla operasyonlara katıldığını, Diyarbakır şehir merkezinde düzenlenen operasyonlara katılan çok sayıda polis ve subay arkadaşı olduğunu ifade etti. Şehir merkezinde herkesin telefonunun dinlendiğini belirten subay, "İl ve ilçelerde sayısı 30-40' ı bulan JİTEM ve MİT sorgu merkezi var. Bu sorgu merkezlerini rütbesi biraz daha yüksek subaylar, operasyon (özellikle yakalama, takip ve sorgu) timlerinde görevli olanlar bilir. Bu merkezlerde mutlaka birkaç itiraflı bulunur. İtirafçılar yetkililer kadar serbesttir. Bu timler, doğrudan Asayiş Kolordu Komutanlığı' na tabidir" dedi. Subay özetle şöyle konuştu:*

"Ali Tekdağ'a aylarca işkence yapıldı, sonra da öldürüldü. Boğa lakaplı komutan Tekdağ'ın cinsel organına kablo sokarak elektrik verdi. Tekdağ'ı Timuçin ve Boğa lakaplı komutanlar silahla taradı. İtirafçı "General Zinnar (Alaattin Kanat)" Tekdağ'ın sorgusuna katılarak onu DEP' liler hakkında bilgi vermeye zorladı. Ali Tekdağ'ın sorgulamasıyla ilgili gelişmeleri Ünal Erkan izliyordu. JİTEM elemanlarını, ABD'li ve İngiliz istihbarat subayları eğitiyor. İşkenceli sorgulara itiraflılar da katılıyor. İstihbarat ve operasyon timlerinin güvencesi aşiretlerdir. Aşiretlerin karargahlarında sorgu odaları bulunur. Buralarda birçok militan öldürüldü. Özel timin MHP' lilerden oluştuğu doğrudur, bu yönde haber yapan gazeteler hedef alınmıştır."

Subay, Diyarbakır'da yakalanıp gözaltına alınan kişilerin Piriçlik Jandarma Üsüsü'nde işkenceli sorgudan geçirildiğini, gözaltına alınanların tesliminden Olağanüstü Hal Bölge Valisi' nin haberinin olduğunu öne sürerek şunları söyledi:

(*) 26 Kasım 1994'de Diyarbakır'da, "polis oldukları" bildirilen kişiler tarafından götürülen Ali Tekdağ'ı Diyarbakır Çevik Kuvvet Müdürlüğü'nde gördüğünü" bildiren tanıklar ortaya çıktı. Adının açıklanmasını istemeyen bir kişi, Ali Tekdağ'ın akrabalarına, Tekdağ'ı gözaltında gördüğünü anlattı. Seyfettin Demir adlı tutuklu da "gözaltında Ali Tekdağ ile birlikte kaldığını ve yoğun işkence yapıldığına tanık olduğunu" bildirdi. Ali Tekdağ'ın eşi Hatice Tekdağ, bunun üzerine Diyarbakır DGM Savcılığı'na başvurdu, DGM Savcısı Bekir Selçuk ile görüştü. Tekdağ'ın yakınları Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurdu.

"Diyarbakır'da yakalanan elemanlar Pirinçlik Jandarma Üssü'ne götürülür. Burası JİTEM'in sorgu merkezidir. Ayrıca sıkıyönetim döneminde kullanılan Deregeçidi Askeri Bölgesi'ndeki bir hangarda sorgu yapılır. Bunun dışında yakalananlar Ergani Jandarma Karakolu, Silvan Zirhli Tugayı ve Komando Taburu'nda da sorgulanır. Gözaltına alınanlar ayrıca seyyar karakollar ve Bölge Asayiş Komutanlığı'na bağlı karargahlarda sorgulanır. Polis bölgesinde bulunan bir militanı isterse JİTEM alır. Elemanların tesliminde OHAL Valisi'nin ya da ilgili güvenlik şube müdürlerinin onayı vardır. Öldürülen kişi mutlaka önceden bilinir. Görev sahasındaki her şey günlük olarak rapor edilir. Pirinçlik Jandarma Üssü işkence merkezidir. Yakalananlar burada sorgulanıyor. Diyarbakır MİT merkezi Ortadoğu'nun güçlü istihbarat merkezlerinden biridir. İran, Irak ve Barzani kuvvetlerinin istihbarat organlarından yardım alınıyor. Diyarbakır, Silvan ve Cizre'de Hizbullah'tan yardım alındı. Yakalanan bir kadın militana, 'Boğa' lakaplı bir komutan tecavüz etti. Sonra da G-3 tüfeğiyle cinsel organına ateş etti. Sorgularda, tecavüz sıkça yapılır. Erkek olsun, kadın olsun cinsel organlar uyarıldıktan sonra sigara, bez yakılarak üzerinde tutulur. Timlerde yerelaneların bordroları belli değil. Her operasyondan ayrı para alınır."

Sağ bulunanlar

Ortadan kaybolanlardan bazıları, sağ olarak kurtulabildi ya da kurtarıldı. Örneğin 1 Eylül 1994 tarihinde Diyarbakır'ın Bağlar semtindeki evine kimliği belirsiz kişiler tarafından yapılan baskından sonra kaçırılan Abdullah Aydın, 15 Eylül 1994 tarihinde sağ bulundu. Dönemin Olağanüstü Hal Bölge Valisi Ünal Erkan, Abdullah Aydın'ın Hizbullah militanları tarafından kaçırıldığını ve polis tarafından basılan bir evin bodrumunda, öldürülmek üzere elleri bağlı olarak bekletilirken kurtarıldığını açıkladı. Açlık ve işkence nedeniyle son derece bitkin durumda olan Abdullah Aydın, uzun süre hastanede tedavi gördü.

29 Kasım 1994 tarihinde İstanbul Kadıköy'deki evinin önünden kaçırılan Ayhan Uzala 19 Aralık 1994 tarihinde serbest bırakıldı. Ayhan Uzala, kontr-gerilla ya da MİT görevlisi olduğunu sandığı kişiler tarafından kaçırıldığını, 20 gün boyunca manevi işkence gördüğünü ve ölümlü tehdit edildiğini belirterek, "Faili meçhul cinayetler zincirinin yeni bir halkası olacaktım. Sağ kurtulmamda Hollanda vatandaşı olmam etkili oldu" dedi. Ayhan Uzala, yaşadıklarını bir kitap yazarak anlattı.

Batman'da Ocak ve Şubat aylarında kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Belediye İş Sendikası Batman Şubesi Başkanı Osman Küntaş, Halit Aydın, Selahattin Yasak, Şakir Tanrıku, Ahmet Günbatı (muhtar), Ekrem Şaşmaz, Hikmet Çiftçi, Burhan Alkaş, Halit Teymur ve Arif Gezici (doktor) adlı kişiler 1996 yılı Ocak ayında serbest bırakıldı. Serbest bırakılan 10 kişinin Hizbullah militanları tarafından kaçırıldığı ve Batman'daki bazı evlerin bodrumlarında özel olarak hazırlanan sığınaklarda tutuldukları açıklandı. 10 kişinin o dönemde Hizbullah örgütüne karşı Batman'da yapılan operasyonların yoğunlaşması üzerine serbest bırakıldığı öne sürüldü. Dönemin Batman Emniyet Müdürü Emin Körpe, "kaçırılanların kimliklerine baktığımızda Hizbullahçılar tarafından kaçırıldıklarını anlıyoruz" dedi. Emin Körpe, serbest bırakılan kişilerden Arif Gezici'nin 17 Ekim 1994, Ekrem Şaşmaz'ın 5 Aralık 1994, Şakir Tanrıku'nun 9 Ocak 1995, Halit Teymur'un 10 Ocak 1995, Selahattin Yasak'ın 11 Ocak 1995, Halit Aydın'ın 16 Şubat 1995 ve Ahmet Günbatı'nın 15 Kasım 1995 tarihinden beri kayıp olduğunu bildirdi.

Osman Küntaş, Selahattin Yasak ve er olarak görev yaptığı Erzurum'dan Gercüş ilçe merkezine giderken kaçırılan Ekrem Şaşmaz, kaçırıldıkları süre içinde yeraltında kazılmış özel yerlerde tek başlarına tutulduklarını, ekme-soğan gibi yiyeceklerin verildiğini ve kaçırılan

kişileri tanımadıklarını söylediler. Osman Küntaş, alıkonulduğu süre içerisinde sürekli "sizi serbest bırakmaya götürüyoruz" diye yerlerinin değiştirildiğini belirterek, "Bundan dolayı bana son olarak 'seni serbest bırakmaya gidiyoruz' dediklerinde inanmamıştım. Benden bir buçuk milyar lira fidye istiyorlardı. Ben de bu kadar paramın olmadığını ve veremeyeceğimi söyledim. Tutulduğumuz süre içinde ev altında kazılmış sığınak gibi iki metrelik yerlerde barındırılıyorduk. Günlük olarak yiyecekler veriliyordu. Bir yıl boyunca yıkanma imkanı bulamadık. Tuvalet ihtiyacımızı bulunduğumuz yerde yapmak zorunda kalıyorduk" dedi. Osman Küntaş, kendilerine sadece psikolojik baskı yapıldığını söyledi.

12 Eylül 1980 askeri darbesinden 1995 yılı sonuna kadar geçen sürede ortadan kaybolanlarla ilgili olarak TİHV'nin hazırladığı liste (*) şöyle:

001)- Gazal	1980	Mardin	Siyasi
002)- Hüseyin Morsümbül	18 Eylül 1980	Bingöl	Siyasi
003)- Cemil Kırbayır	09 Ekim 1980	Kars Göle	Siyasi
004)- Mahmut Kaya	25 Aralık 1980	Kars	Siyasi
005)- Zeki Altınbaş (25)	Nisan 1981	Yalova	Siyasi
006)- Gürkan Mungan	Aralık 1983	Ankara	Siyasi
007)- Nurettin Öztürk	04 Nisan 1984	Ankara	Siyasi
008)- Ömer Savun	06 Mayıs 1989	Siirt	Siyasi
009)- Hüseyin Demirtaş	26 Mayıs 1989	Siirt	Siyasi
010)- Adnan Bağca (32)	11 Haziran 1990	Siverek	Siyasi
011)- Abdullah Kurt	Eylül 1990	Yüksekova	Siyasi
012)- Yusuf Erişti	Mart 1991	İstanbul	Siyasi
013)- İbrahim Gündem (46)	25 Eylül 1991	Hazro Sarıerik köyü	Siyasi
014)- Hüseyin Toraman (25)	27 Ekim 1991	İstanbul	Siyasi
015)- Mehmet Demir (32)	10 Ocak 1992	Siirt	Siyasi
016)- Durmuş Çaylak (27)	09 Şubat 1992	Fethiye	Adli
017)- Hüseyin Yaman (22)	04 Mayıs 1992	İstanbul	Siyasi
018)- Soner Gül (22)	04 Mayıs 1992	İstanbul	Siyasi
019)- Hasan Gülünay (32)	20 Temmuz 1992	İstanbul	Siyasi
020)- Mehmet Ertak	22 Ağustos 1992	Şırnak	Siyasi
021)- Ayhan Efeoğlu (25)	06 Ekim 1992	İstanbul	Siyasi
022)- Namık Erkek (30)	19 Aralık 1992	Mersin	Siyasi
023)- Ali Kırılgaç	07 Mart 1993	İstanbul	Siyasi
024)- İbrahim Akal	14 Haziran 1993	Şırnak Görümlü köyü	Siyasi
025)- Hikmet Şimşek	14 Haziran 1993	Şırnak Görümlü köyü	Siyasi
026)- Salih Demirhan	14 Haziran 1993	Şırnak Görümlü köyü	Siyasi
027)- Hamdi Şimşek	14 Haziran 1993	Şırnak Görümlü köyü	Siyasi
028)- Halit Özdemir	14 Haziran 1993	Şırnak Görümlü köyü	Siyasi
029)- Şemdin Culaz	14 Haziran 1993	Şırnak Görümlü köyü	Siyasi
030)- İhsan Uygur	06 Temmuz 1993	İstanbul
031)- Yüksel Alptekin	06 Temmuz 1993	İstanbul
032)- Aysel Malkaç (22)	07 Ağustos 1993	İstanbul	Siyasi
033)- Erdoğan Şakar (32)	13 Ağustos 1993	İstanbul	Siyasi

(*) TİHV'nin 1995 yılı raporunda ve diğer bazı metinlerde kayıp olduğu belirtilen kişilerden Hamza Güneri'nin (11 Eylül 1995-Ağrı) yaşadığı ve cezaevinde bulunduğu, Ahmet Cingöz'ün de (7 Haziran 1995-Diyarbakır) Kocaeli'nin Derice ilçesinde çalıştığı ortaya çıktı. Ayrıca Süleyman Seyhan (Ekim 1995-Dargeçit) adlı kişinin de 1996 yılı Mart ayında cesedi bulundu. Liste, bu üç olay ile 1996 yılından itibaren TİHV'ye ulaşan bilgiler değerlendirilerek yeniden düzenlenmiştir.

034)- Abdülvahap Timurtaş (32)	14 Ağustos 1993	Silopi Yeniköy	Siyasi
035)- Serhan Dehmen (23)	08 Eylül 1993	İstanbul	Siyasi
036)- M. Şah Atala (24)	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
037)- Bahri Şimşek	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
038)- Hasan Avar (41)	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
039)- Şerif Avar (24)	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
040)- Nusrettin Yerlikaya	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
041)- Turan Demir (27)	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
042)- Behçet Tutuş (40)	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
043)- Abdi Yamuk	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
044)- Salih Akdeniz (65)	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
045)- Celil Aydoğdu	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
046)- Ümit Taş	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
047)- Yılmaz Gümüş	21 Ekim 1993	Batman	Siyasi
048)- Bahri Kağanaslan	29 Ekim 1993	Diyarbakır Baroğlu köyü	Siyasi
049)- Ahmet Çakıcı	28 Kasım 1993	Hazro Çitlibahçe köyü	Siyasi
050)- Ali Efeoğlu	05 Ocak 1994	İstanbul	Siyasi
051)- Fethi Yıldırım (32)	05 Ocak 1994	Urfa Viranşehir	Siyasi
052)- Yusuf Tunç	09 Şubat 1994	Kızıltepe Kengerli köyü	Siyasi
053)- Cüneyt Aydınlar	20 Şubat 1994	İstanbul	Siyasi
054)- Nazım Babaoğlu	12 Mart 1994	Urfa	Siyasi
055)- Zeynel Kürsad	23 Mart 1994	Batman	Siyasi
056)- Piro Ay	16 Nisan 1994	Derik Çay köyü	Siyasi
057)- Muharrem Tanrıverdi (20)	08 Mayıs 1994	Lice Dibek köyü	Siyasi
058)- Mehmet Tanrıverdi (25)	08 Mayıs 1994	Lice Dibek köyü	Siyasi
059)- Kasım Alpsoy	18 Mayıs 1994	Adana	Siyasi
060)- Fahri Bulut	18 Mayıs 1994	Lice Törelî (Esenli) köyü	Siyasi
061)- Mustafa Bulut (25)	18 Mayıs 1994	Lice Törelî (Esenli) köyü	Siyasi
062)- İkrâm İpek (21)	18 Mayıs 1994	Lice Durali köyü	Siyasi
063)- Servet İpek (16)	18 Mayıs 1994	Lice Durali köyü	Siyasi
064)- Seyithan Yolur	18 Mayıs 1994	Lice Durali köyü	Siyasi
065)- Ali İhsan Çiçek (19)	18 Mayıs 1994	Lice Dernek köyü	Siyasi
066)- Tahsin Çiçek (47)	18 Mayıs 1994	Lice Dernek köyü	Siyasi
067)- Çayan Çiçek (15)	18 Mayıs 1994	Lice Dernek köyü	Siyasi
068)- Zeki Ercan Diril	19 Mayıs 1994	Beytüşşebap Kovankaya	Siyasi
069)- İlyas Edip Diril	19 Mayıs 1994	Beytüşşebap Kovankaya	Siyasi
070)- Hasan Orhan	24 Mayıs 1994	Lice Yorulmaz köyü	Siyasi
071)- Mehmet Selim Orhan	24 Mayıs 1994	Lice Yorulmaz köyü	Siyasi
072)- Cezayir Orhan	24 Mayıs 1994	Lice Yorulmaz köyü	Siyasi
073)- Mehmet Can Aysin (45)	24 Mayıs 1994	Lice Yorulmaz köyü	Siyasi
074)- Sinan Fidan	06 Haziran 1994	Diyarbakır Kadiye köyü	Siyasi
075)- Hacı İsa Gök	12 Haziran 1994	Batman	Siyasi
076)- Recai Aydın (32)	02 Temmuz 1994	Diyarbakır Çınar	Siyasi
077)- Abdülğani Dağ	23 Temmuz 1994	Nusaybin Akarsu köyü	Siyasi
078)- Mahmut Demirel	Ağustos 1994	Batman	Siyasi
079)- Mehmet Salim Acar	Ağustos 1994	Bismil Bele köyü	Siyasi
080)- Resul Saçan	09 Ağustos 1994	Batman	Siyasi
081)- İbrahim Kartay	17 Ağustos 1994	Hani Hurik köyü	Siyasi
082)- Safura Yıldırım	31 Ağustos 1994	Nusaybin Çağlı köyü	Siyasi
083)- Lütfiye Kaçar	05 Eylül 1994	İstanbul	Siyasi
084)- Fidan Güngör	11 Eylül 1994	İstanbul	Siyasi

085)- Sabahattin Talayhan	11 Eylül 1994	İstanbul	Siyasi
086)- Kenan Bilgin	12 Eylül 1994	Ankara	Siyasi
087)- Rıdvan Temiz	Ekim 1994	Mardin Derik	Siyasi
088)- Turgut Yenisoş	04 Ekim 1994	Diyarbakır Bismil	Siyasi
089)- Hıdır Işık (59)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
090)- Hatun Işık (25)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
091)- Elif Işık (22)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
092)- Düzali Serin (31)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
093)- Yeter Işık (15)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
094)- Gülizar Serin (28)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
095)- Dilek Serin (3)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
096)- Adnan Şeker	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
097)- İbrahim Gencer (55)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
098)- Nazım Gülmez (61)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli Hozat	Siyasi
099)- Mehmet Ağgün (90)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli Hozat	Siyasi
100)- Ahmet Akbaş	Eylül-Ekim 1994	Tunceli Hozat	Siyasi
101)- Müslüm Aydın (56)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli Hozat	Siyasi
102)- Ahmet Yetişen	14 Kasım 1994	Batman	Siyasi
103)- Ali Tekdağ	26 Kasım 1994	Diyarbakır	Siyasi
104)- Ender Toğcu	29 Kasım 1994	Diyarbakır	Siyasi
105)- İsmail Ağaya	Aralık 1994	Batman	Siyasi
106)- Abdullah Efeli (50)	15 Aralık 1994	Şırnak Cizre	Siyasi
107)- İhsan Haran (25)	24 Aralık 1994	Diyarbakır	Siyasi
108)- İsmail Bahçeci	24 Aralık 1994	İstanbul	Siyasi
109)- M. Şirin Mutlu (25)	Ocak 1995	Batman Kozluk Zıdya	Siyasi
110)- Nihat Aslan	Şubat 1995	Midyat Doğançayır	Siyasi
111)- Muhittin Olmaz (35)	Şubat 1995	Diyarbakır Bismil	Siyasi
112)- Bedri Algan	01 Şubat 1995	Diyarbakır	Siyasi
113)- Murat Yıldız (20)	23 Şubat 1995	İzmir	Adli
114)- Tarık Ümit	02 Mart 1995	İstanbul	Çete
115)- Kemal Birlik (26)	29 Mart 1995	Mardin Kızıltepe	Siyasi
116)- A. Baki Birlik (55)	29 Mart 1995	Mardin Kızıltepe	Siyasi
117)- Zübeyir Birlik (30)	29 Mart 1995	Mardin Kızıltepe	Siyasi
118)- Zeki Alabalık	29 Mart 1995	Mardin Kızıltepe	Siyasi
119)- Ali İhsan Dağlı	14 Nisan 1995	Diyarbakır Silvan Eşme	Siyasi
120)- Nezir Tekçi (27)	28 Nisan 1995	Yüksekova Yukarı Ölçek	Siyasi
121)- M. Sait Zengin	06 Mayıs 1995	Mardin Midyat	Siyasi
122)- Edip Aksoy	07 Haziran 1995	Diyarbakır	Siyasi
123)- Ahmet Pehlivan (30)	04 Temmuz 1995	İstanbul	Siyasi
124)- Servet Bayram (28)	08 Temmuz 1995	Diyarbakır Hazro	Siyasi
125)- Selim Acar	21 Temmuz 1995	Midyat Çalpınar	Siyasi
126)- Mehmet Yıldız	22 Temmuz 1995	Diyarbakır	Siyasi
127)- Ahmet Özdemir	13 Ağustos 1995	Güçlükonak Fındık	Siyasi
128)- Ahmet Özer	13 Ağustos 1995	Güçlükonak Fındık	Siyasi
129)- Bahri Esenboğa	13 Ağustos 1995	Güçlükonak Fındık	Siyasi
130)- Fikri Şen	13 Ağustos 1995	Güçlükonak Fındık	Siyasi
131)- İlhan İbak	13 Ağustos 1995	Güçlükonak Fındık	Siyasi
132)- Osman Buluttekın	26 Ağustos 1995	Diyarbakır Kulp	Siyasi
133)- Reşit Yıldız (54)	27 Ağustos 1995	Mardin Nusaybin Çilesiz	Siyasi
134)- Şehmuz Eroğlu	03 Eylül 1995	Batman	Siyasi
135)- Cemil Çelik (62)	26 Eylül 1995	Mardin Ömerli	Siyasi

136)- Mehmet Emin Yılmaz (78)	15 Ekim 1995	Van Başkale Aydemir	Siyasi
137)- Haydar Yılmaz (42)	15 Ekim 1995	Van Başkale Aydemir	Siyasi
138)- Beşir Sayın (33)	15 Ekim 1995	Van Başkale Aydemir	Siyasi
139)- Yusuf Ertaş (67)	15 Ekim 1995	Van Başkale Aydemir	Siyasi
140)- Kerevan İzmez	15 Ekim 1995	Şırnak Silopi	Siyasi
141)- Fehmi Tosun (38)	19 Ekim 1995	İstanbul	Siyasi
142)- Düzgün Tekin (21)	21 Ekim 1995	İstanbul	Siyasi
143)- Mehmet Emin Aslan (19)	Ekim/Kasım 1995	Mardin Dargeçit	Siyasi
144)- Seyhan Doğan	Ekim/Kasım 1995	Mardin Dargeçit	Siyasi
145)- Davut Altunkaynak	Ekim/Kasım 1995	Mardin Dargeçit	Siyasi
146)- Nedim Akyön	Ekim/Kasım 1995	Mardin Dargeçit	Siyasi
147)- Abdurrahman Olcay	Ekim/Kasım 1995	Mardin Dargeçit	Siyasi
148)- Abdurrahman Coşkun	Ekim/Kasım 1995	Mardin Dargeçit	Siyasi
149)- Abdullah Yağlı	Kasım 1995	Nusaybin	Siyasi
150)- Şemsettin Yurtseven (73)	27 Kasım 1995	Yüksekova Ağaçlı	Siyasi
151)- Mikdat Özeken (20)	27 Kasım 1995	Yüksekova Ağaçlı	Siyasi
152)- Münir Samtaş (15)	27 Kasım 1995	Yüksekova Ağaçlı	Siyasi

h)- Cezaevleri ve ölüm oruçları

1996, cezaevlerindeki sorunların ortadan kaldırılmadığı, baskı ve saldırıların, 12 Eylül askeri darbesinin ardından geçen 3-4 yıllık sürede yaşananlara benzer ölçüde arttığı bir yıl oldu. Cezaevlerinde huzurlu ve insan onuruna yaraşır bir ortam sağlanamadı; sürekli olarak toplu ya da tek tek dayak atma olaylarına, operasyonlara, insanlık dışı uygulamalara ve yasaklamalara tanık olundu. İstanbul Ümraniye ile Diyarbakır E Tipi cezaevlerinde tutukluların acımasızca dövülerek öldürüldüğü katliamlar yaşandı. İki cezaevindeki katliamlar sonucunda Ümraniye’de 4, Diyarbakır’da da 10 kişi öldürüldü, onlarca kişi yaralandı.

Cezaevlerindeki intihar olayları, tutuklular tarafından işlenen cinayetler, tabancalı-bıçaklı-şişli saldırılar sürdü. Baskı ve şiddetin yoğunlaşması, kazanılmış hakların geri alınması, pek çok cezaevinde tutuklu ve hükümlülerin kısa ya da uzun süreli açlık grevi yapmasına yol açtı. Açlık grevleri Temmuz ayında, başta dönemin adalet bakanları Mehmet Ağar ve Şevket Kazan olmak üzere yetkililerin umursamaz tavrı sonucunda, ülke tarihinde görülmedik bir boyuta ulaştı. Siyasi tutuklu ve hükümlülerin bulunduğu tüm cezaevlerinde başlayan ve zaman içinde ölüm orucuna dönüşen bu süreç, 12 tutuklu ve hükümlünün yaşamını yitirmesine, pek çoğunda da dönüşü olmayan hastalıklara yol açtı.

Açlık grevleri 12 kişinin ölümüyle sonuçlanan eylemle sınırlı kalmadı. Yıl boyunca birbiri arkasına başlayan açlık grevleri, tutuklu ve hükümlülerin sağlıklarının bozulmasına ve kalıcı sakatlıklara neden oldu. Açlık grevleriyle elde edilen haklar kısa sürede geri alındı. Cezaevlerinde meydana gelen insanlık dışı uygulamalar ve işkenceler ile açlık grevleri, tutuklu ve hükümlülerin yakınları açısından da bir dizi sıkıntı yarattı. 1996 yılı, tutuklu ve hükümlü yakınlarının gerçekleştirdiği pek çok eyleme sahne oldu. Bu eylemlerin önemli bölümünde güvenlik görevlilerinin müdahaleleri nedeniyle kanlı olaylar yaşandı.

Cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlü sayısı, özellikle de siyasi tutuklu ve hükümlü sayısı önceki yıllara göre ciddi biçimde arttı. 1991 yılında 20 bine kadar inen tutuklu ve hükümlü sayısı, 1993 sonunda 32 bine, 1994 sonunda 40 bine, 1995’te de 50 bine ulaştı. Siyasi tutuklu ve hükümlü sayısındaki artış ise daha çarpıcı oldu. DYP-SHP koalisyon hükümetinin göreve başladığı 1991 yılı Kasım ayında 900 olan siyasi tutuklu ve hükümlü sayısı, 1993 yılında 4 bin 284’e, 1994 yılı ortalarına gelindiğinde de 6 bin 379’a yükseldi. Cezaevlerinde 1996 Ocak ayı

itibariyle 29 bin 763'ü tutuklu, 19 bin 803'ü de hükümlü olmak üzere 49 bin 566 kişinin bulunduğu belirlendi. Tutuklu ve hükümlülerden 40 bin 942'sini adli, 8 bin 624'ünü de siyasi tutuklu ve hükümlüler oluşturdu.

Adalet Bakanlığı verilerine göre, 1 Ocak 1997 itibariyle Türkiye'deki 562 cezaevinde toplam 56.082 tutuklu ve hükümlü bulunuyor. Bunlardan 24.992'sini tutuklular, 31.090'ını da hükümlüler oluşturuyor. Tutuklu ve hükümlülerden 50.405'i "E" ve "Özel" tip cezaevlerinde, 3.713'ü açık cezaevlerinde, 1.547'si kapalı cezaevlerinin çocuk bölümlerinde, 417'si de çocuk ıslah evlerinde kalıyor. Tutuklu ve hükümlülerin 9.241'i siyasi (528'i sağ, 8.713'ü sol görüşlü), 46.841'i adli suçlar nedeniyle cezaevinde yatıyor. Siyasi nedenlerle cezaevinde bulunanların 6.321'ini tutuklular, 2.920'sini de hükümlüler oluşturuyor.

Özellikle siyasi tutuklu ve hükümlülerin kaldığı cezaevlerine karşı sürekli olarak provokatif haberler üretildi, yasaklama ve sınırlamalar getirilmek istendi, gerçeğe uygun olmayan raporlar hazırlandı. Örneğin İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan "Cezaevi Faaliyetleri" başlıklı raporda, tutuklanan örgüt üyelerinin cezaevlerinde "ideolojik eğitim"den geçtiği, cezaevlerinin mevcut yapısı nedeniyle "eğitim kampı"na dönüştüğü ve militanların cezaevinde kariyer yaptığı öne sürüldü. Cezaevi görevlilerinin siyasi, sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı mahkumlar üzerindeki etkisini kaybettiklerinin belirtildiği raporda, avukatlar, "cezaevlerine, örgütsel döküman ve mesajlar ile bazı suç aletlerini sokmakla" suçlandı.

Tutuklu ve hükümlülerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi taleplerine karşı bazı gazeteler, polis arşivlerinden alınan fotoğrafları "provokasyon" amacıyla kullandı. Örneğin; Sabah gazetesinin 28 Şubat günü verdiği, "Bayrampaşa'da PKK kampı" başlıklı haberde, tutukluların cezaevinde yaptıkları hediyelik eşyalar için "örgüte gelir sağlamak için yapıyor" denildi. Haberde, tutukluların spor yapmasının da örgüt faaliyeti olduğu öne sürüldü. Polis kaynaklı bir rapora dayandırılan haberde, cezaevinin PKK kampı haline geldiği iddia edilirken, siyasi davalara giren avukatlar hedef gösterildi. İstanbul Cumhuriyet Savcısı Avni Bilgin ise haberi yalanladı. Gazetede fotoğrafların 2-3 yıl önce çekildiğini belirten Avni Bilgin, "Emniyet Genel Müdürlüğü'nün raporuna ilişkin araştırmalarımız devam ediyor. Araştırmalar tamamlanınca Eyüp Cumhuriyet Savcılığı'na ihbarda bulunacağız" dedi. Bayrampaşa Cezaevi Savcısı Halil Abuka da fotoğrafların 1993 yılında çekildiğini ve fotoğraftaki kişilerin ya tahliye edildiğini ya da başka cezaevinde tutuklu olduğunu söyledi. Tutuklu yakınları tarafından yapılan açıklamada ise, yayımlanan yalan haberler kınandı ve özellikle Akşam ve Sabah gazeteleri ile Flash TV ve İnter Star televizyonlarında yayımlanan haberlerle tutukluların kasıtlı olarak hedef haline getirildiği vurgulandı.

Ölüm orucu ve açlık grevleri

Gerek Mehmet Ağar gerek Şevket Kazan, Adalet Bakanı oldukları dönemde, tutuklu ve hükümlülere "insan" olarak yaklaşmak yerine, adeta "yok edilmesinde sakınca olmayan zararlılar" anlayışıyla yaklaşılar. Bu yaklaşımın bedeli ise son derece ağır oldu. Her iki bakan döneminde çıkarılan genelgeler, mahkumların yaşam koşullarını daha da ağırlaştırdı. Dönemin Adalet Bakanı Mehmet Ağar'ın tavrına ilişkin ipuçları, Ertuğrul Özkök'ün, Hürriyet gazetesinin 8 Nisan 1996 tarihli sayısında yayımlanan "Ağar: Biraz Can Yanacak" başlıklı yazısında ortaya konuldu:

Günün flaş siyasetçilerinden birisi Adalet Bakanı Mehmet Ağar. Kısa sürede Çiller'in A Takımı'nın en etkili ismi haline geldi. O nedenle hem kendi partisi içinde, hem de ANAP içinde tepki çekiyor. Başbakan Mesut Yılmaz, özellikle İçişleri Bakanlığı'nı ilgilendiren bazı

kilit atamaları onun engellediğini düşünüyor. Ankara'da birçok siyasetçiye göre de, İçişleri ve Emniyet üzerindeki gölgesi hala aynı ölçüde etkisini sürdürüyor.

(...) Ağar, cezaevlerindeki kaotik durumu çözmeye kesin kararlı. Ama Türkiye'nin 12 Mart döneminden beri çözemediği bu sorunu nasıl çözecek?

"Biraz can yanacak ama bu işi halledeceğim. Bizi vururlar diye hiçbir şey yapmadan oturmayız."

Bu sözler çok iddialı. Ağar bir adım daha ileri gidiyor ve Adalet Bakanlığı'nda başlatıldığı büyük değişikliğin işaretini şu sözlerle veriyor:

"Ben zaten hedefim. Hiçbir şeyden korkum yok. Ama önce bu işi yapacak adamları getirmem gerekiyor. Cesur adamlara ihtiyacım var. (*) Bunu Milli Güvenlik Kurulu'nda da anlattım."

Bu sözler çok tanıdık bir Mehmet Ağar potresi ortaya çıkarıyor. İstanbul Emniyet Müdürlüğü yaptığı sırada, Dev Sol'un bütün tehditlerine rağmen terör örgütünün üzerine girdi. O nedenle, halk tarafından da tutulan bir polis müdürüydü. Öyle sanıyorum ki, cezaevlerinde, geçmiş 25 yılın biriktirdiği sorunlarla büyük bir hesaplaşma başlıyor.

Polis şefleri yıllardır cezaevlerindeki durumdan şikayet ederler. Şimdi bu şikayet sahiplerinden birisi Adalet Bakanlığı koltuğunda oturuyor. Bakalım bunun sonu ne olacak? Ancak cezaevleri konusu dünyanın her tarafında tartışılan önemli bir sorundur. Ağar'ın bu operasyonu yaparken çok dikkatli davranması gerekir. Çünkü bu operasyonun herhalde içte ve dışta büyük yankıları olacak. O nedenle operasyon sürdürülürken hukuki sınırlar içinde kalınmasına çok özen göstermek gerekiyor.

Önce Mehmet Ağar'ın, ardından da Şevket Kazan'ın uzlaşmaz tavrı cezaevlerinde yaygın açlık grevlerine yol açtı. Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde Nisan ayında başlayan açlık grevi, 20 Mayıs gününden sonra Türkiye geneline yayıldı. Eylem, 3 Temmuz günü ölüm orucuna çevrildi. Resmi verilere göre, 38 ildeki 43 cezaevinde 2 bin 174 tutuklu açlık grevi, 355 tutuklu ölüm orucu eylemine katıldı. Açlık grevleri, geride 12 kişinin yaşamını yitirdiği, 170 kişinin ciddi biçimde rahatsızlandığı bir bilanço bıraktı. Ölenlerin adları şöyle:

- 01)- Aygün Uğur (25) 21 Temmuz 1996 İstanbul Ümraniye Cezaevi**
Tunceli Lisesi'ni bitirdi. Birçok kez gözaltına alındı. 1990'da İzmit'e gelen Aygün Uğur, 30 Mart 1993'te son kez gözaltına alındı ve işkence gördü. İstanbul DGM'de TİKKO üyesi olduğu iddiasıyla 1995 yılında 12 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum oldu.
- 02)- Altan Berdan Kerimgiller 23 Temmuz 1996 Bayrampaşa Cezaevi**
Ankara Üniversitesi (A.Ü.) Basın Yayın Yüksek Okulu'nda öğrenim gördü. 1989'dan itibaren Yeni Çözüm Ankara bürosunda çalışmaya başladı. 1992 Eylül ayında cezaevine giren Kerimgiller, Buca, Aydın ve en son olarak Bayrampaşa Cezaevi'nde kaldı.
- 03)- İlginç Özkeskin (35) 24 Temmuz 1996 Bayrampaşa Cezaevi**
Tıp Fakültesi öğrencisi iken, ilk kez 1987 yılında tutuklandı. 29 yıl 2 ay hapis cezası alan ve 5 yıl cezaevinde kalan İlginç Özkeskin, 1993 yılında serbest bırakıldı. 8 Şubat 1994 tarihinde DHKP-C örgütü üyeliği iddiasıyla tekrar tutuklandı.

(*) CHP Erzincan Milletvekili Mustafa Kul, yaptığı bir açıklamada, Mehmet Ağar tarafından Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü'ne atanan Cemal Şahin Gürsel'in 1995 yılında Konya DGM Savcısı olduğu dönemde, eski Müsteşar Yusuf Kenan Doğan ve bakanlık bürokratlarına, "Cezaevlerindeki besliyoruz? bunların hepsini temizlemeliyiz, hepsinin işini bir gecede bitirebiliriz, hepsi 3 kilo siyanürün başında" dediğini anımsattı.

- 04)- Hüseyin Demircioğlu (36) 25 Temmuz 1996 Ankara Merkez Cezaevi**
1981 yılında İstanbul'da gözaltına alındı. Daha sonra tutuklanan Hüseyin Demircioğlu 1987 yılında tahliye oldu. Hüseyin Demircioğlu, 6 Mart 1996 tarihinde Ankara'da MLKP yöneticisi olduğu iddiasıyla yeniden tutuklandı.
- 05)- Ali Ayata (32) 25 Temmuz 1996 Bursa Özel Tip Cezaevi**
7 Eylül 1994'de Mersin'de gözaltına alınan Ali Ayata, Konya DGM'de "TİKKO üyesi olduğu" iddiasıyla yargılandı ve 1995 yılında 12 yıl 6 ay ceza aldı. 20 Mayıs tarihinde açlık grevine başlayan Ali Ayata, ilk ekibin 45'inci günde başladığı ölüm orucu içinde yer aldı.
- 06)- Müjdat Yanat (32) 25 Temmuz 1996 Aydın E Tipi Cezaevi**
1991 yılı sonlarında Devrimci Sol örgütü operasyonunda tutuklandı, Buca Kapalı Cezaevi'ne gönderildi. Buca Cezaevi'nde bulunan tünel nedeniyle tek başına yargılandı, 18 yıl hapis cezası aldı. Davası sürerken 27 arkadaşıyla birlikte Aydın Cezaevi'ne sürgün edildi.
- 07)- Tahsin Yılmaz (35) 26 Temmuz 1996 Bayrampaşa Cezaevi**
2 Mayıs 1996 tarihinde gözaltına alındı. Tahsin Yılmaz hakkında "TİKB üyesi olduğu" iddiasıyla İstanbul DGM'de açılan dava sürüyordu.
- 08)- Ayşe İdil Erkmen (26) 26 Temmuz 1996 Çanakkale E Tipi Cezaevi**
"DHKP-C'ye yardım ettiği" iddiasıyla 1994 yılında tutuklandı. Ankara DGM tarafından 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum edilen Ayşe İdil Erkmen'in cezası 1997 yılında bitecekti. Ayşe İdil Erkmen, dünya genelinde açlık grevinde ölen ilk bayan tutuklu oldu.
- 09)- Ulaş Hicabi Küçük (24) 27 Temmuz 1996 Bursa Özel Tip Cezaevi**
A. Ü. Eğitim Fakültesi 2. sınıf öğrencisiyken TİKB davasında 12 yıl 6 ay hapis cezası aldı.
- 10)- Yemliha Kaya (28) 27 Temmuz 1996 Bayrampaşa Cezaevi**
Yoksul Halkın Gücü gazetesinin Yazışları Müdürü ve sahibi idi. 1995 yılında cezaevine giren Kaya, DHKP-C üyesi olduğu iddiası ile yargılanıyordu.
- 11)- Osman Akgün (32) 27 Temmuz 1996 Ümraniye Cezaevi**
21 Şubat 1991'de gözaltına alındı. TİKB üyesi olduğu iddiasıyla ceza alan Osman Akgün, 21 Şubat 1999'da tahliye olacaktı.
- 12)- Hayati Can (25) 28 Temmuz 1996 Bursa Özel Tip Cezaevi**
1995'te TİKKO üyesi olduğu iddiasıyla gözaltına alındı. Gözaltında işkence gören Hayati Can, daha sonra tutuklandı ve 12 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum edildi.

12 kişinin ölümüyle sonuçlanan süreç, Nisan ayında Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde yaşam koşullarının iyileştirilmesini isteyen mahkumların açlık greviyle başladı. İlk günlerde bu eylem kamuoyunda dikkat çekmedi. Ancak, yetkililerin olumsuz tavrı nedeniyle Diyarbakır'da başlayan eylem diğer cezaevlerine yayıldı.

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'ndeki eylem sürerken 6 Nisan günü yayımlanan genelge (kamuoyunda "6 Mayıs Genelgesi" olarak biliniyor) gündeme geldi. Genelge ile 1991 yılında Seyfi Oktay'ın Adalet Bakanlığı döneminden beri kullanılmayan Eskişehir Özel Tip Cezaevi'ne İstanbul DGM'de yargılanan tutukluların götürülmesi öngörüldü. Genelgenin yarattığı rahatsızlık, cezaevlerindeki olumsuz uygulamalar ve baskılarla birleşince açlık grevleri Mayıs ayından itibaren Türkiye çapında yayıldı. Açlık grevlerinin başladığı/yayıldığı dönemde Mehmet Ağar, söz konusu genelgeleri yayımladığı gibi, rahatsızlığı yatıştıracak girişimde bulunmadı. Hükümet değişikliği ile Adalet Bakanlığı görevine gelen Şevket Kazan da farklı bir tavır sergilemedi. (Mehmet Ağar, 6 Mart gününden, ANAP-DYP hükümetinin istifa ettiği 24 Mayıs gününe kadar Adalet Bakanlığı yaptı. Haziran ayında RP-DYP hükümetinin işbaşına gelmesinden sonra Adalet Bakanı olan Kazan 14 Haziran 1997 tarihine kadar görevde kaldı.)

Eskişehir Özel Tip Cezaevi, Adalet Bakanlığı'nın 6 Nisan 1996 tarihli genelgesi ile İstanbul DGM'de yargılanan tutuklular için tekrar kullanıma açıldı. Genelgede, Eskişehir Özel Tip Cezaevi'ne İstanbul'dan 150 tutuklunun gönderileceği belirtildiği halde, cezaevinde

1000 kişilik hazırlık yapıldığı öğrenildi. Genelgeye göre, Eskişehir Özel Tıp Cezaevi dışında Kırklareli, Sakarya, Kastamonu, İnebolu ve Sinop cezaevlerinde de 50'şer kişilik kontenjan ayrıldı. Genelgede, İstanbul DGM'nin görev alanında olan Balıkesir, Yalova, Bilecik, Çanak-kale, Edirne, Kırklareli, Kocaeli, Sakarya, Tekirdağ ve Gebze'de tutuklananların da davaların görüldüğü İstanbul yerine buldukları illerdeki cezaevlerine konulacakları belirtildi.

Genelgenin uygulanmasına 8 Mayıs günü başlandı. 7 Mayıs günü İstanbul DGM tarafından tutuklanan, 2'si kadın 9 kişi genelge uyarınca Bayrampaşa Cezaevi'ne kabul edilmedi. Bunun üzerine erkekler Metris, kadınlar ise Üsküdar E Tipi Cezaevi'ne götürüldü. Ancak tutuklular 8 Mayıs günü buldukları cezaevlerinden alınıp Eskişehir E Tipi Cezaevi'ne gönderildi. Tutukluların eşyalarına el konulduğu, içeri yiyecek ve giyecek alınmadığı öğrenildi. Ayrıca, avukatların ancak bir tutuklu ile görüşebildiği öğrenildi.

Cezaevlerinde bulunan MLKP, TKP (ML), TİKB, TKP/ML, Ekim, TKEP-Leninist, Direniş Hareketi ve DHKP-C tutuklularının oluşturduğu "Cezaevleri Merkezi Koordinasyon"u açlık grevleri eylemiyle ilgili açıklama yaptı. Tabutluk genelgelerinin iptal edilmesi, tutuklu ailelerine yönelik saldırılara son verilmesi, savunma hakkı ve tutukluların tedavileri önündeki engellerin kaldırılması talep edilen açıklamada, 20 Mayıs'tan itibaren "Süresiz Açlık Grevi"ne başlandığı belirtildi.

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde açlık grevi yapan tutuklulara karşı 29 Mayıs günü operasyon yapıldı. Yaralanan tutuklulardan, durumu ağır olanlar hastaneye kaldırıldı. Yaralanan tutukluların adları şöyle: Ulaş Aslan, Toksoy Aktı, Musa Altun, Fesih Erkaplan, Mehmet Dursun, Ahmet Tüneli, Yılmaz Yürek, Ali Koç, Şükrü Akbaş, Yaşar Kırmızı, Mehmet Aylak, Mehmet Güngörmüş, İbrahim Karayel, Tacettin Turan, Hakkı Aygün, Halil Dağ, Nizamettin Karaağar, Osman Ünler ve Gani Yalçın. Operasyonun ardından Gaziantep'e nakledilen tutuklulardan Fesih Erkaplan ve Mehmet Dursun, saldırıları protesto amacıyla kendilerini yaktılar.

Saldırıda yaralanan 19 tutuklu, tedavi edilmeden cezaevine gönderildi. Tutuklular tarafından yapılan açıklamada, "29 Mayıs günü koşuşlarda arama yapıldı. Açlık grevinde bulunan arkadaşlarımızın bulunduğu 29. ve 33. koşuşlar bilinçli olarak sona bırakıldı. Açlık grevine 25 Nisan günü ilk ekip olarak giren 16 arkadaşımız hareket edemeyecek durumdaydılar. Cezaevi müdürleri ve subaylar onları hastaneye götüreceklerini belirttiler. Arkadaşlarımız bunu kabul etmeyerek, cylem gerekçeleri olan sorunlarının çözülmesi gerektiğini belirttiler. Bunun üzerine saldırı emri verildi. Gardiyanlar, askerler ve saldırı için dışardan getirilen komando birliği kalas ve demir çubuklarla tutuklulara saldırı" denildi. Yaralanan 19 tutuklu, 1 Haziran günü Gaziantep Özel Tıp Cezaevi'ne gönderildi.

HADEP Genel Başkan Yardımcısı İsmail Aslan, ÇHD Genel Başkanı Şenal Sarıhan, avukatlar Nuran Paylaşan, İbrahim Ergün, Hüdayi Berber, Abdullah Acar ve Fırat Anlı'nın yer aldığı heyet 30 Mayıs günü cezaevinde, 7 tutuklu ve Diyarbakır E Tipi Cezaevi 2. Müdürü Aziz Güler ile görüşti. Heyetin, Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcısı ve Cezaevi Savcısı ile görüşme talebi kabul edilmedi. İsmail Aslan, Aziz Güler'in açlık grevinde bulunan ve durumu kötü olan tutuklularını hastaneye kaldırmak için bakanlıktan emir geldiğini ve buna karşı çıktığı için zor kullandıklarını söylediğini belirtti. İsmail Aslan, Aziz Güler'in şu anda açlık grevinde bulunan tutukluların açlık grevini sona erdirmemeleri durumunda aynı uygulamayı yapacaklarını söylediğini de sözlerine ekledi. Dönemin Adalet Bakanı Mehmet Ağar ise gazetecilerin Diyarbakır Cezaevi'ndeki olaylara ilişkin sorusu üzerine, "Diyarbakır Cezaevi'nde sizlerin önemsemediği kadar bir şey yok. Tutukluların kendilerini yakma girişimi, kendi sorunlarıdır. Cezaevi yönetiminin, olaya müdahalesi söz konusu değildir" dedi.

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'ndeki operasyondan sonra Gaziantep Özel Tıp Cezaevi'ne nakledilen 19 tutukluyu 6 Haziran günü muayene eden Doktor Bayram Bozbeyoğlu (*), şunları söyledi: "Hepsi boş gözlerle bakan birer ölü gibiydiler. Vücutlarında yanık ve kesici alet izleri gördüm. Tutukluların verdiği bilgiye göre, sevk sırasında yere yatırılan tutukluların karın, sırt, kol ve bacakları cam parçalarıyla kesilmiş. Yemek yemedikleri için tutuklulardaki kesikler iyileşmemiş. Sıvı kaybından dolayı görme yetilerini kaybetmiş, donuk gözlerle bakıyorlardı. Sinir sistemleri hasar görmüş, beyinde kalıcı hasarlar oluşmuş ve yine su kaybından ötürü böbrek yetmezlikleri başlamıştı. Sağlık kontrolü yaptığım 6 Haziran tarihi itibarıyla tutukluların ölüm sınırına geldiğini müşahade ettim ve bunu raporumda da belirttim."

Gaziantep Özel Tıp Cezaevi'ne gönderildikten sonra da açlık grevini sürdüren 19 tutuklu, HADEP, Diyarbakır Barosu ve 28 kitle örgütünün çağrısı üzerine açlık grevini, 51. gün olan 14 Haziran günü bitirdi.

TTB Genel Yönetim Kurulu, 11 Haziran günü yaptığı açıklamada, "Açlık grevlerinin toplumsal sorun haline geldiği görülmektedir. Adalet Bakanı Mehmet Ağar'ın uygulamalarının iptal edilmesi, açlık grevi nedeni ile sağlığı bozulan insanların ölümlerinden bizzat kendisinin sorumlu olacağı vurgulanması Genel Yönetim Kurulu toplantısında kararlaştırılmıştır" denildi. Açıklamada ayrıca, açlık grevi boyunca TTB'nin "açlık grevleri karşısında hekim tutumu" başlıklı genelgesine uyulması gerektiği belirtildi. Genelgede, doktorların açlık grevindeki tutukluların sağlık durumlarını sürekli kontrol altında tutması, açlık grevi sırasında fiziksel aktiviteyi artırıcı işler yaptırılmaması konusunda yetkilileri uyarması ve tutuklulara açlık grevini bırakması konusunda baskı yapmaması gerektiği vurgulandı.

Adalet Bakanı Mehmet Ağar, 19 Haziran günü yaptığı açıklamada, 2 bin kişinin açlık grevi yaptığını bildirerek "Devam edenlere yiyecek veriliyor, ancak almıyorlar. Şekerli su ve tuz veriliyor. Cezaevlerinin eğitim yuvası haline gelmesine izin vermeyeceğiz. Yanlışlar varsa onların üzerine gideriz. Ancak, geri adım atmıyoruz. Ölüm makinalarının yaptıklarına destek olmak, silahlı örgüte destek olmak, aydın olmak değildir. Herkes aklını başına toplasın. Savaş tutsağı muamelesi görmek ve PKK'nin ilan ettiği tek taraflı ateşkese uymamızı istiyorlar. Bunu kabul etmiyoruz" dedi.

Bir saldırı da Nevşehir Cezaevi'nde 20 Haziran günü yaşandı. 34 gündür açlık grevinde olan PKK davası tutuklularının bulunduğu C/7 koğuşuna düzenlenen saldırı sonucu İlhami Yılmaz yaralandı. Hastaneye kaldırılan ancak tedaviyi kabul etmeyen İlhami Yılmaz'a zorla serum verilmek istendi. Arkadaşlarının koğuşa geri getirilmesi için eylem yapan tutuklular cezaevinin camlarını kırdılar. Siyasi tutuklulara 400 adli tutuklunun da destek vermesi üzerine İlhami Yılmaz koğuşa geri getirildi.

Adalet Bakanı Mehmet Ağar, açlık grevindeki tutukluların yakınlarıyla ilk kez ancak 27 Haziran günü görüştü. Ağar, görüşmede, "tutuklu ve hükümlüler ile yakınlarına karşı onur kırıcı davranışlarda bulunulmaması" amacıyla genelge hazırlandığını bildirdi. Ağar, Eskişehir Özel Tıp Cezaevi'nin kapatılması istemini kabul etmeyeceklerini vurguladı. Tutuklu yakınları ise genelgenin, tutukluların talepleriyle bağdaşmadığını söylediler. Tutuklu yakınları, Bayrampaşa Cezaevi'nde tutuklularla yapılacak görüşmenin sonucuna bağlı olarak çalışmalarını sürdüreceklerini belirttiler. Bu görüşmenin ardından 28 Haziran günü İstanbul ve

(*) Bayram Bozbeyoğlu, Antep Özel Tıp Cezaevi'ne gönderilen tutukluları muayene ettiği ve gazetecilere demec verdiği için görevden alındı. Daha sonra açtığı davayı kazanan ve Mayıs ayında Aksaray'a atanan Bayram Bozbeyoğlu, Aksaray'ın Kalebalta köyünde 9 Temmuz günü gözaltına alındı.

Eyüp savcılıklarına giden tutuklu yakınlarına, yetkililer görüşme izni vermediler. Ancak daha sonra İstanbul Cumhuriyet Savcısı Ferzan Çitiçi, Bayrampaşa Cezaevi Müdürü Ömer Faruk Yılmaz ve tutuklu yakınları, 29 Haziran günü Sağmalcılar Cezaevi'nde tutuklularla görüştü. Görüşmede, Çitiçi'nin tutuklulardan "yeni hükümet işbaşı yapana kadar açlık grevine ara verilmesini" istediği, tutukluların ise bu isteği reddettiği belirtildi. Bu arada açlık grevindeki mahkumların sağlık durumlarının iyice bozulması nedeniyle İstanbul Tabip Odası İnsan Hakları Komisyonu'nun, inceleme yapmak amacıyla açlık grevlerinin devam ettiği cezaevlerini ziyaret etme isteği, İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından reddedildi.

Hükümet değişikliği nedeniyle görevi devralan Adalet Bakanı Şevket Kazan da Mehmet Ağar gibi, açlık grevindeki tutukluların taleplerinin "kabul edilemeyeceğini" açıkladı ve eylemi "örgütsel faaliyetlerin içerde de devam ettirilmesi" olarak nitelendirdi. Şevket Kazan 5 Temmuz günü yaptığı açıklamada, bazı cezaevlerinin, fiziki yetersizliklerinin yanı sıra kapasitelerinin üstünde tutuklu ve hükümlü barındırmak zorunda kalmasının hizmette aksamalara neden olduğunu, ancak açlık grevi yapılan cezaevlerinde bu yetersizliğin olmadığını vurguladı. Kazan, bu yerlerdeki mahkumlara yemek verildiğini, sağlık kontrolleri için devamlı doktor bulundurulduğunu iddia ederek, "Ne var ki, dışarıdaki örgütsel faaliyetlerini içerde de devam ettiren bu tutuklu ve hükümlüler yemekleri ve doktor kontrolünü kabul etmemektedirler" dedi.

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'ndeki açlık grevi 8 Temmuz günü anlaşmayla sonuçlandı, diğer cezaevlerindeki eylemler ise sürdü. Görüşmeler sonucunda tutukluların kabul edilen istemleri şöyle: "İtirafçılaştırma baskısından vazgeçilecek", "Mahkemelere gidiş gelişlerde tutuklular dövülmeyecek", "Başka cezaevlerine sevklerde ve hastaneye gidiş gelişlerde ayağa zincir takılmayacak", "Cezaevinde sürekli doktor bulunacak", "Cezaevine girmesinde sakınca bulunmayan paketler verilecek", "Yasaklanmamış kitap ve yayınlar içeri alınacak", "Tutuklu yakınlarına baskı uygulanmayacak", "Tutukluların eşyalarına el konulmayacak, yiyecekler birbirine karıştırılmayacak".

Adalet Bakanı Şevket Kazan, 9 Temmuz günü yaptığı basın toplantısında Mehmet Ağar döneminde yayımlanan "Mayıs genelgelerinin" iptal edildiğini bildirdi. Şevket Kazan, basın toplantısında genelgelerin iptali ve yayımlanan yeni genelge hakkında bilgi verdi. Yeni genelge, siyasi tutuklu ve hükümlülerin başka cezaevlerine naklini durdururken, daha önce nakledilenlerin yargılandıkları mahkemeye en yakın cezaevine gönderilmesini öngördü. Şevket Kazan, Eskişehir Özel Tip Cezaevi'nin kapatılmasının düşünülmeyeceğini de söyledi.

Mehmet Ağar döneminde çıkarılan genelgelerin iptal edilmesine ve yeni genelge yayımlanmasına karşın açlık grevi ve ölüm orucu eylemleri sürdü. Tutukluların yaptığı açıklamalarda, Kazan'ın genelgesi "politik hile" olarak tanımlandı. Açıklamalarda, yeni genelgede bazı maddelerin daha ağırlaştırıldığına ve Eskişehir Özel Tip Cezaevi'nin kapatılmadığına dikkat çekildi. Tutuklular, talepleri yerine getirilinceye kadar eylemlerini sürdüreceklerini duyurdular.

Ölüm orucu

Şevket Kazan'ın yayımladığı yeni genelgenin cezaevlerinde "insanca yaşam koşulları" sağlamayacağını savunan mahkumlar, açlık grevi eylemini ölüm orucuna çevirdiler. Eylemin kamuoyunda duyulduğu, basında haberlerin yayımlanmaya başladığı bu dönem, aynı zamanda ölümlere giden süreci de başlattı. Açlık grevini ölümü orucuna çeviren tutuklu ve hükümlüler, yayımladıkları bildiriyle taleplerini kamuoyuna duyurdular. Tutuklu ve hükümlülerin yayımladığı bildiri ile ölüm orucuna ilk grupta katılanların adları şöyle:

Halklarımıza

Tabutluk genelgeleri iptal edilsin. İtirafçılaştırma dayatmalarına ve sürgünlere son verilsin; başta Eskişehir olmak üzere bütün tabutluklar kapatılsın. Tutuklu yakınlarına yönelik saldırılara son verilsin. Savunma hakkımız ve tutukluların tedavilerinin önündeki engeller kaldırılsın. Kayıplara, infazlara, katliamlara, işkencelere son verilsin. Başta Kürt halkı olmak üzere tüm emekçilere yönelik teröre son verilsin. Erzurum ve Diyarbakır cezaevlerindeki vahşet son bulsun.

Kazanacağımıza olan kesin inancımızla süresiz açlık grevi temelinde sürdürdüğümüz genel direnişimizi 45. gün olan 3 Temmuz 1996 tarihinden itibaren Bayrampaşa, Ümraniye ve Sakarya cezaevlerinde, 5 Temmuz 1996 tarihinden itibaren Buca, Aydın, Bursa, Çanakkale, Eskişehir ve Gebze cezaevlerinde, 7 Temmuz 1996 tarihinden itibaren Ankara Merkez Kapalı, Yozgat, Çankırı, Bartın, Konya, İskenderun ve Malatya cezaevlerinde DHKP-C, MLKP, TKP(ML), TKEP-Leninist, TKP/ML, TDP, Direniş Hareketi davası tutsakları olarak Ölümlü orucuna dönuştürdük. (*)

DHKP-C davası tutsakları

Bayrampaşa Cezaevi: Hüseyin Fevzi Tekin, Mehmet Akdemir, Kenan Günyel, Hakkı Akça, İLGİNÇ ÖZKESKİN (öldü), Birol Abatay, Ali Yalçın, YEMLİHA KAYA (öldü), Mustafa Yılmaz, Mehmet Güvel, Mustafa Atalay, Ali Ekber Akkaya, Mehmet Yaman, Mustafa Gök, ALTAN BERDAN KERİMGİLLER (öldü), Münire Demirel, Gülizar Kesici, Havva Suiçmez, Yasemin Okuyucu, Nursel Demirdövcü

Ümraniye Cezaevi: Sadık Eroğlu, Ümit Günger, Sezgin Çelik, Hüseyin Çukurluöz, Gökhan Gündüz, Cahit Bedir

Sakarya Cezaevi: Şerife Doğan, Gülümser Tosun, Kamile Kayır, Sevgi Saymaz

Buca Cezaevi: Bernar Satar, Yusuf Sarp, Mehmet Göcekli, Nevzat Kalaycı, Ali Teke, Gülten Işık, Zeliha Kayapınar, Yasemin Cancı

Aydın Cezaevi: Vedat Savaş, MÜJDAT YANAT (öldü), Şahin Işık, Mesut Koca

Bursa Cezaevi: Yusuf Kenan Dinçer, Nurettin Erenler, Fedai Şartlı, Bülent Durgaç, İbrahim Doğan

Çanakkale Cezaevi: Sinan Yavuz, AYŞE İDİL ERKMEN (öldü), Mehmet Eroğlu

Eskişehir Cezaevi: Bülent Bağcı

Ankara Merkez Cezaevi: Nevzat Şahin, Fehim Horasan, Ali Tekin, Ercan Şeker, Yıldray Eyüboğlu, Zeynep Güngörmez, Gülaferit Ünsal, Emel Şahanoğlu

Yozgat Cezaevi: Rabbena Hanedar, Selmani Özcan, Mert Yamaç, Serdar Gelir

Çankırı Cezaevi: Haydar Yıldırım, Erol Özbolat, Barış Özçelik, Eyüp Baş

Bartın Cezaevi: Metin Yavuz, Münir Çolak, Abdülaziz Nakçı, Süleyman Matur

MLKP davası tutsakları

Bayrampaşa Cezaevi: M. Ali Çelebi, Ayhan Güneş, Delil İldan, Birol Paşa, Sakine Altun, Ahmet Turan Atmaca, Ümit Koca

Buca Cezaevi: Hüseyin Ali Günay, Semiray Yılmaz

Eskişehir Cezaevi: Ayşe Yumlu, Serkan Gündoğdu

Ankara Cezaevi: HÜSEYİN DEMİRCİOĞLU (öldü), Hatice Güden, Fikret Lüle

(*) DHKP-C: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi, MLKP: Marksist Leninist Komünist Parti, TKP (ML): Türkiye Komünist Partisi (Marksist-Leninist), TKEP-Leninist: Türkiye Komünist Emek Partisi-Leninist, TKP/ML: Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist, TDP: Türkiye Devrim Partisi

Malatya Cezaevi: Veysel Yağan, Cihan Akdemir, Sinan Alakus

İskenderun Cezaevi: Yunus Aydemir, İlhan Karatepe, Bayram Sarıtaş, Turaç Solak

TKP(ML) davası tutsakları

Bayrampaşa Cezaevi: Cafer Cangöz, Abdullah Kalay, Ökkeş Karaoğlu, Hasan Rüzgar, Nurettin Em, Mehmet Can Targay

Ümraniye Cezaevi: AYGÜN UĞUR (öldü), Cafer Oral, Cengiz Polat

Sakarya Cezaevi: Çiğdem Kazan

Buca Cezaevi: Murat Kahraman, Binali Yıldız, Erdal Tiryaki

Bursa Cezaevi: HAYATİ CAN (öldü), Kemal Özelmalı, Ergün Bütüner, Müslüm Kaloğlu, ALİ AYATA (öldü)

Çanakkale Cezaevi: Pervin Kurtulmaz, Okan Ünsal

Ankara Merkez Cezaevi: Cemal Çakmak, Yıldız Doğru

Yozgat Cezaevi: Hasan Durna, Aydın Balkır, İsmet Çetinkaya

Konya Cezaevi: Hıdır Durmaz, Zeki Demirçivi, Cahit Çiftçi, Mahir Öz, Cemalettin Gürsoy, Ali Şahin, Hakan Yıldız, Hıdır Açıkel, Dursun Ali Özcan, Dursun Sonuç, Nihal Gül

TKEP/Leninist davası tutsakları

Bayrampaşa Cezaevi: Arzu Kemanoglu, Suna Uzunbıyık, Muharrem Yançer, Erhan İl, Şerif Kartoğlu, Sedat Hayta

Bursa Cezaevi: Vefa Serdar

Çanakkale Cezaevi: Baki Yaş

Eskişehir Cezaevi: M. Reşat Güvenilir, Sami Özbil, Serpil Ünal

TKP/ML davası tutsakları

Bayrampaşa Cezaevi: Cemal Rakip, Molla Çakıroğlu, Eyüphan Başar, Muzaffer Acunbay, Bayram Kama, Nil Pınar Arın, Sadegül Özdemir

Ümraniye Cezaevi: Seyit Külekçi

Sakarya Cezaevi: Suzan Baran

Buca Cezaevi: Osman Kaan, Meltem Kuruhan

Bursa Cezaevi: Hayri Yeşil, İlhan Kozan, Doğan Haşimoğlu, Kenan Taşkın

Eskişehir Cezaevi: Filiz Gülmez

TDP davası tutsakları

Bayrampaşa Cezaevi: Cahit Oral, Aziz Hun

Gebze Cezaevi: Niyazi Kaya, Birtan Güven

Direniş Hareketi davası tutsakları

Bayrampaşa Cezaevi: Ramazan Sadıkoğulları

Gebze Cezaevi: Rauf Erdem ()*

İnterstar adlı özel televizyon kanalının 15 Temmuz günkü haber bülteninde yayımlanacağı önceden duyurulan açlık grevindeki tutuklularla yapılan röportajları da içeren bir haber Başbakanlık kararıyla durduruldu. Durdurma kararı, Radyo ve Televizyon Kanunu'nun "milli

(*) TİKB davalarından yargılanan tutuklular, bu açıklamalara imza atmadılar ancak açlık grevini sürdürdüler. TİKB davalarından yargılanan tutuklular, "ölüm orucu" eylemine karşı çıkararak açlık grevinin geniş katılımı olarak sürdürülmesini savundular ve ortak açıklamalara imza atmadılar. Eylemde TİKB davası tutuklularından Tahsin Yılmaz, Ulaş Hicabi Küçük ve Osman Akgün öldü.

güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde ya da kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması ihtimal dahilinde ise yayının başbakan ya da görevlendireceği bir bakan tarafından durdurulabileceğine" ilişkin 25. maddesi uyarınca alındı.

Temmuz ayının ortasında ikinci grubun da eyleme katılmasıyla, ölüm orucundaki tutuklu sayısı 217'ye ulaştı. 16 Temmuz günü, ÇHD Genel Başkanı Şenal Sarıhan, İHD Genel Başkanı Akın Birdal ve bir grup avukat Adalet Bakanı Şevket Kazan ile görüştü. Sarıhan, Kazan'ın tutukluların Eskişehir'den İstanbul'a nakillerinin zorunlu olduğunu kabul ettiğini, ancak zamana gereksinim duyduklarını söylediğini aktardı. Şevket Kazan da 19 Temmuz günü düzenlediği basın toplantısında "Eskişehir Cezaevi'nin kapatılmayacağını" söyledi.

Ölüm orucunda ilk ölüm haberi 21 Temmuz günü İstanbul Ümraniye Cezaevi'nden geldi. Aygün Uğur 21 Temmuz günü öldü. TİKKO davasından yargılanan Aygün Uğur'un avukatı Muharrem Çöpür, Uğur'un saat 10.30 sıralarında fenalaştığını ve 11.25'te de öldüğünü söyledi. Aygün Uğur'un cenazesi 21 Temmuz günü saat 21.00 sıralarında cezaevinden çıkarıldıktan sonra 22 Temmuz günü saat 03.00'de ailesine teslim edildi ve Mersin'in Mezitli kasabasında polis gözetiminde gömüldü. Aygün Uğur'un cenazesini almaya giden ailesine destek veren, aralarında yaşlılar ve çocukların da bulunduğu 300 kişi gözaltına alındı. Aygün Uğur için temsili cenaze töreni düzenlemek amacıyla Sarıgazi'de toplanan 250 kişilik gruba da jandarma müdahale etti. 53 kişi gözaltına alındı, çok sayıda kişi dövüldü.

Bayrampaşa Özel Tıp Cezaevi'nde ölüm orucundaki tutuklulardan Altan Berdan Kerimgiller, 23 Temmuz günü saat 08.30, İlginç Özkeskin 24 Temmuz günü saat 08.05'te öldü.

Ölüm orucunun 66. gününde çeşitli cezaevlerinde kalan 52 tutuklu ve hükümlü daha, 23 Temmuz gününden itibaren ölüm orucuna başladı. Böylece ölüm orucundaki tutuklu sayısı 260'ı aştı. Ölüm orucuna başlayan tutuklu ve hükümlülerin yayınladığı bildiri şöyle:

Ölüm orucunda 66. Gün

Kazanacağımıza olan kesin inancımızla Ölüm Orucu temelinde sürdürdüğümüz genel direnişimiz yeni eklemlerle birlikte zafere bir adım daha yaklaşıyor. MLKP, DHKP-C, TKP(ML), TKEP/Leninist ve Direniş Hareketi davası tutukluları olarak Bayrampaşa, Ümraniye, Buca, Aydın, Çanakkale, Bursa, Eskişehir, Sakarya, Ankara, Konya ve İskenderun cezaevlerinde 23 Temmuz 1996 tarihinde itibaren 52 kişi Ölüm Orucu'na başladık. Daha önce ilan ettiğimiz taleplerimiz yerine getirilene kadar ölüm orucu eylemimiz yeni katılımlarla devam edecektir!

Bayrampaşa Cezaevi

DHKP-C: Ural Eroğlu, Savaş Dörtüoğlu, Okan Barış Ekinci, Okan Yılmaz, Arif Gülbudak, Erkan Erden, Hüseyin İkke, Fırat Tavuk, Alaaddin Gündoğdu, Murat Acar, Hamide Öztürk, Seyhan Doğan, Şefinur Tezgel, Funda Davran, Nilüfer Alcan, Alev Yıldız.

TKP(ML): Aydın Hanbayat, Taylan Yıldız, Özgür Saltık, Selma Turgut, Selda Camkaran, Murat Targay.

TKEP/Leninist: Fatma Yıldırım

Direniş Hareketi: Yadıgar Tepe, Kemal Tufan

MLKP: Akif Han, Hasan Polat, Muharrem Esina, Füsün Erdoğan, Ali Hıdır Polat (Bayrampaşa), Fehmi Çapan ve Cemil Kuyu (Ümraniye), Dinçer Ergün (Buca), Bülent Öner (Aydın), Düzgün Demirpençe, Emine Güngör ve Nihat Göktaş (Çanakkale), Kerim Tepeli ve Hamit Vayış (Bursa), Garip Kırmızıyaka ve Şafak Karşoğlu (Eskişehir), Hüseyin Yalçınkaya, Özgür Günaslan ve Fatma Harman (Sakarya), Hatice Köşker ve Ali Toprak (Ankara), Asiye Güden, İbrahim Tiryaki ve Bülent Genç (Konya), İbrahim Bozay ve Yusuf Demir (İskenderun)

Bu arada açlık grevi başladıktan iki ay sonra 22 Temmuz günü Meclis'te gündeme geldi. Adalet Bakanı Şevket Kazan, Meclis'te yaptığı konuşmada, tutukluların "baskı altında açlık grevi yaptıklarını" ileri sürdü ve eylemcileri "huzuru bozmak istemekle" suçladı. Kazan, eylemcilerin her türlü konfora sahip olduklarını, idarenin cezaevlerini yönetemediğini, cezaevlerinde militan yetiştirildiğini iddia etti. Kazan, 24 Temmuz günü de "Eylemler sürerse, genelgeler ve yönetmelikler dışında bu cezaevlerinde kalanlara fazladan tanınan hakları geri alınız. Kendilerine tanınan hakları kaybetmek istemiyorlarsa eylemlerine son versinler" dedi.

Ölüm orucunun 67. gününde (25 Temmuz), Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde Hüseyin Demircioğlu, Bursa Özel Tip Cezaevi'nde Ali Ayata, Aydın E Tipi Cezaevi'nde Müjdat Yanat öldü. Müjdat Yanat İzmir'de, Ali Ayata, İstanbul Sarıgazi'de toprağa verildi.

Hüseyin Demircioğlu'nun cenazesinin 25 Temmuz günü Ankara'dan İstanbul'a gönderilmesinden sonra çıkan olayda çok sayıda kişi yaralandı. Cenazenin gönderilmesinden sonra Kızılay'a doğru yürüyüşe geçen yaklaşık 300 kişilik grup zor kullanılarak dağıtıldı. Polisler, göstericileri ve olayla ilgisi olmayan kişileri feci şekilde dövdü. Yaralananlardan 10'u hastanede tedavi gördü. Hüseyin Demircioğlu için 7 Ağustos günü İstanbul Karacaahmet mezarlığında yapılan anma törenini engelleyen polisler, 22 kişiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınanlar işkence gördüklerini açıkladılar. 22 kişiden 13'ü daha sonra "MLKP üyesi oldukları" iddiasıyla tutuklandı. Tutuklananların adları şöyle: Aydın Güzel, Nevin Aslan, Gülsüm Güzel, Hülya Gerçek, Hatice Bolat, Hüseyin Ateş, Kıymet Karaman, Deniz Akyol, Bayram Meram, Erdal İldan, Umut Karşlı, Tahir Yalçın ve Ahmet Haşim Baran. Ahmet Haşim Baran, daha sonra itirafçı oldu. 27 Şubat günü yapılan duruşmada Deniz Akyol ile davaya sonradan eklenen Hasan Kütri tahliye edildi. 13 Aralık günü yapılan duruşmada, Bayram Meram, Umut Karşlı, Nevin Aslan, Gülsüm Güzel, Erdal İldan ve Hüseyin Akçiçek tahliye edildi.

Tahsin Yılmaz, İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nde öğle saatlerinde; Ayşe İdil Erkmen de Çanakkale E Tipi Cezaevi'nde 26 Temmuz günü (68. gün) saat 18.15'de öldü.

Ayşe İdil Erkmen'in cenazesini, İstanbul'dan Çanakkale'ye gelen babası Semih Erkmen 27 Temmuz günü teslim aldı. Otopsi sırasında, belediye hoparlöründen, "Ayşe İdil Erkmen şehit oldu. Şehit direnişçimizin cenazesini uğurlamak için, içinde insan sevgisi olan herkesi SSK Hastanesi'nden cenazeyi aralık feribotla göndermeye davet ediyoruz" anonsu yapıldı. Anonsu yapan belediye memuru Aylin Oktar hakkında Çanakkale Belediyesi ve Cumhuriyet Savcılığı soruşturma açtı. Çanakkale İHD Şube Başkanı Rasim Oktar'ın eşi Aylin Oktar, "Terörle Mücadele Yasası'na muhalefet" ve "devlet memurluğu görevini kötüye kullanmak" suçlamasıyla bir süre tutuklu kaldı. Rasim Oktar ve Aylin Oktar, 23 Eylül günü Çanakkale'nin Ezine ilçesi yakınlarında geçirdikleri trafik kazasında öldüler.

Adalet Bakanı Şevket Kazan, 26 Temmuz günü yaptığı basın toplantısında ve katıldığı televizyon programlarında, "Görüşmeler bitti. Bu son çağrıdır. Ölüm orucunu bırakın, müdahale ederim" dedi. Kazan, ölüm orucundaki tutuklulara müdahale edilmesi durumunda ölüm olayları yaşanacağını ama bunu göze alacaklarını da söyledi. Cezaevlerinde koşullara hakim olmadıklarını söyleyen Kazan, bir gazetecinin "Gece başınızı yastığa koyduğunuzda vicdanen kendinizi rahat hissediyor musunuz?" sorusuna, "Evet" yanıtı verdi.

Ölüm orucunun 69. günü olan 27 Temmuz günü ise Bursa Cezaevi'nde Ulaş Hicabi Küçük, İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nde Yemliha Kaya ve İstanbul Ümraniye Cezaevi'nde TİKB tutuklusı Osman Akgün öldü. Eylemde ölen son tutuklu ise Hayati Can oldu. Hayati Can 28 Temmuz günü Bursa Özel Tip Cezaevi'nde öldü.

Eylemin bitişi

Ölüm orucu, aydınların ve milletvekillerinin, tutuklularla ve yetkililerle yürüttüğü görüşmelerde anlaşma sağlanması üzerine 69. günde bitti. Tutuklularla, İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Ferzan Çitici, RP İstanbul Milletvekili Mukadder Başeğmez, CHP İstanbul Milletvekili Ercan Karakaş, sanatçı Zülfü Livaneli, yazar Yaşar Kemal, İHD İstanbul Şube Başkanı Ercan Kanar, ÇHD İstanbul Şube Başkanı Mustafa Üçdere, avukatlar Eşber Yağmurdereli, Ahmet Düzgün Yüksel ve Mihriban Kırdök görüşti.

Görüşme sonucunda "Eskişehir'deki tutukluların Gebze ve Ümraniye cezaevlerine naklini" ve "hakların uygulanmasını izlemek amacıyla Yaşar Kemal, Zülfü Livaneli ve Eşber Yağmurdereli'den oluşan komite kurulmasını" içeren protokol imzalandı. Böylece, tutukluların, "Eskişehir Cezaevi'nin siyasi tutuklulara kapatılması", "ailelere yönelik şiddete son verilmesi", "hastane ve mahkemeye sevklere şiddete son verilmesi", "cezaevlerine yasaklanmamış yayınların girmesi", "tutuklular arasındaki sosyal ilişkilerin engellenmemesi", "yasal hakların uygulanıp uygulanmadığını bir heyetin izlemesi" ve "tutuklu temsilcilerinin cezaevi yönetimi ile tutuklular arasında iletişimi sağlaması" istekleri de kabul edilmiş oldu. Protokolü Yaşar Kemal, Zülfü Livaneli, Eşber Yağmurdereli, Ercan Kanar, Mustafa Üçdere ve Ahmet Düzgün Yüksel ile tutuklulardan Mehmet Yeşilçalı, Şadi Özbolat ve Mehmet Akif Han imzaladı. Görüşmeler sürerken Başbakan Necmettin Erbakan ve Şevket Kazan'a sürekli telefonla bilgi verildi. Kazan, tutukluların isteği üzerine gece televizyonlarda naklen yayına çıkarak Eskişehir Özel Tip Cezaevi'nin boşaltılması için güvence verdi.

"Pazarlığın Perde Arkası" (Cumhuriyet-28 Temmuz 1996/Oral Çalışlar)

Yaşar Kemal ve Zülfü Livaneli önceki akşam (26 Temmuz) saat 18.00 sıralarında Cumhuriyet Başsavcısı Ferzan Çitici'nin yanından çıktıklarında herşey çok umutsuz görünüyordu. Yaşar Kemal ve Zülfü Livaneli, talebin bir noktada yoğunlaştığını, bunun da, tutukluların Eskişehir'den İstanbul'a nakli olduğunu anlattılar. Bu konuda Bakanlık bir adım atmazsa tutuklulara gitmenin anlamsız olduğu ortadaydı. Biz tam bunları konuşurken Adalet Bakanı Şevket Kazan'ın sert açıklaması TV ekranlarına yansıdı. Hiçbir uzlaşmaya açık kapı bırakmayan bu tutum endişelerimizi iyice artırdı. Hepimizi, cezaevlerine bir müdahale korkusu sarmıştı. Çünkü böyle bir durumda, önü alınmayacak büyük olaylarla yüz yüze gelmek mümkündü. Umutsuzluk ve acıyla evlerimize doğru yol aldık. Sabahleyin, Zülfü Livaneli'yle yeniden "ne yapabiliriz" diye konuşurken Livaneli, Şevket Kazan'ın önceki akşam kendisine, Gebze Cezaevi'nin hazırlanabileceğini ve bunun çözüm olabileceğini söylediğini aktardı.

Kimseye söylememesi kaydıyla söylenen bu söz, herşeye yeniden başlama imkanı yarattı. Artık yeniden harekete geçebilirдик. Bir an önce tutuklulara ulaşmak ve Gebze konusunda tutumlarını öğrenmek gerekiyordu. On dört yılını cezaevinde geçirmiş Avukat Eşber Yağmurdereli, tutuklularla görüşmek ve Gebze Cezaevi konusunu onlara aktarmak noktasında bir çözüm yolu olabilirdi. Kendisiyle konuştum. "Ben hemen gitmeye hazırım" dedi. Daha önceki temaslarından da Gebze Cezaevi'ne tutukluların "evet" deme olanağı bulunduğunu söyledi. Eşber'in verdiği bilgi, unutulmak ve harekete geçmek konusunda yeniden bir tutamak olabilirdi. Bunun üzerine Zülfü Livaneli'yle yeniden konuştum. Livaneli, başsavcıyla temasa geçerek, Eşber Yağmurdereli'nin tutuklularla görüşmek üzere cezaevine girmesini sağladı. Bu arada, Başsavcı'nın bir müdahaleden endişe ettiğini aktardı.

Saat 15.30 civarında Yağmurdereli cezaevine girdi. Biz hala, bir müdahale endişesi içindeydik. Tam bu sırada, RP İstanbul Milletvekili Bahri Zengin telefonla beni aradı. Kendi-

sinin parti Genel İdare Kurulu toplantısından yeni çıktığını, Başbakan Erbakan'ın ve Şevket Kazan'ın müdahaleden yana olmadıklarını ve kesinlikle müdahale yapılmayacağını tutuklulara duyurmamızı istediklerini söyledi. Ayrıca, kendisinin bu işin çözümü konusunda her türlü girişime hazır olduğunu da belirtti. Bunu, cezaevindeki tutuklulara ilettik. Saat 17.00 civarında Eşber Yağmurdereli telefonla beni arayarak tutuklularla görüşüğünü ve onların Gebze Cezaevi konusunda olumlu bir tutum içinde olduklarını belirtti. Ancak bu tavırlarını, kendilerinin de güvenebileceği bir heyetin oraya gelmesiyle ve gerekli güvenceleri aldıktan sonra açıklayacaklarını söylediklerini aktardı. Bunun üzerine durumu telefonla Bahri Zengin'e ve bu yolla Adalet Bakanı Şevket Kazan'a ilettim.

Bahri Zengin hemen Bakan'la görüştü ve Bakan'ın her türlü girişimi yapmaya ve uzlaşma sağlamaya hazır olduğunu iletti. Bu haberi tutuklulara iletmeye için Yağmurdereli'ye bildirdim. Bu sırada, Zülfü Livaneli, Yaşar Kemal, Ercan Karakaş, Ercan Kanar durumdan haberdar edildi. Tutuklularla görüşmek üzere cezaevine geldiler. İçeriye alındılar. Cezaevi kapısına geldiğimde Tabip Odası Başkanı Prof. Dr. Orhan Arıoğul ve Prof. Dr. Gencay Gürsoy da oradaydı. Ayrıca CHP İstanbul iline bağlı tüm ilçe başkanları cezaevi önündeydi. Sorunun çözümü konusunda duyarlılıklarını ve endişelerini belirttiler. Yapabilecekleri ne varsa yapmaya hazır olduklarını söylediler. Cezaevi doktoru son durumu anlattı. Yirmi civarında tutuklunun durumunun oldukça kritik olduğunu, yeni ölümlerin beklenebileceğini söyledi. Arıoğul'dan, doktorları hazırlıklı bulundurmasını rica etti. Çapa Tıp Fakültesi'nin de acil müdahaleler için hazırlanmasını istedi.

Tutuklularla yeniden görüşüldü. Bakanlık tutukluların talebi doğrultusunda Eskişehir Cezaevi'ndeki tutukluların Ümraniye ve Gebze Cezaevi'ne naklini kabul ettiğini açıkladı. Böylece uzlaşma sağlandı. Bunun üzerine tutuklular acil taleplerinin yerine getirildiğini belirterek ölüm orucuna son vereceklerini açıkladılar. Umutsuz ve çaresiz başlayan bir günün sonunda önemli bir adım atılmış oldu. Türkiye, kritik bir konuyu epeyce yara alsa da atlattı. Tabii sorunlar bitmedi. 70 güne yaklaşan ölüm orucu tutuklular üzerinde büyük tahribat yarattı.

Uzlaşmanın sağlanmasının ardından, ölüm orucu ve açlık grevindeki 175 hükümlü ve tutuklu, 11 ildeki 15 hastaneye kaldırıldı. Diğerlerinin tedavileri cezaevlerinde yapıldı. Hastaneye kaldırılanlardan 9'u 28 Temmuz günü taburcu oldu. Ankara ve Konya'da 1'er, Bartın, Bursa, İzmir ve Kocaeli'de 2'şer, Çanakkale'de 3, İstanbul'da 5 olmak üzere 18 kişinin hastaneye kaldırıldıklarında durumlarının ağır olduğu belirtildi. 18 kişiden 11'i tedavi sonucu iyileşmeye başladı, 7'si ise yoğun bakıma alındı. Buca Cezaevi'ne sevk edilen 31 tutukludan Gülten Işık'ın kalbi sevk sırasında durdu. Gülten Işık yapılan müdahaleyle yaşama döndürüldü. Hastanede tedavi gören tutuklu ve hükümlülerin adları şöyle:

Bayrampaşa Cezaevi: Gülizar Kesici, Refik Ünal, Cafer Cangöz, Hüseyin Yaman, Ali Yalçın, M. Ali Çelebi, Mehmet Yaman, Delil İldan.

Ümraniye Cezaevi: İdris Yiğit, Seyit Külekçi, Cafer Oral, Hami Yüksel, Cengiz Polat, Hüseyin Çalığıl, Ergül Acer, Sadık Erdoğan.

Ankara Merkez Cezaevi: Zeynep Güngörmez, Seral Civelek, Nevzat Şahin, Hatice Güden, Ali Tekin, Cemal Çakmak, Y. Doğru Duman, Emel Çobanoğlu, Ercan Şeker, Ömer Ünal, Yıldırım Eyüboğlu, Tekin Horasan, A. Rıza Güngör, Fikret Gül, Habip Gül, Ferit Ünsal.

Buca Cezaevi: Bernar Satar, Ali Teke, Semiray Yılmaz, Hüseyin Ali Günday, Binali Yıldız, Yusuf Sarp, Murat Kahraman, Aliyar Şimşek, Ahmet Korkmaz, Nuri Uğur, Erdal Tiryaki, Mürüvet Küçük, Hüsne Davran, Nuray Özçelik, İnyet Kandemir, Makbule Deniz,

Gürhan Tamer, İdris Tiryaki, Ahmet Gün, Necati Gönenc, Kadir Ağbaba, Taşkın Türkmen, Tekin Vatandaş, Zeliha Kayapınar, Haydar Güneş, Esat Tekeli, Ünal Koçak, Mustafa Şala, Ali Bağdaş, Nevzat Kalaycı, Gülten Işık.

Konya Cezaevi: Hıdır Durmaz, Hakan Yıldız, Durmuş Sonuç, Lütfiye Aydın, Mahir Öz, Nihal Gül, Neşet Çakmak, Çetin Günay, Hıdır Açikel, Cahit Çiftçi, Zeki Demirçivi, Ali Şahin, Cemalettin Gürsoy.

Eskişehir Özel Tip Cezaevi: Bülent Bağcı, Kenan Taşkın, Kemal Tuncer, Adem Serkan Gündoğan, Erdal Arslan, Ender Genç, Sami Özbel, Reşat Güvenilir, Taylan Akaltun, Serpil Günel, Evrim Tarakçı, Ayşe Yumlu, Filiz Gülmez.

Gebze Cezaevi: Veli Kılıç, Rauf Erdem, Hüseyin Tut, Birtan Güven, Niyazi Kaya, Murat Sözeri.

Bursa Özel Tip Cezaevi: Remzi Ercanlar, Yusuf Can, Ali İhsan Özkan, İsmail Sağdıç, Müslüm Koloğlu, Doğan Hamşinoğlu, Mehmet Güngörmez, Sunal Yorulmaz, Hayri Yeşil, Erdal Doğan, Mustafa Yaşar, Nurettin Erenler, Ahmet Gülhan, Vefa Serdar, Mehmet Salim, Bülent Turgaç, Cengiz Dumanlı, Özgün Koçak, Ercan Uçuk.

Çanakkale Cezaevi: M. Salih Eroğlu, Sinan Yavuz, Okan Ünsal, Baki Yaş, Pervin Kurtulmaz, Mutlu Yıldırım, Ayşe Baştımur.

Aydın Cezaevi: Şahin Işık, Mesut Koca, Bülent Öner, Ali Varol.

Bartın Cezaevi: Abdullah Nakçı, Süleyman Metur, Metin Yavuz, Münir Çolak.

Eskişehir Özel Tip Cezaevi'nden siyasi tutukluların nakledilmesine 5 Ağustos günü başlandı. İlk aşamada, 20 tutuklu Gebze Cezaevi'ne gönderildi. Cezaevi, Ağustos ayı sonunda boşaltıldı. 29 Ağustos günü Eskişehir Özel Tip Cezaevi'nde bulunan 82 DHKP-C tutuklusunu ile 3 adli tutuklu İstanbul Ümraniye Cezaevi'ne, 5 siyasi tutuklu Gebze Cezaevi'ne nakledildi.

Bayrampaşa Cezaevi'ndeki tutuklularla yapılan görüşmelerde yer alan Avukat Ahmet Düzgün Yüksel, Demokrasi gazetesinin 31 Temmuz 1996 tarihli sayısında yayımlanan bir söyleşide, anlaşma gününü anlattı. Ahmet Düzgün Yüksel ile yapılan söyleşi şöyle:

Anlaşmanın sağlandığı gün neden cezaevine ilk siz girdiniz? Tutuklular ne diyordu, heyet bekliyorlar mıydı?

Avukat Yüksel Hoş ile şehit düşen müvekkillerimiz nedeniyle Bayrampaşa Cezaevi'ne girdik. Açıkçası o gün heyet geleceği görüşünde değildik. Hele bakanın tehditkar açıklamasından sonra. Operasyon yapılacak deniliyordu. Sabah tutukluların görüşlerini aldık. Daha sonra ÇHD ve İHD başkanları da geldi. Yüksel Hoş, cenazeyi aldı çıktı. Benim müvekkil Yemliha Kaya için içerde tören yapılacaktı. Onun için içerde kaldım. Avukatlar Mihriban Kürdök, Zekiye Baran ve Muharrem Çöpür de vardı. Avukatlar, 'bu işi çözelim, operasyon yapacaklar' diye tedirginlerdi. Ancak tutuklular çok soğukkanlıydı. Onlar avukatları yatıştır-maya çalıştılar. Tutuklular, Bakan Kazan'ın 'koşullara girilemiyor, örgüt zorla insanları ölüme gönderiyor' açıklaması üzerine "çağıralım sağlık ekibini, doktorlar gelsin, savcı da gelsin, bakanlıktan bir yetkili isterse bakan da gelsin, tek tek insanlarla görüşsünler, açlık grevini bıraktım diyeni götürsünler, güvenmiyorlarsa tek tek odalara götürsünler" diye bir tutanak yazarak bakanlığa faksılamamı istediler. Saat 16.00 gibi, savcıyı çağırdık. Daha sonra duyduk ki savcı, Yaşar Kemal'i ve Zülfü Livaneli'yi çağırmış. Savcı girdi, tutanağı verdim. "Zaten biz bunu biliyoruz, içeri girişte sorunun olmadığını ve herkesin ölüm orucunu sürdürmekte kararlı olduğumu da biliyoruz. O bakanın açıklaması, beni bağlamaz" dedi. Ben bu sıra cezaevi savcısına dilekçe verdim. 6 aydır yapılan arama tutanaklarını verin dedim. Savcı Melih bey de 'aramalar yapılıyor' dedi. Bu arada Yaşar Kemal'de yanımıza geldi ve

hep beraber içeri girdik. Bütün koşulları gezdik. Ercan Karakaş ve Mukadder Başeğmez de geldi. Beraber koşulları gezdik, heyet tutuklularla tek tek tokalaştı. Biz koşulları gezerken, Başeğmez Erbakan'la temas kurmaya çalışıyordu. "Sevklelerin Ümraniye'ye olacağı yönündeki sorunu bakana değil, başbakana direk iletceğim" dedi Başeğmez.

Koşulları gezerken, heyetle tutuklular arasındaki diyalog nasıldı?

Koşullara girildiğinde tek tek tokalaşıldı ve sohbet edildi. Tutukluların düşünceleri alındı. O sıra şuuru kapalı olan bir tutuklu vardı Ali İhsan Akkaya. O uyuyordu. Gelen insanları tanıdılar, son güçleriyle zafer işareti yaptılar. Tutuklularla sanatçılar arasında daha çok duygusal boyutuyla sohbetler oldu. 'Neden ölüm orucu, açlık grevi yapıyorsunuz, bırakma niyetinde misiniz?' diye soru soruyorlardı. Hiç birinden benzeri yanıt almadılar. Bir de üstelik o insanların halini görünce Yaşar Kemal dayanamadı sürekli çıkana kadar ağladı.

Sonra...?

O koğuştan çıktık ve tutuklu temsilcileriyle "girilemez" denilen koğuştan birine geçtik. Başeğmez gitti Başbakan'ı aradı. Sonra, "Tamam, biz kabul ettik, siz de kabul edersiniz bitecek bu iş. Eskişehir'deki 20 DHKC'li Ümraniye'ye, diğerleri de Gebze'ye gidecek" dedi. Tutuklular kabul etmedi. Herkesin Ümraniye Cezaevi'ne getirilmesi istendi. Başeğmez, 'tamam, ama bunu kamuoyuna nasıl açıklayacağız? Devlet geri adım attı olmaz, nasıl diyeceğiz?' dedi. Livaneli ve Kemal manzarayı görünce çok etkilendiler. 'Cezaevi sorunlarını takip etmek istiyoruz. Bunların takipçisi olalım. Koordinasyon kuralım' dedi. Milletvekili Başeğmez de bu koordinasyona dahil oldu. O sırada Yemliha Kaya'nun cenaze işlemleri için oradan ayrılmak durumunda kaldım. Döndüğümde anlaşma olduğu söylendi.

Bu anlaşma daha önce olamaz mıydı? Kazan ne yapmak istedi?

Kazan ilk 60 gün, kendisi inançsız, sahte bir dinci olduğu için ölümler olabileceğine inanmadı. İnsanların ölüm orucu yaptığına inanmak istemedi, çünkü kendisi 30 gün oruç tutamayan bir adam. Günde 2 öğün yemek yiyerek 30 gün oruç tutamaz, bu iradesi yok. Bu kararlılığın olduğu aklına gelmedi Kazan'ın. 60 geldi çattı. 63. gün ilk şehit düştü, panikledi. Üç ölüm birden oldu aynı gün (25 Temmuz), bu defa da ne yapacağını şaşırıldı. Daha sert olmaya başladı. MGK'yı bile aşan bir sertliğe büründü. MGK, 1984'te bu kadar sert ağır karar alamamıştı. Askerden daha fazla askercilik oynarsanız böyle Mehmet Ağar bu kararları alamazdı. Ağar uzun süreli bir politika üretmek peşinde olurdu, kişiliğini bu kadar yıpratmazdı. 20. günden itibaren, ölüm oruçları tartışılmaya başlandığında panikleyerek ilk heyetleri Ağar kendisi oluşturup cezaevine göndermeye başladı.

Destek eylemleri

Cezaevlerindeki açlık grevi, dışarda tutuklu yakınları, kitle örgütleri ve bazı partiler tarafından desteklendi. Tutuklu yakınları, kitle örgütleri ve partiler, açlık grevleriyle, basın açıklamalarıyla, gösterilerle tutukluları desteklediler. Güvenlik görevlilerinin bu eylemlere karşı tavır ise son derece sert oldu. Aralarında yaşlıların ve çocukların da bulunduğu eylemciler dövülerek, sürüklenerek gözaltına alındı. Eylemcilere karşı silah kullanıldı. Bu arada, çeşitli sol örgütler tarafından polisler karşı da silahlı saldırılar gerçekleştirildi.

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'ndeki tutukluların, sürdürdüğü açlık grevine destek vermek amacıyla 20 kadar tutuklu yakını 10 Mayıs günü HADEP Diyarbakır-Bağlar İlçe Merkezi'nde açlık grevine başladı. Polislerin ablukaya aldığı binaya giriş çıkışlar yasaklandı. Tutuklu yakınlarının açlık grevi polisin binanın elektrik ve suyunu kesmesine, gelen ziyaretçileri gözaltı-

na almasına rağmen sürdürdü. 20 Haziran günü bir açıklama yapan tutuklu aileleri, “İçeriye şeker, tuz, ilaç gibi zorunlu ihtiyaçların girmesine izin vermiyorlar. Ziyaretimize gelenler gözaltına alınıyor. Binanın giriş katlarını, salonlarını ve çevresini sivil polisler sardı. Balkona ve pencerelere çıktığımız zaman sivil polisler el kol işaretleriyle bizi taciz ediyorlar” dediler.

31 Mayıs günü Sağmalcılar Cezaevi önünde basın açıklaması yapmak isteyen kitle örgütü temsilcileri polis tarafından dövülerek gözaltına alındı. Cezaevi önünde öğle saatlerinde toplanan İHD, ÇHD, Devrimci Tutsak Aileleriyle Dayanışma Platformu ve Devrimci Tutsak Aileleri Komitesi) temsilcileri adına Avukat Mihriban Kırdök basın açıklamasını okumak istedi. Buna izin vermeyen polisler, 5 kişiyi gözaltına aldı, Avukat Mihriban Kırdök ile Hüdaî Berber, İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Kemal Bayrak tarafından dövüldü.

İHD, kitle örgütü temsilcileri ve tutuklu yakınları, Adalet Bakanı Mehmet Ağar’ın cezaevlerine yönelik tutumunu protesto etmek için 3 Haziran günü Adalet Bakanlığı’na siyah çelenk bıraktı. Adalet Bakanı Mehmet Ağar’la görüşme talebi ise “Bakanlıkta yetkili yok” denilerek geri çevrildi. Bunun üzerine bir açıklama yapan Akın Birdal, “Cezaevleri ölümlere gebe. Cezaevleri sancılara gebe. Sorunun Mehmet Ağar’la doğrudan bağlantılı olmadığını biliyoruz. Ağar gitse de adaletsizlik sürecektir. Demokratik bir Türkiye’de yaşamıyoruz. Mehmet Ağar arkasında kayıplar, infazlar, faili meçhuller bıraktı. Mehmet Ağar’ın istifa etmesini istiyoruz. Bu istifa en azından cezaevlerinin ve kamuoyunun vicdanını rahatlatıcak” dedi.

İHD İstanbul Şube Başkanı Ercan Kanar ile bazı avukatlar ve tutuklu yakınları, 7 Haziran günü Başbakanlığa protesto telgrafi çekmek için gittikleri İstanbul Sirkeci Postanesi’nde gözaltına alındı. Tartaklanarak gözaltına alınan 15 kişinin adları öyle: Avukat Ercan Kanar, İHD Şube Sekreteri Zeynep Baran, Şube Yönetim Kurulu Üyesi Suna Aras, ÇHD İstanbul Şube Başkanı Mustafa Üçdere, tutuklu yakınları Fatma Şahin, Fadime Kaya, Özlem Coşkun, İsmail Erdal, Fahrettin Öner, Çeşminaz Ulusoy, İbrahim Yılmaz, Hüseyin Tepe, Oktay Canpolat, Avukat Niyazi Cem ve Avukat Naci Binay. Gözaltına alınanlar, akşam saatlerinde savcılığa sevk edildi. Savcılığın tutuklanmalarını istediği 15 kişi, İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

Bayrampaşa Cezaevi önünde 7 Haziran günü basın açıklaması yapmak isteyen sendika yöneticisi ve tutuklu yakınlarından 56 kişi gözaltına alındı. 8 Haziran günü Eyüp Cumhuriyet Savcılığı’nda ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakılan 56 kişi hakkında daha sonra dava açıldı. Aralarında, DİSK Nakliyat-İş Sendikası Genel Başkanı Ali Rıza Küçükosmanoğlu, KESK Genel Sekreteri Faysal Özçift, DİSK Deri-İş Sendikası Genel Başkanı Munzur Pekgüleç, Genel-İş Sendikası yöneticileri Hüseyin Ateşçi, Hüseyin Nacar, Mevsim Gürler’in de bulunduğu sanıklara, “Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası’na aykırı davrandıkları” iddiasıyla 1 yıl 6 ayla 3 yıl arasında değişen hapis cezası verilmesi istendi. Dava, Eyüp 1. Asliye Ceza Mahkemesi’nde 12 Aralık günü başladı.

İstanbul’daki Tuzla Deri Sanayii’nde 3 bin işçi açlık grevlerine destek vermek ve Bayrampaşa Cezaevi önünde yapılan basın açıklaması sırasında sendikacıların gözaltına alınmasını kınamak için 8 Haziran günü iş bıraktı. Organize Sanayi Bölgesi girişinde toplanan işçiler, sendika binasının bulunduğu Aydınli köyüne kadar yaklaşık 3 kilometrelik yolu çeşitli sloganlar atarak yürüdü. Sendika binası önünde toplanan işçilere hitaben bir konuşma yapan işyeri temsilcilerinden Musa Parlak, “Cezaevlerindeki tutuksakların haklı talepleri kabul edilinceye kadar, gözaltına alınan yöneticilerimiz ve diğer gözaltına alınanlar bırakılincaya kadar üretimden gelen gücümüzü kullanacağız ve bugünden itibaren iş başı yapmayacağız” dedi. Yaklaşık üç bin kadar işçi aynı eylemi 18 Temmuz günü de gerçekleştirdi.

20 tutuklu yakını, 8 Haziran günü RP Diyarbakır İl Merkezi'nde açlık grevine başladı. Açlık grevi yapılan bina polis ablukası altına alındı. Açlık grevindekilere 9 Haziran günü çay, şeker ve oralet götüren yakınları polis tarafından içeriye alınmadı. Aileleri ziyaret etmeye çalışan Şahin Yıldız ile 4 kişi gözaltına alındı. RP'li bir yetkili, gazetecilerin tutuklu yakınları ile görüşme isteğini kabul etmeyerek, "Polisler bizim üyelerimizi dahi içeri sokmuyor, yine polisler bizlere ve çaycıya baskı yaparak içerdekilere çay vermeme yönünde uyarıyor. Fakat bizim misafirlerimiz oldukları için vermek zorundayız" dedi.

Tutuklu yakınlarının açlık grevi yaptığı HADEP Gaziantep İl Binası'nı 14 Haziran günü basan polisler, aralarında HADEP İl Başkanı Niyazi Bulgan ve Şahinbey İlçe Başkanı Ali Şimşek'in de bulunduğu 16 kişiyi gözaltına aldı. Polisler, Demokrasi gazetesi muhabiri Remzi Erkut'un da filmlerine el koydular. Gözaltına alınanlar 15 Haziran günü bırakıldı.

15 Haziran günü HADEP İzmir Konak ilçe binasında toplanan 500'e yakın tutuklu yakınlarının Cumhuriyet Meydanı'na yürüyüşe geçmesi üzerine polis, topluluğun etrafını sardı. Daha sonra aileler polis kordonu altında gruplar halinde postaneye giderek telgraf çektiler. Mahkumların ölüm sınırına geldiği ve bundan sonra yaşanacaklardan Adalet Bakanı Mehmet Ağar'ın sorumlu olacağı belirtilen telgraflarda, "Göreve geldiğiniz günden bu yana cezaevlerinde sorunlar artarak sürdü. Bu satırlar sorumluluğunuzu hatırlatmak içindir" denildi. Eylem sırasında polisler gazetecilerin fotoğraf çekmesine izin vermedi.

Bursa'nın Gemlik ilçesinde tutuklularda dayanışma amacıyla açlık grevi yapan tutuklu yakınlarının 16 Haziran günü yaptığı yürüyüşe müdahale eden polisler aralarında Demokrasi gazetesi muhabiri Ayhan Örnek, Evrensel gazetesi muhabiri Nurettin Demir'in de bulunduğu 40 kişiyi gözaltına aldı. Aynı gün İstanbul Ortaköy'de ise dayanışma eylemi yapmak isteyen "Sanatçı Dayanışması Platformu" üyesi 43 kişi gözaltına alındı. Olayı izleyen bir Kanal D muhabiri ile kameramanı da emniyete götürüldü. 43 kişi, 17 Haziran günü İstanbul Adliyesi'ne getirildi. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na muhalefet ettikleri gerekçesiyle Nöbetçi 9. Asliye Ceza Mahkemesi'ne sevk edilen 43 kişi, tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'in İstanbul'un Yeniköy semtindeki yalıının önünde bekleyen polisler 16 Haziran günü sabaha karşı, çalıntı olduğu belirlenen bir taksiden ateş açıldı. Saldırıda Şükrü Hüner adındaki polis ağır yaralandı. El ve ayakları bağlanarak taksinin bagajına konulan taksi şoförü Salman Aldemir de, polislerin karşı ateşi sırasında sağ kolundan yaralandı. Saldırığı DHKP-C üstlendi. Şükrü Hüner, 25 Haziran günü hastanede öldü.

İHD Ankara Şubesi'nin, her ayın 17'sinde İnsan Hakları Anıtı önünde yaptığı mum yakma eylemi, 17 Haziran günü, cezaevlerindeki açlık grevlerini destekleme eylemine dönüştü. İHD Genel Başkanı Akın Birdal burada yaptığı konuşmada, mahkumların ölüm sınırına geldiğini çözüm için Cumhurbaşkanı, Adalet Bakanlığı ve siyasi parti liderleriyle yapılan görüşmelerin sonuçsuz kaldığını belirtti. Toplanan 20 bin imzayı Adalet Bakanlığı'na vermek isteyen topluluğa polisin izin vermemesi üzerine, Adalet Bakanlığı'na 6 kişilik heyet gitti. Topluluk ise temsilciler gelene kadar anıt önünde oturdu. Adalet Bakanlığı önünde basın açıklaması yapan Akın Birdal, "Biz bir sistemi kişilere bağlı kılmıyoruz. Öyle olsa totaliter rejim olur. İmzaları Adalet Bakanlığı'na sunacağız. Meclis'te bulunan milletvekillerini de böylelikle göreve çağırmuş oluyoruz" dedi.

Tutuklu ailelerinin açlık grevi yaptığı HADEP Urfa İl Merkezi, 17 Haziran günü saat 01.30 sıralarında polisler tarafından basılarak 14 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 12'si bir süre sonra serbest bırakıldı. Deniz Cihanbeyli ve Baran Güler adlı kişiler bir süre daha

gözaltında kaldı. Serbest bırakılanlar gözaltında kaba dayak, cinsel taciz ve ajanlık tekliflerine maruz kaldıklarını söylediler. Baran Güler'in evi de 17 Haziran akşamı polisler tarafından basıldı ve kardeşi Gülistan Güler ile adı öğrenilemeyen bir kişi daha gözaltına alındı.

18 Haziran günü öğle saatlerinde Sirkeci Postanesi'nden Başbakan Mesut Yılmaz'a telgraf çekmek isteyen 11'i avukat 24 kişi tartaklanarak gözaltına alındı. Postane önüne gelen topluluk, İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Ahmet Köse tarafından engellendi. Avukatlar, Köse'ye "İletişim özgürlüğü hakkımızı kullanmak istiyoruz" diyerek tepki gösterdiler. Ahmet Köse ise "Burayı hemen terk edin. Yoksa hepinizi gözaltına alırım, ben öyle telgraf hakkıymış, iletişim özgürlüğüymüş anlamam. Kim olursanız olun size telgraf çektiğim." yanıtı verdi. Gözaltına alınanların adları şöyle: İHD İstanbul Şube Başkanı Ercan Kanar, ÇHD İstanbul Şube Başkanı Mustafa Üçdere, Mehmet Ali Kırdök, Mihriban Kırdök, İbrahim Ergün, Eren Keskin, Gülizar Tuncer, Nazan Yaman, Mevlüt Yeşildağ, Seval Demir, Cemal Yüce, Tülay Erkal, KESK Genel Sekreteri Faysal Özçift, Songül Tanrıku, Mukaddes Alataş, Özgül Saki, Ayçan Sarıoğlu, Veysel Ferman, Sabri Gök, Suna Doğan, Yeter Fırat, Nazan Çakla, Mevlüt Doğan, Özcan Kaplan. Gözaltına alınanlar akşam saatlerinde serbest bırakıldı.

Cezaevlerindeki sorunları anlatmak için 19 Haziran günü RP ve ANAP'ı ziyaret eden tutuklu yakınları daha sonra DYP'nin Selanik caddesinde bulunan genel merkezine gittiler. DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'le görüşmek isteyen tutuklu yakınları, içeri alınmayınca istekleri gerçekleşene kadar bina önünde oturma eylemi yapacaklarını bildirdiler. Tutuklu yakınlarına müdahale eden polisler 76 kişiyi tartaklayarak gözaltına aldı. Gözaltına alınanlar daha sonra serbest bırakıldı. Aynı gün Emek Partisi Adana İl Başkanlığı'nda yapılan basın açıklamasının ardından telgraf çekmek isteyen 70 kadar tutuklu yakınına polis müdahale etti. Polisin kalabalık gruplar halinde telgraf eylemine izin vermemesine tepki gösteren tutuklu yakınları, dağıldıktan sonra Büyük Postane yakınlarında tekrar birleştiler. Burada polisin müdahalesi ile karşılaşan aileler, dağılmayınca kavga çıktı. Olayda Devrim Derslioğlu, Gaye Altınel, Hasan Gürgöz ve Hakan Mertcan gözaltına alındı.

21 Haziran günü Adalet Bakanlığı önüne siyah çelenk bırakmak isteyen CHP Ankara İl Örgütü üyeleri polis tarafından tartaklandı. Olayda, CHP Ankara İl Sekreteri Mehmet Özkan ile CHP Kadın Kolları üyesi Göknur Özkara bir süre gözaltına alındı. Bakanlığa 50 metre kadar uzaklıktaki Güven Park'ta sembolik olarak "kefen" giyen, ağızlarına siyah bant takan tutuklu yakınlarına da polis müdahale etti. 41 tutuklu yakınının sürüklenerek gözaltına alındığı olayda polisi protesto eden HADEP Ankara İl Sekreteri Babür Pınar da dövüldü.

22 Haziran günü Ankara Kızılay Meydanı'nda kendilerini zincirleyerek eylem yapan 17 tutuklu yakını dövülerek gözaltına alındı. Tutuklu yakınları, 24 Haziran günü 20. Asliye Ceza Mahkemesi'nde ifade verdikten sonra tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

İstanbul'da DYP Kağıthane İlçe Merkezi'ne 22 Haziran günü saat 21.00 sıralarında DHKP-C militanları tarafından silahlı saldırı düzenlendi. Saldırıda bekçi Abdülkadir Sırma öldü, polis memuru Selçuk Kule yaralandı. Daha sonra militanlarla güvenlik güçleri arasında çıkan çatışmada, Adalet Yıldırım adlı militan öldü; Fikri Aslan, Osman Pala, Hasan Hüseyin Doğru adlı polisler ile olay yerinde bulunan Sinan Özkan adlı kişi yaralandı.

Sağmalcılar Cezaevi'nde açlık grevi yapan tutuklularla görüşme izni almak için 1 Temmuz günü Cezaevi Savcısıyla görüşmek isteyen Udo Kim (Almanya-Öğrenci), Heidi Schrader (Almanya-Gazeteci), Magda Spiliopulio (Yunanistan-Sol Birlik Partisi), Avukat Dimitris Hacı Panayotis (Yunanistan-Avukat), Kanella Hanya (Uluslararası İnsan Hakları Daya-

nışma Komitesi Üyesi) ile çevirmen Süleyman Özcan gözaltına alındı. Heyette bulunan Alman Yeşiller/Birlik 90 Milletvekili Heidi Lippmann Kasten ise avukatların araya girmesi sayesinde gözaltına alınmadı. Aynı amaçla Sağmalcılar Cezaevi'ne giden CHP heyeti de polis tarafından engellendi. Cezaevine sadece İstanbul Milletvekili Algan Hacaloğlu'nun girebileceğini belirten polisler, tartışmadan sonra, CHP Parti Meclisi üyesi Hasan Aydın ile il yöneticileri Rüştü Altuner, Muazzez Çelebi, Muharrem Sarıççek, Nihal Korkmaz, Şahin Özdemir, Hikmet Vural Çarboğa ve Cafer Dursun'u bir süre gözaltında tuttular.

Tutuklu yakınlarının 5 Temmuz günü Ankara Yüksel Caddesi'nde yaptıkları oturma eylemine müdahale eden polisler, aralarında Eğitim Sen yöneticisi Başyürek Altın ile İnterstar muhabiri Tursem Çankaya'nın da bulunduğu çok sayıda kişiyi dövdü. Kimsenin gözaltına alınmadığı olayda yaralanan 5 tutuklu yakını hastaneye kaldırıldı. Saldırıya engel olmak isteyen Şırnak eski Milletvekili Mahmut Alınak da polisler tarafından dövüldü. Mahmut Alınak, hastanede iki gün tedavi gördü. Saldırıda kana bulanayan giysilerini Başbakan Necmettin Erbakan ve Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller'e postalayan Mahmut Alınak, "Aileleri dağılmaya ikna etmek için beş dakikalık süre isteğime panzerlerden püskürtülen suyla, ardından da copla karşılık verildi. Tutuklu yakınları vahşice dövülerek yaralandılar. Götürüldüğüm polis otobüsünde, başımı eğip, koltuk altına sokmadığım için bayılma kadar dövüldüm. Bayılınca, öldüğüm sanılarak otobüsten atıldığım, beni hastaneye götüren tutuklu yakınlarından öğrendim" dedi. Gösteri nedeniyle 21 kişi hakkında dava açıldı. Davada, "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davrandıkları" öne sürülen Mahmut Alınak, Başyürek Altın, Tayfun İşçi, Nurettin Aldemir, Yıldız Yılmaz, Mahmut Konuk, Neslihan Turan, Gülşah Tağaç, Fatma Şahingöz, Oktay Canpolat, Vasfi Çilingir, Mehmet Ali Yüksel, Olcay Meral, Fadime Tokmak, Hatay Çakıroğlu, Hüseyin Çakıroğlu, Feride Kaya, Fatma İlhan, Sedat Cengiz, Murat Coşkun ve Gülten Turan'ın 1 yıla 3 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

Tutukluların taleplerini dile getirmek amacıyla 8 Temmuz günü Meclis önünde gösteri yapmak isteyen 59 tutuklu yakını tartaklanarak gözaltına alındı. Öğlen saatlerinde Meclis kapısına gelen tutuklu yakınları sembolik bir tabutu Meclis kapısına bırakmak istediler. Gösteriye izin vermeyen polisler, tutuklu yakınlarını gözaltına aldı.

Tutuklu yakınları 12 Temmuz günü Adalet Bakanı Şevket Kazan'la görüşmek istemiyle, RP Ankara İl Başkanlığı'nda yaklaşık iki saat oturma eylemi yaptılar. Polis, 90 kadar tutuklu yakınına gözaltına aldı. İstanbul'da ise tutuklu yakınları TEM Otoyolu'nu trafiğe kapattılar. 20 dakika kadar süren eylemden sonra yaklaşık 20 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınan tutuklu yakınları 15 Temmuz günü Ankara DGM'de serbest bırakıldı. Aynı gün ÖDP Ankara İl Örgütü'nde ölüm orucundaki tutuklu yakınlarını ziyaret eden Halil Can Doğan ve Zeki Mimaroglu adlı kişiler de Kızılay'da sivil polisler tarafından gözaltına alındı.

15 Temmuz günü öğlen saatlerinde İstanbul Çağaloğlu Caddesi'nde yürüyüş yapan tutuklu yakınlarını dövereke dağıtan polisler, Cumhuriyet gazetesi muhabirleri Kaan Sağanak, Alper Turgut, Hatice Tuncer, Milliyet gazetesi muhabiri Efe Erdem, Global gazetesi muhabiri Yüksel Koç ve Alman Basın Ajansı için çalışan Şaban Dayanan'ı dövdüler ve fotoğraf makinelerini kırdılar. Yakınlardaki Türkiye Gazeteciler Cemiyetine'ne (TGC) sığınan gazetecileri izleyen polisler binaya girdiler ve kendilerini engellemeye çalışan TGC Genel Sekreteri Leyla Tavşanoğlu'nu tehdit ettiler. (Ayrıntılı bilgi sayfa 436-437 arasında)

İstanbul Bakırköy Özgürlük Meydanı'nda 19 Temmuz günü "Özgürlük Tutsaklarıyla Dayanışma Komitesi" imzalı bildirimler dağıtan 15 kadar tutuklu yakını gözaltına alındı. Meydanda 15 dakika kadar bildiri dağıtan tutuklu yakınları daha sonra alandan ayrılarak belediye

otobüsüne bindiler. Otobüsü çeviren polisler, diğer yolcuları indirdikten sonra tutuklu yakınlarını siyasi polis merkezine götürdü. Aynı gün İçel'de RP İl Binası önünde basın açıklaması yapan tutuklu yakınlarına müdahale eden polisler, Kurtuluş dergisi muhabiri Güzin Tolga'nın da aralarında bulunduğu 40 kişiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınan tutuklu yakınlarından Orhan Gül, Kahire Şahin, Sultan Çiftçi, Gül Çiftçi ve Güzin Tolga, 22 Temmuz günü tutuklandı, diğerleri serbest bırakıldı.

İstanbul Bağcılar Yeni Mahalle Namık Kemal Caddesi'nde cezaevlerindeki açlık grevlerine destek vermek amacıyla 19 Temmuz günü gösteri yapan bir grupla polis arasında çatışma çıktı. Polisin göstericilere ateş açması sonucunda Levent Doğan (17) adlı genç öldü. (Ayrıntılı bilgi sayfa 248'de)

Ankara Yüksel Caddesi'nde 20 Temmuz günü, 24 saat oturma eylemi yapmayı amaçlayan tutuklu yakınlarına müdahale eden polis, aralarında gazetecilerin, sendikacıların, parti temsilcilerinin bulunduğu çok sayıda kişiyi dövdü ve 137 kişiyi gözaltına aldı. Açlık grevini sürdürdükleri ÖDP Ankara İl Başkanlığı'ndan anıta gelen tutuklu yakınlarının önü cadde girişinde kesildi. Polisler, yaklaşık 250 kişilik topluluğu zor kullanarak dağıttı. Ulusal Basın Ajansı foto muhabiri Gökhan Gerçek'i döven polisler, gazetecilerin görüntü almasını engelledi. Olayda yaralanan, Fadime Kaya, Saray Ercan, Cemile Atmaca, Güllü Uzundüz, Oya Gökbayrak, Fadime Canik, Fatma Güner, Dürdane Öz, Havva Kutlu, Tuncay Yamaç, Nuran Kalkan, Binnaz Niksar, hastaneye kaldırıldı. Gözaltına alınanlardan Deniz Erşanlı, Ercan Usluyürek ve Erol Malkoç tutuklandı. "İzinsiz gösteri düzenledikleri ve polise direndikleri" iddia edilen 3'ü tutuklu 137 kişinin yargılanmasına 20 Ağustos günü Ankara 6. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada, tutuklu sanıklar tahliye edildi.

22 Temmuz günü Aygün Uğur için Sarıgazi Cemevi önünde gösteri yapıldı. Gösteri sürerken İl Jandarma Alay Komutanı Albay Baki Onurlubaş, Cemevi önüne gelerek grubun dağılmasını istedi. Grubun dağılmaması üzerine jandarmalar, gruba kalas ve kazma saplarıyla saldırdı. Grubun taş ve sopalarla karşılık vermesi üzerine çatışma büyüdü. Bu sırada bir belediye otobüsü molotof kokteyli atılarak yakıldı. Daha sonra Sarıgazi eski Ankara Caddesi ve ara sokaklarında taş, tahta ve çöp varilleriyle barikat oluşturan grup, pankartlar astı. Cadde üzerinde işyeri ve evlere zorla giren jandarmalar, olayla ilgisi olmayan kişileri de döverek gözaltına aldılar. Saat 17.00 sıralarında Sarıgazi Cemevi'nde bulunan 50 kişilik grup, cemevinden ayrıldı ve Sarıgazi Meydanı'na doğru yürüyüşe geçti. Burada jandarma, kitleye tekrar saldırdı. Olayda sırasında ikisi ağır 10 kişi yaralandı. Olayları görüntülemek isteyen gazeteciler de jandarmalar tarafından engellendi. Gözaltına alınan 28 kişiden 21'i tutuklandı, 7 kişi serbest bırakıldı. Bu arada, Aygün Uğur'un ölüm haberini aldıktan sonra İstanbul Ümraniye Cezaevi önünde toplandıkları sırada gözaltına alınan 64 kişi, 23 Temmuz günü mahkemeye çıkarıldı. Mehmet Yalçın, Ömer Faruk Özkardeş, Nihat Uçukoğlu ve Emrah Gedik "polise direndikleri" gerekçesiyle tutuklandı.

İstanbul Bayrampaşa Cezaevi önündeki İsmetpaşa Caddesi'nde 24 Temmuz günü gösteri yapan gruba müdahale eden polis, 30 kişiyi gözaltına aldı. Aynı gün Ankara'da, ÖDP Ankara İl Başkanlığı önünde toplanan yaklaşık 2 bin kişi yürüyüş yaptı. Beş kişilik bir heyetin Adalet Bakanlığı Müsteşarı Uğur İbrahimhakkıoğlu ile görüşmesinden sonra eylem sona erdi.

Gebze'de 24 Temmuz günü saat 23.45 sıralarında polisler ait bir araca düzenlenen silahlı saldırıda Murat Kaya adlı polis öldü, Mehmet Kartal adlı polis yaralandı. Mehmet Kartal, 26 Temmuz günü hastanede öldü. Aynı gece Sultanbeyli ilçesinde ise DYP İlçe Binası önünde duran polis aracına açılan ateş sonucunda Ali Demiryürek adlı polis yaralandı.

İstanbul'un Eyüp semtinde 25 Temmuz günü saat 21.30 sıralarında cezaevlerindeki eylemlere destek amacıyla yapılan izinsiz gösteri sırasında, bölgeye gelen polis aracına kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açıldı. Olayda, Emin Ebsir (43) adlı başkomiser ile Hacı Ahmet Bahçeci (27) adlı polis öldü. Saldırımı MLKP üstlendi. Olayla ilgili olarak 4 kişi hakkında dava açıldı. İstanbul DGM'de görülen davada sanıklardan Cihan Deniz Tarak'ın ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi.

Konya'nın Çumra ilçesinin Bardakçı ve Baraj mahallelerinde duvarlara açlık greviyle ilgili slogan yazdıkları iddiasıyla gözaltına alınan Kırşehir Meslek Yüksekokulu öğrencileri Bekir Şahin ve Cem Kaya ile Ekrem Altındal, 27 Temmuz günü tutuklandı.

Ölüm orucu sonrasındaki gelişmeler

Adalet Bakanı Şevket Kazan, 1 Ağustos günü yaptığı açıklamada, 12 kişinin ölümünden "gardiyanlardan kendisine dek tüm Adalet Bakanlığı sorumlu olduğu için" soruşturma açtığını söyledi. Ancak, Bakanlık Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün savcılıklara gönderdiği yazıda "ölenleri intihara ikna edenlerin ve bunlara yardım eden kişilerin belirlenmesi" istendi. Bunun üzerine savcılar tutukluların ifadelerini almaya başladı. Ölen 12 kişinin ailelerine tazminat verilmesi için de "örgüt bağlantısı yönünde beyanda bulunma" koşulu getiren Şevket Kazan, "Çocuğunun hiçbir örgütün baskısı altında kalmadan ölüm orucuna başlayıp, kendi iradesiyle öldüğünü söyleyen ailelere mağdur tazminatı ödemeyeceğiz" dedi.

Ağustos ayı başında Yozgat E Tipi Cezaevi'nden TTB'ye mektup gönderen tutuklular, açlık greviden sonra kaldırıldıkları hastaneden gerektiği gibi tedavi edilmeden geri gönderildiklerini duyurdular. Doktorların, tutukluların yataklara kelepçelenmesine müdahale etmediği belirtilen açıklamada, 29 Temmuz günü cezaevine gelen doktorların, Selmani Özcan adlı tutuklunun rahatsızlığının beslenme bozukluğu olduğunu söyledikleri, diğer tutukluları ise tedavi etmedikleri kaydedildi. Tutuklular, tedavi edilmedikleri takdirde Selmani Özcan ve Serdar Gelir'in sakat kalabileceğini belirttiler. Aynı günlerde Bayrampaşa Cezaevi'ndeki tutuklu ve hükümlülere tarafından yapılan açıklamada, Haydarpaşa Numune Hastanesi'nde tutuklu ve hükümlülere gereğinden fazla serum verildiği için vücut dengelerinin bozulduğu, mahkumların yataklara zincirlendiği vurgulandı. Bunun üzerine TTB tarafından 9 Ağustos günü yapılan açıklamada, Sağlık Bakanlığı'na 7 Ağustos günü eylemcileri tedavi etmek amacıyla yaptıkları son başvuruya, bir proje önerisi gönderildiği ancak yanıt verilmediği kaydedildi.

İHD İzmir Şube Başkanı Avukat Ercan Demir, 24 Ağustos günü yaptığı açıklamada, Buca Cezaevi'nde ölüm orucu ve açlık grevine katılan tutuklulardan 10'unun sağlık durumunun ağır olduğunu söyledi. Hastaların cezaevi koşullarında tedavi edilmesinin olanaksızlığına işaret eden Ercan Demir, "Buca Cezaevi'nde koşu temsilcileriyle yaptığım görüşmede, Bernar Satar, Hüseyin Ali Günay, Semiray Yılmaz, Ali Teke, Nevzat Kalaycı, Gülten Işık ve Zeliha Koyupınar'ın görme bozukluğu, hafıza kaybı ve yürümede güçlük çektiklerini öğrendim." dedi. Ercan Demir, 23 Ocak 1997 tarihinde yaptığı açıklamada da, Semiray Yılmaz (30-denge ve görme bozukluğu; sadece üç kez hastaneye götürüldü), Bernar Satar (hafıza kaybı; üç kez hastaneye götürüldü), Ali Teke (göz sinirlerinde tahribat, sinirlilik; iki kez hastaneye götürüldü), Hüseyin Ali Günay (27-kalp rahatsızlığı; iki kez hastaneye götürüldü) adlı mahkumların yeterince tedavi edilmediğini bildirdi.

Tutukluların tedavisinde yaşanan olumsuzluklar üzerine Ağustos ayı sonunda TTB, ölüm orucundan sonra hastaneye kaldırılan mahkumların tedavisinde hekim-hasta ilişkisinin gereklerine uymayan doktorlar hakkında soruşturma başlattı. TTB'den 27 Ağustos günü yapı-

lan açıklamada, Adalet, Sağlık ve İçişleri bakanlıkları arasındaki kırtasiye işlemleri nedeniyle tedavilerin yeterince yapılamadığı vurgulandı ve "Hastaların muayene ve takibinde yer almak için olanak sağlanması talebi, Adalet Bakanlığı gerekli izni vermemesi nedeniyle, mümkün olmadı. Eylemin bittiği gün aynı talep yinelenildi. Adalet Bakanlığı ile kurulan ilişki çerçevesinde muayene prosedürü önerilmiş, tedavi sürecinin programlanması öngörülmüştür. Bu başvuru henüz yanıtlanmadı" denildi.

İstanbul Tıp Fakültesi'nden aynı gün yapılan açıklamada da, 28 Temmuz gününden beri tedavi gören Mehmet Yaman, Mehmet Ali Çelebi, Gülizar Kesici, Refik Ünal, Ahmet Turan Atmaca ve Sadegül Özdemir adlı tutukluların taburcu edildikleri ve kontrol için üç ay sonra hastaneye çağrıldıkları kaydedildi. Ayrıca, Delil İldan, Eyüphan Başar, Gülay İncesu, Mehmet Güvel ve Hasan Yüksel adlı tutuklularda görülen "dengesizlik ve bakış felci" nedeniyle yapılan incelemelerin sonuçlandığı ve Ağustos ayı sonunda taburcu edilebilecekleri kaydedildi. Ali Ekber Akkaya adlı tutukluda ise "yakın bellek kusuru" bulunduğu ve beslenme programının sürdüğü, Cafer Gürbüz adlı tutuklunun tedavisinin de sürdürüleceği kaydedildi.

Ölüm orucuna katılanlar yeterli ve gerekli tedaviyi görmedikleri için kalıcı sakatlık ve hastalıklarla karşı karşıya kaldılar. Bu konuda TİHV'nin saptadığı örneklerden bazıları şöyle:

Semiray Yılmaz (Buca Cezaevi), Denge ve görme bozukluğu, yürüme zorluğu.

Bernar Satar (Buca Cezaevi), Hafıza kaybı.

Ali Teke (Buca), Göz sinirlerinde tahribat ve post travmatik stres bozukluğu.

Hüseyin Ali Günay (Buca), Kalp rahatsızlığı, görme kaybı, denge kaybı.

Hüseyin Muharrem Gündüz, Wernicke-Korsakoff hastalığı, bellek yitimi.

Niyazi Kaya, Major depresyon (*).

Birtan Güven, Major depresyon.

Cafer Gürbüz (Sağmalcılar Cezaevi), Hafıza kaybı.

Bekir Balyemez (Malatya Cezaevi), kalpte küçülme, kas erimesi, böbrek yetmezliği.

Açlık grevi ve sonrasında yaşananlarla Avrupa Konseyi İşkenceyi Önleme Komitesi (CPT) de ilgilendi. Komisyon'dan bir heyet, 18 Ağustos günü Türkiye'ye geldi. Heyet üyeleri, 19 Ağustos günü Adalet Bakanı Şevket Kazan ve bakanlık yetkilileriyle görüşti. CPT üyeleri, 21 ve 22 Ağustos günleri Eskişehir Özel Tıp Cezaevi'nde incelemelerde bulundu. Heyet üyeleri, tutuklularla yapılan görüşmelerde Adalet Bakanlığı yetkililerinin bulunmasını istemediler. Heyet üyeleri, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdür Yardımcısı Yusuf Öğmen'den cezaevinin fiziki yapısı konusunda bilgi aldı. Tutuklularla görüşen heyet üyeleri, açlık grevi ve Eskişehir Cezaevi ile ilgili eleştirileri dinlediler. Heyet üyelerinin özellikle, İstanbul DGM'de yargılanan tutukluların aynı bir kentteki cezaevinde tutulmasıyla ilgilendiği öğrenildi. CPT üyeleri Ingrid Iycke Elligson, Lambert Keltehermans, Gordon Lakes, Jeon Pierra Restallini ve Trevor Stevens, 2 gün boyunca cezaevindeki siyasi ve adli mahkumlarla görüşti. Daha sonra yapılan açıklamada, kurallar gereği Eskişehir Cezaevi ile ilgili görüşlerin gizli bir raporla hükümete iletileceği belirtilerek "Heyetin, Eskişehir Cezaevi ile ilgili hükümetle görüş birliği içinde olduğu yolunda basında çıkan haberler, hayal ürünüdür. İşkenceyi Önleme Komitesi, gezi sırasında cezaevleri ile ilgili olarak kesinlikle yorumda bulunmamıştır" denildi.

(* Niyazi Kaya, tahliye edildikten sonra ağır hasta olmasına rağmen "asker kaçağı olduğu" bahanesiyle 1997 Ekim ayında tekrar gözaltına alındı. Yemek yiyemeyen ve ihtiyaçlarını tek başına gideremeyen, Niyazi Kaya, Gebze Karakolu'nda üç gün tutuldu. Gölcük ve Haydarpaşa Hastanesi'nde tedavi edilmeden Gebze Jandarma Karakolu'na gönderilen Niyazi Kaya, 16 Ekim 1997'de askeri hastaneye sevk edildi.

1)- Ümraniye ve Diyarbakır Cezaevleri

1996 yılında cezaevlerinde ölüm orucu dışında ölüm ve yaralanmalarla sonuçlanan birçok olay yaşandı. Bu olaylar irdelendiğinde Ümraniye ve Diyarbakır cezaevleri ön plana çıktı. Açıldığı günden itibaren sürekli huzursuzluklara sahne olan Ümraniye Cezaevi'nde 1996 yılının ilk günlerinde kanlı olaylar yaşandı. Olaylarda 4 tutuklu öldü, çok sayıda tutuklu da yaralandı. Ümraniye Özel Tıp Cezaevi'nde ilk kanlı olay 13 Aralık 1995'de yaşandı. Cezaevindeki yaşam koşullarının düzeltilmesini isteyen tutukluların öğle saatlerinde başladığı direnişte, jandarmalarla mahkumlar arasında çatışma çıktı. Yarım saat süren çatışmanın ardından cezaevinin bazı bölümleri, tutuklu ve hükümlüler tarafından işgal edildi. Bunun üzerine cezaevine gönderilen 200 kadar polis ve jandarma saat 20.30 sıralarında operasyona başladı. Operasyon sırasında ilk olarak tutuklu ve hükümlülerin işgal ettiği bölümlere 50 kadar gaz bombası atıldı. Ardından zor kullanılarak direniş olan bölümlere girildi.

Operasyon, 14 Aralık günü saat 04.30'a kadar sürdü. Sonuçta, işgal edilen bölümlerin bazıları kontrol altına alındı. Bu bölümlerdeki tutuklu ve hükümlüler dövülerek dışarıya çıkarıldı. Cezaevi mutfağı yakınındaki koşullarda ise operasyon başarısız oldu ve 80 kadar tutuklu ve hükümlünün direnişi sürdü. Olaylarda 14 jandarma, 12 polis, 2 gardiyan ile 3'ü ağır olmak üzere 36 tutuklu ve hükümlü yaralandı ya da gaz bombaları nedeniyle zehirlendi. Operasyon yapılan bölümlerde bulunan eşyalar tamamen tahrip oldu. Direniş, işgal ettikleri bölümlere giremeyen 80 kadar mahkumla Adalet Bakanlığı yetkilileri arasında 15 Aralık saat 16.00 sıralarında anlaşmaya varılması üzerine sona erdi. Anlaşma uyarınca tutuklu ve hükümlüler barikatları kaldırdı. Olayların ardından cezaevindeki sorunların çözümü için çaba sarfedilmedi ve sözler yerine getirilmedi. Başvuruların yanıtız bırakılması da gerginliğe yol açtı.

Gerginlik, 4 Ocak günü kanlı olaylara yol açtı. 2 koşuğa sabah saatlerinde jandarmalar tarafından düzenlenen operasyonda, Abdülmecit Seçkin, Orhan Özen ve Rıza Boybaş dövülerek öldürüldü, 36 tutuklu ve hükümlü, 21 jandarma, 10 gardiyan yaralandı. Mahkumlardan Gültekin Beyhan'ın 11 Ocak sabahı hastanede ölmesiyle ölü sayısı 4'e yükseldi. Yaralılardan 35'i (28 tutuklu ve hükümlü, 6 jandarma, 1 gardiyan) hastaneye kaldırıldı. Toplam 61 kişinin kaldığı D3, D4 ve B9 koşuğlarına direniş nedeniyle giremedi. Yaralanan mahkumlardan bazıları şunlar: Ağa Yıldırım, Nurettin Aslan, Metin Turan, Savaş Kırca, Asım Özdemir, Cahit Bedir, Mustafa Gök, Dursun Dil, Haydar Özdemir, Metin Şimşek, İzzet Çetin, Muharrem Karademir, İlginç Özkeskin (ölüm orucunda öldü), Gökhan Gürbüz, Oktay Yıldırım, Turan Ada, Çetin Dönmez, Mustafa Atabek, Rasim Öztaş, Halil Önder, Ali Rıza Demir, Ahmet Özdemir, Sadık Eroğlu, Halil Acar, Malik Koparan, İbrahim Yerlikaya, Levent Nevruz, Feridun Bat, Süleyman Metin, Cengiz Çalıkoparan ve Akın Olgun.

Abdülmecit Seçkin, Orhan Özen ve Rıza Boybaş'ın otopsisinde ölümlere, "sert cisimle başa vurulması nedeniyle beyin kanamasının ve kafatası kemiklerinin kırılıp çökmesinin yol açtığı" belirlendi. Ölen 3 kişinin kafa ve yüzlerinin, kimliklerinin saptanmasını güçleştirecek biçimde parçalanmış olduğu açıklandı.

Abdülmecit Seçkin'in otopsi tutanağında ölüm nedeni, "Künt kafa travmasına bağlı kafatası parçalı çökme kırıklarıyla müterafik beyin kanaması ve vücudundaki travmatik lezyonlar altında uyan yaygın doku içi kanamanın müşterek etkisi" olarak anlatıldı. Otopsiye katılan Avukat Metin Narin, Abdülmecit Seçkin'in kafatasında 5-6 santimetreden 12-15 santimetreye varan 5-6 yarık oluştuğunu söyledi. Metin Narin, "Abdülmecit Seçkin'in kafatası kemiği parçalanmış ve darbelerin ardından beyni açığa çıkmıştı. Onun dışında sadece avuç

içinde morluklar vardı. Vücudunun başka hiçbir yerinde morluğa rastlanılmadı. Abdülmecit Seçkin'in kafasını elleriyle korumak istediği, elleri ve kafasındaki darbe izlerinden anlaşılıyor" dedi. Rıza Boybaş'ın yüzünün de tanınmayacak hale geldiğini söyleyen Metin Narin, "Ailesinden bir kişi onu tanıyamadı. Cesedi, vücudunun sol tarafında, askerlikte geçirdiği bir ameliyatın neden olduğu izden teşhis edebildiler" dedi.

Rıza Boybaş ve Orhan Özen 8 Ocak günü İstanbul Alibeyköy Mezarlığı'nda toprağa verildi. İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün cenaze törenine izin vermemesi üzerine Orhan Özen ve Rıza Boybaş, polisler tarafından gömüldü. Cenazelerin toprağa verilmesini, Orhan Özen'in annesi ile Rıza Boybaş'ın 2 kardeşi dışında kimse izleyemedi. Saat 06.00'dan itibaren cenazelerin bulunduğu morg ile Alibeyköy'ü abluka altına alan polisler, bölgeye kimseyi sokmadı. Cenaze törenine katılmak isteyen ya da tesadüfen bölgede bulunan bine yakın kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanların büyük bölümü, polisler tarafından kıyasıya dövülerek Eyüp Kapalı Spor Salonu'na götürüldü. Bu arada gazeteciler (*) de sık sık polislerin saldırısına uğradı. Çok sayıda gazetecinin fotoğraf makinesi ya da kamerasındaki fi lmlere el konuldu.

Rıza Boybaş ve Orhan Özen'in cenaze töreni için Gebze'den İstanbul'a gelirken 8 Ocak günü gözaltına alınan 39 kişi, bırakıldıktan sonra HADEP Gebze İlçe Binası'nda basın toplantısı yaptı. Kamil Dağ toplantıda, Alibeyköy'e girmeden polislerin önlerini kestiğini ve önce Topçular Karakolu'na ardından Siyasi Şube'ye götürüldüklerini; burada işkence gördüklerini belirtti. Kamil Dağ, "İfade vermeyen ve açlık grevi yapanları ölümle tehdit ettiler. Bir arkadaşımızın kolu, bir arkadaşımızın burnu kırıldı, bir arkadaşımızın kaburgaları ezildi. Birçok arkadaşımızın gözleri, dudakları dayaktan patladı. Arkadaşlarımızın çoğuna elektrik verdiler. Erkeklerin hayalarını sıktılar, bir kız arkadaşına copla cinsel tacizde bulundular" dedi. Polislerin iki gün sonra kendilerini Adli Tıp ve savcılığa çıkarmadan yol kenarlarında gruplar halinde bıraktığını belirten Kamil Dağ, iki kişinin kimliklerine el konulduğunu söyledi.

Ümraniye Cezaevi'ndeki olaylar kısa sürede diğer cezaevlerine yansıdı. İzmir Buca, Ankara, İstanbul Bayrampaşa, Bartın, Yozgat ve Bursa cezaevlerinde tutuklu ve hükümlülerden bir bölümü direnişe geçti. PKK davası sanıklarının destek vermediği direnişe 1000'e yakın tutuklu ve hükümlü katıldı. Cezaevlerinin bazı bölümlerini işgal eden mahkumlar kapılara barikat kurdular. Mahkumlar, Buca'da 2 müdür ve 15 gardiyanı, Bayrampaşa'da bir müdür ve 11 gardiyanı, Ankara Merkez Cezaevi'nde bir müdür ve 9 gardiyanı, Bartın'da de 9 gardiyanı rehin aldılar. Ankara'daki rehinelere 5 Ocak, Bayrampaşa'daki rehinelere 6'sı 7 Ocak, Bartın Cezaevi'ndeki rehinelere de 3'ü 8 Ocak sabahı serbest bırakıldı. Adalet Bakanlığı yetkilileri ile mahkumların anlaşmaya varması üzerine direniş, 9 Ocak sabahı sona erdi. Ardından diğer rehinelere de bırakıldı. Rehinelere kötü davranılmadığı bildirildi. Bu arada Ümraniye Özel Tıp Cezaevi Savcısı Cemal Ünsal ile Müdür Hüseyin Atakan görevden alındı.

Tutuklularla bakanlık yetkilileri arasındaki görüşmelere katılan dönemin ÇHD İstanbul Şube Başkanı Levent Tüzel ile İHD İstanbul Şube Başkanı Ercan Kanar, 10 Ocak günü gazetecilere bilgi verdiler. Ümraniye Cezaevi'ndeki olayların sorumlusunun İçişleri Bakanlığı ve İstanbul Emniyet Müdürü Orhan Taşanlar olduğunu kaydeden Ercan Kanar, görüşmelerin olumlu sonuçlanmasıyla yeni bir olayın şimdilik önlendiğini ifade etti. Levent Tüzel ise tutukluların kararlı direnişi sonucu anlaşmaya varıldığını; ancak anlaşmanın kısmi olduğunu, kalıcı bir çözüm bulunması gerektiğini söyledi.

(*) Evrensel gazetesi muhabiri Metin Göktepe götürüldüğü Eyüp Spor Salonu'nda polisler tarafından dövülerek öldürüldü. Metin Göktepe'nin cesedi, 9 Ocak sabahı bulundu. (Ayrıntılı bilgi sayfa ...'te).

Ümraniye Özel Tıp Cezaevi'nde yaşananlar kamuoyunda tepkilere yol açtı ve protesto edildi. Olayların öğrenilmesi üzerine İstanbul'un bazı semtlerinde 4 Ocak gecesi izinsiz gösteriler yapıldı. Gösteriler, 2'si dışında olaysız sona erdi. Okmeydanı Fatma Girik Parkı'nda 100 kişilik bir gruba polis tarafından ateş açılması üzerine Mahmut Aktaş adlı kişi sırtından vurularak yaralandı. Yeni Bosna Zafer mahallesindeki gösterinin polis tarafından engellenmek istenmesi üzerine de çatışma çıktı. Bir saat süren çatışma sırasında bölgede bulunan banka şubeleri ve bazı işyerleri patlayıcı madde atılarak yakıldı, bazı polis araçları tahrip oldu. Olaydan sonra bölgede yapılan operasyon sonucunda 21 kişi gözaltına alındı.

Ümraniye Özel Tıp Cezaevi'ndeki olaylarda sorumluluğu bulunanlar hakkında suç duyurusunda bulunmak için 5 Ocak günü İstanbul Adliyesi önünde toplanan yaklaşık 150 kişilik grubun binaya girmesine izin verilmedi. Çoğunluğu tutuklu ve hükümlü yakınlarından oluşan topluluğun binaya girmek için ısrar etmesi üzerine, polisler grubu zor kullanarak dağıttı. Aralarında yaşlıların da bulunduğu bazı kişiler coplanarak dövüldü. Olayları izleyen gazeteciler de polislerin saldırısına uğradı. Yeni Yüzyıl gazetesi foto muhabiri Sedat Aral polisler tarafından dövüldü, fotoğraf makineleri kırıldı; aynı gazetenin muhabiri Ahmet Şık gözaltına alınmak istendi. Eylem Düzyol, Oktay Özilhan, Kubilay Tüntül ve Ersan Çağatay adlı gazeteciler ise tartaklandı ve hakarete uğradı. Gözaltına alınan 122 kişi, gruplar halinde çeşitli karakollara götürüldü. Bu kişiler hakkında "izinsiz gösteri düzenledikleri" iddiasıyla dava açıldı. İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen dava beraatle sonuçlandı.

İstanbul'daki gösteriler 5, 6 ve 7 Ocak günleri devam etti. Ayrıca çok sayıda banka şubesi, işyeri ve araç kimliği belirsiz kişiler tarafından patlayıcı madde atılarak ya da yakılarak tahrip edildi. 6 Ocak gecesi Nurtepe Sokullu Caddesi'nde gösteri yapan 200 kişilik bir grupla polis arasında çıkan çatışmada yoldan geçen iki belediye otobüsü göstericiler tarafından yakıldı. Daha sonra bölgede yapılan operasyonda çoğunluğunu gösteri ile ilgisi bulunmayan kişilerin oluşturduğu 15 kişi gözaltına alındı. 15 kişiden 12'si tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı; Ali Rıza Çelebi, Cem Duman ve Hasan Kaya tutuklandı. 7 Ocak akşamı Alibeyköy Karadolap mahallesinde gösteri yapan ve bir belediye otobüsünü yakan 150 kişilik bir grupla polis arasında çatışma çıktı. Çatışmada Bayram Bozkurt adlı polis ile olayı evinin penceresinden izleyen Veysel Tanış adlı kişi silahla yaralandı. Aynı gece Ümraniye Mustafa Kemal mahallesinde yapılan gösteri sırasında yoldan geçen bir belediye otobüsü yakıldı.

Bu arada Türkiye'nin önde gelen holdinglerinden Sabancı Holding'in Yönetim Kurulu Üyesi Özdemir Sabancı (55) ile holding bünyesindeki bir otomotiv şirketinin müdürü Haluk Görgün (43) ve Nilgün Hasefe (40) adlı sekreter 9 Ocak günü saat 11.00 sıralarında silahlı saldırı sonucunda öldürüldüler. Saldırı büyük yankı uyandırdı. Saldırının sorumluluğunu DHKP-C üstlendi. Örgüt adına yapılan açıklamada, eylemin Ümraniye Özel Tıp Cezaevi'nde yaşananlara misilleme olarak düzenlendiği belirtildi.

Yargı süreci

Ümraniye Cezaevi'nde Aralık ve Ocak aylarında yaşanan olaylar nedeniyle açılan soruşturmalar, cezaevi görevlilerinin "suçsuz", mahkumların "suçlu" bulunmasıyla sonuçlandı. Soruşturmanın, mahkumlar ile yakınlarını suçlu çıkartacak şekilde sonuçlanması, işkence ya da yargısız infaz yapan görevlilerin nasıl korunduğuna yeni bir örnek oluşturdu.

Üsküdar Cumhuriyet Savcılığı, soruşturmayı Mart ayı başında tamamladı. Savcılık, 1 Mart günü, ilk saldırı nedeniyle şikayetçi olan 161 tutuklunun, "kasten adam yaralama, hırsızlık, mala zarar verme, görevi kötüye kullanma ve ihmalle" suçladığı cezaevi görevlileri hak-

kında takipsizlik kararı verdi. 4 mahkumun ölümü ile sonuçlanan olayla ilgili şikayet de yerinde bulunmadı ve cezaevinin birinci ve ikinci müdürü ile 10 gardiyan hakkında takipsizlik kararı verildi. Olay günü cezaevinde görevli olan bir teğmen ve 20 jandarma eri hakkındaki dosya da “dava açılıp açılmayacağına karara bağlanması” için İl İdare Kurulu’na gönderildi.

280 tutuklu ve hükümlü hakkında ise “toplu isyan, görevlilere karşı gelmek ve cezaevinde hasara yol açmak” iddiasıyla Türk Ceza Yasası’nın 304. maddesi uyarınca dava açıldı. 10 gardiyan ile 20 jandarmanın mağdur gösterildiği davada, tutuklu ve hükümlülerin 7 ile 10 yıl arasında değişen hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Dava Üsküdar 2. Asliye Ceza Mahkemesi’nde halen sürüyor.

Cezaevi Müdürü ile saldırıya katılan gardiyanlar hakkında açılan soruşturmanın “takipsizlik”le sonuçlanmasının ardından, Kadıköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi’ne yapılan itiraz da sonuç vermeyince, avukatlar durumu Avrupa İnsan Hakları Komisyonu’na taşıdılar. Halkın Hukuk Bürosu’ndan yapılan açıklamada, Üsküdar Cumhuriyet Savcılığı’nın saldırıya katılan polis ve jandarmalar için hazırlanan dosyayı, Memurin Muhakematı Kanunu uyarınca İl Jandarma Komutanlığı ile İstanbul Emniyet Müdürlüğü’ne gönderdiği, ancak dosyanın orada bekletildiği vurgulandı. Açıklamada, tüm yargı yollarının tıkanması nedeniyle olayın Avrupa İnsan Hakları Komisyonu’na taşındığı ifade edildi.

Olaylar nedeniyle savcılığa suç duyurusunda bulunan 10 tutuklu ve hükümlü yakını hakkında da dava açıldı. Davada, Feyzullah Gömi, Ali Rıza Erdoğan, Hüseyin Ada, Şükrü Karaçelik, Selvi Yiğit, Kemal Yerlikaya, Müslüm Erdal, Servet Çetin, Erdal Aslan ve Hüseyin Özdemir’in Adalet Bakanlığı Müsteşarı Yusuf Kenan Doğan ile Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürü Zeki Güngör’e “asılsız suçlamada buldukları” öne sürüldü. Türk Ceza Yasası’nın 285. maddesi uyarınca 3 aydan 3 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istenen 10 kişi, İstanbul 11. Asliye Ceza Mahkemesi’nde yargılandı. Dava beraatle sonuçlandı.

Ümraniye Cezaevi’ndeki olaylar üzerine İstanbul Bayrampaşa Cezaevi’nde 5 Ocak günü direniş başlatan ve 1 müdür ile 11 gardiyanı rehlin alan 453 mahkum hakkında da dava açıldı. 8 yıla 15 yıl arası hapis cezasına mahkum edilmeleri istenen tutuklu ve hükümlüler, Eyüp 1. Ağır Ceza Mahkemesi’nde yargılandı.

Diyarbakır Cezaevi

1996 yılının ikinci katliamı Diyarbakır E Tipi Cezaevi’nde yaşandı. Diyarbakır E Tipi Cezaevi’nde 24 Eylül günü saat 15.00 sıralarında özel tim görevlileri, jandarma ve gardiyanların düzenlediği saldırıda 10 tutuklu acımasızca dövülerek öldürüldü, 10’u ağır 46 tutuklu yaralandı (*). Aralarında yaralıların bulunduğu 14 tutuklu Gaziantep Özel Tip Cezaevi’ne gönderildi. Öldürülenlerin adları şöyle: Erhan Hakan Perişan, Cemal Çam, Hakkı Tekin, Ahmet Çelik, Edip Derikçe, Mehmet Nimet Çakmak, Rıdvan Bulut, Mehmet Kadri Gümüş, Kadri Demir ve Mehmet Aslan.

Yaralanan tutuklulardan Cemal Taş, gönderildiği Gaziantep Özel Tip Cezaevi’nden yaptığı yazılı açıklamada, olay günü, görüşe çıkan 31 tutukludan ikisininin 36. koğuştaki akraba ve tanıdıklarıyla konuşmak için mazgalı açtıkları sırada, soyadını bilmedikleri Fethi Ahmet

(*) Yaralıların adları şöyle: Ramazan Nazher, Mehmet Emin İzra, Yasin Alevcan, İskan Osal, Ramazan Korkar, Mehmet Batuge, Kenan Acar, Abdullah Eflatun, Hakkı Bozkuş, Bedri Bozkuş, Ahmet Sever, Şeyhmus Kaya, Ali Yerne, Muharrem Doğan, Yavuz Eken, Cemal Taş, Halil Süren, Nusret Yelboğa, Muhlis Altun, Abdülvahap Uyanık, Ali Kaya, İrfan Korkar, Mehmet Pehlivan.

adlı gardiyanın “Konusmayın, yoksa burnunuzu dağıtırım” diyerek Rıdvan Bulut ve İskan Usal’ı tehdit ettiğini belirtti. Cemal Taş, bu olaydan sonra soyadını bilmediği Mardinli Şakir ve Recep adlı gardiyanların kendilerine sataştığını anlattı. Daha sonra gelen müdürler Mahmut Çaçan ile Aziz Güler’in gelerek, “Pişman olacaksınız, personele dokunmanın bedeli ağırdır” gibi tehditlerde bulduklarını bildiren Cemal Taş yaşadıklarını şöyle anlattı:

“Birçok resmi-sivil, askeri kişilerin idare bölümüne geçtiklerini gördük. Hazırlık sürüyordu, saat 15.00’e kadar bizi koridorda beklettiler. Koridorun her iki tarafına polis, asker, sivil ve siyah elbiseli kişiler doldu. Ellerinde, uzun kalaslar, demir çubuk ve şişler, zincirler, itişip kakışmalar, sanki İstanbul’u fethetmişlerdi. Oysa biz 31 kişiydik ve cezaevinde 400 gardiyan vardı. Kapılarda bir şehir baskınına yetecek kadar ‘rambo’ vardı. Birden kapılar açıldı ve ‘Allahüekber’ sloganıyla saldırmaya başladılar. Bizi biraraya topladılar. O esnada Aziz Güler, Mahmut Çaçan karşımızda durmuşlardı. Aziz elleri cebinde ayağıyla Rıdvan Bulut arkadaşın kafasına basarak ‘İtirafçı ol, yoksa gebertirim seni’ diyordu. Cevap vermeyince hepimize dönüp saldırı boyunca tekrarladığı çağırışı tekrar bize yaptı. ‘Ölmek istemeyenler bu tarafa çıkısın itirafçı olsun, yoksa hepiniz öleceksiniz’ dedi. Bunun üzerine 2 kişi aramızdan ayrıldı ve tekrar saldırıya geçtiler.

Bir süre sonra uzun boylu bir çavuşun arkadaşların cesetlerini yokladığını gördüm. Rıdvan Bulut arkadaşın kafasını tutup, ‘Bu namussuz hala sağ’ diyerek yanındakilere bağırdı. Saldıranlar arasında başgardiyan Recep ve Fethi Ahmet denilen kişiler vardı. Çok geçmeden Rıdvan’ın öldüğünü gördüm. Ahmet denilen bir başgardiyan elindeki şişi ölü olmasına rağmen Ahmet Çelik arkadaşın kafasına geçirip, boyunundan çıkardı. Yüzünü görmediğim bir arkadaşın başında duran uzun boylu, sakallı ve telsizli birisi, ‘İtirafçı ol, teslim ol, kendini kurtar oğlum’ diyordu. Cevap alamayınca, ‘Geber’ diyerek kalasla dövmeye başladı. Ringte ismini öğrenmek için yüzüme su döktüklerinde askerlerin işkence ve saldırısı sürüyordu. Bir asker beni ringde döverken, ‘Mehmetçikleri öldürüyorsunuz ha. Bizim de sizi öldüreceğimizi, intikam alacağımızı bilmiyor musunuz?’ dedi. Kadir Demir, ağır yaralı olarak ringde giderken yolda havasızlıktan şehit düştü. Cezaevinde, arkadaşlarımızın yanına gitmek istediğimizde, ‘Ancak itirafçı ya da bağımsızlara gidebilirsiniz’ dediler. Kabul etmeyince hücrelere atıldılar. ‘Ne tedaviyi kabul ederiz, ne revire çıkarız’ dedik. Ölüm orucuna başladık. Bunun üzerine 3 gün sonra arkadaşlarımızın yanına verdiler.”

Otopsi raporları mahkumların özellikle başlarına vurularak öldürüldüğünü gösterdi. Vahşeti doğrulayan otopsi raporları şöyle:

Erhan Hakan Perişan: Cesette yapılan baş muayenesinde sol kulağın 5 cm üzerinden başlayıp tepe noktasına varan yırtık tarzında beyin dokusu görünecek şekilde açık yara, kafa arka sol kısmında tahminen 5 cm uzunluğunda kemiğe varan açık yara, sağ kulak üzerinde 3 adet üçer santim uzunluğunda kemiğe kadar varan açık yara, çene sol tarafında 5 cm açık yara ve çenenin kırılmış olduğu, sırt bölgesinde sol omuz arkasından başlayıp bel ortasına kadar varan ekimotik sahalar mevcuttur. Bu hali ile kesin ölüm sebebinin “beyin harabiyetine” bağlı olarak geliştiği görülmüştür.

Cemal Çam: Sol kulak arkasına 2x5 ebadında beyin dokusu görülebilecek şekilde açık kesi, bunun hemen üzerinde tahminen 5 cm uzunluğunda kemiğe nafiz (delip geçen) kenarları düzenli kesi, başın sol tarafında iki adet kesici alet yarası mevcut, başın tepe kısmında sol tarafında 5x8 cm ebatlarında düzensiz açık kesi, sol kaş üzerinde yara, bunun üzerinde 5 cm uzunluğunda kemiğe nafiz açık yara, sol çene altından başlayıp, sol kulak memesine varan kemiği parçalanmış şekilde yara, sol kol dirsekten başlayıp, kürek kemiğine kadar varan eki-

mozlar, yine sağ el pazu üzerinde ekimoz, sol ayak diz üzerinde ekimoz olduğu görüldü. Bu hali ile kesin ölüm sebebinin "beyin harabiyetine" bağlı olarak geliştiği görülmüştür.

Hakki Tekin: Sol kaşın 5 cm üzerinden başlayıp, kafa arkasına varan parçalı doku kaybı ve kemik görülecek şekilde açık yaralar, sol kulak arkasında 4 cm uzunluğunda düzgün kesi, başın arka kısmında 5 cm uzunluğunda, kemiğe نافız açık yara, sol gözde ekimoz, sol zigomatik kemiklerinde ekimoz, sağ kaş üzerinde, üzeri dikişli yara, sağ el üzerinde ve bilekte hematom, sol kol humerusdan başlayıp, sol kürek kemiği arka kısmına varan yaygın ekimozlar... Bu hali ile kesin ölüm sebebinin "beyin harabiyetine" bağlı olarak geliştiği görülmüştür.

Ahmet Çelik: Başın arka kısmında iki adet biri 1 cm diğeri 2 cm kemiğe نافız yara, başın sağ arka tarafında 2 cm uzunluğunda yara mevcut. Alnın sol tarafında 2 cm uzunluğunda kemiğe varan açık yara, burunda kırık, sağ kaş üzerinde açık yara, sol gözde ekimoz, boyun ön kısmında ekimozlar, sırtta yer yer ekimozlar, her iki kalçada ekimozlar, sağ bacak arka kısmında diz hizasında başlayan 8-10 cm boyunda ekimoz... Bu hali ile kesin ölüm sebebinin "beyin harabiyetine" bağlı olarak geliştiği görülmüştür.

Edip Derikçe: Alnın hemen üzerinde 2 cm uzunluğunda üzeri dikişli yara, bu yaranın hemen üzerinde düzensiz ve 5 cm uzunluğunda üzeri dikişli yara mevcut. Sağ kulak üzerinden 5 cm uzunluğunda düzgün yara ve üzeri dikişli yara. Başın üst kısmında üçgen şeklinde düzensiz 5x4 cm ebatında üzeri dikişli yara, tepe noktasından başlayıp arkaya uzanan 7x4 ebatında düzensiz üzeri dikişli yara. Sağ parietal üzerinden iki adet biri 3 diğeri 5 cm uzunluğunda düzgün kesi ve üzeri dikili yara, sol kulak ortasında yara mevcut, yine sol kulak arkasında sefal hematom ve bu bölgede çökme kırığı olduğu görüldü. Sağ el dirsek üzerinden iki adet, sağ bilekte bir adet ekimoz, sağ ekimoz, sağ omuz arka kısmında ekimoz, sağ ayak dış yanında tahminen 10 cm uzunluğunda ekimoz olduğu görüldü. Bu hali ile kesin ölüm sebebinin "beyin harabiyetine" bağlı olarak geliştiği görülmüştür.

Mehmet Nimet Çalkmak: Başın arka kısmında, 10x8 cm ebatlarında düzensiz kemiğe نافız yara mevcut, bu bölgede kafa arkasında kırık olduğu görüldü. Alnın sol üst kısmında iki adet 4x2 cm ebadında açık yara mevcut, sol kaşın üst kısmında 3 cm uzunluğunda yara ve sol göz etrafında yaygın hematom ve ekimoz, frontal bölge üst kısmında arkaya giden 5 cm çapında iki adet düzgün kesi, kafa arka kısmında 3 cm çapında iki adet düzgün kesi, kafa arka kısmında 3 cm çapında yara mevcut... Bu hali ile kesin ölüm sebebinin "beyin harabiyetine" bağlı olarak geliştiği görülmüştür.

Rıdvan Bulut: Üst damakta dişlerin parçalanmış olduğu, boynun ön kısmında ve yüzde yaygın ekimozlar, sağ dirsek dış yüzeyinde ekimoz, sağ el üzerinde hematom, sağ omuz başında ekimoz görüldü. Alnın sol tarafında başlayıp geriye doğru uzanan 8 cm L şeklinde yırtık tarzında kemiğe نافız açık yara, bu lezyonun altında çökme kırığı, kulak arkasında bir adet 2 cm uzunluğunda kemiğe نافız yara, boyun arka kısmında üç adet 3 cm kemiğe نافız açık yara olduğu görüldü. Sağ kaş üzerinde yara, çenede yırtık tarzında iki adet yara mevcut olduğu görüldü. Bu hali ile kesin ölüm sebebini "beyin harabiyetine" bağlı olarak geliştiği görülmüştür.

Mehmet Kadri Gümüş: Sol parietalde 4 cm. uzunluğunda üç adet kesi ve bunların altında kafatası kırığı, sağ frontoparietalde 7x3 cm ebadında açık yara ve çökme kırığı, başın arka kısmında 7x3 cm boyutlarında açık yara ve çökme kırığı, sol kaşın üst kısmında 3 cm çapında, her iki tarafta yaygın ekimoz... Bu hali ile kesin ölüm sebebinin "beyin harabiyetine" bağlı olarak geliştiği görülmüştür.

Kadri Demir: Sağ kaş iç ucu 2 cm üstünde 2 cm çapında sıyrıklı ekimoz, bunun 2 cm üstünde 1 cm çapında sıyrıklı ekimoz olduğu, sağ kaş 2 cm üst orta hattında 1 cm çapında sıyrıklı ile zemininde 3 cm çapında ekimoz olduğu, kafatası tepe bölgesinde saçların döküldüğü

orta hatta önden arkaya seyirli 4x1 cm üzeri sıyrıklı ekimoz olduğu gözlemlendi. Göğüs, karın, sırt bölgesinin muayenesinde her iki kürek kemiği bölgesinde omuza doğru uzanan 20x10 cm ve 15x10 cm çaplı alanlarda ekimoz bulunduğu anlaşıldı. Bu hali ile kesin ölüm sebebinin "beyin harabiyetine" bağlı olarak geliştiği görülmüştür.

Mehmet Aslan: Göğüste cilt altı sol alt kısmında yaklaşık 10 cm ekimoz bulunduğu dikkati çekti. Kaburgaların arka koltuk altı hizasında kırılmış oldukları kırık kenarlarının kanamalı bulunduğu ve çevresinde 8 cm çaplı alanda cilt altı ekimozu bulunduğu görüldü. Kalbin normalden büyük boyutlarda, yaklaşık olarak 500 gram ağırlığında bulunduğu, tek tük superikarmani noktası tarzda kanamalar bulunduğu saptandı. Karaciğerin kirli sarı renge dönüşmeye başladığı bu hali ile yağlanma başlangıcının mevcut olduğu saptandı. Bu hali ile kesin ölüm sebebinin "beyin harabiyetine" bağlı olarak geliştiği görülmüştür.

25 Eylül günü Diyarbakır'a giden dönemin Adalet Bakanı Şevket Kazan, 27 Eylül günü yaptığı açıklamada, olay nedeniyle Cezaevi Müdürü Mahmut Çaçan, İkinci Müdür Aziz Güler ve Başgardıyan Fethi Ahmet Onat'ın açığa alındığını bildirdi. Cezaevinde 3 adli, 3 itiraflı ve 3 siyasi tutuklu ile görüştüğünü ve 9 Temmuz genelgesinin uygulanıp uygulanmadığını konuştuğunu belirten Şevket Kazan, yönetimin bazı kusurlarını "açıkça müşahade ettiğini", bunun üzerine 3 yöneticinin açığa alındığını bildirdi. Şevket Kazan'la birlikte Diyarbakır'a giden RP'li Devlet Bakanı Sacit Günbey de, ölümlere cezaevi yönetiminin neden olduğuna ilişkin somut deliller bulunduğunu söyledi ve özel tim görevlilerini suçladı.

Katliama tepkiler

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'ndeki olay, başta cezaevleri olmak üzere tüm ülkede gerginlik yarattı. Katliamı protesto amacıyla İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nde biri kadın 3 PKK davası tutuklusunu kendine yaktı. C Blok Bayan Koğuşu'nda Gülbahar Köker, 27 Eylül günü saat 23.00; 13. Koğuş'ta Vedat Aydemir 28 Eylül günü saat 13.00; 6. Koğuş'ta Hamdullah Şengüler ise aynı gün saat 14.30 sıralarında kendilerini yaktılar. Kol ve bacaklarında hafif derece yanık olan Gülbahar Köker, Cezaevi'nde tedavi edildi.

Vedat Aydemir (*) tedavi gördüğü Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi'nde 8 Ekim günü saat 20.30 sıralarında öldü. Cenazeyi, morgdan İstanbul'un Soğanlı semtindeki evlerine götürmek isteyen Aydemir ailesi polis tarafından engellendi. Polis, cenazeyi ancak şehir dışına hemen çıkarılması koşuluyla teslim etti. Vedat Aydemir, 9 Ekim günü Mardin'in Kızıltepe ilçesinde toprağa verildi. Vedat Aydemir'in ablası Mediha Aydemir, kardeşinin hastanede yeterli tedavi görmediğini söyledi ve "Kardeşim hastanede kötü koşullarda tedavi ediliyordu. Bir gün tuvaletini altına kaçırmış, ancak saatler sonra temizlik yapılmış. Bu yüzden mikrop kapması çok doğal" dedi. Hamdullah Şengüler de Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi'nde 10 Ekim günü sabaha karşı öldü. Hamdullah Şengüler (**) Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde toprağa verildi. Sol ayağı işkence nedeniyle felç olan ve bunun dışında rahatsızlıkları da bulunan Hamdullah Şengüler, yürüyemediği için duruşmalara sedye ile getiriliyordu.

(*) Vedat Aydemir (22), 1993 yılında "PKK üyesi olduğu" iddiasıyla tutuklandı ve Sağlıkçılar Cezaevi'ne konuldu. Hakkında, İstanbul DGM'de Hamdullah Şengüler, Ayten Kaymaz, Nizamettin Karabulut, Veysi Aktaş, Süleyman Demir ve Mehmet Turhallı ile birlikte Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezası istemiyle dava açıldı.

(**) Hamdullah Şengüler (30), 1994 yılında gözaltına alındı ve tutuklanarak Bayrampaşa Cezaevi'ne konuldu. İstanbul DGM'de yukarıdaki kişilerle birlikte PKK'ye üye olduğu iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezası istemiyle yargılanıyordu.

Batman Cezaevi'nde katliamı protesto için 30 Eylül günü kendini yakan Yakup Güneş adlı tutuklu hafif yaralandı. Buca Kapalı Cezaevi'nde PKK davasından tutuklu bulunan Mesut Aydın (16) aynı nedenle 4 Ekim günü saat 03.00 sıralarında kendini yaktı. İki kolu ve sırtında yanık bulunan Mesut Aydın cezaevi revirinde tedavi gördü.

HADEP İstanbul İl Örgütü ve kitle örgütlerinin cezaevlerindeki olayları kınamak için 6 Ekim günü Taksim Meydanı'nda yapmak istediği basın açıklamasına polis müdahale etti. Öğle saatlerinde Taksim Meydanı çevresindeki cadde ve sokaklarda toplanarak meydana doğru yürüyüşe geçen grupları copleyarak dağıtan polisler, aralarında HADEP İl Sekreteri Cemal Coşgun, il yöneticileri Ferhat Yeğin, Fethi Özcan, Abdullah Özcan, Kağıthane İlçe Başkanı Halil Salık'ın da bulunduğu 52 kişiyi gözaltına aldı. Polislin ateş açması sonucunda Şahin Yıldırım (19) adlı kişi bacağından yaralandı. Polise direnen bir grubun attığı molotof kokteylinin isabet ettiği Mehmet Elbecer adlı kişinin eli, yüzü ve saçları yandı. Olayları izlemek isteyen Cumhuriyet gazetesi muhabiri Alper Turgut, Milliyet gazetesi muhabiri Serhat Oğuz ve Demokrasi gazetesi muhabiri İrfan Uçar ile bir kameraman, polis tarafından tartaklandı. Çok sayıda gazetecinin fotoğraf makinesi kırıldı ve filmlerine el konuldu. Gösteride gözaltına alınan 52 kişiden 34'ü savcılık, 12'si mahkeme tarafından serbest bırakıldı. Osman Laçın ile "molotof kokteyli attığı" iddia edilen Erdal Yılmaz tutuklandı. 52 kişi hakkında daha sonra dava açıldı. Aralarında HADEP İl Sekreteri Cemal Coşgun'un da bulunduğu sanıkların "izinsiz gösteri düzenledikleri" öne sürüldü. Dava Beyoğlu 6. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 8 Kasım günü başladı. Duruşmada, Osman Laçın tahliye edildi.

Adalet Bakanı Şevket Kazan'ın talimatıyla araştırma için Diyarbakır'a giden RP Siirt Milletvekili Mehmet Emin Aydın, Rize Milletvekili Şevki Yılmaz, Diyarbakır milletvekilleri Yakup Hatipoğlu ve Ömer Vehbi Hatipoğlu, 30 Eylül günü tutuklularla görüştü. Hatipoğlu olayda kasıt bulunduğunu ve özel tim görevlilerinin sorumlu olduğunu bildirdi. Devlet Bakanı Salim Ensarioğlu da, "Mahkumların kafalarını duvarlara vurup ölmedikleri açık. Bu insanlar birbirlerini dövmediklerine, halkın müdahalesi olamayacağına göre, güvenlik güçlerinin müdahalesi sonucu olduğu açık" dedi. RP heyeti, Ankara'ya döndükten sonra ölümlerden özel tim görevlilerinin sorumlu olduğu ve kasıt bulunduğu görüşünü Kazan'a iletti.

Meclis İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun Diyarbakır Cezaevi'nde yaptığı araştırma sonucunda da, "ölümlere, yetkilerini aşan 30 asker ve 38 polisin neden olduğu"nun saptandığı bildirildi. İtirafçıların koşullarında MHP bayrakları bulunduğu, cezaevi yönetiminin bu koşullara "daha anlayışlı davrandığı izlenimi edinildiği" kaydedilen raporda, dövülen tutuklulara doktor kontrolü sırasında itirafçılık teklifi yapıldığı, kabul eden 2 kişiyle birlikte toplam 19 tutuklunun hastaneye sevk edildiği, kalan 14 kişinin hastaneye gönderilmeden Gaziantep Özel Tip Cezaevi'ne nakledildiği (Kadir Demir sevk sırasında öldü) vurgulandı.

Sorumlular hakkında yargı yolunun açılmasının zorunluluk olduğuna dikkat çekilen komisyon raporunda, Gaziantep'e sevk edilen tutuklulardan birinin ölmesi, ikisinin de yoğun bakıma alınmasının, "bu kişilerin yolda dövülmeye devam edildiği" kuşkusunu yarattığı vurgulandı. Raporunda özetle şöyle denildi:

"Müdahaleden sonra yaralıların görüş kabinlerine götürüldükleri, doktorların itirazı üzerine yaralıların ilk müdahalesinin kontrol odasında yapıldığı belirlendi. Muayene esnasında itirafçılık teklifi yapıldığı, bunu kabul eden 2 kişi ile birlikte toplam 19 tutuklunun hastaneye sevk edildiği, kalan 14 kişinin hastaneye sevkine gerek olmadığı belirtilerek, Gaziantep Cezaevi'ne gönderildiği ifade edildi. Ölü muayene ve otopsi raporlarında 8 tutuklunun kesin ve açık ölüm sebebinin beyin harabiyetine bağlı geliştiği, bir tutuklunun ise beyin trav-

ması, göğsün iki taraf kaburgalarındaki kırıklar sonucu öldüğü tespitine yer verildi. 30 cezaevi personeli hakkında soruşturmanın savcılık tarafından yürütüleceği, faili gayri muayyen şekilde kanunun ve zaruretin belirlediği sınırları aşarak adam öldürmeye ve yaralamaya sebebiyet vermek suçlarından Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nde görevli 38 polis ile Diyarbakır Cezaevi Jandarma Bölük Komutanlığı'nda görevli 30 asker hakkındaki soruşturmanın Memurin Muhakematı Hakkında Kanun'a tabi olması nedeniyle görevsizlik kararı verilmiş ve evrak, İl İdare Kurulu'na tevdi edilmek üzere Diyarbakır Valiliği'ne gönderilmiştir. Komisyon, Başsavcısı ve Cezaevi Savcısı olaya müdahil olduklarından, yargılamanın Olağanüstü Hal Bölgesi dışında yapılmasının mahkemenin sağlıklı yürütülebilmesi için uygun olduğu görüşündedir."

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'ndeki tutuklular ise, raporun bazı bölümlerinin gerçeği yansıtmadığını açıkladılar. Tutuklular adına yapılan açıklamada, "Komisyon Başkanı Demir Berberoğlu tüm gerçekleri yerinde görmesine rağmen, 10 insanın kafalarının parçalanmasını 'kastı aşan fiil' olarak değerlendirerek, katliamcılarını şirin göstermeye çabalamaktadır" denildi. Açıklamada, tutukluların planlı bir saldırıya maruz kaldıkları gözardı edilerek, "tutuklularla güvenlik güçleri arasında bir çatışma ve arbedenin gerçekleştiği" iddiasına dikkat çekildi.

Ümraniye Özel Tip Cezaevi'nde yaşanan olaylarda olduğu gibi Diyarbakır'da da, saldırıya uğrayan, dövülen yaralanan mahkumlar hakkında soruşturma açıldı. Cezaevindeki katliam sırasında yaralanan 23 tutuklu hakkında, Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı İbrahim Akbaş'ın talimatı ile açılan soruşturmada, tutukluların, "Cezaevine zarar verdikleri ve isyan çıkardıkları" öne sürüldü. Soruşturmaya tepki gösteren Diyarbakır Barosu avukatları, "Saldırıların suçsuz gösterilmesi için mağdurlar hakkında soruşturma açıldı. Yani adam öldürmenin serbest, cam ve cop kırmanın suç olduğu bir ülkede yaşıyoruz. Demirbaş eşyalar olarak gösterilen, cam, cop ve diğer şeyler tutukluların kafalarına vurularak kırılmıştır" dediler.

Soruşturma sonucunda, Remzi Tanrıkkulu, Cemal Taş, Ali Yerme, Nusret Yelboğa, Şehmuz Kaya, Abdulvahap Uyanık, Ali Kaya, İrfan Korkar, Mehmet Pehlivan, Yavuz Eren, Halil Süren, Muharrem Doğan, Ahmet Sever, Muhlis Altun, Ramazan Nazher, Ramazan Korkar, Emin Irza, Abdullah Eflatun, Mehmet Batıge, Kenan Acar, İskan Usal, Rasim Alevcan, Hakkı Bozkır ve Bedri Bozkır adlı mahkumlar hakkında "devlet malına zarar verdikleri ve görevlilere karşı koydukları" iddiasıyla dava açıldı.

Davada, tutuklulardan, olayda kırılan pencere camı ve kapıların parası da istendi. İddianamede, "Olayın tutukluların diğer koğuştaki arkadaşları ile görüşmelerine müdahale eden gardiyanlara saldırması ve daha sonra da yangın çıkarmaya çalışmaları üzerine başladığı; tutukluların, asker ve polisler demir çubuklarla saldırdığı" öne sürüldü. İddianamede, "10 tutuklunun arbede sonucu öldüğü" ve tutukluların "toplu hareket ettikleri için, neticeye katkıda buldukları" iddia edildi. Davaya 23 Ocak 1997 tarihinde Diyarbakır 4. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada tanık olarak dinlenen askerler, tutukluların kendilerine saldırdığını iddia ettiler. Tutukluların avukatları ise "Askerler 'yaralandık' diyorlar. Saldırıdan 4 gün sonra verilen raporlarda hepsinin sağ el bilekten yaralandıkları belirtiliyor. Bu, saldıranlar yaralandıklarının işaretidir" dediler.

Katliamı gerçekleştiren asker ve polisler hakkında açılan soruşturmada ise savcılık, Memurin Muhakematı Hakkındaki Kanun'a dayanarak görevsizlik kararı verdi. Savcılık soruşturmasında, "Cezaevi idaresi tarafından çağrılan asker ve polislerin silahsız olarak içeri girdikleri, müdahale tarzları ile mümkün olduğu kadar eza vermemeye çalıştıkları" savunularak, "ölümlerin tutukluların ideolojik yapıları ve direnişteki kararlılıkları sonucu çıkan çatışma sonucunda olduğu" öne sürüldü.

Soruşturmanın sonuç vermemesi üzerine Diyarbakır Barosu'na bağlı 83 avukat, 4 Aralık günü savcılığa suç duyurusunda bulundu. Dilekçede, "E Tipi Cezaevi müdürleri, gardiyanları ve idare personeli, Cezaevi Jandarma Bölük Komutanlığı, subay, astsubay ve erleri ile sorumlularca çağrılan diğer kolluk görevlilerinin, taammüden, işkence suretiyle adam öldürme ve adam öldürmeye tam teşebbüs" suçunu işledikleri belirtildi. 66 sayfalık suç duyurusunda, "Sanıkların eylemi ağır cezalı olduğu gibi yasanın öngördüğü cezanın idam niteliğinde oluşu dikkate alınarak derhal tutuklama önlemine başvurulmaması, sanıkların konum ve sıfatları itibarıyla delilleri karartması, gölgelemesi, hatta ortadan kaldırılması kuşkusunu her zaman taşımaktadır. Böylesi bir olayda tutuklama önlemine başvurulmadığı takdirde, kamu yetkisi taşıyan herkesin, en ağır hukuk ihlallerini pervasızca yapması teşvik edilmiş olacaktır." denildi.

Tutukluların dövülerek öldürüldüğünü saptayan Meclis İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu da 29 asker ve 38 polisin yargılanması istemiyle Başbakanlık ile Adalet ve İçişleri bakanlıklarına başvurdu. Bunun üzerine Diyarbakır İl İdare Kurulu, Aralık ayı sonunda, görevlilerin yargılanmasına karar verdi. Diyarbakır Savcılığı, 1997 yılı Ocak ayında 35'i polis, 30'u asker, 65 kişi hakkında dava açtı. Davada, sanıkların Türk Ceza Yasası'nın, "görevi ihmal" suçuna ilişkin 230. (1 yıla kadar hapis), "öldürme kastı olmayan eylem sonucu ölüme neden olma" suçuna ilişkin 452/1 (15 yıldan az olmamak üzere hapis), 463. (fail belirlenemezse cezanın 10 yıla kadar indirilmesine ilişkin) ve 50. ("bir emri yerine getirirken yasa ve zorunluluk sınırını aşarlara" verilecek cezanın 6'da bire kadar indirilebileceğine ilişkin) maddeleri uyarınca cezalandırılması istendi. 6 cezaevi görevlisi de asliye ceza mahkemesinde "tutukluları yaraladıkları" için yargılandı. Daha sonra birleştirilen davalarda tutuklu sanık bulunmuyor.

i) - Cezaevlerinde yaşanan gelişmeler

Uşak Cezaevi: Uşak E Tipi Cezaevi'nde kalan Metin Sümbül, Kadir Subaşı, Mete Ünsay, Abdülgafur Yavuz ile Muharrem Akbulak adlı adli hükümlüler, 2 Temmuz günü bıçaklanarak ve şişlenerek öldürüldü; Mahmut Abaylı ve Hamit Kaymaz adlı hükümlüler de yaralandı. Mahkumların 2 Temmuz gecesi saat 02.00 sıralarında sağ görüşlü adli tutuklular ve bazı cezaevi görevlileri tarafından bağlandıktan sonra gözlerinin oyulduğu ardından bıçakla ağır yaralandığı ve koğuş kapılarının 12 saat süreyle açılmaması nedeniyle kurtarılamadıkları saptandı. Adalet Bakanlığı'nın açtığı soruşturmada, Cezaevi Müdürü Ali İhsan Yıldırım ile 3 gardiyan görevden alındı. Soruşturma sonucunda, 9 hükümlü hakkında 5 Temmuz günü gizlice götürüldükleri mahkeme tarafından tutuklama kararı verildi. Tutuklanan Orhan Yiğit, Ramazan Orhan Sugeş, Mesut Ayhan, Celalettin Çapan, Sinan Abatay, Harun Aktaş, Mümin Bozacı, Ferruh Yeter ve Erol Engin adlı hükümlüler özel hücrelere konuldu. Bu mahkumların yargılanması sırasında, olayın "kumar" nedeniyle meydana geldiği anlaşıldı.

Zile Cezaevi: 22 Kasım günü Zile (Tokat) Devlet Hastanesi'nde çıkan olayda iki PKK'li tutuklu ile bir astsubay öldü. Mahkumların kaçmaya çalışması üzerine çıktığı ileri sürülen olay şöyle gelişti: 22 Kasım günü Zile Cezaevi'den Zile Devlet Hastanesi'ne 5'i siyasi 6 mahkum sevk edildi. Ruhi Bilgi, Özdemir Kocahal ve adı öğrenilemeyen bir tutuklu muayene için doktor odasına götürüldü. Adı öğrenilemeyen tutuklu muayene olurken astsubay Necdet Kayan (25), Ruhi Bilgi'nin kelepçesini çözdü. Bu sırada Necdet Kayan'ın silahını alan Bilgi, Necdet Kayan'ı vurdu. Askerlerin açtığı ateş üzerine Ruhi Bilgi ve Özdemir Kocahal öldürüldü. Diğer tutuklunun kaçmaya çalışırken yakalandığı bildirildi. Ruhi Bilgi'ye Cumhuriyet Başsavcısı Fatih Çıtak tarafından silah verildiği söylentisinin ilçede yayılması üzerine "komünist savcı defol" sloganı atarak gösteri yapan bir grup MHP yanlısı da hastane önündeki tutuklu aracını yakmaya kalkıştı.

Olayın hemen ardından Zile Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Coşkun Yıldırım, Savcı Fatih Çıtak ile cezaevi savcılarını Birol Orman ve Cemal Polat, "ihmalleri olduğu" gerekçesiyle açığa alındı. Olay üzerine 27 Kasım günü cezaevine giden ÇHD Cezaevi Komisyonu üyeleri Nesrin Hatipoğlu ve Zeki Rüzgar, İHD Genel Yönetim Kurulu Üyesi Şükran Buldu ve EP Ankara İl Örgütü yöneticisi Sema Başok'tan oluşan heyet, tutuklu temsilcileriyle görüşti. Tutuklu temsilcileri, Salman Mazı ve Barış Kaygısız adlı tutukluların ring aracına bindirildiğini, Müjdat Yılmaz'ın ise asker ve sivil polisler tarafından dövüldüğünü ve bir asker tarafından vurulmak istendiğini anlattılar. Temsilciler, "Sivil polislerin, halkı galeyana getirerek, 'Silahı olanlar bunları vursun' dedikleri tespit edildi. Bir grup MHP'li ring aracını yakmaya çalıştı. Tutuklular, cezaevinde de gardiyanların saldırısına uğradılar. Tutuklular, tek tek bir odaya alınıp çıplak soyulduktan sonra dövüldüler ve tecrite atıldılar. Arkadaşlarının barikat kurarak, tutukluları geri istemeleri üzerine tutuklular koğuşlarına iade edildiler. Ardından Cezaevi Müdürü, adli tutukluların koğuş kapılarını açarak, siyasi tutukluların bulunduğu koğuşlara demir çubuklarla saldırttı. Görüşmelerden sonra barikatlar kaldırıldı" dediler.

Heyetin raporu 1 Aralık günü açıklandı. Raporda, olaydan sonra hastanede bulunan Müjdat Yılmaz, Salman Mazı ve Barış Kaygısız adlı tutukluların dövülerek cezaevine götürüldüğü ve hücreye atıldıkları bildirildi. Olayın duyulması üzerine gardiyanların siyasi mahkumlara saldırdığı, adli mahkumların da dışarıya çıkartıldıkları belirtilen raporda, siyasi mahkumların barikat kurarak saldırıyı önledikleri anlatıldı. Saldırıların sonraki günlerde de sürdüğü belirtilen raporda 23 Kasım günü görüşe çıkan Hüseyin Yılmaz, Hasan Çelik ve Veli Mutlu Özdemir adlı PKK davası hükümlülerinin, adli mahkumlar tarafından dövüldüğü kaydedildi. Olay üzerine 15 PKK'li hükümlünün başlattığı açlık grevi 30 Kasım günü sona erdi.

Buca Cezaevi: 1995 yılında 3 tutuklunun dövülerek öldürüldüğü (*) Buca (İzmir) Kapalı Cezaevi'nde, 1996 yılında da sık sık gerginlikler ve olaylar yaşandı. Buca Kapalı Cezaevi'nde 21 Eylül 1995 tarihinde 3 tutuklunun ölümüyle sonuçlanan olaylardan sorumlu tutulan 40 tutuklu hakkında "cezaevinde isyan çıkartmak" iddiasıyla açılan dava, 12 Nisan günü İzmir DGM'de başladı.

Buca Cezaevi'nde "siyasi tutuklularla ilişkileri iyi olduğu" iddia edilen Rıza Çelik, Sebahattin Kaval, Hilmi Usta, Nilgün İnci, Yusuf Polat, Bilal Terzi, Coşkun Öcalmaz, Veysi Taş ve Türkan Özdoğan adlı Tüm Yargı-Sen üyesi gardiyanlar, Haziran ayı ortalarında Malatya, Antep, Bitlis, Bingöl, Ağrı, Muş, Muğla ve Kütahya'ya sürüldü. Tüm Yargı-Sen İzmir Şube Başkanı Ömer Güzel, sürgünlerin Adalet Bakanı Mehmet Ağar'ın yargıda oluşturmaya çalıştığı kadrolaşmaya paralel yürütüldüğünü savundu.

Eylül ayı ortalarında Buca Cezaevi'nde müvekkileriyle görüşmeye giden avukatların ayakkabılarının aranması uygulaması gündeme getirildi. Avukatlardan sert tepki gören uygulama için cezaevi yöneticileri, "avukatlardan kuşkulandııkları için böyle bir uygulama başlattıkları" açıklamasını yaptılar. 11 Eylül günü cezaevi girişinde ayakkabılarının aranmasına karşı çıkan avukatlar Hülya Üçpınar ve Zeynep Sedef Özdoğan görüşe katılmadılar. Uygulamanın çağdışı ve antidemokratik olduğunu belirten Hülya Üçpınar ve Zeynep Sedef Özdoğan, sorunun çözümü için cezaevi savcısıyla görüştiklerini, ancak savcının kendilerine katı davrandığını öne sürdüler. Olayla ilgili açıklama şöyle:

(*) İzmir Buca Cezaevi'ndeki siyasi tutukluların, cezaevindeki uygulamaları protesto için 19 Eylül 1995 tarihinde başlattığı sayın vermeme eylemi, 21 Eylül günü gerçekleştirilen bir operasyonla bastırıldı. Operasyonda Yusuf Bağ, Uğur Sarıaslan ve Turan Kılıç adlı tutuklular öldürüldü.

“Müvekkillerimizle görüşmek için cezaevine gittik, çantalarımız lazerli cihaz kontrolden geçti. Biz kapıdan geçerken sinyal çaldı. Görevliler üzerimizi aradılar, bir şey bulamadılar. İkinci kez dedektörlü kapıdan geçtik, sinyal yeniden çaldı. Bu kez ayakkabılarımızı aramak istediler. Görevlilere üzerimizdeki kemer ve takılar nedeniyle sinyalin çaldığını anlattık. Ancak ayakkabı aramasında direndiler. Ayakkabımızda suç unsuru bulunmadığını kanıtlamak için çıkarıp lazerli cihazdan geçirdik, bir şey bulunmadı. Cezaevi savcısına giderek uygulamanın yanlış olduğunu söyledik. Savcı, uygulamanın cezaevi yönetimine alınan bir karar olduğunu belirtince biz de protesto amacıyla görüş yapmadan ayrıldık.”

Cezaevi yetkilileri ise uygulamanın doğal olduğunu iddia ettiler. Yetkililer, “Dedektör sinyal verdiği sürece, o kişinin üzeri mutlaka aranır. Aranmadan kimse içeri alınmaz. Bu bizim kişisel uygulamamız değil” dediler. Avukatların başvurusu üzerine harekete geçen İzmir Barosu, konuyu İzmir Cumhuriyet Başsavcısı Melih Tarı’ya götürdü. İzmir Barosu Başkanvekili Cafer Özkan, Melih Tarı’nın “bundan sonra böyle bir sorunun yaşanmayacağını” söylediğini aktardı.

Buca Cezaevi’nde bulunan PKK davası tutukluları adına yapılan açıklamada, 19 Kasım günü İzmir DGM’de 2 tutuklunun tahliyesi ile sonuçlanan duruşma sırasında, polis ve askerlerin mahkeme heyeti önünde arkadaşlarına saldırarak ölümlerle tehdit ettiklerini bildirdiler. Açıklamada “Arkadaşlarımız Hüseyin Yeşiltaş, İrfan Kalan, Halit Gün, Fadıl Ünal, Zeki Kaya ve Hanifi Eridi daha sonra ring aracına konulmuş ve saldırı yol boyunca sürmüştür. Vücutlarındaki darp izleri Adli Tıp raporuyla saptanmıştır” denildi. Tutuklu Aileleri Yardımlaşma Derneği Hukuk Komisyonu Başkanı Avukat Kemal Bilgiç, mahkeme heyeti önünde yapılan saldırının planlı olduğunu belirtti.

Diğer olaylar

Elazığ E Tipi Cezaevi’nde kalan tutuklular, 27 Aralık 1995 tarihinde cezaevindeki baskılar ve itirafçılığa zorlama nedeniyle 3’er günlük dönüşümlü açlık grevine başladı. Tutuklular tarafından yapılan açıklamada, Ocak ayı başında, Adnan Karakaş, Zeki Şaşmaz, Arslan Şaşmaz ve İsmail Atay adlı tutukluların gardiyanlar tarafından “ziyaretçileriniz var” denilerek idareye çağrıldığı ve bir daha geri gelmedikleri belirtilerek, bu tutukluların itirafçı yapıldığı ifade edildi. Açıklamada, bu kişilerin gardiyanlarla birlikte tutuklulara baskı yaptığı belirtilerek, “Birçok arkadaşımız işkence yapılarak bağımsızlar koğuşuna gönderilmeye çalışılıyor. Bağımsızların koğuşuna geçmeyen 10 kişi Batman Cezaevi’ne gönderildi” denildi.

Ankara Merkez Cezaevi’nde adli tutuklu ve hükümlülerin kaldığı 14. koğuşta 13 Ocak akşamı çıkan olaylarda Cafer Acemi adlı hükümlü öldü, 1’i ağır 3 kişi de yaralandı. Olayın, tutuklu ve hükümlülerin havalandırmaya çıkarıldıkları sırada ırza geçme suçundan hükümlü Cafer Acemi ile Ali Demir Yaşar’ın, Ankara’da bindikleri taksi şoförünü öldürmek suçundan tutuklu bulunan Metin Sakar ile Volkan Devrim Kanter’e taksiciyi neden öldürdüklerini sormaları üzerine çıktığı öğrenildi.

Kendisine para vermediği için babası Sait Aydın ile üvey annesi Cevriye Aydın, üvey kardeşleri Adem Aydın (13), Asiye Aydın (8), Orhan Aydın (7) ve Burhan Aydın’ı (4) öldüren Muammer Aydın (26), Samsun Cezaevi’nde 13 Ocak günü intihar etti. Muammer Aydın’ın kendisini çarşafı ranzaya asarak intihar ettiği bildirildi.

“PKK üyesi olduğu” iddiasıyla Konya E Tipi Cezaevi’nde tutuklu bulunan Şükrü Akın 2 Şubat günü koğuş tuvaletinde bulundu. Cezaevi yöneticileri, gözleri görmeyen Şükrü Akın’ın “itirafçı olduğu” gerekçesiyle tutuklular tarafından boğazı kesilerek öldürüldüğünü

iddia etti. PKK'li tutuklular ise Şükrü Akın'ın intihar ettiğini açıkladılar. Şükrü Akın'ın tutuklanmadan önce de bir kaç kez intihar girişiminde bulunduğunu ifade eden tutuklular, kör ve hasta bir kişiyi öldürmeleri için neden olmadığını belirttiler. Açıklamada "Şükrü Akın'ın intihar ettiği gün, Hanefi Kaya adındaki tutuklu tahliye edildi. Bir kaç gün sonra Hanefi Kaya'yı Adana'daki evinden gözaltına alan polis, onu itirafçılığa zorluyor. Kaya baskılara dayanamayarak olayı çarpıtıyor ve aynı koğuştaki bulunan Nurettin Çelebi'nin talimatları üzerine kendisi, Kerem Canpolat ve Mehmet Çelik'le birlikte Şükrü Akın'ı öldürdüklerini söylüyor. Hanefi Kaya daha sonra ifadenin polis zoru ile dayatıldığını açıklamıştır. Ancak, cezaevi idaresi ve polis bir provokasyon peşinde oldukları için intihar olayını 'infaz' diye yansıtmaya ve cezaevinde karışıklık çıkarmaya peşindedir" dendi.

Bayrampaşa Özel Tip Cezaevi'nde Yener Çolaklar adlı gardiyan, 28 Mart günü Emin Alakaş adlı tutuklu tarafından tabancayla vurularak öldürüldü. Emin Alakaş'ın "hırsızlık" suçundan tutuklu bulunduğu ve radikal İslamcı İBDA-C örgütü yanlısı olduğu öğrenildi. Yener Çolaklar, 30 Mart günü toprağa verildi. Cenaze töreninden sonra, Yener Çolaklar aleyhine yayımlanan haberi protesto etmek için Yenibosna'da Türkiye gazetesi ve TGRT'nin bulunduğu binanın önünde toplanan Tüm Yargı Sen üyeleri uzun süre gösteri yaptı.

Diyarbakır DGM'de, 3 Nisan günü sona eren bir davada 4 kişi ölüm cezasına mahkum edildi. Bunun üzerine slogan atarak mahkemeyi protesto eden tutuklular salondan dövlük çıkılırken, koridorda bekleyen diğer tutuklular da saldırıya maruz kaldı. Olayda Serdar Güzel, Zülküf Birgül, Erdal Güzel, Mehmet Taşkesin ve Suat Kaçar adlı tutuklular yaralandı. Olay nedeniyle Diyarbakır Barosu'na bağlı 50 avukat, 4 Nisan günü savcılığa suç duyurusunda bulundu. Diyarbakır Baro Başkanı Hüseyin Tayfun, DGM koridorunda bir vahşet yaşandığını belirterek, "Baromuzda mensup avukatların gözleri önünde ve engel olma çabalarına rağmen tutuklular, cezaevi görevlileri ve DGM Karakol Amiri ve memurlarınca dövülmüşlerdir" dedi. Diyarbakır DGM Savcısı Bekir Selçuk ise "Olay mahkeme salonunda değil koridorda olmuştur ve kimse yaralanmamıştır. Sadece bir tutuklu burnundan hafif yaralanmıştır" dedi.

Amasya Cezaevi'nde kalan PKK davası tutuklusı Faysal Türkan (17) 12 Nisan günü kendini astı. Amasya Cezaevi'ndeki tutuklular adına yapılan açıklamada, Faysal Türkan'ın intiharının "Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşanan baskılardan ve Mehmet Açar'ın Adalet Bakanlığı'na getirilmesiyle cezaevlerinde artan sorunlardan kaynaklandığı belirtildi.

"Devrimci Halk Partisi (DHP) adlı örgüte yardımcı olduğu" iddiasıyla 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum edilen Erdoğan Ünal adlı hükümlü, bulunduğu Kadınhanı Cezaevi'nden, Bozubüyük Cezaevi'ndeki Murat Yıldız adlı arkadaşına gönderdiği bir mektup yüzünden hapis cezasına mahkum oldu. Mektubunda, 14 Temmuz 1995 tarihinde PKK'li tutuklu ve hükümlüler tarafından başlatılan açlık grevine katılımını anlatan Erdoğan Ünal hakkında, "suçu övdiği" iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 311. maddesi uyarınca açılan dava, daha önce verilen cezanın bitmesine 6 ay kala, Nisan ayı sonunda tek duruşmada bitti. Erdoğan Ünal, 2 yıl hapis ve 450 bin lira para cezasına mahkum oldu. Karara, Erdoğan Ünal'a "örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla daha önce verilen ceza gerekçe gösterildi.

"Kasten adam öldürmek" suçundan yargılanan ve Paşakapısı Cezaevi'nde tutuklu bulunan Metin Çoruh (19), yeni tutuklanan Eyüp İlhan adlı kişiyi "kendisini öldürmeye geldiği" gerekçesiyle cezaevi bahçesinde öldürdü. Metin Çoruh, 2 Mayıs günü meydana gelen olayda, Eyüp İlhan'a cezaevine nasıl sokulduğu anlaşılmayan tabancayla ateş açtı. İki kurşunla başından vurulan Eyüp İlhan hastanede öldü. Diğer tutuklu ve hükümlülerin Metin Çoruh'un üzerine atlaması sonucu tabanca patladı ve Metin Çoruh kolundan yaralandı.

“İBDA/C üyesi olduğu” iddiasıyla Bandırma Cezaevi’nde bulunan Ayhan Sönmez adlı hükümlü ile Karaman Cezaevi’nde bulunan Ayşe Utanç ile Ümmü Gülsüm Özyılmaz adlı mahkumlar “işkenceleri protesto etmek için” 8 Temmuz günü açlık grevine başladılar. Açlık grevine daha sonra Bandırma ve Çanakkale E Tipi cezaevlerinde bulunan Altan Gültekin, Cem Eker, Yılmaz Yüksel ve Fevzi İşalmaz adlı tutuklular da katıldı. Tutukluların istekleri, sol görüşlü tutukluların 69 gün süren açlık grevindeki istekleriyle benzerlik gösterdi. Açlık grevi 11 Temmuz günü isteklerinin kabul edilmesiyle sona erdi. İBDA-C yanlısı tutuklular, anlaşmaya uyulmaması ve baskıların sürmesi üzerine Ağustos ayında yine açlık grevi yaptılar.

Amasya Cezaevi’nde 9 Temmuz günü 97 tutuklu tarafından açlık grevi başlatıldı. Açlık grevine 9 Ağustos günü aynı cezaevinde kalan kadın tutuklular da katıldı. Cezaevleri İzleme Komitesi adına 14 Ağustos günü Amasya Cezaevi’ne giden Eşber Yağmurdereli, Vahit Kaya ve Avukat Yücel Sayman’ın girişimleri olumlu sonuçlandı. Sağlık durumu kötü olan 13 kişi hastanede, diğer tutuklular cezaevinde tedavi altına alındı. Anlaşmada, “Bayrampaşa Cezaevi’nde ölüm orucu sonrasında anlaşma çerçevesinde ortaya çıkan statünün Amasya Cezaevi’ni de kapsamı” kararlaştırıldı. 21 Eylül günü bir açıklama yapan tutuklu yakınları ise, Amasya Cumhuriyet Savcısı İhsan Eroğlu’nun bilgisi dahilinde, Cezaevi 1. Müdürü Recep Öre ve MHP’li gardiyanların tutuklulara baskı yaptığını ifade ettiler. Mahkumlar, “baskılara son verilmesi ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi” için 28 Eylül günü yeniden açlık grevine başladı. Açlık grevi, “tutuklu temsilcilerinin, başsavcı ve cezaevi yönetimiyle 15 günde bir görüşerek sorunları tartışması ve aynı davada yargılanan tutukluların görüşmeleri” konularında anlaşma sağlanmasıyla 10 Kasım günü bitti.

Kayseri Tomarza Cezaevi’nde kalan Fuat Önder (25) adlı tutuklu 28 Temmuz günü öldü. Fuat Önder’in annesi Azize Önder, oğlunun hap içerek intihar ettiğinin söylendiğini belirterek, “Oğlumun hapla öldüğü doğrudur. Ancak, kendisinin bu hapları aldığına inanmıyorum. Hapla birlikte kolonya ve votka içirmişler. Oğlum intihar etmedi. Kürt olduğu için öldürüldü. Oğlumun ölümünden MHP’li tutuklular, cezaevi idaresi ve savcısı sorumludur” dedi. Oğlunun ölmeden 10 gün kadar önce MHP’li tutuklularla kavga ettiğini bildiren Azize Önder, otopsi yapan doktorun da “Oğlunuz bir suikaste kurban gitmiş” dediğini aktardı.

Diyarbakır Kapalı Cezaevi’nde kadın tutukluların bulunduğu koşu alanında kalan Emine Yavuz (20) adlı PKK davası sanığı, 8 Ağustos günü saat 05.30’da ölü olarak bulundu. Yapılan otopsi sonucunda Emine Yavuz’un 7 Ağustos günü ipe boğularak öldürüldüğü anlaşıldı. Emine Yavuz’un, “polisle işbirliği yaptığı” gerekçesiyle aynı koşu alanında tutuklular tarafından öldürüldüğü ileri sürüldü.

Karabük Eflani Cezaevi’nde bulunan Haluk Uçar’ın, Tunceli’nin Ovacık ilçesindeki cezaevine nakline tepki gösteren 25 tutuklu, 15 Eylül günü saat 04.30 sıralarında isyan çıkardı. Tutuklular, koşu camlarını kırarak yatakları ateşe verdiler. İsyân sırasında mahkumlar arasında çıkan kavgada Ali Peker bıçakla yaralandı. Yatakların ateşe verilmesi sonucu dumandan etkilenen tutuklular cezaevi bahçesine çıkmak zorunda kaldılar. Sabah saatlerinde isyanın sona ermesi üzerine cezaevine giren itfaiye ekipleri, yangını söndürdü.

18 Eylül günü Aydın E Tipi Cezaevi’nde siyasi tutukluların “baskıları protesto ederek sayım vermemesi” üzerine gardiyanların ve güvenlik görevlilerinin düzenlediği operasyonda Harun Gül, Hilmi Omca, Süleyman Akay, Celal Solgut ve İzzet Ekrem adlı tutuklular yaralandı. Cezaevinde 27 Eylül günü açlık grevi başladı. Olaydan sonra müvekkilleriyle görüşen avukatlar Ahmet Önerge, Kemal Bilgiç, Songül Ak, Halit Sabancı ve Türkan Aslan, siyasi tutuklulara yönelik baskıların arttığını belirterek, Adalet Bakanlığı’nın genelgesi bahane

edilerek tutukluların daha önceki açlık grevleri ile elde ettikleri haklarının geri alınmak istendiğini bildirdiler. Görüşmelerde 11 Kasım günü anlaşma sağlandı. Ancak hemen ardından cezaevi yönetiminin yeni koşullar ileri sürmesiyle anlaşma bozuldu. 12 eylemci hastanede tedavi altına alınırken, durumu ağır olan 18 tutuklu tedaviyi kabul etmedi. Açlık grevi 12 Kasım günü anlaşmayla sona erdi, 17 tutuklu hastaneye kaldırıldı.

Aydın kent merkezindeki eski cezaevi, Ekim ayının ilk haftasında Adalet Bakanlığı'nın talimatı üzerine boşaltıldı ve tutuklular, E tipi cezaevlerinde uygulanan Aydın E Tipi Cezaevi'ne nakledildi. Aydın E Tipi Cezaevi'ne nakledilen adli tutuklu ve hükümlüler, sıkı kuralları protesto için 7 Ekim günü direnişe geçtiler. Güvenlik kuvvetlerinin direnişe müdahalesi sırasında 5 tutuklu yaralandı.

Sivas E Tipi Cezaevi'nde PKK davasından ömür boyu hapis cezasına hükümlü Züleyha Alagöz (21) adlı kadın 15 Ekim günü kendini asarak intihar etti. Züleyha Alagöz'ün cesedi arkadaşları tarafından, depo olarak kullanılan bölümde bulundu.

"PKK üyesi oldukları" iddiasıyla yargılanan Selamet Mentеш, Sema Topdemir, Sihan Muhammed, Emel Kaplan, Cevahir Yıldırım, Zübeyde Güneş ve Hacer Ahil Yusuf adlı kadın tutuklular 16 Ekim günü Diyarbakır DGM'de askerler tarafından dövüldü. Avukatlar Osman Baydemir ve Meral Danış Beştaş'ın hazırladığı raporda, Diyarbakır DGM'de askerlerin saldırısına uğrayan 7 kadın tutuklunun, cezaevine götürülürken de dövüldükleri kaydedildi. Yaralı tutukluların hastaneye götürülmesi talebi sonrasında da askerlerin koğuşa girerek tüm tutukluları dövdüklerinin anlatıldığı rapora göre tutukluların durumu şöyle: "Selamet Mentеш: Darp sonucu vücutta ekimoz ve mide kanaması. Sema Topdemir: Her iki göz çevresinde darp sonucu ekimoz. Sihan Muhammed: Burnu kırık ve vücudunun çeşitli yerlerinde ekimoz. Emel Kaplan: Kolu kırık ve vücudunun çeşitli yerlerinde ekimoz. Cevahir Yıldırım: Böbreklerinden darp aldığı için rahatsız. Zübeyde Güneş: Saldırıdan sonra iç kanama geçirdi. Hacer Ahil Yusuf: Bacakları kırıldı, gözleri tahrip edildi."

Bayrampaşa Cezaevi'nde 21 Ekim günü adli tutuklular arasında çıkan kavgada, gasp suçundan hükümlü İlhami Yılmaz silahla öldürüldü; Celal Şahin ve Mehmet Mete yaralandı. Olaydan sonra 80'i MHP'li 100 kadar mahkum, Çankırı ve Kırşehir cezaevilerine sevk edildi. MHP'lilerin koğuşlarında yapılan aramada 4 tabanca ve mermiler bulundu. Adli suçlar nedeniyle cezaevinde bulunan Kürt tutuklular adına yapılan açıklamada, "İlhami Yılmaz, 105 Kürt tutuklunun kaldığı koğuşun sorumlusuydu. Siyasi tutukluların eylemlerine destek verdik. Bundan rahatsız olan MHP'liler, Oral Çelik'in cezaevine girmesiyle saldırı planları yaptılar. İlhami Yılmaz'ı cezaevi berberinde traş olurken arkadan vurdular. Amaçları Kürt tutuklulara gözdağı vermektir" denildi.

İHD İstanbul Şubesi tarafından hazırlanan raporda, olay günü Kürt tutuklular ile MHP'lilerin bulunduğu koğuşlarının kapılarının açık bırakıldığı, diğerlerinin kilitlendiği, böylece saldırı için gerekli koşulun hazırlandığı kaydedildi. Olayın, basına yansıdığı gibi 'mafya hesaplaşması' olmadığı kaydedilen raporda, Oral Çelik'in cezaevine gelmesinden sonra MHP'li tutukluların saldırı hazırlığı içine girdikleri, bunun üzerine B-9 koğuşundaki tutukluların cezaevi idaresinden yardım istediği bildirildi ve "Saldırı hazırlığı cezaevi idaresinin bilgisi dahilindedir. Olayın sayım saatine denk getirilmesi, gardiyanlar tarafından bazı koğuş kapıları özellikle kilitlenirken diğerlerinin açık tutulması, ilk saldırının ardından müdahalede bulunulmaması ve ikinci saldırının önlenmesi için tedbir alınmaması, iki silahın tutukluların ulaşamayacağı cezaevi mutfağının fırın kısmında bulunması, saldırganların içeriden ve dışarıdan aldıkları destekle bu işi yaptıklarını ortaya çıkmaktadır" denildi.

DHKP-C davasından 3 yıl hapis cezasına mahkum olan Fatma Özyurt adlı hükümlü "polisle işbirliği yaptığı" gerekçesiyle Ankara Merkez Cezaevi'nde 22 Ekim günü öldürüldü. Fatma Özyurt'un öldürülmesini koğuştaki bulunan tüm tutuklular üstlendi. Fatma Özyurt'un Afyon Cezaevi'nde aynı nedenle tutuklu bulunan kardeşi Songül Özyurt'un da (23 Ekim günü Ankara DGM tarafından 22 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum edildi) öldürülmek istendiği, ancak saldırıdan kurtulduğu belirtildi.

"TİKKO üyesi olduğu" iddiasıyla ömür boyu hapis cezasına mahkum olan Ramiz Şişman adlı tutuklu, Ankara Merkez Cezaevi'nde bıçaklanarak öldürüldü. Olay, 4 Kasım günü siyasi tutukluların görüş yaptığı sırada görüş yerinde meydana geldi.

Burdur Cezaevi'nde kalan 15 PKK'li tutuklu, "siyasi tutukluların bulunduğu diğer cezaevlerindeki koşulların kendilerine de uygulanması" istemiyle 7 Kasım günü açlık grevine başladı. Açlık grevi, 27 Kasım günü, tutuklu aileleri ile Konya Barosu avukatlarından Enver Küçükıldız'ın girişimleri ile anlaşmayla sona erdi. Cezaevi idaresinin, yemekhane ve koğuş kapısının saat 24.00'te kapatılmasını, yasal yayınların içeri alınmasını, yönetmelikte olan ve diğer cezaevlerindeki hakların Burdur Cezaevi'nde de uygulanmasını kabul ettiği bildirildi.

"PKK üyesi olduğu" iddiasıyla Urfa Cezaevi'nde tutuklu bulunan Suriye uyruklu Fikriye Govla Muhammed (25), 19 Kasım günü koğuşunda ölü bulundu. Cezaevi idaresi, Govla Muhammed'in öldürüldüğünü açıkladı. PKK'li tutuklular ise, Govla Muhammed'in, cezaevlerindeki baskı ve saldırıları protesto için intihar ettiğini, cezaevi yönetiminin de olaydan tutukluları sorumlu tutup baskı yaptığını bildirdiler. Açıklamada, "Bizler uyurken kendini asmış. Onu bulduğumuz zaman müdahale ettik, ancak kurtaramadık. Ancak idare olayı bizim üzerimize yıkmaya çalıştı. Hakkımızda dava açıldı ve bir ay disiplin cezası verildi" denildi.

Bayrampaşa Cezaevi'nde TİKKO davasından tutuklu bulunan Hasan Hüseyin Er (25), 5 Aralık günü koğuşunda ölü bulundu. Olay üzerine siyasi tutukluların kaldığı koğuşlarda bir süre gerginlik yaşandı. Resmi açıklamada, Hasan Hüseyin Er'in diğer örgüt üyeleri tarafından öldürüldüğü öne sürüldü ve "Cesedin yanına 'teslimiyet ve ihanete yanıtımız' yazılı kağıt bırakılmış" denildi. 1994 yılı Haziran ayında İstanbul'da tutuklanan Hasan Hüseyin Er, İstanbul DGM'de yargılanıyordu. Hasan Hüseyin Er'le aynı davada yargılanan Ahmet Ateş de, 15 Aralık 1994 tarihinde Bayrampaşa Cezaevi'nde öldürülmüştü.

"PKK üyesi olduğu" iddiasıyla 8 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum olan Metin Savaş (21) adlı tutuklu, Bursa Özel Tip Cezaevi'nde kaldığı koğuşun tuvaletinde 21 Aralık günü asılımsız olarak bulundu. Metin Savaş'ın intihar ettiği açıklandı.

Konya Cezaevi'nde bulunan Sara Aktaş adlı hükümlü, sevkini çıktığı Sivas Cezaevi'ne 5 günde götürüldü. Sara Aktaş'ın Sivas'a götürülmeden önce, Ceyhan, Erzurum ve Bitlis'e sevk edilen diğer tutuklularla birlikte gezdirildiği öğrenildi. Sivas'tan önce Bingöl ve Diyarbakır'a götürülen Sara Aktaş'ın, buralarda itirafçılarla yüzleştirildiği, itirafçılığı kabul etmesi için baskı yapıldığı ve dövüldüğü bildirildi.

Ankara Merkez Cezaevi 4. Koğuş'ta kalan DHKP-C davası tutuklusunu Ulaş Şahintürk, "polisle işbirliği yaptığı" gerekçesiyle 23 Aralık günü koğuştaki diğer DHKP-C'li tutuklular tarafından öldürüldü. Tutukluların daha önce aralarında Ulaş Şahintürk'ün de bulunduğu 3 tutuklunun koğuştan alınması için cezaevi yönetimine başvurdukları, Şahintürk'ün ailesinin de bu yöndeki isteğine karşın, cezaevi yönetiminin bir girişimde bulunmadığı bildirildi.

Nazilli (Aydın) E Tipi Cezaevi'nde 25 Aralık günü çıkan kavgada Abdülhalim Kaçar (27) adlı adli tutuklu öldürüldü. Abdülhalim Kaçar'ın "Kürt olduğu için" sağ görüşlü adli

tutuklular tarafından öldürüldüğü ileri sürüldü. Kavgada Mahmut Koşut, Ercan Elitaş, Selman Demir ve Fevzi Yaman adlı tutuklular da yaralandı. Olayın, Buca Cezaevi'nden Nazilli'ye sevk edilen 29 adli tutuklunun MHP'li tutukluların koğuşuna yerleştirilmesi ve MHP'li tutukluların buna karşı çıkması sonucu meydana geldiği öğrenildi. Olayı araştırmak için cezaevine giden İHD Aydın Şube Başkanı Abdurrahman Saran, Yönetim Kurulu üyeleri Ali Rıza Temur ve Hasan Batuhan'a Cumhuriyet Savcısı ve cezaevi idaresi bilgi vermedi.

Adana Kürkçüler Kapalı Cezaevi'nde bulunan Tülin Polat (24) adlı adli tutuklu, 28 Aralık günü geçirdiği sara nöbeti sırasında merdivenlerden düşerek ağır yaralandı. Tülin Polat, cezaevi görevlileri tarafından hastaneye götürülürken öldü.

Sağlık sorunları nedeniyle ölenler

Cezaevlerindeki sağlık sorunları ile hastalanan tutuklu ve hükümlülerin gerekli tedavi olanağını bulamamaları da 1996 yılında önemli bir sorun olarak saptandı. Cezaevlerinde bakımsızlık ve tedavi olanağı bulamadığı için ölenlerin sayısında artış oldu. Ayrıca çok sayıda mahkum sakat kaldı, kalıcı hastalıklara yakalandı.

Cezaevinde ölen tutuklu ve hükümlülerin yarıya yakınının kalp yetmezliğinden, diğer yarısının da sırasıyla kanser, tüberküloz, cinayet, intihar ve uyuşturucudan öldüğü saptandı. İstanbul Adli Tıp Kurumu Başkanı Prof. Dr. Özdemir Kulusayın, kuruma 4 yıl içinde otopsi için getirilen ölü hükümlü, tutuklu ve gözaltındaki kişiler üzerinde yaptığı araştırmada, cezaevi, karakol, islahevi ve hastanelerin psikiyatri gözlem koğuşlarında uzun süre kalıp da ölen kişilerin, doğal ölümlere göre farklı özellikler taşıdığı tespit edildi. Raporda, "Kalp ölümleri, cezaevindeki ölümlerin hemen hemen yarısını oluşturmaktadır. Buna karşın kanser olguları genel adli otopsilerin yüzde 2.9'unu oluşturmakta iken cezaevi grubunda yüzde 28 gibi yüksek bir oranda saptanmıştır. Bu farklılık, cezaevi gibi benzeri ortamlarda ölüm doğal nedenlere bağlı olsa bile, otopsinin daha sık uygulanmasından kaynaklanmaktadır. Cezaevlerinde kardiyovasküler hastalıklar, kanser ve tüberkülozun ölüme yol açan önemli patolojik nedenler olduğu ve otopsi yapılmasını gerekli kıldığı görülmektedir" denildi. Raporda, doğal ölümler ve cinayetten sonra en çok intihara rastlandığı vurgulandı. Cezaevi ölümlerinde "asi"nin en çok kullanılan intihar yöntemi olduğu dikkat çekilen raporda, kesici-delici alet ve bağın, kolay temin edilmesi nedeniyle cinayet orijinli olgularda sık kullanılan araçlar olduğu kaydedildi. Raporda, alkol ve uyuşturucu madde kullanan kişilerin gözaltına alınması ve acil tedavileri sırasında görevli memurların ve hatta hekimlerin, olguların tedavi gerektirip gerektirmediğini ayırt etmekte güçlük çekebildikleri de kaydedildi.

Bu arada Bayrampaşa Cezaevi'nde tutuklu bulunan Ali Dursun, Musa Gündoğdu, Reşit Arslan ve Cengiz Oğuz adlı tıp fakültesi öğrencileri, Mart ayı ortalarında İstanbul Tabip Odası'na başvurarak, cezaevindeki sağlık koşullarının iyileştirilmesi konusunda girişimde bulunulmasını istediler. Başvuruda, hastanelerdeki doktorların tutuklulara tıbbi ahlaka aykırı davrandıkları belirtilerek, doktorların siyasi kimlikleri nedeniyle tutuklularını tedavi etmedikleri vurgulandı. Ameliyatı gereken tutukluların "tutuklu odası veya koğuşu olmadığı için ameliyat yapamıyoruz" denilerek geri çevrildiği anlatılan başvuruya göre, acil tedaviye ihtiyacı olan tutukluların adları şöyle: Hamdullah Şengüler (daha sonra kendini yaktı), Musa Gündoğdu, Sadrettin Aydınlık, Hayrettin Toktaş, Hüseyin Çelik, Öztürk Sarıtaş, Menaf Yılmaz, Fesih Karataş, Halil Uçar, Tuncay Koçak, Talip Kalın, Menderes Yıldırım, Nizamettin Kaya, Celal Turpçu, Kasım Aydın, Cemal Odabaşı, Nusret Kılıç, İhsan Gedik, Ahmet Ep (kalp hastası), Vedat Aydemir (kendini yaktı), Halit Akın, Fahrettin Altun, Gülay Söker, Nuran Ekingen, Habibe Çiftçi, Lütfiye Baytekin, İkrım Narin, Elif Ateş, Selma Batmaz ve Saim Uğurlu.

DÜŞÜNCE, BASIN ve İNANÇ ÖZGÜRLÜĞÜ

1996 yılı düşünce, basın ve inanç özgürlüğü açısından da olumsuz geçti. Baskılar, saldırılar, yasadışı uygulamalar, daha önceki yıllara göre artarak devam etti. Başta "Terörle Mücadele Yasası" olmak üzere bir dizi yasa, düşünce ve basın özgürlüğünü yok edecek uygulamaların temelini oluşturdu. Düşünce ve düşünceyi açıklama özgürlüğü ile kültür yaşamına ağır darbeler vuruldu. Gazetecilere ve basın kuruluşlarına karşı silahlı-bombalı saldırılar düzenlendi. Tabu sayılan, Kürt sorunu, zorunlu askerlik, ordu, din gibi konularda, resmi ideolojinin ve söylemin dışında yayın yapan yayın organları, bu doğrultuda görüş açıklayanlar, yazı yazarlar, ağır baskı ve saldırılarla karşılaştı. Bu konulara ilişkin en ufak farklı yaklaşıma tahammül gösterilemedi. Gazeteciler, yazarlar, sendikacılar, kitle örgütü ve parti yöneticileri konuşmaları ve yazıları nedeniyle yargılandı, mahkum oldu, hükümlü olarak cezaevine girdi.

Basına ve gazetecilere yönelik baskıların önemli boyutunu ideolojik düzeydeki saldırılar oluşturdu. Geçmiş yıllarda olduğu gibi, düşman gazete ve dergiler ile düşman gazeteciler yaratıldı. Büyük gazete ve televizyon kanallarının gerçekleri ters yüz eden, tek yanlı ve kamuoyunun yanlış bilgileneşine yol açan yayın anlayışını sürdürmeleri, düşünce ve basın özgürlüğü açısından bir başka olumsuzluk oldu. Basına yönelik baskılar Demokrasi, Evrensel-Emek, Kurtuluş, Atılım, Ronahi, Alınteri gibi gazete ve dergiler üzerinde daha da yoğunlaştı. Baskılar, radikal İslamcı bazı yayın organlarına (Akit, Selam gibi) yönelik yaptırımları da içerdi.

1996 yılında düşünce özgürlüğü ile ilgili tartışmaların odak noktasını yine "Terörle Mücadele Yasası" (*) ile tutuklanan, ceza alan gazeteci, yazar, sanatçı, kitle örgütü, parti yöneticilerinin durumları oluşturdu. Yazdıklarından, konuştuklarından ötürü cezaevine giren, yargılanan ve mahkum olanların sayısındaki artış, ulusal ve uluslararası düzeyde tepkilere yol açtı. Türkiye, uluslararası platformlarda düşünce ve düşünceyi açıklama özgürlüğünü hiçe sayan, hukuku ve insan hakları sözleşmelerini çiğneyen tutumu nedeniyle kınandı.

(*) 1991 yılına kadar düşünce ve basın özgürlüğünü en çok Türk Ceza Yasası'nın 140, 141, 142 ve 163. maddeleri baskı altında tutuyordu. Bu maddeler, 12 Nisan 1991 tarihinde yürürlüğe giren "Terörle Mücadele Yasası" ile kaldırıldı. Değişikliğin önemli bir yarar sağlamadığı ise kısa sürede görüldü. Toplatma ya da mahkumiyet kararları için başvuru ve "bölücülük propagandası" olarak tanımlanan Türk Ceza Yasası'nın 142/3. maddesi, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde aynen korundu.

Düşünce özgürlüğüne yönelik baskı ve saldırıları kınamak amacıyla kitle örgütleri de kampanyalar, gösteriler, toplantılar düzenledi. Türkiye içindeki ve dışındaki tepkiler, kampanyalar, etkinlikler kalıcı ya da sonunu gündemden çıkartacak bir sonucun ortaya çıkmasını sağlayamadı. Büyük gürültülerle gündeme getirilen bazı düzenlemeler ya da yasal değişiklikler göz boyamadan öteye gitmedi. Örneğin; "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde değişiklik yapılmasını öngören yasa, Resmi Gazete'nin 30 Ekim 1995 tarihli sayısında yayımlanarak yürürlüğe girdi. Yeni yasa ile, yürürlükteki yasa metninden "hangi yöntem, maksat ve düşünceyle olursa olsun" ibaresi çıkartıldı. 8. madde uyarınca verilecek hapis cezalarının alt sınırı 2 yıldan 1 yıla, üst sınırı ise 5 yıldan 3 yıla indirildi. Ancak para cezaları arttırıldı. Cezaların ertelenmesi ya da paraya çevrilebilmesi için mahkemelere takdir hakkı tanındı.

"Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik (*), Avrupa Birliği'ne yönelik makyaj olmaktan öteye gitmedi. 1996 yılında yaşananlar, "değişikliklerin makyajdan öteye gitmediğini" somut biçimde ortaya çıkardı. (Ayrıntılı bilgi, "Cezaevindeki Düşünce Suçları", "Verilen Cezalar, Yargılananlar" ile "Toplatılan, Kapatılan Yayınlar" başlıklı bölümlerde.) Gazeteci, yazar, sanatçı ve sendikacılar ile kitle örgütü ve parti yöneticilerinin yargılanmasına, cezalandırılmasına ve yayın organlarının toplatılmasına devam edildi. Değişiklik öncesinde mahkum olanların önemli bölümü yeniden ceza aldı. Ancak bu cezalar, daha öncekine göre düşük oldu ya da paraya çevrildi. Değişiklik, o an cezaevinde olan düşünce suçlularının bir bölümünün serbest bırakılmasını sağlayarak koalisyon hükümetine geçici bir rahatlık sağladı. Serbest bırakılan kişilerin bazıları 1996 yılında yeniden cezaevine girdi. (**)

Yazıları ya da konuşmaları nedeniyle ceza alan bir çok kişi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin "düşünce ve ifade özgürlüğü"ne ilişkin maddelerinin ihlal edildiği gerekçeyle Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurular. Örneğin Petrol-İş Sendikası eski Başkanı Münir Ceylan'ın Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na Türkiye aleyhine yaptığı başvuru Mayıs ayında incelemeye alındı. Münir Ceylan, Yeni Ülke gazetesine yazdığı bir makale ile halkı kızdırdığı iddiasıyla, 1993 yılında 8 ay hapis, 100 bin lira para cezasına mahkum edilmişti. Münir Ceylan, komisyona yaptığı başvuruda, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin düşünce ve ifade özgürlüğü ile ilgili maddelerinin ihlal edildiğini savundu.

İsmail Beşikçi ile yaptığı "Kürtler Ulusal Meclislerini Toplamalı" başlıklı roportaj nedeniyle 2 yıl hapis cezasına mahkum olan gazeteci Selami İnce, Aralık ayında Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurdu. Yargıtay kararı onaylamadan yurtdışına çıkan Selami İnce'nin Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na yaptığı başvuru kabul edildi. Komisyon, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 28. maddesinin 1/b bendine göre, dostane çözüme gidilmesini öngördü. Selami İnce'nin avukatı Şenal Sarıhan, 5 Aralık günü Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na gönderdiği yazıda, müvekkilinin hakkında açılan dava nedeniyle ağır

(*) 1997 yılında da cezaevlerindeki yazışları müdürlerinin serbest bırakılmasını sağlamak üzere yeni bir yasa değişikliği gündeme geldi. (Ayrıntılı bilgi sayfa...)

(**) 8. madde uyarınca aldığı ceza nedeniyle sendika yöneticiliği yapma hakkını kaybeden Hava İş Sendikası eski Genel Başkanı Atılay Ayçin ise, değişiklikten yararlanarak bu hakkı yeniden elde etti. Atılay Ayçin, Hava İş Sendikası Yönetim Kurulu'nun Ocak ayında yaptığı toplantıda yeniden genel başkanlığa seçildi. İHD tarafından 8 Eylül 1991 tarihinde İstanbul'da düzenlenen bir mitingde yaptığı konuşma nedeniyle İstanbul DGM'de yargılanan Atılay Ayçin, 26 Nisan 1994'de mahkum olmuştu. Atılay Ayçin, cezanın onaylanması üzerine 16 Mayıs 1995 tarihinde tutuklanmış, ancak 8. maddede yapılan değişiklik sonucunda yeniden yargılanmış ve 3 Kasım 1995 tarihinde serbest bırakılmıştı. Atılay Ayçin'in hapis cezası, değişiklik göz önüne alınarak 15 Aralık 1995 tarihinde 10 aya indirilmiş ve ertelenmişti.

manevi yük altında kaldığını belirtti. Şenal Sarıhan, müvekkilinin Türkiye'den uzaklaşması nedeniyle 6 milyar lira maddi, 6 milyar lira da manevi zarara uğradığını belirterek, Türkiye'nin Selami İnce'ye 12 milyar lira ödemesini istedi.

a)- Ölenler, ortadan kaybolanlar

1992 ve 1993 yıllarında basına yönelik saldırılar açısından ön plana çıkan ve "dünyanın en çok gazeteci öldürülen ülkesi" sıfatını kazanan, 1994 yılında da benzer olaylara tanık olan Türkiye'de, 1996 yılında 1 gazeteci (Metin Göktepe) öldürüldü. (Ayrıntılı bilgi sayfa 411-423 arasında) 1996 yılında Olağanüstü Hal Bölgesi'nde 1992, 1993 ve 1994 yıllarında sık sık yaşanan, gazete bayisi ve dağıtıcılarının öldürülmesi ya da saldırıya uğraması olaylarına tanık olunmadı. İstanbul'da ise Kurtuluş dergisi dağıtıcısı İrfan Ağdaş, polisler tarafından 13 Mayıs günü öldürüldü (Ayrıntılı bilgi sayfa 263 ve 264'de).

1996 yılı boyunca, son 6 yılda öldürülen 25 (*) gazetecinin katil ya da katillerinin bulunması ve bu cinayetlerin aydınlatılması için de ciddi bir çaba gösterilmedi. Cinayetlere yaklaşım hep gayri ciddi oldu. Tesadüf sonucu ele geçirilen bazı militanların sorgulanması ya da üzerlerinde yakalanan silahların incelenmesi sonucunda elde edilen ipuçları değerlendirilmedi. Zaman zaman polis açıklamalarında yer alan "öldürülen gazetecilerden bazılarının katillerinin yakalandığına" dair bilgiler, ya da açılan davalar, cinayetleri aydınlığa kavuşturmadı.

Uğur Mumcu'nun bombalı bir suikast sonucu ölümünün (24 Ocak 1993) ardından, soruşturmada fail ya da failleri belirlemeye yönelik ilerleme kaydedilmedi. Soruşturma dosyası, olaydan sonra göreve gelen 5. hükümet döneminde 4. savcıya devredildi. Askeri savcı olarak soruşturmanın ilk aşamasını üstlenen Ülkü Coşkun hakkında, "soruşturmayı savsakladığı" gerekçesiyle, Adalet Bakanlığı tarafından soruşturma açıldı. Halen Ankara DGM'de askeri hakim olan Ülkü Coşkun'un dosyası, bağlı olduğu Milli Savunma Bakanlığı'na gönderildi. Milli Savunma Bakanlığı, suikast için "Bu işi devlet yapmıştır. Siyasi iktidar isterse çözülür" diyen Ülkü Coşkun hakkında işlem yapmadı. Bakanlık, Ülkü Coşkun'a ceza verilmemesinin gerekçesini, Coşkun'un "asker" kökenli olmasına dayandırdı. Ülkü Coşkun'a disiplin cezası vermayerek aklanmasını sağlayan Milli Savunma Bakanlığı hakkında, Mumcu ailesi, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nde dava açtı.

Yeni Ülke gazetesinin Batman muhabiri Cengiz Altun'un 24 Şubat 1992'de öldürülmesinden sonra, saldırıda kullanılan silah 1994 yılında ele geçirildi. Ancak, silahın bulunması bir sonuç alınmasını sağlamadı. Silah 12 Mayıs 1994 tarihinde Diyarbakır'da polisin yaptığı bir aramada İsmail Emsen adlı kişinin üzerinde bulundu. İsmail Emsen, silahı kardeşi Metin

(*) Çetin Emeç (Hürriyet, İstanbul-7 Mart 1990), Turan Dursun (2000'e Doğru, İstanbul-4 Eylül 1990), Halit Güngen (2000'e Doğru, Diyarbakır-18 Şubat 1992), Cengiz Altun (Yeni Ülke, Batman-24 Şubat 1992), İzzet Kezer (Sabah, Cizre-23 Mart 1992), Bülent Ülkü (Körfez'e Bakış, Bursa-1 Nisan 1992), Mecit Akgün (Yeni Ülke, Nusaybin-2 Haziran 1992), Hafız Akdemir (Özgür Gündem, Diyarbakır-8 Haziran 1992), Çetin Ababay (Özgür Halk, Batman-29 Temmuz 1992), Yahya Orhan (Özgür Gündem, Gercüş-31 Temmuz 1992), Hüseyin Deniz (Özgür Gündem, Ceylanpınar-9 Ağustos 1992), Musa Anter (Özgür Gündem, Diyarbakır-20 Eylül 1992), Kemal Aktay (Türkiye, Hani-9 Kasım 1992), Hatip Kapçak (Gerçek, Mazıdağı-18 Kasım 1992), Namık Tarancı (Gerçek, Diyarbakır-20 Kasım 1992), Uğur Mumcu (Cumhuriyet, Ankara-24 Ocak 1993), Kemal Kılıç (Özgür Gündem, Urfa-18 Şubat 1993), İhsan Karakuş (Silvan, Silvan-13 Mart 1993), Ercan Gürel (Hürriyet Haber Ajansı, Bergama-20 Mayıs 1993), Rıza Güneşer (Halkın Gücü, İstanbul-14 Temmuz 1993), Ferhat Tepe (Özgür Gündem, Bitlis-28 Temmuz 1993), Muzaffer Akkuş (Milliyet, Bingöl-20 Eylül 1993), Erol Akgün (Devrimci Çözüm, Gebze-8 Eylül 1994), Ersin Yıldız (Özgür Ülke, İstanbul-3 Aralık 1994), Safiyettin Tepe (Yeni Politika, Bitlis-29 Ağustos 1995)

Emsen'den aldığını söyledi. İsmail Emsen tutuklandı, Metin Emsen ise silahın kendisine ait olmadığını söyledi ve serbest bırakıldı. Metin Emsen de Batman Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada, "olayın tek görgü şahidi Faris Orhan'ın ölmesi nedeniyle mahkeme aşamasında dinlenemediği" gerekçesiyle beraat etti. Cengiz Altun'un babası Emin Altun, "Cengiz vurulduğu günden bu yana devletin herhangi bir yetkilisi bana gelip 'şüphelendiğiniz kimse var mı? Niye öldürüldü, kim öldürdü?' diye sormadı" dedi.

Özgür Gündem gazetesi Ceylanpınar (Urfa) muhabiri-yazar Hüseyin Deniz, 9 Ağustos 1992 tarihinde uğradığı silahlı saldırıda ağır yaralandı ve bir gün sonra hastanede öldü. Hüseyin Deniz'in saldırıdan iki gün önce yakınlarına, "Beni takip ediyorlar, takip edenler kontrgerilla elemanlarıdır. Adları Mehmet Kaya ve Mehmet Gül'dür. Beni vururlarsa bunlar vurur" dediği belirlendi. Hüseyin Deniz'i vuranların eşgali ve isimleri görgü tanıklarınca da belirlendi. Olaydan hemen sonra Özgür Gündem gazetesini arayan bir kişi, saldırganlardan ikisinin, "1990-1991 öğretim yılında İmam Hatip Lisesi'nden atılan Nihat Bektaş ile İbrahim Halil Göv isimli kişiler olduğunu", Nihat Bektaş ile diğer kişinin gözcülük yaptığını, İbrahim Halil Göv'ün ateş ettiğini söyledi. Bu bilgilerin Özgür Gündem gazetesinde yayımlanmasından bir süre sonra Nihat Bektaş gözaltına alındı. Ancak, kısa sürede serbest bırakıldı. Eylül ayında ise çeşitli gasp, yaralama ve öldürme suçlarına karıştığı öne sürülen 8 kişinin yakalandığı açıklandı. Yakalananlardan ikisinin, İbrahim Halil Göv ve Mehmet Kaya olduğu öğrenildi. Görgü tanıklarının ifadelerinde tetik çekenin İbrahim Halil Göv olduğu belirtildiği halde, Diyarbakır DGM Savcılığı'nın hazırladığı iddianamede, Hüseyin Deniz'i "gerçek adları bilinmeyen ve yakalanmayan 'Anumar' ve 'Selman' kod adlı kişilerin öldürdüğü öne sürüldü, İbrahim Halil Göv ile diğer sanıklardan bazılarının saldırıya sadece karıştıkları iddia edildi.

Kutlu Adalı'nın öldürülmesi

KKTC'de Cumhuriyetçi Türk Partisi'nin (CTP) yayın organı Yeni Düzen gazetesinde köşe yazarlığı yapan Kutlu Adalı (61), 6 Temmuz gecesi Lefkoşa'daki evinin önünde uğradığı silahlı saldırıda öldürüldü. Saldırıyı, Türk İntikam Tugayı adlı örgüt üstlendi. Olay yerinde yapılan aramada, 13 boş mermi kovana buldu. CTP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Mehmet Ali Talat, yazılarında sürekli "Rum tarafıyla demokratik federasyon kurulmasını" savunan Adalı'nın öldürülmesinin "siyasi" olduğunu söyledi. CTP Genel Sekreteri Ferdi Sabit Sayar ise "Kutlu'nun siyasi kimliği cinayetin kimler tarafından işlendiğini ele verir. Uzun zamandır ülkemizde gizli terör örgütleri tehdit ve saldırılar yapıyor. 15 gün önce parti genel merkez binamızın bombalanması da buna örnektir," dedi. Yeni Düzen gazetesinde 8 Temmuz günü yayımlanan haberde, polislin bulunan mermilerin cinsi ve kullanılan otomatik silah hakkında açıklama yapmadığı bildirildi.

Adalı olayının perde arkası (8 Temmuz 1996-Evrensel/Fatih Polat)

Kuzey Kıbrıs'ın siyasi haritasını ve adanın Türk tarafı halkı ile resmi Kıbrıs politikası arasındaki konumu çok iyi tarifeden, bir türkü yıllardır Adalı'nın dilindedir: "Kıbrıs bir ada mıdır, Türklerden parça mıdır?" Türkünün içine gizlenmiş bu soru, KKTC ile ilgili siyasi gelişmeleri anlamak bakımından da bir ipucu verir. Özellikle '74 çıkarmasından' sonra, ege-men hale getirilmeye başlanan görüş, "adanın Türklerden bir parça olduğu" şeklindedir. Böyle olunca da, resmi Kıbrıs politikasına karşı olanlar 'en solcu' ve 'vatan haini' olarak tanımlanırken, Kuzey Kıbrıs'ı 'anavatanın' bir parçası olarak gören ve Kuzey Kıbrıs halkının kaderini de, Türkiye'nin dış politika ihtiyaçlarına bağlayanlar 'vatansever' olarak adlandırıldı. Önceki gece öldürülen Yeni Düzen gazetesi yazarı Kutlu Adalı'nun siyasi kimliği, onu kimin ve neden öldürülmüş olabileceğini de ele veriyor.

Adalı, resmi Kıbrıs politikasından çıkarları olan adalı ve anavatanlı güçleri karşısına alan bir kalem olarak biliniyor. Kısa süre önce noktalanmış olan koalisyonun ortağı CTP'nin gazetesi Yeni Düzen de, CTP'nin de artık kerhen savunduğu 'Rum tarafı ile gidilecek bir federasyon, demokratik bir çözüm' temasında direnen bir kalem Adalı. Son yazılarından biri, 'Faşistlerin yıldızı dökülürken' başlığını taşıyor. Yazıda Türkiye'nin 35 yıldır, Kıbrıs'ı etkilediği anlatılırken; bunun sorumluları da, 'faşist' olarak tanımlanıyor. Adalı yazısında, Türkiye'de işçiler, memurlar, partiler, öğrenciler, dernekler, kulüpler ve politikaya soyunan herkes üzerinde faşist bir baskı olduğunu söylüyor ve ekliyor: "Anavatan, yavruvatan politikası nedeni ile Kıbrıslı Türkler, bu faşist baskılardan payına düşeni son 35-40 yıl içinde almıştır."

Adalı, 35 yıllık politikayı eleştirirken, kendisinden 33 yıl önce aynı şeyleri söyleyen iki Kıbrıslı gazetecinin yaşadığı sonu yaşıyor. 1963 yılında öldürülen Kıbrıs'ta o dönemde yayınlanan Cumhuriyet gazetesi yazarları Muzaffer Gürkan ve Ayhan Hikmet, Kıbrıs Rum tarafını düşman diye tanımlayanlara karşı çıkıp, adada birlikte yaşamı, demokratik çözümü savunu-yordu. Ölümeleri, Kıbrıs'ta bomba etkisi yaratan Bayraktar Camii'nin bombalanmasından hemen sonra gerçekleşti. Resmi propaganda, camiye Rumların bombaladığı üzerine iken, onlar, bombalama işini Türk tarafına ait faşist güçlerin gerçekleştirdiğini yazdılar.

Bir kontra eylemi olan bu cinayetin adresi TMT'yi (Türk Mukavemet Teşkilatı) gösteriyordu. Bu örgüt, adanın Rum tarafı ile Türk tarafının sürekli kapışma halinde olmasından medet uman güçlerin taşeronu konumundaydı. Yıllar sonra, şimdiki KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş, Londra'da bir televizyon konuşmasında, Gürkan ve Hikmet'in öldürülmesine neden olan bu olayın gerçeğini itiraf etmişti. Olayın mantığı, Adalı'nın da, tıpkı yönetenlere yağdanlık olmayı tercih etmediği için öldürülen diğer meslektaşları gibi, kimliği çok belli, ama yönetenlerce hiçbir zaman itiraf edilemeyecek güçlerce öldürüldüğünü gösteriyor.

b)- Metin Göktepe

Basın özgürlüğü ve basını hedef alan saldırılar konusunda, 1996 yılının en önemli gelişmesi Evrensel gazetesi muhabiri Metin Göktepe'nin öldürülmesi oldu. Göktepe'nin öldürülmesi kısa sürede Türkiye'nin önemli tartışma konuları arasına girdi. Bu durum 1997 ve 1998 yıllarında da değişmedi. Metin Göktepe (27), Ümraniye Özel Tip Cezaevi'nde 4 Ocak günü öldürülen Rıza Boybaş ve Orhan Özen'in toprağa verilmesi sırasında gözaltına alındı ve polisler tarafından dövülerek öldürüldü. Olay şöyle gelişti:

8 Ocak günü öğle saatlerinde Alibeyköy Mezarlığı'na giden Metin Göktepe, bölgeyi kuşatan polisler tarafından gözaltına alındı. Göktepe'nin yanında bulunan gazeteciler Murat İnceoğlu ile Kerem Ilgaz polislerin elinden kurtulmayı başardı, Metin Göktepe ise dövülerek Eyüp Spor Salonu'na götürüldü. Bir süre de spor salonunda dövülen Metin Göktepe, durumu ağırlaşınca polisler tarafından salondan çıkarıldı. Aynı saatlerde Evrensel gazetesi avukatlarının polis yetkilileri ve Eyüp Cumhuriyet Savcısı ile yaptığı görüşmeler sırasında, Metin Göktepe'nin gözaltına alındığı doğrulandı ve akşam saatlerinde bırakılacağı açıklandı. Ancak Metin Göktepe'den haber alınamadı. Saat 20.00 sıralarında Evrensel gazetesine telefon eden kimliği belirsiz bir kişi, gözaltından yeni bırakıldığını ve Metin Göktepe'nin dövülerek öldürüldüğünü söyledi. Bunun üzerine gazete avukatlarının girişimleri sonucunda Metin Göktepe'nin öldürüldüğü anlaşıldı. Eyüp Cumhuriyet Savcısı Erol Canözkan yaptığı açıklamada, Metin Göktepe'nin 8 Ocak akşamı serbest bırakıldıktan sonra saat 20.00 sıralarında Eyüp Spor Salonu'na 100 metre uzaklıktaki bir parkta ölü olarak bulunduğunu öne sürdü. Ancak daha sonra Göktepe'nin cesedinin parkta değil, spor salonu yakınındaki bir büfe-

nin önünde bulunduğu ortaya çıktı. Otopsi sonucunda, ölüme vücuda ve kafaya vurulan darbelerin neden olduğu beyin ve doku iç kanamasının yol açtığı belirlendi.

Eyüp Cumhuriyet Savcısı, 9 Ocak günü Metin Göktepe'nin ölümü konusunda ilk resmi "açıklama"yı yaptı. Açıklamada, "Saat 22.00 sıralarında Eyüp Spor Salonu'nda 50 metre mesafedeki büfenin yanında, bir erkek cesedi bulundu. Üzerinde Metin Göktepe olduğunu gösterir kimlik çıkan ceset, kesin ölüm nedeninin belirlenmesi amacıyla Adli Tıp'a kaldırıldı. Otopside Göktepe'nin vücudunda sert bir cisimle vurulması sonucu oluşan yara izi, travmatik lezyonlar ve kaburga kırığı bulunduğu anlaşıldı. Göktepe'nin ölüm nedeni ise beyin kanaması olarak belirlendi" denildi. Otopsi raporunda bulgular, "Sol kürek kemiği bölgesinde 11 cm uzunluğunda, 2 cm genişliğinde darbe izi. Sağ kürek kemiği bölgesinde 21 cm uzunluğunda, 2.5 cm eninde darbe izi. Belde 10 cm uzunluğunda, 2 cm genişliğinde izler. Kafada, saçlı deride 6 değişik yerde darba bağlı kanama. Beyin, beyincik ve sağ kalçada büyük kanama. Sol uylukta ve sol kolda cilt altında darba bağlı kanama. Göğüs karburgası kırık." diye sıralandı.

Dönemin ÇHD Yönetim Kurulu Üyesi Levent Tüzel ve İHD İstanbul Şube Başkanı Ercan Kanar, 10 Ocak günü İstanbul Valiliği'ne ve İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundular. Metin Göktepe için aynı gün Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC) önünde tören düzenlendi. Törende konuşan TGC Başkanı Nail Güreli, Metin Göktepe'nin "halkın gerçekleri öğrenmesini istemeyenler" tarafından öldürüldüğünü belirterek, "Otopsi raporları, olayın cinayet olduğunu gösteriyor. Sorumlusunun da polis olduğu anlaşılıyor" dedi. Evrensel gazetesi Genel Yayın Yönetmeni İhsan Çaralan da, Metin Göktepe'nin Evrensel muhabiri olduğu için dövülerek öldürüldüğü anlattı. Törene katılanlar daha sonra İstanbul Valiliği'ne yürüdüler. Yürüyüş boyunca çeşitli sloganlar atan grup, üzerinde "Metin katledildi susmayacağız-Evrensel" yazılı siyah çelengi İstanbul Valiliği önüne bıraktı. Ankara Yüksel caddesinde toplanan çok sayıda gazeteci ve kitle örgütü temsilcilerinden oluşan bir grup da cinayeti protesto etti. Metin Göktepe 11 Ocak günü yapılan törenden sonra toprağa verildi. 6 saat süren cenaze törenine 10 bine yakın kişi katıldı.

Evrensel susmayacak! (10 Ocak 1996-Evrensel/Başyazı)^(*)

Muhabirimiz Metin Göktepe, polis tarafından dövülerek öldürüldü. Son 5 yıl içinde Metin, öldürülen 25'inci gazeteci. Bu 25 gazetecinin ortak özelliği, ülkeyi yönetenlerin hoşuna gitmeyen gerçekleri yazmak ve "faili meçhul" bir biçimde öldürülmek. Savcılık ve yetkililer, Metin Göktepe'nin gözaltındayken gerçekleştirilen öldürülmesini de bir "faili meçhule" dönüştürmek istiyor. Oysa olay ne "faili meçhul"dür ne de sıradan polisler tarafından işlenen bir cinayettir.

(...) İstanbul Emniyet Müdürü, daha görevine resmen başlamadan "İstanbul'a kelle koparmaya geldiği"ni açıkça ilan etmişti. Yine birkaç gün önce, cezaevlerinde uygulanan terörü az bularak, "on kişiyle bu işleri bitireceğini" açıklayarak nasıl bir uygulama içinde olduğunu ortaya koymuştu. Bu yüzdendir ki; Metin Göktepe'nin öldürülmesinden sorumlu olanlar sadece tetikçiler değildir. Eyüp Emniyet Amiri ve İstanbul Emniyet Müdürü, İçişleri Bakanı ve ülkeyi sınırsız bir baskı ve terörle yöneten hükümet de bu olayın failidir. Çünkü; ülkeyi yönetmek için elinde zorbalık ve baskıdan başka bir araç kalmayan iktidarın terör

^(*) Evrensel gazetesinin 10 Ocak 1996 tarihli sayısı, Metin Göktepe'nin öldürülmesini anlatan "Evrensel Susmayacak" yazısı ile bazı ölüm ilanları nedeniyle İstanbul DGM tarafından Terörle Mücadele Yasası'nın 6. maddesi uyarınca toplatıldı. Karar, "bazı güvenlik görevlilerinin kimlikleri açıklanarak bu kişilerin terör örgütlerine hedef olarak gösterildiği" iddiasıyla verildi.

politikasının basına bir yansımasıdır bu. Ülke gerçeklerinin açığa çıkmasından rahatsız olanlar, birkaç yıldır ara verdikleri gazeteci öldürmelerine geri dönmüşlerdir. Çünkü, gerçekleri yazanlara en kestirmeden verilecek gözdağının onları öldürmek olduğunu düşünüyorlar. Çünkü bugüne kadar gazetecileri öldürenler açığa çıkmadı, çıkarılmadı. Bu konuda büyük basın da gazeteci öldürmelerin suç ortaklığını yaptı. Dövülen, gözaltına alınan, hatta öldürülen gazetecilere, kendi muhabirlerine bile sahip çıkmadı; haber alma ve haber verme özgürlüğüne sahip çıkmadı. (...)

Başlangıçta önemsiz bir olay gibi gösterilmeye çalışılan olay, birçok gazetede küçük bir haber olarak yer aldı. Ancak devlet yetkililerine ve olayda “resmi görtüş” doğrultusunda tavır alan basın-yayın organlarının yöneticilerine karşın, gazeteci arkadaşlarının, ailesinin, yakınlarının ve kitle örgütlerinin çabasıyla Metin Göktepe'nin ölümü gündemden düşmedi. Cinayet, diğer birçok gazetecinin öldürülüşünde olduğu gibi örtbas edilemedi.

Tanık anlatımları

Metin Göktepe'nin nasıl öldüğünü görenler olaydan kısa bir süre sonra kamuoyuna bilgi vermeye başladılar. Evrensel gazetesinin Yenibosna'daki merkezinde 16 Ocak günü düzenlenen basın toplantısında tanıklar, yaşadıklarını ve gördüklerini anlattılar. Tanıklardan önce bir konuşma yapan Evrensel gazetesi Genel Yayın Yönetmeni İhsan Çaralan, başka tanıklar olduğunu da belirterek, bu tanıkların bir kısmının savcılığa ifade verdiğini, bir kısmının da basın toplantısından sonra ifade vereceğini söyledi.

Toplantıda ilk olarak, olay günü saat 12.30 civarında Alibeyköy girişinde gözaltına alınan Deniz Özcan konuştu. Özcan, gözaltına alınanların 10'ar kişilik gruplar halinde Eyüp Spor Salonu'na götürüldüğünü anlattı ve “İşkencehane dedikleri bir yere indirildim. Yaklaşık 20-25 dakika kaba dayakla dövüldüm. Bu sırada, Metin içeri girdi. Amirlerden biri ‘İşte bu gazeteci, buna özel muamele’ dedi. 10 kişilik bir grup Metin'in üzerine çullandı. Coplarla ve sopalarla Metin'e vuruyorlardı. Metin yaklaşık on dakika sonra bayıldı. Su döküp ayıltılar. Biraz durduktan sonra tekrar dövmeye başladılar. Ben yarı baygın şekilde, montumun aralığından Metin'i görüyordum. Polisler benim baktığımı göremiyorlardı. Metin çok kan kaybediyordu. Tuvaletle götürdüler. Tuvaletteki lavabo kandan tıkanmıştı. Getirdiler, yine dövdüler. Metin'in orda öldüğünden eminim. Polislerden biri, ‘Bu ölecek. Bunu hastaneye götürelim’ dedi, ama diğerleri ‘Ölürse ölsün. Sana ne?’ dediler ve onu dışarı çıkarttılar. Dövmeye devam ettiler. Birbirlerine ‘Haydar’, ‘Abdullah’ ve ‘Ali’ diye sesleniyorlardı” dedi.

Ali Ekber Palabıyık ise gözaltına alındıkları sırada, bir polis amirinin “Bunlar devrim şehidi olmak istiyor” dediğini anlatarak, “Yanımızda bir bayan ve bir erkek avukat vardı. Özellikle bayan avukat çok hakaret gördü. Avukat ve gazeteci arkadaşları özellikle çok kötü dövüyorlardı. Bizi, Eyüp Kapalı Spor Salonu'na götürdüler. İçerde Metin Göktepe'yi gördüm. Metin Göktepe, ‘Ben gazeteciyim. Evrensel'de çalışıyorum’ diyordu. Metin'i gördüğüm yerle aramızda 3 bank vardı. Dövüyorlardı. ‘Ben fenalaştım. Amirlere söyleyin’ dedi. Bunu söyledikten sonra polisler Metin'i daha fazla dövmeye başladılar. O sırada saat 13.00'ü geçiyordu. Yeşil demirlerin orada yerde yatıyordu. Dövenlerden biri komiser idi. Görsem tanırım. Esmer, tıpsız biriydi” diye konuştu. Diğer tanık İlhan Uçar da gördüklerini şöyle anlattı:

“İndirirken yüzümüzü kapatmamızı istediler. O sırada ‘Ben gazeteciyim. Beni niye dövüyorsunuz?’ diye bir ses duydum. Ardından, ‘Gazeteciyi bu tarafa getirin’ diyen bir ses işittim. Gazetecinin üzerine yüklediler. Gazetecinin, ‘Ben Metin Göktepe, Evrensel gazetesinde çalışıyorum’ demesi üzerine daha fazla dövmeye başladılar. O sıra Metin yere düşmüştü, polis-

ler vurmaya devam ediyorlardı. Metin'i döverlerken 'Senin cenazeni biz gömeceğiz' diyorlardı. O sıra benim üzerime atıldılar, yere yattırdılar. Etrafa bakma şansı buldum. Metin'i gördüğümde yerde cansızdı. Yaklaşık bir saat sonra, bir polise tuvalete gitmek istediğimi söyledim. Döverek tuvalete götürdü. Tuvalete giderken, koridorun sağında iki kişinin yattığını gördüm. Yalnız bunlar Metin değildi. Çünkü montları siyahı, Metin'inki kahverengiydi. Daha sonra, tuvalet yolunun üzerinde bir odada sesler duydum. Polis insanları dövüyordu ve yerde kan izleri vardı. Lavabo kanla dolmuştu. Saat 21.30 gibi beni serbest bıraktılar. Ben montumun altından Metin'e bakmak isteyince, 'Devrim şehidi olmak istiyor. Buna da vurun' dediler."

Ceyhun Emre Dağdelen ise, götürüldüğü spor salonunda dövüldüğünü belirterek "Yakın bir odadan çığlık sesleri geliyordu. Bu çığlık sesi normal cop ya da dayak çığlıkları değildi. Saat 11.00-11.30 arasında çıktım. Çıkarken eşyalarımızı aldık. Masada bir çanta vardı. Çantanın Evrensel muhabirine ait olduğunu söylediklerinde, eşyaları da alarak çantaya koydum. Çantanın sahibinin başka yere götürüldüğünü ya da bırakıldığını düşündüm. Ertesi gün gazeteye götürecektim. Sabah Metin Göktepe'nin öldürüldüğünü öğrendim ve çantayı (Göktepe'nin fotoğraf makinesi, basın kartı ve telefon çağrı cihazı çantadan çıkmadı.) Evrensel'e getirdim. İçinde Metin'in okul kimliği, banka kartı, ajanda ve bazı notlar vardı" dedi. (*) Göktepe gözaltına alındığı sırada yanında bulunan Yeni Yüzyıl muhabiri Murat İnceoğlu, herkes gibi Metin Göktepe'nin de keyfi olarak gözaltına alındığını söyledi. İnceoğlu şunları anlattı:

"Biz o gün cenazeleri Adli Tıp'tan itibaren takip ediyorduk. Metin, UBA'dan Satı Kaya, ben ve Cumhuriyet muhabiri Kerem Ilgaz, Cumhuriyet'in aracına bindik. Konvoyu tam olarak takip edemedik. Biraz uzağında kaldık. Mezarlığa 150-200 metre kala çevik kuvvet barikatıyla karşılaştık. Araçtan indik. Biz de barikata yaklaştık, kimliklerimizi gösterdik. İlk bakan polis bir şey söylemedi. Daha sonra barikattaki başka bir polis, sarı basın kartımızın olması gerektiğini, aksi takdirde geçemeyeceğimizi söylüyordu. Bir arkadaşımızın vardı, o geçti. Bu arada oradaki komiser muavini ile konuşmamızı söylediler. İki komiser muavini görevliydi orada. Birisi bize doğru geldi. Kendisine anlattık, 'Hayır, sarı basın kartı olmayanları almayacağız şeklinde emir var' dedi. Kimin emir verdiğini sordum, ayrıca sarı basın kartı olmasının gerekmediğini söyledim. Bizi dinlemedi. Orada bir kahve vardı, arkadaşlara 'gelin orada bekleyelim' dedim. Metin 'yeniden konuşalım, girmeye çalışalım' dedi ve iki komiser muavininin esmer tenli, orta boylu olanla konuşmaya başladık. Bu konuşma, tartışma şeklinde değildi. Arkasından komiser muavini, 'Sen fazla konuştun, seni gözaltına alıyorum' dedi. İki çevik kuvvet polisi Metin'in kollarını arkadan bükerek gözaltına aldı. Biz müdahale ettik. Aynı şekilde Kerem'e, 'Seni de gözaltına alırım' dedi. 'Biz bir şey yapmıyoruz ve gözaltına alınmanız için bir neden yok' dedi Kerem. Onun üzerine Kerem'e 'Seni gözaltına alıyorum' dedi. Hangi gazetede çalıştığı soruldu, 'Cumhuriyet' dedi, 'Başımıza iş alırız'

(*) Göktepe'nin ölümünün soruşturulmasıyla birlikte tanıklara yönelik tehditler gündeme geldi. Ali Ekber Palabıyık, tanıklık yaptıktan sonra polisler tarafından tehdit edildiğini, Gazi mahallesindeki lokantasına gelen polislerin kendisini tahrir etmeye çalıştığını ve dükkamını kapatmakla tehdit ettiğini anlattı. Deniz Özcan ise 2 kez gözaltına alındığını, tehdit edildiğini ve sürekli izlendiğini açıkladı. 25 Mart günü basın açıklaması yapan Deniz Özcan, "İlk olarak Şubat ayı sonunda İstanbul Üniversitesi'ndeki işgal sırasında gözaltına alındım. Siyasi Polis Merkezi'nde beni, 'İşte Metin Göktepe'nin tamğı geldi. Yeteri kadar konuştun. Sana 5 yıl ceza vereceğiz. Buradan sağ çıkamayacaksın.' diyerek karşıladılar ve işkence yaptılar. Savcı tarafından serbest bırakıldım. İşkence nedeniyle 3 günlük doktor raporu aldım. 13 Mart günü de annemle birlikte eve dönerken, yolumuzu kesen polisler tarafından tehdit edildim. 16 Mart günü sivil polisler tarafından ikinci kez gözaltına alındım. Beni bir arabaya bindirerek saatlerce dolaşırdılar. Bu süre içinde sürekli tehdit edildim ve hakaret gördüm" dedi.

denilerek bırakıldı Kerem. Bana karşı fiili herhangi bir şey olmadı. O andan itibaren Metin'i biz bir daha göremedik. Barikatın arkasından görmemiz mümkün olmuyordu."

Yeni Yüzyıl muhabirlerinden Ahmet Şık da, olay günü polisin birçok gazeteciyi gözaltına almak istediğini belirterek, "Cemevi önünde yaklaşık 40 gazeteci vardı. Cenazelerin getirilmeyeceğini öğrenince Güzelyayla Camii'ne doğru birlikte yürümeye başladık. Camiye 150-200 metre kala polis barikatıyla karşılaştık. Burada gruplar halinde mezarlığa doğru gidenlere saldırıldı, çok insan gözaltına alındı. Demokrasi gazetesi ile Özgür Yaşam dergisi muhabiri arkadaşlar gözaltına alınmak istendi. Müdahale etik ve onları kurtardık" dedi.

İlk Resmi Kabul

Metin Göktepe'nin gözaltında öldürüldüğü, ilk olarak dönemin insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Adnan Ekmen tarafından kabul edildi. Adnan Ekmen 16 Ocak günü yaptığı basın toplantısında, olayı incelemek üzere İstanbul'a gönderilen bakanlık heyetinin rapor hazırladığını belirtti ve "Metin Göktepe'nin gözaltına alınmış olduğu, gözaltına alınmaların önce kimliklerinin alındığı ve serbest bırakılırken kimliklerinin geri verildiği, Metin Göktepe'nin kimliğinin de orada görüldüğü saptanmıştır. Metin Göktepe'nin cesedi söylendiği gibi bir parkta değil, güvenlik güçlerinin denetimi altında olan stadyum içinde bulunmuştur. İstanbul polisi şaibe altındadır ve bu şaibeden kurtulmak istiyorsa Metin'in katili ortaya çıkarılmalıdır" dedi.

Dönemin Başbakanı Tansu Çiller de, olayın aydınlatılmasını isteyen 600 gazetecinin imzaladığı dilekçeyi (*) 22 Ocak günü Başbakanlık'taki makamında kabulünde, "Olay günü İstanbul'a giderek güvenlik görevlileriyle toplantı yaptım. Çok kesin talimat vererek olayın yansız ve bağımsız şekilde araştırılması için müfettişler görevlendirdim. Failler bulunmak üzeredir. Bu olay münferit bir olaydır. Kimsenin töhmet altında kalmaması için bu olay aydınlatılmak zorundadır" diye konuştu. Tansu Çiller, sorular üzerine "Metin Göktepe'nin gözaltına alındığı belirlenmiştir. Ancak ondan sonra ne olduğuna dair soruşturma devam etmektedir. Olay ortaya çıkartılacak, failler bulunacaktır. Olay tarafsız şekilde araştırılmaktadır" dedi. Tansu Çiller, bir soru üzerine, "Metin Göktepe'nin duvardan düşerek öldüğü" yolundaki resmi açıklamanın doğru olmadığını söyledi. Dönemin İçişleri Bakanı Teoman Ünisan da, Metin Göktepe'nin gözaltında işkence sonucu öldürüldüğünü 26 Ocak günü yaptığı açıklamayla kabul ederek, Göktepe ailesinden ve Türk basınından özür diledi.

Meclis Araştırması

Metin Göktepe'nin öldürülmesi konusunda Meclis Araştırması açılması için verilen önerge 15 Şubat günü oybirliğiyle kabul edildi. RP'den 3, DYP ve ANAP'dan 2'ser, DSP ve CHP'den de birer milletvekilinin görev aldığı "Metin Göktepe Cinayetini Araştırma Komisyonu" çalışmaya başladıktan sonra, 8 Mayıs günü İstanbul Emniyet eski Müdürü, Bursa Valisi Orhan Taşanlar'ı dinledi. Orhan Taşanlar, Komisyon'a bilgi verirken, "O gün polis oldukça başarılıydı. İkinci bir Gazi olayı yaratılmak isteniyordu. Bu önlenildi, ancak Metin Göktepe'nin ölümü polisin bu başarısına gölge düşürdü. Metin'in, gözaltına alınma sırasında yaşanan kargaşa sırasında darbe aldığını sanıyorum. Eğer Metin hastaneye kaldırılsaydı belki kurtarılabilirdi. Ancak emniyet amirlerinden Seydi Battal Köse'nin ihmali olmuştur." dedi.

(*) Gazetecilerin dilekçesinde şu görüşlere yer verildi: "Arkadaşımız Metin Göktepe kamu güvenliğini sağlamakla görevli güvenlik güçleri tarafından gözaltına alındıktan sonra, acımasızca dövülerek öldürülmüş halde bulunmuştur. Bu cinayetin sorumlularının adalete teslim edilmesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin hukuk devleti vasfının inandırıcılık kazanabilmesi açısından yaşamsal bir sınav niteliği kazanmıştır".

Komisyon, 14 Mayıs günü 5 üye ile yaptığı toplantıda, "Yargıya intikal eden konuyu Meclis araştıramaz" gerekçesiyle kendini feshetti. Karar, RP'li Başkan Mehmet Ali Şahin, Gürcan Dağdaş, Göksel Küçükali, DSP'li Hakan Tartan ve DYP'li Mahmut Yılbaş'ın katıldığı toplantıda alındı. Toplantıya, ANAP'lı Metin Öney ve Yaşar Okutan, DYP'li Cevher Cevheri ile CHP'li Oya Araslı geç haber verildiği için katılmadı. Tutanak tutulmayan toplantıda alınan karara Hakan Tartan ve Mahmut Yılbaş muhalefet şerhi koydu. Hakan Tartan, RP'lilerin, Bosna-Hersek'e yardım için toplanan paraları RP'ye aktardığı iddiasıyla yargılanan Süleyman Mercümeç hakkında verilen araştırma önergesinin görüşülmesini engellemek için komisyonu feshettirdiklerini söyledi. Hakan Tartan, toplantıdan bir saat önce kendisine haber verildiğini ve diğer üyelere haber verildiğinden kuşku duyduğunu, ayrıca bazı üyelerin Ankara dışında olduğunu belirtti.

Komisyon Başkanı Mehmet Ali Şahin ise kararın, Anayasa'nın 138. maddesine göre verildiğini öne sürerek "Yargıya intikal etmiş bir olayı yasama organı dahi görüşemez diye hüküm var" dedi. Mehmet Ali Şahin, "Oradan savcı arkadaşlar aradı. 'Olayı biz inceliyoruz, yargıya intikal etmiş bir olayın Meclis tarafından araştırılması doğru değil' diye. Bunun üzerine ben şimdiye kadar gelen bütün bilgi ve belgeyi mahkemeye ilettim" dedi. Mehmet Ali Şahin, kararın Mercümeç önergesi ile ilgili olmadığını savundu. Karara itiraz eden komisyon üyeleri Yaşar Okuyan, Metin Öney, Cevher Cevheri, Mahmut Yılbaş, Hakan Tartan ve Oya Araslı, Meclis Başkanı Mustafa Kalemlî'ye, Anayasa ve Meclis İçtüzüğü'ne aykırı karar alındığını iletiler. Bunun üzerine Komisyon çalışmalarına devam etti.

Çalışmalarını sürdüren komisyon, 4 Haziran günü İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Deniz Gökçetin'i dinledi. Gökçetin, "Ben spor salonunda kötü muamele yapıldığı kanaatine vardım" dedi. Polis memurları da 9 Haziran günü Komisyon'a ifade verdi. Polis müfettişlerine verdikleri ilk ifadelerinde "Göktepe, ezan okumasını bilmiyordu, İstiklal Marşı'nı da söyleyemedi, dövüldük" diyen çevik kuvvet polisleri, "İşkence gördük, ifadelerimizin tümü uydurmadır, kimseyi dövmedik, Göktepe olayıyla ilgimiz yok" dediler. Asayiş Şubesi'nde müdürlerden dayak yediklerini öne süren polisler, "suçu itiraf etmemiz şartı ile bizi yurt dışına kaçıracakları vaadinde bulundular" dediler.

Komisyon, çalışmalarını Temmuz ayı ortalarında tamamladı. Rapor, bilinen gelişmeleri kağıda dökmekten öteye gitmedi. Dönemin İstanbul Emniyet Müdürü Orhan Taşanlar'ın temize çıkartıldığı raporda, Metin Göktepe'nin öldürülme kastıyla gözaltına alınmadığı ve "tesadüf sonucu" öldüğü iddia edildi. Raporda, olay şöyle anlatıldı:

"Göktepe gözlem altına alındıktan sonra tartaklanmış, Eyüp Kapalı Spor Salonu'na götürüldükten sonra bir grup polis tarafından fenalaşıncaya kadar dövülmüştür. İyileştirmek maksadıyla tıbbi olmayan yollara başvurulmuş, salon sorumlusu emniyet amiri gelip şahsın mevcut durumunu görmesine rağmen, ilgilinin hastaneye götürülmesi gerektiğine ilişkin talebi de 'herkesi hastaneye götüremeyiz ki' diye geri çevirmiştir. Bu, affedilmez bir kusur olarak gözlenmektedir. Bilahare Göktepe, spor salonunun yanındaki büfenin yanında bulunan bankın üzerine bırakılmış ve aldığı darbeler sonucu öldüğü anlaşılmıştır. Otopsi fotoğraflarının kendilerine gösterilmesi üzerine, Eyüp Spor Klubü Masörü'nün, 'Ben tedavi ettiğimde bu morluklar yoktu', bir polis memurunun da 'Yüzünde sadece kızarıklıklar vardı, resimlerde gördüğüm dudaklarındaki derin yara izi ilk gördüğümde yoktu' şeklindeki ifadeleri de dikkat çekicidir. Soruşturmayı yürüten müfettişler ile İstanbul eski Emniyet Müdürü, Metin Göktepe'nin öldürülme kastıyla gözaltına alınıp dövülmediğini, 'şöyle şaibeliydi, böyle sabıkalıydı, bunu dövelim, bu hale getirelim' diye peşin bir yargı ile ortaya çıkılmadığını, ilgiye

yönelik kasıtlı bir amacın olmadığını ve olayın tamamen tesadüf olduğunu kişisel kanaatleri olarak belirtmişlerdir. Olaydan sonra İlçe Emniyet Müdürü'nün, salonun yönetiminden sorumlu Emniyet Amirini makamına çağırarak bilgi sahibi olanların çevresiyle bu konuyu konuşmalarına, konudan bahsetmemelerine ilişkin emir vermesi, olaydan bir kaç gün sonra bazı polis memurlarını da çağırarak, onlara da aynı tembihi yapması, bu tembihe gazino ve otobüste de devam etmesi sebebiyle fezlekede suçlu olduğuna ilişkin iddiaya karşılık, İl İdare Kurulu ve Danıştay tarafından verilen kararlarda Eyüp İlçe Emniyet Müdürü'nün suçlu olmadığı karara bağlanmıştır. Komisyonca yargı kararını eleştirmek gibi bir sonuç doğuracağı düşüncesiyle konu hakkında değerlendirme ve yorum yapılmamıştır.

Spor salonuna erkek ve bayanların ayrı ayrı kapılardan alındıkları, kapıda yapılan üst aramasından sonra, kimin tarafından çıkarıldığı saptanamayan 'Göztündakilerin üzerinde öldürülecek polislerin listesi çıktı' şeklindeki asılsız bir söylenti üzerine, erkeklerin cop ve tekmeyle vurmak ve yumruklamak biçiminde dövülerek yere yatırıldıkları, daha sonra tribün kısmına alındıkları, tribün banklarının üst ve altlarına ve salonun boş bulunan yerlerine yüzükoyun yatırıldıkları, bayanların ise giriş koridorunda dövüldükleri ve bir süre bekletildikleri, daha sonra da salon kısmına alınarak yüzleri duvara dönük vaziyette oturtuldukları, burada görevli polis memurundan küfür işittikleri ve bazı bayanların tokatlandığı, gözlem altına alınanlardan bir kısmının kamerayla kayıtlanması sonucu, alınan kayıtlarda bazı kişilerin yüz, göz ve ağızlarından yaralı olarak görülmeleri, salonda da bu faaliyetin devam ettiği hususunu doğrulamıştır."

Olaylarda gözaltına alınan 1052 kişinin saat 17.00'den itibaren gruplar halinde salıverildiği anlatılan raporda, Metin Göktepe'nin gözaltına alındığına dair kayıt bulunmamasıyla ilgili olarak, "Metin Göktepe'nin gözaltına alınmasına karşılık salıverilme tutanaklarında adının bulunmamasını, yukarıda belirtildiği gibi gözaltına alınma tutanaklarının düzenlenmemiş olmasından ileri gelmektedir. İlgilinin polis memurlarınca salonda dövülmesi sonucunda fenalaşması ve salıverme tutanağının düzenlenmesinden önce spor salonundan çıkartılması ve bir daha salon içerisine girmemiş olmasından kaynaklandığı, bu kanaati güçlendirmekte, daha sonraki süreçte de ölüm olayının meydana gelmesi sebebiyle gerek emniyet müdürlüğüne, gerekse İçişleri Bakanlığı'na bu konuda yanlış bilgiler aktarılması, bunların sonucunda da ilgililerce yanlış açıklamalar yapılması bu hususu doğrulamaktadır" denildi.

Raporda, olay günü gözaltıların keyifleştiği, bu nedenle Emniyet Müdür Yardımcısı M. Kemal Bayraktar dışında olayda sorumluluğu olan 41 polis hakkında disiplin soruşturması açıldığı hatırlatıldı. Raporda, toplu gözaltı sırasında beklenmeyen olayların yaşandığı ifade edilerek, "Bunlara rağmen konuyu soruşturan müfettişlerin sorumlular hakkında soruşturma taleplerinin, bütünüyle kabul edilmemesi komisyonumuzca dikkat çekici görülmüştür" denildi. Cenaze törenindeki gözaltına alma uygulamasının, İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün 7 Ocak günü verdiği yazılı emre dayandığı vurgulanan raporda, bu emrin, "Arama barikatları oluşturarak giriş aşamasında şüpheli şahıslar üzerinde arama yapılarak olay çıkartmaya eğilimi olan belirli yaş grubundakilerin gözaltına alınması ve ilgili birimlerce incelemelerin sağlanması"nu içerdiği belirtildi.

Komisyon raporu 19 Temmuz günü Meclis Başkanlığı'na sunuldu. Raporu, Van Milletvekili Mahmut Yılbaş, İzmir Milletvekili Metin Öney, İzmir Milletvekili Hakan Tartan, Adana Milletvekili Cevher Cevheri, Yalova Milletvekili Yaşar Okuyan ve İçel Milletvekili Oya Araslı imzaladı. Rapora, komisyon çalışmalarına katılmayan RP'li 3 milletvekili imza atmadı. Rapor, Meclis'in 15 Ekim günü yapılan oturumunda okundu ve görüşüldü.

Soruşturma ve dava süreci

Metin Göktepe'nin öldürülmesi üzerine başlatılan soruşturma sonucunda, 24 emniyet görevlisi 22 Ocak günü gözaltına alındı. Soruşturma sürerken, ifadeleri alınan polisler işkence yapıldığı, 4 polisin hastaneye kaldırıldığı ve bunlardan 21 Ocak günü gözaltına alınan Coşkun Öztürk'ün sağlık durumunun ciddi olduğu haberleri, gazete ve televizyonlara yansdı. Coşkun Öztürk, serbest bırakıldıktan sonra 24 Ocak günü "işkence gördüğü" gerekçesiyle İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Avukatı Ömer Yeşilyurt aracılığıyla savcılığa başvuran Coşkun Öztürk, emniyet müdürleri Mustafa Candan ve Deniz Gökçetin'den şikayetçi oldu. Coşkun Öztürk, 26 Ocak günü de avukatı Ömer Yeşilyurt'la birlikte savcılığa ifade verdi. Coşkun Öztürk'e Adli Tıp Kurumu'nda 1 günlük rapor verildi.

Metin Göktepe'nin ölümünü soruşturan Mülkiye Başmüfettişleri Şükrü Erdem ve Cengiz Akın ile Polis Başmüfettişi Yaşar Göktür, 25 Ocak günü çalışmalarını tamamlayarak hazırladıkları raporu İçişleri Bakanlığı ile Emniyet Genel Müdürlüğü'ne verdiler. Soruşturma sonucunda olayda suçlu bulunan Eyüp İlçe Emniyet Müdürü Ali Aydın Aydemir ile 2 emniyet amiri, 1 komiser yardımcısı ve 11 polis açığa alındı. Polisler hakkında hazırlanan rapor İl İdare Kurulu'na gönderildi. Görevden alınan 14 emniyet görevlisinin adları şöyle: Mehmet İşbitiren (emniyet amiri) (*), Seydi Battal Köse (emniyet amiri), Mehmet Uysal (komiser), Şuayip Mutluer, Burhan Koç, Saffet Hızarcı, Fedai Korkmaz, İlhan Sarıoğlu, Murat Polat, Selçuk Bayraktaroğlu, Fikret Kayacan, Metin Kuşat, Tuncay Uzun ve Yalçın Aydeniz.

Soruşturma sonucunda, Metin Göktepe'nin Mehmet İşbitiren'in talimatıyla gözaltına alındığı; Şuayip Mutluer, Burhan Koç, Saffet Hızarcı, Fedai Korkmaz, İlhan Sarıoğlu, Murat Polat ve Selçuk Bayraktaroğlu tarafından dövüldüğü; Fikret Kayacan, Metin Kuşat ve Tuncay Uzun tarafından yaralı bir halde ölüme terk edildiği belirlendi. Soruşturma raporunda, Eyüp Emniyet Müdürü Ali Aydın Aydemir, "görevini ihmal etmek ve Metin Göktepe'nin ölümünü saklamakla"; Emniyet Amiri Seydi Battal Köse, "gözaltına alınanların can güvenliklerini sağlayacak önlemleri almamakla"; Memduh Uysal ve Yalçın Aydeniz de "gözaltına alınan bazı kişileri dövmekle" suçlandı.

Bu arada İçişleri Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü müfettişlerinin raporları İçişleri Bakanlığı Yüksek Disiplin Kurulu'nda ele alındı. Kurul, 1 Eylül günü, dönemin Eyüp İlçe Emniyet Müdürü Mehmet Ali Aydın Aydemir'i "Göktepe'nin ölümünde birinci derecede ihmali olduğu" gerekçesiyle meslekten ihraç etti. Soruşturmada 20 polise de 24'er ay "hak mahrumiyeti" cezası verildi.

(*) Mehmet İşbitiren'in adı 1995 yılı Ekim ayında intihara kalkışan Biray Kurşun adlı kadının ölümüne de karıştı. İntihara kalkıştıktan sonra hastane yerine Alibeyköy Polis Karakolu'na götürülen Biray Kurşun (20) adlı kadının ölmesi, ihmalkarlığın sonuçları açısından ilginç bir örnek oldu. Biray Kurşun'un annesi Yıldız Çakır, Başkomiser Mehmet İşbitiren ile polis memurları Erdoğan Ateş, Halil Keleş, Tefik Özasan ve Halil Kurtalay hakkında suç duyurusunda bulunarak polisler ve Hasan Denman'a "vazifeyi suistimal" suçundan ceza verilmesini istedi. Soruşturmada ifade veren polis memurları, Biray Kurşun'u SSK Hastanesi'ne göttürdüklerini ama kurtaramadıklarını söylediler. Soruşturmada, SSK Hastanesi Acil Servis kayıt defterinde Biray Kurşun'un adının bulunmadığı, Biray Kurşun'un hastaneye ölü getirildiği belirlendi. Mehmet İşbitiren'in adı Susurluk kazasından sonraki gelişmelerde de ortaya çıktı. Balıkesir'in Erdek ilçesinde Ağustos ayında havaya ateş ettiği gerekçesiyle gözaltına alınan Abdullah Çatlı'nın gözaltında iken ev adresi olarak Fatih Şehremini Validergahı 57. sokağı gösterdi. Dört katlı binanın giriş katının karakol (Fatih Mecidiye Karakolu), diğer katlarının, lojman olarak kullanıldığı ve lojmanda oturanlar arasında Mehmet İşbitiren'in de bulunduğu ortaya çıktı.

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün, "yargılamanın uzun süreceği" gerekçesiyle polislerin göreve iade edilmesi istemiyle 25 Aralık günü İçişleri Bakanlığı'na başvurduğu, 14 Ocak 1997 tarihinde gazetelere yansıdı. Dönemin İçişleri Bakanı Meral Akşener'in 27 Aralık günü verdiği onayla, Seydi Battal Köse, Şuayip Mutluer, Burhan Koç, Saffet Hızarcı, Fedai Korkmaz, İlhan Sarioğlu, Murat Polat, Selçuk Bayraktaroğlu, Fikret Kayacan, Metin Kuşat ve Tuncay Uzun görevlerine döndüler. Görevden uzaklaştırma kararı 5 Nisan günü de Mehmet Ali Aydın Aydemir, Mehmet İşbitiren, Memduh Uysal ve Yalçın Aydeniz için kaldırılmıştı. Akşener, tepkiler üzerine, 14 Ocak 1997 tarihinde işlemi iptal etti ve polisleri yeniden açığa aldı

Göktepe Ailesi ve ÇHD İstanbul Şubesi, zanlı polislerin tutuklanması istemiyle 5 Şubat günü Eyüp Cumhuriyet Savcılığı'na başvurdu. ÇHD İstanbul Şube Başkanı Levent Tüzel, Savcı Erol Canözkan'ın (*) görevini tam olarak yerine getirmediğini savunarak "Sanıkların kaçma, delilleri karartma hali mevcuttur. Sanıkların soruşturmayı yanıltmak için olay gününe dair rapor alması, işkence iddiaları delillerin karartılmasına yönelik tertiplerdir. Yargılama ön şartı lüzumu muhakeme kararının kesinleşmesi uzun süre alacağından, bu sürede sanıkların serbest kalmaları halinde delillere etki yapacakları şüphesi kuvvetlidir" dedi. Ancak bu istek Mahkeme tarafından reddedildi. Soruşturma sırasında alınan ifadelerde, olaylar polislerin ağzından şöyle aktarıldı:

Şuayip Mutluer: Salona alınanlar tribünlere yüzüstü yatırıldı. Kapının girişinde tuvalete giden kısımda ise bir kişinin yattığını ve kafasına mont geçirilmiş olduğunu gördüm. Polis Memuru Metin Kuşat'a bunun kim olduğunu ve neden dövdüklerini sordum. Bana 'Ezan okumasını bilmiyor, İstiklal Marşı'nı da bilmiyor.' cevabını verdi. 'Boşver' diyerek bir tekme de ben attım. Saffet Hızarcı adlı polisin copu adam dövmekten kırıldı.

Murat Polat: Gözaltına alınanlar yüzüstü yatırılıyordu. Tuvalete götürülenler dönüştürme hırpalanmış vaziyetteydi. Bir ara dışarı çıktığımda Çevik Kuvvet Amiri Korkmaz Karasıhoğlu'nun 'Pezevenkler sola, orospular sağa' diyerek kadın ve erkekleri ikiye ayırdığını duydum. Bayrampaşa'dan gelen polisler gözaltındakileri dövüyordu. Bazı bayanların başlarının kanadığını gördüm.

Battal Köse: Spor salonunun giriş kapısında Murat Polat, Fedai Korkmaz, Yalçın Akdeniz vardı. Bunları insanları dövmemeleri için uyardım. Metin Kuşat ve Şuayip Mutluer adlı polisler tekmeyle Metin Göktepe'ye vurdular. Polis memurları gözaltındakilere "En büyük Türk polisi" diye slogan attırıyorlardı. Bunu yapmamaları için de onları uyardım. Göktepe'nin cesedi çay büfesinin yanında bulduktan sonra İlçe Emniyet Müdürü Ali Aydın Aydemir geldi. Salondaki kimlikleri karıştırıp Metin Göktepe'ninkini almış. Bu kimlik daha sonra cesedin üzerinde çıktı. Müdür salıverme tutanağı hazırlanmasını istedi. 9 Ocak 1996 günü bir gün öncesinin tarihiyle salıverme tutanağı hazırlandı. Bu işi Emniyet Amiri Metin Öztürk yaptı. Göktepe tutanağa geçirilmedi ve böylece gözaltına alınmamış gösterildi. Olay sonrası Emniyet Müdürü Ali Aydın Aydemir beni çağırdı ve kimseye birşey söylemememi istedi.

Fedai Korkmaz: Salona getirilenlere beyaz copumla vuruyordum. Salona gelenlerin kaba et kısımlarına vurdum. Metin Kuşat ve Şuayip Mutluer'in tekmeyle Metin Göktepe'ye vurduklarını duydum. Olaydan iki saat sonra Emniyet Amiri Battal Köse beni çağırıp ölümle ilgili bilgimi sordu ve kimseye birşey söylemememi istedi.

(*) "Metin Göktepe serbest bırakıldıktan sonra çay bahçesinde duvardan düşerek ölmüştür" açıklaması yapan Eyüp Savcısı Erol Canözkan, Ağustos ayında İstanbul DGM Savcılığı görevine getirildi. Olaydan sonra Evrensel gazetesine açıklama yapan ve adının belirtilmesini istemeyen bir polis tanık, Canözkan'ın olayı örtbas etmek için sanıklarla biraraya geldiğini iddia etti.

Soruşturmanın ardından 8 Şubat günü, İstanbul İl İdare Kurulu olaya adı karışan 14 emniyet görevlisi ile olay sırasında gözaltında bulunan diğer kişileri dövmekle suçlanan 34 polis hakkında dava açılmasını kararlaştırdı. İl İdare Kurulu, “görevini ihmal etmek ve Metin Göktepe’nin ölümünü gizlemeye çalışmakla” suçlanan Eyüp Emniyet Müdürü Ali Aydın Aydemir hakkında dava açılmasına ise gerek görmedi. Yargılanmalarına karar verilen 14 emniyet görevlisinin adları şöyle: Mehmet İşbitiren, Korkmaz Karasıhoğlu, Seydi Battal Köse, Mehmet Uysal, Şuayip Mutluer, Saffet Hızarcı, Fedai Korkmaz, Murat Polat, İlhan Sarioğlu, Selçuk Bayraktaroglu, Fikret Kayacan, Burhan Koç, Metin Kuşat ve Tuncay Uzun.

Danıştay 2. Dairesi, İstanbul İl İdare Kurulu’nun 48 polis hakkındaki kararını 11 Nisan günü onayladı. Bu gelişme üzerine Metin Göktepe ailesinin avukatları, Selçuk Bayraktaroglu, Şuayip Mutluer, Saffet Hızarcı, Fedai Korkmaz, Murat Polat, Burhan Koç, İlhan Sarioğlu, Metin Kuşat, Tuncay Uzun, Fikret Kayacan ve Seydi Battal Köse’nin tutuklanması istemiyle 15 Mayıs tarihinde yeniden İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi’ne başvurular. Mahkeme bu isteği Haziran ayı başında, sanıkların “sabit ikametgah” ve “cezanın alt sınırının tutuklamayı zorunlu kılacak düzeyde olmadığı” gerekçesiyle reddetti.

İstanbul Cumhuriyet Savcılığı toplam 48 polis hakkında dava açtı. İddianamede, Metin Göktepe’nin gözaltına alınması emrini veren Mehmet İşbitiren’in “görevini kötüye kullandığı” iddiasıyla TCK’nun 228. maddesi uyarınca 6 aydan 3 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. “Kastı aşma suretiyle adam öldürme” ve “faili belli olmayacak şekilde adam öldürme” suçlamasıyla 5 yıldan 15 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istenen polislerin adları şöyle: Emniyet Amiri Seydi Battal Köse, Şuayip Mutluer, Saffet Hızarcı, Fedai Korkmaz, Murat Polat, Burhan Koç, İlhan Sarioğlu, Selçuk Bayraktaroglu, Metin Kuşat, Tuncay Uzun ve Fikret Kayacan.

Gözaltına alınanları dövdükleri için “görevi kötüye kullandıkları” iddiasıyla Türk Ceza Kanunu’nun 245. maddesi uyarınca yargılanan polisler şunlar: Emniyet Amiri Korkmaz Karasıhoğlu (Gözaltına alınanlara hakaret etmekle suçlanıyor), Komiser Yardımcısı Memduh Uysal (ATV muhabiri Mustafa Erdoğan ve kameraman Tuncay Altuğ’ı dövmekle suçlanıyor), Emin Aksoy, Mustafa Bayrak, Mehmet Akköse, Ali Dağtekin, Sadık Orhan, Yusuf Kulmaç, Şenol Öztürk, Önder Oruç, Yalçın Aydeniz, Ergün Akbahlı, İbrahim Özçelik, Şükrü Keskin, Barış Aktaş, İbrahim Kılınç, İsmail Akgül, Volkan Katar, Yücel Karamızrak, Doğan Aslan, Alpaz Torun, Ahmet Başkurt, Erkan Yakınlar, Mehmet Yavuz, Erkan Öz, Atilla Güngör, Salih Sırlı, Osman Dağlı, Nedim Yılmaz, Taner Özdil, İsmail Güneysu, Mehmet Ayhan, Coşkun Öztürk, Recep Adıgüzel, Mustafa Duru, Fazlı Şen.

Dava açıldıktan sonra yargılamanın 15 Temmuz günü başlamasına karar verildi. Ancak ilk duruşma yapılmadan İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi, davanın “güvenlik” gerekçesiyle başka bir ilde yapılması istemiyle Yargıtay’a başvurdu. Yargıtay da davanın “kamu güvenliği” gerekçesiyle İstanbul dışında görülmesine karar verdi. 15 Temmuz günü duruşma için İstanbul Adliyesi’ne gelen Göktepe’nin yakınları, avukatları ve izleyiciler mahkeme kapısına asılmış “Göktepe duruşması Aydın’a nakledildi” yazılı bir kağıtla karşılaştılar.

48 polisin yargılanmasına Aydın Ağır Ceza Mahkemesi’nde 18 Ekim günü başlandı. Sanık polislerin katılmadığı duruşmada, 4 sanık avukatı ile Metin Göktepe’nin annesi, ablaları ve ağabeylerinin de arasında bulunduğu 13 kişi müdahil olarak bulundu. Duruşmayı Türkiye’den ve yurtdışından basın örgütlerinin temsilcilerinin de aralarında bulunduğu yaklaşık 2.500 kişi izledi. Olağanüstü güvenlik önlemleri alınan duruşmanın öğleden önceki bölümü Adliye’de yapıldı. Ancak, salon yetersiz kaldı. Düzenin sağlanamaması nedeniyle Mahke-

me Başkanı duruşmaya ara verdi. Duruşma öğleden sonra Aydın Kapalı Spor Salonu'nda yapıldı. Duruşmada, Göktepe ailesi polislerin tutuklanmasını ve davanın İstanbul'a naklini istedi. Göktepe ailesi, dönemin İstanbul Emniyet Müdürü Orhan Taşanlar, yardımcıları ile dönemin Adalet ve İçişleri bakanlarının da yargılanmasını istedi. Mahkeme sanık polislerin tutuklanması istemini reddetti.

Ancak Aydın Ağır Ceza Mahkemesi de ikinci duruşmayı beklemeden davanın başka bir ilde görülmesi istemiyle yeniden Yargıtay'a başvurdu. Yargıtay da "mahkeme çevresinde çok sayıda okul olması nedeniyle güvenliğin sağlanamayacağı" gerekçesiyle başvuruyu yerinde buldu. Yargıtay 10. Ceza Dairesi'nin 4 Kasım günü verdiği "1996/11536" sayılı kararda özetle şu görüşlere/iddialara yer verildi:

İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 1996/114 esas sayısında kayıtlı kamu davasının Aydın Ağır Ceza Mahkemesi'ne nakledilmesinden sonra bu mahkemenin 1996/312 esas sayısına kaydının yapıldığı ve bu dava ile ilgili olarak Aydın Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan alınan 24.10.1996 tarih ve 1996/2.2943 sayılı yazıda,

"Metin Göktepe'nin öldürülmesi olayının kamuoyunda infial uyandırmış olması, basın-yayın kuruluşları ve bir kısım medyanın olayı kamuoyunun gündeminde sürekli olarak tutma gayretleri ve bu durumun illegal örgütlerle yasadışı terör örgütleri için malzeme teşkil ettiği, Aydın Adliye Sarayı'nın fiziki yapısı ve yerleşik alanı itibarıyla bu dava için yeterli olmadığı, nitekim 18.10.1996 günkü duruşmada sanıklar katılmadığı halde, yoğun izdiham ve kargaşa yaşandığı için, duruşmaya Kapalı Spor Salonu'nda devam edildiği, bundan sonraki duruşmaların Adliye Sarayı dışındaki bir salonda yapılması halinde de duruşmaların güvenlik içinde yapılamayacağı kanaatinin hasul olduğu, (...) Mahkemece duruşmada hazır edilmelerine karar verilen sanıkların adliyeye geliş-gidişleri sırasında saldırıya maruz kalmaları veya kargaşa çıkması gibi amme emniyetini ihlal edecek üzücü olayların vukuunun muhtemel olduğunun" belirtildiği,

Konuya ilişkin Aydın Valiliği'nin 4.00-11 sayılı yazısında aynen "başta yasadışı DHKP/C, MLKP, PKK olmak üzere diğer yasadışı örgütlerin bölgemizde taban oluşturma, eleman kazanma, propaganda yapma, muhtelif eylemlerde bulunma faaliyetleri içerisinde oldukları ve bu faaliyetleri için sözde demokratik kitle örgütlerini, üniversiteleri, okulları, sendikaları, dernekleri kullanarak örgütsel faaliyetlere devam ettikleri gözlenmektedir. Yasadışı örgütler halen devam eden Baki Erdoğan davasını örgütsel amaçları için kullanarak her mahkeme öncesinde ve sonrasında TV, gazete ve diğer basın-yayın organlarında konu çarpıtılarak gündemde tutulmaya, bu olayla ilgili güvenlik kuvvetleri hakkında asılsız suçlamalarla bulunarak güvenlik kuvvetlerini halkın gözünden düşürmek ve görev yapamaz konumuna getirmek için çaba sarfetmektedirler.

İlimizde kurulu bulunan Aydın İHD, HADEP, sözde kamu çalışanları sendikaları mensupları, illegal örgüt sempatanları ve tutuklu-hükümlü yakınları, ilimiz E Tipi Cezaevi'nde zaman zaman meydana gelen siyasi olayları çeşitli şekilde saptırarak olay çıkartmak için fırsat kolladıkları da bir gerçektir.

(...) Baki Erdoğan davasının ilimiz Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam eden duruşmasına ek olarak Metin Göktepe davasının da ilimiz Ağır Ceza Mahkemesi'ne nakledilmesi ile yasadışı faaliyetlerin bölgemizde daha da yaygınlaşacağı, 18.10.1996 tarihinde ilimizde görülen Metin Göktepe davası duruşmasına bazı milletvekillerinin, bazı Avrupa Parlamentosu üyelerinin, Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü'nün, uluslararası insan hakları dernek-

leri yöneticilerinin, yerli ve yabancı basın ve TV kuruluşlarının, Aydın İHD, HADEP, CHP, ÖDP, EP yönetici ve mensuplarının illegal örgütlerinin, legal yayın organları muhabirlerinin ve sempatanlarının, Metin Göktepe'nin yakınlarının katılması ile duruşma salonunda izdiham yaratılarak kasten polisle çatışma varmış gibi bir takım provoke faaliyetlerinde buldukları gözlenmiş, duruşma salonunun küçük olması nedeni ile davanın aynı gün öğleden sonra ilimiz Kapalı Spor Salonu'nda yapılmasına karar verilmiş, Kapalı Spor Salonu önünde yine yukarıda belirtilen provoke faaliyetlerine yeltenmek istemiş iseler de, gösterilen hassasiyet sayesinde burada da bir olayın meydana gelmesi önlenmiş, mahkeme sonrasında yabancı parlamenterler ve dernek yöneticileri Aydın İHD ve HADEP ile diğer kuruluşların temsilcileri bildiri yayımlayarak, bir dahaki mahkemede daha büyük kalabalık toplayarak davayı gösteriye dönüştürecekleri konusundaki açıklamalarından anlaşılmaktadır.

İlimizdeki illegal ve legal siyasi örgütlerin faaliyetleri, E Tipi Cezaevi'nin bulunması, aynı konumdaki iki davanın ilimiz adliyesinde görülmesi, adliye binasının bu tür davalarda yetersiz olması ve korumaya elverişli olmaması, duruşmanın adliye binası duruşma salonunda görülmesi halinde meydana gelebilecek bir gösteriden ticaret merkezlerinin, esnaf dükkanlarının, otoların olay nedeni ile tahrip edilebileceği, duruşmanın Spor Salonu'nda yapılması halinde davaya katılanların gösteri yapabilecekleri, Spor Salonu çevresinde çok sayıda orta dereceli okulların bulunması nedeniyle meydana gelebilecek olaylarda öğrencilerin zarar görmesi ihtimalinin bulunduğu, her iki davanın sanıklarının duruşmaya geliş ve gidişlerinde hayati tehlikelere maruz kalabilecekleri, ilimizin İzmir ve Denizli illerine yakın olması nedeni ile çok sayıda illegal örgüt mensubunun olay çıkartmak için ilimize kolaylıkla gelebilecekleri, bir kısım basın tarafından meydana gelebilecek olayların çarpıtılarak değişik siyasi boyutlara taşınabileceği ihtimaline binaen bahse konu mahkemenin başka bir il adliyesinde görülmesi kamu düzeni ve mefaatleri açısından uygun olacağı mütalaa edildiği” yolundaki görüşleri ve Adalet Bakanlığı'nın bu husustaki isteği yerinde görüldüğünden kamu güvenliği nedeniyle CMUK'un 14/son maddesi uyarınca davanın Afyon Ağır Ceza Mahkemesi'ne nakline oybirliğiyle karar verildi.

Davanın tanıkları ise İstanbul Eyüp 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 28 Kasım günü ifade verdi. Spor Salonu görevlisi Ali Fahri Özer, olay günü iki polisin “yüzünde kızarıklıklar olan bir kişinin” yüzünü yıkamaya çalıştıklarını gördüğünü söyledi. Polislerle birlikte bu kişiyi salona götürdüklerini ve yemek verdiğini anlatan Ali Fahri Özer, “Bu kişiye daha sonra pamukla kompres yaptım. Malzemeleri toplayarak saat 17.00'de işim bittiği için ayrıldım. Bunun üzerine iki polis söz konusu kişiyle dışarı çıktılar. Bir gün sonra televizyonlarda bir gazetecinin öldürüldüğünü öğrendim ve benim bir gün önce gördüğüm kişinin Metin Göktepe olduğunu anladım. Polislerden birinin adı Tuncay'dı” dedi.

48 polisten 11'inin ifadesi İstanbul Eyüp 1 Ağır Ceza Mahkemesi'nde 24 Ocak 1997 tarihinde basına kapalı yapılan duruşmada alındı. Sanıklar ifadelerinde suçlamaları reddettiler. Polislerin ifadelerinin gizlice alınması üzerine Mahkeme Başkanı Tuncay Sezgin hakkında suç duyurusunda bulunuldu. ÇHD Metin Göktepe Hukuk Komisyonu ve Göktepe ailesi, sanık avukatları ile yargıç Sezgin hakkındaki suç duyurusu dilekçesini 28 Ocak 1997 tarihinde savcılığa verdiler. Metin Göktepe'nin avukatı Kamil Tekin Sürek, ifadeler alınırken şikayetçilerin, müdahillerin ve müdahil avukatların dinlenmediğini anımsattı.

Afyon'daki ilk duruşma 6 Şubat 1997 tarihinde yapıldı. Duruşma için Afyon'a gelen yaklaşık 2 bin kişi, duruşmanın yapılacağı Spor Salonu'na sloganlar atarak yürüdü. Yoğun güvenlik önlemleri alınan duruşmada salona Göktepe'nin resimleri ve pankartlar asıldı. Sanık

polislerin gelmediği duruşmaya Göktepe ailesinin 90 avukatı ile polislerin 5 avukatı katıldı. Kamil Şerif, İbrahim Demirtaş ve Nuran Yalınbaş'tan oluşan Mahkeme heyeti, duruşmada tanıkları dinledi. 11 Nisan 1997 tarihindeki duruşma ise spor salonu yerine Adliye'de yapıldı. Bu durum izdihama ve tartışmalara neden oldu. Müdahil avukatların duruşmanın daha büyük salonda yapılması istemi Mahkeme Başkanı Kamil Şerif tarafından reddedildi. Kamil Şerif, değişikliğin kendi kararıyla yapılmadığını, "Bana kalsa talebinizi kabul ederdim" diyerek gösterdi. Bu sözlerin "yürütmenin yargıya müdahalesini gösterdiğini" belirten avukatlar, heyetin davadan çekilmesini istediler. Avukatların bu istemini "reddi hakim" olarak değerlendiren Mahkeme Başkanı Kamil Şerif, istemin incelenmesi için dosyayı Sandıklı Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderdi. Sandıklı Ağır Ceza Mahkemesi ise istemi reddetti.

28 Mayıs 1997'de Seydi Battal Köse, Şuayip Mutluer, Saffet Hızarcı, Selçuk Bayraktaroğlu ve İlhan Sarioğlu hakkında gıyabi tutuklama kararı verildi. Duruşmada, Seydi Battal Köse, Şuayip Mutluer, Saffet Hızarcı, Fedai Korkmaz, Burhan Koç, Metin Kuşat, Selçuk Bayraktaroğlu, Murat Polat, İlhan Sarioğlu, Fikret Kayacan ve Tuncay Uzun'un dosyası ayrıldı. Bu sanıklar "Göktepe'yi öldürmekten" yargılandı. Diğer 36 polisin "darp, cebir ve şiddet kullanmak" iddiasıyla yargılanması sürüyor.

24 Temmuz 1997'de de Fedai Korkmaz, Murat Polat, Burhan Koç ve Metin Kuşat hakkında gıyabi tutuklama kararı verildi. Seydi Battal Köse, Şuayip Mutluer, Murat Polat, Fedai Korkmaz, Burhan Koç ve Selçuk Bayraktaroğlu 28 Temmuz 1997'de, İlhan Sarioğlu, Saffet Hızarcı ve Metin Kuşat 1 Ağustos 1997'de teslim oldu. 15 Eylül 1997'de Fedai Korkmaz, Metin Kuşat, Murat Polat ve Burhan Koç tahliye edildi. 6 Kasım 1997'de yapılan duruşmada, Mahkeme Başkanı Kamil Şerif, "baskılar nedeniyle tarafsız davranamayacağımı" belirterek davadan çekildi.

Seydi Battal Köse, 25 Aralık 1997'deki duruşmada dilekçe vererek "Metin Göktepe'yi polislerin döverek öldürdüğünü; dönemin İstanbul Emniyet Müdürü Orhan Taşanlar ile Emniyet Müdür Yardımcısı Kemal Bayrak ve Eyüp İlçe Emniyet Müdürü Mehmet Ali Aydın Aydemir'in olayı bildiğini" "itiraf" etti. Seydi Battal Köse, bunun ardından "can güvenliği" için diğer polislerle birlikte bulunduğu koğuştan ayrılarak başka bir koğuşa geçti. Bu "itiraf" üzerine, 20 Ocak 1998 tarihinde Göktepe ailesinin avukatları, Teoman Ünüsan, Orhan Taşanlar, Mehmet Ali Aydın Aydemir ve Kemal Bayrak hakkında suç duyurusunda bulundu. Seydi Battal Köse, 22 Ocak 1998 tarihindeki duruşmada ise daha önce söylediklerinin görgiye dayalı olmadığını ve üst makamları açıktan suçlamadığını savundu.

Olaydan iki yıl sonra 5 Ocak 1998 tarihinde Eyüp Spor Salonu'nda keşif yapıldı. Tutuklu polislerin getirilmediği, keşfe tutuksuz yargılanan polislerden Fikret Kayacan, Murat Polat, Tuncay Uzun, Burhan Koç ve Fedai Korkmaz katıldı. Gazetecilerin alınmadığı keşifte, tanıklar Deniz Özcan ve Ali Ekber Palabıyık da bulundu. Keşif bittiğinde, sanık polislerden Fikret Kayacan, belindeki silahı gösterip, tanık Deniz Özcan'ı tehdit etti. Göktepe'nin avukatları bu tehditlerin zapta geçirilmesini istedi, ancak talep kabul edilmedi.

Dava, 19 Mart 1998 tarihinde (olaydan 800 gün sonra) sonuçlandı. Şuayip Mutluer (tutuklu), Saffet Hızarcı (tutuklu) ve Seydi Battal Köse (tutuklu) ile Fedai Korkmaz ve Metin Kuşat 7 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum oldu. Tutuklu polisler Selçuk Bayraktaroğlu ve İlhan Sarioğlu ile tutuksuz yargılanan Fikret Kayacan, Tuncay Uzun, Burhan Koç ve Murat Polat beraat etti. Kararla birlikte Fedai Korkmaz ve Metin Kuşat tutuklandı, Selçuk Bayraktaroğlu ve İlhan Sarioğlu tahliye edildi. 17 Temmuz 1998 tarihinde Yargıtay, kararı bozdu. Davaya 20 Ağustos 1998 tarihinde yeniden başlandı.

c)- Basına yönelik saldırılar

1996 yılında basın kuruluşları, basın örgütleri, gazeteciler, yazarlar yine sık sık değişik çevrelerden gelen saldırılara maruz kaldı. Bu saldırıların önemli bölümü kamu ya da güvenlik görevlileri tarafından düzenlendi. TİHV'nin belirlemelerine göre, 1996 yılında 47 ayrı olayda, toplam 97 gazeteci, görev yaptıkları sırada kamu ya da güvenlik görevlilerinin tekmeli, küfür-lü, coplu saldırılarıyla ve tehditleriyle karşılaştı. (1991 yılında 24 olayda 52, 1992 yılında 26 olayda 56, 1993 yılında 33 olayda 52, 1994 yılında 34 olayda 76, 1995 yılında da 31 olayda 56 gazeteci saldırıya uğramıştı.) Saldırıya uğrayan gazetecilerin bazıları yaralandı. Bunun yanı-sıra çok sayıda gazeteci gözaltına alındı, tutuklandı. Gazetecilere, basın kuruluşlarına ve basın örgütlerine yönelik bombalı-silahlı saldırılar oldu.

Demokrasi: Yayın politikası ağırlıklı olarak Kürt sorununa yönelik olan ve 1992 yılından itibaren peşpeşe yayınlanan Özgür Gündem, Özgür Ülke ile Yeni Politika gazetelerinin maruz kaldığı baskı ve saldırılar, 1996 yılında söz konusu gazetelerle aynı yayın çizgisine sahip Demokrasi gazetesi üzerinde yoğunlaştı.

İlk sayısı 30 Mayıs 1992 tarihinde çıkan ve 20 Nisan 1994 tarihinde kapatılan Özgür Gündem gazetesi, yayımı durdurulana kadar eşi benzeri olmayan baskı ve saldırılara maruz kaldı. Gazetenin 6 çalışanı ve 12 dağıtıcısı öldürüldü, bir çalışanı yaralanarak felç oldu, 2 çalışanı kaybedildi, 250 kadar çalışanı gözaltına alındı, tutuklandı, mahkum edildi. Açılan davalar nedeniyle gazetede yazışleri müdürlüğü görevini üstlenenlerden 10'u 2 ayla 6 ay arasında değişen süreler için tutuklandı, İlk Yazışleri Müdürü Işık Yurtçu, aldığı cezaların kesinleş-mesi üzerine uzun süre cezaevinde kaldı.

Özgür Gündem kapatıldıktan sonra yayımlanan Özgür Ülke gazetesinin ilk sayısı 28 Nisan 1994 tarihinde çıktı. Özgür Ülke gazetesine yönelik en önemli saldırı 3 Aralık 1994 tarihinde meydana geldi. Gazetenin İstanbul Kadırga'daki merkezi ve Çağaloğlu'ndaki bürosu ile Ankara Bürosu'na sabaha karşı "kimliklerinin belirsiz olduğu" öne sürülen kişiler tarafından bombalı saldırılar düzenlendi. Bir kişinin (Ersin Yıldız) öldüğü, 21 kişinin de yaralandığı saldırıların sorumluluğunu resmen üstlenen olmadı. Gazetenin Batman muhabiri Sayfettin Tepe de Bitlis Emniyet Müdürlüğü'nde 29 Ağustos günü yaşamını yitirdi.

Bertaraf..! (4 Aralık 1996-Demokrasi/Ertuğrul Kürkçü)

İşte böyle! Tansu hanım emirlerini her ne kadar "GİZLİ" kaydıyla da yayınlamış olsa, hiçbir şey gizli kalmıyor. Tansu Çiller "Özgür Ülke" gazetesinin "bertaraf" edilmesi emrini bundan iki yıl önce 30 Kasım 1994'te başbakan sıfatıyla bizzat imzalamış ve "gereği" için örgütüne dağıtmıştı. Çiller'in "vatanserverler"i, üç gün sonra, üç koldan emirlerin "gereği"ni yerine getirdi. "Özgür Ülke"nin Kadırga'daki merkezi, Çağaloğlu'ndaki irtibat bürosu ve Ankara temsilciliği C-4 patlayıcılarıyla havaya uçuruldu. Kadırga'daki üç katlı bina tümüyle tahrip olurken, gazete çalışanı Ersin Yıldız hayatını kaybetti, 19 kişi yaralandı.

Bugün bize bu "vatanserverler" in Tansu Çiller'i yanlış anlamış olduğunu kim söyleyebilir? Tansu Çiller, diyordu ki emrinde, "bu kadar suç duyurusu olmasına rağmen hukuken etkili birşey yapılamamıştır... bu tür yayın organları ile etkin mücadele edilmesi..." Onlar da bildikleri "etkin mücadele" tekniklerini uyguladılar!

O zaman da başka hiçbir şey bilmiyorsak şunu kesin olarak biliyorduk: Tansu Çiller, 30 Kasım 1994 günü 02348 Sayılı bir genelge yayınlarak "Özgür Ülke" gazetesinin "bertaraf" edilmesi için emir vermiş, "vatanserver" olduklarından kuşku duymadığı, "devlet için

kurşun atan” kişiler emrini uygulamış, maddi kayıplar bir yana bir kişiyi öldürmüş, çok sayıda insanın yaralanmasına neden olmuştu. O gün yalnızca “Özgür Ülke”nin varolma hakkını savunan gazeteciler ve insan hakları savunucuları adları kadar emindiler bu işin Çiller’in başının altından çıktığına. Ama kimseyi inandıramamışlardı. Saldırının üzerinden yalnız bir yıl geçti ve tanıklar konuşmaya başladı. Dönemin İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir’in saldırıdan ötürü bizzat Mehmet Ağar’ı suçladığını hep birlikte öğrendik. Basın Konseyi Başkanı Oktay Ekşi bir yıl gecikmeyle de olsa Tansu Çiller’i doğrudan doğruya “gazete bombalamak”la suçladı.

Menzir’in, Ağar’a olaydan sonra “benim sorumluluk alanım içinde adamlarımı kullanma” () demiş olması onu İstanbul Emniyet Müdürü olarak sorumluluktan kurtarır mı, Oktay Ekşi’nin Basın Konseyi Başkanı olarak bir yıl önce yalnızca birkaç cümle murıldanmış olması, onun görevini layıkıyla yerine getirmiş olduğunu gösterir mi? Bu meseleleri şimdilik bir yana koyalım. Onlar hiç değilse bir ipucu sağlayacak birkaç cümle sarfediyor. Peki, dönemin İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu nerede? Kozakçıoğlu olayın ertesinde “son derece soğukkanlı ve iyi örgütlenmiş” bir saldırıyla karşı karşıya olduklarını saptamış ama bir adın ileri gitmemeyi tercih etmişti. Şimdiyse Çiller’in partisinde onun bu “soğukkanlı vatan-severler”i hararetle savunmasını izlerken acaba içinden neler geçiriyordur?*

Ya, dönemin Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın, Adalet Bakanı Seyfi Oktay? Onlar neden susuyorlar dersiniz? Acaba Murat Karayalçın’un da bu “bertaraf” genelgesinden haberi yok muydu? Yoksa, neden? Peki Seyfi Oktay’in haberi olmaması mümkün mü? Genelgenin adresi doğrudan doğruya Adalet Bakanlığı olmasına rağmen Oktay o zaman da sustu ve hala da ağızını sınıksız kapalı tutuyor.

Aslım isterseniz yalnızca Menzir’in henüz yalanlamadığı ifadesi bile Ağar ve Çiller’in “çete kurmak ve adam öldürmeye azmettirmek” suçlarından hapse girmelerine yeter de artar bile. Ama, bunu kim yapacak? Hangi polis müdürü onlar hakkında fezleke yazacak? Hangi savcı soruşturma yapacak? Onların dokunulmazlıklarının kaldırılması için kim el kaldıracak? Mesela Hayri Kozakçıoğlu mu, Necdet Menzir mi? Murat Karayalçın mı, Seyfi Oktay mı? CHP’nin kabız “devlet adamları” sermayenin “temiz adam”ı Mesut Yılmaz’a elindeki belgeleri açıklaması için yalvarmaktan başka birşey yapacak mı? Dört yıl boyunca hükümeti Çiller ve ortaklarıyla paylaşan SHP/CHP’nin bakanları ve partinin lideri Deniz Baykal’ın sorumluluğu hiç yok mu ülkeyi kasıp kavuran şiddet, cinayet ve katliam kasırgasında? Bu kadar yıl Çiller’le aynı hükümette yer alıp da bugün aval aval etrafa bakınları birer siyasal kukla değilse, bütün olan bitenin suç ortağı olduklarının açık itirafı değil mi?

Özgür Ülke’de patlatılan C-4 kalıpları bu gazeteyi bertaraf etmeyi başaramadı ama Çiller’i ve onun komplosuna suç ortaklığı edenleri bertaraf edecek eninde sonunda. Egemen medyanın kalemsörleri Özgür Ülke havaya uçtuğunda “topyekün psikolojik savaş” çerçeve-

(*) 18 Kasım günü Radikal gazetesinde yayımlanan haberde, dönemin İstanbul Emniyet Müdürü, sonrasının milletvekili Necdet Menzir’in bombalama olayından sonra dönemin Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar’ı arayarak, “benim sorumluluk alanımda adamlarını kullanma” dediği aktarıldı. Haberde, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’in olaydan sonra, “Yanlış birşey varsa bunu kanunlar düzeltir. Kanunlar ve bunlarla ilgili mercilerin yapması gerekenleri kişiler yapmaya kalkarsa, bu ülke bakımından zararlı olur” yolundaki açıklaması anımsatıldı. “Bugüne kadar Süleyman Demirel’in demecinde yer alan kendisini kanunların yerine koyan kişilerin kimler olduğu konusunda bir araştırma yapılmadı. Eski İçişleri Bakanı Mehmet Ağar’ın yapıldığını söylediği “bin tane gizli operasyon” içinde Özgür Ülke’nin bombalanması eyleminin de olup olmadığı merak konusu oldu” denildi.

sinde genel kurmayın emirlerine uygun olarak suspus kesilmişlerdi. Oysa “Özgür Ülke, Özgür Gündem, Yeni Politika, Demokrasi” sürekliliği içinde ertesi gün yayınına devam etti. “Özel harp”in mantığını ve eylemlerini her gün sergilemeyi sürdürdü. Kelimenin gerçek anlamında gazeteciliğin bedelini hayatlarıyla ödeyenler, okurlarına daha saldırının ertesi gün “çete”yi açıklamayı başardılar.

Bugün egemen medyanın tahlilçileri, MİT'ten dağıtılan dosyaları kapıp “çeteyi yakaladık” diye çığlık çığlığa haykırır, “mitçiler”in duyulmasını istedikleri için kendilerine anlattıkları yarım hikayeleri mal bulmuş gibi ballandıra ballandıra tefrika ederlerken, bütün bunları çok daha önce namsız ve adsız “meslektaş”larının hayatları pahasına ve çok daha kapsamlı biçimde açıkladığını ve yorumladığını akıllarına bile getirmiyorlar.

Öylesine vefasız ve kadir bilmezler ki, çete mağduru “meslektaş”larının bugün Çiller’in emriyle yıkılan gazetelerinin önünde ölen arkadaşlarını andığını bile hatırlamıyorlar. “Meslektaş”ının tarafını tutmayanın “bertaraf” olmaması mümkün mü?

Gazetenin 1994 yılında yayımlanan 247 sayısından 220’si, 1995 yılında yayımlanan sayılarının da tümü (35) toplatıldı. Toplatma kararlarıyla birlikte gazete yöneticisi ve çalışanları hakkında çok sayıda dava açıldı. Sırf “Terörle Mücadele Yasası” uyarınca açılan davaların sayısı 278’e ulaştı. Davalar nedeniyle gazetenin yazışları müdürlerinden 8’i tutuklandı. Gazeteye yönelik baskılar 1995 yılında yoğunlaştı. Milli Güvenlik Kurulu bünyesinde ve dönemin Başbakanı Tansu Çiller’in başkanlığında 4 Ocak 1995 tarihinde yapılan Güvenlik Koordinasyon Toplantısı’nda Özgür Ülke gazetesi gündeme geldi. Toplantı sonucunda, “tamamen kapatmanın özellikle uluslararası platformlarda tepki uyandıracığı” düşüncesinden hareketle, dağıtımın olabildiğince engellenerek gazetenin yayınının işlevsizleştirilmesi kararlaştırıldı. Bu karar hemen uygulamaya sokuldu ve Özgür Ülke gazetesinin 7 Ocak 1995 tarihli sayısı, Basın Yasası’nın verdiği bir yetkiyi kullanan İstanbul DGM Savcılığı tarafından 6 Ocak gecesi toplatıldı. Karar uyarınca gece yarısı gazetenin basıldığı matbaaya gelen polisler, 13 bin 570 adet Özgür Ülke gazetesine el koydu.

Özgür Ülke gazetesinin 8, 9, 10 ve 11 Ocak 1995 tarihli sayıları da “gazetede yer alan yazı ve haberlerde bölücülük propagandası yapıldığı” iddiasıyla İstanbul DGM ya da İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından bir gün önceden toplatıldı. Toplatılan gazetelerin büyük bölümüne matbaaya ve dağıtım şirketine giden polisler tarafından el konuldu. El koyma işleminin bitmesinden sonra Özgür Ülke gazetesi, toplatma kararı alınmasına yol açan bölümler çıkartılarak yeniden basıldı. Çıkarılan bölümlere “sansürlüdür” ibaresi düşülerek, söz konusu yazı ya da haberin “toplatma gerekçesi yapıldığı için yayımlanamadığı” belirtildi. Ancak bu durum gazetenin bazı bölgelere ulaşamamasına ya da çok geç ulaşmasına neden oldu. Engelleme 2 Şubat 1995 tarihine kadar devam etti. Gazetesinin yayımı İstanbul 1. Sulh Ceza Mahkemesi’nin 2 Şubat 1995 tarihinde aldığı kararla durduruldu. Bu karar, “Özgür Ülke gazetesinin, verilen kesinleşmiş kapatma kararlarının 14 Nisan 1994 tarihinden itibaren uygulamaya sokulması üzerine yayınına son veren Özgür Gündem gazetesinin devamı olduğu” gerekçesiyle alındı. Basın Yasası’nın ek 2/2. maddesi uyarınca verilen kararda, “Özgür Gündem ve Özgür Ülke gazetelerinin merkezi ile bürolarının adres ve telefonlarının, yazar kadrosunun, sayfa düzeninin ve yayın politikasının aynı olduğu” belirtildi.

Özgür Ülke gazetesinin kapatılmasından sonra 13 Nisan 1995 tarihinde yayına başlayan Yeni Politika gazetesi de, Özgür Ülke’ye yönelik baskıların aynısına maruz kaldı. Gazetenin 126 sayısından 117’si toplatıldı, sansürlendi, çalışanları ve sorumluları hakkında çok sayıda dava açıldı. Yeni Politika gazetesinin 13 ve 14 Nisan 1995 tarihli ilk iki sayısına,

İstanbul DGM Savcılığı'nın verdiği karar sonucunda el konuldu. "Bazı haber ve yazılarda bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla alınan el koyma kararı sonucunda, gazete başta İstanbul olmak üzere bazı yerleşim merkezlerinde sansürlü olarak yeniden basılarak dağıtılmak zorunda kaldı. Bu uygulama daha sonraki günlerde de devam etti.

Yeni Politika gazetesinin ilk 103 sayısından 95'i İstanbul DGM tarafından toplatıldı. Gazetede yayımlanan 316 haber, 88 yazı, 20 röportaj, 13 okuyucu mektubu, 13 ilan, 2 biyografi, bir anı, bir karikatür ve bir mesaj ile İHD'nin hazırladığı bir rapor toplatma kararları için gerekçe oldu. Toplatma kararlarıyla ilgili olarak gazeteye yapılan tebligatlarda, fotokopi ile çoğaltılan ve gerekli yerleri kalemle doldurulmuş matbu belgeler kullanıldı. Yeni Politika gazetesi, toplatma kararı gazete yetkililerine iletdikten sonra, toplatmaya yol açan bölümler çıkartılarak yeniden basıldı. Yeni Politika gazetesinin yayımı, İstanbul DGM'nin yaptığı suç duyurusu (17 Temmuz 1995) üzerine İstanbul 5. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 16 Ağustos 1995 tarihinde aldığı kararla durduruldu.

Yeni Politika gazetesinin kapanması üzerine kuruluş hazırlıklarına başlanan Özgür Yaşam dergisinin ilk sayısı, 7 Ekim 1995 tarihinde (20 Ocak 1996 tarihinde yayımına son verdi.) yayımlandı. Özgür Yaşam dergisini çıkartan şirket, 12 Aralık 1995 tarihinden itibaren "Demokrasi" adlı günlük gazeteyi yayımlamaya başladı. Demokrasi gazetesi 18 ay süren yayını boyunca sık sık engellendi, toplatıldı, yasaklandı. Gazetesi, 9 Ağustos günü yayımlanan bir yazıda "halkın ırk ve bölge farklılığı gözeterek düşmanlığa kışkırtıldığı" iddiasıyla İstanbul DGM'de açılan davanın sonucunda bir ay kapatıldı. Yazışleri Müdürü Ali Zeren de 20 ay hapis ve 700 bin lira para cezasına mahkum edildi. 11 Mart 1997 tarihinde verilen karar, itiraz edilmediği için kesinleşti ve hemen uygulamaya sokuldu. Gazetenin son sayısı 3 Mayıs 1997 tarihinde yayımlandı. 1997 yılı Temmuz ayında da Gündem gazetesi yayınlanmaya başladı.

Demokrasi gazetesine, kapatılana kadar açılan 11 davada toplam 5 ay 25 gün kapatma cezası verildi. İstanbul DGM'de gazetenin yazışleri müdürlerinden Ali Zeren hakkında 40, Ecevit Keleş hakkında da 21 dava açıldı. Gazetede yayımlanan haber ve köşe yazıları nedeniyle ağır ceza ve asliye ceza mahkemelerinde açılan davaların toplamı ise 80'i buldu. Davaların dışında Demokrasi gazetesinin büroları polis baskınlarına maruz kaldı. Yazarları, muhabirleri, dağıtımçıları, idari görevlileri gözaltına alındı, işkence gördü, tutuklandı.

Baskı ve saldırılardan örnekler

Demokrasi gazetesi muhabiri Bayram Balcı, bir haber için gittiği Sivas'ın Divriği ilçesinden 10 Ocak günü Sivas'a dönerken, Sivas Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı sivil polisler tarafından gerekçesiz gözaltına alındı. Bayram Balcı 11 Ocak günü serbest bırakıldı.

Demokrasi gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Mehmet Oğuz, Özgür Yaşam dergisinin 10 Kasım 1995 tarihli sayısındaki yazısında "Meclis'e hakaret ettiği" iddiasıyla yargılandığı davada 10 ay hapis ve 1 milyon lira para cezasına mahkum oldu. İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 20 Mart günü sona eren davada Mehmet Oğuz'a Türk Ceza Yasası'nın 159/1. maddesi uyarınca verilen ceza ertelendi.

Demokrasi gazetesi muhabirlerinden Serpil Korkmaz, İstanbul Aksaray'daki evini 20 Mart gecesi basan polisler tarafından gözaltına alındı. Aksaray Siyasi Polis Merkezi'nde sorgulanan Serpil Korkmaz'ın avukatıyla görüşmesine de izin verilmedi. Serpil Korkmaz'ın, "PKK'ye ait belge ve patlayıcı maddeleri evinde sakladığı" öne sürüldü. Bu iddia, İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde 28 Mart günü yapılan bir basın toplantısıyla kamuoyuna duyuruldu. Serpil Korkmaz, basın toplantısı sırasında Semir Nafile, Mehmet Ali Kaplan, Caner Paçalı,

Fatma Karataş ve Şükran Kasırga adlı kişilerle birlikte gazetecilere gösterildi. Ayrıca, Serpil Korkmaz ve arkadaşlarının önüne konulan masanın üzerine de patlayıcı maddeler ile bomba yapımında kullanılan malzemeler yerleştirildi. Bu duruma, "Gazeteciyim. Bu olayla ilgim yok. Neden gözaltına alındığımı hala bilmiyorum" diye bağırarak tepki gösteren Serpil Korkmaz, 2 Nisan günü serbest bırakıldı. Serbest bırakıldıktan sonra bir açıklama yapan Serpil Korkmaz, kötü muameleye maruz kaldığını bildirdi. Kendisini "terörist olmakla" suçlayan polisleri protesto için 13 gün açlık grevi yaptığını belirten Serpil Korkmaz, "Basının önüne çıkardılar. Tanımadığım kişileri yanıma getirmişlerdi. Hiç görmediğim bombaları önümüze yığdılar. O sırada, 'Gazeteciyim, komplo yaptılar' diye bağurdum. Ancak oradaki gazeteciler bizim sözlerimizi dikkate almadan polis açıklamasını yazdılar" diye konuştu.

Yener Çolaklar adlı gardiyanın 28 Mart günü İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nde öldürülmesinin ardından bazı tutukluların Bandırma Cezaevi'ne nakledilmesi ile ilgili gelişmeleri izleyen Demokrasi gazetesi muhabiri Fuat Bulut, polisler tarafından tehdit edildi. Bulut'un çantasını aradıktan sonra, "Fotoğraf makinasının içinde ne var? Basın açıklamalarının yapılacağını nasıl öğreniyorsunuz?" gibi sorular soran polisler Fuat Bulut'un tanıtım kartını yırtıp vesikalık fotoğraflarına el koydular.

Urfa'nın Suruç ilçesinde Demokrasi gazetesinin dağıtımını yapan M.Ç. (11) 3 Nisan günü gözaltına alındı. İlçe Emniyet Müdürlüğü'nde 3 saat gözaltında tutulan M.Ç. ölümle tehdit edildiğini belirterek, "Polisler 'bir daha terörist gazetesini satmayacaksın, seni satarken yakalarsak, önce bacaklarını kırar sonra cezaevine atarız' şeklinde tehdit ettiler" dedi.

Tempo TV'de (Adana) 6 Nisan akşamı Demokrasi gazetesi Yayın Kurulu Üyeleri Fikret Başkaya, Şanar Yurdatapan, Ragıp Duran, Münir Ceylan, Mehmet Metiner, Altan Tan ve Varlık Özmenek'in katılımıyla canlı yayınlanan "Güçlükonak" programı polis tarafından durduruldu. Yayın, katılımcıların Güçlükonak izlenimlerini anlattıkları sırada kesildi. TV yöneticileri, polisin telefonla arayarak canlı yayının durdurulmasını istediğini belirttiler. TV yetkililerine yayının durdurulmasından sonra yazılı bildirimde bulunulmadı. Program sona erdikten sonra, Fikret Başkaya, Şanar Yurdatapan, Ragıp Duran, Münir Ceylan, Altan Tan ve Varlık Özmenek, Adana Valiliği ile Cumhuriyet Savcılığı'na, yayının durdurulmasını protesto eden ve sorumlular hakkında soruşturma açılmasını isteyen bir yazı ilettiler.

Demokrasi Gazetesi Batman Temsilcisi Salih Güler ile Batman muhabiri Laleş Kurt, 17 Nisan günü misafir olarak gittikleri bir eve baskın yapan polisler tarafından gözaltına alındı. Salih Güler ve Laleş Kurt 18 Nisan günü serbest bırakıldı.

2 Mayıs sabahı Ankara Sakarya caddesinde Demokrasi gazetesi satan Ercan Kılıç adlı genç polis tarafından gözaltına alındı. Siyasi Polis Merkezi'ne götürülen Ercan Kılıç, 10 saat sonra serbest bırakıldı.

Demokrasi gazetesi Erzincan muhabiri Düzgün Akbaba, evine baskın yapan jandarmalar tarafından 12 Haziran günü gözaltına alındı. Daha sonra serbest bırakılan Düzgün Akbaba hakkında açılan soruşturmada 18 Eylül günü takipsizlik kararı verildi. Urfa'da 17 Haziran günü gözaltına alınan Demokrasi gazetesi dağıtıcısı Deniz Cihanbeyli ile 19 Haziran'da gözaltına alınan Demokrasi Gazetesi Urfa Temsilcisi Ömer Faruk Kaynak ise DGM tarafından 24 Haziran günü serbest bırakıldı.

Demokrasi gazetesi muhabiri Menaf Avcı ile gazete çalışanları Şemsettin Yıldırım, Hacı Osman Sarban ve Ali Koçyiğit, 27 Haziran saat 01.30 sıralarında gazetenin servis aracı ile evlerine dönerken gözaltına alındılar. Gözaltına alınanlar 8 saat sonra serbest bırakıldı.

HADEP Elazığ İl Merkezi, 28 Haziran günü öğle saatlerinde polis tarafından basıldı ve 13 kişi gözaltına alındı. Ardından, Özgür Halk dergisi ve Demokrasi gazetesinin büroları basıldı. Özgür Halk dergisinde, temsilci Emin Konar ve muhabir Seher Sabit, Demokrasi gazetesinde de temsilci Abdullah Kaplan ile muhabir Turabi Şen ve Nurcan Turgut gözaltına alındı. Polisler, bürolardaki eşya ve yayınlara el koydular. Gözaltına alınanlardan 10 kişi kısa sürede bırakılırken, aralarında Demokrasi muhabirlerinin de bulunduğu 8 kişi için 10 günlük gözaltı süresi verildi. Gözaltına alınanlar bu süre içinde avukatlarıyla görüştürülmedi. Abdullah Kaplan, Turabi Şen, Nurcan Turgut, Kamber Gündüz, Emin Konar ve Seher Sabit 5 Temmuz günü tutuklandı, Rabia Turgut ise serbest bırakıldı.

16 Haziran günü Demokrasi gazetesi ile dayanışma amacıyla Ankara Atatürk Spor Salonu'nda yapılan Demokrasi Şenliği ile ilgili olarak Eylül ayında soruşturma açıldı. Ankara DGM Savcısı Nuh Çetinkaya tarafından Tertip Komitesi hakkında açılan soruşturmada, "Şenlikte, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davranıldığı ve bölücülük propagandası yapıldığı" öne sürüldü. Hazırlık soruşturmasında, şenlikte "yasadışı sloganlar atıldığı" ve şenliğe katılan Can Şenliği Tiyatro oyuncularının sergilediği oyunda Kürdistan'ın kurtuluşu canlandırıldığı iddia edildi. Ankara DGM'de 1997 yılı Kasım ayında sonuçlanan davada Tertip Komitesi üyeleri Nebahat Altuok, Özden Bayram, Şükrü Kaya, Kemal Şahiner, Beşir Demir, Servet Yazar ile İHD eski yöneticisi Erol Anar ile tiyatro grubu üyeleri Müjdat Albak, Tülay Yongacı, Cüneyt Sezer, Haldun Açıksözlü ve Ali Naki Gündoğdu beraat etti.

Demokrasi gazetesi Urfa Temsilcisi Ömer Faruk Kaynak, 11 Eylül günü bir haberden dönerken büronun bulunduğu binanın önünde polis tarafından gözaltına alındı. Ömer Faruk Kaynak, basın kuruluşları nezdinde yapılan girişimler sonucu serbest bırakıldı.

Yeni Politika gazetesi İzmir Büro İdare Amiri Mehmet Şah Yıldız hakkında, yaptığı bir röportajda, oğlu PKK davasından tutuklu Halime Işık ve kızı Fatma Işık'ı "Kürdistan, tutsak, esir" gibi sözcükleri söylemeye yönlendirdiği iddiasıyla, İzmir DGM tarafından dava açıldı. Mehmet Şah Yıldız, 21 Kasım günü beraat etti.

25 Ekim günü İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi kantininde sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında çıkan çatışmadan sonra gözaltına alınanların İzmir Adliyesi'ndeki duruşmalarını izleyen Demokrasi gazetesi muhabirleri Derya Bektaş ve Yüksel Aslan, polisler ve sağ görüşlü kişiler tarafından tartaklandı. Olaydan sonra Adliye Polis Karakolu'na götürülen ve üzerleri aranan Derya Bektaş ve Yüksel Aslan, yarım saat sonra serbest bırakıldı.

Demokrasi gazetesi Van muhabiri Adil Harmancı ve eşi Ayşe Harmancı ile Özgür Ülke gazetesinin muhabiri Faruk Deniz 20 Kasım günü gözaltına alındı. Adil Harmancı, Ayşe Harmancı ve Faruk Deniz 29 Kasım günü tutuklandı. İzmir'de de Demokrasi gazetesi muhabiri Derya Bektaş'ın evi 22 Kasım gecesi polisler tarafından basıldı. Derya Bektaş, ablası Gülay Bektaş ve 2,5 aylık yeğeni üç saat gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakıldı.

Demokrasi gazetesi muhabiri Zülfikar Ali Aydın, 4 Aralık günü İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı ile yaptığı görüşmeden sonra fakültede gözaltına alındı. Zülfikar Ali Aydın 5 Aralık günü çıkartıldığı savcılık tarafından serbest bırakıldı.

Özgür Gündem gazetesinin İstanbul'daki merkezi ve bürolarına 10 Aralık 1993 tarihinde düzenlenen baskında 107 kişinin gözaltına alınmasından sonra haklarında dava açılan gazetenin Genel Yayın Yönetmeni Gurbetelli Ersöz ve İdare Müdürü Ali Rıza Halis "PKK'ye yardım ettikleri" iddiasıyla 3 yıl 9'ar ay hapis cezasına mahkum oldular. 12 Aralık günü İstanbul DGM'de sonuçlanan davada Gülten Kışanak, Ferda Çetin, Yurdusev Özsekmenler, Hüseyin

yin Solgun, Müslüm Yücel, Ferhat Tuğan, Faysal Dağlı, Mahmut Doğan, Mehtap Gürbüz ve Mehmet Balamir ise beraat etti.

Kapatılan Özgür Gündem gazetesinin Diyarbakır bürosuna 12 Ocak 1994 tarihinde yapılan baskında gözaltına alınan gazete çalışanları hakkında Diyarbakır DGM’de açılan dava 9 Nisan 1997 tarihinde sonuçlandı. Duruşmada gazetenin Diyarbakır Temsilcisi Salih Tekin, muhabir Cemal Dağ ve dağıtımçı İhsan Erdem’e 3 yıl 9’ar ay hapis cezası verildi. Muhabirler Botan Önen, Metin Dağ, Hasan Değer, Akif Şenyiğit ve Emine İğdi ile dağıtımçı Nevin Güngörmüş ise beraat etti.

Evrensel-Emek: Yoğun baskı ve saldırı ile karşılaşan bir yayın organı da Evrensel gazetesi oldu. İlk sayısı 7 Haziran 1995 tarihinde yayımlanan Evrensel gazetesinin çıkan sayılarından 60’ı toplatıldı. Gazetede yayımlanan haber, yazı, ilan ve karikatürler nedeniyle toplam 78 dava açıldı, bu davalardan (1996 yılı sonu itibarıyla) 18’i beraatle, 13’ü mahkumiyetle sona erdi. Mahkumiyetle sona eren davalarda, gazetenin yazışmaları müdürlerinden Ali Erol’a 9 yıl hapis ve 1 milyar 245 milyon lira para, Fatma Bayar’a 3 milyon 525 bin lira para, gazetenin sahibi Vedat Korkmaz’a 1 milyar 688 milyon lira para, yazarı Haluk Gerger’e de 20 ay hapis cezası verildi. Gazete hakkındaki kapatma cezalarının toplamı ise 125 gün oldu. Gazetenin muhabirlerinden Metin Göktepe, polisler tarafından dövülerek öldürüldü.

Evrensel gazetesi 31 Ekim günü yayın hayatına son verdi. Gazetenin kapanmasına maddi sorunların yanı sıra, hakkında açılmış çok sayıda dava, mahkemeler tarafından verilmiş kapatma kararları neden oldu. Gazetenin son sayısında kapatma kararı açıklanırken, “Evrensel, bir buçuk yıla yaklaşan yayın faaliyetinden sonra bugünden itibaren yayın hayatına son veriyor. Ardı arkası kesilmeyen toplatmalardan, muhabirlerimizin ve gazete dağıtımına destek veren okurlarımızın gerekçesiz, kasıtlı olarak gözaltına alınmasından öldürülmesine kadar varan baskılara karşın, Evrensel, yılmadan gerçekleri söylemeyi sürdürdü. Gerçeği arama, gerçeğin haberini yapma Evrensel’in ilkesi oldu ve gerçeğin haberini yapma ısrarımıza egemenlerin verdiği yanıt Metin Göktepe arkadaşımızın, polis tarafından bilinçli bir seçimle öldürülmesine kadar vardı. Kuşkusuz baskıların boyutu sadece gazete ve muhabirlerin üstündeki polis ve adliye baskısıyla sınırlı kalmadı. Holding basını Evrensel’in ortaya çıkardığı pek çok gerçeği görmezden gelerek, adını anmayarak “suskunlukla boğma” taktiği izledi. Sermaye basınına her kapı açılırken Evrensel’in “açık kaynaklara” ulaşması bile pek çok yolla önlenmeye çalışıldı. Dağıtım tekellerinin dayatmaları, taşra ve varoşlardaki bayilere polis baskısı yoluyla gazetemizin dağıtımını engellenmeye çalışıldı” denildi.

Evrensel gazetesi kapandıktan sonra 9 Kasım günü “Emek” adında yeni bir günlük gazete yayınlanmaya başlandı. Evrensel gazetesinin çalışanlarının ve yazarlarının büyük bölümü Emek gazetesinde de yer aldı. Evrensel gazetesinin karşı karşıya kaldığı baskıların benzeri, Emek gazetesi için de geçerli oldu. Emek ve Ülkede Gündem gazetelerinin Diyarbakır’a girişi 1997 yılı Eylül ayından itibaren askerler tarafından engellendi. Aynı biçimde, kente uçakla gönderilen gazetelere de Diyarbakır Havaalanı’nda el konuldu.

Evrensel gazetesinin Elazığ muhabiri Ersel Dağ’ın evi, 5 Ocak günü polis tarafından basıldı. Evde arama yapan polisler, Ersel Dağ’ı Evrensel gazetesinde muhabirlik yapmaması için tehdit ettiler. Evini basan polislerden birinin Sinan Demirbaş’ın işkencede öldürülmesi (20 Temmuz 1995) nedeniyle yargılandığını, diğerlerinin de daha önce gözaltına alındığında kendisine işkence yapan polisler olduğunu belirten Ersel Dağ, polisler hakkında Elazığ Cumhuriyet Savcılığı’na suç duyurusunda bulundu. Bir ay içinde iki kez gözaltına alınan ve işkence gören Ersel Dağ, ajanlık teklifini kabul etmediği için tehdit edildiğini bildirdi.

Evrensel gazetesinin Adana Bürosu, 13 Ocak günü polisler tarafından basıldı. Gerekçe gösterilmeden yapılan baskında, büroda bulunan yayınlara el konuldu. Büro 1 ve 3 Mart günleri de polis tarafından basıldı. Adana Bürosu muhabirlerinden Necati Öztürk ve dağıtım sorumlusu İzzet Sarıkaya da 6 Mayıs gecesi saat 10.00 sıralarında polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınan gazete çalışanları, 10 saat sonra serbest bırakıldı.

İstanbul Bağcılar'da Evrensel gazetesi satan Tekin Zengi, Bilali Bakar, Selami Bakar, Murat Bakar, Barış Demirbüken ve Kemal Çiçek, 4 Şubat günü bir süre gözaltında tutuldu.

Antalya'nın Kale ilçesinde 8 Şubat günü gözaltına alınan Evrensel gazetesi Yurt Haberleri Servisi muhabiri Mustafa Kara, Avukat Metin Narin ve Kurtuluş Dergisi muhabiri Mehmet Yıldız'ın da aralarında bulunduğu 23 kişi, 9 Şubat günü Kale Cumhuriyet Savcılığı'nda ifade verdikten sonra serbest bırakıldılar.

Evrensel gazetesi Adana Temsilcisi Taylan Türkmen ve İstanbul bürosu çalışanı Kubilay Çigvidaş bir haber nedeniyle gittikleri Urfa'da gözaltına alındılar. Gazeteci olduğunu açıklamasına karşın gözaltına alındığını, gözaltında dövüldüğünü, hakarete uğradığını, ölümle tehdit edildiğini ve asılsız suçlamalarla karşılaştığını anlatan Taylan Türkmen, film ve notlarına el konulduğunu söyledi. Taylan Türkmen ve Kubilay Çigvidaş yaptıkları açıklamada, emniyette İHD kimliklerini göstermeleri üzerine kendilerine daha sert davranıldığını ve ölümle tehdit edildiklerini, elle ve copla cinsel tacizde bulunduğu belirtilen Taylan Türkmen, polislerin, "Metin'in ölümü İstanbul'da ses getirdi" diyerek kafasına silah dayayıp ölümle tehdit ettiğini de bildirdi. Taylan Türkmen ve Kubilay Çigvidaş, saat 22.30'da Urfa'yı terk etmeleri koşuluyla serbest bırakıldıklarını açıkladılar.

İstanbul Kartal Pazar Meydanı'nda 23 Şubat günü, zamları protesto için yapılan gösteri sonrasında Evrensel gazetesi muhabiri Latif Kaya'nın da arasında bulunduğu 15 kişi gözaltına alındı. Latif Kaya kısa süre içinde serbest bırakıldı, diğer 14 kişi ise Kartal Polis Karakolu'na bir süre sorgulandı.

Fatsa (Ordu) eski Belediye Başkanı Fikri Sönmez'in 11. ölüm yıldönümünde mezarını ziyaret etmek isteyen bir grup, güvenlik görevlileri tarafından engellendi. Yaklaşık 80 kişilik grubun 4 Mayıs günü engellenmesi üzerine başlayan tartışma sonucu, yaklaşık 50 kişi dövülerek gözaltına alındı. Olayları izleyen Evrensel gazetesi Ordu muhabiri Ali Güler'in fotoğraf makinasındaki filmlere el konulurken, ilçedeki gazeteciler Fatsa dışına çıkarıldı.

Evrensel Gazetesi İstanbul muhabirlerinden İrfan Kurt, Kurtuluş dergisi dağıtırken polis tarafından öldürülen İrfan Ağdaş'la (13 Mayıs) ilgili olarak 22 Mayıs günü yapılacak basın açıklamasına giderken Alibeyköy'de gözaltına alındı. Alibeyköy girişinde araçları durduran ve kimlik kontrolü yapan polisler, İrfan Kurt'un yanı sıra 9 kişiyi daha gözaltına aldı. Gözaltına alınan 10 kişi, 7 saat gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakıldı.

27 Mayıs günü Topkapı'da Evrensel gazetesi satan Özgür Durmaz, Mustafa Kızılöz ve Ali Özdemir polisler tarafından gözaltına alındı. Güngören Şehit Osman Kahraman Karakolu'na götürülen 3 kişi, serbest bırakıldıktan bir gün sonra aynı yerde gazete satarken aynı polisler tarafından yine gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar, Güngören Osman Kahraman Karakolu'nda görevli polisler hakkında savcılığa suç duyurusunda bulundu.

19 Haziran günü Ankara'da DYP Genel Merkezi önünde tutuklu yakınlarının gözaltına alınmasını izleyen Evrensel gazetesi muhabirleri Mete Karakul, Cengiz Şimşek ve Barış Erbektaş da gözaltına alındı. Karakul ve Bektaş olay yerinde, Erbektaş ise akşam saatlerinde serbest bırakıldı.

23 Haziran günü İstanbul İkitelli'de, cezaevlerindeki açlık grevlerine ilişkin gösteri yapılacağı ihbarı üzerine bölgeye giden Evrensel gazetesi muhabirleri Özlem Çam ve Ahmet Biyyükyiğit, İkitelli'deki polis karakolunda üç saat gözaltında tutuldu.

24 Haziran günü Emek Partisi'nin kapatılması istemiyle Anayasa Mahkemesi'nde açılan davanın savunma verme aşamasını izlemek için Ankara'da toplanan partililerin dövülerek dağıtılması sırasında, olayı izleyen Evrensel muhabirlerinden Sultan Özer bir emniyet müdürünün saldırısına uğradı ve tekmelendi, Sevda Çetinkaya'nın da başı yarıldı.

Evrensel gazetesi muhabirleri Mustafa Kara, Zafer Kütük ve Mehmet Fatih Yurt ile Kara'nın ağabeyi Zekeriya Kara ve ev arkadaşları Tolga Kahraman 11 Temmuz gecesi İstanbul Çapa'daki evlerini basan polisler tarafından gözaltına alındı.

Evrensel gazetesinin İstanbul'daki merkez binası polis tarafından "şüpheli bir kişinin gazeteye girdiği" gerekçesiyle basıldı. 16 Temmuz günü saat 13.00 sıralarında gazeteye gelen siyasi polislerin arama izni olmadan bina içinde uzun namlulu silahlarla dolaşmasına gazete yöneticileri ve avukatlar tepki gösterdiler. Polisler ise aramadan sonra tutanak tutulacağını söylediler; ancak daha önceden hazırlanmış tutanağı vermeden gazeteden ayrıldılar.

Evrensel gazetesi Diyarbakır muhabiri Hidayet Pehlivan, tutuklu yakınlarının düzenlediği bir eylemi izlerken 3 Ekim günü saat 13.00 sıralarında gözaltına alındı. Hidayet Pehlivan'ın, gözaltında olduğu 5 saat sonra kabul edildi.

Atılım: Yoğun baskı ile karşılaşan bir diğer yayın organı da haftalık Atılım gazetesi oldu. İlk sayısı 8 Ekim 1994 tarihinde yayımlanan gazetenin 104 sayısından 102'si (13'ü 1994, 50'si de 1995 yılında) İstanbul DGM ve İstanbul 3. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından toplatıldı. Toplatma kararları, "bölücülük propagandası yapıldığı, halkın ırk ve sınıf farklılığı gözetilerek birbiri aleyhine kışkırtıldığı, yasadışı örgütlerin övüldüğü, güvenlik görevlilerine, orduya ve devlet kurumlarına hakaret edildiği" gibi iddialarla verildi. Gazete, verilen kapatma kararlarının uygulanmaya sokulması nedeniyle 4 kez yayınına ara verdi.

Gazetede yer alan yazı ve haberlerle ilgili olarak gazetenin yönetici, yazar ve çalışanları hakkında İstanbul DGM, İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi ve İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 153 dava açıldı. Davalar nedeniyle tutuklanan yazarları müdürlerinden İsmail Akkın 5,5 ay, Aslı Yücesan ve Eylem Semint de 2'şer ay cezaevinde kaldı. Yazışmaları Müdürü İsmail Akkın'a toplam 30 ay hapis ve 409 milyon 810 bin lira para cezası verildi. Davalarda istenen hapis cezalarının toplamı 83 yıla, para cezalarının toplamı ise 15 milyar liraya ulaştı. Gazetenin başta Adana (69 baskın) olmak üzere büroları toplam 102 kez polis tarafından basıldı. Baskınlar sırasında 198 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 22'si tutuklandı, bazıları hakkında "yasadışı örgüt üyeliği" ya da "yasadışı örgüt üyelerine yardım ve yataklık yapmak" suçlamasıyla dava açıldı. Bu arada Malatya Bürosu da yakıldı.

Atılım gazetesinin Adana Temsilcisi Hüseyin Çapartaş, 1995 yılı Mart ayı ile 1996 yılı Mart ayı arasında 28 kez gözaltına alındı. Bir yılda ortalama her 13 günde bir gözaltına alınan Çapartaş, büroyu "nasılsa yine basılacak" düşüncesiyle düşüncesini, bazı polislerle de "senli benli" olduğunu anlattı. Üç yıl Antep'te gazetecilik yaptığını (Antep'te 17 kez gözaltına alındı); 15 Mart 1995 tarihinde Adana'ya yerleştiğini belirten Çapartaş, bazen bir günde iki kez gözaltına alındığını ve tümünde savcılığa çıkarılmadan serbest bırakıldığını söyledi.

Atılım gazetesi Eskişehir muhabiri Ceyhun Gençsarı, 2 Ocak günü sivil polisler tarafından gözaltına alındı. Atılım gazetesinden yapılan açıklamada, tartaklanarak gözaltına alınan Ceyhun Gençsarı'nın çırılçıplak soyulduğu, işkence yapıldığı ve ajanlık teklifini kabul

etmesi için ölümle tehdit edildiği belirtildi. Aynı gün serbest bırakılan Ceyhun Gençsarı'ya Adli Tıp Kurumu'ndan 5 günlük rapor verildi.

Atılım gazetesinin Mersin Temsilcisi Bülent Öner ile gazetenin Mersin muhabirleri Fatma Harman, Hasan Abalı, Mesut Bozkurt ve Ali Varol, Konya DGM'de 26 Ocak günü görülen davada, 12 yıl 6'şar ay hapis cezasına mahkum edildi. Bülent Öner ve arkadaşları, 15 Haziran 1995 tarihinde gözaltına alınmış ve tutuklanmıştı.

Atılım gazetesinin Malatya Bürosu 11 Şubat günü polis tarafından basıldı. Büroda kimse bulunmadığı için kapıyı kırarak içeri giren polisler, çok sayıda yayın ve belgeye el koydu, bazı eşya ve yayınlar da tahrip edildi.

Atılım İskenderun temsilcisi Bülent Mesut İnanç ve Atılım muhabiri Abdullah Madenci ile Özgür Yaşar, Bülent Bulut ve Evrim Doğan adlı kişiler 11 Şubat günü evlerine düzenlenen baskınlarda gözaltına alındı. 15 Şubat günü düzenlenen baskında da gazetenin muhabirlerinden Mikail Vayiç gözaltına alındı. Mikail Vayiç daha sonra serbest bırakıldı. Gözaltına alınanlar 21 Şubat günü serbest bırakıldı. Mikail Vayiç, 1 Mart günü de gazete dağıtım yaparken 2 saat gözaltında tutuldu ve yanındaki gazetelere el konuldu. Büro, 20 Mayıs günü de polis tarafından basıldı. Baskın sırasında büroda bulunan gazetelere el konuldu ve derginin İskenderun muhabiri Altan Koman ile Bülent İnanç gözaltına alındı.

Atılım gazetesinin 7 çalışınının da aralarında bulunduğu 18 kişi 15 Mart gecesi, İstanbul'daki evlerini basan polisler tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanların adları şöyle: Aslıhan Yücesan (Sahibi), İbrahim Çiçek (Yayın Yönetmeni), Doğan Şahin (Malatya Temsilcisi), Hacı Orman (muhabir), Sabahat Karahan (muhabir), Zeynel Yeşil, Ali Ocak, Ali Hıdır Polat, Birol Paşa, Delil İldan, Kenan Baştu, Selva Bal, Rıza Özden, Füsün Erdoğan, Ahmet Engin Karaol, Yıldırım Alanbay, Ali Armutlu ve Halil Mıhçı. İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından 26 Mart günü yapılan açıklamada, gözaltına alınanların "Marksist Leninist Komünist Partisi (MLKP) üyesi oldukları" iddia edildi. Atılım gazetesi çalışanları, Emniyet Müdürlüğü'ndeki açıklama sırasında gazetecilere, gazeteci olduklarını ve örgüt üyesi olmadıklarını söylediler. İstanbul DGM tarafından serbest bırakılan Sabahat Karahan, Doğan Şahin ve Zeynel Yeşil, gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar. Gözaltına alınanlardan 9'u tutuklandı. 18 kişi hakkında açılan dava, 8 Kasım günü İstanbul DGM'de başladı.

Atılım gazetesi Rize-Fındıklı muhabiri Turgay Köse, 14 Nisan günü gözaltına alındı. Atılım gazetesinden yapılan açıklamada, Turgay Köse ile birlikte Rize'nin çeşitli ilçelerinden bir çok kişinin de gözaltına alındığı belirtildi.

Atılım gazetesi muhabiri Sabiha Budak'ın İstanbul'daki evine 2 Mayıs gecesi polis tarafından yapılan baskında Sabiha Budak ile Atılım gazetesi muhabirleri İncigül Başel, Mehtap Kuruçay, Filiz Öztürk ile Sabiha Budak'ın babası İbrahim Budak dövülerek gözaltına alındı. İncigül Başel serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, eve yapılan baskında dövüldüğünü ve cinsel tacize uğradığını, gözaltına alındıktan sonra götürüldükleri Aksaray Siyasi Polis Merkezi'nde de gözleri bağlanarak dövüldüğünü söyledi. İncigül Başel, gözaltında öleceğinden korkan polislerin kendisini serbest bıraktığını belirtti.

10 Temmuz günü İstanbul Beyazıt Kulesi'nin işgali eylemini izleyen Özgür Atılım gazetesi muhabiri Ferhat Akçay dövülerek gözaltına alındı. Önce Beyazıt Karakolu'na daha sonra Siyasi Polis Merkezi'ne götürülen Ferhat Akçay, 6 saat boyunca işkence gördükten sonra Eminönü Karakolu'na götürüldü. Ferhat Akçay, 11 Temmuz günü serbest bırakıldı. Kulak zarı patlayan Ferhat Akçay'a 15 günlük rapor verildi.

21 Temmuz günü ÖDP İskenderun Örgütü'nün düzenlediği şenlikte Atılım gazetesi İskenderun temsilcisi Bülent Mesut İnanç, muhabir Altan Koman ve Ulaş Erdoğan, 22 Temmuz günü Mustafa Bulut ile Mehmet Arpacı, gözaltına alındı. Altan Koman, Mustafa Bulut ve Ulaş Erdoğan "yasadışı örgüt üyesi oldukları" iddiasıyla 31 Temmuz günü tutuklandı. Eylem İrbaş (20 Temmuz'da gözaltına alındı), Bülent Mesut İnanç ve Mehmet Arpacı serbest bırakıldı.

İstanbul Bahçelievler'de 7 Ağustos günü çıkan çatışmada yaralanan ve hastanede ölen MLKP militanı Ali Haydar Gökçek, 10 Ağustos günü 200 kişinin katıldığı cenaze töreniyle gömüldü. Törenden sonra aralarında Avukat Metin Narin, Atılım gazetesi muhabirleri İlay Sezgin ve Sevil Aras ile Evrensel gazetesi şoförü Bektaş Delibaş'ın da bulunduğu yaklaşık 100 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 10 ve 11 Ağustos günü serbest bırakıldı.

27 Eylül günü Atılım gazetesi Genel Yayın Yönetmeni İbrahim Çiçek ve çalışanlardan Hacı Osman'ı ziyarete giden ve cezaevi çıkışında tutuklu yakınları ile birlikte gözaltına alınan Atılım gazetesi muhabiri Halil İçöz, 8 Ekim günü İstanbul DGM tarafından serbest bırakıldı. Gözaltına alınanların 12 gün işkence gördüğü bildirildi. 6 Aralık günü de görüş için aynı cezaevine giden Atılım gazetesi muhabirleri Aysun Gündüz ve Hatice Güden ile Güden'in kardeşi Nurten Güden gözaltına alındı. Hatice ve Nurten Güden 12 Aralık günü serbest bırakıldı, Aysun Gündüz tutuklandı. Gündüz, avukatının itirazı üzerine 17 Aralık günü tahliye edildi.

Atılım gazetesi Mersin muhabiri Ulaşer Tüzü, 14 Ekim günü liman işçilerinin düzenlediği eylemi izlerken gözaltına alındı. Gözaltında kaba dayak, psikolojik işkence ve cinsel tacize uğrayarak, ölümle tehdit edilen Ulaşer Tüzü daha sonra serbest bırakıldı.

Özgür Atılım gazetesinin İskenderun temsilciliği 15 Kasım günü iki kez basıldı. Gazetenin Antakya muhabiri Mikail Vayış bir süre gözaltında tutuldu. Gazetenin Kayseri temsilcisi Selahattin Ünsal da 28 Kasım günü jandarmalar tarafından gözaltına alındı. Selahattin Ünsal'ın gözaltında olduğu bir süre kabul edilmedi.

Kurtuluş: Yoğun baskılarla karşılaşan bir yayın organı da Kurtuluş dergisi oldu. Kapatma kararları nedeniyle "Kurtuluş" adının başına değişik ibareler ekleyerek yayımlanan Kurtuluş dergisinin 1996 yılında yayımlanan tüm sayıları toplatıldı. Kurtuluş dergisinin büroları 54 kez basıldı, 100'den fazla çalışanı ve bürolarda bulunan misafirler gözaltına alındı, onlarca dergi çalışanı tutuklandı. Derginin dağıtıcısı İrfan Dağdaş (17) 13 Mayıs günü İstanbul'da polisler tarafından öldürüldü.

İstanbul Valiliği, Kurtuluş dergisinin yayını "Yazışleri Müdürü'nün daha önce 800 bin lira para cezası aldığı için sabıkalı olması" nedeniyle 11 Ekim günü durdurdu. Dergiden yapılan açıklamada, derginin cumartesi günleri basıldığı anımsatılarak kararın, 11 Ekim Cuma günü mesai saati bitiminde tebliğ edildiği, böylece yasal girişim yolunun kapatıldığı belirtildi. Yasal girişimler sonucunda dergi yayını sürdürdü.

Malatya'da 8-10 Şubat tarihlerinde Kurtuluş Dergisi bürosu iki kez, Tavır Dergisi bir kez basıldı. Her iki derginin çalışanları gözaltına alındı. Daha sonra düzenlenen baskınlarda gözaltına alınanların sayısı 12'ye çıktı.

Kurtuluş dergisi İstanbul muhabirlerinden Yazgülü Güder Öztürk ile Hamide Öztürk 29 Mart gecesi evlerine düzenlenen baskında gözaltına alındı. Derginin Yazışleri Müdürü Hüseyin Gündüz de 30 Mart gecesi İstanbul'daki evine yapılan baskında gözaltına alındı.

Kurtuluş dergisi Sivas Bürosu'na 7 Mayıs günü baskın yapan polisler, derginin muhabiri Hülya Dağlı'yı gözaltına aldı. Hülya Dağlı, Ocak ayında da bir süre gözaltında tutulmuştu.

İrfan Ağdaş'ı anmak için, öldürüldüğü Alibeyköy'de yapılan eylemi izleyen Kurtuluş dergisi muhabiri Arzu Uzun ile aynı mahallede oturan annesi İpek Uzun 11 Haziran gecesi gözaltına alındı. Arzu Uzun ve annesi savcılığa çıkarılmadan serbest bırakıldı.

Kurtuluş dergisinin Adana bürosu 23 Haziran günü sivil polisler tarafından basıldı. Derginin arşivine el koyan polisler Yıldız Gemicioğlu adındaki dergi çalışanını da gözaltına aldılar. Kurtuluş dergisi Adana Bürosu 31 Aralık gecesi de polisler tarafından basıldı. Büronun kapısını açmayı başaramayan polisler, içeri giremeyince tabelayı kırdılar.

23 Haziran günü haber izlemek için gittiği İstanbul Yenibosna'da, gözaltına alınan Kurtuluş muhabiri Mahir Yeşil, 25 Haziran günü serbest bırakıldı. Mahir Yeşil, 2 gün gözaltında tutulduğu Kocasinan Karakolu'nda işkence ve hakarete maruz kaldığını söyledi.

Kurtuluş dergisinin Antep bürosu 27 Haziran günü polis tarafından basıldı. Baskında derginin muhabiri Mehmet Balcı ve Selim Durmuş ile Hüseyin Fırat dövülerek gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar iki saat sonra serbest bırakıldı.

Kurtuluş dergisi muhabiri Fikri Hıdırlar, 14 Temmuz günü bir haber için gittiği Gazi Mahallesi'nde gözaltına alındı ve Alibeyköy Barajı'ndaki ormanlık alanda sorgulandı. Fikri Hıdırlar, iki sivil polis tarafından arabaya bindirilerek ormanlık bir alana götürüldüğünü belirterek "Burada sürekli hakaret ve tehditlere maruz kaldım. 'Burada kaç kişi öldürdük biliyor musun' diyerek başımda tetik düşürdüler. 'Seni zamanı gelince öldüreceğiz' dediler. Daha sonra Küçükköy Karakolu'na götürüldüm ve saat 20.30 sularında serbest bırakıldım" dedi.

Kurtuluş dergisinin İstanbul Çağaloğlu'ndaki merkezini 24 Temmuz günü basan siyasi polis 19 kişiyi döverek gözaltına aldı ve bürodaki yayınlara el koydu. Gözaltına alınanlardan bazılarının adları şöyle: Ahmet İbili, Mahir Yeşil, Nihat Özcan, Fikri Hıdırlar, Nilüfer Güneş, Muhittin Erdoğan, Banu Güdenoğlu, Sonay Kahraman, Sakine Fidan, Özer Kocatepe, Özcan Özkurt, Alp Aslan, Halil, Emel, Özgür, Ceren ve Arzu. Gözaltına alınan 19 kişi, 30 Temmuz günü serbest bırakıldı. Kurtuluş çalışanları, saldırıda kapıların kırıldığını, eşyaların parçalandığını ve 13 gündür açık grevinde oldukları halde dövülerek gözaltına alındıklarını belirttiler. Dayak sonucunda çok sayıda kişide kafa yarılması, kaburga kemiklerinde çatlama olduğu belirtilirken, çalışanlar 3 ile 15 gün arasında rapor aldılar.

23 Eylül günü İzmir Buca Cezaevi'ne Kurtuluş dergisi götüren Ceyhun Sertel, Fatih Demir, Berke Nehir ve Sultan Özdemir gözaltına alındı. Aynı gün Kurtuluş dergisi İzmir bürosu basılarak, Seyhan Yıldız gözaltına alındı.

Kurtuluş dergisinin Eskişehir bürosu, 26 Ekim günü bir grup MHP'li tarafından basıldı. Ellerin MHP imzalı bildirimlerle büroya gelen MHP'liler, büronun camlarını kırarak çalışanlara saldırdılar.

Kurtuluş dergisi muhabiri Ümit Çırıklıel, 6 Kasım günü Ankara'da gözaltına alınan öğrencilerin Adliye'ye çıkarılmasını izlerken gözaltına alındı. Götürüldüğü Siyasi Şube'de işkence gördüğünü, ajanlığa zorlandığını ve işkence sonucunda ajanlık teklifini kabul ettiğini anlatan Ümit Çırıklıel, bu davranışından ötürü daha sonra pişman olduğunu ve polislerin verdiği randevuya gitmediğini kaydetti.

İstanbul DGM'de 17 Aralık günü yapılan duruşmada, Kurtuluş dergisi çalışanları Ufuk Doğbay (26 Temmuz 1995'te gözaltına alındı ve tutuklandı), Bülent Bağcı (4 Mayıs günü gözaltına alındı) ve Kamber İnan'a (11 Temmuz 1995'te düzenlenen baskında 20 kişiyle birlikte gözaltına alındı ve tutuklandı) 12 yıl 6 ay hapis cezası verildi.

Kurtuluş dergisi muhabiri Murat Kuyumcu, 21 Aralık günü İstanbul Sirkeci'de gözaltına alındı. Dergileri abonelere postalamak için gittiği postaneden çıkarken gözaltına alınan Murat Kuyumcu, 3 gün işkence gördü. Murat Kuyumcu 24 Aralık günü serbest bırakıldı.

Ronahi: Azadi ve Denge Azadi (*) gazetelerinin kapatılması üzerine çıkmaya başlayan Ronahi gazetesi yoğun baskı ve engellemelerle karşılaştı. 21 Mayıs 1995 tarihinde yayına başlayan ve 72 sayı çıkan Ronahi'nin yayını, 10 Ekim günü İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından matbaada basımına az bir süre kala durduruldu. Yayın durdurmaya gerekçe olarak, "Yazışleri Müdürü Sinan Gül'ün adresinin yanlış bildirilmesi" gösterildi. Kararı eleştiren gazete yöneticileri, "Gerekçe, hiç de inandırıcı değil. Sinan Gül, belirtilen ikametgahta oturuyor. Ancak Türkiye'deki uygulamaları izleyen herkes iyi biliyor ki, gazetemizin kapatılmasının asıl gerekçesi, izlediği yayın politikasıdır" dediler.

Ronahi yayını yaşamına başladığı günden yayını durduruluncaya kadar, mali sıkıntılar çekti ve dağıtım şirketinin fazla para istemesi nedeniyle dağıtımını kendi olanaklarıyla yapmak zorunda kaldı. Ronahi'nin yayımlanan 72 sayısından 61'i hakkında toplatma kararı verildi. Gazete sorumluları hakkında İstanbul DGM ve İstanbul ağır ceza mahkemelerinde çok sayıda dava açıldı. Gazete, davalar nedeniyle 3 sahip ve 5 yazışleri müdürü değiştirdi. Bu kişilerden Şemsettin Çelik, Sertaç Kılıç, Sertaç Kutlay, Burhan Erdem, Remzi Güldere ve Şükran Erdem hakkında giyabi tutuklama kararı verildi. Gazetenin Genel Yayın Yönetmeni Mehmet Fehim Işık, çalışanları Gönül Genç, Ali Serhat Baran, Serkan Akyıldız, dağıtımcılar Taylan Özgür Efe, Emriye Güner, Derviş Kısa ve Zafer Teke değişik tarihlerde gözaltına alındı. Ali Serhat Baran, Serkan Akyıldız ve Taylan Özgür Efe hakkındaki davalar beraatle sonuçlandı; Mehmet Fehim Işık hakkında takipsizlik kararı verildi. Gazetenin Diyarbakır muhabiri Ahmet Bulut, 10 Ocak günü Büyükşehir Belediyesi yakınlarında sivil polisler tarafından bir arabaya zorla bindirildi Arabada dövülen Ahmet Bulut, gazetede çalışmaması için tehdit edildi.

TGC'nin basılması: Tutuklu yakınlarının İstanbul Çağaloğlu'nda 15 Temmuz günü yaptığı gösteriyi zor kullanarak dağıtan polisler, Cumhuriyet gazetesi muhabirleri Kaan Sağanak, Alper Turgut, Hatice Tuncer, Milliyet muhabiri Efe Erdem, Global muhabiri Yüksel Koç ve Alman Basın Ajansı için çalışan Şaban Dayanan'ı dövere fotoğraf makinelerini kırdılar. Dayaktan kurtulmak için yakınlardaki Türkiye Gazeteciler Cemiyetine'ne (TGC) sığınan gazetecilerin peşinden zorla içeri giren polisler, kendilerini engellemeye çalışan Genel Sekreter Leyla Tavşanoğlu'nu "İstedığımız her yere gireriz" diyerek tehdit ettiler. Yüksel Koç ve Siyah-Beyaz gazetesi muhabiri Sevil Erdoğan'ı döven polisler, Evrensel muhabiri İrfan Kurt, Kurtuluş muhabiri Muhittin Erdoğan ve Atılım gazetesi muhabiri Aysun Gündüz'ü gözaltına aldılar. İrfan Kurt ve Muhittin Erdoğan hemen serbest bırakıldı.

Dönemin İstanbul Valisi Rıdvan Yenişen ve Emniyet Müdürü Kemal Yazıcıoğlu olay nedeniyle 16 Temmuz günü TGC Genel Merkezi'ne gelerek Başkan Nail Güreli'den özür dilediler. "Basının polise engelleyici değil, yardımcı olmasını istiyoruz" diyen Kemal Yazıcıoğlu, gerekeni yapacaklarını söyledi. Kemal Yazıcıoğlu'na, "Siz ne yapacaksınız? Gazetecilere saldıranları tespit edecek misiniz? Cemiyete giren polisleri teslim edip bize bildirecek misiniz?" diye soran Nail Güreli, "Olayda Emniyet Müdür Yardımcısı Reşat Altay'ın 'Filmleri

(*) Denge Azadi'nin yayını 1995 yılı Mart ayı başında İstanbul 1. Sullu Ceza Mahkemesi tarafından durduruldu. Karar, "gazetenin, kapatma kararları nedeniyle yayımına son veren Azadi gazetesinin devamı olduğu" gerekçesiyle Basın Yasası'nın ek 2/2. maddesi uyarınca alındı. 20 Mayıs 1994 tarihinde yayımlanan Denge Azadi gazetesinin 42 sayısının tümü toplatıldı, sorumluları hakkında çok sayıda dava açıldı.

alın' diye emir verdiğini tespit ettik. Gazeteciler cemiyetten dövülerek çıkarıldı. Bu polislerin tespit edilmesini istiyoruz. Şimdiye kadar arkadaşlarımıza birçok saldırı oldu, Metin Göktepe öldürüldü. Bunlar, üzerine gidilmemesinden kaynaklanıyor" dedi. Bunun üzerine Kemal Yazıcıoğlu, basın toplantısı için gelmediklerini, Nail Güreli ile özel görüşmek istediklerini belirterek gazetecilerin dışarı çıkmasını istedi. Nail Güreli, basına kapalı görüşmeden sonra, "Yasadışı çıkararak suç işleyen, görevini kötüye kullanan bazı polislerin davranışları tüm güvenlik güçlerine mal edilmek istenmiyorsa bunlar ortaya çıkartılarak cezalandırılmalıdır. Aksi halde bu gidiş, polis devletinden ötede, bir zorbalığa gidişin ifadesi olacaktır" dedi.

Olaydan sonra açılan idari ve adli soruşturmaların göstermelik olduğu ortaya çıktı ve olayla ilgili olarak ancak 3 "suçlu" bulunabildi. Cemiyete giren 3 polis hakkında dava açılabilmesi için dosya Ekim ayında İl İdare Kurulu'na iletildi ve bu polislere disiplin cezası verildi. 3 polis hakkında İstanbul İl İdare Kurulu'nun "yargılanabilir" kararı üzerine 1997 yılında dava açıldı. Davada, Zeki Eşiyok, Zafer Dursun ve Fırat Arıkan adlı polisler Türk Ceza Yasası'nın 228. maddesi uyarınca 6 ayla 3 yıl arasında hapis cezası istemiyle yargılandı.

Diğer saldırılar

Ümraniye Cezaevi'ndeki olaylarla ilgili suç duyurusunda bulunmak üzere 5 Ocak günü İstanbul Adliyesi önünde toplanan yaklaşık 150 kişilik grubun binaya girmesine izin verilmedi. Topluluğun binaya girmek için ısrar etmesi üzerine çok sayıda kişi dövülerek gözaltına alındı. Olayları izleyen gazeteciler de polislerin saldırısına uğradı. Yeni Yüzyıl gazetesi foto muhabiri Sedat Aral, polisler tarafından dövüldü ve fotoğraf makinaları kırıldı, aynı gazetenin muhabiri Ahmet Şık tartaklanarak gözaltına alınmak istendi. Eylem Düzyol, Oktay Özilhan, Kubilay Tüntül ve Ersan Çağatay adlı gazeteciler ise tartaklandı ya da hakarete uğradı.

Milliyet gazetesi muhabirlerinden Nurcan Demirtaş, 6 Ocak günü İstanbul Haydarpaşa Numune Hastanesi'ne getirilen bir kadın hastanın fotoğrafını çekince, kadının polis olan eşi Mustafa Ulukan tarafından dövüldü. Olay sırasında Nurcan Demirtaş'ın fotoğraf makinası kırıldı. Bir süre hastanede tedavi gören Nurcan Demirtaş, Kadıköy Emniyet Müdürü Ziya Özdemir'in makam şöförü Mustafa Ulukan hakkında savcılığa suç duyurusunda bulundu.

Ümraniye Cezaevi'nde dövülerek öldürülen Rıza Boybaş ve Orhan Özen'in Alibeyköy Mezarlığı'nda 8 Ocak günü toprağa verilmesini izleyen gazeteciler polislerin saldırısına uğradı ve 7 gazeteci dövüldü. Gözaltına alınanlardan Evrensel gazetesi muhabiri Metin Göktepe dövülerek öldürüldü.

Kayseri'de bulunan Anatolia Basın Yayın Şirketi'nin deposu 8 Ocak akşamı kimliği belirsiz kişiler tarafından kundaklandı. Bazı Kitapların çalındığı, bazı eşyaların da tahrip edildiği olayda, yaklaşık 1 milyar liralık hasar meydana geldi. Şirketin yöneticisi Özgür İnce, daha önce tehdit edildikleri için savcılığa başvurduklarını ancak bir işlem yapılmadığını söyledi.

İsveç'de yayın yapan "TV 4" adlı televizyon kanalının muhabiri Retva Rönnberg, 14 Ocak günü Diyarbakır'da bir süre gözaltında tutuldu. Retva Rönnberg'in İsveç'ten sınır dışı edilerek Türkiye'ye gönderilen kişilerle görüştikten sonra gözaltına alındığı bildirildi.

Gaziantep'de yayımlanan Sabah adlı yerel gazetenin sahibi Aykut Tuzcu, 19 Ocak gecesi Gaziantep'in Kavaklık mahallesindeki evinin yakınlarında silahlı saldırıya uğradı. Aykut Tuzcu, saldırıdan yara almadan kurtuldu. Aykut Tuzcu, kendisine ateş eden kişiyi tanımadığını bildirdi. Aykut Tuzcu'nun otomobili 27 Şubat 1992 tarihinde kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalanmış, gazetenin genel yayın yönetmeni Nurgül Balcıoğlu da 10 Kasım 1993 gecesi evine gelen bir kişi tarafından tabancayla bacağından vurularak yaralanmıştı.

Sabah gazetesi magazin yazarı Kenan Erçetingöz, iki arkadaşı ile birlikte 21 Ocak günü gittiği bir gece kulübünün iki koruması ile onlara katılan kişiler tarafından dövüldü. Olayda, Erçetingöz'ün ayak bileği kırıldı.

Haftalık Roj Gazetesi Gaziantep temsilcisi Mustafa Çevik, 22 Ocak günü gözüaltına alındı ve kenti terk etmesi için ölümle tehdit edildi. Aynı gün serbest bırakılan Çevik, İHD Gaziantep Şubesi'ne başvurarak suç duyurusunda bulundu.

İskenderun'da yerel olarak yayımlanan Demokrat gazetesini 25 Ocak günü telefonla arayan İskenderun Kaymakamı Selahattin Alanya, gazetenin sahibi Ersen Korkmaz'ı, yazdığı yazılar nedeniyle tehdit etti. Ersen Korkmaz'ı, okullar yarı yıl tatiline girmeden önce katkı payları ile ilgili yazılar yazması üzerine arayan Selahattin Alanya; "hangi görüşte olduğun konusunda iddialar var. Sen bu iddiaları kanıtlar nitelikte yazı yazıyorsun. Biz zaten kent barışını sağlamaya çalışıyoruz. Bu okul yöneticileri seni de okutmuşlar, vurgularına dikkat et" dedi. Ersen Korkmaz, 6 Temmuz günü de MHP'li olduğu tahmin edilen bir grubun bıçaklı saldırısına uğrayarak elinden ve kalçasından yaralandı.

RP Kütahya Milletvekili Ahmet Derin, 29 Ocak günü Meclis'te, bir muhabirin Bosna'ya yardım için toplanan paraları RP'ye aktardığı gerekçesiyle Süleyman Mercümeç'e hapis cezası verilmemesine ilişkin sorusuna sinirlenerek, bu sırada çekim yapan kameraman Fatih Çotur'u tartakladı. Ahmet Derin, çekimi durdurmaman kameraman Fatih Çotur'a "ver o kasedi" diyerek kolunu büktü ve "Bu filmi yayınlarsanız sizi gebertirim." diye bağırdı.

Hürriyet gazetesi Antalya muhabirlerinden Hüseyin Demir, 31 Ocak günü saat 23.00 sıralarında evinin önünde uğradığı silahlı saldırıda yaralandı. Hüseyin Demir'in sol ayağına 2, sağ ayağı ve sol eline de birer kurşun isabet etti. Hüseyin Demir, Lara bölgesindeki bazı tesislerin yıkımları, bir milletvekili adayının asker kaçağı olması, Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği hakkında yazdığı yazılar nedeniyle vurulmuş olabileceğini söyledi. Demir'i yaralayan Cemil Doğan 2 Şubat günü Ankara'da, Antalya Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkanı Nevzat Tulgar ve oğlu da "azmettirdikleri" için Antalya'da gözüaltına alındı.

Yeni Asır gazetesi muhabiri Ertan Gürcaner, 1 Şubat günü İzmir Buca'da, gecekondu yıkımını izlerken polisler tarafından dövüldü. İzmir Emniyet Müdür Yardımcısı Oktay Uygun, Gürcaner'i döven polislerin, Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü'nde görevli komiserler Fariz Kahraman ile Fatih Terzi olduğunun belirlendiğini ve bu kişilerin açığa alındığını bildirdi.

Erzurum'da Şubat ayında yapılan bir futbol maçını izleyen Zaman gazetesi muhabiri Mahir İnanç polisler tarafından dövüldü. Polisler, Mahir İnanç'ın gözlük ve flaşını da aldılar. Basın Konseyi'nin olaya tepki göstermesi üzerine dönemin Erzurum Emniyet Müdürü Natuk Canca, spor karşılaşmalarına katılacak polis takımlarını yarışmadan çektiklerini ve Mahir İnanç'ı döven polislere 3'er maaş para cezası verildiğini bildirdi.

Reuters'in İstanbul Bürosu'nda görev yapan Aliza Marcus'un çalışma izni Şubat ayında uzatılmadı ve basın kartı yenilenmedi. Bu nedenle Türkiye'yi terk etmek zorunda bırakılan Aliza Marcus, yazdığı haberler ve insan hakları ihlallerine yaklaşımı nedeniyle yetkililer ve bazı gazetelerin asılsız suçlamalarına maruz kalmıştı. Reuters'in 1994 yılında yayımladığı "Ordunun Hedefi Kürt Köyleri" başlıklı bir haber nedeniyle Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca İstanbul DGM'de yargılanan Aliza Marcus, 9 Kasım 1995 tarihinde beraat etmişti.

Alman Version Ajansı Türkiye Temsilcisi Şaban Dayanan, 1 Mart günü bindiği takside trafik polisleri tarafından indirilerek ölümle tehdit edildi. Aynı araçta bulunan Tempo dergisi foto muhabiri Ali Öz de tartaklandı. Olay sırasında çevrede bulunan sivil polisler,

Şaban Dayanan'ı gözaltına almak istediler. Fotoğraf makinasının polisler tarafından yere atıldığını belirten Şaban Dayanan, "Makinamı yere atınca karşı çıktım. O an çevremde birden beliren sivil polislerin hepsi üzerime yürüyerek boğazımı sıktılar, belime tekme atılar ve tartakladılar. Fazla konuşmamamı söylediler" dedi.

Bosna'ya yardım için toplanan paraları RP'ye aktardığı gerekçesiyle hapis cezasına mahkum edilen Süleyman Mercümeç, 4 Mart günü, Bursa'daki bazı gayrimenkullerini devrederken kendisini görüntülemek isteyen gazeteciye saldırdı. Olayda, Süleyman Mercümeç ve yakınları, fotoğraf çeken Bursa 2000 gazetesi muhabiri Ali Cebe'nin gözlük ve fotoğraf makinasının flaşını kırdular. Süleyman Mercümeç ifadesinde "Fotoğraf çekildiğini farkettim. Bu kişinin gazeteci olup olmadığını bilmiyordum. Gazeteci olduğunu kanıtlanmasını istedim. Gazeteciye saldırmadık" dedi. Süleyman Mercümeç daha sonra serbest bırakıldı.

Odak dergisinin İstanbul'daki merkezine 13 Mart günü yapılan baskında, derginin Yazışleri Müdürü Erhan Duman, Birleşik Taşımacılık Sendikası Eğitim Uzmanı Osman Tiftikçi, dergi çalışanı Bülent Şenlik ile 2 kişi gözaltına alındı. Avukat Saadet Yalçın, 14 Mart günü yaptığı açıklamada, dergi yazarı Hamza Yalçın'ın da gözaltına alındığını bildirdi. Dergi çalışanlarının avukatlarıyla görüşmeleri de engellendi. Erhan Duman, serbest bırakıldıktan sonra 27 Mart günü yaptığı açıklamada, "10 gün boyunca işkence gördük. Baskında büroda bulunan bazı eşyalara el konuldu, büroya hasar verildi. Mahkemeye çıkartılmadan serbest bırakıldığımız halde kamuoyuna yasadışı örgüt üyesi olarak tanıtıldık" dedi. Duman, mahkeme celbi almak için 16 Nisan günü gittiği Kumkapı Karakolu'nda da 2 gün gözaltında tutuldu.

Antalya'daki Kanal 07 TV, Radyo 07 ve Gazete 07'nin sahibi Mehmet Kesim 14 Mart akşamı evinin önünde uğradığı silahlı saldırıda bacağından yaralandı. Saldırının ardında Antalya Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkanı Nevzat Tulgar'ın olduğu öne sürüldü. Hürriyet gazetesi muhabiri Hüseyin Demir'e düzenlenen silahlı saldırı sonrası hakkında "azmettirdiği" iddiasıyla dava açılan Nevzat Tulgar hakkında Gazete 07'de, "Tulgar inkar ediyor", "İnkar mangası" ve "Tulgar hesap veriyor" başlıklarıyla haberler yayımlanmıştı.

İstanbul Gaziosmanpaşa Gazi mahallesinde 1995 yılında meydana gelen ve çok sayıda kişinin ölmesiyle sonuçlanan olayların yıldönümü nedeniyle yapılan gösterileri izlemek için 12 Mart günü gittiği İstanbul Gazi mahallesi girişinde gözaltına alınan Partizan Sesi gazetesi muhabiri Özgür Saltık, 16 Mart günü tutuklandı.

Diyarbakır Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde, Newroz bayramı nedeniyle 19 Mart günü öğle saatlerinde ateş yakarak gösteri yapan öğrenciler polisler tarafından dövülerek dağıtıldı. Bu olayı görüntülemeye çalışan Can TV ve Metro TV adlı yerel televizyon kuruluşlarının kameramanları Hakim Çetiner ile Salih Dünder'in filmlerine zorla el konuldu. Metro TV muhabiri Mahmut Oral ile kameraman İbrahim Halit Yakut da aynı gün gözaltına alındı.

Öğrencilerin, 23 Mart günü Ankara'da yaptığı gösteriyi izleyen çok sayıda gazeteci polisler tarafından dövüldü, hakarete uğradı, bazı gazetecilerin filmlerine ve notlarına el konuldu. Dövülen gazetecilerden Cemal Gökcanlı (Kanal 6), Serkan Çinier (Star), Gökhan Eren (Star), Kemal Ertaş (Partizan Sesi) ve Burhanettin Bilici (Associated Press) yaralandı, 6 gazeteci bir süre gözaltında tutuldu. Dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz, olayla ilgili açıklamasında, "Güvenlik güçleri görevi yaparken maalesef böyle istenmeyen sonuçlar doğabiliyor. Üzüntüyle karşıladığımı tekrar söylüyorum" dedi. Dönemin İçişleri Bakanı Ülkü Güney ise olayda "polisin kastı olmadığını" öne sürdü. Ülkü Güney, gazetecilerin kaybolan kaset ve fotoğraf makinelerinin bulunarak iade edildiğini belirtti.

Antalya'nın Alanya ilçesinde yayımlanan Memleketim adlı yerel gazetesinin Genel Yayın Yönetmeni Serhan Altıparmak, 29 Mart gecesi polis tarafından gözaltına alındı. "Asker kaçağı olduğu" iddiasıyla gözaltına alınan Serhan Altıparmak, iddianın doğru olmadığını anlaşılması üzerine 7 saat sonra serbest bırakıldı. Serhan Altıparmak'ın gözaltına alınması üzerine Memleketim gazetesi ilk sayfası boş bırakılarak yayımlandı. Gazete yetkilileri, "Alanya Emniyet Müdürlüğü'nde görevli Hakan Erol adlı komiserin, Recep Canpolat adlı kişiye gözaltında işkence yapmasını gazetesinin birinci sayfasından kamuoyuna duyurmuştuk. Serhan Altıparmak, bu olaya kızan polisler tarafından rahatsız ediliyordu" dediler.

Hatay'ın Samandağ ilçesine bağlı Sutaşı köyünde 1995 yılında öldürülen HADEP Samandağ İlçe Başkanı Mehmet Latifeci'nin ölüm yıldönümü nedeniyle köyde yapılan anma toplantısına katılanlardan 46'sı gözaltına alındı. Toplantıdan sonra Antakya'ya dönerken 30 Mart günü gözaltına alınanlar, Karaçay Jandarma Karakolu'na götürüldü. Aralarında Güney Uyanış Gazetesi Antakya Temsilcisi Talat Oruç ile Cumhuriyet gazetesinin Antakya muhabiri Şahiye Say'ın da bulunduğu 46 kişi 31 Mart sabahı serbest bırakıldı.

Ankara Olgunlar sokakta bulunan kitap tezgahları MHP yanlısı 20 kişilik bir grubun saldırısına uğradı. 31 Mart günü saat 21.00 sıralarında yapılan saldırı sonucunda, tezgahlarda çalışan Ercan Yenigül adlı üniversite öğrencisi ile İshak Aslantaş, Aytekin Kayaoğlu, Gökhan Çelik ve Murat Aytekin adlı kişiler yaralandı.

Selam gazetesi dağıtım sorumlusu Abdülhamid Çelik, 2 Nisan gecesi gözaltına alındı. Selam gazetesinin sahibi Hasan Kılıç 4 Nisan günü yaptığı açıklamada, gözaltında kayıpların yol açtığı tedirginlik ortamında, Abdülhamid Çelik'in gerekçesiz gözaltına alındığını söyledi.

11 Nisan günü İstanbul DGM'de görülen bir davasına gitmek için evinden çıkan Sosyalist Alternatif dergisi eski sahibi Suna Tan gözaltına alındı. Sosyalist Alternatif dergisine 12 Nisan günü polis tarafından düzenlenen baskında da 4 dergi çalışanı gözaltına alındı.

İstanbul'da bulunan Güneş Ülkesi Yayınevi'ne 16 Nisan günü baskın yapan polisler, yayınevi çalışanlarından Nazif Çetinkaya ve Nihal Çıplak ile konuk olarak bulunan Şükrü Piliç'i gözaltına aldı. Yayınevinden yapılan açıklamada, Şükrü Piliç'in serbest bırakıldığı, Nazif Çetinkaya'nın kesinleşmiş cezası nedeniyle tutuklandığı, Nihal Çıplak'ın ise bir süre gözaltında tutulduğu belirtildi.

Türkiye Gazetesi Giresun muhabiri Bekir Bayram, 22 Nisan günü Giresun Çarşı Polis Karakolu'nda dövüldü. Tüfek dipçiğiyle ayaklarına vurulan ve gözlüğü kırılan Bekir Bayram'a "2 gün iş göremeyeceğine" dair rapor verildi. Karakolda görevli Ahmet adındaki bir polisin kendisini dövdüğünü belirten Bekir Bayram, savcılığa suç duyurusunda bulundu.

Bodrum'da 24 Nisan günü haber çalışması yapan Arena programı muhabiri Tayfun Güzelmeriç, Cemal Demirağ adlı kişi ile adları öğrenilemeyen iki arkadaşı tarafından dövüldü ve ölümlü tehdit edildi.

Hürriyet gazetesi muhabiri Nurettin Kurt, "ruhsatsız silahla yakalanan" iki kişinin duruşmasını izlemek için bulunduğu Ankara Adliyesi'nde 30 kişilik bir grup tarafından dövüldü.

İstanbul Pendik Emirli köyünde 4 Mayıs günü yapılan "Türkçülük Şöleni ve Hidrellez Kutlamaları"nı izleyen Zaman gazetesi muhabiri Yüksel Evsen, kutlamalara katılan bir grubun saldırısına uğradı. Kutlamalar sırasında bir grup tarafından tabanca ve pompalı tüfekle havaya ateş açıldı. Bu sırada Yüksel Evsen ve diğer gazeteciler ateş açanları görüntülemek istedi. Bunun üzerine gruptan bazı kişiler Yüksel Evsen'i dövdü ve objektifini kırdı.

Ankara'da Milli Eğitim Bakanlığı'nın düzenlediği Milli Eğitim Şurası'nı protesto eden öğrenciler, 17 Mayıs günü yaptıkları gösteri sırasında polislerin saldırısına uğradılar. Olayları izleyen gazeteciler de polisin saldırısına maruz kaldı. Flaş TV kameramanı Azmi Turan'ın çektiği görüntülerin bulunduğu kasete el konuldu ve kamerası tahrip edildi.

Adana'da 17 Mayıs günü gözaltına alınan, 18 Mayıs günü de serbest bırakılan Özgür Halk Dergisi Adana Bürosu çalışanı Veysel Erol, götürüldüğü Emniyet Müdürlüğü'nde dövüldüğünü, tehdit edildiğini ve polis ajanı olması için zorlandığını açıkladı.

17 Mayıs günü, İstanbul Kadıköy'de yapılan mum yakma eylemini engelleyen polisler, Günaydın gazetesi muhabiri Dursune Halat ve Kanal D kameramanı Ali Ekber'i tartakladılar.

Trabzon'da yerel olarak yayınlanan Karadeniz Güneşi gazetesinin Trabzon Bürosu, 29 Mayıs günü polis tarafından basıldı. Gazetede çalışanı Erdal Yanbuloğlu'nu tehdit eden polisler, 1000 kadar gazeteye el koydular ve bürodaki eşyaları tahrip ettiler. Gazete 25 Temmuz günü de basıldı ve Yazışleri Müdürü Cennet Saitoğulları gözaltına alındı.

Mersin'de yerel yayın yapan Radyo Aktif, 29 Mayıs akşamı kimliği belirsiz kişiler tarafından kundaklandı. Yangın sonucunda radyoda yayın sona erdi. Radyo Aktif Genel Yayın Yönetmeni Nihat Yıldız, kundaklamanın demokrasi istemeyen güçlerce yapıldığını öne sürdü.

Ankara 10. Asliye Hukuk Mahkemesi Yargıcı Emin Yılmaz, 30 Mayıs günü yapılan bir duruşmada, fotoğraf çeken gazetecilere hakaret etti. Sabah muhabiri Cemal Doğan'ın fotoğraf çekmesi üzerine sınırlanan Emin Yılmaz, duruşmanın bittiğinin söylenmesi üzerine, "Duruşmayı ben mi bitiriyorum, siz mi?" diyerek gazetecilerin üzerine yürüdü. Bu arada Hürriyet muhabiri Nurettin Kurt duruşma salonunda mahsur kalırken, kameramanların çekim yapmasına da izin verilmedi. Emin Yılmaz'ın bazı gazeteciler hakkında tutuklama kararı vermek için girişimde bulunması avukatlar tarafından engellendi.

Kayıp yakınlarınının 8 Haziran günü Galatasaray Lisesi önündeki eylemini izleyen gazeteciler polislerin saldırısına uğradı. Olayda, Milliyet gazetesi muhabiri Musa Ağacık ve ATV muhabiri Mete Çubukçu dövüldü, çok sayıda gazeteci gözaltına alındı. Gözaltına alınan gazetecilerin adları şöyle: IPS muhabiri ve Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü Türkiye Temsilcisi Nadire Mater, ATV muhabiri Mehmet Güç, Siyah-Beyaz muhabiri Sevil Erol, Evrensel muhabirleri Necdet Akdemir ve Öncü Aslan, Cumhuriyet muhabiri Devrim Sevimay, Demokrasi muhabiri Şükran Can ile Kadir Biricik, Nuri Telek, Bülent Sarı ve Ayten Öztürk. Nadire Mater ve Şükran Can dışındaki gazeteciler kısa sürede serbest bırakıldı.

İstanbul Okmeydanı mahallesinde 9 Haziran günü yapılan bir gösteri sırasında çıkan olayları izleyen gazetecilere müdahale eden polisler Sabah gazetesi muhabirleri Hayati Kılıç ve Gökhan Karakaş'ın fotoğraf makinalarına el koydular. Gazeteciler, makinaları kaybolduğu için Beyoğlu Savcılığı'na başvurarak şikayetçi oldular.

Özgür Gelecek gazetesi muhabiri Zeynel Salt, 11 Haziran günü sabah saat 08.00 sıralarında İstanbul Bayrampaşa Cezaevi yakınlarında silahlı dört kişi tarafından kaçırıldı. Kent dışına çıkartılarak 3 saat boyunca dövülen ve ölümlle tehdit edilen Zeynel Salt, muhabir kimliğine ve notlarına el konulduktan sonra serbest bırakıldı.

HABITAT-II çerçevesinde 13 Haziran günü İstanbul'da yapılan liderler zirvesinde, sıcağın fenalaşan bir delegenin salondan çıkarılmasını izleyen gazeteciler Birleşmiş Milletler görevlileri tarafından zor kullanılarak engellendi. BM görevlileri, Hürriyet gazetesi muhabirleri Hayrettin Karakete ile Engin Giray'ı yumrukladı ve giriş kartlarına el koydu.

İstanbul Ortaköy’de, 16 Haziran günü açlık grevindeki tutuklularla dayanışma eylemi düzenlemek isteyen “Sanatçı Dayanışması Platformu” üyesi 45 kişi gözaltına alındı. Olayı izleyen Kanal D’nin bir muhabiri ile kameramanı da gözaltına alınanlar arasında yer aldı. Muhabir ve kameraman kısa süre sonra, 43 kişi ise 17 Haziran günü serbest bırakıldı.

Adana’da yerel yayın yapan Bölge gazetesinin Mersin Temsilcisi Abdi Saturoğlu, 19 Haziran gecesi kimliği belirsiz bir kişinin bıçaklı saldırısına uğradı. Abdi Saturoğlu’nu Güven- evler mahallesindeki evine giderken yaralayan saldırgan daha sonra kaçtı.

Ankara’da RP ile DYP yöneticileri arasında hükümet kurmak için yapılan gizli bir toplantıyı izleyen Akşam gazetesi muhabiri Fehmi Çalmuk, Star muhabiri Ahmet Takan ve kameraman Noyan İnal 19 Haziran gecesi gözaltına alındı. Gazeteciler 4 saat sonra serbest bırakıldı. Ankara Asayiş Amiri Ali Gür’ün emriyle gözaltına alınarak Kavaklıdere Kara- kolu’na götürülen gazetecilerin avukat çağırma ve telefon etme talepleri reddedildi.

Antakya’da gerçekleştirilen Serinyol Festivali’nde, gazeteci Mustafa Ekmekçi’nin ve- receği konferansın tanıtım afişlerini asarken 25 Haziran günü gözaltına alınan Özkan Gülşan, “güvenliği bozduğu” gerekçesiyle tutuklandı. 28 Haziran günü Antakya 3 No’lu Sağlık Oca- ğı’na gönderilen Özkan Gülşan’a verilen rapor polisler tarafından yırtıldı. Özkan Gülşan, 8 Ağustos günü Malatya DGM tarafından tahliye edildi.

Kayıp yakınlarının 29 Haziran günü İzmir Konak Meydanı’ndaki Hasan Tahsin Anıtı önünde yaptıkları oturma eylemi sırasında gazetecilerin yanına gelerek kimlik kontrolü yapan Güvenlik Şube Müdürü Mustafa Serbest, Demokrasi, Evrensel, Demokrat Söylem, Kurtuluş ve Ronahi muhabirlerinin alanı terk etmelerini istedi. Bu gazeteciler ayrıca, bir grup polis tarafından da “Amirlerimiz sizi burada görmek istemiyor. Hemen dağılın. Yoksa zor kullana- rak dağıtacağız” diye tehdit edildi. Muhabirlerin, “Görev yapmamızı engelliyorsunuz. Diğer basın mensuplarına neden kimlik sormuyorsunuz?” diyerek itiraz etmesi üzerine Mustafa Serbest, polisleri çağırarak muhabirleri alandan dışarı çıkarttı.

29 Haziran günü, Adana’nın Reşatbey mahallesinde, Özgür Halk dergisi bürosundan çıkarken gözaltına alınan derginin Adana Temsilcisi Dilber Aydemir, işkence gördüğünü açıkladı. 5 günlük rapor alan Dilber Aydemir, polisler hakkında suç duyurusunda bulundu.

Nefes Dergisi Yazı İşleri Müdürü Esat Korkmaz’ın İstanbul Bostancı’da bulunan evi 28 ve 29 Haziran günleri kimliği belirsiz kişiler tarafından basıldı. Nefes dergisi adına yapılan açıklamada; ilk saldırının Esat Korkmaz’ın 27 Haziran günü Avustralya’ya gitmesinin ardından gerçekleştiği, Esat Korkmaz’ın eşi Kekik Korkmaz ile kızı Vişne Korkmaz’ın da tehdit edildiği belirtildi. 29 Haziran günü gerçekleşen ikinci saldırının ise saat 23.35 sıra- larında Esat Korkmaz’ın eşi Kekik Korkmaz ile telefon görüşmesi yaptığı sırada olduğu, bu saldırıda camların kırıldığı ve kapının tekmelelenerek kırılmaya çalışıldığı kaydedildi.

Sivas katliamının (2 Temmuz 1993) yıldönümü nedeniyle İzmir’de düzenlenen anma toplantısına müdahale eden polisler gazetecileri de dövdüler. Olayda bazı polislerin “Bırakın insanları, gazetecilere saldırın” demesi üzerine 50 kadar polisin gazetecilere saldırdığı bil- dirildi. Olayda, Ege TV adlı televizyon kuruluşunun kameramanı Arif Çayan’ın sol kolu ve ayağı kırıldı, Gazete Ege muhabiri Dilek Eski ve Kadir Kemaloğlu ile Cumhuriyet gazetesi muhabiri Necati Aygün çeşitli yerlerinden yaralandı. İzmir Emniyet Müdürü Hasan Özdemir, olaya karışan polisler hakkında soruşturma başlatacağını açıkladı.

Adana’da 3 Temmuz günü gözaltına alınan Odak dergisi Adana Temsilcisi Mahir Yılmaz Sarı (28), siyasi şubede işkence gördüğünü ve 19,5 milyon lira para ile basın kartına el

konulduğunu bildirdi. Hakkında tutanak tutulmadığını ifade eden Sarı, aynı gece saat 02.00 sıralarında sadece nüfus kağıdı verilerek serbest bırakıldığını, basın kartı ile parasını sorması üzerine 4-5 polisin kendisini zorla binadan dışarıya çıkardığını bildirdi.

Afyon'un Emirdağ ilçesinde Hürriyet Haber Ajansı muhabiri Gazi Molla, 5 Temmuz günü saat 23.00'de 3 kişinin silahlı saldırısına uğradı. Bolvadin Köprüsü üzerinde yapılan saldırıda Gazi Molla'ya, plakası belirlenemeyen minibüsten ateş edildi. Gazi Molla saldırıdan yara almadan kurtuldu.

Tutuklu yakınlarının 5 Temmuz günü Ankara Yüksel Caddesi'ndeki oturma eylemine müdahale eden polisler, aralarında Eğitim Sen yöneticisi Başyürek Altun ile Star muhabiri Tursen Çankaya'nın da bulunduğu çok sayıda kişiyi tartakladı.

İzmir Konak Meydanı'nda 13 Temmuz günü oturma eylemi yapan tutuklu ve kayıp yakınlarına müdahale eden polisler 13 kişiyi tartaklayarak gözaltına aldı. Olayda eğitilmiş köpekler kullanan polisler Demokrasi gazetesinden Kerem Oğuz, Kızıl Bayrak dergisinden İrfan Sayguner ve Kurtuluş dergisinden Yusuf Işık'ı dövdüler ve fiililerine el koydular.

Ankara Yüksel Caddesi'nde cezaevlerindeki açlık grevlerine destek için 20 Temmuz günü gösteri yapan tutuklu yakınları dövülerek dağıtıldı. Olayda tutuklu aileleri ile birlikte Ulusal Basın Ajansı foto muhabiri Gökhan Gerçek de polis tarafından dövüldü. Polisler, bazı gazetecilerin de görüntü almasını engelledi.

Ölüm orucunda ölen Aygün Uğur (21 Temmuz) için İstanbul Sarıgazi'de 23 Temmuz günü yapılan temsili cenaze törenine müdahale eden askerler, 60 kişiyi döverek gözaltına aldı. Olay sırasında Alınteri gazetesi muhabiri Mehtap Kuruçay, Odak muhabirleri Hasan Ali Sönmez ve Fadime Tepe, Partizan Sesi muhabiri Yılmaz Cesur, Devrimci Çözüm muhabiri Mahsun Korkmaz da dövülerek gözaltına alındı. Mehtap Kuruçay, bindirildiği askeri araçta ve götürüldüğü karakolda işkence gördüğünü, cinsel taciz ve sarkıntılığa maruz kaldığını anlattı.

Hürriyet gazetesi Karadeniz Ereğlisi (Zonguldak) muhabiri ve yerel Önder gazetesi yazarı Eyüp Bektaş, 23 Temmuz günü kimliği belirsiz 2 kişinin saldırısı sonucu yaralandı. Eyüp Bektaş, olayı anlatırken "Büroda yazı yazarken 2 kişi gelerek Eyüp Bektaş'ı aradıklarını söylediler. 'Benim' deyince 'Niye böyle yapıyorsun?' diyerek saldırdılar" dedi.

Cumhuriyet gazetesi ve yerel Bursa Olay gazetesinin Gemlik muhabiri Cemal Kırgız, 25 Temmuz günü uğradığı silahlı saldırıda bacağından yaralandı. Saat 09.15'te eşi Necmiye Kırgız ile birlikte Kayhan mahallesi Şerifiye sokaktaki evinden çıkar. Cemal Kırgız'a bir kişi ateş açtı. Cemal Kırgız'ı bacağından yaralayan saldırgan kaçtı. Saldırının mafya tarafından düzenlendiğini belirten Cemal Kırgız, 3 Temmuz günü Olay gazetesine Gemlik'te yakalanan Muhammet Mehmet Bayramoğlu ile ilgili bir haber yazdığını ve bu haberden sonra telefon tehditleri aldığını söyledi.

Ankara'da tutuklu yakınlarının 26 Temmuz günü yaptığı eylemi izleyen ANKA Ajansı muhabiri Ebru Dönmezoğlu, polisler tarafından dövüldü. Eylemden sonra Mülkiyetler Birliği bahçesinde oturduğunu anlatan Dönmezoğlu, kaçan bir kişiyi izleyen polislerin bahçeye girdiğini ve kendilerini engellemeye çalışan Mülkiyeliler Birliği yöneticilerini tartakladığını belirtti. Bu sırada not tuttuğunu gören polislerin kendisini tekme ve yumrukla dövdüğünü bildiren Ebru Dönmezoğlu, suç duyurusunda bulundu.

İzmir'in Dikili ilçesinde iki haftada bir yayınlanan Dikili Postası ve Dikili'nin Sesi gazeteleri, Temmuz ayı sonunda "işyeri açma ruhsatları olmadığı" gerekçesiyle belediye tara-

findan 15 gün kapatıldı. Dikili Postası gazetesinin sahibi ve Yazışleri Müdürü Nuri Gündüz, belediye başkanı ve kaymakamın uygulamalarını eleştiren yazılar yayımladıkları için bu kararın verildiğini söyledi. Mahkemeye başvuran Nuri Gündüz, kararı iptal ettirdi.

İlhan Arsel'in "Şeriatın Kıssalar" adlı kitabında "dine hakaret edildiğini" savunan İBDA-C örgütü militanları, kitabı basan Kaynak Yayınevi yerine, isim benzerliği nedeniyle mesleki bir dergi olan Kaynak Elektrik Dergisi bürosunu basarak yaktılar. 5 Ağustos günü sabahı İstanbul'un Şişhane semtindeki dergi bürosuna gelen biri maskeli 5 kişi, büroda bulunan Salim Uzun ve Behman Sadık Birgül'ü dövdükten sonra, duvarlara "İslama ve müslümanların kutsal değerlerine düşmanca saldıran alçaklar cezalarını görür" yazdılar.

Erzincan'da yerel yayın yapan Can TV muhabiri Hakan Adabaş ile kameraman Sudi Say, 5 Ağustos günü haber için gittikleri Ziraat Bankası Erzincan Şubesi'nde, banka güvenlik görevlisinin saldırısına uğradılar. Saldırıda hafif yaralanan Hakan Adabaş ve Sudi Say, güvenlik görevlisinin ses bantları ile kablo ve mikrofonlara da el koymak istediğini söylediler.

Öncü Yurtsever Gençlik dergisinin İstanbul'daki bürosu 14 Ağustos günü saat 21.00 sıralarında polis tarafından basıldı. Baskın sırasında derginin sahibi Hülya Özveren ile dergi çalışanları Tekin Bozkurt, Demet Uzun ve Pınar Günyez gözaltına alındı. 27 Ağustos günü serbest bırakılan Hülya Özveren ve 3 dergi çalışanı, gözaltına işkence gördüklerini, söylediler.

Diyarbakır'da yerel yayın yapan Can TV, 24 Ağustos akşamı canlı yayımlanan "Kürt Sorunu ve Barış" konulu bir açık oturum sırasında basıldı. Tartışma sürerken saat 22.30 sıralarında Can TV'ye gelen polisler, yayını kestirdiler ve stüdyoya girdiler. Oturumu yöneten Cüneyt Alphan, konuşmacılar HADEP Diyarbakır İl Başkanı Abdullah Akın, Demokratik Barış Partisi İl Başkanı Semir Güzel, Diyarbakır Barosu Sekreteri Avukat Sabahattin Çetin ve İHD Yönetim Kurulu Üyesi Vedat Çetin gözaltına alındı. Olağanüstü Hal Bölge Valisi Necati Bilican ise konuşmacılar hakkında arama emri olduğu için polislerin binaya gittiklerini iddia etti. Gözaltına alınanlar 26 Ağustos akşamı DGM Savcılığı tarafından serbest bırakıldı. Cüneyt Alphan, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı.

Star kameramanı Ali Öksüz, Ağustos ayında Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in İstanbul'a yaptığı bir geziyi izlerken özel tim görevlileri tarafından dövüldü.

İstanbul'daki Hyatt Regency Otelinde sendika üyesi olmak istedikleri için işten atılan işçilerin 2 Eylül günü otel önünde yaptıkları basın açıklamasına müdahale eden polisler, aralarında Kızıl Bayrak gazetesi muhabiri Gönül Saygınar'ın da bulunduğu 10 kişiyi gözaltına aldı. Olay yerindeki gazetecileri engelleyen polisler Anadolu Ajansı, Cumhuriyet, Demokrasi, Kızıl Bayrak ve İhlas Haber Ajansı muhabirlerinin kimliklerine bir süre el koydular.

Balıkesir'in Bandırma ilçesinde yayınlanan Bansas gazetesinin sahibi Sadi Bilten, 2 Eylül günü kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısına uğradı. Evine giderken saldırıya uğrayan Sadi Bilten, kasiğinden yaralandı.

Alinteri gazetesi İzmir Bürosu 8 Eylül günü polis tarafından basıldı. Gazetenin İzmir Temsilcisi Ali Ekşi ile Ayça Taşkaya adlı kişinin gözaltına alındığı baskında, Özgür Gelecek, Odak, Partizan Sesi ve Atılım muhabirlerinin de baskın süresince büroda tutulduğu bildirildi.

6 Ekim günü İstanbul Gazi mahallesindeki bazı gazete ve dergi bürolarına baskınlar yapıldı. Partizan Sesi ve Kervan bürolarını basan polisler, içinde kimse bulunmayan Kurtuluş bürosuna kapıyı kırıp girdiler. Olayda Kervan dergisi Yazışleri Müdürü Cemal Küçükşahin ve Partizan Sesi çalışanı Haydar Sürgeç'in de aralarında bulunduğu 20 kişi gözaltına alındı.

Ankara Cumhuriyet Lisesi'nde paralı eğitime ve okuldaki özel güvenlik biriminin ücretlerinin öğrencilerden alınan paralarla ödenmesine karşı çıkan öğrencilerin 10 Ekim günü yaptığı gösteri polis tarafından engelledi. Eylemi izleyen Evrensel gazetesi muhabiri Barış Erbektaş ve Demokrasi muhabiri Hasan Oğün Özdemir "sarı basın kartları olmadığı ve okula izinsiz girdikleri" bahanesiyle gözaltına alındı. Gazeteciler bir saat sonra serbest bırakıldı.

10 Ekim günü Partizan Sesi gazetesi Bursa bürosunu basan polisler, büroda bulunanları tehdit ederek, arşive ve gazetenin 46. sayısına el koydu. Gazetenin İstanbul Gazi mahallesindeki bürosunu da 26 Ekim günü basan polisler, muhabir Ali Ekber Akbulut ile büroda bulunan Coşkun Gencer ve Cem Tecer'i gözaltına aldı.

RP İstanbul İl Örgütü'nün 20 Ekim günü Abdi İpekçi Spor Salonu'nda yaptığı toplantıda gazetecilere saldırıldı. Dönemin Başbakanı Necmettin Erbakan konuşurken, partililer ile gazeteciler arasında çıkan tartışma sırasında Radikal gazetesi muhabiri Gülümser İşçelebi yere düştü ve fotoğraf makinesi zarar gördü. Bunun üzerine salondan toplu olarak ayrılan gazeteciler dışarıda beklediler. Burada da gazeteciler ile partililer arasında tartışma yaşandı. Olayda, Yeni Yüzyıl gazetesi muhabiri Mustafa Okutan ile Emine Kurtan, Hürriyet gazetesi muhabiri Tamer Yüksel ve Radikal gazetesi muhabiri Gülümser İşçelebi tartaklandı.

25 Ekim günü Adana Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü binasına düzenlenen intihar saldırısından sonra olayı izleyen Milliyet gazetesi muhabiri Murat Doğukanlı, polislerin saldırısına uğradı. Polislerin dövdüğü Doğukanlı hastaneye kaldırıldı. Çeşitli yerlerinden yaralanan Murat Doğukanlı, iç kanama geçirdi ve hafıza kaybı görüldü.

Trabzon'da yayımlanan yerel Karadeniz gazetesi muhabiri Zeki Sancak, 29 Ekim günü bir zabıta tarafından dövüldü. Farabi Hastanesi'ndeki bir olay sırasında yaralanan zabıta Hasan Günaydın'ın fotoğrafını çeken Zeki Sancak, Erol Terzi adlı zabıta tarafından telsizle dövüldü. Erol Terzi, Zeki Sancak'ın fotoğraf makinesini kırarak kaçtı. Hastaneye kaldırılan Zeki Sancak'ın başına dikiş atıldı ve 10 günlük rapor verildi. Erol Terzi gözaltına alındı.

İslami eğilimli Siyah Bayrak dergisinin İstanbul'daki bürosunu 30 Ekim gecesi basan polisler, derginin arşivine el koydular. Derginin Yazı İşleri Müdürü Abdullah Uzunoglu da, Pendik semtindeki evi basılarak gözaltına alındı.

Alınteri Gazetesi Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü Merdan Özçelik ile muhabir Salim Gümüş, 3 Kasım günü baskıdan yeni çıkan gazeteleri kargoya verirken gözaltına alındı. Merdan Özçelik ile Salim Gümüş serbest bırakıldıktan sonra 6 Kasım günü yaptıkları açıklamada, işkence gördüklerini ve Adli Tıp'tan birer haftalık rapor aldıklarını söylediler.

Susurluk kazasından sonra 8 Kasım günü Hürriyet gazetesinde yayımlanan bir haber üzerine, Hürriyet gazetesinin Adana Ceyhan Yolu üzerindeki tesisleri MHP'liler tarafından basıldı. Grup olay çıkmadan dağıldı. İstanbul İkitelli'deki Hürriyet binası da 10 Kasım gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından kurşunlandı. Saldırıda bina hasar gördü. 30 Kasım günü de Hürriyet ve Milliyet gazetelerinin Ankara'da basıldığı matbaaya silahlı saldırı düzenlendi. Saat 01.00 sıralarında bir otomobille tesis önüne gelen saldırganlar, matbaanın giriş kulübesinin bulunduğu yöne 9 el ateş ettiler. Olayda ölen ve yaralanan olmadı.

Erzincan'ın Tezcan ilçesine bağlı Yaylın köyü Kilise mezrası ile Çat ilçesine bağlı Bardakçı köyü Polikan mezrasının 9 Ekim gecesi yakılmasını görüntüleyen Erzincan'da yerel yayın yapan Dost TV'nin kameramanı Murat Şimşek ve ailesi baskılara maruz kaldı. Murat Şimşek, tehdit edildiğini ve kimliği belirsiz kişilerin karısını kaçırmaya çalıştığını açıkladı.

KESK tarafından 14 Aralık günü Ankara'da yapılan yürüyüş sırasında, Sıhhiye Köpürüsü altında çıkan olayda Salih Gerçek adlı foto muhabiri başından taşla yaralandı. Gazetecilerin fiililerine el koyan polisler, Demokrasi gazetesi muhabiri Handan Coşkun'u tartakladı, aralarında Kurtuluş dergisinin bir muhabiri ile İmaj Radyo muhabirlerinin de bulunduğu 33 kişiyi gözaltına aldı. Ayrıca Emek Gazetesi Ankara Temsilcisi Fevzi Argun ile muhabiri Barış Erbektaş tartaklanarak ve sürüklenerek gözaltına alınmak istendi. İki gazeteciyi gözaltına alma girişimi, diğer gazetecilerin müdahalesiyle önledi.

Ordu'da yayınlanan Olay adlı yerel gazete 19 Aralık günü Ülkü Ocakları Ordu Şube Başkanı Recep Aydın ve kimliği belirlenemeyen bir kişi tarafından basıldı. Saldırganlar, Haber Müdürü Metin Akyürek'i dövdüler. Saldırının, gazetede 18 Aralık günü, lise öğrencilerini tehdit eden, zorla para toplayan bazı kişilerin "ülkücü" olduklarına ve polisler tarafından korunduklarına ilişkin haberin yayımlanmasından kaynaklandığı bildirildi.

Osmaniye'de yayınlanan Özgür Çukurova gazetesinin sahibi Yeter Özcan ile muhabiri Bayram Dana, 31 Aralık günü saat 20.30 sıralarında gözaltına alındı. 1 Ocak günü serbest bırakılan Yeter Özcan ve Bayram Dana, gözaltında psikolojik ve fiziki işkence gördüklerini açıkladılar. Büroyu 1 Ocak günü yeniden basan polisler, büroda üç buçuk saat karakol kurarak, gazetenin eşyalarına ve arşivine el koydular. Ayrıca büroya gelen bir kişi de gözaltına alındı. 2 Ocak günü büroyu tekrar basan polisler, Yeter Özcan'ı yeniden gözaltına aldılar.

d)- Cezaevindeki düşünce suçluları

TİHV'nin belirlemelerine göre, 1996 yılında yazı, konuşma ve benzeri faaliyetleri nedeniyle tutuklu ya da hükümlü olarak cezaevine girenlerin/bulunanların sayısı 178'e ulaştı. Düşüncelerinden ötürü cezaevinde bulunanların zaman zaman baskı ve saldırılara maruz kalmaları, tehdit edilmeleri verilen cezalara ek yeni sıkıntılar yarattı. Düşünceleri nedeniyle cezaevine girenlerin dökümü şöyle:

Cezaları kesinleştiği için hükümlü olarak cezaevinde olanlar:	31
Cezaevinde tutuklu olarak bulunan gazeteci ve yazarlar:	91
Cezaevindeki milletvekilleri (eski):	5 (*)
Tutuklanan parti yöneticileri:	51 (**)
TOPLAM	178

(*) DEP'liler Leyla Zana, Hatip Dicle, Orhan Doğan ve Selim Sadak ile Abdülmelik Fırat (bağımsız).

(**) HADEP Kongresi'ndeki bayrak indirme olayı nedeniyle tutuklananlar: Genel Başkan Murat Bozlak, Genel Başkan Yardımcıları Osman Özçelik ve İsmail Arslan, Genel Sekreter Bahattin Günel, Genel Sekreter Yardımcıları Zeynettin Unay, Seracettin Kırıcı, Cihan Sincar, Genel Sayman Mehmet Nuri Güneş, Parti Meclisi üyeleri: İsmail Karakurt, Abdullah Akın, Ahmet Cihan, Ali Rıza Yurtsever, Aynur Gürbüz, Serap Mutlu, Veli Aydoğan, Ziya Arıkan, Melik Aygül, Musa Kulu, Hikmet Fidan (İstanbul İl Başkanı), Hasan Celalettin Ezman, Avukat Hamit Geylani, Cabbar Leygara, Edip Yıldız. Ankara il yöneticileri: Kemal Okutan, Yaşar Kıpeli, Nebahat Altıok, Ferhan Türk, Meliha Özcan, Babür Pınar, Tevfik Kaya, Bayram Önal, Ethem Bingöl, Dursun Turan, Mamak İlçe Başkanı İbrahim Elveren, Fırat Anlı, Urfa İl Başkanı Celalettin Erkmən. Diğer Tutuklamalar: HADEP Çatak İlçe Başkanı Nezir Öcek, HADEP Siirt İl yöneticileri Samet Çalapkulu, Ahmet Nas ve Mehmet Akyürek, HADEP Hasankeyf İlçe Başkanı Hayrettin Topkan, HADEP Bingöl İl Başkanı Niyazi Azak, HADEP Antalya İl Sekreteri Abdulrahim Ağra, HADEP Genel Başkan Yardımcısı Abdullah Kaya, HADEP Gaziantep İl Başkanı Niyazi Bulgan, EP GYK üyeleri Şemsaddin Küçük, Hüseyin Elitaş ve Ayla Eyüpoğlu, ÖDP Mersin il yöneticileri Abdurrahman Yıldız ve Hüseyin Gür, Kılavuz (Mardin) Belediye Başkanı Abdurrahman Bozkurt.

Hükümlüler

1996 yılında yazıları ya da konuşmaları nedeniyle aldıkları hapis ve para cezaları kesinleştiği için cezaevine giren düşünce suçlusu hükümlülerin sayısı 19 oldu. Bu sayıya 1993, 1994 ya da 1995 yılında cezaevine girerek 1996 yılının tümünü ya da bir bölümünü cezaevinde geçiren 12 hükümlü eklendiğinde, düşünce suçlusu hükümlülerin sayısı 31'e (Cezaevindeki düşünce suçlularının sayısı 1992 yılında 3, 1993 yılında 18, 1994 yılında 45, 1995 yılında da 46 olmuştur.) ulaştı. Bu kişilerin önemli bölümünü gazeteci ve yazarlar oluşturdu.

Aldıkları hapis cezaları kesinleştiği için cezaevine giren düşünce suçlusu hükümlülerle ilgili bilgiler şöyle:

01)- Naile Tuncer (1993)

Devrimci Proletarya dergisi Yazışleri Müdürü Naile Tuncer'e, derginin 1991 yılında çıkan 1. ve 2. sayısındaki bazı yazılar nedeniyle verilen toplam 11 ay hapis cezası 1993 yılında kesinleşti. İstanbul DGM tarafından "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca mahkum edilen Naile Tuncer, cezası kesinleşince 1993 yılında tutuklandı ve Çanakkale E Tipi Cezaevi'ne gönderildi. Cezaevinde iken kesinleşmiş hapis cezalarının toplamı 8 yılı aşan Naile Tuncer, 1995 yılında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişikliğe karşın cezasının fazla olması nedeniyle serbest bırakılmadı. Naile Tuncer, 18 Ağustos 1997 tarihinde serbest bırakıldı. (*)

02)- İsmail Beşikçi (1993)

İsmail Beşikçi, Yeni Ülke gazetesinin 1. sayısında yer alan yazısı nedeniyle 23 Aralık 1991 tarihinde aldığı 1 yıl hapis cezasının Yargıtay tarafından onaylanması üzerine 13 Kasım 1993 tarihinde tutuklandı. İsmail Beşikçi'ye verilen cezalar daha sonra giderek daha da arttı. 1997 yılı itibarıyla, aldığı hapis cezalarının toplamı 40 yılı, para cezalarının toplamı da 10 milyar lirayı geçen İsmail Beşikçi, para cezalarını ödemeyeceğini açıkladı. Beşikçi, hapis cezalarını tamamlayabilse bile, bu nedenle de cezaevinde kalacak. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde 1995 yılında yapılan değişiklik, İsmail Beşikçi'nin mahkum olduğu davaların bir bölümünün yeniden ele alınmasına yol açtı. Ancak, bu durum İsmail Beşikçi'ye, hapis ve para cezalarında azalma olması dışında yarar sağlamadı. İsmail Beşikçi, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca yeniden mahkum olması ya da başka yasa maddelerinden (**) aldığı cezalar nedeniyle cezaevinde (halen Bursa E Tipi Cezaevi'nde) kaldı. Bu arada Ankara Yeni Vergi Dairesi, Temmuz ayında "Cumhuriyet Halk Fırkasının Programı (1931) ve Kürt Sorunu" adlı kitabı nedeniyle 2 yıl hapis ve 250 milyon lira para cezasına mahkum edilen İsmail Beşikçi hakkında, 92 bin liralık mahkeme masrafı için icra işlemi başlattı. İsmail Beşikçi'nin yayıncısı Ünsal Öztürk aracılığıyla parayı ödemeyeceğini bildirmesi üzerine haciz olasılığı gündeme geldi. Kitapları ve yazıları nedeniyle toplam 40 yıl kadar hapis cezası bulunan İsmail Beşikçi'nin durumu kamuoyu ve basın gündemine giremedi. Çeşitli gerekçelerle kampanyalar açan, "demokrasi ve insan hakları" söylemini sıklıkla kullanan bazı basın-yayın organları İsmail Beşikçi'yi görmezden gelmeyi tercih etti.

(*) 13 Ağustos 1997 tarihinde Meclis'te kabul edilen bir yasa ile "Yazışleri Müdürü" sıfatıyla mahkum olan gazetecilere 12 Temmuz 1997 tarihine kadar verilen cezalar 3 yıl süreyle ertelendi; süren davalar ile yapılan soruşturmalar da düştü.

(**) İsmail Beşikçi, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinin (Davaların önemli bölümü bu madde uyarınca açıldı.) yanı sıra, aynı yasanın 7., Türk Ceza Yasası'nın 159., 264., 311. ve 312., Atatürk'ü Koruma Yasası'nın ise 6. maddesi uyarınca ceza aldı ya da yargılandı.

03)- Recep Maraşlı (1994)

Yayıncı-yazar Recep Maraşlı'ya "Diyarbakir Rızgari Davasında Savunma" adlı kitabı nedeniyle İstanbul DGM tarafından verilen 2 yıl hapis cezası 1994 yılı başında kesinleşti. Bunun üzerine aranmaya başlanan Maraşlı, 9 Temmuz 1994 tarihinde İstanbul'da evine yapılan baskında gözaltına alındı. 21 Temmuz 1994 tarihinde tutuklanan Recep Maraşlı'nın, İHD İstanbul Şubesi tarafından 1992 yılı Aralık ayında düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle aldığı 2 yıl hapis cezası da kesinleşti. Maraşlı'nın "Diyarbakir Rızgari Davasında Savunma" kitabı nedeniyle aldığı ceza, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik nedeniyle 1 yıla indirildi. İstanbul DGM'de 2 Şubat günü verilen karar uyarınca para cezası 100 milyon lira olarak belirlendi. Maraşlı, Jiyana Nû gazetesinde yayımlanan bir yazısı nedeniyle İstanbul DGM'de 28 Kasım 1995 tarihinde sonuçlanan davada ise "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 1 yıl 4 ay hapis cezasına mahkum oldu. Tahliyesine karar verilen Recep Maraşlı, diğer tutuklama kararları nedeniyle uzun süre cezaevinde kaldı. 13 Mart 1997 tarihinde bir kez daha tutuklanan Maraşlı hakkında "PRK-Rızgari örgütüne üye olduğu" iddiasıyla açılan dava, 1997 yılı Aralık ayında beraatle sonuçlandı. Başka bir davadan verilen hapis cezası bulunan Recep Maraşlı 1998 yılı Mart ayında tahliye edildi.

04)- İmam Canpolat (1994)

HADEP Ankara İl Başkanı İmam Canpolat, 21 Mart 1993 tarihinde Ankara'da yapılan bir toplantıdaki konuşması nedeniyle yargılandığı davada 4 yıl hapis ve 500 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Ankara DGM'de 3 Kasım 1994 tarihinde sona eren davada, İmam Canpolat'ın Yargıtay incelemesi beklenmeden tutuklanmasına karar verildi. İmam Canpolat "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca yargılanmıştı. 1994 yılında HADEP Keçiören İlçe Kongresi'ndeki konuşması nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca yargılanan İmam Canpolat, cezaevinde iken, 14 Haziran günü Ankara DGM'de biten davada beraat etti. 1995 ve 1996 yılını cezaevinde geçiren Canpolat, Aralık ayında Ankara DGM'de sona eren bir davada da 1 yıl hapis ve 100 milyon lira para cezasına mahkum oldu.

05)- Mahmut Kaçar (1994)

Atatürk'ün ölüm yıldönümü nedeniyle 10 Kasım 1994 tarihinde Anıtkabir'de düzenlenen tören sırasında yaptığı gösteri nedeniyle 4 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum olan Mahmut Kaçar'ın cezası 1995 yılında onaylandı. Atatürk'ün ölüm saati olan 09.05'de saygı duruşuna geçildiği sırada Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e yaklaşmış, elindeki Kuran'ı sallayarak "Bu yaptığımız putlara tapmaktır. Taşlar sizi kurtaramaz. Sizi Kuran'a davet ediyorum" diye bağırarak Mahmut Kaçar, 22 Kasım 1994 tarihinde tutuklanmış, Ankara 19. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 14 Şubat 1995 tarihinde biten davada da, "5186 Sayılı Atatürk'ü Koruma Yasası" uyarınca verilebilecek en ağır hapis cezasına (4 yıl 6 ay) mahkum olmuştu. Hakkındaki karar kısa sürede onaylanan Mahmut Kaçar, cezasının 21 ay 19 günlük bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra 29 Ağustos günü Van'ın Gevaş ilçesindeki cezaevinden serbest bırakıldı.

06)- Ünsal Öztürk

Yurt Yayıncı'nın sorumlusu Ünsal Öztürk'e, yayımladığı Abdullah Öcalan'ın "12 Eylül Faşizmi ve PKK Direnişi" adlı kitabı nedeniyle Ankara DGM tarafından 24 Haziran 1994 tarihinde verilen 2 yıl hapis cezası 1994 yılı Kasım ayında Yargıtay tarafından onaylandı. Karar hemen uygulamaya konuldu ve Ünsal Öztürk 22 Kasım 1994 akşamı gözaltına alındı. 23 Kasım 1994 tarihinde tutuklanarak Ankara Merkez Cezaevi'ne gönderildi. Ünsal Öztürk, cezaevinde iken yayımladığı kitaplar (tamamı İsmail Beşikçi'ye ait) nedeniyle aldığı diğer cezalar da onaylanmaya başladı. Bu nedenle 1995 yılı Eylül ayı itibarıyla; Ünsal Öztürk'ün

kesinleşmiş hapis cezaları 7 yıl 6 ayı, para cezaları da 599 milyon lirayı buldu. Kesinleşmiş hapis cezalarının "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca verilen 5 yıl 6 aylık bölümü, bu maddede yapılan değişiklik sonrasında 4 yıla indirildi. Ankara DGM tarafından 24 Kasım 1995 tarihinde verilen kararlar, hapis cezalarının 3 yıllık bölümü 5 milyon 400 bin lira para cezasına çevrilen ve hakkındaki tüm tutuklama kararları kaldırılan Ünsal Öztürk, 25 Kasım 1995'te serbest bırakıldı. Bu durum Ünsal Öztürk için geçici oldu. Ünsal Öztürk'e, Ankara DGM'de 27 Aralık 1995 tarihinde sona eren bir davada, İsmail Beşikçi'ye ait 15 kitap nedeniyle 2 yıl 2 ay hapis ve 253 milyon lira para cezası verildi. Ünsal Öztürk, kitaplar nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinin eski halinin yürürlükte olduğu dönemde 2 yıl 7 ay hapis ve 516 milyon lira para cezasına mahkum olmuştu. Ünsal Öztürk, 27 Eylül 1996'da yeniden cezaevine girdi. Ünsal Öztürk'ün cezaevinde kalması gereken süre 19 Aralık 1996'da sona erdi. Ancak, 1 milyar 110 milyon liralık para cezasını ödemeyi reddettiği için bir süre daha cezaevinde kaldı. Daha sonra para cezasının bir bölümünü ödeyen Ünsal Öztürk, 12 Mart 1997 tarihinde serbest bırakıldı. Hakkında 62 dava açılan Ünsal Öztürk, sonuçlanan 32 davada 56 ay hapis 1 milyar 110 milyon lira para cezasına mahkum edildi.

07)- Işık Yurtçu (1994)

Özgür Gündem gazetesinin ilk Yazışleri Müdürü Işık Yurtçu, aldığı hapis cezalarının bazılarının kesinleşmesi üzerine 28 Aralık 1994 tarihinde, İstanbul Ortaköy'deki evine gelen polisler tarafından gözaltına alındı. 2 gün gözaltında tutulan Işık Yurtçu, 30 Aralık 1994 tarihinde tutuklandı. "Terörle Mücadele Yasası"nın 6., 7. ve 8. maddeleri ile Türk Ceza Kanunu'nun 159 ve 312. maddeleri uyarınca hakkında 100'e yakın dava açılan Işık Yurtçu'nun, kesinleşmiş hapis cezalarının toplamı 16 yıla, para cezalarının toplamı ise 1 milyar 633 milyon liraya ulaştı. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik, Işık Yurtçu'nun mahkum olduğu davaların bir bölümünün yeniden ele alınmasına yol açtı. Ancak, bu durum Işık Yurtçu'ya hapis ve para cezalarında bir miktar azalma olması dışında yarar sağlamadı. Işık Yurtçu, diğer davalarından verilen hapis cezaları nedeniyle yine cezaevine kaldı. Özgür Gündem gazetesinde 8 ay çalışan Işık Yurtçu hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 6., 7. ve 8. maddeleri uyarınca toplam 26 dava açıldı. Işık Yurtçu'nun hapis cezaları "Terörle Mücadele Yasası"ndaki değişiklikten sonra 10 yıl 6 aya indi. Merkezi New York'ta bulunan "Gazetecileri Koruma Komitesi"nin 1996 Uluslararası Basın Özgürlüğü Ödülü, Jesus Blancornelas (Meksika), Davud Küttab (Filistin) ve Yusuf Jameel (Keşmir) ile birlikte Işık Yurtçu'ya verildi. Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü ve Fransa Vakfı da 10 Aralık İnsan Hakları Günü nedeniyle Işık Yurtçu'ya "1996 Gazetecilik Ödülü"nü verdi. Işık Yurtçu, "Yazışleri müdürlerine verilen cezaların 3 yıl süreyle ertelenmesine ilişkin yasa" uyarınca 15 Ağustos 1997 tarihinde serbest bırakıldı.

08)- Erdal Dalkılıç (1995)

Toplumsal Dayanışma Dergisi Yazışleri Müdürü Erdal Dalkılıç'a, dergideki yazılar nedeniyle verilen hapis cezalarının 1994 yılında kesinleşti. Cezaevinde bulunan Erdal Dalkılıç, bazı kesinleşmiş cezalarının, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik sonrasında paraya çevrilmesine karşın, hakkındaki diğer hapis cezaları ve tutuklama kararı nedeniyle serbest bırakılmadı.

09)- Mustafa İslamoğlu (1995)

1993 yılında Ankara'da yapılan bir toplantıdaki konuşması nedeniyle 12 ay hapis cezasına mahkum olan Yazar Mustafa İslamoğlu, cezasının kesinleşmesi üzerine 13 Ekim 1995 tarihinde tutuklandı ve Gölçük Kapalı Cezaevi'ne gönderildi. Radikal İslamcı görüşleriyle

tanınan Mustafa İslamoğlu cezaevinde iken, haftalık Selam gazetesindeki bir yazısı nedeniyle "Atatürk'ü Koruma Yasası" uyarınca aldığı 18 aylık hapis cezası da Yargıtay tarafından onaylandı. Yazar Mustafa İslamoğlu, Ekim ayında serbest bırakıldı.

10)- İbrahim Aksoy (1995)

Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan Demokrasi ve Değişim Partisi Genel Başkanı İbrahim Aksoy'a, Konya DGM tarafından verilen 20 ay hapis ve 41 milyon lira para cezası Mayıs ayında kesinleşti ve o sırada yurtdışında olan İbrahim Aksoy hakkında gıyabi tutuklama kararı verildi. İbrahim Aksoy, HEP'in 21 Mayıs 1991 tarihinde Konya'da yaptığı kongredeki konuşması nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca yargılanmıştı. Bu arada İbrahim Aksoy'un, Azadi gazetesindeki yazıları nedeniyle aldığı 4 yıllık hapis cezası da kesinleşti. 5 yıl 8 ay kesinleşmiş hapis cezası bulunan İbrahim Aksoy, 14 Ekim 1995 tarihinde Türkiye'ye döndü. Ankara Esenboğa Havaalanı'nda, gözaltına alınan İbrahim Aksoy, Ankara Merkez Cezaevi'ne gönderildi. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik sonrasında hapis cezaları yarı yarıya azaltılan İbrahim Aksoy yine de cezaevinde kaldı. Hakkında "Yeni Bir Türkiye İçin Çözüm" adlı kitabı nedeniyle açılan dava 1 Aralık 1995 tarihinde sonuçlanan İbrahim Aksoy'a 1 yıl hapis ve 133 milyon lira para cezası verildi. Karar 20 Mart günü onayladı. İbrahim Aksoy 17 Mayıs 1997'de serbest bırakıldı.

11)- Fevzi Gerçek (1995)

Tüm Sağlık Sen Genel Başkanı Fevzi Gerçek, Direniş dergisinin 1993 yılı Eylül ayı sayısında yer alan "Eline Bir Ekmek, Başına Bin Tokmak" başlıklı yazısı nedeniyle aldığı 2 yıl hapis cezasının kesinleşmesi üzerine 23 Ekim 1995 tarihinde cezaevine girdi. Fevzi Gerçek, İstanbul DGM'de 16 Kasım 1994 tarihinde sona eren davada, "halkı suç işlemek için kışkırttığı" iddiasıyla Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesi uyarınca mahkum olmuştu. Cezası Haziran ayında Yargıtay tarafından onaylanan Fevzi Gerçek, cezasının 9 ay 18 günlük bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra 11 Ağustos günü serbest bırakıldı.

12)- Aslı Güneş (1995)

Hedef dergisinin eski yazarlarından Aslı Güneş, dergide yayımlanan yazılar nedeniyle aldığı hapis ve para cezalarının kesinleşmesi üzerine 1995 yılında cezaevine girdi. Hedef dergisine, 1993 yılı Temmuz ayında çıkan sayısındaki, "Sivas'ın Hesabı Sorulacak" başlıklı yazı nedeniyle Türk Ceza Kanunu'nun 312/2. maddesi uyarınca verilen 30 günlük kapatma cezası da Nisan ayı başında Yargıtay tarafından onaylandı ve uygulandı. Yargıtay kararıyla, Aslı Güneş'e verilen 1 yıl hapis ve 4 milyon lira para cezası da kesinleşti.

13)- Sedat Hayta

Yayın sorumluluğunu üstlendiği "Marksizm ve İçsavaş" adlı kitap nedeniyle aldığı 1 yıl 4 aylık hapis cezasının kesinleşmesi üzerine 10 Ocak günü cezaevine girdi. Sedat Hayta, cezanın bir yıllık bölümünü cezaevinde geçirdi.

14)- Nevzat Teker

Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan DEP'in kurucularından Nevzat Teker, 17 Şubat günü tutuklandı. Tutuklama kararı, Bakırköy Cumhuriyet Savcılığı tarafından, geçmiş cezalarının infazının yandığını gerekçesiyle verildi. Nevzat Teker hakkında, daha önce de İzmir DGM tarafından, 24 Ekim 1996 tarihinde yapılan DEP Manisa İl Kongresi'ndeki konuşmasının Yeni Asır gazetesinde yayımlanmasından sonra tutuklama kararı verilmişti. Nevzat Teker, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca yargılanmış ve 1 yıl hapis ve 200 milyon lira para cezasına mahkum olmuştu. Nevzat Teker 56 gün cezaevinde kaldı.

15)- Hatice Onaran

Devrimci Çözüm dergisinin eski Yazışleri Müdürü Hatice Onaran, dergide yayımlanan yazılar nedeniyle, "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca aldığı hapis cezalarının kesinleşmesi üzerine 22 Mart günü tutuklandı. Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderilen Hatice Onaran'ın 6 yıl 4 aylık kesinleşmiş hapis cezası bulunuyordu. Uzun süre Gebze Cezaevi'nde kalan Hatice Onaran, "Yazışleri müdürlerine verilen cezaların 3 yıl süreyle ertelenmesine ilişkin yasa" uyarınca 1997 Ağustos ayında serbest bırakıldı.

16)- Şefik Beyaz

Kürt Enstitüsü Başkanı Şefik Beyaz, 1994 yılında yaptığı bir konuşma nedeniyle aldığı 1 yıl hapis cezasının kesinleşmesi üzerine 5 Nisan günü cezaevine girdi. Avrupa Parlamentosu Yeşiller Grubu'nun girişimiyle 29 Nisan 1994 tarihinde İstanbul'da yapılan "Avrupa'da Milliyetçilik ve Irkçılık" konulu toplantıdaki konuşması nedeniyle İstanbul DGM'de yargılanan Şefik Beyaz, 1 Eylül 1995 tarihinde Türk Ceza Kanunu'nun 312/2. maddesi uyarınca mahkum olmuştu. Şefik Beyaz cezaevine girdikten sonra, 30 Mayıs günü evi polisler tarafından basıldı. Şefik Beyaz'ı aradıklarını söyleyen polisler, ailesinin cezaevinde olduğunu söylemesi üzerine, evdekileri "Siz onu saklıyorsunuz" diyerek tehdit etti. Şefik Beyaz, cezasının 4 ay 24 günlük bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra 29 Ağustos günü tahliye oldu.

17)- Ertan Aydın

Evrensel gazetesi karikatüristi Ertan Aydın'a, Özgür Gündem gazetesinde yayımlanan bir karikatürü nedeniyle verilen 10 aylık hapis cezası Yargıtay tarafından onaylandı. Ertan Aydın 15 Nisan akşamı İstanbul'da polis tarafından gözaltına alındı ve tutuklanarak cezaevine gönderildi. "Devletin manevi şahsiyetine hakaret ettiği" iddiasıyla Türk Ceza Kanunu'nun 159. maddesi uyarınca İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanan Ertan Aydın, cezanın 4 aylık bölümünü cezaevinde geçirdi. Ertan Aydın, Özgür Gündem gazetesinde yayımlanan başka bir karikatürü nedeniyle 1995 yılında da 4 ay cezaevinde kalmıştı. 14 Ağustos günü serbest bırakılan Ertan Aydın, daha sonra 1.5 saat gözaltında tutuldu.

18)- Bilgesu Erenus

Sanatçı Bilgesu Erenus, 26 Ocak 1993 tarihinde Lüleburgaz'daki bir toplantıda yaptığı konuşmada "halkı askerlikten soğutacak ifadeler kullandığı" iddiasıyla Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nce verilen 2 ay hapis cezasının Askeri Yargıtay'da onaylanması üzerine 22 Nisan günü İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na teslim oldu ve Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderildi. Hakkında, "Anneler rica ediyorum, yalvarıyorum. Çocuklarınızı askere göndermeyin" sözleri nedeniyle dava açılan Bilgesu Erenus, cezanın 23 gününü cezaevinde geçirdikten sonra 16 Mayıs sabahı serbest bırakıldı.

19)- Mustafa Demirdağ

Özgür Gelecek dergisi Yazışleri Müdürü Mustafa Demirdağ, dergide yayımlanan yazılar nedeniyle yargılandığı davada "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 3 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum edildi. Kararın kesinleşmesinden sonra 12 Mayıs günü tutuklanan Mustafa Demirdağ, "Yazışleri Müdürlerine verilen cezaların 3 yıl ertelenmesine ilişkin yasa" uyarınca 15 Ağustos 1997 tarihinde serbest bırakıldı. Mustafa Demirdağ, bırakıldıktan sonra cezaevi önünde kendisini bekleyen polisler tarafından gözaltına alındı. 24 saat gözaltında tutulan Mustafa Demirdağ, savcılığa ifade verdikten sonra serbest bırakıldı.

20)- Hasan Mezarıcı

İstanbul eski Milletvekili Hasan Mezarıcı'ya Bandırma Belediyesi tarafından 4 Haziran 1992 tarihinde düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle yargılandığı davada ve-

rilen 1 yıl 6 ay hapis cezası, 15 Ağustos günü Yargıtay tarafından onaylandı. Hasan Mezarıcı, Bandırma Asliye Ceza Mahkemesi'nde 29 Ocak günü sona eren davada, Atatürk'ü Koruma Yasası uyarınca mahkum olmuştu. Dava nedeniyle dokunulmazlığı 3 Mart 1994 tarihinde kaldırılan Hasan Mezarıcı, ilk yargılamada beraat etmiş, ancak karar Yargıtay tarafından bozulmuştu. İkinci yargılama sırasında yurtdışında olan Mezarıcı hakkında giyabi tutuklama kararı verildi. 26 Aralık günü Türkiye'ye dönen Hasan Mezarıcı, İstanbul Atatürk Havaalanı'nda gözaltına alındı ve daha sonra tutuklandı. Hasan Mezarıcı, 1997 yılı Ekim ayında serbest bırakıldı. Mezarıcı hakkında, 1992 yılında Bolu Gökaya Hacıyakup köyünde yaptığı konuşmada, "İslam devletini kuracağız. Abdullah Öcalan'la birleşerek, Türkiye Cumhuriyeti'ni yıkacağız" dediği iddiasıyla Ankara DGM'de açılan dava 1997 yılı Eylül ayında beraatle sonuçlandı.

21)- Yusuf Yeşilgöz

İsviçre'deki Ararat Verlag Yayıncılık'ın sahibi Yusuf Yeşilgöz, kesinleşmiş hapis cezası nedeniyle 21 Haziran günü İstanbul Atatürk Hava Limanı'nda gözaltına alındı. Yusuf Yeşilgöz, Almanca olarak yayınladığı "Kürt Edebiyatına Giriş" adlı kitapta "bölücülük propagandası" yapıldığı iddiasıyla Ankara DGM tarafından verilen ceza nedeniyle tutuklandı.

22)- Ayşe Nur Zarakolu

Belge Yayınevi Editörü Ayşe Nur Zarakolu'na, Faysal Dağlı'nın Irak'taki Kürtler arasında yaşanan iç savaşı anlatan, "Bırakujı-Kürtlerin İç Savaşı" adlı kitabı nedeniyle İstanbul DGM tarafından verilen 5 aylık hapis cezası Yargıtay tarafından onaylandı. 29 Ağustos günü savcılığa teslim olan ve Bayrampaşa Cezaevi'ne konulan Ayşe Nur Zarakolu 3 ay 15 gün cezaevinde kaldı. Ayşe Nur Zarakolu hakkında, Hasan Bildirici'nin "Bekaa-Yaratılan Toprak" adlı kitabı nedeniyle açılan dava da 11 Ocak günü İstanbul DGM'de sonuçlandı. "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezasına mahkum olan Ayşe Nur Zarakolu'nun hapis cezası paraya çevrildi, ancak "sanığın suç işlemeye eğilimli olduğu" gerekçesiyle ertelenmedi. Zarakolu'na aynı kitap nedeniyle 8. madde değiştirilmeden önce 6 ay hapis cezası verilmişti. Ayşe Nur Zarakolu, Lenin'in "Doğuda Ulusal Kurtuluş Hareketleri" adlı kitabı nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca İstanbul DGM'de açılan davada 14 Mart günü beraat ederken, Abdülkadir Konuk'un "Dağdan Kopan Özgürlük" kitabı nedeniyle açılan davada 84 milyon lira para cezası aldı. Diyarbakır eski Belediye Başkanı Mehdi Zana ve Ayşe Nur Zarakolu hakkında, Zana'nın "Sevgili Leyla Uzun Bir Sürgündü O Gece" adlı kitabı nedeniyle açılan dava da 31 Temmuz günü sonuçlandı. İstanbul DGM, Zarakolu'na "kitapta bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezası verdi. Hapis cezası paraya çevrildi.

23)- Fatih Yeşilbaş

Özgür Gündem gazetesinin eski yazışları müdürlerinden Fatih Yeşilbaş, gazetede yayımlanan haberler nedeniyle açılan davada Türk Ceza Kanunu'nun 159. maddesi uyarınca ceza aldı. Ağustos ayında tutuklanan Fatih Yeşilbaş "Yazışları müdürlerine verilen cezaların 3 yıl süreyle ertelenmesine ilişkin yasa" uyarınca 16 Ağustos 1997 tarihinde serbest bırakıldı.

24) Alper Görmüş

Aktüel dergisi eski Yazışları Müdürü Alper Görmüş, İstanbul DGM'nin verdiği 6 ay hapis ve 300 milyon lira para cezası nedeniyle 20 Ekim günü Balıkesir'in Ayvalık ilçesinde gözaltına alınarak Ayvalık Cezaevi'ne konuldu. Görmüş, derginin 1993 yılı Aralık ayında yayımlanan 128. sayısında, gazeteci Reha Mağden'in Altan Tan'la yaptığı bir röportajda Tan'ın "PKK, Türkiye'nin partisidir" sözleri üzerine "Terörle Mücadele Yasası'nın 7. maddesi uyarınca yargılanmıştı.

25)- Hasan Özgün

Özgür Gündem gazetesinin Diyarbakır Temsilcisi Hasan Özgün, Diyarbakır DGM tarafından 17 Ocak günü "PKK üyesi olduğu" iddiasıyla Türk Ceza Kanunu'nun 168/2. maddesi uyarınca 12 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum edildi. Hasan Özgün'e verilen ceza, 23 Ekim günü Yargıtay tarafından onayladı. Hasan Özgün kararın onaylandığı tarihte Aydın E Tipi Cezaevi'nde bulunuyordu. Özgür Gündem gazetesinin Diyarbakır Bürosu'na 9 Aralık 1994 tarihinde yapılan baskında gözaltına alınan Hasan Özgün, 20 Aralık 1994 tarihinde tutuklanmıştır. Hasan Özgün'ün ciddi sağlık sorunları bulunuyor.

26)- Cengiz Aynaz

Çok sayıda porno derginin yazarları müdürlüğünü yapan Cengiz Aynaz, hakkında açılan 2017 yılı dava nedeniyle 17 Kasım günü tutuklandı. Cengiz Aynaz'ın yargılandığı davalarda istenen cezaların toplamı 7 trilyon lirayı buldu. Cengiz Aynaz, "Yazışleri Müdürlerine verilen cezaların 3 yıl süreyle ertelenmesine ilişkin yasa" uyarınca 1997 yılı Ağustos ayında serbest bırakıldı.

27)- Haydar Demir

1994 yılı Ekim ayında yayınına son veren Emeğin Bayrağı gazetesi Yazışleri Müdürü Haydar Demir, kesinleşmiş 3 yıl hapis cezası nedeniyle, 22 Aralık günü Balıkesir'in Ayvalık ilçesinde gözaltına alındı ve tutuklandı. Haydar Demir hakkında gazetede yayınlanan yazılar nedeniyle açılan davalarda istenen cezaların toplamı 6 bin yıla ulaştı. "Terörle Mücadele Yasası'nın 6, 7 ve 8. maddeleri ile Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesi uyarınca yargılanan ve ceza alan Haydar Demir, "Yazışleri müdürlerine verilen cezaların 3 yıl süreyle ertelenmesine ilişkin yasa" uyarınca 1997 Ağustos ayında serbest bırakıldı.

28)- Muteber Yıldırım

Demokrasi gazetesi muhabirlerinden Muteber Yıldırım, Özgür Ülke gazetesinde 22 Aralık 1994 tarihinde yayınlanan "Sokağa, Eyleme, Genel Greve" başlıklı haberi nedeniyle verilen hapis ve para cezasının Yargıtay tarafından onaylanmasından sonra 19 Kasım günü tutuklandı. Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu ile Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesi uyarınca açılan davada, İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi Muteber Yıldırım'ı (15 Haziran 1995) 10 ay hapis ve 433 bin lira para cezasına mahkum etmişti. Davada, Yazışleri Müdürü Mensure Yüksel Erdoğan da 10 ay hapis ve 433 bin lira para cezasına mahkum olmuştu. Mensure Yüksel Erdoğan'a verilen hapis cezası 1 milyon 500 bin lira paraya çevrilmişti. Muteber Yıldırım, 19 Mart 1997 tarihinde serbest bırakıldı.

29)- Müslüm Gündüz

Aczmendi tarikatı lideri Müslüm Gündüz, HBB televizyonunda yayınlanan bir programda yaptığı konuşmada, "halkı düşmanlığa kışkırttığı" iddiasıyla İstanbul DGM tarafından 15 Haziran günü, 2 yıl hapis, 600 bin lira para cezasına mahkum edildi. Müslüm Gündüz, 12 Haziran 1995'te yayınlanan programda, Kemalizme ve demokrasiye karşı olduklarını, bu nedenle şeriat rejimi kuracaklarını söylemişti. Müslüm Gündüz'e verilen ceza, Ekim ayı başında Yargıtay tarafından onaylandı. Müslüm Gündüz (53), İstanbul'daki evine 28 Aralık günü gazetecilerle birlikte baskın yapan polisler tarafından gözaltına alındı. Baskında, Fatma Şahin adlı kadın da gözaltına alındı. 29 Aralık günü tutuklanan Müslüm Gündüz'ün avukatı Abdullah Çiftçi, operasyon sırasında müvekkillerinin özel hayatının gizliliğinin deşifre edilerek kişilik haklarına saldırıldığını ileri sürdü. Müslüm Gündüz, daha sonra "özel hayatın gizliliği" ilkesine uyulmadığı için Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurdu. Müslüm Gündüz'ün avukatı Abdurrahman Sarıoğlu, 29 Aralık günü yaptığı basın toplantısında, "Mü-

vekkilimin özel hayatının gizliliği deşifre edilmekle kalınmaması, imam nikahlı eşi de, başörtüsü başından çekilerek, başı açık şekilde görüntülenmiştir” dedi.

30)- Bülent Balta

Özgür Gündem gazetesi yazışları müdürlerinden Bülent Balta, gazetede çıkan çeşitli yazı, haber ve ilanlarla ilgili aldığı kesinleşmiş hapis cezaları nedeniyle 31 Aralık günü gözaltına alındı ve 2 Ocak 1997 tarihinde tutuklandı. Bülent Balta'ya, İstanbul DGM tarafından 6 yıl 6 ay hapis ve yaklaşık 1 milyar para cezası verilmişti. “Fabrika” gazetesinde çalıştığı dönemde Gündem gazetesi ile dayanışma amacıyla 6 Ekim 1993 tarihinde Yazışları Müdürü olan Bülent Balta, 17 Ekim 1993'e kadar 11 gün yazışları müdürlüğü yapmıştı. Bu sürede, gazetenin tüm sayıları İstanbul DGM tarafından toplatılmış, birçok haber, yazı ve ilan nedeniyle de dava açılmıştı. Bu davalar nedeni ile hakkında İstanbul DGM tarafından giyabi tutuklama kararı çıkartılan Balta, 3 Ocak 1994 tarihinde tutuklanmış ve iki ay cezaevinde kalmıştı.

31)- Mustafa Aslan

Newroz dergisi eski yazışları müdürlerinden Mustafa Aslan, “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi başta olmak üzere, aldığı kesinleşmiş hapis cezaları nedeniyle 1996 yılında cezaevine girdi. Mustafa Aslan, 1997 yılı Ağustos ayında “Yazışları müdürlerine verilen cezaların 3 yıl süreyle ertelenmesine ilişkin yasa” uyarınca serbest bırakıldı.

Tutuklananlar

Kesinleşen cezaları nedeniyle cezaevine girenler dışında, 91 gazeteci, yazar ve yayıncı da (58'i daha önceki yıllarda tutuklanmış, ancak 1996 yılı sonuna kadar serbest bırakılmamıştır.) tutuklandı. Tutuklama kararları, gazete ve dergilerin yazışları müdürleri ile temsilci ve muhabirleri üzerinde yoğunlaştı. Tutuklanan ve bir bölümü 1997 yılına tutuklu olarak giren gazeteci, yazar ve yayıncıların listesi şöyle (*):

1)-Asaf Şah (M)-Kurtuluş/Antakya/3 Ocak 1996, 2)-Filit Özçelik (YİM)-Özgür Halk/İstanbul/16 Ocak 1996 (26 Mart günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.), 3)-İlhan Çaloğlu (T)-Kurtuluş/İzmir/18 Ocak 1996, 4)-Erhan İl (YİM)-Devrimci Emek/İstanbul/30 Ocak 1996, 5)-Turan Seyrek (M)-Viranşehir Gazetesi/Viranşehir/31 Ocak 1996, 6)-Özgür Saltık (M)-Partizan Sesi/İstanbul/16 Mart 1996, 7)-Gonca Dönmezer (M)-Kızıl Bayrak/İstanbul/22 Mart 1996 (Küçükçekmece Asliye Ceza Mahkemesi tarafından tahliye edildi.), 8)-Ali Eflak (M)-Kızıl Bayrak/İstanbul/22 Mart 1996 (Küçükçekmece Asliye Ceza Mahkemesi tarafından tahliye edildi.), 9)-İbrahim Çiçek (GYI)-Atılım/İstanbul/28 Mart 1996, 10)-Hacı Orman (M)-Atılım/İstanbul/28 Mart 1996 (8 Kasım günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.), 11)-Zübeyde Varan (T)-Kurtuluş/Elazığ/31 Mart 1996, 12)-Hüseyin Gündüz (YİM)-Kurtuluş/İstanbul/11 Nisan 1996, 13)-Yazgül Öztürk (M)-Kurtuluş/İstanbul/11 Nisan 1996, 14)-Hamide Öztürk (M)-Kurtuluş/İstanbul/11 Nisan 1996, 15)-Bülent Bağcı (GYI)-Kurtuluş/İstanbul/9 Mayıs 1996, 16)-Ercan Başkan (S)-Nisan Yayınevi/İstanbul/9 Mayıs 1996, 17)-Yıldız Gemicioğlu (T)-Kurtuluş/Adana/23 Haziran 1996, 18)-Sırrı Sakak (Milletvekili)-Basın açıklaması/Ankara/28 Haziran 1996 (26 Eylül günü Ankara DGM tarafından tahliye edildi.), 19)-Abdullah Kaplan (T)-Demokrasi/Elazığ/5 Temmuz 1996, (19 Eylül günü Erzincan DGM tarafından tahliye edildi.), 20)-Turabi Şen (M)-Demokrasi/Elazığ/5 Temmuz 1996, 21)-Nurcan Turgut (M)-Demokrasi/Elazığ/5 Temmuz 1996, 22)-Seher Sabit (T)-Özgür Halk/Elazığ/5 Temmuz 1996 (19 Eylül günü Erzincan DGM tarafından tahliye edildi.), 23)-Metin Yıldırım (M)-Kızıl Bayrak/İstanbul/12 Ağustos 1996, 24)-Gülten Üstüner (T)-Kızıl Bayrak/Adana/22 Ağustos 1996, (10 Eylül günü tahliye edildi.), 25)-Serpil Güneş (YİM)-Alnteri/İstanbul/9 Eylül 1996, 26)-Nabi Kımrın (YİM)-Atılım/İstanbul/10 Eylül 1996, 27)-Osman Murat Ülke-Basın açıklama-

(*) YİM : Yazışları müdürü

YAY : Yayıncı

M : Muhabir

T : Temsilci

GYI : Genel yayın yönetmeni

S : Sahibi

şı/Ankara/8 Ekim 1996, (27 Aralık günü Eskişehir Askeri Mahkemesi tarafından serbest bırakıldı.), 28)-Şanar Yurdatapan (TV)-TV Programı/Ankara/17 Ekim 1996 (11 Kasım günü Ankara DGM tarafından serbest bırakıldı.), 29)-Songül Çınar (T)-Kurtuluş/Zonguldak/26 Ekim 1996, 30)-Cuma Akın (T)-Özgür Halk/Batman/21 Kasım 1996, 31)-Adil Harmancı (M)-Demokrasi/Van/29 Kasım 1996, 32)-Faruk Deniz (M)-Özgür Ülke/Van/29 Kasım 1996, 33)-Aysun Gündüz (M)-Atılım/İstanbul/12 Aralık 1996 (17 Aralık günü, avukatlarının itirazı üzerine tahliye edildi.)

1993, 1994 ve 1995 yılında tutuklanıp, 1996 yılında da bırakılmayanlar

34)-Kenan Kalyon (GY)Y-Toplumsal Dayanışma/İstanbul/20 Nisan 1993, 35)-Fethiye Pekşen (S)-Devrimci Çözüm/İstanbul/ Eylül 1993, 36)-Hüseyin Solak (T)-Mücadele/Antep/Eylül 1993, 37)-Ercan Alan (M)-Özgür Gündem/Adıyaman/4 Ekim 1993, 38)-İsmail Güneş (M)-Özgür Gündem/Ağrı/24 Aralık 1993, 39)-Emine Serhat (M)-Özgür Gündem/İğdir/11 Şubat 1994, 40)-Mehmet Çakar (T)-Partizan Sesi/İzmir/13 Şubat 1994, 41)-F. Hülya Tümgan (T)-Mücadele/Samsun/26 Şubat 1994, 42)-Serdar Gelir (T)-Mücadele/Ankara/26 Nisan 1994, 43)-Özgür Gündenoğlu (T)-Mücadele/Konya/20 Mayıs 1994, 44)-Rıza Dinç (S)-Sterka Rızgari/Mersin/15 Ekim 1994, 45)-Aysel Bölücek (T)-Mücadele/Ankara/17 Ekim 1994, 46)-Teoman Gül (M)-Newroz/Malatya/1 Aralık 1994, 47)-Havva Suiçmez (M)-Devrimci Gençlik/İstanbul/6 Aralık 1994, 48)-Mehmet Akdemir (YİM)-İşçi Hareketi/İstanbul/6 Aralık 1994, 49)-Ali Yolcu (T)-Mücadele/Antakya/13 Aralık 1994, 50)-Mustafa Yılmaz (YİM)-Jiyana Nu/İstanbul/4 Ocak 1995, 51)-Yılmaz Ekşi (S)-Devrimci Emek/İstanbul/7 Ocak 1995, 52)-Mete Demirkol (YİM)-Sterka Rızgari/İstanbul/7 Ocak 1995, 53)-Ali Demir (YİM)-Jiyana Nu/İstanbul/11 Ocak 1995, 54)-Ali Avcı (M)-Elbistan TV/Maraş/12 Ocak 1995, 55)-Ömer Genç (M)-Elbistan TV/Maraş/12 Ocak 1995, 56)-Kemal Evciman (YİM)-Özgür Karadeniz/Trabzon/21 Ocak 1995, 57)-Ali Yeğin (YİM)-Çağdaş Zülfi-kar/İstanbul/22 Ocak 1995, 58)-Kemal Küllahçı (T)-Öncü Partizan/İzmir/24 Ocak 1995, 59)-Müslüm Çatak (YİM)-Newroz/İstanbul/13 Şubat 1995, 60)-Yemliha Kaya (YİM)-Halkın Gücü/İstanbul/15 Şubat 1995, (Ölüm orucunda öldü.), 61)-Kazım Albayrak (YİM)-Taraf/İstanbul/26 Şubat 1995, 62)-Veysel Ceylan (M)-Atılım/İstanbul/28 Mart 1995, 63)-Mehmet Göckeldi (T)-Kurtuluş/İzmir/28 Mart 1995, 64)-Burhan Kardeş (T)-Kurtuluş/Ankara/4 Nisan 1995, 65)-Özgür Taşçı (İG)-Yeni Politika/İstanbul/13 Nisan 1995, 66)-Kadri Teymur (YİM)-Kızıl Bayrak/İstanbul/21 Nisan 1995, 67)-Emin Aslanoğlu (M)-Yeni Politika/Diyarbakır/18 Nisan 1995, 68)-Kadir Önder İl (Y)-Devrimci Emek/İstanbul/8 Mayıs 1995, 69)-Hatun Yıldırım (YİM)-Partizan/İstanbul/17 Mayıs 1995, 70)-Kadir Satık (YİM)-Komal Yay./İzmir/22 Mayıs 1995, 71)-Salih Bal (YİM)-Medya Güneşi/İstanbul/2 Haziran 1995, 72)-Gülnür Aslan (S)-Çağdaş Zülfi-kar/İstanbul/14 Haziran 1995, 73)-Bülent Öner (T)-Atılım/Mersin/19 Haziran 1995, 74)-Hasan Abalı (M)-Atılım/Mersin/19 Haziran 1995, 75)-Fatma Harman (M)-Atılım/Mersin/19 Haziran 1995, 76)-Mesut Bozkurt (M)-Atılım/Mersin/19 Haziran 1995, 77)-Muharrem Gündüz (YİM)-Kurtuluş/İstanbul/26 Haziran 1995, 78)-Sevda Öztekin (M)-Odak/Ankara/1 Temmuz 1995, 79)-Güray Ülkü (YİM)-Kızıl Bayrak/İstanbul/29 Ağustos 1995, 80)-Şengül Yalçın (YİM)-Partizan Sesi/İstanbul/13 Eylül 1995, 81)-Murat Arıca (YİM)-Özgür Gelecek/İstanbul/12 Ekim 1995, 82)-Bayram Namaz (M)-Atılım/İstanbul/19 Ekim 1995, 83)-Murat Kırsay (T)-Kurtuluş/Adana/25 Ekim 1995, 84)-Ali Toprak (T)-Atılım/Ankara/31 Ekim 1995, 85)-Sakine Topaloğlu (YİM)-Özgür Gündem/Malatya/4 Kasım 1995, 86)-Nuray Tekdağ (T)-Özgür Halk/Diyarbakır/8 Kasım 1995, 87)-Bülent Özdemir (YİM)-Kurtuluş/İstanbul/7 Aralık 1995, 88)-Hüseyin Alataş (S)-Newroz/İstanbul/11 Aralık 1995, 89)-Hüsnüye Akbulut (YİM)-Partizan Sesi/İstanbul/1995, 90)-Aydın Hambayat (YİM)-Özgür Gelecek/İstanbul/1995, 91)-Sennur Kılıç (YİM)-Özgür Ülke/İstanbul/1995.

e)- Verilen cezalar, yargılananlar

Başta İstanbul DGM'de olmak üzere, açılan basın davalarından bir bölümü, daha önceki yıllarda olduğu gibi 1996 yılında da gazeteci, yazar, yayın sorumlusu, kitle örgütü yöneticisi ve siyasetçilere çeşitli hapis ve para cezaları verilmesiyle sonuçlandı. Bu davalarda gazeteci ya da yazarlara verilen hapis cezalarının toplamı 160 yıl 1 ay 26 gün'e, para cezalarının

toplamı ise **23 milyar 445 milyon** (yaklaşık 295 bin ABD Doları-Dolar, yaklaşık 80.000 lira kabul edilmiştir.) lira'ya ulaştı.

1992 yılında sonuçlanan basın davalarında verilen hapis cezalarının toplamı 25 yıl 11 ay 15 gün, para cezalarının toplamı ise 5 milyar 976 milyon lira (yaklaşık 240 bin ABD Doları), 1993 yılında sonuçlanan basın davalarında verilen hapis cezalarının toplamı 165 yıl 3 ay 10 gün, para cezalarının toplamı 38 milyar 267 milyon lira (yaklaşık 1,5 milyon ABD doları), 1994 yılında sonuçlanan basın davalarında verilen hapis cezalarının toplamı 448 yıl 6 ay 25 gün, para cezalarının toplamı 71 milyar 614 milyon lira (yaklaşık 2 milyon 400 bin ABD doları), 1995 yılında sonuçlanan basın davalarında verilen hapis cezalarının toplamı 107 yıl 6 ay, para cezalarının toplamı ise 7 milyar 620 milyon lira (*) olmuştur.

Mahkum olan gazeteci, yazar, yayın sorumlusu, milletvekili, kitle örgütü ve parti yöneticilerine verilen hapis ve para cezalarıyla ilgili TİHV'nin hazırladığı döküm şöyle:

Adı ve soyadı	Yayının adı	Hapis	Para Cezası
001)- Ayşe Nur Zarakolu (YAY)	Kitap	12 ay	184.000.000 TL.
3 kitap hakkında açılan 3 dava (Belge Yayınevi)			
002)- Ali Erol (YİM)	Evrensel	108 ay	1.245.000.000 TL.
(7 Dava)			
003)- Vedat Korkmaz (S)	Evrensel	---	1.688.900.000 TL.
(7 dava)			
004)- Işık Yurtçu (YİM)	Özgür Gündem	66 ay	550.000.000 TL.
(5 dava)			
005)- Yaşar Kaya (S)	Özgür Gündem	---	401.000.000 TL.
(2 dava)			
006)- Oral Çalışlar (Y)	Kitap	---	5.000.000 TL.
Öcalan ve Burckay'la Kürt Sorunu (Yar Yayınevi)			
007)- Muzaffer Erdoğan (YAY)	Kitap	---	25.000.000 TL.
Öcalan ve Burckay'la Kürt Sorunu (Yar Yayınevi)			
008)- Eren Keskin (Y)	Newroz Ateşi	13 ay	111.000.000 TL.
Eren Keskin (YAY)	Kitap	---	50.000.000 TL.
Uluslararası Kürt Konferansı (Doz Yayınevi)			
009)- Berin Nadi (S)	Cumhuriyet	---	287.000.000 TL.
010)- Aydın Engin (YİM)	Cumhuriyet	---	143.000.000 TL.
011)- Yaşar Kemal (Y)	Kitap	20 ay	500.000 TL.
Türkiye Üzerindeki Kara Gökyüzü (Can Yayınevi)			
012)- Erdal Öz (YAY)	Kitap	---	3.500.000 TL.
Türkiye Üzerindeki Kara Gökyüzü (Can Yayınevi)			
013)- Medeni Ayhan	Konuşma	12 ay	50.000.000 TL.
Ankara'da 1993'de yapılan "Sendikalar ve İşçi Sınıfı" konulu panel			
014)- Yalçın Küçük	Konuşma	12 ay	50.000.000 TL.
Ankara'da 1993'de yapılan "Sendikalar ve İşçi Sınıfı" konulu panel			
Yalçın Küçük (Y)	Konuşma	12 ay	250.000.000 TL.
015)- Munzur Pekgüleç	Konuşma	12 ay	50.000.000 TL.
Ankara'da 1993'de yapılan "Sendikalar ve İşçi Sınıfı" konulu panel			
016)- Cafer Çakmak (YİM)	Mücadele	6 ay	50.000.000 TL.

(*) "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesindeki değişikliğin yürürlüğe girdiği 30 Ekim 1995'den önce, bu madde uyarınca verilen cezalar dikkate alınmamıştır. Bu durum, toplam hapis ve para cezalarında 1993 ve 1994'e göre göreceli azalma ortaya çıkmıştır.

017)- Besim Döner (YİM) (2 dava)	Özgür Gündem	4 ay	320.000 TL.
018)- Metin Balca (Y)	Mücadele	16 ay	133.000.000 TL.
019)- Gülten Şeşen (S)	Mücadele	---	100.000.000 TL.
020)- Hale Soysu (YİM)	Aydınlık	2 ay	160.000 TL.
021)- Şeyh Davut Karadağ (YİM)	Özgür Gündem	2 ay	160.000 TL.
022)- İsmail Beşikçi (Y)	Kitap	16 ay	133.333.000 TL.
	Kirletilen Kavramlar, Bilim-Eşitlik-Adalet (Yurt Yayınevi)		
	İsmail Beşikçi (Y)	Özgür Ülke	15 ay
	İsmail Beşikçi (Y)	Kitap	28 ay
	(2 dava) Kendini Keşfeden Ulus: Kürtler / İşlevsizleşen Yasaklar (Yurt Yayınevi)		
023)- Ünsal Öztürk (YAY)	Kitap	42 ay	177.700.000 TL.
	(4'ü İsmail Beşikçi'ye ait 5 kitap nedeniyle açılan 5 dava) Yurt Yay.		
024)- İsmail Akkın (YİM)	Atılım	12 ay	161.000.000 TL.
	(2 dava)		
	İsmail Akkın (YİM)	Özgür Gençlik	---
025)- Hüseyin Akbulut (YİM)	Partizan Sesi	12 ay	100.000.000 TL.
026)- Hatip Dicle (Y)	Yeni Politika	24 ay	600.000 TL.
027)- Necati Tanyan (S)	Yeni Politika	---	581.300.000 TL.
	(3 dava)		
028)- Cengiz Aynaz (YİM)	Club-Eros	---	3.224.000.000 TL.
029)- İrfan Keskin (YİM)	Club-Eros	---	3.224.000.000 TL.
030)- Sevda Öztekin (S)	Odak	33 ay	---
	1994 yılında, zorunlu askerlikle ilgili yapılan açıklama nedeniyle		
031)- Hasan Özgün (T)	Özgür Gündem	150 ay	---
032)- Kemal Yıldız (T)	Özgür Ülke	26 ay 20 gün	580.000 TL.
033)- Fikret Başkaya (Y)	Kitap	13 ay 10 gün	111.100.000 TL.
	Paradigmanın İflası (Doz Yayınevi)		
034)- Hasan Mezarıcı (MV)	Konuşma	18 ay	---
035)- Memduh Canbey	Afiş (TSİP)	16 ay	---
036)- Gülfem Yılmaz	Afiş (TSİP)	16 ay	---
037)- Recep Maraşlı (Y)	Kitap	12 ay	100.000.000 TL.
	Diyarbakir Rızgari Davasında Savunması (Komal Yayınevi)		
	Recep Maraşlı (TV-Kanal6)	Konuşma	16 ay
038)- Faruk Muhsinoğlu (YAY)	Kitap	6 ay	100.000.000 TL.
	Diyarbakir Savunması (Komal Yayınevi)		
039)- Mahmut Konuk (Sendikacı)	Konuşma	12 ay	100.000.000 TL.
040)- Mihri Belli (Y)	Özgür Ülke	16 ay	133.000.000 TL.
041)- Cemal Şerik (Y)	Özgür Ülke	16 ay	133.000.000 TL.
042)- S. Nusret Öztürk (YİM)	Ekimler	5 ay	41.000.000 TL.
043)- Kemal Okutan (Y)	Özgür Ülke	10 ay	1.000.000 TL.
	Kemal Okutan (HADEP)	Konuşma	12 ay
044)- Hasan Karadağ (Radyo)	Demokrat	10 ay	83.000.000 TL.
045)- Cevdet Turgut (Radyo)	Demokrat	10 ay	83.000.000 TL.
046)- Cengiz Taşdemir (Radyo)	Demokrat	10 ay	83.000.000 TL.
047)- Ahmet Altan (TV)	Kanal D	9 ay 11 gün	12.500.000 TL.
048)- Mehmet Oğuz (Y)	Özgür Yaşam	10 ay	1.000.000 TL.
049)- Ali Zeren (YİM)	Özgür Yaşam	---	1.500.000 TL.
050)- Osman Murat Ülke	Basın açıklaması	3 ay	450.000 TL.
051)- Ali Serdar Tekin	Basın açıklaması	3 ay	450.000 TL.
052)- Ayşe Tosuner	Basın açıklaması	3 ay	450.000 TL.

053)- Hüseyin Yılmaz (Y)	Milli Gazete	5 ay 25 gün	7.000.000 TL.
054)- Ekrem Kızıltaş (YİM)	Milli Gazete	5 ay 25 gün	7.000.000 TL.
055)- İmam Canpolat	Mahkeme savunması	24 ay	200.000.000 TL.
056)- Ömer Özdemir (YİM)	Özgür Gündem	2 ay	220.000 TL.
057)- Arif Hikmet İyidoğan (Y)	Özgür Gündem	2 ay	220.000 TL.
058)- Ahmet Türk (Milletvekili)	Konuşma	14 ay	116.000.000 TL.
059)- Sedat Yurtdaş (MV)	Konuşma	14 ay	116.000.000 TL.
060)- Sırrı Sakık (MV)	Konuşma	14 ay	116.000.000 TL.
061)- Mahmut Alınak (MV)	Konuşma	14 ay	116.000.000 TL.
062)- Aslı Güneş (YİM)	Hedef	12 ay	4.000.000 TL.
063)- Erhan Duman (YİM)	Odak	79 ay 10 gün	370.600.000 TL.
(5 dava)			
064)- Hüseyin Karataş (Y)	Kitap	16 ay	133.000.000 TL.
Bir İsyanın Türküsidür Dersim			
065)- Erdoğan Ünal	Mektup	24 ay	450.000 TL.
066)- Saliha Yaptaterek (YİM)	Ahnteri	24 ay	4.000.000 TL.
067)- Atilla Yeşil (YİM)	Devrimci Gençlik	16 ay	133.000.000 TL.
068)- Ali Teoman Uzal	Konuşma	2 ay	160.000 TL.
069)- Ercan Kanar (S)	İHD Bülteni	---	83.000.000 TL.
070)- İzzet Eray (YİM)	İHD Bülteni	5 ay	42.000.000 TL.
071)- Seyit Soydan (Y)	Savaşa Karşı Barış	---	4.250.000 TL.
072)- Halit Elçi (Y)	Savaşa Karşı Barış	---	4.250.000 TL.
073)- Ömer Uçar (YİM)	Savaşa Karşı Barış	---	4.250.000 TL.
074)- Haluk Gerger (Y)	Evrensel	20 ay	500.000 TL.
075)- Fatma Bayar (YİM)	Evrensel	20 ay	---
076)- İlkay Akkaya	Konser (Adıyaman)	12 ay	100.000.000 TL.
077)- Gülay Tan (S)	Kurtuluş	5 ay	82.000.000 TL.
078)- Hüseyin Kıymık	Konuşma	12 ay	---
079)- Cabbar Gezici (TV)	Konuşma (Kanal 6)	16 ay	133.000.000 TL.
080)- Semih İra (YİM)	Kervan	24 ay	50.000.000 TL.
081)- İsmail Yıldırım (S)	Kervan	---	100.000.000 TL.
082)- A. Rıza Ergüven (Y)	Kitap	20 ay	---
Yasak Tümceler (Berfin Yayınları)			
083)- İsmet Aslan (YAY)	Kitap	20 ay	---
Yasak Tümceler (Berfin Yayınları)			
084)- Güray Ülkü (YİM)	Kızıl Bayrak	4 ay	---
085)- Mihri Belli (Y)	Demokrasi	13 ay	111.000.000 TL.
086)- Haydar Canan	Afiş (EP)	24 ay	---
087)- Hüsnü Gültekin	Afiş (EP)	24 ay	---
088)- Hüseyin Çalışkan	Afiş (EP)	24 ay	---
089)- Nurettin Demirtaş	Özgür Ülke (Mektup)	10 ay	---
090)- Münir Ceylan (Y)	Ada	16 ay	133.333.000 TL.
Münir Ceylan (Y)	Demokrasi	24 ay	600.000 TL.
091)- Atakan Sayın (YİM)	Ada	6 ay	100.333.000 TL.
092)- Nedime Tunç (YİM)	Newroz Ateşi	28 ay	293.333.000 TL.
(2 dava)			
093)- Zekeriya Özdiñç (YİM)	Barikat	16 ay	133.333.000 TL.
094)- Ertuğrul Karakaş	Barikat	16 ay	133.333.000 TL.
095)- Özer Değıştirici	Barikat	16 ay	133.333.000 TL.
096)- Semra Çaralan (YAY)	Kitap	8 ay	133.333.000 TL.
TDKP Röportajı (Evrensel Basım Yayın)			

097)- Songül Özkan (YAY)	Kitap	8 ay	133.333.000 TL.
TDKP Röportajı (Evensel Basım Yayın)			
098)- Ramazan Bulut (HADEP)	Konuşma	12 ay	100.000.000 TL.
099)- Doğu Perinçek (TV)	Konuşma	14 ay	116.666.000 TL.
Kapatılan Sosyalist Parti'nin Genel Başkanı iken yaptığı konuşma			
Doğu Perinçek	Basın açıklaması	9 ay	---
100)- Gani Nar	Konuşma	12 ay	100.000.000 TL.
İzmir MKM'nin 1994 yılında düzenlediği bir toplantıdaki konuşması			
101)- Kutlu Esendemir (YİM)	Leman	10 ay	---
Kutlu Esendemir (YİM)	Leman	3ay 15gün	2.300.000 TL.
102)- Mehmet Pamak (Y)	Selam	20 ay	500.000 TL.
103)- Sukuti Memetoğlu (YİM)	Selam	---	3.000.000 TL.
104)- Nihat Barlas	Basın açıklaması	10 ay	---
CHP İskenderun İlçe Başkanı			
105)- İhsan Türkmen (S)	Ronahi	---	83.000.000 TL.
106)- Naime Kaya (YİM)	Hedef	12 ay	100.000.000 TL.
107)- Veli Mükkyen (S)	Demokrasi	---	3.919.700.000 TL.
(9 dava)			
108)- Gurbetelli Ersöz (GYI)	Özgür Gündem	45 ay	---
109)- Ali Rıza Halis (İM)	Özgür Gündem	45 ay	---
110)- Hamit Baldemir (Y)	Kitap	16 ay	133.000.000 TL.
Metropol'de Kürt Kadını			
111)- Murat Arıca (YİM)	Özgür Gelecek	12 ay	600.000.000 TL.
112)- Züleyha Şahinkaya (YİM)	Yeni Dünya İçin	12 ay	100.000.000 TL.
113)- Nazım Düzenli (S)	Yeni Dünya İçin	---	100.000.000 TL.
114)- Rıza Erdoğan (S)	Özgür Halk	---	100.000.000 TL.
115)- Dursun Ali Küçük (YİM)	Özgür Halk	12 ay	50.000.000 TL.
116)- Salih Tekin (T)	Özgür Gündem	45 ay	---
117)- Cemal Dağ (M)	Özgür Gündem	45 ay	---
118)- İhsan Erdem (İG)	Özgür Gündem	45 ay	---

Yargılama ve soruşturmalar

Yaşar Kemal: Yaşar Kemal hakkında, 1995 yılı Ocak ayında yayımlanan "Düşünce Özgürlüğü ve Türkiye" adlı kitaptaki "Türkiye Üzerindeki Kara Göküzü" ve "Zulmün Artsın" başlıklı yazıları nedeniyle Şubat ayında dava açıldı (Yaşar Kemal, "Zulmün Artsın" yazısı nedeniyle İstanbul DGM'de yargılanmış ve 1 Aralık 1995 tarihinde beraat etmişti.) İstanbul DGM'de görülen davada "basın yoluyla bölücülük propagandası yaptığı ve halkı düşmanlığa kışkırttığı" öne sürülen Yaşar Kemal'e "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. ve Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesi uyarınca 3 yıla 9 yıl arasında hapis cezası, kitabı yayımlayan Can Yayın-evi'nin sorumlusu Erdal Öz'e de 6 ayla 2 yıl arasında hapis cezası verilmesi istendi. 7 Mart günü sona eren davada Yaşar Kemal'e, 1 yıl 8 ay hapis ve 466 bin lira para, Erdal Öz'e 3 milyon 491 bin lira para cezası verildi. Cezalar tecil edildi. Yargıtay, Ekim ayında cezaları onayladı. Karar, yurtiçi ve yurtdışında büyük tepkilere neden oldu. Almanya Dışişleri Bakanı Klaus Kinkel, cezayı "Türkiye'deki hoşgörü ve düşünce özgürlüğü açısından atılmış bir geri adım" olarak nitelendirdi. Türkiye Yazarlar Sendikası Başkanı Ataoğlu Behramoğlu, Yaşar Kemal'in mahkum edilmesini, "Adalet ve hukuk adına yapılacak en büyük ayıp" olarak nitelendirdi. Dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz da, Yaşar Kemal'i 9 Mart günü telefonla aradı. Yılmaz, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yeni düzenlemeler yapılması gerektiğini bildirdi. Mesut Yılmaz, ceza onaylandıktan sonra da 26 Ekim günü, Yaşar Kemal'i evinde ziyaret etti

Düşünceye Özgürlük Kitabı: Düşüncelerinden ötürü cezaevinde bulunan ya da yargılanan kişilerin suç sayılan yazılarının biraraya getirildiği “Düşünceye Özgürlük” kitabının yayıncılığını üstlenen 1080 kişiden 98’i hakkında 1995 yılı Mayıs ayında dava açıldı. İstanbul DGM Savcılığı tarafından Mayıs ayında açılan davada, “bölücülük propagandası yapıldığı ve halkın suç işlemeye kıskırıldığı” iddiasıyla sanıkların, “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi ile Türk Ceza Kanunu’nun 162. ve 312. maddeleri uyarınca 4 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmeleri istendi. İddianamede, “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi ile Türk Ceza Kanunu’nun 162. maddesinin Anayasa’ya aykırı olduğu belirtilerek, bu maddelerin iptali için Anayasa Mahkemesi’ne başvurulması istendi. Davaya 24 Ağustos 1995 tarihinde İstanbul DGM’de başlandı.

13 Mart günü yapılan duruşmada, sanıklar kitabı “bilerek- isteyerek” yayımladıklarını söylediler. Tiyatrocu Mahir Günşiray, savunmasında Franz Kafka’nın “Dava” kitabından bir alıntı okudu. Günşiray, “Kitabı bilerek yayınladım. Ayrıca oynadığım bir oyundan alıntı yapıp okumak istiyorum: ‘Siz kimsiniz, Ne yapıyorsunuz burada. Ne demek oluyor bu adalet komedyası. Sorguya çekilen niçin bir başkası değil de benim, bunu bilmek isterdim. Siz de bilmiyorsunuz. Verilen emirleri yerine getiriyorsunuz. Ve bu ad, her nasılsa benim olan bu ad, pekala başkasının da olabilir. Bir badanacının mesela. Buradan çıkarın her birinize evinize gidecek, annenizi, karınızı, çocuklarınızı kucaklayacaksınız. Teker teker anılınca her birinizin bir vicdanı olması... İşte bunu anlamıyorum’, Franz Kafka’ya ait olan bu yazıya da imza koyuyorum” dedi. Günşiray, metni okuduktan sonra, DGM Başkanı Mehmet Kolukisa, “Mahkemeye yönelik olarak mı okuyorsunuz?” diye sordu. Mahir Günşiray da oynadığı oyunun bir bölümü olduğunu hatırlatarak “Bu yazıya da imza koyuyorum” dedi ve imzaladı. Savcının, “Bu yazıyı hangi amaçla okudunuz” sorusuna karşı Mahir Günşiray, susma hakkını kullandı. DGM daha sonra yazı nedeniyle Günşiray hakkında suç duyurusunda bulundu. (*) Karikatürist Musa Kart ise 20 yıldır karikatür çizdiğini belirterek, “Böyle bir komedi görmedim” dedi. 31 Mayıs günü yapılan duruşmada ifade veren Ömer Faruk Marsakoğlu, Jülide Kural, Semra Somersan, Munzur Pekküleç, Ayşe Esra Koç, Halil Ergün, Serap Aksoy, Deniz Türkalı, İrfan Erdemoğlu, Zeynep Gürsunal, İlper Sayın, Emre Okaylı, Tahsin Yeşildere, Musa Ağacık, Aylin Çelik, Hasan Tuğrul Eryılmaz, Seyit Soydan, Hasan Basri Çıplak ve Şahika Yüksel de kitaba “bilerek ve isteyerek” imza attıklarını söylediler.

1080 kişiden 86’sı hakkında Şubat ayı sonunda İstanbul DGM Savcılığı tarafından aynı iddiayla ikinci bir dava açıldı. Davaya, 22 Mayıs günü İstanbul DGM’de başladı. Duruşmaya katılan Ayşegül Devecioğlu, Muhsin Kızılkaya, Ali Yılmaz, Yusuf Nimet Çetin, Necmettin Çobanoğlu, Orhan Kamil Kahyaoğlu, Menderes Samancılar, Muzaffer Hiçdurmaz, Nazmiye Güçlü ve Süleyman Üstün’ün sorguları yapıldı. 17 Temmuz günü yapılan duruşmada ise Ali Nabi Kıran, Selahattin Okçuoğlu, Ramazan Demir, Ali Kapılan, Hüseyin Aygül, Mercan Güçlü (Polat), Oya Engin (Baydar) ve Çağatay Anadol kitaba “düşünce yasaklarının kalkması için kitaba bilerek ve isteyerek imza attıklarını” söylediler.

Davalar sürerken, 20 ülkeden 144 yazar (32 ABD’li, 21 Avusturyalı, 20 İngiliz, 3 Alman, 6 İsviçreli, 7 Kanadalı, 13 Japon, 7 Meksikalı, 3 Norveçli, 5 Polonyalı, 9 Rus ile birer Avustralyalı, Çek, Hırvat, Kenyalı, Malavili, Fin, Nepalli) kitabın özeti niteliğindeki “Düşünceye Özgürlük” cük” kitapçığına yayıncı olarak imza atıldılar ve ardından yabancı yazarlar hak-

(*) Mahir Günşiray hakkında “savunması” nedeniyle daha sonra dava açıldı. İstanbul 10. Asliye Ceza Mahkemesi’nde 3 Ekim günü başlayan dava, 20 Şubat 1998 tarihinde sonuçlandı ve Günşiray, 6 ay hapis cezasına mahkum edildi. Ceza, 900 bin lira para cezasına çevrilerek ertelendi.

kında suç duyurusu yapıldı. Suç duyurusunda, "Aynen Düşünceye Özgürlük kitabının yayıncıları gibi, Düşünceye Özgürlükçük adlı kitapçığın yayıncıları olan bu kişilerin de yargılanmaları yasal bir zorunluluk. Yabancı ve ünlü olmalarının onlara yasalar önünde bir ayrıcalık sağlamayacağı açıktır" denildi. Başvuru üzerine İstanbul DGM Savcılığı, yabancı yazarlar hakkında soruşturma açtı. Hiçbir ülke, kendi ülkesinde suç sayılmayan bir düşünceden dolayı vatandaşının ifadesini almaya yanaşmayacağı için, Şanar Yurdatapan'dan yazarların adresleri istendi. DGM'ye başvuran Şanar Yurdatapan ise, söz konusu yazarların kendi istekleri ile İstanbul DGM'de ifade vermeye hazır olduklarını bildirdi. Soruşturma sonucunda yabancı yazarlar hakkında soruşturmaya gerek olmadığı kararı alındı. Ancak İstanbul DGM Savcılığı, Şanar Yurdatapan hakkında Eylül ayında yeni bir dava açtı. Şanar Yurdatapan'ın "halkı din, dil, ırk farkı gözeterek düşmanlığa kışkırttığı" iddiasıyla Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesi uyarınca 3 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

İki dava 1997 yılında birleştirildi. Aynı yılın Ekim ayında da "Yazışleri müdürlerine verilen cezaların 3 yıl süreyle ertelenmesine ilişkin yasa" uyarınca dava ertelendi.

Şanar Yurdatapan: Düşünceye Özgürlük Platformu Sözcüsü Şanar Yurdatapan, 15 Ekim günü İstanbul'da gözaltına alındı. 16 Ekim günü Ankara'ya götürülen ve 17 Ekim günü DGM'ye çıkartılan Şanar Yurdatapan, ifadesi alındıktan sonra, Türk Ceza Kanunu'nun "yasadışı silahlı çeteye yardım" suçunu düzenleyen 169. maddesi uyarınca tutuklandı. Şanar Yurdatapan'ın MED-TV'ye program yaptığı, bazı programlara katıldığı ve PKK Genel Başkanı Abdullah Öcalan'a suikast girişimine karşı başlatılan kampanyaya imza verdiği için tutuklandığı açıklandı. Şanar Yurdatapan'ın avukatı Şenal Sarıhan, Yurdatapan'ın Kurşun Kalem programının yapımcısı olmadığını, programda müziklerinin kullanıldığını belirterek, Yurdatapan'ın, "Burada önemli olan yayın organı değil, benim söylemiş olduğum sözlerdir. Bu sözler de birlik ve barış isteyen sözlerdir. Abdullah Öcalan'a suikast (Ayrıntılı bilgi sayfa 60'da) girişimiyle ilgili metne (protesto metni) barışa katkı olması açısından imza koydum. MED-TV'ye doğrudan doğruya program hazırlamadım. Görüntülerim çıkmış, röportajlarım yayınlanmış, ondan haberim yok" dediğini aktardı. Sarıhan, Yurdatapan'ın tutuklanmasının asıl gerekçesinin, Güçlönokak katliamının ortaya çıkarılması, toplumsal muhalefeti hareketlendirmesi ve barış için iktidarı rahatsız edecek ciddi çabalara girişmesi olduğunu ifade etti.

Şanar Yurdatapan hakkında Kasım ayı başında açılan davada, 4 yıl 6 ayla 7 yıl 6 ay arasında hapis cezası istendi. Ancak, Ankara DGM, "kınama ilanı yayımlanan gazetesinin İstanbul merkezli olması, Kurşun Kalem belgeselinin müziklerinin İstanbul'da yapılması, Yurdatapan'ın işyeri ve evinin İstanbul'da bulunması" nedeniyle yetkisizlik kararı vererek Yurdatapan'ı tahliye etti. Şanar Yurdatapan, serbest bırakıldıktan sonra Ankara DGM Savcısı Nuh Mete Yüksel hakkında suç duyurusunda bulunarak, "Hiç yetkisi olmadığı halde beni buradan kaçırdı. İstanbul DGM'ye yazı yazarak benim ifadem alınmasını isteyebilirdi" dedi. Şanar Yurdatapan'ın yargılanmasına 28 Ocak 1997 tarihinde İstanbul DGM'de başlandı.

Muzaffer İlhan Erdost: Yazar Muzaffer İlhan Erdost'un "Türkiye'nin Yeni Sevr'e Zorlanması Odağında-Üç Sivas" adlı kitabı Ankara DGM tarafından, "bölücülük propagandası" iddiasıyla 9 Ekim günü toplatıldı. Toplatma kararına yapılan itirazı inceleyen Ankara DGM, 31 Ekim günü, kitapta "bölücülük yapıldığının anlaşıldığı" nı savunarak itirazı reddetti. Avukat Emin Değer, kararla ilgili olarak, "Bu gibi kararlarda kesin hüküm niteliğinde görüş belirtilmez. Oysa kararda, kitap hakkında yargılama yapılmaksızın bölücülük yapıldığı görüşüne yer verilmiş Sanki dava açılmış, sanık sorgulanmış, kanıtlar derlenmiş, savcı görüşünü bildirmiş, son karar gibi bir karar bu. Mahkemenin tarafsızlıktan uzaklaştığı ve yanlış bir karar

verdiğinin açıkça bir kanıtıdır bu. Mahkemenin reddini dahi gerektirir” dedi. Muzaffer İlhan Erdost’un 3 yıl 6 aya kadar hapis cezası istemiyle yargılanmasına 5 Aralık günü Ankara DGM’de başlandı. Erdost duruşmada, savcılığın “bölücülük propagandası” olarak yorumladığı bölümlerin kendi görüşleri olmadığını, bazı dergilerden alıntı yaptığını anlattı. Muzaffer İlhan Erdost, 20 Şubat 1997 tarihinde yapılan duruşmada 1 yıl hapis ve 100 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Mahkeme heyeti “sanığın bir daha suç işlemeyeceği yolunda görüş oluşmadığı” için ceza erteledi.

Diğer davalar

CHP İskenderun İlçe Başkanı Nihat Barlas hakkında, 12 Kasım 1995 tarihinde İHD İskenderun Şubesi’nde yapılan İHD Bölge Başkanları toplantısında, “İnsanlar gözüne almıyor. Gerek ailelerin, gerekse bizim yaptığımız başvuruya ‘yok’ cevabı veriliyor. Bir gün geçmeden gözüne alınanlar savcılığa çıkarılıyor. Devlet çocuk kaçırıyor, Ailelere haber bile verilmiyor” açıklaması üzerine de soruşturma açıldı. İskenderun 1. Ağır Ceza Mahkemesi’nde 5 Kasım günü biten davada Nihat Barlas’a 1 yıl hapis cezası verildi. Nihat Barlas’ın cezası daha sonra 10 ay hapis cezasına indirildi ve ertelendi.

Cumhuriyet gazetesinin 25 Ekim 1993 tarihli sayısında yayımlanan “PKK’den Hüriyet’e Tehdit” başlıklı haber nedeniyle gazetenin imtiyaz sahibi Berin Nadi ile Yazışları Müdürü Aydın Engin hakkında “Terörle Mücadele Yasası”nın 6. maddesi uyarınca açılan dava, kararın Yargıtay’da bozulması nedeniyle yenilendi. 25 Haziran günü İstanbul DGM’de yapılan duruşmada, Berin Nadi 286 milyon 969 bin, eski Yazışları Müdürü Aydın Engin ise 143 milyon 484 bin lira para cezasına mahkum edildi. “Terör örgütü açıklamalarına yer verildiği” gerekçesiyle açılan dava, 6 Ekim 1994 tarihinde beraatle sonuçlanmış ancak, karar Yargıtay tarafından bozulmuştu.

“Randevuyu Dağa Verdik” (1995 yılı Kasım ayında toplandı) adlı kitapta “Devrimci Yol’un propagandası yapıldığı” iddiasıyla yazar İnönü Alpat ve yayıncı Mustafa Tüm (İHD Ankara Şubesi yöneticisi) hakkında “Terörle Mücadele Yasası”nın 7. maddesi uyarınca açılan dava, Ankara DGM’de 18 Mart günü beraatle sonuçlandı. Ancak Ankara DGM kitap hakkında Türk Ceza Kanunu’nun 311. ve 312/1. maddeleri uyarınca savcılığa suç duyurusunda bulundu. Davada, İnönü Alpat’ın 1 yılla 5 yıl arasında hapis, Mustafa Tüm’ün 6 aylla 2 yıl arasında hapis ve 100 milyon liradan az olmamak üzere para cezasına mahkum edilmesi istenmişti.

İP Genel Başkanı Doğu Perinçek’e Ankara DGM tarafından verilen 2 yıl 4 ay hapis ve 58 milyon lira para cezası Yargıtay tarafından 17 Nisan günü bozuldu. Karar, “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesinde yapılan değişiklik nedeniyle verildi. Perinçek, Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan Sosyalist Parti’nin Genel Başkanı iken, 20 Ekim 1991 seçimleri öncesinde televizyonda düzenlenen bir açık oturumda yaptığı konuşma nedeniyle Ankara DGM’de yargılandı ve 2 yıl hapis ve 50 milyon lira para cezasına mahkum (15 Ocak 1993) olmuştu. Karar, 1 Temmuz 1993 tarihinde Yargıtay tarafından “cezanın az olduğu” gerekçesiyle bozulmuştu. Ancak Ankara DGM’nin ilk kararda ısrar etmesi üzerine dosya Yargıtay Ceza Genel Kurulu’na gitmişti. Ceza Genel Kurulu, 3 Ekim 1994 tarihli kararında, “Cezanın arttırılması gerektiği” sonucuna varmıştı. Perinçek, bunun üzerine Ankara DGM’de 6 Haziran 1995 tarihinde 2 yıl 4 ay hapis ve 58 milyon lira para cezasına mahkum olmuştu.

İHD Genel Sekreter Yardımcısı Erol Anar hakkında, yayımlandıktan 3 gün sonra top-
latılan “İnsan Hakları Tarihi” adlı kitabı nedeniyle İstanbul DGM Savcılığı tarafından dava
açıldı. Davada Erol Anar “bölücülük propagandası yaptığı” iddiasıyla 1 yılla 3 yıl arası hapis

cezası; kitabı yayımlayan Özcan Sapan da “Terörle Mücadele Yasası”nın 8/3-4. Maddesi uyarınca yargılandı. 3 Ekim günü İstanbul DGM’de başlayan dava beraatle sonuçlandı.

İHD Ankara Şubesi’nin 1995 yılında düzenlediği “Türkiye’de İnsan Hakları Panoraması” konulu kurultaydaki konuşma ve tebliğlerin derlendiği “Türkiye’de İnsan Hakları Panoraması” adlı kitap Ankara DGM tarafından “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi uyarınca 15 Ağustos günü toplatıldı. 19 Ağustos günü İHD Ankara Şubesi’ne gelen polisler kitaplara el koydular. Daha sonra kitabın yayıncıları İHD Ankara Şubesi eski Başkanı Naciye Erkol, Şube eski yöneticileri Yıldız Temürtürkan (Şube Başkanı), Oya Ersoy, Mustafa Tüm, Adnan Okur, Ender Büyükçulha, Meryem Erdal ve kitapta toplantıya gönderdikleri mesajlar yeralan eski milletvekili Hatip Dicle ile İsmail Beşikçi hakkında dava açıldı. Dava, 9 Aralık günü Ankara DGM’de başladı. (*)

Yılmaz Odabaşı’nın, Doruk Yayınevi’nin yayımladığı “Düş ve Yaşam” adlı kitabı, 14 Ekim günü Türk Ceza Kanunu’nun 312. maddesi uyarınca toplatıldı. Ankara DGM Savcılığı da Yılmaz Odabaşı ve yayıncı Niyazi Koçak hakkında, kitapta “bölücülük propagandası yapıldığı” iddiasıyla dava açtı. Davada, Odabaşı’nın “Terörle Mücadele Yasası” uyarınca 3 yıla kadar hapis ve 100 milyon liraya kadar para, Koçak’ın da 6 ay hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Davaya, 19 Kasım günü Ankara DGM’de başlandı. 1997 yılı Mart ayında sonuçlanan davada, Yılmaz Odabaşı, 1 yıl 6 ay 20 gün hapis ve 933 milyon lira para, Niyazi Koçak da 67 milyon lira para cezasına mahkum oldu (Kararı “Sizinle aynı ülkede yaşamaktan utanç duyuyorum” diyerek protesto eden Odabaşı, “mahkemeye hakaret ettiği” iddiasıyla duruşma salonunda gözaltına alındı ve tutuklandı. Yılmaz Odabaşı, avukatlarının itirazı üzerine 8 Mart 1997 tarihinde serbest bırakıldı. (**))

Gazeteci-yazar Çetin Altan hakkında 28 Temmuz günü Milliyet gazetesinde yayınlanan röportajında “Ben istiyorum ki, devlet çete olmaktan çıkıp, hukuka otursun” dediği için “devletin manevi şahsiyetine hakaret ettiği” iddiasıyla dava açıldı. İstanbul Bakırköy Cumhuriyet Savcılığı’nın açtığı davada, Çetin Altan, gazeteci Nilgün Cerrahoğlu ve Milliyet gazetesi Yazışleri Müdürü Eren Güvener Türk Ceza Kanunu’nun 159. maddesi uyarınca 1 yıldan 6 yıla kadar hapis cezası istemiyle yargılandı. Röportaj nedeniyle 29 Temmuz günü toplatma kararı da verilmişti. Dava 20 Ocak 1997 tarihinde beraatle sonuçlandı.

İstanbul DGM Savcısı Mete Göktürk hakkında, 14 Kasım günü Yeni Yüzyıl gazetesinde yayınlanan “Yargı içinde infaz yapılıyor” başlıklı yazısı ve 8 Kasım 1996 tarihinde ATV’de yayınlanan “Siyaset Meydanı” programında yaptığı konuşma nedeniyle dava açıldı. Dava, 1997 yılı Eylül ayında beraatle sonuçlandı.

Aralık ayında bir televizyon kanalında yayınlanan magazin programında bikini ve elinde Türk Bayrağı ile dans eden manken Merve İldeniz hakkında, İstanbul Güvenlik Şube Müdürü Turan Tuna’nın şikayeti üzerine İstanbul Cumhuriyet Savcılığı’nca soruşturma açıldı

(*) Dava, 8 Ekim 1997 tarihinde sonuçlandı. İsmail Beşikçi ile Hatip Dicle “bölücülük propagandası yaptıkları” iddiasıyla “Terörle Mücadele Yasası” uyarınca 1’er yıl hapis ve 100’er milyon lira para cezasına mahkum edildiler. Diğer sanıklara ise “yazışleri müdürlerine verilen cezaların ya da açılan davaların 3 yıl süreyle ertelenmesine ilişkin yasa” uyarınca ceza verilmedi.

(**) Aynı kitap nedeniyle Yılmaz Odabaşı ve Niyazi Koçak hakkında 1997 yılı Ocak ayında ikinci bir dava daha açıldı. Ankara 2. Asliye Ceza Mahkemesi’nde açılan davada, Odabaşı ve Koçak, “Atatürk ve İstiklal Marşı’na hakaret edildiği” iddiasıyla yargılandı. 1997 yılı Haziran ayında sonuçlanan davada, Odabaşı’na 2 yıl 6 ay hapis, Niyazi Koçak’a da 2 yıl 6 ay hapis ve 4 milyon 550 bin lira para cezası verildi.

Merve İldeniz "Türk Bayrağı'nı Koruma Kanunu'nun 26. maddesine muhalefet" ettiği iddiasıyla sorgulandı. Bayrak Kanunu'nun 26. maddesinde, "Bayrak, yırtık, söktük, yamalı, delik, kirli, buruşuk olarak veya taşıdığı manevi değeri zedeleyecek biçimde kullanılamaz; 21'inci madde hükümleri dışında, ne maksat olursa olsun, örtü olarak serilemez, oturlan veya ayakla basılan yerlere konulamaz; elbise ve üniforma olarak giyilemez" deniliyor.

f)- Toplatılan ve kapatılan yayınlar

Son yıllarda yetkililerin sık sık yinelediği "Yasak yayın uygulamasına son verilmiştir" açıklamalara karşın, kitap, dergi ve benzeri yayınlar hakkında toplatma kararları verilmesine de devam edildi. 1996 yılında 633 gazete ve dergi ile 27 kitap hakkında toplatma kararı verildi. (1991 yılında 121 gazete-dergi, 29 kitap, 1992 yılında 189 gazete-dergi, 20 kitap, 1993 yılında 425 gazete-dergi, 29 kitap, 1994 yılında 961 gazete-dergi, 37 kitap, 1995 yılında 504 gazete-dergi, 28 kitap toplatılmıştı.) Toplatma kararları çoğunlukla "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. ve 8. maddeleri ile Türk Ceza Kanunu'nun 155. ve 312. maddeleri uyarınca alındı. Toplatma kararları, resmi ideolojiye aykırı yayın yapan muhalif yayın organları üzerinde yoğunlaştı. Bu tür yayın organlarının neredeyse tüm sayıları toplatıldı. Örneğin; Özgür Gençlik dergisinin 19 sayısından 17'si, Reheval dergisinin 3 sayısından 2'si, Proleter Halkın Birliği dergisinin 10 sayısından 6'sı, Ronahi dergisinin 72 sayısından 61'i, Atılım gazetesi (36 sayı) ile Kurtuluş (10 sayı) ve Halk İçin Kurtuluş dergilerinin (12 sayı) tüm sayıları toplatıldı.

1993 yılının son üç ayında, İstanbul DGM'de görülen basın davalarında, uzun süredir uygulanmayan, bir yasa (5680 sayılı Basın Kanunu'na 1983 yılında eklenen ek 2. madde) hükmünün uygulamaya sokulmasıyla gündeme gelen kapatma cezaları 1996 yılında da devam etti. Bu uygulamayla bazı yayın organlarının 3 günle 1 ay arasında değişen süreler için kapatılması kararlaştırıldı. TİHV'nin belirlemelerine göre, 1996 yılında mahkumiyet kararıyla sonuçlanan basın davalarından 68'nde, 26 yayına toplam 56 ay 24 gün kapatma cezası (1993 yılında 21 davada 13 dergi ve gazeteye toplam 15 ay 6 günlük, 1994 yılında 91 davada 24 dergi ve gazeteye 62 ay 2 günlük, 1995 yılında da 101 davada 19 dergi ve gazeteye 67 ay 24 günlük kapatma cezası verilmişti.) verildi.

Bazı kapatma kararları Yargıtay tarafından onaylanarak hızla uygulandı. Bu nedenle pek çok yayın organı, yayımına uzun süre ara vermek ya da tamamen kapanmak zorunda kaldı. Örneğin; Hedef dergisi 5 Ocak-4 Şubat ve 14 Nisan-13 Mayıs, Partizan dergisi 6 Ocak-5 Şubat, Selam gazetesi 8-23 Ocak, Alınları gazetesi 27 Şubat-17 Mart, 18 Mart-17 Nisan ve 16 Ekim-31 Ekim, Atılım gazetesi 19 Mart-18 Nisan, 18 Nisan-17 Mayıs, 8 Kasım-7 Aralık ve 7 Aralık-5 Ocak 1997, Odak dergisi 26 Haziran-26 Temmuz ve 25 Aralık-25 Ocak 1997, Akıncı Yolu dergisi 20 Kasım-19 Aralık günleri arasında kapalı kaldı. Söz konusu yayınları çıkarıcılar, kapalı kaldıkları sürede, başka adlar kullanarak yayın faaliyetini sürdürdüler. Evrensel, Direnişçi İşçi, Ronahi gibi dergi ve gazeteler ise yayınlarına tamamen son verdi.

g)- Radyo ve televizyonlar (RTÜK) (*)

Özel radyo ve televizyonlar, 1996 yılında daha önceki yıllara göre artan bir biçimde baskılara maruz kaldı. Radyo ve televizyonlara baskı konusunda, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), hep ön planda oldu. RTÜK, 1996 yılında 105 uyarı (radyolara 38, televizyonlara 67), 34 yayın durdurma (radyolara 11, televizyonlara 23) cezası verdi.

(*) Radyo ve televizyonlarının denetlenmesi ve lisans verilmesi için tek yetkili olan RTÜK, Meclis tarafından seçilen 9 kişiden oluşuyor. Kurul, radyo ve televizyonları süreli ya da süresiz olarak kapatabiliyor.

En fazla cezayı Kanal D televizyonu aldı. Kanal D'ye, yayın ilkelerini ihlal ettiği, cevap ve düzeltme metnini yayınlamadığı gerekçesiyle 9 yayın durdurma, 4 uyarı cezası verilirken; ikinci sıradaki Show TV, cevap ve düzeltme metni yayınlamadığı, yayın ilkelerini ihlal ettiği gerekçesiyle 4 yayın durdurma, 2 uyarı cezası aldı. Star, cevap ve düzeltme metnini yayınlamadığı için 2 yayın durdurma, yayın ilkelerini ihlal ettiği gerekçesiyle 2 uyarı cezası aldı; Flash TV de benzer gerekçelerle 2 kez uyarıldı, 1 kez yayını durduruldu. ATV, cevap ve düzeltme metnini yayınlamadığı için 1 yayın durdurma, yayın ilkelerini ihlal ettiği için 2 uyarı cezası aldı. Kanal 6, 1 yayın durdurma, 1 uyarı cezası; HBB TV ve Kanal 7, yayın ilkeleri ve reklam ilkelerini ihlal ettikleri gerekçesiyle 3'er uyarı cezası aldı. Yerel televizyonlar arasında da Diyarbakır'da yayın yapan Can TV, reklam ve yayın ilkelerini ihlal ettiği, seçim döneminde Seçimler ve Seçimlerin Temel Hükümleri Hakkında Kanun'a aykırı yayın yaptığı gerekçesiyle 3 kez uyarıldı. Trabzon'da yayın yapan Ekim TV de aynı gerekçelerle 2 uyarı cezası aldı, 1 kez yayını durduruldu. Nevşehir'deki Kanal 50'ye ise 2 uyarı ve 1 yayın durdurma cezası verildi.

Radyolardaki ceza sıralamasında İzmir-Balçova'da yayın yapan Demokrat Radyo ile Balıkesir'de yayın yapan Sev Radyo birinciliği paylaştı. Her iki radyoya yayın ilkelerini ihlal ettikleri gerekçesiyle 2'şer uyarı, 2'şer yayın durdurma cezası verildi. İçel'de yayın yapan Şok Radyo, Ankara'da yayın yapan Mozaik Radyo ile Urfa'da yayın yapan Karacadağ Radyo'ya da yayın ilkelerini ihlal ettikleri gerekçesiyle 1'er uyarı, cevap ve düzeltme metnini yayınlamadıkları için de 1'er yayın durdurma cezası verildi.

Yayını durdurulan televizyonlar: ATV, Cine 5 TV, Ekim TV, Flash TV, Star (2 kez), Kanal 50, Kanal 59, Kanal 6, Kanal D (9 kez), Or-Tv, Show TV (4 kez)

Uyarı cezası alan televizyonlar: ART TV, AS TV, ATV (2 kez), Bağ TV, Başak TV, Best TV, Bey TV, Can TV (3 kez), Deha TV, Ekim TV (2 kez), ER TV, Flash TV (2 kez), Gökkuşluğu TV, HBB TV (3 kez), Star TV (2 kez), Kanal 21 TV, Kanal 25 TV (2 kez), Kanal 50 TV (2 kez), Kanal 54 TV, Kanal 59 (2 kez), Kanal 6, Kanal 7 (3 kez), Kanal A, Kanal D (4 kez), Kanal E TV, Kent TV, Klas TV, Kon TV, Kral TV, Kuzey TV, Mersin TV, Metro TV (2 kez), Number One TV, Olay TV (2 kez), Olay TV-Tekirdağ, Selam TV, Sena TV, Show TV (2 kez), SKY TV, SRT TV (Sakarya), SRT TV (Sivas), Süper TV, Şanlıurfa TV, Tavşanlı TV, TVMTV, Ufuk TV, Yaprak TV, Yıldız TV.

Yayını durdurulan radyolar: Demokrat Radyo (2 kez), Devrek FM, Gözde FM, Hedef Radyo, Karacadağ Radyo (7 gün), Mozaik Radyo, Radyo Mega, Sev Radyo (2 kez), Şok Radyo.

Uyarı cezası alan radyolar: Aktif Radyo, Anadolu FM, Arifan FM, Arkadaş Radyo, As FM, Bayrak FM (2 kez), Başak FM, Coşkun Radyo, Çağdaş Radyo, Çağrı Radyo, Demokrat Radyo (2 kez), Dünya Radyo, Ege FM, Ercan FM, Ezgim Radyo, Karacadağ Radyo, Tesk FM, Hilal FM, İmaj Radyo, Kardelen FM, Mega Radyo, Mozaik Radyo, Ömür Radyo, Radyo Active, Radyo Kültür, Radyo Umut (2 kez), Sancak Radyo, Sev Radyo (2 kez), Sistem Radyo, Şok Radyo, Üçay Radyo, Yenigün FM, Yeşil Hilal FM, Yörem Radyo.

RTÜK, faaliyete başladığı tarihten 1996 yılı başına kadar geçen sürede ise 104 radyo ve televizyona uyarı cezası (71'i 1995 yılında) verdi. Aynı sürede 14 televizyona da (tümü 1995 yılında) yayın durdurma cezası verildi. Bu kararlardan 9'u 1995 yılında, 2'si de 1996 yılı Ocak ayında uygulandı. 3 yayın durdurma cezası ise mahkeme kararıyla iptal edildi. Biri Türkiye genelinde, diğeri de yerel düzeyde yayın yapan 2 radyo da RTÜK kararıyla birer gün kapatıldı.

RTÜK'ün verdiği kapatma kararlarında ilginç ayrıntı ve hatalar dikkat çekti. Örneğin RTÜK, Ekim ayında ilk kez, iki radyoya (Urfa-Radyo Karacadağ ve Balıkesir-Sev Radyo) 7'şer gün yayın durdurma cezası verdi. RTÜK, Sev Radyo'ya yaptığı iki ayrı programda "Türkiye böylecek nitelikte, genel ahlak ve aile yapısına aykırı" yayın yapıldığı iddiasıyla ceza verdi. Radyo Karacadağ'a verilen kapatma cezasına Urfa Emniyet Müdürlüğü'nün bir çeviri

hatası yol açtı. Kapatmaya gerekçe olarak Ozan Şemdin'in Şer Şerre ve Grup Kızılmak'ın Hay Nik Na adlı Kürtçe anonim türküleri gösterildi. Emniyet Müdürlüğü tarafından yapıлып, RTÜK'e gönderilen çeviride "Şer Şerre" türküsünde, "Savaş savaştır" adlı dize, "Bugün savaş meydanıdır. Bizimle Türklerin savaşıdır" şeklinde tercüme edildi. "Hay Nik Na" adlı türkide ise, "Hepsini koymuşlar hapse" şeklindeki dize, Emniyet bilirkişisi tarafından "Hepsini s...ler, dağıtmışlar" a dönüştü. Yine şarkının orjinalinde, "Ah vah öldürdüler beni" ibaresi, "Ah vah beni de s...ler" şeklinde yer aldı.

"Hay Nik Na" türküsüyle ilgili İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'nın, Hukuk Fakültesi öğretim üyelerinden Ümit Kocasakal'a hazırlattığı bilirkişi raporunda çeviri hatasının saptanmasına karşın karar değiştirilmedi. Bilirkişi raporuna rağmen, RTÜK 9 Ekim günü aldığı kararla radyoyu, Türk Ceza Kanunu'nun 428. maddesinin ihlal edildiği gerekçesiyle 23 Ekim gününden itibaren bir hafta süreyle kapattı. Radyo Karacadağ'ın sahibi Mehmet Ural ise, türkülerin bilinçli olarak yanlış çevrildiğini öne sürdü. RTÜK'ün aldatıldığını söyleyen Ural, "Çevirinin doğru olduğu kabul edilse bile, Kültür Bakanlığı'ndan bandrol almış olan ve otantik Kürt halk müziğinin özelliklerini taşıyan ve hakkında yasaklama kararı bulunmayan bu parçanın çalınmasında sorumluluk bizim değildir" dedi. Radyo Karacadağ'ın yöneticilerinden Hikmet Taşdemir de kapatma kararını şöyle değerlendirdi:

"Cezanın nedeni, bizim muhalif olmamız ve çaldığımız Kürtçe türkülerdir. Urfa Emniyet Müdürlüğü 'Hay Nik Na' türküsünün tercümesini kasıtlı olarak çarpıtmış, RTÜK de bunu ihbar kabul etmiş, 'Müstehecen yayın yaptığımız' iddia ediliyor. Oysa, İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'nın bilirkişiye yaptırdığı tercüme sonucunda hazırlanan raporda, türkünün müstehecen olmadığı ve Urfa Emniyet Müdürlüğü'nün yaptığı tercümenin yanlış olduğu belirtilmiş; savcılık da takipsizlik kararı vermiştir. RTÜK buna rağmen ceza verdi. İkinci türkü de Ozan Şemdin'in "Şer Şerre" türküsüdür. İki kaset Kültür Bakanlığı'nın izniyle yayınlanmış. Eğer RTÜK ve polis dediği gibi kasetlerde suç unsuru varsa, Kültür Bakanlığı neden izin verdi"(*)

MED TV: 1995 yılında faaliyete geçen MED TV'nin yayınlarını izleyen ya da izleyecekleri varsayılanlar yıl boyunca çeşitli baskılarla karşı karşıya kaldı. Olağanüstü Hal Bölgesi ve diğer illerde MED TV'nin izlenmesini engellemek için çeşitli uygulamalar gündeme getirildi. MED TV'yi engelleme girişimleri, ev, işyeri ve kahvehanelere baskınlar yapmak, uydu antenleri tahrip etmek, anten satıcılarının mallarına el koymak ya da tehdit etmek şeklinde oldu. Ayrıca MED TV izleyen çok sayıda kişi gözaltına alındı, ilçe ve kasabalardaki merkezi televizyon vericileri denetime alındı. Örneğin; Aralık ayı başında İzmir'de Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı Kadifekale, Gümüşpala ve Çiğli semtlerinde 100 kadar çanak anten polisler tarafından kırıldı. Olay nedeniyle İHD İzmir Şubesi'ne başvuran 20 kişi adına bir açıklama yapan Mehmet Zahir Arslan, evinin gece basıldığını söyledi. "Bizim için geldiklerini düşünmüştük, ancak öyle değilmiş. Bizi oyalayıp başka evlerin çatısındaki çanakların kumandasını sökmüşler. Olayı sabah farkettik" diyen Mehmet Zahir Arslan, yeni bir kumanda alarak anteni tamir ettiğini ancak, polislerin daha sonra evine yeniden basıp antenini kırdıklarını söyledi.

HADEP İl Başkanı Eyüp Karageçi, Haziran-Aralık aylarında Adana'da 200 çanak antenin "MED TV izlendiği" için tutanak tutulmadan polisler tarafından alındığını bildirdi. Dağhoğlu, Gülbahçesi, Hürriyet, Barbaros, Denizli, 19 Mayıs, Anadolu, Ova, Mithatpaşa, İs-

(*) Radyo Karacadağ, 22 Ekim günü polis tarafından basıldı. Radyoyu kapatan polisler, Radyo Müdürü Mehmetcan Toprak, Yayın Yönetmeni Hikmet Taşdemir, radyo çalışanları Lütfü Saraç, Ömer Karataş ve Turhan Cihanbeyli'yi gözaltına aldı. Gözaltına alınanlar 24 Ekim günü serbest bırakıldı.

metpaşa, Havuzlubahçe, Kiremithane ve Yeniboy mahallelerindeki evlere polisin sürekli baskın yaptığını belirten Eyüp Karageçi, "Gece geç saatlerde evlere baskın düzenleyen sivil polisler, ziynet eşyasından tutun çanak antene kadar değerli ne varsa alıp götürüyorlar. Arama izni olmadığı halde evleri talan eden polisler, direnen yurttaşları da dövüyor. Ziynet eşyası, para, çanak anten gibi değerli eşyalar tutanak da tutulmadan götürülmekte. Bize bu konuda 30'u aşkın başvuru yapıldı. Bunun dışında korkup gelemeyen insanlar da var. Son altı ay içinde 200'e yakın çanak antenin sökülerek götürüldüğünü tespit ettik. Çanak sökülp götürülen polisler, tanesini 25 milyon liradan satıyorlar" dedi.

h)- Kürtçe

1996 yılında, yasal bir engel bulunmamasına karşın Kürtçe yayın yapan, yazı yazan ve şarkı söyleyenler daha önceki yıllarda olduğu gibi yine baskılara maruz kaldı. Ayrıca Kürt geleneklerine uygun olarak düzenlenen sünnet ve düğün törenlerine yönelik tahammülsüzlük ortadan kalkmadı. Düğün ve sünnet törenleri, güvenlik görevlileri tarafından engellendi; törenlere katıldıkları için gözaltına alınanlar, tutuklananlar oldu. Kürtçe kasetlere yasal olmayan uygulamalar yapıldı. Çok sayıda kaset, valilerin verdiği kararlar sonucunda toplatıldı, satışı ya da çalınması yasaklandı.

Diyarbakır'da yayın yapan Can TV, 5 Mart günü polis tarafından basıldı. Baskında 20 Kürtçe klbin yer aldığı kasete el kondu. Can TV Yönetim Kurulu Başkanı Nevzat Bingöl, "Kültür Bakanlığı'ndan işletmeci belgesinin alınıp alınmadığını sordular. Klipleri çoğaltıp satmadığımız için işletme belgesini almamıza gerek yok. Klipler, siyasi içerikli değil; sevdâ ve aşk temalarının işlendiği kliplerdir" dedi. Devlet yanlısı Dicle'nin Sesi adlı radyoda da Kürtçe yayın yapıldığını anlatan Nevzat Bingöl, TRT 1'de yayımlanan ve korucuların katıldığı oturumda Kürtçe konuşulduğunu, ancak Dicle'nin Sesi ve TRT 1'e soruşturma açılmadığını söyledi. Can TV, yıl ortasında Kürtçe müzik yayını düzenli hale getirdi. Yasaların izin verdiği çerçevede Kürtçe müzik yayımlayacaklarını söyleyen Nevzat Bingöl, "Kanunen Kürtçe şarkı çalmak yasak değil. Kürtçe müzik konusunda kontrol mekanizması kurduk. Siyasi müzik çalmıyoruz" dedi. Can TV hakkında Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından soruşturma açıldı.

Şırnak eski Milletvekili Mahmut Alınak hakkında, 1991 seçimleri öncesinde yaptığı bir konuşma nedeniyle iki ayrı soruşturma açılarak, 2 yıla kadar hapisle cezalandırılması istendi. Yaptığı konuşmada Kürtçe "Merhaba" diyen ve kendisini Kürtçe tanıtan Mahmut Alınak, 25 Mart günü Ankara Basın Savcılığı'na ifade verdi. Mahmut Alınak, "Yabancı bir dille konuştuğu" için suçlandığını belirterek, "Kürtçe yabancı bir dil kabul edilerek, hakkımda soruşturma açıldı. Ama ben seçim çalışmalarını Almanca, İngilizce ya da Fransızca yapsaydım, hakkımda soruşturma açılmazdı. Yabancı dil, anadili dışındaki dildir. Türkiye'de 20 milyon Kürt yaşıyor. Kürtçe nasıl yabancı bir dil oluyor. Bu yanlışla dikkat çekmek ve teşhir etmek için savunmamı İngilizce, Fransızca ve Almanca yazılı olarak vereceğim" dedi.

1991 yılından sonra görülmeye başlanan Kürtçe yayınlar da çeşitli baskılarla karşılaştı. Türkiye'de cumhuriyet döneminin ilk Kürtçe gazetesi, 1991 yılında yayımlandı. Tek sayı yayınlanan "Rojname"nin ardından ilk süreli Kürtçe yayın 22 Şubat 1992 tarihinde İstanbul'da çıkan haftalık Welat gazetesi oldu. Welat, 115 sayı çıktıktan sonra maddi sorunlar nedeniyle kapandı. Bir süre sonra da, 21 Kasım 1994 tarihinde bu kez "Welate Me" adıyla yeni bir haftalık Kürtçe gazete yayın hayatına başladı. Fakat "Welate Me" de, ancak 46 sayı çıkabildi. Bir yandan devlet baskısı, açılan davalar, öte yandan dağıtım sorunları ve maddi sıkıntılar, Welat gibi Welate Me'nin de kapanmasına yol açtı. Welate Me'nin ilk yazışları müdürü

Mehmet Gemsiz de bir buçuk ay cezaevinde kaldı. 21 Ocak günü ise Azadiya Welat adıyla yeni bir gazete yayımlandı. Aktüel haberlere de yer veren Azadiya Welat'ın Yazışlıeri Müdürü Düzgün Deniz, gazetenin yayına başladığı dönemde şu açıklamayı yaptı:

"Gazeteyi çıkarmada üç temel amacımız var. Birincisi; '50'li yıllardan sonra uyanış sürecine giren Kürtler bu uyanışlarını doğal olarak, dillerine de yansıtılar. Şimdi bu ivmeyi artırma amacındayız. En uygun araç olarak da yüzde yüz Kürtçe bir gazeteyi görüyoruz. Şimdilik bu alanda dergi düzeyinde bile yayım yok. İkincisi değişik devletlerin sınırları içinde yaşayan Kürtler, ilişkisizliği pratik olarak aşarlarken dillerinin birliği ve gelişimi de hayli etkilenmiştir. Bu nedenle gazete bu süreçte yaşanabilecek kargaşanın bertaraf edilmesine de önemli katkıda bulunacaktır. Son olarak Kürt dili üzerine iyi niyetle söz söyleyen Kürdologlar ile Kürt dili araştırmacılarına bir buluşma forumunu sunabilmektir."

Kürtçe gazete, dergi ve kasetlerden sonra, 1996 sonunda Doz Yayınları tarafından Kürtçe takvim hazırlandı. Yayınevi sahibi Ahmet Zeki Okçuoğlu, siyasi ve ideolojik amaç güdülmeyi, Kürtçe bilen herkesin yararlanmasını istediklerini söyledi.

h)- Zorunlu askerlik

1996 yılında vicdani redçiler ile zorunlu askerliğe karşı çıkan ya da zorunlu askerliği eleştiren kişi, grup ve örgütlere yönelik baskılar arttı. Askeri konularda eleştiri getirenler hakkında çok sayıda dava ve soruşturma açıldı, cezalar verildi, bu nedenle cezaevine girenler oldu.

İzmir Savaş Karşıtları Derneği Başkanı Osman Murat Ülke, savaş karşıtlarının ve vicdani redçilerin karşılaştıkları baskılar konusunda örnek isim oldu. Osman Murat Ülke, askerlik yapmayı reddettiği için çok sayıda davada yargılandı ve mahkum oldu. Ülke, "halkı askerlikten soğutma" iddiasıyla Arif Hikmet İyidoğan, Mehmet Sefa Fersal ve Gökhan Demirkıran'la birlikte Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nde yargılanmıştı. 29 Ağustos 1995'de sonuçlanan davada Ülke beraat etmiş ancak duruşma salonundan alınarak askerlik şubesine teslim edilmişti. İki gün içinde birliğine katılması koşuluyla bırakılan Osman Murat Ülke, askere gitmemiş ve 1 Eylül 1995 tarihinde yaptığı basın toplantısında da askerlikle ilgili belgelerini yakmıştı. Bu nedenle Türk Ceza Kanunu'nun 155. maddesi uyarınca "halkı askerlikten soğuttuğu" iddiasıyla Osman Murat Ülke hakkında yeniden dava açıldı. (*)

Askeri Mahkeme'nin 5 Eylül 1995 tarihinde verdiği tutuklama kararının yerine getirilmesi için bir yıl sonra 30 Eylül günü yazılan yazı uyarınca Osman Murat Ülke, 7 Ekim günü gözaltına alındı. Daha sonra tutuklanan ve 11 Ekim günü Ankara'ya getirilen Osman Murat Ülke, 14 Ekim günü Genelkurmay Askeri Savcılığı'nda ifadesi alındıktan sonra Mamak Askeri Cezaevi'ne gönderildi. Askerlikle ilgili uygulamaları kabul etmeyen ve üniforma giymeyi reddeden Ülke, Disiplin Mahkemesi tarafından "isyan" suçlamasıyla 5 gün hücre hapsine mahkum edildi. Osman Murat Ülke, bunun üzerine 15 Ekim günü açlık grevine başladı. Osman Murat Ülke açlık grevini taleplerinin kabul edilmesi üzerine 8 Kasım günü sona erdirdi.

Osman Murat Ülke'nin yargılanmasına Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nde 19 Kasım günü başlandı. 2 aydan 2 yıla kadar hapis cezası istenen iddianamede, "Osman Murat Ülke'nin, halkı askerlikten soğutucu nitelikte beyanda bulunduğu, askerlik yükümlülüğünü yerine getirmek üzere Bilecek'teki birliğine gitmediği ve askerlik belgelerini yaktığı" öne sürüldü. Duruşmada, Ülke ve avukatlarının "yetkisizlik kararı verilmesi" istemi reddedildi.

(*) Demek, "Düşünce Suçu Olarak; Halkı Askerlikten Soğutmak-Türk Ceza Kanunu Madde 155" başlıklı broşür gerekçe gösterilerek İzmir Valiliği tarafından 6 Kasım günü kapatıldı.

Ülke, savunmasını yaparken, "Ben halkı askerlikten soğutmuyorum, sadece kendim soğudum. Asker kaçağı değil, vicdani retçiyim" dedi. Askeri savcının da tahliye talebine katılması üzerine Ülke tahliye edildi. Ancak serbest bırakılmadan "askerlik yapması için" Bilecik 9. Jandarma Er Alay Komutanlığı'na gönderildi. Osman Murat Ülke, gönderildiği birlikte "askeri elbise giymeyi reddettiği" için Eskişehir Askeri Cezaevi'ne konuldu. Osman Murat Ülke'nin yargılanmasına 24 Aralık günü devam edildi. Gönderildiği birlikte askeri elbise giymeyi reddettiği için Eskişehir Askeri Cezaevi'nde bulunan Ülke duruşmaya getirildi.

"Askeri elbise giymediği" için Eskişehir Askeri Mahkemesi'nde de yargılanan Osman Murat Ülke, 27 Aralık günü tahliye oldu. Serbest bırakıldıktan sonra, İHD İstanbul Şubesi'nde düzenlenen basın toplantısında konuşan Osman Murat Ülke, tahliye edildikten sonra birliğine götürülmediğini belirterek, "Bana 'kendin git' dediler. Buradan, 'ne sen bizi gör, ne biz sizi görelim, senle uğraşmayalım' anlamı çıkıyor. Firar etmemi istiyorlar. Dışarda da içerde de sorun çıkarıyorum onlara göre. Nasıl davranacaklarını bilmiyorlar. Kendi isteğimle teslim olmayacağım. Evimi, adresimi biliyorlar, gelip alsınlar. Ben kaçmayacağım. Ama bir vicdani redçi olarak gidip kendim teslim olmayacağım ve tavrımı sürdürüleceğim" dedi.

Osman Murat Ülke, 28 Ocak 1997 tarihinde yapılan duruşmada 6 ay hapis ve 540 bin lira para cezasına mahkum edildi. Gazetecilerin alınmadığı duruşmada Osman Murat Ülke, askerlikten kaçmadığını, vicdani retçi olduğu için askerlik yükümlülüğünü yerine getirmeyeceğini bildirdi. Mahkeme, Ülke'nin yeniden Bilecik 9. Jandarma Er Eğitim Alayı'na gönderilmesine de karar verdi. Bu karardan sonra Osman Murat Ülke'nin durumu tam bir kısır döngüye girdi. Bilecik 9. Jandarma Er Eğitim Alayı'na gönderilen Osman Murat Ülke, burada askerlik yapmayı reddetti. Bunun üzerine tutuklanarak Eskişehir'e gönderildi. Eskişehir Askeri Mahkemesi'nde yapılan duruşmalarda tahliye kararı verildiğinde, Osman Murat Ülke yeniden Bilecik'e gönderildi.

1)- İnanç özgürlüğü ve dini baskılar

1996 yılında din ve vicdan özgürlüğüne ilişkin insan hakları sorunları da sık sık tartışma, eleştiri ve tepki konusu oldu. Tartışma, eleştiri ve tepkilerin odak noktasını ise yine başörtüsü sorunu oluşturdu. Üniversitede okuyan başı örtülü kızların karşılaştığı sorunlar sık sık gündeme geldi. (*) Başını örten öğrencilere bazı üniversitelerde disiplin cezaları verildi. Başörtüsü yasağını en katı uygulayan yerlerden biri olan İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi Genel Cerrahi Bölümü'nde ihtisas yapmaya başlayan gelen Dr. Şükran Erdem, başörtülü olduğu için Bölüm Başkanı Prof. Dr. Kemal Alemdaroğlu tarafından 4 ay boyunca Cerrahi Müzesi'nde görevlendirildi ve ihtisas yaptırılmadı. Bu durum, "Şükran Erdem'in müzeye kilitlendiği" yolunda yorumlara yol açtı. Şükran Erdem, bu gelişmeler sonucunda ihtisası bırakarak başka bir kuruma gitmek zorunda kaldı.

(*) Ekim ayı sonunda Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, Danıştay 8. Dairesi'nin türbanlı bir öğrenciyeye verilen kınama cezasının kaldırılmasına ilişkin kararını bozdu ve başörtülü olarak üniversitede bulunmanın "Atatürk ilke ve devrimlerine aykırı olduğunu" görüşünü benimsedi. Dava konusu olayda, derslere başörtülü girmemesi yönünde uyarılmasına karşın bu davranışını sürdüren öğrenciyeye, Yüksek Öğretim Kurumları Disiplin İşlemleri Yönetmeliği uyarınca kınama cezası verilmişti. Ceza alan öğrenci, yönetmeliğin "uyarma ve kınama cezalarının dava edilemeyeceği" hükmünün ve kınama cezasının iptali istemiyle Danıştay 8. Dairesi'ne açtığı davada, öğrenci haklı bulunmuştu. Daire, yönetmeliğin bu hükmünün yanı sıra kınama cezasını da iptal etmişti. Üniversite rektörlüğü de 8. Daire'nin kararına itiraz ederek Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'na başvurmuştu.

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü yönetimi, 18 Ekim günü, başörtülü öğrencilerin devlet hastanelerinde yaptığı stajın kabul edilmemesi kararını aldı. Karar üzerine Hemşirelik Bölümü önünde toplanan başörtülü öğrenciler, Yüksekokul Müdürü Demir Tiryaki ile görüşmek istediler. Ancak Demir Tiryaki, öğrencilerin görüşme taleplerini reddetti. Bu arada başka üniversitelere nakil isteyen öğrencilerin istekleri de kabul edilmedi.

Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu'nda okuyan 15 kız öğrenci, 15 Kasım günü SSK Zonguldak Hastanesi'ndeki uygulamalı derslere başörtü ile girmek istemeleri üzerine okul yönetimi tarafından derse alınmadılar. Okul Müdürü Ayşe Ocakçı, YÖK Yönetmeliği'ne göre, öğrencilerin kep üzerine başörtü veya başörtü üzerine kep giyemeyeceklerini söyledi.

Ordudan atılanlar

1996 yılında, "ordu içinde dini faaliyette buldukları" iddiasıyla soruşturmaya uğrayan ya da Yüksek Askeri Şura kararıyla ordudan atılan subay ve astsubaylar da tartışma konusu oldu. Benzer iddialarla daha önceki yıllarda ordudan atılan subay ve astsubayların "yeniden eski görevlerine döndürülmesi" ya da "bunlara tazminat ödenmesi" için yapılan girişimlerden de bir sonuç çıkmadı. Yüksek Askeri Şura'nın verdiği kararlara Anayasa'nın 125. maddesi nedeniyle itiraz edilemiyor. (*)

"Laikliğe aykırı biçimde dini propaganda yaptıkları" öne sürülen 13 subay ve astsubay Yüksek Askeri Şura'nın Ağustos ayında yaptığı toplantıda ordudan atıldı. Genelkurmay Başkanlığı, 29 subay ve astsubayın "disiplinsizlik" nedeniyle ordudan atıldığını, bu subay ve astsubaylardan 13'ünün "irticai faaliyetlere katılan personel" başlığı altında değerlendirildiğini, 10 subay ve astsubayın ise aşırı sağ, aşırı sol ve PKK ile ilişkileri olduğunun belirlendiğini öne sürdü. Ordudan ihraç edilen ve aralarında iki albayın da bulunduğu 12 subay ve astsubay, 7 Eylül günü yaptıkları basın toplantısında, inançları nedeniyle ordudan atıldıklarını belirterek, disiplinsizlik suçlamasının "iftira" olduğunu savundular. Yargı önünde kendilerini savunmak istediklerini söyleyen Albay Mustafa Ateş, "Gerçekten suçluysak yargılanmak istiyoruz" dedi.

(*) Türkiye'de yakın tarihteki ilk toplu subay tasfiyesi, 27 Mayıs darbesinden sonra yaşandı. Millî Birlik Komitesi, kısa sürede yüzlerce subayı emekliye sevk etti. 22 Şubat 1962'de de darbe girişiminde bulunan ancak başarısız olan Albay Talat Aydemir, yakın çevresinde yer alan subaylarla birlikte emekliye sevk edildi. 21 Mayıs 1963'de ikinci bir darbe girişiminde bulunan Aydemir ile Binbaşı Fethi Gürcan idam edildi; Aydemir'e bağlı kalan 200'den fazla subay ve astsubay ile Kara Harp Okulu öğrencilerinin tümü ordudan atıldı. Ordudaki tasfiyeler 12 Mart darbesinden sonra da sürdü. İlk olarak 16 Mart 1971'de, darbeciler tarafından Başbakanlık'tan istifa ettirilen Süleyman Demirel'e imzalatılan kararnameyle 5 general ve 8 albay emekli edildi; Ardından da devrimci örgütlerle ilişkisi olan ya da devrimci demokrat görüşlü yüzlerce genç subay ordudan atıldı, yargılandı, ceza aldı. Ordu, 1974 yılında da bir tasfiye yaşadı. O günlerde maaşlarından şikayet eden ve kendilerine ayrımcılık yapıldığını söyleyen astsubaylar, aileleriyle birlikte bazı protesto gösterileri düzenlediler. Bu eylemler nedeniyle çok sayıda astsubay ordudan atıldı. 12 Eylül askeri darbesinden sonra da büyük çoğunluğu sol görüşlü olan binden fazla subay, astsubay ve askeri öğrenci ordudan atıldı. Ordudan atılanlardan büyük bölümü hakkında sıkıyönetim mahkemelerinde davalar açıldı, ancak davalar beraatle sonuçlandı. 1990'lı yıllarda Askeri Şura tarafından, çok sayıda subay ve astsubay hakkında, "laikliğe aykırı biçimde dini propaganda yaptıkları" ya da "yasadışı örgütlerle ilişki kurdukları" iddiasıyla ordudan çıkarılma kararı verildi. Bu kararlar sonucunda 1991 yılında 41 astsubay, 1992 yılında 12 astsubay, 1994 yılında biri binbaşı, biri yüzbaşı 9 subay ve astsubay, 1995 yılında da biri albay olan 43 subay ve astsubay ile 6 Kara Harp Okulu öğrencisi ordudan atıldı.

Yüksek Askeri Şura'nın Aralık ayı toplantısında da 33'ü subay, 36'sı astsubay toplam 69 asker ordudan atıldı. 69 subay ve astsubaydan 58'i "irticai faaliyetler", 4'ü "yasadışı sol hareketler", 7'si de disiplinsizlik ve ahlaki durum nedeniyle ihraç edildi. Atılanların ad ve rütbeleri şöyle: Yarbaylar, Hikmet Karakaş ve Yalçın Yıldırım; binbaşılardan, Sakin Şahin, Arif Çelenk, Nuri Özlü, Baki Küllap, Orhan Kıratıoğlu, Yavuz Ay ve Yahya Öztürk; yüzbaşılardan, Abdullah Kaplan, Cengiz Özel, İlhami Tan, Özkan Özbaş, Cengiz Ton, Kenan Altıntaş ve Yaşar Karaca; üsteğmenler, Nihat Dönmez, Zeki Çelik, Fehmi Güven, Köksal Duman, Mustafa Çalmaz, Fatih Aygün, Oktay Kılıç ve Faruk İlhan; Teğmen Mehmet Sezer, astsubaylar, Şerif Tunay, Basri Uçak, Necmettin Keleş, Yusuf Temizyürek, Ünal İşgören, Hakkı Erünel, Seyhan Erciyes, Abdullah Çiçek, Mehmet Yörük, Orhan Can, Ümit Karasaçlı, Mehmet Korku, Yıldırım Yorulmaz, Ahmet Çakmak, Şenol Ünal, Harun Tektaş, Saadettin Keleş, Atilla Koçdoğan, Osman Avcı, Halil Ceylan, Mustafa Çakır, İlhan Köse ve Murat Yılmaz.

Ordudan atılanlardan biri olan Binbaşı Arif Çelenk, 18 Aralık günü yaptığı açıklamada, "irticai faaliyette bulunduğu" yolundaki iddiaların asılsız olduğunu söyledi. Uzun yıllar askeri okullarda din dersi öğretmenliği yaptığını vurgulayan Çelenk, "Ben namaz kılan bir insanım, benim eşim kapalıdır, ama bunlar atılma gerekçesi olabilir mi?" dedi. Çelenk "Yüksek Askeri Şura kararları yargıya açık olmadığı" için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuracağını açıkladı.

İrticai faaliyet iddiasıyla ordudan atılan Binbaşı Halil Şahin ile Yüzbaşı Varol Yüksel, Mayıs ayında Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Başbakan Tansu Çiller, dönemin Milli Savunma Bakanı Mehmet Gölhan ve Yüksek Askeri Şura üyesi 15 general hakkında dava açtı. Halil Şahin ve Varol Yüksel, Yüksek Askeri Şura üyelerini "haksız şekilde atama kararı almak", Süleyman Demirel ve Tansu Çiller'i de "bu kararı imzalamakla" suçladılar. Subaylar ayrı ayrı açtıkları 36 davada 1'er milyonu manevi, 10'ar milyonu maddi olmak üzere toplam 396 milyon lira tazminat istediler. Yüksek Askeri Şura'nın 1995 yılı Aralık ayı toplantısında ordudan atılan Zübeyir Gülabi adlı yüzbaşı, bu kararda imzası bulunan dönemin Başbakanı Çiller, Genelkurmay Başkanı İsmail Hakkı Karadayı, Milli Savunma Bakanı Vefa Tanır ile 14 orgeneral hakkında 1 milyonu manevi, 10 milyonu da maddi olmak üzere 11'er milyon liralık tazminat davası açtı. Zübeyir Gülabi, dava dilekçelerinde, Silahlı Kuvvetler Personel Kanunu'nun 50. maddesi'ne dayanılarak, "disiplinsizlik ve ahlaki durum bozukluğu" iddiasıyla emekliye sevk edildiğini belirterek, bu iddianın doğru olmadığını savundu. Haklarında dava açılan 14 orgeneralin adları şöyle: "Hikmet Bayar, Ahmet Çörekçi, Güven Erkaya, Teoman Koman, Salim Dervişoğlu, Fikret Boztepe, Atilla Ateş, Hikmet Köksal, İlhan Kılıç, Çevik Bir, Necati İkizoğlu, Necati Özgen, Doğu Aktulga ve Hüseyin Kıvrıkoğlu."

İlgin olaylar

Gümüşhane Baro Başkanı Ali Günday'ın öldürülmesiyle (*) ilgili olarak cinayet zanlısı İzzet Kırac ile Kırac'a yardım ettikleri öne sürülen Bahattin Sungur, Yusuf Gümüş, Muharrem Kurt, Ahmet Mengen ve Muzaffer Kırac'ın (oğlu) yargılanmasına Erzincan DGM'de 7 Mart günü başlandı. Duruşmada ifadesi alınan İzzet Kırac, örgüt üyesi olmadığını, cinayeti "Allah adına işlediğini" öne sürdü ve "Önceden tasarlayıp Gümüşhane'ye gitmedim. Günday'ı başörtüsüne karşı olmaktan caydırmak için gittim. Bürosunda konuşurken Günday

(*) Ali Günday, Deryanur Şimşek ve Güler Yıldız adlı avukatlar hakkında "duruşmalara türbanla girdikleri" için soruşturma açılmasının, Akit gazetesinde haber olarak yayımlanmasından sonra 25 Temmuz 1995 tarihinde İzzet Kırac tarafından öldürülmüştü.

sinirleterek silah çekmeye kalkıştı. Ben de çantamdaki silahı çektim ve öldürdüm. Sonra teslim oldum” dedi. 24 Ekim günü sonuçlanan davada, İzzet Kıraç ömür boyu hapis cezasına mahkum edildi. Kıraç’a ayrıca, 11 ay tecritli hücrede kalma cezası verildi; Muzaffer Kıraç, Bahattin Sungur, Yusuf Gümüş, Muharrem Kurt ve Muammer Mengi ise beraat etti.

RP’li Bingöl Belediye Başkanı Selahattin Aydar, Ocak ayı başında İçişleri Bakanlığı’na görevinden alındı. Bingöl Valisi Abdulkadir Sarı, Selahattin Aydar’ın görevden alınmasıyla ilgili Yargıtay kararının uygulandığını söyledi. Selahattin Aydar, Milli Gençlik Vakfı tarafından 1994 yılında düzenlenen Said-i Nursi’yi anma toplantısında yaptığı bir konuşma nedeniyle yargılandığı Diyarbakır DGM’de, Türk Ceza Kanunu’nun 312/2. maddesi gereğince 10 ay hapis cezasına mahkum edilmişti.

İsrail’i protesto etmek için 4 Ekim günü Kocatepe Camii avlusunda toplanan yaklaşık 250 kişilik bir grup gösteri yaptı. Cuma namazından sonra İsrail bayrağını yakan ve slogan atarak yürüyüşe geçen grupla polisler arasında küçük çaplı bir çatışma yaşandı. Bir süre oturma eylemi yapan göstericiler daha sonra dağıldı. Gösteri nedeniyle 9 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Kemal Erten, Tuncay Özen, Hacı Bayram Şeker ve Mustafa Dinç, Ankara DGM tarafından tutuklandı. 5 kişi tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. 2 kişi hakkında da kıyabi tutuklama kararı verildi. Ankara DGM Savcılığı tarafından açılan davada, sanıkların “Terörle Mücadele Yasası” uyarınca 1 yıla 5 yıl arasında hapis ve 50 milyon lirayla 100 milyon lira arasında para cezasına mahkum edilmesi; ayrıca radyo programcısı sanıklara “halkı düşmanlığa kışkırttıkları” iddiasıyla Türk Ceza Kanunu’nun 312. maddesi uyarınca 2 yıla 6 yıl arasında hapis cezası da verilmesi istendi. Ankara DGM’de 11 Aralık günü başlayan dava, 19 Mart 1997 tarihinde beraatle sonuçlandı.

Sırpın Goradze’ye düzenledikleri saldırıyı protesto için 10 Nisan 1994 tarihinde, İstanbul’un Taksim Meydanı’nda yaptıkları gösterinin ardından tutuklanan 16 kişiden 4’ü İstanbul DGM’de 15 Ekim günü sonuçlanan davada 2 yıl 6 ay ile 10 yıl 10 ay arasında değişen hapis ve 666 milyon ile 1 milyar 335 milyon lira arasında değişen para cezasına mahkum edildi; 12 sanık ise beraat etti.

“Nur Cemaati” adlı İslami grubun kurucusu Said-i Nursi’nin 36. ölüm yıldönümü nedeniyle Yeni Asya gazetesinin 20 Ekim günü Kocatepe Camii’nde düzenlediği dini törene katılmak için Ankara’ya gelen Aczmençilerin kente girişi engellendi. Kente girmeyi başaran Aczmençiler ise Camii civarında topluca namaz kılıp, gösteri yaptılar. Polisin “dağılın” uyarısına direnen Aczmençiler gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 120’si 27 Ekim günü “Terörle Mücadele Yasası”nın 7. maddesi, biri de “Atatürk’e hakaret” iddiasıyla tutuklandı. Tutuklananlar Eskişehir Cezaevi’ne götürüldü. Bu arada Ankara DGM, ilk kez gündeme gelen bir uygulamayla, Aczmençilerin saç ve sakallarının kesilmesi, kıyafetlerinin cezaevi yönetmeliğine uygun hale getirilmesi istemiyle cezaevi yönetimine yazı yazdı. İHD İstanbul Şubesi ile Mazlum-Der İstanbul Şubesi, Aczmençilerin saç ve sakallarının kesilmesini isteyen kararını protesto için 6 Kasım günü Adalet Bakanlığı’na telgraf çektiler. DGM Savcılığı, Aralık ayı başında, 127 kişi hakkında “Terörle Mücadele Yasası”nın 7. maddesi uyarınca, 3 yıla 10 yıl arasında hapis, 100 milyon ile 500 milyon lira arasında para cezası istemiyle dava açtı.

127 Aczmençinin yargılanmasına 8 Ocak 1997 tarihinde Ankara DGM’de başlandı. Tümü tutuklu olan sanıkların duruşmaya dini giysileri ile gelmeleri tartışma yarattı. Sanıklar, giysilerinin mahkemeye saygısızlık anlamına gelmeyeceğini savundular. DGM de savunmalar tamamlanuncaya kadar sanıkların dini giysilerle duruşmalara katılmalarına izin verdi. Bunun üzerine DGM’nin asker üyesi Hakim Albay Erman Başol davadan çekildiğini açıkladı. Mah-

keme, Başol'un istemini reddetti. Sanık avukatları da, Erman Başol'un duruşmadan çekileceğini açıklarken söylediklerinin, yargılama tamamlanmadan görüşünü açıklamayı anlamına geldiğini ileri sürerek "reddi hakim" talebinde bulundular. Mahkeme bu istemi de reddetti. Mahkemeye dini giysileriyle gelmelerine 8 ve 9 Ocak günü yapılan duruşmalarda izin verilen Aczmenlilerden 125'i, 10 Ocak 1997 tarihinde yapılan duruşmada, giysileri nedeniyle salondan çıkarıldı. 1997 yılı Mart ayında sanık sayısı 128'e çıkan dava, 30 Nisan 1997 tarihinde sonuçlandı. Davada, 6 sanık 4'er yıl hapis ve 200'er milyon lira para, 113 sanık 3'er yıl hapis ve 100'er milyon lira para, 3 sanık da 20'şer ay hapis ve 55'er milyon lira para cezasına mahkum oldu. 1 sanığın "davayla ilgisi olmadığı için" beraat ettiği davada, 3 sanık hakkında görevsizlik kararı verildi, 2 sanık hakkındaki dosya da ayrıldı. 2 sanığı tahliye eden DGM, 4 kişi hakkında da giyabi tutuklama kararı verdi.

Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Şükrü Karatepe hakkında, 10 Kasım günü Atatürk'ün ölüm yıldönümü nedeniyle yapılan törenden sonra katıldığı bir toplantıda, Türkiye'yi "dikta cumhuriyeti" olarak nitelemesi ve resmi törenlere "görevi nedeniyle, zorla, içi kan ağlayarak katıldığını" söylemesi nedeniyle soruşturma açıldı. Bu arada Şükrü Karatepe, eleştiriler nedeniyle 16 Kasım günü kamuoyundan özür diledi. Konuşma nedeniyle Kayseri DGM tarafından açılan soruşturmada takipsizlik kararı verildi. Bu sırada bazı DGM'leri kaldıran yasa uyarınca Kayseri DGM kaldırıldı ve dosyalar Ankara DGM'ye devredildi. Takipsizlik kararına yapılan itirazı, Ankara'ya en yakın yargı yeri olarak inceleyen İstanbul DGM'nin kararı bozması üzerine Ankara DGM Savcılığı, 1997 yılı Ağustos ayında Karatepe hakkında, Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesi uyarınca dava açtı. Davada, Karatepe'nin 4 yıl 6 aya kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Ankara DGM'de 1997 yılı Ekim ayında sonuçlanan davada Şükrü Karatepe 1 yıl hapis ve 420 bin lira para cezasına mahkum oldu. Cezanın onaylanması üzerine 24 Nisan 1998 tarihinde tutuklanan Karatepe, İnfaz Yasası uyarınca 4 ay 26 gün cezaevinde kaldı. Şükrü Karatepe'nin Belediye Başkanlığı da düşürüldü.

Müslüman olmayanlar

1996 yılında din ve vicdan özgürlüğünü tehdit eden başka bir durum da Müslüman olmayan azınlıklara (Ermeni-Rum-Süryani) yönelik saldırılar oldu. Rum ve Ermeni cemaatine ya da bu cemaatlerin önde gelen kişilerine yönelik tehdit ve hakaretler sürdü. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşayan Süryaniler de çeşitli baskılara ve saldırılara (*) maruz kaldı.

Özellikle İstanbul'da Rum ve Ermenilere ait mezarlık, kilise ve okullara kimliği belirsiz kişiler tarafından çeşitli saldırılar (Bu saldırıların bir bölümü İBDA-C adlı radikal İslamcı örgütün üyeleri tarafından düzenlendi.) yapıldı. Örneğin; İstanbul'un Karagömrük Selma Tomurcuk caddesindeki kullanılmayan Rum Kilisesi'ne 3 Mart günü bırakılan bomba polis tarafından imha edildi. Eylemi İBDA-C üstlendi. İstanbul'un Balat Muhtarpaşa Caddesi'nde bulunan Bulgar Kilisesi'nin bahçesine de 26 Mart gecesi bomba atıldı. Patlamayan bomba, uzmanlar tarafından etkisiz hale getirildi. İstanbul'daki Fener Rum Patrikhanesi'ne 29

(*) Faili meçhul cinayetler sonucunda son 5-6 yılda tümü Olağanüstü Hal Bölgesi'nde olmak üzere 31 Süryani öldürüldü. Köy boşaltma uygulaması ya da göçler, bölgede yaşanan Süryanileri de önemli ölçüde etkiledi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 122'de) Süryanilerin bir başka sorunu da genç kızların kaçırılması oldu. 1980'den sonra özellikle Mardin ve Diyarbakır çevresinde bazıları çocuk yaşta olan yaklaşık 20 Süryani kız kaçırıldı. Tüm bu olaylar ve kökü daha eskilere dayanan baskılar sonucunda Türkiye'de yaşayan Süryaniler sayısı büyük ölçüde azaldı. Yapılan araştırmalara göre; 1980 yılında sayıları 50 bin civarında olan Süryanilerin nüfusu (İstanbul'dakiler dahil olmak üzere) 9-10 bine indi. Anayurtları Mezopotamya olan Süryaniler, 2 bin yıldır yaşadıkları Mardin'i, Midyat'ı ve köylerini terk ederek yurt dışına göç etti.

Eylül günü saat 01.30 sıralarında kimliği belirsiz kişiler tarafından bomba atıldı. Patlamada can kaybı olmadı. Saldırının sorumluluğunu İBDA-C üstlendi. İstanbul Beyoğlu'ndaki Saint Antuan Kilisesi'nde 17 Aralık akşamı 50 İtalyan Katoliğin ayin yaptığı sırada daha önceden yerleştirildiği belirlenen bomba patladı. Patlamada ölen ya da yaralanan olmadı.

Azınlık Mezarlarına Saldırı (13 Mayıs 1995-Yeni Yüzyıl/Murat İnceoğlu)

Türkiye, azınlıklarına hayatı dar edip kaçmalarına yol hazırladı ve azınlık nüfusu binlerle ifade edilen sayılara düşü. Azınlık olarak yaşamamanın hala bazı zorlukları var. Ama son zamanlarda ortaya çıktı ki, azınlık olarak gömülmenin de bazı sorunları var. Bazı Türkler, azınlıkları mezarlarında bile rahat bırakmıyor çünkü. Bir zamanlar İstanbul'un sayfiyeleri olarak anılan Prens Adaları'nda artık keyifsiz günler yaşamıyor. Rum ve Ermeni azınlıkların, Türkler'le yıllardır birarada yaşadığı küçük adalarda eski hoşgörüyü ortadan kalkıyor.

Adalarda uzun yıllar geçiren Rum ve Ermeni azınlık, kaybettiği yakınlarını da uzak kalmamak için Heybeliada'daki mezarlığa defnediyor. Son zamanlarda kapısına zincir ve asma kilit takmak zorunda kaldıkları derece itinayla bakıyorlar. Adada yaşayan hemen herkesin birbirini tanıdığı, hatta evinden çıkarken kapısını dahi kilitlemeye gerek görmediği günler artık geride kaldı. Heybeliada Rum Mezarlığı, eski günlerden kalan bir gelenekle korunmaya gerek görülmemiş. Sadece kilisede görevli bir zangoç var.

Adalarda son günlerde azınlıkları üzen bir olay yaşanıyor. Mezarlığın yanından geçen yolun hemen kenarında bulunan mezarlar ve üzerindeki haçlar kırılarak tahrip edilmiş. Birkaç mezar ufak tefek saldırılardan nasibini almış durumda. Saldırganların kim olduğu elbette meçhul. Bazıları bu saldırıların haftasonu tatil için gelenler tarafından yapılmış olma ihtimali üzerinde duruyor. Bir diğer iddia ise bu saldırıların adalarda hızlanan Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) örgütlenmesiyle açıklanabileceği. Hatta, Rumlar'la samimi olanların "Bu adamlar PKK'ye para veriyorlar. Siz bunları mı destekliyorsunuz." denerek tehdit edildiği belirtiliyor. Mezarlıkları tahrip edenlerin kim olduğu belli olmasa da, bilinen bir şey var: Eski Rum mezarlarının kaderine terkedildiği, yenilerine ise birilerinin tahammül edemediği.

Hıristiyan olduğu için Bitlis'te eczane açmasına izin verilmediğini belirten Caroline Camgöz adlı eczacı, 23 Temmuz günü İHD İstanbul Şubesi'nde bir basın toplantısı düzenledi. Caroline Camgöz, "10 yıldan beri eczacılık yapıyorum. 1 Şubat 1996 tarihinde, bir eczanemin olduğu Antalya'dan, Bitlis'in Hizan ilçesinde eczacılık yapmak üzere gittim. Gerekli kağıtların onaylanıp Sağlık Bakanlığı'na gitmesi gerekiyordu. Ancak Bitlis Valisi Şükrü Kocatepe, Vali Yardımcısı Abdurrahman Savaş bu kağıtları onaylamadılar. Gerekçe olarak da Hıristiyan oluşum ve isminin Caroline olması gösterildi. Eczacılar odasına kayıt yaptırmak için gerekli olan ikametgahı bile alamadım. Hizan Kaymakamı Saim Parlak, bulunduğum mahallenin muhtarını tehdit edip baskı yaparak bana ikametgah çıkarılamayacağını belirtti. İkametgahımı ancak hakim kararıyla alabildim. O sayede Eczacılar Odası'na üye olabildim" dedi. Camgöz, "PKK'ya ilaç sattığım gerekçesiyle 3 kere gözaltına alındım. Orada hasta olan ve eczacılık hizmeti alamayan insanlar söz konusu. İşinizi severek yapmaya çalışıyorsunuz ama engelleniyorsunuz. AİHK'na başvurmayı düşünüyorum" dedi.

ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ

1996 yılı, örgütlenme, hak arama, toplantı ve gösteri yapma özgürlüğü ile sendikal haklar açısından da pek çok olumsuz örneğe sahne oldu. Kitle örgütlerine, parti binalarına, sendikalara ve bu örgütlerin yönetici ya da üyelerine yönelik bombalı-silahlı saldırılar sürdü. Güvenlik görevlilerinin kitle gösterilerine karşı tavrı daha önceki yıllara göre daha sertleşti. Özellikle üniversite öğrencileri polisin sert saldırılarına hedef oldu. Gösteri yapanlar, izni ya da izinsiz etkinlik düzenleyenler, acımasızca dövüldü, kurşunlandı, ölenler oldu. Örneğin İstanbul Kadıköy'deki 1 Mayıs gösterileri sırasında çıkan olaylarda 3 kişi öldürüldü. (Ayrıntılı bilgi sayfa 248-255 arasında) Pek çok gösteride polislerin ya da jandarmaların müdahaleleri sonucunda çok sayıda kişi yaralandı. Cumartesi Anneleri'nin İstanbul Galatasaray'da her cumartesi günü yaptığı oturma eylemi, Haziran ayında polis tarafından engellendi; pek çok kişi sürüklenerek, dövülerek gözaltına alındı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 347-350 arasında)

Üniversitelerde "öğrenim harcı" adı altında para toplanmasını protesto eden 2 bin kadar öğrenci, 23 Mart günü Ankara'da gösteri yaptı. Öğle saatlerinde Kızılay Meydanı'nda toplanan öğrencilerin büyük bölümü daha sonra Sıhhiye'ye doğru yürüyüşe geçti. Topluluk, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (DTCF) önüne geldiğinde, polisler öğrencileri coplularak dağıtmak istedi. Bu sırada DTCF'nin bir bölümü öğrenciler tarafından işgal edildi. Dışarda kalan öğrencilerin fakülteye girmek istemesi üzerine polisler öğrenciler arasında çatışma çıktı. Bu sırada çevrede bulunanlar da dövüldü. Daha sonra gaz bombaları kullanarak fakülteye giren polisler, öğrencileri döverek dışarıya çıkarttı. Olaylar sırasında (çoğu gaz bombasından) 51 polis ve çoğu öğrenci 200 kişi yaralandı, 270 öğrenci gözaltına alındı. Çok sayıda gazeteci de polislerce dövüldü. Gözaltına alınan öğrencilerden 26'sı 26 Mart günü tutuklandı, 244'ü serbest bırakıldı. Öğrenciler hakkında iki dava açıldı. Davaların ilkinde 270 öğrenci hakkında, "izinsiz gösteri yaptıkları ve eğitimin aksamasına yol açtıkları" iddiasıyla 3 yıla 9 yıl arasında hapis cezası istendi. İkinci davada ise tümü ilk davada da yargılanan 26'sı tutuklu 115 öğrenci hakkında "devlete ait binayı (DTCF) işgal etmek ve binaya zarar vermek" suçundan 2 yıla 9 yıl arasında hapis cezası istendi. Tutuklu öğrenciler 28 Haziran günü tahliye edildi.

Ankara'da Milli Eğitim Bakanlığı'nın düzenlediği Milli Eğitim Şurası'nı protesto eden öğrencilerin yaptığı "Alternatif Eğitim Şurası"nda alınan kararları bakanlığa iletmek için 17 Mayıs günü basın açıklaması yapan öğrenciler, polisin saldırısına uğradı. Olayda 50 kadar öğrenci yaralandı, 57 öğrenci, EP Ankara İl yöneticisi Musa Ulusoylu ve Tüm Yargı Sen Genel Başkanı Hacı Çoban dövülerek gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 18 Mayıs günü serbest bırakıldı. Musa Ulusoylu, kendisine ve Hacı Çoban'a Adli Tıp Kurumu'ndan "7 günlük" rapor verildiğini ve çok sayıda öğrencinin de rapor aldığını söyledi. Bu arada polisi protesto için 18 Mayıs günü Konur sokakta gösteri yapmak isteyen 200 kadar öğrenci de polis tarafından engellendi. Öğrencilerden 136'sı ile EP Ankara İl Örgütü yöneticileri Sema Başok, Mehmet Uçma ve Celal Atlı gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar aynı gece serbest bırakıldı.

KESK'in, "grevli toplu sözleşmeli sendika" istemini dile getirmek için 8 Haziran günü İstanbul İstiklal caddesinde yapmak istediği oturma eylemi polis tarafından engellendi. Eylem öncesinde polis, Taksim, Şişli, Şişhane ve Galatasaray gibi merkezlerde önlem aldı. Ayrıca, kitle örgütleri ve partilerin binaları polis tarafından sarıldı. Sabah saatlerinden itibaren İstiklal caddesindeki bütün sokakları kesen polisler, engellemeye karşın oturma eylemi yapmaya çalışanları kıyasıya döverek dağıttı ve 311 kişiyi gözaltına aldı.

İstanbul'da Yüksek Öğrenim Kurumu'nun (YÖK) kuruluşunun 15. yıldönümü nedeniyle 6 Kasım günü İstanbul Üniversitesi önünde gösteri yapmak isteyen öğrencileri köpekleri de kullanarak engelleyen polisler, 545 öğrenciyi döverek gözaltına aldı. Öğrencilerin 107'si yaralandı. Yaralılar hastanede yapılan ilk tedavilerinin ardından gözaltına alındı. Savcılık tarafından kısa sürede serbest bırakılan öğrenciler haklarında daha sonra dava açıldı.

Ankara'da ise Siyasal Bilgiler Fakültesi önünde toplanan bir grup öğrenci oturma eylemi yaptı. Bu sırada polisler, yaklaşık 120 öğrenci ile eylemi desteklemek için gelen İHD ve KESK üyesi 15 kişiyi gözaltına aldı. Kaçmayı başaran öğrenciler SBF'nin yanındaki Hukuk Fakültesi binası önünde eylemi sürdürdüler. Daha sonra dağılmak amacıyla yürüyüşe geçen gruba da saldıran polisler çok sayıda öğrenciyi döverek gözaltına aldı.

İktidarın, insan hakları kuruluşlarına bakış açısı da yine değişmedi. İHD ve TİHV'ye baskılar, saldırılar ve engellemeler artarak sürdü. İnsan hakları kuruluşları, bilinen baskı ve saldırıların yanısıra Dışişleri Bakanlığı'nun 1995 yılından itibaren gündeme getirdiği, asılsız iddia ve kara çalmalarla desteklenen aleyhte kampanyalarla karşı karşıya kaldı.

Dışişleri Bakanlığı, CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'ın imzasıyla 29 Ocak günü, Genelkurmay Başkanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, MİT Müsteşarlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve MGK Genel Sekreterliği'ne gizli bir yazı göndererek TİHV'e yönelik suçlamalarda bulundu. Bunun üzerine Sağlık Bakanlığı ile Ankara, İstanbul, Adana ve İzmir cumhuriyet savcılıkları TİHV aleyhine soruşturmalar açtı. Ayrıca tedavi için TİHV'e başvuranların listesi ile tedavi eden hekimlerin adları istendi. Sağlık Bakanlığı'ndan, valilikler, hastaneler ve sağlık ocaklarına gönderilen yazılarda da TİHV'in tedavi hizmetlerinin engelenmesi istendi, TİHV'in binaları Sağlık Bakanlığı görevlilerince kontrol edildi. İzmir ve Ankara'daki soruşturmalarda taksizlik kararı verildi. TİHV Adana Temsilcisi Mustafa Çinkılıç ve Temsilcilik doktoru Tufan Köse ile TİHV İstanbul Temsilcisi Dr. Şükran Akın hakkında ise dava açıldı. Şükran Akın, 1 Kasım günü Beyoğlu 3. Sulh Ceza Mahkemesi'nde yapılan ilk duruşmada beraat etti. Çinkılıç ve Köse'nin yargılanmasına 10 Mayıs günü Adana 4. Sulh Ceza Mahkemesi'nde başlandı. İddianamede, "tedavi gören mağdurları emniyet müdürlüğüne bildirmedikleri ve izinsiz sağlık merkezi açtıkları" suçlamasıyla (Türk Ceza Kanunu'nun 526. ve 530. maddeleri uyarınca) Mustafa Çinkılıç'ın 3 ayla 6 ay arası hapis, Tufan Köse'nin de para cezasına mahkum edilmesi istendi. Uzun süren davada sık sık yargıç değişti. 2 Mayıs 1997 tarihinde sonuçlanan davada, Mustafa Çinkılıç beraat etti; Tufan Köse ise 18 milyon 787 bin lira para cezasına mahkum oldu.

Ankara Cumhuriyet Savcılığı, TİHV tarafından 1995 yılı Haziran ayında yayımlanan "Emil Galip Sandalcı'ya Armağan" adlı kitap hakkında Türk Ceza Kanunu'nun 159. maddesi uyarınca soruşturma açtı. İncelemede, İHD Genel Başkanı Akın Birdal'ın "Alçaklar" başlıklı yazısında güvenlik görevlilerine, Balıkesir Barosu eski Başkanı Turgut İnal'ın "Anayasa ve Yasa Çirkinlikleri ile İnsan Haklarını Koruyoruz!" başlıklı yazısında da yasalara ve Meclis kararlarına "hakaret edildiği" sonucuna varıldı. Bunun üzerine Akın Birdal'ın Türk Ceza Kanunu'nun 159/1., Turgut İnal'ın ise 159/3. maddesine aykırı davrandığı öne sürüldü. Ardından da Akın Birdal'ın yazısı ile ilgili olarak dava açılabilmesi için Adalet Bakanlığı'na izin başvurusu yapıldı. Ancak Adalet Bakanlığı dava açılmasına izin vermedi. Türk Ceza Kanunu'nun 159/3. maddesi uyarınca açılan davada Turgut İnal ile kitabın yayıncısı olarak kabul edilen dönemin TİHV Yönetim Kurulu üyeleri Yavuz Önen, Okhan Akhan, Murat Yetkin, Haldun Özen, Mehmet Vural, Veli Lök, Mahmut Tali Öngören, Şükran Akın ve Fevzi Argun yargılandı. Dava 9 Mayıs günü beraatle sonuçlandı.

İHD ve İHD üyeleri, 1996 yılında sık sık çeşitli baskı ve saldırılarla karşılaştı. Ancak daha önceki yılların aksine İHD yöneticilerine yönelik ölümler sonuçlanan saldırı yaşanmadı. Ancak, İHD yönetici ve üyeleri gözaltına alındı, tutuklandı, işkence gördü, hakarete uğradı. İHD'nin pek çok etkinliğine izin verilmedi, bazı etkinlikleri engellendi, şubeleri polis tarafından basıldı. İHD'nin Samsun Şubesi 8 gün, Adana Şubesi ise 15 gün kapatıldı, İHD Kırşehir Şubesi 7 Nisan sabahı kundaklandı. Kundaklama sonucunda dernek binasının kapısı yandı, binada da hasar meydana geldi. Olayı protesto için bir parkta basın açıklaması yapmak isteyen yaklaşık 300 kişi polis tarafından engellendi. Daha sonra basın açıklaması nedeniyle 36 kişi hakkında dava açıldı. Dava, 19 Aralık günü yapılan duruşmada beraatle sonuçlandı.

Başta Genel Başkan Akın Birdal olmak üzere pek çok İHD yöneticisi ve üyesi hakkında davalar açıldı. Bu davalarda hapis ve para cezaları verildi. Örneğin; İHD Genel Başkanı Akın Birdal, 6 Eylül 1995 tarihinde Mersin'de Dünya Barış Haftası etkinlikleri çerçevesinde yapılan bir toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle 1 yıl hapis ve 300 bin lira para cezasına mahkum edildi. Konya DGM'de 4 Temmuz günü sonuçlanan davada ceza, Birdal'ın "halkı düşmanlığa kıskırttığı" gerekçesiyle Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesi uyarınca verildi.

Ankara DGM Savcılığı, İHD Genel Merkezi'nin Dünya Barış Günü nedeniyle 1 Eylül 1995 tarihinde yayımladığı "Çözüm Barışta" başlıklı bülten hakkında Şubat ayında dava açtı. "Bölgüçülük propagandası" suçlamasıyla açılan davada, 17 İHD yöneticisinin (Akın Birdal, Genel Sekreter Hüsnü Öndül, Genel Sekreter yardımcısı Nazmi Gür ve Erol Anar, Selahattin Esmer, Hediye Gülten Felekoğlu, Nebahat Akkoç, İstanbul Şube Başkanı Ercan Kanar, Hamit Toprak, Ahmet Turan Demir, Alp Ayan, Yeşim İşlegen, Nihat Bulut, Ümit Erkol, Abdullah Çağır, Müjgan Aslan ve Özcan Sapan) "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 1 yıla 3 yıl arasında hapis ve 100 milyon liradan az olmamak üzere para cezasına mahkum edilmesi istendi. 6 Mart günü başlayan duruşma 4 Ekim günü beraatle sonuçlandı.

İHD İstanbul Şubesi'nin yayımladığı "İnsan Hakları Bülteni"nin 1993 yılı Eylül ayında çıkan 5. sayısındaki yazılar nedeniyle İstanbul Şube Başkanı Ercan Kanar ile bültenin Yazı İşleri Müdürü İzzet Eray, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik nedeniyle yeniden yargılandı. İstanbul DGM'de 7 Mayıs günü sona eren davada, İzzet Eray 5 ay hapis ve 42 milyon lira para, Ercan Kanar ise 83 milyon lira para cezasına mahkum oldu.

Yazılı ve görüntülü basında, İHD'ye ve insan hakları savunucularına ağır ithamlarda bulunan, hakaret eden ve saldırı yöneltenlerin başında Hürriyet gazetesi köşe yazarlarından Emin Çölaşan geldi. 1993 yılından itibaren İHD'ye yönelik asılsız suçlamalarda bulunmayı ve hakaret etmeyi alışkanlık haline getiren Emin Çölaşan İHD'ye ve insan hakları savunucularına yönelik suçlama, hakaret ve ithamlarını sürdürdü. İHD Genel Başkanı Akın Birdal, Emin Çölaşan'ın 1 Eylül günü yayınlanan "İnanılmaz Rezalet" başlıklı yazısında, kendisine hakaret edildiği için Hürriyet gazetesi sahibi Aydın Doğan, Sorumlu Müdür Hasan Kılıç ve Emin Çölaşan hakkında 27 Eylül günü 1 milyar liralık maddi ve manevi tazminat davası açtı. Ankara 3. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde 1 Mayıs 1997 tarihinde biten davada, Emin Çölaşan ile Hasan Kılıç 200 milyon lira tazminat ödemeye mahkum edildi. Emin Çölaşan'ın, dava dilekçesinde kendisine hakaret edildiği gerekçesiyle açtığı karşı dava ise reddedildi.

Kapatılan dernekler

1996 yılında pek çok kitle örgütü de saldırı ve baskılarla karşılaştı. Kitle örgütlerinin yönetici ve üyeleri saldırılara maruz kaldı, gözaltına alındı, tutuklandı. Yıl boyunca 22 kitle örgütü, yerel yöneticilerin kararıyla süreli ya da süresiz kapatıldı. Kapatılan dernekler şöyle:

İHD Adana Şubesi, İHD Samsun Şubesi, Ege Kültür ve Sanat Merkezi (İzmir), Çağdaş Haklar ve Özgürlükler Derneği, Mezopotamya Kültür Merkezi İzmir Şubesi, Bayraklı Folklor Sanat Eğitim Derneği (İzmir), Halkevleri Adana Şubesi (2 kez), Ova Kültür Sanat Derneği (İzmir), İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği (İstanbul), Eğitim Der İzmir Şubesi (2 kez), Yüreğir Kültür Dayanışma Derneği (Adana), Evka-2 Çağdaş Kent-Yaşam Derneği (İzmir), Ege Üniversitesi Merkezi Öğrenci Derneği (İzmir), Konfeksiyon İşçileri Derneği (İstanbul), Sevdilli ve Çevre Köyleri Kültür ve Dayanışma Derneği, Tutuklu ve Hükümlü Aileleri Derneği (TUHAD) Diyarbakır Şubesi (2 kez), İzmir Savaş Karşıtları Derneği, Pir Sultan Abdal Derneği İzmir Bornova Şubesi, Tutuklu Aileleri ile Dayanışma Derneği (TUAD-İstanbul), Hatay Alternatif Kültür Merkezi (İzmir), Tunceli Kültür ve Dayanışma Derneği Genel Merkezi ile Tunceli Kültür ve Dayanışma Derneği Kartal Şubesi (İstanbul).

Partilere yönelik baskılar

1996 yılı siyasi partiler ve siyasi faaliyetler açısından da olumlu geçmedi. Muhalif parti ve gruplara yönelik baskılar, daha önceki yıllardakine benzer biçimde sürdü. Başta HADEP olmak üzere İşçi Partisi (İP), ÖDP, Sosyalist İktidar Partisi (SİP) ve Emek Partisi (EP) ile bu partilerin yöneticileri ile üye ve taraftarları da çeşitli baskı ve saldırılarla karşılaştı. Anayasa Mahkemesi, 25 Mart günü Demokrasi ve Değişim Partisi'nin (DDP) kapatılmasına ve mal varlığının hazineye devredilmesine karar verdi. Karar, "DDP programında Anayasa ile Siyasi Partiler Yasası'na aykırı hükümler bulunduğu ve bölücülük yapıldığı" iddiasıyla verildi. 1995 yılında kurulan DDP'nin kapatılmasının kesinleşmesi üzerine 11 Mart günü Demokrasi ve Barış Partisi (DBP) kuruldu.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Haziran ayında programının "Kürt Sorununda Demokratik Halkçı Çözüm" başlıklı bölümüne dayanarak EP'nin (25 Mart günü kuruldu.) kapatılması için dava açtı. İddianamede, EP Programı'nda "bölücülük yapmak", "Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde milli kültür veya ırk veya dil farklılığına dayanan azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek", "Azınlıklar yaratmayı amaçlamak" suçlarının işlendiği belirtildi. Anayasa Mahkemesi, 14 Şubat 1997 tarihinde programın Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası'na aykırı olduğu gerekçesiyle EP'yi kapattı. Dava açılması üzerine kuruluş çalışmalarını başlatan "Emeğin Partisi (EMEP)" 25 Kasım günü kuruldu. (*)

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 1991 ve 1995 genel seçimlerine katılmayan radikal İslamcı Diriliş Partisi'nin "kapanma kararı alması" için yapılan tebligata karşın, kendini feshetmemesi nedeniyle Temmuz ayında Anayasa Mahkemesi'ne dava açtı. (Siyasi Partiler Yasası, üstüste iki genel seçime katılmayan partilerin kendini feshetmesini öngörüyor.) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 1 Ekim günü kurulan Demokratik Barış Hareketi (DBH) hakkında da "Parti Programı'nın Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası'na aykırı olduğu" iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'nde kapatma davası açtı. İddianamede, programın, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kaldırılmasına ilişkin bölümünün Anayasa'ya aykırı olduğu iddia edildi. DBH'nin kapatılması istemiyle açılan dava 1997 yılında geri çevrildi.

(*) Davada savunmanın yapıldığı 24 Haziran günü, Ankara Kızılay Hatay sokaktaki EP Genel Merkezi önünde toplanarak Anayasa Mahkemesi'ne gitmek isteyen 600 kişilik gruba, polislerin saldırması üzerine, 20'si ağır, 200'den fazla kişi yaralandı. Polisler, yaralıları taşımak için gelen ambulansların sokağa girmesine bir süre izin vermedi, bayılanları tekmeledi. Yaralılardan Hüseyin Uçar, Mehmet Ali Küçük ve Müslüm Timur'un vücutlarında ciddi kırıklar oluştu. Meltem Bal uzun süre yoğun bakım servisinde kaldı. Pakize Gülhan kısmi felç oldu. EP Merkez Yürütme Kurulu üyesi Mustafa Yalçın'ın elmacık kemiği ile bacağı kırıldı, darp nedeniyle gözünden ameliyat oldu. Yoğun bakımda 2 gün gözlem altında tutulan Murat Ergenekon'un kafasına 25 dikiş atıldı. Şeref Yoğurtçuoğlu'nun burnu kırıldı.

1996 yılında parti binalarına, etkinliklerine, yönetici ve üyelerine yönelik bombalı-silahlı saldırılar (5 kişi öldürüldü) sürdü. Saldırıları çoğunlukla HADEP yönetici ve üyelerine yöneldi. Faili meçhul cinayetler sonucunda, 24 Haziran günü HADEP'in Maraş ve Elbistan örgütlerinin yöneticileri Hulusi Kul, Mustafa Öztürk ve HADEP Elbistan İlçe Saymanı Mehmet Kaya öldürüldü. Ayrıca 22 Mart gecesi ortadan kaybolan HADEP Kayseri İl Örgütü yöneticilerinden Abdülrahim Altın 1 Nisan günü, 21 Haziran gecesi silahlı kişilerce kaçırılan CHP Divriği İlçe Yönetim Kurulu üyesi Mustafa Totoş da 22 Ağustos gecesi ölü bulundu.

Siyasi faaliyetler konusundaki olumsuzluklar bombalı-silahlı saldırılarla sınırlı kalmadı. Pek çok parti yöneticisi, üyesi ve adayı gözaltına alındı, işkence gördü, tutuklandı (Tutuklananların adları sayfa 446'da), çeşitli cezalara mahkum oldu. Aldıkları cezalar 26 Ekim 1995 tarihinde Yargıtay tarafından bozulan eski milletvekilleri Ahmet Türk, Sedat Yurtdaş, Sırrı Sakık ve Mahmut Alınak'ın (*) yargılanmasına 11 Ocak günü Ankara DGM'de yeniden başlandı. 11 Nisan günü biten davada Ahmet Türk, Sedat Yurtdaş, Sırrı Sakık ve Mahmut Alınak, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 1 yıl 2'şer ay hapis ve 116'şar milyon lira para cezasına mahkum oldu. Yargıtay Eylül ayında kararı onayladı. İlk yargılamada, Hatip Dicle, Leyla Zana, Selim Sadak, Orhan Doğan ve Ahmet Türk, 15'er yıl, Sedat Yurtdaş 7 yıl 6 ay, Sırrı Sakık ve Mahmut Alınak ise 3'er yıl 6'şar ay hapis cezasına mahkum edilmişti. Yargıtay, Hatip Dicle, Leyla Zana, Selim Sadak ve Orhan Doğan hakkındaki kararları onaylanmış, "diğer milletvekillerinin Terörle Mücadele Yasası uyarınca cezalandırılması gerektiği" gerekçesiyle kararı bozmuştu.

"PKK'ye yardım ettiği" iddiasıyla Erzincan DGM tarafından hakkında giyabi tutuklama kararı verilen DYP eski Milletvekili Abdülmelik Fırat, 13 Ocak günü İstanbul'da gözaltına alındıktan sonra tutuklandı. Tutuklama kararı, Sait Zambak adlı PKK itirafçısının 1994 yılında verdiği bir ifade (Emniyet sorgusu sırasında verilen ifadenin mahkeme aşamasında geri alındığı öğrenildi.) üzerine verildi. Abdülmelik Fırat hakkında açılan davaya 7 Mart günü Erzincan DGM'de başlandı. Fırat'ın sağlık durumu nedeniyle katılmadığı duruşmada okunan iddianamede, "PKK'ye yardım etmek ve bölücülük propagandası yapmakla" suçlanan Fırat'a 5 yıla 8 yıl arasında hapis cezası verilmesi istendi. Duruşmada, Abdülmelik Fırat tahliye edildi. Abdülmelik Fırat, 19 Eylül günü beraat etti. Bu arada Fırat'ın "Fırat Mahsun Akar" adlı kitabı, "bölücülük propagandası yapıldığı ve halkın birbirine karşı düşmanlığa kışkırtıldığı" iddiasıyla Eylül ayında İstanbul DGM tarafından toplatıldı.

HADEP'in 23 Haziran günü Ankara Atatürk Spor Salonu'nda yapılan 2. Olağan Büyük Kongresi'nde Türk Bayrağı'nın indirilmesi örgütlenme özgürlüğü açısından ilginç bir örnek oluşturdu. Olay üzerine sabaha karşı 04.30 sıralarında biten kongreden ayrılan 49 parti yöneticisi gözaltına alındı. Salon çevresinde toplananlar da dövülerek dağıtıldı. 24 Haziran günü de HADEP Genel Merkezi, Ankara İl Örgütü ve ilçe örgütleri basıldı. Bu arada gazetecilerin sorularını yanıtlarken "Kendi bayraklarına saygılı olunmasını isteyenler başkalarının bayraklarına saygılı olmalı" dediği için 26 Haziran günü gözaltına alınan Muş eski Milletvekili Sırrı Sakık 27 Haziran günü tutuklandı. Gözaltına alınan 49 kişi 4 Temmuz

(*) Mahmut Alınak hakkında, milletvekilliği sona erdikten sonra 17 soruşturma açıldı. Alınak'ın milletvekili olduğu dönemdeki çalışmaları ve konuşma ya da açıklamaları nedeniyle açılan soruşturmalardan çoğu daha sonra davaya dönüştü. Mahmut Alınak'ın milletvekilliği döneminde ve cezaevi anılarını içeren "HEP, DEP ve Devlet-Parlamento'dan 9. Koğuşa/2" adlı kitabı "Meclis'e, güvenlik güçlerine, hükümete ve adliyeye hakaret edildiği" iddiasıyla toplatıldı. 7 Temmuz günü tutuklu yakınlarının Ankara'da yaptığı gösteri sırasında polisler tarafından dövülen Mahmut Alınak, 2 gün hastanede tedavi gördü.

günü sabah saatlerinde Ankara Emniyet Müdürlüğü'nden Ankara DGM'ye sevk edildi. Ankara DGM Savcısı Nuh Mete Yüksel, 10 kişiyi serbest bırakırken, 39 kişi çıkarıldıkları nöbetçi hakimlik tarafından tutuklandı. Tutuklananlardan 15'i avukatların itirazı üzerine 14 Temmuz günü tahliye edildi. Bu arada ilk aşamada "bayrağı indiren kişi" olarak gözaltına alınan ve basına gösterilen Ömer Doyuran adlı kişinin olayla ilgisinin olmadığı anlaşıldı.

Ankara DGM Savcılığı'nın hazırladığı iddianamede, aralarında Murat Bozlak'ın da bulunduğu 23 parti yöneticisinin "yasadışı örgüt yöneticisi", 17 kişinin "yasadışı örgüt üyesi" olduğu, Sırrı Sakık'ın ise "bölücülük propagandası yaptığı" iddia edildi. İddianamede, HADEP "örgütün asker alma dairesi" olarak nitelendirildi. 28'si tutuklu 41 HADEP'linin yargılanmasına Ankara DGM'de 25 Eylül günü başladı. Duruşmada ortak savunmayı okuyan Murat Bozlak, davanın siyasi olduğunu ve "Nuh Mete Yüksel'in bir partinin militanı gibi davranarak iddianameyi ideolojik görüşü çerçevesinde hazırladığını" söyledi ve "Bayrak, teknik yetersizlikler nedeniyle yerine asılamamıştır. Ancak divan başkanlığı masasına Türk bayrağı asılmıştır" dedi. 26 Eylül günü yapılan duruşmada Ömer Doyuran ve Sırrı Sakık ile Tefik Kaya, Ethem Bingöl, Bayram Önal, Dursun Turan, Yaşar Küpeli, İlhan Akalın, Ferhan Türk, Meliha Özcan ve Nebahat Altıok tahliye edildi.

Bu arada bayrağı indiren Faysal Akcan ile Gıyasettin Mordeniz adlı kişi Ağustos ayında İstanbul'da gözaltına alındı. Ankara DGM Savcılığı, Faysal Akcan ve Gıyasettin Mordeniz hakkında Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesi uyarınca ölüm cezası istemiyle dava açtı. Davada, Akcan'ın bayrağı Mordeniz'in emriyle indirerek PKK bayrağını astığı iddia edildi. 23 Ekim günü Ankara DGM'de başlayan davada Faysal Akcan bayrağı indirdiğini kabul etti. Akcan ve Mordeniz'in davasının HADEP davası ile birleştirilmesine karar verildi. 14 Nisan 1997 tarihinde yapılan duruşmada Murat Bozlak'ın da aralarında bulunduğu 14 sanık tahliye edildi. Böylece davada Faysal Akcan ve Gıyasettin Mordeniz (İstanbul'da yargılanmasına karar verildi.) dışında tutuklu sanık kalmadı. (*)

Siyasi çatışmalar

1996 yılında ölümle ya da ciddi şekilde yaralanmalarla sonuçlanan siyasi çatışma, kavga, saldırı ya da gerginliklere de sık sık tanık olundu. Başta üniversiteler olmak üzere eğitim kurumlarında da benzer olaylar yaşandı. Bu tür olaylarda 5 kişi öldü, 210 kişi yaralandı.

Mersin'in Erdemli ilçesinde yaşayan Türk ve Kürt kökenli iki aile arasında çıkan anlaşmazlık, 9 ve 10 Mart günleri, bir kişinin ölümü ve bazı işyerlerinin tahrip edilmesiyle sonuçlanan olaylara yol açtı. Olaylar sırasında Galip Çetin öldürüldü. (Ayrıntılı bilgi sayfa 100'de) İstanbul İçerenköy'de Nisan ayında, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği görevlileri ile MHP yanlıları arasında çıkan kavgada Hilmi Günaydın adlı MHP yanlısı bıçaklanarak öldürüldü. Olayla ilgili olarak tutuklanan iki kişi, bir yıl sonra tahliye edildi.

20 Ağustos günü Trabzon'da MHP'liler tarafından düzenlenen yayla şenliğinde, çıkan olaylarda MHP Ankara eski İl Başkanı Hasan Basri Erdem ile Düzköy Belediye Başkanı'nın şoförü Ali Çağlayan vurularak öldü. İstanbul'da Kartal Yakacık Lisesi öğrencisi Engin Uslu (16), 6 Aralık günü MHP'li yanlısı olduğu bildirilen kişiler tarafından bıçaklanarak öldürüldü. Engin Uslu'yu öldürdükleri iddiasıyla gözaltına alınan İsmail Uzun (28), Kenan Akbayrak (18), Engin Kara (17) ve aynı lisenin öğrencisi Mehmet Kaynak (16) tutuklandı.

(*) Dava, 4 Haziran 1997 tarihinde sonuçlandı. Faysal Akcan'a 22 yıl 6 ay ceza veren DGM, Murat Bozlak ve Kongre Divan Başkanı Hikmet Fidan'ı "yasadışı örgüte yardım ettikleri" iddiasıyla 6'şar yıl, 28 sanığı da 4 yıl 6'şar ay hapis cezasına mahkum etti. 14 sanık hakkında da beraat kararı verildi.

ISBN 975-7217-19-0

TİHV GENEL MERKEZİ

Menekşe 2 Sokak No: 16/6, 06440 Kızılay-ANKARA

Tel: 312.417 71 80 Faks: 312.425 45 52

e mail: tihv@tr-net.net.tr

TİHV İSTANBUL TEMSİLCİLİĞİ

İnönü Caddesi Dümen Sokak No: 1/12, Taksim-İSTANBUL

Tel: 212.249 30 92 Faks: 212.251 71 29

TİHV İZMİR TEMSİLCİLİĞİ

1420. Sokak Kat: 4 Daire: 7, 35230 Alsancak-İZMİR

Tel: 232.463 46 46 Faks: 232.463 46 46

TİHV ADANA TEMSİLCİLİĞİ

Reşatbey Mahallesi Cumhuriyet Caddesi Kasımoğlu Ap. No: 3, ADANA

Tel: 322.458 85 66 Faks: 322.457 65 99

TİHV DİYARBAKIR TEMSİLCİLİĞİ

Mimar Sinan Caddesi Binevş Ap. A Blok Daire: 2, DİYARBAKIR

Tel: 412.228 26 61 Faks: 412.228 24 76